

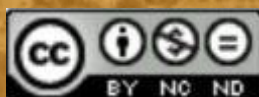
VARU

Varaždinski učitelj

digitalni stručni časopis za odgoj i obrazovanje

ISSN 2623-7237

Godina 6 / Broj 11/ 2023.-prošireno izdanje

Varaždinski učitelj

digitalni stručni časopis za odgoj i obrazovanje

Varaždin, ožujak 2023.

ISSN 2623-7237

Nakladnik

Varaždinski učitelj-digitalni stručni časopis za odgoj i obrazovanje

Glavni i izvršni urednik

Zoran Hercigonja, mag.edu.inf.

Grafička priprema i dizajn

Zoran Hercigonja

Izdanje časopisa

Godina 6 / Broj 11/ 2023.

Prošireno izdanje

Kontakt

e-mail: zoran.hercigonja@gmail.com

ISSN 2623-7237

1. ANTONIJA BUKŠA-PODRŠKA NASTAVNICIMA I UČENICIMA U ODGOJNO-OBRAZOVNOM PROCESU [6]
2. ZVONKO SIMEUNIĆ-MULTIKULTURALIZAM KAO VANNASTAVNA AKTIVNOST U OSNOVNOJ ŠKOLI [15]
3. VLASTA VUČINIĆ-ŠTAFETNO DRUŠTVENE IGRE U ODJELU PRODUŽENOG BORAVKA [24]
4. TAMARA JERIĆ MIHOLIĆ-U SLOZI JE MOĆ [32]
5. VESNA NOSIĆ-CRNA KRONIKA [37]
6. TINA JARC-VJEŽBE SLUŠANJA ZA UČENIKE 1. RAZREDA OSNOVNE ŠKOLE [44]
7. TAMARA MILANKOVIĆ-UČINOVITI PRISTUPI I TERAPIJE U TRETMANU AUTISTIČNIH POREMEĆAJA [51]
8. ALEN HASIKIĆ-OBRAZOVNI SUSTAV KANADE [56]
9. RUŽICA MARIJA VLAJČIĆ, NIKOLINA VLAJČIĆ-TJELOVJEŽBA I SAGORIJEVANJE NA POSLU KAO KORELAT MENTALNOG ZDRAVLJA KOD UČITELJA U OSNOVNIM ŠKOLAMA [65]
10. TINA OMAHNA-FORMATIVNO PRAĆENJE U NASTAVI ENGLESKOG [71]
11. ZORAN HERCIGONJA-IZAZOVI I DATOSTI RADA U MULTIKULTURALNOM RAZREDNOM ODJELU [76]
12. MARTINA GALEKOVIĆ-IZAZOVI U OSTVARIVANJU PARTNERSTVA ŠKOLE I OBITELJI [82]
13. MANCA ČERNI-IGRA I IGRAČKE-SLIJEPA I SLABOVIDNA DJECA [95]
14. MARIJA VODOVNIK-ZAŠTO JE VAŽNO DA DJECA ČITAJU? [105]
15. MARIJA VODOVNIK-S POSTAVLJANJEM GRANICA JAČAMO DJETETOVU OSOBNOST [110]
16. ALEKSANDRA HOČEVAR-ČETIRI GODIŠNJA DOBA NAŠEG STABLA-„PROJICIRANJE MOJE STABLO“ [115]
17. MATIJA VARGA, MARIO KUJUNDŽIĆ-VRSTE MREŽA RAČUNALA S OBIZROM NA UDALJENOST [124]
18. ALEKSANDRA P. HOČEVAR-IGRA AUTISTIČNE DJECE [131]
19. SINIŠA OPIĆ, ŽELKA PINTAR-POTJEH-O ISTINI KOAJ JE IZGUBILA ČOVJEKA [140]
20. LEA RAŽMAN-SPECIFIČNE POTEŠKOĆE U UČENJU MATEMATIKE I MOGUĆE MJERE POMOĆI [146]
21. LEA RAŽMAN-RAZVOJ IZVRŠNIH (EGZEKUTIVNIH) FUNKCIJA KOD UČENIKA SA SPECIFIČNIM POTEŠKOĆAMA U UČENJU [153]
22. IVAN CRNJAC, MIRELA ROKVIĆ CRNJAC-DIGITALNE ZBIRKE NA PRIMJERU VIRTUALNE WALDROFSKE KNJIŽNICE [160]
23. MARIJA URŠIĆ-LUTKE OŽIVLJAVAJU U BAJKAMA [167]
24. SANDRA JEMEC-KRETANJE JAČA TIJELO I UM [173]
25. MANJA BEZJAK-ODGOJNI ASPEKTI ŠKOLE U PRIRODI [178]
26. MANJA BEZJAK-VAŽNOST AKTIVNOG ODMORA [185]
27. ANDREJKA FAJ MUT-PJEŠAČKI AUTOBUS-PEŠBUS [189]
28. SIMONA KOKOL-PITAGORA GDJE SI? [195]
29. SANDRA JEMEC-TEAM BUILDING U UČIONICI [202]
30. NIVES GROS-DRUŠTVENE IGRE U RAZREDU [207]
31. ŠPELA STELE-FORMIRANJE KRITERIJA USPJEŠNOSTI LITERARNOG SASTAVA (ESEJA) [214]
32. TEJO TOREJ-PADEL TENIS [221]
33. LEA RAŽMAN-RAZVOJ ČITATELJSKE PISMENOSTI, MOTIVACIJE I TEČNOSTI ČITANJA KOD DJECE [231]
34. MARJETA KAČIĆ-BICIKLOM I PJEŠKE ZA ZDRAVLJE SVIH [237]
35. MARTINA CURK-PRUŽANJE DODATNE STRUČNE POMOĆI DJEVOJČICAMA S KOHLEARNIM IMPLATATIMA [246]
36. MARTINA CURK-VJEŠTINE PREDOPISMEJAVANJA KOD DJECE S GOVORNO-JEZIČNIM POREMEĆAJIMA [252]
37. MARTINA CURK-ČITANJE UZ POMOĆ TERAPIJSKOG PSA [257]
38. KATARINA DEŽMAN-UČENJE MNOŽENJA NA ZABAVAN NAČIN [262]
39. TATJANA DIACI-MALO DRUGAČIJE UČENJE I POUČAVANJE [169]
40. NINA VOLČANJK-TRIKOVI ZA UČENJE: VIŠE I BRŽE [275]
41. TANJA RADOVIĆ KANTARDŽIĆ – POKRETNI SATOVI ZA LAKŠE PAMĆENJE [282]
42. KLAVDIJA BURAZER-UREĐAJ ZA INSTRUKCIJE DRUŠTVENIH ZNANOSTI [287]
43. ANJA SEVER-SKOLSKA I VRSNJACKA MEDIJACIJA [293]
44. KLAVDIJA BURAZER-PROJEKTI DAN-PASAVČEK [300]
45. PERICA DUJMOVIĆ-MOGUĆNOSTI PRIMJENE DJELA „ROMA INSTAURATA“ (OBNOVLJENI RIM) TALIJANSKOG HUMANISTA, HISTORIOGRAFA I ANTIKVARA FLAVIJA BIONDA (1392.-1463.) U GIMNAZIJSKOJ NASTAVI LATINSKOG JEZIKA [308]
46. ALENKA KANDRIČ-ČITALAČKA ZABAVA [316].
47. TOMAŽ BAHČ-DIGITALNE KOMPETENCIJE U OSNOVNOJ ŠKOLI [325]
48. TOMAŽ BAHČ-KREATIVNI POKRET ZA BRŽE MIŠLJENJE [329]
49. TOMAŽ BAHČ-ZAPLEŠITE ZA DOBRU I OPUŠTENU ATMOSFERU [334]
50. PETRA OBERMAJER-TEHNIKE ZA POBOLJŠANJE PAMĆENJA [338]
51. DUNJA KUFNER, IVANA NORAC-PROŠIRENA STVARNOST U PROJEKTOJ NASTAVI [345]
52. MOJCA VALENČAK-TALENTIRANI UČENICI NA NASTAVI GEOGRAFIJE [350]
53. MOJCA VALENČAK-IDENTIFICIRANJE DAROVITIH UČENIKA U NASTAVI POVIJESTI [354]
54. MOJCA VALENČAK-KAKO PRIVUĆI OSNOVNOŠKOLCE DA UČE POVIJEST [359]
55. MARGARETA MEGI VIDMAR-UČITELJI I VLADANJE SOCIJALNIM VJEŠTINAMA [364]
56. ANAELA BEŠIĆ-PAUKOVA STRATEGIJA UČENJA [370]
57. ANAELA BEŠIĆ-OSAMOSTALJENJE SLOVENIJE [375]
58. ANAELA BEŠIĆ-DRAMSKA SEKCIJA [381]
59. JANJA SUNČIĆ-TEORIJA KROZ ISKUSTVENO UČENJE [388]
60. ALENKA PETRIČ-KREATIVNO ILI MAŠTOVITO RAZMIŠLJANJE UČENIKA RAZREDNE NASTAVE [395]
61. ALENKA PETRIČ-NEVOLJE I NEMOĆ UČITELJA U RAZREDU [400]
62. ALENKA PETRIČ-UVOĐENJE AUTOGENOG TRENINGA U PROCES UČENJA [405]
63. KARMEN PORENTA-ANKSIOZNI POREMEĆAJ KOD UČENIKA PRVE TRIJADE OSNOVNE ŠKOLE [410]
64. ANKICA GOTIĆ-PAMETNI UČITELJI IGRAJU SE NA OTVORENOM, ISLAND [416]
65. DARINKA ZOREC-PLIVANJE PO HALLIWICK METODI KAO ZANIMLJIVA AKTIVNOST U POSEBNOM PROGRAMU [424]
66. SANDRA RUSEC BELAJ-VRT JE POSTAO NAŠA UČIONICA [432]
67. SANDRA RUSEC BELAJ-NOĆ KNJIGE U NAŠOJ ŠKOLI [436]
68. ANDREJA STUMPF MEZNARIČ-IZVANNASTAVNA AKTIVNOST-LIKOVNA UMJETNOST [441]
69. ANDREJA STUMPF MEZNARIČ-ILUSTRACIJE SLIKOVNICA U OSNOVNOJ ŠKOLI [447]
70. ANDREJA ZUBAC, KAROLINA JUKIĆ-OD PILOT-PROJEKTA DO PROJEKTA [457]
71. ANDREJA NOVAK-NASTAVA U PRIRODI-ŠUMSKA POUČNA STAZA [466]
72. SABINA MUJCANOVIĆ -DJECA S POREMEĆAJEM IZ SPEKTRA AUTIZMA I SOCIJALNE PRIČE [472]
73. DANIJELA RIBIZEL-IZRADA MODELA ORGANA ZA IZLUČIVANJE [475]
74. RENATA JAVORNIK-UČENICI S TEŠKOĆAMA U UČENJU MATEMATIKE[480]
75. JANA ZUPANC-OBILJEŽAVANJE EUROPSKOG DANA JEZIKA [486]
76. MATEJA MARČUN-MEDITACIJA OD 1. DO 5. RAZREDA OSNOVNE ŠKOLE [492]
77. MATEJA MARČUN-KULTURNO UMJETNIČKA KUPKA DRAMSKIH UPRIZORENJA [501]
78. PETRA PERNAT-AKCIJSKI PLAN ZA POSTUPANJE S DROGAMA U SREDNJOJ ŠKOLI [509]
79. PETRA PERNAT-VRŠNJAČKO POSREDOVANJE U SPOROVIMA [513]
80. PETRA PERNAT-PRIMJER DOBRE PRAKSE U RADU S DAROVITIM UČENICIMA [518]
81. JANA HERCOG-UPOTREBA PAMETNOG TELEFONA KAO NASTAVNOG SREDSTVA KOD UČENJA STRANO JEZIKA[523]
82. ALEKSANDRA ŠENEKER-UČENJE ČITANJA DJECE S UMJERENIM INTELEKTUALNIM TEŠKOĆAMA [531]
83. MARTINA PREJAC-SUBOTNJA ŠKOLA ZA TALENTIRE I UČENIKE [538]
84. LIA APAT-TIJELO JE PROGRAM [544]

- 85.JASMINKA PRSTEC-PROFESIONALNI RAZVOJ U ULOZI CJELOŽIVOTNOG UČENJA [549]
- 86.BARBARA KOROŠEC-MEĐUGENERACIJSKA SURADNJA:“SVATKO ZA SEBE I SVI ZAJEDNO“ [558]
- 87.ZORAN RAIČEVIĆ-ZAŠTITA PODATAKA U ŠKOLAMA [567]
- 88.BARBARA VINDIŠ BRATUŠEK-TRENING SOCIJALNIH VJEŠTINA U SLUČAJU UČENIKA S DEFICITIMA U POEJDINIM PODRUČJIMA PAŽNJE I HIPERAKTIVNOSTI [571]
- 89.LUKA SVOLIŠAK-TJEDAN ZDRAVE PREHRANE U PRODUŽENOM BORAVKU S UČENICIMA S INTELEKTUALNIM TEŠKOĆAMA [581]
- 90.LUKA SVOLIŠAK-RAZVOJ FLEKSIBILNOSTI KOD DJECE-MUŠKA ŠPAGA [588]
- 91.LUKA SVOLIŠAK-POKRETNOST INVALIDNO DIJETE I SPORTSKI PROGRAM KRAPAN [594]
- 92.LUKA SVOLIŠAK-STO SKLEKOVA U JEDNOM SATU SPORTSKE EDUKACIJE [602]
- 93.JASNA HUDE-REGULACIJA PONAŠANJA KOD DJECE S POREMEĆAJEM IZ SPEKTRA AUTIZMA [609]
- 94.SILVIJA ŠEGULA-IGRE POKRETA U RAZREDNOJ NASTAVI MATEMATIKE ZA UČENIKE OSNOVNE ŠKOLE [612]
- 95.SILVIJA ŠEGULA-DIDAKTIČKE IGRE UZ PRIMJENU OTPADNOG MATERIJALA U 1. RAZREDU OSNOVNE ŠKOLE [619]
- 96.ANICA GLOBAN KOVAČIĆ-KAKO LEKTIRU UČINITI ZANIMLJIVIJOM [627]
- 97.NIVES GROS-NASTAVA U KOMBINIRANOM RAZREDNOM ODJELU S DVA ILI VIŠE RAZREDA [637]
- 98.SUNČICA MARUŠIĆ DALIĆ-S IGRAMA DO PROMJENE SLIKE O SEBI [642]
- 99.SUNČICA MARUŠIĆ DALIĆ-RAZVOJ SOCIJALNIH VJEŠTINA KOD DJECE S AUTOZMOM [648]
- 100.ŠPELA KOŠIR-POČETNO OPISMEJAVANJE [655]
- 101.ŠPELA KOŠIR-UČENJE U PRIRODNOM OKOLIŠU [659]
- 102.ŠPELA KOŠIR-POTICAJNO OKRUŽENJE ZA UČENJE [663]
- 103.ŠPELA KOŠIR-RAZVOJ Dječjeg crteža [668]
- 104.ŠPELA KOŠIR-MOTIVACIJA U SPORTU [672]
- 105.ZARJA TRČEK-MATEMATIKA I POUČAVANJE [676]
- 106.ZARJA TRČEK-NACIONALNA PROVJERA ZNANJA (NPZ) [684]
- 107.NIKOLA VUKOVIĆ-ŠKOLSKI PEDAGOG I RODITELJI UČENIKA ROMA [690]
- 108.MARINA TRSTENJAK PETRAN-PRIMJENA MODERNE TEHNOLOGIJE U NASTAVI FIZIKE [696]
- 109.NIKOLA VUKOVIĆ-PUT OD FORMIRANJA RAZREDNOG ODJELA DO USPJEŠNE RAZREDNE ZAJEDNICE [700]
- 110.SONJA ČENČIĆ-PROJEKTI DAN [706]
- 111.MATEJA POGORELC-PROJEKTI RAD IZ KEMIJE:ELEMENT-KOCKA [713]
- 112.KATJA ŠEGULA-AEROBNA VJEŽBA U FITNES UČIONICAMA U SREDNJEM STRUKOVNOM I TEHNIČKOM OBRAZOVANJU [720]
- 113.KATJA ŠEGULA-VJEŽBANJE U FITNESU S NAMJEROM POTICANJA ŽIVOTNOG [727]
- 114.SILVIJA PERMOSER-OD SLOVA DO RIJEČI I REČENICA [736]
- 115.SILVIJA PERMOSER-OSVAJANJE ČITATELJSKE ZNAČKE U OSNOVNOJ ŠKOLI RAKA [743]
- 116.SUZANA CIGLARIĆ-POMOĆ UČENICIMA S ARTIKULACIJSKIM POTEŠKOĆAMA IZGOVORA SIBILANATA I ŠUMNIKA [749]
- 117.SUZANA CIGLARIĆ-POREMEĆAJ ARTIKULACIJE GLASA „R“ KOD UČENIKA U OSNOVNOJ ŠKOLI [756]
- 118.MATEJA POGORELC-KORIŠTENJE MODELA KUGLICA ATOMA U NASTAVI KEMIJE [761]
- 119.BOJAN POHAR-PROGRAM PLIVANJA U OSNOVNOJ ŠKOLI S MJERILIMA OCJENJIVANJA PLIVANJA [766]
- 120.SUZANA PUSTINEK-UPUTE ZA DAN PRIRODE [773]
- 121.SUZANA PUSTINEK-SIGURNOST U NASTAVI KUĆANSTVA [778]
- 122.MARINA GARIĆ-ZNAČENJE STRATEGIJA UČENJA U ŠKOLI [783]
- 123.KSENJA ŽMAUC- RAZVIJANJE USREDOTOČENE SVJESNOSTI UZ POMOĆ TAKTILNE SLIKOVNICE [788]
- 124.KSENJA ŽMAUC-UTJECAJ TAKTILNE SLIKOVNICE NA VIDEĆU DJECU [794]
- 125.PETRA HRIBERNIK-MEĐUVRŠNJAČKO DRUŽENJE PRVAŠA S UČENICIMA 7. RAZREDA OSNOVNE ŠKOLE [800]
- 126.LIDIJA PODPEČAN-REKLAMNI LETCI I RAČUNANJE S DECIMALNIM BROJEVIMA [805]
- 127.LIDIJA PODPEČAN-SVOJSTVA LINEARNE FUNKCIJE ISTRAŽUJEMO PROGRAMOM GEOGEBRA [810]
- 128.LIDIJA PODPEČAN-U DODATNOJ NASTAVI MATEMATIKE ISTRAŽUJEMO POLIEDRE [817]
- 129.LIDIJA PODPEČAN-UPOTREBA DIDAKTIČKIH POMAGALA U NASTAVI GEOMETRIJE [822]
- 130.IRENA PIVKO-QUIZIZZ-POMOĆ NA SATOVIMA MATEMATIKE [828]
- 131.IRENA PIVKO-MATEMATIKA S MOTIVIRANIM UČENICIMA [834]
- 132.ELKA MLAKAR – KAO RIBA U VODI [841]
- 133.MATEJA KASTELIĆ-ČITALAČKA MOTIVACIJA U RAZREDNOJ NASTAVI [850]
- 134.NATAŠA PIHLER BRUMEN-NADOMJESNA I POTPOMOGNUTA KOMUNIKACIJA (NPK) [855]
- 135.NATAŠA PIHLER BRUMEN-SUSTAVI NADOMJESNE KOMUNIKACIJE [859]
- 136.NATAŠA PIHLER BRUMEN-POTPOMOGNUTA KOMUNIKACIJA POMOĆU KOMUNIKATORA [863]
- 137.TINA ČEH-UČENIK S UMJETNOM PUŽNICOM U NASTAVI MATEMATIKE [867]
- 138.ŠPELA HORVAT-SPORTSKI TALENTIRANA DJECA NA SATOVIMA SPORTA [872]
- 139.ŠPELA HORVAT-UTJECAJ SPORTA NA UČENJE DJECE U RADA S RAČUNALOM [878]
- 140.SANDRA KUKOVEC-DJEČJI CRTEŽ [883]
- 141.SANDRA KUKOVEC-INDIVIDUALIZIRANI PROGRAMI [888]
- 142.SANDRA KUKOVEC-RAZVOJ FINE MOTORIKE [892]
- 143.SANDRA KUKOVEC-UVOĐENJE U SIGURNU UPORABU ŠKARA [898]
- 144.ANJA PETAVER – OSVOJIMO TRIGLAV [903]
- 145.ZORAN RAIČEVIĆ-FIZIKA U NAŠIM ŽIVOTIMA [910]
- 146.NATALIJA BUKVIĆ-MULTISENOZORNO UČENJE U NASTAVI ENGLSKOG JEZIKA [915]
- 147.NATALIJA BUKVIĆ-GIMNASTIKA ZA MOZAK (BRAIN GYM) U NASTAVI ENGLSKOG JEZIKA [920]
- 148.LILJANA HAJDINJAK ZELKO – RAZRADA KNJIŽEVNO-UMJETNIČKOG TEKSTA KROZ SURADNIČKO UČENJE [925]
- 149.HELENA ŠOŠTARIĆ-KAKO MOTIVIRATI UČENIKE NA ČITANJE [931]
- 150.HELENA ŠOŠTARIĆ-VJEŽBE USREDOTOČENE SVJESNOSTI U UČIONICI [937]
- 151.URŠKA JAROŠ-POVEZANOST USPJEHA U UČENJU S MOTORIČKIM (KRETNIM) SPOSOBNOSTIMA [941]
- 152.ALENKA ŠUMAN IRGOLIĆ-ZLATNI REZ JE SVUDA OKO NAS [946]

Stručni rad

PODRŠKA NASTAVNICIMA I UČENICIMA U ODGOJNO – OBRAZOVNOM PROCESU

Antonija Bukša
TRGOVAČKA I TEKSTILNA ŠKOLA U RIJECI

Sažetak

Cilj istraživanja je istražiti proces poučavanja i podrške učenju. U tu su svrhu osmišljena su dva istraživanja – mišljenja i stavovi učenika i mišljenja i stavovi nastavnika, a ovaj rad analizira i predstavlja rezultate drugog. Istraživanje je provedeno u drugom polugodištu školske godine 2021./2022. Istraživanju je pristupio 21 nastavnik iz Trgovačke i tekstilne škole u Rijeci. Istraživanje je provedeno anonimno, uz potrebne suglasnosti. Korišten je alat Microsoft Forms. Cilj rada je istražiti:

- razinu kvalitete podrške učenicima u učenju od strane nastavnika
- razinu kvalitete podrške nastavnicima od strane drugih kolega nastavnika
- iskustva u radu i suradnji s kolegama
- podršku nastavnicima od strane stručne suradnice pedagoginje

Izračunati su postotci za svaku tvrdnju prema danim odgovorima.

Rezultati istraživanja su pokazali da nastavnici visoko ocjenjuju svoj rad, podršku koju daju učenicima, podršku koju primaju od kolega. Imaju, također solidan i stabilan odnos sa kolegama, iako postoji prostor za unaprjeđenje tog odnosa.

Ključne riječi: srednja škola, podrška u radu, suradnja, međuljudski odnosi, prilagođavanje.

1.UVOD

Umijeće poučavanja često se definira kao oblikovanje i upravljanje obrazovnim okruženjem i iskustvom osobe koja uči sa svrhom poticanja i ostvarenja željenih ishoda učenja. Iz toga proizlazi da je preduvjet uspješnog poučavanja poznavanje samog procesa učenja, kao i činitelja koji ga olakšavaju ili otežavaju na različitim obrazovnim razinama. Upravo je (pre)poznavanje potreba nastavnika, njihovih stavova, sklonosti, afiniteta ili nedostatak istih preduvjet izgradnje stabilnog i konstruktivnog poučavanja. Odnos koji nastavnici stvaraju sa svojim učenicima izravno utječe na stav kojeg zauzimaju učenici prema pojedinom predmetu, usvajanju gradiva, aktivnom sudjelovanju na satu.... Zbog toga ga je potrebno analizirati i proučavati a sve kako bi se spoznali načini na koje se može poboljšati taj proces: podrškom, primjenom različitih načina poučavanja, metoda, unošenjem inovacija i povezivanjem sa aktualnim događajima iz života i rada. Ovo se nastojanje može postići redovitim ispitivanjem i analizom. Na taj se način može unaprijediti proces poučavanja te izbjeći mnoge zamke koje krije ponavljanje uvijek istog obrasca odnosa s učenicima. Ono što motivira učenika je nastup i interpretacija samog učitelja, zatim uvođenje novih zanimljivih sadržaja, disciplina u razredu, nastava u novom okruženju [4]. Kako bi učitelji ostvarili pozitivne ishode poželjno je koristiti raznolike metode poučavanja, pristupe i zadatke koji potiču kod učenika samostalno, aktivno učenje, aktiviraju više kognitivne procese i potiču samoprocjenu učenika pri učenju. Posebno je važno radno okruženje, mogućnost suradnje, razmjenu iskustava među nastavnicima, načini rješavanja problema, pružanje podrške. Od ključne važnosti za razvoj zdrave radne sredine su postupci praćenja, analize i vrednovanja postojećeg stanja a sve u svrhu prilagodbe novim izazovima i stvaranja pozitivnih i stabilnih međuljudskih odnosa. Uz poučavanje o tome kako učiti, za poticanje učenja, ključan je i odnos između nastavnika te podrška koju učenici dobivaju od svojih učitelja.

2.CILJ ISTRAŽIVANJA

Cilj istraživanja bio je upoznati stavove i mišljenja nastavnika naše škole, spoznati moguće negativnosti i manjkavosti, te razvijati konstruktivan i smislen odnos s našim učenicima.

2.1.METODOLOGIJA

Istraživanje je provedeno u drugom polugodištu školske godine 2021./2022. Obuhvaćena su ukupno 21 nastavnika iz Trgovačke i tekstilne škole u Rijeci,.

2.2.POSTUPAK

Istraživanje je provedeno anonimno, a ispitanici su upoznati sa svrhom istraživanja kao i sa samim projektom. Na skali procjene od 5 stupnja: UOPĆE SE NE SLAŽEM, NE SLAŽEM SE, NITI DA NITI NE, SLAŽEM SE, U POTPUNOSTI SE SLAŽEM, nastavnici su izrazili svoj stav o pripremama za nastavu, provjerama znanja, podršku koju pružaju učenicima, praćenju napredovanja učenika, izboru metoda i načina rada s učenicima, primanju i davanju podrške kolegama, suradnji.

3.REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Istraživanje Poučavanje i podrška učenju provedena je u tijeku drugog polugodišta školske godine 2021./2022.U anketi su sudjelovala ukupno 21 nastavnika iz različitih obrazovnih područja (hrvatski jezik, matematika, strani jezici, ekonomije, tekstila i likovne umjetnosti) iz Trgovačke i tekstilne škole u Rijeci. Škola broji ukupno 31 nastavnika.

GODINE RADNOG STAŽA U NASTAVI	POSTOTAK
DO 3 GODINE	10
OD 3 - 5 GODINA	15
OD 5 - 10 GODINA	15
OD 10 – 15 GODINA	60

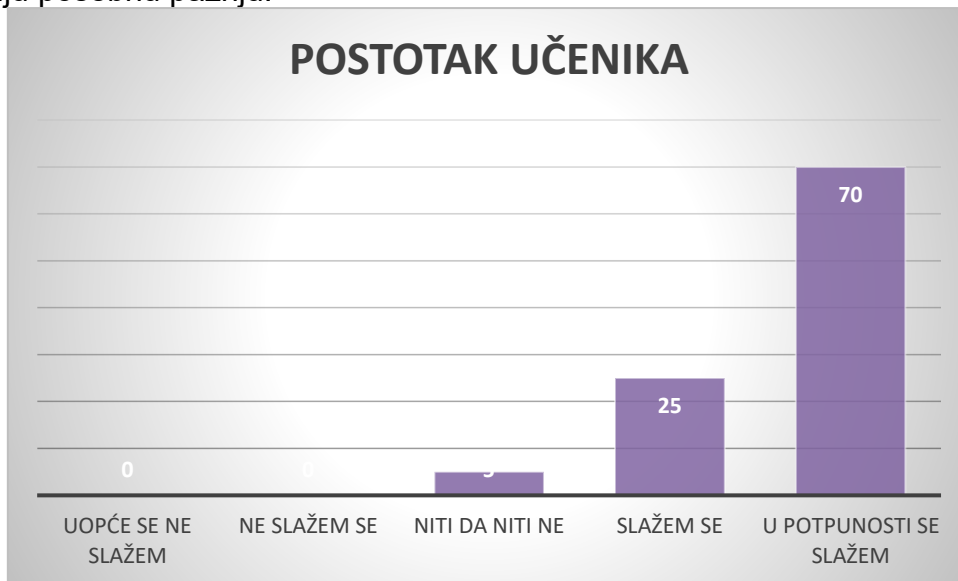
Tabela 1: Godine staža u nastavi

Od 21 nastavnika koji su sudjelovali u istraživanju 43% su razrednici a svi predaju učenicima od prvog do četvrtog razreda srednje škole. Najzastupljeniji su nastavnici koji su ostvarili staž u školi od 10 – 15 godina. Istraživanju je pristupilo najmanje onih koji u školi rade do 3 godine.Prva se skupina pitanja odnosi na pripremu nastavnog sata: 75% ispitanih nastavnika izjavljuje da se redovito priprema za izvođenje nastave, a na početku školske godine upoznaje učenike s pravilima ponašanja i elementima i kriterijima ocjenjivanja. 90% ispitanih dogovorena pravila ne mijenjaju te ih primjenjuju tijekom cijele školske godine. 10% nastavnika mijenja i prilagođava svoj način rada i metode učenicima tijekom godine. Kao razlog ističu različite potrebe i navike učenika kojima se, smatraju, valja prilagoditi. Nastavnici visokom ocjenjuju svoj rad s učenicima: 80% priprema pitanja ili zadatke kojima provjeravaju razumijevanje i postignuća učenika, pravodobno objašnjavaju zašto je neki odgovor ispravan ili pogrešan, pružaju konkretne povratne informacije.

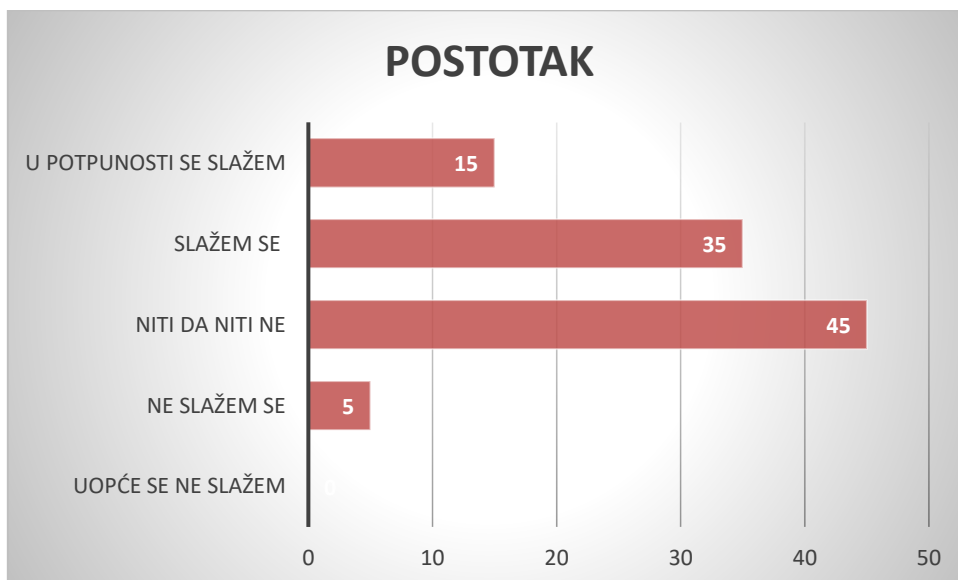

Graf br. 1: Kao nastavnik/ca učenicima različitih sposobnosti ili interesa dajem zadatke različite težine

Nastavnici se pozitivno određuju o svom radu i u pogledu davanja dodatne upute/objašnjenja i/ili vrijeme za rješavanje zadataka, motivacije učenika za rad i učenje, osiguravaju da određeni učenici ne dominiraju u raspravama ili aktivnostima. Kao vrlo važnu karakteristiku svog rada ističu rad s učenicima s teškoćama kojima posvećuju posebnu pažnju:

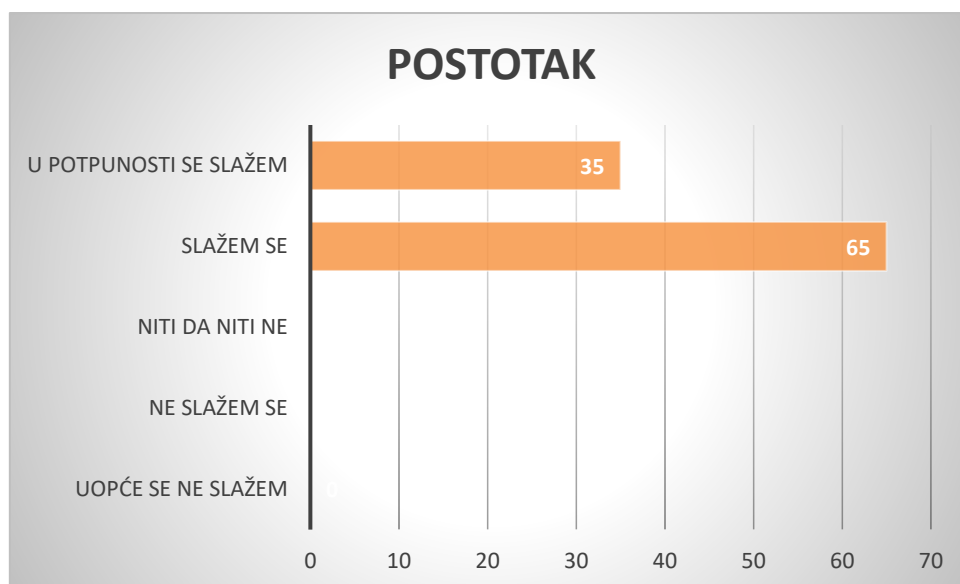

Graf br. 2: Ponavljam gradivo ili ga objašnjavam na drugačiji način ako ga dio učenika nije usvojio

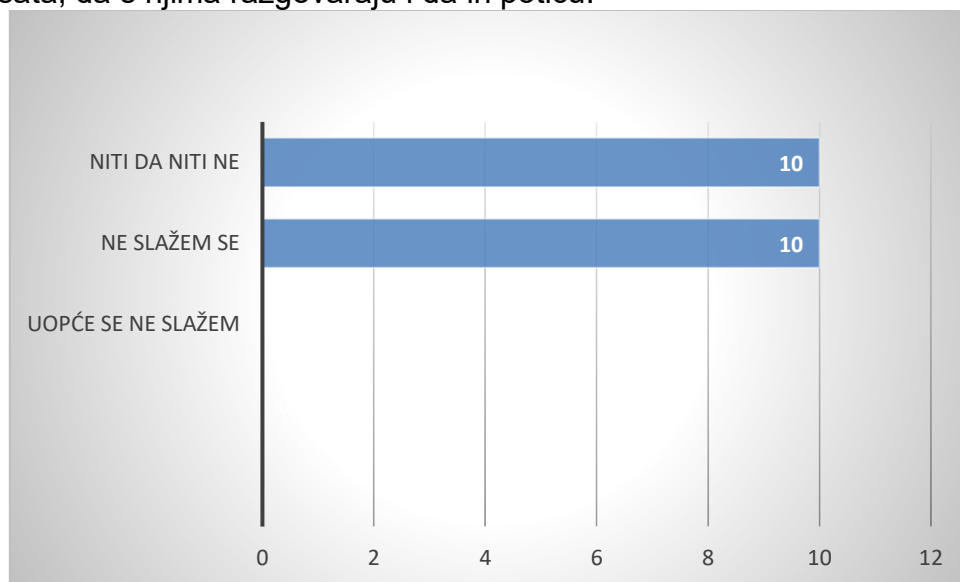
Graf br. 3: Kao nastavnik dajem učenicima mogućnost izbora aktivnosti i načina rada

Nastavnici ističu da im je od iznimne važnosti da učenici razumiju gradivo, a ne da samo pamte pojmove. Stoga osmišljavaju pitanja koja potiču kognitivne procese – žele da učenici spoznaju uzročno posljedične veze sadržaja kojeg usvajaju. Nastavnici se susreću i s problemom koji je sve prisutniji: učenici ne znaju kako pristupiti učenju: ne uče kontinuirano, već samo kad je pismeno ili usmeno ispitivanje, ne znaju rasporediti gradivo i vrijeme, ne razlikuju što je bitno, ne vode bilješke, nerado sudjeluju u aktivnostima, najčešće jer ne razumiju što se od njih očekuje.

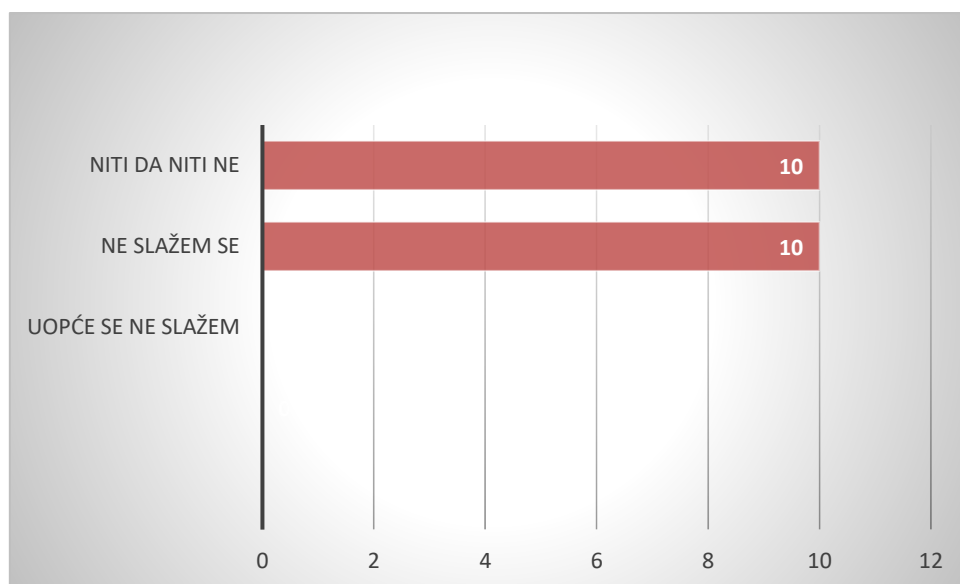

Graf br. 4: Poučavam učenike o tome kako pristupiti učenju

Zbog toga učenike potiču da vlastitim riječima iskažu razumijevanje sadržaja, da međusobno provjeravaju uratke (uočavaju pogreške). 95% nastavnika ohrabruje učenike da daju svoje osobno mišljenje i da se kritički osvrnu na sadržaje koje usvajaju, a svega 5% misli da to ne čini dovoljno. Isti postotak nastavnika povezuje gradivo svog predmeta s gradivom ostalih predmeta i praktične nastave, sadržajima i primjerima iz svakodnevnog života, te stečenim znanjima i iskustvima. Natpolovičan broj učenika drži da profesori jasno iznose ciljeve/temu nastavnog sata, da su upute jasne te da su postavljena pitanja jasna. Ipak, samo 39% učenika drži da je tijekom sata jasno što trebaju činiti, a čak 45% drži da je to jasno povremeno a 16% da uopće nije jasno. Djeca koja su odgovorila negativno ističu da bi željeli da im profesori više pomažu tijekom sata, da s njima razgovaraju i da ih potiču.

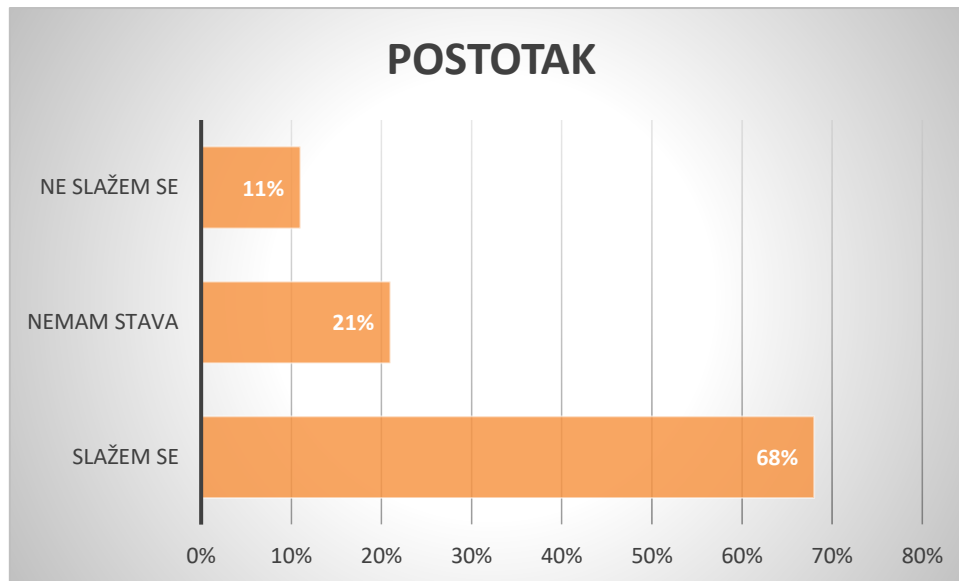

Graf 5.: Imam dovoljno vremena za izvršavanje zadataka na praktičnoj nastavi

Graf 6: Imam dovoljno vremena za izvršavanje zadataka u teorijskoj nastavi

Da profesori pohvaljuju trud učenika i njihova postignuća smatra 55% učenika, 30% nema stava a 15% je negativno odgovorilo na ovo pitanje. Neverbalnu komunikaciju s profesorima 47% ocjenjuje pozitivnom, 37% učenika nema stava dok 17% učenika tu komunikaciju ocjenjuje negativno. Ipak, uz povezivanje činjenica, vrlo je važno da nastavnik osmišljava zadatke koji će učenicima omogućiti primjenu stečenih znanja i vještina. Uz praktičnu nastavu, budući da smo strukovno – umjetnička škola, učenici imaju priliku primijeniti naučeno u školskim praktikumu i radionicama. Nastavnici koji su sudjelovali u istraživanju jednoglasni su u mišljenju da među njima vlada odnos uvažavanja i poštovanja. Utvrđuju da su spremni pomoći jedni drugima ali većina to čini tek kad se od njih to izričito zatraži (65%). Svjesni su da u radu s ljudima ima i negativnih iskustava ali ne žele da ih ista odrede pa su spremni podijeliti materijale i znanje s kolegama. Svi se slažu s tvrdnjom da uvijek daju sve od sebe da drugima pomažu na način na koji bi voljeli i sami primiti pomoć. 68% ispitanih ističe kako u svom aktivu nikada nije naišlo na problem suradnje, 21% nema izraženi stav, a 11% utvrđuje da im je bila uskraćena suradnja, dijeljenje znanja, radnih materijala ili pomoći od strane kolegica/ga. 19% ih se slaže da se kolege nastavnici prema njima uvijek odnose s poštovanjem, 67% ih se uglavnom slaže s tom tvrdnjom, dok 14% odgovara da se ne slaže. Neku vrstu verbalnog sukoba i neprimjerenog govora od strane kolega nastavnika doživjelo je čak 40% nastavnika, 30% nema stava, a 30% se ne slaže s ovom tvrdnjom. Ispitani nastavnici oštro su podijeljeni po pitanju unaprjeđivanja suradnje u kolektivu: 50% smatra da kolektiv odlično funkcionira i ne predlažu načine poboljšanja suradnje jer to nije potrebno, dok drugih 50% smatra da ima prostora za unaprjeđenje iste.

Graf br. 7: U našem aktivu nisam naišao/la na problem suradnje

Suradnju sa stručnom suradnicom – pedagogom nastavnici pozitivno ocjenjuju: smatraju da uvažava njihovo mišljenje, aktivno je uključena u rad s učenicima, nastavnici se često s njom konzultiraju i dobivaju pravovremenu, stručnu podršku.

Savjete, metode rada i ideje koje predloži stručna suradnica pedagog ne koristi 10% ispitanih nastavnika jer smatra da ih teško mogu primijeniti u svom radu. Potrebu za promjenom u radu s učenicima ne vidi 33% nastavnika uz obrazloženje da im nije potreban dodatni poticaj ili usmjerenje jer imaju dobar odnos s učenicima i kolegama te postižu rezultate u odgojno-obrazovnom radu.

4.ZAKLJUČAK

Provođenjem i analizom anketnih upitnika postignut je jedan od ciljeva projekta koji glasi: istražiti stav nastavnika o razini kvalitete podrške učenicima u učenju, razini kvalitete podrške nastavnicima od strane drugih kolega nastavnika, iskustvu u radu i suradnji s kolegama, podršci nastavnicima od strane stručne suradnice pedagoginje. Anketnim istraživanjem prikupljeni su stavovi i mišljenja 21 nastavnika Trgovačke i tekstilne škole u Rijeci. Škola broji ukupno 31 nastavnika. Od 21 nastavnika koji su sudjelovali u istraživanju 43% su razrednici a svi predaju učenicima od prvog do četvrtog razreda srednje škole. Najzastupljeniji su nastavnici koji su ostvarili staž u školi od 10 – 15 godina. Istraživanju je pristupilo najmanje onih koji u školi rade do 3 godine. Nastavnici visokom ocjenjuju svoj rad s učenicima 75% ispitanih nastavnika izjavljuje da se redovito priprema za izvođenje nastave, a na početku školske godine upoznaje učenike s pravilima ponašanja i elementima i kriterijima ocjenjivanja. Većina ispitanih dogovorena pravila ne mijenjaju te ih primjenjuju tijekom cijele školske godine. 10% nastavnika mijenja i prilagođava svoj način rada i metode učenicima tijekom godine. Kao razlog ističu različite potrebe i navike učenika kojima se, smatraju, valja prilagoditi. Nastavnici ističu da im je od iznimne važnosti da učenici razumiju gradivo, pa redovito usmjeravaju i pomažu učenike potičući kognitivne procese – žele da učenici spoznaju uzročno posljedične veze sadržaja kojeg usvajaju. Istraživanje nam je otkrilo i neke zabrinjavajuće podatke: učenici ne uče redovito, tj. svakodnevno, niti izvršavaju svoje zadatke redovito (zadace, čitanje lektire, vježbanje zadataka,,). Brine podatak i da teško nalaze motivaciju za učenje. Kao poticaje navode osobna dostignuća, nagrade, pohvale...

Ispitani učenici pozitivno ocjenjuju komunikaciju i odnos sa profesorima: smatraju da nastoje pomoći učenicima/cama sa usvajanjem gradiva, ohrabruju učenike da se kritički osvrnu na sadržaje koje uče i potiču ih na istraživanje. Ipak, manje se od polovice ispitanih učenika prilikom komunikacije s profesorima osjeća opušteno i sigurno, dok je većina pod pritiskom i pod povećalom. Nastavnici koji su sudjelovali u istraživanju jednoglasni su u mišljenju da među njima vlada odnos uvažavanja i poštovanja. Utvrđuju da su spremni pomoći jedni drugima ali većina to čini tek kad se od njih to izričito zatraži. Istraživanje je pokazalo da nastavnici koji su sudjelovali u istraživanju imaju pozitivan stav o suradnji i podršci među kolegama, da pozitivno ocjenjuju svoj rad. Svjesni su izazova i problema, ali žele biti aktivni sudionici u životu i radu Trgovačke i tekstilne škole u Rijeci.

5.LITERATURA

- [1.] Škrbina, D. (2013). ART terapija i kreativnost: [multidimenzionalni pristup u odgoju, obrazovanju, dijagnostici i terapiji]. Zagreb: Veble commerce
- [2.] Pavlin-Bernardić, N. i Rovin, D. (2009) Zašto nam je ponekad teško učiti? Savladavanje teškoća u učenju. U: D. Čorkalo (ur.), Primijenjena psihologija: pitanja i odgovori. Zagreb: Školska knjiga
- [3.] Siegel, D. J. (2017). Oluja u mozgu: snaga i svrha tinejdžerskog mozga. [vodič krozadolescentni mozak u nastajanju, pogled iznutra prema van, dob 12-24 godine]. Zagreb: Harfa.
- [4.] Vizek-Vidović, V., Rijavec, M., Vlahović-Štetić, V. i Miljković, D. (2003) Psihologija obrazovanja. Zagreb: IEP VERN
- [5.] Desforges, C. (2002) Uspješno učenje i poučavanje – psihologijski pristupi, Zagreb: Educa
- [6.] Ayres, A. J. (2008). Sensory integration and the child: Understanding hidden sensory challenges. Los Angeles: Western Psychological Services
- [7.] Skopljak, K., Stamenković, K. i Tomac, A. (2018). Emocionalni problemi i problemi ponašanja među adolescentima upućenih u službe za zaštitu mentalnog zdravlja djece i adolescenata u Hrvatskoj

Stručni rad

**MULTIKULTURALIZAM KAO VANNASTAVNA
AKTIVNOST
U OSNOVNOJ ŠKOLI**

Zvonko Simeunić
Osnovna škola Trebnje

Sažetak

Izrazito povećanje migracija obilježje je globaliziranog svijeta, koji unatoč tome često održava predrasude prema imigrantima. Dolaskom u Republiku Sloveniju, doseljeničke obitelji suočene su s novom geografskom, kulturnom, vjerskom i jezičnom okolinom. Vannastavna aktivnost multikulturalizam na različite je načine nastojala pomoći učenicima doseljenicima, a posredno i njihovim obiteljima pri integraciji u novu sredinu. Time se ograničio razvoj ksenofobije i olabavio stisak predrasuda koje iz nje proizlaze, kako među doseljeničkim obiteljima, tako i među učenicima koji su im pružali pomoć u okviru vannastavne aktivnosti. Svojim aktivnostima učenici koji su u sklopu vannastavne aktivnosti multikulturalizam pružali pomoć učenicima doseljenicima, istovremeno su razvijali svoju empatiju i kompetencije poduzetništva, koje su usmjerene k razvoju samoinicijativnog i aktivnog mišljenja i djelovanja.

Ključne riječi: multikulturalizam, kompetencije poduzetništva, migracije, doseljenici

1. Migracije u globaliziranom svijetu

" *Bilo je to najbolje vrijeme, bilo je to najgore vrijeme, bilo je doba mudrosti, bilo je doba gluposti, to je bila epoha vjere, bila je epoha nevjerice ...*" [1] poznate su početne riječi romana *Priča o dva grada*, što ga je napisao Charles Dickens u 19. stoljeću. Ove riječi, unatoč tome što se u romani odnose na jedno drugo, još šarolikije povijesno razdoblje, također lijepo sažimaju našu globaliziranu svakodnevicu. Razni oblici komunikacije i transporta smanjili su svijet. Udaljenost više nije prepreka brzom stjecanju kvalitetne i pristupačne robe i znanja iz svih dijelova svijeta. Ako želite jesti kinesku hranu, idete u kineski restoran. Ako želite raditi sa znanstvenikom koji se nalazi u Manausu u Brazilu, možete se povezati s njim online, nazvati ga ili otputovati u Brazil avionom. Ako vas zanima što se događa u Maputu, glavnom gradu Mozambika, jednostavno potražite informaciju na internetu. Ukratko, svijet se pretvorio u selo u kojem su nam, u dobru i zlu, svi Zemljani susjedi. Važna posljedica globalizacije, naravno, uzimajući u obzir društvena i politička kretanja koja iz nje često i proizlaze, je izrazito povećanje migracija. Godine 1970. u svijetu je bilo 85 milijuna migranata [2], pedeset godina kasnije već ih je oko 261 milijun, što je 3,6% svjetske populacije [3]. Broj migranata se dakle više nego utrostručio u posljednjih pedeset godina. U svijet se prije svega upućuju zbog potrage za boljom ekonomskom budućnošću ili jednostavno kako bi si spasili život. Sa sobom nose svoju kulturu koja im omogućuje da zadrže svoj identitet, a time i osjećaj sigurnosti u stranom svijetu koji ih okružuje svojom kulturom. Dodir različitih kultura može biti polazište za rast i višestruku suradnju ili za trvenja koja proizlaze iz međusobne ksenofobije. Pritom ne smijemo zaboraviti činjenicu da ksenofobija jedne strane može gurnuti drugu stranu u predrasude. Stvaranje zdravog multikulturalnog društva, u kakvom ionako već živimo, zahtijeva odgovarajući napor.

2. Svrha vannastavne aktivnosti multikulturalizam

Dolaskom u Republiku Sloveniju i uključenjem u slovenski obrazovni sustav, učenici doseljenici i njihove obitelji moraju se suočiti s novom geografskom, kulturnom, vjerskom i jezičnom okolinom. Pri uključivanju često se susreću s predrasudama koje su u posljednjem desetljeću ponovno ojačale. Razlog za to prije svega možemo pronaći u izbjegličkoj krizi koju je 2015. godine potaknuo rat u Siriji koji je inače započeo nekoliko godina ranije. Val migranata, pojačan politikom otvorenih granica¹[4][5] koju je zagovarala Njemačka predvođena tadašnjom premijerkom Angelom Merkel [6], preplavio je granice Europske unije i natjerao njezine građane da nedvosmisleno razjasne kakav je njihov stav prema migrantskom pitanju. Neki su internalizirali svoje predrasude prema migrantima, dok su drugi počeli aktivnije zagovarati politiku tolerancije. Izvješće Organizacije za europsku sigurnost i suradnju koje je objavljeno 2017. godine, u kojem se navodi da u većini europskih zemalja više od 60% stanovništva ima negativan stav prema imigrantima, rječito

¹ U 2014. godini oko 660.000 migranata zatražilo je azil u Europskoj uniji. Slijedeće godine broj molbi je više nego udvostručen. U 2015. godini čak 1,4 milijuna migranata zatražilo je azil u Europskoj uniji, što je najviše od 2008. godine, kada je Agencija Europske unije za azil počela prikupljati podatke za Europsku uniju.

svjedoči na koju stranu se nagnula vaga. [7] Uz to moramo biti realni i priznati si da će i godine života s koronavirusom SARS-CoV-2, a i rat između Rusije i Ukrajine, bez sumnje ostaviti ili već ostavljaju posljedice. No strah od nepoznate kulture nije jedini faktor o kojem govorimo kada razmišljamo o predrasudama prema imigrantima. Predrasude prema imigrantima iz zemalja bivše Jugoslavije i njezine susjeda Albanije već su ukorijenjene u slovenskom društvu. [8] Njihova nam je kultura poznata, ali predrasude, i iz njih proizašla diskriminacija, ostaju tvrdokorno prisutne. Jednako snažan ili čak i još veći emotivni naboj imaju prema mom iskustvu jedino još predrasude prema romskoj zajednici Doseljeničkim obiteljima stoga prijeti društvena izolacija. Navedene okolnosti dodatne su prepreke koje učenici doseljenici moraju svladati kako bi mogli imati iste prednosti slovenskog obrazovnog sustava kao i ostali učenici. Jedna od polaznih svrha vannastavne aktivnosti multikulturalizam bila je upravo otklanjanje negativnih posljedica navedenih prepreka kroz osposobljavanje učenika koji su kroz različite aktivnosti tkali društvene veze ne samo između doseljeničkih obitelji, već i između doseljeničkih i domorodačkih obitelji. Vannastavnom aktivnošću multikulturalizam htjela se osigurati integracija doseljeničkih obitelji u novu sredinu u skladu s pluralističkim modelom. „U ovom modelu imigrantske populacije prihvaćaju se kao etničke manjine koje se razlikuju od dominantne populacije i kroz nekoliko generacija očuvaju svoj jezik, kulturu, načine društvenog ponašanja i organizacije. Imigrantima je potrebno jamčiti ista prava kao i građanima u svim područjima društvenog života, ne zahtijevajući od njih da se odreknu svoje različitosti – iznimka je najčešće samo zahtjev za prihvaćanjem ključnih vrijednosti društva domaćina.” [9] Ukratko, vannastavna aktivnost multikulturalizam nastojala je pružiti sveobuhvatnu integracijsku pomoć, a istovremeno je djelovala na uspostavljanju ravnopravnog odnosa prema objema² kulturama među doseljeničkim obiteljima. Time njihov izvorni identitet nije bio uništen, nego je, idealno, bio obogaćen. Stvoren je bio pozitivan stav prema društvu domaćina, smanjujući vjerojatnost samonametnute getoizacije i sukoba između imigrantskog i domaćeg stanovništva. Učenici koji su pomagali doseljenicima neminovno su jačali svoju lokalnu i nacionalnu svijest, ali su istovremeno kroz upoznavanje kulture doseljenika razvijali i toleranciju te empatiju.

3. Multikulturalizam i POGUM

Vannastavna aktivnost multikulturalizam uspostavljena je u Osnovnoj školi Trebnje u sklopu realizacije nacionalnog projekta POGUM (**PO**duzetništvo, **G**radivo **poU**zdanja **M**ladih). Temeljni ciljevi projekta su jačanje poduzetničkih kompetencija i promicanje fleksibilnog prijelaza između obrazovanja i okoline. Prednost pristupa koji uvodi POGUM je u drugačijem poimanju poslanja osnovne škole. Današnja osnovna škola ne smije više biti samo posrednik u kamen odnosno u nastavne planove uklesanih znanja i vještina. Uvođenje samo kritičkog mišljenja u nastavu preskromna je nadopuna osnovnih procesa učenja, želimo li učenike pripremiti za svijet koji od njih neće zahtijevati samo produbljeno kritičko mišljenje i reprodukciju znanja i vještina, nego prije svega ideje, motiviranost, sposobnost motivacije drugih, financijsku pismenost, sposobnost planiranja, suradnje i spremnost na cjeloživotno iskustveno učenje. Kako bismo učenicima olakšali buduće funkcioniranje u društvu

² Vlastitoj kulturi i kulturi domaćina.

koje od njih ima takva očekivanja, moramo se pobrinuti za sustavno razvijanje samoinicijativnog i aktivnog načina razmišljanja u sklopu obveznog i proširenog kurikulumu. Osnovna škola Trebnje jedna je od trideset razvojnih škola od kojih se očekuje da će razvijati strategije za postizanje tog cilja i mijenjati koncept pripreme nastave te njena izvođenja, te sve to proširiti na devedeset implementacijskih odgojno-obrazovnih ustanova. [10] U školskoj godini 2018./19. naša škola je između ostalog aktivno tražila i razvijala rješenja za sljedeća istraživačka pitanja: a) Kako uključiti učenike u rješavanje potreba suživota škole u lokalnoj zajednici? b) Kako aktivno integrirati doseljenike u zajednicu? c) Kako povećati toleranciju i promicati svijest da se zajednica mijenja u multikulturalno društvo?

d) Kako potaknuti učenike da budu POGUM-ni (**P**oduzetni, **O**dgovorni, **G**lasni, **poU**čljivi, **M**otivirani)?³ e) Kako povećati kvalitetu života učenika i djelatnika škole? Ciljevi vannastavne aktivnosti multikulturalizam omogućili su potonji istovremeno traženje odgovora na sva postavljena pitanja. Učenici koji su se odlučili za pohađanje multikulturalizma bili su aktivni izvođači raznih aktivnosti usmjerenih na pomoć učenicima doseljenicima, a posredno i njihovim obiteljima. Usmjeravalo se ih je na planiranje aktivnosti, predviđanje prepreka, podjelu posla prema jakim područjima pojedinaca, pronalaženje potrebnih resursa za provedbu aktivnosti, inspiriranje i uključivanje ljudi potrebnih za planirane aktivnosti, ravnopravnu suradnju te kritičku analizu uspješnosti provedenih aktivnosti. Također su i sami mogli predložiti različite aktivnosti i njihov sadržaj te načine njihove realizacije. Logična posljedica tolike uključenosti u gotovo sve faze pripreme i provedbe vannastavne aktivnosti bila je izrazito visoka unutarnja motivacija najaktivnijih učenika. Neočekivan nusproizvod bio je da se znatan broj učenika doseljenika predmetne nastavne razine, koji su dobili pomoć u okviru vannastavne aktivnosti multikulturalizam, sljedeće školske godine odlučio pohađati potonju. Ovdje valja objasniti da je pomoć u sklopu multikulturalizma bila ponuđena svim učenicima doseljenicima Osnovne škole Trebnje, koji su se prve godine susreli sa slovenskim obrazovnim sustavom, ali su samo učenici predmetne razine mogli pohađati potonju vannastavnu aktivnost. Usporedimo li navedene aktivnosti i posljedice multikulturalizma s kompetencijama koje razvija POGUM (otkrivanje prilike, kreativnost, vizija, vrednovanje ideja, etično i održivo razmišljanje, samosvijest i samoefikasnost, motivacija i upornost, integracija resursa, financijska i ekonomska pismenost, integracija ljudskih resursa, preuzimanje inicijative, planiranje i upravljanje, upravljanje neizvjesnošću, dvosmislenošću i rizikom, suradnja, iskustveno učenje) [10], nalazimo da se potonje preklapaju. Altruističko djelovanje učenika koji su pohađali multikulturalizam stoga je nagrađeno implicitnim razvojem kompetencija za koje predviđamo da će ih bolje pripremiti za očekivanja i zahtjeve tržišta rada.

4. Presentacija vannastavne aktivnosti multikulturalizam

U ovom poglavlju uglavnom ću vam predstaviti prvu godinu djelovanja vannastavne aktivnosti multikulturalizam. Ideju za novu vannastavnu aktivnost dobio sam čitajući knjigu *Medkulturalna vzgoja in izobraževanje: Vključevanje otrok priseljencev* autorice Marijance Ajše Vižintin. Za pohađanje multikulturalizma učenici su se prvi put mogli

³ Riječ pogum u slovenskom jeziku znači hrabrost, zapisano pitanje stoga je igra riječi. Alternativni prijevod rečenice glasi: Kako potaknuti učenike da budu HRABRI?

odlučiti u školskoj godini 2018./19. Novonastala vannastavna aktivnost bila je zamišljena kao dopuna oblika pomoći koje je škola već pružala učenicima doseljenicima. Multikulturalizam je pristupio pružanju pomoći učenicima doseljenicima na različite načine. Dva uvodna sata poslužila su upoznavanju učenika, koji su se prijavili na vannastavnu aktivnost multikulturalizam, s različitim pristupima koje zemlje imaju u prihvatu doseljenika. Na ovim sam satovima nastojao učenike osvijestiti o predrasudama koje su dio našeg društva i pomoći im u kritičkoj analizi potonjih. Pritom su neizbježno isplivale na površinu etičke dileme koje su bile dobrodošle jer su omogućile razgovor o procesu stvaranja predrasuda i o razlozima njihove opstojnosti. Moj cilj nije bila indoktrinacija učenika, već omogućavanje realnog pogleda na različite društvene skupine i zajednice. Kakvi su zapravo pripadnici različitih skupina i zajednica, kakav je njihov život, koje su im potrebe, a koje želje i strahovi, ako ih ne promatramo kroz generaliziranu prizmu predrasuda i stereotipa? Naravno, u ovoj raspravi poseban naglasak stavljen je na doseljenike. Iz navedenih razmatranja organsko je proizišla potreba za izradom ankete koja bi nam pomogla u razumijevanju doseljenika i njihovih potreba. Učiteljica, koja je u sklopu povijesne grupe često koristila metodu anketiranja, predstavila je učenicima na što trebaju obratiti pozornost prilikom izrade ankete. Učenici su kasnije konceptualnu zamisao ankete proširili brojnim drugim pitanjima, a došli su i na ideju o dodatnoj anketi koja bi imala za cilj utvrditi stav ostalih učenika prema vršnjacima doseljenicima. Izrada ankete bila je fragmentirana kroz dobar dio školske godine, jer su se paralelno odvijale i druge djelatnosti u sklopu multikulturalizma. Središnju ulogu imali su poslijepodnevni tematski sastanci na koje su bili pozvani i učenici doseljenici i njihovi roditelji te braća i sestre. Tematski sastanci omogućili su doseljeničkim obiteljima korištenje slovenskog jezika u stvarnim neformalnim okolnostima, stvaranje društvenih veza i upoznavanje odabranog sadržaja sastanka. Učenici koji su pohađali vannastavnu aktivnost multikulturalizam⁴ mogli su predložiti sadržaj drugog i trećeg tematskog sastanka, samo je sadržaj prvog sastanka već unaprijed bio određen. Svrha prvog poslijepodnevnog sastanka bila je povesti doseljenike u šetnju gradom, kako bih se ih *in situ*⁵ upoznalo s ključnim institucijama. Učenici multikulturalizma predložili su ustanove koje bi trebalo posjetiti, a zatim su se u većini slučajeva samostalno dogovorili s predstavnicima tih institucija da potonji pripreme kratku prezentaciju za doseljeničke obitelji. Svoje ustanove predstavili su predstavnici Policijske postaje Trebnje, Doma zdravlja Trebnje, Vatrogasnog doma Trebnje, Knjižnice Pavla Golie i Crkve Marijina Uznesenja⁶ u Trebnju.⁷ Samu šetnju obogatila su kratka pitanja koja su učenici multikulturalizma postavljali doseljenicima, jer su odgovori otkrivali sljedeću instituciju koju će posjetiti u šetnji. Kao zanimljivost, vrijedi spomenuti da sam učenike multikulturalizma nekoliko puta morao podsjetiti da, ukoliko je moguće, pokušaju s doseljenicima razgovarati na slovenskom jeziku. Naime, u nastojanju da osiguraju shvaćanje često su posezali za materinim jezikom doseljenika i engleskim

⁴ U nastavku članka nazivam ih i učenicima interkulturalizma.

⁵ Na licu mjesta.

⁶ Na slovenskom jeziku zove se Cerkev Marijinega vnebovzetja.

⁷ U narednoj školskoj godini predstavljena je i NLB poslovnica u Trebnju.

jezikom. Za drugi tematski sastanak učenici multikulturalizma su predložili različite teme⁸, no na kraju su se odlučili za pripremu slastica. Dio učenika se ohrabrio i na drugom tematskom sastanku predvodio mješovite grupe doseljenika i preostalih učenika multikulturalizma u pripremi slastica po vlastitom izboru. Dio nastalih slastica spremili smo i za školski sajam POGUM koji se održao sljedeći dan. Vannastavna aktivnost multikulturalizam imala je svoj štand na sajmu na kojem su posjetiteljima predstavili svoje aktivnosti i njihovo šire značenje. Treći tematski sastanak zapravo je bio odgovor na drugi. Roditelji učenika doseljenika stupili su u kontakt sa mnom i ponudili se da nam se oduže za naš trud demonstracijom pripreme bureka, tipičnog jela sredine iz koje je dolazila većina doseljeničkih obitelji. Naravno, prihvatili smo ponudu i dobili jedinstveni uvid u djelić njihove kulture. Važan dio multikulturalizma bilo je i osposobljavanje učenika tutora koji bi bili sposobni samostalno pružati podršku u učenju učenicima doseljenicima. U tu su svrhu tri učenika održala dva samostalna sata dodatne pomoći u učenju slovenskoga jezika.⁹ Budući da je cilj dodatne pomoći prvenstveno praktično učvršćivanje gramatičkih pravila slovenskog jezika i proširenje vokabulara, naglasak je bio na objašnjivanju uz praktične primjere. Osim učenika doseljenika, na oba sata bili su pozvani i njihovi roditelji od kojih se također očekivalo rješavanje zadataka. Krajem školske godine, i učenici multikulturalizma i učenici doseljenici sudjelovali su u pripremi kratke završne priredbe na koju su bili pozvani učitelji koji podučavaju učenike doseljenike, roditelji učenika doseljenika, a također i roditelji učenika koji su pohađali vannastavnu aktivnost multikulturalizam. Pozitivan odaziv učenika doseljenika na poziv za sudjelovanje najrječitije svjedoči o važnosti koju je za njih imala vannastavna aktivnost multikulturalizam. Ovdje vrijedi istaknuti da su se u pripremu priredbe uključili i roditelji učenika doseljenika koji su u tu svrhu ispekli brojne slatke i slane delicije karakteristične za njihovu kulturu. Na priredbi bili su izloženi i stripovi na temu tolerancije koji su nastali na inicijativu učenice multikulturalizma u sklopu nastavnog predmeta likovno kreiranje. U prvoj godini djelovanja vannastavne aktivnosti multikulturalizam ponestalo nam je vremena za analizu ankete koju su pripremili učenici multikulturalizma, a ispunjavali učenici doseljenici. Također je ponestalo vremena za pripremu ankete namijenjene ostalim učenicima. Ideja o pripremi informacijske točke za učenike doseljenike ostala je u povojima, iako su učenici multikulturalizma već odlučili da je potonju potrebno napraviti u obliku internetske stranice. I prije početka nove školske godine, točnije u mjesecu kolovozu, učenici multikulturalizma sudjelovali su u pripremi i provedbi uvodnice za učenike doseljenike.¹⁰ Sljedeće školske godine analizirali su rezultate prošlogodišnje ankete, dogovorili se s profesorom informatike za pomoć u izradi

⁸ Priprema slastica, obilazak Novog grada, obilazak Ljubljane, plesna večer, sportsko druženje...

⁹ Jedan su sat zajedno vodile dvije učenice interkulturalizma, dok je drugi sat samostalno vodio jedan učenik.

¹⁰ Uvodnica (u slovenskom jeziku: uvajalnica) pomoć je učenicima doseljenicima koji će iduće školske godine prvi put biti dio slovenskog obrazovnog sustava. Održava se u zadnjem tjednu kolovoza.

internetske informativne točke, održali prvi tematski sastanak i bili usred priprema na drugi tematski sastanak kada je sve račune pomiješala pandemija COVID-19. Nastava se počela izvoditi na daljinu, ali multikulturalizam je stao.

4. Zaključak

Migracije su povijesna konstanta, a globalizacija ih je samo olakšala. Prema neslužbenoj procjeni Ureda Vlade Republike Slovenije za Slovence u susjednim državama i po svijetu¹¹, izvan granica Republike Slovenije živi oko 660.000 osoba slovenskog podrijetla. [11] Čak i ako izuzmemo Slovence koji žive u susjednim državama, u inozemstvu živi oko pola milijuna Slovenaca. [11] Dakle, Slovenci nismo nikakva iznimka u migrantskoj priči. Neki svoju sreću pronalaze na rodnoj grudi, dok drugi odlaze u inozemstvo u potrazi za njom. To saznanje moramo imati na umu kada odlučujemo kakav ćemo stav imati prema pripadnicima stranih kultura koji se doseljavaju u našu zemlju. Ako želimo da nam netko pruži ruku pomoći, moramo i mi biti spremni pomoći. Svrha nastavne aktivnosti Multikulturalizam bila je pomoći doseljeničkim obiteljima u integraciji u novu sredinu i time im omogućiti osjećaj prihvaćenosti. To je izuzetno važno ako želimo osigurati da će doseljeničke obitelji posljedično djelovati za dobrobit naše zemlje. Moramo biti svjesni da ksenofobija i predrasude koje proizlaze iz nje samo otežavaju iskorištavanje već postojećeg stanja. Kako doživljavamo vrijeme u kojem živimo, je li to najbolje ili najgore vrijeme, ovisi između ostalog i o tome jesmo li spremni skinuti naočale predrasuda i vidjeti pravo obličje svijeta. Multikulturalizam bio je dio tog nastojanja, no u isto je vrijeme također pripremao učenike multikulturalizma za njihovu buduću aktivnu ulogu u svijetu. Učenici su kroz različite aktivnosti razvijali empatiju i poduzetničke kompetencije koje će im služiti u svijetu sutrašnjice čijemu obličju će i sami doprinositi. Današnji svijet je naše nasljeđe, sutrašnji će biti njihovo.

¹¹ U slovenskom jeziku službeni naziv je Urad Vlade Republike Slovenije za Slovence v zamejstvu in po svetu.

5. Literatura

- [1] <https://hr.eferrit.com/izreke-price-o-dva-grada/>; 15. 8. 2022
- [2] <https://www.pewtrusts.org/en/trend/archive/summer-2016/global-migrations-rapid-rise>; 11. 8. 2022
- [3] <https://worldmigrationreport.iom.int/wmr-2022-interactive/>; 11. 8. 2022
- [4] <https://euaa.europa.eu/sl/publications/letno-porocilo-o-stanju-na-podrocju-azila-v-evropski-uniji-za-letno-2015-kljucne>; 14. 8. 2022
- [5] https://euaa.europa.eu/sites/default/files/public/Annex_HR_key.pdf; 14. 8. 2022
- [6] <https://www.theguardian.com/world/2020/aug/30/angela-merkel-great-migrant-gamble-paid-off>; 12. 8. 2022
- [7] <https://www.dailysabah.com/politics/2019/12/06/xenophobia-poses-greatest-threat-to-europes-future>; 12. 8. 2022
- [8] Vižintin, M. A. Medkulturna vzgoja in izobraževanje: Vključevanje otrok priseljencev. 1. izd. Ljubljana: Založba ZRC SAZU; 2017.
- [9] Prema Castles i Miller u Vižintin, M. A. Medkulturna vzgoja in izobraževanje: Vključevanje otrok priseljencev. 1. izd. Ljubljana: Založba ZRC SAZU; 2017. 31. str.
- [10] <https://www.zrss.si/projekti/projekt-pogum/>; 13. 8. 2022
- [11] https://slovinci.si/slovinci-po-svetu/#po_svetu_opis; 15. 8. 2022

Stručni rad

ŠTAFETNO DRUŠTVENE IGRE U ODJELU PRODUŽENOG BORAVKA

Vlasta Vučinić
OŠ Ljudski vrt Ptuj,
Podružnica Grajena

Sažetak

Kao učiteljica u školi često mijenjam učiteljicu iz odjela produženog boravka. Učenici su nakon redovne nastave umorni, zasićeni misaonim procesima i željni opuštanja. Odlučila sam kišne dane uljepšati društvenim igrama pomiješanim sa sportskim aktivnostima, budući da su sjedeće društvene igre učenicima često dosadne. U tekstu ću prikazati neke od takvih igara, njihovu izvedbu i priložiti fotografije.

Ključne riječi: opuštanje, fizička aktivnost, zabava

1. Uvod

Obzirom da smo postali društvo koje ovisi o tehnologiji, koja je djeci jako privlačna i ne zahtijeva nikakav napor, odlučila sam kao učiteljica razredne nastave, koja često mijenja učitelje OPB-a, kišne dane uljepšati drugačijim, ali još uvijek zabavnim igrama. Djeca koja se bave bilo kakvom tjelesnom aktivnošću lakše se nose sa stresom, kreativnija su i imaju manje problema s pažnjom. Adekvatno i dostatno kretanje djece iznimno je važno kako za mentalni, tako i za emocionalni razvoj. Budući da učenicima dosade društvene igre na satu, ali su im zanimljive sve vrste sportskih aktivnosti, odlučila sam pomiješati to dvoje.

2. Produženi boravak

Produženi boravak je oblik odgojno-obrazovnog procesa koji škola organizira nakon nastave, a namijenjen je učenicima od 1. do 6. razreda. Učenici sudjeluju u produženom boravku dobrovoljno prijavom roditelja u skladu s pravilima škole. Produženi boravak mora biti stručno vođen. Mora sadržavati sljedeće elemente:

- samostalno učenje,
- aktivnost za opuštanje,
- kreativno iskorišteno vrijeme i
- prehranu.

Ciljevi produženog boravka prožimaju se i nadograđuju odgojno-obrazovnim ciljevima nastave. Sadržaj produženog boravka proizlazi iz odgojno-obrazovnih ciljeva nastave, uvažavajući interese, potrebe i želje učenika te njihovih roditelja. Učenicima je potrebno osigurati poticajno, zdravo i sigurno psihosocijalno i tjelesno okruženje za razvoj i obrazovanje, omogućiti redovito, samostalno i uspješno ispunjavanje školskih obveza te im, po potrebi, pružiti odgovarajuću stručnu pomoć, omogućiti zajedničko planiranje i izbor aktivnosti te na taj način suoblikovanje pojedinih programskih aktivnosti, omogućiti razumijevanje važnosti znanja i vještina za odrastanje i osobni razvoj, omogućiti razumijevanje važnosti kvalitetnih odnosa u vršnjačkoj skupini za dobrobit i zajednička postignuća.

2.1. Važnost tjelesne aktivnosti

Tjelesna aktivnost važna je prije svega za cjelovit razvoj djeteta u tjelesnom, psihičkom i socijalnom smislu. Na taj način djeca stječu samostalnost, poboljšavaju samopouzdanje, opuštaju se, smanjuju agresiju, povećavaju koncentraciju, održavaju rad osjetila, potiču lučenje hormona, poboljšavaju san, jačaju imunitet, sprječavaju razvoj kroničnih bolesti, sprječavaju pretilost itd. Čak i učenici s lošim akademskim uspjehom mogu se iskazati kroz vještine kretanja.

2.2. Važnost društvenih igara

Igra je od neizmjerne važnosti za razvoj djeteta. To je prikladan izvor učenja. Djeca kroz igru razvijaju svoje tjelesne i psihičke sposobnosti te prije svega komunikacijske vještine. One nedvojbeno daju prioritet cjelovitom razvoju djece. Ali najvažnija svrha je da se svi dobro zabavljaju. Igre s pravilima uobičajena su igrovna aktivnost u razvojnim razdobljima od ranog djetinjstva nadalje (nakon treće godine) i dominantna igrovna aktivnost školaraca i kasnijih razvojnih razdoblja. Uspješna suradnja u grupi zahtijeva određene socijalne vještine, koje se temelje na razumijevanju vlastitih psihičkih stanja i stanja drugih sudionika, kao i percepciji da ona mogu biti drugačija ili pogrešna. Igre pomažu u časnom prihvaćanju poraza i prihvaćanju pobjede bez pretjerivanja. Igre zahtijevaju upornost do kraja.

2.3.Pravila igara

Uspjeh svake igre ovisi o kvalitetnim pravilima. Ona moraju biti razumljiva, za sudionike s različitim perceptivnim sposobnostima, ali ipak dovoljno precizna da ne dopuste pogreške i ne dovedu do toga da igra više nije nimalo zanimljiva.

Pravila su tu da ih igrači poštuju, a unutar pravila postoji mnogo opcija koje omogućuju svakom igraču da razmislija svojom glavom.

2.4.Štafetno društvene igre

START

Učenik trči od starta do cilja.
Na cilju samo s desnom rukom posloži lončice koji su najprije jedan u drugome, u takvu kulu. Pri tome čuči ili sjedi na koljenima. Kad završi, otrči natrag k svojoj skupini.
Sljedeći ih mora posložiti jedan u drugoga.

CILJ

START

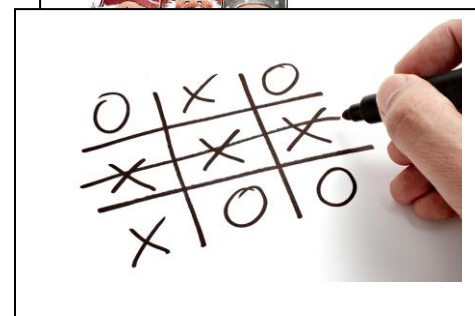
Učenici opet trče jedan za drugim.
Na cilju sakupljaju parove sličica.
Učenici ne vide što se otkriva, zato igra traje duže vremena.
Pobjeđuje skupina koja brže nađe sve parove.
(Izaberemo 6 parova kartica)

CILJ

START

Učenici igraju igru križić-kružić.
Onaj koji naizmjenično među ekipama najbrže poreda tri u vrstu je pobjednik.

CILJ

2.5.I na kraju igra za opuštanje

START

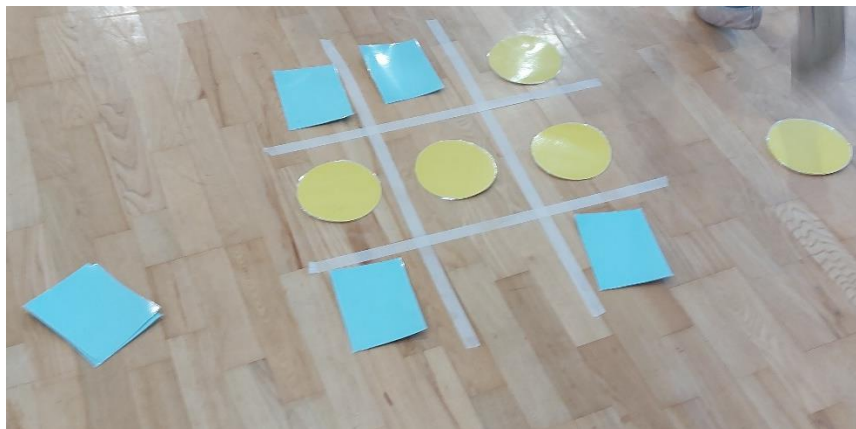
Stoje u redu.

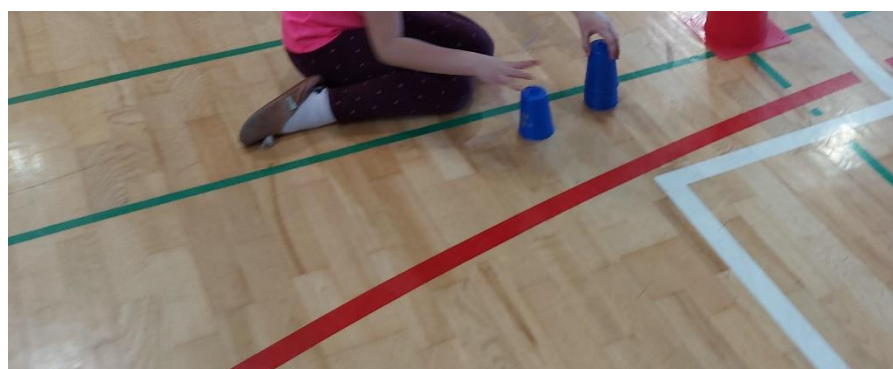
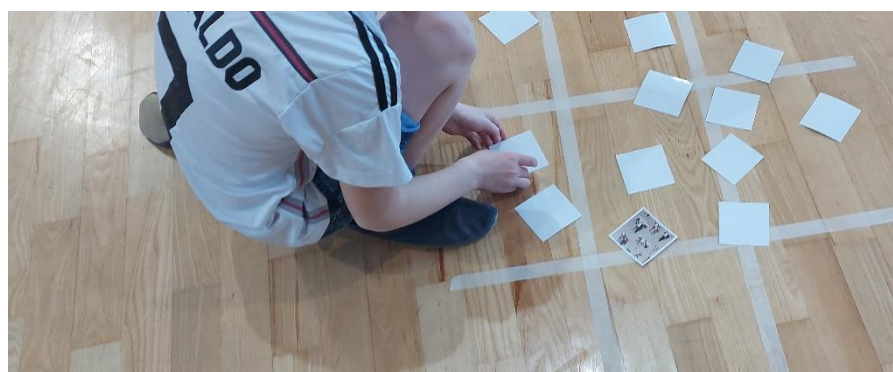
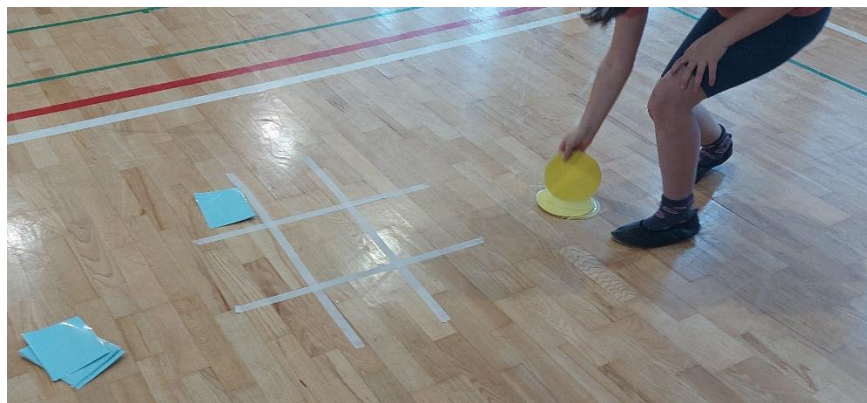
Izaberu jednog člana koji će ih oblačiti i svlačiti. Okrenuti su jedan prema drugome, savijeni u struku i drže se jedno za drugo raširenim rukama. Pobjeđuje ekipa koja je prva obučena, odnosno svučena.

CILJ

3. Fotografije

4. Zaključak

Jedna od najboljih stvari u igranju društvenih igara jest ta da za ovu aktivnost zapravo nema ograničenja. Možete ih igrati bilo kada i bilo gdje. Čak i na igralištu. Uz današnje beskrajne mogućnosti raznovrsnih igara koje su vam na raspolaganju, možete ponovno povezati kolege iz razreda, prijatelje, obitelj, omogućiti djetetu opuštanje i razvijanje brojnih vještina, a ujedno ograničiti vrijeme koje dijete provodi pred ekranima modernih elektroničkih igračaka.

5. Literatura

- [1.] Fekonja, U. (2001). Igrače. V L. Marjanovič Umek in M. Zupančič (ur.), Psihologija otroške igre. Od rojstva do vstopa v šolo. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
- [2.] Horvat, L. in Magajna, L. (1987). Razvojna psihologija. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- [3.] Horvat, L. (2001). Predgovor. V L. Marjanovič Umek in M. Zupančič (ur.), Psihologija otroške igre. Od rojstva do vstopa v šolo. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.

Stručni rad

U SLOZI JE MOĆ
PRIMJER USPJEŠNOG PODUČAVANJA NA DALJINU
Tamara Jerič Miholič
Osnovna škola Cvetka Golarja Ljutomer

Sažetak

U članku predstavljam primjer uspješnog rada na daljinu tijekom epidemije Covid-19. Naša škola s posebnim programom i programom nižeg obrazovnog standarda bila je, kao i ostale obrazovne ustanove, prisiljena prijeći na rad na daljinu tijekom prvog vala epidemije, koja je uzrokovala zatvaranje škola u Sloveniji. Činilo se nemogućim, ali smo zahvaljujući uspješnoj koordinaciji te stalnoj, tekućoj suradnji i velikoj dozi suosjećanja postigli uspjeh.

Ključne riječi: rad na daljinu, osnovna škola s nižim obrazovnim standardom, suradnja

1.Uvod

Na našim satima za 2.razred u osnovnoj školi s nižim obrazovnim standardom pridružio nam se učenik, koji je kod nas počeo pohađati nastavu u 2020./2021 školskoj godini. Prethodno je redovno pohađao nastavu u osnovnoj školi s prilagođenom provedbom i dodatnom stručnom pomoći (imao je 5 sati tjedno; 2 sata sa specijalnim pedagogom, 2 sata uz pruženu pomoć učitelja i 1 sat sa savjetodavnom službom). Nažalost, nije mogao pratiti nastavu u redovnoj školi, njegov tempo učenja bio je jao spor i mnogo je toga zaboravljao. Nije čitao, nije pisao, a bio je upoznat samo s nekim slovima. Tijekom razdoblja učenja na daljinu dodatno je nazadovao. Vokabular mu je bio skroman i nije dosegao minimalne standarde u 2. razredu redovne osnovne škole uz pruženu dodatnu stručnu pomoć. Savjetodavna služba uputila ga je u našu školu gdje smo provodili savjetodavne sate. Osim navedenih problema, naša je specijalna pedagoginja uočila i emocionalnu potresenost učenika kao posljedicu nepostizanja uspjeha u školi, pa su se roditelji odlučili za promjenu škole. Novom odlukom usmjerili su se na prilagođeni odgojno-obrazovni program devetogodišnje osnovne škole s nižim obrazovnim standardom, tako da je učenik raspoređen u školski odjel kao dijete s nedostacima u pojedinim područjima učenja.

2.Otkrivanje teškoća

Psihološki pregled učenika pokazao je niske verbalne sposobnosti, dok su neverbalne sposobnosti bile na prosječnoj razini. Pokazalo se da su intelektualne sposobnosti diskrepantne, brzina odaziva niska, a opće znanje lošije. Grafomotorika je također bila slaba. U praksi je to značilo da je učeniku bilo teško sudjelovati u nastavi, jer nije znao čitati i pisati, a rječnik mu je bio siromašan. Nije pokazao sposobnost slovanja i teško je odredio prvi glas/slovo. Čak mu je i odvajanje kratkih/dužih riječi stvaralo probleme. Bojenje je izvodio neprecizno, crtež je bio skroman, na njemu nije bilo detalja i koristio je samo jednu boju. Govor mu je bio tih, odgovori nedvosmisleni odnosno jednoznačni, a kontakt očima rijetko se uspostavljao. S druge strane, bio je dobro prihvaćen u razredu i postao je zamjetno popularan, pri čemu se osjećao dobro. S obzirom na to da nam se učenik pridružio u rujnu, te da je njegov rad na daljinu određen u listopadu, djetetove dobre socijalne predispozicije "izgubile" su se uz online prisustvo i komunikaciju njegovih drugara tijekom rada na daljinu. Do izražaja je došlo ono što ga je, između ostalog, "dovelo" do obrazovanja u školi s niskim obrazovnim standardom – nepostizanje rezultata u učenju, korak nazad - u drugi plan, nezainteresiranost za rad kod kuće, te nedostatak motivacije. U školi smo mu u sklopu individualiziranog programa omogućili organizacijsku (individualizirane i diferencirane domaće zadatke), prostornu (sjedjenje u blizini učitelja) i vremensku prilagodbu (više vremena za fizički zahtjevnije zadatke kretajnog tipa/motoričke zadatke i produženo vrijeme izvedbe za 50%). Međutim, navedene načine prilagodbe nije bilo moguće izvesti na daljinu. Prilagodbe smo mogli uzeti u obzir samo u smislu: davanja kratkih uputa, kontinuirane provjere razumijevanja, međuodmora, prilagođenog opsega i veličine slova (fonta). To sam dosljedno uvažavala pri svom podučavanju na daljinu.

3.Akcijski plan rada

Moram istaknuti da sam učenike ovog razreda podučavala kao učiteljica produženog boravka svega nekoliko sati tjedno. Kada se rad počeo odvijati na daljinu, mi, učiteljice i učitelji produženog boravka pripremili smo radne listove namijenjene za razonodu i slobodno vrijeme učenika, pri čemu je stvarne sate bilo jako teško vremenski odrediti. U tu svrhu smo se na razini škole dogovorili da će učiteljice i učitelji koji provode nastavu u odjelima produženog boravka priskočiti u pomoć razrednicima i ostalim učiteljima te pomoći učenicima u radu na daljinu. Mi smo mala škola i imamo izvrsnu podršku vodstva te stručnu kolegijalnu podršku. Iako su naši učenici pokazali veliki nedostatak organizacijskih sposobnosti u radu na daljinu, one su došle do izražaja čak i među nama, kolegama. Razrednica u odjelu s nižim obrazovnim standardom organizirala je svoj rad na način da su svaki dan u tjednu imali po jedan predmet. Jedino je tako mogla sustavno i organizirano

prenijeti odnosno objasniti nastavno gradivo učenicima. Učenik čiji primjer iznosim nije se odazivao čak ni u sklopu ovakvog načina rada. Školovanje od kuće smatrao je „raspustom“, te ga ni roditelji nisu uspjeli dovoljno motivirati da od kuće rješava i predaje školske zadatke. Obratili su se razrednici objasnivši da ne mogu motivirati dijete za obavljanje školskih aktivnosti od kuće. Iako se učenik prijavio na ZOOM (motiv su bili susreti sa školskim drugarima iz razreda), nije slao odnosno predavao svoje zadatke. Stoga učiteljica nije imala uvid u stanje učenika. Pojavili su se problemi s organizacijom rada i razumijevanjem uputa. Napravili smo plan: s obzirom na to da me učenik poznaje kao učiteljicu produženog boravka, brigu o njemu svakodnevno ću preuzimati ja. Zajedno ćemo pregledati i ponoviti gradivo pojedinačnog dana, dati usmene odgovore i napraviti plan odnosno redosljed aktivnosti. Uključit ću roditelje, tj. cijelu obitelj kako bismo surađivali na daljinu i time omogućili učeniku da postigne uspjeh u učenju ravnopravno sa svojim drugarima iz razreda. Glavni cilj mog uključivanja bio je motivirati učenika za suradnju, strukturirati vrijeme rada kod kuće, navići ga da redovito šalje svoje proizvode, ojačati (njegovu) pozitivnu sliku o sebi, surađivati s roditeljima i rješavati dileme u hodu.

4. Konkretizacija rada

Odabrala sam sljedeće korake:

- a.) Rutina – online susrete s učenicima imala sam svaki dan u isto vrijeme putem aplikacije Zoom.
- b.) Uređenje kutka za učenje – dogovorili smo se što će imati spremno za sljedeći dan, a što moraju imati »pri ruci«.
- c.) Urednost školskog pribora (za kasniji samostalan rad potrebne su mu zašiljene i posložene olovke, bojice te mapa, pa smo i to učinili „na daljinu“).
- d.) Redosljed – imali smo jasno zacrtan tijek rada: najprije opušteni razgovor, motivacijske riječi, zatim priprema materijala/bilježnica, pregled rada, razgovor o zadacima te plan/raspored za taj dan. Ako je učenik želio najprije pregledati rad, a na kraju opušteno porazgovarati, to smo i učinili (participacija/sudjelovanje učenika).
- e.) Međuodmori – činili su se neophodnima kako bi učenik dobio osjećaj da ga slušam, poštujem i razumijem. Tijekom ovih pauza obično je uživao u pokazivanju životinjica odnosno razgovoru o svojim kućnim ljubimcima.
- f.) Prilagodbe - davanje kratkih uputa, kontinuirana, tekuća provjera razumijevanja, međuodmori, prilagođeni opseg te veličina fonta.
- g.) Nadzor – tekuća povratna informacija i informacija učeniku da sam obaviještena o tome je li predao zadatke razrednici. Ovdje je bilo jako bitno da smo se razrednica i ja čule svaki dan kako bih od nje mogla saznati je li se (i na koji način) učenik odazvao. To sam mu sljedeći dan i rekla u svrhu jačanja svijesti o važnosti i ozbiljnosti rada.
- h.) Suradnja s roditeljima: redovito, kontinuirano dogovaranje, poticaji, motivacija za rad. Roditelje sam aktivno uključivala u proces. Na početku videopoziva pozdravili smo se, nasmiješili jedni drugima i popričali (cilj = uspostavljanje povjerenja i opuštene atmosfere). Osnaživanje je pri tome primarno, kako roditelji ne bi rješavali zadatke UMJESTO djeteta, već zajedno s njim.
- i.) Osim videopozivom, upute su dobivali i na e-adrese. Na ovaj način, putem e-pošte, poslana su im i sasvim praktične upute o učenju. Osim navedenog, poticala sam ih na aktivno provođenje slobodnog vremena i obavljanje svakodnevnih obaveza.
- j.) Aktivno uključivanje djetetovih želja: učenik sam bira tijek susreta (hoće li najprije izdvojiti vrijeme za neku igru, razgovor, a zatim učenje određenog nastavnog sadržaja). Bira je i vrijeme kada će raditi, sam tražio materijal, zapisivao što slijedi itd. Aktivno je planirao svoje vrijeme tijekom cijelog procesa.

5. Plodovi rada i uloženog truda

Rezultat je bio vidljiv od prvog dana. Učenik je redovito rješavao sve zadatke i pravodobno ih predavao. Povećala mu se produktivnost. Bio je zadovoljan jer je imao jasan raspored

dnevnih aktivnosti i rutinu obavljanja domaćih zadaća. Imao je podršku, zadovoljne roditelje i više vremena za izvanškolske aktivnosti. S radošću na licu svako je jutro sjedao za računalo i pored sebe imao pripremljene bilježnice za rad. Zajedno smo pregledali upute za rad tog dana, a dodatno objašnjenje poslala sam mu na e-adresu. Neformalno smo popričali, pokazali jedno drugom domaće životinje, okruženje. Povjerenje je ojačano i to je bila osnova za dobru suradnju. Učenik je stekao i vrlo važne vještine za izražavanje samostalnosti. Dobio je osjećaj da nikad nije sam, da je sposoban te da može postići učinkovitost čak i u različitim okolnostima. Spoznao je da se stalno moramo prilagođavati situacijama i da obrazovanje na daljinu može biti zabavno te učinkovito. Razvijao je socijalne vještine (kontakt očima, slušanje) i vještine integracije odnosno uključivanja. Morao je spoznati kako može izraziti svoje želje i potrebe, što je od temeljne važnosti za život u društvu.

Osim prilagodbi, istakla bih tri bitna elementa za postizanje takvog rezultata:

-Dosljedna provedba prilagodbi za učenika!

-Važnost uključivanja roditelja - prebacivanje obveza odnosno briga s roditelja na samog učenika - odgovornost i poticanje postavljanja ograničenja pri pristupu tehnologiji. Također je potrebno ojačati važnost realnih očekivanja i tolerancije na pogreške.

-Tekuća, neprekidna suradnja s razrednicom. Na ovaj način pratila sam napredak učenika (pozivi, poruke), koji je tako dobio povratnu informaciju odnosno saznanje da su učitelji povezani i informirani.

6.Zaključak

Kada je riječ o nižem obrazovnom standardu, školovanje na daljinu predstavlja veliki izazov. Osim slabijih sposobnosti učenika, motivacija za ono malo školskog rada koji treba obaviti također je vrlo niska. Pritom je potrebno paziti da ih videopozivima ne privučemo natrag pred ekrane računala, jer se cijelo vrijeme trudimo odviknuti ih od prekomjernog boravka pred zaslonima. Prije toga potrebno je svima omogućiti IKT i osnovno računalno opismenjavanje odnosno digitalnu pismenost. Sve to predstavlja izazov budućnosti! Učitelji koji pružaju dodatnu pomoć učenicima moraju biti vrlo vješti i obazrivi kako ne bi prešli granicu. Jednu krajnost predstavlja opcija da smo učenicima i roditeljima dostupni 24 sata dnevno, a druga se odnosi na posljedicu da učenicima nesvjesno predstavljamo dodatno opterećenje (učenik se nakon ZOOM susreta za MAT »mora« sastati i s nama). Snalaženje i upravljanje svim ovim koracima procesa podučavanja bit će za mene veliki izazov čak i u budućnosti!

Stručni rad

CRNA KRONIKA

mr. sc. Vesna Nosić, prof. savjetnica u mirovini
Petra Krešimira IV. 43, HR – 35000 Slavonski Brod
(Gimnazija „Matija Mesić“)

Sažetak

Ljude su oduvijek zanimale „crne strane života“. Stoga su novinari u dnevnim novinama oblikovali posebnu rubriku, tzv. crnu kroniku, u kojoj donose vijesti o nesretnim i tragičnim događajima iz kriminalističkog miljea. Motivi „crne strane života“ zapisani su i u mnogim književnim djelima pa tako i u lektirama namijenjenima učenicima gimnazije. U rad je uvršteno 20 lektira koje povezuju motivi ubojstva i samoubojstva. Pojedini tragični događaj iz lektire prerađen je u kratku vijest koja bi se mogla objaviti u crnoj kronici u novinama. Rad sadrži 20 izabranih događaja, tj. vijesti: 10 događaja preuzeto je iz europske i američke književnosti, a 10 iz hrvatske književnosti. Nesretni i tragični događaji pratili su mnoge likove, a oni im nisu mogli umaći. Od svoje sudbine, makar ona bila i fiktionalna, očigledno se ne može pobjeći!

Ključne riječi: Hrvatski jezik, lektire, crna kronika, vijest, ubojstvo, samoubojstvo

1.UVOD

„Svaki dnevni list ima čitav niz rubrika koje ne spadaju među one glavne, vodeće, ali bez njih se jednostavno ne može napraviti dobra novina“ [20]. Jedna od takvih rubrika je takozvana crna kronika u kojoj se „izvještava o zbivanjima u svijetu kriminala (...) naziv 'Crna kronika' potječe od istoimene rubrike *Večernjeg lista* koja je u nas postala rodonadžnikom tog žanra (...) Crne strane života oduvijek su privlačile čitatelje“ [20] novina, ali i književnih djela. Motivi „crne strane života“ zastupljeni su i u mnogim lektirnim književnim djelima namijenjenima učenicima gimnazije. Za izradu ovoga rada izabrano je 20 lektira: 10 iz europske i američke književnosti i 10 iz hrvatske književnosti. U izabranim lektirama opisani su, između ostalih, i tragični događaji – ubojstva i(li) samoubojstva. Pojedini tragični događaj iz lektire oblikovan je u radu kao vijest koja bi se mogla objaviti u novinskoj crnoj kronici. Rad, dakle, sadrži 20 vijesti za (lektirnu) crnu kroniku. Svaka vijest ima naslov, zatim ime i prezime književnika, naslov književnog djela iz kojeg je uzet opisani događaj te godinu prvog tiskanja djela. Rad je oblikovan u jednom poglavlju.

2.VIJESTI ZA CRNU KRONIKU

2.1.ROMANTIČNA PRIČA S TRAGIČNIM ZAVRŠETKOM

(Johann Wolfgang Goethe, „Patnje mladoga Werthera“, 1774.)

Mladi pravnik Werther doputovao je u jedan njemački gradić da bi riješio poslove u vezi nasljedstva. Već pri prvom susretu zaljubio se u lijepu djevojku Lottu koja je već bila zaručena s Albertom. Lotta se kasnije uda za Alberta, a slomljeni Werther ubije se hicem iz pištolja. Tko je kriv: Werther, Lotta ili Albert?

2.2.UBOJICA PRIZNAO ZLOČIN

(Edgar Allan Poe, „Crni mačak“, 1839. – 1840.)

Čovjeku, koji je bio pod utjecajem alkohola, crni mačak zapleo se u noge na podrumskim stepenicama pa ga je pokušao ubiti sjekirom. Ubojstvu kućnog ljubimca suprotstavila se čovjekova supruga. U nastupu bijesa čovjek je sjekirom udario suprugu u glavu. Da bi sakrio tragove zločina, leš je zazidao u podrumski zid. Policija je slučajno otkrila leš i živog mačka nepažnjom zazidanog u zid. Ubojica je priznao počinjeni zločin i u zatvoru čeka pogubljenje.

2.3.DVOBOJ

(Aleksandar Sergejevič Puškin, „Evgenij Onjegin“, 1833.)

U idiličnom ruskom selu prijateljstvo završilo dvobojem! Evgenij Onjegin, mladi petrogradski plemić, ubio je Vladimira Lenskog, mladog seoskog plemića i prijatelja. Povod dvoboja bio je ljubavni: na obiteljskoj proslavi Onjegin se udvarao Olgi Larin, djevojci svojeg prijatelja, koji ga je zatim izazvao na dvoboj i – poginuo!

2.4.SAMOUBOJSTVO ZBOG DUGA?!

(Gustave Flaubert, „Gospođa Bovary“, 1857.)

Emma Bovary, supruga provincijskog liječnika Charlesa Bovaryja, otrovala se arsenom! Što je prethodilo samoubojstvu lijepe gospođe: veliki dug, sudski ovrhovoditelj ili vješto skrivane ljubavne afere?! Tajne ponekad ostanu neotkrivene; odlaze u grob s pokojnikom. Možda će tako biti i u ovom slučaju?

2.5.DVA UBOJSTVA U ISTOM STANU

(Fjodor Mihajlovič Dostojevski, „Zločin i kazna“, 1866.)

U siromašnom dijelu Petrograda jučer su u istom stanu sjekirom ubijene dvije starice: lihvarica Aljona Ivanovna i njezina sestra Lizaveta. Policija još uvijek traga za počiniteljem (počiniteljima) zločina. Sumnjive osobe odmah prijavite policiji.

2.6.SMRT POD KOTAČIMA VLAKA

(Lav Nikolajevič Tolstoj, „Ana Karenjina“, 1875. – 1877.)

A. A. K., supruga uglednog gospodina A. A. K., bacila se na željezničkoj postaji pod vlak! Pokraj tijela pronađena je crvena torbica s dokumentima. Istraga treba otkriti razlog ovog samoubojstva.

2.7.OTROV

(Émile Zola, „Thérèse Raquin“, 1867.)

U obiteljskom stanu u Parizu pronađeni leševi mladih supružnika! Do dolaska policije pokraj leševa sjedila je nijema i nepokretna stara gospođa Raquin, majka prvog, pokojnog supruga mlade žene. Obdukcijски nalaz pokazao je da su supružnici popili otrov. Koji je razlog ovih dvaju (samo)ubojstava? Kakvu to mračnu tajnu skriva ova obitelj?

2.8.KAMEN OKO VRATA

(Guy de Maupassant, „Na vodi“, 1876. – 1886.)

Stari veslač, ribar i još jedan muškarac jučer su iz Siene jedva izvukli leš stare žene s velikim kamenom zavezanim užetom oko vrata. Istraga je u tijeku.

2.9.UBOJSTVO U KAMENOLOMU

(Franz Kafka, „Proces“, 1915.)

U pustom kamenolomu u blizini grada pronađen je leš Josefa K. Policija je otkrila tragove gušenja na mladićevom vratu i duboku ranu u srcu učinjenu oštrim predmetom. Tko je ubio poštenog bankovnog službenika? Zašto? Nadamo se da će istraga razotkriti ubojicu i razlog ubojstva.

2.10.UBOJSTVO NA PLAŽI

(Albert Camus, „Stranac“, 1842.)

Na alžirskoj plaži službenik ubio Arapina hicima iz pištolja! Ubojica je najprije ispalio jedan metak, a zatim još četiri! Ubojica je na licu mjesta priznao ubojstvo. Na sudu se nije htio braniti. Čeka se javno pogubljenje.

2.11.UBOJSTVO U ŠUMI

(August Šenoa, „Zlatarovo zlato“, 1871.)

Tijelo zagrebačkog brijača Grge Čokolina odrubljene glave pronađeno u gustoj šumi blizu Zagreba! Ubijen je oko Božića hicem iz puške. Policija još uvijek traga za počiniteljem zločina.

2.12.UMJESTO VJENČANJA – SAMOUBOJSTVO

(August Šenoa, „Prijan Lovro“, 1873.)

Učitelj hrvatske gimnazije L. M. pred zaručnicom sebi prerezao grkljan! Nesretna djevojka shrvana je ovim tragičnim događajem. Istraga je u tijeku.

2.13.SMAKNUTA JE HAJDUČICA LARA

(Ante Kovačić, „U registraturi“, 1888.)

Glasovita harambašica Lara je uhićena, osuđena i smaknuta! Izdali su je članovi njezine odmetničke družine. Uhićenica je priznala sve zločine. Osuđena je na smrt strijeljanjem. Kada su je pogodili hici, iz njezinog tijela nije potekla nijedna kap krvi. O životu nevjerovatne hajdučice kruže razne priče.

2.14.IZGORIO DVORAC BREZOVICA

(Ksaver Šandor Gjalski, „Pod starim krovovima“, 1886.)

Dvorac Brezovica plemića Kornela Battorycha izgorio do temelja! Plemić je od tog prizora – umro. Požaru je prethodio incident sa seljacima, bivšim kmetovima vlasnika dvorca, zbog šume. Je li posrijedi osveta ili nešto drugo?

2.15.TRAŽI SE VIŠESTRUKI UBOJICA

(Antun Gustav Matoš, „Camao“, 1900.)

Nevjerojatan događaj! U vili bogatog Amerikanca u Ženevi susjedi i policajci pronašli pet leševa! Tko je počinio tolika ubojstva: ljubomorni suprug, nemoralna supruga, ljubavnik, sluga ili – netko peti?! Policija još uvijek skuplja dokaze. Ako je nekome poznato ime i prezime ubijenog mladog pijanista, neka javi policiji.

2.16.UBOJSTVO U GORNJEM GRADU

(Milan Begović, „Bez trećega“, 1931.)

U zagrebačkoj jednokatnici prošle noći dogodio se zločin! Nakon osam godina suprug se vratio kući iz ratnog zarobljeništva. Služavka je čula žestoku svađu između supružnika, a zatim hitac iz revolvera. Ugledna Zagrepčanka priznala je zločin na licu mjesta.

2.17.SIN UBIO OCA ŽARAČEM

(Ivan Kozarac, „Đuka Begović“, 1909.)

U jednom slavonskom selu posvađali su se otac Šima Begović i sin Đuka. Sin jedinac žaračem je udario oca po glavi i – ubio ga! Povod svađi bio je komad zemlje koji je otac prodao nekom Nijemcu. Sin se nije s tim složio pa je kod bilježnika poderao netom napisani ugovor i počeo prijetiti ocu. Ubojstvo se dogodilo navečer nakon što se otac vratio u obiteljsku kuću.

2.18.SAMOUBOJSTVO U BORDELU

(Miroslav Krleža, „Kraljevo“, 1918.)

Najnovije vijesti! Samoubojstvo u jednoj zagrebačkoj javnoj kući! Nepoznati muškarac objesio se u sobi jedne prostitutke kada je ona na trenutak izašla. Policija je zatvorila kuću. Očevid je u tijeku.

2.19.NESVAKIDAŠNJI ZLOČIN

(Miroslav Krleža, „Povratak Filipa Latinovicza“, 1932.)

U selu Kostanjevcu dogodio se neviđeni zločin! Propali odvjetnik Vladimir Baločanski pregrizao je grkljan Kseniji Radajevoj, kasirici u kavani, s kojom je živio. Što je uzrokovalo ovo nesvakidašnje ubojstvo otkrit će istraga.

2.20.NEVJEROJATNO SAMOUBOJSTVO

(Ranko Marinković, „Kiklop“, 1965.)

Nekadašnji ugledni zagrebački novinar i boem (podaci u redakciji) ubio se na navjerojatan način: pomokrio se na žicu dalekovoda s balkona kuće u kojoj je živio. Ubila ga je električna struja! U trenutcima samoubojstva u pokojnikovom stanu nalazio se mladi zagrebački novinar (podaci u redakciji) koji nije ni slutio što se događa na balkonu.

3.ZAKLJUČAK

Ljude su oduvijek zanimala „crne strane života“. Stoga su novinari u dnevnim novinama oblikovali posebnu rubriku i nazvali je crna kronika. U ovoj rubrici donose se vijesti o nesretnim i tragičnim događajima, zločinima iz svakodnevice. Književnici u poneka svoja djela stavljaju takve događaje. I lektirna književna djela za gimnazije katkad sadrže kobne događaje. U ovaj rad uvrštene su odabrane lektire iz Hrvatskog jezika za gimnazije koje povezuju motivi ubojstva i samoubojstva. Pojedini zlokobni događaj iz lektire u radu je oblikovan u kratku vijest namijenjenu crnoj kronici u novinama. Rad sadrži 20 takvih događaja odnosno vijesti uzetih iz 20 djela: 10 djela pripada europskoj i američkoj književnosti, a 10 hrvatskoj književnosti. Likovi su ubijeni na razne načine: nožem, sjekirom, hicem iz pištolja ili puške, udarcem žarača ili pak ugrizom za grkljan. Samoubojstva su isto tako počinjena na različite načine: britvom, otrovom, skokom u rijeku s kamenom oko vrata, hicem iz pištolja, vješanjem, električnom strujom i skokom pod kotače vlaka. Nesretni i tragični događaji pratili su mnoge likove koje oni, čini se, nisu mogli izbjeći. Od svoje sudbine, pa makar ona bila i fiktionalna, očigledno se ne može pobjeći!

4.LITERATURA

- [1.] CAMUS, Albert. 2012. *Stranac*. Kostrena: Lektira d.o.o.
- [2.] DOSTOJEVSKI, Fjodor Mihajlovič. 1996. *Zločin i kazna*. Zagreb: SysPrint.
- [3.] FLAUBERT, Gustave. 2003. *Gospođa Bovary*. Zagreb: ABC naklada.
- [4.] GJALSKI, Ksaver Šandor. 1998. *Pod starim krovovima*. Varaždin: „Katarina Zrinski“.
- [5.] GOETHE, Johann Wolfgang. 2001. *Patnje mladoga Werthera*. Zagreb: SysPrint.
- [6.] KAFKA, Franz. 2003. *Proces. Preobrazba i druge priče*. Zagreb: Školska knjiga.
- [7.] KOVAČIĆ, Ante. 1991. *U registraturi*. Zagreb: Školska knjiga.
- [8.] KOZARAC, Ivan. 1996. *Đuka Begović*. Zagreb: SysPrint.
- [9.] KRLEŽA, Miroslav. 1993. *Michelangelo Buonarroti. Kraljevo. U logoru. Gospoda Glembajevi. Aretej*. Zagreb: Zora, Matica hrvatska.
- [10.] KRLEŽA, Miroslav. 2002. *Povratak Filipa Latinovicza. Gospoda Glembajevi*. Zagreb: Profil.
- [11.] MARINKOVIĆ, Ranko. 2008. *Kiklop*. Zagreb: Školska knjiga.
- [12.] MAUPASSANT, Guy de. 1998. *Na vodi i druge novele*. Zagreb: HENA COM.
- [13.] MATOŠ, Antun Gustav. 1998. *Cvijet sa raskršća i druge pripovijetke*. Zagreb: Nart-trgovina.
- [14.] POE, Edgar Allan. 2003. *Crni mačak*. Zagreb: ABC naklada.
- [15.] PUŠKIN, Aleksandar Sergejevič. 1991. *Evgenij Onjegin*. Zagreb: Školska knjiga.
- [16.] ŠENOA, August. 2001. *Prijan Lovro*. Zagreb: SysPrint.
- [17.] ŠENOA, August. 1999. *Zlatarovo zlato*. Zagreb: ABC naklada.
- [18.] TOLSTOJ, Lav Nikolajevič. 1996. *Ana Karenjina*. Zagreb: Školska knjiga.
- [19.] ZOLA, Émile. 2005. *Thérèse Raquin*. Varaždin: „Katarina Zrinski“.
- [20.] MALOVIĆ, Stjepan. 2004. *Novine*. Zagreb: Sveučilišna knjižara.

Stručni rad

VJEŽBE SLUŠANJA ZA UČENIKE 1.RAZREDA OSNOVNE ŠKOLE

Tina Jarc

Osnovna škola Milojke Štrukelj, Nova Gorica
POŠ Ledine

Sažetak

Suvremena svakodnevnica donijela je učenicima izloženost velikoj količini informacija, tako da je njihovo slušanje površno. Djeca se povlače u svoj svijet. Kao učitelji moramo nastojati da nas učenici slušaju i prije svega čuju. Ovo je važno uzeti u obzir pri svakoj vrsti slušanja. U svom članku objasnila sam značenje pojma slušanje i načine na koje provedbom vježbi možemo naglasiti njegovu važnost u procesu učenja. Slušanje je vrlo važno jer predstavlja osnovu komunikacije koja je u školi neizostavna. Učitelj je taj na kojeg se učenici ugledaju i kojemu se obraćaju kada su im potrebni vodstvo i pomoć u razumijevanju nastavnog gradiva. Naravno, veliki značaj u svemu ovome ima i učiteljeva priprema za provedbu vježbi. Mora planirati govorno-slušne položaje, a time i smislene aktivnosti. Mora odrediti cilj i vrijeme koje će mu trebati za vježbe slušanja. Dobar učitelj mora se znati prilagoditi situaciji u učionici i ponekad iskoristiti neplanirane trenutke za vježbe slušanja. Vježbe je smisleno ponavljati kako bi se kod učenika razvili obrasci slušnog ponašanja. Ako se učitelj posveti i slušanju učenika, otkrit će se njihovi posebni interesi, znanja i talenti, a s druge strane i njihove slabosti. Sve to učitelj može iskoristiti pri motiviranju učenika za daljnji rad i izgraditi s njima ugodan odnos, koji je neophodan za postizanje izvrsnosti procesa učenja.

Ključne riječi: slušanje, učenje slušanja, slušanje u školi, vježbe slušanja

1.UVOD

Zašto učiti slušanje? Autorice Spooner i Woodcock (2010) ističu da je učenje slušanja kod djece zanemarena vještina. Neophodna je za razvoj sposobnosti igre i uspješne komunikacije s drugima. Sposobnost slušanja podržava razvoj razumijevanja jezika i govora. Neophodna je za usvajanje svih zvukova koji su nam potrebni za govor.

2.SLUŠANJE

Slušanje je ključno za rad u učionici. Neophodno je za komunikaciju. Zajedno s govorom razvija se od rođenja i izuzetno je važno za proces učenja. Predstavlja jednu od četiri vještine (slušanje, govor, pisanje, čitanje) koja je najneopipljivija. Teško je odrediti što se točno događa u glavi slušatelja tijekom slušanja. U tim trenucima slušatelj pokušava shvatiti značenje onoga što čuje. Na nastavi je slušanje svrhovito i usmjereno, ali također nudi mogućnost izgradnje dinamike učenja i razredne dinamike, kao i odnosa te upoznavanja između učenika i učitelja. Na satima razredne nastave imamo više vremena za slušanje. Glavnu vještinu učitelja predstavlja vještina slušanja, odnosno njegovo slušno vrednovanje (sluh za) razine znanja i načina razmišljanja učenika. Učitelj mora znati kreirati opuštenu atmosferu koja omogućuje učenicima da izraze svoja mišljenja i postave pitanja. Učitelj postavlja osnovna pravila komunikacije zajedno s učenicima kako ne bi upadali u riječ jedni drugima i kako bi pažljivo slušali kada netko drugi govori. Slušanje se smatra vještinom koja je najvažnija za učenike, ali je jednako važna i za učitelje (Marentič Požarnik i Plut-Pregelj, 2009., str. 130-132).

2.1.Vrste slušanja

Prema Leopoldini Plut Pregelj razlikujemo sljedeće vrste slušanja:

- Razlučujuće slušanje,
- Slušanje s razumijevanjem,
- Prigodno slušanje,
- Terapeutsko slušanje i
- Doživljajno slušanje.

Razlučujuće slušanje osnova je razvoja sposobnosti slušanja bez koje ne možemo govoriti o dobrom slušatelju. Sposobnost slušnog razlikovanja osobito je važna u učenju jezika, posebice govora i čitanja. S. Pečjak [4] smatra da posebnu pozornost treba posvetiti razvoju razlučujućeg slušanja u predškolskim ustanovama te u prvim razredima osnovne škole jer je ono temelj za sve druge vrste slušanja. Slušanje s razumijevanjem je najčešći i temeljni oblik slušanja u školskoj situaciji. Čimbenici koji utječu na slušanje s razumijevanjem su: slušno pamćenje učenika, povezanost informacija s predznanjem slušatelja, pozornost i koncentracija [4]. Prigodno slušanje važno je za upoznavanje ljudi i stvaranje novih osobnih kontakata. Tijekom prigodne komunikacije treba strpljivo slušati s razumijevanjem i izbjegavati vrijednosne prosudbe nakon prvih nekoliko rečenica sugovornika. U školskoj situaciji vrlo je važan prigodni razgovor jer učitelju pruža različite mogućnosti upoznavanja učenika i otkrivanja pojedinosti koje o njemu ne bi mogao saznati odnosno otkriti na nastavnom satu. S druge strane, učeniku se pruža prilika da učitelja upozna kao osobu. Terapeutsko slušanje je slušanje govornika s razumijevanjem i empatijom, pri čemu slušatelj ne vrednuje i ne usmjerava govornikovu aktivnost u verbaliziranje svog problema, već ostaje samo primatelj poruke. Ovo je izuzetno zahtjevan oblik slušanja, jer od slušatelja zahtijeva mnogo vremena, strpljenja i samodiscipline. Doživljajno slušanje predstavlja individualan proces koji je pod jakim utjecajem emocija pojedinca. Odnose se na interpretaciju govornog jezika, glazbe i prirodnih zvukova.

2.2. Učiteljevi načini razvijanja vještine slušanja

Pri učenju slušanja učitelj može koristiti vježbe kojima će učenici razvijati svoju vještinu slušanja. Vježbe kojima se uvježbava slušanje ovise o potrebama učenika, njihovoj dobi i interesima. Vježbe je potrebno ponavljati jer se tako stvaraju trajni obrasci slušnog ponašanja. Svrha vježbi je da učenici prenesu stečena znanja u druge situacije učenja. Važno je da učenici budu svjesni vrste svojih poteškoća sa slušanjem. O tome bi trebali

razgovarati sa svojim učiteljem kako bi saznali na koji način to utječe na njihov rad u školi te život izvan nje.

3.Primjeri vježbi slušanja za učenike 1. Razreda

Na temelju stručne literature autora [4], [3]. U svom sam odjelu 1. Razreda izvela nekoliko vježbi slušanja koje sam posebno prilagodila za svoje učenike.

Primjeri vježbi:

1.,,Pogodi tko sam!": Jedan od učenika okrene se prema zidu i stolu, a učitelj odabere jednog od njegovih drugara koji će mu postaviti izazov: "Pogodi tko sam!"

2.,,Tko ima zvončić?": Jedan od učenika žmiri, a netko iz skupine pozvoni zvončićem i postavi pitanje. Onaj koji žmiri pokušava odgonetnuti tko je pozvonio.

Vježba „Tko ima zvončić?“
Izvor: vlastiti

3.Sve tiše i tiše: Učitelj i učenici sjede na podu. Učitelj započinje pričati zanimljivu priču. Kada primijeti da ga djeca slušaju sa zanimanjem, počinje govoriti tiše. To radi toliko dugo da na kraju izgovara riječi šapatom. Na taj način kod djece se probudjuje koncentracija, tako da uvježbavaju i razvijaju sluh te mnogo više pozornosti posvećuju priči i detaljima. Učitelj odmah na početku upozorava učenike da će tijekom izlaganja priče govoriti sve tiše.

Vježba „Sve tiše i tiše“
Izvor: vlastiti

4.,,Poslušajmo“: Učitelj izvodi učenike van. Kada stignu na željenu destinaciju, učenici zatvaraju oči i nastoje prepoznati što više zvukova. Nakon slušanja mogu izgovoriti, napisati ili nacrtati nazive zvukova.

Vježba „Poslušajmo“
Izvor: vlastiti

5. „Znak SLUŠAJ“: Uz pomoć podignutih ruku iznad glave (dogovoreni znak) učitelj poručuje učenicima da želi da ga slušaju.

Vježba „Znak SLUŠAJ“
Izvor: vlastiti

6. „Slušaj i uradi!“: Učitelj daje upute koje učenici slijede te izvode aktivnosti (npr.: Ustani. Čučni. Klimni glavom. Mahni desnom rukom. Ako znaš skijati, poskoči...).

Vježba „Slušaj i uradi!“
Izvor: vlastiti

7. „Stop!": Učenici šetaju po učionici. Kada učitelj kaže "stop", učenici se zaustave. Broje do tri i nastavljaju hodati.

8. „Kartončić": Učenici dobivaju kartončiće u boji, a učitelj daje upute kako ih postaviti na stol.

9. „Izmiješana priča": Učitelj priča kratku priču izmiješanim redoslijedom, koju zatim učenici spajaju tako da bude ispravno ispričana.

10. „Naslov": Učenici smišljaju odnosno formiraju naslov za tekst koji su slušali.

11. „Sličice": Učenici slušaju tekst, zatim dobiju sličice i odaberu one koje se odnose na tekst.

12. „Parovi": Učenici ispred sebe imaju parove sličica. Tijekom slušanja otkrivaju o kojoj sličici učitelj govori.

13. „Dopuni!": Učitelj čita tekst. Učenici dobivaju sličice koje dopunjuju prema priči koju su čuli.

14. „Gdje ti je trbuh?": Prije nego započnemo ovu igru, svakom djetetu treba biti jasna raspoređenost dijelova njegovog tijela: trbuh, leđa, stražnjica, noge i ruke. Djeca po želji šetaju ili trče po sobi i čekaju određeni uzvik. Kada učitelj upita: "Gdje je trbuh?", svi legnu na trbuhe što je brže moguće. Slično se događa nakon što čuju riječ "ruke" - svi ispruže ruke. Između pojedinih uzvika trebaju postojati razmaci različite dužine kako se djeca ne bi naviknula na brze reakcije.

15. „Poskočna lopta": Svaki učenik ima svoju loptu. Pažljivo slušaju upute učitelja: „Postavi loptu ispred sebe! Baci loptu u zrak!" Na ovaj način izvršavaju zadatak.

Vježba: „Poskočna lopta“

Izvor: vlastiti

16. „Opuštanje": Tijekom slušanja instrumentalne skladbe učenici crtaju cvjetove u boji oko svojih nalijepljenih imena.

Vježba „Opuštanje“

Izvor: vlastiti

4. Zaključak

Sve vježbe koje smo izveli pokazale su se učinkovitima. Učenici su ih rado izvodili, a ponekad su tražili i dodatne. Vježbe sam koristila u različitim situacijama: pri upoznavanju na početku školske godine, u sklopu izvedbe socijalnih igara, u uvodnom dijelu sata, kao oblik motivacije, tijekom odmora između sati, za opuštanje, za usvajanje novih nastavnih sadržaja, za utvrđivanje gradiva i kao kraj školskog sata. S obzirom na to da učenici u učitelju vide svoj uzor, njegov primjer ima vrlo važnu ulogu u oblikovanju djetetove jezične kulture, koja uključuje i slušanje. Različite vještine i sposobnosti koje učenici trebaju steći odnosno razviti na nastavi trajnije su prirode ako ih učitelj svakodnevno njeguje svojim primjerom. Isto se, naravno, odnosi i na vještinu slušanja te ponašanje. Neposredni razvoj slušanja kroz vježbe i prenošenje znanja o govorno-slušnoj komunikaciji ne postiže željeni cilj ako učitelj nije dosljedan u svom ponašanju i usredotočenosti na slušanje, odnosno ako slušanje ne zahtijeva na nastavi. Stoga je potrebno da se učitelj udubi u svoje postupke i analizira svoje slušno ponašanje. Učenik želi da ga čuju. Potreban mu je aktivan slušatelj kada izlaže naučene sadržaje i svoja razmišljanja.

5. LITERATURA

- [1.]Bačelić, A. (2016). Učiteljeva vloga pri razvijanju spretnosti poslušanja (Doctoral dissertation, [A. Bačelić]).
- [2.]Dšuban, L. (2010). Razvoj razločujućega poslušanja v 1. Razredu devetletne osnovne škole.
- [3.]Mravlje, F. (1999). Pozorno poslušanje z razumevanjem. Nova Gorica: Educa.
- [4.]Pečjak, S. (2009). Z igro razvijamo komunikacijske sposobnosti učencev – 3. Dopolnjena in razširjena izd., 1. Natis. Ljubljana. Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- [5.]Skr, Z. (2012). Razvijanje zmožnosti poslušanja z razumevanjem v 3. Razredu osnovne škole.

Stručni rad

UČINKOVITI PRISTUPI I TERAPIJE U TRETMANU AUTISTIČNIH POREMEĆAJA

Tamara Milanković

Center za komunikaciju, sluh in govor Portorož

Sažetak

U današnje vrijeme, sve je više djece s poremećajem iz autističnog spektra. Nakon što se postavi dijagnoza, potrebno je osmisliti primjerene terapijske postupke. Poznajemo terapijske pristupe koji su se pokazali uspješnim u tretmanu poremećaja iz autističnog spektra. Za nijedan od njih nismo sigurni da može izliječiti poremećaj već može dovesti do značajnog poboljšanja. Prvi korak je procjena individualne sposobnosti, specifičnosti i potrebe svakog djeteta s poremećajem iz autističnog spektra, pomoću psihometrijskih instrumenata za osmišljavanje tretmana. Pristupi i metode koje su se pokazale učinkovitima su programi rane intervencije, bihevioralna terapija, psihoanalitički pristup, farmakoterapija, glazboterapija, terapija sa igrom.

Ključne riječi: autizam, pomoć, terapije, pristupi.

1.Uvod

Uzroci autističnog poremećaja nisu potpuno razjašnjeni. Većina stručnjaka koji se bave ovim problemom smatra da je riječ o više uzroka. Klinička slika koja se razlikuje od slučaja do slučaja, ima tri zajedničke komponente, a to su poremećaje socijalnih interakcija, poremećaje verbalne i neverbalne komunikacije te ograničene aktivnosti i interese te različite motoričke stereotipije i smetnje. Rana dijagnoza je od velike važnosti, kako bi se što prije moglo intervenirati i odabrati učinkoviti postupak i tretman te kako bi autistično dijete kasnije imalo što bolje socijalne funkcije kada odraste [5].

2.Autizam

Autistični poremećaj je biološki razvojni poremećaj mozga, globalnih razmjera, čiji se prvi znaci pojavljuju u ranom djetinjstvu i traju tijekom cijelog života. Nedostatak emocija i emocionalnih odgovora prema ljudima i stvarima, spor razvitak govora, nedostatak verbalne i neverbalne komunikacije te stereotipno ponašanje i bizarnosti u njemu osnovni su simptomi [6]. Nikolić [5] navodi da je autistični poremećaj globalni razvojni poremećaj koji se manifestira do 30. mjeseca života, odnosno u prve tri godine života. Traje cijeli život i zahvaća sve psihičke funkcije. Može se manifestirati i kasnije, tj. od četvrte do pete godine te se tada govori o „sekundarnom autizmu“. Posljednjih desetljeća bilježi se znatan porast prevalencije poremećaja iz autističnog spektra te istraživanja pokazuju da je ona otprilike 1% u općoj populaciji. U petom izdanju dijagnostičkog i statističkog priručnika duševnih poremećaja (u daljnjem tekstu DSM – V) iz 2013. godine dovodi do velikih promjena na području dijagnostike poremećaja iz autističnog spektra. Do tada postojeće potkategorije – autistični poremećaj, dezintegrativni poremećaj u djetinjstvu, Aspergerov poremećaj te pervazivni razvojni poremećaj neodređen, uključujući i atipični autizam, zamjenjuje jedinstvena dijagnoza poremećaja iz spektra autizma (u daljnjem tekstu PSA). U dijagnostiku se uvodi posebna dijagnoza poremećaja socijalne komunikacije. Dvaju dijagnostičkih kriterija za određivanje poremećaja iz spektra autizma u ranoj dobi navodi DSM - V, a to su poremećaji socijalne komunikacije i ograničeni repetitivni oblici ponašanja, interesa ili aktivnosti [3].

2.1.Kriteriji poremećaja socijalne komunikacije su:

- Nedostatci u socio-emocionalnoj uzajamnosti.
- Nedostatci u neverbalnim komunikacijskim ponašanjima potrebnim za socijalne interakcije sežu od loše integrirane koordinacije verbalne i neverbalne komunikacije do potpunog nedostatka izražavanja facijalnih ekspresija i neverbalne komunikacije.
- Nedostatci u uspostavljanju, održavanju i razumijevanju socijalnih odnosa [3].

2.2.Prisutnost ograničenih repetitivnih oblika ponašanja, interesa i aktivnosti:

- Inzistiranja na rutinama, ritualizirane uzorke verbalnog i neverbalnog ponašanja.
- Stereotipne i repetitivne motorne pokrete, korištenje objekata, repetitivni govor.
- Hiper ili hiporeaktivnost na senzorički podražaj, neuobičajen interes u senzornom aspektu okoline.
- Izrazito ograničene fiksirane interese koji su abnormalni intenzitetom i fokusom [3].

3.Učinkoviti pristupi i terapije u tretmanu autističnih poremećaja

Bujas Petković [1] navodi da je autistično dijete potrebno od rane dobi stimulirati adekvatnim tretmanom i odgojnim postupcima jer u suprotnom dolazi do propadanja intelektualnih funkcija i osobe u cjelini. Kako su se spoznaje o uzrocima autizma mijenjale, mijenjao se i tretman koji je postajao sve efikasniji. Metode i postupci tretmana najefikasniji su ako se individualno prilagode djetetu te se provode kontinuirano, dugotrajno i dosljedno. Vrlo je važno provoditi jednake postupke u svim sredinama u kojima dijete boravi. Za uspjeh u tretmanu mora sudjelovati cijela obitelj. Preduvjet za uspješan tretman autizma je uspostavljanje čvrste emocionalne veze i povjerenja između djeteta i terapeuta.

3.1. Programi rane intervencije

Prema Reschmidt [6] se programi rane intervencije provode u ambulancama za autizam ili u posebno organiziranim interdisciplinarnim ambulancama za autističnu djecu u psihijatrijskim bolnicama za djecu i mladež. Obuhvaćaju nekoliko koraka. Postavljanje dijagnoze je prvi korak. Nakon dijagnoze, potrebno je razgovarati s roditeljima, kako bi se ustanovila priroda poremećaja i detaljno raspravili postupci koji će se primjenjivati. Izrađen detaljan razvojni profil autističnog djeteta je treći korak. U razvojni profil treba obuhvatiti psihodijagnostički nalaz s objektivnim mjerama inteligencije, osjetne funkcije, neurološki pregled, nalaze EEG-a te po potrebi nalaze slikovnih prikaza mozga. U četvrtom se koraku na temelju razvojnog profila zajedno s roditeljima razvija nacrt poticanja i terapije, a osim roditelja treba uključiti i druge osobe i ustanove koje se bave djetetom (npr. vrtić). U planiranje poticanja i terapije ulazi i planiranje vremena, a preporuča se da se u početku planiraju kraća vremenska razdoblja. S programima rane intervencije dobiva se jasno ubrzanje razvoja, povećanje kvocijenta inteligencije, napredovanje u razvoju govora, poboljšanje socijalnog ponašanja i povlačenje autističnih simptoma. Postupci se moraju primjenjivati rano, između druge i četvrte godine života i biti intenzivni, najmanje 15 sati tjedno te trajati dovoljno dugo, bar jednu do dvije godine [6].

3.2. Bihevioralni pristup

Bihevioralni pristup je niz metoda kojima se željeni oblici ponašanja nastoje zadržati, a neželjeni otkloniti. Uklanjanje neželjenog ponašanja provodi se korak po korak uz detaljnu razradu te prema trenutnom djetetovom ponašanju. Manipulaciju podražaja, tj. mijenjanje i prilagođavanje okoline, prilagođavanje jezika, stila interakcije i didaktičkoga materijala, uključuje suvremeni bihevioralni pristup [7]. Stošić [7] navodi da su metodom modifikacije ponašanja nastojali ukloniti socijalno neprihvatljive oblike ponašanja – iznenadni ispadi bijesa, agresija, autoagresija, destruktivnost i drugo. Reakcije roditelja i terapeuta moraju biti dosljedne i naglašene kako bi autistična djeca, jer imaju teškoće u razumijevanju i izražavanju komunikacije, mogla uočavati zakonitosti. Bujas Petković [1] navodi, da je jako važna nagrada i pohvala, kazna i ignoriranje djetetova ponašanja za modifikaciju ponašanja. S nagradom se potiče djetetovo željno ponašanje i razvija socijalizacija. Metoda modifikacije ponašanja se može koristiti i u interakciji s drugim terapijama. Prema Jančec i sur. [4]jedne od sastavnica bihevioralne intervencije jesu socijalne priče. To su kratke priče prilagođene djeci s poremećajem iz spektra autizma. Njihov je cilj poboljšanje socijalnih vještina. U socijalnim se pričama opisuju bitni društveni signali te se predlažu prikladni odgovori na ponašanje u određenoj situaciji. Svaka socijalna priča objašnjava socijalno prihvatljivo ponašanje, opisuje što se od djeteta u konkretnoj situaciji očekuje da učini ili kaže. Najpoznatija bihevioralna programa su Lovaasov bihevioralni pristup ABA (Applied Behavior Analysis), a drugi je TEACCH program (Tretman and Education of Autistic and Related Communications Handicapped Children) Schoplera i suradnika [6].

3.3. Psihoanalitički pristup

Psihoanalitički pristup autističnom djetetu dozvoljava da slobodno izrazi svoje porive i sam po sebi poštuje ličnost djeteta onakvu kakva doista jest. Kako bi dijete zadovoljilo potrebe, stavlja se ga u stimulativnu sredinu, u kojoj mu se nudi niz podražaja. Pristup pokazuje dali se razvoj djeteta usporio ili ubrzao. Nakon toga, prelazi se na terapeutsku strategiju kojoj je funkcija da nadoknadi djetetu zadovoljenje potreba i time stimulira njegov usklađeni razvoj [5].

3.4. Psihofarmakoterapija

Nikolić [5] navodi da se većina stručnjaka na području autizma danas slaže, da se lijekovi trebaju koristiti tek kada se ustanovi da nijedna druga terapija ne pomaže i da je primjena lijekova kod suzbijanja neželjenih simptoma autizma samo nužno zlo. U nekim su

sučajevima lijekovi uistinu korisni i nezamjenjivi. Najčešće se koriste neuroleptici (antipsihotici), sedativi i hipnotici, doza vitamina B6 u kombinaciji sa C vitaminom i magnezijem.

3.5. Terapija igrom

Kod autistične djece višeg intelektualnog funkcioniranja može se terapija igrom primijeniti kao oblik psihoterapije. Terapijska je igra ciljana te ju vodi terapeut. S igrom dijete upoznaje unutarnji i vanjski svijet te uči kako izraziti vlastite doživljaje [1].

3.6. Glazbena terapija

Glazboterapija, oblik kreativne terapije koji koristi glazbu kao sredstvo izražavanja i komunikacije. Glazboterapijom se djeca ne uče samo o glazbi, nego se preko glazbe pokušava ostvariti određena komunikacija s djetetom te se pomaže u jačanju njihovog fizičkog, mentalnog, društvenog i emocionalnog zdravlja. Autistična djeca kroz vrste raspoloženja projektiraju emocije uz pomoć glazbe [8].

4. Zaključak

Autizam je vrlo složeni poremećaj. Utječe na mnoge dijelove mozga. Roditelji su najčešće upravo oni koji uoče prve znakove, u prvoj ili drugoj godini života djeteta. Rano otkrivanje autizma može pomoći djetetu da bude samostalno i da stekne socijalne vještine. Autistična djeca se suočavaju s različitim poteškoćama, pa je svakom djetetu potreban individualan pristup. Pravilna dijagnoza i terapija omogućavaju autističnoj djeci da vode i relativno normalan život. Unatoč tomu što su terapije zasnovane na znanstvenim istraživanjima, zasad nema lijeka za autizam [5]. Vrlo je važna suradnja između roditelja i odgojitelja jer zajedničkim djelovanjem mogu osigurati uvjete za djetetov napredak te okruženje u kojem će se autistično dijete osjećati sigurno i prihvaćeno.

5. Literatura

- [1.] Bujas Petković, Z. (1995). Autistični poremećaj: dijagnoza i tretman. Zagreb: Školska knjiga.
- [2.] Dijagnostički i statistički priručnik za duševne poremećaje (DSM-5) (2014). Urednici hrvatskog izdanja: Vlado Jukić, Goran Arbanas; (prevoditelji Lidija Arambašić ... et al.). – 5. izd. – Jastrebarsko: Naklada Slap, 2014.
- [3.] Esler, A. N., Ruble L. A. (2015): DSM-5 Diagnostic Criteria for Autism Spectrum Disorder With Implications for School Psychologists, *International Journal of School & Educational Psychology*, 3 (1), 1-15.
- [4.] Jančec, M., Šimleša, S., Frey Škrinjar, J. (2016). Poticanje socijalne interakcije putem socijalnih priča u dječaka s poremećajem iz spektra autizma. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 52(1), 87-99.
- [5.] Nikolić, S. i sur. (2000). Autistično dijete: kako razumijeti dječji autizam. Zagreb: Prosvjeta.
- [6.] Remschmidt, H. (2009). Autizam-pojavni oblici, uzroci, pomoć. Jastrebarsko: Naklada Slap
- [7.] Stošić, J. (2009). Primijenjena analiza ponašanja i autizam – vodič kroz terminologiju. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 45(2), 69-80.
- [8.] Svalina, V. (2009). Glazboterapija i djeca s posebnim potrebama. *Tonovi*, 24 (53), 144-153.

Stručni rad

OBRAZOVNI SUSTAV KANADE

Alen Hasikić, mag.paed., asistent (vanjski suradnik)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

Doktorand

Pedagogija i kultura suvremene škole, FFOS

Sažetak

Obrazovanje u Kanadi danas je prepoznatljivo diljem svijeta. Riječ je o specifičnom obrazovnom sustavu koji djeluje zasebno u svakoj od deset pokrajina i tri teritorija. Unatoč tome što svaka pokrajina nadzire i organizira obrazovanje, ipak postoje i mnoge dodirne točke u svakoj pokrajini po pitanju obrazovne politike. U međunarodnom testiranju PISA, Kanada se rangirala visoko. Takav rezultat se između ostaloga može tumačiti i kanadskom kulturom i drugim specifičnostima. Nadalje, u radu je predstavljena struktura obrazovanja u Kanadi te su dodatno pojašnjeni svi stupnjevi, odnosno sustav ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, osnovnoškolsko, srednjoškolsko te visoko obrazovanje.

Ključne riječi: obrazovanje, obrazovni sustav, obrazovna politika, međunarodno testiranje PISA, osnovnoškolsko i srednjoškolsko obrazovanje

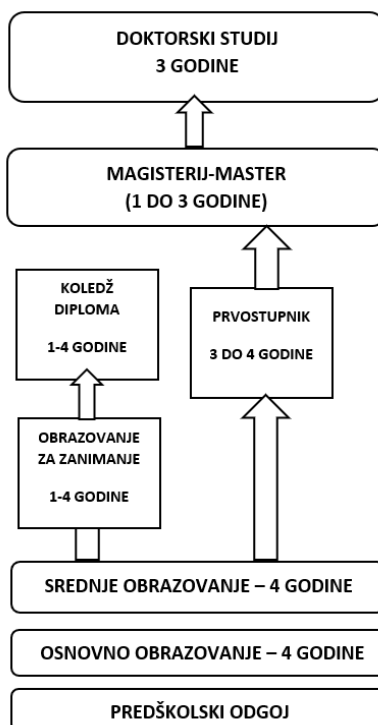
1. Obrazovni sustav Kanade

1.1. Kanada – sociodemografska obilježja

Kanada se nalazi na sjevernom dijelu sjevernoameričkog kontinenta. Broj stanovnika je oko 33,7 milijuna, od čega su većina Britanci/Irci, zatim Francuzi i ostali Europljani. Službeni jezici su engleski i francuski. Engleski govori 57,8% stanovnika, francuski 22,1%, a ostale jezike 20,1%. Kanada je parlamentarna država i ustavna monarhija, a monarh je kraljica Elizabeta II. Kanada se sastoji od deset pokrajina i tri teritorija. Pokrajine su Alberta, Britanska Kolumbija, Manitoba, Novi Brunswick, Newfoundland, Labrador, Nova Scotia, Ontario, Otok Princa Edwarda, Quebec i Saskatchewan, a teritoriji su: Sjeverozapadni Teritorij, Teritorij Nunavut i Teritorij Yukon.

1.2. Obrazovni sustav Kanade

Grafikon 1. *Struktura obrazovnog sustava Kanade*

1.3. Rani odgoj i obrazovanje (predškolski program)

Javni predškolski programi (eng. *pre-Grade 1*) dostupni su u pokrajinama Kanade, iako njihova duljina varira. Upisuju se djeca od 4 do 5 godina (obično je kriterij da navrše 5 godina do određenog datuma, koji se razlikuje ovisno o pokrajini). Većina predškolskih programa nije obavezna. Drugim riječima, roditelji mogu odlučiti preskočiti slanje svoje djece u predškolsku školu i započeti školovanje svoje djece kada budu dovoljno stari da uđu u 1. razred. Međutim, u nekim pokrajinama, posebno u Novoj Škotskoj, New Brunswicku i Newfoundlandu i Labradoru, pohađanje u predškoli je obavezno. Nova Scotia malo je drugačija po tome što se godina prije 1. razreda naziva *Grade Primary* i tehnički je klasificirana kao dio programa osnovne škole, a ne kao predškolski program.

U mnogim područjima dječji vrtić ima poludnevni program, dok je u drugima cjelodnevni. Ontario, Britanska Kolumbija i Otok princa Edwarda uveli su cjelodnevni

vrtić. S iznimkom Quebeca, većinu brige o djeci u Kanadi plaćaju roditelji, što znači da što su ranije javno dostupni predškolski programi ponuđeni, roditeljima je lakše vratiti se na tržište rada. Rezultati istraživanja govore o tome da je obrazovanje u ranom djetinjstvu i cjelodnevni vrtići mogu imati pozitivne učinke na akademski uspjeh u ranim razredima [2], osobito za djecu iz nižih socioekonomskih sredina.

1.4. Osnovnoškolsko i srednjoškolsko obrazovanje

U Kanadi je javno obrazovanje besplatno za sve kanadske državljane i osobe sa stalnim boravkom. Sve pokrajine zahtijevaju obvezno pohađanje nastave za djecu i mlade između određene dobi, iako se to razlikuje od područja do područja. Dob u kojoj školovanje postaje obvezno je općenito oko 6 ili 7 godina (od određenog datuma koji određuje pokrajina). Dob za obvezno obrazovanje očito je niža za pokrajine u kojima je predškolsko obrazovanje također obavezno, poput New Brunswicka. Minimalna dob u kojoj mladi mogu prekinuti pohađanje škole također se razlikuje ovisno o pokrajini, u većini pokrajina je dob 16 godina. Posljednjih godina pozornost je posvećena povećanju dobi u kojoj mladi mogu napustiti školu. Obrazloženje za takvo povećanje dobi je da će mlade odrasle osobe imati potrebne vještine za natjecanje na tržištu rada, trebat će im osnovne vještine obrazovanja koje se pruža do dobi od 18 godina. Osnovnoškolsko obrazovanje (<https://www.studycountry.com/guide/CA-education.htm>) raščlanjeno je na sljedeći način:

- 1. razred (od 6 do 7 godina)
- 2. razred (od 7 do 8 godina)
- 3. razred (od 8 do 9 godina)
- 4. razred (od 9 do 10 godina)
- 5. razred (od 10 do 11 godina)
- 6. razred (od 11 do 12 godina)

Nakon što učenici uspješno završe završnu godinu osnovnog ili osnovnog obrazovanja, odnosno 6. razred, promoviraju se u srednju ili srednju školu. Srednja škola je dvogodišnja obrazovna faza, podijeljena u sljedeća dva razreda:

- 7. razred (od 12 do 13 godina)
- 8. razred (od 13 do 14 godina)

Nakon što učenici uspješno završe 8. razred, još jednom se promoviraju, ovaj put u srednju školu - četverogodišnji program koji se dijeli na sljedeći način:

- 9. razred (od 14 do 15 godina)
- 10. razred (od 15 do 16 godina)
- 11. razred (od 16 do 17 godina)
- 12. razred (od 17 do 18 godina)

Podjela između osnovne i srednje škole također se razlikuje ovisno o nadležnosti, ali općenito trajanje programa je 12 godina¹² (ili 13, ako je uključen vrtić). Ovisno o pokrajini, određeni razredi obuhvaćeni "osnovnom" i "srednjom školom" razlikuju se, a neke pokrajine označavaju razrede u sredini "osnovne" i "srednje škole" kao "srednju školu" ili "nižu srednju školu". Osnovno obrazovanje je obično prvih šest do

¹² U literaturi se pojavljuje naziv K12 koji označava osnovnu i srednju školu.

osam godina obrazovanja dok srednja škola (srednja škola) počinje u 9. ili 10. razredu. Ponekad "srednja škola" ili "niža srednja škola" pokriva razrede 6 ili 7 do razreda 8 ili 9. Predmeti u osnovnoj školi su: jezici, društvene znanosti, matematika, prirodoslovlje, zdravlje, tjelesna kultura i umjetnost. Od 2020. u Kanadi postoji oko 14 600 javnih škola: 10.100 osnovnih škola, 2.600 srednjih škola, 2.100 mješovitih osnovnih i srednjih škola. U 2018./2019. Kanada je imala 5,7 milijuna učenika upisanih u javne osnovne i srednje škole s prosječno 390 učenika po školi. U 2019. kanadski sustavi osnovnih i srednjih škola zapošljavali su 766 200 nastavnika, od kojih je većina imala četiri ili pet godina dodatnog obrazovanja. Većina srednjoškolskih nastavnika ima predmetnu specijalizaciju u predmetima koje predaju. U pokrajinama je struktura obrazovanja vrlo slična, a razlike se nalaze u kurikulumu, ocjenjivanju i sadržajima predmeta s obzirom na povijesnu, geografsku i kulturnu specifičnost svake pokrajine.

Školska vijeća također su važan dio strukture obrazovanja u Kanadi. Obično se sastoje od roditelja volontera, učitelja, nenastavnog osoblja, članova zajednice, a ponekad i učenika koji daju preporuke ravnatelju škole i, u nekim slučajevima, školskom odboru. Mnoga školska vijeća također su aktivna u organiziranju društvenih događaja i prikupljanju sredstava. Školska vijeća postala su obavezna u mnogim pokrajinama, što je jedan od načina na koji je vlada stvorila uključenost roditelja u obrazovanje [1], iako kritičari to mogu vidjeti kao način reguliranja uključenosti roditelja u obrazovanje.

Na lokalnoj razini upravljanje obrazovanjem leži u rukama manjih jedinica. Te se jedinice razlikuju u tome kako se nazivaju i kako pojedinci stječu pozicije u takvim organizacijama. Te lokalne jedinice upravljanja nazivaju se školski odbori, školski odjeli, školski okruzi ili okružna obrazovna vijeća. Njihove ovlasti i zadaci razlikuju se ovisno o pokrajinskoj i teritorijalnoj nadležnosti, ali obično uključuju upravljanje skupinom škola (uključujući financijske aspekte), postavljanje školskih politika, zapošljavanje učitelja, provedbu kurikuluma i odluke koje okružuju nove velike izdatke. U svim provincijama i teritorijima, lokalno upravljanje obrazovanjem ima lokalno izabrane dužnosnike, koji se natječu tijekom općinskih izbora. Često se ti dužnosnici nazivaju *školskim povjerenicima*. Ovisno o pokrajini ili teritoriju, položaji povjerenika u školama često su dobrovoljni ili povezani s malom stipendijom, a ne kao plaćeno radno mjesto s punim radnim vremenom. Školski odbori redovito se sastaju tijekom cijele školske godine, a javnost se često poziva da prisustvuje sastancima.

U Kanadi, učenje kod kuće ili kućno školovanje, dopušten je u svim provincijama i teritorijima. U takvim aranžmanima djeca ne pohađaju školu, već se obrazuju kod kuće, obično od strane roditelja. Budući da svaka provincija i teritorij imaju svoj Zakon o obrazovanju, propisi oko kućnog školovanja razlikuju se ovisno o nadležnosti. U većini jurisdikcija učenici koji se školuju kod kuće moraju biti registrirani u odjelu za obrazovanje. U Saskatchewanu roditelji moraju podnijeti zahtjev lokalnom školskom tijelu za dopuštenje da školuju svoju djecu kod kuće. Financiranje djece koja se školuju kod kuće također se znatno razlikuje ovisno o jurisdikciji, a većina ne nudi sredstva roditeljima koji se školuju kod kuće. Značajne iznimke su Britanska Kolumbija, koja financira 250 dolara po kućnom obrazovanom djetetu ako je to dijete registrirano u javnom školskom okrugu, i Alberta, koja 16 posto osnovnog iznosa po učeniku daje izravno roditelju. U nekim jurisdikcijama,

učenici koji se školuju kod kuće registrirani u lokalnom školskom okrugu imaju pristup udžbenicima, materijalima za učenje i opremi. Dok djeca koja se školuju kod kuće obično slijede provincijske kurikulum.

1.5. Kurikulum

Svaka pokrajina i teritorij ima svoje ministarstvo obrazovanja koje ima službeni vodič za nastavni plan i program, koji nastavnici trebaju slijediti. To su službeni dokumenti, a praćenje kurikularnih vodiča je obvezno za učitelje. Vodiči za kurikulum govore učiteljima što i kada poučavati, tj. kojim redoslijedom i koliko vremena izdvojiti za određene teme. Međutim, detalji kurikularnih dokumenata uvelike se razlikuju od pokrajine do pokrajine. Metoda kojom učitelj odluči poučavati temu u potpunosti ovisi o njima.

1.6. Kanadski uspjeh na međunarodnom PISA istraživanju

Tijekom posljednja dva desetljeća, Program Organizacije za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD) za međunarodno ocjenjivanje učenika (PISA) postalo je važno mjerilo diljem svijeta za procjenu i usporedbu kvalitete, učinkovitosti obrazovnih sustava. Provjera znanja i vještina mjeri se na slučajnim uzorcima 15-godišnjih učenika u tri domene: čitalačka pismenost, matematička pismenost i prirodoslovna pismenost. PISA se provodi svaka tri godine; u svakoj godini ocjenjivanja, jedna od tri domene je glavna domena - to jest, primarni fokus procjena — dok su druge dvije sporedne domene. Nije moguće protumačiti uzročno-posljedične veze između politika/praksa i postignuća učenika iz velikih međunarodnih procjena. Međutim, identificiranjem karakteristika visokih performansi obrazovni sustavi, nastavnici i drugi donositelji odluka u obrazovanju mogu identificirati politike/prakse koje bi željeli da razmotre zapošljavanje ili prilagodbu za potrebe svoje pokrajine (OECD, 2016). Pisa pruža zemljama sudionicama informaciju o tome koliko uspješno njihove škole pripremaju mlade za suočavanje u izazovima budućnosti, pogotovo u smislu stečenih sposobnosti potrebnih za cjeloživotno učenje, a istodobno široku empirijsku osnovu koja može pomoći kreatorima obrazovnih politika u donošenju odluka. Kanada sudjeluje od samog početka provedbe PISA istraživanja, odnosno 2000. godine.

Tablica 1. Rezultati Kanade na testovima PISA (2012. – 2018.)

	PISA 2012	PISA 2015	PISA 2018
	Prosječan rezultat	Prosječan rezultat	Prosječan rezultat
Čitanje	523	527	520
Matematika	518	516	512
Prirodoslovlje	525	528	518

Kanada je relativno kasnije dosegla visoka mjesta na međunarodnim istraživanjima. U početku je bilo teže definirati rezultate Kanade jer kanadskim obrazovanjem upravlja svaka pokrajina, te zapaženi visoki rezultat u obrazovnom uspjehu još nije producirao sekundarnu literaturu u cjelini. U prvom desetljeću 21. stoljeća došlo je do niza obrazovnih reformi koje naglašavaju centralizirane standarde. Ove reforme uključuju snažne napore da se pokuša izgraditi kapacitet

među nastavnicima i da se generira prihvaćanje nastavnika za poboljšanje strategija. Opće nezadovoljstvo u mnogim provincijama dovelo je do opće reforme 1990-ih. Prema OECD [6] ta je reforma uključivala:

- promjene u upravljanju, ujedinjenje školskih odbora radi veće učinkovitosti, osnivanje školskih vijeća radi veće uključenosti roditelja
- ukidanje vanjske diferencijacije učenika do 9., odnosno 10. razreda
- bolju kontrolu izdataka za obrazovanje
- neobvezni nacionalni prirodoslovni okvir pod koordinacijom vijeća koje zastupa ministre obrazovanja u provincijama i koji pokriva većinu zemlje
- razvoj „indikatora“ za evaluaciju školskih sustava u provincijama uz nacionalne ispite za učenike

Najupečatljivija značajka obrazovnog sustava Kanade je decentralizacija. Prema Wotherspoon [10] smatra se da je to jedina zemlja u razvijenom svijetu koja nema federalni ured ili ured za obrazovanje. Odgovornost za obrazovanje ima 10 pokrajina i 3 teritorija. Ovakav tip decentralizacije postoji još od 1867. godine. Kao razlog tome može se pripisati različitost populacije i zaštita njihovih interesa. Ministra prosvjete bira premijer. Učitelji su sindikalno organizirani, a jedinica kolektivnog pregovaranja razlikuje se od pokrajine do pokrajine; neki pregovaraju na lokalnoj, a neki na pokrajinskoj razini. Posljednja tri desetljeća 20. stoljeća Kanada je doživjela obrazovni razvoj. Globalizacija i dolazak ekonomije znanja povećali su važnost školstva kao stvar ekonomske konkurentnosti. Kanadski uspjeh u obrazovanju može se tumačiti kroz:

1. kanadsku kulturu
2. obilježje socijalne države (socijalna država s obzirom na to da djeca i roditelji imaju pristup nacionalnom zdravstvu, snažna mreža socijalne zaštite)
3. specifični faktori (selekcija nastavnika, izjednačeno financiranje, pokrajinski kurikulumi). Unatoč autonomiji pojedini ističu da je pokrajine koriste uglavnom iste udžbenike, slični programi obrazovanja, slično organizirani sindikati. Nastavni planovi i programi izrađuju se za cijelu pokrajinu, razvijaju ih nadležna ministarstva obrazovanja kroz proces savjetovanja sa skupinom nastavnika i stručnjaka. U nekim pokrajinama su nastavni planovi i programi detaljni, dok u nekima služe kao smjernice. Visoka selektivnost nastavnika – 30 % najboljih upisuje nastavničke studije.

S druge strane, proučavajući školske sustave u svijetu Mourshed [8] uočava kod vrhunskih sustava sljedeća obilježja:

- 1) dobivanje „pravih“ ljudi da postanu učitelji,
- 2) razvijanje učitelja u učinkovite instruktore i
- 3) osiguravanje da sustav može pružiti najbolju moguću nastavu za svako dijete.

Ti sustavi pokazuju da najbolje prakse za postizanje ove tri stvari funkcioniraju bez obzira na kulturu u kojoj se primjenjuju. Oni pokazuju da je znatno poboljšanje ishoda moguće u kratkom vremenskom razdoblju i da bi univerzalna primjena tih najboljih praksi mogla imati najbolje ishode.

1.7. Visoko obrazovanje u Kanadi

Sveučilišta dodjeljuju akademske stupnjeve, dok učilišta, zvana još i „više škole“, dodjeljuju diplome i certifikate [9]Učilišni programi nude širok izbor strukovnih programa u raznim područjima kao što je poduzetništvo, zdravstvo, umjetnički obrt, tehnologija, socijalni rad, itd. Učilišta su organizirana na način da daju obuku iz onih područja od kojih će lokalna zajednica imati koristi. Sveučilišni programi se dijele na tri stupnja. Preddiplomski studiji traju tri do četiri godine. Diplomski studij traje dvije godine nakon čijeg završetka student stječe titulu magistra struke. Doktorski studij traje tri godine. U Kanadi postoje 163 sveučilišta (javna i privatna), kao i 183 javna fakulteta i instituta (Vijeće ministara obrazovanja, Kanada 2011.). Ostale institucije na razini sveučilišta (gotovo 70) i fakulteta (oko 50) odabrale su programe koji zadovoljavaju zahtjeve osiguranja kvalitete na razini pokrajine.

2. ZAKLJUČAK

Na kraju se može zaključiti da unatoč tome što svaka pokrajina nadzire obrazovanje zasebno, ipak Kanada u svim pokrajina ostvaruje visoki uspjeh, što je vidljivo na međunarodnim testiranjima učenika. Za obrazovnu strukturu Kanade može se reći da je slična kao i europski obrazovni sustavi, koji ostvaruju i slabije rezultate na međunarodnim testiranjima. No, Kanada ipak u tom smislu odskoče na rang listi. Brojni istraživači obrazovnih politika pokušavaju demistificirati kanadski uspjeh, pri čemu se najčešće navodi kanadska kultura (velike različitosti), kanadska briga o građanima (socijalno i zdravstveno osiguranje) te ostale specifičnosti kao što je odabir kvalitetnih nastavničkih kadrova i sl.

3.LITERATURA

- [1.] Brien, K., & Stelmach, B.L. (2009). Legal and Cultural Contexts of Parent-Teacher Interactions: School Councils in Canada.
- [2.] Cooper H., Allen A. B., Patall E. A., Dent A. L. (2010). Effects of full-day kindergarten on academic achievement and social development. *Review of Educational Research*, 80, 34– 70.
- [3.] CMEC, (2011), https://www.cmec.ca/278/Press-Releases/Press-Releases-Detail/Canada-s-Ministers-of-Education-Move-Ahead-on-Pan-Canadian-Priorities.html?id_article=256, posjećeno 2.6.2022.
- [4.] COUNCIL OF MINISTERS OF EDUCATION, CANADA, and STATISTICS CANADA. 2000. *Education Indicators in Canada: Report of the Pan-Canadian Education Indicators Program, 1999*. Toronto: Council of Ministers of Education, Canada; Ottawa, Ontario: Statistics Canada.
- [5.] Fusaro, J, A. (1997). The Effect of Full-Day Kindergarten on Student Achievement: A MetaAnalysis. *Child Study Journal*, Vol. 27, No. 4.
- [6.] OECD (2004). "What Makes School Systems Perform?: Seeing School Systems through the Prism of PISA"
- [7.] OECD (2011), *Lessons from PISA for the United States, Strong Performers and Successful Reformers in Education*, OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264096660-en>, posjećeno 1.6.2022.
- [8.] Mourshed, M. (2007). How the world ' s best-performing school systems come out on top, McKinsey&Co, <https://www.mckinsey.com/industries/education/our-insights/how-the-worlds-best-performing-school-systems-come-out-on-top>, posjećeno 12.6.2022.
- [9.] The Canadian Information Centre for International Credentials. (2010) <https://www.cicic.ca/>, posjećeno 15.6.2022.
- [10.] Wotherspoon, Terry. (1998). *The sociology of education in Canada : critical perspectives*. Toronto :New York : Oxford University Press,

Stručni rad

TJELOVJEŽBA I SAGORIJEVANJE NA POSLU KAO KORELATI MENTALNOG ZDRAVLJA KOD UČITELJA U OSNOVNIM ŠKOLAMA

Ružica Marija Vlajčić, mag.psych. i Nikolina Vlajčić, dipl.uč.
OSNOVNA ŠKOLA IVAN TIŠOV VIŠKOVCÍ

Sažetak

Cilj ovog rada bio je utvrditi postoji li povezanost tjeleovježbe, sagorijevanja na poslu i mentalnog zdravlja te ispitati mogućnost predviđanja mentalnog zdravlja na temelju tjeleovježbe i sagorijevanja na poslu kod učitelja koji su zaposleni u osnovnoj školi. U istraživanju je sudjelovalo 138 sudionika dobi od 24 do 64 godine. Utvrđeni rezultati pokazuju kako učitelji koji imaju nižu razinu mentalnog zdravlja ujedno izvještavaju o značajno većem doživljaju sagorijevanja na poslu (dimenzije psihološke iscrpljenosti i otuđenosti) te su manje skloni tjeleovježbi.

Ključne riječi: tjeleovježba, sagorijevanje na poslu, mentalno zdravlje, učitelji

1.Uvod

Za optimalno funkcioniranje i dobrobit u svakodnevnom životu, važno je uzeti u obzir sve aspekte općeg zdravlja - uključujući i mentalno zdravlje. Mentalno zdravlje jest stanje potpune tjelesne, mentalne i socijalne dobrobiti. Visoka razina mentalnog zdravlja povezana je s većom radnom produktivnošću, socijalnom podrškom, boljim društvenim životom, osjećajem ispunjenosti i živosti te boljim fizičkim zdravljem [1]. Važnost mentalnog zdravlja u profesionalnom okruženju je nedvojbeno dokazana. U kontekstu poslova koji uključuju rad s ljudima, a među kojima je i rad učitelja u osnovnoj školi, često se u istraživanjima ističe konstrukt sagorijevanje na poslu. Sagorijevanje na poslu je psihološki sindrom koji se pojavljuje kada su zaposlenici izloženi pretjerano stresnom radnom okolišu, visokim zahtjevima posla te malim resursima [7]. Podrazumijeva stanje potpune fizičke, psihičke i emocionalne iscrpljenosti koje je uzrokovano prevelikim i dugotrajnim stresom. Takvo stanje prati nezadovoljstvo zbog nemogućnosti usklađivanja svih obaveza i izvršavanja zadataka [10]. Najčešća pojava sagorijevanja je u poslovima s niskom kontrolom nad poslom i konstantno visokim poslovnim zahtjevima [8]. Posljedice izgaranja na poslu mogu se odraziti i na privatni život te uzrokovati anksioznost i depresiju te otuđenost od bliskih osoba [2]. Sagorijevanje na poslu čine dvije dimenzije: iscrpljenost i otuđenost. Iscrpljenost se definira kao posljedica intenzivnog kognitivnog, afektivnog i fizičkog stresa, dok se otuđenost odnosi na vlastitu distanciranost od posla [6]. Nadalje, mentalno zdravlje ima složen interaktivan odnos s fizičkim zdravljem i s uspjehom u radnom okruženju. Brojnim istraživanjima je utvrđeno da redovita tjelovježba poboljšava raspoloženje, jača kapacitete suočavanja sa stresom, smanjuje osjećaj anksioznosti, depresivnosti i straha, pomaže u regulaciji emocija [3]. Psihološki i interpersonalni učinci tjelesnog vježbanja pronalaze se u povećanju samopouzdanja i raspoloženja, kao i u smanjenju stresa [10]. Osim toga, tjelovježba je jedan od zaštitnih mehanizama pomoću kojih pokušavamo smanjiti ili poništiti negativne učinke stresa, ona je glavni čimbenik kod kratkotrajnih promjena raspoloženja; kroz uživanje i zadovoljstvo u aktivnostima koje obavljamo pokušavamo doći do ključnih elemenata za psihičku dobrobit. Nadalje, postoji značajna povezanost između bavljenja tjelovježbom i povišene razine samopoštovanja, jer osobe koje se bave određenom vrstom tjelesnog vježbanja imaju priliku, kroz svoju aktivnost, povećati ili čak i izgraditi svoje samopoštovanje [6]. Zbog svega navedenog, važno je utvrditi učestalost bavljenja tjelovježbom kod učitelja jer se ono pokazalo u brojnim istraživanjima kao zaštitni čimbenik mentalnog zdravlja [9].

1.1.CILJ ISTRAŽIVANJA

Cilj istraživanja bio je utvrditi postoji li povezanost fizičke aktivnosti, sagorijevanja na poslu i mentalnoga zdravlja kod učitelja osnovne škole.

1.2.METODOLOGIJA

Istraživanje je provedeno na prigodnom uzorku. Ukupno je sudjelovalo 138 učitelja od čega 23 muškarca i 115 žena. U istraživanju su sudjelovali učitelji predmetne i razredne nastave osnovnih škola; „Josip Kozarac“ u Semeljcima, „Luka Botić“ u Viškovcima, „Drenje“ u Drenju, „Josipa Antuna Čolnića“ u Đakovu te „Ivan Goran Kovačić“ u Đakovu. Prosječna dob sudionika iznosi 43 godine s rasponom dobi od 24 do 64 godine.

1.3.POSTUPAK

Istraživanje je provedeno u drugom polugodištu 2021./2022. školske godine. Upitnikom općih socio-demografskih podataka prikupljeni su podaci o spolu i dobi sudionika istraživanja. Učestalost fizičke aktivnosti ispitana je pomoću sljedećeg pitanja; „U prosjeku, koliko često se bavite tjelesnom aktivnošću/sportom u trajanju od najmanje 20-30 minuta ili više?“. Sudionici su trebali označiti jedan, od sljedeće ponuđenih odgovora: svaki dan u tjednu, šest puta tjedno, pet puta tjedno, četiri puta tjedno, tri puta tjedno, dva puta tjedno, jednom tjedno, par puta mjesečno, nekoliko puta godišnje i (gotovo) nikada. Prilikom ispitivanja sagorijevanja na poslu korišten je Oldenburški upitnik sagorijevanja [5] Ispitanici procjenjuju svoj stupanj slaganja s tvrdnjama na ljestvici od četiri stupnja, pri čemu jedan znači „uopće se ne slažem“, a četiri „potpuno se slažem“. Za procjenu mentalnog zdravlja učitelja korišten je Kratki upitnik mentalnog zdravlja [4]. Upitnik se sastoji od pet pitanja

namijenjenih mjerenju općeg mentalnog zdravlja u periodu od proteklih mjesec dana. Zadatak ispitanika jest procijeniti učestalost za svako od pitanja od jedan do šest, pri čemu jedan znači „nikad“, a šest „stalno“.

2.Rezultati istraživanja

Testiranje preduvjeta za korištenje parametrijskih postupaka

Prije odabira statističkih postupaka za obradu podataka, pomoću Kolmogorov-Smirnovljeva (K-S) testa normaliteta distribucije provjereno je jesu li zadovoljeni uvjeti za korištenje parametrijskih testova. Utvrđeno je kako rezultati na upitniku mentalnog zdravlja, subskali sagrijevanja na poslu – otuđenosti te na pitanju o tjelovježbi značajno odstupaju od normalne distribucije, dok rezultati na subskali sagorijevanja na poslu – iscrpljenosti ne odstupaju od normalne distribucije (Tablica 1). S obzirom da se brojni autori slažu kako je taj test prestroga mjera normaliteta distribucije, osjetljiva na broj sudionika te podložna utjecaju ekstremnih rezultata uzeti su obzir i koeficijenti asimetričnosti i spljoštenosti. Indeksi asimetričnosti i spljoštenosti upućuju na normalne distribucije. Imajući na umu ove podatke može se zaključiti kako prvotno dobivena odstupanja na nekim varijablama neće značajno utjecati na provedbu analiza te opravdavaju upotrebu parametrijskih statističkih postupaka.

Varijabla	K-S test	<i>p</i>	Indeks asimetričnosti	Indeks spljoštenosti
Tjelovježba	.193	.00	-.340	-.916
Otuđenost	.132	.00	.160	-.093
Iscrpljenost	.076	.20	-.113	-.094
Mentalno zdravlje	.111	.01	.764	.734

Tablica 1.: Prikaz pokazatelja normalnosti distribucije u korištenim mjerama

Deskriptivni parametri svih glavnih varijabli uključenih u istraživanje navedeni su u Tablici 2.

	<i>M</i>	<i>SD</i>	Teoretski raspon	Dobiveni raspon
Tjelovježba	6.68	2.47	1.00-10.0	1.00-10.0
Otuđenost	2.05	0.45	1.00-4.00	1.00-3.13
Iscrpljenost	2.33	0.53	1.00-4.00	1.00-3.63
Mentalno zdravlje	2.75	0.79	1.00-6.00	1.20-5.00

Tablica 2.: Prikaz deskriptivnih parametara varijabli relevantnih za istraživačke probleme (N=138).

Prosječni rezultati vezani uz pitanje o tjelovježbi kreću se oko sredine teorijskog raspona. Stoga, može se reći da se sudionici, u prosjeku, tjelovježbom bave par puta mjesečno do jednom tjedno. Rezultati na subskalama otuđenosti i iscrpljenosti su nešto viši od sredine teorijskog raspona. Budući da viši rezultat na subskalama upućuje na veći doživljaj sagorijevanja na poslu, može se reći kako utvrđene vrijednosti ukazuju na relativno umjeren doživljaj iscrpljenosti i otuđenosti kod sudionika. Rezultati na upitniku mentalnog zdravlja su relativno visoki. Drugim riječima, sudionici izvještavaju o relativno visokom stupnju mentalnog zdravlja.

	1.	2.	3.	4.	5.	6.
1. Mentalno zdravlje	-					
2. Spol	-.22**	-	.			
3. Dob	-.24**	.28**	-			
4. Otuđenost	-.52**	-.07	.07	-	.	
5. Iscrpljenost	-.73**	.20	.24**	.67**	-	
6. Tjelovježba	.24**	-.18	-.08	-.10	-.25**	-

Tablica 3.: Interkorelacije varijabli relevantnih za istraživačke probleme (N=138).
Napomena: **p<.01

Kao što je vidljivo iz Tablice 3 veće mentalno zdravlje imaju mlađi učitelji muškog spola, kao i učitelji koji se učestalije bave tjelovježbom te oni koji doživljavaju manji stupanj sagorijevanja na poslu (tj. doživljavaju manje otuđenosti i iscrpljenosti na poslu). Nadalje, dob i spol su značajno povezani, što znači da u uzorku postoji veći broj žena starije životne dobi. Također, o većem stupnju iscrpljenosti na poslu izvještavali su učitelji starije životne dobi kao i oni koji se manje bave tjelovježbom.

3.ZAKLJUČAK

Cilj istraživanja bio je utvrditi postoji li povezanost tjelovježbe, sagorijevanja na poslu i mentalnog zdravlja te ispitati mogućnost predviđanja mentalnog zdravlja na temelju tjelovježbe i sagorijevanja na poslu. Istraživanje je provedeno na prigodnom uzorku učitelja u koji rade u osnovnim školama na području Slavonije. Istraživanjem utvrđeni rezultati pokazuju kako učitelji koji imaju niže mentalno zdravlje izvještavaju o značajno većem doživljaju sagorijevanja na poslu (dimenzije otuđenosti i psihološke iscrpljenosti) te se manje bave tjelovježbom. Iako postoji povezanost između psihološke iscrpljenosti na poslu i mentalnog zdravlja te otuđenosti i mentalnog zdravlja samo se psihološka iscrpljenost pokazala kao značajan, negativan prediktor mentalnog zdravlja. Nadalje, iako je bilo očekivano da će tjelovježba biti značajan pozitivan prediktor mentalnog zdravlja, rezultati to nisu potvrdili. Utvrđeni rezultati daju dodatan uvid u odnose tjelovježbe i sagorijevanja na poslu s mentalnim zdravljem.

4.LITERATURA

- [1.] Barić, R. (2012). Motivacija i prepreke za tjelesno vježbanje. Arhiv za higijenu rada i toksikologiju, 63(3), 47-58.
- [2.] Bungić, M. i Barić, R. (2009). Tjelesno vježbanje i neki aspekti psihološkog zdravlja. Hrvatski športskomedinski vjesnik, 24(2), 65-75.
- [3.] Chang, M.-L. (2009). Teacher emotion management in the classroom. Appraisals, regulation and coping with emotions. Teaching and Teacher Education, 22(8), 1042-1054.
- [4.] Davies, A. R., Sherbourne, C. D., Peterson, J. R. i Ware, J. E., Jr. (1988). Scoring manual, adult health status and patient satisfaction measures used in RAND's health insurance experiment. N-2190-HHS. RAND Corporation.
- [5.] Demerouti, E. i Bakker, A. B. (2008). The Oldenburg Burnout Inventory: A good alternative to measure burnout and engagement. U: J. Halbesleben (Ur.), Stress and burnout in health care (str. 65–78). New York: Nova Sciences, Hauppauge.
- [6.] Downward, P. i Rasciute, S. (2014). Does sport make you happy? An analysis of the well-being derived from sports participation. International review of applied economics, 25(3), 331-348.
- [7.] Lyubomirsky, S., Dicherhoof, R., Boehm, J.K. i Sheldon, K.M. (2011). Becoming Happier Takes Both a Will and a Proper Way: An Experimental Longitudinal Intervention to Boost Well-Being. Emotion, 11(2), 391-402.
- [8.] Maslach, C. (2003). Job burnout: New directions in research and intervention. Current Directions in Psychological Science, 12(5), 189–192.
- [9.] Možnik, M., Milošević, M. i Možnik, M. (2021). Profesionalno izgaranje i tjelesna aktivnost odgojiteljica u Dječjem vrtiću Jarun. Sigurnost: časopis za sigurnost u radnoj i životnoj okolini, 63(1), 37-48.
- [10.] Schnohr, P., Kristensen, T.S., Prescott, E. i Scharling, H. (2005). Stress and life dissatisfaction are inversely associated with jogging and other types of physical activity in leisure time—the Copenhagen city heart study. Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports, 15(5), 107-112.
- [11.] Valois, R.F., Zullig, K.J., Huebner, E.S. i Drane, J.W. (2004). Physical activity behaviors and perceived life satisfaction among teachers. Journal of school health, 74(2), 59- 65.

Stručni rad

FORMATIVNO PRAĆENJE U NASTAVI ENGLESKOG

Tina Omahna
OŠ Janka Kersnika, Brdo

Sažetak

U članku je predstavljen primjer uključivanja elemenata formativnog praćenja u nastavi engleskog jezika u 3. razredu pri obradi teme My home. Prikazane su svrhe učenja, ciljevi, provjera predznanja, put učenja, aktivni oblici učenja, prikupljanje dokaza, oblikovanje mjerila i vrednovanje postignuća. Važni elementi formativnog praćenja su predstavljanje ciljeva i oblikovanje mjerila, jer to pomaže učenicima da točno znaju što trebaju naučiti i što se od njih očekuje. Učitelj je stavljen u ulogu onoga koji učenike usmjerava, pomaže, potiče i vodi na putu do cilja. Učenici su, s druge strane, ti koji imaju aktivnu ulogu u procesu učenja. Pri tome je ključna povratna informacija koja ih vodi na putu do zacrtanog cilja.

Ključne riječi: formativno praćenje, engleski, povratna informacija, cilj

1. Uvod

Prije godinu dana pohađala sam edukaciju o formativnom praćenju. Stečena znanja otvorila su mi potpuno novi pogled na poučavanje i ulogu učitelja i učenika.

Sa zadovoljstvom sam stečeno znanje primjenjivala u praksi i krenula s postupnim uvođenjem elemenata formativnog praćenja u nastavu engleskog jezika, jer smatram da je važno da učenici imaju aktivnu ulogu u procesu učenja. Uključivanje formativnog praćenja potiče učenike na aktivno sudjelovanje. Počinju razmišljati o učenju kao o procesu i shvaćaju da su oni ti koji trebaju nešto učiniti kako bi postigli cilj. Pritom je važna i povratna informacija učitelja učenicima te povratna informacija između samih učenika.

2. Formativno praćenje

U formativnom praćenju znanja učenik se uključuje u planiranje ciljeva i učenja te mu se omogućava maksimalna aktivnost tijekom obrade nove materije, koja je u optimalnim okolnostima prilagođena pojedincu. Sve to kako bi se aktivnije uključili u proces samoregulacije učenja i time prihvatili veću odgovornost za svoje znanje i ocjenu. Formativno praćenje znanja je kontinuirano praćenje napretka učenika. Bitan dio je kvalitetna povratna informacija sa savjetima o poboljšanju znanja. Učitelj može u cijelosti pratiti učenika i imati sveobuhvatan uvid u djetetovo učenje i znanje, jer se usvajanje informacija ne svodi na uzak dio pismene provjere (test) ili povremeno usmeno ocjenjivanje. [2.]

Formativno praćenje uključuje dijagnostiku predznanja, postavljanje ciljeva, planiranje puta do cilja, aktivne oblike učenja i prikupljanja dokaza o znanju, oblikovanje mjerila i (samo)vrednovanje postignuća. [2.]

Primjer upotrebe formativnog praćenja

Opisat ću primjer upotrebe formativnog praćenja u engleskom jeziku u 3. razredu. Obrađivali smo temu: My home.

Prvo sam pomoću nastavnog plana i programa definirala ciljeve i svrhu učenja.

Svrhe učenja

Učenik:

- prepoznaje zapis osnovnog, često korištenog vokabulara i značenje fraza unutar poznatih tema
- razumije pojedinačne jednostavne i poznate riječi, fraze s neverbalnom potporom. [3.]

Ciljevi učenja

Učenik:

- opisuje svoju kuću
- poznaje vokabular za prostorije u kući i koristi se njime
- kaže u kojoj prostoriji obavlja koju aktivnost
- razlikuje jedninu i množinu
- zna sastaviti rečenice s There is.../There are...

Dijagnostika: provjera predznanja

Na početku obrade nove nastavne jedinice My home zanimalo me predznanje učenika. Njihov je zadatak bio rasporediti riječi na odgovarajuće prostorije i predmete na slici. Uslijedila je analiza rada. Nakon što sam saznala kakvo

predznanje učenici imaju, potaknula sam ih na razmišljanje zašto je dobro i smisleno poznavati vokabular vezan uz kuću.

Predstavljanje ciljeva: put učenja

Uslijedilo je predstavljanje puta učenja, koje je uključivalo:

- poznajem prostorije u kući
- poznajem namještaj
- znam tvoriti množinu (bed – beds)
- znam opisati prostorije (There is.../There are...)
- znam reći što radim u određenoj prostoriji
- predstavljam svoju kuću.

Akcija, dokaz: aktivnosti za učenje i učvršćivanje vokabulara

Najprije sam predstavila vokabular uz pomoć sličica i Powerpoint prezentacije. Pogledali smo i neke snimke koje su uključivale obrađivani vokabular.

U sljedećim satima utvrđivali su i upotrebljavali vokabular uz pomoć društvenih igara (Snake and ladders; Rock, paper, scissors; Memory), Wordwall-a, pantomime.

Uslijedilo je samovrednovanje učenika. Učenici su prstima ocjenjivali i pokazali koliko već poznaju vokabular.

Oni koji su sami ocijenili da dobro poznaju vokabular povezali su se u paru s onima kojima je pomoć još bila potrebna. Uslijedilo je učenje u paru, tj. skupinama po tri učenika.

Slijedila je rasprava o tvorbi množine, opisivanje prostorija i pripovijedanje o tome što rade u određenoj prostoriji. To su utvrđivali raznim aktivnostima koje su se odvijale u manjim skupinama.

Nakon nekoliko sati utvrđivanja, ponovno je uslijedilo samovrednovanje učenika. Ispunili su donju tablicu.

ŠTO VEĆ ZNAM I ŠTO JOŠ MORAM NAUČITI?

			
Znam imenovati prostorije u kući.			
Znam imenovati namještaj.			
Znam tvoriti množinu (bed – beds).			
Znam opisati prostorije (There is.../There are...)			
Znam reći što radim u određenoj prostoriji.			

Tablica 1: Tablica samoprocjene

Tijekom obrade i utvrđivanja vokabulara učenici su stalno pratili gdje se nalaze na putu učenja. Samoljepljive listiće s njihovim imenima pomicali su po putu učenja prema svom znanju tijekom sati.

Nakon nekoliko sati utvrđivanja oblikovali smo mjerila za izradu i predstavljanje kućice.

Mjerila: Izrada kućice od papira – origami te predstavljanje.

Učenicima sam pokazala nekoliko izrađenih kućica. Neki primjeri predstavljali su loš primjer, a neki dobar primjer izrađene kućice. Zatim smo zajedno oblikovali mjerila.

Mjerila za izradu kućice:

- kuća ima najmanje 4 prostorije

- u svakoj prostoriji ima najmanje 3 predmeta
- precizno je i estetski izrađena.

Prema zapisanim mjerilima za izradu kućice oblikovali smo i mjerila za predstavljanje. Predstavila sam im loš primjer predstavljanja kako bi sami shvatili što je važno za dobro predstavljanje.

Mjerila za predstavljanje kućice:

- glasno
- jasno
- tečno
- sadržaj.

Nakon što su učenici napravili kućice, razvrstala sam ih u parove. Predstavili su jedno drugom svoju kućicu. Pratila sam učenike i davala im povratne informacije o njihovom predstavljanju. Zatim sam ih razvrstala u skupine. Svaki je učenik predstavio svoju kućicu, a ostali članovi skupine dali su mu povratne informacije.

Evaluacija: Predstavljanje kućica

Na sljedećem satu učenici su frontalno predstavili svoju kućicu. Nakon svakog predstavljanja uslijedila je moja usmena povratna informacija.

Nakon predstavljanja, odgovorili su na sljedeća pitanja:

Na što ste najviše ponosni?

Gdje ste imali najviše problema i kako ste ih riješili?

Kako vam je koristila pomoć skupine? [2.]

3. Zaključak

Pokazalo se da je upotreba formativnog načina praćenja znanja potaknula učenike na aktivno sudjelovanje u nastavi. Učenici su rekli da im se sviđa ovakav način rada. Znali su koja je svrha i koje ciljeve moraju postići. Put učenja im je pomogao pratiti njihov napredak. Učenici koji su uspješniji u učenju osjećali su se dobro kada su preuzeli ulogu „učitelja“ i pomogli drugim učenicima u učenju. Također, učenici kojima je bila potrebna pomoć voljeli su raditi s učenicima u razredu i bili su motiviraniji za učenje. Ovakav način poučavanja omogućava učenicima da se više međusobno povezuju, pomažu jedni drugima i tako doprinose dobroj i pozitivnoj razrednoj klimi. Nastavit ću uključivati elemente formativnog praćenja u svoju nastavu engleskog jezika.

4. Literatura

- [1.] Holcar Brunauer, A. 2019. *Formativno spremljanje v podporo učenju: priročnik za učitelje in strokovne delavce*. Zavod Republike Slovenije za šolstvo. Ljubljana.
- [2.] Peršolja, Mateja. 2019. *Formativno spremljanje znanja v praksi*. NUK. Ljubljana.
- [3.] Pevec Semec, K. (2013). *Program osnovna šola. Tuji jezik v 2. in 3. razredu. Učni načrt*. https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/obvezni/UN_TJ_2_in_3_razred_OS.pdf (pristupljeno 15. junija 2022.)

Stručni rad

IZAZOVI I DATOSTI RADA U MULTIKULTURALNOM RAZREDNOM ODJELU

Zoran Hercigonja, mag.edu.inf.
V. osnovna škola Varaždin

Sažetak

Razredni odjel oduvijek je dinamično okruženje u kojem svaki učitelj ili nastavnik treba odgovoriti na izazove i potrebe razredne zajednice i pojedinaca. Rad u razrednom odjelu iznova je izazov i poticaj za vlastito usavršavanje i refleksivno učenje o vlastitim postupcima, metodama i načinima rada. Raznovrsnost i različitost individualnih karakteristika učenika razrednog odjela stvara određenu količinu dinamičnosti.

Ključne riječi: subkultura, multikulturalnost, razredno okruženje, dinamičnost

1. SUBKULTURA, SUSJEDNE KULTURE I MEĐUKONTINENTALNE KULTURE

Kroz odgoj i obrazovanje prolazili smo razdoblja kada smo poučavali djecu iz samo istog kulturološkog konteksta do razdoblja kada smo taj kulturološki kontekst obogatili kulturama djece pripadnika nacionalnih manjina.

Danas svoj neposredni odgojno obrazovni rad obogaćujemo i susjednim kulturama te kontinentalno dislociranim kulturama. U razrednom odjelu ne sjede više pripadnici samo jedne kulturne zajednice ili subkulture, već različitih kultura koje mogu, ali ne moraju imati dotične točke ili sličnosti. Naravno treba voditi računa o reakciji djeteta i njegovoj sposobnosti prilagodbe te socijalne prihvaćenosti što opet ovisi o vrsti kulture i zajednice iz koje je dijete došlo.

Pripadnici nacionalnih manjina imaju dotične kulturološke točke svoje kulture s kulturom zemlje ili zajednice u kojoj žive. Djeci takvog kulturološkog konteksta puno je lakše prilagoditi se i stvoriti osjećaj stabilnosti i prihvaćenosti u razrednoj zajednici. Dotične točke između kultura kao i bliskosti u području jezika, od presudne su važnosti za napredak u odnosima i integraciji.

Susjedne kulture kulturnih zajednica zemalja koje međusobno graniče također imaju dotične točke koje opet pružaju jednu vrstu podrške za stvaranje osjećaja pripadnosti, sigurnosti i socijalne prihvaćenosti djeteta u razrednom odjelu. Proces integracije i u ovome slučaju predstavlja puno uspješnije i brže prilagodbe.

2. RAZREDNI ODJEL – KULTUROLOŠKI OBOJANO RAZREDNO OKRUŽENJE

Svijet kao cjelina, kao jedno „globalno selo“ podložan je migracijama i kretanjima stanovnika. Svjedoci smo unatrag nekoliko godina stalnim kretanjima stanovništva. Upravo iz tih razloga današnje učionice nisu „monokromatski“ obojene bojama samo jedne kulturne zajednice nego „polikromatski“, bojama međukontinentalnih kulturnih zajednica. Upravo danas u 21. stoljeću postaje uobičajeno da su razredni odjeli postali multikulturalna zajednica. U školama učitelji/nastavnici susreću se sa situacijama u kojima u jednom razrednom odjelu ima učenika različitih kulturoloških obilježja i to ne samo susjednih zemalja nego i kontinentalno udaljenih zemalja. Pod tim se misli da u jednom razrednom odjelu mogu istovremeno prebivati učenici iz Bugarske, Meksika, Italije, Sjeverne Makedonije.

U takvom slučaju učitelj/nastavnik će biti taj koji će imati zadatak uspostaviti osjećaj dobrodošlice i socijalne prihvaćenosti. Na njemu će biti veliki teret posla u stvaranju okruženja koje će prihvatiti učenike različitih kulturoloških obilježja iz kontinentalno udaljenih zemalja.

3. PITANJA, PROBLEMI I SAVJETI

Pitanja koja si mora postaviti svaki učitelj/nastavnik radeći u multikulturalnom okruženju je kako se dijete osjeća u stranoj zemlji, slušajući strani jezik s djecom koja su po kronološkim i psihofizičkim obilježjima bliska i slična njemu? Koji su izazovi pristupa tim učenicima? Kako uspostaviti i odraditi nastavni sat, a da se ne stvori osjećaj neprihvatanja i stvaranja mogućih predrasuda od strane drugih učenika?

Sva su ta pitanja izazovi za učitelja/nastavnika. Učenik koji je po prvi puta sa svojim kulturološkim obilježjima došao u stranu zemlju sigurno će se isprva bojati predrasuda i mogućih etiketa od strane drugih učenika. Taj strah dopire iz dubina potrebe za socijalnom prihvaćenosti. Svaka jedinka želi se uklopiti u socijalni kontekst zajednice (većine) u kojoj trenutno boravi. Pretenzija tog djeteta da bude socijalno prihvaćeno popraćena je strahom od odbacivanja. Strah ili otpor pred nepoznatim ili drugačijim često je izvor predrasuda i neprihvatanosti. Učitelj/nastavnik će ovdje imati pune ruke posla. Uspostava kontakta s učenikom opterećenim potrebom za socijalnom prihvaćenosti u stranoj zemlji predstavljat će dodatno opterećenje za učenika. Njegov cilj će biti postati što bliži drugim učenicima zbog osjećaja sigurnosti i prihvaćenosti. Otežavajuća okolnost će biti i poznavanje jezika tog učenika. Škole u takvoj situaciji imaju zadatak osigurati poznavanje jezika pohađanjem dodatnih nastavnih sati za upoznavanje i učenje jezika zemlje domaćina. To će osigurati bolje poznavanje jezika, ali i bolju komunikaciju s učiteljima/nastavnicima i drugim učenicima u razrednom odjelu ili školi.

Poznavanje jezika je tek početak uspostave osjećaja sigurnosti i prihvaćenosti. Svaki učitelj/nastavnik tog razrednog odjeljenja je važan faktor u stvaranju slike učenika u razrednom odjelu. Učenici će pokušati iznaći načine odbijanja novog učenika. To je sasvim prirodna reakcija odbijanja drugačijeg od sebe. Učitelj/nastavnik tu ne smije posustati i dopustiti da takva reakcija eskalira. U razrednom odjelu bit će potrebno u razgovore s učenicima uvoditi i detalje oko kulture novog učenika kako bi cjelokupan razred uspio na temelju novosti, činjenica i zanimljivosti stvoriti pozitivne dojmove i na temelju njih uspostavljati odnos povjerenja i poštovanja. Naravno pretjerivanje u tom pogledu nije dobrodošlo jer bi se mogao stvoriti potpuno drugačiji efekt. Isticanjem

nekih bitnosti kulture učenika koji se privikava na okolinu, zemlju, kulturološka obilježja te razredni kolektiv, ostale učenike može dodatno zainteresirati do razine gdje će oni sami iznaći načine komunikacije kako bi saznali o toj kulturološkoj bitnosti puno direktnije od tog učenika.

Učenik koji se nalazi izvan svoje matične zemlje i okruženja kakvo je poznao, svakako će osjećati neku vrstu stida ili srama u stranoj okolini. To je potpuno prirodna reakcija na privikavanje novoj okolini. Sram i stid proistječu iz osjećaja ranjivosti. Pritom je potrebno znati da u slučaju kada učenici koje je učitelj/nastavnik uspio zainteresirati za bitnosti i datosti kulture tog učenika, previše nasrtljivo ne nahrle na učenika i stvore potpuno suprotan efekt. To bi moglo rezultirati nedostatkom povjerenja i povlačenjem u sebe. Učenik u tim trenucima mora znati da ima nekog u tom stranom okruženju na koga može računati, tko će mu pružiti podršku u pogledu interpretacije njegovih stanja te tko će ga zaštititi.

Velika podrška učeniku bit će i pružati mu mogućnost da razredu prezentira neke svoje običaje i bitne odrednice kulture prilikom pisanja referata ili izrade prezentacija (plakata). No to naravno ne smije biti isuviše nametljivo. Pogreška koja se najčešće radi je forsiranje prihvaćanja stavljanjem navedenog učenika u centar razrednog odjela. Dakako treba ukazati na njegovoj važnosti, ali umjereno. Također pod malim i velikim odmorima ostale učenike razrednog odjela treba poticati da pomognu učeniku koji upravo savladava neke aspekte kulture u koju je upravo došao. Time će se nenametljivo stvarati bliskiji odnosi i stvarati osjećaj sigurnosti. Ponekad će učenik opterećen okolinom, stanjem i situacijom u kojoj se trenutno nalazi poželjeti brže-bolje ostvariti bliskost i osjećaj prihvaćenosti. U takvim situacijama treba dobro upravljati okolinom (što će biti veće opterećenje za učitelja/nastavnika) kako bi se izbjeglo forsiranje ostvarivanja prihvaćenosti jer će to u suprotnom za obje strane biti previše emocionalno zahtjevno. Dobrim i pravovremenim upravljanjem okoline i njezinih aktera, izbjeci će se mogući kontraefekti.

4. UBRZAN PROCES PRIHVAĆANJA (DOBRO/LOŠE)

Postati što sličniji drugima radi što efikasnije integracije, pretjerano je ubrzana reakcija učenika koji ima namjeru postati dionikom kulture većine zato jer smatra taj način jedinim mogućim načinom uklapanja u razrednu zajednicu. U procesu uspješne integracije ova reakcija će biti često automatizirano ponašanje učenika pripadnika druge kulture. Uloga učitelja/nastavnika u tome je naravno ključna. Učitelj/nastavnik će biti ta osoba koja će tog učenika podsjetiti na bitnosti njegove vlastite kulture. Učenikovo pravo je zadržati kulturološke odrednice svoje

vlastite kulture. Ne smije se dogoditi u procesu integracije da se izgubi osjećaj za vlastitu kulturu zbog brže-bolje integracije u kulturu većine. Ono što često dešava upravo je forsiranje uklapanja u kulturu većine. Svaki učenik koji želi biti prihvaćen u razrednom odjelu sa psihološkog aspekta tražit će najkraći mogući put za uspješnim uklapanjem u razredno odjeljenje.

Dopuštanjem razvoja takve situacije kršenje je osnovnih prava djeteta i etičkog kodeksa u dijelu uzajamnog prihvaćanja i povjerenja. Odbacivanje karakteristika vlastite kulture za učenika će značiti odbacivanje nasljeđa i podrijetla. S druge strane za učitelja/nastavnika to će značiti neuspjeh u području djetetove integracije u razredno odjeljenje. Napori koji se ulažu u upravljanje okolinom za prihvaćanje djeteta drugog kulturološkog konteksta, napori su za prihvaćanje njegovog individualiteta u razrednom odjeljenju i neposrednom odgojno-obrazovnom radu.

5.ZAKLJUČAK

Učitelj/nastavnik treba poticati i upravljati okolinom na način da se kulturne raznolikosti dožive kao obogaćenje vlastite kulture, kao način učenja nečeg novog, korisnog. No tu treba voditi računa da se previše ne polarizira između kultura djece i prave velike razlike. Oni to rade onako, mi to radimo ovako... To je najčešći recept za pravljenje razlika i neprihvaćenosti. Idemo pokazati kako njegovo znanje i nasljeđe može pomoći u usvajanju nekog konteksta vlastite kulture. To će biti dobar početak. Pokazati koristi, datosti, uzajamno potpomaganje i tradicionalne vrijednosti pojedine kulture uključivši ih u razredne ili školske aktivnosti put su prema postepenoj integraciji bez osobnih gubitaka.

Prihvatiti i uvažiti individualitet svakog djeteta u razrednom odjelu te uspostaviti komunikaciju između njih, važna je odrednica uspješnog učitelja/nastavnika. Prihvatiti i uvažiti kulturne odrednice te učiniti razrednu zajednicu obogaćenom kulturnom zajednicom predstavlja izazov je učitelja/nastavnika 21. stoljeća.

Stručni rad

IZAZOVI U OSTVARIVANJU PARTNERSTVA ŠKOLE I OBITELJI

Martina Galeković
Centar za odgoj i obrazovanje Velika Gorica

Sažetak

U ovom radu se navode primjeri suradnje i komunikacije škole i obitelji. Najuobičajenije i najprisutnije strategije kada govorimo o školama u cijelom svijetu su osobni kontakt kao roditeljski sastanak, telefonski poziv i dani otvorenih vrata ustanove. Kako se mijenja složenost i razlike u društvu tako se mijenja i način i potreba za komunikacijom. Raznolikost u kulturi mjesta u kojem se škola nalazi znači da nije moguće jednim načinom komunikacije doprijeti do svih obitelji. Partnerska orijentacija naglašava važnost suradnje roditelja i škole u obrazovanju i socijalizaciji i poštivanje kulturnih razlika među djecom i obiteljima. U partnerskom odnosu postoji česta komunikacija, obostrano opredjeljenje za suradnju, u interesu je zajednički doprinos postignućima učenika i odgojni ciljevi i planovi rada se rade u suradnji s roditeljima. Predstavljaju se šest modela partnerstva koji su rezultat istraživanja i praktičnog rada odgojno-obrazovnih djelatnika. Napomena: Tekst ovog rada objavljen je 2022. godine u časopisu [Bjelovarski učitelj : časopis za odgoj i obrazovanje, Vol. 27 No. 1-3](#), te se prema uputama na taj način i citira: Bošnjaković, N. i Galeković, M. (2022). Od tradicionalne prema suvremenoj suradnji škole i roditelja. *Bjelovarski učitelj*, 27 (1-3), 20-35. Zbog interesa za publikacijom već objavljenog teksta i objašnjenjem šest tipova partnerstva (Epstein, 2020) navodi se cjeloviti tekst ranije objavljenog rada u ovom broju digitalnog stručnog časopisa Varaždinski učitelj.

Ključne riječi: odnosa, partnerstvo škole i obitelji, suradnja s roditeljima, strategije suradnje škole i obitelji, uključenost roditelja

1. Povijesni pregled suradnje roditelja i škole

Suradnja obitelji i škole kao tema pojavljuje se još u 16. stoljeću. Michel Eyquem de Montaigne (1533-1592) je „kritizirao nedostatke roditeljskoga i školskog sklada“ [21]. Zauzima se protiv pukog školskog obrazovanja koja stjecala plemićka djeca. Potaknut da pobliže piše o tome kako obrazovati dječake, govori o vlastitom obrazovanju razmišljajući o metodama kojima ga je otac odgojio, a koje se temelje na poticanju ljubavi i entuzijazma djece za učenjem [32]. Potrebu za suradnjom obitelji i škole isticali su u 17. stoljeću Komensky i Pestalozzi u 18. stoljeću. Nažalost, to nisu bila kontinuirana nastojanja, već reakcije na određene društvene pojave [28].

Komensky ističe da briga za djecu pripada roditeljima, a zbog neznanja ili prezaposlenosti roditelja, pomoć u obrazovanju djece nude učitelji. Poziva roditelje na suradnju sa školom jer djecu treba odgajati zajedno, ali i da roditelji govore djeci o prednostima obrazovanja. [22; 23]. Antoan Semionovič Makarenko (1888–1939) je bio jedan od prvih sovjetskih odgajatelja koji je namjerno širio ideju integriranja škole i obitelji, kluba, društvene organizacije, proizvodne zajednice, susjedstva itd.[12]. Makarenko prikazuje postupke i načela obiteljskog odgoja u kojem svoja razmišljanja završava potrebom "saveza" između roditelja i učitelja te nužnošću uspostave suradničkih odnosa [26].

O tome kako škola mora pridobiti roditelje pisala je i Schmidlerova (1889, navedeno u Kolak 2006, 124). Prema njoj učitelji imaju dvojaku dužnost – prema djeci i prema izvanjskom svijetu, odnosno prema roditeljima učenika. Kritizira nespremnost učitelja na suradnju s roditeljima, a posebno naglašava da je potreban sporazum između škole i roditelja posebice u moralnom odgoju.

1.1. Povijesni pregled suradnje roditelja i škole u Hrvatskoj

Nikola Gučetić (1549-1610) u svom djelu Upravljanje obitelji ističe zahtjev da se obrazovanje djece s navršenih sedam godina povjeri „rukama časnih i vještinama iskusnih učitelja“ [15]. Djecu treba odgajati učitelji u školi, uz suradnju s obiteljima.

Stjepan Ilijašević (1814-1903) je očekivao mnogo od učitelja te navodi zahtjev da učitelj djeluje i izvan škole, ali i da sudjeluje u cjelokupnom životu oko sebe te da surađuje s obiteljima učenika [21]. Stjepan Novotny (1833-1867) i Stjepan Basariček (1848- 1918) govore o nužnosti suradnje roditelja i škole. Basariček upozorava na to da roditelji imaju najveću ulogu u odgoju djece. Ističući da roditelji daju temelj odgoju, zaključuje kako je potrebno uspostaviti suradnju između škole i roditeljskog doma. [34] [2].

Za suradnju roditelja i škole vrlo značajna je 1900. godina i pokretanje časopisa "Domaće ognjište" koji je bio namijenjen povezivanju obitelji i škole. Milka Pogačić (1860-1936) je 5. ožujka 1910. godine organizirala prvi roditeljski sastanak pri čemu je naglasila da je takav rad nužan uvjet uspješnog odgoja (Dumbović, 1979 navedeno u Lukaš i Gizbara 2010, 212).

Jure Turić (1861.-1944.) navodi potrebu suradnje škole i roditelja kako bi se djecu naučilo radu (Lukaš i Munjiza, 2010 navedeno u Lukaš i Gazibara, 2010, 212).

Stjepan Pataki (1905-1953) jedanaesto poglavlje Opće pedagogije posvećuje odnosima obitelji i škole. "Porodica i škola moraju odgajati djecu u jedinstvenom pravcu i moraju se međusobno pomagati. Škola mora shvatiti važnost roditeljske suradnje u odgojnom i obrazovnom procesu i pridobiti roditelje za tu suradnju" [37].

Kako uspostaviti suradnju škole i roditelja i bolji polazak djece u školu bez prisilnih sredstava objašnjavao je i Sirotić 1912. Sirotić naglašava potrebu obilaženja roditelja te poučavanju roditelja o tome što se i kako u školi radi [44].

O češćoj suradnji s roditeljima i potrebi održavanja roditeljskih sastanaka pisalo se i u časopisu Hrvatska škola 1912. „Kad učitelj opći s ljudima, bilo pojedince, bilo na sastanku s više njih, neka nastupi prijazno i susretljivo, neka savjetuje i upućuje s pripravnosću i toplotom srca, neka nastoji da od roditelja zadobije pouzdanje“ [38].

S obzirom da su se na području prostora Republike Hrvatske oduvijek miješale kulture, narodi i religije, u području školstva se nastojalo pronaći rješenja koja će biti prihvatljiva većini. Prema Matijeviću [29] jedna od prvih direktnih suradnji između obitelji i škole događa

se sredinom 19. stoljeća osnivanjem privatnih škola. U dokumentu iz 1849. godine „Osnova temeljnih pravila javnog obučavanja za Hrvatsku i Slavoniju“ (Matijević, 2001, 103) navodi se mogućnost osnivanja privatnih škola, ali i obrazovanja djeteta u obitelji. Daljnji razvoj privatnih alternativnih škola ponudio je neka nova organizacijska rješenja. Alternativne škole škole Celestina Freineta, škole Marije Montessori, waldorfske škole, Jena plan posebnu pozornost pridavale su suradnji roditelja i škole. Nastale su kao zajednica roditelja i učitelja, a roditelji i učitelji zajedno odlučuju o bitnim pitanjima organizacije škole [21].

1.2. Stvaranje odnosa i dvosmjerne komunikacije roditelja i nastavnika

Prvi sukobi između obitelji i škole počinju uvođenjem obaveznog školovanja o čemu pišu broji autori. Škola se često doživljavala prijatna obitelji u dvojakom smislu: umanjivanje roditeljskog utjecaja i obiteljskih vrijednosti koji zamjenjuje utjecaj učitelja te preuzimanjem dužnosti brige o djeci koja je prije uvođenja sustavnog obrazovanja pripada isključivo funkciji obitelji [33]. „Škola svojom koncepcijom, organizacijom, sadržajem rada, metodama, sredstvima, zadaćama i ciljevima predstavlja ulazak u novi, širi i raznovrsniji rad i život s novim obvezama i novim odgovornostima“ [40]. „Školovanje djeteta, u stručnom i društvenom pogledu, može se odvijati optimalno samo ako postoji stalna i kvalitetna komunikacija između roditelja, djeteta i škole“ [19]. Učinkovita komunikacija je nužna i važna ako govorimo o odnosu škole i obitelji. Ona čini osnovu za sve druge oblike uključenosti obitelji u obrazovanje i bitna je za dobrobit obitelji. Način na koji škola komunicira i ulazi u interakciju s roditeljima utječe i na proces učenja. Komunikacija s roditeljima trebala bi uključivati teme vezane za aktivnosti u učionici, postignuća učenika i način na koji se roditelji mogu uključiti u rad s djetetom. Nastavniku će olakšati rad s učenicima ako je upoznat s obiteljskom situacijom, kućnim navikama i potrebama cijele obitelji. U dobroj dvosmjernoj komunikaciji i roditelj i nastavnik će biti pripremniji pomoći učeniku. Mogućnosti za dvosmjernu komunikaciju su roditeljski sastanci, organizirana događanja u školi u suradnji s roditeljima, davanje na uvid roditeljima mape učeničkih radova, telefonske i e-mail konzultacije. Najubičajenije i najprisutnije strategije kada govorimo o školama u cijelom svijetu su osobni kontakt (roditeljski sastanak, telefonski poziv) i dani otvorenih vrata ustanove. Kako se mijenja složenost i razlike u društvu tako se mijenja i način i potreba za komunikacijom. Raznolikost u kulturi mjesta u kojem se škola nalazi znači da nije moguće jednim načinom komunikacije doprijeti do svih obitelji. Berger i Riojas-Cortez [4] u svojoj knjizi *Parents as Partners in Education: Families and Schools Working Together* navode da komunikacija podrazumijeva aktivno sudjelovanje pošiljatelja da prenese poruku. Komunikacija se postiže kada se postigne razumijevanje, ali ne nužno i dogovor. Iako je jednosmjerna komunikacija važna (izdavanje školskih novina, letci, pisma, web stranice, priručnici...) dvosmjerna komunikacija je ključna za suradnju. Ravnatelji škola postavljaju ozračje prihvaćanja unutar svojih institucija. Njihova percepcija uloge škole u komunikaciji s roditeljima prožima atmosferu, čineći da se roditelji osjećaju dobrodošlima ili neželjenima. Telefonski pozivi, e-mailovi, kućni posjeti, posjeti roditelju u školi, roditeljski konferencije i školske aktivnosti potiču kontinuiranu uključenost roditelja. Korištenje internetskih mogućnosti na računalima omogućuje školama i roditeljima da imaju neposredne mogućnosti za razmjenu informacija. Sudjelovanje u školskim aktivnostima omogućuje roditeljima da postanu radni članovi obrazovnog tima [4]. S obzirom da i roditelji i učitelji imaju isti cilj, a to je odgojiti i obrazovati djecu čini se da bi komunikacija roditelja i učitelja trebala biti poprilično jednostavna, što u većini slučajeva nije tako. Prema Berger i Riojas-Cortez [4] postoje brojne i roditeljske i školske prepreke uspješnom komuniciranju: (1) Roditelji često svoju djecu podsvjesno vide kao produžetke sebe, a svaku kritiku djeteta shvaćaju kao svoju; (2) Mnogi se roditelji ne osjećaju ugodno sudjelujući u školskim aktivnostima te zato izbjegavaju uključenost. Nekima je teško prenijeti svoje želje i osjećaje školskom osoblju dok drugi pak izbjegavaju školu zbog vlastitih loših iskustava; (3) Neki roditelji izbjegavaju sudjelovanje u školskim aktivnostima iz osobnih razloga (konzumacija droge, razvod, financijske poteškoće i sl); (4) Mnogi roditelji nisu iskreni tijekom komunikacije s učiteljima, jer ne žele da se učitelji „iskale“ na njihovom djetetu; (5) Ponekad

se roditelji zanesu svojom predanošću svojoj djeci, a to pokazuju kroz igru moći. Ti zagovornici često postaju agresivniji u komunikaciji, vođeni željom da zaštite svoju djecu ili promijene školsku politiku. Često škole postavljaju prepreke uspješnoj komunikaciji, a da toga nisu ni svjesne.

Takve prepreke mogu biti: (1) Školsko osoblje zauzima autoritativni stav, zanemarujući roditelja kao partnera; (2) Usmjerenost učitelja na problem, a ne na rješenje problema; (3) Prebacivanje odgovornosti na druge službe roditelji tumače kao namjerno odugovlačenje i ne pružanje pomoći njima i djetetu; (4) Ujedinjeno školsko osoblje koje radi isključivo prema svojoj viziji, ne uvažavajući potrebe roditelja odaje dojam nebrige o djetetu; (5) Možda najveća prepreka uspješnoj komunikaciji roditelja i škole je vrijeme i nedostatak vremena za kvalitetnu komunikaciju.

2.Psihološki aspekti

Vrijeme koje učenik provodi u školi se produljilo u usporedbi s vremenom koje provodi sa svojim roditeljima. Škola dobiva značajno veću ulogu u odgoju i obrazovanju nego što je to imala u prošlosti. Sukladno time suradnja škole s obitelji dobiva veći značaj, a na tom području postoje brojna istraživanja koja su vezana za suradnju obitelji i škole. Mnoga istraživanja pokazala su da uključenost roditelja u obrazovanje njihove djece ima utjecaj na školski uspjeh njihove djece u školi. Podrška roditelja koju daju svojoj djeci djeluje poticajno i motivirajuće. Osim akademskog uspjeha to ima za posljedicu i uspjeh u drugim životnim aspektima [46]. Partnerstvo škole i obitelji je važan čimbenik koji ima ulogu povećati i podržati mogućnosti učenika u procesu obrazovanja [5]. Način na koji se roditelji uključuju uglavnom su vezani za ponašanje (i u školi i kod kuće), kognitivna postignuća i osobni razlozi koji mogu biti vezani za stjecanje znanja i nastavni sadržaj u školi [14]. Potvrđene značajke odnosa škole i obitelji su sljedeće: (1) suradnja u kojoj je učenik u središtu i u kojoj su i roditelji i nastavnici fokusirani na akademski, socijalni, emocionalni i bihevioralni uspjeh učenika; (2) podijeljena odgovornost nastavnika i roditelja u odgoju i obrazovanju učenika; (3) naglašena važnost kvalitete odnosa obitelji i škole; (4) preventivni pristup koji je orijentiran pronalasku rješenja za uspjeh i razvoj učenika [6]. Rezultati istraživanja provedenog 2011. u sklopu projekta Kurikulum socijalnih kompetencija i odnosa u školi pokazuju višestruke statistički značajne i korelacijske odnose među ispitivanim dimenzijama socijalnih odnosa i ponašanja učenika osnovne škole. U rezultatima se, između ostalog, ističu suradnja škole s roditeljima te individualizirani pristup potrebama, interesima i sposobnostima učenika, koje ispitanici ocjenjuju vrlo važnima u procesu razvijanja suradnje, prijateljstva i odgovornosti u školi [25].

2.1.Utjecaj okoline na model suradnje

Jedan od aspekata suradnje kojima treba dati veću pažnju jest sredina u kojoj se škola nalazi. Na stupanj zadovoljstva i uključenosti roditelja može utjecati pripadnost urbanoj ili ruralnoj sredini. Istraživači navode prednosti seoskih škola u mogućnostima suradnje s roditeljima, većoj povezanosti i pripadnosti zajednici, a članovi ruralne zajednice daju svoj doprinos u kurikularnim aktivnostima škole. Autori u Hrvatskoj [31] [36] i Novom Zelandu [16] navode za ruralne sredine češće neformalne susrete roditelja, lakše ostvarivanje suradnje, bolju komunikaciju sa školom i veću uključenost roditelja. Novozelandski autori ukazuju da je uključivanje roditelja puno uspješnije ako ga samoinicijativno organizira sama škola nego ako je propisano nekim pravilnikom. Također čimbenik koji može utjecati na uključenost roditelja je njihovo obrazovanje. Analizom dobivenih vrijednosti u istraživanju provedenom na uzorku od 1050 roditelja učenika 3. i 7. razreda [17] može se ustvrditi da obrazovaniji roditelji u odgojnom partnerstvu s učiteljima pokazuju veći interes za napredovanje djeteta negoli spremnost za sudjelovanje u razrednim i školskim aktivnostima. No, visokoobrazovani roditelji su spremniji sudjelovati u aktivnostima nego roditelji sa završenom osnovnom ili srednjom školom, oni su skloni i pitati za savjet, racionalno prihvatiti neke odluke, uputiti konstruktivnu kritiku i proširiti svoje znanje iz pedagoške teorije [17].

2.2. Tradicionalna i partnerska orijentacija

Za razumijevanje odnosa roditelja i škole u odgoju i obrazovanju učenika ključna su dva modela: (1) teorijski model koji objašnjava koncept partnerstva i podjelu odgovornosti škole i roditelja [9] i (2) model koji razlikuje dva pristupa, tradicionalni nasuprot partnerskom odnosu roditelja i nastavnika [43]. U tradicionalnom pristupu odgovornost za obrazovane djece je ostavljena školi; ciljeve, planove i ulogu postavlja škola, uključenost roditelja je minimalna, škola to ni ne očekuje od roditelja, komunikacija je rijetka, a škola ju inicira rijetko ili tek onda kada postoji konkretni problem. Tradicionalni pristup još se u radovima naziva model formalne suradnje [17]. Partnerska orijentacija naglašava važnost suradnje roditelja i škole u obrazovanju i socijalizaciji i poštivanje kulturnih razlika među djecom i obiteljima. U partnerskom odnosu postoji česta komunikacija, obostrano opredjeljenje za suradnju, u interesu je zajednički doprinos postignućima učenika i odgojni ciljevi i planovi rada se rade u suradnji s roditeljima. Učinkovitost suradničkih odnosa škole i roditelja u korist djece, roditelja i nastavnika potvrdilo je još istraživanje iz 1997. godine. Takva suradnja je pomogla da učenici i roditelji mogu individualizirati pristup prema učenicima kao bi učinkovitije i pedagoški ispravno djelovali na njihov razvoj i osamostaljivanje [39]. Mnogo je istraživanja objavljeno u posljednjih dvadesetak godina, a premalo je promjena vidljivo na području stvaranja partnerskog odnosa u školama.

3. Suradnja ili partnerstvo – isto ili različito?

Suradnja i partnerstvo su najfrekventniji pojmovi koji se ipak razlikuju. Suradnja označava nižu razinu odnosa i podrazumijeva hijerarhijski odnos u kojem je odgojno-obrazovna ustanova u nadređenom položaju, a komunikacija je površna i očituje se kada se kod djeteta pojave teškoće dok partnerstvo počiva na ravnopravnim odnosima, dijeljenju informacija, aktivnom slušanju i međusobnom poštovanju [20]. Ističemo partnerski odnos budući da je upravo taj odnos prilika da profitiraju djeca postižući bolji akademski uspjeh i razvijajući samopouzdanje [41]. Partnerstvo kao pojam vezan za odgojno-obrazovne ustanove, učitelje ili odgojitelje i roditelje, određujemo kao najvišu razinu suradničkih odnosa pojedinaca iz obiteljske zajednice i ustanove usmjerenih na postizanje zajedničkog cilja, dobrobiti djeteta, a koji se odvijaju u određenom kontekstu i imaju određeno vrijeme trajanja određeno boravkom djeteta u odgojno-obrazovnoj ustanovi. Suradnja u usporedbi s partnerstvom razvija i njeguje uglavnom površne i formalne odnose. U partnerskom odnosu, obitelj i ustanova smještaju dijete, njegovu dobrobit, potrebe i kapacitete u središte pozornosti obiju strana koje imaju iste interese, ciljeve i zadaće. Roditelji se percipiraju kao prvi učitelji svoje djece, uključeni su u sve aktivnosti ustanove, dobrodošli su u ustanovi bez ograničavanja vremena boravka u njoj, a inicijativa je obostrana i nadopunjujuća [8]. U modelu partnerstva potrebno je da pedagoški djelatnici škole u svom školskom i nastavnom kurikulumu putem znanstvene pedagoške metodologije i temeljem akademskih spoznaja utvrde odgovarajuće koncepcije odnosa s roditeljima [18]. Naglasak u ovom obliku komunikacije je ravnopravnost i podjednak status učitelja i roditelja u odgoju i obrazovanju djeteta odnosno učenika uz pretpostavku da svatko u taj odnos donosi različito, ali jednako vrijedno iskustvo. Učinkovito partnerstvo pretpostavka je učinkovitosti koja se ne ogleda samo u školskim ocjenama, nego i u zadovoljstvu učenika i roditelja odgojem i obrazovanjem koje je povezano s motivacijom za sudjelovanje u školskim i razrednim aktivnostima. Sudjelujući u razrednim i školskim aktivnostima roditelj će bolje razumjeti ulogu učitelja u odgoju i obrazovanju djeteta.

3.1. Šest tipova partnerstva prema Epstein (2010)

Model partnerstva škole, obitelji i zajednice stavlja učenika u središte. Neupitna je činjenica da su učenici glavni učesnici u vlastitom obrazovanju, razvoju i postignućima. Aktivnosti partnerskog odnosa mogu biti zamišljene tako da angažiraju, potiču i nadahnjuju školski uspjeh učenika. Ako se učenici osjećaju ohrabrenje i brigu, veća je vjerojatnost da će dati

sve od sebe i marljivo pristupiti nastavnom gradivu. U partnerstvu, cilj je da školsko okruženje nalikuje na obitelj, a obiteljsko na školu. Svaki tip roditeljske uključenosti ima svoja određenja, izazove i rezultate.

Tip 1. Roditeljstvo

Primjer u praksi naglašava pomoć svim obiteljima stvoriti poticajno okruženje za obrazovanje u njihovom vlastitom domu, a za to su potrebne informacije dostupne svim obiteljima uz mogućnost kućnih posjeta kao i radionica za roditelje. Očekivani rezultati za učenike bili bi svjesnost roditeljske supervizije i svjesnost važnosti škole; za roditelje osjećaj podrške škole i ostalih roditelja; a za učitelje razumijevanje i poštivanje obiteljskog okruženja.

Tip 2. Komunikacija škole i roditelja

Izazov u komunikaciji škole i roditelja svakako je kvaliteta komunikacije što znači dizajn učinkovitog oblika komunikacije škole i obitelji o školskom programu, aktivnostima i postignućima djeteta.

Očekivani rezultati za učenike bi bili svjesnost vlastitog postignuća i vlastite uloge u obrazovanju; za roditelje razumijevanje programa škole i praćenje postignuća djeteta te lakoća komuniciranja s učiteljima; a za učitelje bogatstvo i raznolikost komunikacije s obiteljima.

Tip 3. Volontiranje roditelja

Volontiranje roditelja odnosi se na svako poticanje ciljeva razvoja, odgoja i obrazovanja i organiziranje roditeljske pomoći i podrške što pretpostavlja otkrivanje sposobnosti i talenata roditelja.

Očekivani rezultati za učenike su razvoj komunikacijskih vještina s odraslima; za roditelje bolje razumijevanje uloge učitelja i osjećaj prihvaćenosti i korisnosti; a za učitelje spremnost uključivanja roditelja u aktivnosti i više mogućnosti individualiziranog pristupa učeniku.

Tip 4. Podrška kod kuće

Informacije i ideje za obitelji kako pomoći u domaćoj zadaći i obavezama prema školi uvijek su tražene i više nego dobrodošle. Autorica navodi kao primjer dobre prakse i izradu kalendara za svakog pojedinog učenika s aktivnostima i očekivanjima sukladno svakom predmetu kako bi se roditelj mogao lakše uključiti.

Očekivani rezultati za učenika bio bi pozitivan stav prema školskim obvezama i samostalnost u radu; za roditelja sposobnosti ohrabrenja i pružanja podrške u razgovoru i pomaganju; a za učitelja kvalitetnije osmišljavanje domaće zadaće i poštivanje vremena koje roditelji poklanjaju u podršci kod kuće.

Tip 5. Sudjelovanje u donošenju odluka i upravljanje školom

Sudjelovanje roditelja uključuje roditelje u školske planove i program i zajedničko donošenje odluka na čelu s predstavnicima roditelja.

Očekivani rezultati za učenike bili bi svjesnost da roditelji suodlučuju u školi i da su njihova prava zaštićena; za roditelje osjećaj pripadnosti školskoj zajednici; a za učitelje svjesnost da su roditelje važni suučesnici stvaranja politike škole.

Tip 6. Suradnja škole i zajednice

Neizostavna pomoć u razvoju učenika je integriranje službi lokalne zajednice koje će ponuditi rekreativne i sportske aktivnosti i podršku zdravstvene i socijalne službe u obliku osiguravanja prostora, osoblja i novčanih sredstava te pružanju potrebnih usluga.

Očekivani rezultati za učenika odnose se na razvoj vještina kroz školske i izvanškolske aktivnosti i upoznavanje mogućnosti volontiranja i rada u lokalnoj zajednici; za roditelje interakcija s ostalim roditeljima i razumijevanje važnosti škole u zajednici kao i važnost doprinosa zajednice školi; a za učitelje svjesnost da resursi zajednice bogate kurikulum škole.

3.2. Kvalitetna suradnja roditelja i škole prema suvremenom kurikulumu

Prema Ustavu Republike Hrvatske, ali i prema drugim zakonima i propisima, roditelj ima obvezu brinuti se i sudjelovati u odgoju svoje djece. Uloga roditelja u obrazovanju djeteta navodi se u Zakonu o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (NN, br. 87/08). Prema spomenutom Zakonu roditelj učenika dužan je upisati dijete u osnovnu školu te se

brinuti o redovitom pohađanju obveznog dijela programa kao i ostalih oblika odgojno-obrazovnog rada u koje je učenik uključen. Roditelj učenika ima pravo i obvezu sudjelovati u njegovom obrazovanju i biti redovito obaviješten o njegovim postignućima. Roditelj učenika je dužan brinuti se da učenik redovito izvršava obveze te u primjerenom roku javiti razlog izostanka učenika. Roditelji imaju mogućnost sudjelovanja u vijeću roditelja pri čemu roditelji učenika svakog razrednog odjela između sebe biraju jednog člana. Vijeće roditelja daje mišljenje o prijedlogu školskog kurikulumu, godišnjeg plana i programa rada, raspravlja o izvješćima ravnatelja o realizaciji školskog kurikulumu, godišnjeg plana i programa rada škole, razmatra pritužbe roditelja u svezi s odgojno-obrazovnim radom, predlaže mjere za unapređenje obrazovnog rada, predlaže svog člana školskog odbora te obavlja i druge poslove u skladu sa statutom škole. (Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi NN 87/08, 2018). Sudjelovanjem roditelja u školskom odboru roditelji izravno sudjeluju u kreiranju školskog kurikulumu i politike škole. Jedan od ciljeva cjelovite kurikularne reforme je omogućavanje veće uključenosti roditelja u obrazovanje djece i život vrtića i škole, davanje jasno iskazanih očekivanja, objektivnije ocjenjivanje i vrednovanje te upućivanje smislenih i češćih povratnih informacija o postignućima njihove djece. Okvirni nacionalni kurikulum (2017) propisuje načela organizacije odgojno-obrazovnog procesa među kojima je usmjerenost prema suradnji i otvorenost prema zajednici. Načelo usmjerenosti prema suradnji i otvorenost prema zajednici podrazumijeva, između ostalog, poticanje neposredne uključenosti i suradnje s roditeljima, lokalnom i širom zajednicom s ciljem unaprjeđivanja i obogaćivanja iskustava učenja (Okvir nacionalnoga kurikulumu, 2017).

Objavljene smjernice razvoja odgoja i obrazovanja u Republici Hrvatskoj idu u pravcu poboljšanja suradnje između obitelji i škole te se ta suradnja naglašava kao društvena i pedagoška nužnost. Učenik i dijete su jedna te ista osoba koja se oblikuje i u obitelji i u školi te suradnja obitelji i škole mora biti dvosmjerna. Za uspješnu međusobnu suradnju roditelji moraju podupirati autoritet učitelja i škole, a učitelji moraju podupirati autoritet roditelja, a zajedno moraju izgrađivati partnerski odnos [40].

Dijete u školi provodi određeni i značajan dio života s ljudima koji su esencijalni za njegov odgoj i obrazovanje, a ponekad te osobe roditelj uopće ne poznaje. Roditelju je omogućena komunikacija s razrednikom razrednog odjela, a do stručnog suradnika i ostalih nastavnika dolazi samo ako postoji isključiva potreba za time. Suvremeni kurikulum trebao bi omogućiti kvalitetniju suradnju roditelja i škole, a prateći pozitivna iskustva škola u susjedstvu i u cijelom svijetu, suradnju bi što više trebalo zamjenjivati partnerstvom. Ako postoji suradnja, onda možemo govoriti i o tome da trebamo omogućiti roditeljima da participiraju i stvaraju kurikulum. Na inicijativu roditelja moguće je u kurikulum uvrstiti neke nastavne sadržaje i aktivnosti, posebno vezane uz nacionalna, kulturna i etnička obilježja. Upoznavajući nastavnika roditelj bi mogao razviti veće razumijevanje za težinu nastavničkog poziva i prema iskustvima drugih zemalja pridonijeti stvaranju međusobnog boljeg razumijevanja, tolerancije, suosjećanja i poštovanja [42]. Nacionalni kurikulum se stvara kroz proces stalne konzultacije i sudjelovanje širokog kruga sudionika i korisnika obrazovanja kao što su npr. predstavnici prosvjetne politike, stručnjaci za razvoj kurikulumu, nastavnici, učenici, ravnatelji škola, znanstvenici iz disciplina i područja čiji se sadržaji poučavaju, poslodavci, roditelji, predstavnici lokalne zajednice, predstavnici sindikata, itd. Ovakvim pristupom stvaraju se uvjeti ne samo za izradu kurikulumu primjerenog potrebama društva i pojedinca, nego se i osigurava podrška predloženim promjenama [1].

3.3. Uspostavljanje partnerskog odnosa u školama

Škola je složen sustav u kojem se učitelji nerijetko susreću s rješavanjem problema u razredu. Kako bi pomogli u obrazovanju učenika i omogućili uspjeh i u kognitivnoj i socio-emocionalnoj komponenti razvoja mnoge škole su prepoznale potrebu stvaranja partnerskog odnosa s roditeljima. To je partnerstvo koje uključuje nastavnike, stručne suradnike i roditelje kako bi učenici uz partnerske odnose ostvarili maksimalnu dobrobit.

Uključenost roditelja uključuje komunikaciju između nastavnika i roditelja, komunikaciju o domaćoj zadaći i njihovim teškoćama i sudjelovanju u školskim aktivnostima. Kao što je i cilj cjelovite kurikularne reforme jedan od najvažnijih aspekata poučavanja je gradnja pozitivne veze s roditeljima. U toj vezi na jednoj strani imamo roditelja, a na drugoj učitelja, dijete je u sredini veze, a dobar partnerski odnos je ravnoteža života u školi i života u obitelji. Kada učenik zna da njegov učitelj redovito komunicira s roditeljem i samim time pokazuju povjerenje jedna strana prema drugoj, više će i sam truda ulagati u svoje obrazovanje [11], potruditi će se održavati pažnju na nastavi i kontrolirati svoje ponašanje u učionici. Također, učenik koji zna da njegov učitelj i roditelj rjeđe komuniciraju, ponašanje će biti kontraproduktivno, primijetiti će se nedostatak pozornosti na satu, a trud oko učenja i rada za školu bit će nedovoljan.

3.4. Oblici komunikacije u hrvatskim školama

U Republici Hrvatskoj postoji više akata koji naglašavaju važnost suradnje i u kojima se može prepoznati poticanje partnerske orijentacije, kao što je Obiteljski zakon, Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi. Roditeljima se otvara mogućnost izravnog kreiranja školske politike kroz sudjelovanje u radu dvaju tijela, to su Školski odbor i Vijeće roditelja [36]. U istraživačkim radovima u posljednjih tridesetak godina vidljivo je da je dominantni oblik komunikacije roditelja i škole roditeljski sastanak [3]. Osim roditeljskih sastanaka zastupljene su i individualne konzultacije koje su obveza razrednika prema Pravilniku o obvezama učitelja i stručnih suradnika (1999). Još jedan učestali način komunikacije je slanje pisane informacije o učeničkom postignuću. Razrednici roditeljima pisanim putem šalju ispis ocjena na kraju tromjesečja kako bi roditelji bili informirani neovisno o tome u kolikoj su mjeri prisustvovali roditeljskim sastancima ili individualnim konzultacijama. Ostali oblici komunikacije koji se prakticiraju u hrvatskim školama su komunikacija s roditeljima preko predstavnika u vijeću roditelja ili preko predstavnika u školskom odboru, predavanja i radionice za roditelje, komunikacija putem mrežne stranice škole, elektroničke pošte i školski časopis [45].

Istraživanje iz 2010. pokazuje kako je komunikacija s roditeljima još uvijek nedostatna, iniciraju škola i usmjerena je na određene probleme [36]. Prema novijem istraživanju [20] utvrđeno je kako roditelji i dalje surađuju sa školom uglavnom na tradicionalan način koji uključuje roditeljske sastanke i individualne razgovore. U prilog tradicionalnom pristupu idu i razlozi dolaska roditelja u školu koji su uglavnom radi opravdavanja ocjena ili rješavanja akutnih promjena u ponašanju djeteta, a vrlo rijetko zbog suradnje na projektima ili uključenosti u aktivnosti škole. Knežević zaključuje kako i roditelji i razrednici vide prednosti partnerskog odnosa obitelji i škole, pozitivan učinak na akademski uspjeh, ponašanje u školi, kvalitetniji odnos prema školi te na socijalni i emocionalni razvoj.

Rezultati istraživanja iz 2020. pokazuju kako su roditelji spremni na suradnju s učiteljima, ali nisu spremni samoinicijativno potaknuti takve oblike suradnje. Roditelji su skloniji aktivnostima u kojima učitelji imaju aktivniju ulogu te se zbog toga se ne može govoriti o partnerstvu, već tek o suradnji u kojoj roditelji i dalje očekuju poziv škole kako bi se uključili u aktivnosti [47].

4. Kritike postojećim istraživanjima

Mattingly, Prislín, McKenzie, Rodríguez i Kayzar [30] analizirali su 41 istraživanje koje je ocjenjivalo programe uključivanja roditelja u američke javne škole kako bi se procijenile tvrdnje da su takvi programi učinkovito sredstvo za poboljšanje učenja učenika. Ispitane su karakteristike programa uključenosti roditelja te dizajna istraživanja, podataka i analitičkih tehnika korištenih u evaluaciji programa. Rezultati pokazuju malo empirijske potpore široko rasprostranjenoj tvrdnji da su programi uključenosti roditelja učinkovito sredstvo za poboljšanje postignuća učenika ili promjenu ponašanja roditelja, učitelja i učenika. Autori ne zaključuju da su programi neučinkoviti, već da se moraju rješavati ozbiljni nedostaci u dizajnu, metodološkim i analitičkim svojstvima koji su svojstveni studijama koje ocjenjuju učinkovitost programa uključenosti roditelja prije donošenja konačnih zaključaka o djelotvornosti programa [30]. Prema Graham [13] uloga obiteljsko-školskih partnerstava u obrazovanju i postignuću djece široko je poznata. Međutim, teorijski temelji obiteljsko-školskih partnerstava i dalje su nedovoljno razvijeni, a istraživanja u mnogim aspektima ovog područja nepotpuna. Trenutno ograničena konceptualizacija i nedovoljno teoretizirani temelji roditeljske uključenosti i prakse sudjelovanja predstavljaju izazov za podučavanje stručnjaka u ispunjavanju potreba za učenjem učenika i obitelji iz različitih društveno-kulturnih sredina te za obrazovanje nastavnika i programe stručnog učenja. Za izgradnju teorijskih temelja obrazovne i društveno održive politike i prakse potrebna su istraživanja koja istražuju učinkovitost tih praksi u pružanju pravedne i socijalno pravedne podrške studentima [13]. Yamauchi, Ponte, Ratliffe i Traynor [48] su istraživali teorijske okvire koji su korišteni za uokvirivanje istraživanja partnerskih odnosa obitelji i škole tijekom petogodišnjeg razdoblja. Iako su mnogi istraživači opisali svoje teorijske pristupe, malo je napisano o raznolikosti korištenih okvira i kako se oni primjenjuju. Analizirano je 215 članaka u časopisima objavljenim od 2007. do 2011. o partnerskim odnosima obitelji i škole kako bi utvrdili teorijske ili konceptualne okvire koji se koriste.

Od 153 empirijska članka, gotovo polovica (46,40%) nije navela okvir partnerstva obitelj-škola. Od 82 članka koja su opisivala ili primjenjivala takav okvir, najčešće su se koristile četiri teorije: Bronfenbrennerova bioekološka teorija; teorija socijalnog kapitala iz perspektive Bourdieua, Colemana i Lareaua; Epsteinove preklapajuće se sfere utjecaja; i fondovi znanja Moll i kolega. Autori su također najčešće koristili dva konceptualna okvira: Epsteinove vrste obiteljske uključenosti i Hoover-Dempsey i Sandlerov model postupka uključivanja roditelja [48].

5. Zaključak

U 19. stoljeću velik dio europskih država uveo je obvezno školovanje. Obitelj je ostajala bez radne snage zbog čega se javlja otpor prema školovanju, a danas su individualni interesi obitelji opet u suprotnosti sa školom [27]. Niti odgojna niti obrazovna funkcija škole ne može se uspješno obavljati bez sudjelovanja i pomoći roditelja. „Roditelji se najčešće pokušavaju pozicionirati između svog djeteta i škole, i ostati lojalni objema stranama“ [19]. Usprkos pozitivnoj zakonskoj podlozi, praksa pokazuje nedovoljnu uključenost roditelja u formalno obrazovanje svoje djece. Iako brojna istraživanja potvrđuju da sudjelovanje roditelja u aktivnostima škole pozitivno utječe na postignuća učenika i motivirajuće djeluje na učitelje, najveći dio roditelja koristi tradicionalne oblike suradnje. Jasper Juul (1948-2019) još se devedesetih godina prošlog stoljeća zalagao za kompetenciju u odnosima koja bi trebala biti dio pedagoškog obrazovanja. Škole još uvijek ne nude roditeljima pedagošku pomoć i podršku, a veća kompetencija u odnosima nastavnika svakako bi dobrodošla. Kompetencija u odnosima traži ozbiljno shvaćanje osjećaja i misli onoga tko vam stoji nasuprot. To je sposobnost prihvaćanja djeteta kao individue te vlastito ponašanje prilagoditi tome, ne odustajući od vodstva i sposobnosti uspostavljanja kontakta [19]. Iako je odgojna zadaća primarno namijenjena obitelji, ta zadaća nije mogla zaobići niti školu. Tu je potrebna pomoć i obitelji i školi. Na koji će način učitelji i roditelji ostvariti zajedničku ulogu odgoja ovisi o njihovoj međusobnoj suradnji, ali i o suradnji s djecom i mladeži [40].

6. Literatura

- [1.]BRANISLAVA BARANOVIĆ, „Nastavni programi iz perspektive nastavnika i učitelja“, BRANISLAVA BARANOVIĆ, Nacionalni kurikulum za obvezno obrazovanje u Hrvatskoj: različite perspektive, Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, Zagreb, 2006.
- [2.]STJEPAN BASARIČEK, „Uzgoj posluha“, Napredak, god. X. (1869.) br. 18, str. 273-277.
- [3.]S. BASTA, „Stavovi učitelja razredne nastave o roditeljskim sastancima“, Collected papers of 2nd Scientific research symposium: Pedagogy and the knowledge, Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zadar, 2008.
- [4.]EUGENIA HEPWORTH BERGER - MARI R. RIOJAS-CORTEZ, Parents as Partners in Education: Families and Schools Working Together, Pearson Education Limited, Harlow, 2014.
- [5.]SANDRA L. CHRISTENSON, „The Family-School Partnership: An Opportunity to Promote the Learning Competence of All Students, School Psychology Review“, god. 33 (2014.), br. 1, str. 83-104.
- [6.]SANDRA L. CHRISTENSON - SUSAN M. SHERIDAN, School and families: Creating essential connections for learning, Guilford Press, New York, 2001.
- [7.]IVAN DUMBOVIĆ, Milka Pogačić: Društveni i pedagoški rad, Školske novine, Zagreb, 1979.
- [8.]CARL J. DUNST - CAROL M. TRIVETTE, „Family-centered helping practices, parent-professional partnerships, and parent, family and child outcomes“, SANDRA L. CHRISTENSON - . AMY L. RESCHLEY, Handbook of school-family partnerships, Routledge. New York, str. 362-379, 2010.
- [9.]JOYCE L. EPSTEIN, „Toward a Theory of Family-School Connections: Teacher Practices and Parent Involvement“, KLAUS HURRELMANN - FRANZ-XAVER KAUFMANN - FRIEDRICH LOSEL, Social Intervention: Potential and Constraints, DeGruyter, New York, 1987.
- [10.]JOYCE L. EPSTEIN, „School/family/community partnerships: Caring for the children we share“, Phi Delta Kappan, god. 92 (2010.) br. 3, str. 81-96.
- [11.]JOHN W. FANTUZZO - GWENDOLYN Y. DAVIS - MARIKA D. GINSBURG, „Effects of parent involvement in isolation or in combination with peer tutoring on student self-

- concept and mathematics achievement“, *Journal of Educational Psychology*, god. 87 (1995.) br. 2, str. 272.
- [12.]G.N. FILONOV, Anton Makarenko, Editora Massangana, Recife, 2010.
- [13.]DANIEL GRAHAM, „Family-school partnerships: towards sustainable pedagogical practice“, *Asia-Pacific Journal of Teacher Education*, god. 39 (2011.) br. 2, str.165-176.
- [14.]WENDY S. GROLNICK - CORINA BENJET - CAROLYN O. KUROWSKI - NICHOLAS H. APOSTOLERI, „Predictors of Parent Involvement in Children's Schooling“, *Journal of Educational Psychology*, god. 89 (1997.) br. 3, str. 538-548.
- [15.]NIKOLA VITOV GUČETIĆ, *Upravljanje obitelji*, Hrvatski studiji - Studia Croatica, Zagreb, 1998.
- [16.]GARRY HORNBY - CHRYSTAL WITTE, „Parent involvement in rural elementary schools in New Zealand: A survey“, *Journal of Child and Family Studies*, god. 19 (2010.) br. 6, str. 771-777.
- [17.]MARKO JURČIĆ, „Spremnost roditelja za sudjelovanje u razrednim i školskim aktivnostima“, *Pedagoški istraživanja*, god. 6 (2009.), br. 1-2, str. 139-151.
- [18.]VLADIMIR JURIĆ, *Metodika rada školskog pedagoga*, Školska knjiga, Zagreb, 2004.
- [19.]JESPER JUUL, *Škola u infarktnom stanju*, Znanje, Zagreb, 2013.
- [20.]MIRJANA KNEŽEVIĆ, „Stavovi roditelja i razrednika o oblicima, učincima i teškoćama partnerskih odnosa između obitelji i škole“, *Život i škola*, god. LXV (2019.) br. 1-2, str. 143-157.
- [21.]ANTE KOLAK, „Suradnja roditelja i škole“, *Pedagoški istraživanja*, god. 3 (2006.) br. 2, 123-138.
- [22.]JAN AMOS KOMENSKÝ, *Velika didaktika*, Hrvatski pedagoško-književni zbor, Zagreb, 1900.
- [23.]JAN AMOS KOMENSKÝ, *Materinska škola*, Prosveta, Beograd, 1946.
- [24.]LENIDA LEKLI - ENTELA KALOTI, „Building parent-teacher partnerships as an effective means of fostering pupils' success“, *Academic Journal of Interdisciplinary Studies*, god. 2 (2015.) br. 2, str. 289- 295.
- [25.]GORAN LIVAZOVIĆ, „Pedagoško utemeljenje kurikuluma socijalnih kompetencija u školi“, *Pedagoški istraživanja*, god. 9 (2012.) br. 1/2, str. 59-81.
- [26.]MIRKO LUKAŠ - SENKA GAZIBARA, „Modaliteti suradničkih odnosa školskog pedagoga i roditelja“, *Život i škola*, god. LVI (2010.) br. 24, str. 210-229.
- [27.]DUBRAVKA MALEŠ, „Škola-roditelji-djeca“, *Obnovljeni Život*, god. 48 (1993.) br. 6, str.587-593.
- [28.]DUBRAVKA MALEŠ, „Od nijeme potpore do partnerstva između obitelji i škole“, *Društvena istraživanja*, god. 5 (1996.) br. 1, str. 75-88.
- [29.]MILAN MATIJEVIĆ, *Alternativne škole*, Tipex, Zagreb, 2001.
- [30.]DOREEN J. MATTINGLY - RADMILA PRISLIN - THOMAS L. MCKENZIE - JAMES L. RODRIGUEZ - BRENDA KAYZAR, „Evaluating evaluations: The case of parent involvement programs“, *Review of Educational Research*, god. 72 (2002.) br. 4, str. 549–576.
- [31.]RENATA MILJEVIĆ-RIĐIČKI – TEA PAHIĆ - VLASTA VIZEK VIDOVIĆ, „Suradnja roditelja i škole u Hrvatskoj: sličnosti i razlike urbanih i ruralnih sredina“, *Sociologija i prostor*, god. 49 (2011.) br.2 (190), str. 165-184.
- [32.]MICHEL DE MONTAIGNE, *Os ensaios*, Penguin – Companhia, São Paulo, 2010.
- [33.]FRANK MUSGROVE, *The Family, Education and Society*. Routledge. Abingdon, 2012.
- [34.]STJEPAN NOVOTNÝ, *Gojila i obća učba.: U c. kr. nakladi školskih knjigah*, Beč, 1867.
- [35.]„Okvir nacionalnoga kurikuluma“, *Ministarstvo znanosti i obrazovanja*, 2017.
- [36.]TEA PAHIĆ- RENATA MILJEVIĆ-RIĐIČKI - VLASTA VIZEK VIDOVIĆ, „Uključenost roditelja u život škole: percepcija roditelja opće populacije i predstavnika roditelja u školskim tijelima“, *Odgojne znanosti*, god. 12 (2010.) br. 2 (20), str. 329-346.
- [37.]STJEPAN PATAKI, *Opća pedagogija*, Pedagoško-književni zbor, Zagreb, 1964.
- [38.]JOSIP BAČIĆ (ur.), „Roditeljski sastanci“, *Hrvatska škola*, list za prosvjetu školstvo i književnost, god. 1 (1912.) br. 3, str. 57-58.

- [39.]VLADIMIR ROSIĆ, Obiteljska pedagogija, Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet, Rijeka, 1998.
- [40.]VLADIMIR ROSIĆ, Odgoj, obitelj, škola, Žagar d.o.o., Rijeka, 2005.
- [41.]VLADIMIR ROSIĆ - JASMINKA ZLOKOVIĆ, Modeli suradnje obitelji i škole, Tempo d.o.o., Đakovo, 2003.
- [42.]JANA SEKULIĆ-MAJUREC, „Uloga sudionika odgojno-obrazovnog procesa u stvaranju, provedbi i vrednovanju kurikuluma“, VATKO PREVIŠIĆ, Kurikulum: teorije–metodologija–sadržaj–struktura, Školska knjiga, Zagreb, 2007.
- [43.]SUSAN M. SHERIDAN - THOMAS R. KRATOCHWILL, Conjoint behavioral consultation: Promoting family-school connections and interventions, Springer Science & Business Media, Boston 2007.
- [44.]JOSIP SIROTIĆ, „Kako ćemo postići bolji polazak škole bez prisilnik sredstava“, Narodna prosvjeta, god. VII (1912.) br. 11. i 12., str. 223-228.
- [45.]DRAŽENKA SKUPNJAK – TEA PAHIĆ, „Učiteljske procjene korisnosti i zastupljenosti različitih oblika komunikacije roditelja i škole“, Collected Papers of Special Focus Symposium 11th Days of Mate Demarin: Expectations, Achievements And Prospects In Theory And Practice Of Early And Primary Education, ANKA JURČEVIĆ LOZANČIĆ (gl. ur.), Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2010.
- [46.]MARIJANA ŠKUTOR, „Partnerstvo škole i obitelji – temelj dječjeg uspjeha“, Napredak, god. 155 (2014.) br. 3, str. 209-222.
- [47.]RUŽICA TOKIĆ, „Participativna uloga roditelja u aktivnostima škole“ Napredak, god. 161 (2020.) br. 1-2, 105-122.
- [48.]LOIS A. YAMAUCHI – EVA PONTE - KATHERINE T. RATLIFFE - KEVIN TRAYNOR, „Theoretical and Conceptual Frameworks Used in Research on Family-School Partnerships“, School Community Journal, god. 27 (2017.) br. 2, str. 9-34.
- [49.]„Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi“, Narodne novine, 2018., 87/08.

Stručni rad

IGRA I IGRAČKE SLIJEPA I SLABOVIDNA DJECA

**MANCA ČERNI, mag. prof. ink. ped.
VRTEC LITIJA- RAZVOJNI ODDELEK**

Sažetak

Slijepi i slabovidni učenici uključeni su u sve oblike obrazovanja i osposobljavanja donošenjem zakona usmjerenog na djecu s posebnim potrebama. Svako dijete je adolescent i ima pravo na jednake mogućnosti, tako da djecu s oštećenjima vida danas više ne treba eliminirati iz svog kućnog okruženja. Učitelji slijepih i slabovidnih moraju biti osposobljeni za nastavne tehnike temeljene na slušnoj percepciji. Govorna i slušna komunikacija između odgojitelja i djeteta najčešći je način pružanja i prihvaćanja informacija u poučavanju djece s oštećenjima vida. Potrebno je kombinirati učenje s drugim tehnikama i metodama, jer prevladavajuća uporaba jedne metode poučavanja uzrokuje dosadu i monotoniju. Važno je da aktiviramo sva preostala osjetila djeteta. Pomagala i učenja za učenje također je potrebno prilagoditi tom cilju.

Ključne riječi: slijepa i slabovidna djeca, igra, igračke, pribor

1.UVOD

Ljudi su različiti, na svijet gledamo drugačije, ali barem ga možemo gledati i vidjeti u svoj njegovoj ljepoti. Ali postoje i ljudi koji ne mogu vidjeti ove dečke, ali mogu osjetiti, osjetiti, mirisati i okusiti. Takvi ljudi su slijepi, ali često smo slijepi za same ljude koji vide našu prirodu i Zemlju. Često ne želimo vidjeti određene stvari, čak i ako su nam pred očima. Ono čega nismo svjesni je da ljudi koji su zapravo slijepi, međutim, to žele vidjeti, ne mogu iz različitih razloga. Socijalno učenje vrlo je važno za slijepu i slabovidnu djecu. Roditelji i odgajatelji u vrtićima s ciljanim aktivnostima olakšavaju djeci prevladavanje prepreka integraciji u okoliš. Slijepi nemaju vizualne prikaze o svijetu od rođenja. Vrlo im je korisno prepoznati svijet, osjetiti ga i pomoći drugima u njihovom pripovijedanju. Slijepi su sačuvali vizualne slike koje su imenica i dopunjene drugim informacijama. Postoje razlike između slijepih i slabovidnih osoba. Neki su vrste govora, a informacije se dobivaju govoreći drugima, imajući objekte, prostor, ... Taktilni tipovi, međutim, dobivaju informacije o svijetu pipkanjem. Vizualni gubitak kompenzira se slušnom i taktilnom percepcijom. Sluh postaje iznimno važan receptor pa među slijepima ima jako mnogo glazbenika.

2. TEORIJSKI DIO

2.1.ŠTO JE SLJEPOĆA ILI VIZUALNA ZAVIST?

U vrtiću ćemo često susresti slabovidno dijete i tada možemo paničariti, jer počinjemo postavljati hrpu pitanja o tome kako predstaviti dijete grupi, kako ga koristiti i, prije svega, učiniti da se dijete u grupi osjeća sigurno i prihvaćeno. Dijete bez ostataka vida ili minimalnog ostatka vida [4,9 u boljem oku] slijepo je. Dijete je također slijepo u to vrijeme, koje ima upadljivo vizualno okruženje oko točke fiksacije u boljem oku. Djeca oštećena vida koja imaju bolje oko od 5-30% preostalog vida, s rasponom od 5-9,9% okarakterizirana su kao teže oštećenje vida. Tako definiraju sljepoću i vizualnu zavist medicinske definicije. Odgajatelji se moraju upoznati sa stanjem vida djeteta, jer služi za pripremu individualiziranog programa [1].

2.2.IGRE I IGRAČKE SLIJEPOG I SLABOVIDNOG DJETETA

Igra je najvažnija aktivnost djeteta u predškolskom razdoblju. Igra je u hitnoj potrebi za djecom u njihovim životima, jer je smiruje, kroz koju može razviti svoju kreativnost, osnovnu orijentaciju i lakše u društvenom okruženju. Djeca s nedostacima vizualne percepcije trebala bi dobiti više ciljanih igara i prikladan izbor igračkaka. Odabir igračkaka omogućuje djetetu da lakše dobije odgovarajuće izvedbe iz okoline. Stoga je u redu da igračke za slijepo dijete budu što grafičkije i obrazovno prikladnije. Za slijepu i slabovidnu djecu prikladne su samo dobre igračke. Igračke koje potiču kreativnost i sveobuhvatnu percepciju. Vidjeti djecu kako spontano stječu mnoge nove koncepte i vještine kroz usmjereno promatranje i imitaciju. Potičemo ih i usmjeravamo da odaberu prave informacije. Kod slijepice djece put do novih znanja mnogo je složeniji. Važno je biti jasna i izravna percepcija [2].

2. 3. PRIMJERI IGRAČAKA I PROIZVODNJE

2.3.1 Zvučna lopta

Zvučna lopta vrlo je dobrodošla igračka za slijepo ili slabovidno dijete. Potiče dijete na akciju, razvijajući tako motore, orijentaciju i tako kontrolirajući prostor na razigran način. Izrada zvučne kugle jednostavna je ako imamo sljedeće sastojke:

- nadoknativa šuplja kugla od stiropora
- metalni šaran
- ljepilo i postojana boja. Svi ovi predmeti mogu se kupiti u hobi trgovinama. Moramo biti sigurni da ljepilo nije agresivno.

Izrada: Stavite ljepilo na mrežu, umetnite šarana i sakrijte obje polovice lopte. Kada se kontakt lopte osuši, lopta se može obojiti u bilo kojem trenutku. Tako izrađena zvučna kugla pogodna je za igranje u prostoru. Za igru na otvorenom, lopta je omotana drugom trakom za edicing u boji. S ljepljivom trakom zaštićena kugla također podnosi udaranje [2].

Slika 1: Zvučna lopta

2.3.2 Zvečke

Postoji nekoliko načina za izradu zvečke [razna plastična ambalaža]. Ali to je vrlo zanimljivo, ali to je zvečka od oraha.

Trebati:

- veći orasi
- kratki, ne predebeli kabel
- postojana boja i
- ljepilo.

Proizvodnja: Odaberite veće okrugle orahe i pažljivo ih otvorite nožem. Uklonite jezgre i očistite jezgru. Ako griješimo, ponoviti ćemo postupak. Odrežite kabel dug 20 cm i zavežite ga na krajevima. Pripremite dvije preklapajuće polovice školjki i utrljajte ih ljepilom po rubu. Stavite nekoliko granula riže u ljusku, umetnite jedan kraj kabela čvorom, pokrijte ljusku drugom polovicom i stisnite. Ponovite postupak s druge strane. Kad se zvečka osuši, možemo je obojiti. Od orahovih školjki možemo napraviti i čamce, glasnu cvrčak ili zmiju čegrtuše [2].

2.3.3. Pretikanka

Ima dječje vještine, koje će mu trebati u samoregulaciji. Na primjer, vezanje i vezanje cipela.

Trebati:

- kožna ili plastična podloga
- duže izvlačenje cipela ili kabel
- bušilica ili bušilica.

Ovisno o dobi i individualnim sposobnostima djeteta, pripremamo i pretiku. Lakše je nego jednostrano. Zahtjevnija je budala kada spojimo dva elementa [upravo tamo]. Memorija Za proizvodnju prilagođene memorijske igre trebat će nam dosta strpljenja i vještina. Ali kad se budemo igrali s djetetom, napor će se brzo vratiti. Prije nego što krenemo u izradu, razmislimo o tome kakav bismo nastup napravili u ovoj igri. Možemo se odlučiti za tipične simbole, za tipične slike, za boje ili za različite vrste parcela [2].

Slika 2: Pretikanka

2.3.4. Memorija

Za proizvodnju prilagođene memorijske igre trebat će nam dosta strpljenja i vještina. Ali kad se budemo igrali s djetetom, napor će se brzo vratiti. Prije nego što krenemo u izradu, razmislimo o tome kakav bismo nastup napravili u ovoj igri. Možemo se odlučiti za tipične simbole, za tipične slike, za boje ili za različite vrste parcela.

Za tipične parcele trebamo:

- 16 drvenih podloga od 6 x 10 cm
- raznovrsne tkanine, kožne ili papirnate konstrukcije.
- Odabiremo različite tokarilice od najgrubljih do čistih glatkih za svih 8 parova,
- prikladno ljepilo, škare i brusni papir.

Kada napravimo parove, postoji mnogo načina da se igramo s bebom. Tražeći par na određenoj strukturi tipa, da biste pravilno okrenuli pločice, preklopite kako biste rasporedili pločice na površinu za igru, gdje koristimo memoriju za otkrivanje para. Mora se paziti da su pločice raspoređene na takav jastučić koji ne klizi [gumena obloga] [2].

Slika 3: Memorija

3.PSIHOLOŠKA I PEDAGOŠKA ZAKONITOST POUČAVANJA SLIJEPIH I SLABOVIDNIH OSOBA

Učenje slijepih i slabovidnih osoba općenito se ne razlikuje od podučavanja od druge djece. Međutim, potrebna je mnogo veća individualizacija i prilagodba.

Učenje se odvija u tri faze:

1. Kognitivna faza učenja Faza
2. fiksacija naučenog sadržaja Autonomija faze
3. Međutim, poremećaj vida također može neizravno utjecati na promjenu kognitivnog razvoja

Perceptivni procesi rade sporije ili poremećenije, a promatranje pogrešaka koje su nejasne ili nepotpune su česte, teško je identificirati detalje udaljenih objekata, a sljepoća boja se ne razlikuje u boji. Sljepoća i vizualna vizualna funkcija utječu na razvoj motoričkih tikova, koji nastaju vizualnim oponašanjem držanja tijela, kretanjem ili prepoznavanjem lica lica. Potrebna je korekcija nepravilnih, zamjenskih ili nekontroliranih pokreta. Slijepi trebaju suputnika da se kreću u nepoznatom okruženju, što često dovodi do društvene ovisnosti ili izolacije. Većina slijepih i slabovidnih intelektualnih potencijala ne zaostaje za svoja dva vršnjaka, koji imaju relativno visok stupanj razvoja govora, bogat vokabular, sposobnost logičkog učenja [1].

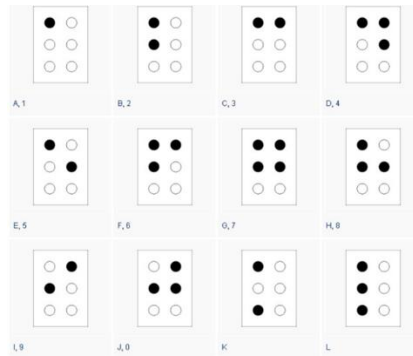
4. ZNANJE, VJEŠTINE I VJEŠTINE UČITELJA

4.1 Retorička kompetencija

Učitelj mora posvetiti više pozornosti tehnici i kulturi izgovorene riječi i mora biti dobar govornik. To je vrlo važno za učenike koji ne vide učitelja. Tvar za učenje mora se prenijeti ispravnom intonacijom rečenice, odgovarajućom brzinom govora i zvučnim tekstom. Stil govora ovisi o interesu svih učenika ne samo slabovidnih osoba da slušaju i razumiju ponuđeni sadržaj. Važno je da učitelj bude svjestan da zadovoljan i nezadovoljan izraz lica, fiksiranje i žuljev prsta slabovidnog učenika neće primijetiti, pa mora na drugačiji način izraziti ono što učitelj doživljava [4].

4.2.Poznavajući Brailleovo pismo

Brailleovo pismo [brajica ili brajica] poseban je font koji slijepima omogućuje čitanje i pisanje. Razvio ga je Louis Braille [po kojem je font također nazvan]. Sustav Brailleovo pismo temelji se na metodi komunikacije koju je u početku razvio Charles Barbier. Uspio je jer je Napoleon želio način da vojnici razmjenjuju poruke noću, bez svjetla zvanog noćno pisanje. Sustav Brailleovo pismo temelji se na različitim raspodjelama rupa. Svaka Brajeva ćelija sastoji se od kombinacija šest rupa raspoređenih u karakter pravokutnika. Postoje dvije rupe vodoravno u pravokutniku i tri rupe okomito. Svaka kombinacija ima svoje ime i predstavlja određeno slovo, ovisno o položaju rupa. Rupe su, prema pravilu, u ćeliji, indeksirane tako da se u gornjem lijevom kutu nalazi rupa 1, sve do donjeg lijevog, gdje je 3; na desnoj strani je na gornjoj 4, a ispod je 6 [5].

Slika 6: Brailleovo pismo

U podučavanju slijepih učenika preporučuje se znanje o ponovnom pisanju. Lakše je naučiti vidjeti ljude prepoznajući ih kroz viziju. Učitelj je informiran o podučavanju rukopisa grudnjaka mobilnim posebnim tipfelerom tiflopedagog [1].

5. ČUVENA DIDAKTIČKA POMAGALA

Važno je da učitelji koriste što više pomagala koja učenici mogu uzeti sa svim preostalim osjetilima sluha i vrstom mirisa. Objekti mogu biti modeli, modeli, prirodni materijali, reljefne karte itd. Važno je imenovati učitelja boja. Slabovidne zjenice, ako nemaju sljepoću boja, uglavnom ih prepoznaju, slijepi osobe stvaraju vlastitu iskustvenu denominaciju o bojama. Postoje posebni katalozi koji nude edukativne igračke [npr. kako bi se pomoglo u razvoju vještina ruku ili učenju brojanja ...] ili igračke posebno dizajnirane za djecu s određenom vrstom invaliditeta [loto za mlade slijepi osobe u kojima igrači koriste svoju baklju na mjestu gledanja] [6].

Slijepi ljudi također se susreću s elektroničkom tehnikom koja im omogućuje bolju komunikaciju i lakše učenje.

5.1. Elektronički pribor:

- Džepno računalo koje govori [pretvara numerički zapis i sve ostale računalne operacije izvedene u zvučni format],
- Optički skener [je uslužni program za slijepi koji pretvara vidljivi tekst u readwriting, što je da se može terasati u ćeliji grudnjaka],
- elektroničko uvećanje [zaslon na kojem učenik može čitati tekst snimljen kamerama i optičkim povećalom]
- pisač grudnjaka [uslužni program koji omogućuje izdvajanje teksta u ponovnom pisanju bez dodatnog podešavanja]
- Govorni sintisajzer [program je za prijenos pisanog teksta sa slike zaslona računala na zvuk, tu je i slovenska verzija],
- Elektronički blok za pisanje [zgodan je elektronički uređaj koji slijepi zjenice koriste za pohranu kraćih tekstova. Ima tipkovnicu grudnjaka i mogućnost povezivanja s računalom za prijenos podataka u oba smjera],
- prilagođeni softver [za sve ove gadžete učeniku će trebati softver za upoznavanje sa specijaliziranim ustanovama za slijepi i slabovidne osobe].

5.2. Pribor za slabovidne učenike:

- Deblje olovke [olovke različitih boja za označavanje teksta],
- stalak za knjige [alat za približavanje površine za čitanje očima]

- ojačani papir [papir na koji pišu ne smije biti previše bijel i sjajan, može biti čak i blago žućkast],
- knjige i tekstovi u uvećanju [jednostavan način olakšavanja čitanja – zumiranje uz pomoć fotokopija],
- geometrijski i mjerni pribor s ojačanim ljkama [povećani znakovi na ravnalima, vagama i drugim mjernim instrumentima] [1].

5.3.Pribor za slijepu učenike:

- Font grudnjaka [koristi se za komunikaciju s posebnom vrstom bilješke],
- Pisaći stroj od grudnjaka [posebna pisaća mašina za pisanje brawritinga, može ometati rad u razredu jer je pisanje na njega prilično glasno],
- gumena podloga za pozitivan crtež [slijepa i viđenja na nju polažu foliju i na nju crtaju odgovarajuće olovke na takav način da se nacrtane linije prevagnu i mogu se lukati],
- okviri i vodilice za pisanje [izrađeni od kartona ili plastike, slijepo mjesto na licu ili drugi dokumenti. Okvir ograničava prostor za pisanje, npr.: za unos pojedinačnih podataka ili znaka],
- Posebne reljefne olovke [ostavljaju podignuti trag na podlozi koja se može dodirnuti slijepa - pišući i sporije] [6].

6. BRIGA ZA AKTIVNOST DJETETA

Slijepa i slabovidna djeca trebaju samostalno rješavati zadatke koje je odgojitelj pripremio u svojoj ostvarivoj tehnici. I sam bi trebao tražiti informacije i mora biti osposobljen za traženje podataka u elektroničkim medijima. Pritom mora imati prilagođenu elektroničku opremu, pa čak i u slučaju grupnog rada, dijete mora biti dužno da može samostalno obavljati zadatak. Slijepo i slabovidno dijete, kao i sva druga djeca, mora biti predstavljeno svoj drugoj djeci. Njegovo oštećenje vida mora biti prikazano na najrealniji mogući način. Djeci treba jasno reći da slijepo i slabovidno dijete ne želi sažaljenje i sažaljenje, niti pretjeranu javnu raspravu o svojim problemima. Odgajatelj može koristiti riječ kao "vidjeti" ili "pogledati" bez srama. Te su riječi svakodnevni vokabular slijepih i slabovidnih osoba, a njima izražavaju i vlastiti način ponašanja – dodirivanje, slušanje ili promatranje izbliza. Čak i slijepi i slabovidni koriste frazu u svakodnevnom pozdravu – "Vidimo se uskoro" [1].

7. ZAKLJUČAK

Mnogi ljudi vide osobe s invaliditetom [slijepa i slabovidna djeca] kao izvor sažaljenja i milosrđa. Ali slijepa i slabovidna djeca ne trebaju milost; potrebna je prilika da se na zdrav način zamijene ograničenja koja su im nametnuta posebnim potrebama. Na taj način slijepoj i slabovidnoj djeci daje osjećaj inferiornosti, bespomoćnosti. Milosrđe, međutim, često dolazi kao osjećaj krivnje. Roditeljima koji imaju oboljelu djecu potrebna je velika tolerancija snažne volje, ali prije svega marljivost da što "normalnije" integriraju svoje dijete u skupine u obitelji i šire sredine. Htjeli mi to ili ne, to je bolna istina i zato vjerujemo da bi ljudi s posebnim potrebama i njihove

obitelji trebali dobiti lijepo mjesto za biti, poseban tretman i pružiti im bolju i svjetliju budućnost.

8.LITERATURA

- [1.]Murn, T. Što piše na ploči? Ne mogu ga pročitati: vodič za planiranje i izvođenje lekcija sa slijepim ili slabovidnim učenicima. 3.izd. Škofja Loka: Centar slijepih i slabovidnih osoba, 2002. str. 50.
- [2.]Barvar, R. Jednostavne didaktičke igračke za slijepe i slabovidne osobe. Roman Brvar. [mrežne stranice]. Seminar za roditelje djece slijepe i slabovidne djece predškolske dobi. Od treninga do prakse. Izola 2009 [ažurirano 10. julij. 2009], Dostupno na <http://vkljucitev.wordpress.com/preproste-didakticne-igrace-za-slepe-in-slabovidne/>.
- [3.]Opara, B. Djeca s posebnim potrebama u vrtićima i školama: uloga i zadatak škola u obrazovanju djece s posebnim potrebama. 2. izd. Centerkontura d.o.o., Ljubljana 2005, str. 10
- [4.]Cherhesal, N. Kroz odgovarajuću komunikaciju između stručnjaka i roditelja slijepe i slabovidne djece do ranog liječenja. *Obrazovanje*. 2009; maj[6]:62-71.
- [5.]Brich, B. Louis Braille, slijepi dječak čiji je izum pomogao milijunima slijepih da čitaju. 6. izd. Celje; Mohorova tvrtka. 1797, str. 20
- [6.]Restoux, P. Živjeti s drugim djetetom. Ljubljana, Didakta 2010, str. 15.

Stručni rad

ZAŠTO JE VAŽNO DA DJECA ČITAJU?

Marija Vodovnik

Osnovna šola Frana Roša Celje, Slovenija

Sažetak: Čitanje bajki djeci treba započeti u ranom djetinjstvu. Time se kod djeteta razvija odnos prema knjigama i obogaćuje rječnik, što će djetetu znatno olakšati učenje čitanja u kasnijim godinama. Čitajući djetetu, kvalitetno i korisno provodimo zajedničko vrijeme s njim. Smisao ranog čitanja nije "naučiti" dijete riječima, već igrati se, razgovarati, istraživati i zabavljati se s njim. Djetetu ponudimo slikovnicu da samo pogleda, zatim s njim razgovaramo uz ilustracije ili pjevamo pjesmicu. Čitanje je neiscrpan izvor za stjecanje znanja i ponašanja o najrazličitijim pojavama iz svijeta i života na njemu. Samo pričajući priče koje su pročitali, doživjeli ili izmislili, većina roditelja ne može ponuditi takvo bogatstvo riječi, događaja, misli i ponašanja kakvo svojoj djeci nude iz knjiga. Za dijete slušanje knjige znači i biti u blizini roditelja i zajedno raditi neku aktivnost. Zajedničke aktivnosti kod djeteta stvaraju osjećaj veće povezanosti i sigurnosti.

Ključne riječi: slova, riječi, bajka, učenici.

1. Uvod

Polazak u prvi razred stresno je razdoblje i za roditelje i za djecu. Kad djeca prekorače prag osnovne škole, igra i igračke polako nestaju. Pred njima je zahtjevan razvojni cilj koji, međutim, nisu svi učenici zreli, barem na početku. Na kraju školske godine moći će čitati i pisati. Slušanje, govorenje i čitanje su osobine koje učenici razvijaju u osnovnoj školi. Ovo troje upravo tim kvalitetama najviše pažnje posvećuju učitelji u prvoj trijadi osnovne škole. Posebnu pozornost posvećuju slušanju jer ono utječe na učenje govora i čitanja. Slušanje je najraširenija i najrazvijenija aktivnost koja se javlja kod djece. Djeca predškolske dobi uče jezik kroz slušanje. Slušanje je bitna komponenta o kojoj ovise sve druge komunikacijske vještine i sposobnosti.

2. Središnji dio

Unutar obitelji i zajednice djeca se susreću sa širokim spektrom oblika pismenosti. Čitanje i pisanje tako nisu samo vještine koje se moraju savladati tek u školi, već su to dulji proces s kojim se susrećemo od rođenja. Djeca su tada aktivno uključena u taj proces u svim fazama svog razvoja i tijekom godina postupno izgrađuju svoje znanje, sposobnosti i razumijevanje vrste pismenosti [3]. Čitanje je složen proces kojim se znanstvenici bave već duže vrijeme, ali zbog složenosti tog procesa još uvijek postoje nepoznanice na koje stručnjaci ne mogu odgovoriti. Jedno od neriješenih pitanja je kako djeca čitaju. Iako istraživanja dječjeg čitanja donose zanimljive uvide u djetetova iskustva, ona nam ne daju informacije o ukupnom procesu doživljavanja niti o djetetovu konačnom doživljaju – njegovoj mentalnoj reprezentaciji teksta. Uz knjigu, posebno uz bajke, dijete razvija maštu i kreativnost. Čitanje književnosti jača sposobnost imaginativne aktivnosti, što značajno pridonosi razvoju maštovitog razumijevanja. Ali ništa ne može zamijeniti maštovite doživljaje koji nastaju prilikom čitanja. Kad malo dijete sluša bajku, prvo u svojoj mašti iscrta priču do savršenstva, sa svim sitnicama koje su mu važne. Kasnije se potpuno predaje bajci, suosjećajući s odabranim junakom i s njim proživljava sve nedaće, strahove i sl. Čitanje stoga omogućuje djeci stvaranje maštovitih slika, čime im daje priliku za izgradnju osjećaja za stvarnost, logično razmišljanje i kreativnost. Imaginalno razumijevanje pomaže mladom čitatelju i u rješavanju konfliktnih situacija u kojima se nalazi u životu [4].

Bajke uvijek imaju sretan kraj. Osnovni elementi bajke su: likovi, struktura, brojevi, prostor, jednodimenzionalni oblik, magija i vrijeme. Oni su književni likovi u bajkama ljudi, životinje i vilinska bića. Ljudi koji su nam također poznati iz stvarnog života imaju dobre ili loše osobine. Najčešće nemaju osobna imena, već se zovu prema društvenom statusu [kralj, kraljica, princeza, princ...] ili zanimanju [postolar, pekar, ratar...]. Životinje koje se pojavljuju u bajkama rijetko su samo životinje iz životinjskog svijeta, jer često imaju sposobnost samostalnog mišljenja i govora. Bajkovita bića su bića koja imaju nadnaravne sposobnosti [vještice, vile, gnomovi...]. U bajkama ne možemo točno odrediti vrijeme i mjesto, ali su oba faktora često naznačena neizravno. Bajkoviti ili narodni brojevi koji se vrlo često pojavljuju su: tri, sedam, devet i deset. Bajke su jedan od najstarijih oblika govorne umjetnosti. Preživjele su toliko vremena, što znači da predstavljaju vrijednost koju treba poštovati, jer samo jako dobre stvari mogu preživjeti vrijeme. Bajke su izvorno bile namijenjene odraslima. Bajke su istinite jer nose sveobuhvatne poruke o životu. Bajke se koriste i kao iznimno učinkovito terapijsko sredstvo koje se ljudima obraća holistički, mobilizirajući njihovu maštu i emocije. Mašta je put do naše unutarnje – duhovne dimenzije. Djetetov maštoviti život treba poticati i poštivati [9]. Jedan od najboljih poticaja za razvoj djeteta je slušanje bajki. Slušajući bajke dijete sazrijeva na emocionalnom, intelektualnom, socijalnom i moralnom planu. Bajka je dobar putokaz djetetu na putu odrastanja, u njoj dijete prepoznaje značenje vrijednosti kao što su: ljubav, mržnja, hrabrost, pravda, nepravda, dobrota... Kroz bajku, dijete upoznaje različite uvjete života ljudi [siromaštvo, bogatstvo], shvaća da se za dobro treba potruditi, jer nije u životu uvijek sve samo lijepo, već postoje i problemi s kojima se treba suočiti i riješeno. Dijete se u svojoj mašti poistovjećuje s junacima

iz bajki, razvija pozitivne emocije duboko ukorijenjene u njegovoj svijesti i podsvijesti, čime stječe moć razvoja vlastitog mišljenja primjerenog stupnju razvoja. Svakodnevno pričanje priča i čitanje djeci od rođenja nije važno samo za razvoj govora i osjećaja za književnu estetiku, već i kao preventivna aktivnost od šireg društvenog značaja. Vrijeme koje djetetu u ranom djetinjstvu dajemo za čitanje neusporedivo je kraće od vremena koje bi bilo potrebno uložiti u rješavanje problema adolescenata koji bi zapali u probleme jer u ranom djetinjstvu nisu imali priliku naučiti osnovne komunikacijske vještine [3] .

Čitanje djeci nije samo slušanje priče za laku noć. Da se radi samo o tome, dovoljan bi bio pametni telefon. Čitajući djetetu navečer, zajedno s njim se umirujemo i odvajamo od svakodnevnih nevolja i sveprisutnih ekrana. Riječ je dakle i o uspostavljanju veze s djetetom kroz ovakvo večernje čitanje koja je dovoljno jaka da izdrži bez obzira na sve što nam se kasnije u životu događa. Osim toga, kroz čitanje djeca jačaju svoj vokabular, susreću se s izrazima koji ne postoje u svakodnevnom govoru, uče suosjećati s likovima iz knjiga i razmišljati očima drugih... Sve je to neprocjenjiv trening za empatiju i razmišljanje. Jedna od najvećih zabluda našeg vremena je da djeca ne trebaju ništa pamtiti jer je sve znanje ionako online. Ali ako ne znamo razmišljati, podaci i informacije na webu nam ne pomažu puno, jer ih nismo u stanju razumjeti. Zato se znanje mora internalizirati, a to se može učiniti samo stjecanjem širokog i dubokog vokabulara, kojim možemo logično, analitički i kritički razmišljati. Nikada nije prerano da zajedno listate knjige i čitate sa svojim djetetom. Najprije mališanima nudimo knjige za igru - od tkanine, drveta, kartona. Imenujmo stvari na slikama, zajedno gledajmo ilustracije, prvo samo pričajmo, a zatim čitajmo. Čitanje bi trebalo postati sastavni dio obiteljske svakodnevice – ritual ili dobra navika poput pranja zubi. Važno je djetetu čitati što više različitih knjiga – tako će učiti o različitim svjetovima, kulturama, junacima, temama, stilovima, žanrovima i postupno otkrivati svoje interese. Budimo strpljivi – čak i ako dijete izgubi pažnju ili ako istu knjigu moramo čitati po petnaesti put.

3. Zaključak

Djeca se pripremaju za opismenjavanje tako što prvo puno crtaju, a zatim prelaze na odgoj govora i upoznavanje funkcija čitanja i pisanja. S čitanjem se susrećemo na svakom koraku. Puno je toga već napisano i rečeno o ovoj temi, ali čini mi se da još uvijek ne znamo dovoljno o važnosti čitanja. Mnogi znaju da čitanje značajno pridonosi razvoju svih drugih jezičnih sposobnosti, ali je manje onih koji su svjesni utjecaja koje čitanje ima i na osobni razvoj pojedinca. Čitanje nas također iznutra obogaćuje i može nam znatno olakšati život. Zato je ispravno da, unatoč brzom tempu života i brzom razvoju moderne tehnologije, možemo odvojiti vrijeme i za čitanje. Budući da se interes za čitanje najčešće razvija u ranom djetinjstvu, ključno je dijete od malih nogu upoznati s knjigom i poticati ga na čitanje jer se time povećava mogućnost da ono postane čitatelj za cijeli život. Čitanje bajki djeci treba započeti u ranom djetinjstvu. Time se kod djeteta razvija odnos prema knjigama i obogaćuje rječnik, što će djetetu znatno olakšati učenje čitanja u kasnijim godinama. Čitajući djetetu, kvalitetno i korisno provodimo zajedničko vrijeme s njim. Smisao ranog čitanja nije "naučiti" dijete riječima, već igrati se, razgovarati, istraživati i zabavljati se s njim. Djetetu ponudimo slikovnicu da samo pogleda, zatim s njim razgovaramo uz ilustracije ili pjevamo pjesmicu.

4. Literatura

- [1.] Golli, D., Grginič, M. in Kozinc, A. [1996]: ABC: govorimo – poslušamo, pišemo – beremo. Priročnik za učitelje. Trzin: Izolit.
- [2.] Križaj Ortar, M., Magajna, L., Pečjak, S. in Žerdin, T. [2000]. Slovenščina v 1. triletju devetletne osnovne šole. Trzin: Izolit.
- [3.] Ločniškar, K. in Osredkar, M. [2006]. Z roko v roki v svet črk: priročnik opismenjevanja za starše in vzgojitelje. Celje: Celjska Mohorjeva družba.
- [4.] Marjanovič Umek, L. [1990]. Mišljenje in govor predšolskega otroka. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- [5.] Marjanovič Umek, L., Kranjc, S. in Fekonja, U. [2006]. Otroški govor: razvoj in učenje. Domžale: Izolit.
- [6.] Pečjak, S. [1993]. Kako do boljšega branja. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport.
- [7.] Plut Pregelj, L. [1990]. Učenje ob poslušanju. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- [8.] Zrimšek, N. [2003]. Začetno opismenjevanje: pismenost v predšolski dobi in prvem razredu devetletne osnovne šole. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- [9.] Zalokar Divjak, Z. in Rojnik, I. [2010]. Pedagoški in didaktični vidiki vzgoje. Ljubljana: Teološka fakulteta

Stručni rad

S POSTAVLJANJEM GRANICA JAČAMO DJETETOVU OSOBNOST

Marija Vodovnik

Osnovna šola Frana Roša Celje, Slovenija

Sažetak: Prilikom postavljanja granica često se susrećemo s problemima, koji su normalni i ne znače neuspjeh u obrazovanju. Probleme moramo shvatiti kao izazov, a ne kao poraz, inferiornost, nesposobnost, sumnju u sebe ili nesposobnost. Nemamo recept za postavljanje granica, ali imamo životni izazov. Put do odredišta je krivudav i s mnogo slijepih ulica. Ako se prema tim putovima odnosimo realno, bogatiji smo za mnoga iskustva. Činjenica je da se djeca i odrasli mijenjaju, a samim time se mijenja i odgojni stav. Ograničenja nisu zabrane i ni na koji način ne bi trebala biti kazna. Granice su dio temelja na kojem roditelji i odgajatelji grade odnos s djetetom. To znači da svoju moć ne potvrđujemo granicama, već želimo usmjeravati i podržati djecu i poticati. Granice nam govore koji su nam izbori dostupni. Oni također mogu predstavljati uvjete pod kojima dopuštamo da se nešto dogodi ili dogodi u mjeri u kojoj se to dogodi možemo to učiniti sami.

Ključne riječi: granice, pravila, međusobni odnosi, djeca.

1. Uvod

Obitelj je važna životna mogućnost čovjeka. Svojim karakteristikama utječe na djetetovu osobnost u svim razdobljima njegova razvoja. Ako želimo da se dijete razvije u zdravu ličnost, moramo ispuniti određene zahtjeve obiteljskog odgoja. Važno je ostvarivanje ravnopravnosti roditelja i djece. To znači međusobno poštovanje. Ali ne možemo poštovati dijete ako prvo ne poštujemo sebe.

2. Središnji dio

U svakom društvu potrebna su nam pravila i granice koje nam omogućuju kvalitetan zajednički život. Bez tako ustaljenog načina života ne bismo mogli održati kvalitetnu egzistenciju svakog pojedinca, a prije svega ne bismo bili uspješni u različitim metodama obrazovanja koje su nam potrebne za napredak i nadogradnju ponašanja i znanja. i njihov prijenos. Uz primjereno postavljene granice slijedimo načela, razvojne korake, postavljene ciljeve i omogućujemo napredak djece. Najvažnija zadaća obitelji je pripremiti dijete za život. Riječ je, naravno, o dugotrajnom procesu u kojem dijete vodimo, učimo, pomažemo mu u odrastanju, ali ne smijemo prijeći niti jednu razvojnu fazu. Obitelj ostaje najvažnija škola u kojoj dijete uči kako izraziti i zadovoljiti svoje potrebe. To uči iz odnosa između svojih roditelja i odnos roditelja prema njemu. Ako je taj odnos pun poštovanja, ljubavi, prihvaćanja, dijete će moći naučiti nositi se sa svojim osjećajima pretačući svoja iskustva u riječi. Moći će biti znatiželjno i kreativno u potrazi za svojom autonomijom, moći će sigurno razgledavati svijet i upoznavati njegove zakonitosti, granice, mehanizme i pravila te formirati vrijednosti i samopouzdanje koje omogućit će mu da slijedi siguran put u svijet [3].

Odgoj djece predškolske dobi shvaćamo kao proces socijalizacije. To je proces u kojem se dijete prilagođava okolini, uspostavlja harmoničan odnos s njom, asimilira je i integrira u okolinu. Pritom razvija osobine karakteristične za čovjeka. U tom procesu razvijaju se konkretne dispozicije ličnosti na društveno prihvatljiv način. Važan je proces učenja u kojem se razvijaju kognitivne sposobnosti djeteta. S njima razumijemo sebe i svijet oko sebe, a ujedno i kultiviramo sebe. U procesu humanizacije odvija se razvoj tipičnih osobina svojstvenih osobi, koje se očituju u njezinom ponašanju i doživljaju osobnih kvaliteta, načinu komuniciranja, razmišljanju itd. Kod odgoja djece moramo imati na umu osobnost djeteta, sredinu iz koje dolazi i duh vremena u kojem živimo. Djetetova osobnost kombinacija je različitih nasljednih, obiteljskih i društvenih utjecaja. Osim toga, svatko od nas u sebi nosi još jedan dio koji odlučuje kako ćemo sve te darove koristiti u životu. 7 Stoga je zadatak nas odraslih osvijestiti djetetu taj dio njegove nutrine, radi njega samoga i jer će samo ono najviše doprinijeti njegovoj životnoj sreći. To je svakako najzahtjevniji zadatak obrazovanja. Nije lako pomoći djetetu da pronađe svoj smisao života. To je put odrastanja, kroz koji skupljate iskustva koja su ipak drugačija važno za razumijevanje sebe i, naravno, onih koji ga okružuju. On će sigurno htjeti s njima uspostaviti odnose koji će biti što zadovoljavajući za njega i za sve ostale [5].

Odgoj ovisi i o vrijednostima koje su važne za pojedinu obitelj. One su različite u različitim obiteljima, jer je čovjek samostalno biće koje samostalno donosi odluke. Bitno je da preuzme odgovornost za odluku koju je donio, da će je provesti. Vrijednosti su jednako dostupne svima i predstavljaju isti izazov za svakog pojedinca. Istina je, međutim, da ih nije lako naučiti, ali ih moramo upoznati, za njih se definirati i ostvariti. Najvažnija vrijednost je ljubav. Ovo mora biti bezuvjetno. Bezuvjetna ljubav također je vezana uz djetetovo povjerenje u odraslu osobu i time uspostavljanje iskrenog odnosa. Djetetu odgovara odgoj koji postavlja granice. Nije namijenjen samo zadovoljavanju potreba odraslih, već pomaže i djetetu. U odgajanju djeteta do samostalnosti potreban mu je siguran prostor koji mu mi odrasli postavljamo. Ako ga nema, izložen je neograničenom prostoru samovolje u kojem se osjeća nezaštićeno i izgubljeno. Doista, društveno se ponašanje ne može oblikovati bez ograničene slobode.

Granice i pravila bitni su za zdrave odnose. Koristimo ih kako bismo se brinuli o sebi u odnosima s drugima i kako bismo održali red i zdrav razum u svojim životima. Uklanjanju

potrebu da nekoga vrijeđate, dominirate ili ismijavate, štoviše, čak i ponižavate. Oni postavljaju uvjete u kojima smo spremni surađivati i nastaviti suradnju u traženju rješenja za konkretan problem. Granice i pravila govore nam koji su nam izbori dostupni. Oni također mogu predstavljati uvjete pod kojima dopuštamo da se nešto dogodi ili odvija u mjeri u kojoj smo mi sami za to sposobni. Granice nam pomažu da preuzmemo odgovornost za svoje izbore, a ne za postupke drugih. Ako nema granica i pravila, djeca mogu učiniti nešto vrlo neugodno nama, ili čak i mi njima [6].

Najvažnija granica je briga o sebi. Nažalost, to je još uvijek prilično stran koncept u našoj kulturi. Kad mi odrasli pomislimo na svoje potrebe, odmah imamo lošu savjest što smo uskratili svoju djecu. To ne znači da tu granicu ne možemo usaditi svojoj djeci. Odrastali smo odgajajući svoju djecu često nesigurni kako postupiti. Stoga posljedice toga mogu biti prilično paradoksalne. Dok mnogi odrasli shvaćaju slobodu i neovisnost kao odsutnost granica i pravila, djeca traže jasne i čvrste uzore koje će slijediti, po kojima će rasti i mjeriti se s njima. Umjesto toga, djetetu govorimo, objašnjavamo i razgovaramo s njim sve dok ne počnemo bezobzirno vikati ako nas dijete ne može ili ne želi razumjeti. Dopuštanje prevelike slobode često se pretvara u nepromišljenost, psovanje i povlačenje ljubavi. U takvim slučajevima djeca se osjećaju samostalno, skućeno i bespomoćno. Granice oblikuju prostor i vrijeme, pružaju sigurnost i pouzdanost te su orijentirne točke. Granice također mame, one su znakovi, ali ponekad vrijede samo kratko vrijeme. Djeca trebaju granicu koju moramo uzeti u obzir i poštovati kako bismo osigurali njihov dostojanstven razvoj. Dakle, granice također štite, ali ne štite od stvarnosti. Postaviti granice znači pokazati djetetu što želimo od njega. Uglavnom, kažemo mu koje su nam vrste ponašanja prihvatljive, a koje nisu. To pokazujemo i djetetu svojim reakcijama na njegovo ponašanje. Djeca trebaju jasne granice. Tako djeca uče gdje im je mjesto. Ako su granice jasne, djeca neće doživjeti osjećaj tjeskobe. Istodobno, u vrlo ranoj dobi dobivaju priliku iskusiti ekstremne emocije pod kontrolom. Tako ih upoznaju i uče kontrolirati. u načinu odgoja, gdje odrasli ne postavljaju granice i ravnodušni su prema tome, granice i pravila često se pojavljuju u zabrane kao i kazne. U takvim slučajevima djeca zabranu doživljavaju kao nešto negativno, jer je svrha zabrane slomiti njihovu volju. Zabrane nisu prikladno sredstvo za postavljanje granica. Samo one mogu dovesti do tajni i laži, nastavlja autorica, te nova iskustva ispuniti neugodnim osjećajima i grižnjom savjesti. Djeca osjećaju i osjećaju da zabrane često dolaze iz nekontrolirane spontanosti, izraz su bespomoćnosti i prirodno su usmjerene prema potrebama odrasle osobe. Mi smo odrasli koji u ranom djetinjstvu postavljamo granice i pravila. Granice možemo postaviti kada se osjećamo sami, imamo svoje mišljenje, znamo kako riješiti svoje probleme i znamo pronaći pomoć u problemima. I ne samo to. Važno je da dijete prihvatimo sa svim njegovim osobinama ličnosti.

3. Zaključak

Pravila djetetu daju osjećaj sigurnosti. Ako dijete zna što se od njega očekuje, a što smije, ono ima sigurne granice unutar kojih može osjećati slobodu i neovisnost. Dobro je da se oba roditelja slažu s pravilima, još je povoljnije ako se i djeca s njima slažu i sudjeluju u njihovom stvaranju. Vjerujem da veliku ulogu u tome igra dosljednost, koja je važna komponenta okvira koji postavljamo. Bez toga su djeca nesigurna, au najgorem slučaju nepovjerljiva i potpuno zbunjena. Dosljednost se često testira u različitim situacijama. Nužno je i neizbježno da ponekad budemo nedosljedni. Naši se osjećaji mijenjaju iz dana u dan, a ako želimo biti dosljedni cijelo vrijeme, nismo autentični. Za dobre i ugodne međuljudske odnose važno je razgovarati s djetetom. Vrlo je dobro djecu što ranije navikavati na razmjenu mišljenja. Što više razgovaramo, to će naši odnosi biti bolji i dublji. Roditelji i stručnjaci moraju podržati djecu, omogućiti im emocionalno okruženje u kojem mogu sigurno proživjeti svoje osjećaje, jer emocije i osjećaji jednostavno postoje i potrebno im je omogućiti da se izraze.

4. Literatura

- [1.] Biddulph, S. [2003]. Skrivnost srečnega otroštva. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- [2.] Blustein, J. [1998]. Kako otroku postaviti meje in poskrbeti tudi zase. Ljubljana: Inštitut za razvijanje osebne kakovosti.
- [3.] Gurtler, H. [2000]. Vzgoja brez solz. Ljubljana: Založba Kres.
- [4.] Rogge, J. U. [2000]. Med popustljivostjo in strogostjo. Tržič: Učila, založba, d.o.o.
- [5.] Zupančič, M., Justin, J. [1991]. Otrok, pravila, vrednote. Radovljica: Didakta.
- [6.] Žorž, B. [2002]. Razvajenost, rak sodobne vzgoje. Celje: Mohorjeva družba.

Stručni rad

ČETIRI GODIŠNJA DOBA NAŠEG STABLA PROJICIRANJE MOJE STABLO

**Aleksandra P. Hočevar, dip. aud g. prije. Otr.
Dječji vrtić Litija**

Sažetak

U ovom članku predstaviti ću svoj projektni rad na My Tree. Upoznat ću vas s načinom na koji smo planirali i istraživali šumu. U protekloj školskoj godini na odjelu smo odlučili projekt koji smo planirali s djecom istražiti što se nalazi u našoj šumi. Prioritet naše jedinice bio je Kasino bez zidova. Namjera nam je bila obratiti pažnju na očuvanje prirode i podići svijest djece o ulozi drveća u našem okolišu. Moja djeca i ja planirali smo promatrati drveće tijekom cijele školske godine, kroz različita godišnja doba, upoznavajući tako život biljaka i životinja u šumi. U obavljanju naših aktivnosti i zadataka uključili smo i neophodne roditelje koji su se rado odazvali.

Ključne riječi: predškolsko dijete, projektni rad, šuma, prirodne znanosti, planiranje, vrednovanje.

1. UVOD

Naš vrtić je u blizini šume, gdje često idemo sa svojom djecom. U njemu smo već otkrili mnoge skrivene staze i uglove, koji su također namijenjeni šumskom kasinu. U njemu skupljamo razne šumske plodove, mahovinu i učimo o šumskim plodovima. Često slušamo ptičje pjevanje, ali ponekad se smirimo slušajući lišće u krošnji. Puževi i gliste također su zanimljivi za promatranje, ali tko je hrabar držati se za ruke? Sakupljene plodove, mahovinu, lišće i grančice u vrtiću sortiraju djeca, opremljeni su prirodnim kutkom ili pripremamo izložbu umjetničkih djela za roditelje. Djeca su najsretnija kad stanemo u našem šumovitom kasinu, kada se mogu popeti na drveće, sakriti se iza njih, mjeriti ih zagrljajima, koliko su debeli, hodati po palim deblima i skakati panjeve i korijenje."

2. NAPREDAK PROJEKTA

2.1. Polazna točka i razgovor o odabiru stabla za promatranje

Na godišnjoj berbi kestena u rasadniku, jedan od dječaka izjavio je da je to naše drvo. Već ga je dobro upoznao, budući da već nekoliko godina pohađa vrtić. Mi ostali koje smo tada čuli složili smo se s njim, i došlo je do spontanog razgovora s djecom, ili su se složili. Naravno, nakon dugog razgovora koji smo nastavili u našem kasinu, nakupilo se dosta ideja, koje bi bile naše drvo. Nakon ponovnog posjeta našoj obližnjoj šumi, pala je odluka da je naše drvo moćni hrast, koji često grlimo rukama i igramo se pod njegovim korijenima. Tako su djeca preuzela inicijativu za projekt Naše stablo.

2.2. Dokumentiranje znamenitosti i uvida te rad s obiteljima

Odlučili smo dugo pripaziti na naše drvo. Razgovarali smo i o tome kako ćemo zabilježiti svoja zapažanja. Stavili smo prijedloge za djecu i odgajatelje: bili bismo na plakatu/ crtali bismo u bilježnici, koju imamo za probe. Kao i svakog petka, djeca sada dobivaju domaću zadaću kako bi s roditeljima otišla u šumu u blizini svog doma i odabrala svoje omiljeno drvo koje će često posjećivati. Bilježnice su odnesene kući na dva dana, a naši roditelji su obaviješteni o našim aranžmanima i pozvani da sudjeluju. Ponedjeljak je bio dan kada su djeca donijela svoje bilježnice u vrtić, oduševljeno ih pogledala i ispričala svojim prijateljima. Na primjer, roditelji su u svoju bilježnicu napisali zašto i kako je dijete odabralo drvo, što je doživjelo u šetnji šumom. Zalijepili su fotografiju djeteta i stabla, a djeca su svoje drvo uvukla u bilježnicu, neki su zalijepili zarez ili list drveta, svaki na svoje sposobnosti i sposobnosti. Nakon nekog vremena, razgovorima i fotografijama koje su donijeli u vrtić, otkrili smo da su njihova mala braća i sestre također odabrali svoja stabla. Sve su to zabilježili u bilježnicama koje su nosili kući tijekom vikenda. U vrtiću smo napravili plakat s odabranim stablima i unijeli ime stabla pored njih. Svako dijete je dobro prepoznalo svoje drvo. Svaka skupina djece (nazvana prema odabiru stabla)

imala je svoj prostor na plakatu, gdje su mogli lijepiti lišće, grančice, voće, crtati ili lijepiti fotografije.

Slika 1: Dječji crteži stabala

3. PRIRODNE I JEZIČNE AKTIVNOSTI

U sklopu projekta pripremili smo razne zadatke za djecu, uzimajući u obzir njihove inicijative. Djeca su imala zadatak pronaći drvo iste vrste kao i njihovo drvo, identificirati i opisati koru svog jaružala; kakvu nadstrešnicu ima; što ga razlikuje od prijateljevog stabla; opišite ga; navesti što nađu ispod svog stabla. Istraživanjem i otvorenim pitanjima potaknuli smo djecu da točno promatraju, uspoređuju i sortiraju drveće i voće. Ovim aktivnostima potaknuli smo ih da opišu viđeno i opušteno pripovijedanje.

Postavili smo im pitanja: Što mislite, zašto i kako je raslo mlado drvo? Kakva je korist od ovog stabla? Što je potrebno za rast? Koja bi stabla posječena i zašto? Djeca su također postavljala pitanja. Promatrali smo i stabla na našem igralištu i razgovarali s njima. Otkrili smo da ih je naš projekt potaknuo na promatranje i razmišljanje.

Razgovor uz stablo:

Vzg.: Što mislite, kako biste izmjerili visinu stabla? Popeli bismo se na drvo i mjerili ga metroom.

Uspon: Možete li se popeti tako visoko?

A.: Ne, pao bih. Stvarno bi bilo preopasno popeti se ovako visoko.

A.: Moj dron ga je mogao izmjeriti. Možemo li to učiniti? Možda bismo mogli izmjeriti nešto drugo.

A.: Koliko široka. Dobro ste to predložili. Kako smo to mogli učiniti?

A.: Da, s metrom ga jednostavno nemamo.

Vzg.: Razmislite o tome kako biste inače mogli izmjeriti debljinu debla.

A.: Sa štapom.

A.: S lišćem.

A.: S travom.

Vzg.: Pokušajmo.

Slika 2: Kako mjerimo debljinu hrastovog debla?

Slika 3: Različiti pokušaji mjerenja

jeca su brojala, mjerila, ali unatoč opetovanim pokušajima, nisu uspjela. Što kažete na ovo? Djevojčica je raširila ruke uz drvo. Prišle su još dvije djevojke jer je prtljažnik bio predebeo. Tako smo izmjerili debljinu drugih stabala zagrljajima djece. Dogovorili smo se da idemo metroom sljedeći put. Potaknuli smo djecu da razmisle: Zašto su neka stabla suha? Što bi se dogodilo da sva stabla presuše i da nemamo više drveća? Htjeli su znati koliko je stara naša bukva. Kako se zima približavala, lišće na bukovom stablu već je otpalo, kao i druga lisnata stabla.

3.1. Suradnja s domarom

Djeca su primijetila da su neka stabla izgubila lišće ranije od drugih, da je orah prethodno bacio lišće. Postavljeno je još mnogo pitanja, a odgovore smo tražili online i u knjigama. Kad smo razmišljali o tome tko će još biti pozvan u vrtić da nam kaže o stablima, odgojitelj i ja predložili smo domara koji zna za drvo, jer je po obrazovanju stolar. Prije toga posadili smo aloe u lonce i čekali da prokljaju. Savjesnim zalijevanjem i mjerenjem visine rasta konačno je došao dan (kada smo odlučili posaditi ovaj mali hrast na našoj parceli). Djeca su odgovorno obećala da će ga zadržati neko vrijeme.

Slika 4 i 5: Sadnja repova u loncima

Slika 6 i 7: Promatranje rasta aulypse i briga za nju

Slika 8: Mjerenja rasta našeg stabla

Slika 9 i 10: Sadnja našeg hrasta

3.2 Ocjenjivanje plakata s djecom

Kada smo stavili plakat, razgovarali smo s djecom o tome što smo doživjeli i shvatili i što bismo još željeli istražiti u našoj šumi. Na kraju školske godine koristili smo otvorena pitanja kako bismo potaknuli djecu da opisuju i pričaju iskustva u šumi i uče o drveću. Djeca su govorila o zanimljivim stablima, njihovim štetočinama, njihovom grmlju, voću, životinjama. Što ja znam o svom drvetu? Bilo je mnogo odgovora, sva su djeca znala imenovati svoje drvo i drvo prijatelja. Velik je./ Ima najveću nadstrešnicu./ Vrlo je star./ Moje drvo raste na travnjaku ... Koje tajne krije naša šuma? Djeca su govorila o zanimljivim stablima, njihovim štetočinama, grmlju, voću i životinjama. Što smo naučili i shvatili? Životinje imaju svoj dom u šumi./ Da nam daju hlad./ Velike su i male./ Imaju različite listove i igle./ Korijeni pomažu drveću da stoje uspravno./ Da udišu više čistog zraka ...

4.EVALUACIJA PROJEKTA

Postigli smo i ciljeve prirode koje smo postavili.

4.1.Globalni ciljevi:

- Doživljavanje i učenje o živoj prirodi u njoj raznolikosti, povezanosti, praćenju i estetskim dimenzijama.
- Razvijanje simpatičnog, s poštovanjem i odgovornog odnosa prema prirodi.
- Učenje o životnom ciklusu i zdravom i sigurnom načinu života.
- Promicanje različitih pristupa učenju o prirodi (1).

4.2.Operativni ciljevi:

- Dijete otkriva, uči i uspoređuje živu prirodu.
- Otkriva, uči i uspoređuje drveće, njihovo okruženje i sebe kao jednake.
- Uči što mu je potrebno samo i što drveće treba za njihovo postojanje i razvoj.
- Otkriva da živa bića (drveće) uzimaju nešto iz okoline i emitiraju nešto u okoliš.

- Naučite da se živa bića (drveće) razmnožavaju, žive i umiru.
- Otkriva i shvaća da život živih bića ovisi o drugim stvorenjima i o neživoj prirodi.
- Stjecanje iskustva o tome kako sama priroda i drugi ljudi mogu utjecati na prirodu i kako mogu aktivno doprinijeti zaštiti i očuvanju prirodnog okoliša (1).

Također smo slijedili ciljeve drugih područja djelovanja prema kurikulumu.

Jezik: Djeca su govorila, prepričavala, opisivala, ispitivala, širila vokabular novim riječima, pisala, tražila informacije pomoću knjiga; Koje je to drvo? (2) Drveće (3) Stablo (4); Bajke o drveću: Leteća kuća (5). Pokret: Djeca su izvodila igre kretanja, orijentacijske šetnje šumom, razvijala ravnotežu, penjala se po korijenima i različitim deblima, plesala i ilustrirala kretanje stabala i drveća na vjetru (6) Tvrtka: Djeca su sudjelovala u raznim aktivnostima vezanim uz naš projekt, surađivala s domarom na sadnji našeg stabla, kroz razne knjige učila o struci šumara i lovca, vatrogasac nam je predstavio kako štitimo šume od požara (6) Umjetnost: U umjetničkim aktivnostima stvarali su stabla iz različitih prirodnih materijala i šumskih plodova. Slikali su i crtali svoja stabla raznim umjetničkim tehnikama, ispisujući različite listove drveća i voća. U glazbenim aktivnostima slušali smo glasove raznih ptica u šumi, ilustrirali su kretanje stabala uz glazbu. Proizveli smo i neke male instrumente iz materijala koji smo nakupili u šumi. Također smo naučili nekoliko pjesama u vezi s našim aktivnostima (6) Matematika: djeca sortirana, izmjerena, proizvedena tablica, orijentirana u prirodi i učila o geometrijskim znakovima (6) U provedbi i planiranju projekta vodili smo računa o željama i interesima djece. U istraživanju su sudjelovali roditelji koji su imali vrlo pozitivan utjecaj na djecu, a više smo se povezali i s dodatnom komunikacijom. Roditelji su češće odlazili u šumu sa svojom djecom, a češće su se miješali u knjige u vezi sa šumom, tražeći nove informacije. Na odjelu smo bilježili aktivnosti i fotografirali ih te bilježili ideje djece. Sve je to pridonijelo činjenici da su djeca i roditelji više komunicirali o temi s kojom smo s njima komunicirali u stvarnom vremenu. U provedbi i planiranju aktivnosti uzeli smo u obzir znanje i iskustvo djece te nadogradili već stečena znanja. Već su imali neka predznanja o životinjskom svijetu u šumi, manje o prednostima šuma i karakteristikama različitih vrsta drveća. Aktivnosti su potaknule djecu da aktivno uče i istražuju. Postupno su bili uključeni u aktivnost, ovisno o znanju i vlastitim željama. Ohrabрили smo ih da to učine. Istodobno su osjetili zadovoljstvo i bili ponosni na posao koji su obavili. Ohrabрили smo djecu koja bi mogla učiniti više s dodatnim zadacima. Mogli smo surađivati s djecom. U skupinama su izrađivali instrumente, crtali i lijepili plakate i izrađivali drvo. Od svih područja, priroda je bila najzastupljenija.

5.ZAKLJUČAK

Prioritet Igraonice bez zidova potaknuo nas je na planiranje i vrednovanje aktivnosti zajedno s djecom te dosljednije dokumentiranje lekcija i događaja. Aktivnosti u projektu potaknule su djecu na aktivno učenje i istraživanje. Slijedili smo planirane ciljeve i nadopunili ih poticajima djece. Na taj su način djeca stekla mnogo novih znanja, vještina u komunikaciji s vršnjacima i odraslima i naučila međusobno surađivati. Počeli su koristiti znanje u novim situacijama. Izgradili su pozitivnu sliku o sebi. Projekt je bio izložen u našoj svlačionici, gdje su i drugi roditelji i djeca vidjeli što možemo učiniti. Jako sam ponosan na planirani projekt jer primjećujem da djeca sada drugačije "vide" stabla i koegzistiraju s njima.

6. LITERATURA:

- [1.] *Nastavni plan i program dječjeg vrtića*, Ljubljana: Ministarstvo obrazovanja i športa (1999.).
- [2.] M. i R. Spohn. - *Novi vodič*. Ljubljana, Izdavačka kuća Narava (2008.).
- [3.] O. Johnson i D. More. *Drveće. Najkompletniji vodič za identifikaciju prirodnih i uzgojenih stabala u Europi*. Ljubljana, nakladnička kuća Narava (2010).
- [4.] Gospodine Montegazza, *Pogledajte i upoznajte drvo*. Ljubljana, Učila (2008.).
- [5.] D. Zajca, *Bajka o drveću - Leteća kuća*. Ljubljana, Mladinska knjiga (1981.).
- [6.] Marjanovič Umek, L., itd. *Dijete vrtića: Vodič kroz kurikulum za vrtiće*. Maribor: Izdavačka kuća Horizon, (2001.).

Stručni rad

VRSTE MREŽA RAČUNALA S OBZIROM NA UDALJENOST

Doc. dr. sc. Matija Varga, viši znanstveni suradnik,
Sveučilište Sjever, Graditeljska škola Čakovec
Mario Kujundžić,
Veleučilište Baltazar Zaprešić

Sažetak

Rad na temu: „Vrste mreža računala s obzirom na udaljenost” se odnosi na: [1] nastavnu temu koja se poučava na predmetu internetskih tehnologija i [2] obrazovanje učenika četverogodišnjeg smjera web dizajner. U radu je prikazano i objašnjene vrste mreža računala s obzirom na udaljenost kao i organizacije mreža računala temeljem modela. U ovom radu su prikazane i objašnjene vrste mreža računala koje obrađujemo na nastavnom satu internetskih tehnologija s obzirom na nastavni plan i program četverogodišnjeg smjera web dizajner, a to su: SAN, nano mreža, BAN, PAN, HAN, LAN, WLAN, CAN, MAN, RAN i WAN mreža. Osim navedenih organizacija mreža računala s obzirom na udaljenost u zadnjem poglavlju su prikazani rezultati istraživanja [temeljem anketiranja] o tome koliko je nastavna tema bila korisna te jesu li shvatili učenici načine organizacija mreža računala s obzirom na udaljenost temeljem čega se može uočiti djelomično i kvaliteta poučavanja unutar nastavnog procesa.

Ključne riječi: internetske tehnologije, vrste mreža računala, organizacije mreža računala, poučavanje, anketiranje.

1.Uvod

U radu su prikazane i objašnjene vrste mreža računala s obzirom na udaljenost, zatim organizacije mreža računala temeljem modela. Također su radom prikazane i objašnjene vrste mreža računala: [1] SAN, [2] nano mreža, [3] BAN, [4] PAN, [5] HAN, [6] LAN, [7] WLAN, [8] CAN, [9] MAN, [10] RAN i [11] WAN, koje obrađujemo na nastavnom satu internetskih tehnologija s obzirom na nastavni plan i program četverogodišnjeg smjera web dizajner. Radom su prikazani rezultati istraživanja [anketiranja] o tome koliko je nastavna tema bila korisna za učenike te jesu li shvatili učenici načine organizacija mreža računala s obzirom na udaljenost, temeljem čega se može uočiti djelomično i kvaliteta poučavanja unutar nastavnog procesa.

2.Vrste mreža računala prema području koje pokrivaju

Vrste mreža računala prema području koje pokrivaju a koje obrađujemo na nastavnom satu internetskih tehnologija smjera web dizajner su: [1] SAN, [2] nano mreža, [3] BAN, [4] PAN, [5] HAN, [6] LAN, [7] WLAN, [8] CAN, [9] MAN, [10] RAN i [11] WAN.

2.1.Nano

Nano mreže pokrivaju mreže čipova u nanotehnologiji. Nano mreža povezuje nano uređaje [nano uređaji su veličine stotina nanometara ili najviše nekoliko mikrometara] oni su u stanju obavljati vrlo jednostavne zadatke poput računanja, pohranjivanja podataka, ispitivanja i aktiviranja. Nano uređaji su izrađeni od Nano materijala. Nano materijali se odnose na materijale čije su dimenzije od nekoliko do stotinjak nanometara. Omogućuju komunikaciju na razini čipova u nanometarskoj tehnologiji, a primjenjuju se u području biomedicine, istraživanja okoliša, vojne industrije te primjene industrijskih proizvoda i proizvoda široke potrošnje kao i u automobilskoj industriji te optici. Takav komunikacijski sustav s definiranim načinom protoka podataka naziva se mreža na čipu [engl. Network on Chip, NoC] [1], [2], [3].

2.2.BAN

BAN mreža [engl. Body Area Network] ili mreža područja tijela [tjelesna mreža] je mreža koja je ujedno i bežična mreža stoga također ne bi bio pogrešan naziv za navedenu mrežu i WBAN kao [engl. Wireless Body Area Network]. BAN mreža je bežična mreža računalnih uređaja i senzora koji mogu biti ugrađeni u ljudsko tijelo kao implantanti ili pričvršćeni na tijelo, a povezivi su s drugim uređajima ili internetom [1], [2]. Prednost BAN-ova može biti negirana ako su liječnici preopterećeni tokovima BAN podataka. Bitno je da se podatci dostavljaju pravodobno s obzirom na kontekst [4]. BAN kao mreža je između ostalog dizajnirana za procjenu padova kod pacijenata starijih od 65 godina s naglaskom na odabranu komunikaciju shemu [1], [2].

2.3.PAN

Općenito opisano, PAN [engl. Personal Area Network] kao mreža ima usko područje spajanja, a organizirana je oko pojedine osobe. Tipična PAN mreža uključuje jedno ili više računala, telefonskih uređaja, perifernih uređaja, konzola za video igrice te druge uređaje za osobno korištenje pojedinca [korisnika] [1], [2]. Prepreke koje bi eventualno mogle spriječiti bržu implementaciju PAN mreže u više područja su: [1] sigurnost, [2] smetnje i [3] koegzistencija te propisi i/ili standardi.

2.4.HAN

HAN mreža je kućna mreža a kratica glasi: [engl. Home Area Network]. HAN mreža je kućna mreža smještena unutar kuće ili stana koju[i] koristi više pojedinaca tj. žitelja. HAN mreža ima jedinstvenu žičanu internetsku vezu, obično preko ADSL modema. Mreži se može pristupiti ravnopravno s bilo kojeg uređaja žičnom ili bežičnom vezom. Ova vrsta mreže pruža veliku fleksibilnost i omogućuje istovremeno korištenje različitih internetskih alata i usluga [1], [2]. Istovremeno se unutar HAN mreže mogu koristiti mobiteli npr. za pregledavanje slika, pisač za ispis slika, više računala u mreži, kako npr. stolna računala, te tako i prijenosna računala i tableti. HAN mreža također omogućuje jednostavno funkcioniranje pametnih kuća te upravljanje pomoću aplikacija njima. Pomoću kućne mreže

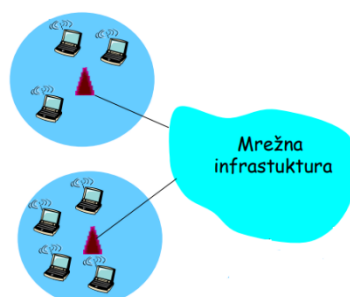
može se upravljati grijanjem i klimatizacijom, podizanjem i spuštanjem roleta i sjenila, videonadzorom, otključavanjem i zaključavanjem vratiju te otvaranjem vratiju itd. [5].

2.5.LAN

LAN mreža ili engl. Local Area Network je lokalna mreža koja povezuje računala unutar npr. jedne tvrtke jedne škole ili unutar jednog razreda, a ograničena je na relativno malo zemljopisno područje. Služi za povezivanje računala i opreme neke tvrtke na jednoj lokaciji, na udaljenostima do najviše 2 km. Vrlo je korisna za dijeljenje resursa unutar tvrtke [na primjer za pohranu podataka i pisače], ali ne i za dijeljenje resursa s vanjskim svijetom [1], [2]. Karakteristike LAN mreža su velika brzina i relativno niski troškovi.

2.6.WLAN

WLAN mreža ili engl. Wireless Local Area Network je lokalna bežična mreža koja povezuje računala unutar npr. jedne tvrtke i/ili organizacije. Bežične lokalne mreže najčešće se izvode u Wi-Fi tehnologiji.

Slika 1: Organizacija WLAN mreže

Slika 1 prikazuje organizaciju WLAN mreže računala koju čine osim mrežne infrastrukture dvije lokalne Wireless mreže kroz dvije domene zajedno s čvorovima kao što su računala i bazne stanice preko kojih su računala povezana u jednu mrežu [domenu].

2.7. CAN

CAN mreža je mreža kampusa a kratica glasi engl. Campus Area Network. Također, CAN mreža je računalna mreža dizajnirana da povezuje nekoliko zgrada u kampusu [1], [2]. CAN mreža se također koristi za prijenos podataka u gotovo svim vozilima [automobilima, avionima i vlakovima] te za automatizaciju unutar industrije.

2.8. MAN

MAN je tkzv. gradska mreža koja povezuje sve uređaje koji imaju pristup internetu unutar jednog grada ili mjesta. MAN mreže računala obično koriste bežičnu infrastrukturu za povezivanje opreme. Ovisno o konfiguraciji mreža gradskog područja često povezuje nekoliko lokalnih mreža u veću računalnu mrežu. Rad gradskog područja danas se uglavnom zasniva na Ethernet tehnologiji. Puni naziv kratice MAN glasi: Metropolitan Area Network.

2.9. RAN

RAN mreža računala je mreža koja putem radijskih veza povezuje pojedine uređaje s drugim dijelovima mreže. Puni naziv kratice RAN glasi na engleskom jeziku Radio Access Network što znači u prijevodu radijska pristupna mreža.

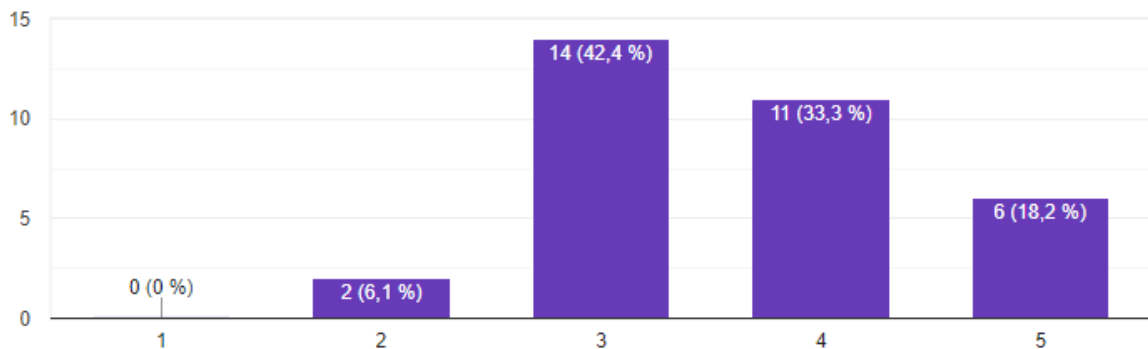
2.10. WAN

WAN [engl. Wide Area Network] je mreža širokog područja globalne mreže, a pokriva veće geografsko područje [1], [2]. Primjenjuje se za međusobno povezivanje udaljenih računala. WAN mreža objedinjuje i povezuje manje mreže poput LAN mreže i MAN mreže. Primjer mreže širokog područja je internet, dok je internet prema opće poznatoj definiciji mreža svih manjih računalnih mreža.

Unutar poglavlja dva je dani kratak pregled i kratko objašnjenje svih računalnih mreža prema području koje pokrivaju.

3.Rezultati anketiranja

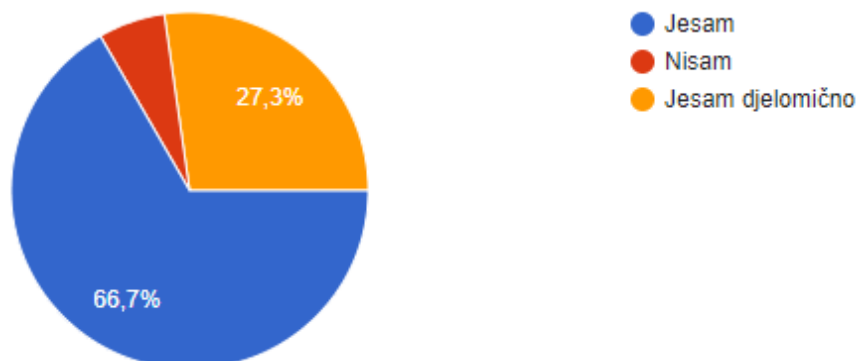
Online anketa je izrađena unutar primjenskog alata GoogleForms, a sadržavala je slijedeća pitanja: [1] odredi koliko je nastavna tema: "Vrste mreža računala s obzirom na udaljenost" bila korisna za Vas ili koliko će Vam biti korisna u skoro vrijeme, [2] jeste li shvatili temeljem nastavnih tema iz internetskih tehnologija načine organizacija mreža računala s obzirom na udaljenost, [3] znate li da se BAN mreža [mreža područja tijela] koristi i za procjenu padova kod pacijenata starijih od 65 godina, [4] znate li da potencijalne prijetnje kao što su sigurnost, smetnje i koegzistencija te propisi i standardi mogu spriječiti bržu implementaciju PAN mreže i [5] za koje od navedenih mreža ste najviše do sada čuli: [1] SAN mrežu, [2] nano mrežu, [3] BAN, [4] PAN, [5] HAN, [6] LAN, [7] WLAN, [8] CAN, [9] MAN, [10] RAN ili [11] WAN mrežu. U trećem poglavlju pod nazivom „rezultati anketiranja” su prikazani rezultati istraživanja temeljem uzorka od 33 učenika [N=33], [anketiranja učenika] o tome koliko je nastavna tema: „Vrste mreža računala s obzirom na udaljenost” bila korisna te jesu li shvatili učenici načine organizacija mreža računala s obzirom na udaljenost temeljem čega se mogu uočiti djelomično rezultati poučavanja kao i kvaliteta unutar procesa poučavanja.

Slika 2: Prikaz rezultata o tome koliko je nastavna tema: "Vrste mreža računala s obzirom na udaljenost" bila korisna za učenike ili koliko će biti korisna u skoro vrijeme

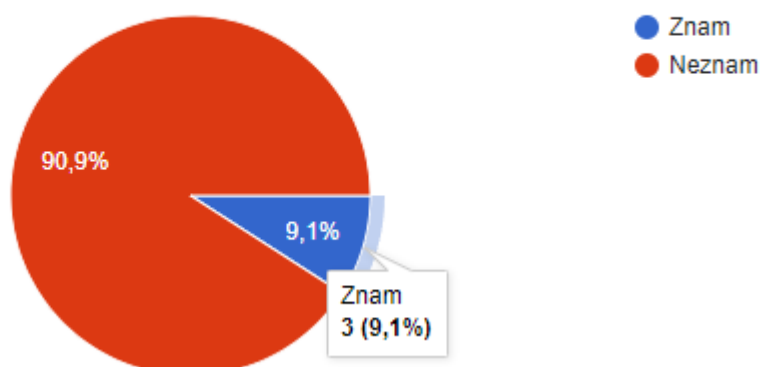
Slika 2 prikazuje koliko je nastavna tema: "Vrste mreža računala s obzirom na udaljenost" bila korisna za ispitanike i koliko će ispitanicima biti korisna u skoro vrijeme. Ispitanici su ocijenili korisnost teme od jedan do pet, a najviše ispitanika je odabralo opciju 3 [42,4%] ispitanika.

33 odgovora

Slika 3: Prikaz rezultata o tome jesu li ispitanici shvatili temeljem nastavnih tema iz internetskih tehnologija načine organizacija mreža računala s obzirom na udaljenost

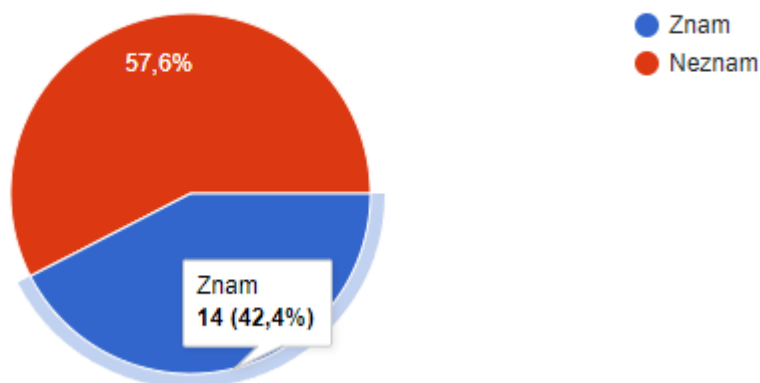
Slika 3 prikazuje rezultate o tome jesu li ispitanici shvatili temeljem nastavnih tema iz internetskih tehnologija načine organizacija mreža računala s obzirom na udaljenost. Većina ispitanika 66,7% je odabralo opciju „jesam” tj. kako jesu shvatili, dok samo dva ispitanika [6,1%] nisu shvatila načine organizacija mreža računala s obzirom na udaljenost.
33 odgovora

Slika 4: Prikaz rezultata o tome znaju li ispitanici kako se BAN mreža [mreža područja tijela] koristi i za procjenu padova kod pacijenata starijih od 65 godina

Slika 4 prikazuje rezultat o tome, znaju li ispitanici kako se BAN mreža [mreža područja tijela] koristi i za procjenu padova kod pacijenata starijih od 65 godina. Većina ispitanika je rekla kako nezna [90,9% ispitanika], dok 9,1% ispitanika zna za navedenu informaciju.

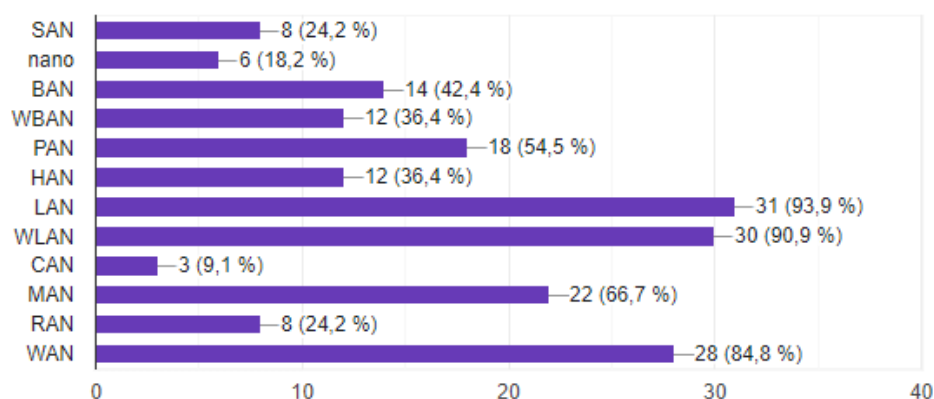
33 odgovora

Slika 5: Prikaz rezultata o tome znaju li ispitanici da potencijalne prijetnje kao što su sigurnost, smetnje i koegzistencija te propisi i standardi mogu spriječiti bržu implementaciju PAN mreže

Slika 5 prikazuje rezultat o tome znaju li ispitanici da potencijalne prijetnje kao što su sigurnost, smetnje i koegzistencija te propisi i standardi mogu spriječiti bržu implementaciju PAN mreže. Većina ispitanika nezna [57,6% ispitanika], dok 42,4% ispitanika zna.

33 odgovora

Slika 6: Prikaz rezultata o tome za koje od navedenih mreža su ispitanici najviše do sada čuli

Slika 6 prikazuje rezultat o tome za koje od navedenih mreža su ispitanici najviše do sada čuli. Najviše ispitanika je čulo za mreže: [1] LAN [93,9% ispitanika], [2] WLAN [90,9% ispitanika] i [3] WAN [84,8% ispitanika], dok je za [1] CAN i [2] nano mrežu čuo najmanji broj ispitanika.

4.Zaključak

U radu su opisane vrste mreža računala s obzirom na udaljenost koje se također rade u sklopu nastavnog procesa iz predmeta internetskih tehnologija u četverogodišnjem smjeru web dizajner. U trećem poglavlju su prikazani rezultati anketiranja temeljem anketiranih učenika [N=33] navedenog smjera. Rezultati prikazuju kako su shvatili učenici načine organizacija mreža računala s obzirom na udaljenost te njihovu svrhu. Zatim, vezano uz to koliko je nastavna tema: "Vrste mreža računala s obzirom na udaljenost" bila korisna za ispitanike i koliko će ispitanicima biti korisna u skoro vrijeme, ispitanici su ocijenili korisnost teme od jedan do pet, a najviše ispitanika je odabralo opciju 3 [42,4%] ispitanika. Također, većina ispitanika 66,7% je odabralo opciju „jesam” tj. kako jesu shvatili temeljem nastavnih tema iz internetskih tehnologija načine organizacija mreža računala s obzirom na udaljenost, dok samo dva ispitanika [6,1%] nisu shvatila. Većina ispitanika je rekla kako ne zna [90,9% ispitanika], dok 9,1% ispitanika zna za navedenu informaciju koja glasi kako se BAN mreža [mreža područja tijela] koristi i za procjenu padova kod pacijenata starijih od 65 godina. Većina ispitanika ne zna [57,6% ispitanika], dok 42,4% ispitanika zna da potencijalne prijetnje kao što su sigurnost, smetnje i koegzistencija te propisi i standardi mogu spriječiti bržu implementaciju PAN mreže. Također, ovim istraživanjem došli smo do zaključka kako je najviše ispitanika čulo za mreže računala: [1] LAN [93,9% ispitanika], [2] WLAN [90,9% ispitanika] i [3] WAN [84,8% ispitanika], dok je za [1] CAN mrežu i [2] nano mrežu računala čuo najmanji broj ispitanika.

5.Literatura

- [1] Bednjanec, Andrea. [2022]. Računalne mreže, udžbenik. ELEMENT.
- [2] Vrste, arhitektura i protokoli računalnih mreža. URL: <https://element.hr/wp-content/uploads/2021/04/unutra-12518.pdf> [18.10.2022.].
- [3] Filetin, Tomislav. [2022]. Primjena NANO materijala u tehnici. URL: http://titan.fsb.hr/~tfiletin/pdf/hazu_nano1.pdf [18.10.2022.].
- [4] Tony O'Donovan", John O'Donoghue/, Cormac Sreenan", David Sammor-, Philip O'Reilly2, Kieran A. O'Connor. A Context Aware Wireless Body Area Network [BAN]. URL: <https://eudl.eu/pdf/10.4108/ICST.PERVASIVEHEALTH2009.5987> [18.10.2022.].

[5] Varga M. [2020]. PROCJENA KORISNOSTI POJEDINIH MOGUĆNOSTI
DIGITALNIH PAMETNIH KUĆA . Zbornik radova Veleučilišta u Šibeniku.

Stručni rad

IGRA AUTISTIČNE DJECE

ALEKSANDRA P. HOČEVAR, dip. vzg. pred. otr.

VRTEC LITIJA, SLOVENIJA

SAŽETAK

U članku se raspravlja o igri predškolca s poremećajem iz spektra autizma (u daljnjem tekstu MAS) u vrtiću, djetetovom odgovoru na uključenost odgojitelja u njegovu igru i njezinom smjeru djetetove igre. U teorijskom dijelu su područja autizma, a detaljnije su opisane dječje igre s MAS-om. On ima važnu ulogu u tome. Igra je spontana i kreativna aktivnost koja se promatra u različitim vremenima ljudskog života, a ne samo u djetinjstvu, s djetetovom dominantnom aktivnošću koja se igra u predškolskom razdoblju. Za dijete igra znači stalno suočavanje s okolinom i novim situacijama. Igra igra vrlo važnu ulogu u razvoju djeteta, jer značajno doprinosi razvoju dječjih intelektualnih i motoričkih sposobnosti, a utječe i na njihov razvoj u društvenom i emocionalnom području.

Ključne riječi: autizam, dijete s MAS-om, dječja igra, simbolička igra, odgojitelj

1.UVOD

Rano djetinjstvo je vrijeme koje je prvenstveno posvećeno učenju socijalnih vještina i primanju informacija, što djetetu omogućuje uspješno prilagođavanje okolini u kojoj živi. On ima važnu ulogu u tome. Igra je spontana i kreativna aktivnost koja se promatra u različitim vremenima ljudskog života, a ne samo u djetinjstvu, s djetetovom dominantnom aktivnošću koja se igra u predškolskom razdoblju. Za dijete igra znači stalno suočavanje s okolinom i novim situacijama. Igra igra vrlo važnu ulogu u razvoju djeteta, jer značajno doprinosi razvoju dječjih intelektualnih i motoričkih sposobnosti, a utječe i na njihov razvoj u društvenom i emocionalnom području (1).

1.1.ŠTO JE AUTIZAM?

Autizam je cjeloživotni neurološko-biološki razvojni poremećaj. To je dio spektra koji se naziva poremećaji iz spektra autizma ili kratki MAS. Govorimo o spektru jer, bez obzira na poteškoće sve djece s autizmom u tri glavna područja, oni izražavaju različito od individualnog do individualnog (2).

Dok će neka djeca s autizmom moći živjeti relativno 'normalnim' životom, drugima će trebati stalna stručna pomoć. Poremećaj iz spektra autizma (u daljnjem tekstu MAS) je pojam koji u svom širem smislu pokriva autizam, Aspergerov sindrom, sveprisutni razvojni poremećaj, Rettov sindrom, sindrom patološkog izbjegavanja i semantičko-pragmatičan poremećaj (3).

Glavna područja u kojima djeca s MAS-om imaju problema nazivaju se 'trijada deficit'. Ta su područja:

- problemi s društvenom interakcijom;
- problemi s društvenom komunikacijom;
- problemi u području fleksibilnosti razmišljanja i ponašanja (3).

2.IGRAJTE DIJETE S MAS-OM

Ponašanje u igri koje dijete uči s MAS-om mora biti primjereno njegovoj razvojnoj razini ili može biti uključeno u funkcionalnu i simboličku igru. (4). Navode područja u kojima učenje samostalnog i društvenog igranja promiče razvoj djeteta s MAS-om, i to:

- Dijete kroz igru uči o karakteristikama svoje okoline;
- djetetova sposobnost komuniciranja povezana je s njegovom sposobnošću igranja simboličke igre;
- Razvoj simboličke igre može imati pozitivan utjecaj na razvoj djetetovih komunikacijskih vještina;
- djetetova izvedba stereotipnih i rutinskih ponašanja opada kako se aktivnosti igranja povećavaju;
- Socijalna igra pozitivno utječe na razvoj djetetove socijalne kompetencije (preuzimanje uloga, suradnja, dijeljenje igraćaka i uloga);
- Igra igraćaka je kontekst za vještine učenja koje će koristiti djetetu od sudjelovanja u kasnijem formalnom obrazovanju (slušanje drugih, usmjeravanje pozornosti na zadatak, preuzimanje uloga i upute za praćenje) (4).

2.1 SIMBOLIČNA IGRA DJETETA S MAS-OM

Dijete s MAS-om rijetko koristi zamjene za razne predmete, poput štapića za žlicu, što je tipično za simboličku igru malog djeteta. Također je rijetko uključen u besplatnu igru sa svojim vršnjacima, koja ne samo da odražava njegovu ograničenu sposobnost igranja, već je dijelom posljedica opetovanih neuspješnih iskustava u uključivanju u igru, što može dodatno smanjiti motivaciju za igru. Odrasli mogu promovirati djetetovu simboličku igru s MAS-om prvenstveno strukturiranjem situacije igranja i ponudom odgovarajućeg materijala za igre. Popularne igračke djece s MAS-om uključuju uglavnom igračke sa zanimljivim perceptivnim značajkama kao što su mjehurići od sapunice, kocke, sfere, kvadratići koji odgovaraju boji ili obliku ili knjige koje sadrže elemente koji se mogu dodirnuti ili igračke za funkcionalnu igru, uključujući ljuljačku, tobogan ili trampolin, te posljednje, ali ne manje važno crtiće i računalne (5).

Možemo se srušiti da je igra djece s MAS-om iscrpljena.

2.2. IGRA IGRAČAKA IGRA

Igračke, tip zvuka i posljedice stvaraju učinak promatranja koji uvlači dijete u određeni čin. Ono što se događa može biti vrlo jednostavno, poput zveckanja, ili može biti složenije, poput uključivanja brojčanika na igračku. Ovaj način korištenja igračkaka uči dijete da njegovi postupci mogu uzrokovati određeni vidljivi događaj. Dijete će se više zanimati za igračke kada sazna da igračke mogu biti zabavne. Ova lekcija o uzroku i posljedici važna je misao za druge vrste učenja. Djetetu s MAS-om lakše je koristiti igračke ako je njihov učinak vrlo očigledan. Igračke koje su jednostavne za upotrebu i rad također će djetetu omogućiti uspješnu igru (6). Igra igračkaka koja nema očigledan učinak ili jasnu svrhu izazovnija je jer zahtijeva od djeteta da odluči što bi igračka trebala učiniti, a ne igračku koja proizvodi kampanju koju je stvorio dizajner igračkaka. Važno je da je dijete zainteresirano za odabrane igračke i da je djetetu dopušteno koristiti. Igra igračkaka koja nema očigledan učinak ili jasnu svrhu izazovnija je jer zahtijeva od djeteta da odluči što bi igračka trebala učiniti, a ne igračku koja proizvodi kampanju koju je stvorio dizajner igračkaka. Važno je da je dijete zainteresirano za odabrane igračke i da dopustimo djetetu da koristi igračku na način koji mu ima smisla (6). Budući da je učenje igranja za dijete s MAS-om teško, izbor i upotreba materijala koji potiču i motiviraju dijete vrlo je važan. Primjeri jednostavnih igračkaka koje nemaju uzroka i posljedica su automobili i kocke. Ove igračke imaju prilično jasnu svrhu, gledano iz naše perspektive, ali dijete s MAS-om može predstavljati probleme. Kad ne razumije svrhu, stvorit će vlastiti način korištenja igračke. Dijete se ne mora zaustaviti u ponavljajućoj igri, a umjesto toga ovu aktivnost proširujemo na različite načine (6).

Učenje djeteta s MAS-om, kako uključiti dvije različite igračke u istu aktivnost, poput stavljanja osobe u automobil i vožnje s njom, ili stavljanja lutke u krevet i pokrivanja poklopcem pčelom. Ovo je početni korak prema fantasy igri, ali zahtijeva sofisticiranije vještine mašte jer dijete koristi igračku na način koji se često koristi. Važno je da odrasli počnu koristiti vizualne modele i potiču dijete da oponaša svoje postupke. Kada je dijete svladalo jednostavne rutine, odrasli mogu uvesti nekoliko faza u istu rutinu, poput više ljudi u autobusu, ili poljubiti djevojčicu prije nego što je

stave u krevet i pokriju kolotečinom. Prema gospodinu (6), čak i kada se dijete nauči igrati s različitim igračkama, neće spontano intervenirati, čak i ako uživaju u igri. Često dijete s MAS-om ne zna kako započeti aktivnost. U tom slučaju, odrasli mu moraju ponuditi kraći popis igračaka s kojima se može igrati i dopustiti mu da sam odabere igračku. Odrasli ga tada vode do početka igre.

2.3. PEER IGRA

Kada dijete s MAS-om pobijedi u drugoj vrsti igre, odrasli mogu uključiti vršnjake u svoju igru. Dijete s MAS-om bit će najuspješnije ako su vršnjaci uključeni postupno, korak po korak. Na početku bi se djeca trebala slobodno igrati u istoj sobi, ali svaka sa svojom igračkom. Djetetu s MAS-om u ovoj će fazi trebati više vremena da se uključi u igru od svojih vršnjaka, jer prisutnost druge djece za dijete s MAS-om može biti uznemirujuća i uznemirujuća. Nakon toga slijedi igranje rame uz rame s istim igračkama, poput igranja kockicama, ali ipak svaka za sebe. Sandboxi ili vodeni stolovi također su prikladni za ovu vrstu igre. Nakon što djeca koriste iste uređaje, početak će ih razmjenjivati. Učenje dječje igre s MAS-om često je korisno ako je njihov partner za igre stariji vršnjak, jer će biti tolerantniji. Također je važno započeti s takvom promjenom u kontekstu aktivnosti u kojoj je dijete uspješno, na primjer u igri kockica (6). Uvođenje vršnjaka u igru postupno će pomoći da djeca s MAS-om dožive uspjeh u društvenim interakcijama. Ako se dijete s MAS-om osjeća uspješno tijekom igre, dijete koje se igra s njim također će više uživati u igri. Normativna djeca često su dobri učitelji socijalnih vještina dijete MAS, ali važno ih je naučiti da djeca s MAS-om ne razumiju uvijek sve riječi i da moraju biti mnogo upornija da ostanu u društvenoj aktivnosti (6).

(7) definiraju igru u cjelini:

- interno je motiviran samom aktivnošću i ne vodi se vanjskim zahtjevima;
- djeca se više bave aktivnošću nego ciljevima;
- Djeca se igraju poznatim ili nepoznatim predmetima;
- aktivnosti igranja mogu biti maštovite;
- je slobodna aktivnost i na nju ne utječu vanjska pravila;
- zahtijeva aktivno sudjelovanje.

(7) definira igru na sličan način, navodeći da igra:

- simboličan je, dakle, prikaz stvarnosti "kao da" ili "što ako";
- što znači, jer je to iskustvo;
- užitek jer je to zadovoljstvo za djecu;
- dobrovoljno i interno motivirano;
- definirano implicitnim ili eksplicitnim pravilima;
- iskustvo jer se manifestira kroz aktivnost djece.

Dječja igra univerzalna je aktivnost koja se razlikuje ovisno o dobi, sadržaju, vremenu i okolišu djeteta. Igra je dijalog između mašte i stvarnosti, između prošlosti i sadašnjosti, između betona i apstrakcije te između sigurnosti i rizika. Može se definirati opisivanjem njegovih karakteristika, osobito onih koje ga razlikuju od ostalih djelatnosti (5).

3.IGRA AUTISTIČNE DJECE

Igra je aktivnost u kojoj je dijete često uključeno samo u ranoj dobi, što nije slučaj s djetetom s poremećajem iz spektra autizma ("dijete s MAS-om"). Za takvo dijete igra nije aktivnost koja nudi mogućnosti za razvoj različitih vještina, preuzimanje uloga i ulazak u društvene interakcije, kao što je slučaj s njegovim normativnim vršnjacima. Često igra sam jer teško komunicira i izražava želje (5). Budući da djeca s MAS-om spontano ne razvijaju sve vrste igara, posebnu pozornost treba posvetiti učenju i vođenju djeteta kroz različite oblike igre, poput simboličke igre (2).

Međuigra i integracija područja djelovanja kroz igru u vrtiću odvija se kod djeteta bez poteškoća u normativnom razvoju, a kod djeteta s MAS-om odgojitelj mora kvalitetno planirati, poticati i voditi dijete. U simboličkoj igri možemo promatrati i vrednovati vještine socije. Većina djece s MAS-om ne može ući u igru, pa je simbolična igra rijetka. Dijete s MAS-om može posvetiti puno vremena igri koja je stereotipna i ponavljajuća. Njegova igra često se odnosi na manipulaciju predmetima. Uočljiva su opsesivna i kompulzivna ponašanja. On je u stanju naučiti jednostavne sekvence igre ili oponašati igru, čak i ako ne razumije njezino značenje. Tu je i primjetna averzija prema promjenama ili inzistiranje na istovjetnosti. Strukturne igre, koje karakterizira djetetovo povezivanje i sastavljanje pojedinih dijelova igračke, jaka su točka djeteta s MAS-om. Dječje igre s MAS-om često odražavaju njegove ograničene, ponavljajuće, specifične interese. Karakterizira se upotreba igračkica na neobičan ili čak nefunkcionalan način. Najistaknutija je njegova nemogućnost sudjelovanja u grupnim igrama, što zahtijeva međusobnu komunikaciju i suradnju (2).

4.TUMAČENJE PROMATRANJA DJETETA U ODJELJKU

Prije početka promatranja, odgajatelj je dobio upute da odabere neki strukturirani i reality materijal i neki nestrukturirani materijal te da se igra s djetetom 20 minuta. Odgajatelj je bio slobodan odabrati gradivo. U kategoriji strukturiranog i reality materijala odabrala je knjigu, balon, mjhuriće sapunice, automobile, šalice, žlicu, lutku, Lego kocku, željeznički vlak, lutke za ruke, plastično voće i povrće, špekule na stazi, injekciju, stolni nogomet, terapijsku loptu, mehaničarski alat i kacigu. Kao nestrukturirani materijal odabrala je drvene kocke, komade različitih veličina, kartonska kućišta, kartonsku kutiju, vezicu, drvene šipke, plastelin, drveni cilindar, kocku, kvaku i kuglu, lego kockice i klip. Set materijala koji je odgojitelj odabrao za dječaka bio je nešto drugačiji, naime, u kategoriji strukturiranog i reality materijala postavila je drvenu kuću s obojenim kuglicama, kuglicama različitih veličina, plastičnom igračkom sa zvukom, brojčanikom, automobilima, mjhurićima sapuna, telefonom, zagonetkom, gusterom, čašama, žlicom, plastičnim voćem i povrćem, mramorom sa stazom, bubnjem, alatom, kockicama, kockicama, kockicama, garaža, modeli plastičnog dizajna i didaktički tetris. Kao nestrukturirani materijal odabrala je drvene kockice u boji, kartonska kućišta, pladnjeve različitih veličina, vunenu žicu, klip, drvene kockice, drvene kockice, drvene kockice, kartonsku kutiju, plastelin, drvene kugle, plastičnu kutiju i drveni cilindar (5). Odgajateljica se gotovo uvijek igrala s dječakom sa strukturiranim i reality materijalom, a dječak se gotovo uvijek odazivao na njezinu igru. Primijetili smo da je odgojiteljica uzela knjigu u ruke,

pogledala je, pogledala u sličice, puhala u mjehuriće sapunice, napuhala balon i bacila ga u zrak, gurnula automobil na pod, pomiješala čaj u šalici s žličicom, nahranila lutku, gurnula vlak na tračnice, sastavila se s Lego kockicama, podijelila voće i povrće, igrala se čekićem, vijkom i vijkom. Tijekom promatranja, dječak je gotovo uvijek reagirao na igru odgajatelja listajući knjigu zajedno, pušući mjehuriće sapunice zajedno, prolazeći pored balona, gurajući automobil nekoliko puta, izmjenjujući čaj u šalici, oponašajući odgajatelja koji hrani lutku, gurajući vlak na tračnice, naizmjenice sastavljajući toranj Lego kockica, distribuirao je voće i povrće, Lupao je čekićem i uvrnuo vijke odvijačem. Odgajatelj je gotovo uvijek nazivao strukturirani i reality materijal kada se igra s dječakom. Dječak je često odgovarao na njegovo ime, pa je dio materijala sam nazvao. Odgajatelj je jasno imenovao svaki materijal ili rekao što radi, a dječak je često ponavljao riječi koje su uglavnom bile vrlo jasne i razumljive (5) Odgajatelj je dječaku često nudio nestrukturirani materijal iznijevši ga iz kutije, stavio ispred sebe, pokazao mu ga ili mu ga predao. Dječak je često odgovarao na ponuđeni materijal gledajući ga, hvatajući ga, hvatajući ga i odbijajući, govoreći daj mi ili neću. Razgovorom s odgajateljem dobili smo odgovor na pitanje usmjerava li igru djeteta s MAS-om strukturiranjem igračke situacije i ponudom igračkog materijala. Na temelju odgojitelja, profesionalnog i sveobuhvatnog, mogu se vidjeti odgovori koji djetetu nude MAS materijal za igru i strukturiraju situaciju igranja. Važno je istaknuti da sama situacija igranja uvijek ovisi o djetetovom razvoju, njegovoj sposobnosti i trenutnom raspoloženju. Međutim, kad god je to moguće, odgajatelj čeka djetetovu inicijativu i želju za igrom. Jedini način strukturiranja okruženja za igru koje će privući i motivirati dijete je odabir igračaka koje dijete voli, što znači da dijete mora jako dobro poznavati dijete. Kada odgajatelj stekne osjećaj da je dijete to prihvatilo, prati svoju igru, uključuje se u nju i tek tada se njegova predstava može režirati (5). Odgojitelj je istaknuo da igri daju iznimno veliku važnost, jer je igra, kao i za dijete s normativnim razvojem, važna i za dijete s MAS-om. Igra promiče razvoj kognitivnih funkcija i temelj je za izgradnju odnosa između vrtića i dječjih radnika s MAS-om, jer mogu, kroz igru i opuštenu atmosferu odgajatelja, posegnuti za svojim djetetom da ih prihvati i dopusti im ulazak u njihov svijet. Odgajatelj se mora spustiti na djetetovu razinu razmišljanja, promatrati ga u igri, oponašati ga i slijediti. Učenje igre dugotrajan je proces za dijete s MAS-om, trčanje postupno i malim koracima. Odgojiteljica je istaknula da njihova svrha nije uvijek usmjeravanje i ispravljanje djetetove igre. Kada se dijete igra samo, može mu se dati prilika da ga gleda u igri, da stvori sliku i mišljenje o tome gdje je i koliko dijete napredovalo i gdje raditi. Na taj način mogu otkriti i njegova jaka i slaba područja, promicati verbalno i neverbalno izražavanje te finu i grubu motoričnost. Nudeći strukturiran i stvaran i nestrukturiran materijal djetetu s MAS-om, odgojitelj je sjeo, nazvao ga imenom, pokazao mu materijal, ponudio mu ili ga pitao želi li se igrati s njom, kako bi dijete s MAS-om odgovorilo na smjer odgojitelja u njegovoj igri. Njegova reakcija bila je na različite načine tako što je sjeo do odgajatelja, pogledao je, dodirnuo, smješkao se, ometao materijal, ispružio ruku, rekao: "Daj mi", pogledao je materijal i nazvao ga. Na pitanje o tome je li dijete s MAS-om stoga se na smjer njegove igre može odgovoriti potvrdno. Dijete je, ponekad s ohrabrenjem, ponekad bez njega, reagiralo na smjer odgojitelja u njegovoj igri. Na temelju ovog nalaza može se zaključiti da je uloga odgojitelja u igranju djeteta s MAS-om izuzetno važna. Kao zanimljiva točka, iz promatranja igre djeteta s MAS-om i odgajateljem vidljiva je njegova dosljednost. Upute su joj uvijek bile kratke i jasne. Prije nego što je djetetu dala upute, uvijek ga je zvala imenom, usmjeravajući njegovu pažnju na sebe. Kada njezine verbalne instrukcije nisu bile dovoljne, fizički ga je pratila držeći dijete za

ruke i pomažući mu u provođenju uputa. Sa svojim ohrabrenjem, s različitim motivatorima, elementi simboličke igre također su bili vidljivi u igri, posebno koristeći nestrukturirani igrački material (5) Na pitanje o tome je li odgajatelj uključen u igru djeteta s MAS-om, tako da mu pomaže podići svoju igru na višu razvojnu razinu, teško je posebno definirati. Odgajatelj je to pokušao postići na različite načine. Odgajatelj je gotovo uvijek verbalno pratio i imenovao strukturirani i reality materijal, kao i nestrukturirani materijal. Dijete je često reagiralo i ponavljalo riječi. S obzirom na to da dijete s MAS-om rijetko koristi zamjene za razne predmete, poput žlice, uloga odgojitelja iznimno je važna u tom pogledu. Odrasli mogu promovirati djetetovu simboličku igru s MAS-om prvenstveno strukturiranjem situacije igranja i ponudom odgovarajućeg materijala za igre. Dječak je često reagirao na smjer svoje igre odgajatelja, što znači da je odgajatelj često uspijevao podići svoju igru na višu razinu razvoja. S obzirom na to da dijete s MAS-om rijetko igra simboličnu igru, teško je sebi, bez pomoći, zamisliti što je određeni nestrukturirani materijal mogao zamisliti. S te strane, odgajatelj je bio od velike pomoći djetetu s MAS-om i podržao je njegovu igru riječju. Kao što smo već pisali, razvoj govora i djetetova simbolična igra usko su povezani. Ovaj odnos između njih dvoje vrlo je slab kod djeteta s MAS-om i djelomično ovisi o karakteristikama govorne interakcije između djeteta i odrasle osobe. Dijete s MAS-om najčešće se koristi kada želi zadovoljiti vlastite potrebe, ali ga rijetko koristi u međuljudskoj funkciji koja bi mu omogućila da se uključi u društvene odnose s odraslom osobom ili djecom (5).

5.ZAKLJUČAK

Dijete s MAS-om ima slabiju potrebu za istraživanjem i nedostaje mu znatiželje, štoviše, s igrom koju izaziva odrasla osoba, ima manje problema od spontane igre. Iz toga možemo zaključiti da se dijete s MAS-om može pretvarati tijekom igre, ali ne spontano. Dijete s MAS-om možda se ne percipira kao dijete za igranje, a istraživanja pokazuju da dijete s MAS-om nije potpuno nesposobno za igranje, ali njegova se igra značajno razlikuje po kvaliteti od one njegovih normativnih vršnjaka. Iako je poznato da je igra djeteta s MAS-om drugačija, još uvijek je malo istraživanja u području učenja igre djeteta s MAS-om. Iz toga se može zaključiti da podizanje igre djeteta s MAS-om na višu razvojnu razinu ovisi i o ulozi odgajatelja, ali najvažnija uloga je dijete s MAS-om. To je zato što igra ovisi o njegovim intelektualnim sposobnostima (opće razumijevanje, komunikacijske vještine, sposobnost prihvaćanja promjena, sposobnost suradnje, razvoj mašte . . .), njezina inicijativa, želja za igrom i trenutno raspoloženje.

6.LITERATURA

- [1.] Ružič, M. in Buzeti M. *Pomen igre za socialni in čustveni razvoj otroka. Teorije otroške igre.* Ljubljana, Educa (2011).
- [2.] *Smernice za celostno obravnavo oseb s spektroatističnimi motnjami* Ljubljana: Ministrstvo za zdravje. (2009).
- [3.] Hannah, L. *Učenje mlajših otrok z motnjami avtističnega spektra: priročnik za starše in strokovnjake v rednih šolah in vrtcih.* Maribor: Center Društvo za avtizem. (2009).
- [4.] Marjanovič Umek, L. in Fekonja Peklaj. *Sodoben vrtec: možnosti za otrokov razvoj in zgodnje učenje.* Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete. (2008)
- [5.] Marjanovič Umek, L. in Zupančič, M. *Teorije otroške igre. Psihologija otroške igre: od rojstva do vstopa v šolo.* Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete, str. 1-3. (2006)
- [6.] Hogan, K. *Strategije učenja otrok z avtizmom z metodo TEACCH.* Ljubljana: Center za avtizem. (2005).
- [7.] Marjanovič Umek, L. in Fekonja Peklaj, *Sodoben vrtec: možnosti za otrokov razvoj in zgodnje učenje.* Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete. (2006).

Stručni rad

POTJEH - O ISTINI KOJA JE IZGUBILA ČOVJEKA

Siniša Opić

Učiteljski fakultet, Zagreb

Željka Pintar

Dječji vrtić Kustošija, Zagreb

Sažetak

Radom se dijalogizira s *Pričom iz davnine*, bajkom o Potjehu. Analizom njene radnje, razmatra se psihološko strukturiranje pojedinačne osobnosti. Naznačuje se moguća Mažuranićkina sugestija kako su zarobljujući ideali ljudskom životu nedostatni, jednako kao i zaslijepljujuće ambicije. Potjeh, nositelj misli o susretu s Drugime kao preduvjetom življenja u ljudski konstruiranom svijetu, izdvaja se kao značajan sugovornik suvremenog recipijenta priče - čovjeka narcističkog Zapada.

Ključne riječi: empatija, istina, Potjeh

1.Uvod

Čovjek je, po kršćanskom shvaćanju, biće posinjeno s Bogom [1]. Isus Krist, s ljubavlju prihvaćajući ljudsko obličje, zemaljski uprisutnjuje svoju svemoguću, sveprisutnu, sveznajuću, vječnu narav. No svakom je čovjeku, kao ograničenom stvorenju, potrebno odžalovati vlastite manjkavosti i zamijeniti fantaziju svoje svemoćnosti s prihvaćanjem ljudske ranjivosti. Smrtan i pogrešiv, čovjek je suštinski samonedostatan. Otrgnut od prirode i odijeljen od svijeta, pozvan je ujediniti se u ljudsku zajednicu s ljubavlju [2]. Čovjek je određen Drugime i odgovoran je za njega [3]. *Ja* je riječ koja uvijek dolazi u paru, s *Ti* ili *Ono* [4]. Samo po sebi, *Ja* ne postoji. Svijet odnosa sadržan je u združivanju *Ja* i *Ti*. Život je čovjekovo stanje sebstva u kojem se ono zatiče izvan svoje volje, prije svake vlastite odluke [3]. Stvoren, subjekt ovisi o riječi koju mu daju oni koji mu predhode. Okarakteriziranom i interpretiranom, potrebni su mu Drugi kako bi mislio i govorio. Krivo razumljen ili neshvaćen, u jeziku [svijetu] gubi svoje ljudsko mjesto. Kako bi se zdravo psihološki konfigurirao, sebstvu je od rođenja potreban empatični self-objekt [5]. Doživljaj odnosa između sebstva i njegovog objekta, određujući je za psihološku strukturu [6]. Formirana od rođenja, potreba za značajnim Drugim, nesmanjenom snagom, prati čitav ljudski život [5]. No, iako od životnog početka kohezivnost svoje osobnosti duguje savezu s drugima, čovjek današnjice, veličajući svoju samozakonodavstvenost, grandiozno se samopredstavlja kao *self-made-man* [7]. On vjeruje kako je samostalni kreator i organizator vlastite egzistencije. Prosvjećeno izlazeći iz samoskrivljene nezrelosti, služi se vlastitim razumom bez ičijega vodstva [3].

Autonoman, on odvažno empirijski pristupa svijetu i drugom čovjeku, svodeći ih na objekt saznanja. Znanstvenom neosobnošću, spoznaje objektivirani svijet [4]. Preferiranjem znanja STEM područja, neutralno poima stvarnost. Distanciran od načela kojima se usmjerava mišljenje i zbilja, reducira um na praktičnu dimenziju djelovanja i korisnosti [8]. Kao apstraktni promatrač, u isključenju uzajamnosti, teži pragmatičnoj istini, stvarajući znanje kojim okolinu funkcionalno pokorava. Narcistička zamka, u koju je svojim stavom suvremeni čovjek kapitalističkog Zapada uspješno zapleten, na slikovit je način opisana Mažuranićkinom bajkom o Potjehu, momku koji je više od ičega cijenio istinu. S obzirom na važnost ideje koja se njome upućuje odrastajućima, njezina će analiza predstavljati glavnu okosnicu ovog rada.

2.Pronalazak istine u izgubljenom životu

Priča o Potjehu dočaraj je [ne]uspješnog sazrijevanja u čovjekovom odrastanju. Mladići, lutajući šumom. zamišljaju svijet. U pripitomljeno socijaliziranim momcima, u čijoj se kolektivom uređenoj osobnosti ne prepoznaje vlastita jedinstvena značajka, javlja se inicijativna znatiželjnost. Priželjkuju saznati što je izvan horizonta njima poznatog univerzuma. Potreba razumijevanja svijeta izvan poslušnosti, i mimo ustaljenih, nepropitanih regula svojstvena je svim autonomnim, psihološki neponištenim, živim subjektima. Kako bi, nakon pada u stopljenost sa svijetom, mogli napustiti zadane uloge i autentično se susresti s drugima, momci ponajprije moraju odmaknuti od djeda i tijesne tradicijske identifikacije Predočavajući Potjehu, Ljutiši i Marunu sve postojeće - sva blaga, polja i dobra, sva bogatstva, vojske, koplja i pljenove, i sve zvijezde, Svarožić, prekrasno momče u blistavom odijelu, usmjeravajući ambiciju mladića, zaključuje kako je za sreću potrebno ostati na krčevini, uz djeda, sve dok mu ne vrate njima danu ljubav. Time on, kao predočaj

ljudskog nesvjesnog, dvosmjerno direktira žudnju dječaka. Nagon za poistovjećujućim sjedinjenjem sa svijetom, predstavlja slikama bogatstva, moći i znanja. Djed, kao konstrukt odnosa, nagovještava realizaciju dječakove žudnje za autentičnim bivanjem. Odlaskom Svarožića u šumi nastaje dan, a osviješteni momci u svojem se budnom umu ne dosjećaju njegove poruke. Njihovo nesvjesno, ostaje im izvan dosega. U nemogućnosti prisjećanja, prihvaćaju sugestije bjesova. Marun odluči kolonizirati svijet bogatstvom, a Ljutiša snagom. Svoje ambicije stješnjaju uz vlastitu torbu i njedra. Iskustvom osvajanja, oni traže svoje mjesto u svijetu.

Rasplamsani strašću za bogatstvom i slavom, unuci odluču smaknuti djeda. No, niti jedan od njih ne htjede to učiniti vlastitom rukom. Fantazma patricida, predočena je unukovim paležom djeda [Oca] i rodne kolibe [Majke]. Destruktivna namjera usmjerena Djedu - ujedinenom principu majčine i očeve ljubavi, razvojno je očekivana. Izlazeći iz simbiotičke sjedinjenosti s roditeljima, djeca im nužno istovremeno upućuju ljubav i suparništvo [9]. Poistovjećivanje uvijek zahtijeva dinamičku ambivalenciju ljubavi i mržnje [10]. Ali stara orahovina rodne kolibe tvrda je kao kamen, plamen je oblizuje, ali ne zahvaća- uništavalaštvo djece staloženo je prihvaćeno. Razumijevanjem djetetovog bijesa i dozvoljavanjem njegove srdžbe bez okrivljivanja i postidivanja, roditelj mu omogućuje da zahtjevne emocije, podijeljene sa svijetom, postanu dio svjesnog iskustva. Roditeljevo preživljavanje djetetovog gnjeva raskida njegovu fantaziju svemoćnog uništenja - za dijete, roditelj postaje biće zasebne subjektivnosti. U kontekstu Mažuranićkine priče, spašavanjem Djeda iz paleža, i primjećivanjem kako mu je lice posiljilo i propalo, Marun i Ljutiša preobražavaju odnos s njime - umjesto identifikacijskog produžetka, Djed, svojim licem, postaje osobnost.

Suočavanje s mrtvim Potjehom, ranjava grandomaniju njegove braće. Beživotan brat, lišava ih bjesova. Kao jasan uvid u konačnost i ograničenost, smrt ublažava doživljaj velebnosti, povređujući njihov narcizam. U Ljutiši i Marunu, otrežnjujuće razočaranje formira osjećaj krivnje prema Djedu. Osviještenom odgovornošću, oni zaslužuju oprost. Potjehova je sudbina drukčija. Priznajući da se ne sjeća Svarožićeve poruke, odlučuje se prisjetiti. Kroz težnju za dosjećanjem, pokušava znanjem kontrolirati sudbinu. On ne smješta bjesove ni u njedra niti u džep. Boreći se protiv njih, usmjeren je svom idealu. No, čeznutljivost prema principu čini ga slijepim za ljudsku stvarnost - istina je čovjeku nedostupna. Čovjek je uvelike direktiran nesvjesnim. I njegova namjera dosezanja istine o prirodi, osuđena je na neuspjeh - postanak i unutarnju logiku zakona prirode, čovjeku je nemoguće shvatiti [10]. Kako bi ipak dosegnuo svoju vrijednost, Potjeh se osamljuje. Tražeći suštinsku poruku, ponire u sebe. Zahtijevajući samoću, samopreispituje se. No u prisjećanju neprestano ga ometa bijes. U pokušaju distanciranja, Potjeh ga ignorira. Pokušava ga uništiti, stješnjavajući ga kamenom. Potiskujući ga, želi ga poreći. Ipak, bijes je neuništiv. Iako je za Mažuranićku bijes malen, nakazan, crn i rogat, kao dočaraj ljudske ambicije, čovjeku je nužan. On je izvor ljudske vitalnosti i motivacije [11]. Prigriliti ambiciju poput Ljutiše i Maruna opravdana je ljudska težnja. Ona postaje nakazna tek ukoliko je neuljuđena i otrgnuta od dijaloga sa svijetom. Bijes je opak jedino kada njegove namjere nisu stavljene u službu života. S druge strane, Potjehovo inzistiranje na istini, jer je ona preča od svega, ograničava ga na robovanje idealu. U izoliranom odmaku od Drugih, on anulira svoju čovječnost. S obzirom da se vrlina ne krije u čovjeku, već je ona uvijek između ljudi [3], njegova nedijaloška, samotnjački tražena istina, ne predstavlja etički princip. Temeljna uloga svakog moralnog sustava prvenstveno je njegovanje međuljudske empatije i

suosjećanja [12]. Samo je Drugi, koji je uvijek zagonetka, izvorište etičkog iskustva [3]. U tom se iskustvu ne radi o Drugome kako objektu empirijskog spoznavanja kojeg je potrebno obuhvatiti umskim mjerama, već je doživljaj njegova lica izvor sve mudrosti. Umjesto u imperijalnom, samoodređujućem umu, u neuhvatljivom i ranjivom licu siromaha i stranca krije se sam Bog [3]. Zato Potjehov pokušaj samotnog služenja velebnom idealu, razlama njegovu osobnost poput podčinjavanja neuljuđenim strastima njegove braće. Sučelivši se sa Svarožićem, Potjeh se utapa. Gubeći ljudskost u sjedinjavanju sa nesazrijelim idealom, pokušavajući umiti svoj obraz, pada u ponor zdenca. Postavši djelom autonomne osobnosti Ljutiše i Maruna, Djed [združena ljubav Majke i Oca] uvodi Potjeha u zlatan Svarožićev dvor, smještajući ga, u carstvu nesvjesnog, za stol sjajnih, i za život nedostatnih ljudskih ideala.

3. Zaključak

U čovjeku, po suvremenom shvaćanju identiteta, postoji dubok unutarnji prostor mogućnosti koji se zbog društvenih pravila, ograničenja i nametnutih uloga otežano realiziraju [13]. Takvim se ograničavateljima samozakondavstvenosti čovjek treba oduprijeti i autonomno se strukturirati. Autentični pristup svijetu nezapriječenog subjekta, zaista zahtjeva identifikacijsko razjedinjavanje od poistovjećujućih spona [10]. Međutim, izlazak iz sjedinjenja ne podrazumijeva ulazak u izolirano samobivanje. Izlazak iz jedinstvenosti sa svijetom, upućuje na potrebu uspostave prijateljskog saveza sa njime. Mažuranićkina braća započinju razvojno nužnu deidentifikaciju sa tradicijom, no kroz nju prolaze na sebi svojstven način. U punini tog procesa sudjeluju Ljutiša i Marun. Tražeći svoj osoban način života, robuju ciljevima te otkrivaju svoju vrijednosno neusmjerenu snagu. Raspirivanjem vlastitih ambicija, osvajaju objektiviran svijet. U svom pohodu, roditelju upućuju bijes, kako bi nakon njegovog preživljavanja, uspostavili autentičan, nezapriječen odnos. Suočivši se sa smrću, kao razočaravajućom povredom vlastite velebnosti, uljuđuju svoje nedozrele strasti. Kajanjem, zaslužuju oprost, te postaju ljudi u svijetu, među drugim, sebi sličnim ljudima. U djelu se naslućuje kako autorica, opisujući Potjeha kao najpravednijeg među braćom, veliča ljudske ideale, poput principa istine. S druge strane, bjesove predstavlja kao zle, opake, rogate, crne, nakazne sile. Dok Marunov bjes cvili *Hajde, žurno, hajde! Treba da se traži, treba da se nađe! Da tražimo pčelce, da sakupljamo meda, da djelamo rovaš od stotinu reda!*, Ljutišin progovara *Hajde žurno, hajde! Treba da se traži, treba da se nađe: koplje, luk i strijela po junačkoj čudi, da strepe pred nama zvijeri i ljudi!* [14]. Ipak, ambicije su čovjeku potrebne jednako kao ideali [11]. Njihovo komunikacijsko supostajanje nužno je zdravoj pojedinčevoj osobnosti. Čovjekov život zbiva se u paradoksalnom konstruktivnom grandioznosti *Ja sam savršen i ti mi se diviš* i idealizacije *Ti si savršen, a ja sam dio tebe* [6]. Inzistiranje na pojedinom polu, razlama osobnost. Neidealizirane ambicije zle su poput neambicioznih ideala. Iako se Mažuranićkinom pričom opisuje univerzalna izgradnja čovjekove osobnosti, s njezinom je radnjom, u suvremenom kontekstu, moguće uspostaviti dijalog koji proizlazi upravo iz aktualnih društvenih potreba. U tehnološki naprednom, racionalno upravljanim, religijski raščaranom društvu znanja, znanstveno tumačena istina zastupljena je isuviše. Suvremenom pojedincu, umjesto izolirano tražene istine o njemu samome i svijetu, potreban je autentični ljudski odnos [5]. Njemu je neophodna dozvola priznanja da zahvaljujući tuđem Ti konstruira svoje Ja. Potrebno ga je poduprijeti u razvijanju

odgovornosti odraslog čovjeka, koji nadvladava zarobljenost u vlastitom narcizmu [3]. Navedeno iziskuje pojedinčevu hrabrost. Susret s Drugim zahtjeva da se On ponižavanjem ne svodi na vlastiti alter ego, da ga se ne objektificira. Kako bi sugovornik bio viđen kao stvarni subjekt, potrebno je smiono odbaciti vlastite projekcije i vlastiti identitet. Tek takav susret dopušta da Ti postane dio Ja, omogućavajući mu da ostvari sebe u potpunosti [15]. Uz hrabrost, neposredan, uzajaman ljudski odnos zahtjeva sposobnost oprosta. Središnji preduvjet opraštanja je kapacitet žalovanja [16]. Svaki, razvojno nužan, u odrastanju neizbježan gubitak [poput gubitka samopoštovanja, osjećaja sigurnosti, grupne karizme, fizičke snage], iziskuje žalovanje iz kojeg se rađa oprost i pomirenje. Odžalovati vlastiti narcistički poraz dozvoljavanjem vlastite manjkavosti, i prihvatiti autentičnog Drugoga unatoč njenoj, razvojna je situacija jednako bliska Mažuranićkinom čovjeku iz davnine, kao i njegovom sugovorniku, čovjeku izgubljenom u suvremenoj okolini empatijske praznine.

4.Literatura

- [1] Filić A. Kristološki naglasci govora o Božjem milosrđu u promišljanjima izabranih crkvenih otaca. Nova prisutnost. 2017; 15[3]: 343-62.
- [2] Fromm E. Umijeće ljubavi. Zagreb: Naprijed; 1986.
- [3] Perović D. Izlazak iz samoskviljene nezrelosti: Kant i Levinas. Filozofska istraživanja. 2017; 148[37]: 813-32.
- [4] Buber M. Ja i Ti. Beograd: Vuk Karadžić; 1977.
- [5] Biram dobro [Internet]. Zagreb: Biram dobro; c2020b [cited 2022 Oct 15]. Dostupno na: <https://biramdobro.com/kohutov-arhaicni-i-zreli-selfobjekt/>
- [6] Vukosavljević T. Pojam empatije u Self psihologiji Heinza Kohuta. Psihologija. 1996; 4: 499-508.
- [7] Saleci R. Tiranija izbora. Zagreb: Zaklada čujem, vjerujem, vidim; 2016.
- [8] Novalić F. Rasipanje budućnosti: kritika mita napretka i cinizma rasipanja. Zagreb: Alinea; 2003.
- [9] Winnicott D.W. Dijete, obitelj i vanjski svijet. Zagreb: Naprijed; 1980.
- [10] Pavić L. Lacan: Imaginarna jedinstvenost subjekta nasuprot autentičnom Ja. Zagreb: Školska knjiga; 2017.
- [11] Biram dobro [Internet]. Zagreb: Biram dobro; c2020a [cited 2022 Oct 15]. Dostupno na: <https://biramdobro.com/vladimir-nemet-narcizam-narcisticka-povreda-narcisticki-bijes/>
- [12] Wall F. Prirodno dobri: podrijetlo ispravnog i pogrešnog kod ljudi i drugih životinja. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk; 2001.
- [13] Fukuyama F. Identitet. Zahtjev za dostojanstvom i politike zamjeranja. Zagreb: TIM press; 2020.
- [14] Brlić-Mažuranić I. Priče iz davnine. Zagreb: Profil International; 2008.
- [15] Dodlek I. Buberova filozofija dijaloga i umjetnost kao susret. Filozofska istraživanja. 2013; 33[1]: 83-95.
- [16] Urlić I. O oprost i pomirenju u suvremenom svijetu. U: Marčinko D, Rudan V, urednici. Nelagoda u kulturi 21. stoljeća. Zagreb: Medicinska naklada; 2018. str. 119-124

Stručni rad

SPECIFIČNE POTEŠKOĆE U UČENJU MATEMATIKE I MOGUĆE MJERE POMOĆI

Lea Ražman, profesorica specijalne i rehabilitacijske pedagogije
Centar za osposobljavanje Elvira Vatovec Strunjan, Slovenija

Sažetak

U osnovnoj školi matematika je jedan od najvažnijih predmeta. Osim kompetencija čitanja i pisanja, za postizanje uspjeha u školi i kasnijem životu ključne su matematičke kompetencije. Istraživanja pokazuju da među djecom školske dobi i adolescentima oko 6% populacije ima specifične poteškoće u učenju matematike, od čega se polovica učenika suočava s vrlo izraženim poteškoćama [2]. Učitelji imaju važnu ulogu u prepoznavanju učenika koji se suočavaju s problemima u područjima računanja i razumijevanja matematičkih relacija te otkrivanja njihovih uzroka i pronalaženja različitih mjera pomoći. Ključno je uzeti u obzir jaka područja, znanja i strategije djeteta te provoditi diferencijaciju i individualizaciju postupaka učenja u skladu s djetetovim nedostacima [7]. U članku su objašnjene specifične poteškoće u učenju matematike i prezentirane moguće mjere pomoći te didaktička pomagala uz pomoć kojih učenici mogu razviti kompenzacijske strategije i na taj način postići veći uspjeh u matematici.

Ključne riječi: diskalkulija, specifične poteškoće u učenju aritmetike, mjere pomoći, didaktička pomagala.

1.Uvod

Nastavni plan i program za predmet matematike u osnovnoj školi obrađuje temeljne matematičke pojmove i zakonitosti na načine koji su usklađeni s djetetovim kognitivnim razvojem, sposobnostima, karakteristikama ličnosti i životnim okruženjem. Međutim, nekim učenicima matematika često stvara probleme, tako da nisu motivirani za učenje, mogu osjećati otpor ili čak strah tijekom rješavanja zadataka. Udio te djece raste iz godine u godinu [7]. Poteškoće u matematici, razvojna anksioznost i negativni stavovi prema ovom predmetu imaju kratkoročne i dugoročne posljedice – od izbjegavanja matematičkih zadataka i loših završnih ocjena do izbjegavanja daljnjeg obrazovanja u prirodoslovlju, što utječe na ograničene mogućnosti zapošljavanja [5].

2.Poteškoće u učenju matematike

Poteškoće u učenju djece potrebno je pravodobno prepoznati, zatim otkriti uzroke i obilježja poteškoća u učenju te isplanirati odgovarajuće mjere pomoći. Poteškoće u učenju dijele se na opće i specifične. Mogu biti kratkotrajne, vezane uz vrijeme školovanja ili mogu trajati cijeli život [7].

2.1.Opće poteškoće u učenju matematike

Učenici s općim poteškoćama u učenju matematike imaju problema i u drugim predmetima te sporije stječu znanja [7]. Među uzrocima općih poteškoća u učenju su niže intelektualne sposobnosti, poremećaji pažnje, kulturno-socijalne razlike, slabo razvijena unutarnja organizacija, niska motivacija za učenje te emocionalni poremećaji i poremećaji ponašanja učenika [4].

2.2.Specifične poteškoće u učenju matematike

Specifične poteškoće u učenju su neurofiziološki uvjetovane. Učenici sa specifičnim teškoćama u učenju matematike postižu znatno slabije rezultate u odnosu na svoje vršnjake, ali pritom njihovi problemi nisu uvjetovani poremećajima u intelektualnom razvoju, perceptivnim smetnjama i neadekvatnim školovanjem [6, 7].

Specifične poteškoće u učenju u matematici obuhvaćaju kontinuum od lakših do težih poteškoća i dijele se u dvije skupine:

1. **diskalkulija** – uključuje umjerene do teške poteškoće u cjeloživotnom učenju matematike, koje mogu biti razvojne ili rezultat stečenog oštećenja mozga. Riječ je o problemima slabijeg usvajanja matematičkih činjenica i postupaka, kvantitativnih i prostornih pojmova i predodžbi [6]. Imaju problema s razumijevanjem pojma broja, učenjem osnovnih aritmetičkih operacija, automatizacijom i prisjećanjem numeričkih činjenica i postupaka, pisanim računanjem (npr. netočno potpisivanje) i rješavanjem tekstualnih zadataka. Problemi s pamćenjem su matematički specifični [2]. Bez obzira na činjenicu da je učenik prosječne ili natprosječne inteligencije, u učenju matematike napreduje znatno sporije od svojih vršnjaka, neprimjereno svojoj mentalnoj i kronološkoj zrelosti [7].
2. **specifične poteškoće u učenju aritmetike** – povezane su s kognitivnim i neurološkim deficitima, manifestiraju se kao problemi pri prisjećanju jednostavnih činjenica iz dugoročnog pamćenja (npr. tablica množenja, zbrajanje, oduzimanje jednoznamenastih brojeva), poteškoće u automatizaciji postupaka (npr. dijeljenje, prijenos desetica pri pismenom

oduzimanju) i neadekvatna uporaba vizualno-prostornih vještina (npr. gore - dolje, lijevo - desno itd.) [6, 7].

Učenici sa specifičnim teškoćama u učenju matematike mogu imati problema i u području organizacije (nesređenost školskog pribora i pomagala, problemi s prostornom i vremenskom organizacijom), fine motorike (problemi s geometrijom, pisanjem brojeva, računa, tekstova itd.) i socijalizacije (teže razumiju pravila, društvene odnose i neverbalne znakove) [7].

2.3. Čimbenici poteškoća u učenju matematike [7]

UZROCI POTEŠKOĆA U UČENJU MATEMATIKE	ZNACI POTEŠKOĆA U UČENJU	PREPREKE PRI OTKLANJANJU POTEŠKOĆA U UČENJU	SADRŽAJI (NAJČEŠĆE IZRAŽENE POTEŠKOĆE)
<ul style="list-style-type: none"> - općenito usporen intelektualni razvoj, - specifični nedostaci u pojedinim područjima učenja, - loše navike učenja, - niska motivacija za školski rad, loša slika o sebi i povijest neuspjeha, - nestimulativno kućno ili školsko okruženje. 	<ul style="list-style-type: none"> - sporije usvaja nastavno gradivo od vršnjaka, - problemi s logičkim razmišljanjem, - poteškoće u razumijevanju i izvedbi algoritama te postupaka, - problemi s čitanjem i pisanjem, - kratkotrajna pozornost, - loše radne navike i navike učenja. 	<ul style="list-style-type: none"> - problemi s pamćenjem, - jezične i komunikacijske poteškoće, - niska motivacija, - negativan stav prema matematici, - loša slika o sebi (nepovjerenje u vlastite sposobnosti), - strah od neuspjeha, - deficiti u području proceduralnog znanja i strategija rješavanja tekstualnih problema, - problemi s logičkim razmišljanjem, - lošija numerička i prostorna predodžba. 	<ul style="list-style-type: none"> - zbrajanje i oduzimanje s prijelazom (razredna nastava), - geometrija (predmetna nastava), - količine, mjerne jedinice, konverzija, - kontekstualno rješavanje problema.

Nešto rjeđi znakovi poteškoća u učenju su oscilacije u učenikovoj učinkovitosti učenja, sporija prilagodba promjenama aktivnosti, nemogućnost praćenja uputa, strah od

neuspjeha, nedovršene domaće zadaće, nespremnost na sudjelovanje, zabrinutost, nesigurnost, trema pri provjeri i ocjenjivanju znanja, otpor prema školskom radu, znakovi bespomoćnosti i deprimiranosti, ometanje nastave, nepoštovanje pravila, pasivan odnos prema učenju, neuredne bilješke... [7].

Može se javiti matematička anksioznost - osjećaji zabrinutosti, straha i očaja na nastavi matematike odnosno pri rješavanju matematičkih zadataka, što utječe na loš uspjeh i otežava napredak u matematici te dovodi do izbjegavanja obaveza i suzdržanosti. Osim treninga za poboljšanje specifičnih matematičkih znanja, ovim učenicima pomaže trening radne memorije i brzine procesiranja, kao i trening specifičnih strategija za kontrolu emocionalnog stanja tijekom rješavanja matematičkih zadataka [5].

2.4.Pomoć učenicima s poteškoćama u učenju matematike

Na nastavnim satima matematike učitelji mogu pružiti pomoć provedbom prilagodbi u svim fazama procesa učenja (pri obradi gradiva, utvrđivanju i ponavljanju te provjeri i ocjenjivanju znanja), detaljnim povratnim informacijama (redovito pregledavanje domaćih zadaća) te pripremom nastavnog gradiva i okruženja za učenje (red sjedenja, tihi kutak s nastavnim pomagalima) [7]. Učitelj najprije mora provjeriti učenikovo predznanje o matematičkim činjenicama, pojmovima i postupcima. Kada se uče činjenice kao što je tablica množenja, nastavne sadržaje treba dobro objasniti i uvježbati do stupnja automatizacije. Pri učenju pojmova učitelj mora koristiti konkretne primjere iz svakodnevnog života i multisenzorni pristup. Učenje postupaka mora biti jasno, uz višestruko ponavljanje i demonstraciju koraka postupka na primjerima uz pomoć podsjetnika ili kartica s opisanim koracima strategije, koje se koriste do njenog konačnog usvajanja. Učenicima koji imaju poteškoća s čitanjem treba pomoći u čitanju uputa i tekstualnih zadataka. Učenici s izraženim problemima u području pisanja trebaju više prostora za pisanje i redaka (linija) za pisanje. Djeca slabijeg pamćenja, kojima dugotrajne vježbe i utvrđivanje nisu pomogli, trebala bi koristiti džepni kalkulator i za jednostavne računске radnje. Ove učenike ne izlažemo kritikama drugih učenika, odnosno izbjegavamo njihovo rješavanje zadataka na ploči [6]. Neophodno je pružiti pomoć poticanjem motivacije, izgradnjom samopouzdanja i pozitivne slike o sebi te formiranjem pozitivnog stava učenika prema predmetu. Motivaciju i učinkovitost potičemo osmišljavanjem važnosti učenja, pružanjem mogućnosti odabira gradiva za učenje, efektima iznenađenja (npr. uvodni eksperiment, rasprava...), iskustvenim učenjem (igre uloga, simulacije, terenski i projektni rad), oblikovanjem učenikovih vlastitih ciljeva učenja, poticajnim okruženjem za učenje, jasno izraženim očekivanjima i pružanjem redovitih povratnih informacija. Poboljšanje motivacije učenika s teškoćama u učenju matematike ima presudni značaj za postizanje njihovog boljeg uspjeha, koji predstavlja važan motivacijski pokretač za daljnje učenje i ustrajnost. Ako prilagodbe, poput dodatnog vremena, dodatnog objašnjenja, prilagodbe uputa, kraćih, strukturiranih zadataka itd. nisu dovoljne, potrebno je ponuditi dodatne prilagodbe i specifična nastavna pomagala. U slučaju da navedene mjere pomoći nisu dovoljne, može se osigurati pomoć specijalnog pedagoga ili drugih stručnih radnika. Stručna skupina zatim pripremi individualizirani program za dijete koji uključuje prilagodbe u nastavi i provjeri te vrednovanju znanja [7].

2.4.1.Pomoć učenicima sa specifičnim poteškoćama u učenju aritmetike

U prvom trogodištu osnovne škole potrebno je posvetiti pozornost razvoju numeričkih predodžbi. Pri prevladavanju ovakvih poteškoća značajne učinke imaju aktivnosti kao što su pronalaženje asocijacija na matematičke pojmove, pisanje u boji, pisanje brojeva na većoj podlozi, izrada plakata s nazivima članova računskih operacija, konkretne i slikovne ilustracije brojeva, izrada vlastitih učila, učenje po koracima, crtanje, podcrtavanje podataka, utvrđivanje tablice množenja raznim pomagalima i naglas, konkretiziranje zadataka i sl. [7].

2.4.2.Pomoć učenicima s izraženim prostornim problemima

Koristimo aktivnosti kao što su klasificiranje predmeta, izrada vlastitih didaktičkih pomagala, crtanje skica, priprema radnog prostora, učenje po koracima, pokazivanje životnih primjera, organiziranje zapisa itd. [7].

2.4.3.Pomoć učenicima s poremećajem pozornosti te poteškoćama u planiranju i organizaciji rada

Prilikom provjere i ocjenjivanja znanja učeniku postupno dajemo pojedinačne zadatke (ne dajemo mu cijeli test odjednom), složene zadatke te pojednostavimo upute tako da ih zapišemo u kraćim koracima, naglasimo ili podcrtamo ključne riječi te potičemo učenika na rješavanje zadataka naglas. Ključno je navikavanje na polagano i promišljeno čitanje uputa i tekstualnih zadataka, te poticanje na označavanje podataka u boji i numeriranje redoslijeda operacija [7].

2.4.4.Pomoć učenicima s izraženim deficitima u nastavnom području jezika

Nastavno gradivo prenosimo multisenzorno, pojmove prezentiramo na više načina (verbalno, grafički, slikovno), provjeravamo razumiju li ih učenici, ostavljamo im više vremena za utvrđivanje i ponavljanje te ih potičemo na izradu rječnika matematičkih simbola, pojmova i definicija. Učenike navikavamo na objašnjavanje i dokazivanje (argumentiranje) postupaka koje koriste [7].

2.4.5.Pomoć učenicima u razvoju razumijevanja pročitanog teksta

Pri rješavanju matematičkih tekstualnih zadataka iznimno su važne jasne, kratke upute i pitanja, odgovarajuća veličina teksta, razmak između redaka, jednostavan font, označavanje zadataka, isticanje ključnih pojmova i ideja te izbjegavanje složenih uputa i pitanja u obliku zavisnih rečenica [7].

2.5.Didaktička pomagala

Služe kao potpora za ilustriranje pojmova u procesu učenja, pomoć u razumijevanju, provedbi i korištenju postupaka ili kao motivacijsko sredstvo, kada podsjetnik za rješavanje tekstualnog zadatka opremite motivima po vlastitom izboru. Ova pomagala i podsjetnici daju učenicima osjećaj sigurnosti. Važno je pokazati im kako mogu samostalno izraditi pomagala i zatim ih učinkovito koristiti kako tijekom nastave, odnosno obrade gradiva i utvrđivanja, te provjere naučenog gradiva tako i tijekom ocjenjivanja znanja. Mogu izraditi konkretna pomagala kao što su kovanice, žetoni, slamke, brojevne crte uz pomoć kojih ilustriramo brojeve, stohastički kvadrat, kartice s tablicom množenja ili kvadratom višekratnika, kartice s formulama, kartice s koracima postupka rješavanja računskih operacija ili tekstualnih zadataka, tablice pretvorbe mjernih jedinica i druge podsjetnike. Mogu koristiti karo papir (s kockicama) pri rješavanju pisanih računa, gdje je važno točno potpisivanje vrijednosti, ili džepni kalkulator (u višim razredima za složene računске operacije i postupke). Učitelj mora razmotriti kada su pomagala smisljena i učinkovita te kada ih učenik može koristiti. Učenike potičemo na samostalnu izradu različitih modela (geometrijskih likova, tijela, brojevnih pravaca, razlomaka itd.), jer zahvaljujući njima bolje vizualiziraju matematičke pojmove i nastavno gradivo te ga lakše pamte [7].

3. Zaključak

Učitelji i drugi stručni radnici u školi moraju pomoći učenicima sa specifičnim teškoćama u učenju matematike da prepoznaju vlastita jaka područja, jer samo kroz jaka područja možemo brže i uspješnije utjecati na slabija područja. U kombinaciji s uvažavanjem navedenih mjera pomoći ovim učenicima ponovno možemo približiti matematiku, smanjiti matematičku anksioznost te pobuditi interes i veselje prema ovom predmetu, što će pridonijeti postizanju većeg uspjeha.

4. Literatura

- [1.] Kavkler, M. (2002). Kako otroci rešujejo osnovne aritmetične probleme. V: Končnik-Goršič, N., Kavkler, M.: *Specifične učne težave otrok in mladostnikov*, str. 157–172. Ljubljana: Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše Ljubljana.
- [2.] Kavkler, M. (2014): Primanjkljaji na področju matematike - kriteriji za opredelitev. V: *Otroci in mladostniki s specifičnimi učnimi težavami - podpora pri uresničevanju njihovih potencialov* [Elektronski vir]: *zbornik prispevkov / četrta mednarodna konferenca o specifičnih učnih težavah, Ljubljana, 26. in 27. september 2014*, str. 127–137. Ljubljana: Društvo Bravo, društvo za pomoč otrokom in mladostnikom s specifičnimi učnimi težavami.
- [3.] Kesič Dimić, K. (2010). Vsi učenci so lahko uspešni: napotki za delo z učenci s posebnimi potrebami. Ljubljana: Rokus Klett.
- [4.] Magajna, L., Kavkler, M., Čačinovič Vogrinčič, G., Pečjak, S., Bregar Golobič, K. (2007). Koncept dela: učne težave v osnovni šoli. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad za razvoj šolstva.
- [5.] Passolunghi, M. C. (2014): Kognitivni primanjkljaji pri otrocih s specifičnimi učnimi težavami pri matematiki. V: *Otroci in mladostniki s specifičnimi učnimi težavami - podpora pri uresničevanju njihovih potencialov* [Elektronski vir]: *zbornik prispevkov / četrta mednarodna konferenca o specifičnih učnih težavah, Ljubljana, 26. in 27. september 2014*, str. 26–31. Ljubljana: Društvo Bravo, društvo za pomoč otrokom in mladostnikom s specifičnimi učnimi težavami.
- [6.] Peklaj, C. (2012). Učenci z učnimi težavami v šoli in kaj lahko stori učitelj. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- [7.] Žakelj, A., Valenčič Zuljan, M. (2015). Učenci z učnimi težavami pri matematiki: prepoznavanje učnih težav in model pomoči. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Stručni rad

RAZVOJ IZVRŠNIH (EGZEKUTIVNIH) FUNKCIJA KOD UČENIKA SA SPECIFIČNIM POTEŠKOĆAMA U UČENJU

Lea Ražman, profesorica specijalne i rehabilitacijske pedagogije
Centar za osposobljavanje Elvira Vatovec Strunjan, Slovenija

Sažetak

U članku su predstavljene izvršne (egzekutivne) funkcije, njihov značaj i zadaće u životu, mogući problemi u području egzekutivnih funkcija kod učenika sa specifičnim poteškoćama u učenju te posljedice tih problema. Na kraju su navedeni savjeti i predstavljene strategije pružanja pomoći kojima učitelj, specijalni i rehabilitacijski pedagog ili drugi stručni radnici mogu pomoći učenicima u razvoju slabih područja izvršnih funkcija i time značajno pridonijeti njihovim višim postignućima te uspjehu u životu.

Ključne riječi: učenici sa specifičnim poteškoćama u učenju, slabo razvijene izvršne funkcije, razvoj izvršnih funkcija, pomoć učitelja, uspjeh.

1.Uvod

Izvršne funkcije predstavljaju složene mentalne procese koji nam omogućuju usmjeravanje pozornosti, kontrolu vlastitog ponašanja i prikladno organiziranje u sklopu svakodnevnih aktivnosti kako bismo što prije postigli zadani cilj [3].

Ključnu ulogu u razvoju izvršnih funkcija imaju frontalni dijelovi mozga. Već pri rođenju imamo urođeni potencijal za razvoj ovih funkcija, koji se kasnije, uz poticajno vanjsko okruženje, može postupno razvijati [1]. Najvažnije razdoblje za razvoj izvršnih funkcija je period djetinjstva do 5. godine života, dok se neke od njih razvijaju i kasnije, do adolescencije ili čak odrasle dobi, te imaju značajan utjecaj na rezultate u učenju i životna postignuća [8]. U školi se od učenika očekuju dobro razvijene egzekutivne funkcije. Međutim, činjenica je da ne pridajemo dovoljno pažnje njihovom razvoju. Upravo zbog slabo razvijenih izvršnih funkcija neki učenici ne postižu dovoljno visoke rezultate u odnosu na svoje intelektualne sposobnosti. S obzirom na to da učenici sa specifičnim poteškoćama u učenju imaju mnogo veće probleme u ovom području od učenika bez deficita, logičan korak predstavlja sustavni razvoj ovih važnih vještina u sklopu dodatne stručne pomoći. Odrasle osobe sa slabo razvijenim izvršnim funkcijama imaju problema u svakodnevnom životu, često se ističu svojim ponašanjem u društvu i teško donose važne odluke [4].

2.Izvršne (egzekutivne) funkcije

»Izvršne funkcije uključuju niz međusobno povezanih procesa koji omogućuju ciljno usmjereno ponašanje. Uključuju metakognitivno znanje o strategijama i zadacima, pozornost i sustave pamćenja koji podržavaju te procese (npr. radna memorija/ pamćenje) i samoregulacijske procese kao što su planiranje i samopraćenje. Ove funkcije omogućuju učeniku da usmjeri pozornost na važan sadržaj, odabere i ovlada odgovarajućom strategijom, identificira ciljeve učenja i zadatke, planira i organizira rad, prati i revidira napredak, prelazi s jednog zadatka na drugi, te upravlja vremenom kako bi zadatak završio na vrijeme. Nužna je i regulacija u socijalnom i emocionalnom području: kontrola impulsa, emocionalna kontrola i prilagodljivost.« [9].

Izvršne funkcije omogućuju planiranje i organiziranje aktivnosti, održavanje pozornosti i ustrajnost do kraja. One nam pomažu regulirati svoje ponašanje i emocije kako bismo učinkovitije obavljali svoj posao [8].

Dawson i Guare (2009) definirali su zadatke izvršnih funkcija:

- inhibicija odgovora - sposobnost procjene situacije prije reagiranja i razmatranja o smislenom načinu djelovanja,
- radno pamćenje - sposobnost zadržavanja određenih informacija u pamćenju i njihovo korištenje pri rješavanju složenog zadatka,
- samoregulacija emocija - sposobnost upravljanja emocijama radi postizanja cilja ili upravljanja ponašanjem,
- održavanje pozornosti - sposobnost održavanja pozornosti i suradnje unatoč ometajućim podražajima, umoru ili dosadi,
- započinjanje zadatka - sposobnost započinjanja aktivnosti na vrijeme, bez odgađanja (odugovlačenja),
- planiranje i postavljanje prioriteta - sposobnost stvaranja plana za postizanje cilja i donošenje odluke o pravim prioritetima,
- organizacija - sposobnost stvaranja i održavanja sustava za praćenje informacija ili materijala,
- upravljanje vremenom - sposobnost procjene količine vremena koje imamo na raspolaganju i njegovog razumnog raspoređivanja,

- fleksibilnost - sposobnost prilagodbe aktivnosti u skladu s promjenjivim uvjetima, preprekama i novim informacijama,
- metakognicija - sposobnost promatranja pojedinca iz »ptičje perspektive« tijekom obavljanja neke aktivnosti,
- ciljno usmjerena upornost - sposobnost nastojanja, ulaganja truda i izvršavanja zadatka postizanjem cilja unatoč mogućim ometajućim podražajima [1].

2.1. Izvršne funkcije kod učenika sa specifičnim poteškoćama u učenju

Kod učenika sa specifičnim poteškoćama u učenju i poremećajima pažnje problemi u području izvršnih funkcija najčešće se javljaju kada sadržaji učenja postaju složeniji i zahtjevniji, odnosno kada se od učenika očekuju veća neovisnost, fleksibilnost, bolja organizacija i sinteza veće količine podataka. Naročito su uočljivi problemi s uređivanjem, organiziranjem informacija i postavljanjem prioriteta, kao i s činjenicom da se previše fokusiraju na detalje kada se od njih očekuje da odrede bit (suštinu). Sve se to očituje kao neučinkovitost u rješavanju složenih zadataka iz područja razumijevanja pročitanoog teksta, pisanog izražavanja, samostalnog učenja, dovršavanja dugoročnih projekata i rješavanja testova znanja [7].

U razumijevanju pročitanoog teksta deficiti se očituju kao sporije čitanje (s prekidima i nedostatkom tečnosti čitanja), problemi s dekodiranjem riječi te praćenjem teksta i sintetiziranjem sadržaja. Kad je riječ o pisanom izražavanju, automatizacija pisanja je osjetno lošija, imaju problema u rješavanju pismenih zadataka, fleksibilnom razmišljanju i organiziranju pri pisanju spisa ili eseja. U samostalnom učenju i dugotrajnim projektima imaju problema s planiranjem, predviđanjem i postavljanjem ciljeva, samopraćenjem, kognitivnom fleksibilnošću te organiziranjem vremena i gradiva za učenje. Prilikom rješavanja testova znanja imaju problema s pokazivanjem znanja, slušanjem naputaka učitelja, korištenjem udžbenika, raspodjelom vremena tijekom učenja, utvrđivanjem ključnih informacija i planiranjem odgovora [7].

Poteškoće u različitim područjima izvršnih funkcija karakteristične su za sve vrste specifičnih poteškoća u učenju. Djeca s disleksijom pokazuju više poteškoća u području verbalnog i vizualnog radnog pamćenja i fluentnosti, inhibicije, prebacivanja (prelaženja s problema na problem) i rješavanja problema. Djeca s govorno-jezičnim poremećajima imaju značajne probleme s inhibicijom, inicijativom, radnom memorijom, emocionalnom kontrolom, planiranjem, prebacivanjem na novi problem i praćenjem. Djeca koja imaju izražen poremećaj pozornosti (deficit pažnje) s hiperaktivnošću (ADHD) također imaju problema s inhibicijom odgovora i samoregulacijom, što povećava rizik od niže uspješnosti u učenju [8]. Problemi s radnom memorijom i organizacijom podataka dodatno utječu na dobivanje ispodprosječnih školskih ocjena unatoč visokom intelektualnom potencijalu [6].

Neka djeca imaju specifične poteškoće u učenju, ali su one manje uočljive ili neprepoznate zahvaljujući dobro razvijenim izvršnim vještinama. Stoga je jačanje egzekutivnih funkcija kod djece sa specifičnim teškoćama u učenju ključnog značaja jer na taj način razvijaju kompenzatorne strategije kojima uspješno prevladavaju probleme uzrokovane specifičnim nedostacima [2].

2.2. Posljedice slabo razvijenih izvršnih funkcija

Poteškoće u području izvršnih funkcija povezane su s ponavljajućim neuspjesima tijekom školovanja, koji rezultiraju nižim samopoštovanjem i negativnom slikom o sebi, kao

i nedostatkom energije te motivacije za učenje. Slabiji školski uspjeh utječe na učenikove mogućnosti za daljnje obrazovanje, a time i na mogućnosti zapošljavanja te kvalitetu života. Anksioznost, agresivnost, rigidno ponašanje, psihosomatski poremećaji i korištenje različitih obrambenih mehanizama također su česte posljedice poteškoća u području izvršnih funkcija [4].

2.3. Pomoć u razvoju izvršnih funkcija

Izvršne funkcije razvijamo sustavnim podučavanjem strategija učenja i osnaživanjem, kako bi učenici preuzeli kontrolu nad vlastitim učenjem [5]. Time im pomažemo razumjeti njihov profil učenja, potičemo njihovu motivaciju, trud i marljivost te razvoj pozitivne slike o sebi i samostalnost [4]. Za razvoj emocionalne kontrole smisleno je regulirati okolinu, te u isto vrijeme pripremiti dijete na ono što može očekivati i prikazati mu kako može reagirati kada nije u mogućnosti kontrolirati svoje emocije (stvaranje plana koji dijete može slijediti; korištenje dogovorenog znaka kada mu treba odmor; tehnike opuštanja). Pri tome nam može pomoći čitanje priča u kojima glavni likovi slijede željeno ponašanje [1]. U slučaju značajnih problema u području emocionalne regulacije, smisleno je potražiti pomoć stručnjaka. Najučinkovitija je bihevioralno-kognitivna terapija koja podrazumijeva trening kontrole vlastitih osjećaja odnosno emocija, misli i postupaka. Koriste se tehnike motivacijskog intervjua, trening socijalnih vještina, metakognitivne strategije, samoregulirano učenje i samopraćenje [2].

Kod djece s izraženim poremećajem pozornosti s hiperaktivnošću koriste se mjere za razvoj vanjske kontrole [2]. Kako bi se razvila inhibicija odgovora, smisleno je naučiti učenike da pričekaju u određenim situacijama, jer loša kontrola impulsa može imati negativne posljedice. Razgovaramo s učenicima i pripremimo ih za situacije koje zahtijevaju inhibiciju odgovora, a zatim to uvježbavamo s njima kroz igru uloga. Prije početka takvih situacija podsjetimo učenike na dogovore te ih nagradimo nakon što ih uvažavaju [1]. Učenike je potrebno navikavati na upravljanje vremenom, kako bi znali rasporediti aktivnosti prema njihovoj važnosti, planirati njihov tijek i, na kraju, razmišljati o ostvarenju postavljenih ciljeva te učinkovitosti korištenja vremena. Sve to povećava produktivnost, ublažava stres i pozitivno utječe na učenje i postignuća [4]. Moramo im pomoći pri uspostavljanju dnevne rutine te planiranju aktivnosti po koracima, poticati korištenje kalendara i rasporeda te im osigurati pomagala (sat, mjerač vremena) [1]. Učenike treba uključiti u proces planiranja i potaknuti ih na postavljanje prioriteta kroz razgovor. Da bi se razvio osjećaj za pravodobno započinjanje aktivnosti, potrebno je pokazati učenicima da je smisleno započeti zadatak na vrijeme. Pri tome koristimo vizualne podsjetnike i podijelimo zadatke na manje dijelove kojima se lakše upravlja [1]. Kako bismo poboljšali uspješnost učenika u učenju, moramo ih planski učiti postavljanju kratkoročnih i dugoročnih ciljeva, jer će ih to više usmjeriti na zadatke, te će se više truditi i pokušati razviti nove strategije [4]. Obećamo djeci nešto što zaista žele, nešto što bi ih usrećilo nakon izvršenja zadatka. Pri tome ih stalno podsjećamo na cilj te postupno povećavamo vrijeme za njegovo postizanje [1]. Važno je naučiti učenike strategijama samopraćenja i samoprovjere. Zajedno pratimo njihov napredak kako bismo spoznali razloge zbog kojih je to smisleno i pomogli im pronaći moguća rješenja za bolje buduće ishode [4].

Učitelji bi trebali pažljivo organizirati prostor, materijale i ideje u okruženju za učenje. Za uvođenje organizacijskih strategija potrebno je slijediti rutinu, predvidjeti dovoljno vremena, koristiti se dobro promišljenim redoslijedom i konkretnim strategijama. U učionici trebaju biti postavljena zanimljiva, interaktivna zidna pomagala koje učenici uz pomoć učitelja obnavljaju i redovito mijenjaju. Kada učenici shvate važnost organizacije prostora, prenose to saznanje na organizaciju vlastitog prostora i materijala. Organizirane, uređene mape i bilježnice pomažu im u učenju [4]. Počinjemo s jednostavnom sustavom organizacije, koji će učenici moći održavati, uz redovito nadgledanje i usmjeravanje [1].

Učenicima sa slabim radnim pamćenjem pomažemo primjenom multisenzornog podučavanja, omogućavanjem pristupa materijalima, zbirkama riječi, popisima za provjeru, grafičkim organizatorima, popisima s postupcima, tablicama, audio knjigama, uređivačima teksta (riječi) itd. Treba ih naučiti primjeni učinkovitih strategija kao što su: grupiranje podataka, traženje ključnih riječi, smiješne fraze, akronimi, kartice sa strategijama, rime, crteži, korištenje markera u boji itd. Korisne su u razumijevanju pročitanoog teksta, uređivanju i pisanju tekstova, pamćenju i prisjećanju matematičkih činjenica i postupaka, rješavanju matematičkih problema, provjeravanju, učenju i rješavanju testova znanja [4]. Prije davanja informacija uspostavljamo kontakt očima s učenicom i smanjujemo ometajuće vanjske podražaje, a potom ga potičemo da obnovi ono što je čuo [1]. Učenike potičemo na redovito ponavljanje gradiva na njima najprikladniji način (odgovarajućima kanalima) – verbalno (usmeno ponavljanje), vizualno (stvaranje vizualnih slika), kinestetički (dodirivanje, kretanje, stvaranje) ili kombinirano (npr. prepisivanje, koje uključuje vizualnu usredotočenost i motoriku vježbe pisanja). Znanje će biti trajnije i kvalitetnije ako nešto rade, isplaniraju ili izrade sami [4].

Za razvoj fleksibilnog razmišljanja preporučuje se česta izvedba petominutnih zabavnih aktivnosti na početku školskog sata (npr. zagonetke, šale), jer im one pomažu razumjeti činjenicu da je pronalaženje sadržajnih naznaka vrlo značajno razumijevanje pročitanoog teksta [4]. Za učenike koji u tom smislu imaju veće poteškoće, smisleno je dosljedno se pridržavati rasporeda i rutine, izraditi konkretan plan za suočavanje s različitim situacijama (možda uz pomoć socijalnih priča), smanjiti složenost zahtjeva i pružiti mogućnost izbora [1].

U razumijevanju pročitanoog teksta te usmenom i pisanom izražavanju, moramo im pomoći da organiziraju i kategoriziraju ideje primjenom misaonih obrazaca i strategijama za obradu strukture teksta. Moramo ih navikavati na primjenu predznanja, prikladno tumačenje teksta, donošenje zaključaka, razvrstavanje informacija po važnosti i uvažavanje svrhe teksta. Pri pisanju ih navikavamo da vrednuju naslov ili temu, osmisle ideju kao zaokruženu cjelinu s odgovarajućom sintaksom, prikladno rasporede podatke, uvjerljivo organiziraju argumente i koriste strukturu s uvodom, jezgrom i zaključkom [4]. U razvoju održavanja pozornosti važno je nadzirati i podsjećati učenike da ostanu usredotočeni na zadatak te postupno povećavati spretnost fokusiranja. U tome nam pomažu zanimljivi zadaci, izazovi i igre, pri čemu potičemo učenike njima važnim nagradama i pohvalama nakon pokazane ustrajnosti tijekom rješavanja zadatka [1].

3. Zaključak

Pomaganje u razvoju egzekutivnih funkcija smisleno je na svim stupnjevima obrazovanja, kako u općoj populaciji, kod nadarenih učenika, tako i kod učenika s posebnim potrebama (specifičnim poteškoćama u učenju ili poteškoćama u području socijalnih vještina). Na taj način djecu i adolescente osnažujemo za učinkovitije funkcioniranje i maksimalno iskorištavanje svojih potencijala tijekom školovanja i svakodnevnog života [4].

4.Literatura

- [1.] Dawson, P., Guare, R. (2009). *Smart but Scattered: The Revolutionary »Executive Skills« Approach to Helping Kids Reach Their Potential*. New York: The Guilford Press.
- [2.] Hudoklin, M. (2010): Izvršilne funkcije pri otrocih s specifičnimi učnimi težavami – primeri intervencij. V: *Specifične učne težave v vseh obdobjih* [Elektronički izvor]: *zbornik prispevkov / tretja mednarodna konferenca o specifičnih učnih težavah in nacionalna konferenca Tempus – iSheds, Ljubljana, 1. in 2. oktober 2010*, str. 342–346. Ljubljana: Društvo Bravo, društvo za pomoč otrokom in mladostnikom s specifičnimi učnimi težavami.
- [3.] Izvršilne funkcije – kaj so in kako se razvijajo? Dostupno na: <https://www.center-motus.si/izvršilne-funkcije-kaj-so-in-kako-se-razvijajo/> [Pristupljeno 18. 10. 2022.].
- [4.] Javornik, K. (2018a): Izvršilne funkcije pri učencih brez primanjkljajev in s primanjkljaji na posameznih področjih učenja (Magistrsko delo, Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta). Dostupno na: http://pefprints.pef.uni-lj.si/5021/1/KARMEN_JAVORNIK_Mag_delo.pdf [Pristupljeno 18.10.2022.].
- [5.] Javornik, K. (2018b): Raven razvitosti izvršilnih funkcij učencev brez primanjkljajev in s primanjkljaji na posameznih področjih učenja, kot jo dojemajo učitelji in učenci sami. V: *Specifične učne težave - sopojavljanje težav in možnosti za uresničevanje pozitivnih izidov* [Elektronički izvor]: *zbornik prispevkov / peta mednarodna konferenca o specifičnih učnih težavah, Ljubljana, 28. in 29. september 2018*, str. 222–230. Ljubljana: Društvo Bravo, društvo za pomoč otrokom in mladostnikom s specifičnimi učnimi težavami.
- [6.] Kesič Dimić, K. (2010). Vsi učenci so lahko uspešni: napotki za delo z učenci s posebnimi potrebami. Ljubljana: Rokus Klett.
- [7.] Meltzer, L., Krishnan, K. (2007). Executive Function Difficulties and Learning Disabilities: Understandings and Misunderstandings. V: L. Meltzer (ur.), *Executive Function in Education: From Theory to Practice*, str. 77–105. New York: The Guilford Press.
- [8.] Senekovič, J. (2017). Izvršilne funkcije pri učencih s primanjkljaji na posameznih področjih učenja (Magistrsko delo, Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta). Dostupno na: <https://dk.um.si/Dokument.php?id=113505&lang=slv> [Pristupljeno 20.10.2022.].
- [9.] Seršen Fras, A. (2014): Pomoč pri premagovanju primanjkljajev na področju nekaterih izvršilnih funkcij pri mladostnikih z ADHD. V: *Otroci in mladostniki s specifičnimi učnimi težavami - podpora pri uresničevanju njihovih potencialov* [Elektronički izvor]: *zbornik prispevkov / četrta mednarodna konferenca o specifičnih učnih težavah, Ljubljana, 26. in 27. september 2014*, str. 285–288. Ljubljana: Društvo Bravo, društvo za pomoč otrokom in mladostnikom s specifičnimi učnimi težavami.

Stručni rad

DIGITALNE ZBIRKE NA PRIMJERU VIRTUALNE WALDORFSKE KNJIŽNICE

Ivan Crnjac
Poliklinika SUVAG Zagreb
Mirela Rokvić Crnjac

Sažetak

Namjera je ovog rada prikazati uspješan primjer izgradnje i upravljanja digitalne knjižnične zbirke na primjeru Online waldorfske knjižnice. Navedene su i osnovne informacije o waldorfskoj pedagogiji i njenom osnivaču Rudolfu Steineru. Waldorfska pedagogija ima dugu povijest i specijalna je pedagogija koja se, kroz osnivanje vlastitih škola i vrtića, proširila po cijelom svijetu. Kako bi waldorfskim učiteljima i odgojiteljima, ali i ostaloj zainteresiranoj javnosti, stručnjacima i znanstvenicima, približio načela i metode waldorfske pedagogije, Istraživački institut za waldorfsko obrazovanje sakupio je i na World Wide Web postavio edukativne materijale i učinio ih javno dostupnim. Online waldorfska knjižnica okuplja tako na jednom mjestu većinu kako recentne, tako i povijesne, dokumentarne knjižnične građe vezane uz waldorfsku pedagogiju. Edukativne materijale čine elektroničke knjige, časopisi, radovi sa konferencije, kao i audio materijali. Svi izvori dostupni su u otvorenom pristupu te se mogu preuzeti za osobne i edukacijske potrebe. Online knjižnične zbirke okupljene u Online Waldorfskoj knjižnici predstavljaju primjer dobro organizirane digitalne zbirke koja ima važnu ulogu u promicanju ciljeva Istraživačkog instituta za waldorfsko obrazovanje.

Ključne riječi: virtualna knjižnica; edukativni materijali; online izvori; waldorfska pedagogija

1.0 RUDOLFU STEINERU I WALDORFSKOJ PEDAGOGIJI

Rudolf Steiner rođen je 27.02.1861. u Donjem Kraljevcu (Međimurje) od majke Franziske i oca Johannesa Steinera. Proživio je osebujuć život pun višestruko vrijednih iskustava, a prije svega bio je humanist i pacifist. Polarnosti sredine u kojoj je Steiner rođen kao da su na nekoj razini djelovale na njega kroz njegov čitav život. U dječjačkoj dobi mnogo se selio zbog prirode očevog posla. Imao je mlađu sestru i brata koji se rodio gluhoonijem i tako dodatno senzibilizirao Rudolfa za osobe s teškoćama u razvoju. 1872. godine upisuje realnu gimnaziju u Bečkom Novom Mestu. Svakodnevno putuje vlakom jedan sat. Očarava se matematikom, a posebno nacrtanom geometrijom. Već s 15 godina daje ostalim učenicima instrukcije, a nastavlja podučavati druge cijeli svoj život.

Studirao je i djelovao uglavnom u Beču, a kasnije u Weimaru, Rostocku i Dornachu. Tijekom studija matematike i prirodnih znanosti na Visokoj tehničkoj školi u Beču susreo se s Goetheovim prirodnoznanstvenim djelima i toliko se njima fascinirao da je postao Goetheov trajni zagovarač i sljedbenik. Radio je kao privatni učitelj u Beču, podučavao je, a potom je detaljno i predano proučavao Schillerova i Goetheova djela u Weimaru.

S 30 godina, 1891.godine doktorirao je filozofiju na Sveučilištu u Rostocku, gdje je i objavio svoje kultno i najvažnije djelo „Filozofija slobode”, 1894. godine. Potom se priključuje Teozofskom društvu no nakon raskida osniva Antropozofsko društvo u Dornachu. Susretao se i družio s mnogim eminentnim suvremenicima onog doba. Spomenut ću samo Nietschea, Freuda, Rosu Luxemburg...

Prema Bakoti [2] Steinera su krasile osobite ljudske vrijednosti, a to su otvorenost, tolerancija i prihvaćanje različitosti. Odraz je to njegove razvijene inteligencije i visokog stupnja svijesti. Svoja duhovno-znanstvena istraživanja i razmišljanja posvećena upoznavanju čovjekove biti i svim područjima ljudskog djelovanja sažeo je u mnoštvu predavanja pod zajedničkim nazivom antropozofija. Kao što navodi Hrvatska enciklopedija Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža, antropozofija (antropo- + grč. σοφία: mudrost) je „znanje o čovjeku kao duhovnome biću u kojem se krije sposobnost kojom može postići spoznaju višega, nadnaravnog svijeta i stupiti u dodir s duhovima. Kao znanstveni sustav antropozofija naučava da je u početku postojalo samo jedno duhovno biće koje se zgušnjavanjem i cijepanjem razvilo u svemirska tijela i u čovjeka. Granice između stvorenoga i nestvorenoga svijeta ne postoje. Sve je jedno, a vrhunac razvitka predstavlja čovjekovo produhovljenje.“

Antropozofija predstavlja čovjeka kao osjetilno (fizičko, materijalno) i nadosjetilno (duhovno- duševno) biće i uvodi postavke o egzaktnosti nadosjetilnih spoznaja kojoj nisu potrebni eksperimenti jer će dokaze o njima donijeti sam život.

U svojoj filozofiji, Steiner objedinjuje razne filozofske nazore, mistiku kršćanstva i istočnjačku ezoteriku. Antropozofija je istinski zaživjela u mnogim područjima života, a u svojoj biti usko je vezana uz umjetnost - euritmiju, slikarstvo, kiparstvo i arhitekturu, zatim pedagogiju, poljoprivredu, medicinu, gospodarstvo. Waldorfska pedagogija iznikla je iz učenja Rudolfa Steinera čija je duhovna znanost poznata pod imenom antropozofija potakla niz ljudi širom svijeta na plodonosne i hvalevrijedne akcije te na nastavak osnivanja waldorfskih škola.

Waldorfske su škole, kao i waldorfski vrtići, integralne privatne škole i vrtići poznati i kao „roditeljski“. Obilježava ih visoka razina kreativnosti, razvijanje osjećaja za umjetnost, senzibilitet, objedinjavanje tjelesne, duševne i duhovne komponente u mladom ljudskom biću kao i povezivanje s prirodom te inzistiranje na povezivanju s onim što je prirodno i iskonsko.

Waldorfski programi ne proizvode sljedbenike antropozofije kao posebnog pogleda na svijet i to im nije cilj, već probuditi najbolje u mladom čovjeku kako bi izrastao u cjelovitu i kvalitetnu osobu. Kod waldorfskog koncepta odgoja izuzetno se naglašava i uloga roditelja kao glavnih partnera odgojnog procesa. Michaela Glöckler (1990) kaže da se waldorfske škole ne objašnjavaju i ne definiraju kao priprema za život, već kao samo izvorište i kljalište života. Ono što je bitno kod waldorfske pedagogije, a izuzetno važno je to primijenjivati upravo u waldorfskom vrtiću, je razvijati toleranciju i razumijevanje na primjeru ponašanja odraslih - djeca dakle promatraju raznovrsne aktivnosti koje kasnije sama obavljaju. Bitno je ponavljanje određenih aktivnosti i radnji. Waldorfska pedagogija naglašava i važnost razvijanja odnosa prema igračkama koje su izrađene od prirodnih materijala, pričanja priča te ponavljanja zajedničkih izreka na početku i kraju dnevnih aktivnosti.

Poznato je kako waldorfski koncept potiče rad rukama i samostalnu aktivnost. U svakom slučaju, ne treba negirati tehnološka i informacijsko-komunikacijska dostignuća i njihove prednosti, ali ključ njihovoj upotrebi (posebno za dijete) je u pitanju određivanja razumne mjere i uzrasta djeteta. Prema Steineru, svaki odgoj je u suštini samoodgoj. Dijete prihvaća odraslog najprije kao neprikosnoveni uzor, uzdiže ga i na koncu mu postavlja pitanja na koja zahtijeva smisleni odgovor koji će ga dalje voditi. Steiner je smatrao da unutarnji razvoj djeteta prati i utječe na njegovo fizičko stanje; otuda teorija o dubokoj povezanosti medicine i pedagogije koje se u teoriji i praksi djetetova razvoja naziva salutogenezom. Termin salutogeneza prvi uvodi Aaron Antonovsky osamdesetih godina prošloga stoljeća. Autor definira salutogenezu kao koncept koji naglašava čimbenike koji djeluju na očuvanje zdravlja za razliku od onih koji uzrokuju nastanak bolesti (patogeneza). Prema principima salutogeneze, promicanje zdravlja odvija se na tri razine: fizičkoj, psihičkoj i duhovnoj. Sukladno tome, upravo inicijative poput rehabilitacijskih kampova, kojima je cilj stvaranje okruženja imaju za cilj stvaranje zdravije populacije [4]. Na jednak način, sukladno svemu tome, trebala bi na dijete afirmativno djelovati waldorfska pedagogija.

2. ISTRAŽIVAČKI INSTITUT ZA WALDORFSKO OBRAZOVANJE

Istraživački institut za waldorfsko obrazovanje osnovan je 1996. godine s ciljem produblivanja i poboljšanja kvalitete waldorfskog obrazovanja, uključivanja u održivi dijalog sa širom obrazovno-kulturnom zajednicom i podupiranje istraživanja u području waldorfskog obrazovanja. Istraživački institut za waldorfsko obrazovanje podupire upravo projekte koji se bave bitnim suvremenim obrazovnim temama kao što su poremećaji pažnje, trendovi vezano uz psihološki razvoj adolescenata, inovacije u srednjoškolskom kurikulumu, ishode učenja i ocjenjivanje, primjena IKT-a u obrazovanju, uloga umjetnosti u obrazovanju i različiti stilovi učenja [6]

Kao pokrovitelj raznih međunarodnih stručnih skupova i znanstvenih konferencija, Istraživački institut za waldorfsko obrazovanje okuplja stručnjake različitih profila: pedagoge, psihologe, liječnike i sociologe radi rasprava o aktualnim temama vezanim uz waldorfsko obrazovanje s ciljem njegova daljnjeg unapređenja. Istraživački institut, između ostalog priprema i distribuira obrazovne resurse - edukativne materijale koje ponajprije uključuje rastuću kolekciju elektroničkih knjiga i stručnih i znanstvenih članaka kako bi pomogli waldorfskim učiteljima u svim aspektima njihova rada.

Svi su oni dostupni besplatno u Online Waldorfskoj knjižnici koju je osnovao i nadzire ju Istraživački institut za waldorfsko obrazovanje.

3.ONLINE WALDORFSKA KNJIŽNICA

Online waldorfska knjižnica jedan je od primjera niza virtualnih knjižnica na World wide webu. Predstavlja golemu digitalnu zbirku raznolikog sadržaja. Radi se o virtualnoj zbirci. Virtualno je pojam nadređen digitalnom [7] i taj će se izraz koristiti u ovom radu, a predstavlja nešto što je prividno i digitalno stvoreno. Knjižnica koja ne bi posjedovala svoj konkretan prostor bila bi virtualna knjižnica. Prema istim autoricama, knjižnica koja ima svoj konkretan prostor, zajedno s digitalnom knjižničnom građom, uslugama i ljudskim mogućnostima te pruža i prikuplja informacije, ali ih i nadopunjuje s digitalnim predstavljanjem je digitalna knjižnica.

Virtualna knjižnica bila bi, dakle, prividna knjižnica u nekom stvarnom vremenu – tzv. “knjižnica bez zidova”. Online waldorfska knjižnica predstavlja dobar primjer virtualnog obrazovnog okruženja. Virtualna waldorfska knjižnica stvorena je kako bi pružila korisne informacije namijenjene waldorfskim učiteljima, odgojiteljima, roditeljima, učenicima i svima zainteresiranima za waldorfsku pedagogiju. Većina izvora je na engleskom jeziku, ali dostupni su materijali i na španjolskom i kineskom jeziku. Svrha virtualne knjižnice je učiniti vidljivima sve dostupne informacijske izvore o waldorfskom obrazovanju. Važno je napomenuti kako knjižnica uključuje velik broj elektroničkih knjiga u pdf formatu koje se mogu preuzeti na osobna računala ili elektroničke uređaje za čitanje.

Kako bi se postigli najbolji rezultati pretraživanja, tražilice su podijeljene na tražilicu "Pretraživanje članaka" na temelju ključnih riječi i "Pretraživanje knjiga" koje pronalazi knjige koje su dio Online Waldorfske knjižnice. Za članke, značajka naprednog pretraživanja pomaže da se dodatno filtriraju kriteriji pretraživanja. Vezano uz autorska prava, na web stranicu postavljena je izjava u kojoj stoji kako je sav objavljen materijal dostupan je isključivo njihovim korisnicima te da se ne smije preuzimati u svrhu učitavanja na druge stranice ili usluge bez izričitog dopuštenja Online Waldorfske knjižnice.

Online Waldorfska knjižnica sastavljena je od više cjelina, odnosno vrsta građe. Čine ju sljedeće digitalne zbirke:

Zbirka knjiga podijeljena uže vezano uz vrstu i stupanj obrazovanja. Druga je podjela vezana uz predmet i u njoj su obuhvaćena najvažnija predmetna područja waldorfske pedagogije: antropozofija, organizacija škole, zdravlje, rano djetinjstvo,

rano djetinjstvo, Rudolf Steiner, drame i igrokazi, biologija, religija, znanost, govor, geologija, pedagogijske priče, festivali, glazba, povijest, euritmija, itd. Po brojnosti se ističu knjige iz područja antropozofije, života Rudolfa Steinera, socijalnih vještina, waldorfskih kurikuluma i waldorfske pedagogije općenito.

Zbirka elektroničkih knjiga obuhvaća preko 400 naslova knjiga vezanih uz teme waldorfske pedagogije. E-knjige mogu se filtrirati prema naslovu, ocjenama i broju preuzimanja.

Zbirka knjiga na španjolskom i kineskom jeziku također je dio Virtualne waldorfske knjižnice.

Zbirka periodike obuhvaća širok raspon svih brojeva u godištima za više od 20 časopisa od kojih valja istaknuti časopis Research Bulletin kojeg izdaje upravo Istraživački institut za waldorfsko obrazovanje. Obuhvaćeni su svi brojevi časopisa od 1996 g. Od ostalih časopisa koji se bave problematikom waldorfskog sistema obrazovanja, izdvajamo Waldorf Journal Project, digitalizirane sveske časopisa Child and Man (od 1936.) te novine Gateways u izdanju Waldorf Early Childhood Association.

Zbirka članaka obuhvaća znanstvene, stručne i pregledne radove iz različitih izvora. Obuhvaćeno je, prema kriterijima urednika stranice, preko 250 najrelevantnijih što recentnih što iz ranijih razdoblja objavljenih radova značajnih za razvoj waldorfske misli.

Zbirka Rudolf Steiner obuhvaća članke iz časopisa, radove sa konferencija, kao i knjige pisane od strane samog osnivača waldorfske pedagogije Rudolfa Steinera. Cilj ove zbirke je okupiti na jednom mjestu svu Steinerovu pisanu produkciju stvorenu tijekom njegova djelovanja.

Audio zbirka obuhvaća neke audio zapise koja su svjedočanstva rada vezano uz waldorfsku metodu, kao i promišljanja o nekim aspektima suvremenog društva sa aspekta antropozofije.

Online waldorfska knjižnica sadrži i poveznice na neka važna svjetska udruženja i ustanove koje su povezane s waldorfskom pedagogijom i učenjem Rudolfa Steinera.

4.ZAKLJUČAK

Promatrajući suvremeni svijet prožet modernim tehnologijama kao i trendove u digitalnom društvu, zaključujemo da je sasvim prirodno da su se i knjižnice prilagođavale tom dobu. Primjeri digitalnih zbirki i virtualnih knjižnica dokaz su kako se ustanove i pojedinci prilagodile modernom vremenu s ciljem da građa usko vezana uz određeni predmet postane dostupna široj javnosti. Ustanove se tako, sukladno zahtjevima digitalnog doba, prilagođavaju i koriste mogućnost digitalizacije građe i omogućavaju je dostupnom, ne više samo unutar same ustanove, nego cijelome svijetu. Istraživački institut za waldorfsko obrazovanje, sa svojom Online waldorfskom knjižnicom koja je virtualna knjižnica, dobar je primjer izgradnje i održavanja jedne bogate digitalne zbirke širokog sadržaja. Virtualna waldorfska knjižnica tako kvalitetnim planiranjem, ali i daljnjom prilagodbom novom dobu može nastaviti organizirano i sustavno prikupljati, čuvati, te omogućavati pristup i korištenje zabilježenog znanja i informacija o waldorfskoj pedagogiji na korist i zadovoljstvo svojih korisnika.

5.LITERATURA

- [1.] Antropozofija [Internet]. Hrvatska Enciklopedija. HLZMH; [cited 2022Sep1]. Available from: <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=3201>
- [2.] Bakota R. Rudolf Steiner. Zagreb: Sipar; 2007.
- [3.] Glöckler M. Što je waldorfska pedagogija? Zagreb: Društvo prijatelja waldorfske pedagogije Zagreb.; 1990.
- [4.] Lang M. Salutogeneza kao pobjeda zdravlja u kampu Krijesnica. Epoha zdravlja : glasilo Hrvatske mreže zdravih gradova. 2012;7(1):25–6.
- [5.] The online - Waldorf Library [Internet]. The Online - Waldorf Library. 2015 [cited 2022Aug29]. Available from: <https://www.waldorflibrary.org/>
- [6.] The Research Institute for Waldorf Education-Welcome [Internet]. Waldorf Research Institute. [cited 2022Oct1]. Available from: <https://www.waldorfresearchinstitute.org/>
- [7.] Zubac A, Tominac A. Digitalna knjižnica kao podrška sveučilišnoj nastavi i istraživačkome radu na daljinu : elektronički izvori za elektroničko učenje na hrvatskim sveučilištima. Vjesnik bibliotekara Hrvatske. 2012;55(2):65–82.

Stručni rad

LUTKE OŽIVLJAVAJU U BAJKAMA

Marija Uršič
Vrtec Velenje, enota Tinkara

Sažetak

Za dijete i njegov emocionalni, socijalni i kognitivni razvoj bitno je da razvija jezičnu sposobnost, odnosno sposobnost stvaranja i razumijevanja različitih govornih pozicija i za različite potrebe. Interakcija je s igrom, umjetnošću, mišlju... Tako djeca u ovom razdoblju uče na različite načine komunicirati svoja iskustva, emocije, ponašanja, razumjeti načine na koje drugi komuniciraju i prezentiraju vlastita iskustva. Dolje sam opisala pojedinačne jezične aktivnosti.

Ključne riječi: umjetnost, poticajno okruženje, kazališna predstava

1. UMJETNOST U VRTIĆU

U kurikulumu je područje umjetnosti opisano kao područje koje omogućuje realizaciju kreativnih potencijala (dječja igra, istraživanje, upoznavanje svijeta). U umjetnosti dijete razvija svoju sposobnost korištenja simbola – kada stvara nešto što predstavlja nešto drugo u crtežu, plesu, glazbi, kazalištu. Upoznaje sebe, pridonosi oblikovanju okoline i gradi samopouzdanje. Kurikulum naglašava iskustvo koje dijete stječe u području umjetnosti, jer je ono važan čimbenik u razvoju i psihičkom zdravlju djeteta. Umjetnost je oduvijek povezivala djecu i umjetnike. Djeca su bila učitelji i inspiracija mnogim umjetnicima. Umjetnost pomaže djeci da lakše interpretiraju svijet u kojem žive. Dobar primjer za to su bajke koje djeca rado slušaju prije nego što zaspu. Osim bajki, i predstave učvršćuju uvjerenje da su stvari stvarno žive.

2. POTICAJNO OKRUŽENJE ZA STVARANJE

Poticajno okruženje utječe na kreativnu klimu i odnose u grupi. Potrebno je djetetu ponuditi mogućnosti da se izrazi – svako na svoj način. U kazališnom obrazovanju vrlo je važna uloga pedagoga. Mora pružiti bogatstvo različitih materijala, igara, priča, prostora i vremena u kojima dijete može istraživati i stvarati. Mora probuditi sva osjetila (vid, sluh, njuh, okus, tip), dati djetetu impulse za buđenje doživljaja i emocija. Dijete bi trebalo biti središnji akter stvaranja, a odgajatelj njegov partner [3].

2.1. PRIČAJMO BAJKU

„Ako želite da vam djeca budu pametna, pričajte im bajke. Ako želite da vam djeca budu još pametnija, pričajte im više bajki.“ (Albert Einstein)

Neki psiholozi i pedagozi smatraju da su bajke najvažnija mentalna hrana djeteta u predškolskom razdoblju. Njihov jezik i poruka često idu dublje od naših profesionalnih i racionalnih mišljenja, ideja i savjeta. Bajka u djetetu budi životnu radost i oslonac je u potrazi za smislom. Internalizacijom bajkovitog sadržaja djeca stoga doživljavaju da je svijet siguran i lijep. Poruka bajki je dublja od racionalnih objašnjenja. Dijete se divi bajkovitim bićima, poistovjećuje se s njihovim ponašanjem i ne sumnja u njihovu stvarnost.

Slika1: Lutke oživljaju

2.2. RAD S LUTKOM

Dijete najprije prihvaća neverbalnu komunikaciju, ali postupno obogaćuje verbalno izražavanje. Važnu ulogu u tome mogu imati mimičke lutke (karakteristika otvaranja usta). Kroz lutkarsku aktivnost odgajatelj će otkriti sklonosti i talente kod svakog pojedinog djeteta. Važno je da odgajatelj vjeruje u moć lutki, da ih često koristi u različitim oblicima i u različitim prilikama. Lutka pomaže djetetu da stekne pozitivnu sliku o sebi. Djeca se poistovjećuju s lutkom pa im lutka može biti i sredstvo pomoću kojeg mogu lakše izraziti svoje osjećaje. Omogućujemo djeci vlastiti način učenja, prepoznavamo njihovu individualnost i kreativnost te izazivamo njihovu maštu. Lutka se u životu djeteta pojavljuje u dva oblika:

- u svakodnevnom životu,
- kao medij u kazališnoj predstavi.

2.3. SNAGA LUTKE

Lutka nije ništa drugo nego predmet, objekt, nešto neživo. Kad lutka oživi, ona postaje posrednik, pomagač, štit odgajatelju, djetetu. Važno je da se u vrtiću za njihovu izradu koriste samo jednostavni materijali, a da ih djeca, ovisno o dobi i mogućnostima, mogu sama izraditi. Lutka je važan član grupe. Ona ima posebnu moć, ona je most između odgajatelja i djece, ona je svemoćna. Lutka je djetetov saveznik i utjeha. Lutka može sve što čovjek ne može. Može letjeti, može se boriti, može pobijediti zle vještice, jači je od diva, tjera strahove...nevjerojatna moć koju može učiniti vrlo mala lutka od platna ili papira. Pomoću lutke djeca izražavaju svoje osjećaje, razvijaju divergentno mišljenje koje je važan element kreativnosti.

2.4. KAZALIŠNA PREDSTAVA

Kazalište kao umjetnost iznimno je blisko djetetu. Sjetimo se igre uloga, kada djeca igraju uloge odraslih. U jednom trenutku tu su majke i očevi, u drugom su životinje, kraljevi, kraljice... i igra s lutkom i maženje medvjedića [1]. Uz pomoć kazališne igre djeca razvijaju vještine socijalne interakcije, uče komunikaciju i rješavanje manjih sukoba. Kazališne igre temelje se na grupnom stvaranju i suradnji, što od djece zahtijeva usklađivanje mišljenja i dogovaranje, međusobno uvažavanje i prihvaćanje tuđih ideja. Također je potrebno uzeti u obzir osjećaje partnera [3].

Slika 2: Otroška domišljiva zaživi v lutkah

2.5. KAZALIŠTE I DJEČJI VRTIĆ

Kazalište, kao stjecište svih likovnih umjetnosti, spaja djecu i odgajatelje u procesu rada vrtića, roditelje u moćnu kazališnu obitelj u kojoj svatko nalazi svoje mjesto. To je mjesto susreta mašte, kreativnosti i suradnje.

2.6. VODIČ ZA PLANIRANJE IMPLEMENTACIJE NEOVISNE PREDSTAVE

1. Početna faza: DIZAJN

- * ZBIRKA KVALITETNIH LITERATURNIH RADOVA - prema interesu i reakcijama djece
- * DJECI SU NUĐENI RAZNI SREDSTVA U IGRALIŠTU: rekviziti, kostimi, pokrivala za glavu, lutke, različiti glazbeni žanrovi... (slušanje, promatranje, praćenje djetetove igre, izbora, reakcija...)
- * UPOZNAVANJE S ODABRANIM DJELOM - pruža se djeci na različite načine: čitanjem, pričanjem priča, stvaralaštvom lutkom, crtanjem, ilustracijama, likovnim stvaranjem...

2. faza:

- * IZBOR PODRUČJA: plesna dramatizacija, dramatizacija - govorna, kazališna, lutkarska predstava (uzimajući u obzir dob djece i jakost grupe - jezična, likovna...)
- * IZBOR OBLIKA I METODA RADA - prema odabranom književnom djelu, odabranom području i odabranom sredstvu

3. faza:

- * IZBOR GLAZBE
- * ZBIRKA SVOJSTVA, GRAĐE
- * PLANIRANJE RADIONICA SA RODITELJIMA ILI SA RODITELJIMA I DJECOM (prikupljanje materijala; izrada ili dovršavanje scene, kostima, rekvizita...)
- * SCENA I SVOJSTVA - ovisno o dobi i mogućnostima djece..)
- * TRAŽENJE RAZLIČITIH OPCIJA (razmišljanje)
- * RASPJELA PRIČE

4. faza:

- * PODJELA ULOGA PREMA SPOSOBNOSTIMA DJECE - prema njihovim jakim područjima
- * SCENOGRAFIJA
- * FINALNI ODABIR: glazba, instrumenti, rekviziti, kostimi...
- * UPOZNAVANJE S ROLAMA, UPOZNAVANJE S GLAZBOM
- * PODJELA PO SCENAMA (vježbe po scenama)

5. Završna faza: ZAVRŠNI PROJEKT

- * ZAJEDNIČKE VJEŽBE
- * IZVEDBA PREDSTAVE

3. ZAKLJUČAK – PRIMJER DOBRE PRAKSE (5-6 godina, od bajke do samostalne izvedbe).

Budući da smo mi EKO VRTIĆ, ove aktivnosti na ovu temu provodile su se tijekom cijele školske godine, bile su naša svakodnevnica.

Priča: MJESEČEV SAN

1. EKO otok, reciklaža otpada
2. Izrada scene, instrumenata od otpadne ambalaže, izrada papira za čestitke,
3. Radionica s roditeljima: zajednička karnevalska maska, izrada kostima za dramatizaciju od plastičnih vrećica za otpad, kartona;
4. EKO kutak: prikupljanje plastičnih čepova za pomoć bolesnom djetetu i njihovo donošenje, prikupljanje papira, donošenje otpadne ambalaže.
5. Radionica s roditeljima i djecom - izrada EKO košara (kaširanje kartonskih kutija jedač plastike),
6. ZAVRŠNA SAMOSTALNA DRAMATIZACIJA: izvedba Mjesečevi snovi

4.LITERATURA

- [1.]Sitar, J. (2008). Lutkarska umjetnost u kontekstu kulturnog odgoja.
- [2.]Retuznik Bozovičar, A. i Kranjc, M. (2012). U krugu života – pedagogija i pedagoški pristupi u predškolskom razdoblju.
- [3.]Majaron, E. i Korošec, H. (2006). Kreacija djeteta s lutkama.
- [4.]Dijete u vrtiću. Priručnik za nastavni plan i program za dječje vrtiće. (Izdavačka kuća Horizont, 2010.)
- [5.]Kurikulum za dječje vrtiće. (1999). Ljubljana: Ministarstvo prosvjete i sporta, Zavod za školstvo Republike Slovenije.

Stručni rad

KRETANJE JAČA TIJELO I UM

Sandra Jemec
profesorica razrednog pouka
Osnovna škola Marije Vere Kamnik

Sažetak

Sportska aktivnost povoljno utječe na našu dobrobit pa je moramo uključiti i u raspored zaposlenika u obrazovanju. To uključuje pedagoško osoblje, savjetodavne službe, administrativno osoblje i tehničko osoblje. Pretpostavljam da tjelovježba, pravilna prehrana i cjelokupni zdrav način života značajno doprinose poboljšanju psiho-fizičke kondicije, dok kolektivno vježbanje doprinosi boljem međusobnom razumijevanju. Aktivisti tima »Verini aktivčki« brinu o cjelokupnoj dobrobiti svih zaposlenika. Vodili smo aktivne konferencije - prekid dužih popodnevnih konferencija i vježbi istezanja, aktivno mjesečno i dnevno izvještavanje o aktivnosti, vođene vježbe uživo s osobnim trenerom, planinarenje, promocija zdrave prehrane, "kutak dobre vibracije" - kutak u zbornici s pozitivnim i ohrabrujućim mislima i team building radionicom. Tim je ustrojen prvenstveno kako bi se sportske aktivnosti učinile ugodnijim za zaposlenike, kako bi se međusobno povezivali, imali više energije i volje za rad te u konačnici pokušali smanjiti izostanke i preopterećenost zdravih zaposlenika.

Ključne riječi: tjelesna aktivnost, kolektivno vježbanje, poticanje na kretanje, psihofizičko stanje.

1.Uvod

Nezdrava prehrana, (pre)malo tjelovježbe i stres na poslu te kod kuće rezultat su suvremenog brzog tempa života. Često u prvi plan stavljamo posao, karijeru i brigu o drugima, ali pritom zaboravljamo na vlastitu dobrobit i zanemarujemo svoje tijelo. U našem školskom timu svjesni smo negativnih posljedica psiho-fizičke neaktivnosti, stoga u svakom radnom okruženju potičemo kretanje i uravnoteženu prehranu.. Budući da se radni proces odvija nesmetano u zdravom timu, dobrobit svakog pojedinca pozitivno utječe na sve zaposlenike. Učitelji tako svu svoju pažnju mogu usmjeriti na poučavanje djece, a zbog odsustva bolesti u školskim prostorijama možemo pomoći i u smanjenju izostanka učitelja s posla. Zbog toga su, ionako preopterećeni učitelji, pošteđeni dodatne zamjene što svakako rezultira boljim psihičkim stanjem.

2.Temeljni sadržaj

Tjelesna aktivnost ima nezamjenjivu ulogu u svim fazama čovjekova života. Neophodna je za normalan biološki, društveni i mentalni razvoj te za zdravlje mladih ljudi. U odrasloj dobi, međutim, redovita aktivnost mora biti prikladno odabrana jer čuva vitalnost čovjeka i štiti ga od raznih bolesti [3]. Mnogi ljudi tjelesnu aktivnost povezuju i sa sportom. Svaka kultura to doživljava drugačije, pa postoje mnoge i različite definicije sporta. Kristan kaže da je sport dobrovoljna, slobodna, natjecateljska i nenatjecateljska aktivnost u kojoj osoba sudjeluje zbog igrivih sklonosti te čija je glavna svrha zabaviti i istovremeno povećati ili održati tjelesnu sposobnost [2]. U pokretnom timu težimo najraznovrsnijim i najopsežnijim aktivnostima – sportskim i nesportskim. Želimo da ove aktivnosti pokrivaju opseg i fizičke te psihičke dobrobiti. Tjelesna aktivnost ima brojne psihološke prednosti za zaposlenike. Prije svega govorimo o povećanom radnom žaru, motivaciji za rad i lakšem upravljanju stresom. Uostalom, pozitivno utječe i na kvalitetu i duljinu sna, što je još važnije u brzom tempu života.

Upoznat ću vas s raznim aktivnostima koje smo provodili u pokretnom timu kako bi djelatnici naše škole vodili brigu o zdravijem načinu života. Svaki mjesec zaposlenici su dobivali različite zadatke u kojima su aktivnosti ispisivane za svaki dan posebno (vježbe istezanja, vježbe jačanja, vježbe disanja, druženje s najdražima, dan bez elektroničkih uređaja, dan bez automobila, tabata, abeceda kretanja...). Svaki je pojedinac sam odlučio kada će u mjesecu provoditi izazov. Svaki obavljeni zadatak bio je upisan u tablicu. Kako bi kvalitetno obavljali sportske aktivnosti, dobili su i snimke kako bi se spriječile nepotrebne ozljede. A i uvijek smo bili svi članovi tima spremni za sva pitanja, čak i tijekom pauza. Na kraju izazova najdosljedniji i najaktivniji dobili su i praktične darove.

Abeceda kretanja

Abeceda kretanja sastoji se od 25 različitih vježbi – jačanja i istezanja. Svaka vježba počinje određenim slovom u abecedi. Prilikom sastavljanja vježbi pazili smo da vježba odgovara zaposlenicima te da je posvuda upisan broj ponavljanja. Uputa za rad je bila da svaki zaposlenik izvodi vježbe tako da prvo napiše svoje ime i prezime, a zatim odabere ime i prezime svojih rođaka, kolega, susjeda itd. Svi sudionici su podsjetili na važnost zagrijavanja prije svake vježbe.

Tabata

Što je zapravo tabata? Ovo je intervalni trening visokog intenziteta, koji se sastoji od dva intervala. 20 sekundi vježbe i 10 sekundi odmora. Ovaj ciklus se ponavlja 8 puta, tako da cijeli trening traje 4 minute.

Izgradnja tima

Team buildingom se može nazvati svako zajedničko slobodno vrijeme zaposlenika izvan prostora u kojem se obavlja aktivnost. U našem slučaju to je škola. Te aktivnosti mogu biti piknik, rafting, posjet adrenalinskom parku, kreativna radionica, rješavanje teških zadataka...U našem slučaju za djelatnike smo pripremili razne štafetne igre. S obzirom na to da su se izvodile u ljetnim mjesecima, puno ideja smo vezali uz vodene aktivnosti. Odaziv osoblja bio je vrlo dobar jer je većina njih rado prisustvovala. Da napomenem, nije nedostajalo smijeha, opuštenosti i dobre volje.

Vježbe disanja

Na pedagoškim skupovima i predavanjima koristili smo razne tehnike disanja u pauzi. Ove su tehnike vrlo dobro prihvaćene među zaposlenicima jer su svi sudjelovali.

Disanje trbušnom dijafragmom

Udobno sjedite na stolici. Stavite lijevu ruku na trbuh, desnu na gornji dio prsa.

Udahnite kroz nos, zadržite dah na trenutak i polako izdahnite kroz nos, ponovno zadržite dah na trenutak. Sljedeći put ponovite promjenom ruka. Ponovite vježbu 4 puta.

DISANJE S PRODUŽENIM IZDAHOM

Poboljšava stanje srca, učinkovit je kod visokog krvnog tlaka, tjeskobe i napada panike. Udahnite kroz nos i dugo izdišite kroz usta. Izdahnite kroz blago zaobljene usne, poluglasno i kontrolirano. Duljina izdisaja je individualna i određuje je svaki pojedinac. Dišemo kroz trbušnu dijafragmu. Ponovite vježbu 4 puta [1].

3.Zaključak

Kretanje je iznimno važno u svim razdobljima našeg života. Sportsku aktivnost prilagođavamo dobi i tjelesnoj sposobnosti svakog pojedinca. Tjelesna aktivnost jača našu snagu i vitalnost, povećava otpornost na bolesti, a prije svega povoljno utječe na naše psihičko blagostanje. Adekvatan odmor, dobar san i pravilne tehnike disanja osiguravaju bolje duhovno stanje. Kretanje se ne smije zanemariti ni u radnom okruženju, jer danas puno vremena provodimo na fizički manje zahtjevnim poslovima. Mnogo puta, nažalost, ne odvojimo vrijeme za to, pa je motivacija bitna u timu. To se može postići pohvalama i nagradama, a prije svega grupnim sportskim aktivnostima tijekom kojih se, osim individualne dobrobiti, jačaju i veze među zaposlenicima. Različite vježbe ne bi trebale predstavljati preveliki napor ili dosadu pa ih obogaćujemo zabavnim vježbama, kao npr. abeceda kretanja ili tabata. Prilikom vježbanja svakako je važno pravilno izvođenje pojedinih elemenata kretanja pa se o tome učimo unaprijed, pratimo rezultate, a napredak neće izostati.

4.Literatura:

- [1] Kos Berlak, R. (2016). *Tehnike sproščanja-način obvladovanja stresa*. Pridobljeno 24. 10. 2021, s <https://www.gzs.si/Portals/gradniki-zdravja/Tehnike%20spro%C5%A1%C4%8Danja-na%C4%8Din%20obvladovanja%20stresa.pdf>
- [2] Kristan, S. (2010). *Pogled na šport 2, predšolski športnovzgojni program Zlati sonček, šola v naravi, aktualni odzivi*. Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.
- [3] Škof, B. (2010). *Spravimo se v gibanje – za zdravje in srečo gre*. Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport.

Stručni rad

ODGOJNI ASPEKTI ŠKOLE U PRIRODI

Manja Bezjak
OŠ Gorišnica
SLOVENIJA

Sažetak

Škola u prirodi je poseban odgojno-obrazovni oblik. Ovaj sastavni pedagoški proces

traje više dana zajedno i u tom vremenu gube se oštre granice između odgojnih i obrazovnih momenata. To mjesto održavanja odlična je prilika za socijalizaciju, jer različiti oblici zajednog boravka, koji traju više dana važno utječu na socijalizaciju djece. Vlada opuštena atmosfera ali još uvijek važe posebna pravila i red. Za dobre odnose i atmosferu, za pozitivnu energiju i ugodan boravak u prvom redu odgovoran je učitelj. Poslužuje se različitim tehnikama, među kojima su i socijalne igre. Na taj način razvija intelektualnu, emocionalnu i socijalnu stranu osobnosti pojedinaca, a istovremeno potiče i kreativnost. Istovremeno odvija se i proces neovisnosti. To je vrlo važan faktor sazrijevanja i formiranja vlastitog jaza.

Ključne riječi:

specifičan odgojno-obrazovni proces, socijalizacija, neovisnost, socijalna iskustva, opuštena atmosfera

1. Uvod

Škola u prirodi je specifičan odgojno-obrazovni proces. Odvija se na drugačiji način i ima svoje karakteristike. Ovo je proces koji traje više dana i višedimenzionalno se uključuje u formiranje skladno razvijene osobnosti djeteta i maloljetnika. [2]

2. Razrada

Na temelju vlastitih iskustava (dosad sam u školu u prirodi pratila 16 generacija) mogu reći, da je rad u školi u prirodi zahtjevan i odgovoran. U kratkom periodu pet dana ima akumuliranih puno šarolikih odgojnih poticaja i odgojnih metoda koje treba

primjenjivati i snalaziti se na samom mjestu boravka. Ovo je prilika da realiziramo mnoge odgojno-obrazovne ciljeve:

- povećava se kvaliteta i trajnost znanja koje učenik dobije kroz odgojno-obrazovne procese,
- potiče se sposobnost motrenja prirodne i društvene okoline istovremeno i odgovoran odnos do prirode i društva,
- potiče se sposobnost samopoštovanja i poštovanja drugih osoba,
- potiče se zdrav način života i odgovornost za vlastitu sigurnost i zdravlje,
- brine se o usklađenom tjelesnom i psihičkom razvoju djeteta,
- razvija se odgovoran odnos prema okolini.

Učenici u školi u prirodi moraju se prilagođavati jedni drugima. Situacija je potpuno drukčija od one kod kuće ili u školi. Radne navike se mijenjaju, ovisno o situaciji.

Na

primjer samostalno pospremanje kreveta, sobe, pribora za jelo, navikavanje na drukčiju hranu, ponašanje kod samog konzumiranja hrane, kulturno ponašanje općenito.

2.1. Opuštenost

Važno je, da se djeca u grupi osjećaju opušteno. U grupi funkcioniraju prirodno. U takvoj atmosferi učenici mogu usvojiti mnoga socijalna iskustva. Taj osjećaj ugodnog raspoloženja je poticaj za rješavanje težih zadataka u samoj školi ali i u životu. [1]

Slika 1: Učenici 6. r su pospremili sobu

Učitelj ima sad priliku bolje upoznati djecu jer više vremena provodi s njima. Atmosfera je opuštena, relacija učitelj – učenik je prisutan. Djeca su posve drugačija jer su situacije drugačije. Učitelj može s djecom komunicirati opuštenije i tako utjecati na ponašanje i rad učenika.

2.2. Socijalizacija

Škola u prirodi je značajan faktor kod socijalizacije djece. Socijalizacija znači uspostavu pozitivnih društvenih odnosa i kulturno ponašanje društvene grupe. [2] Učenici borave zajedno, rade zajedno, zajedno se igraju i zabavljaju. Stalno se moraju prilagođavati zajedničkim pravilima. Imaju puno mogućnosti, da utječu jedni na druge. Međusobno si pomažu kako bi postigli zadani cilj. U takvim situacijama, npr.: rad u grupi, kod jela, kod igre i sl. stječu važne socijalne vještine. Nešto slično u školi tijekom redovne nastave je vrlo teško primjetiti. Učenici se navikavaju na zdrave međusobne odnose, pa se tako stvaraju nova prijateljstva, rađaju se prve ljubavi.

Razvijaju mnoge socijalne vještine.

Slika 2: Na ručku

Slika 3: Nastava u različitim okolnostima

Slika 4: Vrijeme za zabavu

Slika 5: Uzajamna pomoć u radionici

Djeca se nauče, da je potrebno biti strpljiv, tolerantan, uče kontrolirati vlastite instinktivne i emocionalne ispade i usvajaju pozitivne obrasce ponašanja. To dovodi do toga, da sazrijevaju u zrelije osobnosti. Priprema završnih događaja, puno novih drugačijih obaveza, društveni rad, nastupi pred publikom imaju pozitivan učinak na samopouzdanje i pozitivnu sliku o sebi te formiraju cjelokupnu osobnost učenika. [2]

2.3. Socijalne igre

U školi u prirodi učitelj je ključna osoba za dobru atmosferu i pozitivnu energiju. Da bi postigli više interakcije među djecom i učiteljem upotrebljavaju se mnoge tehnike, najčešće socijalne igre. Socijalne igre su posebne kreativne tehnike razvijene u praksi za testiranje brojnih interakcija koje inače susrećemo u svakidašnjem životu.

To je rad u grupama po metodi iskustvenog učenja i sastoji iz raznih situacija iz svakodnevnog života. Socijalnim igrama razvijamo intelektualnu, emocionalnu i socijalnu stranu djetetove osobnosti, te potičemo njegovu kreativnost. [3]

2.4. Osamostaljenje

Istovremeno sa socijalizacijom odvija se i proces osamostaljivanja. Mnogi se učenici

dan danas previše vežu na roditelje (nisu tako samostalni). Njihov je odlazak od kuće šok

za njih a i za njihove roditelje. Ovo sve doživljavaju jako emotivno. U školi u prirodi moraju raditi neke poslove odnosno zadatke koje doma ne trebaju, na primjer čišćenje stambenih prostorija, vješanje rublja itd. Osamostaljivanje je uz socijalizaciju važan čimbenik u sazrijevanju učenika u samostalnu i odgovornu osobu.

2.5. Međugeneracijska suradnja

U prošloj školskoj godini organizirali smo školu u prirodi za dvije generacije učenika,

(peti i šesti razred) jer nam prošle godine epidemiološka situacija nije dopuštala održavanje škole u prirodi za učenike petih razreda. Brojčano je bila grupa oko 80 djece. Boravili su svi zajedno u istom mjestu, poznavali su samo učitelje iz naše škole. Mogu reći, da je ispalo vrlo pozitivno. U našoj školi, koja ima blizu 400 učenika, učenici se međusobno manje druže i slabo poznaju. Druženje u školi u prirodi je bila idealna prilika da se bolje upoznaju. Uspostavili su kontakte, dosta su komunicirali, pomagali jedni drugima, zabavljali. Na sportskom polju vladalo je zdravo rivalstvo.

Slika 6: Ujedinjeni u jutarnjoj tjelovježbi

Slika 7: Davanje uputa

Slika 8: Zabavne igre

Slika 9: Štafetne igre

Na taj način djeca razvijaju socijalne vještine kao što su: uspostavljanje kontakata, spremnost na pomoć, empatija, upravljanje emocijama, pozitivno mišljenje, odgovornost, uhvate se u koštac s problemima s kojima se susreću.

3. Zaključak

Škola u prirodi je specifičan odgojno-obrazovani proces koji se izvodi daleko od domaće okoline, na drugačiji način i s drugačijim specifičnostima. Osim sadržaja učenja koji su povezani s lokalnom sredinom, učenici stječu širok spektar društvenih

vještina. Svoje aktivnosti uvijek usmjeravamo i vodimo na takav način da se kod učenika formira pozitivan stav i jača samopouzdanje, ukratko riječ je o cjelovitom formiranju osobnosti.

4.Literatura

- [1.]Kejžar, M. M. (2009) Vaje za uključivanje otrok v socialno skupino, Didakta letn. 19, št. 130
- [2.]Kristan, S. (1998) Šola v naravi, Didakta
- [3.]Mlakar, M. (2005) Socialne igre v šoli v naravi, Zbornik prispevkov (Tretji strokovni posvet Didaktika v šoli naravi, Tolmin, 2005)

Stručni rad

VAŽNOST AKTIVNOG ODMORA

Manja Bezjak
OŠ Gorišnica
SLOVENIJA

Sažetak

Nastava u našim školama još uvijek je uglavnom koncentrirana u učionici. Učenici su sve vrijeme opterećeni statičkim fizičkim opterećenjem. Okupirani su intelektualnim načinom rada sa senzornim funkcijama gledanja i slušanja. Nastava ih tako zamara. Nakon dva-tri sata smanjuje se fokus na posao, kvaliteta stečenog znanja sve je skromnija. Tome se može suprotstaviti, pogotovo ako uzimamo u obzir njihove potrebe kretanja. Kretanje daje djetetu osjećaj ugone, sigurnost, radost, ukoliko, blagostanje. Provođenjem aktivnog odmora postizemo da je pedagoški proces učinkovitiji te se na taj način kod učenika stvaraju važne navike za život. Aktivni odmor vrlo pozitivno utječe na dobrobit učenika. Omogućuje im da se ponovno usredotoče na svoj rad.

Ključne riječi: kretanje, opuštanje, životne navike, blagostanje, usredotočenost

1. Uvod

Ljudsko tijelo stvoreno je za kretanje. Kretanje je prirodna potreba svakog pa i najmanjeg bića i izravno je povezano s mozgom. Stoga je potrebno stalno uključivati kretanje u djetetovu svakodnevicu, a nikako se ne smije zanemariti ni kasnije, kada je dijete u školi. Važnu ulogu u formiranju životnih navika može imati aktivan odmor.

2. Razrada

Dijete koje je od najranijeg životnog razdoblja motivirano za kretanje imat će pozitivan stav prema kretanju i kao odrasla osoba. Kretanje djetetu pruža osjećaj ugone, sigurnosti, radosti, ukratko, blagostanja. Ako vodimo računa o potrebama djece i ponašamo se po načelima humanosti, svakako moramo učiniti sve, kako bi i učenici u osnovnoj školi imali aktivan odmor.

2.1. Svrha aktivnog odmora

Svrha aktivnog odmora je rasteretiti učenike statičkih opterećenja, koja još uvijek dominiraju u našim školama. Kako prevladava intelektualni rad, s vremenom se smanjuje budnost i koncentracija učenika te također dovodi do pada produktivnosti.

Pedagoški proces tako je manje efikasan nego što bismo inače željeli, a dobrobit učenika sve lošija. To se pokazuje kod učenika s poteškoćama u učenju, a posebno kod onih s posebnim potrebama. Inače današnji način života općenito ne ide u prilog

zdravom načinu života. Sve više počele su se javljati razne bolesti zbog sjedilačkog načina života, koje nisu prisutne samo kod starije populacije, nego se sve češće viđaju i kod mladih ljudi i djece. Sve dok čitavoj populaciji djece ne pružimo dovoljno dnevne vježbe, može biti aktivan odmor važan čimbenik za stjecanje pozitivnih životnih navika. Aktivan odmor temelji se na principu suprotnosti, zato se preporučuje, da se realizira vani na otvorenom.

Pritom moramo voditi računa o načelu različitosti sadržaja. Aktivnosti trebaju se odvijati opuštenije, slobodnije – nemojmo pretjerivati strogom disciplinom. Učenici bi

ponekad trebali predložiti što bi voljeli raditi tijekom aktivnog odmora. Aktivnosti ne smiju uključivati previše rekvizita i pribora.

2.2. Ciljevi aktivnog odmora

Tijekom aktivnog odmora učenici se trebaju opustiti jer se time sprječava nepotrebni

umor, manje je sukoba.

Ciljevi aktivnog odmora:

- zadovoljiti primarne biološke potrebe djeteta za kretanjem, opuštanjem, radošću i zadovoljstvom;
- povećati učinkovitost rada;
- vratiti energiju i utjecati na bolju motivaciju za rad;
- smanjiti negativne posljedice dugotrajnog sjedenja i izloženosti lošeg zraka;
- utjecati na humanizaciju rada u školi;

2.3. Posljedice aktivnog odmora

Istraživanja i moje vlastito iskustvo nedvojbeno pokazuju pozitivne učinke aktivnog odmora. Više godina promatrala sam učenike tijekom nastave, kako su nakon nekoliko sati postajali umorni. Umoran učenik je neusredotočen i neorganiziran. Kraće petominutne pauze doduše nakratko su popravile situaciju, ali ubrzo nastavio

se nedostatak koncentracije i letargija. Odlučila sam da učenike odvedem na svjež

zrak i da to činim svakog dana, redovito. Ponekad smo žurili do obližnjeg stadiona, gdje se moglo bacati na koš, pucati na gol, juriti i slično. Često smo boravili u školskom dvorištu i igrali neku od elementarnih igara po želji učenika (Svi lovimo, svi trčimo, Leđa uz leđa, Prodajem bojice,...)

Promjene su ubrzo postale očite, jer je atmosfera u učionici nakon aktivnog odmora

postala opuštenija, a volja za učenjem veća. Kretanjem na svježem zraku do mozga dođe više kisika. Poboljšava se koncentracija, fokus, strpljenje i sve to utječe na lakše učenje.

3. Zaključak

U školi dominira intelektualni rad - radi se o stalnom statičkom opterećenju i to se kod učenika manifestira kao umor, apatija, nedostatak koncentracije, nemir. Ako uvedemo redovitu opuštenu tjelesnu aktivnost, možemo spomenute negativne utjecaje nastave u velikoj mjeri poništiti. Uvođenjem aktivnog odmora zadovoljavamo potrebe učenika za kretanjem, a istovremeno ih učimo zdravim životnim navikama.

4. Literatura

- [1.] Jošt, B. (1985) Praktični model aktivnoga odmora v celodnevni osnovni šoli
- [2.] Krpač, F. (2002) Je aktivni odmor še aktualen? Zbornik prispevkov (Petnajsti strokovni posvet športnih pedagogov Slovenije, Nova Gorica, 2002)
- [3.] strokovni posvet športnih pedagogov Slovenije, Nova Gorica, 2002)
- [4.] The 2012-2013 Playbook. (2014) Igranje za znanje. Priročnik za izvajanje rekreativnih odmorov v vrtcih in osnovnih šolah. Prevod Belavič Pučnik, S.

Stručni rad

PJEŠAČKI AUTOBUS- PEŠBUS

Andrejka Fajmut, prof. razredne nastave
Osnovna šola Črna na Koroškem, Slovenija

Sažetak

U radu je prikazan projekt PEŠBUS koji se u našoj školi provodi već niz godina. Počelo je dvotjednom kampanjom, koja je prerasla u tjedni projekt. Za PEŠBUS smo se odlučili jer volimo šetati, a volimo i vježbati na svježem zraku. Kontinuirana provedba je vrlo važna, stoga projekt provodimo svaki tjedan petkom. PEŠBUS znači da učenici i pratitelji idu u školu na različite održive načine.

Ključne riječi: zdrav život, kretanje, dobro raspoloženje, po svakom vremenu

1. UVOD

Črna na Koroškem je selo srednje veličine s trenutno 3201 stanovnika (uključujući zaseoke). [4] Ovo je slikovito mjesto poznato po brojnim sportašima, olimpijcima i drugima koji su pronijeli ime Črne na Koroškoj u svijet. Črna i okolica također su poznati po mnogim prirodnim i kulturnim znamenitostima koje vrijedi vidjeti. I na kraju, ali ne manje važno, najduža kontinuirana zip line linija u Sloveniji - OLIMPLINE - vrlo je aktualna u posljednje vrijeme. Ove godine osnovnu školu Črna na Koroškem pohađa 223 učenika. Od toga se ove godine za projekt PEŠBUS prijavilo 52 učenika, uglavnom od 1. do 5. razreda.

2. Zašto PEŠBUS?

Početak školske godine 2016/17 pohađala sam edukaciju za međunarodnu kampanju TRAFFIC SNAKE. Ova kampanja imala je za cilj promovirati održive načine dolaska u školu. Cilj kampanje bio je potaknuti učenike da u školu što više dolaze pješice, biciklom, skuterom ili grupnim prijevozom. Između ostalog, time se potiče i smanjenje onečišćenja okoliša. Učenici su skupljali naljepnice za dolazak u školu pješice, biciklom, romobilom,... ali ne i automobilom.

Slika 1 - Kampanja PROMETNA ZMIJA (foto A. Fajmut)

Kampanja je trajala dva tjedna i za to vrijeme organizirali smo PJEŠAČKI AUTOBUS-PEŠBUS. Učenici su voljeli tako dolaziti u školu pa smo nastavili s projektom.

3. KAKO TO IDE?

Na početku školske godine učenici dobivaju prijavnice za PEŠBUS. Roditelji ih vraćaju u školu. [3] Na prvom roditeljskom sastanku roditeljima predstavljam projekt kako bi oni odlučili da će dijete ići petkom u školu s PEŠBUS-om. PEŠBUS "vozi" svakog petka iz dva smjera (Rudarjevo i Pristava), koji su od škole udaljeni oko kilometar. Na pola puta dvije grupe se spajaju i zajedno idemo u školu. Obično školu pohađa oko 40 učenika od 1. do 5. razreda. Učenicima su podijeljeni reflektirajući prsluci, a i pratioci, kako bismo svi bili vidljiviji. Na čelu imamo transparent "PEŠBUS". Na početnom mjestu okupljanja imamo ploču koja obavještava djecu o danu i vremenu polaska.

Slika 2 - Tabla za početne stanice (Foto A. Fajmut)

Slika 3 – Mnogo nas je (Foto L. Pušnik)

Slika 4 - I u covid eri bili smo vrijedni (Foto L. Pušnik)

Prednosti PEŠBUS-a:

- U prosjeku, djeca koja u školu pješače fizički su aktivna svaki dan više vremena i fizički su spremnija od djece koja u školu voze.
- PEŠBUS potiče osobni i društveni razvoj djece, razvija se njihova samostalnost, jača osjećaj odgovornosti i svijest o vlastitim mogućnostima.
- Svladavanjem kraćih udaljenosti u okruženju koje im je poznato, djeca postupno svladavaju prometne propise i pravila ponašanja te postaju suvereni sudionici u prometu.
- Ranim razvijanjem zdravih navika, poput hodanja, osvještavamo pojedince za zdrav i ekološki prihvatljiv način života.
- PEŠBUS rasterećuje roditelje koji svoju djecu u školu prate samo određenim danima, ali ne svaki dan.
- Ako djeca do škole idu pješice, smanjuje se broj putovanja automobilom, a time i količina štetnih emisija u okoliš.
- Prateći PEŠBUS roditelji i bake i djedovi mogu dobiti kvalitetno vrijeme koje će provesti sa svojim djetetom ili unukom te učiniti nešto za svoje zdravlje. [3]

Kada dođemo u školu, učenici dobivaju žigove u svoje kartice i za svakih deset žigova dobivaju malu nagradu, naljepnicu.

Slika 5 – PEŠBUS KARTICA

Slika 6 – Marke ispred škole

(Foto A. Fajmut)

Glavni pokrovitelj našeg projekta je IPoP Ljubljana (Institut za prostorne politike za promicanje hodanja). Od njih dobivamo kartice i naljepnice za nagrade.

Slika 7 – PEŠBUS po kiši... (Foto L. Pušnik, Občina Črna na Koroškem)

Slika 8 - ... i kroz snijeg (Foto A. Fajmut)

4. Zaključak

U školskoj godini 2020/21 provela sam kratku anketu među učenicima u kojoj me zanimalo zašto idu petkom u školu s PEŠBUS-om te što im se sviđa kod PEŠBUS-a. Odazvalo se 34 prijavljenih učenika. Na prvo pitanje većina je odgovorila da je to zato što vole šetati, udahnuti svježeg zraka i to je zdravo te vježbati i uživati. Nekolicina je odgovorila i da je to zbog markice ili da se probude i smire. Na drugo pitanje velika većina je odgovorila da im se sviđa što idu u školu zajedno sa svojim prijateljima, što imamo kolica i nije potrebno nositi torbe, što nose prsluke, što su dobro raspoloženi, što im se čini da su dobro raspoloženi, da nose transparent i tako dalje. Nastavit ćemo s projektom jer se pokazao vrlo pozitivnim. Učenici uživaju i dolaze na nastavu dobro raspoloženi i razbuđeni, spremni za školski rad. Budući da hodamo, štitimo i okoliš od onečišćenja.

5. Literatura

Mrežne stranice:

[1] Akt!vno v šolo. Pridobljeno s <https://www.aktivnovsolo.si/>. (30. 10. 2022)

[2] Dokumentacija in gradiva za projekt. Pridobljeno s <https://www.aktivnovsolo.si/o-projektu/>. (30. 10. 2022)

[3] vir: <https://www.aktivnovsolo.si/pesbus/> (30. 10. 2022)

[4] vir: SiStat Prebivalstvo po: OBČINA/NASELJE, LETO , MERITVE. SiteTitle (stat.si) (30. 10. 2022)

Stručni rad

PITAGORA, GDJE SI?

mag. Simona Kokol, prof. matematike
Gimnazija Ptuj

Sažetak

Pitagorin teorem jedan je od najpoznatijih geometrijskih teorema. U okviru projektne aktivnosti učenici 4. razreda gimnazije tražili su poglavlja u kojima se koristi Pitagorin poučak. Radilo se u grupama. Svaka od njih tražila je Pitagorin poučak u određenoj godini učenja. Tijekom aktivnosti učenici su učvrstili svoje znanje i stekli uvid u matematičko gradivo koje je potrebno za maturo.

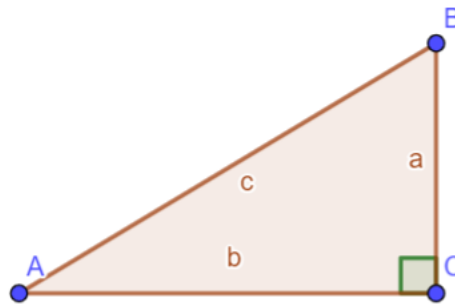
Ključne riječi:

kompleksni brojevi, udaljenost, vektori, trigonometrijska funkcija, kružnica

1.Uvod

Pitagorin teorem je osnovni i najpoznatiji teorem geometrije koji se odnosi na pravokutne trokute i glasi:

Površina kvadrata nad hipotenuzom pravokutnog trokuta jednaka je zbroju površina kvadrata nad katetama. Ako su a i b duljine kateta, a c duljina hipotenuze pravokutnog trokuta, tada vrijedi $c^2 = a^2 + b^2$

Slika 1: Pravokutni trokut sa hipotenuzom c i katetama a i b

Kao temeljni gradivni element geometrije, Pitagorin poučak često se skriva i koristi u raznim područjima matematike. Učenici često zaboravljaju da je temelj izvedenih formula i jednažbi upravo Pitagorin teorem. Kada učenici uče za maturu i trebaju poznavati cjelokupni sadržaj srednjoškolskog programa, dobrodošlo je da radu pristupaju cjelovito i povezujući. Na taj će način lakše i trajnije zapamtiti gradivo.

2.Projektni rad

Projektni rad se temelji na samostalnom radu učenika. Četvrti razred srednje škole sam odlučila podijeliti u tri grupe, gdje je svaka grupa istraživala gradivo pojedine godine matematike. Cilj i želja je uključiti sve studente u projektnu aktivnost te ih potaknuti na aktivno učenje i istraživanje te učvršćivanje znanja. Tražeći gdje su i u kojim poglavljima matematike koristili Pitagorin poučak tijekom godina učenja, nesvjesno su ponavljali matematiku na drugačiji način. Pri formiranju grupa treba voditi računa o njihovoj heterogenosti te uključiti učenike različitih sposobnosti i poticati ih na zajedničko učenje.

2.1.Pitagora u 1. razredu

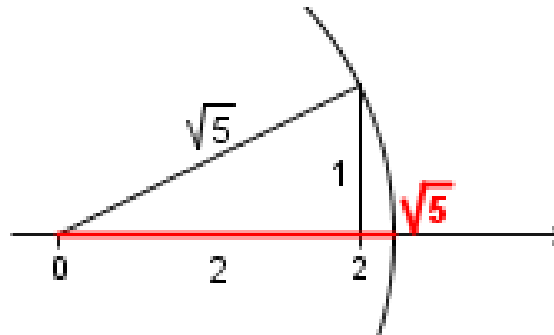
Prva skupina je pronašla primjenu Pitagorinog teorema u izvođenju formule za udaljenost točaka i u konstrukciji kvadratnog korijena. Za konstrukciju određenih kvadratnih korijena koristimo Pitagorin teorem, gdje je traženi korijen duljina hipotenuze, ako je broj ispod korijena jednak zbroju kvadrata prirodnih brojeva, ili duljina katete, ako je broj pod korijenom jednak razlici kvadrata prirodnih brojeva.

Primjer:

Kvadratni korijen broja 5 možemo zapisati kao zbroj kvadrata broja 2 i 1,

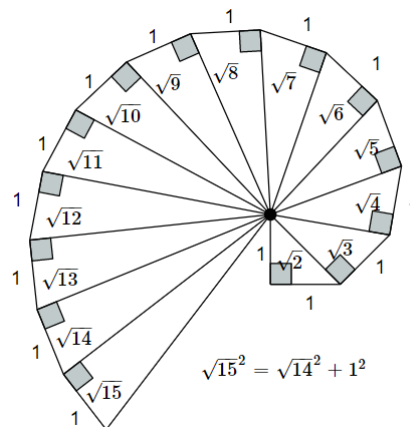
$$\sqrt{5} = \sqrt{2^2 + 1^2}$$

Dakle, duljina hipotenuze pravokutnog trokuta sa katetama duljine 2 i 1 jednaka je $\sqrt{5}$.

Slika 2: konstrukcija $\sqrt{5}$ koristeći Pitagorin poučak

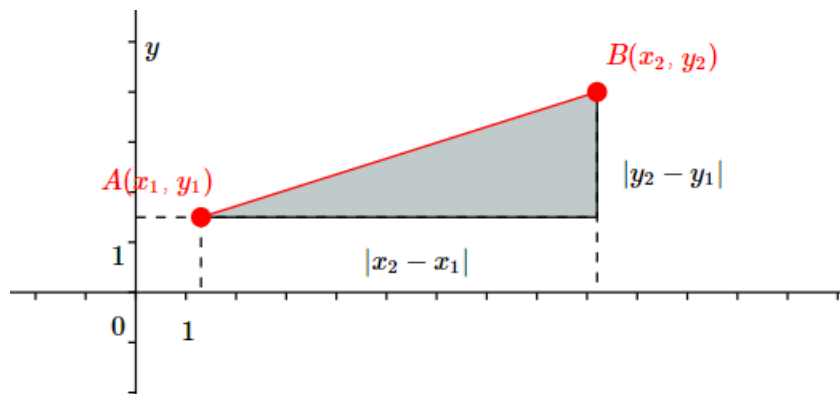
Na sličan način nastaje poznati Pitagorin puž (slika 3), koji prikazuje udaljenosti čije su duljine jednake korijenima uzastopnih prirodnih brojeva.

Slika 3: Pitagorin puž

Još jedna upotreba Pitagorinog teorema je izračunavanje udaljenosti između dviju točaka u ravnini. Ako znamo koordinate točaka $A(x_1, y_1)$ i $B(x_2, y_2)$ u ravnini, tada se udaljenost između njih izračunava kao duljina hipotenuze u trokutu, gdje je duljina jednoga kraka absolutna razlika x koordinata točaka i duljina drugog kraka je absolutna razlika y koordinata podatkovnih točaka. Tako dobivamo formulu

$$d(A, B) = \sqrt{(x_1 - x_2)^2 + (y_1 - y_2)^2}$$

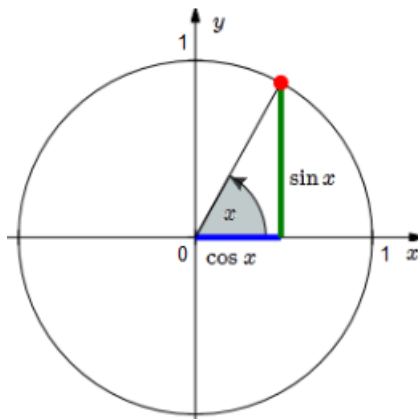

Slika 4: Udaljenost između dvije točke u ravnini

2.2.Pitagora u 2. razredu

U drugoj godini najprije definiramo trigonometrijske funkcije u pravokutnom trokutu, a zatim njihovu definiciju proširujemo na jediničnu kružnicu (slika 4). Kutne funkcije kao omjeri stranica u pravokutnom trokutu povezane su Pitagorinim teoremom u poznatoj relaciji:

$$\sin^2 x + \cos^2 x = 1$$

Slika 5: Jedinična kružnica i kutne funkcije

Zapisana relacija slijedi izravno iz Pitagorinog poučka ako se podjeli sa kvadratom hipotenuze. Zapisani odnos može se i vidjeti na pravokutnom trokutu (slika 4), gdje su katete jednake odgovarajućim funkcijama, a hipotenuza je jednaka polumjeru jedinične kružnice.

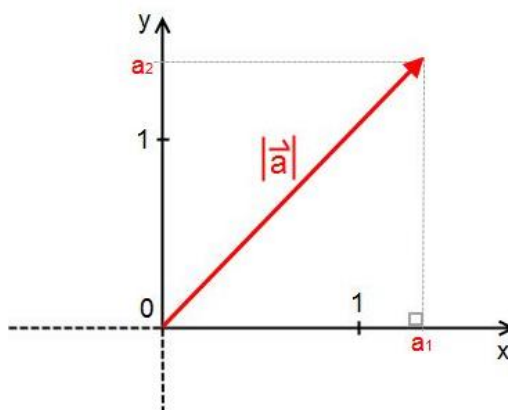
Ponovo se susrećemo s Pitagorinim teoremom kod vektora. Uz pomoć vektora i skalarnog produkta izvodimo kosinusni teorem koji vrijedi u svakom trokutu. Koristi se za izračun treće stranice trokuta ako su nam poznate dvije stranice i međukut:

$$c^2 = a^2 + b^2 - 2ab\cos\gamma$$

U slučaju pravog kuta γ dobivamo Pitagorin poučak jer je $\cos 90^\circ = 0$

U standardnoj bazi ravnine duljina vektora $\vec{a} = (a_1, a_2)$ izračunava se pomoću formule:

$|\vec{a}| = \sqrt{a_1^2 + a_2^2}$ što je u biti Pitagorin teorem.

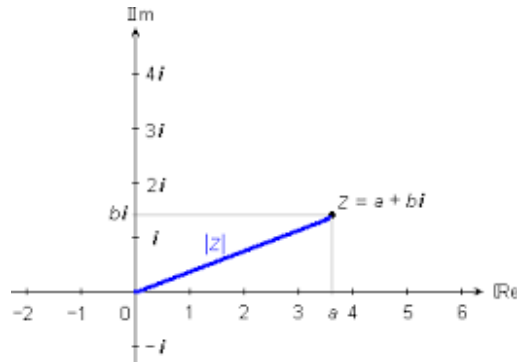

Slika 6: Duljina vektora

Pitagorin poučak ponovo koristimo kod kompleksnih brojeva za izračun apsolutne vrijednosti tih brojeva. Apsolutna vrijednost kompleksnog broja jednaka je udaljenosti tog broja od broja 0. Kompleksni broj $z = a + bi$ prikazan je u kompleksnoj ravnini kao točka s koordinatama

$z = (a, b)i$ zato je

$|z| = \sqrt{a^2 + b^2}$ što je opet Pitagorin poučak.

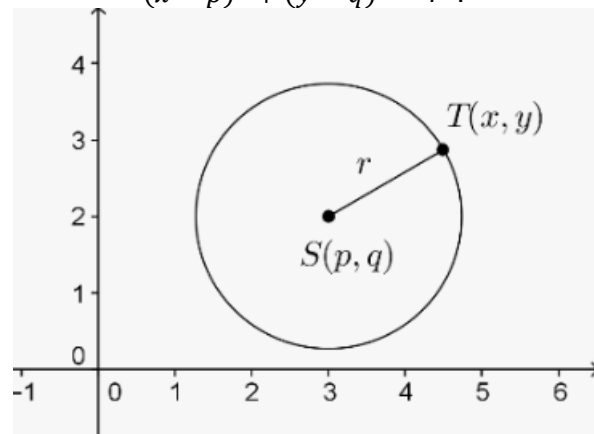

Slika 7: Kompleksna ravnina

2.3.Pitagora u 3. razredu

U ovoj godini upoznamo analitičku definiciju kružnice. Kružnica je skup točaka u ravnini koje su jednako udaljene od dane točke (središta). Za svaku točku $T(x,y)$ na kružnici sa središtem u točki $S(p,q)$, udaljenost između njih jednaka je polumjeru r . Jednadžba kružnice je stoga ista kao formula za udaljenost između

$$(x - p)^2 + (y - q)^2 = r^2.$$

Slika 8: Kružnica

Sljedeća poglavlja, u kojima se najviše koristi Pitagorin teorem, su metrička geometrija u ravnini i u prostoru.

Koristimo ga za izračunavanje nepoznate duljine u različitim likovima, na primjer za izračun:

- dijagonale kvadrata $d=a\sqrt{2}$ i pravokutnika $d = \sqrt{a^2 + b^2}$
- visine jednakostraničnog trokuta $v = \frac{a^2\sqrt{3}}{2}$
- visine jednakokračnog trapeza $v = \sqrt{b^2 - \left(\frac{a-c}{2}\right)^2}$
- stranice romba sa diagonalama e i f $a = \sqrt{\left(\frac{e}{2}\right)^2 + \left(\frac{f}{2}\right)^2}$

Koristi se za izračunavanje nepoznatih dimenzija u geometrijskim tijelima, za izračun tjelesne dijagonale kocke $D=a\sqrt{3}$ i kvadra $D = \sqrt{a^2 + b^2 + c^2}$ visine stošca $v = \sqrt{s^2 - r^2}$ visine piramide,...

3.Zaključak

Tijekom aktivnosti učenici su ponovili i učvrstili pojedina matematička poglavlja te se detaljno osvrnuli na korištenje Pitagorinog poučka u različitim temama u različitim godinama srednjoškolskog obrazovanja. Prva grupa našla je primjenu u konstrukciji kvadratnog korijena i u izračunavanju udaljenosti između dviju točaka. Druga grupa je pronašla Pitagorin teorem kod trigonometrijskih funkcijama, kompleksnih brojeva i vektorskim kodovima. Treća skupina bavila se sa jednadžbo kružnice i metričkoj geometriji u ravnini i prostoru. Pritom su nesvjesno pregledavali matematičke sadržaje i ujedno dobili pregled matematike koji im je od koristi prilikom učenja za maturu. Izradom prezentacije za ostale učenike koristili su tehnologiju u obrazovne svrhe i vježbali govor.

5.Literatura

- [1.] Jericijo, O., Kapus, H., Mohorčič, A., Pustavrh, S., Škrlec, M., Rauter Repija, I., Zmazek, V. (2014): Vega 1. URL: <https://eucbeniki.sio.si/vega1/41/index.html>
- [2.] Ivanec, D., Janežič, T., Jeler, A., Jericijo, O., Mohorčič, A., Pečovnik Menciger, A., Pustavrh, S., Špolad, M., Zmazek, V. (2014): Vega 2. URL: <https://eucbeniki.sio.si/vega2/index.html>
- [3.] Ivanec, D., Jericijo, O., Mohorčič, A., Pustavrh, S., Škrlec, M., Rauter Repija, I., Zmazek, V. (2015): Vega 3. URL: <https://eucbeniki.sio.si/vega3/index.html>

Stručni rad

TEAM BUILDING U UČIONICI

**Sandra Jemec, prof. razredne nastave
OŠ Marije Vere Kamnik**

Sažetak

Na što pomislite kada čujete izraz team building? Team building je svaka ciljana provedba unaprijed definiranih aktivnosti za određenu populaciju. U našem slučaju to su učenici 1. trijade. Temelj je jačanje odnosa i poboljšanje osjećaja pripadnosti i povezanosti. Svaki pojedinac je suočen sa specifičnim izazovom koji mora savladati kako bi surađivao sa svojom grupom i time doprinio ostvarenju cilja. Pritom se razvijaju dublji odnosi i povećava povjerenje među članovima. Učenik je motiviran kao pojedinac, a poticaj grupe dovodi ga do aktivnog sudjelovanja i uspješnog izvršavanja zadataka. U tom procesu učenja uči se međusobnoj suradnji, kompromisu i argumentaciji. Aktivnosti izgradnje tima vrlo su korisne kada je potrebno riješiti sukobe u razredu, poboljšati klimu u učionici i, na kraju, ali ne manje važno, kao nagrada ili obogaćivanje nastave.

Ključne riječi: team building, postizanje ciljeva, jačanje međusobnih odnosa i povezanosti.

1.Uvod

Tijekom team buildinga djeca uče dvije važne vještine, a to su razvoj djeteta kao pojedinca i razvoj djeteta kao dijela grupe. Team building je proces u kojem učenici imaju priliku komunicirati, iznositi argumente, prilagođavati se cijeloj grupi i zajedno težiti cilju – što uspješnijem rješavanju problema ili zadatka. Na taj način uče da je svaki član važan u grupi, pomaže u izgradnji cjeline, a s druge strane voditelji razvijaju povjerenje u vlastite sposobnosti. Naučiti kako se ponašati i komunicirati s drugima također su važne vještine koje učenici treniraju kroz team building. Za uspješnu suradnju važno je da se međusobno slušaju i poštuju.

2.Središnji dio

Učenici ne biraju svoje kolege s kojima dijele klupe, a u sličnu su situaciju dovedeni i u radu u grupi – ne biraju sami svoje članove – moraju se prilagođavati, surađivati i učiti raditi s drugima. Želimo li izgraditi zajednicu u kojoj ćemo se svi osjećati dobro, moramo osigurati opuštenu atmosferu. Upoznavanje učenika na osobnoj razini otvara nas za dobro razumijevanje interesa pojedinca, a uz pomoć toga nastavnik dobiva bolji uvid u dinamiku nastave, upoznaje snage i mane razreda. "Stvaranje zajednice u učionici važna je komponenta obrazovnog sustava." [2]. Kada učenici i učitelji počnu osjećati pripadnost grupi, mogu početi uspješno graditi svoju ulogu pojedinca u grupi. Potreba za prihvaćanjem dio je ljudske prirode, ali kada jačamo prihvaćanje u grupi, to povećava samopouzdanje pojedinca i spremnost na sudjelovanje i rad u grupi. „Potrebni su nam drugi da s njima nadopunjujemo i razvijamo vlastite sposobnosti. Takvo kolektivno znanje ne znači da se individualno znanje ne računa. Naprotiv, jake zajednice srdačno prihvaćaju jake ličnosti i potiču neslaganje i raspravu. Kontroverza je dio onoga što zajednicu čini živom, sposobnom i produktivnom.” [3] Mnogo je načina na koje možemo ojačati društvene veze unutar klase. Važno je odvojiti vrijeme za izgradnju dobrih veza s našim učenicima i naučiti ih da grade veze jedni s drugima. „U timskom radu susrećemo se i sa spontanim izvorima motivacije za timski rad, kao što su radost i entuzijazam članova tima za suradnju i postizanje zajedničkih ciljeva. Važno je da pojedinačni motivi budu u skladu sa zajedničkim. U tom slučaju dovoljan motiv je sudjelovanje u timu koji im pruža emocionalni zaklon, a s druge strane omogućuje preuzimanje rizika za kreativne inicijative.“ [4] Kada su učenici u procesu izgradnje tima pripremamo ih da teže zajedničkom cilju - rješavanju problema. To im olakšava zadatak jer svaki pojedinac pridonosi djelićem znanja, vještina i sposobnosti u mozaik koji učenici zajedno grade te tako zajedničkim snagama dolaze do cilja. "U grupi i uspješnom radnom kolektivu članovi dobivaju jedni od drugih, doprinos svakog člana je inspiracija za doprinos sljedećeg člana." [5].

Kada rade u grupi i uspješno obave zadatak ili aktivnost, svaki pojedinac je pobjednik i svatko stječe pozitivno iskustvo iz aktivnosti. Zadaci i aktivnosti u razredu biraju se tako da potiču suradnju, a ne natjecanje. Možemo birati između onih koje imaju naglasak na zabavi i opuštanju, na dinamici cijele grupe, mogu biti usmjerene na zajedničko rješavanje problema, mogu biti igranje uloga i igre osobnosti. Koju ćemo team building aktivnost odabrati ovisi o tome koji cilj želimo postići određenom vježbom. Možemo se usredotočiti na poboljšanje međuljudskih odnosa, poboljšanje grupnog funkcioniranja, poboljšanje motivacije ili rješavanje sukoba u razredu.

Učenici kroz proces izgradnje tima treniraju sljedeće vještine: vođenje, kreativno razmišljanje, razmjena ideja, povjerenje, slušanje, komunikacija, rješavanje problema i kompromis.

Međutim, važno je da se učitelj pridržava nekih osnovnih načela:

- aktivnosti team buildinga provode se samo u svrhu poboljšanja timskog duha;
- ne smijemo kažnjavati pasivne članove grupe;
- postavljamo realne ciljeve koje možemo postići unutar zadanog vremenskog okvira školskog sata;
- nastojimo da atmosfera stvorena tijekom team buildinga ne završi s posljednjom vježbom, već da se nastavi i tijekom nastave u produženom boravku;
- vještine koje učenici stječu tijekom team building aktivnosti također se prenose u svakodnevni život u razredu;
- važno je dobro se pripremiti za vježbe koje izaberemo za rad u nastavi, te ih prilagoditi dinamici sata;
- vježbe se izvode kontinuirano tijekom cijele školske godine.

Team buildingom se učenici navikavaju na određena ponašanja i reakcije, a to učenje mogu uključiti i u svakodnevni proces. Aktivnosti usmjerene na rješavanje problema mogu biti skrivene u samom procesu nastave. U svakodnevnim aktivnostima učenike se potiče da sami pronalaze rješenja za probleme s kojima se susreću. Postavljamo im otvorena pitanja koja zahtijevaju od njih kreativno razmišljanje i samostalno dolaženje do rješenja problema.

Dobra komunikacija važna je za dobro funkcioniranje grupe učenika. Učenici kroz team building vježbaju komunikacijske vještine, a učiteljica brine da te vještine znaju prenijeti u svakodnevni život tijekom produženog boravka. Potičemo ih da tijekom dana u razredu mogu dati jasne poruke i jasno izraziti svoje želje i ciljeve. Kroz aktivnosti ih također možemo naučiti da znaju postavljati pitanja i da mogu ponoviti gradivo za učenje ili uputu koju su upravo čuli.

U procesu team buildinga učenik se susreće sa situacijom koja od njega zahtijeva da se okuša u ulozi voditelja. Vještina vođenja koju stječe u samom procesu i situacija u kojoj se testira dobri su vodiči za funkcioniranje u samoj nastavi. Posao učitelja je osigurati da svaki učenik ima priliku okušati se u ovoj ulozi. Uloga voditelja može se prenijeti iz team building aktivnosti u svakodnevni život u razredu. Pobrinite se da dodijelimo upravitelja distribucije hrane, upravitelja stola, upravitelja brave...

3.Zaključak

Rad uz suradnju cijelog razreda više je od zbroja pojedinačnih doprinosa, to je zajednički rad, kojemu suradnja daje dodatnu vrijednost. Vještine koje učenici uče kao dio tima korisne su za uspješno ponašanje u svakodnevnom životu kod kuće i u školi. Učenici uče kako se ponašati u zajednici, kako komunicirati i kako se prilagoditi. One ga obogaćuju kao pojedinca i mogu poboljšati njegovo društveno ponašanje u školi. Učitelj može vještine team buildinga prenijeti u dnevne aktivnosti produženog boravka i na taj način razvijati spontano učenje socijalnih vještina kod učenika.

4.Literatura

- [1.] Boss, R. W. (1983). *Teambuilding and the problem of regression*. V: Journal of Behavioral Science. 19(1): 67-83.
- [2.] Glover, D. R., Midura, D. W. (2005). *Essentials of Team Building: Principles and Practices*. Champaign. Human Kinetic.
- [3.] McDermott, R. A., Snyder W., Wenger, E. (2002). *Cultivating Communities of Practice: A Guide to Managing Knowledge*. Boston. Harvard Business School Publishing.
- [4.] Polak, A. (2007). *Timsko delo v vzgoji in izobraževanju* (str. 24). Ljubljana: Modrijan
- [5.] Sawyer, K. (2017). *Group Genius: The Creative Power of Collaboration*. New York. Basic Books.

Stručni rad

DRUŠTVENE IGRE U RAZREDU

Nives Gros, prof. defektologije
OŠ dr. Slavka Gruma, Zagorje ob Savi

Sažetak:

Društvene igre u razredu imaju često zaboravljenu, ali vrlo važnu ulogu. Društvene igre su korisne, kako za učenike, tako i za učitelje. Važno je da se učenici povežu, uspostave kontakt s drugim učenicima i da se stave u ulogu vođe ili podređenog. Učenici razvijaju solidarnost, međusobno si pomažu i toleriraju različitosti. Tijekom igara učenici se opuštaju, smanjuju im se bojazni i razvijaju svoje osobnosti. Društvene igre korisne su za učitelja jer uspostavljaju ravnopravniji, neposredan i druželjubivi odnos između učenika i odnos s učiteljima. Učenike upoznaju na zabavan, ugodniji i svestraniji način.

Ključne riječi: upoznavanje, opuštanje, empatija, osobni napredak, prijateljstvo

1. Uvod

Društvene igre imaju više značenja i mogu se sagledati iz različitih perspektiva. U osnovnoj školi važnost komunikacije i interakcije je u prvom planu, budući da u društvu možemo biti uspješni samo uspješnom komunikacijom. Komunikacijom se razmjenjuju informacije među ljudima. Prema tome poznajemo tri dimenzije društvenih interakcija:

- Interakcija kao razmjena oblika ponašanja i suradnje među ljudima,
- Interakcija kao suočavanje i povezivanje društvenih znanja,
- Interakcija kao izraz nesvjesnih dispozicija i nesvjesnih obrazaca ponašanja.

S navedenim dimenzijama susrećemo se svakodnevno u procesu stvaranja društvenih odnosa među pojedincima. Sve navedeno odražava se kroz ponašanje i djelovanje pojedinca u skupini, društvena značenja koja pojedinac poprima u društvu ili dijeli s drugima u skupini te nesvjesne mentalne strukture koje prvenstveno utječu na emocije i motive ljudi u skupini [3].

Kada se u školi bavimo društvenim igrama, shvaćamo da tada nastaju određene interakcije i da se tako stvaraju društveni odnosi. Kroz društvene igre učenike nastojimo međusobno upoznati i naučiti ih da pažljivo slušaju jedni druge. Osim toga, u sklopu izvođenja programa društvenih igara, kod učenika se nastoji razviti osjećaj da se užive u ulogu druge osobe, sposobnost prihvatanja i rješavanja konfliktnih situacija koje se mogu pojaviti u svakodnevnim kontaktima te pokušati postupno izgraditi odnose u grupi. Društvene igre koriste učitelji u osnovnoj školi i igraju se s učenicima. Cilj izvođenja društvenih igara je da razmislimo što točno igrom želimo postići dok istovremeno moramo osmisliti što će se događati tijekom igre. Društvene igre učiteljima pomažu kada žele uspostaviti ravnopravnije i neposrednije kontakte s učenicima dok istovremeno pomažu u stvaranju bolje klime u razredu. Preko društvenih igara učenik se upoznaje sa svakim pojedincem i tako se pokušava „uživiti“ u njega. Preko društvenih igara učenik lakše stvara kontakte i sklapa nova prijateljstva s ostalim učenicima u razredu. Društvene igre dobra su prilika da se usamljenijim učenicima barem omogući prilika komunikacije s ostalom djecom i da se bolje upoznaju sa svojim školskim kolegama. Pretjerano nametljivi učenici često se tijekom društvenih igara podvrgavaju zadanim pravilima grupe zbog čega počinju razvijati solidarnost, međusobnu suradnju, a ujedno i počinju prihvaćati različitosti. Igranje društvenih igara u tijekom nastave obično je pravi melem za učenike jer se mogu opustiti, izraziti svoje osjećaje i pokazati svoja znanja, a pritom se mogu smanjiti neki njihovi strahovi, npr. strah od javnih nastupa u razredu, strah od ismijavanja drugih, itd. Društvene igre mogu potaknuti kreativnost učenika, posebice svojim sadržajem. To znači da se učenik može izraziti na svojstven, izvoran način što vodi u prvenstveno prema fleksibilnijem načinu rada u razredu. Učenici se kroz igru postupno uče prenositi svoju originalnost još i na ostala područja, možda čak i izvan razreda [3].

Igranjem društvenih igara stvara se neraskidiva veza između učitelja i učenika koja omogućuje razvoj uspješnije međusobne suradnje što je jedan od glavnih ciljeva svakog učitelja. Pozitivna interakcija između učitelja i učenika jako je važna zbog kvalitetnijeg i uspješnijeg učenja i poučavanja. Učenik kroz društvene igre stječe korisna iskustva, dobiva uvid u stavove svojih vršnjaka, prijatelja ali i učitelja. Stavovi i obzori učenika su širi i pritom mu pomažu stavovi i mišljenja ostalih učenika s kojima je u interakciji. Zato društvene igre za učenika nisu važne samo na području učenja nego sežu i puno dublje, a prvenstveno se odnose na osobnu i društvenu stranu učenika, odnosno na svestranost u njegovom razvoju.

2. Tijek i izvedba društvenih igara

Sudionici u društvenim igrama o njima moraju posjedovati određene informacije. Pritom nije važna samo izvedba nego je prethodno potrebno i osmisлити ciljeve igre, kako se igra najbolje može izvesti, potrebno je predvidjeti prepreke koje se mogu pojaviti tijekom samog izvođenja igre. Zato je od ključnog značenja da se prethodno dobro pripremimo, a također, moramo obratiti pozornost i na veličinu skupine i njezinu strukturu, pravila moraju biti jasna, mora se uključiti svaki pojedinac u događanje skupine, potrebno je postaviti jasne i razborite zahtjeve koje uzimamo u obzir tijekom igre, potrebno je obratiti pozornost na igru, analizirati tijek igre, uzeti u obzir potrebe cijele skupine, a ne samo pojedinca, poštovati želje pojedinca tijekom igre u grupi te obratiti pažnju na sveukupnu „klimu“ u razredu tijekom odvijanja društvenih igara.

Autorice Virk Rode i Belak Ožbolt [3] igračima društvenih igara u razredu predlažu da najprije unutar skupine obrate pažnju i analiziraju odnose, zatim detaljno izrade plan realizacije igre s ciljevima koje žele postići, kraj igre, vrijeme trajanja igre, grupu koja će sudjelovati u izvođenju, izbor predviđenih igara i izvođača. Autorice preporučuju da se u procesu izvođenja igara analizira ono što želimo igrom postići. U procesu izvođenja društvenih igara vrlo značajnu ulogu ima voditelj koji mora stalno poticati primjerenu komunikaciju, izražavanje emocija te ujedno davati informacije o trenutačnim osjećajima jednih prema drugima. Jedan od zadataka voditelja je da detaljno bilježi sva svoja zapažanja o ponašanju učenika i vlastite reakcije. Time smo svjesniji svojih reakcija i, obzirom na dane okolnosti ih i mijenjamo.

3. Društvene igre u razredu

U razredu često izvodim različite društvene igre jer mislim da su jako korisne za učenike i učitelje. Često, već poznate društvene igre mijenjam i prilagođavam tako da odgovaraju ciljevima koje želim postići, istovremeno su primjerene za grupu učenika koji sudjeluju u tim društvenim igrama. Ispod navodim samo nekoliko najčešćih društvenih igara koje izvodim u razredu te koje ciljeve želim postići.

3.1. Zabava s pjenom

Pjenu za brijanje razmažem po cijelom stolu. Učenici se raspoređuju i sjednu oko stola. Vođa igre kaže jednu riječ (npr. obitelj, praznici, škola...) učenici nacrtaju prvu asocijaciju koja im padne na pamet nakon što vođa kaže jednu riječ. Cilj igre je da se učenici međusobno upoznaju, prepoznaju različita mišljenja i stajališta, prihvaćaju i da se naviknu na različitosti te da se povezuju.

Slika 1: Zabava s pjenom

3.2. Loptica putuje

Učenicima podijelim manje plastične ili pjenaste loptice koje mogu držati u jednom dlanu. Vođa igre pokazuje pokret i zatim svoju lopticu predaje dalje. Istovremeno dobiva drugu lopticu. Svi učenici ponavljaju pokret, lopticu daju dalje i dobivaju novu lopticu. Zadatak učenika je da pokret s lopticom izvedu što je brže moguće i u istom ritmu. Cilj igre je da se ostvari dobra međusobna suradnja među učenicima da obrate pažnju na pokrete i da potiču, dopuštaju i prihvaćaju greške, da se nauče o međusobnoj suradnji za postizanje zajedničkog cilja.

Slika 2: Loptica putuje

3.3. Pazi na čašu

Jednom učeniku stavim povez na oči da ništa ne vidi. Na tlo stavim kartonske šalice. Postavim početnu i ciljanu crtu. Zadatak slijepog učenika je da prođe kroz ciljanu crtu bez da bi srušio ili zdrobio čašu. Ostali učenici ga vode glasovnim uputama. Cilj igre je suradnja, izgradnja povezanosti, upoznavanje drugih osoba, razvijanje osjećaja za druge.

Slika 3: Pazi na čašu

3.4. Kroz obruč

Učenici se postavljaju u krug i uhvate za ruke. Vođa igre obruč jednom učeniku stavlja oko vrata. Zadatak učenika je da obruč putuje od učenika do učenika koji stoje u krugu. Pritom se cijelo vrijeme drže za ruke, a obruč ne smije pasti na tlo. Cilj igre je da učenici međusobno surađuju, pružaju si međusobnu pomoć, pohvale se, dopuste greške i grade međusobne veze.

Slika 4: Kroz obruč

3.5. Okrugli crtež

Voditelj igre priprema veći okrugli list, koji dijeli na šestine (osmine, desetine...) – ovisno o tome koliko učenika sudjeluje u igri. Zadatak učenika je da na svoj dio kruga upišu svoje ime i ukrase ga. U svom dijelu kruga crtaju stvari, događaje, predmete koji zanimaju učenika. Na kraju igre svaki učenik prezentira ono što je nacrtao. Cilj igre je da učenici upoznaju druge učenike, upoznaju interese drugih, da se uče o empatiji, razmišljaju o svojim osobinama, prihvaćaju različitosti te vježbaju izlaganje u grupi.

Slika 5: Okrugli crtež

4. Zaključak

Društvene igre su važne. Ne smijemo zaboraviti na njih, jer nam to vrijeme, plan i program i sl. ne dopuštaju. S njima možemo puno dobiti, a u isto vrijeme ništa izgubiti. S njima u nastavu unosimo zabavu, opuštenost i ugodnu atmosferu. Učenici ih vole, a ujedno kroz njih puno uče i dobivaju. Čak i učitelj može promijeniti ugled sramežljivog i tihog učenika ili ga igrom može podrediti voditelju razreda, itd. Preko društvenih igara možemo ostvariti i pratiti naše ciljeve. Već poznate društvene igre možemo promijeniti, nadopuniti, prilagoditi tako da pratimo ciljeve koje želimo postići u razredu.

5. Literatura

- [1.] Užmah, V. (2012).: Vloga socialnih iger v osnovni šoli. Preuzeto: <https://core.ac.uk/download/pdf/67570518.pdf>.
- [2.] Nacionalni inštitut za javno zdravje. URL: https://www.nijz.si/sites/www.nijz.si/files/uploaded/igre_osnovnosolci_2017.pdf (5.11.2022.)
- [3.] J.Virk-Rode, J. Belak-Ožbolt (1998.) -Socialne igre v osnovni šoli

Stručni rad

FORMIRANJE KRITERIJA USPJEŠNOSTI LITERARNOG SASTAVA (ESEJA)

Špela Stele

Osnovna šola Oskarja Kovačiča Ljubljana

Sažetak

U ovom radu opisana su teorijska polazišta formativnog praćenja, formiranje svrhe učenja i kriterija uspješnosti u praksi.

Ključne riječi: formativno praćenje, kriteriji uspješnosti, svrha učenja.

1.Uvod

Formativno praćenje je drugačiji pristup nastavi koji se posljednjih godina pokazao prilično uspješnim i sve se više provodi u praksi. Iskustva nastavnika koji koriste formativno praćenje pokazuje da učenici na početku nisu zadovoljni svojim dostignućima što ih motivira željom za uspjehom i poboljšanjem.

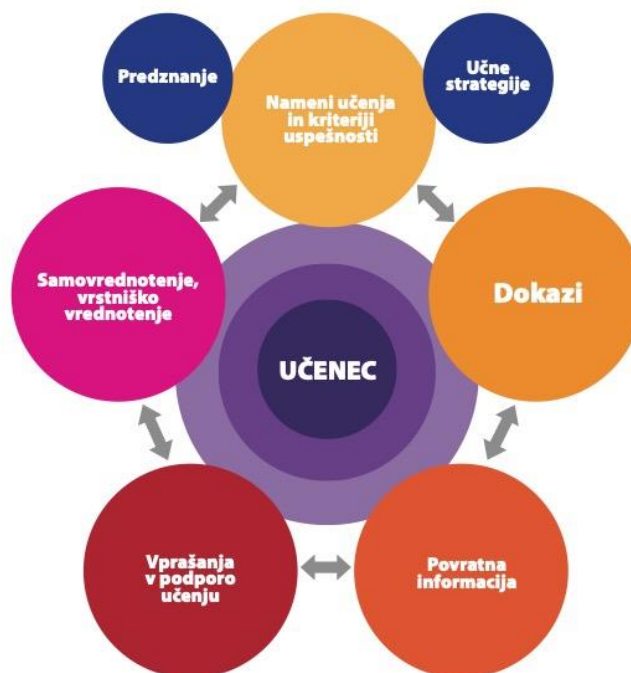
Dobro strukturiranim formativnim praćenjem možemo postupno i učinkovito pomoći učenicima da postignu svoje ciljeve. Svrha formativnog praćenja je pružiti (trenutne) povratne informacije učenicima o njihovom znanju.

Učenici dobivaju odgovore na slijedeća pitanja:

- Što sam postigao u odnosu na svrhu učenja i standarde znanja odnosno očekivana postignuća/rezultate?
- Kako napredujem?
- U čemu uspijevam a u čemu sam manje uspješan? Koje su moje prednosti i što bih trebao razvijati i poboljšati?
- Gdje imam rezerve?

Prema povratnim informacijama učitelj se pita:

- Kako napreduje proces učenja?
- Kako moje podučavanje tome doprinosi?
- Kako mogu promijeniti svoju nastavu, prilagoditi je kako bi još više podržao učenike u procesu učenja i poboljšanja znanja? [2]

Slika 1: Peterostupni model formativnog praćenja i vrednovanja znanja i učenja implementiran je u projekte Državnog zavoda za školstvo Republike Slovenije.

2.Elementi formativnog praćenja

2.1.1. Prvi element formativnog praćenja: utvrđivanje predznanja

Utvrđivanje predznanja korisno je i za nastavnika i za učenika. Učenik si postavlja slijedeća pitanja: što već znam o ovom gradivu, koje su moje ideje, koje pojmove već znam. Učitelj to može provjeriti raznim alatima kao što su otvorena pitanja, anketa, online kviz Mentimeter, Padlet, Google Forms.

2.1.2. Drugi element formativnog praćenja: svrha učenja i razvoja kriterija uspješnosti

Svrhu učenja shvaćamo kao ciljeve iz nastavnog plana i programa koje oblikujemo tako da budu razumljivi učenicima. Zapisujemo ih na početku nastavne jedinice/skupa, koristeći glagole u prvom licu jednine. Uz pomoć zapisa o namjerama učenja, učenik već na početku nastavne jedinice zna što mora postići, zašto je to važno i kako će to moći koristiti i u drugim predmetima.

Kriteriji uspješnosti proizlaze iz zajedničkih i osobnih ciljeva učenja. Kriteriji uspješnosti s povratnom informacijom bit su formativnog praćenja (povratna informacija učeniku o učenju i znanju te nastavniku o nastavi); osmišljavaju ih učitelj i/ili učenici.

Alati: analitički opisni kriteriji (rubrike), tablice, preglednice (kontrolne liste), semafor i drugo. [1]

2.1.3. Treći element formativnog praćenja: planiranje strategija učenja

U ovom koraku učenik si postavlja pitanje kako će postići zadane ciljeve, koje će strategije učenja koristiti i tko mu može pomoći u učenju (učitelj, kolege iz razreda). Također je važno da učenik napravi plan koliko je vremena potrebno za postizanje ovih ciljeva i da provjeri ima li za to odgovarajuću literaturu (bilješke, udžbenike, internetske resurse). Ovdje se radi o razvoju kompetencije učenja za učenje.

2.1.4. Četvrti element formativnog praćenja: prikupljanje dokaza

Učenik si postavlja pitanje: kako ću dokazati da sam postigao cilj? (npr. ispunjavat ću zadatke na radnom listiću, pisati domaću zadaću, izraditi proizvod, sudjelovati u raspravi, na forumu u online učionici ili u eList booku, odgovarati na sva pitanja u pismenim testovima, pisati esej itd.) Učenik može pisati dnevnik učenja i o njemu izvještavati, može koristiti tehniku posljednje minute – zapisuje korisne, smislene, malo vjerojatne nalaze tijekom čitanja seta i na kraju može koristiti tehniku dizanja palčeva – ako zna podiže palac, ako ne zna spušta ga itd. Zatim uspoređuje svoje znanje ili proizvod s kriterijima izvedbe na obrascu za testiranje i evaluaciju znanja ili proizvoda. [1]

2.1.5. Peti element formativnog praćenja: (samo)evaluacija

U ovoj fazi učenik identificira i ocjenjuje što je naučio i koliko je bio učinkovit u učenju. Dobiva povratnu informaciju od učitelja ili kolege iz razreda o tome što treba naučiti (bolje) i može pratiti svoj napredak.

2.2.Primjeri formiranja kriterija uspješnosti na satu slovenskog jezika u 9. razredu osnovne škole

Učenici 9. razreda prvi put se susreću s književnim esejom u 7. razredu, zatim ponovno u 8. i 9. razredu. Kod ocjenjivanja imaju poteškoća jer ne znaju što moraju uključiti u književni esej da bi njihov rad bio sadržajno dobro ocjenjen. Kada smo počeli raspravljati o formiranju svrhe učenja i kriteriju uspješnosti učenici su bili opušteniji i smireniji dok su pisali, jer su znali što se konkretno od njih traži.

Tablica 1: Tijek rada

broj školskih sati	sadržaj
1	Pregledali smo SVE SVRHE UČENJA koje smo zapisali tijekom čitanja teksta (prije učenja na daljinu).
2	VRŠNJAČKO UČENJE: učenici su u parovima pripremili sadržaj i ponavljanje 2 SVRHA UČENJA iz bilježnice. Svaki je par potom razredu predstavio svoje sažetke koje smo zapisali na ploču u obliku misaonog obrasca.
1	Zatim sam učenicima pokazala 3 primjera književnih uradaka: odličan, srednje dobar i manjkav. Nakon usporedbe, već su otkrili razlike između sva 3 dokumenta i KRITERIJI IZVOĐENJA su im bili poznati. CILJEVI UN-a, SVRHA UČENJA I KRITERIJI UČINKA Isprintala sam ih zbog vremenskog ograničenja i bolje transparentnosti (primjer na kraju). Prije testa učenici su imali vremena kod kuće za pripremu nakon rekorda i usavršavanje znanja.
1	Procjena znanja prije ocjenjivanja. Nakon testa sami su označili što su već znali i što su još morali naučiti u KRITERIJIMA UČINKA.

KRITERIJI USPEŠNOSTI ZA PISNO NALOGO: ROMEO IN JULIJA

ZA UČITELJA CILJI IZ učnega načrta	ZA UČENCE NAMEN UČENJA (učim se ...)	ZA UČITELJA IN UČENCE KRITERIJI USPEŠNOSTI (uspešen bom, ko bom ...)
<p>1. Obnovijo dogajanje (strnjeno).</p> <p>2. Ločujejo glavne in stranske književne osebe ter utemeljijo svoje mnenje; zaznavajo, primerjajo in presojujejo ravnanje in govorjenje/mišljenje književnih oseb; prepoznavajo družbeni položaj književnih oseb; skušajo razumeti tudi psihološke in etične lastnosti književne osebe; prepoznavajo motive za ravnanje književnih oseb (namere, misli, čustva ...) in jih primerjajo s svojim pogledom na svet; razumejo socialne motive za ravnanje oseb.</p> <p>3. Oblikujejo domišljijско predstavo književnega prostora in ugotavljajo, v kateri dogajalni čas je postavljeno dogajanje; dogajalni prostor in čas povezujejo s temo umetnostnega besedila;</p> <p>4. Izluščijo osrednjo idejo (sporočilo) in temo književnega besedila.</p> <p>5. Ločujejo govor dramskih oseb od odrskih navodil (tj. podatkov o prostoru, času, zunanjosti oseb, njihovem načinu govorjenja, ravnanju, čustvovanju ipd.).</p> <p>6. <i>Doživljajo in prepoznajo tragično književno perspektivo.</i></p> <p>SLOVNICA:</p> <ul style="list-style-type: none"> - pravopisna zmožnost v 9. r. 	<p>1. Napišem kratko obnovo z bistvenimi preobratni.</p> <p>2. Ločim glavne in stranske osebe in jih označim.</p> <p>3. Določim kraj in čas dogajanja.</p> <p>4. Napišem, kaj mi delo sporoča.</p> <p>5. Naštejem bistvene značilnosti dramskega besedila.</p> <p>6. <i>Prepoznam, kaj je v delu tragično.</i></p> <p>SLOVNICA:</p> <ul style="list-style-type: none"> - vejice v podredjih, vrinenih stavkih, dostavkih, zvalniki - velika začetnica v lastnih imenih - težje zapisljive besede - pravilna raba narekovajev. 	<p>1. Vsaj trikrat prebral priredbo Romea in Julije, nato napisal skrčeno obnovo v največ 10 povedih (zakonitosti obnove).</p> <p>2. Naštejem glavne in stranske osebe. Opišem njihov značaj in ravnanja (npr. kje se pokaže, da je Romeo bojevite narave).</p> <p>3. Določim kraj in čas dogajanja.</p> <p>4. V eni povedi napišem, kaj je glavni moto/sporočilo/bistvo drame.</p> <p>5. Navedem značilnosti: tragični konec, monolog, dialog, didaskalije.</p> <p>6. <i>Navedem s primeri iz besedila, kaj je v drami tragično.</i></p> <p>SLOVNICA:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ponovim vso teorijo pravopisnih pravil (velika začetnica, odvisniki) - rešim učni list s pravopisnimi vajami, ki sledi preverjanju.

Slika 2: Kriteriji uspešnosti za pisani rad: Romeo in Julija

3.Zaključak

Prema istraživanju iz knjige D. Wiliama: Embedded Formative Assessment, pozitivni aspekti formativnog praćenja su slijedeći:

- Formativno praćenje donosi dva do tri puta veći napredak u učenju;
- Odgovarajuća povratna informacija udvostručuje brzinu učenja;
- Smanjuje razlike između dječaka i djevojčica te između učenika više ili manje ohrabrujućih sredina;
- Procjena utjecaja na ego izaziva emocionalni odgovor i ima mali utjecaj na trud i postignuće.
- Ocjenjivanje zaustavlja proces učenja i ne pridonosi poboljšanju znanja. Čak ima negativan utjecaj na učenje. [3]

Formativno učenje se pokazalo vrlo uspješnim u našoj školi. U početku su načelo formativnog slijedili samo pojedinci koji su formirali školski projektni tim. Tim je pružio podršku i primjere dobre prakse i preostalom kolektivu. Pozitivni aspekt formativnog praćenja svakako je i to što nastavnik može postupno uvoditi elemente u svoju nastavu (tj. prvo ciljeve učenja, zatim kriterije izvedbe. dokaze...) Najvažnije je da su učenici više motivirani za rad a time i za bolja postignuća.

4.Literatura

- [1.]Brodnik, V. (2017). Formativno spremljanje in vrednotenje znanja in učenja. Zgodovina v šoli (letnik 25, številka 1).
- [2.]Sentočnik, S.(2012). Spremenjeni poudarki pri praksi preverjanja in ocenjevanja – primer avtentičnih preizkusov. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo
- [3.]Formativno spremljanje. URL: <https://formativno.si/formativno-spremljanje/> (25.04.2022)

Stručni rad

PADEL TENIS

Tejo Torej,
Osnovna škola Karla Destovnika Kajuha Šoštanj

Sažetak

U članku opisujem Padel tenis kao sportsku disciplinu. Ukratko predstavljam njegovu povijest i razvoj, značajke, opremu odnosno rekvizite koji su nam potrebni za igru te igrališta po Sloveniji. Ovim člankom želim predstaviti sportskim pedagogima jednu sportsku disciplinu koja postaje sve popularnija među sportašima, a prikladna je kako za rekreativni tako i za profesionalni sport.

Ključne riječi: padel (padel tenis), organiziranost, rekreativni sport, profesionalni sport, povijest igre, pravila igre, teren, reket, loptica

1. UVOD

Zahvaljujući ulozi u formalnom i neformalnom obrazovanju, sport razvija i prenosi neprocjenjive vrijednosti koje pridonose razvoju znanja, motivacije, vještina i spremnosti za ulaganje vlastitog truda. Međutim, razdoblje koje pojedinac provede u školi mora donijeti više obrazovnih i zdravstvenih dobrobiti, koje je potrebno ojačati [1]. Sport i tjelesni odgoj moraju u pojedinu potaknuti potrebu za aktivnošću. To, međutim, zahtijeva odstupanje od tradicionalnih nastavnih planova i programa. U ovom kontekstu mladima trebamo ponuditi raznolike i zanimljive sadržaje koji će ih inspirirati za sport i kretanje općenito. Padel, novi sport koji predstavljamo, svakako je korak u pravom smjeru.

Padel je najbrže rastući sport s reketom. Obično se igra u parovima. Prednost ove discipline prvenstveno se ogleda u činjenici da u igri možete uživati praktički bez ikakvog predznanja. Predstavlja zabavnu igru koja se lako uči. Pravila su uspostavljena početkom 1970-ih, a Međunarodni Padel savez osnovan je 1991. godine. Igra se na terenu dimenzija 10×20 metara s mrežom u sredini, za četvrtinu manjom od one koja se nalazi na terenu za tenis. Za razliku od tenisa, koriste se zidovi, kao u squashu. Oko terena se proteže 3 metra visok, obično stakleni zid, a iznad njega nalazi se 1 metar visoka žičana mreža. Padel je sport koji kombinira akciju sa zabavom i društvenom interakcijom. Predstavlja izvrstan sport za igrače svih dobi i vještina jer ga je brzo i lako svladati. Većina igrača svlada osnove igre unutar prvog polusatnog igranja, tako da vrlo brzo nastavi s igrom. U Padel igri ne stavlja se naglasak na snagu, tehniku i servis kao što je to slučaj u tenisu. Stoga je ovo idealna igra za zajedničko natjecanje muškaraca, žena i omladine. Usklađivanje je važna vještina jer se bodovi više stječu strategijom nego pukom snagom.

2. POVIJESNI RAZVOJ PADEL TENISA

Padel tenis, poznat i kao Padel ili Paddle, potječe iz manje popularne inačice dvoranskog tenisa (tenisa na zatvorenom terenu) pod nazivom Platform Tennis. Izumitelj Padel tenisa je čovjek po imenu Enrique Corcuera, koji je 1969. godine odlučio prilagoditi svoj teren za squash elementima platformskog odnosno dvoranskog tenisa. Zahvaljujući prilagodbi terena u svom domu (Acapulco/Meksiko), stvorio je takozvani "Paddle Corcuera". Enriqueov prijatelj Alfonso of Hohenlohe-Langenburg, porijeklom iz Španjolske, isprobao je ovaj novi izum u Enriqueovom domu. Bio je oduševljen novom vrstom igre, te je odlučio napraviti prva dva Padel terena u španjolskom teniskom klubu (Marbella) 1974. godine. Kako bi igra bila konkurentnija, Alfonso je uključio neke modifikacije Enriqueovog izvornog dizajna. Tako je nastala nova igra koja je u sljedećih 20 godina stekla mnoge oduševljene sljedbenike u Španjolskoj. U međuvremenu, odnosno 1975. godine Julio Menditeguy, argentinski član Alfonsovog teniskog kluba u Marbelli, osjetio je isti entuzijizam i odlučio uvesti ovaj sport u Argentinu. [2]. Od razdoblja izgradnje prvih terena u Španjolskoj trebalo je gotovo 25 godina da se ova igra proširi diljem Španjolske. Konačno, početkom 2000-ih više od 500 padel klubova i mnogi španjolski hoteli već su bili uključeni u sportske aktivnosti na padel terenima. Tijekom 2005. godine Padel je već bio dobro etabliran u Španjolskoj uz više od 1000 klubova. Tada su najeminentniji Padel savezi odlučili zajednički osnovati međunarodno prvenstvo koje bi se u potpunosti održavalo u Španjolskoj. Bio je to početak Padel Pro Toura koji je trajao do 2012. godine.

Od 2010. godine ovaj sport kontinuirano raste i cvjeta u cijelom svijetu te ga mnogi ljudi smatraju najbrže rastućim sportom na svijetu.

Važniji datumi u razvoju Padel tenisa

1969 Enrique Corcuera izumio je novu igru s reketom u Acapulcu (Meksiko).

1974 Alfonso of Hohenlohe-Langenburg osniva prva 2 Padel terena u Španjolskoj (Teniski klub u Marbelli).

1975 Julio Menditeguy, član Španjolskog teniskog kluba, uvodi igru Padel u argentinski sport.

1991 Osnovan je Međunarodni Padel savez.

1992 U Madridu se održava prvi međunarodni turnir. Sudjeluju igrači iz Španjolske, Argentine, Engleske i Francuske.

1993 Pojavljuju se prva Padel igrališta (tereni) u Houstonu, SAD.

1998 Osnivanje Američkog Padel saveza.

2000 Ovaj sport osvaja cijelu Španjolsku, osniva se više od 500 klubova.

2000 Izgradnja prvih igrališta u Francuskoj.

2003 Izgradnja prvih igrališta u Finskoj.

2005 Prva službena otvaranja natjecanja u Španjolskoj.

2006 Osnivanje Švicarskog Padel saveza.

2007 Izgradnja prvih terena u Danskoj i Švedskoj.

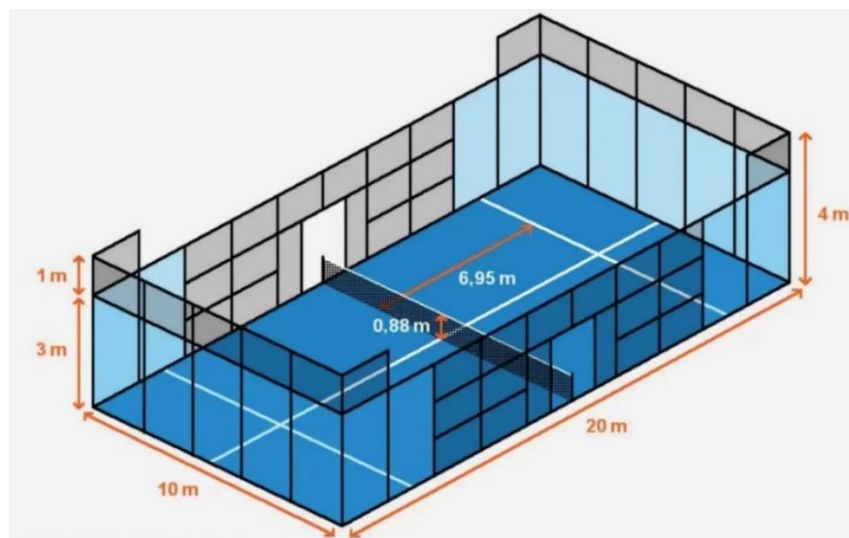
2008 Postupno se grade Padel igrališta u većini europskih zemalja. Istodobno se osnivaju nacionalni Padel savezi.

2021 U Ljubljani postavljaju prva tri Padel terena u Sloveniji, osnovan je Padel savez Slovenije.

[3].

3. ZAHTJEVI – ŠTO NAM JE POTREBNO ZA IGROU?

Teren (Padel igralište)

Slika 1. Osnovne dimenzije Padel terena [4]

Teren za Padel dug je 20 metara i širok 10 metara, a ograđen je zidom visokim 3 metra. Servisno polje široko je 5 metara, a njegova dužina iznosi 6,95 metara. Stražnji zid terena obično je staklen, a iznad njega nalazi se metalna mreža visine 1 metar, dok bočne zidove predstavljaju metalne mreže. Stakleni zidovi uvijek se koriste tijekom igre. Mreža koja dijeli teren na dva dijela duga je 10 metara. Njena visina u središnjem dijelu iznosi 0,88 metara, a sa strane 0,92 metra.

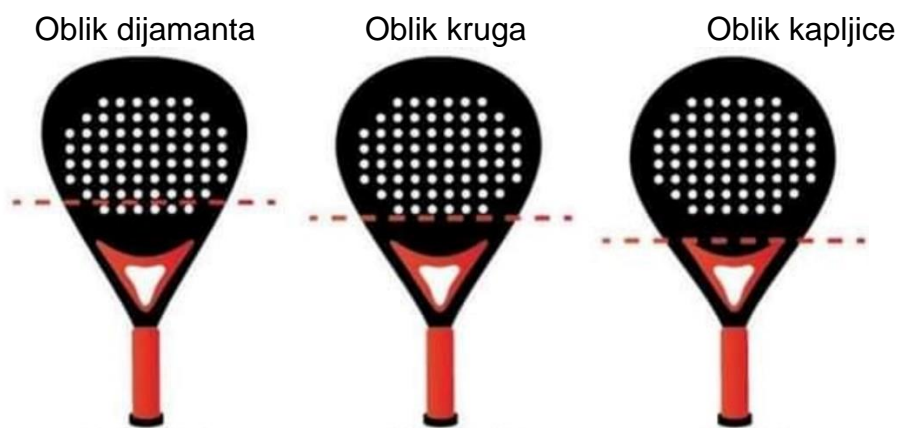

Slika 2. Meč profesionalnih igrača [5]

Reketi

Padel reket nema žice kao reketi za tenis, skvoš i badminton. Izrađen je od kompozitnog materijala, najčešće karbona, s perforiranom igraćom površinom koju sačinjava mnoštvo sitnih rupica. Težina reketa varira između 320 i 400 grama, a debljina između 30 i 38 milimetara. Padel reketi dostupni su u tri različita oblika: okruglom, u obliku suze te u obliku dijamanta. Okrugli oblik reketa nudi najbolju kontrolu, pa se ovaj oblik reketa smatra najprikladnijim za većinu igrača, od početnika do profesionalnih natjecatelja. Okrugli reket obično se naziva kontrolni reket.

(Izvor: <https://www.stigasports.com/eu/how-to-play-padel-everything-you-need-to-know>)

Slika 3. Različiti oblici reketa za padel (padel reketa) s prikazom njihove uravnoteženosti [6]

Reket u obliku dijamanta dizajniran je i namijenjen za jake, ofanzivne igrače s određenim iskustvom. Idealna točka udarca relativno je mala, a težište reketa visoko, u glavi reketa, što znači da neiskusnim igračima nije lako kontrolirati lopticu tijekom igre. Profesionalni igrači često se odlučuju za ovaj oblik reketa. Današnji igrači najčešće koriste rekete u obliku suze. Naime, ovaj oblik pruža ravnotežu snage i kontrole, tako da ga mogu koristiti igrači različitih stilova i iskustava. Idealna točka udarca je veća, a reket je uravnoteženiji. Reket okruglog oblika zadovoljava potrebe igrača kojima je najbitnija kontrola. Točka udarca je velika, a težište je nisko, usmjereno prema dršci. Jednostavan je za korištenje. Savršen je za početnike ili za igrače koji radije žrtvuju snagu za veću kontrolu i učinkovitost udarca.

(Izvor: [https://www.zonadepadel.com/blog/2022/05/how-to-choose-a-padel-racket-buying-tips/#The shape of the padel racket](https://www.zonadepadel.com/blog/2022/05/how-to-choose-a-padel-racket-buying-tips/#The%20shape%20of%20the%20padel%20racket))

Slika 4. Različiti oblici Padel reketa s prikazom idealne točke udarca [7]

Loptice

Loptice koje su namijenjene za Padel igru vrlo su slične teniskim lopticama, samo što su nešto manje (oko 8%) i prije svega mekše, što utječe na način njihovog odbijanja od podloge (manja brzina odskoka). Unutarnji tlak Padel loptica je 0,758 bara, a tlak kod teniskih loptica je 0,965 bara. Izrađene su od gume, koja je presvučena mješavinom sintetičkih i vunениh vlakana. Sačinjena je od dvije polovice, a šavovi su prekriveni elastičnim punjenjem. Padel loptice proizvode isti proizvođači kao i teniske loptice. Izrađuju se od istih materijala.

Slika 5. Padel loptice različitih proizvođača [8]

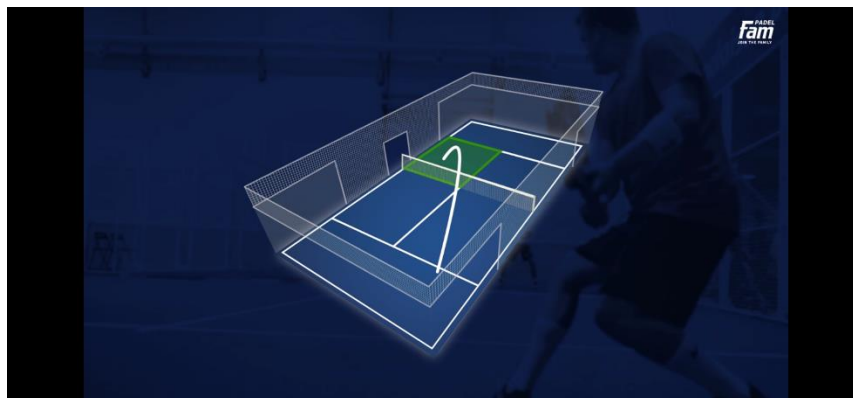
4. PRAVILA IGRE

Padel se igra u parovima. Budući da je igra vrlo slična tenisu, osnovna pravila i bodovanje također se odvijaju na sličan način.

Izvedba početnog udarca odnosno servisa:

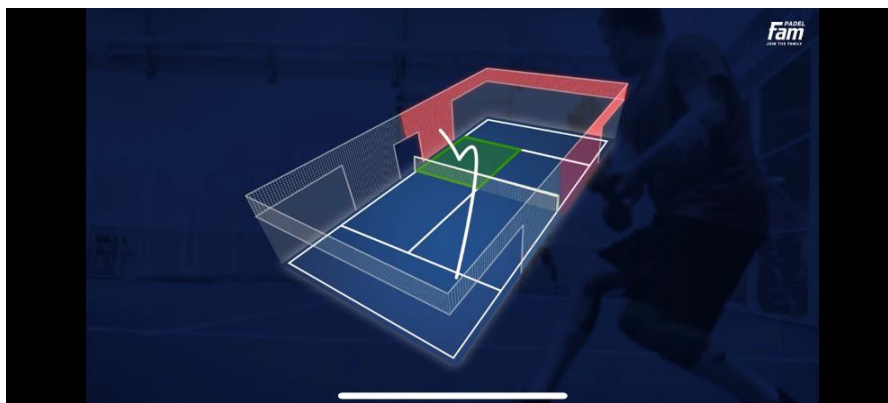
Igrač koji servira, tj. server mora stajati iza servisne linije. Servis je niži (položaj loptice koja se servira mora biti u visini ili ispod visine struka igrača), loptica se mora odbiti od tla prije samog udarca od strane servera, a udarac mora biti izveden ispod razine kukova.

Nakon što server izvede udarac, loptica mora preletjeti središnju mrežu i odbiti se, tj. udariti u protivničko dijagonalno servisno polje.

Slika 6. Pravila Padel tenisa, smjer servisa
[9]

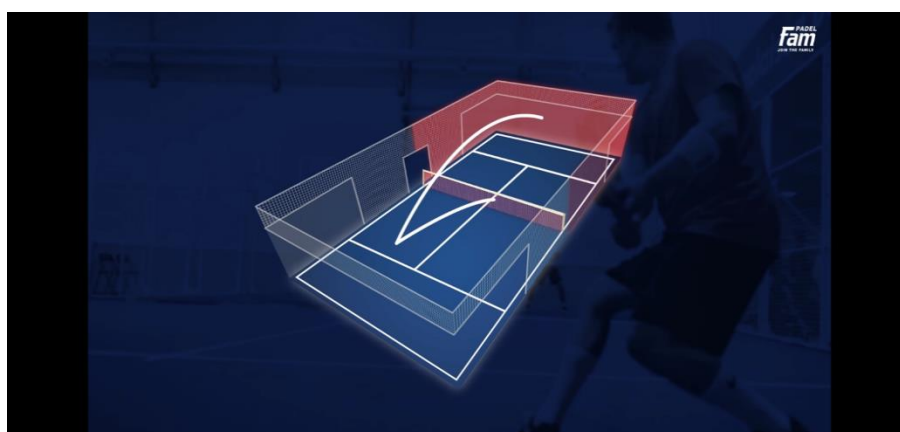
Loptica se može odbiti od staklenog zida nakon što se odbije od tla. Međutim, ako udari u metalnu mrežu nakon odskoka, to se smatra pogreškom servera. Igrač ima dva servisa na raspolaganju.

Slika 7. Pravila Padel tenisa, pogreška pri izvedbi servisa
[9]

Igra ili razmjena loptica:

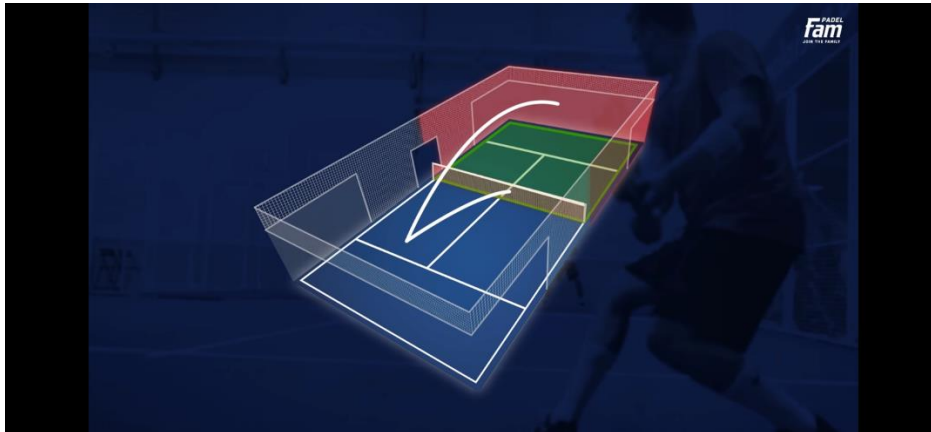
Sama igra vrlo je slična tenisu. Tijekom Padel igre igrači mogu odbiti lopticu prije nego što padne na tlo. Takav udarac nazvan je volej (odbojni udarac). Naravno, druga mogućnost je pustiti lopticu da se odbije od tla i zatim je odbiti prema protivničkom polju. Ako loptica koja je odbijena od strane protivnika udari u zid prije nego što se odbije od tla (podloge), to smatramo autom (out/izvan granične linije terena). Pogreškom protivnika odnosno neispravnim udarcem smatra se i ako loptica koju je on udario završi u središnjoj mreži.

Slika 8. Pravila Padel tenisa, pogreške tijekom igre
[9]

Nakon odbijanja loptice od tla može se dogoditi da igrač udari u vlastiti stakleni zid i time postigne da loptica prijeđe središnju mrežu. Ako igrač pošalje lopticu u vlastitu metalnu mrežu, to se smatra pogreškom i bod se dodjeljuje protivniku. Pravila dopuštaju da se loptica, nakon što se odbije od tla, odbije od stražnjeg ili bočnog

zida, ali uz uvjet da nakon udarca preleti središnju mrežu prije nego drugi put dotakne tlo.

Slika 9. Pravila Padel tenisa, dozvoljena i nedozvoljena polja prilikom izvedbe udarca [9]

Bodovanje

Redoslijed serviranja, brojanje poena, gemova i setova isti su kao u tenisu.

Jedan igrač servira naizmjenično prema lijevom i desnom servisnom polju protivnika, do kraja gema. Dva igrača koja primaju servis mijenjaju se prilikom vraćanja (return) servisa. Bodovi slijede jedan za drugim: 15, 30, 40, kraj igre ili izjednačenje. Tim koji pobijedi odnosno osvoji 6 gemova, osvaja set, ali pri tome mora ostvariti razliku od najmanje 2 gema. U slučaju da nijedna ekipa ne uspije osvojiti 6 gemova s razlikom od dva gema, pri rezultatu 6 prema 6 počinje produžena igra, takozvani Tie-break. U ovoj igri bodovanje se odvija tako što se za svaki osvojeni udarac dodjeljuje jedan poen. Tie-break završava kada jedan od timova postigne 7 poena, s dva poena razlike. Prvi tim koji osvoji niz od 3 seta postaje pobjednik.

5. ZAKLJUČAK

Današnji način života donosi sve više stresa, nasilja i žurbe u potrazi za materijalnim dobrima, tako da je vrlo važno usmjeriti djecu na pravi put. Potrebno ih je motivirati i zainteresirati za sport. Jedini način da to postignemo zapravo je igra. Dakle, igra je ta koja djecu motivira i pruža im entuzijazam za rad. Sportski pedagozi u osnovnim, a posebno u srednjim školama iz godine u godinu sve više pozornosti posvećuju igri s reketima. Primjenjuju se badminton, stolni tenis i tenis. Padel, kao nova, zanimljiva i nadasve laka igra za naučiti, predstavlja idealan odabir u svakom smislu. Naravno, svjestan sam činjenice da su trenutne mogućnosti za bavljenje opisanom disciplinom vrlo ograničene. Činjenica je da trenutno, na kraju 2022. godine, u Sloveniji imamo samo 7 Padel terena (3 u Ljubljani, 2 u Kranju i 2 u Kotljama). Uvjeran sam da će se broj terena, a time i mogućnosti upoznavanja s ovim divnim sportom, ubrzano povećavati.

6. LITERATURA

- [1.] Bela knjiga o športu, Luxembourg: Urad za uradne publikacije Evropskih skupnosti, 2007.
- [2.] Dostupno na: <https://www.padel.ac/history-of-padel/> [Pristupljeno 20.7.2022.].
- [3.] Dostupno na: <https://www.padel.ac/chronology-of-padel/> [Pristupljeno 20.7.2022.].
- [4.] Dostupno na: <https://www.padellab.co.za/court-construction/> [Pristupljeno 20.7.2022.].
- [5.] Dostupno na: <https://images.app.goo.gl/FQ6r1ZWrk2dJYiC26> [Pristupljeno 20.7.2022.].
- [6.] Dostupno na: <https://www.vcubeitalia.com/details-eng/blog-post-title-one-mdzjl> [Pristupljeno 20.7.2022.].
- [7.] Dostupno na: <https://varlion.com/en/complete-guide-to-choosing-padel-racket/> [Pristupljeno 20.7.2022.].
- [8.] Dostupno na: <http://www.lindsaysvoice.org/balls-unlimited-padel-balls-t4722.html> [Pristupljeno 25.7.2022.].
- [9.] Dostupno na: https://www.youtube.com/watch?v=NX-68fxhL_4 [Pristupljeno 25.7.2022.].

Stručni rad

RAZVOJ ČITATELJSKE PISMENOSTI, MOTIVACIJE I TEČNOSTI ČITANJA KOD DJECE

Lea Ražman, profesorica specijalne i rehabilitacijske pedagogije
Centar za osposobljavanje Elvira Vatovec Strunjan, Slovenija

Sažetak

U današnjem, suvremenom dobu sve više djece ima problema s čitanjem, koje je jedna od ključnih vještina u osnovnoj školi. Osim toga, čitanje je osnova za daljnje učenje te ima značajan utjecaj na djetetovu sliku o sebi i samopouzdanje. Mnoga djeca imaju izražene poteškoće s motivacijom za čitanje, jer im ta aktivnost u početku predstavlja napor, pa se kod njih brzo može razviti otpor. Zbog toga više ne pristupaju čitanju s užitkom, nisu ustrajni u učenju čitanja, a neki ne uspijevaju doseći razinu tečnog, automatiziranog čitanja koja je neophodna za dobro razumijevanje pročitane teksta i ima značajan utjecaj na školski uspjeh. U članku su predstavljeni značaj čitanja i čitateljske pismenosti te savjeti o tome kako roditelji mogu odgajati djecu u čitatelje od najranije dobi, kako mogu povećati njihovu motivaciju za čitanje i, što je naročito važno, kako im mogu pomoći u postizanju razine tečnog čitanja s razumijevanjem, što će im olakšati mnoge aktivnosti u životu.

Ključne riječi: čitanje, interes za čitanje, roditelji, odgoj u čitatelja, pomoć pri čitanju

1. Uvod

Čitanje je važan dio svakodnevnice svakog pojedinca. Proces čitanja uključuje razmišljanje i rješavanje problema te cjelokupno znanje čovjeka [5]. Dobro čitanje temelj je uspješnog učenja u školi [1]. Čitateljska pismenost ključna je vještina koja nam omogućuje integraciju u okolinu, osobno usavršavanje i razvoj, a ujedno predstavlja i temelj za razvoj ostalih vještina pismenosti. Čitateljska pismenost počinje se formirati u ranom djetinjstvu. U ovom razdoblju razvija se u krugu obitelji, a kasnije se nadograđuje u sklopu odgojno- obrazovnog sustava i socijalnog okruženja [13]. Za razvoj i održavanje čitateljskih interesa i motivacije važno je da dijete čita gradivo koje mu donosi pozitivne emocije i zadovoljstvo, a da pritom tekstovi budu dovoljno dugi i zahtjevni, usklađeni s njegovim čitateljskim sposobnostima, te da dijete dobije potvrdu u okolini nakon čitanja [7].

2. Čitanje i čitateljska pismenost

Čitanje predstavlja jednu od najsloženijih i najtežih kognitivnih aktivnosti tijekom koje su aktivne obje polovice mozga. Osim njih, potrebno je uključiti pamćenje, iskustvo, maštu, jezične i motoričke sposobnosti, vizualnu percepciju i sposobnosti izvršavanja zadataka [9]. Učenje čitanja odvija se postupno i nadograđuje se u fazama. Stoga je važno da dijete vježba svaki dan [9] te da mu je pri tome pružena pomoć odraslih [5]. Čimbenici koji mogu utjecati na probleme s čitanjem su socioekonomski status obitelji, ugrožena obitelj, dugotrajne bolesti, odsutnost roditelja, roditelji s poteškoćama u čitanju, roditelji koji čitanju ne pridaju dovoljno značaja, stalne selidbe i svakodnevni stres [5]. Pojedinci koji imaju visoko razvijeno funkcionalno čitanje (čiji je temelj usvojena tehnika čitanja) uspješniji su u rješavanju zadataka, samopouzdaniji su, snalažljiviji, učinkovitiji i samostalniji u životu, znaju iskoristiti životne prilike i njima je teže manipulirati. Među osobama koje imaju slabo razvijenu funkcionalnu pismenost (i čitanje) veća je nezaposlenost, lošijeg su materijalnog stanja, niže motivacije, imaju slabije mogućnosti uključivanja u obrazovne i druge aktivnosti, teže se snalaze u svakodnevnom životu i teže ostvaruju svoja prava [1]. Usvojena tehnika čitanja i sposobnost razumijevanja pročitaneog teksta ključni su za uspjeh svakog pojedinca [12].

2.1. Odgoj djeteta u čitatelja

Pet koraka koje treba slijediti pri odgoju djeteta u čitatelja:

1. *Mnogo razgovora s novorođenčadima, malom djecom i školarcima; što više saznaju o abecedi, riječima i knjigama, to će lakše naučiti razlikovati glasove i slovkati, a zatim izgovarati riječi, te pri tome obogatiti svoj rječnik i razviti sposobnost logičkog zaključivanja. Što više jezične stimulacije dijete dobije od rođenja do osme godine, to se više funkcionalnih veza razvije u mozgu [9].*
2. *Poticanje slobodne, instinktivne igre i održavanje slobodnog vremena iznimno je važno za uspostavljanje moždanih veza, razvoj novih vještina i vještina rješavanja problema, upoznavanje svijeta, razvoj i jačanje koncentracije, strpljenja, kreativnosti, ustrajnosti, empatije i znatiželje. Nestrukturirana igra važan je element djetetove motivacije, učenja i razvoja [8].*
3. *Čitanje naglas i objašnjavanje kako, kada i što čitamo. Cilj je da dijete čitanje poveže s užitkom te je smisleno da ga roditelji više puta odvedu u knjižnicu, gdje će samo odabrati knjigu za sebe. Tijekom čitanja djetetu treba biti udobno. Roditelji bi trebali praviti kratke pauze i razgovarati s djetetom o pročitanoj gradivi, opisivati ili komentirati ilustracije, objašnjavati značenje*

- riječi, predviđati nastavak, izražavati svoje mišljenje [9]. Preporučuju se čitanje i pripovijedanje (zanimljivih priča) prije spavanja [8].
4. *Roditelji trebaju podržavati i ohrabrivati mladog čitatelja* – neophodno je pomoći djetetu pri prebrođivanju početne faze učenja kako bi razvilo dovoljno vještina da može uživati u čitanju. Trajanje i učestalost vježbi čitanja treba prilagoditi djetetovoj energiji, rasporedu i raspoloženju. U slučaju pojave osjećaja tjeskobe kod djeteta tijekom čitanja, roditelji bi trebali pomoći pri jačanju njegovog samopouzdanja i opuštenosti tako što će biti blizu i usredotočiti se isključivo na njega, svjedočeći na taj način njegovom trudu i napretku koje će kasnije nagraditi [9]. Djeca koju roditelji potiču i podržavaju kod kuće postat će kreativna i radoznala te će izražavati svoju znatiželju tijekom cijelog života [8].
 5. *Koristiti odnosno primjenjivati mogućnosti tehnologije, ali ne i pretjerivati u tome, tj. iskorištavati ju na svoju štetu* – potrebno je uravnotežiti djetetove slobodne aktivnosti, što znači da se djeca trebaju (što više) kretati, komunicirati, igrati s vršnjacima i predmetima iz stvarnog svijeta te provoditi samo dio svog vremena koristeći tehnologiju. Dakle, ključna je umjerenost. Cilj roditelja je da dijete koristi uređaj u svoju korist, a ne na svoju štetu [9].

Nije toliko važno kada će dijete naučiti čitati. Roditelji mogu izazvati probleme ako prerano počnu tjerati dijete na čitanje. Važno je da ga roditelji upoznaju s riječima i pomognu mu u razvoju predčitateljskih vještina, te da postanu saveznici njegovog učitelja i pokušaju održati djetetov entuzijazam za čitanje [9].

2.2. Motivacija za čitanje

Motivaciju za čitanje čine različiti motivacijski čimbenici koji potiču osobu na čitanje, daju smisao ovoj aktivnosti i na taj način pomažu pojedincu da ustraje do cilja i želi ponoviti čitateljsko iskustvo [10]. Motivirani čitatelj je onaj koji se osjeća sposobnim za čitanje, prihvaća čitanje kao osobnu vrijednost i zna da je ova aktivnost vrlo važna u svakodnevnom životu [11]. Roditelj može djetetu usaditi ljubav prema čitanju ili ga od toga odvratiti jer on/ona predstavlja uzor, model čitatelja. Doživljavajući čitanje kao ugodnu aktivnost, vlastitim riječima, vlastitim čitanjem, odlaskom u knjižnicu, kupnjom knjiga i zajedničkim čitanjem s djetetom, roditelj prenosi na dijete zadovoljstvo i predanost čitanju, koji su osnova čitateljskog interesa [12]. Roditelji trebaju izvoditi čitanje na zabavan način, odabrati zanimljive bajke, priče poticajnog sadržaja, pripovijedati uz to o doživljajima iz djetinjstva ili mladosti [1]. Čitanje treba uvesti u kratkotrajnu igru, a zatim nastaviti s aktivnostima sve dok se dijete osjeća uspješnim. Ključno je pohvaliti djetetov trud i uspjeh jer ga to najviše motivira [8]. Tijekom zajedničkog čitanja s roditeljima dijete se može oduševiti čitanjem i knjigama, ne samo zbog sadržaja, već i zbog tople, opuštene atmosfere i povezanosti s roditeljima, tjelesne blizine koja potiče pozitivne emocije [4]. Dijete dolazi do spoznaje da je čitanje važna vještina, vrijedna njegove pozornosti te želi oponašati odraslu osobu tijekom čitanja [6]. Za mlađu djecu igra je izvrstan motivator čitanja. Kada učenici krenu u školu, uglavnom su motivirani za čitanje. Prvi padovi motivacije za čitanje počinju se javljati kod učenika kojima ova aktivnost donosi poteškoće. Još veći pad u čitanju uočava se kada čitanje postane glavno sredstvo učenja. Stoga je najvažniji motivator u školi učitelj, koji odabire različite metode rada za bolji uspjeh u čitanju. Učitelj mora učenicima ponuditi zanimljive knjige kako bi ih zainteresirao za čitanje [12].

Važni motivacijski čimbenici su znanje stečeno nakon čitanja i osjećaj uspjeha. Neophodno je da učenici razgovaraju o tekstu koji su pročitali, pripovijedaju, pohvale se količinom i kvalitetom pročitanog gradiva, potaknu druge na čitanje i steknu osjećaj potvrđenosti u socijalnom okruženju [7]. Učenici koji su intrinzično motivirani za čitanje duboko su usredotočeni na ovu aktivnost. Tijekom čitanja gube pojam o vremenu i onome što se oko

njih događa te se često dogodi da sadržaj za čitanje prenose izvan okvira školske uporabe. Nerijetko čitaju kod kuće tijekom slobodnog vremena i raspusta. Osim navedenog, gotovo svaki slobodan trenutak koriste kako bi mogli čitati tijekom nastave ili odmora. Za njih je čitanje način provođenja slobodnog vremena i zabave. Učenicima koji su manje motivirani za čitanje trebalo bi ovu aktivnost predstaviti na optimističniji način. Emocije koje su povezane s čitanjem imaju snažnu motivacijsku ulogu. Negativne emocije kao što su ljutnja, strah, sram itd. loše utječu na motivaciju i vrednovanje vlastitih sposobnosti. Međutim, pozitivne emocije koje su povezane s uspjehom, kao što su radost, ponos, zadovoljstvo itd. imaju izuzetnu motivacijsku snagu [7]. Djeca su motiviranija za čitanje ako vode dnevnike u koje unose svoje dojmove o pročitanim knjigama. Kasnije ih mogu pokazati ljudima čije mišljenje cijene. Vođenje dnevnika usmjerava dijete na aktivnije razmišljanje o sadržaju i drugim komponentama knjige (o naslovu, autoru, broju stranica, ilustracijama, zanimljivostima i složenosti knjige, o tome treba li knjigu preporučiti prijateljima ili ne itd.) [5].

2.3. Pomoć pri razvoju tečnosti čitanja

Tijekom razdoblja u kojem se razvija tečnost čitanja važno je da roditelji uspostave rutinu čitanja s djetetom (čitanje u isto vrijeme, u istoj prostoriji), tako da čitaju s njim nekoliko puta dnevno, u kraćim intervalima. Dijete treba pročitati isti tekst 3-4 puta dok ne postigne odgovarajuću razinu tečnosti čitanja [2]. Važno je pokazati mu odnosno usmjeriti ga pri povezivanju slogova tijekom čitanja (oč-ka), kako se ova aktivnost ne bi svela na sricanje odnosno slovkanje (o-č-k-a) [1]. Vježbu je najbolje završiti dok ju dijete još uvijek izvodi uspješno. Moramo mu ponuditi mogućnost odabira i donošenja odluke o dijelu teksta koji želi pročitati te njegovoj dužini. Količina teksta namijenjenog za čitanje može se odrediti i brojem redaka. S vremena na vrijeme možemo zvučno snimiti djetetovo čitanje, a potom mu pustiti snimku kako bi ju moglo komentirati. Dijete potičemo da tijekom čitanja prati tekst prstom, ravnalom za čitanje ili drugim pomagalom. Ako prilikom čitanja pogriješi, upozoravamo ga prstom na krivo pročitano riječ, a prst povlačimo tek kada riječ pročita ispravno, bez komentiranja pogreške. Pri čitanju složenijih, težih riječi za čitanje pomažemo mu tako što ih čitamo zajedno s njim ili mu ih šapnemo. Nakon čitanja važno je razgovarati o značenju novih, teških i već poznatih riječi te o pročitanoj tekstu jer se time potiče razumijevanje pročitanoj gradiva. Pitamo ga što, tko, gdje, kada, kako, koliko, kakav, zašto... i pomažemo mu formulirati odgovore u cjelovite rečenice [2]. Ako dijete čita s naporom jer ne može tečno povezivati glasove, potičemo ga da povlači glasove. Ako ne može tečno spajati slogove, pomažemo mu tako da riječ grafički podijelimo crtama ili spojimo slogove lukom. U slučaju da dijete sriče riječi, potičemo ga da čita besmislene slogove. Ako dijete čita sporo i s pogreškama, preporučujemo istodobno čitanje. Ako ne želi čitati, preporučujemo čitanje uz dodatnu pomoć. Ako izostavlja i/ili dodaje slova, mijenja krajeve riječi i čita s velikim naporom, pomažemo mu bojanjem samoglasnika. Ako izmišlja pojedinačne riječi ili završetke riječi, potičemo ga da ponovno pogleda riječ [2].

3. Zaključak

Čitanje je neprocjenjiva investicija [5]. Pomažući djetetu da razvije strast za čitanjem, obogaćujemo ga socijalno, emocionalno i mentalno. Zahvaljujući tome, pružit će mu se mogućnost da postane uspješan u školi i životu, što će utjecati na njegovo samopouzdanje, razinu unutarnjeg zadovoljstva i zdravlje. To je dar za cijeli život [9]. Motivacija za čitanje ključan je čimbenik uspješnog čitanja i razumijevanja kod djece. Stoga se roditelji, učitelji i drugi stručni radnici moraju potruditi pri uvjeravanju djece da su stranice knjiga pune prekrasnih, poučnih priča. Samo tako djeca će doći do spoznaje da je čitanje zabavna aktivnost [3].

4.Literatura

- [1.] Abbad, M. (2017): Branje za zabavo in učenje. V: *Učna motivacija: zbornik III: mednarodne strokovne konference o didaktiki in metodiki 2017*, str. 116–118. Ljubljana: MiB.
- [2.] Demšar, M. (2016): *Vaje za tekoče branje: Kako lahko odrasli spodbujamo tekoče branje pri otrocih v prvem triletju osnovne šole*. Ljubljana: Izobraževalni center Pika, Center Janeza Levca Ljubljana.
- [3.] Družinska pismenost (2019-2021): *Motivacija za branje*. Dostupno na: <https://druzina.pismen.si/motivacija-za-branje/> [Pristupljeno 2.11.2022.].
- [4.] Kavčič, S. (2012): *Bralna motivacija pri pouku v šoli*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta - diplomsko delo.
- [5.] Kesič Dimic, K. (2010): *Priporočnik o branju*. Ljubljana: Alba 2000.
- [6.] Knaflič, L. (et.al.) (2009): *Branje za znanje in branje za zabavo. Priročnik za spodbujanje družinske pismenosti*. Ljubljana: Andragoški center.
- [7.] Kolbl, A. (2017): Motivacija za branje leposlovja v prvem triletju osnovne šole. V: *Učna motivacija: zbornik III: mednarodne strokovne konference o didaktiki in metodiki 2017*, str. 103–106. Ljubljana: MiB.
- [8.] Kristanc, M. (2015): *Moj otrok je brihten, samo učiti se mu ne da: zgodba o motivaciji otroka*. Ljubljana: M. Kristanc.
- [9.] Newman, N. (2017): *Vzgajanje strastnih bralcev: 5 preprostih korakov do uspeha v šoli in življenju*. Maribor: Hiša knjig, Založba KMŠ.
- [10.] Pečjak, S., Gradišar, A. (2002): *Bralne učne strategije*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- [11.] Pečjak, S., Gradišar, A. (2012): *Bralne učne strategije, 2. razširjena in dopolnjena izdaja*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- [12.] Peterlin, A. (2017): Spodbujanje branja v prvem triletju. V: *Učna motivacija: zbornik III: mednarodne strokovne konference o didaktiki in metodiki 2017*, str. 125–128. Ljubljana: MiB.
- [13.] Vesel, T. (2020): *Revizijsko poročilo: Bralna pismenost otrok v Republiki Sloveniji*. Ljubljana: Računsko sodišče Republike Slovenije. Dostupno na: https://www.rs-rs.si/fileadmin/user_upload/Datoteke/Revizije/2020/Bralna-pismenost/Bralna_pismenost_RevizijskoP.pdf [Pristupljeno 2.11.2022.].

Stručni rad

BICIKLOM I PJEŠKE ZA ZDRAVLJE SVIH

Marjeta Kačič, prof. razredne nastave
Osnovna škola Prebold

Sažetak

Hodanje te biciklizam predstavljaju jednostavne načine kretanja kod svih generacija te poboljšavaju mentalnu dobrobit, zadovoljstvo te veselje. S projektima koji uključuju hodanje te biciklizam stvaramo osviještene pojedince s zdravim, ekološki prihvatljivim načinom života. Takve inicijative te projekti moraju biti zanimljivi, obzirom da je samo tako moguće privući učenike te njihove roditelje te ih motivirati bavljenjem fizičkom aktivnošću na dugi rok. Osnovna škola Prebold je u sudjelovanju s općinom Prebold te organizacijom LAS SSD (Lokalna akcijska skupina Donje Savinjske doline) uz pomoć europskih sredstava u okviru Europskog fonda za regionalni razvoj izvela projekt „Biciklom i pješke za zdravlje svih“. Na taj način škola je učenike te njihove roditelje poticala na mijenjanje putnih navika, odnosno na poticanje obavljanja kratkih putovanja biciklom ili pješke.

Ključne riječi: biciklizam, hodanje, projekt, škola

1. Uvod

Kod planiranja projekta „Biciklom i pješke za zdravlje svih“ bilo je važno stvoriti dobru ekipu. U ekipi su sudjelovali vođa projekta općine Prebold, Tjaša Skočaj Klančnik, ravnatelj Osnovne škole Prebold Peter Žurej, pomoćnica ravnatelja Vesna Kumer te Marjeta Kačič, vođa projekta te vođa sigurnosti u prometu u Osnovnoj školi Prebold. U vidu projekta je bila i izgradnja novog školskog ulaza te staka za bicikle. Sredstva za akciju bila su osigurana iz europskih sredstava. Kod planiranja projekta bilo je važno planirati i nabavu drugog materijala, poput sigurnosnih prsluka za sudionike projekta te oznake postaja. Također, potrebno je bilo i povezati se s dobrovoljcima, koji bi učenike sigurno ispratili do škole. Roditelji su dali suglasnost projektu te su sa zadovoljstvom sudjelovali.

2. Poticanje zdravih navika

U općini Prebold te u Osnovnoj školi Prebold tvrdimo kako je poticanje učenikovog dolaska u školu pješke, biciklom, romobilom te sličnim putevima velika prednost, posebice iz aspekta svakodnevne tjelesne aktivnosti, poticanja osobnog te društvenog razvoja djeteta te jačanja osjećaja odgovornosti i svijesti o mogućnostima djeteta. S putovanjem na kraće udaljenosti u okolišu kojeg poznaje učenik postepeno usvaja prometne propise, pravila ponašanja u prometu te postaje suvereni sudionik prometa. S ranim razvijanjem zdravih navika poput pješačenja stvaramo osviještene pojedince sa zdravim, ekološki prihvatljivim načinom života. Pješačenjem učenika u školu se smanjuje i broj odlaska u školu automobilom, što posljedično utječe i na smanjenje štetnih emisija u okoliš.

2.1. Hodanje produžuje život

Podatak kako je svako osmo putovanje automobilom kraće od 500 metara ne iznenađuje, kao ni podatak da će do 2025. godine čak jedna milijarda ljudi biti pretilo. Procjenjuje se da će tada čak 17% svih odraslih biti pretilo, čak dva puta više nego prije osam godina. Spomenute činjenice indiciraju da je hodanje zamijenio automobil. Rezultati istraživanja objavljenog u časopisu British Journal of Sports Medicine su pokazali kako hodanje može produžiti život. Samo dva sata hodanja tjedno pomažu pri smanjenju rizika od različitih bolesti te produljuju životni vijek. Hodanje je vrlo dobar oblik vježbanja te ne zahtijeva veliku tjelesnu pripremljenost – zato je dobro da hodanje postane dio svakodnevice. U istraživanju švicarskih znanstvenika na sveučilištu u Bernu je 69 zaposlenika dvanaest tjedana hodalo po stepenicama umjesto vožnje liftom. U istraživanju su sudjelovali samo zaposlenici, koji se nisu bavili tjelesnom aktivnošću više od dva sata tjedno te su u prosjeku prehodali samo 5 katova dnevno. U tri mjeseca je zapaženo značajno poboljšanje kondicije kod zaposlenih, koji su sad prehodali 23 katova dnevno. Rezultati su pokazali smanjenje količine masnog tkiva, smanjenje krvnog tlaka te opsega struka. Na osnovi tih podataka je izračunato kako se je rizik od prerane smrti smanjio čak za 15 posto. (RTVSLO, 2018)

2.2. Neka učenici hodaju pješke u školu

Zbog prije spomenutih činjenica je važno usaditi učenicima naviku hodanja pješke u školu. Još 1990. godine je više od 90 posto učenika u školu hodalo pješke ili biciklom. Istraživanje objavljeno u Priručniku za uređivanje školskog okoliša po načelima održive mobilnosti je pokazalo kako danas samo četvrtina učenika hoda u školu pješke ili biciklom. Voditelj emisije „Avtomobilnost“, Andrej Brglez, jedan od najvećih stručnjaka sigurnosti u prometu, ravnatelj Instituta za civilizaciju i kulturu te pionir razvoja održive mobilnosti u Sloveniji je zato pozvao roditelje, da ne voze djecu svaki dan u školu automobilom, već da idu s djecom pješke. Naime, velika većina škola u Sloveniji od kuće učenika nije udaljena više od 20 minuta hodanja. Agencija za sigurnost u prometu (AVP) je također prepoznala pad učenika koji idu u školu pješke ili biciklom te povećanje broja učenika, koji u školu idu biciklom. Lokalne vlasti svojim aktivnostima mogu utjecati na promjenu statistike. (RTVSLO, 2018)

3. Projekt „Idem pješke“ te „Idem biciklom“

U općini Prebold ove godine su bili omiljeni slogani „Idem pješke“ te „Idem biciklom“. U projektu je bila organizirana pratnja učenika u školu. Učenici su ispraćeni u školu putem zacrtanog puta u skupinama po određenom rasporedu. Na putu do škole su se nalazile postaje označene sloganom „Idem pješke“ ili „Idem biciklom“. Putem projekta su učenici značajno pridonesli svojem zdravlju te su se družili s vršnjacima. Tijekom cijelog putovanja su učenici bili pod nadzorom odrasle osobe.

Izvor: Marjeta Kačič

Izvor: Marjeta Kačič

Izvor: Marjeta Kačič

Milena Križnik Golavšek, specijalna pedagoginja u Osnovnoj školi Prebold je bila jedna od glavnih inicijatorica poticanja hodanja te biciklizma kod učenika. O izvedenom projektu je zapisala nekoliko opažanja. „*Hodanje je jedan od najprirodnijih oblika čovjekovog kretanja te predstavlja najbolji način održavanja kondicije duha i tijela. Koristi hodanja su ovog ožujka spoznavali učenici (između njima je bio i velik broj prvašića), koji su nas svojim jutarnjim pješaćenjem u školu podsjetili kako je moguće u neposrednoj okolici mjesta – samo hodati. Učenici su za projekt ipak trebali unutarnju orijentaciju, ustrajnost te sudjelovanje – odnosno vrline, koje želimo usaditi u njih. Učenici su nehotice postali uzor nama odraslima. Učenici mogu.*“

„No, što smo mi kao zajednica pripremljeni učiniti za veću sigurnost u prometu u našoj općini? Jesmo li svjesni kako je za sigurno hodaње do škole potreban pločnik kod pojedinih dijelova općine? Svijest je tek početak – konkretna akcija tek slijedi. Smatramo kako sigurne pješačke staze ne služe samo učenicima, već svim generacijama.“

4. Sudjelovanje s Međugeneracijskim centrom Prebold

U izvođenju projekta „Idem pješke“ te „Idem biciklom“, kao i kod praćenja učenika od autobusne postaje do škole pješke odnosno biciklom smo sudjelovali i s članicama Međugeneracijskog centra Prebold, na čemu se iskreno zahvaljujem. Priznajem da sam bila počašćena i ponosna, obzirom kako sam ponovno osjetila pripadnost svojem kraju. Dugo nisam živjela u tom kraju te osjećaji vezani uz taj kraj s vremenom polako zamru. To sudjelovanje je bila i osobna mogućnost uspostavljanja kontakta s krajem te domaćinima te me je to iznimno razveselilo.

Izvor: Marjeta Kačić

Kod akcije „Idem pješke“ su dobrovoljke centra bile iznenađene učenicima koje su pratile do škole. Priznajem kako sam do sada imala mišljenje da će se učenici zbog trenutnih društvenih promjena možda ponašati razmaženo te sam mislila kako se u određenim situacijama neće kulturno ponašati. Međutim, ugodno su me iznenadili. „Učenike smo pričekali na postaji Groblja, gdje su nas pri dolasku lijepo pozdravili. Bili su dobre volje te spremni, iako su znali da će ići u školu pješke umjesto autobusom. Tijekom cijelog puta su učenici razgovarali s nama te međusobno te su odgovarali na različita postavljena pitanja. Tako smo saznali pokoju zanimljivost o nastavi, njihovoj pripremljenosti za nastavu te ocjenama koje žele. Učenici su tijekom puta bili poslušni, brinuli su jedan za drugog te su sa zadovoljstvom čekali učenike koji su bili sporiji. Iznimka su bili neki stariji učenici, koji su pješačili u svojoj skupini – ipak, bilo ih je lijepo vidjeti u međusobnom druženju te komunikaciji.“ „Današnji učenici za razliku od moje mladosti imaju mnogo više načina dolaska u školu. Prije šezdesetak godina je bio put u školu drukčiji te smo u nju hodali pješke ili biciklom bez obzira na godišnje doba te vremenske (ne)prilike. Unatoč tome, putovanje u školu nam je uvijek bilo lijepo iskustvo. Putem njega smo se družili s prijateljima svih starosti. Nadam se da će se, bez obzira na način putovanja sklopiti mnoga prijateljstva tijekom putovanja u školu među učenicima različitih starosti.“

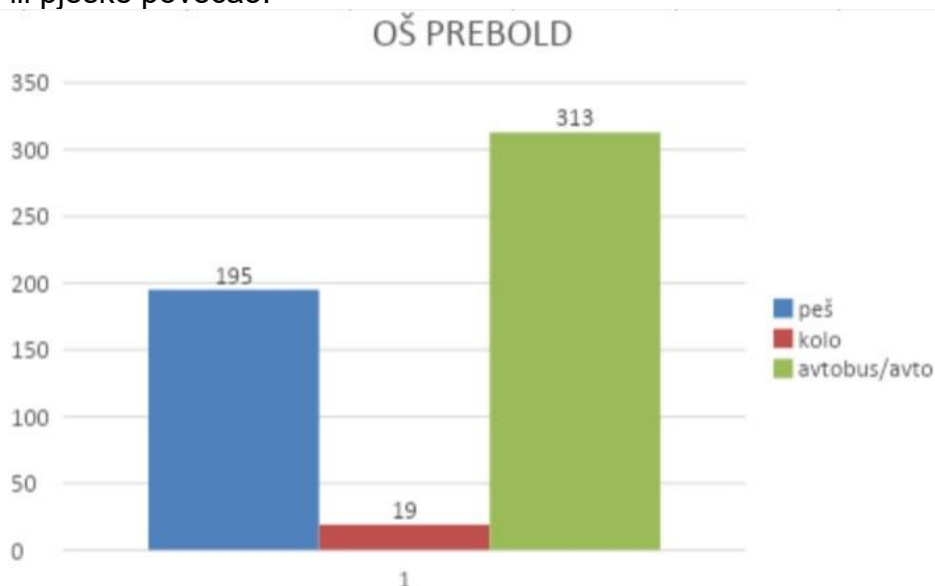
Kod akcije „Idem biciklom“ je dobrovoljka Vida Zagožen napomenula kako su učenici kod sudjelovanja u prometu bili odgovorni, organizirani te su poštovali sve biciklističke propise.

Izvor: Marjeta Kačič

5. Anketa

Prije akcije te na njenom kraju sam izvela anketu „Kako ideš u školu?“. U anketi su sudjelovali učenici od prvog do devetog razreda. Anketa je na početku pokazala da učenici u školu najčešće dolaze automobilom ili autobusom. Nakon projekta su učenici ponovno sudjelovali u anketi. Ona je pokazala da se je dolazak u školu biciklom ili pješke povećao.

Izvor: Marjeta Kačič

Izvor: Marjeta Kačič

6. Zaključak

Većina djece danas u školu dolazi organiziranim školskim prijevozom ili ih roditelji dovezu automobilom. Akcijama „Idem pješke“ te „Idem biciklom“ smo htjeli potaknuti sve učenike te druge, koji se svakodnevno voze do škole na zdravo, ekološki prihvatljivo putovanje do škole. Izvedbom akcije je cilj uspio. Za razvoj zdravog životnog stila je kod djeteta ključno omogućavanje čim više svakodnevnog gibanja. Stoga, jutarnja vožnja uskraćuje djetetu dnevnu tjelesnu aktivnost. Upravo zbog toga je akcija pokušala potaknuti učenike na put pješke ili biciklom. Učenici tako mogu uživati u svježem zraku te jutarnjem čavrljanju s vršnjacima. Putovanje bez automobila praktički može napuniti učenike energijom te ih usredotočiti na lakše praćenje nastave. Cilj takve akcije nije samo stvaranje zdrave kulture kretanja, već i ograničavanje te smanjivanje prometa u neposrednoj blizini škole. Put je tako sigurniji za sve učenike koji dolaze u školu pješke, biciklom ili romobilom. Također, cilj projekta je imao i ekološku dimenziju, obzirom kako samo tako možemo pobrinuti za manje onečišćenje u okolici škole. Uspjeh školskog projekta je okrunio novi stalak za bicikle, koji je gotovo uvijek bio pun. Međutim, najveće zadovoljstvo projekta kod organizatora je ipak ležalo u činjenici kako se učenici sada sigurno uključuju u promet kao pješaci te biciklisti.

7. Literatura

- [1.] Avtomobilnost, emisija RTVSLO. URL: <https://www.rtvsllo.si/zabava-in-slog/avtomobilnost>
- [2.] British Journal Of Sports Magazine. URL: <https://bjsm.bmj.com/content/32/2/184.1>
- [3.] Javna agencija Republike Slovenije za sigurnost u prometu URL: Javna agencija RS za varnost prometa URL: <https://www.avp-rs.si/> (4.11.2022)
- [4.] Marn, T. (2017) Priročnik za urejanje šolskih okolišev po načelih trajnostne mobilnosti
- [5.] Občina Prebold. URL: <https://prebold.si/obcina/projekti/evropski-sklad-za-regionalni-razvoj/s-kolesom-in-pes-za-zdravo-zivljenje-vseh/>
- [6.] RTV Slovenija. URL: <https://www.rtvsllo.si/zabava-in-slog/avtomobilnost/odvadili-smo-se-hoditi-pes/466267>(19.9.2018.)

Stručni rad

PRUŽANJE DODATNE STRUČNE POMOĆI DJEVOJČICAMA S KOHLEARNIM IMPLANTATIMA

Martina Curk
Osnovna škola Kozara Nova Gorica

Sažetak

Sluh je jedna od najvažnijih poveznica između vanjskog i unutarnjeg svijeta. Ima izuzetno značajnu ulogu u percepciji, pamćenju, razvoju govora i jezika, formiranju pojmova i razvoju mišljenja. Njegova uloga proteže se na sva ljudska kognitivna, socijalna i emocionalna područja. Kod osoba koje su gluhe od rođenja, govor i razumijevanje govora te jezika mogu se prije svega razviti uz uporabu kohlearnog implantata (pužničnog usadka). Djeca s ovakvim iskustvom većinom se bez problema integriraju u čujuću okolinu zahvaljujući ranoj ugradnji pužničnog usadka. Rana ugradnja kohlearnog implantata omogućuje uspješan razvoj slušnih i govornih sposobnosti djeteta, a važnu ulogu igraju redovita uporaba pužničnog usadka te individualne karakteristike djeteta i njegove okoline. Djeca s kohlearnim implantatima pohađaju različite oblike odgojno-obrazovnih ustanova. Većina djece operirane u ranom djetinjstvu pohađa redovne vrtiće, a kasnije i redovne osnovne škole. Jedan od ovakvih primjera predstavljaju i blizanke koje su rođene potpuno gluhe. Kada su napunile dvije godine i tri mjeseca, ugrađeni su im kohlearni implantati. Od osmog mjeseca života pružani su im surdopedagoški tretmani kod kuće. Kasnije su pohađale redovni vrtić i redovnu osnovnu školu s prilagođenom provedbom programa te dodatnom stručnom pomoći.

Ključne riječi: gluhoća, kohlearni implantat (pužnični usadak), dodatna stručna pomoć

1.Uvod

Razvoj gluhog i nagluhog djeteta odvija se po istim razvojnim principima kao i razvoj slušnosti djece. Međutim, različitosti se očituju u području sluha i, posebice, u području govora. Dakle, gluhim osobama korištenje odgovarajućeg slušnog aparata predstavlja značajnu pomoć i rješenje za bolju percepciju te komunikaciju, a pomaže im i u procesu razvoja govora te sposobnosti slušanja. Zahvaljujući uporabi kohlearnog implantata i njegovoj ranoj ugradnji, djeci je omogućen ravnopravan ulazak u čujući svijet njihovih vršnjaka, jer stječu sposobnost percepcije zvukova i sposobnost slušanja te razvijaju s tim povezane jezično-govorne sposobnosti. Jačanjem govorno-jezičnih vještina djece s kohlearnim implantatima pomažemo im pri boljem odnosno uspješnijem izražavanju, što utječe na njihov osjećaj veće kompetentnosti i pripadnosti svijetu.

2.Opis primjera

Blizanke su rođene potpuno gluhe. U starosti od dvije godine i tri mjeseca ugrađeni su im kohlearni implantati, jednoj s lijeve, drugoj s desne strane. U osmom mjesecu starosti pruženi su im surdopedagoški tretmani kod kuće. Kasnije su pohađale redovni vrtić i osnovnu školu uz prilagođenu provedbu programa i dodatnu stručnu pomoć. Ove dvije djevojčice u razredu su uvijek sjedile u prvim klupama. Tijekom nastave koristile su FM sustav koji im je pomogao da bolje čuju te postao njihovo neizostavno pomagalo za svakodnevni rad u učionici. Pri razumijevanju izgovorenih riječi pomagalo im je gledanje ili čitanje s usana, što je značilo da su sve osobe koje su radile ili sudjelovale s njima u procesu učenja morale biti okrenute prema njima odnosno njihovim licima cijelo vrijeme. Pri tome su, naravno, izgovarale riječi polako, normalnim tempom. U slučaju da djevojčice nisu razumjele sve što je bilo izgovoreno, zamolile su za dodatno objašnjenje. Djevojčice su cijelo vrijeme pokušavale komunicirati verbalno, ali njihov govor nije uvijek bio razumljiv široj okolini. Izgovarale su kratke i jednostavne odnosno proste rečenice, koje su bile nestrukturirane i agramatične. Razumjele su jednostavnije riječi i rečenične strukture, ali im je trebala pomoć pri formiranju složenijih. Njihov vokabular i opća poučenost bili su skromni te se često događalo da nisu razumjele riječi koje nisu dolazile iz njihovog svakodnevnog života odnosno domaćeg okruženja. Imale su problema s razumijevanjem napisanog ili izgovorenog, kao i sa smislenim formiranjem napisanog ili izgovorenog. Život u dvojezičnom okruženju i činjenica da su blizanke predstavljali su prepreku njihovom većem napredovanju. Razumjele su se tijekom rada, pružajući jedna drugoj zaštitu i podršku. Osim problema u govorno-jezičnom području, kod djevojčica su bili primjetni problemi s koncentracijom i pozornošću te poteškoće s usmjerenim razmišljanjem. Trebalo im je mnogo motivacije i ohrabivanja. Među svojim drugarima iz razreda dvije su djevojčice bile lijepo prihvaćene, dobro su se osjećale odnosno bile su zadovoljne, imale su osjećaj da ih njihovi vršnjaci čuju i razumiju te su dobile priliku komunicirati i iznijeti sve svoje misli i želje. Druženje s drugarima pružilo im je spoznaju da s njima mogu podijeliti svoje osjećaje i iskustva, što ih je dodatno međusobno povezalo, dalo im snagu i ojačalo osjećaj pripadnosti skupini.

2.1. Dodatna stručna pomoć surdopedagoginje

U vrtiću su dvije djevojčice imale po tri sata dodatne stručne pomoći surdopedagoginje, a u osnovnoj školi po pet sati dodatne stručne pomoći, od čega je dva sata vodila učiteljica, a ostala tri surdopedagoginja. Surdopedagoginja im je posebno pomogla pri usvajanju gradiva iz slovenskog jezika i tumačenju vokabulara u sklopu programa različitih predmeta. Osim razvoja govorno-jezičnog područja, djevojčicama je bio potreban i razvoj nekih drugih područja. Na satima dodatne stručne pomoći surdopedagoginja je s njima provodila aktivnosti koje su uglavnom uključivale slušnu i govorno-jezičnu komponentu te vježbe za razvoj usmjerene pozornosti i koncentracije. Surdopedagoginja je veliki naglasak stavila na slušni prijenos informacija i redovitu provjeru razumijevanja govora, uputa i svakodnevnih fraza. Uporaba multisenzornog pristupa omogućila je djevojčicama lakše razumijevanje informacija te brže i dugotrajnije pamćenje nepoznatih i njima teških riječi. Djevojčice su tako postupno napredovale u različitim područjima razvoja, posebice u govorno-jezičnom području (razumijevanje, izražavanje), u području slušne percepcije, a povećala se i sposobnost njihove koncentracije. Sukladno njezinim dogovorima s učiteljima, surdopedagoginja je povremeno bila prisutna na nastavi. U razredu je pomagala djevojčicama pri obavljanju samog školskog rada, razumijevanju obrađenog gradiva, ponavljanju i utvrđivanju usvojenih sadržaja. Ocjenjivanje uspjeha provodilo se grupno ili individualno, u kabinetu, ovisno o raspoloženju djevojčica. Pružanje dodatne stručne pomoći odvijalo se individualno, u kabinetu, jer je djevojčicama zbog njihove kratkotrajne pozornosti i slabe koncentracije bilo lakše percipirati novo gradivo u individualnoj situaciji.

Zadaci surdopedagoginje bili su:

- razvojno i procesno je pratila obrazovni i govorno-jezični razvoj djevojčica (pri tome je polazila od kriterija postavljenih u nastavnom planu i programu te od procesno planiranih pomagala, sredstava i prilagodbi);
- prilikom pripreme testova i planiranja rada vodila je računa o posebnim potrebama djevojčica;
- promatrala je, pratila napredak i probleme djevojčica na tjednoj bazi te redovito analizirala njihove sposobnosti i potrebe;
- uključivala se u nastavu navodeći primjere koji su pomogli boljem razumijevanju gradiva i povezujući njihovu tematiku sa svakodnevnim životom;
- predlagala je bolje prilagodbe, sažetke sadržaja, primjere, provjere znanja i prilagodbe nastavnih aktivnosti za djevojčice;
- pripremala je kraće upute i pisane materijale, ponovno objašnjavala nastavno gradivo - na drugačiji način;
- podučavala je djevojčice uz primjenu oralnog (usmenog) govora;
- unaprijed je pripremala pitanja za djevojčice i osmišljavala ih na nekoliko razina, ovisno o težini;
- prilikom postavljanja pitanja i provjere razumijevanja vodila je računa o različitim stupnjevima kognitivnog razvoja;
- provjeravala je odgovore djevojčica i sudjelovala u raspravama;
- poticala je i usmjeravala ponašanje djevojčica tijekom podučavanja;
- prikupljala je podatke o djevojčicama;
- upozoravala je djevojčice kada je to bilo potrebno;
- sudjelovala je na timskim sastancima i pružala podršku u postavljanju ciljeva i sadržaja koji proizlaze iz nastavnog plana i programa;

- redovito je obavještavala roditelje o raznim saznanjima do kojih je došla o djevojčicama;
- redovito je bila dostupna roditeljima za savjetovanje.

2.2. Logopedski tretman (terapija)

Osim dodatne stručne pomoći u školi, djevojčicama su zbog velikih nedostataka u govorno-jezičnom području, pruženi i logopedski tretmani u njihovom rodnom gradu. Na vježbe su dolazile pojedinačno. S vremena na vrijeme došle su zajedno i međusobno kontrolirale te bodrile jedna drugu. Vježbe su se, prije svega, odnosile na usvajanje i korekciju artikulacije, slušanje i provjeru razumijevanja govora te proširivanje vokabulara. Tijekom logopedskog tretmana uz pomoć logopedinje usvajale su i korigirale izolirane glasove povezujući ih u slogove i riječi u svim pozicijama. U korekcije je uključeno mnogo brojanja odnosno brojalice kako bi se dobili ritam i tempo govora. Ovdje su bili važni pravilna pozicija artikulatora (govornih organa), gledanje i oponašanje. Ponavljale su jednostavne izolirane riječi razumljivo, ponekad sasvim ispravno. Kod složenijih riječi često se javljala nerazumljiva i iskrivljena artikulacija. Reproduciranje rečenica i pjesmica bilo je manje razumljivo. Međutim, djevojčice su imale želju i volju za uspjehom te su nastojale slijediti upute. Za uspješnu i ustrajnu suradnju bile su prikladno nagrađene.

3. Zaključak

Samo osoba koji živi s gluhoćom ili ju na neki način prati može doživjeti (i razumjeti) bogatstvo promjena koje doživljavaju osobe s kohlearnim implantatima. Sposobnost percepcije zvuka mijenja ponašanje gluhog djeteta i odnose u obitelji. Dijete postaje opušteno kada se pouzdano orijentira u svijetu zvuka, znatiželjno kada istražuje i zadovoljno kada razumije. Svi želimo da djeca s kojom radimo budu sretna i uspješna u svojim nastojanjima. Stoga je smisljeno poslušati mudre riječi budističkog filozofa Daisaku Ikede: »Sreća nije život bez problema, već snaga u prevladavanju problema (izazova) koji nam se nađu na putu... Istinska sreća skriva se u nastojanju da postignemo svoje ciljeve, u trudu koji ulažemo da bismo napravili korak naprijed!«.

4.Literatura

- [1.] Battelino, S. (2011). Polžev vsadek – drugačen slušni pripomoček. Dostupno na: <http://www.bibaleze.si/clanek/rubrika/malcek/polzev-vsadek-drugacen-slusni-pripomocek.html>. [Pristupljeno 14.11.2022.].
- [2.] Božič, M. (2014). Slušni aparati. V S. Batellino (ur.), Avdiometrija, vestibulometrija in avdiološka elektroakustika v vsakdanji praksi: učbenik za tečajnike avdiometrije in vestibulometrije, avdiološke elektroakustike, defektologe, študente splošne in dentalne medicine, specializante otorinolaringologije in nevrologije ter specializante medicine dela, prometa in športa (str. 103–109). Ljubljana: Katedra za otorinolaringologijo Medicinske fakultete: Univerzitetni klinični center, Klinika za otorinolaringologijo in cervikofacialno kirurgijo, Avdiovestibulološki center.
- [3.] Filipčič, T. (1996). Socialni razvoj gluhega in naglušnega otroka. Zbornik prispevkov iz prakse. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- [4.] Hrenja, N., Brumec, M. (2002). Razvijanje poslušanja s pomočjo polževega vsadka. Ljubljana: Resor naglušnih oseb Zveze društev gluhih in naglušnih Slovenije.

Stručni rad

VJEŠTINE PREDOPISMENJAVANJA KOD DJECE S GOVORNO-JEZIČNIM POREMEĆAJIMA

Martina Curk

Osnovna škola Kozara Nova Gorica

Sažetak

Pismenost je sposobnost uspješnog komuniciranja pojedinca u društvu, na svim područjima, te predstavlja jedan od temeljnih uvjeta za individualni razvoj osobe i njezin uspješan život te funkcioniranje u društvu. Obuhvaća vještine čitanja, pisanja i računanja. Za razvoj pismenosti neophodne su vještine predopismenjavanja koje se razvijaju već u predškolskom razdoblju i kasnije u prvom razredu osnovne škole. Uključuju različite vještine kao što su: fonološka svijest, fonološko pamćenje, slušno pamćenje, grafička svijest, koncept o tisku, brzo imenovanje i druge. Kod djece s govorno-jezičnim poremećajima često dolazi do odstupanja u razvoju vještina predopismenjavanja, što utječe na kasniji razvoj opismenjavanja i pismenosti, a posljedično i na uspjeh u učenju.

Ključne riječi: pismenost, vještine predopismenjavanja, govorno-jezični poremećaji

1.Uvod

Vještine predopismenjavanja su vještine koje imaju ključni značaj za daljnje opismenjavanje, a razvijaju se u predškolskom razdoblju i sustavno nastavljaju tijekom školovanja. Sve ove vještine dijete razvija spontano. U prvom razredu počinje sustavno opismenjavanje u okviru kojeg dijete kroz usmjerenu igru uvježbava i utvrđuje svoje znanje te osvještava već stečeno znanje. Kod djece s govorno-jezičnim poteškoćama često se javljaju problemi u području vještina predopismenjavanja, što utječe na češću pojavu specifičnih problema u čitanju i pisanju. Stoga je za dijete s govorno-jezičnim poremećajima vrlo važno stvoriti pozitivno okruženje u kojem se ono opismenjuje. Unatoč govorno-jezičnim poteškoćama, dijete je potrebno izložiti aktivnostima koje obuhvaćaju vještine predopismenjavanja, ali ih je potrebno prilagoditi. Preporučljivo je poticati komunikaciju, izlagati dijete ponovnom čitanju i osigurati prilike za aktivnosti nastajućeg pisanja.

2.Vještine predopismenjavanja

Vještine predopismenjavanja uključuju vještine predpisanja i predčitanja. Razvijanje vještina predpisanja vezano je za područje kretanja koje uključuje dva važna cilja: razvoj fine motorike i koordinacije, odnosno razvoj skladnosti pokreta. Dijete mora razviti sposobnost vizualne (vidne) percepcije kako bi moglo uskladiti vizualno-motoričke aktivnosti. Uobičajene odnosno najčešće aktivnosti za razvoj vještina predpisanja su: uvlačenje, navlačenje, potiskivanje, slaganje, sastavljanje, crtanje i šaranje (škrabanje). Za razvoj vještina predčitanja važne su grafička i fonološka svijest. Glasovnu svijest djeca razvijaju igrama glasa i riječi (igre aliteracije, rime, zagonetke, ritmička pratnja itd.). Grafičku svijest razvijaju promatranjem predmeta u prostoru, traženjem razlika, pregledavanjem slikovnica itd. Ključne vještine predopismenjavanja su fonološka svijest, svijest o tisku, znanje abecede, nastajuće pisanje i govorni jezik. Ove vještine mogu se podijeliti u dvije velike skupine: vještine vezane uz kodiranje i vještine govornog jezika.

2.1.Vještine povezane s kodiranjem

2.1.1. Fonološka svijest

Fonološka svijest predstavlja sposobnost djeteta da podijeli riječ na glasove ili foneme. Dijete je sposobno odrediti početni, srednji i završni glas, osjetljivo je na rimovanje i aliteracije te zapaža promjene u riječi ako se određeni glas doda ili izbací. Dijete napreduje kroz tri razine fonološke svijesti. Prva razina je svijest o slogu. Druga razina predstavlja svijest o početnim glasovima i prepoznavanje rima. Treća razina je fonemska svijest, koja je ujedno i najviša razina fonološke svijesti, u okviru koje je dijete svjesno da riječ nije cjelina te da se sastoji od fonema ili glasova. Fonološka i fonemska svijest temeljne su vještine za razvoj čitanja i pisanja.

2.1.2. Svijest o tisku

Svijest o tisku obuhvaća poznavanje komponenti, kao što su naslovnica i zadnja stranica knjige, gornji i donji dio knjige, usvajanje činjenice da čitaju tekst umjesto pregledavanja slika, kao i prepoznavanje smjera čitanja. Zahvaljujući razvoju ovog područja, dijete počinje shvaćati da je svaka riječ napisana posebno i da su riječi međusobno odvojene razmakom. Poznavanje koncepta o tisku prijeko je potrebno za kasniji razvoj čitanja i pisanja. Znanje ovog područja također je dobar prediktor odnosno pokazatelj koliko će djeca čitati u prvim razredima škole.

2.1.3. Znanje abecede

Znanje abecede obuhvaća djetetovo razumijevanje oblika, imena i zvuka pojedinih slova u abecedi. Znanje abecede u predškolskom je razdoblju najvažniji prediktor kasnijih postignuća u čitanju. Nije važno samo poznavanje slova, već i brzina te lakoća njihovog imenovanja. Brzina imenovanja slova značajno je povezana s postignućem u čitanju kod početnika. Što je više vremena potrebno za imenovanje slova, to će dijete manje pozornosti

posvetiti riječima. Poznavanje slova, njihovih simbola i zvuka (glasova) ključno je za učenje čitanja i pisanja.

2.1.4. Nastajuće pisanje

Riječ je o vještinama koje djeca stječu spontano i neformalno prije polaska u školu. Stvaranje odnosno nastanak zapisa (pisanja) je proces koji počinje igrom, djetetovim zapisivanjem različitih znakova na papiru, a završava zapisivanjem komunikacijske poruke i formiranjem teksta. Dijete počinje pisati škrabajući, crtajući, oponašajući formalno pisanje, koristeći rebuse, kratice, lažna slova i posebne oblike.

2.2. Vještine govornog jezika

2.2.1. Preneseni jezik

Razvoj prenesenog jezika ključan je za djetetovu usmjerenost na „ovdje i sada“. Vještine zaključivanja mogu se razviti već prije samog čitanja. Razvoj ovih vještina može se poticati motiviranjem djeteta za diskusiju i razgovor o prošlosti i budućnosti, kao i zauzimanjem perspektive druge osobe.

2.2.2. Vokabular (fond riječi)

Vokabular se sastoji od receptivnog vokabulara (riječi koje razumijemo) i ekspresivnog vokabulara (riječi koje koristimo). Opseg receptivnog vokabulara veći je od ekspresivnog vokabulara. Dijete usvaja nove riječi svakodnevno, tijekom cijelog života. Riječ je o recipročnom odnosu, što znači da veličina vokabulara utječe na razumijevanje pročitane teksta, a čitanje utječe na vokabular.

3. Poticanje vještina predopismenjavanja kod djece s govorno-jezičnim poremećajima

U predškolskom razdoblju vrlo je važno da dijete zavoli pisanu riječ, doživi ugodna iskustva i osjeti prijatnost slušajući bajke i listajući slikovnice. Djeca s govorno-jezičnim poremećajima obično ne vole slušati bajke jer im slušanje nije ugodna aktivnost zbog slabijeg slušnog pamćenja ili siromašnog vokabulara. Za njih su prikladne knjige koje potiču multisenzorno učenje pisane riječi. Lakše se snalaze s knjigama kojima mogu manipulirati (interaktivne knjige s magnetičima, audio knjige itd.). Zahvaljujući uporabi ovakvih knjiga, dijete s govorno-jezičnim poremećajem može verbalizirati sadržaj priče i uvježbavati pravilnu izgradnju rečenica u opuštenoj atmosferi, uz pomoć koju mu pruži odrasla osoba. Osim artikulacijskih vježbi kojima razvija pravilan izgovor pojedinih glasova, dijete s govorno-jezičnim poremećajem mora razvijati i druge elemente jezika uz prisutnost odrasle osobe. U predškolskom razdoblju važno je da dijete počne razvijati metajezičnu svijest. Do polaska u školu dijete s govorno-jezičnim poremećajima mora razviti svijest da se rečenica sastoji od riječi, riječ od slova, te da slova predstavljaju dogovorene znakove za glasove. Kod djeteta s govorno-jezičnim poremećajima koje pri polasku u školu nepravilno izgovara glasove, pojavljuje se sličan problem i prilikom učenja slova, što utječe na usmenu i pisanu produkciju. Dijete s govorno-jezičnim poremećajem piše riječ onako kako je izgovara. Pritom mu je potreban vizualni materijal, jer mu auditivne (slušne) informacije nisu dovoljne. Dijete ulazi u svijet pismenosti kada počne pisati svoje ime. Kod djece s govorno-jezičnim poremećajima problemi u govorno-jezičnom području često se otkriju kada se dijete suoči sa sustavnim opismenjavanjem. To počinje već u prvom razredu, prilikom usvajanja znanja abecede, pa je nužan uvjet da dijete razvije odgovarajuću fonološku svijest. Osim ove vrste svijesti, kod djeteta trebamo razvijati glasovnu svijest i jačati je. Ne treba ga tjerati odnosno usmjeravati na rješavanje zahtjevnih zadataka ako za to nije spremno. Prilikom čitanja dijete spaja glasove u slogove i riječi uz pomoć sinteze. Pri pisanju se, međutim, služi suprotnom vještinom, odnosno analizom glasova, koja predstavlja vrlo tešku aktivnost za učenike sa slabim slušnim pamćenjem, jer ne razlikuju pojedine glasove – slova, jedna od drugih. Djeca

s govorno-jezičnim poremećajima imaju poteškoće s pamćenjem slova, sintetiziranjem glasova, spajanjem slova u riječi, sastavljanjem rečenica i sl. Ova djeca često izbjegavaju čitanje knjiga, što može dovesti do gomilanja problema u obrazovnom procesu. Vrlo je važno da dijete slobodno bira knjige koje mu se učine zanimljivim. Dijete ne trebamo tjerati da čita knjige koje su primjerene određenoj kronološkoj dobi, već mu ponuditi knjige koje su primjerene njegovoj razini čitanja. Za njega su prikladne knjige s manje teksta i mnoštvom ilustracija. Djetetu s govorno-jezičnim poremećajima obično je potrebno dodatno objašnjenje složenih rečenica; lakše razumije tekst kada je glavna rečenica istaknuta, a nepoznate riječi objašnjava uz pomoć slikovnog materijala. Pojavljuju se poteškoće u razumijevanju uzročno-posljedičnih odnosa ili rečenica koje su napisane obrnutim redoslijedom. Prije čitanja teksta, s djetetom porazgovaramo o kompoziciji teksta i označimo svaku sadržajnu jedinicu knjige. Kod djece s govorno-jezičnim poremećajima potrebno je odvojeno razvijati korištenje pisane i izgovorene (usmene) riječi. Dijete s ovakvim poremećajem pripovijedat će odnosno opisivati događaje nedovršenim rečenicama, praveći sintaktičke pogreške i sl. Rečenice će napisati onako kako ih formira usmeno. Može se dogoditi da napiše duži sastav bez interpunkcijskih znakova na kraju rečenica, bez odlomaka itd.

4. Zaključak

Djeca s govorno-jezičnim poteškoćama imaju drugačiji jezični razvoj. Govorno- jezična vještina je sredstvo koje djetetu omogućuje zadovoljavanje vlastitih potreba. Stoga je važno da pedagozi znaju uspostaviti kvalitetan kontakt s djetetom kako bi ono osjetilo snagu komunikacije. Dijete s govorno-jezičnim poteškoćama razvija drugačije jezične strukture, što utječe na njegovo kasnije opismenjavanje. Metajezičnu svijest, fonološku svijest, sintaktička pravila jezika i semantičke komponente dijete ne stječe prirodnim putem, već mu je potrebna sustavna, planska i individualizirana pomoć. Zahvaljujući iskrenoj želji da pomognu i jasno postavljenim ciljevima, pedagozi mogu značajno poticati napredak djeteta s govorno-jezičnim poremećajima u ovim područjima te posljedično utjecati na opismenjavanje djeteta i njegovu pismenost, koja je u današnje vrijeme iznimno važna za daljnji život.

5. Literatura

- [1.]Grginič, M. (2005). Porajajoča se pismenost. Domžale: Izolit.
 - [2.]Jelenc, D. (1997). Pomen fonološkega zavedanja za začetno branje in pisanje otrok s posebnimi potrebami. Uresničevanje integracije v praksi: vzgoja in izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami: zbornik prispevkov s strokovnega simpozija v Portorožu od 13. do 15. februarja 1997. str. 288-296.
 - [3.]Moškon, E. (2017). Predopismenjevalne spretnosti deklice z zmerno govorno-jezikovno motnjo. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
 - [4.]Štrekelj, A. (2014). Uspešnost razvijanja pismenosti pri učencih z govorno jezikovnimi težavami. V V. Rot Gabrovec (ur.), Tudi mi beremo: Različni bralci z različnimi potrebami (71 – 76). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
 - [5.]Dostupno na: <https://www.zrss.si/pdf/Tudi-mi-beremo-ZbornikBDS.pdf> [Pristupljeno 22.11.2022.].
 - [6.]Zrimšek, N. (2003). Začetno opismenjevanje: Pismenost v predšolski dobi in prvem razredu devetletne osnovne šole. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
 - [7.]Zupančič Danko, A. (2014). Opismenjevanje in otroci z govorno jezikovnimi težavami. V V. Rot Gabrovec (ur.), Tudi mi beremo: Različni bralci z različnimi potrebami (27-33). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Dostupno na: <https://www.zrss.si/pdf/Tudi-mi-beremo-ZbornikBDS.pdf> [Pristupljeno 23.11.2022.].

Stručni rad

ČITANJE UZ POMOĆ TERAPIJSKOG PSA

Martina Curk

Osnovna škola Kozara Nova Gorica

Sažetak

Čitanje utječe na cjelokupni razvoj djeteta i njegov uspjeh u školi i životu općenito, jer jača pozornost i koncentraciju te širi vidike. Zahvaljujući primjeni različitih metoda, proces čitanja može se obogatiti i učiniti zabavnijim za dijete. Jedna od tih metoda je čitanje uz pomoć terapijskog psa. U inozemstvu se ovaj oblik pomoći često koristi za djecu koja imaju problema pri početnom učenju čitanja, ali i kasnije, kada se od njih očekuje da su vještinu već savladala. Čitanje uz pomoć terapijskog psa značajno pridonosi poticanju pozitivne unutarnje motivacije i pozitivnog stava prema čitanju. U članku je prikazan primjer učenika trećeg razreda (trećaša) kod kojeg su bile uočene poteškoće u čitanju. Provedeno je deset susreta tijekom kojih je dječak čitao uz terapijskog psa. Prilikom čitanja dječaka uočeni su porast motivacije i poboljšanje sposobnosti čitanja. Imao je manji otpor prema čitanju i čitao je tečno.

Ključne riječi: terapijski pas, čitanje, motivacija za čitanje, razvijanje čitateljskih sposobnosti

1.Uvod

U današnjem, suvremenom svijetu, čitanje omogućuje opstanak pojedinca. S obzirom na to da smo sa svih strana okruženi pisanim porukama, ovaj proces jedan je od najvažnijih uvjeta za postizanje uspjeha djeteta u školi i uopće u njegovom životu. Upravo početni uspjeh u čitanju uvelike pridonosi načinu na koji će dijete reagirati u budućnosti, otkrivajući hoće li dijete rado posegnuti za knjigom, kako iz vlastitog zadovoljstva, tako i u cilju učenja. Važno je spoznati da dobro usvojene vještine čitanja nisu važne samo za ostvarivanje uspjeha u području učenja jezika, već i za učenje u sklopu ostalih školskih predmeta, a utječu i na cjelokupno zadovoljstvo djeteta u školi i kasnijem životu. Poteškoće u čitanju mogu imati veliki utjecaj na kratkoročni i dugoročni emocionalni razvoj djeteta i njegova iskustva učenja. Čitanje u društvu terapijskog psa tako predstavlja novi način čitanja za djecu, zahvaljujući kojem im možemo približiti radost čitanja i povećati njihovu motivaciju za čitanje. O načinu provedbe ovisi kako ćemo to postići odnosno približiti djeci ovaj proces, jer je potreban temeljit plan provedbe čitanja i planiranja aktivnosti. Pri svemu tome, moramo biti vrlo pažljivi i oprezni kada je riječ o sigurnosti djeteta u društvu psa te brizi o njemu i njegovoj dobrobiti.

2.Program R.E.A.D. – pristup učenju čitanja uz pomoć terapijskog psa

Program R.E.A.D predstavlja originalan pristup učenju čitanja. Namijenjen je djeci koja imaju poteškoća u čitanju, bilo da se radi o nepismenosti ili njihovoj averziji prema čitanju. Svrha programa je da uz pomoć terapijskog psa djeca unaprijede svoje vještine čitanja i komunikacijske sposobnosti te steknu pozitivan stav prema čitanju i knjigama. Opisani program zove se Reading Education Assistance Dogs i razvijen je u SAD-u 1999. godine. Proširio se diljem svijeta, a provodi se i u Sloveniji. Program mora biti pažljivo planiran, tako da uključuje suradnju između pedagoga, terapijskih pasa i njihovih vodiča, škola, knjižnica i obitelji. Može se provoditi u knjižnici ili školi. Čitanje se odvija individualno, u mirnom kutku. Dijete provodi sa psom pola sata. Prve minute posvećene su međusobnom upoznavanju i opuštanju, zatim slijedi čitanje psu, a zadnji dio susreta posvećen je igri i davanju poslastica. Naime, neka djeca ne vole čitati naglas. Često se događa da djeca ne vole i ne žele eksponiranje, boje se ismijavanja i nemilosrdnih komentara od strane vršnjaka. Sa psom je drugačije. Pas ne osuđuje, ne komentira i ne kritizira. Strpljiv je slušatelj. Upravo zbog toga dijete osjeća opuštenost te mu ovakav oblik čitanja donosi ugodno iskustvo. Tijekom provedbe R.E.A.D. terapije, ne bavimo se toliko poteškoćama djeteta u čitanju i čitateljskom nepismenošću, već se u većoj mjeri usmjeravamo na otklanjanje njegovog otpora prema čitanju i nastojimo mu pružiti prikladnu motivaciju za čitanje. Zahvaljujući ustrajnom čitanju i ponavljanjima te ohrabrivanju, poboljšavaju se kvaliteta i brzina čitanja. Osim poteškoća u čitanju, terapija se očituje i u poboljšanju komunikacijskih vještina te boljem integriranju u socijalnu okolinu.

Program R.E.A.D zahtijeva da se tijekom same provedbe koristi sadržaj knjige koji se odnosi na životinjski svijet, a motivacija se potiče knjigom koja je »napisana šapicom«, što znači da knjiga sadrži potpis psa - otisak šape. Kada dijete pročita deset knjiga, može ju zadržati, što ga dodatno motivira.

3.Opis primjera

Opisan je primjer učenika trećeg razreda kojem je pružena R.E.A.D terapija zbog njegovih poteškoća u čitanju. Susreti su trajali po 30 minuta, a provedeno ih je deset. Tijekom procesa čitanja bio je prisutan i terapijski pas koji je značajno utjecao na dječaka. Pas je za vrijeme čitanja bio miran i većinu susreta proveo je ležeći. Prisutnošću terapijskog psa željeli smo utjecati na poboljšanje tehnike čitanja i razumijevanja pročitanog teksta, kao i na djetetovu motivaciju za čitanje te podizanje dječakovog samopouzdanja. Tijekom susreta, dječak je čitao razne tekstove i izvodio prikladne vježbe za poboljšanje čitateljske sposobnosti. Motivacija za čitanje ocijenjena je pomoću smajlića prije i nakon čitanja uz

terapijskog psa. Promatrali smo također pada li odnosno mijenja li se dječakova motivacija tijekom susreta. Pročitani smo mu tvrdnje, a on je označio je li za njega određena tvrdnja istinita, djelomično istinita ili lažna. Utvrđeno je da su se dječakova motivacija i dobrobit povećali, poboljšali i zadržali tijekom čitanja uz terapijskog psa. Tijekom čitanja uz terapijskog psa, motivacija je bila veća nego prilikom čitanja u nazočnosti njegovih vršnjaka. Uočeno je da motivacija nije padala tijekom susreta. Dječak je bio opušten, uživao je u čitanju psa i nije se sramio. Ocjenjivali smo i tehniku čitanja naglas prije i nakon dječakovog čitanja naglas u prisutnosti psa, pri čemu smo uzimali u obzir tehniku čitanja, točnost, ritam, izražajnost, brzinu i glasnoću čitanja. Na temelju analize djetetovog čitanja naglas i testova koje je izvodio prije i nakon susreta, utvrdili smo da je poboljšao tehniku čitanja naglas vlastitim tempom. Počeo je čitati povezano i pravio je manje pogrešaka. Nakon deset susreta, čitao je ravnomjernije, ritmički i uz mnogo manje zastajkivanja. Poboljšao je i uvažavanje interpunkcije i ispravno naglašavanje riječi. Brzina čitanja bila je prikladnija nakon deset susreta. S glasnoćom čitanja nije imao problema ni prije čitanja uz terapijskog psa. Razumijevanje pročitano teksta ocjenjivali smo testovima koje je dječak rješavao prije i nakon susreta. Čitao je tekst naglas, a zatim odgovarao na pitanja različitih taksonomskih razina i pokušavao pronaći rečenice u tekstu. Zabilježen je veliki napredak u području razumijevanja pročitano teksta. Nakon susreta pružio je više točnih odgovora nego prije njih. Veliki napredak postignut je i u pronalaženju informacija u tekstu, što mu je prije čitanja predstavljalo veliki problem. O pomacima koji se odnose na motivaciju za čitanje pitali smo i njegovu učiteljicu. Objasnila nam je da je i ona primijetila napredak. Nakon čitanja uz terapijskog psa, dječak je bio motiviraniji i imao je više samopouzdanja. Istaknula je, međutim, da nije želio čitati pred svojim drugarima jer mu je to predstavljalo stresnu situaciju. Primijetila je da je sada glasniji u razredu i da čita prikladnijim tempom. Dječakovi roditelji također su istaknuli pozitivan učinak prisutnosti psa prilikom djetetovog čitanja. Primijetili su da ima manji otpor prema čitanju i da bolje čita. Iznenadilo ih je saznanje da je zahvaljujući čitanju uz terapijskog psa pokazao više motivacije te je sam posuđivao knjige u knjižnici i čitao ih kod kuće. Osim navedenog, primijetili su da je postao fokusiraniji, tako da je tečnije čitao zadani tekst. Bili su pozitivno iznenađeni i zahvalni na postignutim rezultatima. Istaknuli su kako bi čitanje uz terapijskog psa preporučili svim roditeljima, naročito onima čija djeca imaju želju napredovati u čitanju. Dakle, rezultati su pokazali da se povećala dječakova motivacija za čitanje, pri čemu su se poboljšali tehnika čitanja, tečnost, točnost i ritam čitanja te razumijevanje pročitano, tako da je stekao samopouzdanje. Napredovao je vlastitim tempom. Pozitivne učinke rada uz terapijskog psa također su primijetili njegovi roditelji, učiteljica i kvalificirana voditeljica psa.

4. Zaključak

Budući da čitanje ima veliki značaj za razvoj opće pismenosti djeteta, proces čitanja djeci moramo predstaviti na zanimljiv način, s ciljem da sami odaberu literaturu za čitanje kada budu željeli doći do određenih informacija, kako u sklopu učenja tako i tijekom provođenja svog slobodnog vremena. Pri tome treba naglasiti važnost različitih čimbenika i metoda. Za djecu s poteškoćama u čitanju, ovaj oblik čitanja uz terapijskog psa predstavlja vrlo zanimljivu, dobrodošlu i korisnu metodu koja u kratkom vremenu može povećati njihovu motivaciju za čitanje i omogućiti primjetan napredak u čitanju. Iskustvo čitanja uz pomoć terapijskog psa može pomoći djetetu u prevladavanju negativnih asocijacija i suočavanju s njegovim strahovima. Pas potiče djecu na strpljenje, toleranciju, ljubaznost, odanost, hrabrost, skromnost, spremnost na učenje, urednost i zahvalnost; pruža im podršku, motivira ih i daje im priliku da napreduju vlastitim tempom čitanja, bez osuđivanja i kritiziranja od strane drugih osoba. Zahvaljujući ovoj metodi, svako dijete napreduje svojim tempom i pritom osjeća zadovoljstvo. Kada se djetetovo čitanje poboljša, ostvaruju se pozitivni učinci na proces učenja i njegovu pozornost, pri čemu se podižu njegova vlastita očekivanja i očekivanja drugih.

5.Literatura

- [1.]Beremo s tačkami – R.E.A.D. Dostupno na:
https://www.tackepomagacke.si/terapevtski_programi/beremo_s_tackami_read/
[Pristupljeno 23. 11. 2022.].
- [2.]Ilić, N. (2013). Terapija s pomočjo živali – kaj to je in kako jo lahko uporabim. Ljubljana: Lunba.
- [3.]Marinšek, M. in Tušak, M. (2007). Človek – žival: zdrava naveza. Založba Pivec.
- [4.]Marjanovič Umek, L., Fekonja Peklaj, U. in Pečjak, S. (2012). Govor in branje otrok: ocenjevanje in spodbujanje. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- [5.]Pečjak, S. (1993). Kako do boljšega branja: tehnike in metode za izboljšanje bralne učinkovitosti. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport.
- [6.]Trampuš, M. (2014). Tačke v šoli: terapevtski pes – učiteljev pomočnik in šolarjev sopotnik. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Stručni rad

UČENJE MNOŽENJA NA ZABAVAN NAČIN

Katarina Dežman
OŠ Šmarjeta, 8220 Šmarješke Toplice

Sažetak

Matematika je jedan od glavnih predmeta u osnovnoj školi, a poznavanje množenja jedan je od osnovnih ciljeva u matematičkom kurikulumu. Važno je da ga djeca nauče što je prije moguće, jer će to znanje koristiti cijeli svoj život. U ovom članku opisat ću neke zabavne pristupe i metode za lakše i zabavnije učenje i vježbanje.

Ključne riječi: matematika, množenje, vježbanje, igre

1.Uvod - Tablica množenja

Matematika se povezuje s različitim obrazovnim područjima. Aritmetika je grana matematike. Tablica množenja je jedna od temeljnih aritmetičkih činjenica matematike u ranom razdoblju učenja i poučavanja matematike. U kurikulumu susrećemo uvod u množenje i dijeljenje već u 2. razredu. U trećem razredu, međutim, određeno je standardom znanja da učenik poznaje množenje u rasponu od 10×10 s automatizmom i količnike koji su vezani na to. Što to znači automatizam? To znači da je učenik svladao tablicu množenja do razine na kojoj se ništa ne razmišlja i da je u stanju prizvati i dati odgovor za manje od dvije sekunde. Tijekom tri minute trebao je moći poznati cjelu tablicu množenja. Kako bi se postigao propisani cilj automatizacije, učitelji se u trećem razredu trude na različite načine učenicima približiti tablicu množenja. Neki učitelji pristupaju ovom učenju polako. Moji učenici i ja glasno čitamo račune nekoliko puta zaredom. Zatim miješano ponavljamo račune. Učenici će polako naučiti umnoške pojedinačnih brojeva i količnike koji su vezani uz tablicu množenja. Da bih provjerio svoje učenje sljedeći dan, dodajem loptu učenicima i od njih tražim umnoške, količnike i višekratnike pojedinačnih brojeva. Za usvajanje višekratnika brojeva iz tablice množenja igramo igru BUM ili Ispaljivanje rakete. Drugi, međutim, na ozbiljniji način upoznaju vještine tablice množenja i automatizacije iste. Naime, svakodnevno, bilježenjem rezultata, slaganjem pokrića na vrijeme, provjerom učenja kod kuće.

U svakom slučaju, svaki put je ispravan, bitno je samo da vodi do istog cilja. Ja odlučujem za oba puta. Međutim, kako ne bismo bili dosadni i monotoni, možemo pomoći jedni drugima različitim i zanimljivim pristupima i igrama. U ovom članku predstaviti ću neke od njih, koje također koristim u nastavi i pokazali su se najkorisnijima i najučinkovitijima u praksi.

2. Središnji dio - Igre i metode

"Skrivalica"

U početnoj fazi učenja toplo preporučujem "skrivalicu", gdje su na ploči 10×10 zabilježeni višekratnici brojeva do 100, a učenici imaju izrezane kartice računa. Račune stavljaju na ploču. Također je dobro zabilježiti vrijeme koje učenici provode pokrivajući. Važno je da svaki put potroši manje vremena u pokrivanju cijele ploče. Naravno, potrebno je kontrolirati dijete tako da su prave karte na pravom mjestu.

1x1	1x2	1x3	1x4	1x5	1x6	1x7	1x8	1x9	1x10
2x1	2x2	2x3	2x4	2x5	2x6	2x7	2x8	2x9	2x10
3x1	3x2	3x3	3x4	3x5	3x6	3x7	3x8	3x9	3x10
4x1	4x2	4x3	4x4	4x5	4x6	4x7	4x8	4x9	4x10
5x1	5x2	5x3	5x4	5x5	5x6	5x7	5x8	5x9	5x10
6x1	6x2	6x3	6x4	6x5	6x6	6x7	6x8	6x9	6x10
7x1	7x2	7x3	7x4	7x5	7x6	7x7	7x8	7x9	7x10
8x1	8x2	8x3	8x4	8x5	8x6	8x7	8x8	8x9	8x10
9x1	9x2	9x3	9x4	9x5	9x6	9x7	9x8	9x9	9x10
10x1	10x2	10x3	10x4	10x5	10x6	10x7	10x8	10x9	10x10

Slika 1: Računi skrivalice

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2	4	6	8	10	12	14	16	18	20
3	6	9	12	15	18	21	24	27	30
4	8	12	16	20	24	28	32	36	40
5	10	15	20	25	30	35	40	45	50
6	12	18	24	30	36	42	48	54	60
7	14	21	28	35	42	49	56	63	70
8	16	24	32	40	48	56	64	72	80
9	18	27	36	45	54	63	72	81	90
10	20	30	40	50	60	70	80	90	100

Slika 2: Višekratnici brojeva

Mješovita "skrivalica"

Slično je gore navedenom primjeru, osim što su ovdje višekratnici postavljeni mješovito, jer neka pametna djeca postavljaju kartice prema svom sustavu, a ne kroz sustav učenja.

1x1	1x2	2x1	1x3	3x1	1x4	4x1	2x2	1x5	5x1
1x6	6x1	2x3	3x2	1x7	7x1	1x8	8x1	2x4	4x2
1x9	9x1	3x3	1x10	10x1	2x5	5x2	2x6	6x2	3x4
4x3	2x7	7x2	3x5	5x3	2x8	8x2	4x4	2x9	9x2
3x6	6x3	4x5	5x4	2x10	10x2	3x7	7x3	3x8	8x3
4x6	6x4	5x5	3x9	9x3	4x7	7x4	6x5	5x6	3x10
10x3	4x8	8x4	7x5	5x7	6x6	9x4	4x9	10x4	4x10
5x8	8x5	6x7	7x6	5x9	9x5	6x8	8x6	7x7	10x5
5x10	6x9	9x6	7x8	8x7	10x6	6x10	7x9	9x7	8x8
10x7	7x10	9x8	8x9	10x8	8x10	9x9	10x9	9x10	10x10

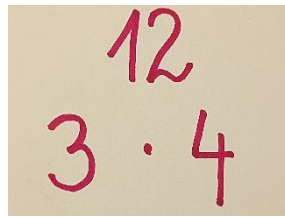
Slika 3: Mješani računi skrivalice

1	2	2	3	3	4	4	4	5	5
6	6	6	6	7	7	8	8	8	8
9	9	9	10	10	10	10	12	12	12
12	14	14	15	15	16	16	16	18	18
18	18	20	20	20	20	21	21	24	24
24	24	25	27	27	28	28	30	30	30
30	32	32	35	35	36	36	36	40	40
40	40	42	42	45	45	48	48	49	50
50	54	54	56	56	60	60	63	63	64
70	70	72	72	80	80	81	90	90	100

Slika 4: Višekratnici brojeva

Karton s trokutom

Djeca na svoje kartice pišu račun iz tablice množenja i rezultat iznad računa. U početnoj fazi učenja dijete treba naglas pročitati račun, kao i višekratnik napisani na kartici. Onda bi trebao zatvoriti oči i zamisliti zapisani račun u svojim mislima. Mozak će polako pamtit zapis, a dijete više neće imati problema s prisjećanjem pojedinih dijelova računa. U isto vrijeme, slika će mu također pomoći pri dijeljenju i računanju s nepoznanicom, odnosno s jednim nepoznatim članom. Kasnije, učenik može napraviti svoje kartice bez rezultata i staviti ih u kutiju. Račune koje poznaje može ostaviti na hrpi. A one koje ne, više puta ponovi. Tako će vježbati samo one koje još ne zna.

Slika 5: Karton

Matematički leptirići

Za utakmicu nam trebaju barem dva leptira/muholovca karte sa računima in cvjetice sa rezultatima. Najmanje troje djece igra igru. Dvojica imaju leptira/muholovca u rukama, a treći drži kartice s napisanim zadacima / računima. U sredini njih imaju rezultate zadataka / računa napisanih na cvijeću. Učenik čita zadatak/fakturu. Druga dva rješavaju/izračunavaju i pronalaze pravi rezultat. Što brže leptir pogodi cvijet/rezultat i podigne ga. Kad ponestane svo cvijeće, igra je gotova. A pobjednik je onaj koji dobiva najviše cvijeća s rezultatima.

Slika 6 i 7: Matematički leptirići

Memorija

Učenici izrađuju kartice s računima iz tablice množenja i rješenjima. Karte su raspoređene na stolu okrenute tako da se zapis ne može vidjeti. Okreću dvije karte naizmjenice. Ako su karte pravi par, učenik ih uzima. Učenik s najviše parova je pobjednik.

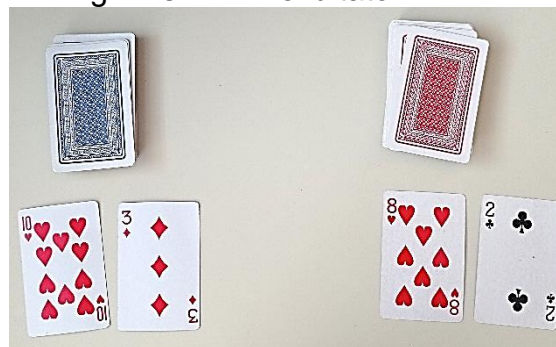
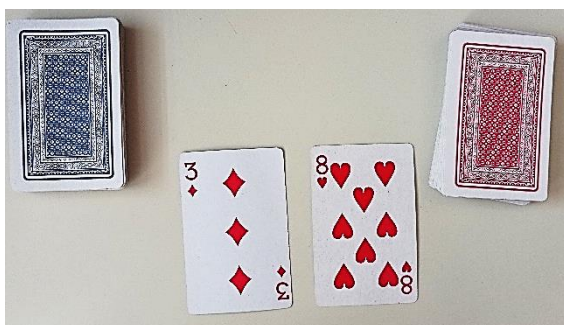

Slika 8: Kartice za memoriju

Karte

a) Iz skupa karata učenik odabire karte od asa (koji predstavlja broj 1) do 10 za dvije boje (karo i srce). Istodobno izvlači po jednu kartu iz svakog snopa i množi brojeve na karti. Čak i u ovoj igri potrebno je kontrolirati učenike kako bi rezultati bili točni.

b) U drugoj igri to čine dva igrača. Iz hrpe karata istog izbora svaki povlači dvije karte i množi ih. Igrač s višim rezultatom preuzima sve karte u svakoj igri. Pobjednik je onaj s više karata na kraju. U slučaju da je rezultat isti, oba igrača izvlače još jedan par karata iz svog snopa i množe ih. Igrač s višim rezultatom preuzima sve karte.

Slika 9 i 10: Karte

Kocke

U ovoj igri dobro je imati kocke do broja 12. Igrači naizmjenice bacaju dvije kocke i množe brojeve. Svaki od njih ima rešetku nacrtanu na kartici, npr. 5X5. Za svaki ispravan rezultat oboji jedan kvadrat rešetke. Pobjednik je onaj koji prvi oboji cijelu mrežu.

Veličina mreže može se prilagoditi prema želji i spremnosti učenika za rad.

Slika 11: Kocke

Bingo

Imamo skup računa i rezultate na kartici. Učenici prvo prekriže 10 brojeva na svojoj kartici. Tada učitelj bira i govori pojedinačne račune. Učenici samostalno računaju te ako učenik nema broj točnog rezultata prekrižen na svojoj kartici tada ga zaokruži. Učenik, sa svim zaokruženim rezultatima, više glasno BINGO. Učenik koji ima BINGO je pobjednik igre.

10	12	14	16	18
----	----	----	----	----

20	24	27	28	30
32	36	40	42	45
48	54	56	60	63
64	72	80	81	90

Slika 12: Rezultati množenja

2 · 5	6 · 2	7 · 2	2 · 8	9 · 2
4 · 5	6 · 4	3 · 9	7 · 4	5 · 6
4 · 8	9 · 4	5 · 8	7 · 6	9 · 5
8 · 6.	6 · 9.	7 · 8	10 · 6	7 · 9
8 · 8	8 · 9.	8 · 10	9 · 9.	10 · 9

Slika 13: Skupa računa množenja

3. Zaključak

Putevi do znanja su različiti. Svaki pojedinac ima pravo odabrati onaj za koji misli da je najbolji. Učenik će prije ili kasnije naučiti Tablicu množenja. Izabrat će metodu koja mu je najučinkovitija. Važnije od automatiziranog znanja tablice množenja je da dijete može koristiti množenje u svakodnevnom životu. Znati da je množenje kraći zapis računa zbrajanja jednakih brojeva. Ako zna izračunati 3×4 , da može koristiti zbrajanje kako bi doznao koliko je 4×4 . Učenici koji imaju poteškoća u matematici mogu si pomoći sa konkretnim materijalom u množenju i dijeljenju. Može si pomoći sa grahom, makaronima, dugmadi, zrnima kave. . . zbraja iste elemente i tako dolazi do točnih rezultata. Konkretno, ova metoda je učinkovita u razumijevanju djeljenja. Takvim vježbama djecu učimo sintezi i analizi znanja, ali prije svega razvijamo matematičko razmišljanje. Poželjno je da djeca uče na kreativan način i da pritom budu snalažljiva. Uključivanje igara u učenje matematike vrlo je učinkovita metoda u smislu motivacije i održavanju stečenog znanja. Zato bi bilo sjajno da što više učitelja izabere igre za učenje matematike.

4. Literatura

- [1.] Ko poštevanka postane poštekanka; Mojca Klug: <https://www.kopijanova.si/racunamo/ko-postevanka-postane-postekanka> (29. 6. 2022)
- [2.] Nekaterе igre za utrjevanje poštevanke
https://www.researchgate.net/profile/Alenka-Lipovec-2/publication/328570226_Nekaterе_igre_za_utrjevanje_postevanke/links/5bd5ddab4585150b2b8c773b/Nekaterе-igre-za-utrjevanje-postevanke.pdf
(30. 5. 2022)
- [3.] Učenje-poštevanke
<http://svetovalnaosziri.splet.arnes.si/files/2016/02/u%C4%8Denje-po%C5%A1tevanke.pdf> (20. 6. 2022)
- [4.] Učni načrt za matematiko
https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nactri/obvezni/UN_matematika.pdf (1. 6. 2022)
- [5.] Založba Rokus; Dežela Lilibi
<https://www.lilibi.si/gradivo-za-ucitelje#tab=3> (1. 6. 2022)

Stručni rad

MALO DRUGAČIJE UČENJE I POUČAVANJE

Tatjana Diaci
Osnovna škola Dobrova

Sažetak

Uključivanje djeteta je preduvjet kvalitetnog pedagoškog procesa. Kod djeteta je potrebno razvijati znatiželju, istraživanje, kritičko mišljenje i suradnju. Okruženje za učenje ima značajan utjecaj na razvoj djece, stoga učitelj mora osigurati fizički i psihički sigurno i poticajno okruženje. U članku je opisan primjer učenja kroz centre za učenje koji predstavlja temelj rada metodologijom Korak po korak.

Ključne riječi: Centri za učenje, razvoj odgovornosti, samostalnost, diferencijacija

1. UVOD

Prije mnogo godina bila sam na seminaru Korak po korak koji je vođen od strane Pedagoškog instituta iz Ljubljane. Bilo mi je to izuzetno zanimljivo i oduvijek sam željela i sama isprobati sličnu metodu u svom radu, ali nekako nisam to realizirala. Vrijeme je prolazilo, a ideje su se polako zaboravljale. Ipak, toliko mi se duboko urezao u pamćenje da nije otišao u potpuni zaborav, stalno je "odzvanjalo" negdje u pozadini. Tijekom ove školske godine s kolegicom s kojom predajemo u prvom razredu odlučile smo isprobati što donosi takav način rada. Zapravo, već smo nešto malo pokušale na kraju prošle školske godine, ali ove godine smo osvježili znanje i krenuli s ozbiljnim radom. Oslonili smo se na Korak po korak (eng. Step-by-Step) metodologiju, ali smo je malo prilagodili na svoj način.

2. METODOLOGIJA KORAK PO KORAK

Sastavni dio Korak po korak metodologije je čvrsta vjera u načela demokracije. Ovakav način rada usmjerava djecu da su aktivna i odgovorna. Metodologija Korak po korak se temelji na pristupima koji su usmjereni na dijete i temelji se na dva osnovna principa:

- djeca svoja znanja formiraju na temelju svojih iskustava i u interakciji sa svijetom oko sebe,
- učitelji jačaju rast i razvoj djece ako se oslanjaju na njihove interese, potrebe i na snažna područja.

Pomno planirano okruženje potiče dijete na istraživanje, učenje i stvaranje. Okruženje djeteta u razredu je osmišljeno na način da omogućuje mogućnost izbora, ostvarivanje individualizacije, izgradnju zajednice te aktivno i učinkovito učenje svih pojedinaca u skupini.

3. PRIMJER POUKE U TIJEKU

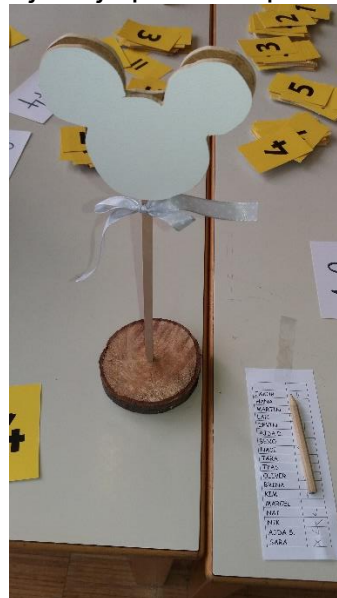
Učenje se odvija u tzv. centrima za učenje (work by station). Prije nego što počnemo raditi, zajedno idemo od stanice do stanice. Sa učiteljicom objašnjavamo zadatke na svakoj stanici.

U svakom centru organizira se po jedan zadatak, vježba, pokus... Određujemo maksimalan broj djece u svakom centru (ne previše, odlučili smo se za četiri, iznimno više). Postoji toliko mnogo centara da se djeca lako mogu raširiti. Neki zadaci su obavezni, neki nisu. Tu su i neki zadaci (centri) koji su "opuštajući", uvijek se dodaju sportski / dinamični zadaci. Na početku školske godine bilo je mnogo vježbi za razvoj fine motorike (zakopčavanje gumba, uzimanje vezica pincetom, stvaranje određenih oblika od plastelina, vezanje vezica, labirinti s pomicanjem gumba, stavljanje graha ili gumba na šablone.. (slika 1).

Slika 1: Razvijanje fine motorike. Učenik uči drugog učenika kako vezati vezice.

Dijete bira redoslijed kojim će izvršavati obvezne zadatke. Naravno, mora paziti na maksimalan broj djece za svaki zadatak. Kod obveznih zadataka postoji znak - miš i lista na kojoj je dijete označeno kada izvrši zadatak, tako da i učitelj ima pregled koja su djeca već riješila određeni zadatak, a koja nisu (slika 2). Po potrebi može usmjeravati i pomagati djeci kojima je potrebna pomoć u organizaciji.

Slika 2: Miš i lista označavaju obavezni zadatak.

Djeca jako vole rješavati zadatke na tabletima. Često imamo zadatak u kojem koristimo informacijsku i komunikacijsku tehnologiju (ICT) (Slika 3).

Slika 3: Korištenje tableta u nastavi.

Na taj način učenici se istovremeno i digitalno opismenjuju. Zadaci koje realiziramo na ovaj način su npr.: slušanje skladbi - glazbena umjetnost, prezentiranje određenog sadržaja kroz pripremljenu snimku - upoznavanje okoline, interaktivni zadaci (Classkick) - u raznim predmetima, slušanje bajke – učenje slovenskog jezika ...).

U navedenoj metodi rada, djeca imaju puno praktičnog rada – s didaktičkim materijalom (slika 4).

Slika 4: Rad s didaktičkim materijalom.

Ovakav način rada posebno je uspješan u raznim pokusima. Na taj način apsolutno svako dijete može izvesti pokus, dakle aktivno je u radu, a ne samo promatrač. Kada je rad gotov i sva su djeca obavila obavezne zadatke, pravimo kratki sažetak, evaluaciju. Razgovarajmo o zadacima, posebno o tome što su saznali, jesmo li imali pokuse, što su novoga naučili. Pričaju gdje je bilo problema, što im se najviše sviđelo...

Prednosti koje vidimo u školi, pored već navedenih u uvodu, su:

- navikavanje učenika na samostalnu organizaciju rada,
- nastavnik može prenijeti nastavni materijal u malim grupama,
- nastavnik može više pažnje posvetiti učenicima kojima je potrebna pomoć,
- razrede je lakše diferencirati, bolji učenici imaju veće šanse razviti svoje potencijale.

Kod ovakvog oblika rada praktički nema problema s učenicima, koji inače stvaraju probleme, jer su stalno zauzeti, ili su drugi zauzeti pa nemaju „potrebnu publiku“ koja bi promatrala nedolično ponašanje i na taj način zadovoljila potrebu za pažnjom.

Međutim, puno je lakše s ovakvim načinom rada ako su u razredu dva učitelja. Tijekom rada potrebno je provjeravati točnost odrađenih zadataka, pomagati učenicima kojima je pomoć potrebna, pomoći po potrebi kod problema s tehničkim uređajima (tablet, računalo), usmjeravati i motivirati djecu, koje zadatke još moraju izvršiti, po potrebi ponovno objasniti što je potrebno u kojim zadacima raditi...

4. ZAKLJUČAK

Učionica usmjerena na učenika pruža učeniku mnogo izbora. Nastavu treba logično organizirati, a gradivo izlagati postupno i metodično. Učitelj usmjerava učenike u učinkovito upravljanje njihovim ponašanjem. Organizacija vremena trebala bi omogućiti učenicima da više razgovaraju jedni s drugima, istražuju i kreću se po razredu. Sadržaji se moraju međusobno ispreplitati (tihe aktivnosti, slušanje, govorne aktivnosti, pokret). Ako sve to uzmemo u obzir, stvaramo okruženje za učenje u kojem će se učenici osjećati sigurno i moći u najvećoj mogućoj mjeri razviti svoje potencijale.

5. LITERATURA

[1] Walsh, K. B. Na učence osredotočena metodologija dela v prvem razredu osnovne šole, Ljubljana, Pedagoški inštitut, Razvojno-raziskovalni center pedagoških iniciativ Korak za korakom; 2002

[2] Pedagoški inštitut, Kompetentni pedagogi 21. stoletja, Center za kakovost v VIZ Korak za korakom, Ljubljana, 2011 (zgibanka)

Stručni rad

TRIKOVI ZA UČENJE: VIŠE I BRŽE

Nina Volčanjk, mag. prof. raz. nast. i mag. prof. ink. ped.

OŠ Bojana Iliča Maribor, Maribor, Slovenija

Sažetak

Strategije učenja omogućuju nam da zapamtimo više informacija u kraćem vremenu, promišljenije su i trajnije. U članku donosimo neke primjere strategija učenja i primjer njihova rješenja na praktičnom primjeru. Pomoću ovih strategija gradivo se učenicima može prezentirati na nekoliko načina, čime im se sadržaj približava prema njihovom dominantnom percepcijskom stilu.

Ključne riječi: učenje učenja, strategije učenja, perceptivni stilovi, fleksibilno mišljenje

1.Osnovna terminologija

Prije predstavljanja pojedinih strategija učenja, potrebno je definirati temeljno terminologiju. *Naučiti učiti* jedna je od ključnih kompetencija današnjice. Europske smjernice kažu da je učenje za učenje sposobnost učenja i ustrajanja u učenju, organiziranja vlastitog učenja, uključujući učinkovito upravljanje vremenom i informacijama, individualno i grupno [2]. Marentič Požarnik kategorizira *strategije učenja* kao slijed ili kombinaciju ciljno orijentiranih aktivnosti učenja koje učenik koristi samoinicijativno i mijenja u skladu s potrebnim situacijama [7]. *Pasivno učenje* koristi se (čas) šezdeset posto. Karakteristike pasivnog učenja su: učenici ne ulažu puno energije u aktivnost, čekaju da im drugi daju informacije, ponavljaju informacije bez razumijevanja, ne razmišljaju o naučenom, zaboravljaju ruke, dosadno im je, naučeno ne povezuju sa životom. Znanje je obično kratkoročno, besmisleno [8].

Suprotno tome je *aktivno učenje*, gdje učenici sami pokreću istraživanje, kontroliraju svoje učenje, raspravljaju o naučenom, zainteresirani su za učenje, traže međusobne veze i prenose naučeno u život. Rezultat aktivnog učenja je da mogu pokazati rezultat (kartice učenja, podcrtani dijelovi teksta, ulomci, samoljepljivi papirići, podsjetnici, obrasci mišljenja ...). Aktivno učenje lakše se prilagođava percepcijskim stilovima učenika i povećava kritičko mišljenje. Neke od tehnika aktivnog učenja su: obrasci razmišljanja i povezivanje ideja, raspravljanje, crtanje skica, podučavanje drugih ljudi, zapisivanje ključnih točaka, sažimanje bilješki, podcrtavanje i pisanje, povezivanje informacija izvan utvrđenog okvira i prijenos znanja u život, sažimanje odlomaka, učenje s pomoć učnih kartica. Dobre strategije učenja često su skrivene u pozadini aktivnog učenja [8]. Za raznovrsno korištenje strategija učenja uvjet je da smo usvojili tehnike čitanja. Korištenje strategija učenja najučinkovitije je ako učenik ima dobro razvijenu sposobnost fleksibilnog mišljenja, odnosno sposobnost otkrivanja različitih, ali prikladnih i smislenih ideja s različitih gledišta [3].

2.Perceptivni stilovi

Perceptivni stilovi ili stilovi učenja dio su kompetencije učenje učenja. Poznajemo tri osnovna perceptivna stila, auditivni, vizualni i kinestetički. Većina učenika ima kombinaciju dva perceptivna stila. Istraživanja pokazuju da usklađivanje učenikovog dominantnog percepcijskog stila sa stilom nastave utječe na veću učinkovitost učenja samog učenja [1]. Zadatak nastavnika je omogućiti učenicima da nauče o svojim dominantnim perceptivnim stilovima i potaknuti ih da uče i eksperimentiraju s nizom strategija učenja koje su za njih najučinkovitije [1].

3.Primjeri strategija učenja

a) Palača sjećanja

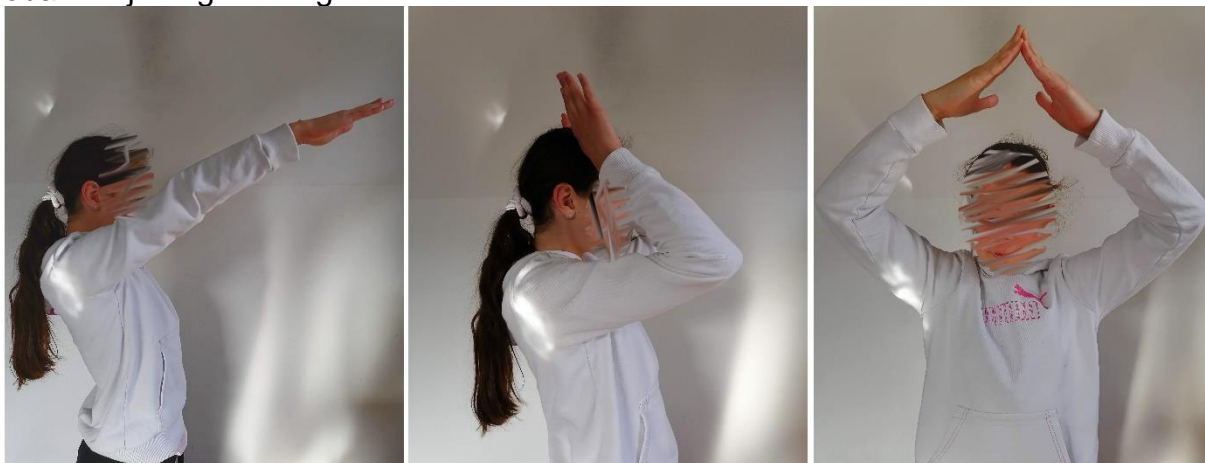
Palača sjećanja je tehnika za poboljšanje pamćenja ili prisjećanja informacija. Ova tehnika uključuje vizualizaciju dobro poznatih prostora u koje postavljamo pojmove ili stvari kojih se želimo sjećati. Tehnika je posebno korisna za pamćenje popisa nepovezanih stvari ili popisa kod kojih je važan redoslijed. Ova strategija učenja je mnemotehnička strategija u koji stvaramo vezu između stvari uz pomoć vizualizacije. Što su stvari čudnije i besmislenije, informacija ćemo se brže prisjetiti [9].

Strategija palače sjećanja na primjeru organskog sustava (nastavni materijal za 4. razred prirodne znanosti i 8. razred biologije): učenici moraju navesti jedanaest organskih sustava. Sjedeći primjer palače sjećanja može im pomoći da se prisjete. »Ideš ujutro u školu i ispred ulaza u školu vidiš scenu koja je inače u detektivskim serijama, puno je krvi (krvožilni sustav) okolo. Uđeš u školu i vidiš veliko brdo cipela i haljina. Moraš se popeti preko njih uz pomoć mišića i kostiju (mišićni i koštani sustav). S druge strane hodnika visi školska zastava na kojoj panično (živčani sustav) vrišti profesorica koju ne voliš. Prolaziš pored doušnika koji ima toliko dugi jezik da moraš preko njega (osjetilni sustav). Na putu do razreda sretnoš kolegu iz razreda koji ima zalijepljen toaletni papir za petu (mokraćni sustav), prolaziš pokraj učenika prvog razreda koji neobjašnjivo plače (endokrini sustav). Naide gusar noseći grickalicu (probavni sustav). Od svega čudnog primjećuješ da ti je koža znojna (sustav kože), prelaziš zelenu lokvu (limfni sustav) koja je na ulazu u učionicu. Na prozorskoj dasci u učionici ima puno donjeg rublja (spolni sustav). Pogledaš kroz prozor i vidiš kolegu iz razreda kako pada padobranom prema školi. Puno zraka (dušni sustav) je zarobljeno u padobranu.

b) Učenje pokretom

Učenje pokretom je tehnika kojom uspostavljamo vezu između riječi i pokreta. Učenje je najučinkovitije kada uključuje pokret, jer stvaranje pokretom produbljuje iskustvo i povećava motivaciju, olakšava razumijevanje i poboljšava sposobnost pamćenja. Učenje pokretom omogućuje učenicima izražavanje i kreiranje različitih obrazovnih sadržaja, pri čemu su važni samo domišljatost i originalnost [4].

Strategija učenja s pokretom na primjeru naglasnih znakova (nastavni materijal za slovenski jezik u 9. razredu – gradivo je objašnjeno i prilagođeno slovenskom jeziku): Donja slika pomoći će nam u razumijevanju. Učenik se okrenuo u smjeru pisanja teksta. Na slici 1 prikazan je smjer naglasaka koji predstavlja dugi naglasak (˘). Jer ruke su ispružene – ide za dug i uzak glas. Na slici 2 prikazan je smjer znaka koji predstavlja kratak naglasak (˘). Ruke su sklopljene – kratke, to je kratak i širok glas. Slika 3 prikazuje spajanje dvaju znakova naglasaka, što rezultira s krovom (^). Budući da smo spojili dva prethodna znaka naglasaka, uzimamo maksimalnu količinu oba – to je dug i širok glas.

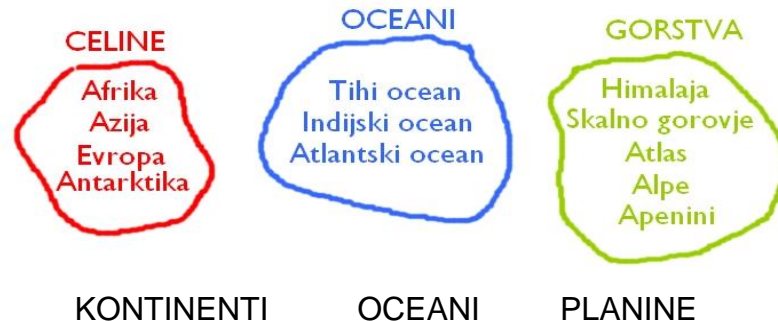

Slika 1: Demonstracija naglasnih znakova pomoću strategije učenja pokretom

c) Klasifikacija i kategorizacija

U prosjeku, naše kratkoročno pamćenje može obraditi i pohraniti oko sedam jedinica informacija. Klasifikacija i kategorizacija su strategije koje nam omogućuju lakše

organiziranje podataka, jer nam klasifikacija omogućuje da zapamtimo više. To je strategija koja je jedna od bitnih pretpostavki za učinkovito učenje [5]. Strategija kategorizacije na primjeru geografskog sadržaja: Afrika, Azija, Europa, Antarktika, Amerika, Tihi ocean, Indijski ocean, Atlantski ocean, Himalaje, Stjenovite planine (Skalno gorovje), Atlas, Alpe, Apenini.

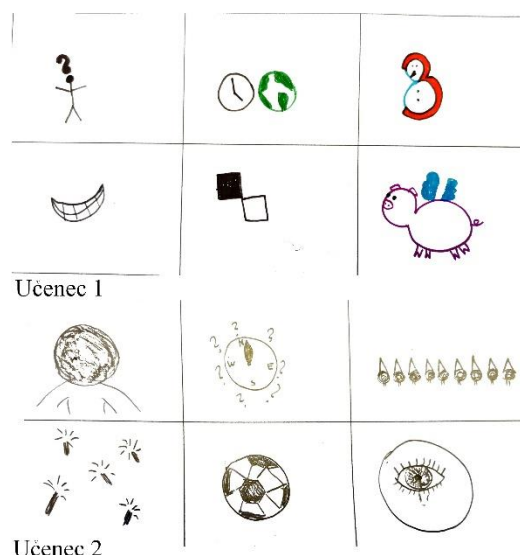
Slika 2: Prikaz kategorizacije na temelju geografskog sadržaja

d) Piktogrami

Učenje uz pomoć piktograma omogućuje bržu i točniju obradu informacija. Namijenjeni su trenutnom podsjećanju, jasnije prezentiraju nastavno gradivo. Piktogrami pomažu u razumijevanju teksta i mogu također poboljšati razumijevanje pročitano [6].

Strategija piktograma na primjeru nekih pojmova (nastavno gradivo za slovenski jezik u 3. i 6. razredu): učenici su izgradili piktograme kako bi se lakše prisjetili obilježja bajke: osobe bez imena, vrijeme i mjesto su neodređene, brojevi iz bajke, sretan završetak, crno bijela slika – dobro i slabo, čudesna bića.

Piktogrami se međusobno razlikuju jer su pojedini simboli nekim učenicima bliži nego drugima. Neki su učenici povezivali piktograme i tako uspostavljali veze između pojmova.

Slika 3: Prikaz piktograma na temelju obilježja bajke.

e) Akrostih – inicijali

Koristimo akrostihove da bismo se prisjetili riječi kojih se pokušavamo sjetiti. Primjer upotrebe akrostiha temelji se na sastavljanju rečenica od početaka popisa riječi koje

učenik mora zapamtiti. Za bolje pamćenje ova se strategija može dobro povezati sa piktogrami ili sa strategijom palače sjećanja. Strategija akrostiha na primjeru planeta našeg sunčevog sustava: Merkur, Venera, Zemlja, Mars, Jupiter, Saturn, Uran, Neptun. Učenik se može sjetiti redoslijeda imenovanih planeta uz pomoć sljedeće rečenice: Moj Veliki Zmaj Mi Je Sakrio U Nepoznato.

f) Pamćenje brojeva

Brojevi se mogu pamtit pomoću sustava pretvaranja brojeva u riječi ili kratice. Jedna od strategija za pamćenje brojeva je dodijeliti simbol svakom broju (na primjer broj 1 predstavlja čačalicu, broj 5 predstavlja trudnicu, 0 predstavlja jezero).

Drugi primjer pamćenja brojeva je izmišljanje rečenice koja će se sastojati od onoliko riječi koliko ima znamenki u broju. Svaka uzastopna riječ će imati ono slovo koliko broj predstavlja. Strategije pamćenja brojeva na primjeru godina: Povezivanje znamenke sa simbolom na primjeru godine 1550 – most od čačalica (1) po kojem hodaju dvije trudnice (55) koje će pasti u jezero (0).

4. Zaključak

Korištenje strategija učenja omogućuje nam stjecanje bržeg, kvalitetnijeg, promišljenijeg i dugotrajnijeg znanja. Uz raznoliku upotrebu strategija učenja može postati zanimljivo iskustvo koje istovremeno potiče mozak na kreativnost. U svakom slučaju, nedostaci korištenja različitih strategija učenja su u tome što je za njihovo kvalitetno korištenje važno dobro razumijevanje pročitano i usvojena tehnika čitanja. Drugi nedostatak je međusobna povezanost sa sposobnošću fleksibilnog mišljenja – što je kod učenika razvijanja sposobnost fleksibilnog mišljenja, to učenik lakše usvaja strategije učenja. Učenici su često imali problemu u procesu usvajanja nastavnih sadržaja, posebice sa stvaranjem „out of the box“ veza. Strategija učenja su najučinkovitije ako ih učenici sami kreiraju, što zahtijeva dobru sposobnost fleksibilnog razmišljanja. U svakom slučaju, razlika u stilovima učenja između nastavnika i učenika može se istaknuti kao prepreka lakšem usvajanju strategija učenja. Da bi nastavnik mogao predstaviti nekoliko strategija učenja koje bi odgovarale svim perceptivnim stilovima, prvenstveno treba poznavati svoj dominantni perceptivni stil te u skladu s tim jednaku pozornost u objašnjavanju posvetiti i preostala dva perceptivna stila. Strategije učenja često ostaju nenaučene i zbog nepoznavanja nastavnika, budući da ni oni sami ne poznaju strategije te ih je samim time teže prezentirati učenicima. Glavni razlog slabog korištenja strategija učenja tijekom učenja može se pripisati i smanjenoj motivaciji učenika, koji radije koriste pasivne metode učenja, budući da je ova metoda manje energetski zahtjevna. Unatoč svim nedostacima na putu od uspješnog usvajanja strategija učenja, potrebno ih je razvijati tijekom cjelokupnog obrazovanja. Naime, učenici koji koriste strategije učenja općenito postižu bolje rezultate i češće prenose svoje znanje na životne situacije. Stoga je ključno da ne razmišljamo samo o tome što trebamo naučiti, već i kako ćemo to naučiti.

5.Literatura

- [1] Ažman, T. (2012). *Pomen učnih stilov za učitelja in učenca*. Vzgoja in izobraževanje, letnik 43, številka 6, stran 18-24.
- [2] Ažman, T., Jenko, G., Svetina, M., Sulič, T., Vilič Klenovšek, T. (2011). *Ugotavljanje in vrednotenje razvitosti kompetence učenje učenja*. Priročnik za svetovalce. Ljubljana: ACS.
- [3] Blažič, M. M. (2003). *Kreativno pisanje: vaje za razvijanje sposobnosti kreativnega pisanja*. GV izobraževanje: Ljubljana.
- [4] Džananović, M. (2018). *Učenje skozi gibanje*. XII. Mednarodna strokovna konferenca učiteljev v podaljšanem bivanju – zbornik. Stran 55-61.
- [5] Galič, M. (2001). *Psihološki temelji za učinkovito posredovanje znanja zaposlenim*. Andragoška spoznanja, letnik 7, številka 4, stran 79-83.
- [6] Hibbing, A. N. in Rankin Erickson, J. L. (2003). *A Picture is Worth a Thousand Words: Using Visual Images to Improve Comprehension for Middle School Struggling Readers*. The Reading Teacher, letnik 56, številka 8, stran 758-770.
- [7] Marentič Požarnik, B. 2000. *Psihologija učenja in pouka*. Ljubljana: DZS.
- [8] Shreyasi Shubhendu, P. (2017). *Active and Passive Learning: A Comparison*. GRD Journal for Engineering, letnik 2007, številka 9, stran 27-29.
- [9] Tostovršnik, K. in Hawlina, H. (2022). *Da ne pozabim! Tehnike za pomladitev spomina*. + Dostopno na: <https://www.sinapsa.org/eSinapsa/clanki/91/Da%20ne%20pozabim!%20Tehnike%20za%20pomladitev%20spomina> (dostopno 19. 11. 2022).

Stručni rad

POKRETNI SATOVI ZA LAKŠE PAMĆENJE

Tanja Radović Kantardžić

Osnovna šola Primoža Trubarja Laško, Slovenija

Sažetak:

Satovi tjelesnog odgoja imaju značajan utjecaj na mozak mlađih učenika. Redovita tjelovježba ima pozitivan učinak na zdravlje pojedinca, socijalnu i emocionalnu sferu djelovanja, a također utječe na učenje, jer potiče proces učenja i procesi mišljenja. Učenici stječu znanja igrom i kretanjem, zatim razmišljanjem o svojim iskustvima. Kretanje potiče cjelovito učenje. Mozak radi i uči kao jedinstvena cjelina za proizvodnju misli i pokreta. Kada se koristi pristup učenju cijelog mozga, učenici mogu pristupiti naučenim informacijama bilo kojim putem, npr. kognitivni ili motorički. Budući da mozak žudi za stimulacijom novine i promjene, dodavanjem pokreta učenju, promjenom metode prezentiranja, npr. verbalno u vizualno ili dodavanje nečeg novog budi mozak da prijeđe na promjenu i vrati se cjelovitijoj funkciji.

Ključne riječi: dječje igre, kretanje, mentalne igre, učenje.

1. Uvod

Umno-kretačke igre su igre u kojima su djeca i fizički i kognitivno aktivna, a također razvijaju socijalne vještine. Svrha igranja mentalno-motoričkih igara je poboljšati pamćenje, olakšati sudjelovanje u učenju, smanjiti stres, ojačati pozitivne emocije za učenje i povećati tjelesnu aktivnost djece. U svakoj aktivnosti djeca se nalaze u situacijama u kojima moraju kritički razmišljati. Uče razmišljati dok se zabavljaju krećući se. Ovaj odnos između kretanja i učenja podupire istraživanje koje pokazuje da kretanje poboljšava razumijevanje i da učenici postižu bolje rezultate u školi. Umno-pokretne igre dobra su motivacija za učenje i obogaćuju sve lekcije.

2. Središnji dio

Kretanje je jedna od osnovnih potreba djece. Neophodan je za stjecanje i izražavanje osjećaje, spoznaje, raspoloženja, emocije i sredstvo je samosvijesti i prirodan put izrazi. Vrlo je važan za razvoj mišljenja. Ako je dijete tjelesno aktivno, učiti učinkovitije. Kretanje također potiče maštu i kreativnost. Ne postoji učenje kroz kretanje samo stjecanje vještina kretanja i razvijanje vještina kretanja jer s kretanjem također potičemo emocionalni, intelektualni i socijalni razvoj učenika. Kretanje djeteta povezuje se sa svojim vršnjacima, prijateljima, kolegama iz razreda i samim sobom. Uz pomoć kretanja aktivnosti učenik može naučiti različite vještine. Ovaj se aspekt u našoj školskoj praksi rijetko uzima u obzir. Nastavne metode koje podržavaju integraciju različitih područja sve više dobivaju na važnosti [5].

Kretanje djetetu omogućuje i nudi iskustva koja oblikuju njegovu sliku o sebi. Dijete između pokretom stječe predodžbu o sebi i svojim sposobnostima interveniranja, prilagodbe i mijenjajući svoje okruženje. Tjelesna aktivnost usmjerava dijete na aktivan kontakt sa samim sobom i na osjećanje svog tijela. Dijete koje je ispravno poticano počinje razmišljati o svom tijelu kao o onom dijelu sebe koji može usmjeravati, kontrolirati, poticati na trud i nagraditi užitkom i zadovoljstvom. Tjelesnom aktivnošću dijete se na ugodan i poticajan način druži s vršnjacima i time sprječava usamljenost. Tjelovježba također može pomoći u ublažavanju osjećaja depresije i njihovom uklanjanju osjećaj tjeskobe, jer promiče pozitivnu sliku o sebi i samozadovoljstvo. Također, redovita i dovoljno intenzivna tjelesna aktivnost potiče "zdravu" agresivnost [spremnost na aktivno suočavanje s preprekama i kušnjama, samostalno rješavanje zadaci, konstruktivna provedba], jer tjelesna aktivnost već u svojoj biti potiče aktivnost pristup, a dijete svoje težnje ostvaruje vlastitim trudom [3].

Jedan od najvažnijih društvenih sustava koji utječu na dizajn stila života djece i adolescenata, je škola. Uz obiteljsko okruženje, na tjelesnu aktivnost adolescenata najviše utječu iskustva iz školskog okruženja. Škola ima važnu ulogu u usmjeravanju djece i adolescenata prema zdravom načinu života i razvijanju pozitivnog stava prema tjelesnoj aktivnosti. Škola učenike može usmjeriti na zdrav način života na različite načine. U osnovnoj školi učenici se susreću s vježbanjem u predmetu sport, u produženom boravku, u sklopu interesnih aktivnosti koje organiziraju škole, a učitelji također uključuju vježbanje u nastavu raznih predmeta [6]. Tijekom nastave možemo koristiti različite oblike aktivnosti kretanja. To su npr. minuta za zdravlje, aktivnosti kretanja za opuštanje, podučavanje pokretom, metoda kreativnog kretanja i drugim oblicima tjelesne aktivnosti.

Minuta zdravlja je kratka pauza između sati koja traje 3 do 5 minuta i namijenjena je vježbanju i opuštanju učenika. Učenici zajedno s učiteljem izvode dva do četiri zadatka kretanja u prozračenoj prostoriji. To mogu biti igre kretanja s loptom, elementarne igre, vježbe istezanja, vježbe koncentracije, vježbe izražavanja emocija, vježbe motivacije i jačanja suradnje itd. Minutu za zdravlje može provesti svaki učitelj tijekom sata kada primijeti da pažnja učenika opada te da su nemirni i neorganizirani [3].

Kao i odrasli, djeca doživljavaju niz napetosti i osjećaja tjeskobe. Relaksacijskim aktivnostima postići ćemo tjelesno opuštanje, čime se smanjuje tjelesna napetost te brine i pomaže djetetu da uspostavi unutarnju ravnotežu na prirodan i aktivan način. Fizički opušteno dijete također se može lakše posvetiti poslovima koji zahtijevaju strpljenje i

ustrajnost, kao što su razne obveze koje zahtijeva školovanje. Ako općenito ima dovoljno mogućnosti za tjelesno opuštanje, lakše je ostati miran kada je to potrebno. Također je poznato da fizička relaksacija olakšava usmjeravanje pažnje i fokusiranje misli tijekom intelektualnog rada. Aktivnosti opuštanja koje se mogu koristiti tijekom nastave: igre opuštanja, masaže, prilagođena joga za djecu i vođena vizualizacija. Igre za opuštanje omogućuju djeci odmor i ponovno okupljanje. Igre koje biramo trebamo prilagoditi raspoloženju djece, njihovoj energiji i sadržaju nastave. Zagonetkama iz mašte možemo postupno uvoditi djecu u vođene igre mašte. Uz njih omogućujemo djeci da se nakratko opuste i potom ponovno usredotoče jer slagalicom odnosno pitanja usmjeravamo djetetovu pozornost na rješenje, što mu omogućuje da još neko vrijeme leži ili mirno sjedi. Možemo koristiti i kratko ili dublje opuštanje mašte, što učenicima daje mogućnost razvijanja ugodnih i opuštajućih predodžbi. U ovoj aktivnosti djeca zatvaraju oči i slušaju učiteljevo pripovijedanje. Tijekom maštovitih igara učenici se smiruju i sabiru [6].

Kretanje budi mišljenje, aktivira mnoge mentalne sposobnosti i pomaže u izražavanju nove misli. Tjelesna aktivnost potiče misaone procese, omogućuje razvoj novih neurona u mozgu i povećava neuronske veze u mozgu koje potiču kogniciju i pamćenje te povećavaju kognitivnu fleksibilnost. Učenje se događa povezano s motoričkim funkcijama. Suvremene teorije kognitivne znanosti naglašavaju da je spoznaja utjelovljena, što znači da percepcije, tjelesna aktivnost i emocije značajno pridonose višim kognitivnim procesima [7].

U nastavi se može koristiti nastavni materijal koji sadrži elemente kretanja, vremena, oblika i prostora liječenih korištenjem pokreta i aktivnosti kretanja. Ilustrirati možemo i pokretom bilo koji materijal za učenje koji se može odglumiti. Posebno je pogodan za uprizorenje s pokretom gradivo iz prirodnih znanosti. Kretanje se može koristiti za ilustraciju promjena u prirodi [npr. promjena godišnjih doba, vrijeme, rast biljaka, kretanje životinja] i učiti o karakteristikama ljudsko tijelo. Možemo ilustrirati i teme iz društvenih znanosti – suosjećamo sa životom nekad i sad, te jačamo društvene odnose [upoznavanje, igre pozdravljanja] i matematiku, gdje koristimo tijela ili dijelove tijela da pokažemo i glumimo brojeve, računске operacije, geometrijski oblici, zakrivljene i ravne linije, zatvorene i nezatvorene linije, ilustriramo simetriju, mjerne jedinice, mi smo klasificirani. Također možemo koristiti pokretne aktivnosti za bavljenje nastavnim materijalom koji dopušta mogućnost kreativne interpretacije. Pokretom učenicima možemo približiti povijesne teme i povijesne događaje, ilustrirati poeziju i razne pripovijetke. Pokret se može koristiti za poticanje učenika na maštovito pisanje. Učenici prvo trebaju odglumiti svoju priču u pokretu, što će im kasnije pomoći u smišljanju priče, jer će opisi biti detaljniji, jer će već imati fizički doživljaj izmišljene priče. Proces naizmjeničnog kretanja i pisanja odnosno govorenje može obogatiti rječnik i omogućiti jeziku da oživi. Učenici će kroz kretanje doživjeti nizove događaja, radnji, interakcija i prostora događanja. Preporuka je da učenicima damo priliku da se okušaju u svim ulogama odnosno akcije, jer će samo tako svaki učenik doživjeti sve aspekte gradiva kojim se bavimo. Prednosti ilustracije materijali za učenje s pokretom znači da su učenici tijekom takvih aktivnosti odmah uključeni u sadržaj lekcije te da učenici koji uče pokretom nesvjesno pamte informacije koje bi inače možda zaboravljena [4]. Uključivanjem metode kreativnog pokreta u osnovnu školu omogućujemo djetetu da uči uz metoda igre i učenja kroz umjetnost. Uz takve aktivnosti dijete se cjelovito razvija. Uvođenjem pokreta u obrazovni proces stvaramo i osjećaj opuštenosti i slično olakšavamo odgojno-obrazovni proces i potičemo dječje emocionalne, socijalne i intelektualni razvoj. Osim verbalnog pokreta, kreativni pokret omogućuje i druge načine izražavanja, istraživanje vlastitog pokreta, razvija tjelesne vještine i sposobnosti te potiče kreativnost. Isto tako, „stvaranje pokretom omogućuje djetetu izbor i usmjeravanje vlastitog ponašanja, izlazak iz ustaljenih obrazaca ponašanja. Metoda kreativnog pokreta potiče kreativno ponašanje koje karakterizira implementacija različitih sadržaja, što znači da pri rješavanju problema pojedinac ne ostaje na prikaznoj i verbalnoj razini, već pokretom „prevodi“ ideju u djelo. Doprinos kreativnog pokreta nastavi leži u stvaralaštvu jer potiče stalnu potragu za novim načinima izražavanja u kreativnom procesu.

Metoda kreativnog pokreta pridonosi formiranju, formiranju i učenju kreativnog stava te osvještava način kreativnog mišljenja i kreativnog rješavanja problema u različitim životnim situacijama [9].

3. Zaključak

Djetetu je potrebno puno kretanja. Potreba za kretanjem za njega je prirodna i često spontana zadovoljava. Istovremeno razvija i jača svoje tijelo i koordinira motoriku. Kretanje djeteta osnova je za uspješan i skladan razvoj njegovog tjelesnog, socijalnog i mentalnog područja. Sposobnost kretanja daje djetetu priliku da istražuje svijet i omogućuje mu da pristupi stvarima koje pobuđuju njegovu znatiželju i da se povuče od onih koje su za njega povezane s nelagodnom i strahom, a ujedno mu sposobnost kretanja daje nove mogućnosti opipavanja stvari, uzima, baca, približava im se. Djeca koriste svoja tijela za igru, komunikaciju i izražavanje emocija.

4. Literatura

- [1.] Andrejka Kavčič, R. [2005]. Učenje z gibanjem pri matematiki : priručnik gibalnih aktivnosti za učenje in poučevanje matematike. Ljubljana: Društvo Bravo.
- [2.] Dežman, B. [1990]. Minuta za zdravje in aktivni odmor z žogo. Ljubljana: Fakulteta za telesno kulturo
- [3.] Kroflič, B. in Gobec, D. [1989]. Plesna vzgoja za najmlajše: priručnik za vzgojitelje predšolskih otrok in učitelje. Novo mesto: Društvo pedagoških delavcev Dolenjske, Pedagoška obzorja.
- [4.] Pečjak, S. [2009]. Z igro razvijamo komunikacijske sposobnosti učencev. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- [5.] Srebot, R. in Menih, K. [1996]. Potovanje v tišino: sprostivna vzgoja za otroke. Ljubljana: DZS.
- [6.] Škof, B. [2010]. Spravimo se v gibanje – za zdravje in srečo gre: kako do boljše telesne zmogljivosti slovenske mladine? Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za šport.
- [7.] Tomšič Čerkez, B. in Zupančič, D. [2011]. Prostor igre. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- [8.] Uranjek, A. [1995]. Sprostivne igre za vrtec in šolo. Ljubljana: Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše.
- [9.] Živec, S. [2015]. Z gibanjem do predopismenjevanja. V M. Željeznov Seničar [ur.], Gibanje in predšolski otrok: zbornik / VIII. mednarodna strokovna konferenca vzgojiteljev v vrtcih 2015 [str. 212–222]. Ljubljana: MiB.

Stručni rad

UREĐAJ ZA INSTRUKCIJE DRUŠTVENIH ZNANOSTI

Klavdija Burazer

OŠ bratov Polančičev Maribor, Slovenija

Sažetak:

U razvoju se dijete susreće sa širokim rasponom emocija i uči ih prepoznati s njima kao i s drugima, regulirati ih i izraziti. Takvo znanje je nužan oblik života koji može doživjeti sebe i druge u punini. Danas to zovemo emocionalna pismenost. Roditelji i odgajatelji ponekad se nađu početkom 1990-ih jer je snaga djetetovog emocionalnog izražavanja takva da ne znaju točno kako odgovoriti. Ponekad djeca imaju sličan problem.

Ključne riječi: emocije, radost, strah, ljutnja, tuga, gadget, horizontalna površina, ploča, demonstracija znači.

1. Uvod

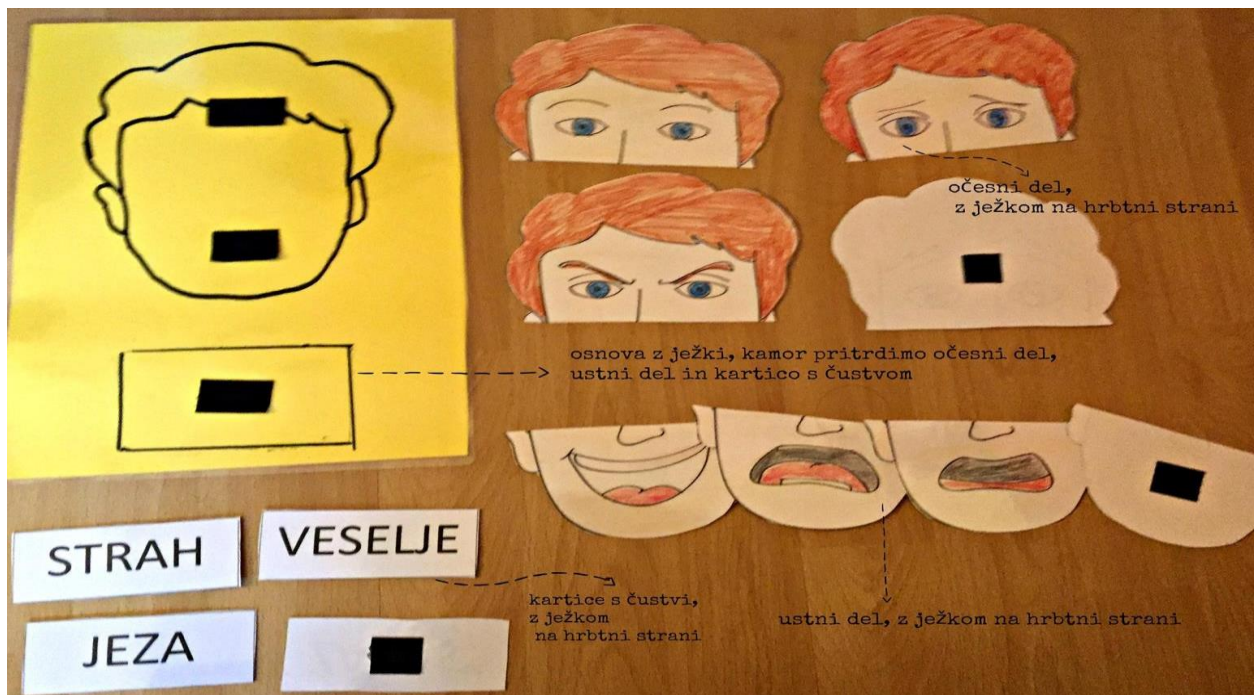
U svakoj društvenoj situaciji stalno izražavamo emocije i promatramo emocionalne izraze drugih, dok drugi ljudi izražavaju naše. Važno je da naučimo prepoznati emocije što je brže moguće i izraziti ih na odgovarajući način, posebno na način koji nam može pomoći u izgradnji boljih odnosa s drugim ljudima. Prema kurikulumu, identificiranjem osnovnih emocija (radost, strah, ljutnja i tuga), učenici se susreću u 1. razredu PP osnovne škole s NIS-om , u predmetu učenja o okolišu, u sadržaju učenja JAZ I TI VI I MI (sporazumi i nesporazumi među ljudima).

2. Središnji dio

Operativni ciljevi utvrđeni u UN-u:

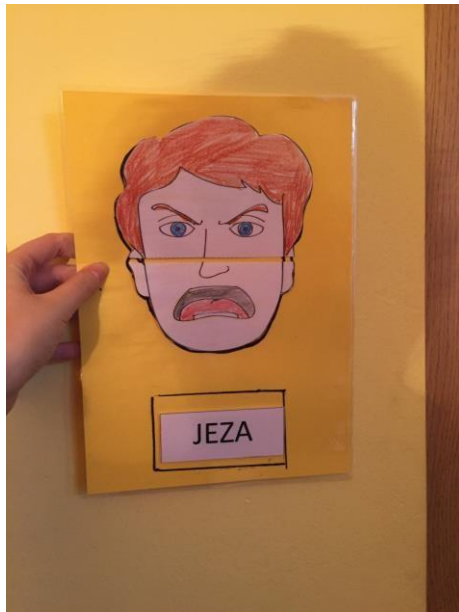
-učenik prepoznaje različite emocionalne izraze sa sobom i drugima (radost, strah, ljutnja tuge)

Slika programčića:

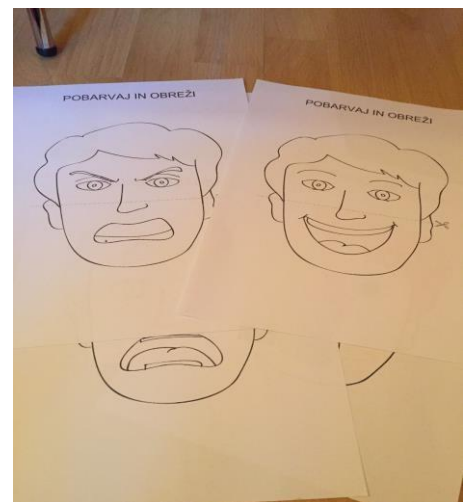
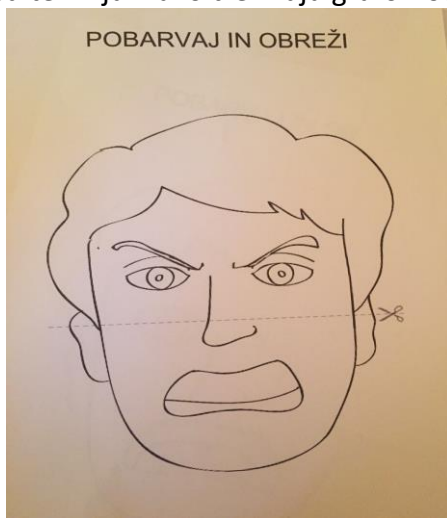

Opis uređaja:

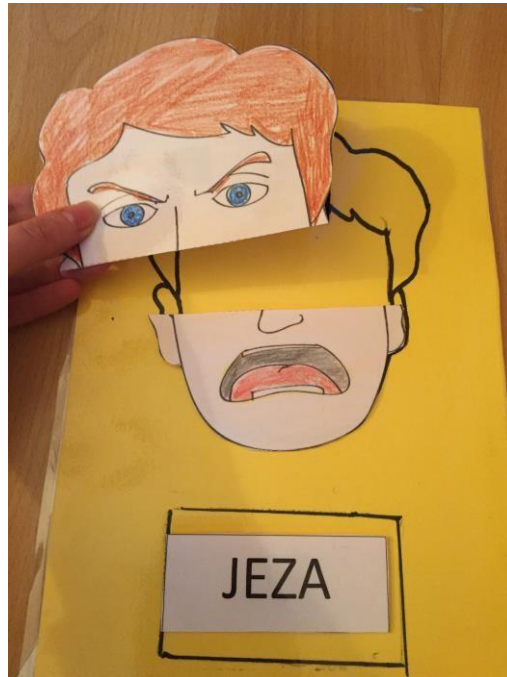
Napravio sam uređaj da naučim prepoznati emocije. Međutim, kao što kasnije opisujem, gadget je svestran i može se koristiti iu drugim temama / sadržaju / objektima. Osnovni uslužni program može se koristiti na vodoravnoj površini. Zbog trzaja na osnovi i na svakoj slici, posao se također može obaviti u stojećem položaju, na primjer ispred ploče. To drugim učenicima olakšava praćenje onoga što radi njihov učitelj ili razrednik.

Da bi učenje bilo interaktivnije, učenici gadgeta sastavljaju se. Već izrađen i oslikani gadget u ovom slučaju služi kao demonstracija kako bi trebao izgledati njihov konačni proizvod. Zjenice su podijeljene na emocionalne izraze u obliku bojanki, koje treba obojiti i obrezati. U slučaju problema s finim automobilizmom, naravno da im pomažemo u njihovom radu. Također možemo izvući svoje lice iz točkastih linija i pozvati učenike na flumaster, bojicu ... slijedite liniju. Tako treniraju grafomotore.

Kada je gadget obojen i izrezan, dijelovi se mogu koristiti za sastavljanje različitih emocionalnih izraza.

Uređaj bi se mogao koristiti kao demonstracijski alat koji pomaže učenicima da shvate kako izgledaju osnovne emocije.

Dva primjera korištenja korisnosti u podučavanju emocionalnih izraza:

Primjer br. 1: Svi učenici izrađuju vlastite gadgete (kao što je gore opisano). Dijelimo učenike na parove. Prvi par spojio bi emocije s gadgetom, a drugi bi toj emociji morao dati vizualni prikaz. Prvi bi zatim procijenio je li imitacija slična pojmu na slici.

Primjer br. 2: Učenici svaki izrađuju svoje gadgete tako da svatko ima svoje pred sobom. Učitelj (možemo gledati i videozapis) pokazuje neke emocije (npr. Tuga), a učenici ga sastavljaju s gadgetom. Na kraju, učitelj provjerava jesu li svi učenici sastavili odgovarajuće emocije.

Kako biste inače mogli koristiti programčić:

- Budući da je dio uređaja ljudska glava sa svim dijelovima, uređaj se može koristiti i u temi I i Zdravlje, gdje učenici uče o vidljivim dijelovima tijela (kosa, nos, usta, oči, uši...).
- Nakon što su učenici pobijedili osnovne emocije, uređaj se mogao koristiti kao takozvani prikaz raspoloženja. Svaki učenik imao bi uređaj na vidljivom mjestu i promijenio bi svoje izraze u skladu sa svojom trenutnom dobrobiti. To je neka vrsta samorefleksije, kao i vrlo dobra informacija za učitelja. Ponekad je ovaj način izražavanja emocija mnogo lakši, osobito kod djece s poremećajem autizma. U tom slučaju uporaba uređaja nije ograničena samo na prvu klasu.
- Umjesto bojanja bojicama, studenti naravno mogu koristiti neku drugu tehniku, npr. bojanje.

tanka, tapkanje, bojanje voskom, temperament... uređaj se također može izraditi u okviru umjetničkog tečaja.

- Budući da osnovni alat sadrži i kartice s imenovanjem emocija, također potiče razvoj čitanja i govora.

3. Zaključak

Kratka procjena uređaja

Uređaj je bio vrlo zanimljiv studentima, uglavnom zbog svoje interaktivnosti. Uređaj je vrlo koristan u praksi zbog svoje svestranosti i nastaviti će ga koristiti.

4. Literatura:

- [1.]Peštaj, M. (2022). Moja čustva, tvoja čustva. Ljubljana. Mladinska knjiga.
- [2.]Hoffma, M. (2013). Zala. Prevod Miha Sužnik.
- [3.]Menendez Ponte, Maria. (2022) Pisani svet čustev. Ljubljana. Založba Rokus Klett.

Stručni rad

ŠKOLSKA I VRŠNJAČKA MEDIJACIJA

Anja Sever
Osnovna škola Livade Izola

Sažetak

U ovom članku obrađujemo tematiku medijacije, s naglaskom na školsku i vršnjačku medijaciju. Školska medijacija definira se kao medijacija koja se odnosi na školu i školsko okruženje. Posebnu pozornost pridajemo vršnjačkoj medijaciji koju karakterizira činjenica da su medijatori i sudionici medijacije učenici približno iste dobi. Medijacija pruža spektar pozitivnih učinaka za sudionike, ali nije univerzalan odgovor na sporove u školi. Stoga na kraju članka skrećemo pozornost na okolnosti u kojima uporaba medijacije u školi nije primjerena.

Ključne riječi: konflikt (sukob), spor, škola, medijacija

1.Uvod

Iako se sukobi u našem kulturnom prostoru smatraju neugodnim, a vjerojatno i nepoželjnim, nemoguće ih je izbjeći, jer su sastavni dio života. Milivojević napominje da sukob ne predstavlja samo stvarnost, već i potrebu [12]. Konflikt je sastavni dio društva, oblik socijalizacije koji doprinosi strukturiranju društva [11]. Sukobi (konflikti) i sporovi predstavljaju neizbježnu sastavnicu svakog društvenog prostora, pa tako i razreda, odjela ili škole. Zadaća škole je naučiti učenike prihvaćanju odgovornosti i osposobiti ih za konstruktivno rješavanje sporova. Reagiranjem u konfliktnim situacijama čini srž (jezgru) odgojnog procesa u javnoj školi [9]. Svako razmatranje odgoja bez prisutnosti sukoba stoga je nedostavno. Konflikti su nužan uvjet za razvoj pojedinca i zajednice, a time i idealna situacija ako smo sposobni razviti odgovarajuće komunikacijske alate za njihovo rješavanje [9]. Jedna od učinkovitih tehnika za mirno rješavanje konflikata i sporova je medijacija.

2.Medijacija

Medijacija je jedan od alternativnih načina rješavanja sporova . Betetto [1] navodi da je medijacija strukturirani način rješavanja spora uz pomoć neutralne treće osobe, koja ne može donijeti obvezujuće rješenje odnosno odluku (zaključak), ali svojim djelovanjem pomaže sudionicima medijacije da postignu sporazum kojim se rješava spor i preuređuju međusobna prava i obveze, posebice u pogledu buduće suradnje. Medijacija je dakle postupak u kojem treća, neutralna osoba posreduje između dva ili više sudionika bez uplitanja u sadržaj spora i nema ovlasti pri donošenju bilo kakve odluke u ime sudionika u sporu [13].

Betetto [1] navodi bitne, na prvi pogled uočljive značajke medijacije:

- spor se pokušava riješiti u okviru strukturiranog postupka,
- suradnja neutralne treće osobe,
- medijator ne donosi obvezujuće odluke,
- sporazumno rješenje, usmjereno na budućnost,
- povjerljivost.

Zadatak medijatora je slušati i postavljati pitanja na način da sudionici dođu do uvida na temelju kojeg će moći donijeti odluku [13]. Medijator svoju moć crpi iz činjenice da ga sudionici smatraju neutralnom osobom. Upravo zbog te kvalitete odabran je da im pomogne u mirnom rješavanju spora [2]. U procesu medijacije medijator nastoji preusmjeriti sudionike s njihovih stavova na njihove interese [2,13]. Kada sudionici u sporu postanu svjesni svojih interesa, lakše razmišljaju o mogućnostima rješavanja spora. Medijacija se zasniva na pretpostavci da se sukob može riješiti samo ako se sami sudionici odluče za njegovo rješavanje [5]. Kako bi medijacija bila uspješno provedena, sudionici moraju vjerovati medijatoru i računati na djelotvornost procesa. Medijator prekida medijaciju ako uoči da se sudionici udaljavaju od rješenja ili da se razilaze više nego na početku procesa [2]. Temeljna odrednica medijacije je činjenica da provedba ne smije štetiti sudionicima ili loše utjecati na rješenje spora, ako već ne postoji koristan učinak.

Ovisno o području djelovanja, razlikujemo nekoliko vrsta medijacije:

- obiteljsku medijaciju,
- školsku medijaciju,
- medijaciju u poduzećima,
- gospodarsku medijaciju,
- medijaciju u zaštiti okoliša,
- medijaciju u prekograničnim sporovima itd. [7].

2.1.Školska medijacija

Školska medijacija je medijacija koja se odnosi na školu i školsko okruženje. Za školsku i vršnjačku medijaciju također vrijedi definicija da je to proces u kojem treća, neutralna strana pomaže sukobljenim stranama pronaći zajedničko rješenje koje će omogućiti da obje strane izađu iz spora zadovoljne i osnažene [13]. Bitna razlika između školske i vršnjačke medijacije prvenstveno je u tome što školsku medijaciju provode stručni radnici škole, dok vršnjačku medijaciju provode sami učenici [13]. Iršič [7] navodi da je školska medijacija prvenstveno namijenjena učenicima, školi i roditeljima učenika, a zatim i drugim subjektima koji su na ovaj ili onaj način povezani sa školom. Školska medijacija tako uključuje posredovanje odnosno medijaciju u sporovima između učenika ili roditelja učenika, između učenika ili njihovih roditelja i zaposlenika, između zaposlenika, između zaposlenika i uprave škole te između škole i okoline ili drugih institucija.

2.2.Vršnjačka medijacija

Vršnjačka medijacija jedan je od načina koji škole mogu primijeniti za poticanje i razvijanje tolerantnog i konstruktivnog rješavanja sukoba (konflikta) [11]. Kao što smo već napomenuli, vršnjačku medijaciju karakterizira provedba od strane samih učenika. Toumpsin [14] objašnjava da o vršnjačkoj medijaciji možemo govoriti kada su medijatori i sudionici medijacije učenici približno iste dobi. Diaz i Liatard-Dulac [10] opisuju vršnjačku medijaciju kao medijaciju ZA, S i IZMEĐU vršnjaka.

Zadatak vršnjačkih medijatora je pomoći sudionicima medijacije da sami pronađu rješenje sukoba, bez primjene nasilja ili pribjegavanja primjeni autoriteta odrasle osobe [14]. Cohen [5] ističe da vršnjački medijatori donose jedinstvene prednosti postupka medijacije:

- vršnjački medijatori razumiju svoje vršnjake: unatoč najboljim namjerama, određeni jaz u razumijevanju uvijek će razdvajati generacije;
- učenici osmišljavaju odnosno formiraju proces koji je primjeren njihovom razvojnom stupnju: pristup mladih ljudi rješavanju problema mijenja se tijekom njihova razvoja. Vršnjački medijatori osiguravaju rješavanje sporova na način koji je primjeren njihovoj dobi;
- učenici osnažuju svoje vršnjake, jer nemaju nikakvu moć nad njima;
- učenici zahtijevaju poštovanje svojih vršnjaka: učenici medijatori, koji zrelo i smireno vode sastanak, na neki način vrše pozitivan pritisak na svoje vršnjake, što dovodi do toga da sudionici medijacije ozbiljnije shvate proces;
- učenici normaliziraju proces mirnog rješavanja sukoba.

Medijacija nije disciplinsko sredstvo, već način rješavanja sukoba [3, 5]. Medijacija predstavlja alternativu disciplinskim mjerama [3]. Cohen [5] ističe kako je za učenike iznimno važno razdvojiti vršnjačku medijaciju i discipliniranje kao dva odvojena,

različita područja. Pravila školskog reda imaju važnu funkciju unutar školskog sustava, ali Cohen upozorava da disciplinske sankcije imaju ograničenu primjenjivost: školama trebaju metode koje ne samo da odvrću učenike od lošeg ponašanja, već ih i motiviraju da učine pravu stvar. Takozvani tradicionalni način rješavanja sukoba ne podučava učenike o tehnikama rješavanja sukoba u cilju povećanja njihove sposobnosti samostalnog rješavanja sukoba, niti im nudi mogućnost proaktivnog sudjelovanja u rješavanju sukoba. Putem provedbe sankcija ukorjenjuju se poslušnost i konformizam, koji ne potiču prosocijalno ponašanje.

2.3. Pozitivni učinci školske i vršnjačke medijacije

Jäger [8] navodi da uz pomoć medijacije djeca usvajaju, upoznaju i uče:

- poštovati ljudsko dostojanstvo (proces medijacije temelji se na konstruktivnoj komunikaciji uz izraženo poštovanje, čak i ako su učenici u sporu);
- rješavati sporove razgovorom;
- samostalno rješavati sporove;
- slušati sugovornika (u početku je to obično "prisilno" aktivno slušanje, ali kasnije oblik aktivnog slušanja prelazi u naviku);
- prihvatiti različitost ili vidjeti problem s druge točke gledišta, što im također pomaže pri spoznavanju da postoji više pogleda i doživljaja istog događaja ili problema;
- o značaju povjerljivosti (o sadržaju i tijeku medijacije ne raspravljaju s drugima);
- da je potpuno ljudski griješiti, ali je pri tome važno preuzeti odgovornost za vlastite pogreške i iz njih nešto naučiti;
- o kulturi konstruktivnog dijaloga (učenici spoznaju da je razgovor moguć i da predstavlja jedini pravi način rješavanja spora čak i s osobom na koju ste jako ljuti; takvo spoznavanje predstavlja veliko ulaganje u učenikovu budućnost i njegove buduće odnose);
- da medijacijske i druge dogovore treba poštovati;
- da pojava spora ne znači kraj odnosa među ljudima;
- o toleranciji odnosno uvažavanju različitosti.

Dakle, kroz medijaciju djeca uče (aktivno) slušati, s poštovanjem razgovarati sa suparnikom, uvažavati povjerljivost, poštovati dogovore itd. Usvojeno znanje o rješavanju sukoba sprečava i socijalnu izolaciju učenika [8]. Školska i vršnjačka medijacija potiču razvoj emocionalne inteligencije jer im cilj nije samo postizanje dogovora, već i odgoj te učenje, pri čemu je jedan od važnijih rezultata veća sposobnost kontrole vlastitih emocija [13]. Medijacija kao proces upravljanja sukobima koji se temelji na načelima suradnje, samoodlučivanja, odgovornosti i nenasilja također osposobljava učenike za aktivno građanstvo [6].

U SAD-u, EU i Australiji vrlo su razvijene školska i (naročito) vršnjačka medijacija [8]. U školama koje aktivno provode vršnjačku medijaciju te podučavaju o njenom značaju istraživači [8] su uočili sljedeće pozitivne učinke:

- visok stupanj uspješnosti postignutih dogovora;
- smanjenje agresije među učenicima;
- dugotrajno smanjenje disciplinskih prekršaja;
- pojačanu percepciju školskog okruženja kao sigurnog i prijateljskog;
- povećanje poštovanja moralnih vrijednosti kod učenika (prestanak uvredljivog ponašanja, isprike za neprimjerene postupke i sl.);

- povećanje kognitivnih, moralnih i emocionalnih sposobnosti većine školskih medijatora – učitelja, većine vršnjačkih medijatora i učenika koji sudjeluju u medijaciji;
- poboljšanje odnosa sa školskim drugarima te međusobnog poštovanja;
- osposobljavanje u području sustavnog rješavanja problema svih učenika, koje na to potiču vršnjački medijatori.

2.4. U kojim okolnostima medijacija u školi nije primjerena?

Školska ili vršnjačka medijacija ne predstavlja uvijek prikladan način rješavanja sporova [13]. Ako pojedinac prekrši neka dogovorena pravila, te je njegov postupak popraćen posljedicama, prikladniji način odaziva predstavlja arbitraža. Prgić [13] navodi kako se za sukobe u okolnostima teškog nasilja ili uznemiravanja ne preporučuje rješavanje (prvenstveno) medijacijom. Medijacija nije prikladna ni kada se radi o sporovima koji uključuju oružje, drogu, spolno nasilje itd. Školski ili vršnjački medijatori ne trebaju provoditi medijaciju kada postoji opasnost od izbijanja nasilja tijekom samog procesa medijacije. Naročito je važno da vršnjaci ne posreduju odnosno ne provode postupak medijacije između nasilnika i žrtve [13]. Programi vršnjačke medijacije nisu prikladni za rješavanje sukoba koji se odnose na izostanke s nastave, kontinuirano kašnjenje, loš uspjeh u učenju, nepoštovanje školskih zabrana [5]. Toumpsin [14] smatra da vršnjačku medijaciju treba ograničiti na rješavanje manjih svakodnevnih sukoba (konflikata).

3. Zaključak

Sukobi (konflikti) su neizbježni u društvu, oni su njegova datost [12]. S obzirom na to da sukob stvara napetost i bol te nas prisiljava na djelovanje, naš odaziv je neophodan. Možemo reagirati na različite načine: povlačenjem, vršenjem pritiska, podređivanjem, postizanjem kompromisa, rješavanjem sukoba itd. [7]. Učenici brzo pribjegavaju agresiji kako bi dobili ono što žele. Stoga je smisleno osposobiti ih i omogućiti im da razviju i ovladaju vještinama mirnog rješavanja sukoba.

Kada je riječ o biti (suštini) i cilju medijacije, ključno je da sudionici koji pokušavaju riješiti spor pronađu sporazumno rješenje koje je prihvatljivo za obje strane i kojim su oba sudionika maksimalno zadovoljna [2]. Školska i vršnjačka medijacija mladima nude jedinstvene prilike za sudjelovanje u iznimno važnoj praksi učinkovitog rješavanja sukoba, čime ih pripremaju za život izvan učionice. Proces medijacije sadrži jedinstveni potencijal za transformaciju ljudi, tj. za poticanje moralnog i osobnog rasta, jer nudi sudionicima pomoć u suočavanju s teškim okolnostima i u prevladavanju razlika među ljudima usred samog sukoba [4]. Cohen [5] navodi: „Utjecaj koji rješavanje sukoba između učenika ima na obrazovni proces – od kvalitete učenja, uspješnosti u školi do morala zaposlenika – je neosporan”. Medijacija ima pozitivne učinke na školu i pojedince. Kako bi se osigurala dugoročna djelotvornost programa medijacije u školi, neophodno je da mu se posvete stalna pažnja i briga.

4.LITERATURA

- [1.] Betetto, N. (2011). Splošno o mediaciji. V: G. Ristin in Z. Hajtnik (ur.), Mediacija v teoriji in praksi. Veliki priročnik o mediaciji. Ljubljana: Društvo mediatorjev Slovenije, str. 13–23.
- [2.] Betetto, N., Hajtnik, Z., Ovčak Kos, M., Ozimek, B., Ristin, G., Tavčar, R. (2011). Mediacija. V: G. Ristin in Z. Hajtnik (ur.), Mediacija v teoriji in praksi. Veliki priročnik o mediaciji. Ljubljana: Društvo mediatorjev Slovenije, str. 79–196.
- [3.] Bonafé Schmidt, J. P., Diaz B., Liatard Dulac B. (2002). La médiation scolaire c'est quoi ?. Dostupno na: www.ozp.fr/IMG/doc/mediation_scolaire_intro_diversite_FRG_.doc [Pristupljeno 19. 4. 2022.].
- [4.] Bush, R. in Folger, J. P. (2010). Obljuba mediacije. Odzivanje na konflikt z opolnomočenjem in priznavanjem. Ljubljana: Zavod RAKMO.
- [5.] Cohen, R. (2012). Vrstniki razrešujejo konflikte. Vrstniška mediacija v šolah. Ljubljana: Zavod RAKMO.
- [6.] Floor, A. (2011). La médiation scolaire : Simple technique d'intervention dans les conflits ou plus encore éducation à la démocratie ?. Dostupno na: <http://www.ufapec.be/files/files/analyses/2011/1011mediationscolaire.pdf> [Pristupljeno 22. 4. 2022.].
- [7.] Iršič, M. (2010). Mediacija. Ljubljana: Zavod Rakmo.
- [8.] Jäger, N. A. (2020). Ne kričim. Ne molčim. Jaz se pogovarjam : praksa in teorija mediacije v šoli. Ljubljana: Pravna pisarna in mediacija.
- [9.] Kroflič, R. (2011). Reagiranje v konfliktnih situacijah. V: R. Kroflič (ur.): Kazen v šoli? Izbrani pristopi k sankcioniranju prestopkov in podpora prosocialnega ter moralnega ravnanja. Ljubljana: Center RS za poklicno izobraževanje, str. 13–36.
- [10.] Diaz, B. in Liatard-Dulac B. (1999). Contre violence et mal-être. La médiation par les élèves. Pariz: Nathan pédagogie. Dostupno na: <http://www.mediacteurs.com/uploads/2/6/6/2/26625792/livremediation.pdf> [Pristupljeno 5. 5. 2022.].
- [11.] Metelko Lisec T. (2008). Mediacija v vzgojno-izobraževalnih ustanovah – nova kultura odnosov. Didakta, 18, št. 114, str. 8–13.
- [12.] Milivojević, Z. (2011). Konflikt. V: G. Ristin in Z. Hajtnik (ur.), Mediacija v teoriji in praksi. Veliki priročnik o mediaciji. Ljubljana: Društvo mediatorjev Slovenije, str. 25–38.
- [13.] Prgić, J. (2010). Šolska in vrstniška mediacija. Vse, kar morate vedeti o mediaciji v šoli. Griže: Svetovalno-izobraževalni center MI.
- [14.] Toumpsin, K. (2007). La médiation par le pairs : jeunes et acteurs de paix. Dostupno na: <http://www.bepax.org/files/files/la-mediation-par-les-pairs.pdf> [Pristupljeno 24. 4. 2022.].

Stručni rad

PROJEKTNI RAD- PASAVČEK

Klavdija Burazer
OŠ bratov Polančičev Maribor, Slovenija

Sažetak:

Projektni rad sve više utire put našim školama. Svojim osnovama i karakteristikama omogućuje značajnu promjenu u odnosima među ljudima, čiji je zajednički cilj i interes kvalitetan razvoj svakog pojedinog učenika uključenog u školu. Ključni čimbenici u realizaciji interesa su sami učenici, njihovi roditelji i učitelji. Uzimajući u obzir sve karakteristike obrazovnog rada projekta, škola se otvara u sebi i u životnom sadržaju u kojem dijete živi. Kada rade u određenom projektu, studenti uče, ali uče na osebujan način, kroz vlastita iskustva. Planiranjem aktivnosti u kojima učenici izravno sudjeluju postižu vlastitu unutarnju motivaciju za dolazak u školu. Način na koji učenici vole dolaziti u školu zamjenjuje se vlastitom željom za sudjelovanjem u aktivnostima u školi. Jedan dio projekta proveden je u 1. razredu Osnovne škole bratov Polančičev u Mariboru. Sam projekt se nastavlja.

Ključne riječi : Promet, sigurnosni pojas, šetnja učenjem, proizvod.

1.Uvod:

Sektor prevencije i obrazovanja na cestama u okviru Javne agencije za sigurnost prometa Republike Slovenije vodi i koordinira projekt Pasavček, koji je u Sloveniji na snazi od 2005. godine. Primarna svrha Projekta pojasa je poticanje dosljednog i pravilnog korištenja dječjih sigurnosnih sjedala i udobnosti djece tijekom vožnje. Slogan [projekta je RED JE UVJEK PAS PRIPET.](#) Utvrđeno je da su djeca i adolescenti najvjerojatnije sudjelovali u prometnim nesrećama, u kojima također trpe najteže posljedice, kao i putnici u vozilima. Uz dosljedne uspone i padove djece tijekom vožnje, rizik bi se mogao uvelike smanjiti. Projekt Belting prvotno se vodio u sklopu međunarodnog projekta EUCHIRES, koji je također financijski poduprla Europska komisija i u kojem je sudjelovalo do 18 europskih zemalja. Projekt je također prepoznat na europskoj razini kao primjer najbolje prakse koja se temelji na analizi koristi i praksi utemeljenoj na činjenicama za sigurnost u prometu djece. U školskoj godini sudjeluje više od 900 vrtičkih skupina i školskih odjela, što znači da je u projekt aktivno uključeno više od 18.000 djece i više od 1.500 stručnjaka.

Tko je Pojas?

Armadillo, koji se latinski naziva *Tolypeutes*, i *engleski armadillo*, je južnoamerički sisavac. To je jedan od rijetkih zuba, kao i težak san, jer spava 18 do 20 sati dnevno. Tijelo mu je prekriveno pločama rožnice koje tvore štit na glavi i poprečne pojaseve na leđima. Ovo mu je donijelo ime. Živi u tunelima iz kojih se iskopava, a hrana su mu uglavnom insekti. Kad se osjeća ugroženo, uvalja se u loptu ili loptu kako bi se zaštitio. Živu Pasavčku možete vidjeti i u zoološkom vrtu u Ljubljani, gdje je 2018. dana kao štene i vjerojatno je već jako odrasla.

Poseban Belting Man, koji animis djecu na našim događajima, pita ih ili koristi dječju sjedalicu i nagrađuje ih proizvodima bez pojasa (baloni, tetovaže) nakon što je pokazao ispravnu uporabu proizvoda Pojasa.

SLIKA1: POJASA

SLIKA2: MASKOTA REMENA

2. Središnji dio:

Na Osnovnoj školi braće Polančičev u Mariboru nastavnici 1. razreda odlučili su sudjelovati u ovom projektu. U 1. razredu prvo smo razgovarali o sadržaju projekta. Zatim smo razradili plan projektnih zadataka o tome kako ćemo u njemu sudjelovati. Prisustvovat ćemo događanjima i preventivnim događanjima Pojas i sl. Pratit ćemo upotrebu sigurnosnih pojaseva i sigurnosnih sjedala za djecu. U učionici smo cijeli mjesec listopad proveli pripremajući se, razgovarajući, promatrajući i stvarajući na temu sigurnosti u prometu. Predstaviti ću jedan dio projekta- lekcije, odnosno umjetnost, tematski promet, umjetnost ljepila.

CILJEVI:

a). OBRAZOVNI CILJEVI:

- Oni gledaju na svoje umjetničke načine izražavanja.
- parcele su izvorno ispunjene detaljima,
- razvijati kreativnost i maštu,
- djeca razvijaju i obogaćuju svoje vještine za umjetničko izražavanje,
- djeca se nazivaju timskim radom i podjelom međusobnog rada;
- djeca uče o pravilnoj raspodjeli materijala i važnosti dobro organiziraned ele.

b). PSIHOMOTORNI CILJEVI:

- Studenti razvijaju ručne vještine s naglaskom na razvoj koherentnosti kretanja dviju ruku.

4.KORELACIJA S DRUGIM PODRUČJIMA OBRAZOVANJA

- Saznajte više o okolišu (promatranje škole, razgovor o sigurnosti na cestama, autosjedalica);
- matematika (materijal, oblik, veličina);
- umjetničko obrazovanje (rezanje, zbližavanje);
- Slovenski jezik (pravilan opis materijala i alata).

5.KLJUČNE RIJEČI

- Barvni papiri (kolaž, onlyshamer),
- proizvod
- olovka
- škare
- rezanje,
- upogibanje,
- PASTA.

OPIS I NAPREDAK PROJEKTOG ZADATKA

ZAP. NE.	AKTIVNOSTI	ZADACI
1.	PLANIRANJE I RAZVOJ PROIZVODA (initiative, skiciranje projekt)	- učenje, učenje o prometnim situacijama, promatranje jesu li vozači i putnici vezani sigurnosnim pojasevima, - dogovoriti članove u skupinama, -na malom listu skicirajući njihov umjetnički rad, dogovarajući se i dijeleći zadatke.
2.	PRIPREMA ZA RAD	-Priprema prostora, materijala i alata, - površinska zaštita stolova i zaštita učenika (radne košulje)

3.	IMPLEMENTACIJA (PROIZVODNJA PROIZVODA)	-grupiranje učenika - dogovor o radu i podjeli zadataka, - izrezati različite obojene ploče i sastojati se od njih u prometnim situacijama, automobili, pješaci..., lijepljenje. - formirati izrezanu parcelu u cjelinu kako bi se dobile prometne situacije.
6.	ZAVRŠETAK RADOVA (evaluacija)	-završna obrada proizvoda - je li posao obavljen kako je postavljen, - je li proizvod čist, -izložba proizvoda.

RIJEČ O IZVEDBI RAZREDA:

Prije svega, prisjetili smo se naše promatračke šetnje na temu sigurnosti na cestama. Odgovorili su im uz pomoć pitanja. Tada su se dogovorili tko će biti u skupini i podijelili se u skupine. Uslijedio je razgovor o projektnom zadatku lijepljenja sigurnosti u prometu. Svi materijali i alati za rad pripremljeni su na stolovima. Učenici su tada počeli raditi- rezanje, stavljajući na veliki komadr, lijepljenje, nadopunjavanje. Ako je potrebno, priskočili smo im u pomoć. U svom radu učenici su bili kreativni, neovisni i uporni. Svi proizvodi bili su izloženi kako bi ih roditelji, drugi učenici škole i školskog osoblja mogli vidjeti.

3. Zaključak:

Projektni pristup ogleda se u karakteristikama koje se primjenjuju na projekte. To su poštivanje osobnosti i osobnosti učenika svih sudionika, ciljanje, planiranje, aktivnost s naglaskom na iskustveno učenje, procesnost, konkretnost, život i otvorenost. S tim karakteristikama didaktički model mijenja međusobne odnose svih uključenih u projekt. Pritom je aktivan, znatiželjan učenik koji se razvija uz podršku odraslih. Voditelj je organizator, koordinator i sukreator projekta. Ključni cilj projektnog rada je optimalan, integrirani razvoj učenika te profesionalni i osobni razvoj nastavnika, koji postižu u međusobnoj interakciji.

4. Literatura:

- [1.] Vator- Mateja Markl, M.I. Bojan Žlender, dr. Vlasta Zabukovec, bojan, Oblak, Red je uvijek vezan pojasom, radi veće sigurnosti djece u vožnji, obnovljeno i ažurirano izdanje knjižice Listopad, 2016.

5. PRILOG, FOTOGRAFIJE, UČENIČKI PROIZVODI

FOTOGRAFIJA3- LIJEPLJENJE DIJELOVA

FOTOGRAFIJA4: STVARANJE

SLIKA5: GOTOV PROIZVOD

SLIKA6: GOTOV PROIZVOD

SLIKA7: GOTOV PROIZVOD

Stručni rad

**MOGUĆNOSTI PRIMJENE DJELA »ROMA
INSTAURATA« (OBNOVLJENI RIM) TALIJANSKOGA
HUMANISTA, HISTORIOGRAFA I ANTIKVARA FLAVIJA
BIONDA (1392. – 1463.) U GIMNAZIJSKOJ NASTAVI
LATINSKOG JEZIKA**

Perica Dujmović, mag. hist. art. et mag. educ. philol. lat.
Povijesno društvo otoka Krka, Krk

Sažetak

Latinskim jezikom napisano djelo „Roma instaurata“ talijanskoga humanista Flavija Bionda prvi je „moderan“ antikvarni spis u kojemu se potanko i dosta sistematično opisuju najpoznatije znamenitosti antičkoga grada Rima, kao i neki od njegovih kasnijih sakralnih spomenika. Relativno jednostavnog leksika, kao i morfoloških te sintaktičkih konstrukcija, Biondovo je djelo bilo jedno od najčitanijih spisa ove vrste od njegova objavljivanja polovinom 15. stoljeća pa sve do kraja narednoga 16. stoljeća. Ovim se stručnim radom daje osnovni uvid u koncepciju promatranoga djela, a ukratko se predstavlja i istaknuti humanist koji ga je napisao, kao i njegova antikvarna struka. Namjera je autora ovoga članka predočiti podesnost, korisnost i upotrebljivost navedenoga ranorenesansnog djela u nastavi nekih srednjoškolskih predmeta, a u prvome redu latinskoga jezika. Potonje se potkrepljuje navođenjem autorovih zaključaka proizišlih iz temeljite filološke te povijesno–umjetničke analize djela, kao i iz rada na njegovu hrvatskom prijevodu. Potom se predlažu domišljeni primjeri primjene Biondova djela u odgojno–obrazovnom procesu zajedno s kraćim uputama i opisima njihova provođenja.

Ključne riječi: Blondus Flavius; renesansa; humanizam; antika; prevođenje latinskog teksta; Rim

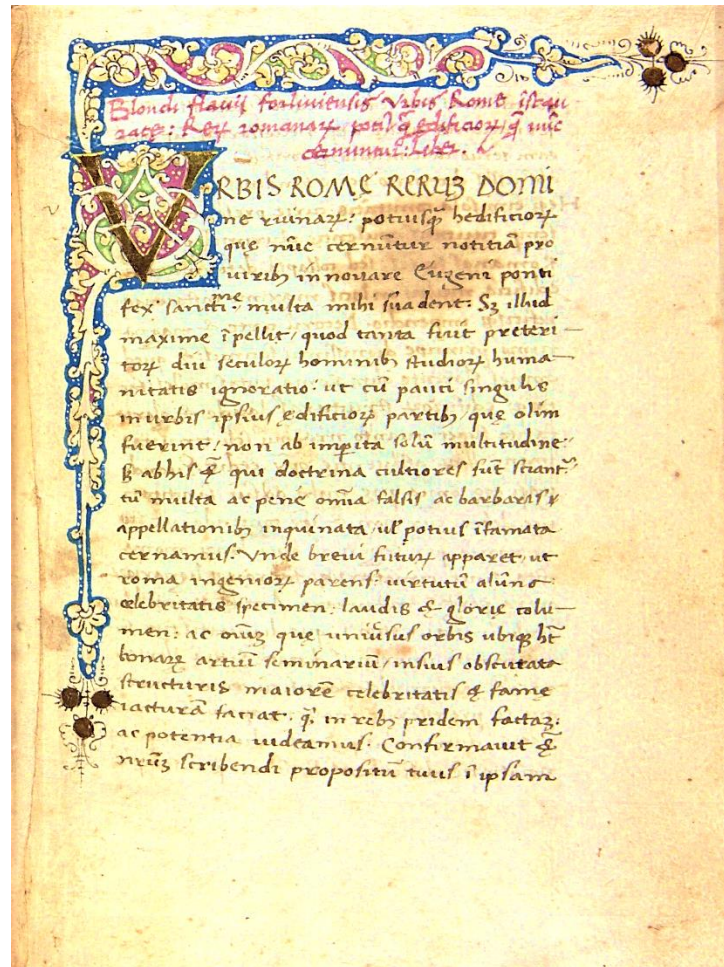
1. Ukratko o autoru, djelu i pojmu antikvarizma

Flavio Biondo (lat. Blondus Flavius), koji je rođen 1392. u sjevernotalijanskom gradu Forliju, a umro 1463. godine u papinskom Rimu [3], za života je bio kurijalni notar te papinski tajnik, ranorenesansni antikvar i povjesničar, čija su djela bitno utjecala na razvoj potonjih, ali i nekih drugih humanističkih struka. Njegovim se najznačajnijim spisima smatraju: rasprava o prirodi latinskoga, kao i o razvoju talijanskoga jezika *De verbis Romanae locutionis* (O riječima rimskoga govora, 1435.); *Historiarum ab inclinatione Romanorum imperii decades* (Dekade povijesti od propasti Rimskoga carstva, 1453.), prvi pregled povijesti Apeninskog poluotoka od 412. pa sve do 1441. godine, odnosno do autorova doba [4]; te djelo *Italia illustrata* (Rasvijetljena Italija, o. 1455.), geografsko–povijesna analiza 18 pokrajina Italije. Za razvoj su, ali i za povijest antikvarnih studija nezaobilazna bila Biondova djela: *Roma triumphans* (Rim u trijumfu, 1459.), nadasve iscrpan prikaz javnoga te privatnoga života u starome Rimu, koji je autor priželjkivao postaviti kao model za njemu suvremenu sveopću reformu administrativnih i vojničkih institucija; te *Roma instaurata* (Obnovljeni Rim, 1446.), detaljna rekonstrukcija topografije ove antičke metropole, kao i njezinih najznačajnijih spomenika, no i onih kasnijih, kršćanskih. Potonjim se djelom dokida srednjovjekovni učenjački pristup antičkim materijalnim starinama, a započinje nova, moderna faza antikvarnih studija [5]. Ovaj humanist (Sl.1) bio je ključna figura u formuliranju renesansnoga antikvarnog diskursa te u sistematizaciji antikvarnih studija kao historijske discipline koja je bitno utjecala na gotovo sve aspekte renesansno–humanističke kulture, ali također i na evoluciju interdisciplinarnosti u domeni proučavanja kulturne povijesti.

Sl.1 – Portret Flavija Bionda iz 18. stoljeća, rad Giovannija Bonazze (i njegove radionice; mramorni bareljef, Museo d'arte, Padova)

Djelo koje nastojimo prikazati ovim radom, odnosno predložiti mu adekvatnu pedagoško–edukativnu svrhu, Flavio Biondo započeo je pisati 1444. godine. Bio je to za ondašnje vrijeme nadasve zahtjevan i opsežan znanstvenički te spisateljski poduhvat, koji je u sebi kombinirao različite elemente topografskih, arheoloških te filoloških istraživanja. Na njemu je radio približno dva ljeta – zgotovio ga je, dakle, 1446. godine [14]. Temeljna je Biondova namjera pri pisanju *Romae instauratae* bila da njome sustavno te detaljno rekonstruira topografiju drevnoga i velebnog, antičkoga grada Rima, odnosno da zaboravu otrgne barem dio njegove prošlosti. Djelo je konceptirano u tri knjige (liber), koje su, pak, podijeljene u najčešće kraće odjeljke (caput) čije su nazive izdavači 15. i 16. stoljeća znali tiskati na marginama stranica. Knjigama prethodi proslav (Sl.2) s posvetom tadašnjem papi Eugenu IV. [3]. Uz nisku digresija, kao i različitih osvrta djelo donosi sljedeće glavne teme [13]:

Sl.2 – Početak proslova u manuskriptu djela iz oko 1450. godine
(New Haven, Yale University Library, MS. Beinecke 779, fol. 3r)

o prva knjiga ›

geografski smještaj Rima i podrijetlo rimskoga imena, zatim prikaz gradskih vratiju i vatikanske znamenitosti, rimski obelisci te sedam brežuljaka grada Rima, podroban prikaz građevina brežuljka Eskvilina i Dioklecijanove terme;

o druga knjiga ›

nastavak analize rimskih kupališta, opet o zgradama Eskvilina te obližnjega Viminala, opis raznih rimskih lokaliteta te gradskih četvrti (Carinae, Suburra itd.), najznačajniji rimski hramovi (npr. Jupiterov, Janusov, tzv. „Vestin“ itd.), zatim najznačajnija antička državna zdanja (npr. senat, komicij, riznica itd.), deskripcija većih rimskih teataru te koncept i podrijetlo kazališnih predstava;

o treća knjiga ›

rimski amfiteatri i cirkovi – građevine za zabavu puka (panem et circenses), raznorodne znamenitosti grada Rima (Palača cara Nerona, Trajanov forum, slavoluci, Panteon itd.), autorova apoteoza suvremenomu papinskom Rimu.

Ovo je djelo po svojoj inovativnosti, po metodi istraživanja i koncepciji postalo svojevrsnim svjetionikom te ishodištem za razvoj modernih antikvarnih studija [8]. Kao takvo izvršilo je golem utjecaj na kasnije autore, napose antikvare, arheologe i povjesničare, a posebice će narednih stotinu godina od svojeg objavljivanja, dakle otprilike do polovine 16. stoljeća, ostati neprikosnoveno kao stručni katalog rimskih spomenika i ruševina [9]. Valja također istaknuti da je nekoliko primjeraka tiskanih izdanja ovoga djela, koji datiraju iz doba renesanse, pohranjeno u Zbirci rukopisa i starih knjiga (Rara) Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu. Među njima, dva

su sačuvana primjerka drugoga izdanja ovoga djela iznimno značajna za hrvatsku kulturu jer ih je 1481. te 1482. u svojoj veronskoj radionici [6] bio otisnuo najvažniji hrvatski tiskar inkunabula Dobrić Dobričević (Boninus de Boninis; rođen na otoku Lastovu 1457. ili početkom 1458. godine, a umro u talijanskom Trevisu 1528.) [11].

Inače, povjesničar Arnaldo Momigliano u svojem je za kulturnu povijest iznimno značajnom eseju *Antička povijest i antikvar* (Ancient History and the Antiquarian), objavljenome 1950. prvi put sistematično izložio teoriju renesansnog antikvarizma kao jednog od fenomena ključnih za razvoj onodobne misli [10]. Po njemu, dakle, antikvarizam – čiji je glavni protagonist u 15. stoljeću bio upravo Biondo – uključuje metodologiju koja se ponajprije zasniva na sustavnom skupljanju relikata prošlosti i njihovoj interpretaciji, a neraskidivo je povezan s ljudskom percepcijom vremena jer oblikuje slojevitost svijest o prošlosti, upravo zbog spomenutog kolekcioniranja raznovrsnih materijalnih i nematerijalnih svjedočanstava prošlih vremena [1]. Dalje ističući njihovu pedantnu privrženost detalju, Momigliano antikvare kvalificira kao stručnjake kojima je bio nužan sistematičan red pri obradi predmeta te podataka, bilo da im je sve to pomagalo u razrješavanju problema istraživanja ili ne – za razliku od povjesničara, koji su svoje studije obično organizirali kronološkim slijedom [10]. Jednostavnije rečeno, antikvarizam je pretpostavljao ljubav prema raznim vrstama starina (ovaj renesansni prvenstveno antičkima), a zatim i htijenje da se one revno sakupljaju, sistematiziraju i kategoriziraju, popisuju i opisuju, bez pretjerane želje za njihovim smještanjem u širi kontekst vremena iz kojega potječu, tj. bez znatnijih traganja za dubljim povijesnim značenjima te uzročno–posljedičnim vezama koje je kontinuitet njihova postojanja možda stvorio. Shodno tomu, antikvarni su spisi mnogo više bili katalozi starih spomenika i natpisa, običaja, institucija, kao i ostalih materijalnih te nematerijalnih relikata prošlosti, nego što su bili povijesne analize ili sinteze starih razdoblja. Antikvarima su, dakle, starina i njezin opis predstavljali cilj dok su historičarima bili tek jedno od sredstava za jasnije razumijevanje prošlosti.

2. Prijedlozi primjene djela u nastavi

Srednjoškolski gimnazijski nastavni plan i program latinskoga jezika, isključivo za koji ćemo u ovome poglavlju pokušati dati prijedloge implementacije dotičnoga Biondova teksta, jer je za strukovnu te osnovnoškolsku razinu potonji ipak ponešto prezahhtjevan, uglavnom se usredotočuje na usvajanje jezičnoga – morfološkoga, sintaktičkog i leksičkog – znanja klasičnog latiniteta, ali i na obradu popratnih tema iz rimske povijesti i kulture, literature, civilizacije, kao i mitologije. Doduše, u vrlo se ograničenom opsegu četverogodišnja inačica srednjoškolskoga kurikula, odnosno onoga namijenjenoga klasičnim gimnazijama, ipak ovlaš dotiče srednjovjekovnoga i novovjekovnoga latiniteta, a napose hrvatskoga latinizma, no potonje po našem sudu nije dostatno da bi učenici spontano percipirali latinski jezik kao integralni dio europske kulture i nakon propasti Rimskoga carstva, uostalom sve do prije par stotina godina. Upravo bi zato jedna od važnijih zadaća svih edukatora latinskoga jezika trebalo biti akcentuiranje višemilenijskoga trajanja uporabe ovoga jezika, kao i njegovo smještanje u kontekst postantičke europske te hrvatske kulturne i znanstvene, historijske i literarne baštine. Smatramo da bi Roma instaurata Flavija Bionda itekako mogla biti korisna kao edukativni materijal podesan za fokusiranje na navedene nastavne ciljeve, no i za savladavanje redovitih zadataka, proizišlih iz važećega nastavnog plana te programa, kao i za uvođenje interdisciplinarnih komponente u isti. Imajući sve to na umu, u nastavku navodimo nekoliko mogućih primjera primjene Obnovljenoga Rima u gimnazijskoj nastavi latinskoga jezika. Glavnina se Biondova teksta odlikuje doista jednostavnim, strogim, nekićenim i predvidljivim historiografskim stilom [4], kao i relativno nezahtjevnim, nespecifičnim leksikom. Stoga bi omanji dijelovi spisa mogli biti prikladni ponajprije za pismeno učeničko prevođenje, bilo individualno ili grupno, kao i za morfološku te sintaktičku analizu u dvogodišnjem te četverogodišnjem kurikulu, a u višim razredima (3. i 4.) klasičnih gimnazija u obzir dolazi i ograničena stilistička raščlamba te tumačenje teksta, po mogućnosti skupno uz nastavničku asistenciju.

Djelo nudi mnoštvo informacija o antičkim znamenitostima Rima te o njegovim poznatim urbanim i arheološkim lokalitetima [2] pa je, pogotovo kada se govori o povijesno–civilizacijskom aspektu nastave latinskoga jezika, pogodno i za usmeno referiranje. Moguće je, dakle, učenicima u zadaću

dati da samostalno interpretiraju dio teksta pa zaključke i podatke do kojih su došli povežu sa stečenim znanjima iz drugih nastavnih predmeta, prije svega povijesti te likovne umjetnosti, a zatim o tome izlažu pred razredom. Ova se problematika može obrađivati i aplikacijom frontalne nastave pri čemu će nastavnik poticati dijalog s učenicima te ih animirati na međusobnu debatu o njihovim relevantnim iskustvima i znanjima vezanima uz dotične teme, kao i navoditi učenike na povezivanje znanja o spomenutoj materiji koja su u domeni drugih školskih predmeta. Pred nastavnikom će, doduše, biti nešto teži zadatak, ali ne i neostvariv, bude li zahtijevao od učenika primjenu više razine znanja, dakle one kritičke. Potonje bi se moglo postići izoliranjem ponekih problematičnih mjesta u Biondovu tekstu, bilo da je riječ o pogrešnim atribucijama i datacijama spomenika ili sličnom [8], pa slijedom toga problematiziranjem dotičnih pasusa u razrednoj raspravi ili kroz samostalni učenički rad te izlaganje, gdje će opet biti nužna primjena znanja iz ostalih srednjoškolskih predmeta. Ovime bi se, dakle, aktivirala dva osnovna zahtjeva suvremenog odgojno-obrazovnog procesa, a to su nastavnički rad s učenicima na usvajanju, kao i trajnom vježbanju njihova kritičkoga promišljanja te integracija znanja iz različitih obrazovnih područja.

Kako već to logično proizlazi po naravi same stvari, djelo također nudi i zorno razmatranje konteksta petnaestostoljetnoga humanističkog literarnog stvaralaštva pa se učenike ponajprije može upoznati sa životom i djelom Flavija Bionda te s književnim, kao i umjetničkim gibanjima razdoblja u kojem je djelovao. Također je poželjno ukratko razlagati i o drugim sličnim djelima nastalima u 15. te 16. stoljeću [7], kao i o njihovim autorima (npr. Poggio Bracciolini, Leon Battista Alberti, Andrea Fulvio, Bartolomeo Marliani itd). U slučaju solidne prijemčivosti učenika na latinski tekst Romae instauratae, mogu se među djelima ostalih ranorenesansnih autora probati neka pogodna poglavlja na jeziku izvornika koje se onda može grupno ili individualno gramatički ili stilistički komparirati s podesnim izvadcima iz Flavijeva spisa, a sve u cilju boljega razumijevanja latinizma 15. stoljeća.

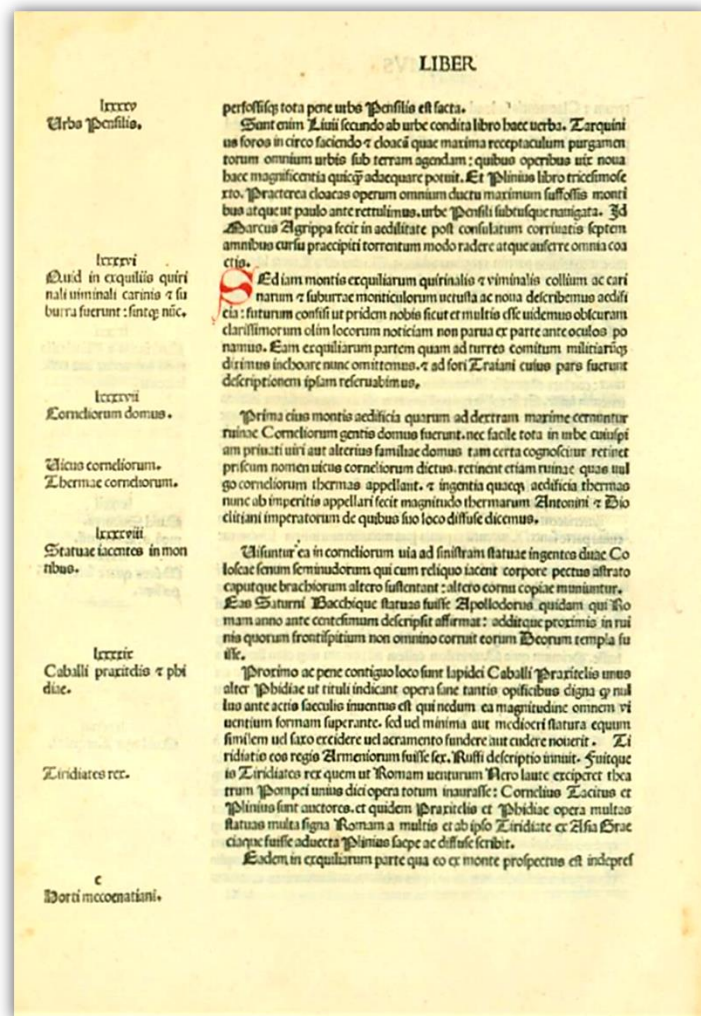
Utilizirajući blagodati interdisciplinarnoga pristupa nastavi moguće je također organizirati dodatnu ili pak terensku aktivnost tijekom koje bi nastavnici relevantnih gimnazijskih predmeta (latinski jezik pa likovna umjetnost, povijest, hrvatski jezik i književnost, talijanski jezik itd.), svaki iz motrišta svoje struke, obrazlagali važnost ovoga spisa za povijest kulture, književnosti, znanosti, kao i jezika. Potonje je, dakle, uputno ostvariti u školi (dodatna nastava) projicirajući učenicima istodobno s izlaganjem te raspravom pomno probrane stranice iluminiranih inkunabula, kao i manuskripata ovoga djela, čije su reprodukcije jednostavno dostupne u slobodnom pristupu (open access) na mrežnim stranicama digitaliziranih kolekcija nekolicine najpoznatijih svjetskih knjižnica. U velikome mjerilu vidljiv tekst, kao i iluminacije te inicijali pomoći će nastavnicima da iz različitih rakursa atraktivno raščlane materiju.

Još je interesantnija solucija studijski posjet Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu, odnosno njezinoj Zbirci rukopisa i starih knjiga (terenska nastava), koja čuva nekoliko primjeraka ovoga i ostalih Biondovih djela tiskanih krajem 15. i u 16. stoljeću. Pritom bi se učenicima omogućio uvid u procese čuvanja te manipulacije ovakvom vrstom građe, kao i neposredan kontakt s vrlo vrijednim knjigama starim petstotinjak godina, za što smatramo da znatno doprinosi zanimljivosti nastave te lakšem učenju novih informacija. Isto tako, držimo da bi iščitavanje teksta izravno iz najstarijih tiskanih izdanja predstavljalo učenicima privlačan izazov, koji bi bio pogodan i za uočavanje te raščlambu grafijskih osobitosti teksta i pisma (Sl.3).

3. Kratka zaključna misao

Iako se kurikuli latinskog jezika u klasičnim s jedne i ostalim vrstama gimnazija s druge strane podosta razlikuju, prije svega u dvostruko duljem trajanju klasičnog koji nudi mnogo više prilika za primjenu razmatranog teksta u nastavi i u općim se, jezičnima, kao i prirodoslovno-matematičkim gimnazijama zasigurno može iznaći načina te vremena da se barem djelić ranije spomenutih

prijedloga implementacije uvede u plan i program nastave latinskog jezika, čime bi se ona bitno obogatila. U prilog tomu zasigurno ide i činjenica da se oveći dio ovoga djela sastoji od izravnih citata preuzetih iz spisa lektirnih antičkih autora, koji su zajedno pomno spojeni u jednu veliku literarnu slagalicu u kojoj međudjeluju te se uzajamno nadopunjuju [12], pa bi identifikacija navedenih u ovome tekstu dala nastavi dodatnu dimenziju. Novi te raznolikiji sadržaji poput ovoga zasigurno bi promijenili percepciju većine učenika vezanu uz kontinuitet latinskog jezika od antike do recentnijih povijesnih razdoblja te uz njegovu ulogu i značaj u srednjovjekovnoj i novovjekovnoj kulturi [14], a time možebitno utjecali i na poticanje interesa učenika za revnije učenje te posredno na neophodnu popularizaciju sveučilišnih studija ovoga klasičnog jezika.

Sl.3 – Folium 18v iz iluminiranoga zagrebačkoga primjerka Biondovih djela (koji se čuva u Zbirci Rara NSK; Roma instaurata, Liber I / XCV–IC)

4.Literatura

- [1] Acciarino D. The Nature of Renaissance Antiquarianism: History, Methodology, Definition. Acta antiqua Academiae scientiarum Hungaricae. 2017;57:485–502.
- [2] Brizzolaro AM. La Roma instaurata di Flavio Biondo: alle origini del metodo archeologico. Atti dell'Accademia delle scienze dell'Istituto di Bologna – Classe di scienze morali – Memorie. 1979/80;76:29–74.
- [3] Burckhardt J. Kultura renesanse u Italiji. Zagreb: Prosvjeta; 1997.

- [4] Cochrane E. *Historians and Historiography in the Italian Renaissance*. Chicago: University of Chicago Press; 1981.
- [5] Fubini R. Biondo, Flavio. U: Ghisalberti AM, ur. *Dizionario biografico degli Italiani*. vol. X. Rim: Istituto della Enciclopedia Italiana; 1968. str. 536–559.
- [6] Jurić Š. Dobričević, Dobrić. U: Macan T, ur. *Hrvatski biografski leksikon*. sv. 3. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža; 1993. str. 430–432.
- [7] Kritzer RE. *Renaissance Rome Descriptions in Comparison*. *Bibliothèque d'Humanisme et Renaissance*. 2010;72:113–125.
- [8] Mazzocco A. *Biondo Flavio and the Antiquarian Tradition* [disertacija]. Berkeley: University of California; 1973. 313 str.
- [9] McCahill EM. *Rewriting Vergil, Rereading Rome: Maffeo Vegio, Poggio Bracciolini, Flavio Biondo, and Early Quattrocento Antiquarianism*. *Memoirs of the American Academy in Rome*. 2009;54:165–199.
- [10] Momigliano A. *Antička povijest i antikvar*. Zagreb: Matica hrvatska; 2012.
- [11] Pelc M. *Renesansa*. Zagreb: Naklada Ljevak; 2007.
- [12] Robathan DM. *Flavio Biondo's Roma instaurata*. *Medievalia et Humanistica – New Series*. 1970;1:203–216.
- [13] Špikić M. *Humanisti i starine: od Petrarke do Bionda*. Zagreb: FF press; 2006.
- [14] Weiss R. *The Renaissance Discovery of Classical Antiquity*. Oxford: Basil Blackwell; 1969.

4.1. Popis slikovnih priloga

Sl.1) Portret Flavija Bionda iz 18. stoljeća, rad Giovannija Bonazze (i njegove radionice; mramorni bareljef, Museo d'arte, Padova). Izvor: Padova musei civici [pristupljeno 6. prosinca 2022.].

Dostupno na: <https://padovamusei.it/it/musei/museo-arte-medievale-moderna/collezioni/scultura/ritratto-flavio-biondo>

Sl.2) Početak proslova u manuskriptu djela iz oko 1450. godine (New Haven, Yale University Library, MS. Beinecke 779, fol. 3r). Izvor: Yale University Library Digital Collections [pristupljeno 6. prosinca 2022.]. Dostupno na: <https://collections.library.yale.edu/catalog/10267705>

Sl.3) Folium 18v iz iluminiranoga zagrebačkoga primjerka Biondovih djela (koji se čuva u Zbirci Rara NSK; Roma instaurata, Liber I / XCV–IC). Izvor: Digitalne zbirke Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu [pristupljeno 6. prosinca 2022.]. Dostupno na:

<https://digitalna.nsk.hr/pb/?object=view&id=582867&tify=%7b%22pages%3A%5b42%5d%2C%22view%3A%3A%7d&tify={%22pages%3A%5b42%5d%2C%22view%3A%3A%7d>

Stručni rad

ČITALAČKA ZABAVA

– Kako kroz igru i kretanje potaknuti interes za čitanje?

Alenka Kandrič
Osnovna šola Olge Meglič Ptuj

Sažetak

Kao knjižničarki važno mi je inspirirati učenike i usaditi im ljubav prema knjizi i čitanju. U poplavi digitalizacije želim pobuditi njihov interes posebno za knjige u fizičkom obliku. Mobilni telefoni i internet postali su način života djece. Djeca su okovana na statičan položaj, bez kretanja, aktivnosti na svježem zraku, a nerijetko i na potpuno nezdrav način života, nemogućnost vlastite mašte i razmišljanja. I gdje u svemu tome naći mjesta za pravu "staru" knjigu koju možete uzeti u ruke, pomirisati, opipati, vidjeti, dodirnuti i okusiti? A kako sve to spojiti s vježbanjem ili boravkom u prirodi? Takva i slična pitanja nas učitelje neprestano tjeraju na kreiranje novih i atraktivnih metoda i oblika rada. U članku želim pokazati pojedine primjere dobre prakse koje koristim u svome radu, a koji povezuju čitanje s kretanjem ili boravkom u prirodi kroz razne aktivnosti. Želim naglasiti da su takve aktivnosti djeci zanimljive, ujedno potiču ljubav i motivaciju za čitanje, a prije svega ukazuju na važnost kretanja u samom odgojno-obrazovnom procesu. Ujedno, takvim aktivnostima osiguravate djetetu zdrav način života, što s vremenom može postati dobra navika. Igra kretanja istovremeno je i učenje i igra.

Ključne riječi: čitanje, kretanje, aktivno provođenje slobodnog vremena, priroda, izazov

1. Uvod

Za učitelje i druge stručnjake u odgojno-obrazovnom procesu inovacije i promjene u načinu života neprestano predstavljaju izazove i različite pristupe nastavi. Budući da djeca vrlo rano ulaze u odgojno-obrazovni proces osnovne škole, kao peto-šestogodišnjaci, pri planiranju je potrebno stalno pratiti njihove potrebe za kretanjem. Sve je očitiije da današnji način života zahtijeva potrebu za kretanjem u svim dobnim razinama. Upravo iz tog razloga pedagoški djelatnici nastoje u svoj rad uključiti što više sportskih aktivnosti i aktivnosti u pokretu. Kretanje je izuzetno važno za razvoj djeteta, kako u predškolskoj dobi, tako i u osnovnoj školi. Svojom živošću i razigranošću dijete usvaja različite kretnje i motoričke vještine, a ujedno stječe iskustva koja utječu na njegov mentalni razvoj, razvoj socijalizacije, komunikacije i emocija. Sve to povoljno utječe na učenje i kognitivni razvoj djece. Također u percepciji čitanja. Dokazano je da tjelesno slabiji učenici i manje tjelesno aktivna djeca imaju lošije ocjene i slabiji školski uspjeh od fizički sposobnije i aktivnije djece. U jednoj američkoj studiji, u kojoj je sudjelovalo milijun djece oba spola u dobi od 10 do 14 godina, pronašli su karakterističnu vezu između uspjeha u čitanju i njihove fizičke sposobnosti. [1]

Dijete do 15. godine života (osnovnoškolsko obrazovanje) još uvijek je izrazito prijemčivo za motoričko učenje, stoga je nužno uključivanje kretanja iskoristiti u svim procesima poučavanja i učenja. Crvena nit ovogodišnjeg projekta Nacionalni mjesec zajedničkog čitanja upravo je povezanost čitanja i tjelovježbe.

U aktivnostima koje ću prezentirati svakako sam slijedila glavni cilj ovog projekta - povezati čitanje i kretanje, kao i specifične ciljeve:

- promicanje/stvaranje zdravog načina života, vještina i razvoja općenito
- uloga kvalitetnog provođenja slobodnog vremena i opuštanja
- formiranje kreativne osobnosti i pozitivnog stava prema čitanju i vježbanju
- cjeloživotni razvoj i obogaćivanje sposobnosti u području čitanja i kretanja - vitalnost, dobrobit
- pokreti namijenjeni/prilagođeni osobama s različitim ograničenjima, interesima, potrebama
- rehabilitacijski/terapijski aspekti čitanja i kretanja.

Osim toga, glavna vodilja u osmišljavanju projekta bila im je misao irskog književnika i političara Richarda Steelea (1672-1729), koji ističe povezanost uma i tijela, između kretanja, sporta i mentalnog razvoja: „Čitanje je za um što je vježba za tijelo.” [2]

2. Primjeri dobre prakse

Budući da su kretanje i zdrav način života izuzetno potrebni u životu djeteta, tinejdžera i, naravno, odraslog čovjeka, u planiranje odgojno-obrazovnog rada vezanog uz čitanje i knjige nastojim uključiti aktivnosti koje su izravno ili neizravno vezane i uz kretanje. Tijekom procesa čitanja i igre učenici mogu upoznati i doživjeti različite aktivnosti te se pritom dodatno motivirati za čitanje. To dokazuje da igra pokretom može biti učenje, a u isto vrijeme učenje je i igra. U nastavku predstavljam četiri takve aktivnosti, koje koristim u svome radu.

2. 1 „Prišij konac i povuci“

Ovo je vrlo učinkovita metoda za najmlađe, primjerice do 3. razreda osnovne škole. Ovi mališani svakodnevni su posjetitelji knjižnice i nevjerojatno vole slušati bajke. No, zbog njihove razigranosti i stalne potrebe za kretanjem, koncentracija im je iznimno kratkotrajna. Stoga metoda čitanja na način da sjednete ispred njih i počnete čitati često nije dovoljna. U svakom slučaju prije čitanja potrebno je poticati dobru unutarnju motivaciju za slušanje te voditi računa o pravilnom držanju tijela djece. Dok slušaju, djeca se često protežu, leže, bacakanjem udaraju po drugima i brzo može nastati cijeli cirkus. Osim toga, nepravilno držanje dovodi do naprezanja mišića, umora pojedinih organa, a sve to dovodi do kroničnog pogoršanja držanja tijela. Ako se takvo stanje stalno ponavlja, kralježnica se neminovno krivo savija i to može uzrokovati deformacije kostura. [3] Kako bih to izbjegla, prilikom pripovijedanja bajki prakticiram metodu „Prišij konac i povuci“. Prije slušanja zamolim učenike da se udobno smjeste na podu u turski sjed. Zatim ih zamolim da desnom rukom prišiju zamišljenu nit na glavi (slika 1). Kad sama ilustriram "šivanje" konca na glavi, učenici ponavljaju za mnom. Kad osjetimo da je konac dovoljno čvrsto prišiven, pokušavamo ga povući prema gore. Zanimljivo je da ponekad učenici kažu da nije dovoljno sašiveno i da ga treba još malo sašiti (pa lako uranjaju u svijet mašte, iako u stvarnosti nema pravog konca). Kad je konac dovoljno prišiven, zamolim ih da ga snažno povuku prema gore kako bi se njihova kralježnica dobro ispravila i istegnula. I u takvoj su poziciji spremni slušati. Ako im u međuvremenu tijelo ponovno počne kliziti, postanu pretjerano nemirni, samo im recite da ponovno povuku uzicu, isprave i istegnu kralježnicu i spremni su ponovno slušati.

Slika 1: »Šivanje konca«

2. 2 Čitateljski i mobilni izazovi

Ovu aktivnost provodili smo u vrijeme korone, kada se odvijala nastava na daljinu. Ali to se može učiniti bilo kada. Zapravo, bili su uključeni svi učenici škole. Kako bih ih odmaknula od tada posebno aktualnih ekrana računala, tableta i mobitela, odlučila sam se za sasvim poseban čitateljski izazov. Poslala sam im upute da s kućne police uzmu bilo koju zanimljivu knjigu, novine, reviju i izaberu jedan od dolje navedenih izazova i jednostavno uživaju u čitanju. Budući da sam bila nevjerojatno znatiželjna kako će izvršiti zadatak, zamolila sam ih da mi pošalju fotografiju tijekom izazova (koju bi trebao snimiti član obitelji) ili da napišu svoje dojmove o ovom zadatku. Čitalački izazovi bili su vezani uz kretanje ili boravak na svježem zraku. Neke od izazova čitanja predstavljam u donjoj tablici, no, naravno, svaki ih izvođač može prilagoditi na svoj način (Tablica 1).

Tablica 1: Čitateljski izazov

ČITAM VANI NA BALKONU, TERASI ILI BILO KOJEM ZANIMLJIVOM PROSTORU IZVAN KUĆE. Dobro se obuci da ti ne bude hladno.	IDEM U ŠETNJU U DVIJE RAZLIČITE CIPELE, ONDA PRONAĐEM ODGOVARAJUĆI MIRNI KRUG I ČITAM. Sviđa mi se. A tebi?
PENJEM SE NA OBLIŽNJE DRVO I ČITAM. Čovjek se odmara i opušta. (Slika 1)	OKOTRLJAM SE LIJEVO I DESNO PO PODU DNEVNOG BORAVKA, ONDA LEGNEM I ČITAM. Zar nije zabavno?
ČITAM KUĆNOM LJUBIMCU ILI OMILJENOJ IGRAČKI. I TO IZVAN KUĆE. Kako si prošao? (Slika 2)	IZVODIM SPORTSKU VJEŽBU U SVAKOJ PROSTORIJI U KUĆI (po izboru). NASTAVIM S ČITANJEM U KREVTU RODITELJA. Mega, zar ne?
IZVODIM ŠTO VIŠE SKLEKOVA, A ONDA ČITAM ISPOD KUHINJSKOG STOLA. Vau! Čarški, zar ne?!	ČITAM NA JEDNOJ NOZI. Koliko vremena ti je uspjelo izdržati? Izazovi I drugog člana obitelji.
NAPRAVIM 20 ČUČNJEVA U KUHINJI, 2 KOTRLJANJA U HODNIKU, 15 SKOKOVA U SPAVAČOJ SOBI ZATIM ODLAZIM U KUPAONICU I ČITAM. Lezi u kadu ili sjedni pod tuš.	PRETVARAM SE DA ČITAM U MIKROFON U OBLIKU PJEVANJA. ZAJEDNO PLEŠEM U RITMU KOJI SAM STVARAM. Usuđuješ li se?
ČITANJE... MOJA VLASTITA IDEJA	

Reakcije učenika bile su više nego odlične. Dobila sam više od 200 fotografija učenika koji čitaju na razne načine: na trampolinu, u kadi, na drvetu, na krovu, u vrtu, ispod stola, čitanje ljubimcima, na glavi, ležeći, u turskom sjedu, kretanjem ili boravkom na svježem zraku. I što je također jako bitno – neizmjereno su uživali. U aktivnosti se, dakle, vodilo računa o nekoliko stvari: o zdravlju, užitku, a na kraju, ali ne manje važno, učenici su shvatili da ima puno toga zanimljivog za čitanje kod kuće. Ako je barem šačica djece kasnije kod kuće posegnula za građivom i smislila zanimljiv pokretni izazov uz čitanje, svrha aktivnosti je bila postignuta.

Donosim neke od njihovih dojmova:

„Samo čitanje ideja za čitateljski izazov izmamilo mi je osmijeh na lice. Jeste li ikada pokušali čitati u kadi ili pod tušem? Jeste li ikada čitali na drvetu? (Slika 1). Jeste li ikada pokušali čitati stojeći na jednoj nozi? Dobili smo puno ideja. I sama sam odlučila pročitati knjigu svom psu Mišku. Odabrala sam kraću knjigu, slikovnicu, i Miško i ja smo je zajedno listali. Primijetila sam da mu je koncentracija opadala brže nego meni.“

“Čitam knjigu na drvetu, nosim različite čarape i cipele. Imam četiri slušatelja: sestru, brata, tatu i psa Dinu.“

“Čitala sam sjajnu knjigu po sunčanom vremenu sa šeširom na glavi i sunčanim naočalama. I to na krovu naše nadstrešnice za automobil.“ (Slika 3)

„Jeste li znali da možete čitati i stojeći na glavi? Baš je zanimljivo. Ali nisam dugo izdržao u ovoj poziciji.“

“Napravila sam sklekove, zatim sam ispod kuhinjskog stola čitala knjigu o Harryju Potteru, pomogla sam si lampom jer je bilo malo pretamno.“

“Kad pomislimo da znamo sve njihove moguće "trikove", naši učitelji i dizajneri aktivnosti uvijek nas iznenade.“

Slika 1: Čitanje na drvetu

Slika 2: Čitanje kućnim ljubimcima

Slika 3: Čitanje na krovu

Ponudite li ovu vrstu aktivnosti svojim učenicima, nećete pogriješiti, doista.

2. 3 „Pokaži bajku“

Aktivnost sam provodila s učenicima 1. i 2. razreda u vrijeme jutarnjeg produženog boravka. Zanimljivo je da učenici već vrlo rano ujutro pokazuju potrebu za kretanjem. Stoga pokušavam što više zadovoljiti njihovu potrebu na vrlo različite načine: plesom, razgibavanjem tijela, raznim društvenim pokretnim igrama. Budući da u jutarnjem boravku provodim i aktivnost „S bajkom u novi dan“, kroz koju na različite načine upoznajemo nove bajke, ovog puta koristila sam izmišljenu bajku o dva patuljka, velikom i malom, te o njihovim pustolovinama tijekom dana. Dok sam pričala priču, svojim sam pokretima također pokazivala što patuljci rade. Na primjer: „Živjeli jednom veliki patuljak i mali patuljak, veliki patuljak i mali patuljak, veliki patuljak i mali patuljak...“ Kad sam izgovorila veliki patuljak, dignula sam ruke visoko u zrak, kad sam rekla mali patuljak, čučnula sam. Učenici su slušali i kretali se sa mnom. Ponavljala sam riječi za svaku aktivnost nekoliko puta tako da se i pokret ponavljao. Zatim sam nastavila: „Obuli su lijevu cipelu i desnu cipelu, lijevu cipelu i desnu cipelu...“ Pokretom smo pokazivali da su na nogama jedna i druga cipela. „Desnom rukom su češljali desnu stranu glave, češljali su desnu stranu glave, češljali su desnu stranu glave...“ Zatim smo ponovili aktivnost za lijevu ruku i lijevu stranu glave. Nastavila sam: „Otišli su u dvorište, gdje su preskakali kamenčiće, preskakali kamenčiće, preskakali kamenčiće...“ Učenici su pritom skakali. „Zatim su vidjeli mačku i psa, mačku i psa, mačku i psa...“ Naizmjenično smo prikazivali mačku i psa kako stoje na sve četiri, mačku ispupčenih leđa, psa pogrbljenih leđa (slika 4). „Pokušali su ih uhvatiti, pa su trčali, trčali, trčali...“ Trčali smo na mjestu. „Mačka i pas su im pobjegli. Pa su se nastavili igrati. Skakali su visoko, visoko, visoko. Postali su umorni, legli su na travu i zaspali, zaspali, zaspali. Ubrzo su se opet probudili i rastezali, rastezali, rastezali...“ I tako dalje. Možete smišljati bajku koliko god želite, sve dok je radnja djeci zanimljiva i dok se ne razigraju. Zatim smo sjeli u krug i razgovarali o tome postoje li patuljci doista. Mišljenja su bila različita. Rekla sam im da znam priču o Tajni starog dvorca (Ursula&Gisela Dürr: Tajna starog dvorca) i saznala da bi je i sami željeli upoznati. Pa sam im uz divnu slikovnicu počela pričati bajku. Slikovnica nije bila nova. Bila je prilično uništena i, najvjerojatnije, zbog toga, u posljednje vrijeme rijetko posuđivana. Na kraju su bili jako impresionirani knjigom i patuljcima. Neki su također ilustrirali patuljke (slika 5). Rekla sam im da ovu knjigu mogu posuditi u školskoj knjižnici i da u njoj imamo još nekoliko knjiga o patuljcima. I što se zatim dogodilo? Istog su dana, prvom prilikom, odjurili u knjižnicu (slika 6) i

pograbili sve knjige primjerene njihovoj dobi, u kojima se kriju ovakvi i drugačiji patuljci. I znate što? Sljedeći put kad sam bila s njima na jutarnjem boravku, pitali su me: "Hoćeš li nam danas opet pričati priču da vježbamo uz nju?"

Slika 4: Prikazivanje mačke

Slika 5: Ilustracija patuljaka

Slika 6: Posjet knjižnici

2. 4 "Čovječe, čitaj i ne ljuti se" i "Čitalački slalom"

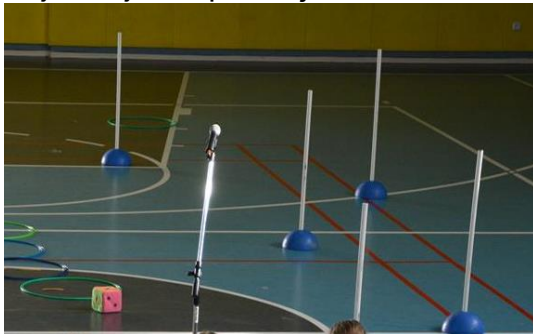
Ove dvije aktivnosti bile su provedene na proglašenju zlatnih čitatelja. Riječ je o učenicima koji su kroz svih devet godina školovanja osvajali čitateljsku značku. Osim knjižne nagrade za najbolje čitatelje, ovakvi su događaji i poticaj drugima da je čitanje važno i da se isplati čak i kod pokazivanja općeg znanja. I na kraju, ali ne manje važno, čitanje možemo organizirati tako da bude iznimno zabavno. Čak ni sama postava za igre nije zahtjevnja i može se prilagoditi vlastitim željama i potrebama. Aktivnosti smo izvodili u teretani. Polje za igru "Čovječe, čitaj i ne ljuti se" izradila sam pomoću hula hoop obruča (slika 7), a "Čitalački slalom" pomoću stalaka za TZK (slika 8). Sudjelovali su učenici od 6. do 9. razreda. Budući da su igre bile i natjecateljskog karaktera, izazvala sam učenike 9. razreda (kao najiskusnije čitače) da svaki odjel formira dvije grupe po 5 učenika. Ostali učenici bili su navijači. Započeli smo igrom „Čovječe, čitaj i ne ljuti se“. U svakom prstenu bio je dio teksta iz poznatih knjiga, koje su učenici 9. razreda (najvišeg razreda osnovnoškolskog obrazovanja u Sloveniji) morali čitati tijekom školovanja. Svaka grupa odredila je jednog bacača kocke i četiri natjecatelja koji su se morali kretati poljima prema broju točkica na kocki. Kada je natjecatelj stigao na određeno polje, trebao je naglas pročitati tekst i reći kojem dijelu književnog djela taj tekst pripada. Mogao se posavjetovati sa svojom grupom. Ako je točno odgovorio, mogao je ostati na mjestu, u protivnom se morao vratiti na mjesto gdje je bio prije. Navijači su, naravno, mogli navijati, ali nisu smjeli sugerirati odgovore. Kako bi igra bila još zanimljivija, natjecatelj se morao kretati poljima na specifične načine određene brojem točkica na kocki koju bacač baca (tablica 2). Pobjedila je skupina čija su sva četiri natjecatelja prva stigla na cilj.

Tablica 2: Određivanje načina kretanja na temelju broja točkica na kocki

1. Skok.
2. Zečji skokovi.
3. Oponašaj let ptice.
4. Žablji skokovi.
5. Hodanje na sve četiri.
6. Skakutajući.

Slično je bilo i u igri „Čitalački slalom“. Ovoga puta učenici su se kretali između stalaka za TZK prema broju izbačenih točkica na kockici (prošli su onoliko stalaka koliko je točkica bacač dobio na kockici, i to na način iz tablice 2). Na stupcu do kojeg su došli, odabrali su tekst koji su morali pročitati prema dodatnom uvjetu broja izbačenih točkica (Tablica 3). Uz ovo bilo je u dvorani puno smijeha. I u ovoj igri pobijedila je skupina čija su sva četiri natjecatelja prva stigla na cilj.

Slika 6. Stalci za TZK za čitalački slalom

čitanja

1. Čitati sanjivo.
2. Čitati tekst naopako.
3. Umjesto svih samoglasnika čitaj samoglasnik a.
4. Čitaj vrlo brzo bez zastajkivanja.
5. Svaku riječ započnite slovom o.
6. Poskakuj dok čitaš.

Tablica 3: Određivanje načina

Ovo je bila jedna od aktivnosti kojoj su se učenici jako razveselili. Potom sam morala pripremiti još dosta sličnih za druge učenike, koji su ovoga puta bili sudjelovali samo kao gledatelji i navijači. Možda je upravo to potaknulo nekog učenika da i sam odluči postati zlatni čitač.

3. Zaključak

Ovo je samo nekoliko primjera u kojima možemo povezati čitanje s kretanjem. Dobar pedagog koristi svoje znanje u svom radu i različitim pristupima, metodama i organizacijom ostvaruje zacrtane ciljeve. Toga sam itekako svjesna, stoga svoj nastavni rad nastojim planirati na način da bude što atraktivniji, motivirajući i učinkovitiji za učenje. Igra je ona koju učenici uvijek iznova žele, ali ih način života često tjera da igraju računalne igrice umjesto društvenih, usmjerenih i pokretnih igara. Zato je još važnije da ciljno kretanje i igra budu dio svakodnevnog pedagoškog procesa. Na taj način djeca zadovoljavaju svoje socijalne, emocionalne, intelektualne potrebe i potrebe za kretanjem. Tako se razvijaju holistički. Osim toga, igra koju možete izvoditi u grupama s učenicima važan je element koji ne poznaje granice, dob, rasu, bogatstvo ili siromaštvo. Pravilno pripremljene i dozirane kretne i motivacijske igre, prilagođene razvojnom stupnju i znanju djece, mogu biti jedno od najsnažnijih obrazovnih i odgojnih sredstava koje kao učitelj imate na raspolaganju. I što je meni kao knjižničarki jako važno, pokretne aktivnosti koje sam provodila s učenicima uz čitanje pokazale su se učinkovitima i na području interesa za knjige. Nakon provedenih aktivnosti povećao se posjet djece knjižnici, a time i njihov interes za čitanje.

4. Literatura

- [1] Škof, B. 2007. *Šport po meri mladostnikov*. Ljubljana: Fakulteta za šport.
- [2] Nacionalni mesec skupnega branja. <https://nmsb.pismen.si/> (pristupljeno 18. 10. 2022.)
- [3] Zurc, J. 2008. *Biti najboljši*. Ljubljana: Didakta.

Stručni rad

DIGITALNE KOMPETENCIJE U OSNOVNOJ ŠKOLI

Bahč Tomaž

Osnovna šola Frana Roša Celje, Slovenija

Sažetak: Digitalni svijet prisutan je u svakodnevnom životu svakog pojedinca u suvremenom svijetu. Kada govorimo o informatici, korištenje računala, a posebno razumijevanje nekih ključnih računalnih koncepata dvije su od temeljnih vještina ili kompetencija za uspješno funkcioniranje u profesionalnom i privatnom životu. S informatikom se susreću sve mlađa djeca, koja imaju drugačiji pogled na računala i tehnologiju od generacija prije njih. Djeca danas odrastaju i razvijaju se u svijetu medija. I prije nego što prohodaju, već su uključeni u tehnološke inovacije koje brzo i bez razmišljanja ubrzo postanu njihov svakodnevni pratilac. Korištenjem dobrog didaktičkog programa i pravilnim pristupom možemo postići puno bolje rezultate učenja uz računalo nego klasičnom nastavom, jer rad na računalu djeluje vrlo motivirajuće na učenike. Računalo se može koristiti kao pomoćno sredstvo u nastavi u svim predmetima u osnovnoj školi. Učitelj sam odlučuje u kojoj fazi odgojno-obrazovnog procesa će ga koristiti. Računalo nam omogućuje povećanje aktivnosti učenika i veću mogućnost individualizacije.

Ključne riječi: studenti, računalo, informatička pismenost.

1. Uvod

Digitalna pismenost jedna je od ključnih cjeloživotnih kompetencija koja uključuje sigurno i kritično korištenje tehnologije informacijskog društva na poslu, u slobodno vrijeme i u komunikaciji. Podržavaju ga osnovne ICT vještine: korištenje računala za pretraživanje, procjenu, pohranu, proizvodnju, predstavljanje i razmjenu informacija te za komunikaciju i suradnju u zajedničkim mrežama putem Interneta. Računala su promijenila lice svijeta posljednjih desetljeća. Njihova uporaba se širi na praktički sva područja našeg života. Korištenje računala i interneta u prve tri godine važno je jer omogućuje učenicima i učiteljima razvijanje vještina i informacijsko-komunikacijskih vještina, što je vrlo važno za njihovo daljnje školovanje i korištenje.

2. Središnji dio

Računala koristimo za komunikaciju, pristup podacima, zabavu, obrazovanje i poslovne svrhe. Osim osobnih računala, postoji niz drugih računala koja imaju značajan utjecaj na naše živote, a nalazimo ih u najrazličitijim uređajima i sustavima kao što su telefoni, satovi, automobili, bijela tehnika, televizori, navigacijski uređaji i igrčke. Također, razvoj informatike i korištenje računala pomogli su razvoju mnogih industrijskih i znanstvenih disciplina kao što su medicina, zrakoplovstvo, arhitektura, povijest, bankarstvo, dizajn, meteorologija i filmska industrija. Računalna revolucija sa sobom je donijela i potpuno novi način razmišljanja, neophodan u suvremenom svijetu [1]. Počeci nastave informatike u osnovnim školama sežu u 1985. godinu, kada je osnovana radna skupina za informatiku. Time je započela organizirana informatizacija u osnovnim školama. U sklopu rada radne skupine organizirali su 150-satni tečaj za nastavnike informatičke djelatnosti te prvo natjecanje iz informatike za učenike osnovnih škola. Na seminarima su nastavnici stekli kompetencije za korištenje e-materijala [didaktički softver, CD, DVD] i hardvera [digitalne kamere, videokonferencijska oprema i dr.] [3]. U suvremenom vremenu i prostoru informacijsko-komunikacijska tehnologija nezaobilazna je i u prva tri razreda osnovnoškolskog obrazovanja. Suvremeni oblici i metode rada s IKT-om u prve tri godine odgojno-obrazovnog procesa usporedno se ažuriraju u vezi s tradicionalnim didaktičkim pristupima. Suvremena didaktička stajališta naglašavaju da nastava više nije samo djelatnost nastavnika. Promijenila se uloga učitelja u poučavanju i učenju pomoću računala. U modernoj školi neke aspekte poučavanja provode sami učenici, dok učitelji djeluju samo kao voditelji. Učitelj usmjerava učenika da sam traži znanje i da ga sam oblikuje. Učitelj pomaže učeniku i prati njegovu učenje. Strategija poučavanja s računalom je karakteristična po tome što računalo može preuzeti cjelokupno posredovanje, vrednovanje i učvršćivanje novog gradiva, znanja, pojmova i povezanosti među njima i tako u osnovi slijedi logiku programirane nastave.

Važan dio učinkovite upotrebe računala u učionici je planiranje. Pri planiranju odgojno-obrazovnog rada vodimo računa o razvojnoj razini učenika, na temelju koje se odlučujemo za odgovarajuća računalna rješenja. Učitelji u kurikulumu određuju odgojno-obrazovne ciljeve, a tek potom odgovarajuća računalna rješenja kojima te ciljeve žele ostvariti [5]. U prve tri godine vrlo je važno kod učenika razvijati početnu pismenost s naglaskom na orijentaciju, grafomotoriku te slušnu i vizualnu percepciju. U ovom razdoblju učenici se uče služiti se uglavnom usmenim tekstovima i kraćim pisanim tekstovima. Stoga ima smisla računalo koristiti kao pomoć u svim područjima djetetova razvoja, pa tako i u učenju materinskoga jezika. U nastavi uz računalo nastavnik je u ulozi moderatora koji didaktičkim računalnim rješenjima usmjerava učenike na aktivno samostalno učenje. Računalo omogućuje učeniku prepoznavanje slova na tipkovnici. Na ovaj način učenici se bave samo pravilnim ustrojem riječi i rečenica, jer nisu opterećeni time kako će nešto napisati, već što će napisati. Posljednjih godina razvijen je niz didaktičkih računalnih programa za nastavu matematike uz pomoć računala, pomoću kojih učitelji mogu usvajati, razvijati i učvršćivati numeričke ideje i pojam broja. Računalne didaktičke igre povećavaju motivaciju, pobuđuju veću pozornost i čine učenje zanimljivijim, posebice onim učenicima kojima matematika nije dovoljno bliska. Iz iskustva primjećujemo da se didaktički programi izrađuju u razvojnoj fazi djeteta, što učitelju omogućuje diferencijaciju. U predmetu upoznavanje okoliša učenici

često promatraju, uspoređuju, zaključuju, predviđaju, predviđaju, zaključuju, opravdavaju i na kraju komuniciraju. Prema iskustvu, sve aktivnosti na tečaju uglavnom su usmjerene na iskustveno učenje. Ipak, računalo možemo koristiti i tijekom nastave o učenju o okolišu. Nastava glazbe također je primarno usmjerena na stjecanje slušne percepcije i radosti pjevanja. Učenici, posebno u prvom trogodišnjem razdoblju, vole pjevati, slušati glazbu, ukratko, vrlo su entuzijastični za nastavu glazbe, stoga je vrlo važno da uz učitelja razvijaju radost prema glazbi. Učitelji mogu učenicima ponuditi glazbeno stvaranje na različite načine. Važno je da shvate da mogu učiti i stvarati glazbu i pomoću raznih računalnih programa.

Programi za računalne igre koji najviše privlače učenike su multimedijски programi. To im omogućuje aktivno sudjelovanje u onome što se događa na monitoru. Na taj način upoznaju računalo kao zanimljiv i zabavan izvor informacija. Tijekom cijele igre neprestano su mentalno aktivni i međusobno surađuju. Obično ih nekoliko sjedi za računalom i aktivno sudjeluje u igri. Samo jedan od njih kontrolira miš. Većina programa vam omogućuje da spremite svoja postignuća i znanje, a kasnije možete nastaviti igru. U igri s računalom iskusniji učenici žele biti u prvim redovima pa ih je potrebno cijelo vrijeme pratiti i omogućiti igru i učenicima koji nisu navikli raditi na računalu. Prije aktivnosti s računalom određujemo pravila i vrijeme koje će provoditi uz računalo jer su neka djeca previše opterećena računalom.

3. Zaključak

Učenici tijekom nastave informatike upoznaju važnost i ulogu računala u suvremenom društvu, pomoću njega traže, prikupljaju i obrađuju podatke te oblikuju, prezentiraju i vrednuju aktualne informacije koje ih zanimaju na radu kod kuće, u školi, i u dokolici. Konsultiraju se i s profesorima drugih predmeta. Učenici moraju shvatiti da je rješavanje pomoću računala samo jedna od metoda, koja ima svoje prednosti i nedostatke. Korištenje računala kod učenika pokreće određene mentalne procese kao što su interes, motivacija i odnos prema radu. Računalo je dobar motivator i može se uvesti u sve faze nastave, od provjere predznanja, usvajanja novih sadržaja, učvršćivanja i produbljivanja znanja do provjere znanja. Pri stjecanju znanja na računalu učenici se susreću s mnogim novim pojmovima i sadržajima. Studenti se ne susreću samo s novim sadržajima kolegija, već i s novim računalnim programima i naredbama vezanim uz ovaj program. Stoga učitelj ne smije zaboraviti da i pri radu s računalom vrijede temeljna didaktička načela kao što su: postupnost, jasnoća, sustavnost i umjerenost.

4. Literatura

- [1.] Demšar, J. [2013]. V šole bi bilo potrebno uvesti pouk računalništva. Didakta.
- [2.] Gerlič, I. [2000]. Sodobna informacijska tehnologija v izobraževanju. Ljubljana: DZS.
- [3.] Marentič Požarnik, B. [2000]. Psihologija učenja in pouka. Ljubljana: DZS.
- [4.] Mori, I. [2001]. Sodobni pristopi bogatijo tradicionalni pouk. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- [5.] Mori, I. [2004]. Učenje in poučevanje z računalnikom na razredni stopnji osnovne šole. Razredni pouk.

Stručni rad

KREATIVNI POKRET ZA BRŽE RAZMIŠLJANJE

Bahč Tomaž

Osnovna šola Frana Roša Celje, Slovenija

Sažetak:

Svi smo svjesni da je kretanje osnovna potreba svakog čovjeka, pa tako i djece ova potreba je još veća. Čak i mala djeca teško miruju i stalno su u nekom pokretu. Uživaju u igrama u kojima mogu trčati, juriti, penjati se... Pokretom izražavaju svoje trenutno raspoloženje. Kad se kreću, opuštaju se, zabavljaju, a pritom puno i uče. Mlađi učenici matematike kroz igru uče puno matematičkih sadržaja. Moramo im stvoriti prikladne situacije na razigran i ugodan način i pobuditi njihovu znatiželju, kreativnost, vještine i druge vrline koje će im pomoći u izračunavanju i učvršćivanju matematičkih pojmova. Kroz razne aktivnosti koje se odvijaju "izvan" školskih klupa, pomažemo povećati zanimanje i predanost učenju. Učeći kroz matematičke igre, učenici će biti više uključeni, postići će bolje rezultate i neće imati osjećaj da uče.

Ključne riječi: pokret, kreativni pokret, matematika, igra.

1. Uvod

Danas često čujemo ili čitamo koliko je kretanje važno u našim životima. Rad, posao i svakodnevica doveli su do toga da premalo pažnje posvećujemo sebi i svojim potrebama. Čak i ako radimo posao koji zahtijeva svu pažnju i koncentraciju, po mogućnosti za radnim stolom, ispred računala, bit će nam puno lakše razmišljati i djelovati ako malo vježbamo. Isto je i s djecom koja trebaju još više kretanja. U školi većinu vremena sjede svoje klupe, ne smiju lutati hodnicima za vrijeme odmora, moraju pratiti na tjelesnom prema uputama učiteljice kod kuće ih čeka ponovno sjedenje za stolom i izrada zadaće.

2. Središnji dio

Metoda kreativnog pokreta je način rada u kojem djeca pokretom izražavaju, osmišljavaju i stvaraju različite obrazovne sadržaje [5]. Stvaranje sa kreće kroz igru. U ovoj metodi dijete komunicira, stvara, opušta se i uči kroz razne didaktičke pokrete, ples i plesne igre, društvene igre, razne oblike opuštanja te upoznaje sva predmetna područja kroz kreativni pokret. Uključivanjem metode kreativnog pokreta u osnovnu školu omogućujemo djetetu učenje metodom igre i učenje kroz umjetnost. Uz takve aktivnosti dijete se cjelovito razvija. U isto vrijeme kada dijete uči kretanje, ono uči i kroz kretanje. Iz razvojne perspektive, postoji recipročan odnos između kretanja i učenja. Zbog potrebe za kretanjem dijete uči o okolini i zbog potrebe za učenjem kreće se u okolini. Bez kretanja dijete bi izgubilo jedan od najosnovnijih načina učenja. Rano učenje je uspješnije kada je uključeno više senzomotoričkih područja, a kretanje to omogućuje. Osim toga, pokret omogućuje djetetu doživljavanje raznih pojava. S razvojne perspektive, djetetovo učenje napreduje od konkretnog prema apstraktnom i od bliskog prema dalekom. U ranom učenju kontakt s konkretnim fenomenima omogućuje kretanje, što je temelj za kasniju apstrakciju. Učenje kroz pokret nije samo stjecanje motoričkih vještina i razvijanje vještina kretanja sposobnostima. U vezi sa svim područjima obrazovanja potičemo kretanje emocionalni, intelektualni i socijalni razvoj učenika.

Uz aktivnosti kretanja učenik razvija sljedeće psihičke funkcije i sposobnosti [3]:

- motoričke sposobnosti: koordinacija, ravnoteža, brzina, snaga, pokretljivost, preciznost,
- samosvijest: stjecanje slike o sebi, orijentacija u vlastitom tijelu, tjelesni slika, shema tijela, svijest o tijelu;
- svijest o prostoru i vremenu, jer se kretanje događa u prostoru i vremenu;
- govor: razumijevanje govora drugih [receptivni govor], verbalno izražavanje [ekspresivni govor];
- opažanje oblika, kretanja, događanja u okolini: osjetljivost [osjetljivost] na ono što se događa u okolina [također društvena];
- više kognitivne funkcije: pamćenje, predočavanje, mašta, mišljenje;
- kreativnost, kreativni stavovi;
- emocionalna i socijalna prilagodba.

Svako se dijete rađa s određenim urođenim sklonostima. Kako će ovi razvoj u budućnosti ovisi o okolini koja na njega utječe i o samom djetetu aktivnosti. Sva područja razvoja usko su povezana jedno s drugim i prolaze kroz dijete isprepliću i nadopunjuju razvoj. Promjene i napredak na jednom utječu na promjene i napredak u svim ostalim područjima djetetova razvoja. Istovremeno se odvija razvoj znanja i vještina, i obrnuto. Djeca do puberteta najpodložnija su promjenama i razvoju vještina te prilagodbi okolini i njezinim karakteristikama. U ovom dobnom razdoblju mogu se u najvećoj mogućoj mjeri formirati različite dimenzije psihosomatike statusa, usvajaju se razne društvene uloge, odvija se proces socijalizacije, formiraju se interesi, stavovi, trajne fizičke i kulturne navike su stečene i najučinkovitije razvijati motoriku. Usvojeni programi vježbanja ostat će trajno zabilježeni u motorička memorija. Što su ovi procesi bogatiji, to će memorija pokreta primiti više informacija i pojedincu će biti lakše usvojiti nove vještine kretanja.

U odgojno-obrazovnom procesu težimo cjelovitom razvoju djeteta. Sveobuhvatno učiti znači razumjeti nešto umom i tijelom. Holistička metoda poučavanja tjelesna, iskustvena, misaona i socijalna isprepletenost u odgojno-obrazovnom procesu aktivnosti. Nadovezuje

se na individualni i grupni pokretni izraz i stvaranje s razmatranje svih nastavnih sadržaja iz svih obrazovnih područja, pa i ovakvih kakvi jesu upoznavanje okoline, satovi jezika i matematike, što do sada nije bilo uobičajeno. Holističke metode učenja i poučavanja također uključuju kreativni pokret koji omogućuje zabavno istraživanje vlastitog pokreta uz pomoć glazbe i drugih izražajnih sredstava, razvija tjelesne sposobnosti, usmjerava energiju, potiče maštu i povećava kreativnost. Ima funkciju implementacije kognitivnih sadržaja kroz iskustvo i sredstvo je kreativnosti izražavanje sadržaja učenja [5].

U ranoj nastavi sve više dolazi do izražaja metoda kreativnog pokreta koja kroz igru razvija djetetovu osobnost. Tako djeca kroz igru i kretanje osim sluha, vida i govor također može uključivati tjelesnu aktivnost. Za njih je posebno važno posljednje, budući da učenici nižih razreda pokazuju veliku potrebu za raznolikom nastavom. Jer "Pretjerane" energije trebaju puno kretanja. Mnogo je razloga zašto bi se učenici trebali puno kretati u školi kako bi im bilo lakše podučavao. Integracija kretanja u nastavu blagotvorno djeluje na učenike, jer kretanje [2]:

- poboljšava cirkulaciju krvi i kisika,
- povećava sadržaj kisika u mozgu,
- regulira djetetovo raspoloženje,
- povećava razinu unutarnje motivacije,
- smanjuje negativne učinke sjedenja učenika,
- obeshrabruje pasivno učenje,
- pozitivno djeluje na mišljenje,
- povećava interes,
- održava ravnotežu između psihičkog i tjelesnog stanja.

Mnogi učenici imaju poteškoća u matematici jer im učiteljev stil podučavanja ne odgovara njihovom načinu učenja. Mnogi od ovih učenika su kinestetički tipovi [za njih ručne aktivnosti i kretanje su važni], ali najuspješnije uče uz pomoć pokreta. Obično se strategije poučavanja matematike temelje na vizualnim i slušne vještine. To znači da kinestetički tipovi učenika ne uče na ovaj način učinkovito, što bi se moglo učiniti kad bi se uzela u obzir njihova površina [4]. Nastava matematike mora biti na konkretnoj, prirodnoj i neapstraktnoj razini. Dostupno moramo imati puno didaktičkog materijala i igara [plastelin, glinamol, kocke, numeričke trake, domine, karte...]. U prvom razredu posebno moramo paziti na izbjegavanje matematičke terminologije i korištenje jezika iz djetetove svakodnevice. Glavne nastavne metode su promatranje, iskustveno učenje, objašnjavanje i igra. Uvijek se trudimo polaziti od problemskih situacija koje proizlaze iz djetetovog svijeta i svakodnevnog života, budući da je dijete samim tim motiviraniji. Metoda integriranog načina poučavanja relevantna je na svim razinama razmatranog matematičkog pojma, a ponajviše na konkretnoj i ikoničnoj razini. Kreativne kreativne aktivnosti pripadaju konkretnoj razini. U prva tri razreda vrlo je važna izvedbena ili konkretna razina jer u tom razdoblju dijete prelazi iz predoperacijske faze kognitivnog razvoja u fazu konkretnih operacija, što znači da je u tom razdoblju sposobno rješavati konkretne zadatke, probleme na logičan način. Učenicima su satovi matematike često dosadni. Mislim da, unatoč ovako dosadnom gradivu za učenje, pravilno odabranom igrom možemo povećati motivaciju i interes učenika, a pritom će lakše i više pamtiti. Provodeći nastavu uz uključivanje kreativnih aktivnosti, promatrajući djecu, uvidjela sam da su nesvjesno upijala gradivo kroz igru i opušteni sat.

3. Zaključak

Svi znamo da je obrazovanje današnjih prvašića potpuno drugačije od obrazovanja naših roditelji kada su bili u prvom razredu. Važnost kretanja u svakodnevice, što se uspješno prenijelo i u školske klupe. Studenti više nisu samo slušatelja, već se aktivno uključuju u sam proces učenja. Profesori učenicima daju novo gradivo kroz vlastito tijelo, pokret, ples, igru i druge aktivnosti te na taj način učenici lakše usvajaju i internaliziraju znanja koja su stekli vlastitim aktivnostima. Pravo uključivanje kreativnog pokreta u nastavu matematike iznimno je važno jer sadržaj, u koje uključujemo igre i kreativne aktivnosti značajno doprinose većem uspjehu razumijevanje matematičkih sadržaja. Osim toga, nastava je za učenike dinamičnija i raznovrsnija zanimljivije je, a što je najvažnije, učenika dovodimo kroz kreativni pokret do željenog znanja. Posljednjih godina sve se češće koristi kreativni pokret, a sve je više i didaktičkih pomagala za izvođenje takvog sata. Ipak, mislim da puno toga ovisi o samom učitelju, o njegovoj kreativnosti. Iako uključivanjem kreativnog pokreta u gradivo za učenje trošimo više vremena, ima smisla odvojiti vrijeme i više izvoditi igru jer se time postižu bolji rezultati, u ovom slučaju bolje znanje učenika. I što je najvažnije, učenici će učiti igrajući se i samim time će atmosfera u učionici biti pozitivna.

4. Literatura

- [1.] Cizej, V., Kojek Jeršan, H., Kafol, A., Flis Kaligarič, L., Pavlinec Škof, D., Grmek Vidic, A. [1998]. Igrice za svak dan v letu. Pomlad. Ljubljana: Debora.
- [2.] Horvat, L., Magajna, L. [1989]. Razvojna psihologija. Ljubljana: DZS.
- [3.] Kavčič, R., A. [2005]. Učenje z gibanjem pri matematiki. Ljubljana: Bravo.
- [4.] Kroflič, B. [1992]. Ustvarjanje skozi gib. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- [5.] Kroflič, B., Gobec, D. [1995]. Igra – gib – ustvarjanje – učenje. Novo mesto: Pedagoška obzorja.
- [6.] Učni načrt: Matematika [1998]. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- [7.] Žagar, S. [2006]. Ustvarjalni gib kot metoda poučevanja matematike v tretjem razredu osnovne šole. Diplomsko delo. Koper: Univerza na Primorskem, Pedagoška fakulteta.

Stručni rad

ZAPLEŠITE ZA DOBRU I OPUŠTENU ATMOSFERU

Bahč Tomaž

Osnovna šola Frana Roša Celje, Slovenija

Sažetak:

Ples je jezik tijela, to je pokret uz zvuk, ritam, govor, glazbu i također u tišini. Kao i glazba, ples je svjetski jezik. Ljudski govor, koji je ograničen broj riječi, osobito u svakodnevnom životu, često se svodi na nekoliko stotinu riječi, daleko je nadmašen u plesu. Beskrajn broj gesti i pokreta, držanja i položaja tijela, izraza lica, izraza očiju itd. predstavlja poseban jezik kojim čovjek komunicira svoje misli, percepcije, emocije, iskustva, osjećaje, shvaćanja, sklonosti i čežnje. Međuigra tjelesnog i mentalnog našla je široko utočište u plesu. Ne postoje riječi koje mogu tako rječito i precizno opisati čovjekovu dobrobit kao brojne poruke njegovog fizičkog izražaja, koji varira ovisno o zemljopisnoj širini i dužini, boji kože, rasi itd., ali koji u svojoj biti definira pojedinca i grupa.

Ključne riječi: ples, glazba, igra, djeca.

1. Uvod

Ples je način izražavanja sebe, svojih emocija i trenutnog stanja. Želimo s njim otpustiti višak energije koji se nakupio u nama. Kao i odrasle, ples opušta i usređuje i djecu. Glazba i pokret izazivaju emocionalne doživljaje i razne užitke. Kod djece je ples često popraćen glasnim smijehom i vriskom. Ovo nam to govori neizmjereno uživaju. Zbog dužeg radnog dana roditelja, djeca u vrtićima borave od jutra do zatvaranja; zbog devetogodišnje škole, čak i vrlo mala djeca su prisiljena sjediti u školi dosta vremena svaki dan klupe, imaju sve više popodnevnih obaveza i aktivnosti koje svatko od njih zahtijeva poslušnost, učenje i pamćenje. Učenjem pokretom stječemo motoričke sposobnosti i razvijamo kretne sposobnosti. Obrazovna područja povezujemo s kretanjem, u čemu potičemo emocionalni, intelektualni i socijalni razvoj učenika.

2. Središnji dio

Kretanje je od velike važnosti u razvoju djeteta. Stručnjaci napominju da je kretanje izvor radosti, osobito u ranim fazama razvoja. Djeca puno više nego odrasli izražavaju svoje psihičko blagostanje fizičkim stanjem i obrnuto. Pokret i osjećaji imaju mnogo toga zajedničkog jer se sve emocije izražavaju izražajnim govorom tijela. Rezultati psiholoških istraživanja raznih autora dokazuju da dijete već u najranijem razdoblju osjeća potrebu za kretnim osjetima, koji potiču pokretni, intelektualni i općenito razvoj ličnosti. Djeca se razvijaju u ranom djetinjstvu novi oblici socijalnih interakcija i socijalnih kompetencija, odnosno razvoj sposobnosti komuniciranja, reciprociteta, empatije i zajedničkog rješavanja problema. U predškolskom razdoblju dijete prelazi iz emocionalne u intencionalnu fazu i doživljava svojevrsnu krizu. Želi kontakt s ljudima, želi nekoga oponašati i poistovjetiti se s njim, dajući prednost roditeljima i manje ili više poznatim vršnjacima, ali strance odbija i prema njima je nepovjerljiv. Socijalni razvoj djeteta jasno se očituje u novim oblicima društvene igre, na u formiranju dječjih grupa, u međusobnim odnosima među vršnjacima, između starijih i mlađih. U ovoj dobi jako se povećava broj društvenih igara, zbog čega se uključuje u posebne dječje skupine koje broje 2-3, a najviše 4-5 članova. Ove su dječje skupine vrlo kratkog vijeka, djeca sudjeluju samo radi interesa igre i nisu sposobna za pravu suradnju, pa je njihova igra više paralelna. Usprkos svom egoizmu, djeca se u ovim skupinama navikavaju na suradnju i međusobno pomaganje, postupno stvarajući bliže kontakte, a kasnije i prijateljstva [3].

Motorički razvoj u prve dvije godine života od presudne je važnosti za razvoj intelektualnih sposobnosti. Primarne intelektualne aktivnosti formiraju se iz osnovnih kretnih radnji. Zaključak ove faze povezan je s razvojem simboličkih procesa i uporabom govora. Intelektualni procesi razvijaju se kao praktična inteligencija i prije nego što započne razvoj govora. Ovo prepoznamo u pokreti i percepcije, koji su organizirani u akcijske sheme i zamjenjuju riječi i pojmove. Razvoj praktične inteligencije počinje između 3. i 6. mjeseca starosti s koordinacijom hvatanja. Najviša razina senzomotoričke inteligencije pokazuje se kada dijete postigne koordinaciju na unutarnjoj mentalnoj razini i jednim uvidom riješi problem [2]. Glazbu možemo koristiti kao plesni poticaj ili kao plesnu pratnju. Ako radimo s glazbenicima, glazbu možemo komponirati direktno dok se ples stvara ili kasnije, kada je ples već formiran. Glazba može pratiti zagrijavanje ili stvaranje u bilo kojem trenutku. Može pomoći u sigurnosti, potaknuti kretanje, ublažiti napetost. Ponekad je dobro raditi uz glazbu, ponekad bez nje. Glazba utječe na raspoloženje i razinu energije grupe. To može ograničiti kreativnost i poremetiti daljnji razvoj i procese u grupi. Glazba bi trebala stimulirati ili odražavati emocionalno stanje grupe, ali snimljena glazba ne može pratiti izravne emocije i osjećaje pojedinca ili grupe. Oponašanje pokreta, izraza lica, glasa ili govor drugih bića [ljudi, životinja i sl.] vrlo je star način umjetničkog stvaranja [4].

U plesnom izražavanju postoje dva principa:

- a) načelo oponašanja [i daljnje generaliziranje karakterističnih pokreta i oblika];
- b) princip izmišljanja gesta i pokreta bez značenja iz osnovnih mogućnosti tijela i zadanog prostora.

Ta su dva principa bila pomiješana i povezana. Ljudi su oponašali druge ljude ili životinje, personificirali su svojstva predmeta itd., bilo da su prisutni, iz sjećanja ili fiktivnog prikaza.

Vrlo preciznim oponašanjem [zrcaljenjem] pokreta, ekspresije, ritma i naglasaka druge osobe postajemo iznimno povezani s njom. To može biti osnova za koordinirano zajedničko stvaranje. Imitacija je selektivno [selektivno] prihvaćanje i doživljavanje bližnjega. Kada bolje oponašamo pokret, upoznajemo njegovu strukturu, ritam i tijek, a time i razumijemo njegov smisao i svrhu. Čovjek je nemirno i živo biće koje se neprestano mijenja i stoga ne može dugo samo oponašati. Imitirani pokret želimo promijeniti, dograditi, proširiti, ponoviti, nešto mu dodati ili oduzeti, suprotstaviti mu se, reagirati na svoj način, koristiti ga na drugačiji način ili s drugom svrhom [8].

Plesnim tehnikama i kreativnim pristupima koje ples koristi možemo pristupiti holistički na formiranje pokreta učenika. Uz tjelesnu i plesnu stranu učenika može i kvalitativno razvijamo i njegovu intelektualnu, emocionalnu, maštovitu, društvenu i kreativnu stranu. Učitelj je primjer učenicima, jer je njegova uloga važna jer je na poziciji koja mu omogućuje da proširi horizonte učenika i omogući im da uče o novim stvarima u glazbi, pokretu, područjima i temama istraživanja koje bi mogle zainteresirati ih. Dobar učitelj je onaj koji je spreman za cjelovit razvoj sebe i svojih učenika. Pritom se koristi najrazličitijim metodama, ali prije svega kreativnošću. Učitelj koji želi širiti kreativnost mora imati kreativno iskustvo. Važno je da sve što učitelj prenosi svojim učenicima, mora doživjeti iz prve ruke. Mora se puno i stalno izražavati kroz likovne medije, to potiče vlastitu kreativnost. Također mora razvijati i njegovati vlastite sposobnosti. Nastavnik treba poticati timski rad učenika i samo ocjenjivanje.

3. Zaključak

Djeca imaju urođenu potrebu za kretanjem i ako želimo da se pravilno razvijaju, moramo im to omogućiti. Nedvojbeno se moraju puno kretati, dovoljno često i dovoljno intenzivno, što im uvelike omogućuju razne sportske aktivnosti i igre; ples ima nekoliko drugih značenja u dječjem svijetu. Za čovjeka kretanje znači radost, a posebno za dijete. Mala djeca cijelim tijelom, licem, gestama i glasom izražavaju emocije, na primjer: ljutnju, bunt, radost i tugu. Djeca puno više nego odrasli izražavaju svoje psihičko blagostanje fizičkim stanjem i obrnuto. Pokret i osjećaji imaju mnogo toga zajedničkog, budući da se emocije prikazuju u samom govoru tijela. Posebno zadovoljstvo u plesu nalaze djeca i mladi, jer mnogi od njih u njemu pronalaze način da oslobode svoje emocije i osjećaje koje bi inače uz pomoć riječi teško izbili na površinu. Plesni pokret uvelike pridonosi samospoznaji, zadovoljstvu i osjećaju uspjeha, jer omogućuje formiranje primjerene slike tijela, ulijeva zadovoljstvo samim sobom, utječe na ponašanje, odnos prema drugima i formiranje stavova. Ples također ima važnu ulogu u razvoju "socijalnih vještina", jer potiče kontakt s drugima, ulijeva povjerenje, razvija osjetljivost, prilagodljivost, suradnju, grupno rješavanje problema, pridržavanje pravila, održavanje pažnje, inicijativu i sudjelovanje u najrazličitijim aktivnostima.

4. Literatura

- [1.] Glogovec, Z., Žagar, D., [1992]. Ustvarjalnost. Projektno vzgojno delo. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport.
- [2.] Kos, N., [1982]. Ples od kod in kam. Ljubljana: Zveza kulturnih organizacij Slovenije v zbirki »Umetnost in kultura«.
- [3.] Kroflič, B., Škerlj, M., Vogeltnik, M. in Vogeltnikova, M., [1989]. Ples. Leksikoni Cankarjeve založbe. Ljubljana: Cankarjeva založba
- [4.] Kroflič, B., [1992]. Ustvarjalni gib in plesna vzgoja za najmlajše. Novo Mesto: Pedagoška obzorja.
- [5.] Marjanovič Umek, L., Zupančič, M., [2004]. Razvojna psihologija. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete.
- [6.] Pistotnik, B., [2003]. Osnove gibanja. Ljubljana: Univerza v Ljubljani.
- [7.] Vogeltnik, M., [1993]. Ustvarjalni gib. Plesno gledališki priročnik. Ljubljana: Zveza kulturnih organizacij Slovenije.
- [8.] Voglar, M., [1979]. Kako otrokom približamo glasbo. Ljubljana: Univerzum.

Stručni rad

TEHNIKE ZA POBOLJŠANJE PAMĆENJA

Petra Obermajer, mag. psih.
Osnovna škola Gradec, Litija

Sažetak

Pamćenje ima ključni značaj za kognitivno funkcioniranje pojedinca jer mu omogućuje pohranjivanje i obnavljanje informacija koje bi mu mogle trebati odnosno biti korisne u budućnosti. Učenici se svakodnevno suočavaju s izazovom brzog i učinkovitog zapamćivanja novih informacija, a u tome si mogu pomoći brojnim metodama i tehnikama za poboljšanje pamćenja. Učitelji ih trebaju upoznati s ovim područjem i motivirati ih na uporabu tehnika u različitim situacijama kako bi sami pronašli one koje će im olakšati pamćenje. Učenici si mogu pomoći raznim načinima poboljšanja pamćenja (npr. aktivna obrada gradiva, vježba prisjećanja, učenje u dijelovima, korištenje metamemorije) i tehnikama zapamćivanja kao što su lokalizacija, korištenje asocijativnih (referentnih) ili ključnih riječi, akronima, priča, rima i melodija, organizacije u kategorije, zapamćivanja kroz pokret itd. Tehnike za poboljšanje pamćenja mogu olakšati učenicima zapamćivanje određenog gradiva, ali nisu sve prikladne u svim situacijama te stoga nisu namijenjene svakom pojedincu. Dakle, svaki učenik može isprobati različite tehnike te pronaći i koristiti one koje mu najviše odgovaraju.

Ključne riječi: zapamćivanje, sjećanje, učenje, mnemotehnike.

1.Uvod

Informacije, podatke, događaje i pojave koji se stalno smjenjuju oko nas možemo vrlo brzo zaboraviti ako za nas nemaju važnost, tj. ako im ne pridajemo pozornost ili ako se aktivno ne usredotočimo na njihovo zapamćivanje. Memorijski tragovi odnosno tragovi sjećanja nastaju u našem mozgu kada informacije oko sebe primimo, obradimo i pohranimo u dugoročno pamćenje. Ljudi žele što brže i učinkovitije zapamtiti nove informacije. Stoga koristimo mnoge metode i tehnike koje služe za poboljšanje pamćenja. Ove tehnike, koje poznajemo i pod nazivom mnemotehnike, razlikuju se jedna od druge po složenosti uporabe, kao i po pruženim učincima te vrstama situacija u kojima su nam korisne. Možemo koristiti unaprijed definirane tehnike i tijekom njihove izvedbe slijediti zadane korake ili možemo izmisliti vlastite, jedinstvene tehnike koje će nam najbolje poslužiti. Neke od njih često koristimo čak i nesvjesno, jer ih stvaramo sami uz pomoć svoje mašte, kreativnosti, volje i motivacije za zapamćivanje. Učenici se u školi svakodnevno susreću s mnoštvom novih informacija koje pokušavaju zapamtiti, bilo zbog vanjskih čimbenika poput ocjena, pritiska roditelja, nagrada/ukora, bilo zbog vlastitog interesa ili percipirane korisnosti tih informacija. Mnogi učenici, unatoč dugogodišnjem školovanju, nisu upoznati sa spektrom tehnika za poboljšanje pamćenja, koje bi im mogle koristiti u učenju i stjecanju znanja te usvajanju raznih vještina. Učitelji su ti koji učenicima trebaju predstaviti korisnost tehnika te ih potaknuti na njihovu uporabu u vlastitom učenju i pronalaženje onih koje će im biti najkorisnije.

2.Načini poboljšanja pamćenja

Poznajemo različite načine za poboljšanje pamćenja. U nastavku predstavljam aktivnu obradu gradiva, vježbu prisjećanja, učenje u dijelovima i korištenje metamemorije [11].

2.1.Aktivna obrada gradiva

Zapamćivanje može poboljšati aktivno učenje gradiva, pri čemu pojedinac aktivno stvara misao i povezuje je s već poznatim činjenicama [9]. Drugim riječima, proces se može nazvati i smislenom obradom [3], jer ovim načinom zapamćivanja pripisujemo gradivu neko značenje odnosno smisao, otkrivamo odnose između dijelova gradiva i organiziramo gradivo u svom umu, što nam olakšava proces zapamćivanja.

2.2.Vježba prisjećanja (prizivanja sjećanja)

Vježba prisjećanja znači učenje prizivanjem informacija iz sjećanja, npr. učenje kroz izvedbu vježbi. Roediger in Karpicke [10] proveli su studiju u kojoj su zamolili sudionike da pročitaju kratak znanstveni tekst. Jedna skupina imala je priliku pročitati tekst četiri puta, dok je druga skupina pročitala tekst samo jednom. Nakon toga izveli su tri vježbe prisjećanja sadržaja. Testiranje koje je provedeno odmah nakon čitanja, pokazalo je veću uspješnost sudionika koji su gradivo pročitali 4 puta. Međutim, testiranje koje je provedeno tjedan dana kasnije, pokazalo je (50%) veću uspješnost sudionika koji su tekst pročitali samo jednom. Zatim su izvedene vježbe uz pomoć testnih zadataka.

2.3.Učenje u dijelovima

Učenje u dijelovima odvija se kada pojedinac usvaja neko gradivo tijekom dugog vremenskog razdoblja. Pozitivne učinke ove vrste učenja utvrdio je već Ebbinghaus, a dokazani su u područjima verbalnog učenja, učenja kroz pokret, učenja matematike itd. [4]. Učenje gradiva koje je podijeljeno na dijelove vrlo je učinkovita metoda za poboljšanje pamćenja bez povećanja količine vremena uloženog u učenje [7, 8]. U nedavnom istraživanju koje je proveo Kornell [6], sudionici su imali zadatak naučiti odnosno zapamtiti parove zahtjevnih sinonima, pri čemu su svaki par vidjeli osam puta. Jedna skupina završila je cjelokupno učenje u jednom danu, a druga skupina usvojila je zadano gradivo u roku od četiri dana. Nakon pet dana od početka istraživanja, ustanovljeno je da su sudionici iz

skupine koja je usvajala gradivo postupno odnosno u dijelovima, bili dvostruko uspješniji od sudionika koji su svoje učenje završili u jednom danu.

2.4.Korištenje metamemorije (metapamćenja)

Metamemorija predstavlja saznanja o vlastitom pamćenju i uključuje dvije komponente: prva je znanje o načinima na koje pamćenje funkcionira, sadržajima koje lakše pamtimo i strategijama koje pri tome koristimo, dok druga komponenta sadrži usvojene sadržaje koje smo pohranili u dugoročno pamćenje [13]. U skladu s tim, utvrđeno je da se metapamćenje odnosi na uvjerenja i odluke vezane uz ponašanje i pamćenje, tako da igra važnu ulogu u samoregulaciji učenja [11].

3.Propisane tehnike pamćenja

Kada je riječ o propisanim tehnikama pamćenja, govorimo o korištenju metoda i tehnika za koje postoje temeljite i precizne upute o načinu njihove izvedbe. U većini slučajeva ove metode ne razvijaju sami pojedinci, već su ih prethodno, u prošlosti, razvili drugi stručnjaci. Takvo učenje može imati prednosti i nedostatke. Jedna od prednosti je činjenica da se spomenute tehnike temelje na dokazima o učinkovitosti njihove uporabe, a druga prednost skriva se u tome što pojedinac ne mora posvetiti vrijeme razvoju vlastite tehnike. S druge strane, nedostatak je u tome što u mnogim slučajevima nije točno definirano u kojim situacijama ih treba koristiti i koliko je vremena pojedincu potrebno za svladavanje pojedine tehnike.

3.1.Metoda lokalizacije

Metoda lokalizacije je možda najstarija postojeća tehnika zapamćivanja koja se može koristiti za poticanje prisjećanja određenih tema i njihovog redoslijeda [12]. Ova metoda kombinira misaone predodžbe, misaone veze i predodžbu o prostoru [12]. Stvaramo vidljivu mentalnu sliku prostora koji dobro poznajemo, a zatim na mjesta/stanice u svom umu pohranjujemo informacije koje želimo zapamtiti. Kada ih prizivamo iz sjećanja, krećemo se zamišljenom stazom u našim mislima [5].

3.2.Metoda referentnih/asocijativnih riječi

Metoda referentnih riječi obično se koristi za učenje popisa u sklopu kojeg je bitan točan redoslijed. Pojedinac mora najprije naučiti referentne riječi koje služe kao okvir za organiziranje popisa za zapamćivanje. Najčešće se popis referentnih riječi rimuje s riječima za brojeve od 1 do 10. Nakon pamćenja referentnih riječi, osoba stvara interaktivnu mentalnu sliku između referentne riječi i riječi koju treba zapamtiti [12].

3.3.Metoda ključnih riječi

Metoda referentnih riječi obično se koristi za učenje popisa u sklopu kojeg je bitan točan redoslijed. Pojedinac mora najprije naučiti referentne riječi koje služe kao Metodu ključnih riječi osmislili su Atkinson i Raugh [1] s ciljem učenja nepoznatog gradiva i usvajanja stranih jezika. Kreirali su je sa svrhom poticanja prisjećanja uz pomoć natuknica, posebice pri definiranju riječi iz stranog vokabulara, no može se koristiti i u drugim slučajevima učenja riječi. Pojedinac najprije mora pronaći odgovarajuću definiciju strane riječi i usvojiti način na koji se ona izgovara, a zatim pronaći riječ koja zvuči slično na njegovom materinjem jeziku. Ova riječ predstavlja ključnu riječ. Zatim slijedi formiranje mentalne slike između ključne riječi i definicije strane riječi, koje će olakšati prisjećanje odgovarajuće strane riječi.

3.4.Fonetski sustav

Fonetski sustav predstavlja prilično složen sustav koji je osmišljen prvenstveno za lakše prisjećanje brojeva. Temelji se na pretpostavci da se riječi lakše pamte od brojeva. Stoga je glavni korak u ovoj tehnici pretvaranje brojeva u slova, koja se zatim spajaju u riječi. Slova predstavljaju suglasnike, a svaka znamenka od 0 do 9 predstavljena je uporabom jednog ili više suglasnika. Samoglasnici ne predstavljaju nikakav broj, ali se po želji mogu dodati

složenicama. Kada osoba treba zapamtiti broj, pretvara ga u riječ, ali se tijekom prisjećanja vraća natrag na pojedinačne znamenke [12].

4. Organizacijske tehnike pamćenja (razvijanja sjećanja)

Glavna svrha organizacijskih tehnika pamćenja je organiziranje informacija koje treba zapamtiti na način koji potiče zapamćivanje. Tehnike pamćenja temeljene na organizaciji mogu biti korisne u nekim situacijama, ali je njihov učinak ograničen, osim u slučajevima kada se kombiniraju s metodama elaboracije [12].

4.1. Metoda akronima

U sklopu ove metode obično tvorimo novu riječ od početnih slova riječi koje pokušavamo zapamtiti. Ova riječ može biti smisljena ili besmislena. Druga mogućnost predstavlja opciju korištenja početnih slova za formiranje rečenice.

4.2. Metoda stvaranja priče (od informacija)

U sklopu metode stvaranja priče unaprijed odaberemo informacije koje želimo zapamtiti, a funkcionira na temelju asocijacija među podacima. Metoda stvaranja priče ima prednost u odnosu na metodu akronima jer ne zahtijeva od učenika da zapamte koje se informacije odnose na određene, pojedinačne komponente priče. Unatoč spomenutom, metoda nije prikladna za sve vrste popisa - npr. ako biste željeli zapamtiti moždane živce, bilo bi to vrlo teško učiniti koristeći samo metodu stvaranja priče, bez uporabe akronima ili drugih riječi za povezivanje [12]. Tijekom kreiranja priče, moramo aktivno koristiti maštu kako bismo pričali dodali nove i poboljšali već postojeće detalje, što će nam omogućiti bolje zapamćivanje [5].

4.3. Metoda korištenja melodija i rime

Ova metoda često se koristi za poboljšavanje pamćenja i predstavlja osmišljavanje jednostavnih rima koje bi trebale potaknuti prisjećanje informacija. Međutim, područje je nedovoljno istraženo. Metoda se temelji na pretpostavci da korištenjem takve mnemotehnike uspostavljamo sheme rima koje omogućuju organiziranje novih informacija na temelju fonemskih sličnosti. Kada uključimo ritam i dodamo melodiju, nastaje tekst pjesme koji se lakše pamti od uobičajenog govora [12].

4.4. Organizacija informacija u kategorije i sheme

Jednostavan način organiziranja informacija koje trebamo zapamtiti predstavlja organiziranje informacija u kategorije i sheme. Pogledajmo primjer osobe koja za svoje putovanje treba pripremiti sljedećih devet predmeta: sušilo za kosu, konac za zube, kremu za ruke, glazbeni player, časopis, knjigu, posjetnice, prijenosno računalo i USB stick (ključ). Osoba može organizirati predmete u tri kategorije - osobnu higijenu, zabavu i predmete za rad. Na ovaj način, bit će fokusirana na samo tri kategorije, a one bi je trebale voditi odnosno pružiti nagovještaj, trag do svih pojedinačnih predmeta koje mora ponijeti. Opisani primjer odnosi se na tehnike svrstavanja u kategorije, a osoba može koristiti i shematsku organizaciju. U tom bi slučaju mentalno posjetila svaku prostoriju u kojoj je pohranila stvari koje su joj potrebne za put. U oba je slučaja olakšala sebi zapamćivanje devet predmeta zahvaljujući organiziranju u kategorije ili sheme [12].

5. Druge tehnike pamćenja

U nastavku predstavljam još tri tehnike pamćenja: tehnike pamćenja kroz pokret, sustav zamjene riječi i fonološke/verbalne tehnike pamćenja.

5.1. Tehnike pamćenja kroz pokret

Bristow, Cowley i Daines [2] spominju i tehnike pamćenja kroz pokret, kojima se povezuju određene informacije s konkretnim pokretima, uz pomoć kojih će se pojedinci lakše prisjetiti tih informacija. Primjer tehnike pamćenja kroz pokret je učenje likova i istodobno crtanje po

zraku. Tehnika se koristi i tijekom učenja smjerova lijevo/desno te prilikom svladavanja drugih praktičnih životnih stvari.

5.2. Verbalne tehnike pamćenja

Verbalne tehnike pamćenja uključuju višekratno ponavljanje određenih podataka, odnosno slušanje tih podataka i njihovo verbalno ponavljanje. Ove tehnike pamćenja korisne su za učenje odnosno zapamćivanje različitih imena, redoslijeda dana u tjednu, redoslijeda mjeseci u godini, postupaka za matematičke operacije, jednadžbi itd. [5].

5.3. Sustav zamjene riječi

Ljudima koji ne razumiju strani jezik, nepoznata riječ predstavlja samo skup glasova, pa je neće lako zapamtiti [5]. U ovome si možemo pomoći korištenjem asocijacija, kratica i slično, odnosno možemo koristiti sustav zamjene riječi. Navest ćemo primjer engleske riječi za auto, tj. riječi car. Ova riječ podsjeća na osobu koja je popularna, pa možemo zamisliti kako se »car« vozi u autu.

6. Zaključak

Tehnike pamćenja pomažu u planskom prikupljanju novih informacija koje pojedinac dodaje već poznatim informacijama, a rezultat njihove primjene očituje se u bržem i kvalitetnijem pamćenju novih informacija. Unatoč korištenju tehnika pamćenja, gradivo nećemo zapamtiti bez prijeko potrebne motivacije, tj. ako ne vidimo smisao u zapamćivanju određenih informacija ili ako te informacije u nama ne bude nikakve emocije te su nam nezanimljive. Pri korištenju tehnika pamćenja moramo imati na umu da se ljudi razlikuju po tome koji im je oblik primanja i obrade informacija najbliži. Dakle ako primjena određene tehnike pamćenja nekom pojedincu donese visok učinak, ne znači da će drugi pojedinci ostvariti uspjeh koristeći je. Osim toga, nije svaka tehnika pamćenja prikladna za svaku vrstu gradiva. Neke su prikladnije za učenje stranog jezika, druge za učenje popisa riječi, treće za pamćenje redoslijeda pojedinih elemenata. Kada odlučujemo o vrsti tehnike koju ćemo koristiti u konkretnom slučaju učenja, moramo uzeti u obzir sve navedene čimbenike kako bismo odabrali najprikladniju. Osim navedenog, možemo razviti vlastitu tehniku koja će nam najbolje odgovarati prema našim specifičnostima primanja i obrade informacija. Kritički osvrt na tehnike pamćenja otkriva da su neke od njih, posebice organizacijske tehnike pamćenja, prilično zahtjevne za razumijevanje i komplicirane za korištenje, tako da zahtijevaju dosta vremena za svladavanje. Mnoge tehnike pamćenja usmjerene su isključivo na učenje pojedinih pojmova ili riječi koje bi se trebale jednostavno prizvati iz sjećanja, ali ne naglašavaju značaj razumijevanja spomenutih informacija od strane pojedinca. Naučene tehnike pamćenja moguće je brzo zaboraviti ako ih nismo razvili sami. Ovaj članak završavam mišlju da nam tehnike pamćenja zaista mogu olakšati zapamćivanje određenog gradiva, kao i napomenom da nisu sve tehnike prikladne u svim situacijama, tako da nemaju iste učinke kod pojedinaca. Svatko bi trebao isprobati različite tehnike te pronaći i koristiti one koje mu najbolje odgovaraju.

7. Literatura

- [1.] Atkinson, R. C., Raugh, M. R. (1975). An application of the mnemonic keyword method to the acquisition of a Russian vocabulary. *Journal of Experimental Psychology: Human Learning and Memory*, 104(2), 126–133.
- [2.] Bristow, J., Cowley, P., Daines, B. (2001). Spomin in učenje. Ljubljana, Educy.
- [3.] Craik, F., Lockhart, R. (1972). Levels of processing: A framework for memory research. *Journal of Verbal Learning and Verbal Behavior*, 11(6), 671–684.
- [4.] Dempster, F. N. (1988). The spacing effect: A case study in the failure to apply the results of psychological research. *American Psychologist*, 43(8), 627–634.
- [5.] Juretič, S. (2013). Uporaba mnemotehnik pri delu z učenci s specifičnimi učnimi težavami, diplomski rad. Ljubljana, Pedagoška fakulteta.

- [6.] Kornell, N. (2009). Optimising learning using flashcards: Spacing is more effective than cramming. *Applied Cognitive Psychology*, 23(9), 1297–1317.
- [7.] Kornell, N., Bjork, R. A. (2008). Learning concepts and categories: Is spacing the »enemy of induction«? *Psychological Science*, 19(6), 585–592.
- [8.] Kornell, N., Son, L. K. (2009). Learners' choices and beliefs about self-testing. *Memory*, 17(5), 493–501.
- [9.] Marentič Požarnik, B. (2000). *Psihologija učenja in pouka*. Ljubljana, DZS.
- [10.] Roediger, H. L., Karpicke, J. D. (2006). The power of testing memory: Basic research and implications for educational practice. *Perspectives on Psychological Science*, 1(3), 181–210.
- [11.] Schwartz, B. L., Son, L. K., Kornell, N., Finn, B. (2011). Four principles of memory improvement: A guide to improving learning efficiency. *The International Journal of Creativity and Problem Solving*, 21(1), 7–15.
- [12.] Worthen, J. B., Reed Hunt, R. (2011). *Mnemonology: Mnemonics for the 21st century*. New York, Psychology Press.
- [13.] Zarevski, P. (2002). *Psihologija pamćenja i učenja*. Jastrebarsko, Slap.

Stručni rad

PROŠIRENA STVARNOST U PROJEKTNOM NASTAVI

Dunja Kufner, dipl. učiteljica, učiteljica razredne nastave
Osnovna škola Kneževi Vinogradi

Ivana Norac, mag.informatol., stručna suradnica knjižničarka
Osnovna škola Kneževi Vinogradi

Sažetak

Ovim radom je prikazan primjer primjene proširene stvarnosti u školskom projektu Tikveška šuma. Projekt se sastojao od mnoštva istraživačkih radova, umjetničkog i književnog stvaralaštva te korištenja digitalne tehnologije u svrhu izrade novih sadržaja. Izložba rezultata projekta održala se u školskoj knjižnici. Izložba i prezentacija projekta bila je interdisciplinarna i multimedijalna, a pomoću proširene stvarnosti je pojačana na više razina: promjena perspektive, poticanje učenja otkrivanjem i istraživanjem, doživljajem prirodnog okoliša šume u prostoru škole i povezivanjem više medija u jedan. Aplikacija ARLOOPA nudi mnoštvo 3D digitalnih objekata za korištenje u proširenoj stvarnosti podijeljenih u kategorije između kojih su obrazovanje, životinje, umjetnost, kultura i povijest, zabava, igre, znanost, vozila, priroda, hrana i drugo. Na izložbi se koristilo modelima životinja koje obitavaju u Tikveškoj šumi, a to su zec, djetlić, jež i srna. U neposrednoj okolini postavljene su 4 AR (eng. „Augmented Reality“) točke na školskim tabletima. Proširena stvarnost je način na koji se stvarni svijet pokušava spojiti sa virtualnim.

Ključne riječi: proširena stvarnost, projektna nastava, istraživačko učenje

1.Uvod

Tehnologija proširene stvarnosti uvelike se koristi kao pomoć u vizualizaciji i obogaćivanju iskustva gledanja (na primjer vizualizacija namještaja u prostoriji, vremenske prognoze ili trenutaka u sportskim utakmicama) te u video igrama (na primjer vrlo popularna Pokemon GO) i usavršavanju vještina u profesijama poput kirurga, mehaničara, pilota kada tehnologija proširene stvarnosti omogućuje vježbanje i trening koliko god je puta potrebno. Proširena stvarnost, dakle, ima veliku ulogu u učenju i poučavanju. Virtualna stvarnost, pak, u potpunosti zamjenjuje stvarno okruženje, dok je u proširenoj stvarnosti, točkama proširene stvarnosti, stvarnost proširena drugom dimenzijom informacija putem računalno generiranog sadržaja (npr. tekst, slika, filtri i sl.).

2.Razrada

Učenje i poučavanje u današnje doba mora biti motivirajuće i poticajno, a tehnologija upotrijebljena na svrsishodan i smislen način. Uporaba proširene stvarnosti obogaćuje proces učenja i poučavanja.

2.1.Proširena i neposredna stvarnost

U prostoru školske knjižnice su se spojili stvarni i digitalni svijet u jedan te su učenici mogli vidjeti životinje u svom prirodnom okruženju.

Uronjenost i prisutnost pojačani su interaktivnim mogućnostima pokreta korištenjem tableta kao tehnološkog pomagala koje je u potpunosti skrilo pravu fizičku prisutnost životinja, ponašajući se pritom kao u svom poznatom i stvarnom okruženju.

Upravo je primjena proširene stvarnosti, u dijelu projekta, kada su se projektne aktivnosti prezentirale široj javnosti omogućila novo virtualno iskustvo učenja i zabavan, inovativan način prezentacije sadržaja. Najbolje učimo iskustveno i praktično, jer učimo istraživanjem i otkrivanjem.

2.2.Tijek projekta

Cilj projekta bio je istražiti prirodnu raznolikost, povijest i ulogu Tikveške šume u Baranji i Hrvatskoj kako bi se podigla svijest o važnosti šume za svakodnevni život ljudi i uloga šuma na planeti. Učenici su kroz projektne aktivnosti upoznali povijest šume, raznolikost njezinog biljnog i životinjskog svijeta, te njezin utjecaj na život u prirodi. Tijekom projekta učenici su imali priliku kreativno se izražavati, likovno i literarno.

Projektne aktivnosti podijeljene su u nekoliko različitih kategorija: Životinjski svijet, Boje i zvukovi šume, Zelene ruke šume, Gospodari šume, i Lijepo naše Podunavlje. Suradnici na projektu bili su stručni suradnici škole koje su administrirale mrežno mjesto projekta, pružale podršku u fotografiji, montaži i organizaciji izložbe te izrade brošure projekta. Kolegica mađarskog jezika je upotpunila projekt s prijevodom brošure na mađarski jezik dok je ravnatelj povezo suradnju na projektu s pružanjem podrške u komunikaciji s vanjskim suradnicima i javnosti.

2.2.1. Životinjski svijet šume

Životinjski svijet je zbir aktivnosti u kojem su učenici istraživačkim radom proučili Tikvešku šumu. Na terenskoj nastavi u šumi učenici su vidjeli hranilište, gat, hranilice, vrste hrane za životinje, te su vidjeli stoljetne hrastove lužnjake koji su karakteristični za tikvešku šumu te tako usvojili nove pojmove i obogatili vokabular. Neposredno nakon izleta, učenici su dojmове iznijeli u obliku stihova. Tako je nastala zajednička pjesma „Šuma mi je rekla“. Pjesma je objavljena na završnoj izložbi te je glavni motiv straničnika koji su nastali tijekom projekta. Učenici su rezultate istraživanja na temu „Zimski spavači“ prikazali u obliku plakata i e-knjige izrađene u alatu BookCreator. Nakon istraživanja literarne građe, učenici su izradili interaktivni plakat „Gdje se kriju stanari šume?“ Plakat je oblikovan na način da ima otiske tih životinja te šumski prizor s prozorčićima za otvaranje. Ispod prozorčića nalaze se šumske životinje. Plakat potiče učenike na znatiželju, istraživanje i učenje.

Kao pomoć pri pisanju priča i pjesama učenici su imali na raspolaganju osnovne podatke o zadanim životinjama i tzv. „storyteller cubes“, kocke za pomoć pri pisanju. 14 kocaka

sadržavalo je likove, radnju, poruku, zaplet, osjećaje, mjesto radnje, predmete, prometne znakove, radnje, vrijeme. Predlošci se mogu pogledati ovdje i ovdje.

2.3.Primjer korištenja aplikacije ARLOOPA

“Augmented reality” tj. virtualna stvarnost je inovativna metoda poučavanja prilagođena tzv. “globalnim” učenicima. Odlikuje je pedagoška inovacija i kreativnost, može se koristiti u svim nastavnim predmetima, a ujedno i povezuje predmete i ostvaruje se međupredmetna suradnja tijekom provođenja projektnih aktivnosti. ARLOOPA je besplatna aplikacija dostupna za pametne telefone. Ona sadrži uvijek rastući broj 3D animiranih modela za virtualnu i proširenu stvarnost korisne za proces učenja i poučavanje, zabavu, marketing, zaštitu okoliša, obogaćivanje iskustva gledanja ili učenja i poučavanja. Kroz rastući broj kategorija (uključujući i prigodne poput blagdana), korisnik može izabrati potreban model. ARLOOPA za učitavanje modela koristi kameru pametnog telefona, a može se izabrati i učitavanje putem markera dostupnih za preuzimanje putem preglednika ili same aplikacije. Za potrebe izložbe projekta, na školske tablete instalirana je aplikacija ARLOOPA. Zatim su se postavile tzv. AR Točke – eng. Augmented Reality Points kroz koje su posjetitelji mogli vidjeti 3D model određene životinje (zec, djetlić, jež i srna). Također, posjetitelji su se mogli i fotografirati s određenom životinjom.

3.Zaključak

Projektna nastava je postupak učenja zasnovan na zadanom problemu s ciljem stjecanja novog znanja i vještina i/ili produbljivanjem postojećeg. Temelji se na aktivnom učenju i istraživačkom pristupu obrade teme. Učenik je uključen u proces osmišljavanja rješavanja problema kao i načina odnosno metoda u radu. Planira, istražuje, rješava te na kraju prezentira zadani problem i njegovo rješenje. Znanje stečeno projektnom nastavom temelji se na iskustvenom znanju učenika i ima praktičnu važnost i primjenjivost. Učenici sami biraju razne vrste aktivnosti prilikom planiranja i izvođenja projekta u stvarnosti. Nastavnik je suradnik odnosno voditelj. Primjenom projektne nastave učenici stječu socijalne vještine, razvijaju komunikaciju, toleranciju i smanjuju različite predrasude. Redovito se realizira u timskom radu kroz koji učenici jačaju samopoštovanje, samopouzdanje i razvijaju emocionalnu inteligenciju. Spajanjem projektne nastave s inovativnim metodama poučavanja poput korištenja proširene stvarnosti povećava se intenzivnija mogućnost implementacije umjetne inteligencije i interaktivne tehnologije u nastavu. Time se potiče učenike na digitalno učenje te daje mogućnost samostalnog, suradničkog učenja i učenja otkrivanjem. Ovim radom je prikazan primjer implementacije proširene stvarnosti u projektnu nastavu te je prikazan dio jasnih ciljeva poučavanja. Potrebno je učiniti više kako bi se digitalne kompetencije naših učenika povećale na višu razinu znanja i primjene.

4.Literatura

- [1.]ARLOOPA Inc. URL: <https://arloopa.com/> (23.12.2022.)
- [2.]Arvanitis, Theodoros N. i sur. (2009). Human factors and qualitative pedagogical evaluation of a mobile augmented reality system for science education used by learners with physical disabilities.
- [3.]Bognar, L. i Matijević M. (1993). Didaktika. Zagreb: Školska knjiga.
- [4.]Dale, E. (1969), Audio Visual Methods in Teaching (Third Edition). Dryden Press, New York.
- [5.]Ingalls, S. (2021.) Augmented reality (AR). TechnologyAdvice. URL: What is Augmented Reality? Understanding AR | Webopedia (23.12.2022.)
- [6.]Matijević, M. (1994), Alternativne škole. Zagreb: Tipex.

Stručni rad

TALENTIRANI UČENICI NA NASTAVI GEOGRAFIJE

Mojca Valenčak

OŠ Janka Modra, Dol pri Ljubljani, Slovenija

Sažetak

Učitelji su jedna od najvažnijih skupina odraslih za otkrivanje i poticanje razvoj talenta. Naravno, i škole mogu dobiti podršku i pomoć u školi savjetodavna služba ili u zajedničkom radu sa školskim savjetnicima [pedagozi, psiholozi, socijalni radnici...]. Poslanice nadarenih učenika u školi zbog specifičnih životnih čvorova talenata, na pr. problemi mentalnog zdravlja, nesanica u učenju, problemi prilagodbe, problemi s karijerno vođenjem, depresija, itd., zahtijevaju dubinsko školsko savjetovanje, potkrijepljeno stručnom literaturom ukorijenjenom u međunarodnoj areni. Talentirana su ona djeca koja imaju izvanredne sposobnosti u raznim područjima, inteligenciju, kreativnost i druge ljudske pothvate. Darovita djeca stoga postižu visoka postignuća u raznim područjima.

Ključne riječi: daroviti učenici, geografija.

1.Uvod

Za nastavnike je, međutim, važan izraz "intelektualno nezadovoljni", što znači da jesu u centru pažnje su oni učenici s izvanrednim sposobnostima učenja koje postojeći obrazovni programi nisu uspjeli zadovoljiti. Proces identifikacije darovitog učenika stoga uključuje ne samo prepoznavanje njegovih sposobnosti učenja, već i istraživanje okruženja za učenje. Neki pod riječju "talent" podrazumijevaju vještinu vrhunskog sportaša, umjetnika ili glazbenika, drugi postignuća perspektivnog matematičara, znanstvenika, književnika ili pjesnika. Postoje i različiti pojmovi o razini postignuća, koji mogu varirati od iznadprosječnih do izvanrednih. Ono što nam treba je jasna i korisna definicija koja bi trebala služiti u dvije svrhe: u obliku općeprihvaćene izjave, trebala bi omogućiti raspravu o ovoj temi i ponuditi konkretan odgovor svakome tko želi proširiti svoje znanje o iznimnim sposobnostima. Definicija ne smije biti preuska, kako se ne bi isključila neka djeca s natprosječnim sposobnostima, niti preširoka ili nejasno postavljen jer nam ne bi dao jasne smjernice. Potrebno je da škola odredi jasnu definiciju kada formulira svoju politiku prema darovitim učenicima, jer ovisi o tome koji će učenici biti odabrani za posebne programe, a koji ne.

2.Središnji dio

Dječji talent ili urođena sklonost za posebno postignuće može biti izražava u različitim područjima:

- **Opći intelektualni talent** Obuhvaća brzo razumijevanje, dobro učenje, velika sposobnost pamćenja i sposobnost za duhovna postignuća na mnogima područja, kao što su znanost, jezici ili logičko mišljenje [npr. šah]. Međutim, suprotno uvriježenom mišljenju, intelektualni talent rijetko je ograničen na oni znaju samo jednu stvar [poput matematike], iako se dogodi. U većini slučajeva pokriva nekoliko područja znanja i učenja.

- **Umjetnički talent** Trenira dijete o postignućima u području muza, ako ih ima djetetu se pružaju odgovarajuće mogućnosti. Pojavljuje se vrlo rano [sviranje klavira, crtanje].

- **Psihomotorična nadarjenost** Je pomembna na vseh področjih, kjer gre za telesno spretnost, torej pri športniku in plesalcu v enaki meri kot pri finomehaniku ali rezbarju.

- **Društveni talent** Ukazuje na sposobnost osobe da dobro komunicira ljudi, suosjećati s njima, namiriti ih ili im pomoći. Ta talent je jednako važan za učitelja kao i za ravnatelja [kvalitet menadžment], psiholog ili prodavač [3].

Nastavnici geografije susreću se s učenicima koji se po mnogočemu razlikuju, ali također mogu dovesti u zabludu. Neki učenici se ističu izrazitom znatiželjom prema geografiji, ali nemaju visoke ocjene iz ovog predmeta, dok su drugi savjesni i vrijedni, s visokim ocjenama, ali ih ovo područje ne zanima pretjerano. Učenici mogu stalno iznenađivati učitelja velikim entuzijazmom, znatiželjom i znanjem koje imaju u obradi određene teme, a sljedeći put razočarati jer ih učitelj nikako ne može privući u rad. Vrlo je teško odrediti tko je od učenika zapravo nadaren za geografiju, a koga uvrstiti u uži izbor darovite djece. Učitelji ne prepoznaju čak polovicu karakteristika darovitih učenika kao takvih. To uključuje sljedeće kvalitete: smisao za humor, organiziranost školskih i izvannastavnih aktivnosti, zanimanje za probleme odraslih i ljudi drugdje u svijetu, sposobnost percipiranja estetike. Učitelj mora učenicima dati osjećaj sigurnosti, dati im dovoljno vremena za slobodno razmišljanje i stvaranje, usmjeravati ih i pomoći im u pronalaženju rješenja i ideja [2]. On ne smije biti onaj sveznajući autoritet koji svojim nastupom dokazuje učenicima da vrijedi samo njegova istina. Posebnu pozornost trebamo obratiti na osobine darovitih. Pritom moramo uzeti u obzir i zanimljivost da ima darovitih učenika s neuspjesima u učenju. Njihove karakteristike su uglavnom nezainteresiranost za školu, strah od testiranja, nisko samopoštovanje, slaba motivacija, hiperaktivnost, emocionalna i socijalna nezrelost. To su karakteristike neuspješno darovite djece, na koje učitelji moraju obratiti posebnu pozornost, jer se često događa da učitelji tu djecu ne svrstavaju u nadarene, već u problematične učenike. Nažalost, s njima se i dalje u skladu s tim postupom [5].

Tradicionalni oblici i aktivnosti rada s darovitim osobama koje nastavnici geografije koriste dugi niz godina su: interna diferencijacija učenja, fleksibilna diferencijacija učenja, dodatna

nastava, individualizirani programi i individualizacija učenja, interesne aktivnosti, seminarski radovi, radovi, izvještaji i istraživački zadaci. U pripremu individualiziranog programa učenja darovitog učenika moraju biti uključeni učitelji istog zanimanja, školsko savjetovište i vanjski mentori. Učitelj geografije može i samostalno planirati i sastavljati individualizirani program, no takav rad je više nego dobrodošla pomoć, smjernica ili samo komentar drugih stručnjaka. Pri izradi individualiziranog programa učitelj mora paziti na odabranu metodu naglašava razvoj viših misaonih procesa, otvoren je i fleksibilan, daje djetetu sigurnost te omogućuje slobodno i originalno izražavanje, ne otuđuje ga od vršnjaka te je prilagođen tempo razvoja djeteta njegove želje i interese [6].

3. Zaključak

Daroviti učenici su zbog svojih iznimnih mentalnih i kreativnih sposobnosti izloženi teškim psihičkim pritiscima u školi i kod kuće, što može uzrokovati neuspjeh u učenju. Ovaj pojam se odnosi na nesklad između djetetova školskog uspjeha i pokazatelja njegovih stvarnih sposobnosti ili na školski uspjeh koji je daleko ispod očekivanih rezultata. Budući da se inteligencija i znanje redovito provjeravaju u mnogim školama, nije uobičajeno da učitelji koriste druge metode identificiranja ovih učenika koje su izvedive u kontekstu svakodnevnog nastave. Neke metode su: promatranje i razumijevanje tipičnog ponašanja učenika s teškoćama u učenju, dijagnostičke metode učenja, prikupljanje podataka na temelju mapa osobnosti učenika i izvješća, razgovor s roditeljima i na kraju, ali ne i najmanje važno, razgovor sa stručnjakom za to područje. Učitelju se nudi jedinstvena prilika da darovitim djetetu stvori uvjete u kojima će se ono moći razvijati i sazrijevati. Ovo će dijete s vremenom postati važan i cijenjen član društva koje ga treba. Međutim, djeca imaju pravo razvijati se kao holistički pojedinci, a svako dijete ima pravo biti dijete. Privržen, osjetljiv i osjetljiv učitelj mora biti sposoban uočiti potencijalne razlike koje nastaju između neke djece i njihovih vršnjaka, obitelji, vremena. Učitelj treba pokušati razumjeti osjećaj frustracije i usamljenosti, što nije rijetkost kada intelektualni razvoj nadvlada emocionalni i fizički. Također bi trebao obratiti pozornost na moguće razlike između intelektualnih i društvenih potreba.

4. Literatura

- [1.]1. Bezić, T. [2006]. Otkrivanje nadarjenih učenicev in vzgojno-izobraževalno delo njimi. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. Z
- [2.]2. Blazič, M. [1994]. Nadarjeni: stanje, problematika, razvojne možnosti. Novo Mesto: Pedagoška obzorja.
- [3.]3. Ferbežer, I., Kukanja, M. [2008]. Svetovanje nadarjenim učencem. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- [4.]4. Galbraith, J. [1992]. Vodič za nadarjene. Ljubljana: DZS.
- [5.]5. Makarovič, J. [1985]. Otkrivanje talentov. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- [6.]6. Žvanuť, M., Vodopivec, P. [2003]. Vzpon meščanstva, zgodovina za 8. razred devetletne osnovne šole. Ljubljana: Modrijan

Stručni rad

IDENTIFICIRANJE DAROVITIH UČENIKA U NASTAVI POVIJESTI

Mojca Valenčak

OŠ Janka Modra, Dol pri Ljubljani, Slovenija

Sažetak

Stoljećima se nesvakidašnji talent zamišljao kao dar s neba, kao nadljudsko nadahnuće. Tek otkako su prije više od stotinu godina započela znanstvena istraživanja izvanrednog talenta, uzdrman je mit o geniju koji dolazi od Boga. U međuvremenu su mnogi znanstvenici pokušali definirati izvanredni talent. Ali svaka definicija naglašava drugačiji aspekt darovitosti. Osnovna škola, kao obvezna i najmasovnija formativna ustanova, kao prirodno okruženje djeteta, postala je središnji koordinator svih aktivnosti na polju darovitosti. Osnovna škola tako ima kontinuirani, longitudinalni kontakt sa svom djecom određene generacije i predstavlja, uz učitelja kao temeljnog savjetnika, uz obitelj, najprirodnije okruženje za dijete.

Ključne riječi: studenti, talent, povijest.

1. Uvod

Učitelji su jedna od najvažnijih skupina odraslih koje treba otkriti i ohrabriti razvoj nadarenih. Naravno, dio potpore i pomoći u školi mogu dobiti i škole konzultantsku uslugu ili u zajedničkom radu sa školskim savjetnicima [pedagozima, psiholozima, socijalnim radnicima...]. Tretman nadarenih učenika u školi zbog specifičnih životnih čvorova nadarenosti, npr. psihički problemi, nesanica u učenju, problemi prilagodbe, problemi u profesionalnom usmjeravanju, depresija itd., zahtijevaju dubinski školski savjetodavni tretman, potkrijepljen stručnom literaturom koja je ukorijenjena u međunarodnom prostoru.

2. Središnji dio

Karakteristike darovitih učenika:

- mentalno-kognitivno područje – razvijeno divergentno i logično mišljenje, neobična mašta, točnost zapažanja, dobro pamćenje i osjećaj za humor,
- područje učenja i izvedbe - široko znanje, visoka uspješnost učenja, bogat vokabular, brzo čitanje, vještina jedne od umjetničkih aktivnosti, motoriku i izdržljivost,
- motivacija – visoke aspiracije, želje i potreba za postizanjem izvrsnosti, radoznalost, raznoliki i jako izraženi interesi, upornost u rješavanju problema zadatak, visoka motivacija za rad, uživanje u postignućima,
- socijalno-emocionalno područje - bez konformizma, snažno razvijen osjećaj za pravednost, samostalnost i neovisnost, sposobnost vođenja i utjecaja drugima, jak osjećaj za organiziranost, empatiju.

Da bi učenik mogao izraziti svoje sposobnosti, važno je da ih ima i razvijene radne navike, uporan je i ima podršku roditelja. Zbog svojih iznimnih mentalnih i kreativnih sposobnosti, daroviti učenici izloženi su velikim psihičkim pritiscima u školi i kod kuće, što može izazvati akademski neuspjeh. Pod ovim pojmom podrazumijeva se odstupanje školskog uspjeha djeteta od pokazatelja njegovih stvarnih sposobnosti ili školski uspjeh koji je daleko ispod očekivanih rezultata [1].

Učitelj mora uspostaviti sustav praćenja i bilježenja postignuća svakog pojedinog učenika. Na predmetnoj razini obrazovanja mora uvesti takav postupak da će svi podaci o učeniku biti prikupljeni u jednom dokumentu. Također mora osigurati redovitu i čestu razmjenu podataka između pojedinih nastavnika. Pri identificiranju darovitih učenika učitelji mogu slijediti neka opća načela. Moraju osigurati da se proces identifikacije odvija u područjima s kojima učenik već ima određena iskustva. Drugo, moraju osigurati da se dijete može slobodno izražavati i pažljivo slušati. I treće, proces identifikacije trebao bi biti usmjeren na koristan razvoj i širenje djetetove aktivnosti. Osim oslanjanja na vlastito znanje o djeci za identifikaciju, učitelji bi trebali pokušati osigurati kreativno okruženje za učenje u kojem djeca mogu pokazati svoje talente. Pod kreativnim okruženjem za učenje mislim na učionicu u kojoj se razmišljanje cijeni više od učenja napamet i gdje se djetetov doprinos cijeni i poštuje. U takvom okruženju učitelj bi također trebao poticati i cijeliti neobične ideje djece. Neuspjeh to bi trebalo značiti priliku da se učeniku pomogne da shvati svoju pogrešku i dostigne odgovarajuću razinu. To znači dati učenicima vremena da razmisle o tome kako razviti svoje kreativne ideje u atmosferi međusobnog poštovanja i prihvatanja. Učitelj bi trebao biti putokaz idejama, vođa i vodič. Učiteljica stvara ugodnu i poticajnu atmosferu u kojoj djeca imaju mogućnost izbora i sudjelovanja u procesu donošenja odluka. Učitelj nije autoritet koji zna jedini mogući odgovor, jer nitko ne može znati sve o pojedinom području [3].

U prepoznavanju nadarenih moraju sudjelovati svi nastavni djelatnici i školska savjetodavna služba. Kako se detekcija obično odvija u prvoj i drugoj trijadi, gdje nastava povijesti nije dio školskih predmeta [samo trećina druge trijade], važno je kontinuirano pratiti kako one koji su evidentirani kao daroviti, tako i one koji pokazuju znakove talenta u području društvenih znanosti ili iz povijesti u školi. Nastavnici povijesti susreću se s učenicima koji se međusobno razlikuju po mnogim karakteristikama, što također može dovesti u zabludu. Neki učenici ističu se iznimnom radoznalošću za povijest, ali nemaju visoke ocjene iz ovog predmeta, dok su drugi savjesni i marljivi, imaju visoke ocjene, ali ih ovo područje ne zanima pretjerano. Učenici mogu konstantno iznenaditi nastavnika velikim entuzijazmom, znatiželjom i znanjem koje imaju pri obradi određene teme, a sljedeći put razočarati, jer ih nastavnik nikako ne može privući na rad. Pola karakteristika darovitih učenika učitelji ne prepoznaju kao takve. Tu spadaju sljedeće kvalitete: smisao za humor, organizacija školskih i izvannastavnih aktivnosti, interes za probleme odraslih i ljudi u drugim dijelovima svijeta, sposobnost percepcije estetike. Učitelj mora učenicima pružiti osjećaj sigurnosti, dati im dovoljno vremena za slobodno razmišljanje i stvaranje, usmjeravati ih i pomagati im u pronalaženju rješenja i ideja. On ne smije biti sveznajući autoritet koji svojim nastupom dokazuje učenicima da samo njegova istina vrijedi. Samo u sigurnoj i kreativnoj atmosferi učenja može se dogoditi istinska identifikacija nadarenih učenika kroz dulje vremensko razdoblje, što dovodi do realnijih rezultata kroz proces ocjenjivanja nastavnika od niza testova stručnjaka i teoretičara. Otkrivanje darovitih učenika u povijesti odvija se u tri faze:

- evidentiranje,
- identifikacija,
- seznanitev in mnenje staršev.

Karakteristike nadarenih učenika u povijesti na koje nastavnik treba obratiti pozornost:

- širok terminološki i povijesni vokabular i njegova svrsishodna uporaba;
- produbljen i značenjski zahtjevniji povijesni vokabular;
- sposobnost čitanja teže i za određeno dob rano - zahtjevne povijesne književne izvore; - čitanje političke, vojne i zahtjevnije literature namijenjene odraslima;
- oštro i kritičko ocjenjivanje povijesnih izvora, činjenica, događaja;
- sposobnost mentalne analize, sinteze, apstrakcije, generalizacije;
- brzo i uspješno otkrivanje uzročno-posljedičnih veza;
- otkrivanje povezanosti povijesnih pojmova i pojava;
- originalan i kreativan pristup rješavanju povijesnih pitanja i problema;
- divergentno mišljenje;
- brzo usvajanje povijesnih znanja, pamćenje datuma, godina, mjesta i događaja;
- brzo uočavanje razlika u povijesnom vremenu i prostoru;
- mentalna elastičnost i povezivanje konkretnog s apstraktnim;
- sposobnost transformacije funkcionalnog povijesnog znanja u intelektualne vještine;
- spontana želja za novim otkrićima, radoznalost i radoznalost;
- stalno ispitivanje sa željom za kontinuiranom mentalnom međusobnom komunikacijom;
- visoko razvijeno logičko mišljenje;
- izvanredna izvedba u vođenju, sviranju, tumačenju povijesnih osoba i događaja;
- mogućnost empatije i suosjećanja s povijesnim osobama;
- pregovaračke vještine i uvjerljivost u igranju uloga ili simulacijama;
- vještine timskog rada, naglašavanje važnosti suradnje i odgovornosti;
- široko opće obrazovanje; - dinamičnost i domišljatost, prilagodljivost;
- samoinicijativnost, domišljatost, originalnost, različitost, samokritičnost;
- nadopunjavanje učitelja, razrednika;
- osjetljivost na svjetska zbivanja i kulturno-povijesno naslijeđe;

- sposobnost razumijevanja sebe i drugih, tolerancija, povjerenje, solidarnost [3].

Koncept otkrivanja i ljubavi kod darovitih učenika, osim navedenih područja, specificira i sljedeće osobine ličnosti koje se mogu detaljnije uočiti kod darovitih učenika ili se isticati. Najveća pogreška koju učitelji mogu napraviti s visoko nadarenim učenikom je ne vidjeti njegove posebne talente kao posebne zadatke. Nažalost, još uvijek previše njih nije svjesno činjenice da iznimna inteligencija i neobičan talent mogu biti izvor specifičnih problema koje ne treba podcjenjivati.

3. Zaključak

Moramo biti svjesni da postoji uska povezanost pojma darovitosti, karakteristika darovite i talentirane djece, njihove identifikacije i obrazovnih programa za njih. Štoviše, identifikaciju moramo shvatiti kao sastavni dio dobre nastave, koja predviđa nove izazove učenja s dobrim krajnjim rezultatom. Iz ove perspektive, identifikacija je proces prosuđivanja koji provodi nastavnik u učionici, a ne niz testova koje provodi skupina vanjskih stručnjaka. Naravno, osim učitelja, važnu ulogu imaju i savjetnici, vanjski stručnjaci i ravnatelji. Ravnatelji su ti koji mogu promijeniti stvari u svojoj školi, oni kroje politiku škole, bilo da se radi o pitanju djece s posebnim potrebama, multikulturalnog društva jednakih mogućnosti, novih tehnologija ili djece.

4. Literatura

- [1.] Bezić, T. [2006]. Otkrivanje nadarjenih učenicev in vzgojno-izobraževalno delo z njimi. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- [2.] Blazič, M. [1994]. Nadarjeni: stanje, problematika, razvojne možnosti. Novo Mesto: Pedagoška obzorja.
- [3.] Hozjan, A., Potočnik D. [2002]. Zgodovina 2, učbenik za 2. letnik gimnazije. Ljubljana: DZS.
- [4.] Turk, A. [16. april 2009]. Nadarjeni učenci niso geniji, iz katerih žari pamet. Večer.
- [5.] Žvanut, M., Vodopivec, P. [2003]. Vzpon meščanstva, zgodovina za 8. razred devetletne osnovne šole. Ljubljana: Modrijan.

Stručni rad

KAKO PRIVUĆI OSNOVNOŠKOLCE DA UČE POVIJEST

Mojca Valenčak

OŠ Janka Modra, Dol pri Ljubljani, Slovenija

Sažetak

Nastavnik svojim metodičkim djelovanjem utječe na motivaciju učenika pri čemu obuhvaćene su sve učiteljeve misaone i praktične metodičke vještine. Za motivaciju učenika u nastavi povijesti, nastavnik osim širih temeljnih metodičkih vještina koristi različite suvremene nastavne metode koje potiču unutarnje misaone aktivnosti učenika. Učitelj se prije toga mora temeljito stručno pripremiti, postaviti jasne ciljeve učenja cjeline, a zatim smišljeno predstaviti i upoznati učenike s problemom koristeći odgovarajuće nastavne metode. Nakon toga nastavnik odlučuje o obliku rada koji ovisi o objektivnim i subjektivnim čimbenicima procesa učenja.

Ključne riječi: studenti, motivacija, povijest.

1. Uvod

Prvi istraživački duh može započeti već u vrtiću, gdje se mališanima prezentiraju odabrane teme lokalne povijesti ili zbivanja u mjestu učitelja ili po mogućnosti starijih učenika. Predstavljamo ih, u šetnji naseljem ili kroz fotografije, pojedinim kulturnim znamenitostima mjesta. To su tzv pedagoški muzejski programi: na pr. Iskustvena vođenja, Arheopješčanik za najmlađe, Igrajmo se kao nekada, posjet koferu muzeja, igra oblačenja starih lutaka, pravimo mozaik...

2. Središnji dio

Učenicima je najvažnija motivacija za učenje jer je učenje dio njihove svakodnevice. Svi ljudi, pa i odrasli, imaju barem malo motivacije za učenje, jer učimo cijeli život. Učitelji se svakodnevno bore kako pripremiti učenika da [voli] podučavao. Motivacija je vrlo važna za uspješno učenje, jer nije riječ samo o učenju tehnika one koje će donijeti uspjeh, ali prije svega motivacija utječe na to koliko energiju koju je učenik spreman uložiti u učenje ili u potragu za tehnikom učenja koja najviše laže. Barica Marentić Požarnik u svojoj knjizi Psihologija učenja i poučavanja govori o tome kako učitelji često više ne percipiraju motivaciju za učenje kod učenika te da predaju samo pod prisilom i za ocjene. Nadalje napominje da su neki učitelji neskloni hvale svoje učenike, jer bi se mogli zanijeti. Učitelji također smatraju da ukoravanje loših učenika ne znači ništa [3].

Če povzamem, je najti motivaciju v posameznih učencih velik uspeh, vendar nekaterim učiteljem to tudi uspe. Predvsem takrat, ko ta motivacija traja celo šolsko leto ali celo dlje. Učna motivacija je pri vsakomer različna, a ima jo vsak, ki se znajde v učnem položaju. Kako kakovostna, intenzivna je in kako dolgo traja, je odvisno od pobude oziroma od moči posamezne motivacije [1]. Torej je motivacija odvisna od lastnih interesov, osebnih ciljev posameznika, radovednosti, samostojnosti učenca in tudi od načina poučevanja učitelja [zahtevnost nalog, privlačnost le-teh, primerjave z vsakdanjim življenjem].

O nedostatku motivacije za učenje možemo govoriti kada učenici počinju učiti nevoljko, pod prisilom, ne slušaju na nastavi, brbljaju, nisu psihički prisutni, izbjegavaju obveze i šaljuju se između školskih klupa [1].

Prema dosadašnjim nalazima, da su obje vrste motivacije [ekstrinzična i intrinzična] uvijek prisutne, možemo reći da se nedostatak motivacije za učenje uglavnom odnosi na nadmašivanje ekstrinzične motivacije nad intrinzičnom. Budući da prisilu obično provode roditelji i učitelji, možemo govoriti o prisili kao vanjskoj motivaciji. Zahtjevan je posao nastavnika povijesti koji svojim metodičkim pristupom mora povijest dovesti do razine razvoja učenika i posljedično probuditi interes kod učenika. Tako Trškan tumači da je obrada povijesnog gradiva u osnovnoj školi uspješna ako se uzme u obzir mentalna razvijenost učenika, jer su učenici zainteresirani za povijesna znanja i imaju priliku da ih uspješno usvajaju. Učitelj primjerenim ponašanjem i izborom nastavnih metoda pomaže učenicima da se snađu u zbivanjima, da organiziraju svoje ideje i koncepte. Potrebno ih je osposobiti za suosjećanje s prošlošću i pritom razvijati razumijevanje i vrednovanje povijesnih događaja [6].

Važno je učiteljevo metodičko ponašanje na satu, jer svojim ponašanjem učitelj potiče i motivira učenike na aktivno sudjelovanje u nastavi ili ih, naprotiv, svojim ponašanjem može i odbiti ili preusmjeriti od aktivnog sudjelovanja. Kako bi promicao aktivno sudjelovanje učenika u nastavi, učitelj koristi različite pristupe učenju, metode i strategije. Važno je da učitelj svoje ponašanje i metode uskladi s već postavljenim ciljevima učenja. Sve to učitelj mora uskladiti i sa socijalnom interakcijom koja se odvija između subjekata odgojno-obrazovnog procesa. Glavnu ulogu u obrazovnom procesu imaju njegovi subjekti, nastavnik i učenik. Važna aktivnost učitelja u nastavi je poticanje samostalnog i aktivnog učenja učenika. Metodička izvedba pojedinih sadržaja učenja povezana je s učiteljevim metodičkim

ponašanjem na satu, što nije samo učiteljeva domena, već također i studenti. Metodičko ponašanje nastavnika i metodičko ponašanje učenika čine zajedno didaktički proces.

Prema autorici, povijest se smatra predmetom koji je uglavnom teško razumljiv učenicima u osnovnoj školi, a posebno je teško učenicima uroniti u povijesni prostor, povijesno vrijeme, povijesne događaje i povijesne osobe. Važno je da učitelj svojim didaktičkim i metodičkim umijećem i ponašanjem približi povijest učenicima. Obrada povijesnog gradiva u osnovnoj školi može biti uspješna ako se uzme u obzir mentalna razvijenost učenika, jer su učenici zainteresirani za povijesna znanja i imaju priliku da ih uspješno usvajaju. Učitelj primjerenim ponašanjem i izborom nastavnih metoda pomaže učenicima da se snađu u zbivanjima, da organiziraju svoje ideje i koncepte. Potrebno ih je osposobiti za suosjećanje s prošlošću i pritom razvijati razumijevanje i vrednovanje povijesnih događaja. Mrevlje i Kunaver također upozoravaju da će rad na nastavi povijesti biti uspješan samo ako ga prilagodimo konkretnim situacijama u razredu, posebno stupanj učenikove percepcije. Stoga u prvim godinama osnovnoškolskog znanja treba poticati interes učenika i dodatno ih motivirati za nastavu povijesti [5].

3. Zaključak

Motivacija u nastavi povijesti sastavni je dio uvodnog dijela sata, ali je neophodna i etapna motivacija ili motivacija u didaktičkim naglascima i raznim aktivnostima u obradi gradiva. Glavni fokus sata je na aktivnoj ulozi učenika tijekom cijelog procesa lekcije. Ovdje je važno da učitelj svojim djelovanjem potiče učenikovu samostalnost. Pritom je nužno da nastavnik dublje upozna učenike jer saznajući kakvi su učenici, nastavnik može lakše planirati i birati sadržaje i didaktičke pristupe radu primjerene učenicima. Učitelj u svom radu polazi od učenika, vodi računa o učenicima, učiteljevoj spremnosti, fleksibilnosti.

4. Literatura

- [1.] Braconnier, A., 2001: Kako razumeti mladostnika: priručnik za starše otrok, starih od 10 do 25 let. Učila, Ljubljana.
- [2.] Juriševič, M., 2006: Učna motivacija in razlike med učenci. Pedagoška fakulteta. Ljubljana.
- [3.] Marentič Požarnik, B., 2000: Psihologija učenja in pouka. Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana.
- [4.] Marentič Požarnik, B. [2003]. Psihologija učenja in pouka. Ljubljana: DZS.
- [5.] Mrevlje, B. Kunaver, V. [2005]. Ustvarjalno poučujemo zgodovino. Didaktični priručnik za šesti razred devetletne osnovne šole. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo.
- [6.] Trškan, D. [2007]. Lokalna zgodovina: učenje z odkrivanjem. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete.
- [7.] Trškan, D. [2005]. Motivacija in motivacijske tehnike pri pouku zgodovine. Časopis za zgodovino in narodopisje. Maribor: Univerza v Mariboru in Zgodovinsko društvo Maribor.
- [8.] Woolfolk, A., 2002: Pedagoška psihologija. Educy, Ljubljana.

Stručni rad

UČITELJ I VLADANJE SOCIJALNIM VJEŠTINAMA

Margareta Megi Vidmar, prof.
OŠ Mirna

Sažetak

Ljudi svojim načinom komunikacije i ponašanjem snažno utječu na zadovoljstvo pojedinca. Često to možemo primijetiti na školskoj razini, gdje učitelj, kao autoritet, svojim mišljenjem, bilo da je ono pozitivno ili negativno, snažno utječe na učenike. Kako li je samo nevjerojatno da pozitivni ili negativni pristup i riječi koje druge osobe izgovore utječu na pojedinca i na njegov pogled na situaciju u kojoj se nalazi. Na primjerima smo s učenicima predmetne razine razmišljali smo o međusobnim odnosima i utjecajima na pojedinca. Činjenica je da u današnje vrijeme međuljudski odnosi postaju sve zamršeniji. Utvrdili smo da su iznimno važni pozitivno usmjerena komunikacija i pristup autoriteta jer potonji snažno obilježavaju mlađe generacije koje još uče spretnost u socijalnim vještinama.

Ključne riječi: misli, odnosi, optimizam, pesimizam, zadovoljstvo.

1. Uvod

U današnje vrijeme mnogo se govori o socijalnim vještinama. Svjesni smo da su izrazito važne, no često se dogodi da su u velikoj mjeri rezultat učenja u ranom djetinjstvu te se kasnije njima koristimo više-manje automatski. Pravo je pitanje jesu li naučene i stečene dobro ili slabije. Istraživanja su pokazala da i u odrasloj dobi možemo naučiti spretnost u međusobnim odnosima. Samo ako imamo dovoljno volje.

Radionice treninga socijalnih vještina provodili smo s učenicima većinske osnovne škole na predmetnoj razini. Pomoću različitih zadataka promatrali smo različite aspekte razmišljanja, izražavanja i razumijevanja pojedinaca, kako snažne vođe ili grupa utječu na pojedinca, unatoč tomu što pojedinac možda ima mnogo samopouzdanja. Pretpostavke su se još i više potvrdile kroz radionice o odnosima i zadovoljstvu. U zadovoljnim odnosima i zadovoljstvu pojedinaca ključno je odmjereno birati riječi, ali i prvenstveno dobro slušati. Vjerojatno previše rijetko shvaćamo kakvu težinu imaju riječi izrečene bez promišljanja, a posebice ako su negativne naravi.

2. Socijalne vještine povezane su sa svim aspektima vladanja u školi

Trenutno živimo u svijetu u kojem vlada individualizam i u kojem pojedinci ne izražavaju zanimanje jedni za druge. Svatko ima slobodno mišljenje koje često i glasno izražava. Cijena toga je visoka, budući da se plaća osobnim poteškoćama i nezadovoljstvom koje se očituje na različite načine. Individualizam možemo primijetiti u odnosima i nesposobnosti poštivanja potreba drugih. Često pak nedostaje aktivnog slušanja. Svaki odnos temeljni je znak čovjekove društvene prirode. Veliki dio osobnog zadovoljstva donose odnosi u kojima jesmo i u koje ponovno ulazimo. Potrebno je naučiti se kako održavati i graditi mišljenje o samom sebi, a istovremeno poštivati druge s kojima smo u odnosu. Iako se nekima to čini jednostavnim zadatkom, moramo biti svjesni da to naročito još u razdoblju odrastanja predstavlja ključno pitanje za mlade. Odnos je više nego trajna interakcija između ljudi, stoga je važno da ljudi koji sudjeluju u interakciji imaju osjećaj i svijest bivanja u odnosu [6]. Da bi se odnos održao, važno je uspostaviti povjerenje. To se postiže bliskošću, međusobnom pomoći i poštivanjem. Na razvoj odnosa pozitivno utječe i promjena stajališta jednog od partnera od prvotno negativnog u pozitivni, i to pod utjecajem drugog partnera. Što se češće sreću dva čovjeka, to će bolje komunicirati, pogotovo u vezi osobnih tema i time se istovremeno obvezuju na razumijevanje, empatično ponašanje te stvaraju bolji odnos. U odnosima su važni i spremnost i samootkrivanje [4]. Brojni učenici koji ne postižu dobar uspjeh u učenju u školi se ne osjećaju prihvaćenima, a posljedično krše školska pravila te ne vole školu. Ako ih pokušamo naučiti sporazumjeti se s drugima, to će ublažiti njihove posebnosti u ponašanju i smanjiti socijalnu usamljenost [3]. U tome veliku ulogu zasigurno imaju učitelji.

3. Komunikacija utječe na pojedinca

Međusobnu komunikaciju definiramo kao bilo koje verbalno ili neverbalno ponašanje koje percipira druga osoba. Učinkovita je ona komunikacija u kojoj primatelj poruku tumači onako kako je pošiljalatelj namjeravao da se ona protumači [1]. O međusobnim odnosima smo s učenicima raspravljali na temelju priče u nastavku.

3.1. Primjer priče

Jednog dana žabe su organizirale natjecanje čiji je cilj bio popeti se na vrh visokog stupa. Sve su žabe na početku oduševljeno krenule prema cilju jer je nagrada bila uistinu posebna. No već nakon samog početka natjecanja gledatelji su ih počeli ismijavati i vikali su:

„Nikada nećete doći do cilja, nemoguće je.“

„Zašto uopće pokušavate?“

„Lude ste. Nikada još nijednoj žabi nije uspjelo popeti se toliko visoko.“

Toliko su se smijali i izrugivali se da su natjecateljice postepeno odustajale od natjecanja uvjerene da je zbilja nemoguće doći do vrha.

No jedna žabica se penjala i penjala. Toliko je pokušavala da je na kraju došla do cilja i osvojila nagradu. Gledatelji su ostali skamenjeni i nisu mogli vjerovati. Novinari su je intervjuirali i pitali kako je moguće da je postigla nešto što se činilo nedostižnim.

Žabica je samo govorila: „Kva? Kva? Kva?“ Tada su utvrdili da je gluha i da je tijekom natjecanja mislila da publika navija za nju.

3.1.1. Razmišljanje o priči, odnosima i komunikaciji

„Što mislite što bi se dogodilo da žaba nije bila gluha?“

Obratimo pozornost na činjenicu da je žabica iz priče vjerovala u svoje sposobnosti i jako se trudila da postigne svoj cilj. Kada ne bi bila gluha, vjerojatno bi odustala kao što su to učinile druge natjecateljice, budući da bi zbog pritiska gledatelja počela vjerovati da je nemoguće doseći vrh.

„Vjerujete li i vi ponekad slijepo u ono što vam drugi govore o vašim sposobnostima?“

„Vjerujete li slijepo sami sebi kada si govorite da nešto ne možete ili ne znate?“

3.1.2. Optimistične/pesimistične misli

Kada vjerujemo u svoje sposobnosti, trudimo se. To je trik koji nam omogućuje da dođemo do cilja ili da mu se približimo što je više moguće. Ako pritom potičemo sami sebe i ponavljamo riječi poput: „Hajde, mi to možemo!“, naša se ustrajnost povećava i imamo više mogućnosti doseći cilj. Riječi, bilo da su dobre ili loše, mogu učiniti mnogo dobrih ili loših stvari onome koji ih sluša. Iznimno je važno da drugima uputimo pozitivne i poticajne riječi, ali moramo ih i sami sebi. Istovremeno je važno biti „gluh“ kada čujemo da ne možemo svoje snove pretočiti u stvarnost. Učenici su razmislili i na list papira napisali kako optimistične/pesimistične misli utječu na njih. Napisali su da im pesimistične misli otežavaju put do cilja, donose negativnu energiju, a zbog njih se osjećaju lošije, nemirno, usamljeno i ljutito. Zbog loših misli ne vjeruju u svoje sposobnosti, pa ni u ono što su već postigli. Također je napisano da učenici pokušavaju zanemariti negativne misli, no u tome ne uspiju uvijek. Unatoč tome, svejedno se pokušavaju potruditi. Iz bilješki djece možemo utvrditi da optimistične misli učenicima olakšavaju put do cilja i još više vjeruju u svoje mogućnosti. Zbog njih se osjećaju bolje jer im daju dodatan poticaj. Dobre misli donose im bolje raspoloženje. Pri tome se učenici osjećaju veselo, sretno, zadovoljno i sposobno. Puni su energije i osjećaju da mogu te se još više potruditi. U današnje vrijeme često se događa da teško zaustavimo tok negativnih misli koje sami sebi govorimo ili koje nam govore drugi. Zato je povremeno i teško pronaći optimistične misli kojima bismo nadomjestili pesimistične misli. Prisjetili smo se naše gluhe žabe, pobjednice natjecanja. Iz priče možemo izvući što su žabama govorili gledatelji. Kakve su to misli?

Mišljenja djece:

- „Nikada nećete doći do cilja, nemoguće je.“
- „Zašto uopće pokušavate?“
- „Neće vam uspjeti, šteta je što pokušavate!“
- „Vrh je predaleko! Neće vam uspjeti.“
- Smijeh i izravni pogled, žamor... „Buuu...“
- „Gubite vrijeme!“
- „Spustite se dolje, tratite vrijeme... cilj je predaleko za vas jer to ne možete.“

Nanizali smo i nešto poticajnih rečenica kako pozitivno usmjereni gledatelji mogu poticati žabe.

Mišljenja djece:

- „Idemo, moguće je doći do cilja.“
- „Čak i ako se vrh stupa čini daleko, pokušajte ga doseći.“
- „Bravo, samo hrabro naprijed.“
- „To je lagano, možeš ti to!“
- „Ne gledaj gore i bit će ti lakše.“
- „Bravo, samo hrabro naprijed.“
- „Možete vi to!“
- „Možete doseći vrh, dovoljno ste snažne da dođete do cilja!“

3.1.3. Pozitivne/negativne misli prije ocjenjivanja znanja

Zatim smo temu preusmjerili na njihove misli prije ocjenjivanja znanja. Razmišljaju li više o pozitivnim ili negativnim stvarima? Razgovarajmo o tome kako bismo mogli svoje pesimistične misli nadomjestiti optimističnim (konkretno kakvim mislima). Često su se u pesimistične misli prikrale bilješke o gradivu koje je preteško za razumijevanje. Na listićima je napisano da je previše gradiva i da ga nije moguće naučiti. Također razabiremo da nije bilo dovoljno vremena da uspiju naučiti za test. Vjerojatno upravo nepoznavanje i neznanje o gradivu utječe na pesimistične misli učenika. Također se zna dogoditi da je pri provjeri znanja rezultat slabiji od očekivanog te je strah od testa još veći. Iz optimističnih razmišljanja djece možemo razabrati da čak i ako je gradivo teško i dovoljno je vremena za učenje, ponajprije ćemo uspjeti ako se dobro organiziramo. Druga bilješka navodi da na provjeri vidimo ono što ne znamo dobro, stoga sada znamo što je još potrebno naučiti. Također shvatimo da ako je gradivo teško i uzmemo vremena za temeljitije učenje i razumijevanje, bit će nam mnogo lakše. Poučak koji smo izvukli jest da ako se pripremimo za test i razumijemo gradivo, rezultat će zasigurno biti dobra ocjena.

Učiteljeva shvaćanja posredno utječu i na shvaćanje i postupanje, budući da se oni prilagođavaju zahtjevima učitelja [5]. Učitelj može također optimistično utjecati na učenike prije pismenog ocjenjivanja znanja pomoću optimističnih riječi i misli poput, primjerice:

- „Ja vjerujem u vas!“
- „Gradivo nije teško.“
- „U školi ste pokazali veliko znanje.“

Zajedno s učenicima odabrali smo situaciju koja je aktualna za njih.

Podijelili su se tako da jedan navodi negativne, pesimistične, obeshrabrujuće misli (brige, strahove, sumnje u sebe...), a drugi za svaku pesimističnu misao navodi jednu optimističnu misao, dakle, tako kao što smo to i prezentirali u gornjem slučaju.

Jedan od učenika opisao je svoju situaciju prije sportskog natjecanja. Učenik je ispričao da se prije nogometne utakmice osjeća loše i misli da nije dovoljno brz za protivnike te da nema dobar osjećaj u vezi pobjede. Često ima (pogrešan) osjećaj da su protivnici bolji od njegove momčadi. Da je vjerojatno premalo vježbao i da bi morao više vježbati. Radionica

koju smo proveli dala mu je mnogo toga za razmišljanje. Sada, nakon što je razmislio, uistinu želi i obećao je samome sebi da će sljedeći put biti pozitivnije usmjeren. Pokušat će u sebi pronaći prednosti i vrline kako bi nadvladao negativne misli. Potom na kraju utakmice utvrdi da je svejedno dobro pripremljen i da se njegov trud isplatio. Dječak također navodi da premalo vjeruje u sebe. Optimističnoj usmjerenosti u gore navedenoj situaciji u velikoj mjeri doprinose treneri poticajnim riječima i uzvicima. Utvrđujemo da učenici obično pesimističnim mislima najviše naštetite sami sebi.

4. Zaključak

Odnosi u obitelji počinju već u odgoju djeteta. Što se roditelji više međusobno razumiju i dopunjuju, to će djeca biti sretnija i zadovoljnija jer će osjećati da su voljena. Isto tako, djeca će svoje roditelje uzeti kao uzor koji će ih voditi u njihovom daljnjem životu. Oni kojima te vrijednosti nisu bliske, prenose negativna iskustva u vanjski svijet, stoga im se potonji čini hladan, pun nepovjerenja i opasnosti. Kao i svakom pojedincu, i djetetu je potrebna komunikacija, kako verbalna tako i neverbalna kako bi dijete osjetilo da ga se sluša i razumije. Uz pravilan način komunikacije može doći do drastičnih promjena u odnosu. Važno je da znamo svoja mišljenja utemeljiti, da smo ravnopravni sugovornici i ne kritiziramo sve odreda jer „teške“ i negativne riječi vrlo snažno utječu na pojedinca. A naročito na djecu koja se još razvijaju i istražuju svijet. Odnos nije uvijek potpun, budući da dolazi i do sukoba i izražavanja vlastitih mišljenja, što je posve normalno. Na taj način pojedinci izražavaju svoja stajališta. Uspješno rješavanje sukoba vodi do boljih odnosa i međusobnog razumijevanja. Ljudi ne mogu isključivo iz knjiga i promatranja drugih naučiti govorno izražavanje, vođenje razgovora ili grupne rasprave. Ovladavanje tim spretnostima od iznimne je važnosti, naročito za učitelje koji bi, pored uvjerljivog obrazloženja, morali potaknuti i što bolje učenicima prenijeti vođenje rasprave, sposobnost slušanja i usklađivanja komunikacije (Marentič Požarnik, 2000.). I vođa/trener ili pak učitelj mogu značajnim postupanjem ili poticajnim riječima djecu ili učenike podići iz njihovih mračnih i negativnih misli.

5. Literatura

- [1.] Lamovec, T. (1993.). *Spretnosti v medosebnih odnosih*. Ljubljana: Produktivnost.
- [2.] Marentič Požarnik, B. (2000.). *Psihologija učenja in pouka*. Ljubljana: DZS.
- [3.] McGraft, H., Francey, S. (1996.). *Prijazni učenci, prijazni razredi: učenje socialnih veščin in samozaupanje v razredu*. Ljubljana: Državna založba.
- [4.] Rozman, U. (2006.). *Trening socialnih veščin*. Nova Gorica: Educa.
- [5.] Rupnik Vec, t., Kompare, A. (2006.). *Kritično mišljenje v šoli: strategije poučevanja kritičnega mišljenja*. Ljubljana: Zavod republike Slovenije za šolstvo.
- [6.] Perić, M. (2005.). *Psihologija komuniciranja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Stručni rad

PAUKOVA STRATEGIJA UČENJA

Anaela Bešić

Osnovna škola Ivana Tavčara Gorenja vas

Sažetak

Učitelji u osnovnim školama svakodnevno se susreću s učenicima koji imaju poteškoća s čitanjem. Pritom nije važno samo čitanje kao naučena vještina, nego i aspekt učenja, odnosno razumijevanja pročitano. Kao rezultat toga, u stručnom članku govorim o učenju, čimbenicima koji utječu na uspjeh učenja i strategijama čitanja. Fokusiram se na konkretan primjer primjene i učinaka Paukove strategije u procesu učenja u 5. razredu osnovne škole te navodim pozitivne učinke kojima je pridonijela primjena spomenute strategije.

Ključne riječi: Učenje, čitanje, strategije čitanja, Paukova strategija

1. Uvod

Svake godine mi učitelji imamo nekoliko učenika koji imaju slabe vještine čitanja. Razlog tome svakako je uporaba računala i mobilnih uređaja što, naravno, nije jedini čimbenik pada čitalačke kompetencije. U svakom slučaju, svijet moderne tehnologije je zanimljiv, a djeca su okružena brojnim impulsima koji, među ostalim, loše utječu na sposobnost koncentracije. Sposobnost fokusiranja u procesu opismenjavanja iznimno je važna, a njezin nedostatak odražava se na proces učenja. Loše čitanje utječe i na učenje i motivaciju za školski rad, a problemi se pojavljuju i na području razumijevanja pročitane. Zato učitelji moraju naučiti učenike strategije učenja čitanja i osnažiti ih da istinski razumiju i primjenjuju ono što su pročitali – jer učenje napamet bez razumijevanja nije učinkovito.

Kao što je rekao Henry Brooks Adam: »Tko zna učiti, zna dovoljno.«

2. Učenje

Učenje je proces interakcije između onoga što već znamo i onoga što bismo trebali naučiti. [3]

Prema Kolbu, učenje je ciklički proces u kojem se kontinuirano cijeli život razrješava dijalektička suprotnost, odnosno napetost između dviju dimenzija spoznaje. Jednu dimenziju ograničuje percepcija i razumijevanje, a drugu aktivno djelovanje u vanjskom svijetu i reflektivno promatranje usmjereno prema unutra. [2]

Učenje je socijalni, situacijski i metakognitivni proces. Grupno učenje je produktivnije i dovodi do boljih rezultata. U okolnosti učenja pripada i ono što učimo. Učenici koji su svjesni vlastitog procesa učenja i razumijevanja bit će uspješniji. [3]

2.1. Uspješnost učenja

Na uspješnost učenja utječe više čimbenika. I prije nego počnu učiti učenici se boje loših ocjena i količine gradiva. Količina gradiva predstavlja im problem jer ne znaju odvojiti bitno od nebitnog. Presudan je i interes za određeni predmet, jer je teško učiti ono što nas ne zanima. Isto tako moramo si znati rasporediti posao i izdvojiti vrijeme za odmor ili promjenu tijekom učenja. [1]

Učenici četvrtog razreda upoznaju se s metodom pet P (promisli, preleti, pročitaj, ponovi, pregledaj). Puno razgovaramo o dobrim navikama učenja i njihovu utjecaju na završni školski uspjeh. Osim toga moramo razgovarati o pomagalima za učenje koja im pomažu u pamćenju. Svaki učenik je priča za sebe i treba mu zapis koji će mu biti privlačan. Upotrebljavamo boje, misaone obrasce, strelice, oblake.

Na uspješnost učenja utječe predznanje. Što učenik ima više predznanja, to će bolje razumjeti novo gradivo. Povezivanjem postojećeg znanja s novim znanjem izbjegavamo učenje napamet koje je kratkog vijeka. [3]

No ne smijemo zaboraviti na važnost slušanja jer i ono je čimbenik koji utječe na usvajanje znanja. Suhoparno ponavljanje gradiva i pasivnost na nastavi utječe na slušanje učenika. Komunikacija između učenika i nastavnika mora biti dvosmjerna. [4]

2.2. Strategije čitanja

Najčešće se primjenjuje vremenski kriterij za podjelu strategija. Jedna od ključnih strategija prije čitanja je aktiviranje predznanja učenika. To se najčešće aktivira brainstormingom, kada učenici nabrajaju ono što znaju o nekoj temi. Prije čitanja utvrđujemo svrhu čitanja i upoznajemo strukturu teksta. Najava sadržaja i postavljanje pitanja ključni su procesi učenja. Tijekom čitanja dopunjuju se podaci koji nedostaju, određuje redoslijed događaja u tekstu, označuju nove i zapisuju bitne informacije. Nakon čitanja učenici odgovaraju na pitanja, traže bitne informacije i sažimaju sadržaj. [3]

2. 3. Kompleksne strategije čitanja

Složene strategije čitanja uključuju strategiju VŽN, opću studijsku strategiju, metodu PV3P, Paukovu strategiju i metodu recipročnog poučavanja. Rad u strategiji VŽN provodi se prema tablici koja je podijeljena u tri stupca (što već znam, što želim znati, što smo naučili). U općoj studijskoj strategiji učenici prvo letimično čitaju tekst, slijedi prvo čitanje teksta, pronalaženje značenja nepoznatih riječi i utvrđivanje biti, drugo čitanje teksta i postavljanje pitanja. Strategija PV3P ima koraka: prelistavanje gradiva, postavljanje pitanja, čitanje, ponovni pregled i izvješće. Strategija koju primjenjujemo za tekstove s puno detalja naziva se Paukova strategija. Učenici dijele list papira u dva stupca, čitaju tekst, izdvajaju važne informacije i zapisuju ih u lijevi stupac, u desni stupac upisuju ključne riječi te ponavljaju zapisane riječi i tekst. [3]

3. Primjer primjene Paukove strategije u razredu

I sama primjenjujem Paukovu strategiju u nastavi kada ima smisla. Tome posvećujem cijelo jutro i prilagođavam raspored za taj dan. Predstaviti ću vam sat prirode u petom razredu na kojem smo učili o fotosintezi. To gradivo prilično je zahtjevno za učenike i potrebno im je dodatno objašnjenje i što više vizualnog materijala.

3.1. Kako biljka dobiva hranu

Učenicima sam podijelila bijele listove A4 i zamolila ih da nacrtaju ili skiciraju veliku biljku. Skica mora biti velika kako bi bila preglednija. Podsjetila sam ih da za lakšu ilustraciju uz skicu mogu napisati i nešto što će prikazati kako biljka dobiva hranu. Mogu upotrijebiti i strelice, simbole, znakove i različite boje. Učenici su se potpisali na list. Zatim sam listove pokupila. Pitala sam ih zanima li ih kako biljka dolazi do hrane.

3.2. Čitanje

Ponovila sam s učenicima kako se pripremamo za čitanje (gledamo sve velike naslove i slike, čitamo dijagonalno i čitamo podebljani tekst). Na stol stavljam listove za čitanje, stručnu literaturu i udžbenike. Dala sam upute da svi pročitaju jedan list za čitanje, jedan stručni tekst i tekst u udžbeniku. Izbor stručnog teksta i lista za čitanje je proizvoljan. Nakon čitanja pitao sam ih na temelju čega su birali list za čitanje i stručnu literaturu.

3.3. Važne informacije i ključne riječi

Svaki učenik napravio je tablicu u bilježnici tako da je presavio list i podijelio ga na: dvije trećine i jednu trećinu. Na stranici koja pokriva dvije trećine zapisali su važne podatke. Nakon što su zabilježili važne podatke, u desni stupac upisali su ključne riječi. Naglasila sam da ne prepisuju tekst, nego da ispisuju samo ono bitno. Kada su završili s pisanjem, odabrali su pet ključnih riječi i napisali ih po jednu na svaki prst. Mogli su napisati riječi i na papiriće i zalijepiti ih na prste. Ponovili su koje su bitne informacije u ovih pet ključnih riječi. Obnovili su riječi i ponovili ih nekoliko puta kako bi ih zapamtili. Kada su dobro obnovili riječi, napravili smo skupine uz pomoć slamki. Svatko je izvukao po jednu slamku u boji. Slamke iste boje bile su jedna skupina.

3.4. Ključne riječi skupine

Kada su učenici podijeljeni u skupine, jedni drugima predstavili su svojih pet ključnih riječi. Zajedno su odabrali ključne riječi pojedine skupine (one koje se najviše ponavljaju). Opet sam ih ograničila na pet ključnih riječi skupine. Slijedilo je formiranje pitanja prema taksonomskim razinama. U svakoj skupini podijelila sam listove različitih boja (npr. žuta predstavlja najosnovnija pitanja). Projicirala sam

primjere pitanja i razina za pomoć. Svaka skupina napisala je po jedno pitanje iz osnovne, srednje i napredne razine. Nakon završetka aktivnosti pokupila sam listiće s pitanjima i slamke.

3.5. Igra

Učenicima sam dala upute za igru koju smo igrali. Skupine su ostale iste. Svaki od učenika u skupini dobio je slamku druge boje. Na glas sam čitala pitanja. Iz vrećice sam nasumce izvlačila slamke različitih boja. Boja koju sam izvukla pokazala nam je koji učenici mogu odgovoriti na pitanje. Prvi je odgovarao učenik koji je prvi podigao slamku (pozvane boje). Ako je bilo točno, dobio je onoliko bodova koliko pitanje vrijedi (prema taksonomskoj razini). Bodove koje su skupine zaradile zapisivala sam na ploču.

3.6. Ponovno crtanje procesa kako biljka dobiva hranu

Svakom učeniku dala sam prazan list A4 formata. Dala sam upute za ponovno crtanje procesa kako biljka dobiva hranu. Ponovo sam im rekla da crtaju i pišu veliko, jasno, da upotrijebe strelice itd. Kad su svi završili, vratila sam im prethodna objašnjenja o tome kako biljka dobiva hranu. Pogledali su obje skice. Pitala sam ih je li se njihovo znanje o tom procesu promijenilo i na koji način. Sami su rekli što je drugačije. Ovakav način obrade gradiva omogućuje dugotrajnije i dublje znanje. Učenici se ovim načinom obrade gradiva uče samostalnom učenju, što je jamstvo za daljnji uspjeh. Nesvjesno uče o sustavnosti u procesu učenja.

4. Zaključak

I u modernom, tehnološki orijentiranom svijetu čitanje je važna kompetencija uspješnog pojedinca. Odgoj dobrih čitatelja nije sam po sebi razumljiv, jer s osnaživanjem čitatelja moramo početi već u prvim razredima osnovne škole. Dobri čitači, osim što tečno čitaju, razumiju i iskorištavaju pročitano, zbog čega učitelji u svoj pedagoški rad uvode posebne strategije razvijene za kvalitetno stjecanje čitateljske kompetencije. Među strategijama je i Paukova strategija koja se temelji na naizgled jednostavnom principu dijeljenja lista u dva stupca, što rezultira bržim i boljim pamćenjem i razumijevanjem pročitano. Paukovu strategiju u nastavnom procesu primijenila sam i sama i primijetila pozitivne učinke. Primjena strategije jednostavna je i primjenjiva na više predmetnih područja, stoga je preporučujem za primjenu svim učiteljima koji se susreću s problemom slabog čitanja ili čitanja bez razumijevanja.

5. Literatura

- [1.] Kunaver, D.(2001). Učim se učiti. Ljubljana: samozaložba D.Kunaver.
- [2.] Marentič-Požarnik, B. (1995). Izziv raznolikosti : stili spoznavanja, učenja, mišljenja. Nova Gorica: Educa.
- [3.] Pečjak, S. in Gradišar, A. (2002). Bralne učne strategije. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- [4.] Plut-Pregelj, L.(1990). Učenje ob poslušanju. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

Stručni rad

OSAMOSTALJENJE SLOVENIJE

Anaela Bešić

Osnovna škola Ivana Tavčara Gorenja vas

Sažetak

Slovenija je bila pod različitim vlastima, ponekad je bila na visokom stupnju razvoja, ponekad ju je pratila gospodarska kriza. Čeznula je za slobodom odlučivanja jer je bila umorna od podčinjavanja drugima. Nakon Titove smrti raspala se i Jugoslavija, što je izazvalo krizu. Dana 24. lipnja 1991. godine dobili smo samostalnu i neovisnu državu Sloveniju. Učenici teško razumiju gradivo jer postoji mnogo podataka koji im nisu jasni. Tijekom nastavnog sata počeli smo istraživati bitne povijesne činjenice. Uz pomoć razgovora sa starijima i mladima naučili smo puno novoga uz različite poglede na Jugoslaviju.

Ključne riječi: pioniri, neovisnost, intervju, osjećaji

1.Uvod

Latinska poslovice kaže: »Povijest je učiteljica života!« To znači da povijest daje neke smjernice za bolji život. Ukazuje na pogreške i slabosti raznih sustava i uređenja koji su doveli do ratova koji su odnosili mnoge živote. No svi su sigurno svjesni da je upravo pepeo mrtvih stvorio domovinu. Mnogi su izgubili živote i časno poginuli i živjeli za svoju domovinu. Upravo tim časnim ljudima možemo zahvaliti za današnju situaciju koja je za nas Slovence mnogo bolja nego što je bila.

2. Promjene tijekom povijesti i utjecaj na djecu

S vremenom je Slovenija dolazila pod vlast raznih vođa, poput furlanskih vojvoda, Habsburgovaca, pa sve do dviju Jugoslavija (kraljevine i poslijeratne republike) u kojima smo se kulturno i gospodarski prilično oporavili, ali ipak nismo postigli političku neovisnost. U poslijeratnoj Jugoslaviji, odnosno nakon Drugog svjetskog rata, na vlast je došao Josip Broz Tito, koji je ostao vjeran sovjetskom društveno-ekonomskom modelu i bio jedini poslijeratni komunistički vođa u Europi koji se uspio osloboditi kontrole Sovjetskog Saveza. Jugoslavija je postala jednopartijska država pod kontrolom Centralnog komiteta Komunističke partije Jugoslavije (CKKPJ) koji je bio najviše tijelo odlučivanja u Komunističkoj partiji Jugoslavije. Kontrola u zemlji provodila se propagandom, cenzurom, vojskom (JLA), tajnom policijom (OZNA, UDBA), uklanjanjem protivnika i slično. [2] Prekretnica jugoslavenskog totalitarnog sustava bio je spor s Informbiroom (Informbiro komunistička partija) 1948. godine, kada je KPJ isključen iz Informbiroa i iz sovjetskog bloka. Došlo je do ideoloških i političkih promjena u zemlji. Omekšale su represivne vlasti, a sustav se može svrstati u autoritarne sustave. [3] Svaki totalitarni režim zna da je najlakše manipulirati djecom, zato je ubrzo nastao Savez pionira Jugoslavije čija je svrha bila odgajati mlade u savjesne građane. Dakle, režim je indoktrinirao mlade kako bi održao vlast. U redove pionira primljeni su učenici prvih razreda osnovnih škola, a inicijacija je održana na državni praznik Dan Republike, 29. studenoga 1943. godine, kada smo se prisjetili Drugog zasjedanja AVNOJ-a (Antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Jugoslavije) u Jajcu. Pioniri su slijedili primjer pionira iz Sovjetskog Saveza i nosili vlastite uniforme: crne cipele, plave hlače (djevojčice plave suknje), bijelu košulju, crvenu maramu i vojničku kapu, zvanu »titovka«. Članstvo u Savezu pionira djeca su doživjela kao veliku čast. [2]

2.1. Politička i gospodarska situacija u SFRJ nakon Titove smrti

Ekonomski učinak Jugoslavije smanjivao se tijekom godina. Predsjednik Tito umro je 1980. godine nakon duge bolesti. Bio je to i kraj jugoslavenskog gospodarskog čuda. Prije smrti Tito je odlučio da će ga naslijediti kolektivno tijelo, osmočlano predsjedništvo koje se sastojalo od šest predstavnika republika i dvaju predstavnika autonomnih pokrajina Kosova i Vojvodine. U knjizi „The Death of Yugoslavia“, koju su napisali Laura Silber i Allan Little, možemo pročitati zanimljiv citat albanskog komunističkog dužnosnika: »Svi smo plakali, ali nismo znali da s njime pokapamo i Jugoslaviju.« [4] Strani diplomati i vlade bili su zabrinuti zbog sposobnosti jugoslavenskih čelnika. Željeli su da nakon Titove smrti bez „puno prašine“ rješavaju međusobne sporove i ekonomske probleme. [6]

Sve veća ekonomska kriza nakon Titove smrti dovela je do raspada Jugoslavije. Godine 1980. jugoslavenska monetarna valuta dinar devalvirala je za 30 %, a inflacija je porasla za 45 %. Devizni dugovi su se povećavali, nedostajalo je robe na

domaćem tržištu, plaće su se smanjivale. Slovenci su kupovali u inozemstvu jer je u zemlji vladala nestašica svega. Godine 1981. i školski praznici bili su produljeni zbog nestašice loživog ulja. Slovencima je zabranjen prelazak državne granice zbog obvezne uplate jamčevine. [2]

Izbio je val nacionalizma, prvo u Srbiji i na Kosovu. Na Kosovu su 1981. godine izbile demonstracije. Albanci su skandirali: »Republika Kosovo!« Jugoslavenska vlada i savezna policija ugušile su demonstracije. Međunarodni sporovi su se nizali. U Beogradu se formirao centralistički i hegemonistički tabor na čelu sa Srbima i Crnogorcima koji su htjeli centralizirati zemlju i steći prevlast. Srbi su cijeloj državi htjeli nametnuti gotovo jednoobrazne školske programe, u kojima je povijest Slovenaca uglavnom bila zanemarena. Godine 1986. Slobodan Milošević izabran je za predsjednika Saveza komunista Srbije. Skinuo je plašt zaštitnika Srba. Posjetio je i komunističkog vođu na Kosovu, gdje je naišao na demonstracije. Ludi su skandirali: »Mi smo Titovi!« [4] Kao odgovor na velikosrpski program, Slovenci su u 57. broju Nove revije objavili Priloge za Slovenski nacionalni program (veljača 1987. godine) u kojima su ukazali na neodrživ položaj slovenskog naroda u tadašnjoj Jugoslaviji. [6]

2.2. Osamostaljenje Slovenije

Godine 1990. registrirana je 31. politička udruga. Većina stranaka zalagala se za poštovanje ljudskih prava i sloboda, zaštitu okoliša i parlamentarnu demokraciju. [1] Slovenija se našla u teškoj situaciji jer je bila dio jugoslavenske federacije, a istodobno su postojala i suprotna stajališta o osamostaljenju Slovenije. Ekonomska kriza bila je sve veća, ali i politička. Premijer Ante Marković reformama je pokušao spasiti zemlju. Želio je ublažiti inflaciju i uveo je konvertibilni dinar. No Jugoslavija je već bila previše na rubu propasti, a pomoći više nije bilo. [8] Plebiscit je održan 23. prosinca 1990. Rezultati su bili iznenađujući jer se 88,2 % birača, uz 93 % izlaznosti, opredijelilo za samostalnu Sloveniju. Dana 26. prosinca 1990. godine objavljeni su rezultati plebiscita zato se na taj dan slavi državni praznik Dan neovisnosti i jedinstva. Sve do 2005. godine praznik se zvao Dan neovisnosti. [2] Dana 24. lipnja 1991. Slovenci su dobili državni grb i zastavu. Dana 25. lipnja 1991. proglašenjem Temeljne ustavne povelje o osamostaljenju i neovisnosti Republike Slovenije i Deklaracije o osamostaljenju Slovenije dobili smo samostalnu i neovisnu državu Sloveniju. Dana 25. lipnja obilježavamo Dan državnosti. [5]

3. Školski rad

Neovisnost Slovenije, koja se slavi 25. lipnja kao Dan državnosti i državni je praznik, svake se godine u našoj školi obilježava javnom priredbom u kojoj sudjeluju učenici i učitelji. Dana 26. prosinca obilježavamo Dan neovisnosti i jedinstva koji je ujedno i državni praznik. Temi samostalnosti učitelji posvećuju veliku pozornost i u razredu, a o pojedinom učitelju ovisi koliko će se duboko pozabaviti temom o kojoj se raspravlja. U petom razredu uglavnom smo se bavili temom uz istraživanje. Cilj nastave bio je (osim upoznavanja povijesne pozadine) i međugeneracijsko povezivanje s bakama i djedovima koji su doživjeli tranziciju i samostalnu državu te djeci omogućili uvid u prošla vremena koja su današnjim učenicima petih razreda nepoznata i teško shvatljiva.

3.1. VŽN strategija

Počeli smo učiti uz pomoć strategije VŽN. Prvo smo razgovarali o onome što već znamo o pitanju neovisnosti. Neke informacije čuli su kod kuće, na televiziji, od starijih susjeda. Zatim su u bilježnicu zapisivali ono što su željeli znati. Nakon toga čitali smo stručnu literaturu i pogledali nekoliko kratkih videa. Na taj način učenici su se upoznali sa situacijom u zemlji prije i nakon raspada Jugoslavije. Slušali smo i pionirsku zakletvu. »Pred pionirskom zastavom obećavam da ću marljivo i ustrajno učiti. Svojim znanjem i marljivošću želim sada i kad porastem svojim znanjem i marljivošću koristiti našoj socijalističkoj domovini Jugoslaviji i svim njezinim radnim ljudima. Obećavam da ću biti vjeran drug i dobar čovjek. Sav moj rad i ponašanje neka pokazuju da sam dijete dostojno svoga naroda i dostojan član velike obitelji naroda koji žele ići putem napretka, pravde i mira.« [7]

3.2. Intervju s djedom i bakom

Učenici su dobili zadatak kod kuće intervjuirati bake i djedove i pitati ih o primanju u pionire. Učenici su potom u školi izvijestili što su naučili od svojih djedova i baka, koji su iskusili život u Jugoslaviji i prijelaz prema samostalnosti Slovenije. Odgovori su davani s različitim osjećajima, jer život u zajedničkoj zemlji za svakog je sugovornika značio nešto drugo – posebno iskustvo za koje su razvili jedinstvene osjećaje. Za neke od intervjuiranih osoba bilo je smisljeno biti primljeni u pionire, dok su drugi smatrali da su potpuno zaslijepljeni patriotizmom i da su se ponašali instinktivno jer nisu imali izbora. Neki ispitanici čak nisu htjeli odgovoriti na pitanje te su rekli da se ne žele sjećati vremena zajedničke države.

3.3. Intervju sa slučajnim prolaznicima

Usljedio je intervju sa slučajnim prolaznicima. Željeli smo doznati što je ta svečanost djeci značila nekad, a što im znači danas. Gotovo nitko ne zna kada smo se osamostalili, a u isto vrijeme stariji građani sve to znaju i njima ta samostalnost puno znači, jer samo oni znaju što su prošli. Pitali smo sugovornike: Što vama znači to što smo neovisni? Kada je uopće Dan neovisnosti? Kakav je osjećaj biti pionir? Što ste proživljavali u to vrijeme? Učenici su izvještavali na satu. Utvrdili smo da mladi ljudi danas imaju drugačije vrijednosti nego što su imali nekad. Danas mlade ni ne zanima kada smo se osamostalili i koliko je to zapravo važno za našu državu. Ne znaju kada je Dan neovisnosti, neki se i ne sjećaju godina. S druge strane, tu su stariji građani koji znaju sve o tome, jer znaju što su doživjeli, a neki i pretrpjeli na putu do sadašnje situacije. Pitali smo sugovornike: Što vama znači to što smo neovisni? Kada je uopće Dan neovisnosti? Kakav je osjećaj biti pionir? Što ste proživljavali u to vrijeme?

Učenici su izvještavali na satu. Utvrdili smo da mladi ljudi danas imaju drugačije vrijednosti nego što su imali nekad. Danas mlade ni ne zanima kada smo se osamostalili i koliko je to zapravo važno za našu državu. Ne znaju kada je Dan neovisnosti, neki se ne sjećaju ni godine. S druge strane, tu su stariji građani koji znaju sve o tome, jer znaju što su doživjeli, a neki i pretrpjeli na putu do sadašnje situacije.

3.4. Međupredmetno povezivanje

Predmet smo povezivali i s likovnom umjetnošću te smo stvarali uz inspiraciju na zadane teme. U bilježnici smo nacrtali grb i zastavu Republike Slovenije. Uz glazbu smo otpjevali slovensku himnu i razgovarali o pjesniku Francetu Prešerenu i skladatelju Stanku Premerlu. Na satu tjelesnoga učili smo o igrama koje su djeca

igrala u prošlosti. Predmet smo povezivali i s likovnom umjetnošću te smo stvarali uz inspiraciju na zadanu temu. U bilježnicu smo nacrtali grb i zastavu Republike Slovenije. Na satu glazbene umjetnosti otpjevali smo slovensku himnu i razgovarali o pjesniku Francetu Prešerenu i skladatelju Stanku Premerlu. Na tjelesnom smo učili smo o igrama koje su djeca igrala u prošlosti.

3.5. Zaključci

Istraživački pristup gradivu jamstvo je dugoročnijeg znanja jer se gradivo usvaja na drugačiji način na koji nisu navikli. Razgovori su bili potaknuti kako bi se što više znanja steklo o domaćem okruženju. Povezivali smo sadržaje između predmeta i kreativno stjecali znanja iz različitih predmeta. Na kraju smo zapisali sve što znamo i stečeno znanje pohranili u svoje pamćenje – sa spoznajom da moderne generacije djece to doživljavaju potpuno drugačije nego stariji ljudi koji su iskusili život u zajedničkoj državi.

4. Zaključak

Neovisnost nam zapravo i ne može puno značiti ako ne poznajemo povijesnu pozadinu, što je i razumljivo, jer današnji mladi drugačije doživljavaju povijest jer je nisu doživjeli kao starije generacije. Ne shvaća što je naša država proživjela, koliko je ljudi moralo umrijeti za neovisnost Slovenije. Mladi su vrlo malo znali o toj temi jer to nisu doživjeli. S druge strane, tu su stariji građani koji su bili dio svih tih nastojanja za demokratizaciju i osamostaljenje Slovenije, a koji su u usporedbi s mlađom generacijom znatno upućeniji. Imaju osnovnu predodžbu o tim događajima koji u njima izazivaju različite osjećaje. Poznata je izreka da ako nešto jako želite, to će se sigurno i dogoditi. Ta izreka može opisati nas Slovence. Naša velika želja za slobodom nadvladala je sve prepreke. Nije nam bila bitna cijena, samo odredište. Ljudi su bili spremni umrijeti boreći se za ono što im je mnogo značilo, za slobodnu i neovisnu Sloveniju. Iako smo mala zemlja, pripadamo među razvijene zemlje, na što možemo biti ponosni. Unatoč teškom putu, uspjeli smo!

5 .Literatura

- [1.] Čepič, Z. Borak, N. Fischer, J. (2005). Slovenska novejša zgodovina: od programa Zedinjena Slovenija do mednarodnega priznanja Republike Slovenije : 1848–1992. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- [2.] Globočnik, J., Globočnik, Segalla, M. (2010). Zgodovina na maturi 2011. Ljubljana: Inteleglo.
- [3.] Lakner, V. (2004). Politična aktivnost slovenske mladine: primerjava med avtoritarnim in demokratičnim sistemom. Diplomaska naloga. Ljubljana: FDV.
- [4.] Silber, L. (1996). Smrt Jugoslavije. Ljubljana : Co Libri.
- [5.] Uradni list Republike Slovenije. URL: <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/celotno-kazalo/19911> (12.11.2022.)
- [6.] Vodopivec, P. (2007). Od Pohlinove slovnice do samostojne države. Slovenska zgodovina od konca 18. stoletja do konca 20. stoletja. Ljubljana: Modrijan.
- [7.] Zveza pionirjev Slovenije. URL: https://sl.wikipedia.org/wiki/Zveza_pionirjev_Jugoslavije (12.11.2022.)
- [8.] Žakelj, V., Šuklje, B. (1992). Slovenija proti Jugoslaviji. Ljubljana: Mihelač.

Stručni rad

DRAMSKA SEKCIJA

Anaela Bešić

Osnovna škola Ivana Tavčara Gorenja vas

Sažetak

Začeci drame sežu u doba stare Grčke i Egipta. U drevnim civilizacijama kazalište je bilo dio kulturnog života. Kazališna umjetnost važna je i u obrazovanju jer povezuje učenike i mentore. Djeca se u kazališnim grupama osjećaju prihvaćeno i saslušano. Izražavaju svoje osjećaje, mišljenja i odnos prema svijetu. U stručnom članku navodim pozitivne čimbenike dramske sekcije i predstave koje smo izveli s našom dramskom skupinom.

Ključne riječi: drama, kazalište, gledatelji, predstava

1. uvod

Prema definiciji, kazalište je aktivnost u kojoj glumci ili drugi izvođači igraju uloge. [10] Prije svega, kazalište je umjetnost koja je vrlo važna u obrazovanju. Umjetnost međusobno povezuje učenike i pedagoške radnike. Uz pomoć kazališta možemo učiti djecu društvenim vrijednostima i ujedno im ukazati na negativan utjecaj neprihvatljivog ponašanja na druge vršnjake. Putem dramske sekcije učitelji i učenici uče postavljati različite predstave, često uključujući i one koje oživljavaju svakodnevni život učenika u učionici. Pri izvođenju dramskih predstava učitelj mora biti inovativan, kreativan i snalažljiv. Stoga je uloga učitelja vrlo važna u vođenju dramske sekcije. Učitelj za vođenje dramske sekcije u školi mora imati veliko pedagoško znanje, jer mora prepoznati talente i sposobnosti učenika te ih ujedno poticati na realizaciju njihovih talenata. S obzirom na sve navedeno, takvih je učitelja vrlo malo, zato mnoge škole nemaju dramsku sekciju. Upravo zato školama i učenicima potrebno je prezentirati koliko je kazalište važno u obrazovanju. Kroz kazalište učenici postaju samopouzdaniji, uče izražavati emocije mimikom i gestama ruku i tijela te ih prepoznavati, uče pravilan izgovor riječi i uče nastupati pred publikom.

2. Drama

Tekst koji omogućuje izvođenje naziva se drama. Sastoji se od govora i didaskalija. Izvorno značenje riječi drama je radnja ili akcija. Hegel je dramu nazvao najvišim stupnjem umjetnosti. [6] U kazalištu su važni gledatelji i glumci. Publika je kreator kazališne umjetnosti. Gledatelji su dio predstave i aktivno sudjeluju u njezinu nastajanju. [9]

2.1. Povijest drame

Prvi počeci kazališta nalaze se u staroegipatskim opisima sprovoda i krunidbama, dok je Aristotel kazalište prikazao kao oponašanje radnji. S obzirom na to da je kazalište bilo poznato još u drevnim civilizacijama, možemo zaključiti da je ono često bilo dio kulturnog života ljudi. [1] U staroj Grčkoj u kazalištu su se izvodile komedije, satire i tragedije. Glumci u Grčkoj i Rimu nosili su tipične maske i kostime. Gluma s maskom bila je otežana jer se nisu mogli služiti mimikom. Jedino su si mogli pomoći pokretima ruku i držanjem tijela. Sve uloge igrali su muškarci, žene nisu bile uključene. Glas glumca bio je iznimno važan, zato je većina njih imala prekrasan glas. [3] Nakon gotovo više od 2500 godina još se uvijek izvode grčke i rimske predstave. Kazalište je postalo medij za poučavanje već u razdoblju renesanse. [2] U Europi je kazalište započelo u kontekstu vjere, kasnije ga je crkva osudila, a zatim ponovo iskoristila kao propagandno sredstvo. Kad se kazalište oslobodilo vjerskog utjecaja, postalo je svjetski događaj kakav poznajemo i danas. Peter Szondi u Teoriji suvremene drame predstavio je temeljne kazališne teorije. Cijela teorija temelji se na ovisnosti književnih djela i sadržaja. Kao polazište uzeo je klasičnu dramu. [11] U Europi su kazalište u škole uveli isusovci koji su uz pomoć kazališta učenike poučavali latinskom jeziku, javnom nastupu i govorništvu. Drame su se izvodile uglavnom na latinskom jeziku, a režirali su ih učitelji. [4]

2.2. Važnost kazališta u školi

Učitelji su shvatili da je kazalište uspješna metoda poučavanja i zato se ta ideja širi svijetom. Ideja o iskorištavanju kazališne aktivnosti kao nastave seže daleko u prošlost. Uz kazalište tehnike djecu su učili drugačijem ponašanju i prihvaćanju znanja. [7] Uz pomoć kazališta djeca razvijaju izražavanje, komunikacijske vještine, identifikaciju i provjeru svojih sposobnosti. Kroz dramsku aktivnost djeca mogu uprizoriti događaje koji ih okružuju. Za dječji razvoj važna je simbolička igra pomoću

koje se djeca izražavaju. No ta igra nema ni publiku ni scenarij. Simboličku igru može zamijeniti kazalište u školi, upravo zato što djeca vole biti u kontaktu s vršnjacima i vole se kretati. [5] U igri se djeca mogu suočiti s problemima, izraziti svoje osjećaje i iznijeti svoje stajalište. Kad su dio dramske skupine, imaju osjećaj pripadnosti. Tako se čuju i glasovi djece koji se često ignoriraju. Mogu se uključiti i učenici koji nisu uspješni na nastavi. Takvi učenici često briljiraju na vježbama. [8] Budući da dramska sekcija zahtijeva posebna znanja i vještine učitelja, kazališna umjetnost još uvijek nije uključena kao predmet u nastavu kao primjerice likovna umjetnost. Svrha je kazališne predstave u prvom redu upoznavanje učenika s kazališnom umjetnošću. Uz tu umjetnost djeca se povezuju i socijaliziraju. [5] Kazalište utječe i na razvoj mašte i potiče nove ideje. Mašta pozitivno utječe na napredak i razvoj djece. Osim toga, kazalište je ugodna aktivnost koja smanjuje stres koji je svakodnevno prisutan u školama. Kazalište je vrlo produktivna metoda učenja prema istraživanjima provedenim u školstvu. [12]

2.3. Kazališne metode u nastavi

Istraživanja su pokazala da učenici ne vole frontalnu nastavu, stoga su metode dramske pedagogije itekako dobrodošle. Kazalište je izvrstan način stjecanja socijalnih vještina. [7] H. Korošec navodi kako se upravo različitim kazališnim tehnikama dočarava opuštena i kreativna atmosfera u razredu. Kazališna igra pomaže u stvaranju komunikacije među vršnjacima. Osim toga, uz kazališne tehnike djeca se uče izražavati mimikom i pokretom. Budući da djeca uče razne vještine i sposobnosti, mogli bismo reći da je pritom riječ kazališnom odgoju, jer se uz igru uče empatiji, samopouzdanju te sukreiranju i suradnji. Ono što je najvažnije kod kazališne predstave jest da u njoj mogu sudjelovati sva djeca, bez obzira na njihove intelektualne sposobnosti. To je opuštajući način učenja pogodan za sve učenike. [5]

2.4. Rad s glumcima

Najvažniji je odnos prema glumcima koji su se odlučili učlaniti u dramsku sekciju. Djeca se trebaju osjećati prihvaćeno i saslušano. Na probama mora biti pozitivna energija koja je temelj uspjeha skupine. Pritom nije moguć način rada koji je prisutan u normalnoj nastavi ako želimo kreativno okruženje u kojem će sudjelovati baš svi. Važne su uvodne vježbe za opuštanje i osjećaj tijela. Učimo ih da se fokusiraju na sve što čuju, pomirišu, okuse, osjete. Budući da je kretanje na pozornici iznimno važno, mnogo vremena potrebno je posvetiti kretanju. Uz pomoć ekspresivnosti i komunikacije tijela možemo prikazati dramsku priču. Sljedeći je korak posvetiti se govoru. Učimo ih glasnom, opuštenom i razgovjetnom govoru. Pritom je potrebno na tome inzistirati i upozoriti ih, jer oni često ne osjete da nisu dovoljno glasni. U nekom trenutku potrebna je i improvizacija. Tu moraju biti domišljati, vješti i pustiti mašti na volju. [8]

3. Uprizorenje predstave

Prilikom odabira kazališne predstave uvijek treba voditi računa o dobi izvođača jer učenici moraju biti motivirani za rad. Suradnja donosi puno pozitivnih učinaka, kao i odgovornost i naporan rad. Učenici moraju redovito dolaziti na probe i naučiti tekst. Uz sve školske obveze ponekad im nedostaje vremena za izvannastavne aktivnosti, zato ih treba poticati kada se odluče uključiti u dramsku sekciju. Važno je prvo povezati skupinu na prijateljskoj razini kako bi se svi osjećali prihvaćenima. Moj je cilj uvijek da su svi za jednoga i jedan za sve. Samo opuštajući način rada jamstvo je uspjeha skupine. Vodio sam dramsku skupinu učenika treće godine koja je imala

dvanaest članova. Uglavnom su bili uključeni dječaci, što je rijetkost u dramskim sekcijama. Djevojčice se uglavnom češće odlučuju za tu vrstu aktivnosti. Skupina je djelovala dvije godine zaredom i odigrala mnogo predstava. U sklopu nastupa dobrotvorne priloge namijenili smo tamskom druženju i opuštanju. Uvijek smo sami izradili kazališnu scenu. Uprava škole kupovala nam je kostime kada su nam bili potrebni. Odjeću i rekvizite nastojali smo izraditi sami, kako bi igra imala još veću čar. Učiteljica glazbenog uvijek nam je bila spremna pomoći oko glazbenog dijela i olakšala nam taj dio pripreme.

3.1. Mili traži prijatelja, Zdenka Golub

Prva predstava koju smo postavili bila je na inicijativu mjesne zajednice jer im je trebala predstava za Svetog Nikolu koja se organizira svake godine. Budući da su ciljana skupina svetog Nikole mlađa djeca, trebala im je dječja predstava. Bio je to velik izazov jer su bili učenici trećeg trogodišta i sadržaj igre nije bio primjeren njihovoj dobi. Prvi korak bila je podjela uloga. Pri dodjeljivanju uloga uvijek iskoristim karakter pojedinog učenika koji mi pomaže. Ovisno o pročitanoj tekstu i karakteru, dodjeljujem im uloge. Uvijek težim aktivnom sudjelovanju pa često nadopunim tekst, odnosno dopišem. Kako smo prvo izvodili predstavu sa životinjama, nakon podjele uloga uslijedilo je gledanje videa životinja koje će se pojaviti u predstavi. Detaljno promatramo njihovo kretanje i ponašanje. Predstava govori o zečiću koji traži prijatelja jer je usamljen. Susreće mnoge životinje koje mu postaju prijateljice i prijatelji. Svakom novom prijatelju nudi i pomoć, što pokazuje bit prijateljstva. Da smo tu jedni za druge kad treba. Na kraju predstave svaka životinja izgovori misao o prijateljstvu te zagrljeni zajedno pjevaju pjesmu o prijateljstvu.

BUBAMARAC: Nekad u životu uspiješ upoznati posebnog prijatelja, nekoga tko ti promijeni život samim time što postane dio tvog života.

CVRČAK: Netko tko te može nasmijati do suza.

PTIČICA: Netko tko ti da krila kad više ne možeš letjeti svojim.

MIŠIĆI: Netko tko ti zna pobuditi osjećaj da još uvijek postoji dobrota na ovom svijetu.

PČELA: Netko tko te može uvjeriti da iza starih, zatvorenih vrata uvijek postoje nova vrata koja samo čekaju da ih otvoriš.

SLON: A ja znam! Mi smo prijatelji, pravi prijatelji. Trebamo jedni druge jer smo jedni drugima radost, pomoć i podrška u dobru i zlu.

S tom su predstavom učenici nastupili više od deset puta. Gledatelji i stariji i mlađi bili su oduševljeni uživanjem u uloge. Učenici su bili ponosni na sebe jer su se uspjeli uživjeti u likove životinja i vratiti se u djetinjstvo.

3.2. Moderna Maca Papučarica, autorica Jolanda Mohar

Moderna predstava „Maca Papučarica“ pogodna je za učenike trećeg trogodišta jer govori o današnjoj mladeži koja ne posprema za sobom. U ovom slučaju oni ne pospreme svoje papuče i zato ih odnese Maca Papučarica. Kod kuće se s roditeljima zato kreće razgovor na slengu. Na satiričan način prikazan je i sanašnji odnos roditelja i djece. Djeca tada kreću u potragu za papučama i nalaze ih kod Mace Papučarice. Ona ih uči da trebaju pospremati svoje stvari. Predstava završava pjesmom. Učenicima je ta predstava bila bliska i imali su manje problema s tremom. Na svakoj probi dobro smo se nasmijali i uvijek dodali neku izreku u tekst. Dakle, tekst nam je bio posebno autentičan i blizak. Svaki je učenik mogao dodati svoj pečat i govoriti o svom odnosu s roditeljima. Roditelji su se prilikom gledanja veselo smijali.

3.3. Vesela predstava o žalosnoj princezi, Fran Milčinski

Suradivali smo s KUD-om Slovenski Javornik i dugogodišnjim ravnateljem Francijem Tušarom. Trebali su neke od naših glumaca i tako smo se povezali i zajedno odigrali Veselu predstavu o žalosnoj princezi. Predstava govori o princezi koja je žalosna iako ne zna zašto. Na duhovit način na kraju se doznaje da je žulja cipela i da je samo to bio uzrok njezine tuge. Predstava je zahtijevala puno proba, jer je tekst bio dosta zahtjevan i težak za pamćenje. Kostimi i scena također su zahtijevali dosta vremena budući da u predstavi igraju grofovi, grofice, dvorske lude...

3.4. Ritam sela, Urška Peternel

Voditeljica zbora i ja došle smo na ideju o razmjeni s drugom školom. U sklopu te razmjene zamislile smo glazbeno-dramsku predstavu koja bi prikazala navike Slovenaca na selu. Na našu inicijativu kolega je napisao predstavu „Ritam sela“. Predstava je govorila o radu na selu, koji je drugačiji od života u gradu. Željeli smo mještanima približiti stare poslove koji se na selu još uvijek obavljaju u timskom duhu. Cijelo vrijeme predstava je bila praćena slovenskim narodnim pjesmama koje je tijekom izvedbe pjevao zbor. Imali smo razmjenu s Državnom višestupanjskom školom sa slovensko-talijansko dvojezičnom nastavom „Pavel Petričič“ iz Špetra. Predstavu smo izveli kod naših domaćina. Najveći izazov bio je donijeti sve rekvizite, jer u toj ih je predstavi bilo jako puno. Učenici su rekvizite donijeli od kuće. Neke smo i izradili. U sklopu razmjene prespavali smo kod njih dvije noći i posjetili Landarske jame, Slovenski multimedijски centar – SMO, redakcije časopisa DOM i NOVI MATAJUR, posjetili arheološki muzej, Longobardski hram i Muzej kršćanstva. Iskustva i dogodovštine ostat će nam zauvijek u sjećanju, kao i nova sklopljena prijateljstva.

4. Zaključak

Svi učitelji trebali bi biti svjesni dobrih značajki kazališta i trebali bi se educirati o prednostima i različitim kazališnim tehnikama. Poučavanje kroz igru svakako bi rasteretilo djecu od frontalne nastave. Učenicima bi to omogućilo više kretanja, opuštanja i međusobne suradnje. U svakom slučaju, učitelji bi trebali biti svjesni važnosti kazališne predstave u nastavi jer se djeca prve trijade teško smiruju i izražavaju. Uz kazališne predstave učenici uče socijalne vještine važne za život, zato bi kazališna pedagogija trebala imati važno mjesto u obrazovanju. Da bi kazalište kao umjetnost postalo ravnopravno s ostalim predmetima, za to bi se trebalo zauzeti mnogo nastavnika. Učitelji bi trebali shvatiti da su i sami „glumci“ u učionici jer moraju privući publiku (učenike) da ih sluša. Pritom primjenjuju različite tehnike koje su vrlo slične kazališnim tehnikama, jer upotrebljavaju glas, pokrete i improvizaciju kako bi privukli učenike na slušanje. Zbog toga bi kazališna umjetnost trebala biti ravnopravna s ostalim školskim predmetima.

5. Literatura

- [1.] Csapo, E. in Miller, M. C. (2007). *The Origins of Theater in Ancient Greece and Beyond: From Ritual to Drama*. New York: Cambridge University Press.
- [2.] Eriksson, S. (1979). *Drama as education: A descriptive study of its development in education and theatre with particular relevance to the U. S. A. and England*. Calgary, Alberta: The University of Calgary.
- [3.] Gornuga, B. V., Grinberg Z. G., Petrovski F. A., Radciga S. I., Sobolevski S. I. (1966). *Zgodovina grške književnosti*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- [4.] Grošelj, N. (2004). *Antična književnost pri pouku Jezuitov v Ljubljani*. URL: <http://revije.ff.uni-lj.si/keria/article/viewFile/4829/4541> (7. 12. 2022)
- [5.] Korošec, H. (2007). *Gledališče – medij za učenje in poučevanje ter otrokov celostni razvoj*. Ljubljana: Sodobna pedagogika.
- [6.] Kralj, L. (1998). *Teorija drame*. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni center slovenske akademije znanosti in umetnosti.
- [7.] M. Moore, M. (2004). *Using Drama as an Effective Method to Teach Elementary Students*. URL: <http://commons.emich.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1112&context=honors> (6. 12. 2022)
- [8.] Nagode, S. (2021). *Sezuti čevelj*. Logatec: Bidom.
- [9.] Roselt, J. (2014). *Fenomenologija gledališča*. Ljubljana: Mestno gledališče ljubljansko.
- [10.] Sušec Michieli, B., Podbevšek, K., Humar, M., Lokar, S., Molka, V., Moder, J., ... Žagar Karer, M. (2007). *Gledališki terminološki slovar*. Ljubljana: Založba ZRC.
- [11.] Szondi, P. (2000). *Teorija sodobne drame*. Ljubljana: Mestno gledališče ljubljansko.
- [12.] Špehar Ašković, R. (2009). *Izkustveno učenje - kaj je že to? O izkustvenem učenju*. Ljubljana: Didakta.

Stručni rad

TEORIJA KROZ ISKUSTVENO UČENJE

Janja Sunčić
OŠ Karla Destovnika Kajuha

Sažetak

Tijekom osnovnog obrazovanja učenici se upoznaju s mnoštvom sadržaja na temu zdrave i nezdrave prehrane. Na satima dodatne stručne pomoći specijalni pedagozi često prilagođavaju nastavno gradivo učenicima s posebnim potrebama putem iskustvenog učenja, što djecu dodatno aktivira i omogućuje im da memoriraju naučene sadržaje. Učenici razredne i predmetne nastave na konkretan su način analizirali zastupljenost šećera u pojedinim bezalkoholnim pićima. Cilj aktivnosti bio je da učenici usporede zastupljenost šećera u različitim napicima, izvagaju ih, te pretvore mjerne jedinice.

Ključne riječi: mjerenja, posebne potrebe, pretvaranje, specijalni pedagog, stručna pomoć

1. UVOD

O zdravoj prehrani moglo se mnogo toga čuti tijekom zadnjih desetljeća, ali još nismo odgovarajuće osviješteni kada je riječ o preporukama zdravstvenih ustanova, medija, Svjetske zdravstvene organizacije, politike i drugih. U školama se učenici formalno i manje formalno obrazuju o zdravoj prehrani, a dio nastavnog procesa posvećen je i zdravim pićima. Učenici se osvještavaju izradom plakata, sudjelovanjem u raznim radionicama, te najčešće kroz frontalni prijenos informacija. Obrazovanje putem iskustvenog učenja još uvijek nije dovoljno zastupljeno, što znači da mnoga djeca sa slabim općim znanjem usvajaju ovu tematiku učenjem napamet. Važno je da se gradivo prezentira učenicima teoretski i praktično. U razdoblju odrastanja važno je da hrana bude sigurna i zdrava. Problem suvremenog svijeta leži u tome što je na raspolaganju mnogo različitih vrsta hrane i pića koje nam proizvođači prezentiraju na atraktivan način kroz reklame u raznim medijima, dovodeći mnoge ljude u zabludu.

Proizvođači nude razne primamljive okuse kojima omladina teško odolijeva. Problem palete raznolikih napitaka leži u prekomjernom udjelu šećera, koji negativno doprinosi zdravom odrastanju. Primarnu ulogu u podizanju svijesti o štetnosti raznih gaziranih, uglavnom previše zaslađenih pića imaju roditelji. Prvi primjer odnosno uzor djetetu predstavlja njegova obitelj, koja ga od malih nogu može usmjeravati na zdrav način prehrane i ograničenu konzumaciju slatkih pića. Već od samog rođenja važno je da se ovakva pića konzumiraju rijetko, samo u određenim prigodama. Djeci koja odrastaju nije dovoljno samo iznijeti podatke o zastupljenosti šećera u gaziranim pićima. Važno im je na konkretan način prikazati udio šećera u pojedinačnoj boci. Zahvaljujući iskustvenom učenju s vremenom će spoznati što uzrokuje pretjerano i često konzumiranje ovakvih napitaka. Jedna od zadaća specijalnog pedagoga je da se u sklopu svog rada usredotoči na iskustveno učenje, koje učenicima s posebnim potrebama omogućuje razumijevanje gradiva i povezivanje s onim što su već naučili. Cilj je podignuti svijest učenika o naučenoj materiji, što im olakšava stjecanje znanja i u svakodnevnom životu. Često se događa da učenici slabijeg općeg znanja teško usvajaju novo gradivo jer uče napamet. Kroz iskustveno učenje uočavaju se veća motivacija, spremnost na sudjelovanje i veće samopouzdanje. Tijekom nastave u učionici, kod učenika s posebnim potrebama zapaža se suzdržanost, jer im je teže razumjeti teoriju potkrijepljenu samo iznošenjem podataka. Iskustveno učenje ne doživljavaju samo kao učenje, već i pruženu mogućnost da sami razmišljaju i dođu do rezultata koji potvrđuju teoriju. Ovaj oblik učenja se intenzivirao u posljednjih nekoliko desetljeća kao odgovor na učenje temeljeno na knjigama, odnosno apstraktno učenje. Iskustveno učenje je način povezivanja teorije i prakse, pri čemu ključnu ulogu ima osobno iskustvo, budući da je za iskustveno učenje karakteristično da se najviše znanja stekne ako nešto uradimo sami [1].

2. ISKUSTVENO UČENJE

U današnje vrijeme nastavni planovi i programi su prepuni sadržaja. Mnogo je učenja napamet i često ovakav način učenja predstavlja problem za pojedine učenike, posebno za učenike s posebnim potrebama. Učitelji razredne nastave nastoje učenicima prezentirati gradivo na razumljiv način, odnosno kroz iskustveno učenje, što im omogućuje povezivanje vlastitih iskustava s teorijom. Prije svega, o učitelju ovisi hoće li se prihvatiti ovakvog načina podučavanja. Kao što je već

istaknuto, učitelji su pod velikim pritiskom zbog opsega nastavnog gradiva koje je predviđeno nastavnim planom i programom.

Garvas [1] navodi da je u iskustvenom učenju riječ o izravnom susretu s fenomenom i poduzimanju akcije u stvarnoj situaciji, a ne više samo razmišljanju o fenomenu ili o mogućnosti da se nešto učini u određenoj situaciji. Pojedinaac može biti u procesu iskustvenog učenja sam ili u interakciji s drugim ljudima. Neki uče uspješnije započinjući s konkretnim iskustvom, nakon čega slijede razmišljanje o danoj situaciji i učenje na apstraktnoj razini. Drugi radije prvo uče, a zatim utvrde znanje osobnim iskustvom. Iskustveno učenje temelji se na konkretnim osobnim iskustvima, a svaki pojedinac ulazi u nova iskustva s nekim predznanjem, prethodnim iskustvima, vlastitim teorijama i vlastitom osobnošću. Stoga svaka situacija pojedincu može donijeti potpuno drugačije iskustvo. Iskustveno učenje važno je za razrednu i predmetnu nastavu. Mnoga istraživanja potvrđuju činjenicu da učenici lakše usvajaju nastavno gradivo kroz iskustveno učenje, a bolja je i njihova motivacija za učenje. Specijalni pedagog teži takvom pristupu. Iskustveno usmjerena nastava je karakteristika odnosno didaktička strategija otvorene nastave koja se temelji na važnoj ulozi iskustva u nastavi. Iskustvo koje simbolizira neku prethodnu radnju i njeno značenje nije samo pasivno sjećanje, već i važna orijentacija u sadašnjosti i budućnosti, te podrazumijeva osviještenu podlogu za učenje. Iskustveno učenje nastoji povezati izravno iskustvo, promatranje, spoznaju i djelovanje u neodvojivu cjelinu. Iskustveno orijentirana nastava omogućuje učenicima stjecanje vlastitih iskustava tijekom nastave, koja im pomažu da razumiju nastavni sadržaj odnosno steknu znanja, kako bi potom stečena iskustva znali i mogli usporediti u razredu, sudjelujući s učenicima i učiteljem. Kada govorimo o ovoj strategiji podučavanja, u sklopu važnosti iskustva imamo prije svega na umu predznanje učenika koje mu omogućuje lakše samostalno učenje [2].

Iskustveno učenje pomaže u stjecanju osobina/sposobnosti koje će ljudima trebati u budućnosti. Te osobine/sposobnosti uključuju: osjetljivost prema sebi i drugima, sposobnost prilagodbe novim okolnostima, sposobnost komunikacije i suradnje, osobnu autonomiju, sposobnost holističkog opažanja. Riječ je o sposobnosti snalaženja u nepredvidivim, složenim društvenim situacijama, za koje ne postoji jedan unaprijed definiran točan odgovor odnosno rješenje [4]. Pri provedbi iskustvenog učenja važna je motivacija, koja je u principu viša nego kod drugih načina podučavanja. Motivacija za rad ovisi i o učitelju te njegovom načinu prezentiranja nastavnog gradiva. Uspostavljajući dobru komunikaciju, učitelj utječe na ugodnu i opuštenu atmosferu. Iskustveno učenje povezuje teoriju i praksu, pri čemu se temelji prvenstveno na konkretnom iskustvu. Da bismo stekli novo znanje iz iskustva, potrebno je o iskustvu razmišljati, razumjeti ga i povezati s našim dosadašnjim znanjem te stečenim iskustvom. Selinšek [5] navodi da iskustveno učenje predstavlja učenje koje omogućuje izravnu vezu između nastave i svakodnevnog života. Ovaj oblik učenja definitivno dobiva na važnosti i valjanosti, te je sve više pokušaja njegove implementacije u školskim sustavima kao i u raznim drugim područjima osposobljavanja ljudi. Planskim promatranjem i usporedbom te aktivnim uključivanjem učenici razvijaju sposobnost vlastitog uočavanja i razumijevanja okoline i materije. Povrh svega, očigledna je praktična vrijednost novog znanja, koje učenici mogu koristiti i u praksi odnosno svakodnevnom životu. Učitelji razredne nastave nastoje učenicima prezentirati gradivo na razumljiv način, odnosno kroz iskustveno učenje, koje im omogućuje povezivanje vlastitog iskustva s teorijom. Iskustveno učenje usredotočuje se na iskustvo koje učeniku pomaže razumjeti određeni nastavni sadržaj. Zahvaljujući ovom načinu učenja, učenici su

motiviraniji za rad i lakše uče. Marentič Požarnik [4] navodi da se korisna vrijednost iskustvenog učenja očituje u tome što takvo učenje pomaže osvijestiti iskustva i ideje čiji se koncept suprotstavlja znanstvenim pojmovima i idejama; istovremeno učenik mijenja svoje spoznaje ili ih uključuje u svoj rad. Suštinske razlike između tradicionalnog i iskustvenog učenja odražavaju se tako u samom smislu podučavanja i znanja koje se prenosi učenicima. U tradicionalnom načinu podučavanja naglasak je na sadržaju i teorijskom znanju, dok je u iskustvenom učenju riječ o povezivanju teorijskih sadržaja s praktičnim sadržajima. U tradicionalnom učenju učitelj je u prvom planu i predstavlja predavača koji prezentira gradivo. Učenici su u principu samo slušatelji. U iskustvenom učenju, međutim, učitelj predstavlja vodiča koji usmjerava i potiče učenike na razmišljanje. U tradicionalnom načinu podučavanja uloga učenika je pasivna, dok je u iskustvenom učenju ova uloga aktivna. Iskustveno učenje donosi mnoge pozitivne učinke. Učenicima predstavlja motivaciju i sve druge aspekte učenja. Korban Črnjavič i Hus [3] smatraju da se zahvaljujući ovom načinu učenja razvijaju i povećavaju intelektualne sposobnosti učenika, pri čemu se povećavaju i unutarnja motivacija te želja za učenjem i otkrivanjem nečeg novog. Njime postizemo bolje pamćenje naučenog gradiva, razvoj suradničkih vještina i prije svega povezanost teorije s praksom.

3. PROVEDBA ISKUSTVENOG UČENJA

U listopadu ove godine, posvetila sam određene sate dodatne stručne pomoći obradi teme o štetnosti zaslađenih napitaka, posebice gaziranih. Učenici često govore o tome u sklopu različitih školskih predmeta, ali se to uglavnom svede samo na objašnjenja učitelja. Svrha sati dodatne stručne pomoći posvećenih ovoj temi bila je da učenici na konkretan način saznaju koliki je udio/zastupljenost šećera u pojedinačnoj boci gaziranog ili negaziranog bezalkoholnog pića. Svaki učenik je u školu donio praznu plastičnu bocu s etiketom. Nakon što su sve boce donesene, počeli smo s izvedbom eksperimenta. Pribor za izvedbu: razne prazne boce s deklaracijama (500 ml), šećer, vaga, lijevak, olovka, tablica za unos rezultata, tablica za pretvaranje mjernih jedinica. Svaki je učenik najprije svojim riječima sumirao ono što je zapamtio iz objašnjenja na nastavnom satu. Provjerila sam je li svjestan koliko šećera sadržava svaka boca od pola litre. Većina učenika složila se da nemaju predstavu o tome koliko šećera konzumiraju pijući napitak iz cijele boce, npr. konzumirajući gazirana bezalkoholna pića. Rekli su da im je bitan okus pića i da se ne opterećuju udjelom šećera u napitku. Većina učenika potvrdila je da uvijek ima na raspolaganju ovakvo piće kod kuće. Samo je jedan učenik rekao da mu roditelji dopuštaju konzumiranje ovakvih pića isključivo za vrijeme proslava i kada dobije dobru ocjenu u školi. Sudeći prema razgovoru, moglo se primijetiti da većina roditelja ove djece često konzumira takva pića. Kao roditelji predstavljamo prije svega primjere našoj djeci, kojoj svojim prehrambenim navikama pokazujemo smjernice za djelovanje. Najprije ispred učenika postavim praznu plastičnu bocu s natpisom napitka i deklaracijom. Učenik pregleda etikete i odabere iz tablice podatke o zastupljenosti sastojaka. Nekim učenicima pomažem da se orijentiraju i uspješno pročitaju podatke iz deklaracije. U tablicu upisuju koliko šećera sadrži određeno piće. Također naglas čitaju ostale sastojke navedene na etiketama plastičnih boca. Svaki učenik ispred sebe ima tri boce pri očitavanju podataka.

Slika 1

Koristeći žlicu sipa šećer u plastičnu posudicu. Zatim na elektroničkoj vagi izvaga količinu šećera navedenu na deklaraciji. Usredotočen je na precizno mjerenje. Pomoću lijevka sipa određenu količinu u plastičnu bocu.

Slika 2

Slika 3

Slika 4

Učenici su uspoređivali zastupljenost šećera među različitim napicima. Pri tome su učenici razredne nastave raspoređivali podatke u tablici prema zastupljenosti šećera u pojedinačnom napitku, od najmanjeg do najvećeg udjela šećera. Učenici predmetne nastave koristili su pri izračunu odgovarajuću tablicu za pretvaranje u druge mjerne jedinice.

U školskom prostoru rasporedili smo na prikladne police sve boce koje su bile napunjene šećerom, kako bi ih ostali učenici mogli vidjeti.

Slika 5

Slika 6

Prvi odazivi učenika bili su očekivani. Svi su bili upoznati s činjenicom da napici sadržavaju veliku količinu šećera, ali nisu imali predstavu o njegovoj preciznoj zastupljenosti. Učenici su svjesni da su ti napici previše zaslađeni, ali im je okus vrlo dobar.

4. ZAKLJUČAK

Pokazalo se da su učenici koji su sudjelovali u ovom iskustvenom učenju bili vrlo motivirani za rad i bolje usredotočeni na izvedbu aktivnosti. Ovom metodom obuhvatila sam područja znanosti, matematike, pažnje i koncentracije te motivacije. Tijekom nastave u učionici, učenici su često pasivni, jer im misli odlutaju prilikom tumačenja apstraktnih pojmova. Postigli su veliki napredak u odražavanju iskustvenog učenja na način koji kombinira već naučeno znanje s praktičnim učenjem. Problem provedbe ovakvog oblika učenja ogleda se u tome što učitelj zbog prenatrpanosti nastavnih planova i programa obično nema dovoljno vremena za njegovu provedbu u praksi. Nastavne planove i programe treba revidirati na sustavnoj razini kako bi učitelj imao više vremena i autonomije u planiranju nastavnih sati.

5. LITERATURA

- [1.] Garvas, M. (2010). Izkustveno učenje kot praksa in teorija izobraževanja in usposabljanja strokovnih delavcev v vrtcu Trnovo. *Andragoška spoznanja*, 16 (1).
- [2.] Ivanuš Grmek, M., Hus, V. (2006). Odprti pouk pri predmetu spoznavanje okolja. *Sodobna pedagogika*, 57 (2), str. 63-68.
- [3.] Korbar-Črnjavič, M. in Hus, V. (2009). Stališče učiteljev do izkustvenega učenja in poučevanja predmeta spoznavanja okolja. *Revija za elementarno izobraževanje*, 2 (1), 71-75. Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta.
- [4.] Marentič Požarnik, B. (1992). »Izkustveno učenje- modna muha, skupek tehnik ali alternativni model pomembnega učenja?« *Sodobna pedagogika*, 43, 1-2: 1-15.
- [5.] Selinšek, J. (2013). Pomen in uporaba tehnik izkustvenega učenja v procesih usposabljanja in izobraževanja. Magistrsko delo. Ekonomsko- poslovna fakulteta Maribor.

Stručni rad

Kreativno ili maštovito razmišljanje učenika razredne nastave

Alenka Petrič;

Osnovna šola Karla Destovnika – Kajuha v Ljubljani

Sažetak

Kreativno razmišljanje je kombinacija kreativnosti i analize u potrazi za rješenjem problema na koji nailazimo ili koji nam se zada. Potrebne su određene vještine, poput sposobnosti konvergentno-divergentnog razmišljanja odnosno sposobnost sagledavanja šire slike. Moramo imati razvijenu i sposobnost donošenja odluka, sposobnost timskog rada te sposobnost komunikacije verbalnim i neverbalnim jezikom. Glavne karakteristike kreativnog ili maštovitog mišljenja su usredotočenost, kreativnost učenika kao pojedinca; učenik pristupa izazovu holistički, izvan okvira, tj. rješava problem odnosno izazov u cijelosti, eksperimentira s različitim vještinama i pristupima, koje ću opisati u članku.

Ključne riječi: kreativno mišljenje, suradnja, empatija, optimizam, dvosmislenost, kreacija, fokus

1.Uvod

Dobar kreativac mora biti sposoban razmišljati izvan okvira i biti dobar u pronalaženju različitih rješenja. U kreativnom mišljenju vrlo je važna i veza između sposobnosti vizualizacije i pojmovnog znanja. Pokriva područja razumijevanja, promatranja, vizualizacije, proizvodnje, testiranja, poboljšanja i suradnje [5]. Uključuje kombinaciju kreativnog mišljenja, kritičkog mišljenja, analize i konstruiranja rješenja. Kreativno razmišljanje može biti iznimno korisno, no moramo imati na umu da ono nije toliko metoda, već usmjereni proces mišljenja koji kombinira različite oblike mišljenja, inovativnosti, individualnog razumijevanja, usmjerenosti k rješenjima i timski rad. Dakle, metoda sama po sebi ne donosi ništa novo niti revolucionarno, već nam daje učinkovit okvir unutar kojeg možemo uspješno rješavati različite izazove [1].

2.Kreativnost i maštanje

Mašta i kreativno razmišljanje idu ruku pod ruku. Teško nam je kreativno razmišljati, jer to pojedini model očekuje od nas. Kreativnost je esencijalna i univerzalna ljudska osobina. Kreativna osoba je ona koja doprinosi novim, jedinstvenim idejama i izumima. Karakteristike kreativnog mišljenja su kreativna fantazija, otkrivanje problema ili izazovi. Kreativna osoba mora posjedovati sljedeće karakteristike:

- živahno/dinamično razmišljanje,
- mora biti fokusiran,
- empatičan,
- sposobni aktivnog surađivanja s drugim učenicima,
- dvosmislenost mu ne smije biti strana,
- mora biti sposoban surađivati s drugima,
- mora biti u stanju kritički se osvrnuti na svoj rad,
- mora imati razvijene vještine vizualne komunikacije,
- mora biti otvoren za prihvaćanje rizika,
- mora biti spreman na neuspjeh,
- mora biti optimističan.

Dinamičko razmišljanje je sposobnost prebacivanja između inventivnog razmišljanja, generiranja ideja, i analitičkog razmišljanja, testiranja ideja. Spojimo li obje vrste mišljenja, dobivamo logično mišljenje. Promišljajući koja rješenja najbolje odgovaraju problemu, kreativac mora dobro razmisliti hoće li kreirati nešto novo ili će koristiti već napravljena rješenja i prilagoditi ih. Kreativnom čovjeku se često događa da ne pronađe odmah cjelovito rješenje, već samo vrlo adekvatno, priručno, jer problem često sadrži više manjih problema za koje ne postoji univerzalno rješenje.

Postizanje fokusa i koncentracije nije uvijek lako. Osobito u današnjem svijetu, koji je tako glasan i pun neprestanih ometanja, nije se nimalo lako usredotočiti. Učenik mora imati dobar fokus za rješavanje zadataka, može se koncentrirati i udubiti u njih. Empatija je sposobnost sagledavanja situacije iz različitih perspektiva. Ova sposobnost omogućuje kreativnoj osobi da dođe do rješenja koje najbolje odgovara krajnjem korisniku. Kreativac se zapravo treba staviti u tuđu kožu. Suradnja je ključna za dobar i uspješan zadatak u grupi. Učenici moraju međusobno surađivati, slušati jedni druge i dvosmjerno komunicirati, uspostavljati dijalog i sklapati međusobne kompromise. Moraju biti sposobni raditi s drugima.

Višeznačnost ili dvosmislenost znači da je učenik sposoban sagledati jednu situaciju iz više kutova, sposoban je sagledati širu sliku. Shvaća da nije samo on u pravu, već da i njegovi prijatelji imaju svoje viđenje i rješenja zadanog izazova, stoga ne smije inzistirati tvrdoglavo na svome, već mora uzeti u obzir i mišljenje svojih prijatelja iz razreda i tako zajedno doći do rješenja problem odnosno dodijeljenog zadatka. Učenik je svjestan onoga što odražava. Svjestan je da grupi može donijeti dobro ili zlo, da može zračiti radošću, veseljem, kreativnošću, mudrošću i ljubavlju ili može djelovati destruktivno na grupu, svoje kolege ili grupu. Vizualna komunikacija je verbalni i neverbalni oblik komunikacije. To je početak i ujedno kraj, proces i rezultat mašte. Vizualnom komunikacijom učenik komentira, izražava mišljenje, iznosi svoje stavove i društveno je odgovoran, odnosno odgovoran je prema sebi i svojim kolegama. Vizualni elementi se sastoje od objekata, modela, grafikona, dijagrama, karti i fotografija, boje, oblika i slike. Učenik povezuje tekst sa slikom. Mora se usuditi riskirati, biti odvažan i hrabar, shvaća da život voli hrabre ljude, pa se ne boji riskirati, čak i ako izgubi, padne, zna da je to novi korak do uspjeha. Spreman je na neuspjeh i ne boji ga se. Od njega uči nešto novo i penje se više na ljestvici znanja. Sve to pametno iskoristi u novom izazovu ili zadanim zadacima. Optimizam igra važnu ulogu u mnogim područjima našeg života. Optimisti su vječni pobjednici koji osvajaju najviše vrhove i pomiču granice mogućeg. Takvi učenici vjeruju u sebe. Oni reagiraju na zdraviji način. Imaju stabilniji kardiovaskularni sustav, bolje im funkcionira imunološki sustav i imaju uravnoteženiji hormonalni sustav čak i u stresnim situacijama. Nikada ne krive druge prijatelje iz razreda, već ih motiviraju.

Optimističan učenik osjeća u sebi sposobnost da postigne cilj, čak i ako ga je gotovo nemoguće postići. Prepreke na putu ga ne zaustavljaju. Ako, primjerice, padne na oštrom zavoj, može ga neko vrijeme boljeti, ali ubrzo nakon toga ide dalje [2].

3. Način na koji učenicima uvodim kreativno odnosno maštovito razmišljanje na satu slovenskog jezika

1. Kreativno pisanje školskih sastavaka – učenici najprije naprave plan, smisle o čemu će pisati, odaberu zanimljiv ili smiješan događaj koji im se najviše urezao u sjećanje i otplove u svijet svoje mašte. Pišu plan u obliku misaonog obrasca na list papira. Pri pisanju razmatraju uvod, razrada i zaključak. Uvod i zaključak su uvijek kraći dijelovi pismenog rada, a najduži dio je razrada, gdje učenici pišu najveći dio svog teksta. Sva tri dijela spisa odvojena su paragrafom. U uvodu razmišljaju kako započeti svoju pripovijest i predviđaju o čemu će pisati. U razradi, oni opisuju što se događalo. Ako je potrebno, ona se dijeli na nekoliko odlomaka. U zaključku razmišljaju čime će završiti svoje priče, izraziti svoje mišljenje o događaju, zapisati glavnu zanimljivost, što su naučili o događaju, možda završiti priču nekom mudrom mišlju ili poslovicom. Oni također pišu naslov svog sastava.
2. Mijenjamo naslove već poznatih priča – učenici prelistavaju svoju lektiru i mijenjaju naslove poznatih priča. Ovo je vrlo zanimljiva vježba i trening za proširenje vokabulara, maštu, originalnost i domišljatost.
3. Učenici pišu svoju pjesmu – prvo razmišljaju koja će im biti tema. Pamte koje elemente pjesničkog jezika mogu koristiti, a to su rime, primjeri (crven kao cvijet), personifikacije (predmeti, životinje imaju ljudska svojstva), ukrasni pridjevi, zvukovi iz prirode, ponavljanje i slično. Pjesma je sastavljena od strofa, stihova, stihova odnosno poetskih stihova. Slobodni su kod izbora,

pa tako sami odlučuju u kojoj će mjeri slijediti pravila poezije, a gdje će ih kršiti, jer pjesnici uvijek imaju pjesničku slobodu na raspolaganju. Mogu se koristiti i figurativne pjesme odnosno slika, pjesma čiji vanjski oblik predstavlja predmet koji je najčešće vezan uz temu pjesme. Primjer umjetničke pjesme je Prešernova Zdravljica, čije su strofe po obliku slične peharu za vino, jer je sama pjesma zapravo napitak.

Prijatljji! obrodile
so trte vince nam sladkó,
ki nam oživlja žile,
srcé razjásni in oko,
ki utopi
vse skrbi,
v potrtih prsih up budi!

4. Kompetencija učenika na svim razinama obrazovanja

Za višu razinu kompetencija učenika i ljudi općenito treba poticati kreativnost i inovativnost na svim razinama obrazovanja i osposobljavanja, a ne samo u osnovnim školama. Osnovnoškolsko obrazovanje treba pripremiti učenike za samostalno, kreativno i inovativno razmišljanje. Školski kurikulum općenito treba sadržavati nastavu koja će poticati i razvijati kreativnost i inovativni duh kod djece. Stupovi obrazovanja sveučilišnog studenta trebaju biti:

- pismenost,
- jednakost i ravnopravnost,
- demokracija,
- održivi razvoj,
- kreativnost i inovativnost,
- zdravlje,
- blagostanje, svijest o obilju i zahvalnost na tome.

Kreativnost je sposobnost razvijanja jedinstvenih originalnih ideja, rješenja za izazove koji su jedinstveni i novi, smisleni i korisni. Stoga se kreativnost u školi može razvijati:

- učinkovitim poticajima i učinkovitom motivacijom;
- stručnim znanjem kvalificiranih učitelja širokog i otvorenog duha,
- poticanjem učinkovitog grupnog funkcioniranja slušanjem i razumijevanjem jedni drugih te asertivnom komunikacijom;
- optimizacijom kulture i klime, koja kreativnost prepoznaje kao vrijednost;
- poučavanjem kreativnosti [6].

5. Zaključak

Osnovnoškolski programi su uskogrudni, zastarjeli i beskorisni. Obrazovanju je potrebna nova konstrukcija procesa učenja sa svježim, novim, suvremenijim metodama i tehnikama poučavanja. Nastava se temelji na iznošenju i pamćenju informacija koje učenici u velikoj mjeri niti ne razumiju. Učitelji su preopterećeni dodatnim aktivnostima i birokracijom, koja nema veze s nastavom, već samo s politikom kako bi se zaštitili od agresivnih roditelja i sve slobodnije djece, koju neće maknuti nekakva represija. Ministarstvo odnosno ministri bi trebali izgraditi novi sustav nastave, učitelj je učitelj a ne birokrat, on je autoritet u školi, kao što je doktor autoritet u zdravstvu. Naime kad dođemo kod doktora, on je autoritet, on postavlja dijagnozu i njemu se ne suprotstavljamo. On zna bolje od pacijenta, tako bi trebalo biti i kod učitelja. Ovo drugo smo mi učitelji negdje putem izgubili, zgazili su nas djeca i njihovi roditelji koji dobivaju sve veću podršku i imaju sve više prava, a nisu svjesni svojih dužnosti. Učenici se sve više opiru radu i učenju, a roditelji ih brane ne shvaćajući posljedice. Ta će djeca jednog dana imati svoju djecu pa će otpori biti veći i teži.

I sama primjećujem da je posao učitelja u osnovnoj školi sve napornije i iscrpljujuće, umjesto da podučavamo, svakim satom branimo, svađamo se, smirujemo učenike koji su sve rastreseniji, nemirniji, hiperaktivni i postaju neradnici. Cijelo vrijeme učenici samo gundaju i traže izlaze, kako ne žele i ne mogu. Sve je više učenika ovog tipa. Inventivno ili kreativno razmišljanje je plan budućnosti, ali ono neće zaživjeti u redovnom obrazovanju još godinama.

6. Literatura

- [1.] Jelenič M. (29. 11. 2019). Snovalsko razmišljanje. URL: <https://ebooks.uni-lj.si/zalozbavul/catalog/download/236/338/5685-1?inline=1>
- [2.] Urbas N. (2020). Snovalsko razmišljanje učenicev od 6. do 8. razreda osnovne šole. Pedagoška fakulteta: Univerza v Ljubljani.
- [3.] Avsec S. (2021). Snovalsko razmišljanje za spodbujanje veščin 21. stoletja. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- [4.] Celcer P. (2018). Ustvarjalno razmišljanje in raba USOMID metode in Metode šestih klobukov v izbranem podjetju. Maribor: Ekonomsko-poslovna fakulteta.
- [5.] Šuligoj, V., Žavbi, R., Avsec, S. (2020). Interdisciplinary Critical and Design Thinking. International Journal of Engineering Education, 36 (1), 84–95.
- [6.] Šorgo A. (2012). Razvijanje in spodbujanje ustvarjalnosti in inovativnosti pri a. učencih in učiteljih. Brdo pri Kranju: Fakulteta za naravoslovje in matematiko UM.

Stručni rad

Nevolje i nemoć učitelja u razredu

Alenka Petrič;

Osnovna šola Karla Destovnika – Kajuha v Ljubljani

Sažetak

Svi smo mi kao učitelji barem jednom u životu doživjeli iskustvo bespomoćnosti u učionici na satu podižući ton i vičući. Neki učitelji, pak, stalno viču i uopće ne shvaćaju da vikanje negativno utječe na njihovu dobrobit, na obrazovanje, nastavu i dobrobit učenika. Učitelj koji više ima tendenciju da se osjeća nečuvano i ignorirano. Pažnju, poslušnost i praćenje postižu podizanjem glasa, što se često može shvatiti i kao poziv u pomoć. U članku ću opisati kako učitelj izražava bespomoćnost i koje su posljedice. Kao učitelji ne shvaćamo koliko je važan psihološki stav u našoj profesiji, poučavamo i odgajamo djecu i adolescente koji još nemaju razvijenu osobnost, stoga moramo biti vrlo oprezni u tome kako im pristupamo i na koji načinim prenosimo gradivo. U životu često nije važno ono što kažemo, već kako to kažemo, na koji način.

Ključne riječi: vikanje, bespomoćnost, nisko samopoštovanje, stav, prijetnje, akcija, povisivanje glasa, negativni utjecaji

1.Uvod

Kad učitelj povisi glas, to znači da izražava ljutnju, nezadovoljstvo govoreći vrlo glasno, tada govori jakim, glasnim i kreštavim glasom. Najčešće to čini nesvjesno, podsvjesno, ali ni ne shvaća koliko njegovo vikanje u tom trenutku može štetiti odnosu učitelja i učenika. Ne shvaća da podizanje glasa dugoročno ne donosi dobre rezultate, iako u datom trenutku može biti naizgled učinkovito. Čak i ako vikom postiže rezultate, nema bitnih promjena kada se situacija ponovno smiri, jer u tom trenutku učitelj smiri učenike i učenici ga slušaju, ali neće postići da učenici samostalno brinu o miru i tišini. Učitelj prvo mora biti svjestan vlastitog vikanja, čak i razumjeti zašto neki ljudi viču. Mora shvatiti da se i sam našao u bespomoćnoj i stresnoj situaciji i da se u tom trenutku osjeća neuslišano i zanemareno. Kada netko neprestano viče na nas, on vrši svoju emocionalnu tiraniju na nama. Njegova je svrha steći kontrolu nad nama i steći potrebnu prednost. To je vrsta zastrašivanja koja djeluje samo kratko vrijeme. Dugoročno, međutim, rezultati sigurno nisu dobri, jer maltretiranjem nastojimo navesti druge da rade ono što mi želimo. Jasno je da to pogoršava odnos i onemogućuje emocionalnu bliskost s takvom osobom. Ako mora natjerati svoje učenike na rad vičući, mora prepoznati u tome vlastitu slabost i nisko samopouzdanje. A kako vikanje vrlo često nije učinkovita odgojna mjera, ono samo podređuje, usmjerava i odgaja učenika, pa se prekršaji zbog kojih je učitelj vikao gotovo uvijek ponavljaju.

2.Vikanje kod učenika uzrokuje nisko samopoštovanje, a kod učitelja predstavlja gubitak kontrole

Ako učitelj često viče na učenika i kori ga zbog grešaka na glasan i agresivan način, to će prije ili kasnije dovesti do toga da učenik izgubi povjerenje u sebe. Umjesto da se usredotoči na zadatak i problem koji je pred njim, on će sve svoje napore usmjeriti na izbjegavanje pogrešaka zbog kojih će biti ukoren. Neodlučnost i strah će ga gurnuti u pasivnost, jer će radije ništa učiniti nego pogriješiti. Velika većina učitelja ne podiže ton tako lako. To se posebno događa kada su jako uznemireni, ljuti i pod stresom. Osjećaji i emocije koje imaju u sebi drastično eskaliraju. Energija razgovora nedvojbeno se značajno povećava onog trenutka kada podignu glas. U trenutku kad učitelj vrisne, moglo bi se reći da gubi kontrolu nad sobom i dopušta da se sukob više rasplamsa, umjesto da ga smiri. Gubitak kontrole nad sobom u prisutnosti učenika nikako nije odgojno, primjereno i sigurno.

3.Učitelj reagira emocijama umjesto razumom, njegove upute su teško razumljive i izvedive

Ispravno je da učitelj pokazuje svoje emocije, jer i učitelj je samo čovjek. Samim time pokazuje i učenicima je primjer primjerenog izražavanja emocija i nošenja s njima. Učitelj mora biti emocionalno stabilan i mora znati kada reagirati emocijama, a kada razumom, u stresnim i konfliktnim situacijama mora se koristiti i razumom. Može pokazati emocije ako također pokaže pozitivan, konstruktivan način da se s njima nosi.

Učitelj mora pokazati razumijevanje, poštovanje, postići kompromis ili dogovor te se pobrinuti da se sljedeći put neugodna situacija ne ponovi. Ali to neće postići samo vikom. Kad učitelj daje uputu vičući, ona vjerojatno nije kratka, jasna i racionalna. Upravo zbog prethodno spomenutog osjećaja gubitka kontrole nerijetko se događa da učitelj zapadne u glasne prodike, pretjerano nabranje, nejasne rečenice i nerazumljive zahtjeve dok viče. Učitelj je jednostavno previše reaktivan da bi izrazio

svoje zahtjeve i očekivanja na konstruktivan način. Takvim tonom i žestinom zastrašuje učenika i stavlja ga pod stres.

4. Mjere i odnosi učenika i učitelja

Kad učitelj povisuje ton glasa, atmosfera u razredu je loša. Odnos učenik-nastavnik se pogoršava umjesto da se poboljšava. Učenik je vjerojatno uvrijeđen, prestrašen, ako ništa drugo, neraspoložen. Osjeća se loše i sve više tone u niska emocionalna stanja. U očima učitelja učenik je sve neposlušniji i lijeniji, a učitelj sve stroži, neumoljiviji i eksplozivniji. Ako se takva situacija redovito ponavlja, učenik će početi izbjegavati učitelja i više mu se neće obraćati za pomoć, ideje i mišljenja. Učitelj u naletu bijesa i prijetnji daje mnoga obećanja, na primjer, pozvati će učenika pred ploču i tražiti od njega usmeno ocjenjivanje ili će pozvati učenikove roditelje na sastanak ako ga ne poslušna i počne sudjelovati u nastavi. Najveća mana ovih prijetnji je što vrlo brzo i učinkovito ruše učiteljev autoritet ako ih učitelj doista ne provodi. Mora i izvršiti ono što obeća, inače ga učenik od sada neće shvaćati ozbiljno, nego će još više ometati nastavu, zadirkovati, ogovarati i ignorirati učiteljeva upozorenja. Učiteljeva riječ više neće imati težinu, njegove će prijetnje naići na gluhe uši, a učenik će zbog toga sve manje obraćati pozornost na njega i slušati ga. Učenici imaju prekidač učenja. Kada je uključen, vrlo su susretljivi i spremni za nove informacije, vole slušati i mogu vrlo brzo zapamtiti tekući materijal. Ali kada je prekidač isključen, događa se suprotno. Informacije ulaze kroz jedno uho, a izlaze kroz drugo uho. Ne pamte dobro informacije ili ih uopće ne čuju, pa posljedično tome uče malo ili nimalo. Prekidač se također isključuje kada dijete doživi loše osjećaje. Stres, strah, nevolja, žurba, forsiranje. Vikanje izaziva upravo te loše osjećaje, pa učitelj ne treba očekivati da će učenik internalizirati i dobro zapamtiti sve što učitelj kaže u nervozni, ljutnji i lošem emocionalnom stanju. To su male tajne velikih majstora. Učitelj mora biti u dobroj emocionalnoj poziciji. Imati puno volje i snage za pravilno izvođenje nastave u cijelosti.

5. Naknadno buđenje svijesti i opraštanje

Podznanje glasa odnosno vikanje kao mjera ima vrlo malu odgojnu vrijednost. To znači da ne uzrokuje bitnu ili dugotrajnu promjenu u učenikovu ponašanje i nastavu. I to je iz veoma jednostavnog razloga, naime, kada učitelj više ili grubo govori, to učenika ne vodi i ne usmjerava, već paralizira i onemogućuje mu funkcioniranje. To mu uzrokuje tjeskobu i bespomoćnost. Učitelj tako počinje forsirati i plašiti učenika. Učenik će najvjerojatnije potpuno prestati pratiti i surađivati s učiteljem. Nastavnik nije smireno otkrio razlog zašto je učenik spor i nevješt, nije dao jasne upute, postavio očekivanja i zahtjeve, nije se pobrinuo i raspitivao da učenik ima sve što mu je potrebno da bi mogao ispuniti učiteljeva očekivanja. Nekoliko sati nakon glasnog sukoba učitelj osjeća grižnju savjesti i krivnju. Dok se smiruje, budi mu se svijest i postupno počinje shvaćati da više na djecu. Učitelj ima osjećaj da se mora nekako odužiti učenicima, dobiti neke dobre bodove kod djece. Profesor provjerava da li ga učenici još uvijek vole, obavezno uputi koju dobru riječ i da učenicima do znanja da je profesor i dalje tu za svoje učenike, iako je prethodni sat povisio ton i naljutio se. Uz sve to učitelj ulazi u permisivni odgoj i poučavanje, povlađivanje i nagrađivanje u što se inače ne bi miješao i vrlo vjerojatno će se negativno odraziti na odgoj i poučavanje. Učitelj će potrošiti previše energije za vrlo malo rezultata.

6.Zaključak

Tijekom svoje dugogodišnje prakse kao učitelj razredne nastave svake godine sve više uočavam da učitelj zapravo usmjerava i odgaja učenike, te na taj način utječe na samo učenje i obrazovni razvoj učenika. Kako je moćna i slavna učiteljeva zadaća. Na taj način učitelj može učeniku nanijeti veliku štetu ili mu munjevito pomoći na njegovom putu osobnog rasta i obrazovanja. Učitelj može biti učeniku kritičar ili motivator, ohrabrivati učenika, ohrabrivati ga ili ga saplitati i sputavati. I sama jako pazim da se često nađem u ulozi motivatora, a ne kritičara, iako je to popriličan izazov, jer danas su djeca sve slobodnija i odvažnija, gotovo da više ne poznaju strah, jednostavno ignorirati i ne sudjelovati, što je ohrabrujuće, problem se javlja kod one djece koja kod kuće nemaju poticajno vodstvo i nemaju usvojene vrijednosti ili su potpuno zanemarena, takav učenik stalno ometa nastavu i učitelja je bespomoćan. Zadaća učitelja stoga nije jednostavna, zahtijeva jaku mentalnu i emocionalnu snagu. Mora imati puno volje i snage. Iznad svega, vrlo je važno da ne bude previše emotivan, već da se umjesto reaktivnosti i pretjerane emocije trudi ponašati razumno, smireno i s poštovanjem. Mora naučiti kako viku zamijeniti primjerenom, pedagoški ispravnom i učinkovitim odgojnom mjerom, kako na pristojan način ostvariti svoje ciljeve. Podizanje glasa također može rezultirati strahopoštovanjem. Ovo prekida dvosmjernu komunikaciju. Učenici prestaju odgovarati učitelju, ispitivati ga i surađivati s njim, počinju ga izbjegavati i bježati od njega na mentalnoj, verbalnoj, ali i na fizičkoj razini.

7.Literatura

- [1.] Juhant M., Levc S. (29. 7. 2011). Varuh otrokovih dolžnosti: ali nehanjte se ukvarjati z otrokovimi pravicami! Ljubljana: Mladinska knjiga.
- [2.] Juhant M. (19. 5. 2020). Varuh dolžnosti staršev: uporabite zdravo pamet, ne potrebujete dovoljenja znanosti! Ljubljana: Mladinska knjiga.
- [3.] Ivelja R. Nasilnost v osnovnošolskih klopeh: Besneči otroci, zbegani starši, nemoćni učitelji. URL: <https://www.dnevnik.si/1042767533> (1. 4. 2017.)

Stručni rad

Uvođenje autogenog treninga u proces učenja

Alenka Petrič;

Osnovna šola Karla Destovnika – Kajuha v Ljubljani

Sažetak

Autogeni trening je učinkovita i holistička tehnika opuštanja, metoda koja uključuje i tijelo i um. Omogućuje opuštanje i pomaže u otklanjanju posljedica svakodnevnog stresa. Ova tehnika aktivira proces samoiscjeljenja, sposobnost samorefleksije i osobnog rasta. U članku ću opisati kako uključujem autogeni trening u proces učenja. S obzirom na to da sama tehnika zahtjeva svoje vrijeme i određeno trajanje, uglavnom je provodim na satovima obrade i učenja, a manje je koristim tijekom samog procesa utvrđivanja gradiva, jer je potrebno prvo savladati tekuću materiju. Tehnika tako pomaže učenicima da brže i učinkovitije usvajaju tečno gradivo, redovito pišu domaće zadaće, a odnosi među učenicima su usklađeniji i harmoničniji. Njihove reakcije su smirenije i razboritije, sve manje reagiraju impulzivno i nesvjesno, polako im se mijenjaju podsvjesni obrasci i uvjerenja. To je ujedno i cilj i svrha tehnike.

Ključne riječi: autogeni trening, relaksacija, mir, sredstvo, koncentracija, vježba, sugestija

1.Uvod

Začetnik autogenog treninga je njemački neurolog i psihijatar prof. Johannes Heinrich Schultz (1884. – 1970.). Isprva se intenzivno bavio hipnozom i osnovao Institut za hipnoterapiju u Breslauu. Proučavao je što se događa u ljudskom tijelu tijekom hipnoze. Na temelju svjedočenja hipnotiziranih osoba utvrdio je da one postaju jako teške i da ih obuzima ugodan osjećaj topline. Zaključio je da je osjećaj težine povezan s opuštanjem mišića, a toplina s širenjem krvnih žila, a time i boljom prokrvljenošću. Također je otkrio da izvođenjem određenih vježbi pacijent može ući u stanje duboke opuštenosti nalik transu i tako potaknuti sposobnost tijela da samo sebi pomogne. Znanstvena istraživanja pokazala su da je autogeni trening moćno sredstvo u borbi protiv mnogih bolesti povezanih sa stresom. Dok s jedne strane smanjuje napetost, nesanicu i nemir, s druge strane povećava koncentraciju i sposobnost boljeg sagledavanja sebe, povećava učinkovitost i kreativnost. Autogeni trening je prije svega trening, što znači da se mora provoditi sustavno i redovito. Tehniku je potrebno uvesti u svakodnevnu praksu. Psihofizičko opuštanje postizemo autosugestivnim utjecajem uma na tijelo – sugestijama koje izgovaramo u mislima. Za uspješno izvođenje ove tehnike potrebna je mala količina koncentracije i strpljenja. Uz pomoć koncentracije i ponavljanja sugestija izazivamo osjećaj težine u udovima i osjećaj topline, stabiliziramo otkucaje srca, umirujemo disanje i trbušne organe te na kraju izazivamo osjećaj hladnog čela. Trening se sastoji od šest vježbi, koje se izvode postupno; sa sljedećom vježbom nastavljamo tek nakon što smo savladali prethodnu. Tijekom obuke pazimo na promjene uzrokovane ponavljanjem lozinki. Ne žurimo ni tijekom treninga, već je dovoljno 15 minuta treninga barem dva puta dnevno.

2.Glavne prednosti autogenog treninga

Glavne prednosti autogenog treninga su:

- Pomaže učeniku da prijeđe iz stanja stresa i tjeskobe u stanje opuštenosti.
- Smanjuje ili uklanja tjeskobu i napadaje panike.
- Poboljšava samopouzdanje, sliku o sebi te jača samopouzdanje.
- Snažno poboljšava kvalitetu sna.
- Smanjuje učestalost blage do umjerene depresije ili tuge, moguće ogorčenosti i ljubomore.
- To je alat samoaktualizacije i daje osjećaj kontrole nad životom.
- Poboljšava koncentraciju i fokus kako bi učenici bili učinkovitiji i djelotvorniji u svojim zadacima.
- Ublažava glavobolju, prehladu i druge tegobe, jača imunološki sustav.

3.Postupak primjene autogenog treninga kod djece

Tehnika je još uvijek novost u našoj osnovnoj školi. Kao redovitu praksu uvodim ga u razred, a njegove dijelove koristim odnosno koristim vježbu tijekom nastave kada primijetim da je proces prekinut zbog nemira ili emocionalnog ispada, u tom trenutku metoda ipak dobro dođe. Učenicima na početku kažem da zatvore oči i opušteno stave ruke na bedra. Učenici sjede na svojim stolicama. Postavljeni su stabilno i ne pomiču se tijekom otpuštanja. Slušaju me pažljivo i mirno. Svaka vježba započinje formulom za smirenje, ona je polazna točka i ujedno cilj treninga. Koristim umirujuću formulu: početak, sredina i kraj. Ova je formula postala opuštajući signal za

emocionalnu unutarnju stabilnost učenika. Učenici nekoliko puta u mislima sami sebi smireno kažu: „Potpuno sam miran, ništa me ne može poremetiti.“

Slijede vježbe:

1. *Trening s utezima*

Učenici ponavljaju pet do sedam puta u mislima: "Moja desna ruka je ugodno teška." Čim osjete težinu u njoj, ponavljaju to lijevom. Na kraju se prisjećaju cilja treninga: „Potpuno sam miran“.

2. *Vježba topline*

"Ruke su mi ugodno tople." Ova formula poboljšava cirkulaciju mišića. Učenici ponavljaju rečenicu pet puta u mislima. Nakon što to neko vrijeme ponavljaju, proširuju osjećaj na: "Moje tijelo je ugodno toplo."

3. *Vježbajte srce*

Stres često uzrokuje ubrzanje otkucaja srca, pa se ponovno može smiriti sljedećom vježbom:

„Moje srce kuca mirno i ujednačeno.“ Učenici ponavljaju ovu rečenicu nekoliko puta u sebi i završavaju je formulom za smirenje.

4. *Vježba disanja*

Svijest o disanju igra središnju ulogu. Formula glasi: „Moje disanje je mirno i tečno.“ Važno je da učenici ne utječu na disanje niti ga pokušavaju kontrolirati, već ga samo percipiraju, osvijeste da postoji.

5. *Vježba za trbušne mišiće*

U trbušnom području postoje mnogi živčani putovi koji su važni za dobrobit i zdravlje. Učenici mogu postići opuštanje pet do sedam puta ponavljanjem rečenice: "Moj trbuh je ugodno topao i mekan."

6. *Vježba za čelo*

Kao što volimo hladan oblog kad nas boli glava, tako i hladno čelo na nas djeluje opuštajuće i osvježavajuće. Učenici sami sebi kažu: „Čelo mi je ugodno hladno." Nakon nekoliko ponavljanja mogu dodati: „Sve je vrlo lako i jednostavno."

Na samom kraju učenici su se smirili nekoliko puta duboko udahnuvši i izdahnuvši. Protežu se, dlanove stisnu u šake, a zatim otvore oči.

4. Zaključak

Tehnika autogenog treninga je jednostavna i vrlo dobra tehnika opuštanja, korisna za opuštanje tijela i uma te jačanje unutarnjih izvora snage. Sve veća potreba suvremenog čovjeka je naučiti se opustiti i održati unutarnji mir. Redovito prakticiranje ove tehnike štiti pojedinca od posljedica suvremene civilizacije, ublažava neugodnosti, ovladava pohranjenom snagom, usmjerava čovjeka natrag sebi i bližnjima. Posljedice metode su: smanjenje stresa i unutarnjeg nemira, otklanjanje nesanice, kontrola fokusa, pažnje i koncentracije u učenju, otklanjanje tjeskobe, olakšava učenicima poteškoće u učenju općenito te pomaže u pripremi za kolokvije i zadaće ali i jača unutarnje izvore snage.

Za autogeni trening bi se moglo reći da djeluje poput flastera. Kad stavimo flaster na ranu, dopuštamo tijelu da se samo izliječi. Isto je i s autogenim treningom. Učinkovitom tehnikom podupiremo svoje tijelo i um i tako omogućujemo tijelu da samo radi svoj posao, otuda i naziv autogeni trening. Temelji se na opuštanju mišića, smiruje se srčani ritam i disanje, te se pojačava protok krvi, bez nuspojava. Brzina života suvremenog čovjeka dovodi u stanje stalnog nemira. Stres je svakodnevni pratilac u svim poslovima, a utječe i na odnose i zdravlje. Prije svega, dugoročni utjecaj negativnog stresa može uzrokovati ozbiljne zdravstvene probleme

i loše odnose, stoga su dobra obrana od stresnog života razne tehnike opuštanja i ne samo tehnike autogenog treninga, danas imamo na raspolaganju brdo tehnika i metoda koje možemo koristiti kako bismo si pomogli do boljeg zdravlja, međuljudskih odnosa i unutarnjeg mira. Autogeni trening je jednostavna mentalna vježba s brzim učinkom, za brzo smirivanje ubrzanog svijeta. Također se naziva i meditacija zapadnog svijeta. Potrebno ju je provoditi redovito, inače, nažalost, neće biti rezultata, ni brzih ni dugoročnih.

5.Literatura

- [1.]Grasberger D. (9. 9. 2016). Avtogeni trening. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- [2.]Schmidt I. (14. 8. 2015). Glava dela čudeže - Avtogeni trening. Maribor: Založba Pivec.
- [3.]Inštitut za razvoj človeških virov. Avtogeni trening. Psihoterapija-ordinacija.si. URL: <https://www.psihoterapija-ordinacija.si/samopomoc/avtogeni-trening>
- [4.]Drašler M. Kaj je avtogeni trening? URL: <https://avtogeni-trening.si/>
- [5.]Fende Habula B. (2022). Avtogeni trening- učinkovita antistresna terapija. URL: <https://www.karnion.si/avtogeni-trening-ucinkovita-antistresna-terapija/>

Stručni rad

ANKSIOZNI POREMEĆAJI KOD UČENIKA PRVE TRIJADE OSNOVNE ŠKOLE

Karmen Porenta

Osnovna šola Karla Destovnika Kajuha v Ljubljani

Sažetak

Djeca i odrasli doživljavaju slične ili čak iste oblike anksioznosti, paničnih poremećaja i strahova, poput straha od određenih životinja, grmljavine, nevremena i injekcija, liječnika i na kraju, ali ne i manje važno, straha od učitelja i govora pred razredom. Dakle, život je pun uspona i padova. Svi mi s vremena na vrijeme doživimo stres, tjeskobu, promjene raspoloženja ili neki drugi oblik emocionalnog stresa. Kao odrasli, svu tu emocionalnu patnju prenosimo na svoju djecu. U većini slučajeva na kraju ponovno uspostavimo ravnotežu, ali ponekad nam je za to potrebno malo više pomoći. Pomoć zapravo znači tražiti - to znači ići tamo gdje će mi se pomoći da ponovno pronađem vlastitu moć.

Ključne riječi: anksioznost, poremećaji, primjer roditelja, stresori, negativne misli

1.Uvod

Anksioznost je psihički poremećaj koji ozbiljno remeti i ugrožava naše zdravlje i kvalitetu svakodnevnog života. Fizičke promjene i promjene u ponašanju vrlo su slične onima koje prate normalnu reakciju na stres. Mogu biti postupni ili početi iznenada. Mogu trajati nekoliko minuta ili se manifestirati kao intenzivan napadaj panike. Ako ti osjećaji potraju, predstavljaju prepreku u svakodnevnim aktivnostima, ako se ta tjeskoba ne može kontrolirati, govorimo o morbidnoj tjeskobi ili anksioznim poremećajima.

Tipične anksiozne misli su:

- Ne mogu to podnijeti!
- Sve će me izluditi!
- Jako sam zabrinuta.
- Svi će me ostaviti.
- Toliko mi se misli mota po glavi.
- Čak i kad je sve divno, brinem što bi moglo poći po zlu.
- Čak i ako dam sve od sebe, osjećam se kao da nisam dovoljno dobar.

2.Uzročnici koji utječu na anksioznost kod djece

Istraživanja su pokazala da na dječju anksioznost utječu određeni čimbenici koji je uzrokuju ili održavaju. Ti čimbenici su: geni, roditeljski primjer, roditeljski odgovor, stresori, negativne misli i izbjegavanje.

- *Geni* - pouzdano znamo da tjeskoba može biti prisutna u obiteljima. Osobe s anksioznošću često imaju bliske rođake koji također doživljavaju emocionalne poremećaje. Vrlo često barem jedan roditelj anksioznog djeteta ima iskustva s ovim poremećajem. Jedino djeca s individualno specifičnim fobijama puno rjeđe imaju roditelje s anksioznim poremećajima. Istraživanje je pokazalo da roditelji ne prenose sklonost sramežljivosti ili anksioznosti svojoj djeci putem gena, već svojim temperamentom i osobnošću. I jedno i drugo općenito definira načine ophođenja sa samim sobom, okolinom, životnim zadacima, kao i snagu i dubinu emocionalnih odgovora. Obično su anksiozna djeca puno emocionalnije osjetljiva od ostalih; za to su u velikoj mjeri odgovorni njihovi geni. To ujedno znači i da mogu biti odgovorniji, otvoreniji, iskreniji, puni ljubavi i ljubazniji od drugih, iako njihova osjetljivost ima i negativnih strana: plašljiviji su, skloniji zabrinutosti i depresiji.
- *Roditelji kao primjer* – djeca u svemu oponašaju roditelje. Oni također oponašaju njihov način ophođenja sa svijetom. Ako se roditelj nosi izbjegavanjem situacija, dijete može naučiti da je to način suočavanja sa strahom. To ne znači da ste sami odgovorni za djetetovu anksioznost, ali važno je osvijestiti važnost vlastitog ponašanja u djetetovoj anksioznosti.
- *Odgovori roditelja* – odgovori roditelja i način na koji se nose s dječjim strahovima također igraju ulogu u održavanju tjeskobe. Neki su prezaštitnički nastrojeni, što je razumljivo, ali pritom podržavaju izbjegavanje, što za dijete nije dobro. Neki roditelji unaprijed predviđaju kada će dijete postati anksiozno i počinju mu pomagati čak i kada to nije potrebno. To je osobito istinito u slučajevima kada su i roditelji zabrinuti. Poruka koju šaljemo djetetu je “svijet je stvarno opasan” i “neću moći sam”.
- *Stresori* - svako dijete reagira na određeni način na stresne događaje, poput rastave roditelja ili ugriza psa. Ovo je potpuno prirodno. Međutim, ako je dijete osjetljivo i anksiozno, stresori mogu imati još veći utjecaj i unijeti još

veću tjeskobu. Uobičajeni stresori su obiteljsko nasilje, maltretiranje u školi, loš uspjeh u školi, bolest, razvod roditelja i pojedinačni incidenti (prometna nesreća, pljačka doma, ubod ili ugriz, požar itd.). Takvi događaji također mogu izazvati tjeskobu kod djece. Osim njih, nalazimo i stresore koji mogu biti posljedica djetetovog neobičnog ponašanja (npr. zadirkivanje u školi).

- *Negativne misli* – način na koji razmišljate i ponašate se veliki je dio anksioznosti. Kako odrastamo i sazrijevamo, način razmišljanja postupno učimo od okoline i na temelju svojih iskustava. Anksiozna djeca mogu se usredotočiti na svaku moguću opasnost u svijetu, bilo fizičku (moji će roditelji umrijeti), društvenu (drugi će mi se smijati) ili apstraktnu (tsunami će poplaviti naš grad). Zatim se usredotočuju na takva negativna uvjerenja i tumače događaje kao opasne. Zanemaruju dobre stvari i pamte one negativne. Na taj način svijet im se često čini opasnim.
- *Izbjegavanje* - obrasci ponašanja također se uče na primjerima iz okoline i na temelju vlastitih iskustava. Anksiozna djeca izbjegavaju, što je osnovni i automatski dio njihove osobnosti (bježanje). Izbjegavanje može biti otvoreno (ne žele ići u školu) ili prikriveno (naporno rade na zadaći kako ne bi pogriješili). Upravo su izbjegavanje i negativne misli ključni u održavanju tjeskobe. Izbjegavanje čini da se negativne misli čine opravdanim jer dijete ne uči da one nisu istinite. Ne uče pozitivne lekcije o "mogu ja to", "uspjet ću" i "nije tako loše" [2].

Osim toga, poznata su nam i druga objašnjenja za pojavu anksioznosti kod djece. Jedan od tih je takozvani trokutasti model od tri komponente. Neki su istraživači uočili tri komponente koje mogu pridonijeti razvoju anksioznog poremećaja, a to su:

- biološka osjetljivost
- osobnost
- stres.

Biološka osjetljivost je na neki način ekvivalentna genima odnosno naslijeđenim karakteristikama, koje ponekad uključuju "osjetljivu" dispoziciju ili temperament. To znači povećanu osjetljivost na podražaje (svjetlost, zvukove, dodir itd.) i emocionalnu osjetljivost. Takva su djeca sklonija anksioznosti. Djetetova jedinstvena osobnost formira se u interakciji temperamenta s ranim životnim iskustvima, posebice u obiteljskom okruženju. Ako je dijete osjetljivog karaktera, u kombinaciji s određenim životnim iskustvima, može razviti specifičan obrazac crta ličnosti koji može dovesti do anksioznosti.

Ove osobine ličnosti su:

- jak osjećaj odgovornosti,
- nemogućnost opuštanja,
- visoki standardi postignuća,
- sklonost ugađanju drugima,
- neodlučnost,
- pretjerana osjetljivost na kritiku ili odbacivanje,
- sklonost zabrinutosti.

Dodavanje stresnih okolnosti i različitih stresora koji mogu potaknuti anksioznost povećava vjerojatnost razvoja anksioznog poremećaja [3].

3. Tehnike opuštanja anksioznih učenika

Jedan od najučinkovitijih načina za upravljanje tjeskobom su tehnike opuštanja. I sama najčešće koristim tehnike disanja, koje su vrlo jednostavne i imaju trenutačni umirujući učinak, te tehnike opuštanja mišića, koje pomažu u oslobađanju tjelesne napetosti, na redovnoj nastavi ili u produženom boravku. Kao i za svaku tehniku ili vještinu, tako i za tehnike opuštanja vrijedi da ih je najprije potrebno savladati, a potom redovito prakticirati jer se samo tako postiže željeni učinak. Za početak ih prvo pokažem učeniku i vježbam s njim. Prvo zamračim sobu ili učionicu, učenici to već vole, i pustim tihu glazbu.

Tehnike opuštanja prakticiraju se ležeći ili sjedeći, bez tijesne odjeće i obuće. Ovo zajedničko vrijeme nazivam tihim leptirima. Nakon što djeca savladaju tehnike opuštanja, mogu ih koristiti kad god se osjećaju napeto, primjerice prije škole ili prije spavanja.

Najčešće koristim tehniku mirnog disanja i tehniku opuštanja mišića. Tehnike izvodim na satu kada primijetim da učenik ima nekoliko njih je emocionalno potreseno i teže prati nastavu, pa jednu od tehnika izvodim s cijelim razredom:

- *Smireno disanje* - ovom tehnikom učenici se mogu brzo smiriti, opustiti i vratiti osjećaj kontrole. Djecu učim mirnom disanju na vrlo jednostavan način, odnosno puhanjem mjehurića. Tehnika disanja za puhanje mjehurića je ista kao i za mirno disanje, samo što pazim da djeca pričekaju nekoliko sekundi prije nego što ispuhuju sljedeći mjehurić. Ujedno im objašnjavam da time uče mirno disati. Učenici polagano udišu kroz nos, a zatim još sporije, smireno izdišu zrak kroz usta uz siktanje. Naglašavam da je važno da polako udišu i još sporije izdišu, inače bi mjehurić mogao puknuti! Na svakoj vježbi pohvaljujem učenike za dobro odrađenu vježbu.
- *Opuštanje mišića* – druga strategija relaksacije, opuštanje mišića, uz pomoć koje dijete odnosno učenik uči opuštanju tijela. Pritom opušta određene skupine mišića, a zatim ih opušta. Tako da može razlikovati napetost od opuštenosti. Opuštanje mišića također pomaže u ublažavanju fizičkih problema kao što su glavobolje i bolovi u trbuhu. Štoviše, uz pomoć opuštanja tijela poboljšavamo san i lakše zaspimo. Odredim vrijeme opuštanja, obično 15 do 20 minuta, zamračim prostoriju i za pozadinu odaberem mirnu dječju glazbu. Pridržavam se uputa o opuštanju tako da učenici najprije duboko udahnu kroz nos i zadrže dah dvije sekunde, zatim polako izdahnu, ponovno udahnu i napuhnu trbuh poput balona, pa opet polako izdahnu. Protežu noge i snažno napinju mišiće. Noge se samo odižu od tla, stopala su ispružena do točke, učenici drže 5 sekundi i zatim otpuštaju. Noge samo otpadaju, mekane su ko špagete. Uz to polako dišu. Ispruže lijevu ruku i zamisle da u ruci imaju meku loptu. Snažno je stisnu. Osjete napetost u šaci i dlanu, drže je 5 sekundi. Ruka omekšava i opušta. Zatim desnom rukom stisnu meku loptu. Zatim učenici napinju ramena i vrat. Stisnu ramena do glave kao da se žele sakriti između ramena. Dižu ih do ušiju. Tako drže napetost do 5 sekundi. Zatežu i trbuh kao da je slon stao na njega, snažno ga guraju prema unutra, ispuhuju zrak, a učenici se obično smijuckaju, zadovoljni i sretni. Na kraju naprežu lice. Zgnječe ga koliko god mogu. Stisnu oči, nos, usta, naboraju čelo i obraze što je više moguće. Stišću, drže i otpuštaju.

4. Zaključak

Mnogi roditelji rano primijete da im djeca imaju problema u određenim situacijama. Emocionalno su razdražljiva, impulzivna i teško se kontroliraju, no nekako to ne shvaćaju ozbiljno, vjerojatno misle da će se s vremenom i djetetovom dobi ta emocionalna zbunjenost smiriti, ali nažalost to nije tako. Ovaj emocionalni stres skriven je u djetetovoj podsvijesti i treba ga izliječiti ili iskorijeniti. Kako problemi s vremenom eskaliraju, roditelji se osjećaju bespomoćno i zbunjeno jer ne znaju kako pomoći djetetu. Srećom, postoje mnoge stvari koje roditelji mogu učiniti kako bi naučili svoju djecu kako se nositi s tjeskobom i sličnim emocionalnim stresom. Na tržištu postoji mnogo vježbi, tehnika i metoda kojima si možete pomoći sami, a sve je više i terapeuta koji majstorski otklanjaju tjeskobu. Važno je svakodnevno vježbati tehnike s djetetom jer se jedino tako može poboljšati djetetovo emocionalno stanje. Vještine snalaženja i hrabri koraci uvijek su nagrađeni pohvalama, no ključno je da možemo biti uzor djeci da se suoče sa svojim strahovima, da riskiraju i tako steknu samopouzdanje.

Stručnjaci za dječji razvoj također su primijetili da su određeni strahovi češći u određenim godinama. Primjerice, normalno je da mlađa djeca osjećaju tjeskobu u blizini nepoznatih osoba, dok se starija djeca donekle boje nastupa pred vršnjacima.

5. Literatura

- [1.] Bajželj M., Voglar V., Blagojević D. (2022). URL; <https://www.mojpsihoterapevt.si/anksioznost>
- [2.] Rapee, Ronald M. et al (2008): Helping Your Anxious Child: a Step-by-Step a. Guide for Parents. New Harbinger Publications Inc.
- [3.] Foxman, Paul (2004): The Worried Child: Recognizing Anxiety in Children and Helping Them Heal. Hunter House Inc.
- [4.] Dernovšek M., Kladnik e. M., (2011). Kako pomagati otrokom z anksioznimi motnjami. Priročnik za starše in družinske člane otrok z anksioznimi motnjami ter vse ostale, ki jim želijo pomagati pri premagovanju težav z anksioznostjo @ Društvo DAM, društvo za pomoč osebam z anksioznimi motnjami in depresijo.

Stručni rad

PAMETNI UČITELJI IGRAJU SE VIŠE NA OTVORENOM, ISLAND

Ankica Gotić

Osnovna škola Izidora Poljaka Višnjica

Sažetak

U okviru Erasmus+ KA1 projekta „Učenje u prirodi za bolje sutra“ kojeg škola provodi tijekom školske godine 2021./2022. i 2022./2023. provedena je četvrta i zadnja Mobilnost u svrhu učenja za pojedince. Radim u školi kao pedagoginja i članica sam projektnog tima. Od 17. do 23. srpnja 2022. godine sudjelovala sam na navedenoj mobilnosti pod nazivom „**Pametni učitelji igraju se više na otvorenom**, kombinacija akademskih predmeta i učenje jezika s igrom i razigranim pokretima koji poboljšavaju učenje“ u organizaciji Smart Teachers play more. Mobilnost se odvijala u Reykjaviku, glavnom gradu Islanda. U ovome radu prikazat ću školski sustav na Islandu, opisat ću sadržaj edukacije, posvetit ću poglavlje o gradu Reykjaviku, Zlatnom krugu, Plavoj laguni i Južnom Islandu, na kraju navest ću i vještine koje sam usvojila.

Ključne riječi: vještine, kreativnost, učenje, kretanje, pripovijedanje

1. Islandski školski sustav

Na Islandu je ukupno 276 vrtića, 170 osnovnih škola, 2 vrtića s nižim razredima, 30 srednjih škola, 5 obrtničkih škola i 5 fakulteta. 97% djece polazi dječji vrtić. Učenici polaze osnovnu školu koja je obavezna od 1 do 10 razreda (6 – 16 godina). Srednjoškolsko obrazovanje je od 16 do 19 godina. Nastavna godina ima 180 dana, a tjedan ima između 30 i 35 nastavnih sati. Predmeti u školi su: islandski jezik (materinski), matematika, engleski jezik, danski jezik, društveni predmeti, prirodoslovni predmeti, sport, plivanje, umjetnost, stolarija, tekstil i kućna ekonomija. Viši razredi mogu dodatno odabrati od 4 do 6 sati na tjedan: sport, španjolski, pletenje džempera, kozmetika, financije, obrada metala i popravke automobila. Engleski jezik uči se od 3. razreda, a danski od 7. razreda. U srednjoj školi mogu odabrati treći jezik između španjolskog, njemačkog ili francuskog. Nastava počinje od 8.30 sati i traje do 13.30 za niže razrede, a do 15.00 za više. Ručak plaćaju roditelji, dva puta tjedno na jelovniku je riba, a dva puta meso. Roditelji su upoznati s jelovnikom i ono što se jede u školi to isto jelo ne slažu doma. Izvanškolske aktivnosti su do 17 sati i plaćaju ih roditelji.

Ključne kompetencije islandskog kurikuluma su:

- izražavanje i komunikacija
- kreativno i kritičko mišljenje
- samostalnost i suradnja
- korištenje medija i informacija
- odgovornost i vrednovanje vlastitog obrazovanja
- dobrobit i zdravlje.

Učenici ne „padaju“ razred, ali moraju usvojiti osnovno znanje iz pojedinog predmeta. Nema ocjena, ali imaju opisno vrednovanje kao i nacionalne ispite u 4, 7 i 9 razredu. Npr. ako učeniku ili skupini učenika nije bilo dovoljno da savlada određeno gradivo za 2 tjedna, onda mu se još može produžiti za 2 tjedna, dok ostali učenici rade dodatne stvari. Imaju projektnu nastavu i među predmetnu povezanost tako da im je raspored u školi dosta promjenjiv. Prosjek djece u razredu je 22, a niži razredi često imaju u razredu pomoćnog učitelja. Sat traje 40 minuta, a tjedno radno vrijeme učitelja je 36 sati. Ljetni praznici traju 10 tjedana, osim toga praznici su po 2 tjedana za Božić i Uskrs. Plaće učitelja nisu velike s obzirom na životni standard, ali učitelji mogu poboljšati svoju plaću jer se ostali poslovi u školi posebno plaćaju. Dužni su se tijekom godine stručno usavršavati od najmanje 130 sati. Stručno osoblje u školi čine: predmetni savjetnik, radni terapeut, savjetnici za slobodno vrijeme (aktivnosti nakon škole), psiholog (jedan na dvije do tri škole), logoped (jedan na dvije do tri škole) i školska medicinska sestra.

2. Edukacija na Islandu

Prvi dan edukacije svoj rad su predstavile voditeljice projekta **Sarah Jane Anthony** i **Kristín Einarsdóttir**. **Sarah** je osnivačica i direktorica Smartenglish Creative Language School, Alicante (Španjolska), koja je specijalizirana za podučavanje engleskog kao stranog jezika za mlade učenike koristeći kreativnu metodologiju razvijenu u školi. Tijekom proteklih 8 godina Sarah i njezin tim istraživali su i razvili vlastiti program i metodologiju za poučavanje engleskog jezika kroz kreativne, senzorne i smislene aktivnosti [4]. **Kristín** radi pola radnog vremena u osnovnoj školi na Islandu kao učiteljica tjelesne i zdravstvene kulture. Osnivačica je metode podučavanja Play to Learn More gdje se akademski predmeti kombiniraju s igrom i kretanjem kako bi se poboljšalo učenje. Njezin je cilj obučiti što više učitelja za rad po metodi kako bi osigurala da djeca posvuda mogu imati koristi od moćnog iskustva učenja koristeći svoja osjetila i pokrete. Kristín radi s više od 30 škola na Islandu i organizirala je obrazovne tečajeve i konferencije za više od 5000 islandskih i skandinavskih nastavnika na Islandu, Norveškoj i Španjolskoj. [4] Obje voditeljice imaju dugogodišnje iskustvo u radu u školama. Odlučile su zajedno stvoriti Smart Teachers Play More, praktičan tečaj koji se fokusira na učenje, razvijanje samopouzdanja i kreativnost kroz igru, pokret i senzorne aktivnosti. [4] U nastavku su predstavile svoj tim i sudionike iz 14 zemalja. Na uvodnom predstavljanju bilo je 95 sudionika koji će biti podijeljeni u skupine jer se paralelno održavalo više edukacija, ovisno o profilu sudionika. Drugi dan edukacije u Reykjaviku započeo je podjelom velikog broja sudionika u skupine, a u nastavku i u podskupine. Na taj način bilo je lakše i aktivnije sudjelovati u svim aktivnostima. Bila sam u skupni učitelja koji predaju u višim razredima, a u toku tjedna i djelom s učiteljima koji predaju i u nižim razredima. Mobilnost se odvijala u unutarnjim i vanjskim prostorijama osnovne škole Laugalaekjarskòli. Voditeljica Kristín objasnila je što je STPM (Smart Teachers Play More) filozofija: pristup koji integrira pokret, igru, više osjetilna iskustva i aktivnosti svjesnosti u svim fazama učenja. Namijenjen je učenicima od 2 do 12 godina, ali se može lako prilagoditi i starijoj djeci te odraslima. To je holistički pristup podučavanju koji istovremeno promiče kognitivne, fizičke, socijalne i relacijske vještine. Ova metoda je usmjerena na promicanje dobrobiti učenika i nastavnika u učionici kako bi se uspostavila pozitivna i poticajna klima za učenje od tradicionalnih oblika nastave[4]. Kretanje je prirodna potreba čovjeka, a ponavljajući pokreti dokazano imaju velik utjecaj na rad mozga. Metoda se može primijeniti u svim dijelovima sata, u aktivnostima na otvorenom, pri pisanju domaćih zadaća, pogodna je za sve nastavne predmete i osigurava veliku dobrobit za tjelesni, umni i socijalni razvoj djece. Tijekom prezentacije sudionici su odmah počeli eksperimentirati s nekim aktivnostima koje su uključivale kombinaciju kretanja s učenjem svakog predloženog sadržaja, s posebnim ciljem učenja jezika i novih riječi ili jezičnih struktura. Na samom početku bilo je međusobno upoznavanje putem slikovnih kartica. Svaki sudionik trebao je simbolima prikazati koji posao radi u školi, nešto tipično za svoju zemlju, hobi i najdražu hranu. Tako smo se međusobno upoznali kolege učitelji iz Hrvatske, Estonije, Portugala, Italije i Njemačke. U nastavku su voditeljice kroz mnoštvo zanimljivih igara u kojima su svi sudionici aktivno sudjelovali prikazali dio programa. Prikazani su dinamični sadržaji i metodologija za produktivniji boravak na otvorenom te učenje kroz igru, kretanje i senzorne aktivnosti. Dok su sudionici aktivno sudjelovali u dinamičnim aktivnostima, islandski učenici su u jutarnjim satima uređivali travnati okoliš škole.. Treći dan edukacije proveden je vrlo aktivno. Od samog početka radnog dana sudionici su

proveli veći dio vremena u radionicama na otvorenom. U prvom dijelu sudjelovala sam zajedno s učiteljima koji predaju u nižim razredima, a u drugom s učiteljima viših razreda s kojima sam bila i jučer. Sve aktivnosti vodila je Sarah, koja je prikazala kako u obrazovne predmete unijeti igre i kretanja. Sudionici su upoznali načine kako kroz igre i pokrete u nastavi pristupiti obradi novog sadržaja ili ponavljanju nastavnog gradiva. Tako smo učili brojeve, zbrajali, slagali rečenice od zadanih riječi, slagali riječi od slova, naučili „travel mode“ (način kretanja), učili novo gradivo iz geografije, povijesti i pri tome se jako zabavili. U radionicama u kojima sam sudjelovala bilo najviše učitelja iz Portugala, radila sam s njima u parovima i skupini. Bili su vrlo su srdačni, prikljivi i suradljivi. Kao zanimljivost navela bih da ih je bilo čak **11** iz iste škole. Svi žele putovati, družiti se, učiti od drugih i to onda primijeniti u svome radu. Četvrti dan edukacije započeo je posjetom mjestu Mosfellsbaer i „Radnoj školi“ u kojoj djeca od preko ljeta rade za plaću. Budući da ljetni praznici traju 10 tjedana, donesena je odluka da se učenici 6. do 10. razreda (13 do 16 godina) mogu prijaviti za društveno-korisni rad u organizaciji škole. Lokalna zajednica osigurava materijalna sredstva i osiguranje za djecu. Tako učenici 6 i 7 razreda mogu raditi dnevno 3 sata i sat im je plaćen 6 eura, učenici 8 i 9 razreda rade i po 6 sati i sat im je 8 eura, a učenici 10 razreda dobiju i po 10 eura po satu. Učenici stvarno moraju raditi, ako se desi da taj dan ne dođu zbog bolesti ili odu kući iz opravdanih razloga ne dobiju onda plaćeno za te sate. Svi učenici trebaju napisati prijavu za posao. Svi dobiju posao, ali je cilj da se **nauče pisati molbe** za posao što će im jednog dana trebati. Ovim projektom djeca se uče **radnim navikama**, a što je najvažnije uče se kako se **brinuti o svom okolišu i korisno provode svoje slobodno vrijeme**. Ono što konkretno rade je da preko ljeta održavaju školsko dvorište, zgradu škole, sportske terene (kojih ima puno jer obuhvaćaju nekoliko škola). Mogu također kod nekoga privatno pokositi travu i sl. (za to se treba posebna najava i odobrenje škole). Inače djeca su na Islandu jako samostalna, voditeljica je navela primjer da se na bazenu mogu vidjeti djeca od 5 do 6 godina sama i kako se voze u autobusu bez nadzora roditelja. Navečer je organizirana kulturološka večer na kojoj su svi sudionici donijeli delikatese iz svojih zemlja, a domaćini su pripremili riblju juhu. Večer je završila u kvizu pogađanja poznatih pjesama, naravno uz pokrete i igru. Peti dan edukacije realiziran je u dva dijela. U prvom dijelu su učitelji iz Italije, Španjolske, Estonije i Portugala prezentirali pojedine aktivnosti iz svojih škola. Bilo je zanimljivo upoznati i na taj način što učenici i učitelji rade u drugim školama. U drugom dijelu voditeljica Sarah prikazala je Storytelling - pripovijedanje u nastavi jezika. Storytelling je moć pripovijedanja, alat koji potiče maštu i ako se uključe sva osjetila u kombinaciji s pokretom, može stimulirati više područja mozga te potaknuti kreativnost. Prikazano je kako djeca mogu komunicirati s pričom. Prikazane aktivnosti su bile namijenjene učenicima nižih razreda, a mogu se prilagoditi i za više razrede. Svaka aktivnost pripovijedanja imala je vrlo specifičan cilj učenja, na primjer učenje glagola u prošlom vremenu, druga je poticala na kreativnost kroz "torbu s pričama" punu predmeta s kojima su ili već pripremljene kartice s pričama bile dostupne za "izgradnju" priče na način suradnje. Koristile su se mape, vizualni elementi, zvukovi i pokreti za pomoć pri pripovijedanju i govoru. Aktivnosti su bile usmjerene na poticanje učenja novih riječi i gramatičkih struktura stranog jezika. Sudionici su aktivno sudjelovali u svim prikazanim aktivnostima. Na kraju su nastavili razvijati priču čiji je početak već definiran kroz slike, crteže, pokrete i riječi. Šesti dan edukacije započeo vježbama opuštanja, tišine, zatim šetnje botaničkim vrtom koju je vodila voditeljica Kristín. Objasnila je kako vježbe pozitivno djeluju na disciplinu u školi. Nakon toga bio je rad

u parovima, u kojoj je jedan sudionik trebao drugome ispričati što je sve doživio tog jutra, a drugi sudionik je trebao to prepričati. To je bila vježba aktivnog slušanja i pričanja. Poslije je bila i zadnja dinamična aktivnost „Stanice“ u kojoj su svi sudjelovali, ali u skupinama. Na svakoj „stanici“ je bila uputa i zadatak koji se trebao napraviti prije odlaska na sljedeću „stanicu“... Aktivnost „stanice“ mogu se primijeniti u nižim, ali i u višim razredima kod ponavljanja gradiva, na satu razrednika, na satu tjelesnog. Može se kombinirati gradivo iz više predmeta. Poslije te dinamične aktivnosti slijedio je završni dio u kojem je svaki sudionik za sebe napravio viziju doživljenog s edukacije. Na kraju je provedena evaluacija u kojoj je ocijenjena edukacija.

3. Reykjavik, Plava laguna, Zlatni krug, i južni Island

Sva literatura, fotografije i pregledani dokumentarci prije puta ne mogu dočarati ono što se u stvarnosti vidi i doživi na Islandu. U nastavku je nekoliko zanimljivosti o Islandu i Islandanima, Plavoj laguni, Zlatnom krugu te opis ture južnog Islanda. Početkom IX. stoljeća otok su otkrili norveški Vikinzi i dali mu ime Ledena zemlja (Island). Island je bio pod upravom Norveške, a kasnije i Danske krune. Godine 1918 stekao neovisnost, a 1944. proglašena je Republika Island. Island je pristupio Sjevernoatlantskomu paktu, pa su od 1951. u NATO uključene i američke vojne baze na otoku (1985. Island je zabranio unošenje nuklearnog oružja na svoj teritorij). Island je otok i država u sjevernome dijelu Atlantskog oceana. Najviši planinski dio otoka, viši od 600 m, obuhvaća 37% površine otoka. Na njemu je vulkan Hekla 1491 m i ledeni pokrovi (ledenjaci) koji prekrivaju 11% površine Islanda. Island ima oceansku klimu s hladnim ljetima i blagim zimama. Zimi dnevna svjetlost traje tri do četiri sata. Neobrađivo i neplodno zemljište (pješčane pustopoljine, izljevi lave, ledenjaci čine 11,6% površine) obuhvaća 76,0% površine Islanda, pašnjaci i livade 22,7%, šume 1,2%, a obrađeno je samo 0,1% površine. Nacionalni parkovi (Vatnajökull, Snæfellsjökull i Þingvellir) prekrivaju 14 347 km² (2016). [3] Island je parlamentarna demokracija. Parlament ima naziv Althingi i osnovan je 930. Predsjednik ima „simboličku“ ulogu, ne sudjeluje u donošenju zakona, ali ako se s nečim ne slaže može reći svoje mišljenje. Živi „normalnim životom“, vozi se na biciklu, nema osiguranje (tjelohranitelje), živi s obitelji u stambenoj zoni gdje žive i drugi sugrađani. Na čelu vlade je trenutno je premijerka. Nedavno je tražila od parlamenta dozvolu za dopunski rad da u svoje slobodno vrijeme može biti suautorica knjige. Da ne ispadne da je radila pod radnim vremenom. Island se smatra jednom od najčišćih i najsigurnijih zemalja. Ima oko 600 izvora tople vode, 29 gejzira i 80% obnovljivih izvora energije i zato se smatra jednom i od najzelenijih zemalja. S obzirom da se nalazi na dijelu gdje razdvajaju Sjevernoamerička i Euroazijska tektonska ploča česti su potresi i erupcije vulkana. Izvori koji izbacuju vruću vodu povezani su s potresima. Tlak koji na površinu gejzira izbacuje vruću vodu na Islandu se koristi kao toplinska energija. Vruća voda koja nastaje geotermalnom aktivnošću 2000 m ispod zemljine površine odvodi se cjevovodima i koristi se za grijanje kuća i stanova kao i staklenika gdje je proizvodi povrće. [1] Island broji oko 350.000 stanovnika od toga oko 120.000 živi u glavnom gradu Reykjaviku. Glavni grad Reykjavik vjeruje se da ga je osnovao 870. norveški Viking Ingólfur Arnarson izgradivši farmu, te mu dao ime Reykjavík odnosno "dimni zaljev" po bijeloj pari tj. dimu koji se dizao iz toplih izvora (isl. að reykja - pušiti (se); vík - zaljev). [7] Jedna od znamenitosti grada Reykjavika je luteranska crkva Hallgrímskirkja. Uzdiže se na 74 metra iznad brda

Skolavorbud. Crkvu je dizajnirao državni arhitekt Gudjon Samuellsen koji je bio inspiriran bazaltnim stijena koje se nalaze diljem Islanda. Izgradnja je započela 1945, a dovršena je 1986. godine. Ime je dobila po Hallgrímuru Péturssonu, jednom od najpoznatijih pjesnika u zemlji. Unutrašnjost crkve je bez ukrasa, osim velikih orgulja. Hallgrímskirkja je aktivna crkva sa službama, čitanjem poezije, kazališnim predstavama, kulturnim događajima pa čak i nacionalnim koncertima koji se održavaju tijekom godine [2].

Ljeti na Islandu dan traje skoro 24 sata. Za sunčanog vremena vidi se sve do pola noći i tek što nastupi mrak, uskoro sviće. Još je vremenska razlika 2 sata unatrag nego kod nas. Boje na islandskoj zastavi označavaju more (plava), vulkane (crvena) i ledenjake (bijela). Plava laguna je lječilište (Spa) koju godišnje posjeti više od milijun ljudi. Nalazi na poluotoku Reykjanes, udaljena od Reykjavika oko 45 km. Topla voda za lječilište prethodno je prošla kroz geotermalnu elektranu Svartsengi (koja daje 75MW zelene električne energije), a također se koristila za zagrijavanje tople vode za 21000 domaćinstava. Voda je bogata silikatima i mineralima te povoljno djeluje na kožu. [2] Zlatni krug obuhvaća Nacionalni park Þingvellir (Thingvellir), gejzire, zlatni slap Gullfoss i krater vulkana Kerid. Kroz Nacionalni park dodiruju se Sjevernoamerička i Euroazijska tektonska ploča, a od 930 do 1798. u njemu se sastajao islandski parlament Althingi [5]. Jedna od najposjećenijih atrakcija na Islandu je gejzir Strokkull (geotermalni izvor koji svakih nekoliko minuta izbacuje vrelu vodu [2]). Veliki Gejzir (po kojemu su svi ostali izvori dobili naziv) trenutno nije aktivan, nalazi se stotinjak metara gejzira Strokkur. Slap Gullfoss nalazi se na rijeci Hvita i jedan je od najposjećenijih slapova. Gullfoss je izazivao poštovanje i naklonost Islandana kroz povijest, osobito tijekom 1920 – ih kada su se mještani morali boriti za očuvanje ovog prirodnog čuda nakon što je britanska energetska tvrtka pokušala kupiti slapove s namjerom stvaranja hidroelektrane [2]. Obilazak južnog Islanda je započeo zaustavljanjem na mjestu odakle se mogao izdaleka vidjeti vulkan Eyjafjalla, koji je u travnju 2010. eruptirao i poremetio cijeli europski zračni promet. Put se nastavio prema slapu Skogafoss. Nakon uživanja u pogledu slapa, fotografiranja dok okolo pršte vodene kapljice i pojave duge put se nastavio dalje do poznate pješčane crne plaže. Plaža je nastala od lave koja se izlila u ocean i ohladila u trenutku kad je došla u doticaj s vodom. Dolaskom na plažu turistički vodič je upozorio da se ne približavamo previše moru jer valovi mogu zapljusnuti i povući neoprezne posjetitelje dubine Atlanskog oceana. Nakon crne plaže posjetili smo mjesto Vík. Put se nastavio do jedinstvenog slapa Seljalandsfoss. Slap se smatra jedan od najljepših i najpopularnijih slapova na Islandu. Sastavni je dio rijeke Seljalands koja nastaje otapljanjem leda iz glečera vulkana Eyjafjallajökull. Zanimljivost ovog slapa čini staza koja prolazi unutrašnjošću slapa gdje se nalazi mala špilja pa posjet Seljalandsfossu pruža fantastičan i jedinstven doživljaj [2]. Tura je završena dolaskom na mjesto gdje su se izbliza mogle vidjeti i fotografirati ptice tupici iz porodice njorki (puffin) s pogledom na crnu plažu. Smatra se da oko 2 milijuna tupika sredinom travnja slijeće na otok. Jedna zanimljivost koju je vrijedno zapisati je ta da mali tupici slete u grad jer ih zbunjuje ulična rasvjeta, mogu lako stradati, ako ih netko ne spasi. Sada slijedi zabava za islandsku djecu. Oni noću uz lampe i pratnju roditelja obilaze grad i traže malene ptiće, kad ih nađu stavljaju ih u kutije te ih sutradan odnose u istraživački centar. Nakon toga odnose ih na plažu ili liticu odakle ih bacaju na određeni način kako bi mogli poletjeti prema oceanu. Island nema sela, nekoliko je gradova i ljudi koji imaju poljoprivredu i životinje žive na farmama. Poznati su islandski autohtoni konji i ovce koje farmeri od proljeća do jeseni puštaju na slobodnu ispašu. Na jesen ih uz pomoć obitelji i prijatelja skupljaju.

Islandđani dosta brinu o okolišu i suživotu s prirodom tako im je i moto za životinje da se slobodno kreću. Islandđani nose džempere od vune svojih ovaca, džemperima služe u više navrata umjesto jakni jer su unutra topli, a s vanjske strane vodootporni. Tako su voditeljice i turistički vodiči i za vrijeme edukacije odnosno obilaska nosile džempere koji imaju karakterističan dizajn. Puno je doživljenih priča, a ovdje je prikazan samo mali dio čudesne zemlje vode, leda i vatre.

4. Zaključak

Za vrijeme **30 sati edukacije** ostvarila sam sve zadane ciljeve programa. Stekla sam iskustvo te iz prve ruke naučila aktivnosti i metodologiju za promicanje dobrobiti i poučavanje akademskih predmeta kroz igru na otvorenom, kretanje i osjetila. Ostvarena je vizija planiranja za učionicu „Igraj se više“ uključujući realne korake kratkoročne, srednje i dugoročne. Zabavljala sam se, dijelila iskustva i učila od učitelja iz različitih zemalja. Lokalnim posjetima kulturno sam se osvijestila. Ostale vještine: upoznavanje Smart English i PTLM metodologije; planiranje lekcija i individualnih aktivnosti "Igraj da naučiš više"; korištenje praktičnih materijala koji potiču kretanje; pripovijedanje (Storytelling); implementiranje aktivnosti pažnje i opuštanja u nastavnu rutinu; davanje i primanje povratnih informacija; poboljšane komunikacijske i pregovaračke vještine; razvijene sposobnosti timskog rada; poboljšane prezentacijske vještine; poboljšano znanje engleskog jezika; dijeljenje ideje i iskustva na digitalnoj platformi; organizirane igre i aktivnosti s ostalim polaznicima tečaja; zajednička razmišljanja o aktivnostima; povećana svijest o islandskoj kulturi i islandskom školskom sustavu. Sve provedene aktivnosti odgovaraju i u skladu su s ciljevima školskog projekta: uvođenje novih metoda učenja s naglaskom na nastavi u prirodi i podizanje ekološke osviještenosti i edukacija za održivi razvoj.

5. Literatura

- [1.] Golub, S. i Mesarić, M. (2013). Island čaroban otok na polarnom rubu. Meridijani
- [2.] Rushforth, J (2021). Photographing Iceland. Mick Rayan – fotoVUE Ltd.
- [3.] Hrvatska enciklopedija. URL: [Island | Hrvatska enciklopedija](#) (17.8.2022)
- [4.] Smart Teacher Play More. URL: [Erasmus+ courses Iceland | smartteachersplaymore.com](#) (1.8.2022.)
- [5.] UNESCO World Heritage Convention. URL: [Pingvellir National Park - UNESCO World Heritage Centre](#) (16.8.2022)
- [6.] Visit Iceland. URL: [National parks in Iceland \(visiticeland.com\)](#) (10.8.2022)
- [7.] Visit Reykjavik. URL: [Reykjavík History | Visit Reykjavik](#) (18.8.2022.)

Stručni rad

PLIVANJE PO HALLIWICK METODI KAO ZANIMLJIVA AKTIVNOST U POSEBNOM PROGRAMU

Darinka Zorec
Centar Gustava Šiliha, Slovenija

Sažetak

U Posebnom programu Centra Gustav Šilih, gdje odgajamo i obrazujemo učenike s umjerenim, težim i teškim teškoćama u intelektualnom razvoju, sportske i tjelesne aktivnosti igraju vrlo važnu ulogu. Učenike potičemo da kroz različite aktivnosti razvijaju svoje sposobnosti kretanja i osnovne elemente različitih vrsta sportova jer smo svjesni da su usmjerene motoričke aktivnosti temelj motoričkog, emocionalnog i socijalnog razvoja učenika. Plivanje je vrlo primjerena aktivnost za učenike s umjerenim i težim teškoćama u duševnom razvoju. Više od deset godina četiri učiteljice jednom tjedno izvode zanimljivu aktivnost učenja plivanja po Halliwick metodi na bazenu Pristan. Učenje plivanja odvija se kroz igru u grupi, a svaki učenik plivač ima svog učitelja. Fokus je na prilagođavanju vodi, upostavljanju kontrole nad disanjem i izvođenje rotacija. Plivač pomoću odgovarajuće potpore učitelja osjeća kretanje u vodi i čime uči održavanje i premještanje u položaje sigurne za disanje. Učenje se izvodi postepeno, putem društvenih igara koje su primjerene dobnoj skupini i sposobnostima plivača. Rezultat procesa učenja je siguran, opušten i veseli plivač sposoban nadzirati vlastito kretanje u vodi.

Ključne riječi: metoda Halliwick, plivanje, djeca s umjerenim i težim teškoćama u duševnom razvoju, igre u vodi

1. Uvod

Plivanje spada u kretanje kakvo dijete ne može usvojiti drugim svakodnevnim iskustvima kretanja (hodanje, trčanje, puzanje, penjanje, itd.). To je specifična aktivnost kretanja u kojoj se javlja mnogo više poteškoća od drugih aktivnosti kretanja koje djeca izvode. Učenje plivanja izvodimo u posebnom okruženju koje zahtijeva potpuno drugačiji način kretanja koji moraju usvojiti djeca bez prethodnih iskustava. Prvi kontakt s bazenom težak je za potpunog početnika, a posebice za djecu s teškoćama u duševnom razvoju i baš zato je vrlo važan s psihološkog aspekta pojedinca. Nepravilni pokreti u prvim kontaktima s vodom mogu produžiti sam proces učenja plivanja i pritom uzrokovati negativno iskustvo koje čovjek može dugo osjećati. Primarni cilj djeteta jest da mu je lijepo, da ga ne bude strah i da uživa u vodi. Zbog sigurnosnih razloga važno je podučavati plivanje na dubini na kojoj osoba koja uči plivati još može stajati. Voda ne smije biti hladna jer hladnoća loše utječe na učenje. Vrlo je važno da s učenikom čitavo vrijeme radi isti učitelj, koji ga neće tjerati na aktivnost i pohvalit će ga za najmanji napredak. Mora dobro poznavati onoga tko ga uči i uvijek biti na tolikoj udaljenosti da ga može uhvatiti. Također, potrebno je posvetiti pozornost spašavanju i samospašavanju iz vode [3]. Plivanje je jedan od primarnih načina kretanja koje zahtijeva dobro usklađen rad čitavog tijela, a istovremeno daje mnogo pozitivnih učinaka. Osobe smanjenih mogućnosti tijekom kretanja ili učenja imat će više poteškoća tijekom učenja kretanja u vodi od zdravih vršnjaka. Takvim je osobama namijenjeno učenje plivanja i samostalnog kretanja u vodi po Halliwick konceptu, čija je uporaba raširena diljem svijeta.

2. Halliwick koncept

2.1. Osnovne značajke Halliwick koncepta

Halliwick koncept plivanja je pristup prvenstveno namijenjen djeci s tjelesnim, senzornim i kombiniranim poteškoćama, lakšim i težim teškoćama u razvoju te djeci s motoričkim odstupanjima. Uzimajući u obzir individualne potrebe djeteta, dijagnozu i osobnosti, individualan pristup svakom pojedincu je iznimno važan. U Halliwick konceptu svaki plivač ima svojeg pomagača s kojim radi sve dok ne postigne potpunu neovisnost u vodi. Pomagač osigurava tjelesnu i mentalnu potporu koju prilagođava ovisno o sposobnosti plivača i njegovoj prilagodbi na vodu. S obzirom da više parova plivač-pomagač čine grupu koji vodi Halliwick voditelj grupe, osim individualiziranog pristupa prisutan je i grupni rad koji uvelike pridonosi motivaciji, komunikaciji, socijalnoj prilagodbi i napretku. U Halliwick konceptu plivači uče kontrolirati ravnotežu i pokrete u vodi bez upotrebe pomagala za plivanje jer se želi postići da se „plivači“ oslobode te postignu balans i samostalnost koristeći svoje tijelo. Smatra se kako pomagala daju osjećaj lažne sigurnosti te kako nisu prilagodljiva kao potpora pomagača. Onemogućuju pojavljivanje rotacije, odnosno iniciranje pokreta ili podvodne rotacije te potiču lošu poziciju tijela u vodi, a često su uzrok zbog kojeg plivači drže lice podalje od vode što onemogućuje savladanje kontrole disanja. Pomagala za plutanje mogu dovesti do osjećaja kako plivač nije dovoljno integriran s ostalim sudionicima u grupi i onemogućuju pomagaču da mu se približi [1]. Halliwick koncept se temelji na programu od deset točaka logičkog slijeda koji vodi kroz mentalnu prilagodbu, kontrolu ravnoteže i pokrete. Kroz te točke ostvaruju se ciljevi programa u vodi kao što su unapređenje kontrole disanja, koordinacije pokreta, senzorička integracija, kontrole stabilnosti i mobilnosti, povećanje samopoštovanja, samopouzdanja i međusobne komunikacije,

sposobnosti za kreiranje i sudjelovanje u igri te u konačnosti, samostalnost u vodi. Tek kada se jedna točka savlada, moguće je početi s usvajanjem one koja je slijedi. Aktivnosti su provedene kroz igru koja omogućava individualan i grupni rad gdje je u idealnim uvjetima pet ili šest plivača. Deset točaka“ pruža osnovu za praktičan rad okupljanjem osnove Halliwick koncepta u lako razumljivu i logičnu strukturu. Kroz program možemo vidjeti proces razvoja koji vodi kroz mentalnu prilagodbu, kontrolu ravnoteže i kretanje do osobne neovisnosti u vodi. Halliwick koncept je holistički pristup koji objedinjuje znanje o: vodi, tijelu, invaliditetu, motivaciji, podučavanju i učenju, igri te plivačkim tehnikama. Tokom sudjelovanja u programu i učenja plivanja, sve osobe, bez obzira jesu li njihove sposobnosti kao plivača zadovoljene ili su početnici, nazivaju se plivačima. Upravo takvim pristupom naglašava se jednakost svih osoba.

2.2. Program deset točaka

Halliwickov program učenja plivanja sastoji se od 10 sadržajnih točaka na kojima je i utemeljen. Svih 10 točaka sadržaja podijeljeno je u 4 različita dijela, a to su mentalna prilagodba, ravnoteža, kontrola kretanja u vodi i plivanje.

1. DUŠEVNA PRILAGODBA

U vodi se često događa da se učenici drže uz učitelja, zadržavaju dah i iznad vode, a također drže i ramena iznad vode, istežu vrat. Dakle, drže svoje glave što je više moguće iznad površine vode. To se događa jer plivač nije psihički prilagođen na učenje plivanja u vodi.

Mentalna prilagodba: plivači se trebaju naviknuti na vodu i nove okolnosti, kao što su izranjanje, presvlačenje, plivanje, tuširanje. Iskustva stečena na kopnu moraju se prenijeti u vodu. Potrebno je savladati predrasude i strah od vode. Plivači se moraju naviknuti na učitelja i na njegov način rada. Naravno, moraju se naviknuti na komunikaciju u vodi, pri čemu je potrebno voditi računa o različitim šumovima vode i slično.

Potrebno je voditi računa i o neovisnosti koja se očituje u psihičkoj i tjelesnoj samostalnosti. Dakle samostalnost, tako da učitelj više ne treba stalno držati i paziti na učenika.

II. Samostalnost je jasno vidljiva kada je pomoć učitelja sve manje potrebna. Učeniku nije problem naučiti plivati s drugim učiteljem, niti mu je problem plivati zajedno s drugom djecom u osnovnoj školi, što učitelj također i potiče [2].

2. RAVNOTEŽA

Kada učitelj završi s učenjem i usvajanjem samostalnosti i duševne prilagodbe, počinje 2. Faza učenja. Sklop s takozvanim okretanjem. Plivači se mogu lako okretati oko poprečne osi, ova rotacija se naziva poprečna rotacija. Ova rotacija plivaču omogućuje da se pomakne iz ležećeg položaja u uspravan položaj. Ova metoda rotacije je vrlo važna, jer plivaču omogućuje da se vrati u položaj koji mu omogućuje disanje. To izvode zamahujući rukama i glavom, krećući se prema naprijed, kako bi im voda pomogla da dovrše ostatak rotacije do optimalnog položaja, ili savijanjem nogu prema sebi. Cijela rotacija je tzv. okretanje prema naprijed i unatrag. Sljedeća slična rotacija je sagitalna rotacija. Rotacija je paralelna sa centralnom osi. Uzdužna rotacija je sljedeća rotacija koja je također vrlo važna u plivanju. Karakteristika ove rotacije je da omogućuje prelazak tijela iz plivanja na trbuhu na plivanje na leđima. Zadnja rotacija je složena rotacija gdje plivač koristi sve prethodno

spomenute tehnike rotacije. Plivač uvijek mora izvoditi različite rotacije zajedno s učiteljem, kako bi shvatio zašto su rotacije važne i zašto je važna upotreba ruku, tijela, nogu i glave [2].

III. Poprečna rotacija

IV. Sagitalna rotacija

V. Uzdužna rotacija

VI. Složena rotacija

3. KONTROLA KRETANJA U VODI

Karakteristika treće razine je da plivač stječe iskustvo toga da ga sama voda podiže na površinu, što je ključno za daljnje učenje. Za plivača je također važno da shvati kako plivati na mjestu, odnosno kako bi se mogao odmoriti i sigurno disati. Strujanje vode također je vrlo važna kretnja jer na taj način plivači mogu klizati po površini vode[2] .

VII. Uzgon

VIII. Plivanje u mjestu

IX. Plivanje uz strujanje vode

4. PLIVANJE

Plivanje je elementarni oblik kretanja u vodi koji plivač izvodi u ležećem položaju jer mu ovaj način i položaj omogućuje kretanje uz minimalno umaranje udova. U ovoj fazi plivač mora savladati sve elemente koji mu omogućuju sigurno, opušteno i samostalno plivanje ili kretanje u vodi [2].

X. Elementarni oblik kretanja u vodi i osnovne tehnike plivanja

Za dobivanje licence učenja plivanja po Halliwick metodi potrebno je obrazovanje sastavljeno od dva dijela, teoretskog i praktičnog rada. Licencu izdaje Association of Swimming Therapy sa sjedištem u Londonu, odnosno njihove 34 registrirane članice, među kojima je i društvo plivanja Halliwick Slovenija. Osposobljavanje za učitelja plivanja sastoji se od dva koraka koji se sastoje od dva osnovna tečaja te metode, odnosno tečaj A i tečaj B. Tri učiteljice imaju završen tečaj A, a voditelj plivanja tečaj B.

2.3. Primjer sata plivanja:

SADRŽAJ	CILJEVI
Ulazak u vodu dužim prihvatom: Učitelj okreće dlanove prema gore, učenik položi svoje dlanove na njegove i na taj način ulazi u bazen.	ulazak u bazen prilagodba na vodu upoznavanje sa značajkama vode opustiti se i izgubiti strah od vode
Hodanje u vodi: Učenik hoda po bazeni uz potporu, zatim samostalno	uspostavljanje ravnoteže u vodi procjena dubine vode hodanje vodi uz pomoć i samostalno
Poskakivanje u vodi: Učenik poskakuje u vodi	poskakivanje u vodi doživljaj ugone
Vožnja kanuom, motornim čamcem: Učitelj povlači učenika unatrag za ramena i naginje ga ulijevo i udesno (djelomične rotacije), a učenik pluta i kreće se u vodi. Učitelj drži učenika za ramena i povlači ga unatrag, a učenik snažno udara	klizanje u vodi udaranje nogama osjećaj promijenjenog položaja tijela u vodi (vodoravan)

nogama i oponaša vožnju motornog čamca.	
Vježbe puhanja u vodu: učenik puše u dlanove, na površinu vode, u šeširić, u vodu i ispod vode	puhanje vode s dlanova puhanje na površinu vode puhanje u šeširić na površini vode uranjanje lica u vodu do visine usta i puhanje u vodu uranjanje lica u vodu i ispuhivanje zraka u vodu jačanje dišnog sustava
Vježbe plutanja: uz učiteljevu pomoć pronaći primjeren položaj u kojemu će učenik plutati nekoliko sekundi.	samostalno plutanje u vodi (više pokušaja) psihička prilagodba na vodu
Vježbe za utvrđivanje značajki vode - uzgon: hodanje na sve četiri u plitkoj vodi, sakupljanje predmeta s dna bazena plivanje kroz noge učitelja koji stoji u vodi	hodanje na sve četiri sakupljanje predmeta s dna bazena upoznavanje sa značajkama vode - uzgon
Igre u vodi: (formacija kruga) mokra lopta: učenici i učitelji stvaraju krug. Na sredini kruga je lopta koju učenici i učitelji prskaju vodom i tako pomiču po vodi u formaciji kruga učenik legne na leđa i potom u položaj „stola“, a učitelj ga drži za ruke učenik legne na leđa, a učitelj ga vrti u smjeru kretanja kruga slanje paketa rupe krtica skokovi u vodu s ruba bazena Plivanje (pomicanje po površini vode) uz pomoć ili samostalno Izlazak iz bazena - pomoć kod izlaska iz vode	prskanje lopte i njezino pomicanje po površini vode navikavanje na prskanje vode izvođenje vježbe i učenje okomite rotaciju pobjeđivanje straha od vode savladavanje položaja tijela u vodi učenje uzdužnog okretanja učenik uranja glavu i opet gleda kroz obruč skakanje u vodu s ruba, stojeći ili sjedeći pomicanje po površini vode siguran izlazak iz bazena

Slika 1 in 2: Ulazak u bazen

Slika 3: Položaj »mrtvog tijela«

Slika 4: Rotacija

3. Zaključak

Plivanje je svakako jedna od najprikladnijih aktivnosti za učenike s umjerenim i težim duševnim teškoćama. Omogućuje iznimno važnu samostalnost kretanja i jača tjelesne sposobnosti, posebice kod osoba s ograničenom motorikom. Stupanj sposobnosti djeteta određuje način rada učitelja. Važno je omogućiti djetetu ostvarivanje uspjeha. To je moguće samo uz odgovarajuće prilagođene vježbe. Rad u području nastave plivanja ili obuke neplivača s teškoćama u razvoju nije lak te zahtjeva puno truda i vremena kako bi se zapazio njihov napredak. Svako dijete ima svoje specifičnosti i različitosti te je vrlo teško pronaći univerzalni pristup koji bi odgovarao svima u skupini. Učenje plivanja po Halliwick metodi ostvarilo je izvrstan uspjeh jer se učenici tijekom vježbanja dobro osjećaju te uživaju u vodi i pod vodom. Različitim vježbama omogućujemo sigurno kretanje tijela čime jačamo razne motoričke vještine. Vježbu prilagođavamo svakom pojedincu. Često je potrebno više puta ponoviti demonstraciju, a velika se pozornost pridaje pohvalama i ohrabrenjima kada se dogodi neuspjeh. Učenje plivanja po Halliwick metodi ostvarilo je izvrstan uspjeh jer se učenici tijekom vježbanja dobro osjećaju te uživaju u vodi i pod vodom. Različitim igrama uvodimo i elemente natjecanja, diverzificiramo treninge, omogućujemo bolje razumijevanje pojedinih vježbi, provjeravamo opći napredak, razvijamo maštu i učimo prihvaćati pobjede i poraze.

4. Literatura

- [1.] <https://halliwick.org/publications/> [Pristupljeno 2.11.2022.]
- [2.] Lovrec L. (2020): Organiziranost in izvajanje plavanja v organizacijah za osebe z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju, Magistrsko delo, Fakulteta za šport, Univerza v Ljubljani, 32 -34
- [3.] Vute, R. (1999). Izziv drugačnosti v športu, priročnik. Ljubljana: Debora.

Stručni rad

VRT JE POSTAO NAŠA UČIONICA

Sandra Rusec Belaj,
magistrica profesorica specijalne i rehabilitacijske pedagogike
Osnovna škola Ljubo Šercer, Kočevje

Sažetak

Uvijek se naglašava veliki značaj iskustvenog i praktičnog učenja za rad učenika. Na ovaj način oni najviše nauče i zapamte. U našoj školi zalažemo se za uključivanje učenika u razne aktivnosti kroz čiju provedbu stječu korisna znanja za budućnost. Mnogo vremena posvećujemo i brizi o školskom vrtu. Vrt je sjajno mjesto u kojem se događaju mnoge promjene. Posjećuju ga razne životinje i kukci koji mogu donijeti koristi ili štetu. Jesen je razdoblje u kojem mi, vrtlari, sa zadovoljstvom ubiremo plodove svog rada u vrtu. Vrtlarstvo se kao spektar značajnih aktivnosti već neko vrijeme provodi u našoj školi. Organiziramo prirodoslovni dan koji provodimo u školskom vrtu i obavljamo sve potrebne jesenske radove pred nadolazeću zimu. Ovom danu učenici se uvijek jako vesele jer znaju da ih čekaju ugodni zadaci u vrtu. Osim tih aktivnosti, uvijek pripremimo nešto ukusno za jesti. Vrlo često pozovemo i gospođe iz Udruge seoskih žena da nam se pridruže, tako da nam njihove mudrosti o načinima na koje trebamo brinuti o vrtu dodatno obogate dan.

Ključne riječi: vrt, iskustveno učenje, prirodoslovni dan, praktični rad

1. Uvod

Pokušajte zamisliti cvijeće prepuno tajanstvene paučine na kojoj svjetlucaju kapi jutarnje rose, tihe glasove još usnulih vrabaca, glasno graktanje vrana koje se prepiru i gladnih čvoraka, koji neumorno traže bobice grozdova skrivene iza velikih zelenih listova? Sve to možemo pronaći u vrtu naše osnovne škole. Predajem u školi s prilagođenim i posebnim programom. U ovaj program uključeni su učenici s lakšim, umjerenim, težim i teškim intelektualnim teškoćama. Pojedinci s intelektualnim teškoćama usvajaju nove vještine i koncepte sporije od svojih vršnjaka. Potrebna im je dodatna podrška u obrazovanju kako bi mogli zaživjeti kao samostalne osobe [1]. Kod iskustvenog učenja važno je da učenik stekne cjelovito osobno iskustvo. Iskustveno učenje predstavlja oblik učenja koji neposredno iskustvo povezuje u neraskidivu cjelinu [2]. Iskustvo koje učenik stekne kroz rad ima veliki značaj. Razvijaju se njegove istraživačke sposobnosti, jer sudjeluje u procesu i testira ih. Učiteljeva je zadaća poticati, usmjeravati i prilagođavati situaciju učenja sposobnostima i predznanju učenika [3]. Različite metode rada također utječu na bolju motivaciju za obavljanje aktivnosti [4]. Vrt je iskustveni prostor u kojem učenici imaju priliku upoznati različite biljke i usjeve, te usvojiti znanja o značaju procesa u prirodi i procesa proizvodnje hrane. Spoznaju koliko je truda potrebno uložiti u uzgoj organske hrane i kakav je "pravi" okus hrane koja se dobiva na ovakav način.

2. Početak prirodoslovnog dana

Budući da u školi imamo učenike s različitim sposobnostima, najprije ih moramo podijeliti u skupine i zadati im zadatke koji za njih neće biti prezahtjevni. Planiranje rada zahtijeva promišljanje i savjetovanje s razrednicima učenika jer se jedino tako može pripremiti kvalitetan program rada. Za manje sposobne učenike dobro je pripremiti nekoliko dodatnih ideja za provedbu aktivnosti jer se često zasite ili ne mogu obaviti aktivnosti do kraja pa će različitost aktivnosti značajno olakšati rad i obogatiti program. S obzirom na to da neki učenici trebaju stalno vodstvo odnosno usmjeravanje i pomoć, poželjno je da im pomogne što više učitelja. Kada su učenici podijeljeni u skupine, rad može početi. Najmlađi učenici bili su zaduženi za berbu jabuka, jer u školskom dvorištu imamo dva jabučna stabla. Tijekom berbe naučili su da postoje određene boje jabuke te što trebaju učiniti s trulim jabukama i kako ih mogu pravedno podijeliti s ostalim učenicima. Nakon što su pokupili sve jabuke sa zemlje, otišli su u učionicu i pogledali priču o Malom mišu i crvenoj jabuci. Koristeći različite boje, obojili su i velike jabuke izrezane od stiropora, koje sada krasi ogradu ispred škole. Budući da je učenicima ostalo još malo vremena, ispod starog školskog stabla jabuke posadili su lukovice tulipana. Tijekom sadnje ponovili su svoje znanje o godišnjim dobima i utvrdili da će se tulipani pojaviti na proljeće. Najviše posla imali su najstariji učenici, ali su ga obavili vrlo brzo. Posao im je išao od ruke jer su međusobno surađivali odnosno pomagali jedni drugima. Jako su se veselili druženju s učenicima iz cijele škole, jer najviše vremena provedu u razredu a nakon nastave im ne ostane vremena za druženje. Najprije su uredili vrt u kojem su ubrali posljednje usjeve. Pokupili su ono što je već bilo suho i odnijeli na hrpu, dok je druga skupina još uređivala kompostište. Zatim su prekopali zemlju te ju prorahlili motikama. Spoznali su da moraju biti oprezni pri korištenju vrtnog alata te da se završio životni ciklus određenih biljaka. Neke od njih su trajnice, tako da njihovi gomolji, lukovice i rizomi sigurno prezimljuju, te ponovno niču u proljeće. Stoga je potrebno planirati sadnju u vrtu. Očistili su i prorahlili nasad jagoda, obrezali višegodišnje vrtno cvijeće. Druga skupina učenika je uz pomoć učitelja rastrgala kompostište i prosijala dosta dobre humusne zemlje. Ta prosijana zemlja odnesena je do

visokih greda, a ekipa koja je bila zadužena za ovaj dio vrta dodala je zemlju na obrezano mirisno bilje. Uklonili su vrtno strašilo Micu jer će tijekom zime dobiti novi izgled. Nakon završetka radova u vrtu, pospremili su vrtnu kućicu (šupu). Sada je sav vrtni alat čist i na svom mjestu te se vrlo brzo može pronaći. Skupina djevojčica brala je mirisno i začinsko bilje s grede. Pobrinule su se za pravilno sušenje. Zahvaljujući ovoj aktivnosti, imat će mogućnost pripreme čajeva od vrtnog bilja, pri čemu će od određenog mirisnog bilja praviti i slane kupke te prirodne sapune. Skupina koja je vodila brigu o nasadu malina i ribizla zasadila je među visokim gredama i budleju koja će u vrt privući još više leptira i drugih kukaca. Kukci su oprašivači, jer nose pelud i tako osiguravaju nastanak plodova. U našem školskom dvorištu imaju priliku boraviti i kukci kojima su učenici tijekom nastave tehnike i tehnologije napravili hotel za kukce. Druga skupina učenika pobrinula se o cvjetnim koritima. Škola je bila ukrašena cvijećem na prozorskim policama (klupčicama). Sve cvijeće učenici su presadili i odnijeli u učionice, gdje će ga negovati kako bi se na proljeće biljke opet postavile na prozorske police. U školskoj kuhinji također su se odvijale vrlo zanimljive aktivnosti. S obzirom na to da je u jesen potrebno pripremiti zimnicu, u kuhinji je marljivo radila još jedna skupina učenika. Zahvaljujući tome, dobili smo mogućnost ubrati plodove iz našeg vrta kako bismo i zimi mogli uživati u izvrsnom okusu povrća. U kuhinji su učenici napravili sok od grožđa dobivenog od vinove loze iz našeg vrta. Ovo je bila prva veća ovogodišnja berba. Mrkvu, grašak i grah spremili su u plastične vrećice i pohranili u zamrzivač. Određenu količinu namirnica ubacili su u lonac i skuhalo ukusnu povrtnu juhu te ispekli kolač za marljive radnike u vrtu. Uz izvrsnu juhu napravili su naravno i desert, voćni kolač, koji su na kraju prirodoslovnog dana ponudili svima koji su vrijedno radili.

3. Zaključak

Provedbom prirodoslovnog dana željeli smo učenicima dokazati odnosno naučiti ih da je pri uzgoju usjeva u vrtu potrebno uložiti mnogo truda i ljubavi jer će jedino tako ubirati plodove svog rada. Onaj tko zasije biljke u vrtu, zasije i ljubav. Osim toga, željeli smo ih motivirati za rad, tako da su morali biti aktivni tijekom obavljanja praktičnih aktivnosti. S obzirom na to da se učenici često žale da su umorni od pisanja, ovaj prirodoslovni dan bio je izvrsna prilika za aktivnije bavljenje radom u vrtu. Prije svega, cilj nam je bio da učenici steknu nova životna iskustva koja će im koristiti u budućnosti.

4. LITERATURA

- [1.] AAIDD (2013). Definition of Intellectual Disability. Washington: American Association on Intellectual and Developmental Disabilities. Dostupno na: <http://aaidd.org/intellectual-disability/definition#.W0xqndIzZPb> [Pristupljeno 15.10.2022.].
- [2.] Marentič Požarnik, B. (2003). Psihologija učenje in pouka. Ljubljana: DZS
- [3.] Rutar Ilc, Z. (2004). Učnocijni pristop: ovira ali spodbuda za konstruktivistični način poučevanja. V: B. Marentič Požarnik (ur.), Konstruktivizem v šoli in izobraževanje učiteljev. Ljubljana: Center za pedagoško izobraževanje Filozofske fakultete.
- [4.] Strmčnik, F. (1/2003). Didaktične paradigme, koncepti in strategije. Sodobna pedagogika, br. 1, str. 80-93.

Stručni rad

NOĆ KNJIGE U NAŠOJ ŠKOLI

Sandra Rusec Belaj, magistrica profesorica specijalne i rehabilitacijske pedagogike
Osnovna škola Ljubo Šercer, Kočevje

Sažetak

S obzirom na to da učenicima čitanje predstavlja napor, nedostaje im motivacija za provedbu ove aktivnosti, tako da ne žele čitati. Nisu dovoljno svjesni značaja čitanja u nastavi i svakodnevnom životu. Ako žele riješiti zadatke, moraju ih pročitati. Međutim, njihova nezainteresiranost za ovu aktivnost često predstavlja prepreku u rješavanju zadataka. Budući da učitelji nastoje prikazati čitanje kao zanimljivo i ugodno, za učenike smo pripremili poseban događaj. U nastavku opisujem sve što smo za njih pripremili u ovoj školskoj godini, kako bismo im približili čitanje i zainteresirali ih za ovu aktivnost. Naš dodatni cilj odnosi se na poboljšanje čitanja kod učenika koji rado posežu za knjigama.

Ključne riječi: čitanje, noć knjige, knjige, događaj, učenici

1. Uvod

Učiteljica sam u osnovnoj školi s prilagođenim i posebnim odgojno-obrazovnim programom. Tijekom višegodišnjeg podučavanja primijetila sam da učenici sve manje posežu za knjigama i da im čitanje predstavlja napor, tako da osjećaju averziju prema ovoj aktivnosti. Naravno, ima i učenika koji bi željeli čitati, ali im to ne ide od ruke. Roditeljima savjetujemo da djeci čitaju kod kuće jer se na taj način obiteljski članovi čvršće povezuju, tj. ostvaruje se utjecaj na njihove odnose u obitelji, a kod djece se razvija interes za čitanje [2]. Dijete treba vidjeti roditelje kako čitaju (prije spavanja, na plaži i sl.) da bi mu bio ponuđen uzorak koji će i samo koristiti u budućnosti [1]. Istraživanja pokazuju da su djeca sve manje motivirana za čitanje jer se u školama ne posvećuje dovoljno pozornosti podučavanju čitanja, kupnji knjiga i posjećivanju knjižnice. Važna školska aktivnost koja potiče čitanje je Čitateljska značka. Dokazano je da na motivaciju za čitanje utječu uzori (autoriteti), opuštene razgovori o knjigama, samostalan odabir gradiva za čitanje kod kuće i, kao što sam već spomenula, čitanje u krugu obitelji. Kako bi učenici zavoljeli čitanje, učitelji su ove godine pripremili kulturni dan pod nazivom „Čarolija knjige”. Tijekom provedbe kulturnog dana zajedno smo s njima čitali knjige i predstavili im zanimljiv trening čitanja, a posjetila nas je i književnica. Nakon završetka kulturnog dana organizirali smo poslijepodnevno druženje u sklopu projekta „Noć knjige”.

2. Kulturni dan

Kulturni dan koji se održao u školi nazvali smo „Čarolija knjige“ jer smo učenicima željeli poručiti da je čitanje poput čarolije koja im pruža mogućnosti poistovjećivanja s likovima iz priče. Zahvaljujući čitanju, rađaju se različite ideje, a čitatelji mogu na trenutak odletjeti u svijet mašte. Mlađim učenicima učiteljica je pročitala priču, a nakon toga razgovarali su o sadržaju, interpretirali i obnovili pročitano, a potom osmislili junake koji se pojavljuju u priči. Za kraj su pripremili kratku igricu uz pomoć koje su obnovili pročitani sadržaj. Stariji učenici slušali su priče s tematikom za mlade, pri čemu su se sigurno pronašli u nekoj od misli ili tvrdnji. Učenici su i sami čitali odlomke te su o njima razgovarali s učiteljem. Nakon čitanja postavili su se u ulogu pisca i počeli pisati. Njihov zadatak bio je nastaviti priču onako kako su željeli da se odvija u nastavku. Iako im je bila potrebna pomoć pri oblikovanju rečenica, njihova samostalnost došla je do izražaja pri rađanju zanimljivih ideja i primjeni mašte. Neki od njih uživali su u osmišljavanju zanimljivih nastavaka priče. Naglasak nije bio na ispravnosti zapisa, već na njihovoj maštovitosti i originalnosti ideja. Budući da se nisu zamarali time da moraju sve točno zapisati, mogli su bolje izraziti svoje mišljenje.

2.1. Trening čitanja

Potaknuli smo učenike na čitanje u svrhu dobivanja Čitateljske značke i organizirali odlazak na izlet za učenike koji uspješno pročitaju i obnove sve što je potrebno. Savjetovali smo im da svaki dan pročitaju kratki odlomak, možda i više puta, a da nakon čitanja obnove ono što su zapamtili. Tako će znati o čemu čitaju i neće brzo zaboraviti sadržaj. Mlađim učenicima koji tek uče čitati i kojima čitanje predstavlja velike poteškoće predstavili smo trening čitanja Kobi, odnosno aplikaciju koju mogu preuzeti i postaviti na telefone te uvježbavati čitanje. Pri tome imaju opciju prilagodbe veličine i boje fonta.

Uključili smo i primjenu IKT tehnologije jer smo smatrali da će se vjerojatno svidjeti učenicima i da će još radije čitati.

2.2.Noć knjige

Za kraj ovog posebnog dana pripremili smo im jedno "čarobno poslijepodne", pri čemu su se za ovu aktivnost prijavili isključivo učenici koji su izrazili interes. Nismo ih željeli prisiljavati na nešto što bi u njima izazvalo otpor i spriječilo njihovo sudjelovanje. Prijavilo se 12 učenika, a pratile su ih dvije učiteljice. Najprije smo posjetili Gradsku knjižnicu Kočevje, gdje nas je dočekala knjižničarka koja nas je provela po knjižnici i prezentirala učenicima način traženja knjiga koje žele pročitati. Pročitala im je i odlomak iz knjige koju su već čitali u školi. Učenici su njeno čitanje slušali s još većim oduševljenjem jer su boravili u novom okruženju i čitala im je nova osoba. Nakon završenog čitanja krenuli smo na putovanje po Kočevju. Počela je potraga za "Knjigotekama". Knjigoteke su drvene kutije u kojima se nalaze knjige koje se mogu uzeti u svrhu čitanja, ali se tamo mogu ostaviti i druge, pročitane knjige. U Kočevju ima čak 12 knjigoteka. Tijekom ovog dana obišli smo 8 knjigoteka. Prije nego što smo krenuli u lov na kinoteke, u svaku sam skrila napisanu zagonetku koja je nagovještavala sljedeći korak odnosno mjesto sljedeće kinoteke. Dakle, kada su učenici došli do kinoteke, morali su pronaći papirić sa zagonetkom i riješiti je. Učenici koji žive u Kočevju nisu imali puno problema pri odgonetanju, dok smo ostalima pomagali dodatnim nagovještajima. Prije izvođenja ove aktivnosti zamolili smo učenike da kod kuće potraže knjige odnosno donesu u školu one koju su već pročitali i koje dugo nitko nije uzeo u ruke da bi ih čitao. Tako su učenici i učiteljice donijeli nekoliko knjiga koje smo ostavili u kinotekama. Nakon tako napornog lova na knjige i rješavanja teških zagonetki, bilo je krajnje vrijeme za odmor i užinu. Počastili smo se slasnom pizzom i malo popričali. Zatim smo nastavili put prema školi, gdje je učenike čekala sljedeća aktivnost. Kolegica i ja smo ovu aktivnost nazvale „Lovom na književno blago“. Po školskom dvorištu skrila sam papiriće s pitanjima vezanim za poznate knjige, npr. "književni junak kojem je narastao nos jer je lagao", "njen dom bio je lončić", "napisao je Šalicu kave". Učenike sam podijelila u dvije skupine, pri čemu su sami birali naziv skupine. Zatim sam im predstavila pravila lova na književno blago. Naime, kada jedan član skupine pronađe papirić s pitanjem, on i cijela njegova skupina moraju doći do mene i odgovoriti na pitanje. Ako je odgovor točan, dobivaju bod. Pri tome je važno da uvijek pristupaju kao skupina, a ne pojedinačno. Morali su uložiti mnogo truda, jer sam dobro sakrila pitanja, a ni školsko dvorište nije malo. Lov je trajao oko sat vremena, tako da su učenici bili prilično umorni, ali su u ovoj potrazi bili uspješni. Kao nagradu svaka skupina je dobila čokoladu. Nakon završetka aktivnosti ostalo im je malo vremena za sebe, a zatim je uslijedila posljednja aktivnost. Kolegica i ja pripremile smo ugodan kutak za čitanje. U sportskoj dvorani postavile smo jastučiće na pod, ukrasile prostor, zapalile svijeće i pozvale učenike u ovaj kutak za čitanje. Rekle smo im da se udobno smjeste i pročitale im kratke odlomke iz knjiga s tematikom za mlade, jer smo znale da će ih to privući odnosno zainteresirati za slušanje. Nakon čitanja odlomaka razgovarali smo o sadržaju, pri čemu je bilo jako zanimljivo pratiti njihova razmišljanja. Na kraju smo im ostavile malo slobodnog vremena kako bi se mogli zabaviti. Rekli su nam da su se lijepo proveli i da im se jako sviđjelo sve što smo pripremile. Prošle godine učenici su čak prespavali u školi, što ih je zaista obradovalo, ali im je i poslijepodne u znaku knjige i čitanja bilo jako zanimljivo.

3. Zaključak

Glavni i najvažniji zadatak provedenog dana svakako je bio približiti čitanje učenicima i predstaviti im ga kao nešto opuštajuće i zabavno. Pripremila sam izvedbu raznih aktivnosti, pri čemu sam odabrala one koje sam smatrala najzanimljivijim. Sudeći po odazivu učenika, proveli su sjajan dan koji bi rado ponovili. Namjeravam uvesti čitanje u nastavu, tako da se ova aktivnost može provoditi na satima odjelne zajednice i dodatne nastave, jer mislim da učenici to zaista žele. Ostvarit ćemo i suradnju sa školskom knjižničarkom koja će za njih pripremiti sate čitanja. Ako uspijem učenicima približiti čitanje, bit će to značajno postignuće koje će pozitivno utjecati i na druge školske vještine. Učenici će postići veći uspjeh u kreiranju rečenica, pismenih sastava, interpretiranju i ponavljanju pročitanog gradiva, te će uspješnije rješavati i matematičke tekstualne zadatke.

4. LITERATURA

- [1.] Bucik, N. (2009). Razvijanje otrokove motivacije za branje v domačem okolju. Branje za znanje in branje za zabavo: priručnik za spodbujanje družinske pismenosti. Ljubljana; Andragoški center Slovenije.
- [2.] Pečjak, S. in Gradišar, A. (2012). Bralne učne strategije. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Stručni rad

IZVANNASTAVNA AKTIVNOST - LIKOVNA UMJETNOST

Andreja Stumpf Meznarič, profesorica likovne pedagogije
Osnovna škola Bojana Iliča, Maribor

Sažetak

Predajem likovnu kulturu u osnovnoj školi već 29 godina. Svake nove školske godine nastojim predmet učiniti zanimljivim i drugačijim jer se i učenici razlikuju od generacije do generacije. Osnovna škola provodi program osnovnog obrazovanja i prošireni program koji uključuje izvannastavnu aktivnost. Učenici dobrovoljno upisuju izvannastavnu aktivnost – likovnu umjetnost. U sklopu izvannastavne aktivnosti, učenici mogu produbiti i nadograditi sadržaje školskog kurikulumu, te upoznati sadržaje koji nisu formalno propisani ili predloženi. Program i sadržaje izvannastavnih aktivnosti zajedno kreiramo na temelju polazišta učitelja i učenika, a koristimo suvremene metode i oblike rada koji uključuju istraživački rad, projektno učenje, suradničko učenje,... Temeljna svrha izvannastavnih aktivnosti je iskoristiti stečene vještine i znanja za provođenje slobodnog vremena. U ovom članku želim pokazati kako se slikarstvo i kiparstvo mogu spojiti u jedan umjetnički zadatak.

Ključne riječi: umjetnost, slikarstvo, treća dimenzija

1. Uvod

Svrha izvannastavne aktivnosti je razvijanje područja interesa učenika s naglaskom na kvalitetu izvedbe koja se razvija uz aktivnosti svih uključenih u proces. Naglasak je na akademskom i socijalnom razvoju, pri čemu studenti razvijaju produktivno mišljenje te su holistički, mentalno i emocionalno aktivni. Ističe se savjetodavna uloga mentora, a suvremenim oblicima i metodama rada studentima omogućujemo zajedničko kreiranje programa pojedinih izvannastavnih aktivnosti i posljedično, stjecanje novih znanja. Temeljna svrha izvannastavnih aktivnosti je iskoristiti stečene vještine i znanja za provođenje slobodnog vremena. Kako bismo likovnu aktivnost koju su odabrali učenici predmetne razine (7., 8. razred) učinili drugačijom, prvo smo razgovarali o likovnom motivu. Učenici su istaknuli okoliš, prirodu. Pojavila se ideja da od kartona napravimo kocku većeg formata i oslikamo je motivima iz prirode.

Napraviti veliku kocku koja bi povezivala motive sa svake strane kocke u cjelinu bio je veliki izazov.

Likovnu umjetnost možemo definirati kao (pre)oblikovanje vidljivog i taktalnog prostora. Stoga se likovno oblikovanje temelji na zakonitostima osjetila vida i tipa, te osjećaja za ravnotežu i osjećaja za vlastito tijelo. Likovna umjetnost predstavlja umjetnički razvoj, budi sjećanja na umjetnička djela (analizira djela, sagledava vrijeme, način...). Likovna umjetnost je također skupni naziv za arhitekturu, slikarstvo, kiparstvo, grafiku, crtež, dizajn itd.

Svrha umjetnosti

Svrha umjetničkog izražavanja je poticanje osobnog stvaralaštva, a stvaranje treba dovesti do još veće svijesti o zakonitosti svijeta likovne umjetnosti. Njegovanje estetskog senzibiliteta ključna je zadaća svakog vida likovnog obrazovanja. Likovno izražavanje nudi studentima priliku da upoznaju i iskuse kreativni proces od nastanka ideje pa sve do likovne evaluacije. Likovna aktivnost polazište je cjeloživotnog učenja u procesu učenja likovne umjetnosti. „Stvoriti znači napraviti nešto što do sada nije postojalo ili unaprijediti ono što već postoji“ (Milan Butina).

Doživljaj umjetnosti

Kada stvaramo djela u različitim područjima likovne umjetnosti, dolazimo do različitog poimanja svijeta likovnog stvaralaštva. Proširujemo vizualno opažanje, razvijamo likovno mišljenje, potičemo maštu i kreativnost, također znamo biti kritični prema vlastitom radu i drugim umjetničkim djelima. Znamo kako kombinirati praktično učenje s iskustvenim učenjem kako bismo dali prednost kreativnosti. Svaki kreativni proces je nešto posebno i neponovljivo. To je dobra polazna točka, motivacija za razvoj vlastitog umjetničkog izražaja. Da bi slike oživjele u djetetovoj podsvijesti i da bi ih učenici mogli sami koristiti, moraju ih razumjeti. Na nastavi likovne kulture oni stječu te sposobnosti i tako iz razreda u razred otkrivaju sadržajnu i oblikovnu važnost vizualnih poruka. Samostalnim istraživanjem maksimalno iskorištavaju svoje doživljajne i perceptivne sposobnosti dodirujući, gledajući, slušajući i tako se međusobno upoznavajući. Koriste sva svoja motorička, vizualna i taktalna iskustva. U današnje vrijeme postoji mnogo vizualnih i slikovnih informacija. Ovladavanje vizualnim informacijama ovisi o tome kako ih vidimo, doživljavamo i razumijemo. Likovna aktivnost također je važna kako bi se učenici u budućnosti uspješno snašli u brzo promjenjivim životnim uvjetima. Za pozitivan stav prema likovnom stvaralaštvu i umjetničkom djelovanju potrebno je prije svega uspostaviti pozitivnu atmosferu u obiteljskom okruženju, koja vodi ka znatiželji, pokusima s likovnim materijalima i pokušajima da se napravi nešto novo, drugačije. To postizemo podrškom roditelja i učitelja, koji nude dodatne aktivnosti. Osim likovne nastave, tu su i razne likovne radionice te likovni klub. Učenicima je potrebno omogućiti obiliske izložbi u galerijama i muzejima. Samo na taj način možemo im se približiti i potaknuti njihovu vlastitu aktivnost na polju likovnog stvaralaštva. Aktivnost će učenike potpuno promijeniti, shvatit će smisao i važnost likovne aktivnosti, pojačat će se njihov interes, radoznalost, želja za istraživanjem, postat će znatiželjniji, a kreativnost će u tome imati važnu ulogu. Kada su učenici svjesni značenja i vrijednosti likovnog djelovanja, velika je i njihova spremnost za likovno djelovanje. Kreativnost nije

samo urođena osobina ličnosti, već se može razviti i kroz iskustvo. Iz dosadašnjeg stvaranja proizašla je želja da se naprave velike slike koje će se sadržajno povezivati, nadograđivati, nadopunjavati u trodimenzionalnom obliku. Uslijedilo je povezivanje sa kiparstvom na moderan način, koje je grana vizualne umjetnosti i djeluje trodimenzionalno, odn. ima volumen. Kocka ga ima. Geometrijska tijela imaju širinu, dužinu i dubinu. Možemo ih opipati i saznati kakva im je površina i kakvi su oblici. Može se postaviti u prostor kao statua. U području kiparstva od papira se mogu stvoriti najrazličitije umjetničke kreacije. Plastika može biti reljefna, punaili šuplja. Umjetnik može motati, presavijati, rezati, lijepiti papir, koristiti papir različite kvalitete i debljine (karton, ljepenka, novinski papir,...). Posebna tehnika je papir natopljen škrobom koji se lijepi na kalup.

2. Tijek rada

Odlučili smo napraviti modernu plastiku kvadratnog oblika sa slikama. Koristili smo karton i vruće ljepilo. Učenici su izradili kocku od kartona. Izmjerali su i nacrtali 6 kvadrata dimenzija 90 x 90 cm. Nacrane kvadrate prvo smo skalpelom izrezali po nacrtanim linijama i zalijepili vrućim ljepilom. Nakon što su kocku zalijepili, napravili su temeljni premaz bijelom akrilnom bojom. Budući da se radi o grupnom radu, učenici su morali međusobno puno razgovarati, koordinirati se i pomagati jedni drugima. Zanimljivost ovog načina rada je da je na jednoj površini učenik počeo slikati, a drugi je nastavio to slikanje. Nekoliko učenika radilo je sliku na jednoj površini. Na pojedinim stranicama počeo je nastajati idejni nacrt na temu čistog i zagađenog okoliša, gdje je do izražaja došlo znanje iz područja slikanja koje su učenici već imali iz predmeta likovne kulture. U slikarstvu je ustrajnost bila od velike važnosti. Bavili su se bojom, kontrastima boja, veličinom oblika, rasporedom oblika, tražili ravnotežu u likovnom motivu, stvarali prostorne ključeve, slikali tonski, osvjetljivali i potamnivali boje te se prepuštali vlastitoj inspiraciji, spontanosti i mašti.

Slike 1 i 2: Slikanje na geometrijskom liku

2.1. Poruka umjetničkog djela

Likovnim izražavanjem učenici vršnjacima, roditeljima, učiteljima pokazuju svoja znanja, iskustva, razmišljanja i osjećaje. Likovnim slikama daju život pomoću likovnih izražajnih sredstava te raznim materijalima i priborom. Kada gledamo umjetničko djelo, emocija i mišljenje su u zajedničkoj vezi. Otvara se svijet koji nam na neverbalan način daje nove vrijednosti. Tvorci crteža, slika i skulptura govore nam kako doživljavaju i vide sebe i svijet u kojem žive.

Slika 3 i 4: Odbačeni predmeti (lijevo), zagađena priroda (desno)

Učenici su najprije, neutralnim, bojama bojali predmete koji zagađuju okoliš i pozadinu. U suprotnosti s tim je suprotna strana, koja prikazuje prekrasnu, čistu, rascvjetanu prirodu, istaknutu svijetlim kombinacijama toplih i hladnih boja. Kako bi okoliš ostao čist, potreban je proces. Čovjek je taj koji baca i skuplja smeće. Osoba je naslikana tako da zauzima tri lica ove kocke. Vidi se motiv skupljanja smeća među cvijećem i slaganja u košare. Pokazuje nam kako se brinuti o čistoj prirodi.

2.2. Likovno djelo kao umjetnina

Kada završimo i postavimo likovni rad na izložbu, postavljaju se sljedeća pitanja:

- što vidimo
- što je umjetnik – autor htio reći, odn. pokazati
- što nam ovo djelo govori ili što nam mora reći
- kako je djelo načinjeno
- koja se sredstva umjetničkog izražavanja koriste,
- što nas je privuklo da pogledamo ovaj rad, da pokažemo interes za njega,
- tko je autor ili ima više od jednog autora.

3. Zaključak

Kreatori su bili učenici koji su pohađali izvannastavnu aktivnost likovne umjetnosti. Na djelu su radili svaki tjedan, po jedan školski sat. 35 školskih sati tijekom cijele godine. To znači da se radilo postupno i sustavno. Učenici su uspjeli spojiti modernu skulpturalnu formu s bojama. Slike koje su nastale imaju poučnu svrhu očuvanja čistoće okoliša. Učenici su ovakvim pristupom radu stekli pozitivno iskustvo. Bili su jako motivirani za ovakav oblik grupnog rada. Dobiveni proizvod predstavili smo u školi kao modernu plastiku kvadratnog oblika sa slikama.

4. Literatura

- [1.] Kurikulum: Izvannastavne aktivnosti za 9-godišnju osnovnu školu, Ljubljana: Ministarstvo prosvjete i sporta, Zavod za školstvo Republike Slovenije , 2008
- [2.] Butina, Milan: Mala likovna teorija, Ljubljana: Debora, 2000
- [3.] Karim , Silva: Velika umjetnine za male umjetnike (predgovor u knjizi: Dr. Beatriz Tomšič Čerkez) , Ljubljana: Mladinska knjiga, 2011
- [4.] Umjetnost. Wikipedia, Slobodna enciklopedija. Preuzeto sa <https://en.wikipedia.org/wiki/Umetnost>

Slikovni materijal: Vlastite fotografije autora

Stručni rad

PROJEKT - ILUSTRACIJE SLIKOVNICA U OSNOVNOJ ŠKOLI

Andreja Stumpf Meznarič, profesorica likovne pedagogije
Osnovna škola Bojana Iliča, Maribor

Sažetak

Svoju profesionalnu karijeru započela sam u osnovnoj školi. 29 godina predajem likovnu umjetnost. Škola provodi redoviti obrazovni program i prošireni program u kojem učenicima nudimo smjer likovno oblikovanje I, II, i III te fakultativni izborni predmet - likovno. Sve sam te godine davala prednost kreativnom pristupu podučavanja likovne umjetnosti. Iz godine u godinu mijenjala sam i nadograđivala svoj način rada te ga prilagođavala učenicima. Svake sam godine s učenicima pripremala likovna djela koja su bila namijenjena novim učenicima pri polasku u prvi razred. Proizvodi su imali uporabnu vrijednost. I s godinama se rodila ideja o knjizi koju sa slavistom stvaram već dugi niz godina. U zajedničkoj suradnji do sada ih je nastalo pet. Svake školske godine jedna slikovnica. Kao mentor s učenicima radim ilustracije na temelju pisanog teksta. U ovom članku želim prikazati kako nastaje slikovnica s ilustracijama u osnovnoj školi. Svrha projekta: slikovnica koju učenici dobivaju pri upisu u prvi razred.

Ključne riječi: ilustrator, likovne tehnike, međupredmetno povezivanje

1. Uvod

Djeca se sa **slikovnicama susreću** u vrlo ranoj fazi razvoja. Slikovnica je splet riječi i vizualnog prikaza. Približava učenicima određenu priču kako riječima, tako i slikom. Pripada književnosti za mlade, gdje slike ilustriraju tekst. Namijenjena je djeci u predčitalačkom i početnom čitalačkom razdoblju. Polazak u školu je onaj period u djetinjstvu kada se slovo, a kasnije i riječ, itekako povezuje sa slikom. Tradicija slikovnica seže u 18. i 19. stoljeće. Svjetski procvat doživjela je u 20. stoljeću, posebice nakon Drugog svjetskog rata. Pisani tekst dočarava se likovnom ilustracijom, tehničkim crtežom ili fotografijom. Beletistička slikovnica je u najboljem slučaju jedinstveno tekstualno-umjetničko djelo. Ilustracije mogu biti izrađene crtačkom, slikarskom ili grafičkom tehnikom. Različiti stilovi kreću se od realizma do modernog pojednostavljivanja i deformacije oblika te do apstraktnih rješenja. Boja na ilustraciji može biti realna, slobodnija ili simbolična. Posebno je važna u fantastičnim slikovnicama. Slikovnice se razlikuju i po tematici koja je napisana. Mogu se baviti socijalnom tematikom, popraćenom crno-bijelim, koloriranim ili ekspresionističkim crtežom. Slikovnica može imati i sadržaj koji se na slikama ogleda u akcijskom i stripovskom crtežu. Ako eksperimentiramo, slikovnicu možemo oblikovati kao preklop ili je pretvoriti u tekstualno-likovnu igru. Tu su i slikovnice za odrasle.

Ilustrator je stvaralac, umjetnik koji se bavi pisanim tekstom prikazujući ga na jedinstven likovni način u vizualnom prikazu, još više približavajući pisani tekst čitatelju. Neki su ilustratori svoj životni opus posvetili ilustracijama u dječjim knjigama, neki u novinama i časopisima, te za potrebe reklamne industrije. Dominiraju umjetnici koji koriste pero, tuš i zračni kist. Većina ilustratora pohađala je neku od umjetničkih škola ili fakulteta, gdje su učili tehnike crtanja i slikanja. Umjetničke škole danas nude posebne programe za studij ilustracije. Mnogi su ilustratori i slobodni umjetnici.

Ilustracija može na zanimljiv način prikazati zahtjevniji sadržaj, a ima i pisanih sadržaja koje je teško opisati samo tekstom. Ilustracija se na zabavan način može pojaviti i na razglednicama, čestitkama i pozivnicama. Može se koristiti kao unutarnja (grafička) oprema knjiga, časopisa i novina. Može biti i većih dimenzija u obliku postera i raznih plakata. Većina komercijalnih ilustracija izrađena je pomoću računalne tehnologije. Bez obzira na sve što nam suvremena tehnologija nudi, tradicionalne su ilustracije i dalje vrlo popularne u području ilustracije knjiga. S tim u vezi vrlo su relevantne i tradicionalne tehnike stvaranja. Ilustracije su uglavnom rađene u akvarelu, ulju, pastelu, drvorezu i linorezu. Također se koristi tehnika crno-bijeloga crteža izrađenoga perom i tušem. Ilustracija se u osnovnoj školi može vrlo lijepo raditi u bilo kojem obrazovnom razdoblju likovne kulture, uz postavljene ciljeve likovnog zadatka, koji je primjeren dobnoj razini učenika.

Izvodila sam projektni rad na kolegiju Likovno stvaralaštvo I, II i III.

Opći ciljevi predmeta Likovno stvaralaštvo:

- Razvijaju sposobnost zapažanja, zamišljanja, likovnog mišljenja, likovnog pamćenja i mašte.
- Razvijaju interes za različite oblike likovnog djelovanja.
- Obogaćuju i čuvaju sposobnost likovnog izražavanja.
- Učenici upoznaju likovne izričaje i osposobljavaju ih se samostalno koristiti.

- Uz aktivan rad na području likovne umjetnosti obogaćuju se emocionalne, socijalne i estetske osobne kvalitete.
- Osvještavanjem emocija razvijaju osjećaj za lijepo.

U ovom projektu se jako lijepo vidi međupredmetna povezanost predmeta slovenski jezik i likovno – kreativno oblikovanje.

2. Tijek rada

Najprije u literarnoj radionici učenici pišu priče ili pjesme pod mentorstvom nastavnice slovenskog. Zatim se autori teksta susreću s učenicima – ilustratorima, prezentiraju im svoje priče i govore im što žele da se nađe u ilustraciji. Oni govore o značajkama koje bi mogle vrlo živo pokazati pisani tekst. Skreću pozornost na osobitosti likova. Uzimajući u obzir složenost teksta, razgovaramo o likovnoj tehnici. Ilustratori također dijele svoja razmišljanja i ideje. Slijedi praktičan rad, a tijekom same izrade, ideja se može i mijenjati i nadograđivati. Finalni proizvod – izlazak slikovnice u određenom broju primjeraka. Do sada smo napravili pet slikovnica.

Slika 1: Ilustracija Ošbijeve zbirke slikovnica

2.1. Školska godina 2016/17 - Subotnje pjesme za prvašice

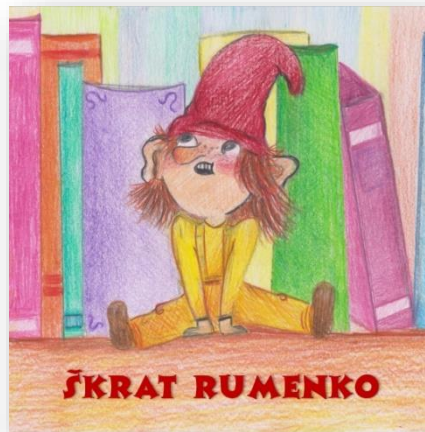
Ovu slikovnicu izradili su učenici subotnje škole pišući pjesme. Tematika pjesama je škola. Opisuje odlazak u školu, što se događa u školi, igranje, upoznavanje slova, brojeva. Izabrala sam učenike sa predmeta Likovno stvaralaštvo i svi su prvo pročitali napisane pjesme. Zatim je svatko odabrao pjesmu koju će ilustrirati. Svima je dodijeljena zajednička likovna tehnika. Učenici su stvarali na području slikarstva u tehnici slikanja tempera bojama. U ilustracijama su morali voditi računa o kontrastu toplih i hladnih boja. Likovni motiv prilagođen je zapisanom sadržaju pjesme. Stvarali su u opuštenoj atmosferi. Oblik ilustracija također je bio proizvoljan, neke su bile horizontalne, neki okomite. Nastala je i naslovna ilustracija. Slova u svim slikovnicama tiskana su u velikim, primjerenim veličinama kako bi ih najmlađi mogli čitati. Ilustracije su grafički oblikovane za odabrane pjesme. Svaki list tiskan je u školi, u obimu od osamnaest listova. Odlučili smo se za veličinu 21 x 23 cm, sprijeda smo dodali prozirnu foliju, a straga tvrdi omot, izrezali A4 listove i zalijepili ih vrućim ljepljivom. Tako je nastala slikovnica u 100 primjeraka. Radili smo ih u potpunosti u školi.

Slika 2: Naslovnica slikovnice „Subotnje pjesme za prvašice“

2.2. Školska godina 2017/18 - Škrat Rumenko

U subotnjoj školi u studenom učenici su osmislili ovu priču za buduće prvašice, obojanu žutom bojom, poput žute školske zgrade u koju će ići budući učenici. Opisuje školsko stubište, knjižnicu, knjige i knjižničarku. Glavni lik je mali patuljak Rumenko, koji nosi crvenu kapicu i izvodi razne šale u školi. U slikovnici su tri priče, a jedan autor je i ilustrator jedne priče i naslovne stranice. Svim ovim učenicima koji su radili ilustracije bilo je zajedničko da su svi na svoj način izradili patuljka sa zajedničkim karakteristikama koje ga ilustriraju. Bio je mali, debeo, imao je velike uši i radoznale oči. Bio je odjeven u žute hlače, a na glavi je imao crvenu kapu. Knjižničarka ga je istresla iz knjige i priče su se zaredale. Učenici su ilustracije stvarali na formatu 20 x 20 cm . Kao tehniku slikanja odabrali smo slikanje drvenim bojicama. Ovim ilustracijama dominiraju žive boje, a prisutan je i komplementarni kontrast boja. Boje su ono što slikovnicu čini zanimljivom, vedrom, živahnom. Motiv se prilagođava sadržaju, ali je oslikan dječjim očima u koje je uključena mašta. Karakteristika ovih ilustracija su detalji slikani u velikim dimenzijama. Praksa koja se izrodila tijekom slikanja je da je patuljke na svim slikama izradio učenik koji je radio naslovnu ilustraciju jer su svugdje morali biti isti po karakteru, veličini i bojama. Nakon što su ilustracije gotove, slijedi računalno oblikovanje teksta i slika. Slikovnicu smo tiskali u školi, ukoričena je u tiskari s tvrdim koricama i tako je spremna čekala djecu koja će se upisivati u prvi razred.

Slika 3: Naslovnica slikovnice „Škrat Rumenko“

Slike 4, 5 i 6: Primjeri ilustracija iz slikovnice „Škrat Rumenko“

2.3. Školska godina 2018/19 - Zajček Bojči

Tekst za ovu slikovnicu također je nastao u subotnjoj školi, a napisali su ga nadareni učenici. Nastala je priča o zecu. Zajček Bojči je maskota razreda. Kupljena je u trgovini igračkaka, gdje ima mjesta za djecu s maštom i tada igračke ožive. Ovo je bio vodič za slikanje ilustracija. Odlučili smo se za tehniku akvarel bojica u kombinaciji s tehnikom frotaž (utrļavanja). Učenici su slikali u dominantnom kontrastu toplo-hladnih boja. Dominantna tema bile su razne igračke i djeca koja se igraju u trgovini i biraju maskotu svog razreda. Radnja je živahna, vesela i razigrana. Karakteristika ove slikovnice je da se ilustracije pojavljuju u cijelom formatu obostrano i da su u svojoj likovnoj izražajnosti vrlo narativne. Slikovnica je tiskana u 130 primjeraka.

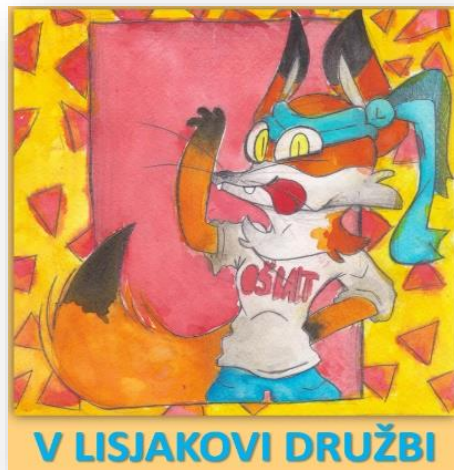
Slika 7: Naslovnica slikovnice „Zajček Bojči“

Slike 8 i 9: Primjeri ilustracija iz slikovnice „Zajček Bojči“

2.4. Školska godina 2019/20 - U lisičjem društvu

Priča govori o lisiци Ošbaltu koju su učenici devetog razreda naslikali na velikom plakatu i zalijepili na vrata učionice. Ostavili su ga samog da čeka nove učenike. Kad su ga vidjeli, bili su sretni, uzbuđeni i odlučili su mu nacrtati nekoliko crteža. Ilustratori su tehnikom akvarela slikali motive prikladne tekstu toplim i hladnim bojama. Nastale su različite likovne kompozicije. Ovdje se kolaž slika pojavljuje više puta na cijelim stranicama. Pjesma je otisnuta na ilustraciji. Tako nastaje vrlo raznolika slikovnica. U računalnom dizajnu font se još uvijek ispisuje, a riječi su uredno raspoređene po stranici. U obujmu od dvadeset i sedam araka, u cijelosti je izrađena u tiskari u 200 primjeraka.

Slika 10: Naslovnica slikovnice „U lisičjem društvu“

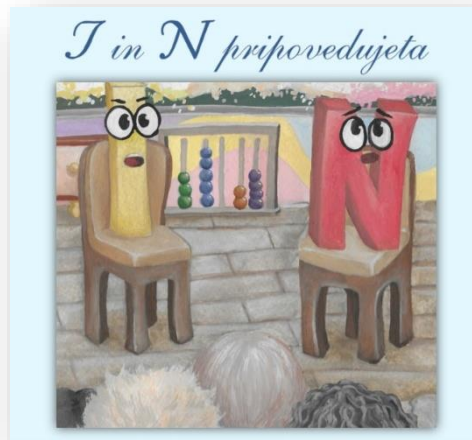

Slike 11, 12, 13 i 14: Primjeri ilustracija iz slikovnice „U lisičjem društvu“

2.5. Školska godina 2021/22 - I i N pričaju

Tri autora kratkih priča i jedna ilustratorica. Veličinu akvarel papira prilagodili smo sadržaju. Format 23 x 22 bio je pogodan i za tehniku akvarela. Priče su povezane početnim slovima imena autora teksta. I kao lan i N kao Naja. Ovaj put sam odabrala jednu učenicu za ilustraciju. Autori su predstavili svoje priče. Puno se raspravljalo o tome kakva bi trebala biti čarapa Naja, a kakva Nosko čarapa. Pitanje je jesu li to bili ljudi ili čarape s ljudskim karakteristikama. Prvo je nastala slika u akvarelu djevojčice koja se u kutku za igru igra s medvjedićem, zečićem i slonom. Učenica pohađa sedmi razred i vrlo je dobra u dočaravanju prostora, likovnoj kompoziciji, razvrstavanju oblika po formatu, osvjetljivanju i potamnivanju oblika. Voli boje i stvara u vrlo raznolikoj paleti boja. Prva priča govori o slovima koja žive iznad ploče. I nastala je slika koja se nalazi i na naslovnoj stranici slikovnice, tj. I i N sjede na stolici u učionici i čekaju da im prvašići ispričaju svoje priče. Slova su maštovito oslikana jer imaju oči, obrve i usta. Stolica, kanta za smeće, računalo, ladice, tabla oslikani su u trećoj dimenziji. Dominiraju tople, svijetle boje. Svjetlo i sjena u prostoriji i na predmetima su lijepo prikazani. Likovna kompozicija je u ravnoteži. Druga priča govori o indijanskom dječaku lanu. Treća je o čarapi Naji i čarapku Nosku. Kroz sve tri priče možemo uočiti zanimljive ilustracije. Najviše se radilo na ilustracijama na temu čarape i čarapka koje je ispleo čarapar. Ona je morala biti obojana u ružičasto s okomitim zelenim prugama, s naslikanim ustima, plavim očima i uredno počešljanom narančastom kosom. A on takav kakav je na ilustraciji. Da, potrebno je vrlo pažljivo pročitati cijeli tekst i uzeti u obzir sve napisano te prije svega osmisлити ideju, pustiti mašti na volju i stvarati u tehnici akvarela. Učenici je trebalo dosta vremena za izradu petnaestak ilustracija, a bila je i vrlo uporna i motivirana. Slijedilo je računalno oblikovanje teksta i obrada ilustracija prema prikladnosti

sadržaja. Slikovnica na trideset i četiri stranice dobila je vrlo tvrde korice i tiskana je u tiskari u 200 primjeraka. Tako pripremljena dočekala je buduće prvašiće koji su u lipnju pozvani na predstavljanje slikovnice gdje su je dobili na dar te će ih pratiti u prvom razredu.

Slika 15: Naslovnica slikovnice „I i N pričaju“

Slike 16, 17 i 18: Primjeri ilustracija iz slikovnice „I i N pričaju“

3. Zaključak

U članku sam opisala kreativni likovni projektni rad. Učenicima je ovakav način rada jako zanimljiv jer je drugačiji, zahtjevniji, a više vremena posvećujemo tehnici slikanja. Moj pristup je još individualniji i zahtijeva puno komunikacije, upornosti i prilagođavanja. Radost i zadovoljstvo po izlasku slikovnice su neprocjenjivi jer je cilj ostvaren i projekt završen. U školi radimo izložbu originalnih ilustracija. Ove je godine bila izložena u koloriranim paspartuima na štafelajima. Sa zanimanjem su je pratili učenici različitih uzrasta.

Slika 19: Izložba originalnih ilustracija

4. Literatura

- [1.] Čl. Wikipedia, besplatna enciklopedija. Preuzeto iz <https://en.wikipedia.org/wiki/Umetnost>
- [2.] Kurikulum za izborni predmet: Likovno oblikovanje, Ljubljana: Ministarstvo prosvjete i sporta, Zavod za školstvo Republike Slovenije, 2004

Slikovni materijal: Vlastite fotografije autora i slike učenika.

Stručni rad

OD PILOT-PROJEKTA DO PROJEKTA

dr. sc. Andreja Zubac, Srednjoškolski đачki dom Osijek
mr. sc. Karolina Jukić, Srednjoškolski đачki dom Osijek

Sažetak

Cilj je rada predstaviti primjer dobre prakse kroz iskustveno učenje pripreme i snimanja dokumentarnog filma u Srednjoškolskom đlačkom domu Osijek u nastavnoj godini 2021./2022. u svrhu osvještivanja (stresnih) promjena s kojima su se susrele učenice dolaskom u Dom, uspješnog prevladavanja istih te pružanja javne podrške budućim učenicama i učenicima. Dolaskom učenica u Dom uočeno je da su najčešće (stresne) promjene s kojima su se susretale u prijelaznom životnom razdoblju: emocionalno odvajanje od roditelja, odlazak iz male sredine u veliki grad, prijelaz iz osnovne škole u srednju školu koja je programski složenija od osnovne, prilagodba na nove osobe i daljnji suživot s njima i dr.

Ključne riječi: pilot-projekt, učenički dom, film

1. UVOD

Dokumentarni film je medij koji uvodi gledatelje u spoznajno-doživljajni proces koji obuhvaća jezično i tjelesno komunikacijsko područje te stvaralačku, informacijsku i medijsku djelatnost. Spomenute djelatnosti uključuju razumijevanje slike i pisanog teksta u obliku dnevnika, glasovnog područja, neverbalnu komunikaciju radi postizanja osobnih ciljeva, stjecanja znanja i razvijanja stavova te osposobljavanje za samostalan život u realnom vremenu. Dokumentarni film iznosi činjenice u realnom vremenu. Važan je čimbenik u obrazovnoj i kulturnoj razvijenosti osobe, institucije, grada, društva i sl. U suvremenom društvu dokumentarni film više nema status kao u vrijeme Auguste i Louisa Lumierea u 19. i 20. stoljeću. Međutim, on i dalje uživa kulturni i obrazovni ugled pa se njegova vrijednost još uvijek čuva unatoč trendovskoj tehnološkoj i medijskoj razgranatosti. Dokumentarni film *Više od doma* prikazuje život novoupisanih učenica u Dom u vrijeme pandemije COVID-19 i učestalog zahtjevnog oblika nastave na daljinu (Model C) koju je propisalo Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske u školskoj godini 2021./2022. [1, str. 8]. Obje pojave ograničile su im bliske kontakte i otežale proces prilagodbe na život u učeničkom domu. U svakodnevnici, promjene su neizbježne i otvoreno pitanje je ima li mlada osoba potrebne strategije i vještine suočavanja s njima. Pilot-projekt *Više od doma* dio je Godišnjeg plana i programa rada Srednjoškolskog đачkog doma Osijek, plana i programa rada školske knjižnice te pedagoginje u školskoj godini 2021./2022. [2].

2. POZADINSKA PODLOGA

Podloga za snimanje dokumentarnog filma u Srednjoškolskom đачkom domu Osijek bila je crtica iz osobnog dnevnika novoupisanih učenica. Učenice su vodile dnevnik unutar aktivnosti posebnog programa *Adaptacija: Mapiranje promjena u učeničkom domu* koji je proveden u nastavnoj godini 2021./2022. kroz korelacijsko-integracijski pristup međupredmetnih knjižničnih i pedagoških stručno-metodičkih praksa [2]. Iz crtice osobnog dnevnika učenica, kroz individualne razgovore, uočen je niz (stresnih) promjena: emocionalne, socijalne i kognitivne. Stoga se filmom *Više od doma* kroz iskustveno učenje, koji je dio istoimenog domskog pilot-projekta u nastavnoj godini 2021./2022., želio vizualizirati njihov napredak pri usvajanju novih vještina te finalizirati stečene primjene. U snimljenom filmu objedinjena su osobna iskustva učenica o promjenama i primjenama koje su doživjele u novonastaloj situaciji. Dragovoljno su ih odlučile podijeliti s publikom u svrhu pružanja javne podrške budućim učenicama i učenicima te roditeljima/starateljima.

3. ZNANSTVENO-STRUČNO UPORIŠTE PILOT-PROJEKTA

Pilot-projektni tim dokumentarnim filmom *Više od doma* testirao je nove pristupe odgoju i obrazovanju domskoga rada kroz iskustvene aktivnosti nastajanja dokumentarnog filma. Pilot-projekti su relativno nove metode u istraživanjima. „Imaju eksperimentalni ili demonstracijski karakter, što znači da bi trebali testirati, ocijeniti ili demonstrirati izvedivost i učinkovitost novog rješenja.“ [3, str. 4] Svaki projekt je skup različitih aktivnosti te mora imati vrijeme trajanja, novčana sredstva i evaluaciju. Pilot-projekt *Više od doma* proveden je volonterski. Realizacijom Pilot-projekta unaprijeđen je domski plan i program rada temeljem kojega će se provoditi buduće aktivnosti i radionice s novoupisanim učenicama te akcijska istraživanja u preventivnom programu *Adaptacija*. U školskoj godini 2022./2023. temeljem dobivenih spoznaja i izmjene dijela iskustvenih aktivnosti Pilot-projekt razvio se u

Projekt. Financijska sredstva za njegovo provođenje odobrilo je Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske kroz *Odluku o financiranju preventivnih projekata osnovnih i srednjih škola te učeničkih domova u školskoj godini 2022./2023.* Pilot-projekt Više od doma izrađen je i proveden u skladu s *Etičkim kodeksom istraživanja s djecom* [4] koji pruža „skup načela koja će svim subjektima uključenim u istraživanja u kojima sudjeluju djeca omogućiti donošenje odluka koje promoviraju i štite prava i dobrobit djeteta u svim fazama istraživačkog procesa“ [str. 6-7]. Uoči provođenja Pilot-projekta, kao i u procesu snimanja, uvažena su načela Status djece, Status roditelja/skrbnika, Status istraživača i njihovih suradnika te Dodatak A, B, C, D i Prilozi istoga Kodeksa. Pilot-projektom Više od doma zadovoljena su četiri temeljna odgojno-obrazovna područja domske djelatnosti: čuvanje i unapređivanje zdravlja, socioemocionalno područje, kognitivno područje i kreativnost, knjižnično-informacijski i medijski odgoj te obrazovanje. Spomenuta područja, koja međusobno egzistiraju, bila su temeljno polazište pilot-projektu pa on ima stručno i znanstveno uporište. Dakle, planirana je aktivnost u potpunosti realizirana. Istraživanja su pokazala da medijska pismenost:

- Utječe na izgradnju vještina poput kritičkog mišljenja, tumačenja i sinteze informacija.
- Upoznaje mlade s alatima i tehnikama koji će im dati potrebna znanja i vještine za suvereno korištenje medija i stvaranje medijskih sadržaja, ali i ojačati ulogu medijske pismenosti u obrazovanju, budući da dio mladih nije niti čuo za pojmove medijskog odgoja, medijskih kompetencija i medijske pismenosti [5].

3.1. Osobni dnevnik kao didaktička metoda rada

Promjene u životu svake osobe mogu biti pozitivne i negativne. Ako se pojedinačno sadašnje stanje razlikuje u odnosu na njegovo jučerašnje stanje, zapažamo da je došlo do promjene. „Dnevnik je pisani ili audiovizualni zapis s diskretnim unosima poredanim po datumima koji izvještavaju o tome što se dogodilo tijekom dana ili nekog drugog razdoblja. Dnevnici su tradicionalno bili pisani rukom, ali sada su često i digitalni. Osobni dnevnik može sadržavati nečija iskustva, misli i/ili osjećaje, isključujući komentare o aktualnim događajima izvan piščeva izravnog iskustva.“ [6] Na temelju osobnog dnevnika uočeno je da su iskustva prilagodbe na početku života u učeničkom domu u školskoj godini 2021./2022. kod nekih učenica bila pozitivna, a druga negativna. Osim najčešćih (stresnih) promjena s kojima se učenice susreću u prijelaznom životom razdoblju (emocionalna separacija od roditelja, odlazak iz male sredine u veliki grad, prijelaz iz osnovne škole u srednju školu koja je programski složenija, prilagodba na nove osobe i suživot s njima), dolaskom u učeničke domove susreću se i s vlastitim ljubavnim, školskim, akademskim ili profesionalno-poslovnim (stručna praksa), egzistencijalnim, tehnološkim, zdravstvenim, sportskim, klimatskim, smrtnim i religijskim promjenama te obogaćuju istim ili sličnim iskustvima drugih učenica s kojima dijele spavaonicu ili domsku prostorsobu. Posebni/preventivni program adaptacija u učeničkim domovima provodi se s ciljem potpore obogaćivanja učenica u svrhu da sva iskustva novoupisanih učenica na kraju pohađanja programa postanu pozitivna.

3.2. Kreativno stvaralaštvo

Pilot-projektom Više od doma željelo se potaknuti kreativno stvaranje kod učenica pomoću medija filma jer je učenje na takav način učinkovitije; potaknuti učenice na iznošenje vlastitih stavova i spoznaja; potaknuti ih da uoče promjene i primjene ih u realnom okružju; otkriju mogućnosti i prepreke u svakodnevnici.

Snimljenim filmom učenice su osvijestile i pokazale da svaka životna promjena ima određenu metodu primjene u praksi s pomoću koje se mogu suočiti i lakše nositi s promjenama. Najučinkovitija metoda u odgojnom procesu prilagodbe pokazala se otvoreni i iskreni razgovor s odgajateljima, stručnim suradnicama i učenicama međusobno. Nošenje i borbu s promjenama moguće je ostvariti kroz kvalitetnu komunikaciju, motivaciju, vjeru u sebe (ustajanje nakon pada), vjeru u Boga i duhovnost, tjelesne aktivnosti, prihvaćanje različitosti, zahvalnost, prilagodbu (adaptaciju), djelovanje/primjena.

4. ETAPE I ISHODI PILOT-PROJEKTA

Provedba pilot-projekta Više od doma odvijala se u etapama:

1. Organizacija snimanja filma: priprema intervjua, uvodna i odjavna riječ, špica.
2. Snimanje dokumentarnog filma (redatelj/voditelj snimanja), producent, skriptar, majstor tona, snimatelj (učenice, vanjska suradnica), stilisti (učenice), šminka (učenice), fotografija (učenice), glazba (učenice, odgajateljica).
3. Montaža sirovine (vanjska dionica i učenice).
4. Javno prikazivanje dokumentarnog filma (Facebook mrežna stranica Srednjoškolskog đачkog doma Osijek i Youtube kanal).
5. Evaluacija (metoda praćenja i procjene pilot-projekta su *online* evaluacijski upitnici koji su se koristili za procjenu uspješnosti pilot-projekta među dionicima (unutrašnja) i među gledateljima (vanjska)).
6. Završno izvješće (prezentirano je na Odgajateljskom vijeću, urudžbirano i potpisano od ravnateljice te spremljeno u arhivu).

Ishodi pilot-projekta:	Ostvareni ishodi pilot-projekta:
<ul style="list-style-type: none"> • prepoznati vlastite snage u procesu osamostaljivanja 	<ul style="list-style-type: none"> • Učenice su razvile socijalne kompetencije.
<ul style="list-style-type: none"> • prepoznati svoje potrebe, mogućnosti, izraziti na primjeren način svoje stavove, osjećaje i misli 	<ul style="list-style-type: none"> • Učenice su razvile komunikacijske vještine.
<ul style="list-style-type: none"> • povećati osjećaj pripadnosti skupini 	<ul style="list-style-type: none"> • Učenice su razvile osjećaj zajedništva i suradnje.
<ul style="list-style-type: none"> • unaprijediti kognitivne procese (pamćenje, mišljenje, jezik) i emocionalne sposobnosti kod učenica 	<ul style="list-style-type: none"> • Unaprijeđeni su kognitivni procesi (pamćenje, mišljenje, jezik) i emocionalne sposobnosti kod učenica.
<ul style="list-style-type: none"> • doprinijeti unaprjeđenju životnih vještina te cijiniti vrijednost međuljudske povezanosti 	<ul style="list-style-type: none"> • Učenice su razvile odgovornost za vlastito ponašanje.
<ul style="list-style-type: none"> • upoznati medije – medijska pismenost. 	<ul style="list-style-type: none"> • Učenice su stekle informacijsku i medijsku pismenost.

Specifični ishod, koji je uočen tijekom snimanja filma, tj. tijekom praćenja i provođenja institucijskog pilot-projekta Više od doma, je postojanje nelagode od javnog govora pred kamerom među svim dionicima unatoč potrebnim pripremama.

5. ISKUSTVENE AKTIVNOSTI SNIMANJA DOKUMENTARNOG FILMA

5.1. Kompozicija

Kompozicija slike je prozor kroz koji gledamo filmski svijet [7, str. 15]. „Zadaće kompozicije slike: a) usmjeravanje gledateljeve pozornosti b) uspostavljanje odnosa između elemenata u zadanom okviru c) prostorna orijentacija d) izravna komunikacija s gledateljem u smislu postizanja skladnog odnosa između sastavnica kompozicije, što u konačnici omogućava lakše praćenje radnje, lišeno spoznaje o postojanju pripovjedača, ali i kreiranje nesklada, što posredno kreira dojam nemira i napetosti kod publike“ [7, str. 15]. U dokumentarnom filmu Više od doma boja slike prati glazbu, riječi, emocije, nadolazeće scene. Sve je kompozicijski detaljno razrađeno i čini sinergijsku cjelinu. Cjeloviti domski prostor (dvorište i zgrada) postao je poželjno mjesto učenja.

5.2. Intervju

U intervjuu našega filma voditelja intervjua nema. Učenice su ipak pomoću zamišljenog voditelja gledatelju uspjele ispričati osobnu crticu iz svoga života u učeničkom domu. Neki snimani kadrovi su snimani u paru, a neki individualno.

Slika 1: Snimani kadar

5.3. Montaža

Prema Mikiću montažom se spajaju različiti kadrovi u cjelinu i režu viškovi. Vrste montaže: kontinuirana montaža (stvara se iluzija fabulativnog kontinuiteta), diskontinuirana montaža (sama priča se objašnjava) te ritmička montaža [8]. Jembrek [9] kaže da je kadar baza, to jest jedinica svakog filma. Njime se bez ikakvih prekida prati zbivanje. Za vrijeme snimanja, to jest od uključenja kamere i njezinog isključenja kadar zovemo snimani kadar, a kada se taj kadar montira zovemo ga montažerski kadar [str. 5]. Pilot-projektom Više od doma željelo se

potaknuti i kreativno stvaranje kod učenica pomoću medija, a upravo je montaža najkreativnije stvaranje dokumentarnog filma. Montaža je bila najzahtjevniji dio rada s filmskom sirovinom, odnosno kadrovima jer iziskuje vrijeme i tehnološko znanje. Od iste sirovine, tj. snimaka, svaka osoba-montažer drugačije zamišlja film u svojoj glavi pa prema vlastitoj zamisli slaže filmske kadrove u jednu cjelinu. Svaka osoba-montažer priča filmsku priču prema osobnom nahodjenju. Dakle, od jednoga sirovog filmskog materijala možemo dobiti više različitih filmskih priča, odnosno filmova. Stoga, u početku nam je bilo teško usuglasiti mišljenje oko finalne inačice dokumentarnog filma Više od doma jer su sve dionice pilot-projekta (učenice, stručne suradnice, odgajateljica) imale svoju zamisao o tome kako krajnji film treba izgledati. Jedne dionice pilot-projekta predlagale su da dokumentarni film bude ozbiljan, druge da u dokumentarni film uvrstimo i neozbiljne dijelove filmske sirovine, a treće da film bude neozbiljan jer smo svi mladi. Ipak, složile smo se da naš film treba biti ozbiljan jer priča ozbiljnu autobiografsku priču o životu novoupisanih srednjoškolskih učenica u učenički dom. Film je sniman pravom kamerom u HD rezoluciji, a ne suvremenim pametnim telefonom. Prilikom snimanja filma nismo imale odgovarajuću profesionalnu rasvjetu jer nismo profesionalci iz *Hollywooda* već *Domowooda*, tj. amateri. Ovu kovanicu „skovala“ je naša odgajateljica, dionica pilot-projekta. Računalni program za montiranje našega filma bio je *Edius*. Paulus [10] kaže da se digitalnom postprodukcijom postiže savršena čistoća slike i zvuka; njihovo pokretanje, doduše automatsko, omogućuje novu sliku svijeta u kojemu nemoguće postaje moguće (Buhler i Newton 2013: 326–327). I to se postiže s lakoćom, uz pomoć računala [str. 78]. Ukoliko je vješta, osoba-montažer može od najlošijeg sirovog materijala, složiti najbolji film. Isto tako, osoba-montažer može od najboljeg sirovog materijala složiti najlošiji film. Dakle, sva filmska kreativnost je u montažerovim očima i rukama.

5.4. Glazba

Glazba je sredstvo koje dočarava filmski jezik u filmu i prati tijek filma. Sastavni je dio montaže svakoga filma. Osoba-montažer u svakoj vrsti dokumentarnog filma uz filmsku sirovinu montira i glazbu. Dokumentarni film Više od doma započinje i završava himnom *Zajedno kroz godine* Srednjoškolskog đačkog doma Osijek u kojemu na crnom platnu dominira bongo bubanj i naglašava našu emociju. Prikazan je i praktični rad Glazbene skupine Srednjoškolskog đačkog doma Osijek, ali pojavljuje se i refren pjesme Olivera Dragojevića *Što to bješe ljubav* ususret Valentinovu koji izvodi naša učenica na klaviru.

5.5. Filmska odjavna špica

Film bez filmske odjavne špice nije pravi film, osim ako je riječ o drugoj inačici filma *Apokalipsa danas* [11, str. 25]. Na kraju svakoga filma montira se filmska odjavna špica. Prema Paulus [10] filmska špica ima najavnu, identifikacijsku, informacijsku, marketinšku i niz drugih uloga. Međutim, špica je i najzanemareniji dio filma: ona se rijetko ozbiljno analizira i najčešće se uzima zdravo za gotovo. Ipak, neke su špice antalogijske, a veza auditivnog i vizualnog materijala u njima zapanjuje [str. 77]. Paulus [10] kaže i da se filmskom odjavnom špicom stvara identitet filma. Filmska odjavna špica kombinacija je glazbe, slike i teksta i prenosi emocije [str. 77].

U našem filmu odjavna špica sadrži popis učenica koje su sudjelovale u filmu, snimatelje, ime montažerke, naziv glazbe, ime fotografkinje, imena mentorica, zahvale, bilješku.

6. EVALUACIJA

I učenice i Odgajateljsko vijeće Doma pozitivno su ocijenile provedbu aktivnosti pilot-projekta i dokumentarni film kroz anonimne *online* Google upitnike. Napominjemo da je cijeli pilot-projektni tim bio fleksibilan i tolerantan (jedni prema drugima) jer smo se upustili u avanturu koja nam je donijela obostrane pozitivne rezultate. Film *Više od doma* dostupan je na poveznici: <https://www.youtube.com/watch?v=yTNJM22wyZE> .

7.ZAKLJUČAK

Pilot-projekt *Više od doma* bio je polazišna točka s malim pomacima prema naprijed u odgojno-obrazovnom radu Srednjoškolskog đачkog doma Osijek. U istoimenom dokumentarnom filmu *Više od doma* proces prilagodbe prikazan je iz perspektive učenica na temelju crtice njihovih emocija i mišljenja zabilježenih u osobnom dnevniku. Ovakva vrsta filma postala je izvor novoga znanja. Cjeloviti domski prostor (dvorište i zgrada) postao je poželjno mjesto učenja. Kroz iskustveno učenje pilot-projektni tim proširio je metodiku rada. Rezultat evaluacijskog listića pokazao je da postoje dva karaktera učenica: učenice koje nisu imale problem s prilagodbom i učenice koje su imale problem s prilagodbom. U procesu prilagodbe učenica na novo okruženje i suživot bitan je cijeli tim zaposlenih u Domu, a najbitnija je suradnja i podrška odgajatelja, roditelja i stručnih suradnika. Ovaj institucijski pilot-projekt pokazao se važnim za održivost, koheziju i prilagodbu novih učenica za život u učeničkom domu. Pilot-istraživanje kroz pilot-projekt potvrdilo je da je svaka učenica osoba za sebe i da svaka ima različite potrebe za motivacijom.

8.LITERATURA

- [1] Republika Hrvatska Ministarstvo znanosti i obrazovanja. (2021). Modeli i preporuke za rad u uvjetima povezanim s bolesti COVID-19. URL: [https://mzo.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Modeli%20i%20preporuke%20za%20provedbu%20nastave%20u%202021-2022%20\(1\)_31%208.pdf](https://mzo.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Modeli%20i%20preporuke%20za%20provedbu%20nastave%20u%202021-2022%20(1)_31%208.pdf) (11. 11. 2022.)
- [2] Godišnji plan i program rada Srednjoškolskog đачkog doma Osijek za 2021./2022.
- [3] Interreg Central Europe. (2021). transnacionalni priručnik o pilot-projektima.
- [4] Nacionalno etičko povjerenstvo za istraživanje s djecom. Etički kodeks istraživanja s djecom : drugo, revidirano izdanje; 2020. URL: <https://mrosp.gov.hr/istaknute-teme/obitelj-i-socijalna-politika/obitelj-12037/djeca-i-obitelj-12048/nacionalno-eticko-povjerenstvo-za-istrazivanje-s-djecom/12191> (20. 9. 2021.)
- [5] Lasić-Lazić, J.; Špiranec, S.; Banek Zorica, M.. Izgubljeni u novim obrazovnim okruženjima – pronađeni u informacijskom opismenjivanju. Medijska istraživanja. 2012; 18(1): 125 –142. URL: <https://hrcak.srce.hr/85384> (20. 1. 2022.)
- [6] Wikipedija. (2022.) Dnevnik. URL: [https://hr.wikipedia.org/wiki/Dnevnik_\(knji%C5%BEevnost\)](https://hr.wikipedia.org/wiki/Dnevnik_(knji%C5%BEevnost)) (20. 1. 2022.)
- [7] Sablić, M. Uvod u filmski jezik za osnovne i srednje škole. Agencija za elektroničke medije i Ured UNICEF-a za Hrvatsku; 2022.
- [8] Mikić, K. Film u nastavi medijske kulture. Zagreb: Educa; 2001.

- [9] Jembrek, D. Filmska izražajna sredstva - nositelji emocije unutar filma : završni rad. Koprivnica, Sveučilište Sjever; 2020. URL: <https://zir.nsk.hr/islandora/object/unin:3538> (20. 1. 2022.)
- [10] Paulus, I. Identitet filma na odjavnoj špici: ekstremni načini Jasona Bournea. "Umjetnost riječi". 2016; 60(1–2): 77-100. URL: <https://hrcak.srce.hr/clanak/256244> (20. 10. 2022.)
- [11] Kurelić, Z. Kiša zmija. Politička misao : časopis za politologiju. 2012; 49(1): 24-40.

Stručni rad

NASTAVA U PRIRODI - ŠUMSKA POUČNA STAZA

Andreja Novak
2. osnovna škola Slovenska Bistrica

Sažetak

U članku ću opisati važnost nastave prirodoslovlja u prirodi. Još uvijek nema dovoljno nastave u prirodi pa su učitelji i učenici uz pomoć Zavoda za zaštitu prirode i Zavoda za šume uredili šumsku poučnu stazu koja nam pomaže kod nastave u prirodi i predstavlja vrlo lijepu stazu za rekreaciju i opuštanje ostalim stanovnicima našeg mjesta.

Ključne riječi: aktivnosti u prirodi, iskustveno učenje

1. Uvod

Velik dio Slovenije prekriven je šumama. Većina šuma je u privatnom vlasništvu. Kretanje ljudi u šumama i dalje je moguće bez ograničenja. No, postavlja se pitanje imamo li mi ispravan odnos prema šumi, poštujemo li pravila pravilnog ponašanja u šumi? Vrlo je važno da ljudi razviju ispravan odnos prema šumi, prirodi i svim stanovnicima koji u prirodi imaju svoj dom. Na satovima puno govorimo o šumama, ali većina tih lekcija odvija se u učionici. Ljude treba učiti pravilnom odnosu prema šumi, a to treba početi već u vrtiću i nastaviti u osnovnoj školi. Djeca se vole igrati u prirodi. Najmlađa djeca biraju razne prirodne materijale za svoju igru, vole se igrati u pijesku, s vodom i traže najrazličitije skrivene kutke u prirodi. Starija djeca uživaju u nastavi Škole u prirodi jer se većina aktivnosti odvija u prirodi. Priroda je šarena, živa, promjenjiva, pa je i učenje zanimljivije. Djeca obično više nemaju osjećaj da uče. U svakom slučaju, moramo što više svakodnevnih lekcija prenijeti u prirodu – u učionice u prirodi, u šumu.

2. Šumska poučna staza

Šumske poučne staze vode kroz šume i namijenjene su prirodoslovnom obrazovanju: upoznavanju biljaka, životinja, šumarstva i prirodnih pojava. Obično su dugačke nekoliko kilometara. Većina staza nije teška za hodanje i namijenjene su šetačima. Šumske poučne staze obično su opremljene informativnim pločama koje sadrže različite informacije. Tako smo u našoj školi uz pomoć Zavoda za zaštitu prirode i Zavoda za šume odlučili i uredili Močeradovu (Daždevnjakovu) šumsku poučnu stazu koja se nalazi u blizini naše škole. Naša Močeradova staza vodi kroz šumu Črnc. Ime je dobila po potoku koji lagano vijuga kroz šumu. Postoji duža i kraća ruta staze. Ostaje nam samo slijediti nježne tragove daždevnjakovih nogu. Oni su simbolično utisnuti na debla i vode nas po stazi. Na zadnjem dijelu staze imamo i vanjsku učionicu, napravljenu pored potoka od debelog drveća. Naravno, to je mjesto gdje možemo sjesti s djecom, uređivati bilješke i rezimirati osjećaje nakon šetnje šumom. Svake godine s djecom skrbimo za obnovu naše šumske staze.

2.1 Nastava u prirodi

Današnje generacije djece definitivno su previše u zatvorenom prostoru i premalo vremena provode u prirodi. Još kao dijete provodila sam dosta vremena u prirodi, jer sam živjela uz šumu. Priroda u ljudima potiče lijepa osjećanja, pa kao učiteljica želim djeci ponuditi što više učenja izvan školskih učionica. Nastava na otvorenom omogućuje korištenje različitih osjetila (miris, vrsta, okus), jer učenici mirišu, dodiruju ih i više puta kušaju ono što im priroda nudi. Učenici upoznaju svoju domaću okolinu. Mnogo je različitih razloga za nastavu na otvorenom. Između ostalih:

- omogućuje učenicima realno, pozitivno iskustvo,
- poboljšava tjelesno i psihičko zdravlje učenika,
- povećava motivaciju, entuzijizam, samopouzdanje; manje je problema s poremećajima pažnje,
- poboljšava ponašanje učenika u nastavi (timski rad, kohezija grupe),
- povećava ručne spretnosti, koordinaciju, ravnotežu; manje je ozljeda,
- poboljšava postignuća u učenju,
- omogućuje društveni razvoj (suradnja, povjerenje),
- potiče individualne metode učenja,

- povećava brigu i odgovornost prema okolišu,
- omogućuje međupredmetno povezivanje.

Važno je pravilno pripremiti učenike za nastavu u prirodi. Učenike je potrebno postupno navikavati na rad u prirodi. To je svakako moguće ako što češće izlazimo u prirodu. Učenje iz vlastitih iskustava i istraživanja vrlo je važno za djecu. Rad u prirodi odvija se u paru ili grupi, što svakako značajno potiče vršnjačku suradnju. Vrlo je popularna istraživačka metoda jer učenici sami otkrivaju kako će riješiti problem. Učenje na otvorenom zahtijeva vrijeme. Važno je planirati organiziranje nastave u blok satima. Rješenje je i međupredmetno povezivanje nastavnih planova i programa.

2.1. Biljke u šumi

Uz pomoć šumske poučne staze učenici upoznaju različite vrste drveća, grmova i ljekovitih biljaka. Istovremeno, želimo postići sljedeće ciljeve:

Učenici:

- su sposobni razlikovati drveće po obliku kore i lišća,
- spoznaju da su biljke prilagođene okolišu u kojem žive i da se donekle mogu prilagoditi promjenama u okolišu,
- razumiju da su biljke proizvođači, da biljke proizvode hranu, dok je životinje dobivaju hraneći se u svojoj okolini,
- upoznaju različite, rijetke i ugrožene vrste biljaka,
- razumiju da svaka vrsta stanice, tkiva i organa ima strukturu koja omogućuje različite zadaće,
- prepoznaju ulogu transportnih sustava u biljci,
- nauče objasniti što znači drvo odnosno drvna tkiva, što znače "godovi" u deblu, - upoznaju se s problemom prekomjernog iskorištavanja prirodnih resursa (šuma),
- razumiju da prekomjerno korištenje prirodnih resursa utječe na okoliš,
- prepoznati različite ekosustave (naglasak na šumskom) i njihovu povezanost s čovjekom,
- upoznaju se s radom šumara i drvosječa.

2.3. Životinje u šumi

Razne životinje nas oduševljavaju svojim prisustvom na šumskoj poučnoj stazi. O krupnijim životinjama se posebno brinu lovci. Tako smo uz pomoć lovaca napravili hranilište za srne i fazane. U naše šetnje šumom volimo uključiti i lovce koji nam uvijek ljubazno odgovaraju. Istovremeno, želimo postići sljedeće ciljeve:

Učenici:

- navode znakove u prirodi koji ukazuju na prisutnost životinja,
- promatraju i prepoznaju životinje po tragovima u prirodi u različitim godišnjim dobima,
- upoznaju se sa staništima raznih životinja u svojoj okolini i razvijaju vještine promatranja prirode,
- razlikuju jesu li određena staništa pogodna ili nepodogodna za životinje,
- upoznaju pojam staništa i nauče nabrojati osnovne elemente koji su životinjama potrebni za opstanak, - upoznaju se s ulogom lovaca u zbrinjavanju životinja.

2.4. Vode

Bare i brazde u kojima se voda zadržava su mjesta brojnih vodozemaca. Ako imamo sreće, na putu naiđemo i na daždevnjaka, po kome je i naš šumski staza dobila ime. Kroz šumu teče potok Črnek, također se nalazi i izvor Curlek. Potok je dom ugroženom potočnom raku i vretencu gorskom potočaru.

Upoznavajući šumske vode želimo s učenicima postići sljedeće ciljeve:

Učenici:

- upoznavaju različite oblike padalina,
- spoznaju važnost vode za živa bića i važnost šume za zadržavanje vode,
- spoznaju i prepoznaju vodu i vodna bogatstva u prirodi,
- razlikuju različita agregatna stanja vode,
- imenuju različite izvore vode,
- bolje razumiju kako voda kruži i nauče o ulozi šuma u ciklusu vode,
- nauče uzimati uzorke vode i filtrirati prljavu vodu,
- bolje razumiju zašto je zaštita izvora vode važna za čistu pitku vodu,
- svjesniji su odgovornosti za čisti okoliš.

3. Zaključak

Nastava u prirodi vrlo je važna nadopuna redovnoj nastavi u učionici. Zato na našoj Močeradovoj poučnoj stazi organiziramo mnoge sati nastave i dane prirodnih znanosti. Raduju se ovim danima i mlađa i starija djeca. Tako se djeca uče pravilnom odnosu, brizi i odgovornosti prema prirodi, šumi, pravilnom ponašanju u šumi, odnosu prema životinjama. Nastavom u prirodi poboljšavaju postignuća u učenju te tjelesno i psihičko zdravlje. Također je važno da djeca upoznaju svoju bližu okolinu i predstave je svojim najbližima. Šumske poučne staze mogu biti vrlo lijepi izleti za cijelu obitelj, učenje, rekreaciju i opuštanje, što nam je u današnjem tempu života prijeko potrebno.

4. Literatura

[1.] <https://www.gozdna-pedagogika.si/>

[2.] [http://eprints.gozdis.si/2052/1/Prirocnik_za_ucenje_in_igro_v_gozdu_9_10_\(1\).pdf](http://eprints.gozdis.si/2052/1/Prirocnik_za_ucenje_in_igro_v_gozdu_9_10_(1).pdf)

Stručni rad

DJECA S POREMEĆAJEM IZ SPEKTRA AUTIZMA I SOCIJALNE PRIČE

Sabina Mujkanović
Centar za sluh i govor Maribor

Sažetak

Djeca s poremećajem iz spektra autizma imaju manje razvijenu teoriju uma, koja navodi kako su njihove socijalne poteškoće uzrokovane nemogućnošću djece da razumiju socijalno ponašanje drugih. Socijalne priče pomažu djeci s poremećajem iz spektra autizma da zamisle i suoče se sa socijalnom situacijom koja ih zbunjuje i dovodi do nepoželjnog ponašanja. Socijalna priča opisuje istaknute aspekte određene socijalne situacije koja može biti izazovna djetetu. Osim toga, ona opisuje i moguće reakcije drugih te pruža informacije o prikladnim socijalnim odgovorima djeteta. U članku je prikazano što su socijalne priče, kakva je njihova struktura i na što treba obratiti pozornost pri kreiranju tih priča.

Ključne riječi: socijalne priče, poremećaj iz spektra autizma, djeca

1.Uvod

Djeca s poremećajem iz spektra autizma mogu doživljavati poteškoće na nekoliko razvojnih područja, a neka od tih područja su jezik i socijalni razvoj. Kada se djeca ne mogu izraziti riječima, jedini način za njihovo izražavanje je putem ponašanja, koja često mogu biti izazovna ili neprikladna u odnosu na socijalno okruženje. Upravo zbog toga uvježbavanje i poboljšavanje vještina socijalne interakcije djece s poremećajem iz spektra autizma treba biti jedan od glavnih ciljeva intervencija usmjerenih prema djetetu [1]. Jedna od strategija koja može pomoći djetetu s poremećajem iz spektra autizma da nauči socijalne vještine su socijalne priče. Socijalne priče (Social Stories™) [2] su praksa utemeljena na dokazima, koja se koristi diljem svijeta s osobama s poremećajima iz spektra autizma svih dobnih skupina. Socijalne priče mogu kod djece s poremećajem iz spektra autizma popuniti prazninu u razumijevanju drugih ljudi i socijalnih situacija. One mogu usmjeriti dijete kako se ponašati u određenoj situaciji. Svrha socijalnih priča je djetetu s poremećajem iz spektra autizma na razumljiv način dati uvid u perspektivu druge osobe i sugerirati mu prilagođeniji način ponašanja ili razmišljanja [1]. Socijalna priča opisuje konkretnu situaciju u kojoj pojedinac ima problema i predstavlja mu što ta situacija znači, što može očekivati od drugih ljudi u njoj i što se očekuje od njega.

2.Struktura socijalne priče

Priče se pišu prema određenim pravilima. Svaka priča ima svoj naslov. U pisanju koristimo sljedeće tipove rečenica [4]:

-Opis: Objektivni opis gdje se određena situacija događa, tko je u nju uključen, što radi i zašto.

-Predviđanje: Opisivanje i, ako je potrebno, objašnjavanje reakcija i osjećaja drugih u određenoj situaciji.

-Uputa: Što očekujemo da dijete učini ili kaže.

-Činjenica: Razvija strategiju koja pomaže djetetu zapamtiti što učiniti ili kako razumjeti situaciju.

Treba postojati ravnoteža između ove četiri vrste rečenica. Izbjegavati moramo previše uputa, pobrinuti se da ima dovoljno rečenica za opis i objašnjenje predviđanja.

2.1.Primjer socijalne priče

Zašto se ne proguram kroz red za ručak? (Naslov)

Djeca obično ručaju u blagovaonici. (Opis)

Djeca čuju zvono kako ih zove na ručak. (Predviđanje)

Djeca znaju da tada moraju stati u red pred vratima. (Predviđanje)

Svi koji na novo stignu moraju stati na kraj reda. (Uputa)

Kada stignem pokušat ću stati na kraj reda. (Uputa)

Djeca su gladna. Žele jesti. (Opis)

Pokušat ću stajati mirno u redu za ručak dok ne dođem na red. (Uputa)

Redovi za ručak i kornjače su spore. (Činjenica)

Moja učiteljica će vjerojatno biti sretna ako ja mirno čekam. (Predviđanje)

Na ovom primjeru je označeno o kojim se vrstama rečenica radi. Ova priča je napisana za konkretno dijete i konkretnu situaciju. Ovo dijete zanimaju kornjače, pa se kornjača spominje u tekstu jer za njega ima posebno značenje. Riječ "obično" pažljivo je odabrana jer mogu ručati i drugdje. Također riječ "vjerojatno". Možda učiteljica neće pretjerano reagirati na to i dijete neće imati osjećaj da je sretna (s odabirom riječi zaista treba biti oprezan i precizan). Riječ "pokušat" također se koristi

kako bi mu se dalo do znanja da ne očekujemo da bude savršen svaki put kad ode na ručak, jer mu to tada može samo povećati teret.

3. Kreiranje socijalne priče

Socijalna priča opisuje situaciju u kojoj pojedinac ima problema i govori mu što može očekivati od drugih ljudi u takvim situacijama i što se očekuje od njega. Socijalna priča mora naučiti dijete što učiniti u određenoj situaciji i objasniti mu zašto. Socijalne priče moguće je prikazati na različite načine, izaberemo način koji djetetu odgovara (stripovi, sličice, bilješke ...) [4]. Priče za mlađu djecu ispisuju se nešto većim slovima, popraćene fotografijama ili ilustracijama. Roditelji i učitelji starije djece mogu pripremiti priču u obliku novinskog članka, mogu je opremiti i ilustracijama. Za neverbalnu djecu s niskim razumijevanjem mogu se koristiti fotografije ili slike situacije s vrlo malo ključnih riječi. Socijalne priče mogu se pisati u obliku pjesama, ako dijete voli poeziju.

U socijalnim pričama izbjegavamo moraliziranje i opominjanje. Nastojimo koristiti pozitivan i strpljiv ton [2], koristiti riječi kao što je „potruditi se“, umjesto da nešto tvrdimo sa sigurnošću, jer ga to može dovesti u još veću nevolju. Na primjer „Dat ću sve od sebe da ne guram drugu djecu u redu“ umjesto „Neću gurati drugu djecu u redu“.

4. Zaključak

Socijalne priče su najučinkovitije kada su napisane posebno za određeno dijete, tj. personalizirane su, sadrže nešto s čime se dijete može poistovjetiti [4]. Napisane moraju biti u prvom licu. Kada pišemo socijalne priče, moramo koristiti jezik koji je jednostavan i izravan. Priče moraju biti napisane na način prilagođen djeci. Može biti više slikovnog materijala uz njega ili ilustracija, može biti više teksta. Ovisi o djetetovoj sposobnosti razumijevanja. Potrebno je provjeriti djetetovo razumijevanje socijalne priče [5]. Socijalnu priču dijelimo s ljudima koji su uključeni u situaciju koju pokušavamo objasniti djetetu. Tako ga ti ljudi mogu podsjetiti na socijalnu priču [3]. Na primjer sa pričom »Čekanje u redu za ručak« informiramo učiteljicu u produženom boravku, kuharicu, dežurnu učiteljicu ... Napisanu socijalnu priču isprva redovito koristimo [3]. Djetetu je čitamo nekoliko puta, može je čitati i dijete samo. Onda mu možemo čitati tek prije nego što se dogodi situacija koja je aktualna u socijalnoj priči. Kada dijete usvoji opisanu situaciju, socijalnu priču koristimo još samo po potrebi, ako se ponovo pojavi problem.

5. Literatura

- [1.]Attwood, T. (2006). The complete guide to Asperger's syndrome
- [2.]Gray, C. (1998). Social Stories and comic strip conversations with students with Asperger
- [3.]Gray, C. (2015). The new Social Story book
- [4.]Gray, C., Garand, J. D. (1993). Social Stories. Improving responses of students with autism with accurate social information. Focus on Autistic Behavior, 8 (1), 1-10
- [5.]O'Hara, M. (2010). Using Social Stories to Teach Social Skills. A Professional's Guide

Stručni rad

IZRADA MODELA ORGANA ZA IZLUČIVANJE

Danijela Ribizel,
učiteljica predmetne nastave Biologije i Domaćinstva
Osnovna škola „Šalek Velenje“

Sažetak

Biologija u 8. razredu učenicima je zanimljiva, jer uče o ljudskom tijelu. Općenito, sadržaj se može podijeliti u tri dijela; građa i rad organskih sustava, zdravstvena njega i najčešće bolesti organskih sustava. Po mom iskustvu, najteži je dio razumjeti kako funkcioniraju organski sustavi. Iz tog razloga odlučila sam prikazati funkcioniranje organa za izlučivanje uz pomoć modela. Uz nešto vještine i manje troškove, model se može izraditi u školi, u nastavne svrhe.

Ključne riječi: organi za izlučivanje, bubreg, nefron, filtracija krvi

1. VAŽNOST PRIKAZA FUNKCIONIRANJA

Unutar aktivnosti grupe prirodoslovnih predmeta, razgovarali smo o tome kako učenicima približiti teže razumljive teme. Osim toga, nisu svi učenici zainteresirani za prirodoslovne predmete. Ako gradivo približimo učenicima na način da neposredno promatraju i sami, tj. vođeno izvede pokus, oni lakše pamte, razumiju i spoznaju.

1. 1 PREDZNAJJE O FUNKCIONIRANJU ORGANA ZA IZLUČIVANJE

Krenula sam od pretpostavke da učenici znaju gdje se u tijelu nalaze organi za izlučivanje, poznaju građu organa za izlučivanje i bubrega, znaju ih skicirati i, općenito, znaju koja je zadaća pojedinih dijelova organa za izlučivanje; bubrega, mokraćne cijevi, mjehura i mokraćnika. Uz pomoć modela učili su i o funkcioniranju bubrežnih tjelešaca, tj. nefrona.

2. PRIBOR ZA RAD

Pribor za rad su: karton 100 x 70 cm i 4 drvene letvice za učvršćivanje kartona, kartonski stalak, dvije boce od 1,5 l, ventil za odvod vode, cijev promjera 10 mm, dužine 200 cm, cijev nešto manjeg promjera, dužine 180 cm, ručna plastična pumpica, dva držača za boce, plava i crvena ljepljiva traka, vezice za pričvršćivanje, crtež nefrona i crtež unutarnje strukture bubrega.

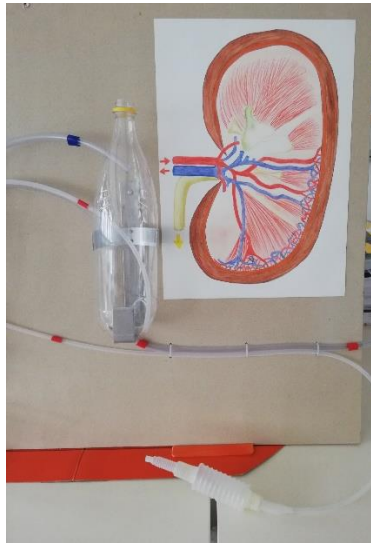
2. 1 IZRADA MODELA

Odrežemo gornji dio prve boce (slijeva nadesno). Okrenemo ju naopako. Na donjem dijelu na čep pričvrstimo ventil uz pomoć kojeg ćemo ispustiti višak vode. Na početku deblje cijevi, na duljini od oko 75 cm, napravimo rupe. Svijemo ovaj dio cijevi nekoliko puta i gurnemo ga u bocu. Umetnemo drugi dio cijevi u gornji otvor druge boce. Prva boca predstavlja bubrežno tjelešce - nefron.

Slika 1. Prva boca sa svijenom cijevi i ventilom
Prvo na karton zalijepimo dva crteža, koji prikazuju funkcioniranje bubrega. Zatim s pomoću držača pričvrstimo prvu bocu na karton.

Na drugoj boci napravimo dva otvora. Prvi na visini od 16 cm od dna boce, te drugi iznad njega, na visini od 25 cm. U donji otvor umetnemo užu, a u gornji širu cijev. Uža cijev treba dosezati skoro do dna boce.

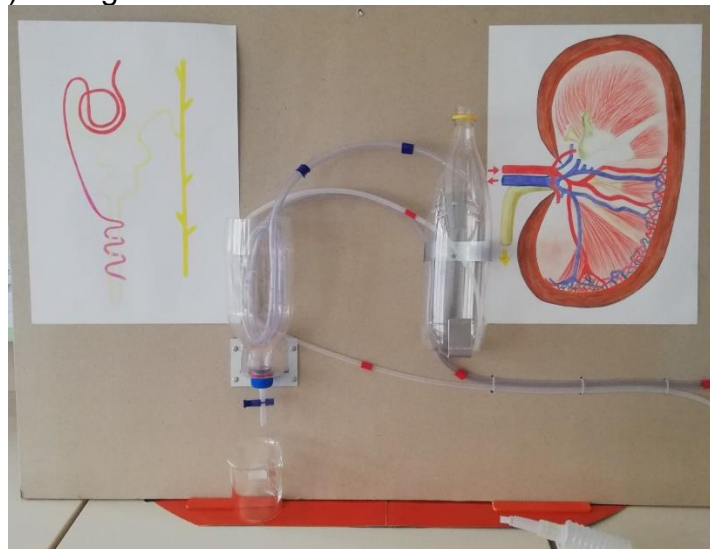

Slika 2. Priprema druge boce i cijev s pumpom
 Drugu bocu pričvrstimo na karton uz pomoć držača. Cijevi pričvršćujemo uz pomoć vezica.

2. 2 FUNKCIONIRANJE MODELA

U drugu bocu uz pomoć lijevka ulijemo oko 4 dl vode. Prvo začepimo otvor na pumpi, a potom ju stiskamo rukom.

Pumpanjem voda teče iz druge boce u užu cijev (crvena boja), kada spojimo dvije cijevi voda utječe u širu cijev (crvena boja), filtrira se kroz otvore u cijevi i otječe kroz cijev (plava boja) u drugu bocu.

Slika 3. Sastav modela
 Filtrat otječe u grlić boce te se otvaranjem ventila ispušta u čašu.

Slika 4. Ispuštanje vode

2. 3 OBJAŠNENJA UČITELJA PRI PRIKAZU FUNKCIONIRANJA

Umjesto izraza voda koristim izraz krv. Nepročišćena krv utječe u bubrežnu arteriju (crvena boja), filtrira se kroz nefrone (probušena cijev u prvoj bočici) i teče kroz bubrežnu venu (plava boja) iz bubrega po cijelom tijelu. Iz krvi se luči višak vode, soli i uree. Ove komponente tvore urin, koji se skuplja u mokraćnom mjehuru i izlučuje kroz mokraćnu cijev.

2. 4 UČENICI UČE UZ MODEL

Četiri učenika prišla su do modela i „pokrenuli“ kruženje, filtriranje i otjecanje vode u čašu. Učenici su jednostavnim rečenicama opisivali tijek rada bubrega uz uporabu pojmova kora bubrega, nefroni, filtracija, nepročišćena krv, pročišćena krv, urin. Budući da je bilo više grupa, i ostali učenici su nekoliko puta čuli gradivo i ponovili ga.

2. 5 ANALIZA RADA

Za izradu modela prvo je bilo potrebno izraditi nacrt plan je sadržavao prirodnjački crtež, pribor i način izrade. Bilo je nužno predvidjeti rad. Cijela izvedba zahtijevala je nekoliko sati rada, a posebno prva faza, tj. planiranje. Od učenika sam dobila povratnu informaciju da im se model svidio i da su s pomoću demonstracije bolje razumjeli gradivo. Pitali su me gdje sam nabavila model, jer se uglavnom sastoji od cijevi i boca, što imamo kod kuće ili se može kupiti u tehničkoj trgovini. Uloženo vrijeme i energija naplaćeni su uspješnom izvedbom nastave. Utvrdila sam da su učenici naučili stručne pojmove i znali ih povezati u smislene rečenice.

3. ZAKLJUČAK

Sada ću objasniti funkciju bubrega uz pomoć kratkog filma, koji jasno pokazuje koje se tvari izlučuju i kako se krv filtrira. Ali i dalje koristim model koji postaje zanimljiv, jer je lekcija malo drugačija od one na koju su navikli s pomoću digitalne tehnologije. Uporabom modela obogaćujem nastavu. Zadovoljna sam što sam uspjela realizirati projekt koji sam zacrtala.

4. LITERATURA

[1.]Plut, Š. (2008.) Anatomija i fiziologija čovjeka. Ljubljana: Državna založba Slovenije (str.170-176).

Stručni rad

UČENICI S TEŠKOĆAMA U UČENJU MATEMATIKE

Renata Javornik, specijalna pedagoginja-profesorica defektologije
Centar Janeza Levca (mobillna specijalno-pedagoška služba), Ljubljana, Slovenija

Sažetak

U školama diljem Slovenije se velika pozornost posvećuje predmetu matematike. Tijekom svih godina školovanja u osnovnoj i srednjoj školi (gimnaziji) učenici imaju matematiku na rasporedu četiri (gimnazija) do pet sati tjedno (u trećem i četvrtom razredu osnovne škole). Istodobno je isto tako poznat fenomen da je ovaj predmet među učenicima vrlo nepopularan, a ujedno je to i najčešće negativno ocijenjeni predmet u osnovnoj školi. Međutim, neosporna je činjenica da matematika kao predmet utječe na život, obrazovanje i zaposlenje pojedinca. Učenici koji imaju teškoće u učenju matematike suočavaju se s još većim problemima tijekom svog procesa obrazovanja od učenika koji pate od drugih vrsta teškoća u učenju. Poteškoće u učenju matematike mogu biti opće ili specifične prirode. Primjerena razina zahtjevnosti, odgovarajuća pomoć, učinkovita nastavna sredstva i rukovanje konkretnim materijalom samo su neki od pristupa koji olakšavaju razumijevanje matematičkih zadataka i problema. Na taj način učenik može sigurnije i bez straha pristupiti rješavanju matematičkog zadatka. Učenicima koji vode bitke s teškoćama u matematici sadržaji su apstraktni, pa je važno da takvi učenici koriste konkretan materijal onoliko dugo koliko im je to potrebno da doista svladaju gradivo. Bitno je da sami rade s konkretnim materijalom i pronalaze put do rješenja. Postupak traženja i pronalaska rješenja trebao cijiniti kao dodanu vrijednost za njih, a ne koristiti za stigmatizaciju [1].

Ključne riječi: Opće i specifične teškoće u učenju matematike, diskalkulija, specifične aritmetičke poteškoće u učenju, strategije računanja, nastavna pomagala

1. Uvod

Teškoće u učenju matematike dijelimo na dvije skupine, a to su: opće teškoće u učenju i specifične teškoće u učenju (SUT). **Opće teškoće u učenju** popraćene su s nižim obrazovnim postignućima u većini nastavnih predmeta, dok su **specifične teškoće u učenju** povezane samo sa slabijim rezultatima učenja na području matematike [3]. Gotovo svaki školarac je u nekom trenutku konfrontiran s poteškoćama u svladavanju matematičkih vještina i znanja. Do toga može doći ili zato što učenik nije dobro slušao na nastavi ili pak zato što nije razumio određenu temu. Međutim, takvi problemi često brzo nestaju i dijete bez problema dalje prati nastavu matematike. S druge strane postoje i učenici koji imaju neke specifične poteškoće u učenju i svladavanju nastave iz matematike. Specifične poteškoće u učenju mogu biti blage, umjerene ili teže. Dijelimo ih u dvije skupine: **diskalkuliju i specifične aritmetičke teškoće u učenju** [4]. Učenici s **diskalkulijom** imaju velike poteškoće u učenju matematike unatoč normalnoj inteligenciji. Kod njih postoje problemi u području matematičkog konceptualnog (pojmovnog) znanja, deklarativnog (ovladavanje aritmetičkim činjenicama) i proceduralnog znanja (ovladavanje aritmetičkim postupcima). Kod ovakvih učenika su već slabije usvojeni preduvjeti za učenje aritmetike (brojenje, mjesne vrijednosti, odnosi veličina i sl.) i oni koriste razvojno slabije razvijene strategije rješavanja aritmetičkih zadataka, zbog čega probleme rješavaju sporo i neprecizno [4]. **Specifične teškoće u učenju aritmetike** imaju učenici koji postižu znatno slabije rezultate od svojih vršnjaka te teško svladavaju osnovne aritmetičke vještine i vještine zbrajanja, oduzimanja, množenja i dijeljenja, a manje u području apstraktnijih matematičkih vještina i vještina u algebri, trigonometriji i geometriji [4].

Najčešće prepreke povezane s poteškoćama u učenju matematike su:

- problemi s pamćenjem i loše razvijene strategije računanja,
- jezične i poteškoće u komunikaciji,
- problemi vezani uz procese i strategije rješavanja tekstualnih zadataka,
- niska motivacija, nisko samopoštovanje i povijest neuspjeha u učenju [2].

U praksi se također susrećemo sa slučajevima kada djeca ne shvaćaju broj kao simbol za količinu. Dakle, u svojoj glavi nisu razvili ideju o moći ili značenju brojeva. Teško im pada ako trebaju raščlaniti brojeve, npr. $6 = 4 + 2$, $6 = 1 + 5$, $6 = 3 + 3...$; ne mogu pronaći komplementarne brojeve do 10, imaju problema s brojanjem unatrag, određivanjem prethodnika i sljedbenika, pri prelasku preko desetica, stotica, tisućica. Neka djeca ne mogu primijeniti analogije, npr. $4 + 5 = 9$ i $14 + 15 = 29$. Javljuju se problemi s percepcijom računskih operacija, koriste se slabije razvijenim ili nepotpunim računskim postupcima. Teže se prisjećaju aritmetičkih činjenica iz sjećanja (npr. tablice množenja), brkaju brojeve pri čitanju i pisanju (24, 42), imaju problema pri čitanju i pisanju matematičkih tekstova te pri rješavanju matematičkih problemskih zadataka. Sve to pak kod njih dovodi do smanjenja motivacije za rad, do pada osjećaja samopoštovanja. Stoga je vrlo važno da ova djeca ne prođu nezapaženo ili čak da ne budu označena kao lijena i nemotivirana za školski rad. Poteškoće kod djeteta ne proizlaze, naime, samo iz njega samog, već ovise o primjerenosti i prilagođenosti načina rada pojedinom djetetu i stupnju njegovog razvoja. Ova djeca trebaju dodatnu stručnu pomoć specijalnog pedagoga – defektologa u učenju i usvajanju strategija računanja i drugih matematičkih vještina. Materijalne, verbalne i mentalne strategije trebaju se usvajati uz primjenu različitih pomagala:

- prirodnih materijala (šljunak, grah...),
- konstruiranih materijala (kocke, pločice, kuglice...),

- raznih tablica, brojevnih traka, tablica sa simbolima i pojmovima,
- brojevnih pravaca, skica i drugih grafičkih prikaza.

Fotografija 1 – (R. Javornik) – Pomagala u učenju matematike

Kod učenika koji imaju teškoće, a nisu imali priliku naučiti strategije ili im nije dopušteno koristiti vlastite u nastavi, problemi s matematikom samo se povećavaju i u konačnici eskaliraju. Ako nemaju mogućnost utvrditi znanje i automatizirati postupke te moraju preći s nižih razina znanja na više bez prethodnog usvajanja i automatizacije naučenog, učenici se osjećaju potpuno izgubljeno. Važno je da dijete sa specifičnim teškoćama u učenju matematike radi s konkretnim materijalom onoliko dugo koliko mu je potrebno, kako bi kroz konkretizaciju steklo potrebna znanja, a ne da ga se time stigmatizira. Korištenje konkretnih materijala, alata i pomagala, kao i obuka i trening računskih strategija, prijeko su potrebni za postizanje boljih rezultata u području matematičkih znanja i vještina kod djece s poteškoćama u učenju matematike.

Fotografija 2 – (R. Javornik) – Razvijanje računskih strategija

2. Pogled iz prakse

Jan je učenik koji ima teškoće u nekoliko područja učenja, a posebno su njegove teškoće izražene u usvajanju materijala iz područja matematike. On zapravo čak i mrzi matematiku, jer njegova iskustva vezana uz ovaj predmet nisu ugodna za njega. Premda je uložio veliki trud i puno energije te puno vremena i brige, rezultati koje je ostvario bili su skromni; uglavnom jedinice – to je sigurno jedan od razloga zbog kojega ne voli ovaj predmet. Pri radu se mora snažno koncentrirati i upregnuti svu snagu da pročita zadatak, identificira problem i ispravno ga izračuna. Često se pita: zašto ja ne razumijem, zašto ja to ne mogu, a moji prijatelji iz razreda to odrade s lakoćom. Osjeća da mu glava gori, misli da njegov mozak ne radi tako brzo kao kod drugih, često se opravdava i objašnjava svoje osjećaje. Teškoće ga prate još od početka školovanja, samo što ih je u prvom razredu nekako uspio izbjeći, povukao se u kut, odgađao rad za kasnije, a onda je svake godine bilo sve teže. Kada bi nakon dugo vremena nešto naučio i savladao, već bi zaboravio ono što je prije toga bio naučio. Dan za danom, mjesec po mjesec, godinu za godinom, pokušavao je uhvatiti ritam i pratiti korak svojih vršnjaka, ali to nije bilo lako. Možda mu se ponekad i dogodilo da je razumio zadatak i riješio problem brže od svojih prijatelja u razredu, možda je mogao pomoći kolegama u razredu pri izračunu ili zapisu, jer je zbog redovnih treninga bio opremljen raznim alatima i postupcima, a prije svega bio je neizmerno sretan kada je u nečemu uspio i tu sreću mogao s nekim podijeliti ili čak nekome pomoći. Trebalo je puno vremena, strpljenja i tolerancije da se opremi različitim načinima rada, da usvoji postupke i zna brzo i vješto koristiti razne alate koji mu skraćuju put do rješenja. Sami brojevi ne govore puno ako učenik ne zna da je u njima skrivena količina koju može prebrojiti, opipati, presložiti, sastaviti... Zato su mu skupovi, kocke, štapići, desetice, stotice i jedinice uvijek pomagali da pronađe put do rješenja. Tako je stekao potrebno iskustvo koje je pretočio na svoj unutarnji matematički jezik.

U početku je na glas uvježbavao postupke računanja dok ih nije automatizirao. Takvo je učenje sporo, količina odrađenih zadataka je mala, ali nakon više ponavljanja uspjeh je zagarantiran. Proces praćen govorom se postupno internalizira i kasnije učenika u mislima vodi do cilja. Jan se također dobro snalazi u tablicama s brojevima, višekratnicima, mjernim jedinicama, decimalama i slično. Kad mu zatrebaju, upotrijebi ih ili provjeri je li njegov izračun točan.

3. Zaključak

Važno je znati da učenici koji se bore sa specifičnim poteškoćama u učenju matematike nisu glupi ni lijeni. Ove riječi, naime, često upotrijebe pojedinci za opisivanje njihovih nesposobnosti rješavanja matematičkih problema (jer nisu osviješteni ili upoznati s problematikom). Za učenike to predstavlja veliki stres zbog kojeg mogu izgubiti motivaciju za učenje u drugim područjima, na kojima su inače uspješni i gdje postižu prosječne ili iznadprosječne rezultate. Dug je i mukotrpan put koji vodi do znanja za učenike poput našeg Jana, ali na njemu postoje trenuci uviđaja koji jasno daju naznake cilja kojemu se teži. Samo ih treba razumjeti i pustiti ih da prijeđu taj put na svoj način.

4. Literatura

- [1]. Grujičić, B. (7. travnja 2007.). Specifične učne težave pri matematiki (*Specifične poteškoće u učenju matematike*). *Subotnji prilog Dela*.
- [2]. Kavkler, M. *Metodika dela z učenci z razvojnimi in učnimi težavami* (zapiski predavanj). (*Metodika rada s učenicima s teškoćama u razvoju i učenju* (bilješke s predavanja)).
- [3]. Težave pri učenju matematike-strategije za izboljšanje razumevanja in učnih dosežkov učencev (Teškoće u učenju matematike – Strategije za poboljšanje razumijevanja rezultata učenja učenika) (2015.). Ljubljana: Bravo, Društvo za pomoč otrokom in mladostnikom s specifičnimi učnimi težavami (Bravo, Društvo za pomoč djeci i mladima sa specifičnim teškoćama u učenju).
- [4]. Navodila za prilagojeno izvajanje programa osnovne šole z dodatno strokovno pomočjo. Primanjkljaji na posameznih področjih učenja. (Upute za prilagođeno izvođenje programa osnovne škole uz dodatnu stručnu pomoć. Deficiti u pojedinim područjima učenja). (2008.). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za školstvo.

Stručni rad

OBIJEŽAVANJE EUROPSKOG DANA JEZIKA

Jana Zupanc, profesorica engleskog i njemačkog jezika
Osnovna škola Ferde Vesela, Šentvid pri Stični, Slovenija

Sažetak

Utjecaj globalizacije i, s druge strane, integracija u širu zajednicu unutar Europske unije zahtijevaju učenje više jezika, višejezičnost, obilježavanje kulturne raznolikosti Europe i međukulturalno razumijevanje. Obilježavanje Europskog dana jezika naša je zajednička aktivnost za postizanje upravo takvih ciljeva. Svakako je zadatak profesora jezika da potaknu, nadahnu i motiviraju učenike i širu zajednicu za učenje jezika, jer poznavanje više jezika postalo je ne samo prednost, već u današnjem svijetu i nužnost za bolje mogućnosti i prilike za život, studij i rad.

Ključne riječi: jezici, višejezičnost, kulturna raznolikost, motivacija, kreativnost

1. Uvod

„Ako želiš sagraditi brod, ne trebaš okupiti gomilu ljudi da među njima podijeliš posao, već probudi u njima čežnju za širokim, beskrajnim morem.“ (Antoine de Saint-Exupéry) Želja za promicanjem učenja jezika i višejezičnosti, međukulturalnog razumijevanja te želja za podizanjem svijesti o bogatoj jezičnoj i kulturnoj raznolikosti Europe svake nas godine navodi na obilježavanje Europskog dana jezika. Važnost poznavanja više od jednog jezika danas je vidljiva na svakom koraku, kako pri odabiru studija, tako i u profesionalnom radu, ali i slobodnom vremenu. Poznavanje materinskoga jezika i jednog stranog jezika više nije dovoljno jer se globalizacijom život mijenja pa je znanje potrebno stalno nadopunjavati i usavršavati. Potrebno je poticati motivaciju za učenje jezika kod svih sudionika odgojno-obrazovnog procesa, a proces motivacije promatrati šire, čak i izvan školskog okruženja, te isticati cjeloživotni aspekt učenja jezika. Iznad svega, potrebno je poticati unutarnju motivaciju za učenje jezika, a Europski dan jezika odlična je prilika da se učenici, u nekim slučajevima pravi poliglotti, predstave i pokažu drugima da učenje jezika može biti razigrano, da u njemu uživaju i da su vješti u upotrebi nekoliko jezika i, posljedično, da inspiriraju druge da uče ili podučavaju jezike. U nastavku rada prikazat će se važnost znanja jezika i višejezičnosti, motivaciju za učenje jezika te će se fokusirati na praktičan primjer obilježavanja Europskog dana jezika, jer ga shvaćamo kao iznimnu priliku za postizanje i nadmašivanje postavljenih ciljeva.

2. Jezici

2.1. Važnost poznavanja jezika i višejezičnosti u 21. stoljeću

U 21. stoljeću poznavanje više jezika više nije samo prednost, već postaje sve potrebnije ako želimo iskoristiti bolje mogućnosti zapošljavanja na tržištu rada, pri odabiru karijere, pri odabiru studija, pri mobilnosti, na poslovnim i privatnim putovanjima ili prilikom uspostavljanja kontakata izvan granica svoje domovine. Bez znanja engleskog jezika gotovo je nemoguće ići ukorak s vremenom zbog tehnologije koja se neprestano nadopunjuje i prestiže jezičnu potporu materinskog jezika. Poznavanje jednog ili više stranih jezika predstavlja dodanu vrijednost. O značenju višejezičnosti u svojim radovima Kač piše u suradnji s drugim autoricama, a prema njihovoj studiji, višejezičnost je postala dio naše socijalizacije, zbog čega se stalno ističe važnost poznavanja više stranih jezika. Pojam višejezičnost uglavnom naglašava sposobnost poznavanja dodatnih stranih jezika koji se pridružuju prvom stranom jeziku. Pritom se ne misli samo na jezični opseg znanja, već i na sposobnost i toleranciju prema različitim jezičnim i međukulturalnim vrijednostima, budući da današnje obitelji zbog migracija ili dvojezičnih obitelji odrastaju u jezičnom okruženju. [3]

2.2. Motivacija za učenje jezika

Zbog svoje univerzalne znatiželje, mala su djeca vrlo perceptivna na učenje jezika, pod uvjetom da im se pruži prilika, poticaj i odgovarajuća podrška roditelja i učitelja. Neka su djeca unutarnje motivirana jer ih ili zanimaju crtici, filmovi, ili računalne igrice, dok tinejdžeri traže uzore u drugim kulturama, uspostavljaju kontakte, kasnije putuju, studiraju i traže mogućnosti zaposlenja. Međutim, ako mi kao profesori jezika dodatno pridonesemo svijesti o učenju i podučavanju jezika, možemo dodatno pobuditi tu unutarnju motivaciju. Ako uspijemo impresionirati čak i one kojima učenje jezika ne predstavlja vrijednost ili je opterećenje ili prepreka, više smo i nego premašili svoje ciljeve. Dörnyei vjeruje da je motivacija ključ uspješnog učenja jezika. Čak ni osobe s izvrsnim znanjem jezika i odgovarajućim nastavnim planom i programom ne postižu dugoročne uspješne rezultate bez motivacije. S druge strane, njih postižu upravo motivirani pojedinci, unatoč ne tako velikim sposobnostima ili jezičnim nedostacima. Štoviše, „motivacija je jedan od ključnih činitelja u učenju stranih jezika jer proizlazi iz društvene psihologije. Većina je naroda diljem svijeta višejezična, što naglašava društvenu dimenziju ovog fenomena.“ [1]

3. Europski dan jezika

Godine 2001. održana je Europska godina jezika, a tada je Europska komisija, na inicijativu Vijeća Europe, odlučila da 26. rujna postane Europski dan jezika, što je od tada jedinstvena prilika kako bi Europska unija slavila svoju bogatu jezičnu i kulturnu raznolikost (24 službena jezika u Europskoj uniji, više od 60 regionalnih i manjinskih jezika kojima govore pripadnici autohtonih europskih zajednica, kao i jezici useljenika iz drugih zemalja i kontinenata), promicala učenje više jezika i višejezičnost, međukulturalno razumijevanje, mobilnost i cjeloživotno učenje jezika u formalnom i neformalnom obrazovanju. [7] Slogan Europske unije „Ujedinjeni u različitosti“ poziv je na svijest i poštivanje raznolikog spektra jezika i različitih kultura koje žive u Europi. S druge strane, višejezičnost je jedan od ciljeva jezične politike EU-a, tj. da bi svaki građanin Unije osim materinskog jezika trebao vladati i s dva strana jezika, i tako ne samo živjeti vrijednosti Europske unije, već i imati više mogućnosti studiranja i biti konkurentniji na tržištu rada i izvan domovine (sažeto iz kratkog vodiča kroz Uniju). No, poznavanje je jezika često važno i unutar matične domovine, jer se mijenjaju vlasništva, dolaze strani vlasnici i poznavanje samo engleskog kao stranog jezika više nije dovoljno. Poznavanje samo nekoliko riječi na stranom jeziku također dobro dođe ako smo na putovanju i uspostavljamo kontakte ili dobivamo potrebne informacije o putovanju. [8] Koordinator Europskog dana jezika Europski je centar za suvremene jezike iz Graza u Austriji. Na njihovoj mrežnoj stranici nalaze se brojni materijali, aplikacije, igre i kvizovi za obilježavanje, a s njima se također može surađivati obilježavanjem odrađenih aktivnosti.

4. Obilježavanje Europskog dana jezika – primjer iz prakse iz školske godine 2017./2018.

4.1. Sudionici aktivnosti

Tijekom obilježavanja Europskog dana jezika u školskoj godini 2017./2018. aktivno su sudjelovali učenici u nastavi engleskog jezika (5. – 6. razreda, 8. – 9. razreda), učenici fakultativnog izbornog predmeta Njemački jezik (4. razreda), učenici produženog boravka (4. – 5. razreda), učenici koji imaju pomoć u učenju engleskog jezika te učenici višejezične izvannastavne aktivnosti i učenici izvannastavne aktivnosti Školski radio. Ukupno je aktivno sudjelovalo oko 106 učenika, dok su pasivno sudjelovali ostali učenici matične i dviju područnih škola, djelatnici škole, roditelji koji su posjećivali školu i posjetitelji mrežne stranice škole.

4.2. Predstavljanje aktivnosti i projekta

Cilj projekta bio je promicanje učenja i poučavanja jezika i višejezičnosti u školi pozitivnim pristupom, jer smo željeli inspirirati i motivirati kako učenike, tako i druge sudionike obrazovnog procesa i lokalnu zajednicu u pogledu višejezičnosti. Središnji događaj obilježavanja Europskog dana jezika 2017. u našoj školi bila je gotovo 20-minutna autorska radijska emisija na više jezika (slovenski, engleski, njemački, španjolski, latinski i ruski), koja je emitirana tijekom velikog odmora, a koju smo pripremili zajedno s učenicima s jezične izvannastavne aktivnosti (priprema scenarija emisije) te u suradnji s izvannastavnom aktivnošću Školski radio (snimanje i emitiranje emisije). U samoj pripremi radijske emisije sudjelovalo je 14 učenika. Radijska emisija predstavljala je jezike koje učimo u školi (slovenski kao materinski jezik, kao i strane jezike engleski, njemački, španjolski, izraz na latinskom koji je poznat većini učenika s izvannastavne aktivnosti, te ruski, koji je jednoj od učenika u navedenoj izvannastavnoj aktivnosti bio materinski jezik). Svi učenici i djelatnici škole prethodno su pozvani da poslušaju radijsku emisiju. Radijsku emisiju mogli su poslušati i učenici obje područne škole. Uz igru uloga učenika 4. i 5. razreda, pozvali smo čak i dvije zvijezde Europskog prvenstva u košarci da budu gosti naše radijske emisije (Luku Dončića i trenera Kokoškova), a bio je tu i jedan španjolski navijač (učenik 9. razreda). U emisiji smo njemačke posjetitelje škole ugodno iznenadili brojalicom (učenica 4. razreda) te pozdravom i dobrodošlicom na njemačkom jeziku (učenica 9. razreda), jer je u to vrijeme bila i međunarodna razmjena. Prognozirali smo vrijeme na engleskom i slovenskom (učenici 8. razreda) i svima zaželjeli ugodan dan na latinskom (učenica 9.

razreda). Učenici 6. razreda pjevali su, pa čak i repali, na engleskom jeziku. Uslijedila je najava nadolazećih događanja i pozdrav na ruskom jeziku (učenica 7. razreda). Voditeljice radijske emisije (učenice 9. razreda) uvijek su pažljivo birale riječi na našem slovenskom jeziku. U sklopu obilježavanja Dana jezika u holu škole za vrijeme odmora emitirana je prezentacija na temu jezika te su holu škole učenici 6. razreda pripremili izložbu priča na engleskom jeziku i promotivne plakate za Dan jezika na mnogim jezicima. Na ulazu u školu učenici 4. i 5. razreda iz produženog boravka pripremili su izložbu plakata: Zašto učimo strane jezike? Kako možemo učiti strane jezike? Riječi poput hvala i pozdravi na mnogim jezicima. Učenica 4. razreda iz produženog boravka izložila je rječnik odabranih riječi na više jezika i dvije svoje priče. Također smo po čitavoj školi na vrata prostorija postavili plakate sa sloganom Pričaj sa mnom! (Talk to me!), koji se upotrebljavaju za Dan jezika od 2003. godine i mogu se nabaviti na službenoj mrežnoj stranici Europskog dana jezika. Na mrežnoj stranici škole objavili smo i izvještaj o aktivnostima te potaknuli posjetitelje mrežne stranice na učenje jezika.

4.3. Suradnja sa Zavodom za školstvo Republike Slovenije

Početak rujna 2017. godine Ministarstvo obrazovanja, znanosti i sporta uputilo je poziv obrazovnim ustanovama za sudjelovanje u aktivnostima povodom Europskog dana jezika koje su organizirali zajedno sa Zavodom za školstvo Republike Slovenije i Predstavništvom Europske komisije u Sloveniji. Odazvali smo se pozivu da predstavimo naše aktivnosti; kako inovativnim pristupima poticati poznavanje jezika kod učenika, učenje jezika i jezičnu raznolikost. Naš projekt Jezici i mostovi 2017./2018., kojim smo 26. rujna 2017. obilježili Europski dan jezika, predstavljen je na Pedagoškoj tribini za nastavnike povodom Europskog dana jezika Zavoda za školstvo Republike Slovenije. Za naš doprinos dobili smo priznanje za važan strukovni doprinos povodom Europskog dana jezika, jer je naš doprinos izabran među deset najboljih za 2017. godinu u Sloveniji. Navedeno priznanje preuzela sam u rujnu 2018. na središnjem događaju u Kući EU-a u Ljubljani u organizaciji Zavoda za školstvo Republike Slovenije i Predstavništva Europske komisije, gdje sam također predstavila naše aktivnosti ostalim nagrađenim školama i sudionicima događaja.

4.4. Suradnja s lokalnom zajednicom

U lokalnom listu Klasje svoje smo aktivnosti povodom Europskog dana jezika predstavili s dva članka, izvješćem o aktivnostima provedenima u 2017. godini i izvješćem o dobivenim jezikoslovnim priznanjima za naše djelovanje u 2018. godini. U oba članka istaknuli smo i povezujuću ulogu jezika kojim se može obogatiti osobni i profesionalni život, a u drugom smo također istaknuli važnost i ulogu našeg materinskog jezika, slovenskog.

5. Zaključak

Postavljeni cilj i želja – inspirirati učenike i motivirati ih za sudjelovanje u obilježavanju Europskog dana jezika, potičući ih na učenje jezika, međukulturalno razumijevanje i uvažavanje, zapravo je aktivirala uključene učenike tako da nisu bili samo motivirani za rad na samom projektu, već su pokazali i veći stupanj samostalnosti i kreativnosti. Novo iskustvo bila je i suradnja s vanjskim institucijama. Sljedećih godina obilježavanje Europskog dana jezika u školi nadogradili smo s više uključenih učitelja, korištenjem IKT tehnologije u većoj mjeri, kako bismo išli ukorak s vremenom. S druge strane, slogan „Pričaj sa mnom!“ („Talk to me!“) [9] upravo zbog bolesti uzrokovane koronavirusom, epidemiološke situacije i rada na daljinu, posljedično zahtijeva aktivnije oblike rada u budućnosti kako bi se potaknulo korištenje jezika uživo, u autentičnim situacijama, u kombinaciji s upotrebom suvremenih pristupa s IKT opremom, raznim aplikacijama i tako dalje.

6.Literatura

- [1.]Dörnyei, Zoltan. 1994. Motivation and motivating in the Foreign Language Classroom.
- [2.]Juriševič, Mojca. 2012. Motiviranje učencev v šoli.
- [3.]Kač, Liljana i dr. 2010. Drugi tuji jezik v osnovni šoli.
- [4.]Kač, Liljana. 2012. Večjezičnost nas bogati: tuji jeziki v osnovni šoli.
- [5.]Skela, Janez. 1999. Medkulturne razsežnosti učenja in poučevanja tujega jezika.
- [6.]Skela, Janez; Razdevšek-Pučko, Cveta; Čok, Lucija. 1999. Spodbujanje motivacije za učenje tujega jezika.
- [7.]<http://www.zrss./evropski-dan-jezikov> (pristupljeno 28. srpnja 2022.)
- [8.]<http://europaparl.europa.eu/factsheets/sl/sheet/142/language-policy>pristupljeno 28. srpnja 2022.)
- [9.]<http://edl.ecml.at/LanguageFun/Talktome/Tabid/1878/language/sl-SI/Default.aspx> (pristupljeno 28. srpnja 2022.)

Stručni rad

MEDITACIJA OD 1. DO 5. RAZREDA OSNOVNE ŠKOLE

Mateja Marčun, prof.
Osnovna škola Križe, Slovenija

Sažetak

Prije pet godina imala sam izuzetno nemirnu generaciju koja se teško smirila, koncentrirala i započela s radom. Njihova pažnja bila je kratkog vijeka i njihov odnos s drugarima iz razreda bez pravog osjećaja. Prepirke su bile na dnevnom redu svaki dan. Mogli bi na neodređeno vrijeme nabrajati svoju fragmentaciju. U razredu kao što je ovaj, učitelj se osjeća prilično bespomoćno, jer su ujedinjeni samo u rušenju sustava, a sve ostalo je fragmentirano u svaku osobu pojedinačno sa specifičnim problemima. Kao put bijega pribjegla sam meditaciji opuštanja, koju sam kasnije povezala s vizualizacijom i meditacijom za koncentraciju. I prva i druga vrsta meditacije bile su iznenađujuće dobro prihvaćene. Konkretno, rezultati su pokazali u smanjenju broja disciplinskih kaznenih djela, povećanju smirenosti klasa i boljoj pripremljenosti za razgovore.

Ključne riječi: meditacija, osnovna škola, smirenost, koncentracija, motivacija

1.Uvod

Najdublji korijeni meditacije pronađeni su u Indiji prije više od 5000 godina. J.P. Miller definira meditaciju kao jednostavnu vježbu koja se fokusira na razvoj svjesnosti. Kroz to razvijamo svoju sposobnost da skrenemo pozornost na ono što se događa tijekom svakodnevnog života. [10] Pojam "meditacija" stoga se odnosi na širok raspon praksi za razvoj svjesnosti. Te prakse uključuju niz prednosti, uključujući bihevioralne promjene, fiziološke promjene, promjene u svjesnosti.

Do danas su se istraživanja meditacije mladih uglavnom usredotočila na terapijske prednosti u kliničkim obrascima mladih ljudi. Stoga se meditacija pokazala vrlo uspješnom u liječenju depresije, anksioznosti i upravljanja bijesom. Ova mala istraživačka skupina (u odnosu na ukupnu populaciju mladih) pokazuje da je meditacija sposobna pomoći bolesnim, teškim i nereguliranim mladim ljudima da se nose sa svojim negativnim simptomima. [12] Može li meditacija koristiti i drugim "zdravim" populacijama mladih u kojima terapijska intervencija nije u središtu pozornosti i koja bi bila učinkovitost meditacije u osnovnim školama? [12] Dok su programi meditacijskog obrazovanja u osnovnim školama na Zapadu bili u porastu, njihovo osmišljavanje i provedba nisu potkrijepljeni odgovarajućim istraživanjima, unatoč činjenici da je sklonost meditiranju prikazana kao trajna pedagoška praksa. Tako su znanstvenici osmislili opsežnu studiju na 1797 učenika kako bi potvrdili ili opovrgnuli učinke meditacije na socijalne kompetencije, akademska postignuća ili na dobrobit učenika. [12] Znanstvenici su došli do zanimljivih rezultata da je meditacija u osnovnoj školi korisna u većini slučajeva, a utjecaj meditacije na akademska postignuća je mali. Općenito, može se reći da meditacija ima mali utjecaj na poboljšanja socijalnih kompetencija i akademskih postignuća kod učenika. Međutim, ne smijemo zanemariti činjenicu da su veće prednosti meditacije prikazane u smanjenju negativnih učinaka na učenike. [12]

Također su proveli istraživanje u Australiji i došli do zanimljivih rezultata u učinku meditacije na osnovnoškolce:

- o povećano opuštanje i osjećaj smirenosti
- o smanjenje stresa
- o smanjenje ljutnje
- o poboljšana koncentracija.

Mnogi učenici također su izvijestili da ih je njihovo iskustvo meditacije u školi potaknulo na meditaciju izvan škole, posebno u vrijeme stresa. Ovi rezultati pokazuju da meditacija u školama može biti učinkovita intervencija za promicanje mentalnog zdravlja. [3]

Istodobno, trening meditacije poboljšava pažnju djece i smanjuje probleme s anksioznošću, povlačenjem iz društvenih skupina, anksioznošću i depresijom. [5]

2.Jesu li škole pravo mjesto za podučavanje meditacije?

Sa stajališta učinkovitosti, odgovor je nesumnjivo da. S obzirom na dostupnost učenika, škola je u redovitom kontaktu s velikim brojem djece tijekom različitih razvojnih razdoblja, gdje se mogu formirati navike za cijeli život. Ključna svrha škole je potaknuti mlade ljude na učenje, a prema Davidsonu i Luzu, mentalni trening meditacije u osnovi se ne razlikuje od ostalih oblika stjecanja vještina. Njihova istraživanja također pokazuju da meditacija može uzrokovati plastičnost mozga. [8]

Istraživač u osnovnoj školi Clonan vjeruje da je obrazovanje o meditaciji u fondu za školovanje 21. stoljeća, koji učenje vidi kao integrirani proces usmjeren na akademsko, emocionalno, socijalno, etičko i duhovno obrazovanje učenika. [12]

2.1Vrste meditacija

U praksi se koriste mnoge vrste i podvrste različitih meditacija, gdje svaki pojedinac uključuje vlastite tehnike. Popularne ili najčešće korištene meditacije su:

- oduhovna meditacija,
- omeditacija pokreta,
- omeditacija mantre,
- omeditacija svjesnosti,

omeditacija ljubaznosti ljubavi,
 ofokusirana meditacija,
 oprogresivna meditacija,
 otrascendentalna meditacija,
 ovizualna meditacija (Tablica 1).

2.2 Početak meditacije

Meditacija je jednostavan proces sa samo tri "pravila":

- 1.pronaći prostor i držanje koje omogućuje opuštanje bez spavanja,
- 2.usredotočiti se na disanje, tijekom udisanja i izdisanja,
- 3.budite strpljivi sa sobom;

To je vještina koja treba razviti praksu. Može početi na početku sata, iako u sredini ili na kraju sata. Meditacija vježbanja uvijek počinje s jednom minutom, ali ispada da napretku uvelike pomaže 10 minuta svakodnevnice meditacije. [2]

Vrste meditacije	Namjena prakse
Duhovna meditacija	Govori o razvoju dubljeg razumijevanja duhovne/vjerske važnosti i povezanosti s višom silom. <i>Za duhovni rast i dublju vezu s višom silom ili duhovnom silom.</i>
Meditacija pokreta	Uključuje hodanje, vrtlarstvo, tai chi ili drugi nježni oblici kretanja. To je aktivan oblik meditacije, gdje kretanje dovodi do dublje povezanosti s vašim tijelom i sadašnjim trenutkom. <i>To je svijest o tijelu.</i>
Mantra meditacija	Konzumira ponavljajuće zvukove za čišćenje uma. To može biti riječ, fraza ili zvuk, jedan od najčešćih je 'Om'. Svoju mantru možete izgovoriti glasno ili tiho. <i>Za ljude koji ne vole tišinu i uživaju u ponavljanju.</i>
Meditacija čuječnosti	O trenutku u srijedu s otvorenosću i bez osuđivanja. Osvijesti o disanju, vježbama skeniranja tijela... <i>Balansiranjem negativnih emocija i njegovanjem pozitivnih emocija (ljubaznost i suosjećanje).</i>
Meditacija ljubaznosti	Jačanjem osjećaja suosjećanja, ljubaznosti i prihvaćanjem sebe i drugih. To obično uključuje otvaranje uma prihvaćanju ljubavi od drugih, a zatim slanje dobrih želja voljenima, prijateljima, poznanicima i svim živim bićima. <i>Nije namijenjen promicanju suosjećanja i ljubaznosti.</i>
Fokusirana meditacija	Ključnoj koncentraciji korištenjem bilo kojeg od pet osjetila (dah, vanjski utjecaji – gong, buljenje u plamen, brojanje udisaja...) . <i>Za fokus i pažnju.</i>
Progresivno opuštanje	Poznata kao meditacijom za skeniranje tijela i dizajnirana je za smanjenje napetosti u tijelu i promicanje opuštanja. Često uključuje sporo zatezanje i opuštanje jedne po jedne mišićne skupine oko tijela. <i>Utroši za ublažavanje stresa i opuštanje prije spavanja.</i>

Vrste meditacije	Namjena prakse
Transcendentalna meditacija	To uključuje korištenje mantre. Tiho ponavljanje riječi ili mantre kako bi se postiglo meditativno stanje. Kada se pojave razmišljanja, pažnja se opetovano preusmjerava natrag na mantru. <i>Smirujući uma i pobuđivanje stanja mira.</i>
Vizualna meditacija...	To je tehnika koja se usredotočuje na jačanje osjećaja opuštenosti, mira i smirenosti vizualizacijom pozitivnih scena, slika ili figura. Uključuje uživo prikaz scene i korištenje svih pet osjetila kako bi se dodalo što više detalja (sportaša) što je više moguće. <i>Poboljšanjem raspoloženja, smanjenjem razine stresa i promicanjem unutarnjeg mira.</i>

Tablica 1: Meditativne prakse prikazane su abecednim redom. [12]

Svrha meditacije na početku lekcija je utrostručiti:

- 1.Meditacija može pomoći učenicima mada prijeđu iz stresnih čimbenika dana (npr. lekcije, rad i odnosi) u opuštenome otvorenomu kruženju za učenje.
- 2.Meditativna vještina koncentracije, fokusiranje na simbolički centar i slušanje ideja koje dolaze iz ovog centra može pobuditi znatiželju u publici i pripremiti ih za slušanje.
- 3.Ljudi koji dijele svoja iskustva s meditacijom pružaju intelektualnu želju za dijalogom koji može slijediti meditaciju. [1]

Pametno je predstaviti ideju meditacije prvog dana škole, gdje je također poznat kontekst meditacije.

Npr.:

"Pozivam vas da meditirate. Na nekoliko minuta moći ćete raditi s besjedom ili vezom ili glasom To je metoda refleksije koja je osmišljena kako bi pomogla osloboditi tijelo i .. .« [1]

Zatim dajte upute za meditaciju.

2.3Razredna meditacija za opuštanje nemirne i umorne učenike

Prije nego što počnemo s meditacijom, sviramo jedva čujnu meditativnu glazbu (voda, more, kiša...) i pozivamo učenike da slijede upute.

Upute za meditaciju:

1. Udobno ležite na pod. Možeš spustiti glavu na jastuk, torbu...
2. Držite ruke opušteno malo dalje od tijela. Noge su rastegnute i blago produžene. Oči su nježno zatvorene.
3. Potpuno izdahnite, a zatim dišite polako i duboko kroz nos, kratko se držite, a zatim polako i potpuno izdahnite. Stabilno, sporo, ritmično disanje omogućuje vam da se osjećate mirno, opušteno i usredotočeno.
4. Kapci su teški i opušteni. Obrazi su također opušteni. Usta su zatvorena ili blago otvorena.
5. Svojim mislima putujemo kroz svoja tijela. Ruke su teške, prsti na rukama od palca do petog prsta desne ruke su teški. Također, prsti na rukama od palca do petog prsta lijeve ruke su teški. Ruke su opušteno i dodiruju tlo.
6. Trbuh se polako diže i spušta prilikom disanja. Dišemo mirno.
7. Noge su teške, a prsti na desnoj nozi opušteni i teški. Prsti na lijevoj nozi također su teški i opušteni. Potpuno smo mirni i opušteni. (Slika 2.)
8. Dišite polako i mirno. Dah – izdah....

Sve upute od prvog do osmog koraka korisne su u stvaranju osjećaja smirenosti. Da bi se postiglo stanje potpunog mira u razredu, trebat će nekoliko tjedana da se meditacija ponovi najmanje tri puta tjedno. Vrijeme meditacije završava ponovnim buđenjem tijela, ovaj put od nožnih prstiju do mišića lica (obrnutim redoslijedom). Zatim duboko udahnu i još malo se protegnu. Nakon uspješnog smirivanja nastave, meditaciju možemo proširiti vizualizacijom, kada svojim mislima putuju kroz prozor učionice iznad škole, sjede na obližnjem oblaku ... U ovom trenutku, oni mogu vizualizirati određene stvari, tvari ... koje su naučili u razredu taj dan i na kraju se vratiti na nastavu sa svojim mislima i probuditi tijelo kao što je prethodno napisano. (Slika 3)

2.4 Razredna meditacija za koncentraciju pogled po Baesler-u [1]

Među mnogim vrstama meditacije u školi je posebna vrsta meditacije, kombinirajući dvije tradicionalne meditacijske prakse: koncentraciju i uvid. Ovo uređivanje koristi se u razredu za skretanje pozornosti na simbolički centar, uz održavanje odnosa, dobivanje uvida vezanih uz taj centar. [1] Odaberite besjedu ili frazu, koja predstavlja temu sadržaja predmeta za određenu školu. Napišite ovu besjedu/frazu na tablu pored besjede MEDITACIJE. Prvog dana predstavite osnove meditacije i dolje navedene korake od sedmog do desetog. Sve upute povezane s držanjem (koraci od jedan do peti u nastavku) korisne su u stvaranju osjećaja smirenosti i samopoštovanja, ali nisu obavezne za one koji preferiraju drugačije držanje. Svaki put kad razred meditira dodajte dodatni korak osnovnim koracima dok ih sve ne uhvatite [1] (Slika 4).

Slika 4 (URL: <https://www.imaginationmatters.org/index.php/2017/11/27/the-rise-of-well-being-and-mindfulness-in-schools/>)

Nakon nekoliko dodatnih koraka, pregledajte sve korake s razredom tražeći od njih da hipotetski opišu "kako meditirati" prijatelja koji nije upoznat s meditacijom. To znači izvlačenje koraka meditacije od svojih učenika umjesto da im kažete.

1. Sjedite s kralježnicom uspravno kao da je žica violine pričvršćena na dno kralježnice na vrh glave; napeto, ali ne previše. Glava je uspravna i usmjerena, ne previše unatrag ili naprijed, ne previše desno ili lijevo, s blago podignutim brado.
2. Noge su slomljene, stopala su ravna na podu.
3. Stavite ruke na bedra, dlanovi su otvoreni i postavljeni gore ili dolje.
4. Usta moraju biti zatvorena ili blago otvorena, vrh jezika dodiruje nebo ili se nježno naslanja na stražnji dio donjeg zob.
5. Oči su nježno zatvorene, ali mogu ostati otvorene ako vam to bolje odgovara.
6. Izdahnite potpuno, a zatim udahnite polako i duboko kroz nos, kratko ga držite, a zatim izdahnite polako i potpuno - učinite to dva ili tri puta. Stabilno, sporo, ritmično disanje omogućuje vam da se osjećate mirno, opušteno i usredotočeno.
7. Svjesno se usredotočite na simbol dana (besjeda ili fraza napisan na ploči) tihim ponavljanjem besjedo/fraze nekoliko puta. Zatim držite besjedo/frazu kao svoj "centar".
8. Njegujte stav otvorenosti i prihvaćanja svih misli, emocija ili slika koje se pojavljuju i povezane su sa simboličkim središtem/centrom. Neka se ideje pojave i rastu.
9. Ako ste sigurni da su vaše misli predaleko od simboličkog središta (npr. razmislite o svom sljedećem razredu ili planu...), priznajte i nježno se vratite u centar tihim ponavljanjem simboličnih besjedo/fraza. Ovaj korak zahtijeva određenu disciplinu, a poziva se samo kada smo svjesni da smo se mentalno distancirali od simboličkog centra.
10. Nastavite njegovati prisutnost simboličkog centra, prihvaćajte ideje vezane uz centar i po potrebi se vraćajte u centre dok se vrijeme meditacije ne završi [1] (slika 5).

Slika 5 (URL: <https://slate.com/human-interest/2016/03/teaching-mindfulness-meditation-in-schools-a-skeptics-investigation.html>).

Na početku, razred može meditirati dvije do tri minute - slijediti vrijeme s uro ili postaviti uređaj za mobilni telefon da tiho zvoni na kraju meditacije. Postupno produžujte vrijeme meditacije do na kraju 16 tjedana koliko razred meditira može meditirati deset do petnaest minuta. Razdoblje meditacije završava daljnjim uputama kao što su: "Kad se osjećate spremnim... nježno otvorite oči i preusmjerite se na vanjsko okruženje i sa školom ... duboko udahnite i malo se ispružite ako želite."

3.Zaključak

Na samom početku uložili smo puno truda u početni mir. Vrlo polako, korak po korak, napredovali smo sve dok homogeno nismo meditirali od početka do kraja kao jedna klasa. Čak i u početnim i prvim ponavljajućim minutama meditacije, nemirni studenti i studenti sa specifičnim problemima imali su velikih problema s umirujućim. Uz uporno i blago upravljanje ponovljenim minutama izdanja, rezultati su bili iznenađujući. Kad smo dodali vizualizaciju određenih tvari, zapravo smo se osjetili i razred je bio spreman za prve korake suradnje. Važno je napomenuti da smo meditirali svaki put kad bi se osjećala preumorno u učionici. Meditacija za koncentraciju i uvid započela je tek nakon usvajanja prve meditacije. Ovo drugo koristila sam uglavnom kao uvod u određene sate, gdje mi je trebao miran uvid u znanje koje su učenici već imali. Ova vrsta meditacije također je bila vrlo dobro prihvaćena u učionici, a rezultati su bili inspirativni, jer su potonji učenici trenirali koncentraciju, u kojoj su značajno napredovali, a učitelj je bio impresioniran prethodnim uvidom u razredno znanje. Rješavanje sporova, smirivanje razreda, osjećaj prihvaćanja i učenika i nastavnika od strane učenika, dugoročna motivacija i koncentracija, volja za radom... i još uvijek možemo navesti prednosti koje su nastale nakon uspješno izvedenih meditacija. Ispada da svake godine dolaze naporne i zakrpne generacije, a meditaciju svake godine uvodim u nove generacije.

4.Literatura

- [1.]Baesler, E.J. (2010): Meditation in the Classroom: Cultivating Attention and Insight
- [2.]Buchanan, T.K. (2017): Mindfulness and Meditation in Education
- [3.]Campion, J., & Rocco, S. (2009). Minding the mind: The effects and potential of a school-based meditation program for mental health promotion
- [4.]Crescentini, C. (et al.). (2016): Mindfulness-Oriented Meditation for Primary School Children: Effects on Attention and Psychological Well-Being
- [5.]Culham, T., Shivhare, N. (2018): The many benefits of meditation in the classroom. URL: <https://theconversation.com/the-many-benefits-of-meditation-in-the-classroom-94566> (6.8.2022)
- [6.]Dinevski, D. (2016). Predavanje na medicinski fakulteti v Mariboru. Meditacija izboljša zdravje in zviša kakovost življenja

- [7.]Kaiser-Greenland, (2010): For teaching mindfulness meditation to pre-K and grade school age children.
- [8.]Lutz, A.; Davidson, R.J. (2008): Regulation of the Neural Circuitry of Emotion by Compassion Meditation: Effects of Meditative Expertise
- [9.]Miller, J:P: (2014): The Contemplative Practitioner
- [10.]Tertinek, I. (2017): Meditacija v osnovnih šolah: stališča in ocene učiteljev – magistrsko delo.
- [11.]URL: Regulation of the Neural Circuitry of Emotion by Compassion Meditation: Effects of Meditative Expertise | PLOS ONE (7.8.2022)
- [12.]Waters, L. (et al.). (2014): Contemplative Education: A Systematic, Evidence-Based Review of the effect of Meditation Interventions in Schools,
URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10648-014-9258-2> (6.8.2022)

Stručni rad

KULTURNO UMJETNIČKA KUPKA DRAMSKIH UPRIZORENJA

Mateja Marčun, prof.
Osnovna škola Križe, Slovenija

Sažetak

Bez obzira na to na koje se razdoblje osvrćemo, vidimo kontraste između generacija, koji proizlaze iz drugačijeg pogleda na problem. Neki ljudi to tumače kao posljedicu različitih kultura. J. Kovačić sudara se s problemom začeca i važnosti obrazovanja te umjetnosti i kulture. Kako god mislili i uzdizali umjetnost i kulturu i obrazovanje, u obrazovnom procesu oni se isprepliću baš kao što bi trebali ispreplitati i međusobno povezati sadržaj kurikuluma u različitim predmetima određenog razreda. I upravo se ta integracija može učiniti uključenom u kulturu i umjetnost. Jedna od ideja takve integracije je i učenje o razvoju filma isprepletenjem drame. Cilj ove akcije je senzibilizirati ili odgajati djecu u formiranju osobnosti, otvorenu umjetnosti te percipirati i razumjeti lijepo, a istovremeno osloboditi osobne kočnice i početak javnog nastupa.

Ključne riječi: obrazovanje, umjetnost, kultura, drama

1.Uvod

Na Institutu za obrazovanje Republike Slovenije Proširena međusektorska skupina za kulturno obrazovanje pripremila je nacionalne smjernice za kulturno i umjetničko obrazovanje u obrazovanju, koje su 2009. godine podržala sva tri stručna vijeća u obrazovanju [4]. Isto tako, Općom deklaracijom o ljudskim pravima (1948.) osigurava se da svatko može sudjelovati u kulturnom životu bilo kao stvaratelj kulturnih dobara i usluga ili kao posrednik ili primatelj tih usluga. Bit suvremenog kulturnog i umjetničkog obrazovanja stoga je njegova upetost u svim područjima djelovanja, a razvoj i promicanje kreativnosti u obrazovanju jedna je od temeljnih funkcija obrazovnog sustava [4]. Kao rezultat smjernica i deklaracija, kultura i umjetnost vizualno se i neprimjetno fuliraju kroz nastavni plan i program osnovne škole. A ako uzmemo stav da umjetničko iskustvo djetinjstva najavljuje kasniju suradnju i angažman u umjetnosti tijekom cijele budućnosti, što znači da će smanjenje pristupa u djetinjstvu vjerojatno imati trajne posljedice [1], ta nas pozicija dodatno jača u uvjerenju o potrebi što dubljeg i šireg izlaganja kulturi i umjetnosti već u nižim razredima osnovne škole. Ipak, to nije jedina prednost isprepletenosti kulture i umjetnosti u instrukcije. Mnoge strane studije potvrđuju hipotezu da je opsežna subjektivnost kulturnog i umjetničkog obrazovanja u osnovnoj školi:

- utječe na sposobnost kritičkog razmišljanja [2],
- promiče udruživanje,
- razvija asertivnost i produbljuje razmišljanje o sebi i drugima,
- djeluje kao medij integracije s drugim područjima i dubinskog razmišljanja;
- razvija toleranciju i donosi razumijevanje,
- razvija elastičnost i prilagodljivost razmišljanja, što dovodi do razvoja kreativnosti,
- razvija naprednu razinu razmišljanja, jer učenici koriste ove vještine za razvoj interpretacije i formuliranje različitih perspektiva u proučavanju i sintezi informacija,
- smanjiva disciplinska kaznena djela;
- povećava suosjećanje prema drugima i poboljšava pisana postignuća [11.]...

Svi ti rezultati pronađeni su u skupinama učenika, gdje umjetnost i kultura nisu bili samo uključeni u kurikulum, već su dodatno podvrgnuti određenoj vrsti "kulturne umjetnosti" iz različitih kulturnih institucija. Tako je došlo do partnerstva između škola i zajednica u području umjetnosti [1.]. Ovo istraživanje ne daje sve odgovore na pitanje zašto je umjetnost važna, ali potvrđuje ono što većina ljudi već zna da umjetnost daje važan doprinos pomaganju svim učenicima da postignu uspjeh u školi, na radnom mjestu i u životu [11.]. S jedne strane, govorimo o umjetničkom obrazovanju koje bi trebalo njegovati umjetnost (ljepota, kultura, život), podizati umjetnost (ljepota, kultura), podizati kroz umjetnost (ljepotu) i podizati je u umjetnosti [10.]. S druge strane, govorimo o kulturnom obrazovanju, koje kulturna pismenost predstavlja kao znanje, upravljanje i primjenu javnih i skrivenih pravila i konvencija prema kojima kulturni sustav djeluje [10.]. Što god smatrali umjetničkim i kulturnim obrazovanjem, zadatak oboje je senzibilizirati djecu u stvaranju osobnosti otvorenih umjetnosti u najširem smislu i percipirati i razumjeti lijepo, a s druge strane potaknuti ih da razviju vlastitu kreativnost [10.].

A upravo bi to trebao biti izazov nastave u nižim razredima osnovne škole. S jedne strane, stvorite "kulturnu umjetničku kupku" unutar učionice, koja bi trebala senzibilizirati učenike za ljepotu i pružiti im osnovu za vlastitu kreativnost.

2.DRAMATIZACIJA OD LISTANKE DO DRAMSKOG UPRIZORENJA

(Korelacija sa slovenskim jezikom u likovnoj umjetnosti, glazbenoj umjetnosti, znanosti i društvu.) Na temelju svih gore navedenih činjenica, zapitala sam se kako uspostaviti 'kulturno umjetničku kupku' unutar već postojećih smjernica i uputa, koje su u većoj ili manjoj mjeri uzete u obzir u razrednim lekcijama određenog razreda, sa spoznajom da se umjetnost i kulturno obrazovanje ne odnose samo na poučavanje umjetnosti, već na drugačiji način poučavanja iz drugih predmeta [10]. Postavila sam svoj cilj povezivanja određenih sadržaja učenja s međusektorskom osnovom uz pomoć kulture i umjetnosti, čime sam dodala "začin". Kao i kod začina u hrani i u ovom slučaju važna je prava mjera. Bez začina, hrana nije ukusna, ali ako dodate malo previše, može postati i blještava. Međutim, ne smijemo zaboraviti da "neobičnim" vezama stječemo nove kvalitetne i sinergijske učinke koji se ne mogu postići povezivanjem unutar određenog objekta. Elementi umjetnosti u razredu ili elementi umjetničke nastave također mogu privući one dijelove učenika koji inače nikada ne uspijevaju privući istinsko zanimanje za nastavno gradivo [10.]. Na satu slovenskog jezika željela sam istaknuti dramatizaciju u učionici, jer su istraživanja pokazala da se razvoj pismenosti intenzivirao kada su učenici mogli organizirati svoje omiljene priče. Drama je također pomogla motivirati učenje, a kada su učenici imali priliku sudjelovati u drami, njihovo cjelokupno razumijevanje priče poboljšalo se [11.]. Ali ovdje sam naišla na barijeru, jer neki učenici to nisu htjeli, bojali su se aktivno izvoditi. Zato sam došla na ideju da bi bilo zanimljivo upoznati razvoj filma, naučiti o optičkim igračkama i nemi film, a zatim polako nastaviti s kreativnim pokretom, radijskom igrom i završiti dramatičnim uprizorenjem.

2.1.Optička igračka

Prije svega, predstavila sam optičke igračke, koje su značajno pridonijele razvoju animiranog filma, jer stvaraju dojam pokreta nizom različitih slika koje se brzo igraju pred našim očima jedna po jedna. Takve optičke igračke su slikofrc ili listanka (flipbook), tavmatrop, zoetrop i druge. Odlučila sam se za listanko jer je vrlo pogodna i jednostavna za izradu. Igračka je dizajnirana kao mala knjižica s nekoliko listova zajedno (optimalan broj stranica je 30). Svaka stranica ima crtež ili fotografiju koja se malo razlikuje od prethodne. Učinak kretanja postiže se hvatanjem knjižice jednom rukom i brzom promjenom knjige palcem druge ruke [8.] (Slika 1.).

Slika 1:(mrežna slika; <https://www.metrolibrary.org/events/flip-book-animation-studio>).

Kako bi pomogli učenici dizajnirati malo drugačije slike, pomogli su si s prozorskim svjetlom. Listanka (flipbook) sa slikom bila je prekrivena praznim listom i, radi veće prozornosti, naslonjena na prozor. Tada su učenici stvorili malo drugačiju sliku. Ponavljali su se sve dok nisu imali ispunjenu knjižicu s nizom različitih sličica (Sl. 2).

Slika 2: Izrada lista (flipbook) pomoću prozorskog svjetla.

2.2. Nijemi film

Nakon toga uslijedio je razvoj filma prema najranijim filmovima, koji su bili crno-bijeli, kraći manje od minute, bez snimljenog zvuka i sastojali su se od jednog kadra sa stacionarnom kamerom. Odsutnost zvuka koji se naziva i nijemim filmovima, koji su također korišteni kao protuteža nedostatku zvuka, s naglašenim gestikulirajućim i naglašenim tretmanima lica. Uz pomoć poznavanja karakteristika malog filma, snimili smo mali crno-bijeli film po skupinama u učionici nakon prethodnog razgovora i grupne koordinacije, kojem smo dodali klavirsku glazbu u vrijeme instalacije (Sl. 3).

Slika 3: Nemi Film (Piko Dugočarapo posjećuju lopovi).

Pritom se pokazalo da su upravo učenici koji su izbjegavali igru, bili u filmu najveći entuzijasti.

2.3. Kreativni pokret

"Razvoj" filma tada se okrenuo kreativnom pokretu, koji se kao pristup učenju stavlja u koncept iskustvenog učenja, jer potiče aktivno senzualno ili emocionalno iskustvo učenika. Pritom kroz rješavanje problema u grupi i prijenosom iskustva na apstraktnu razinu stvara novo znanje koje ga odražava. Pokretom studenti ne samo da razvijaju psihomotorne vještine, jer kretanje utječe i na kognitivni i emocionalno-socijalni razvoj [7]. Kreativnim kretanjem skupine su riješile problem putujućih krumpirića na probavnom traktu (Slika 4).

Slika 4: Krumpirić zalijevan plinovitim sokovima putuju prema tankom crijevu.

2.4. Radio igra

U sljedećem koraku usredotočili smo se na glasovne i zvučne efekte. Nakon što su čuli radio igru i razgovarali i istražili zvučne efekte, učenici su stvorili vlastitu radijsku predstavu po skupinama i opremili je didaskalijama, koje su također uzete u obzir prilikom predstavljanja igre. U to su vrijeme učenici sjedili na stolovima okrenutim od grupe, predstavljajući radio igru iza leđa, a također su koristili razne predmete za zvučne efekte (slika 5).

Slika 5: Grupa predstavlja radio igru.

2.5. Dramatično uprizorenje

Kao posljednji korak uslijedilo je dramatično uprizorenje. Nakon čitanja odabranog dramskog teksta, intervjuiranja, otkrivanja nepoznanica, razmišljanja, propitivanja..., učenici su sastavili dramski tekst u grupama o odabranoj lektiri i dogovorili prezentaciju koja je izvedena prije cijelog razreda (Slika 7).

Slika 7: Skupina predstavlja Lijevi i desni klaun.

3.Zaključak

Potrebno je napisati da sam bila vođena neaktivnošću i intimnošću određenih učenika. Nakon čitanja stručne literature i nakon godina iskustva, napokon sam došla na ideju da na zanimljiv način pokušam steći na opušten, kreativan, autentičan, proširujući naše vidike i motivirajući čak i one učenike koji se u drami nisu osjećali ugodno i sretno. Prije nego što se svaka aktivnost promijenila, bila sam oprezna u predstavljanju problema, komplikacija. Prepustila sam učenicima da sami odluče kako razvijaju igru. U njemu su sudjelovali svi učenici po skupinama, a povremeno su bili podijeljeni na glumce i gledatelje. Nakon svake aktivnosti ili uprizorenja održan je intervju o idejama, uzrocima i učincima pojedinih postupaka i emocija. Svi učenici sudjelovali su u intervjuima, ali nisu kritizirali, već su samo dali svoje mišljenje i osjećaje. Rezultati su bili iznad očekivanja. Svi su učenici neizmjerljivo uživali tijekom raznih aktivnosti, stječuci motivaciju i opuštanje, jer su na završnoj drami koja se odigrala svi bili aktivni. Osim toga, u daljnje dramske predstave tijekom ostatka školske godine (kazališne i filmske predstave) učenici su bili uključeni i kao aktivni promatrači specifičnosti i detalja, jer su bili dobro „obrazovani“. Pritom su razvili kritičko razmišljanje i, sve u svemu, dobru mjeru kreativnosti.

4.Literatura

- [1.]Bowen, D. H., Kisida B.(2019): Arts education partnerships: Sources of harmony and dissonance with cultural institutions' collaborative efforts.
- [2.]Bowen, D. H., Greene, J. P. and Kisida, B. (2014): Learning to think critically: A Visual Art Experiment.
- [3.]Bowen, D.H., Kisida B. (2019): Investigating Causal Effects of Arts Education Experiences: Experimental Evidence from Houston's Arts Access Initiative; Houston Education Research Consortium.
- [4.]Bucik, N. (2011): Kulturno-umetnostna vzgoja : Priročnik s primeri dobre prakse iz vrtcev, osnovnih in srednjih šol - dopolnjena spletna različica URL: <http://www.zrss.si/kulturnoumetnostnavzgoja/publikacija.pdf> (1.8.2022)
- [5.]Državne smernice za kulturno-umetnostno vzgojo v vzgoji in izobraževanju (2009).
- [6.]Eisner, E. (2002): The arts and the creation of mind.
- [7.]Geršak, V. (2016): Ustvarjalni gib kot celostni učni pristop v osnovni šoli – doktorska dizertacija.
- [8.]Goetz A. [et al] (2016): Animirajmo! PRIROČNIK ZA ANIMIRANI FILM V VRTCIH IN ŠOLAH.
- [9.]Karim, S. (2011): Velike umetnine za male umetnike.
- [10.]Požar Matijašič, N.; Bucik, N. (2008): Kultura in umetnost v izobraževanju - popotnica 21. stoletja; Predstavitev različnih pogledov o umetnostni in kulturni vzgoji v izobraževanju.
- [11.]Priročnik o kulturni zavesti in izražanju: Evropska unija, 2016.
- [12.]Road Map for Arts Education The World Conference on Arts Education: Building Creative Capacities for the 21st Century; UNESCO, 2006.
- [13.]Ruppert, S. S. (2006): Critical evidence: How the arts benefit student achievement.

Stručni rad

AKCIJSKI PLAN ZA POSTUPANJE S DROGAMA U SREDNJOJ ŠKOLI

Petra Pernat

Srednja zdravstvena in kozmetična šola Maribor

Sažetak

Tijekom adolescencije povećavaju se različita rizična ponašanja, kao što su početak uzimanja psihoaktivnih tvari, nezaštićeni seks, asocijalno ponašanje jer je adolescencija razdoblje razvojnih promjena, kako društvenih tako i bioloških. Na korištenje psihoaktivnih tvari od strane adolescenata utječe međudjelovanje niza različitih iskustava i čimbenika, kao što su individualne karakteristike pojedinaca, kao i obiteljsko, društveno i fizičko okruženje. U članku su prikazani uzroci i posljedice zlouporabe droga među mladima i plan postupanja zaposlenika u slučaju, da se kod učenika primjećuju znakovi konzumacije psihoaktivnih tvari.

Ključne riječi: adolescent, droga, posljedice, uzroci uzimanja.

1.Uvod

Droga je riječ, koja u današnje vrijeme za mnoge ljude, ima tjeskobnu i morbidnu konotaciju. Mnogi razmišljaju o učincima, koje droga izaziva i kakve posljedice ostavlja na čovjeka. Najosjetljivija skupina ljudi, koja je najizloženija drogama, konzumaciji i posljedicama droga, su djeca i adolescenti čija konzumacija droga ima posljedice na normalan razvoj, obrazovanje i zdravu integraciju u društvo [1]. Adolescencija je obilježena brojnim promjenama i razvojnim zadaćama, karakterizirana visokom razinom emocionalnosti, impulzivnosti i rizika, tek razvijajućim procesom samokontrole i kontrole emocija. U tom razdoblju vidljivi su i učinci ponašanja vezanih uz rizična ponašanja i postoji dovoljno razloga, da se mladi ljudi drogiraju u želji, da se osjećaju bolje, dok traže svoje mjesto ili čak iz dosade [2].

2.Uzroci zlouporabe droga

Droge imaju ugodan osjećaj u percepciji zadovoljstva, zato ih ljudi i uzimaju i upravo su zato toliko opasne. Većina korisnika, posebno mladi ljudi, počinje koristiti ili eksperimentiraju s drogama jer su sigurni, da o njima neće postati ovisni. Mnogo je razloga i čimbenika rizika, zbog kojih tinejdžeri počnu koristiti i zlouporabiti droge [2]. Jedan od preventivnih razloga je zdrav način života koji mladi vode, npr. bavljenje hobijima, sportom, kreativnim bavljenjem itd. Adolescenti koji slobodno vrijeme provode aktivno i kreativno, imaju manje šanse, da piju alkohol ili druge droge, od onih koji slobodno vrijeme provode uz TV, igrajući se s računalom, dosađujući se, lutajući ili odlazeći u kafiće. Jedan od razloga je laka i brza dostupnost različite droge [2]. Mladi počinju pušiti duhan zbog primjera roditelja ili vršnjačkog društva, pogotovo ako im pušenje u njemu daje veći ugled i status. Adolescenti razumno znaju, da je alkohol štetan, ali to ne utječe na njihove mišljenje o vlastitom pijenju. Razlozi za pijenje alkoholnih pića i korištenje drugih droga su zabava, veća hrabrost i samopouzdanje, stvaranje ugodne atmosfere, zaboravljanje problema u školi, prevladavanje tjeskobe, prilagođavanje društvu i lakše sklapanje poznanstava [4].

3.Posljedice upotrebe droga

Posljedice uporabe droga vidljive su u tjelesnom, mentalnom i socijalnom razvoju adolescenata. Općenito, postoje mnogi zdravstveni i socijalni problemi, koji dolaze sa zlouporabom droga. Ozbiljnost različitih učinaka, koje izazivaju droga, ovisi o [2]:

- individualne karakteristike: dob, spol, mentalno zdravlje, prethodna medicinska stanja;
- farmakološka svojstva droga: veličina doza, čistoća droga, način primjene droga;
- situacije: korištenje na zabavi, korištenje tijekom voziti auto;
- miješanje s drugim drogama: alkohol, kanabis;
- tolerancija: ovisnost o drogi.

Dva najkarakterističnija i najčešća znaka uzimanja raznih droga su [2]:

- promjena raspoloženja: pretjerana vedrina, euforija, naglašeno izražavanje zadovoljstva i nerealni optimizam. Ovi se znakovi obično pojavljuju kada mnoge droge počnu djelovati;
- promjena ponašanja: stanje hiperaktivnosti, glasnosti i nekritičnosti. Alkohol u početku djeluje stimulatивно na aktivnost korisnika, kanabis izaziva beskrajne intelektualne razgovore, sedativi izazivaju pasivnost, pospanost, halucinogeni izazivaju promjene u percepciji.

Zlouporaba droga ostavlja fizičke i psihičke posljedice na pojedinca, a razdoblje adolescencije najrizičnije je za razvoj psihotičnih poremećaja zbog burnih neurobioloških promjena. Pušenje kanabisa ili sintetičkih kanabinoida može značajno povećati rizik od razvoja psihotičnih poremećaja. Konzumacija droga kod adolescenata predviđa veliki depresivni poremećaj, anksiozni poremećaj i antisocijalno ponašanje adolescenata [3].

4. Akcijski plan ponašanja zaposlenika

U školi imamo napisan plan postupanja zaposlenika u slučaju, da se kod učenika primijeti znakovi uporabe psihoaktivnih tvari.

Akcijski plan:

1. Kada stručni djelatnik kod učenika primijeti znakove alkoholiziranosti ili konzumiranja drugih psihoaktivnih tvari, dovodi učenika u školsku savjetovalište.

2. Stručni djelatnik pozove roditelje učenika izravno iz ureda savjetodavne službe, govori im, da je primijetio sljedeće znakove - npr. miris alkohola, problemi s govorom, crvene oči, učenik spava tijekom nastave i čudno se ponaša i da trebaju doći u školu.

Kada roditelj dođe po učenika, savjetujemo mu, da učenika izravno testira na alkohol i druge droge (test se može kupiti u ljekarni ili otići u Dom zdravlja na testiranje).

3. Stručni djelatnik i savjetodavna djelatnica sastavljaju zapisnik o događaju i o događaju obavještavaju razrednika i predaju mu ga.

4. Razrednik poziva roditelje i učenika na razgovor u vezi izricanja odgojne mjere (uvjetno isključenje).

5. Na razgovoru s učenikom i roditeljem:

- obavijestimo ih sa izrečenu odgojnu mjeru uvjetnog isključenja (u slučaju da učenik ili roditelji negiraju konzumaciju psihoaktivnih tvari, dužni su priložiti dokaz – rezultat testa, iz kojeg je vidljivo, kada je test položen);

- upućujemo ih u Centar za prevenciju ovisnosti o drogama ili nazovemo tijekom sastanka i dogovorimo prvi termin za razgovor (iz Centra za prevenciju ovisnosti o drogama putem telefona obavještavaju školu, da li je učenik došao na termin s roditeljima);

- tijekom razgovora dogovaramo se za uključivanje učenika u savjetovalište (roditelji odmah potpisuju suglasnost, učenik dobiva termin);

Savjetodavna djelatnica i razrednik prate učenika: kako mu je u školi i jesu li bili na dogovorenom terminu u Centru za prevenciju ovisnosti o drogama. Nakon tri tjedna savjetodavna djelatnica i razrednik ocjenjuju uspjeh učenika i u slučaju daljnjih problema (ocjene, izostanci, sumnja na daljnje uzimanje psihoaktivnih tvari) pozivaju roditelje i učenika na razgovor sa ravnateljico.

5. Zaključak

Škola je važna kao društveno i obrazovno okruženje, koje utječe na karijeru, na zdravlje i dobrobit mlade osobe. Povezanost škole s obitelji, vršnjacima i zajednicom, kao i pozitivna socijalizacijska iskustva, djeluju kao zaštitni faktor protiv uporabe psihoaktivnih tvari. Na temelju napisane sheme više puta smo djelovali u školi, a iz iskustva možemo reći da smo već pomogli mnogim učenicima na način, da su prestali s eksperimentiranjem s nedozvoljenim supstancama i da su uspješno završili školovanje. Roditelji su pozitivno prihvatili način postupanja i bili su zahvalni što smo i njima pomogli u ovakvim situacijama, jer ni sami nemaju znanja kako pomoći mladoj osobi u takvim slučajevima.

6. Literatura

[1] Kanduč, Z. (2006). Droge in zasvojenosti: opora ali ovira delovanje postmoderne družbe.

Dostupno na: https://www.policija.si/images/stories/Publikacije/RKK/PDF/2006/02/RKK2006-02_ZoranKanduc_DrogeInZasvojenosti.pdf. (12.12.2022)

[2] Kastelic, A. in Mikulan, M. (2004). Mladostnik in droga: Priročnik za starše in učitelje. Ljubljana.

[3] Kumperščak, H.G. (2015). Psihotične motnje v adolescenci in njihova povezava z uživanjem prepovedanih drog. Dostupno na: <https://www.sfd.si/vestnik/farmaceutski-vestnik-stevilka-2-2015/>. (12.12.2022)

[4] Ramovš, J. in Ramovš K. (2010). Preprečevanje omamljanja in zasvojenosti. Priročnik za učitelje in vzgojitelje. Ljubljana. Dostupno na: http://www.inst-antontrstenjaka.si/repository/datoteke/projekti/lepo_je_zivet/ucitelji-prirocnik.pdf. (12.12.2022)

Stručni rad

VRŠNJAČKO POSREDOVANJE U SPOROVIMA

Petra Pernat

Srednja zdravstvena in kozmetična šola Maribor

Sažetak

Sukob je sastavni dio života, a sukob je rezultat različitosti naših misli, stavova, uvjerenja, percepcija, našeg društvenog sustava i strukture. Adolescenti tijekom adolescencije imaju mnogo prilika za razvoj svojih komunikacijskih vještina u međuljudskim odnosima, ali potrebna im je pomoć odraslih. Odrasli su ti koji mladima moraju dati primjer komunikacijskih vještina. U članku je prikazan pojam sukoba i odgovora na njega, pojam medijacije i primjer radionice, koju je moguće provesti sa učenicima i naučiti ih vještinama učinkovitog rješavanja sukoba.

Ključne riječi: primjer radionice, sukob, vršnjačka medijacija.

1.Uvod

Sukobi i razmirice sastavni su dio života, jer svatko od nas stvara svoje mišljenje, ima svoj pogled na svijet i svoje vrijednosti i uvjerenja. Stoga se u sukobu često pojavljuju perceptivna iskrivljenja zbog kojih ponašanje sugovornika vidimo u iskrivljenom obliku. Potrebno je shvatiti, da nisu sukobi krivi za nesuglasice, razvode, svađe, već je uzrok tome zapravo nesposobnost konstruktivnog ili neučinkovito rješenje samo ovih. Tijekom socijalizacije mladi ljudi imaju mnogo prilika za razvoj svojih interpersonalnih vještina, a ponekad im je potrebna i pomoć. Odrasli su ti, koji djeci i adolescentima moraju dati primjer komunikacijskih vještina. U školi su to učitelji i drugi stručni djelatnici škole [2].

2.Sukob i odgovori na sukob

Sukob je rezultat različitosti naših misli, stavova, uvjerenja, percepcija, našeg društvenog sustava i strukture. Sukob shvaćamo kao stanje sukobljenih tendencija u sustavu, kako u pojedincu, tako i između ljudi unutar određene zajednice ili između skupina, koje su dio veće zajednice [1]. Konflikti su sastavni dio borbe za središnje mjesto u vezi (tko je važniji u vezi), pojavljuju se u težnji za sigurnošću i izvjesnošću (kako se osjećati sigurno u vezi), uključeni su u borbu za dominaciju (tko dominira u vezi) i za osobni integritet u vezi (kako zadržati sebe u vezi). Konflikt nastaje kad god želje, očekivanja, potrebe, stavovi, mišljenja dviju (ili više) osoba u komunikacijskom odnosu nisu kompatibilni [3].

Sukobi se dijele prema broju uključenih osoba [3]:

- sukobi u skupini - sukobi oko statusa, moći, sukobi interesa, zbog vizije i misije grupe, sukobi zbog poslušnosti i odanosti, zbog načina upravljanja ili raspodjele dobara, sukobi zbog važnosti;
- međuljudski sukobi - sukobi vrijednosnih sustava, motivacijski i emocionalni sukobi; sukobi između različitih definicija stvarnosti;
- unutarnji sukobi pojedinca - intrapersonalni sukobi - sukobi između želje i zabrane, između pristanka i straha od kazne, između želje i mogućnosti, sukobi između različitih želja.

Također razlikujemo konstruktivne i destruktivne sukobe [3]:

- konstruktivni sukobi - prilikom rješavanja sukoba fokusiramo se na interese i želje uključenih - poštujemo potrebe pojedinca za slobodom, moći i dostojanstvom. Sudionici sukoba odlučuju se na principu prilagodljivosti s ciljem postizanja rješenja, koje je obostrano prihvatljivo;
- nekonstruktivni sukobi – sukob je usmjeren na uskraćivanje ili potiskivanje psihičkih potreba drugih; cilj rješavanja sukoba je očuvanje osobne moći i vlastitog ugleda.

Na sukobe možemo odgovoriti na tri načina [2]:

- meki odgovor - meki odgovori na sukob uključuju izbjegavanje. Ljudi izbjegavaju sukob povlačenjem iz situacije, ignoriranjem problema.
- tvrđi odgovor - tvrđi odgovori na sukob uključuju konfrontaciju. Konfrontacija znači, da osoba izražava ljutnju, verbalnu ili fizičku prijetnju. Ove radnje ukazuju na situaciju pobjede i gubitka, što znači, da jedna osoba mora pobijediti, a druga izgubiti u sukobu.
- principijelan odgovor – principijelni odgovor uključuje komunikaciju. Komunikacija znači suradnju i stvara situaciju, u kojoj svi pobjeđuju, što znači da ljudi ispunjavaju svoje potrebe i da ništa nije izgubljeno.

3.Međuvršnjačka medijacija

Medijacija je proces u kojem treća neutralna osoba (medijator) pomaže dvjema stranama u sporu razjasniti nesporazum i pronaći rješenje. Medijacija je pristup rješavanju sukoba, u kojem se stranama u sporu daje prilika, da se sastanu licem u lice i razgovaraju bez prekida, tako da svaka strana u sporu može opisati svoje stajalište o predmetu. Nakon definiranja problema, sukobljene strane formuliraju rješenja, u kojima svi pobjeđuju i odabiru rješenje koje će zadovoljiti obje strane. U tome im pomaže posrednik, koji je neutralna treća strana. Ako medijaciju provode međuvršnjaci, naziva se međuvršnjačka medijacija [2].

Osobine vršnjačkog medijatora su nepristranost (neutralan i objektivan), empatičan slušatelj (vješto slušanje s ciljem razumijevanja što svaka strana misli i osjeća), poštovanje (sposoban uvažavati i

razumjeti obje strane bez predrasuda), vrijedan povjerenja (ne raspravlja s vršnjacima i ne nameće rješenja), pomaže ljudima u suradnji (odgovoran za postupak posredovanja, ali ne i za rješenje posredovanja). Osnovne tehnike, kojima se medijator služi u provođenju medijacije, su [2]:

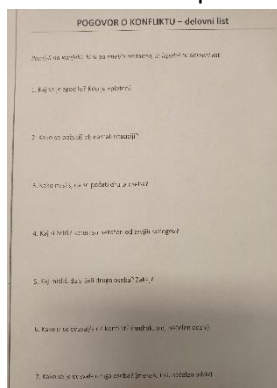
- aktivno slušanje - pažljivo i empatijsko slušanje;
- zrcaljenje – znači sažimanje misli s ciljem provjere jesmo li dobro razumjeli govornika i dopuštamo govorniku, da čuje što je rekao i da to potvrdi ili ispravi;
- sažimanje – odnosi se na isticanje ključnih elemenata onoga što je rečeno, uključujući zajedničke točke i razlike između sudionika;
- provjera - označava isticanje različitih rješenja, koja su iznesena tijekom medijacije.

3.1.Primjer radionice

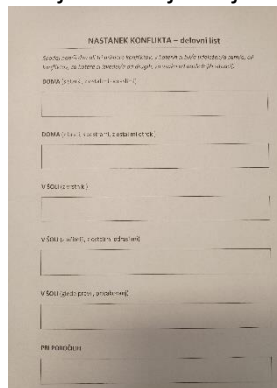
S učenicima je bila održana radionica Vršnjačko posredovanje u sporovima. U grupi je bilo 10 učenika.

Tijek i ciljevi radionice:

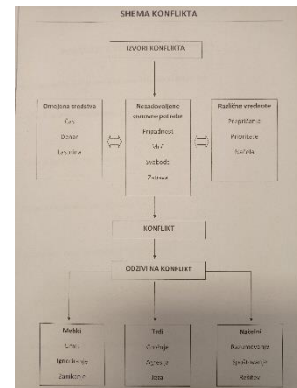
- 1.Učenici uče o sukobu, njegovoj pozadini i odgovoru na sukob. Radni listovi prikazani na slici 1, slici 2 i slici 3 koriste se za raspravu i olakšavanje razumijevanja koncepta sukoba.

Slika 1. Razgovor o sukobu

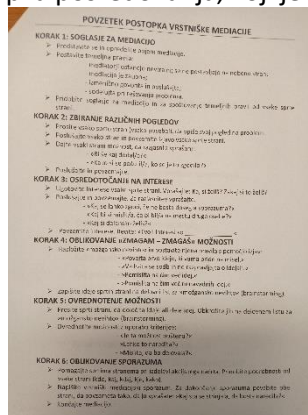

Slika 2. Nastanak sukoba

Slika 3. Shema sukoba

- 2.Uče što je medijacija, načela medijacije i ulogu medijatora.
- 3.Uče o procesu provođenja medijacije i uz pomoć igre uloga provode postupak medijacije. U tome im pomaže radni list s opisom postupka posredovanja, koji je prikazan na slici 4.

Slika 4. Postupak medijacije

- 4.Evaluacija radionice – što su naučili i što će moći koristiti.

4. Zaključak

Kako bi mladi lakše prešli u odraslu dob, potrebno je steći određene životne vještine, a ključne su upravo vještine konstruktivnog upravljanja sukobima. Kvalitetna međuljudska komunikacija vrlo je važna za razvoj dobrih međuljudskih odnosa, koji su ključ popularnosti među vršnjacima i dobre slike o sebi. Potrebno je biti svjestan, da u ovom burnom razdoblju odrastanja i traženja vlastitog identiteta i najmanji sukob među tinejdžerima može postati pitanje života i smrti. Svaki nastavnik, koji pazi na interakciju među učenicima može, se svakodnevno susresti s sukobima između učenika. No, nije dovoljno pomoći učenicima, da sami riješe svoje sukobe, već ih moramo poučavati kroz razgovor određenim tehnikama i osobnim primjerom komunikacijskih vještina.

5. Literatura

[1] Iršič, M. (2010). Mediacija. Zavod Rakmo.

[2] Prgić, J. (2010). Šolska in vrstniška mediacija. Svetovalni-izobraževalni center MI.

[3] Selič, P. (2012). reševanje konfliktov – veščine v medosebnih odnosih za dobro (so)delovanje. Dostupno na: https://www.mf.uni-lj.si/application/files/9315/3843/3893/5_selic.pdf (23.12.2022).

Stručni rad

PRIMJER DOBRE PRAKSE U RADU S DAROVITIM UČENICIMA

Petra Pernat

Srednja zdravstvena in kozmetična šola Maribor

Sažetak

Nadareni učenici su oni učenici koji pokazuju visoko iznadprosječne sposobnosti razmišljanja ili iznimna postignuća u pojedinim područjima studija, u umjetnosti ili sportu. Ovim učenicima škola osigurava primjerene uvjete za odgoj i obrazovanje prilagođavanjem sadržaja, metoda i oblika rada i sa omogućavanjem sudjelovanja u dodatnoj nastavi, drugim oblicima individualne i grupne pomoći i drugim oblicima rada. U članku je prikazan primjer dobre prakse suradnje triju različitih škola, i to Srednje medicinske i kozmetičke škole Maribor, Srednje medicinske i kozmetičke škole Ljubljana i Srednje medicinske i kozmetičke škole Celje u području rada s talentiranim učenicima. Prikazane su aktivnosti, kampovi i radionice koje provode pojedine škole.

Ključne riječi: daroviti učenici, kamp za darovite, suradnja srednjih škola.

1.Uvod

Sustavni i planski rad s darovitim učenicima u srednjim školama započeo je uvođenjem koncepta odgojno-obrazovnog rada s darovitim učenicima u srednjim školama nakon 2010. godine. U projektu zajedničke suradnje na području rada s talentiranim učenicima udružile su se tri škole i to Srednja medicinska i kozmetička škola Maribor, Srednja medicinska i kozmetička škola Ljubljana i Srednja medicinska i kozmetička škola Celje. Suradnja među školama prerasla je u kvalitetnu suradnju u planiranju, organizaciji i izvedbi događanja, koja je imala efekte na tri razine: iz perspektive učenika kao iznimno iskustvo, iz perspektive koordinatora i mentora kao prilika za razmjenu iskustava s kolegama i upoznati učenike izvan uobičajenog školskog prostora, iz perspektive škole kao prilike za transformaciju svakodnevnog života škole i podizanje kvalitete njezina rada.

2.Definicija pojma darovitosti u školi

Važnost uključivanja i obrazovanja darovite djece u različite školske i izvannastavne aktivnosti predstavlja vodeći obrazovni smjer suvremene škole. Ovdje je važno naglasiti, da se ne radi o individualnoj koristi, koju bi samo škola imala od darovitog djeteta, već i o široj društvenoj koristi; takva djeca mogu predstavljati snažan društveni, kulturni, intelektualni i ekonomski kapital [1].

U skladu s međunarodnim trendovima, 2011. godine u Sloveniji smo donijeli zakonsku odluku kojom se nadareni učenici definiraju kao samostalna skupina učenika, koja se tretira neovisno o drugim skupinama učenika s posebnim potrebama, na sljedeći način: „Nadareni učenici su učenici koji pokazuju visoko iznadprosječne vještine razmišljanja ili iznimna postignuća u pojedinim područjima učenja, u umjetnosti ili sportu. Škola ovim učenicima osigurava primjerene uvjete za odgoj i obrazovanje prilagođavanjem sadržaja, metoda i oblika rada i sa omogućavanjem uključivanja u dodatnu nastavu, druge oblike individualne i skupne pomoći i druge oblike rada“ [3]. Temeljni cilj identifikacije i rada s darovitom djecom je prilagoditi odgojno-obrazovni proces potrebama darovite djece i brinuti o njihovom ukupnom osobnom razvoju kako bi što bolje razvijali i ostvarivali svoje sposobnosti i potencijale. U većini europskih zemalja, prema dokumentu Gifted Learner: A Survey of Educational Policy and Provision, u procesu identifikacije darovitih učenika dominiraju sljedeći izvori: mišljenja učitelja, roditelja, zajednice, evaluacija nastavnika, evaluacija škole, znanje testovi i drugi testovi, testovi intelektualnih sposobnosti, testovi kreativnosti, evaluacije školskog psihologa i rada učenika u okviru nastave [2]. Programski dokument „Operacionalizacija pojma: odgojno-obrazovni rad s darovitim učenicima u srednjoškolskom obrazovanju“ predviđa tri načina otkrivanja darovitih učenika u srednjoj školi. Prema prvom načinu, kao polazište se prihvaća potpisano izvješće osnovne škole o učenikovim mogućnostima i dosadašnjim postignućima, ako je učenik već u osnovnoj školi identificiran kao darovit. Drugi je način sličan onom u osnovnoj školi, ali s tom razlikom što natprosječan rezultat prema profesorovoj procjeni nadarenosti učenika na temelju instrumenta vrednovanja (ljestvice ocjenjivanja za različita područja za srednje škole) nije dovoljan za identifikaciju. Učenik mora postići traženi natprosječni rezultat (top 10%) na temelju testa sposobnosti (WISC – Wechslerova ljestvica inteligencije za djecu ili RPM – Ravenove progresivne matrice) ili testa kreativnosti (TTCT – Torrance Tests of Creative thinking). Prema trećoj metodi darovitost se potvrđuje na temelju postignuća učenika. Učenik mora ostvariti prva tri mjesta na državnoj razini ili zlatnu nagradu za određeno predmetno područje ili se plasirati na međunarodno natjecanje. Konačnu ocjenu nadarenosti učenika potvrđuje odjelno nastavničko vijeće u suradnji sa školskom savjetodavnom službom. U posljednjem koraku procesa identifikacije bilo kojom metodom dobiva se mišljenje učenika i roditelja o nadarenosti učenika [4].

3.Primjeri dobre prakse suradnje škola

Kako bismo rad s talentiranim učenicima učinili raznovrsnijim i što više potaknuli razvoj njihovih potencijala na socijalnom i komunikacijskom planu, došli smo na ideju suradnje sa drugim medicinskim školama u Sloveniji. Tako smo pozvali Srednju medicinsku i kozmetičku školu Ljubljana i Srednju medicinsku i kozmetičku školu Celje, da sudjeluju i tako smo zajedno razvili mogućnost rada sa školskim razmjenama i kampovima za darovite.

3.1. Kamp za nadarene učenike u Mariborskom gorju

Srednja medicinska i kozmetička škola Maribor bila je organizator prvog zajedničkog trodnevnog kampa, koji se održao u ČŠOD Planinka na Pohorju. Iz svake škole bilo je prisutno 15 učenika i 2 mentora, a pozvani su i nositelji sadržaja.

Tijek aktivnosti:

1. dan:

- dolazak učenika navedenih škola i obilazak Maribora. Nakon obilaska otišli smo na Pohorje,
- predavanje Franca Prosnika "Biti talentiran - moje prednosti",
- vođenje radionica pod nazivom „Upoznajmo se i iznesemo svoja očekivanja“.

2. dan:

- provedba tri radionice: "Što je život - interaktivna radionica s izradom performansa", "Osjećajmo kroz boje i oblike" i "Vršnjačka intervencija u konfliktnim situacijama",
- društvena večer uz noćno planinarenje i promatranje astronomije.

3. dan:

- izvedba završne radionice: „Refleksija rada i blagostanja i priprema prezentacije“,
- zajedničko predstavljanje rada i dojmova (evaluacija kampa).

3.2. Kamp za nadarene u Ptuj

Srednja medicinska i kozmetička škola Celje organizirala je kamp za sve tri škole u ČŠOD Kurent u Ptuj. Kampu je prisustvovalo 15 učenika iz svake škole i dva mentora iz svake škole.

Tijek aktivnosti:

1. dan:

- dolazak učenika i mentora u Ptuj,
- uvodna radionica „Upoznavanje i očekivanja“,
- razgled grada Ptuja.

2. dan:

- provedba četiri radionice: "Team building", "Opuštanje i stres", "Uđi u tuđe cipele" i "Šareni svijet",
- kupanje u termama.

3. dan:

- šetnja s vodičem do Ptujskog jezera,
- provedba završne radionice „Odrasli i dobrobiti u kampu“,
- zajedničko iznošenje dojmova (završna ocjena).

3.3. Kamp za nadarene učenike u Kranjskoj Gori

Srednja medicinska i kozmetička škola Ljubljana organizirala je kamp za sve tri škole u ČŠOD-u u Kranjskoj Gori. U pet dana u projekt „Zdrav život“ bilo je uključeno 36 talentiranih učenika.

Cilj Projektnog tjedna „Zdrav život“ bio je upoznati učenike sa razumijevanjem važnosti dobrog tjelesnog i psihičkog zdravlja i stjecanje znanja, vještina i sposobnosti kako to zdravlje postići i održati. Svaka skupina učenika dobila je određeni istraživački zadatak, a teme istraživačkih zadataka bile su: utjecaj nordijskog hodanja na funkcioniranje ljudskog organizma, sigurno u prirodi, hodanje kao osnova ljudskog kretanja - polazište za planinarenje i planinarenje u Karavankama i Julijskim Alpama, važnost zaštite okoliša za zdrav način života čovjeka - rezervat prirode Zelenci, važnost zaštite okoliša za zdrav način života - Nacionalni park Triglav, odmor i opuštanje.

Tijek aktivnosti:

- učenici su u poslijepodnevnom satima pisali svoje istraživačke radove, a prijepodneva su bila posvećena sportskim aktivnostima,
- svaka grupa učenika predstavila je svoj istraživački rad u obliku postera ili power point prezentacije,
- jedna grupa učenika izradila je bilten i video zapis paralelno s tijekom kampa.

4. Zaključak

Suradnja i iskustvo navedenih škola u radu s nadarenim učenicima pokazalo je, da sustavan rad i integracija daje učinke na različitim razinama. Upravo su suradnjom mentori dodatno potaknuti na

planiranje novih i drugačijih oblika rada s mladima. U aktivnostima su učenici upoznali nove pristupe učenju i metode rada, stekli nove vještine i znanja, ostvarili nove kontakte, upoznali nova mjesta i znamenitosti i bili sportski aktivni.

5. Literatura

- [1] Juriševič, M. (2011). Nadarjeni učenici v osnovni in srednji šoli. Nacionalna strokovna skupina za pripravo Bele knjige o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji. Dostupno na: http://pefprints.pef.uni-lj.si/1195/1/bela_knjiga_2011.pdf (20.12.2022)
- [2] Juriševič, M. (2012). Nadarjeni učenici v slovenski šoli. Ljubljana: Pedagoška fakulteta
- [3] Zakon o osnovni šoli (2011). Uradni list RS, št. 87. Dostupno na: <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2011-01-3727?sop=2011-01-3727> (20.12.2022)
- [4] Žagar, D., Bezić, T., Ažman, T., Dominko, M., Kirbiš, M., Hvastja, D., Lončarič, V., Rostohar, G., Zorko, S. (2007). Operacionalizacija Koncepta: vzgojno-izobraževalno delo z nadarjenimi dijaki v srednjem izobraževanju. Dostupno na: http://eportal.mss.edus.si/msswww/programi2017/programi/media/pdf/koncept_viz_nad_srednje_marec_07.pdf (20.12.2022)

Stručni rad

UPOTREBA PAMETNOG TELEFONA KAO NASTAVNOG SREDSTVA KOD UČENJA STRANOG JEZIKA

Jana Hercog

Srednja zdravstvena in kozmetična šola Maribor

Sažetak

U posljednjim godinama očekuje se da će sve više učenika upotrebljavati uređaje sa ekranima na svim područjima života, naročito djeca i učenici u srednjim školama. U školama pokušavamo ograničiti upotrebu mobilnih telefona jer njih upotreba negativno utiče na koncentraciju i proces učenja. A zagovornici te upotrebe mišljenja su da ograničavanje pravi upotrebu još interesantniju. Međutim postoji smisao u korištenju medija u sistemu obrazovanja, jer nam ovi mediji nude online rječnike i mnogobrojne aplikacije za učenje stranih jezika. Naravno treba imati u vidu da se mobitel upotrebljava u pravom smislu i da se razrade pravila. Upotreba digitalnih medija je nužno potrebna, jer je moguća prilagodba individualnim potrebama i talentima učenika.

Ključne riječi: aplikacija, online rječnik, digitalni mediji, internet

1. UVOD

Za najveći broj tinejdžera više nema života bez mobilnog telefona. 75% tinejdžera prvi pametni telefon dobije između 10 i 11 godine. Između 12 i 18 godine već skoro 100% tinejdžera ima vlastiti pametni telefon. Mobitel je neizostavan suputnik tinejdžera i njegova osobita funkcija nije više samo telefoniranje i pisanje poruka. [1] U svakoj generaciji postoje različite tehnike međusobne komunikacije. Preporučuje se da nastavnik kod nastave upotrebljava trenutno najpopularniju i najnoviju. Nastavnik mora dakako slušati savijete stručnjaka. [2]

2. POZITIVNE I NEGATIVNE STRANE UPOTREBE PAMETNOG TELEFONA KOD NASTAVE

Dali ima smisla pametne telefone isključiti iz nastave? Dali nije zadatak škole poticanje djece i mladih za poštivanje takozvane online etike, pravila lijepog ponašanja na internetu kao i kod upotrebe mobilnih uređaja? Koji su razlozi za i protiv upotrebe ekrana kod nastave?

Argumenti **protiv** upotrebe pametnih uređaja kod nastave:

- Smanjivanje koncentracije: učenici su u iskušenju upotrebe telefona u privatne svrhe.
- Učenici prate telefon i ne izlaganje nastavnika.
- Nadzor nastavnika dali učenici upotrebljavaju telefon za rješavanje zadataka je ograničen.
- Smanjenje međusobne komunikacije, jer učenici komuniciraju isključivo mobitelom.
- Smanjena je upotreba drugih resursa za učenje zbog fokusa isključivo na mobitel.
- Mladi više ne rješavaju probleme i ne razmišljaju samostalno; mobitel ima odgovor na sve.
- Raditi s pametnim telefonom uzima puno vremena zbog čega različiti programi otežavaju brzu obradu nastavnog materijala.
- Učenici bez pametnog telefona ili sa mobitelom manjeg kvaliteta mogu postati žrtve mobinga.
- Ovisnost o ekranu je sve veća jer mladi čitavo vrijeme upotrebljavaju te uređaje i sve bliže su opasnosti od ovisnosti o ekranu.
- U vid moramo uzeti i zaštitu osobnih podataka – puno besplatnih aplikacija koristi osobne podatke.[3]

Argumenti **za** upotrebu pametnih uređaja kod nastave:

- Nastava kao igra: učenik uopće ne primijeti da je to neizravno učenje.
- Raznolikost nastave zbog neograničenih mogućnosti pametnih uređaja.
- Upotreba online igara (npr. Kahoot) za motivaciju učenika i učvršćivanje materije.
- Brzo dođemo do informacije (kao upotreba online rječnika).
- Pametni telefoni su cjenovno ugodno i brzo rješenje za učenje stranih jezika jer su računari u informatičkoj učionici vremenski ograničeni.
- Obrada aktualnih tema - s udžbenicima to nije moguće.
- Digitalni mediji omogućavaju holistički tretman tema sa različitih perspektiva.
- Mobilni telefoni su na stolu i omogućavaju nastavniku kontrolu njihovog korištenja.

Zaključujem s idejom da ima upotreba pametnih uređaja, naročito kod učenja stranih jezika mnogo pozitivnih strana i zbog toga njihovo uključivanje u proces nastave ima

smisla. Međutim predispozicija za njihovu upotrebu je svakako da se definiraju pravila kojih se učenici trebaju 100% pridržavati. A ta su:

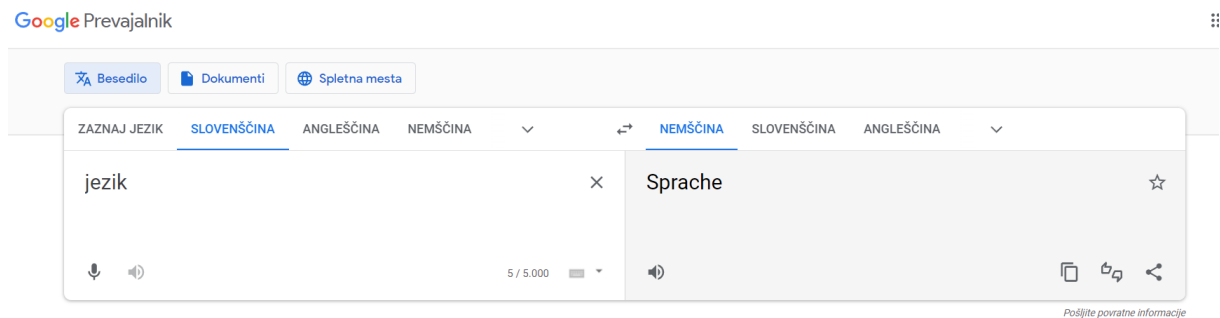
- Gdje treba da se mobitel nalazi (na stolu, u torbi, u džepu,...)?
- Koje aplikacije dozvoljeno je za vrijeme nastave upotrebljavati i koje ne?
- Dali je za vrijeme nastave dozvoljeno snimanje i fotografiranje?
- Koji online rječnici se smiju upotrebljavati?
- Tko i kada će ova pravila provjeravati?
- Kakve su posljedice u slučaju prijestupa?

Uz jasno definirane granice neće dolaziti do zlouporabe.

3. UPOTREBA ONLINE RIJEČNIKA KOD NASTAVE STRANOG JEZIKA

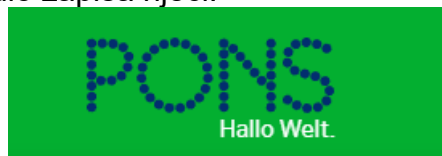
Upotreba online rječnika učenike brzo informira ali nije zamjena za rječnik u obliku knjige. Uz njihovu pomoć učenici mogu kritično procijeniti koji online rječnici prikladni su za njihovo kućno upotrebu.

Kod učenja njemačkog jezika učenicima savjetujem da ne upotrebljavaju online rječnika 'Google Translate' (slika 1).

Slika 1 (<https://translate.google.com/>): Google Translate

Kod nastave u školi upotrebljavamo online rječnik 'Pons' (slika 2). Istog točno prezentiram i uvježbavam ga kod nastave. Upotrebljavamo ga najčešće za izradu malih rječnika na kraju nastavnih lekcija, pisanju pisama i pisanih sastava. 'Pons' upotrebljavam već godinama bez ikakvih negativnih iskustava a osim toga omogućuje slušanje audio zapisa riječi.

Preводи za „jêzik“ v slovarju slovensko » nemški (Skoči na nemško » slovenski)

Pokaži prevod besedila

jêzik <jezika, jezika, jeziki> SAM. m. spol

1. jezik ANAT.:

jezik	Zunge ž. spol
-------	---------------

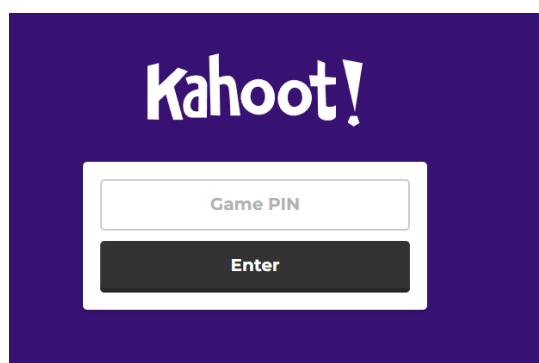
2. jezik (sistem znakov):

jezik	Sprache ž. spol
računalniški/materni/tuji jêzik	Computer-/Mutter-/Fremdsprache ž. spol
(ona) govori veliko jêzikov	sie spricht viele Sprachen

Slika 2 (<https://sl.pons.com/prevod>): Online rječnik *Pons* i primjer prijevoda

4. UPOTREBA ONLINE KVIZA 'KAHOOT' KOD NASTAVE STRANOG JEZIKA

Kahoot (slika 3) je gaming platforma za učenje i provođenje kvizova kod kojih surađuje više ili manje učenika u razredu. Učitelj se prijavljuje s adresom e-pošte i lozinkom i može kreirati kvizove s različitim temama. Osnovna verzija je uvijek besplatna a za nadgrađenu verziju plati se mjesečna pretplata. Učenici ne trebaju ni e-mail adresu ni lozinku, nego se jednostavno prijavljuju numeričkim PIN kodom i svojim imenom ili bilo kojim nadimkom. *Kahoot* koristim već dugi niz godina za učvršćivanje gradiva ili kao motivaciju na početku sata nastave. Kod učenika budi natjecanje i motivira za rad. Tekom kvizova nikada se nisam sreala sa disciplinskim problemima ili korištenjem mobitela u druge svrhe.

Slika 3 (<https://kahoot.it/>): Online igra '*Kahoot!*'

5. PISANJE DIKTATA MOBITELOM KOD NASTAVE STRANOG JEZIKA

Ako učenici nemaju pristup mobilnoj mreži ili internetu koristimo druge zabavne igre za motivaciju. Nastavnik diktira tekst kojeg učenici upisuju u poruku ili koriste neku drugu aplikaciju za pisanje. Učenik koji misli, da je točno upisao tekst stavlja telefon

na profesorov stol. Prvi učenik koji potpuno točno upiše tekst pobjednik je natjecanja. Igra kod učenika budi natjecateljski duh i motivira za daljnji rad.

6. DRUGE POPULARNE MOBILNE APLIKACIJE ZA UČENJE STRANIH JEZIKA

U današnjem društvu u kojem nas stalno lovi vrijeme koristimo mobitel za sastanke, pisanje bilješki, plaćanje, kupovanje i posao, učenje jezika uz pomoć aplikacije samo je još jedno udobno i moderno rješenje. [4] Prednosti aplikacija za učenje stranih jezika su brojne. Puno su jeftinije od pohađanja tečaja jezika ili su čak besplatne. Osim toga možemo i vrijeme korištenja potpuno prilagoditi našem rasporedu i predznanju jezika, kao što je 'Dulingo' (slika 4). Najpopularnije i najraširenije aplikacije prema broju korisnika su:

6.1. DULINGO

DUOLINGO

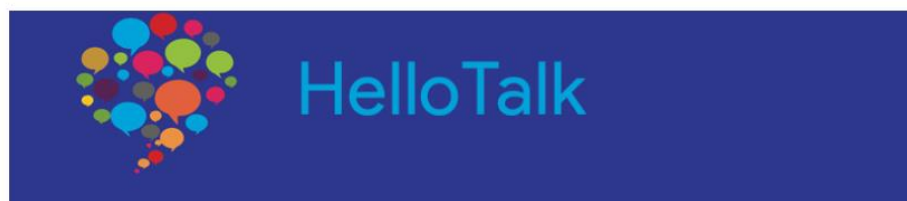

Slika 4 (<https://addevice.io/blog/top-5-mobile-apps-for-language-learning/>):

Najraširenija aplikacija za učenje stranih jezika

Sa 100 milijuna aktivnih korisnika to je jedna od najpopularnijih obrazovnih aplikacija na svijetu. Aplikacija podržava više od 30 jezika i vrlo je prilagodljiva individualnom korisniku (izbor materinjeg jezika, razina predznanja, dužina učenja,...), a osim toga aplikacija je besplatna.

6.2. HELLOTALK

Slika 5 (<https://addevice.io/blog/top-5-mobile-apps-for-language-learning/>):

Aplikacija za učenje jezika, koja korisnika poveže sa izvornim govornicima ciljnog jezika.

Povezuje više od 18 milijuna korisnika iz cijelog svijeta. Fokus je na razgovoru s drugim korisnicima, posebno izvornim govornicima i ne toliko na gramatici. Korisnicima omogućuje kulturnu i jezičnu razmjenu informacija i na taj način unapređuje jezičnu kompetenciju pojedinaca. Podržava više od 150 jezika. Aplikacija se plaća.

6.3. MEMRISE

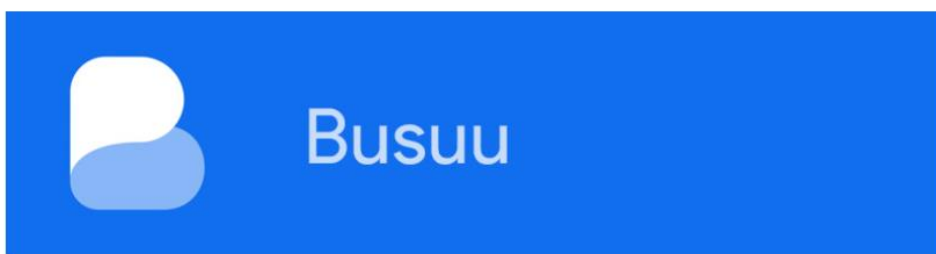

Slika 6 (<https://addevice.io/blog/top-5-mobile-apps-for-language-learning/>):
aplikacija za učenje novih riječi

Aplikacija *Memrise* je namijenjena početnicima za učenje novih riječi podržava 20 jezika i nudi zabavno učenje vokabulara uz pomoć ponavljajućih podsjetnika. Neke lekcije su besplatne, a za potpuni pristup potrebno je platiti mjesečnu članarinu.

6.4. BUSUU

BUSUU

Slika 7 (<https://addevice.io/blog/top-5-mobile-apps-for-language-learning/>):

Aplikacija za učenje jezika sa zabavnim kratkim lekcijama koje su izradili stručnjaci. Aplikacija temelji na sučelju prilagođenom korisniku koje uključuje više od 1000 lekcija izrađenih sa strane stručnjaka. Aplikacija korisnika vodi kroz riječi i dijaloge organizirane prema tematskim grupama. U proces učenja uključeni su izvorni govornici. Aplikacija uključuje 12 stranih jezika i plaća se.

6.5. BABEL

Aplikacija Babbel podržava 14 jezika. Lekcije su kratke i traju 10 minuta što omogućuje učenje lekcija u hodu ili tekom odmora. Uključuje slušanje s razumijevanjem, govor, pisanje i gramatiku. Također omogućuje korištenje na računaru i nastavu uživo (online) – na daljinu. Aplikacija se plaća.

7. ZAKLJUČAK

Uključivanje digitalnih medija je neizbježno jer su postali dio života mladih ljudi. Nude nam pomoć u učenju stranih jezika jer su mobiteli dostupni bilo gdje i bilo kada. Ali u svakom slučaju kad ih koristite u nastavi apsolutno je potrebno postaviti jasne granice i pravila kako ne bi uzrokovali više štete nego koristi. Prema preporukama NIJZ-a (Nacionalni zavod za javno zdravstvo) korištenje ekrana u nastavi mora biti osmišljeno. Preporučuje se redovito i kontinuirano digitalno i medijsko opismenjanje, učenje o online etici te edukacija o vrstama online

zlostavljanja i načinima pomoći. Predlaže se izradu školskih protokola vezanih uz korištenje interneta. [5]

8. LITERATURA

- [1] <https://www.ins-netz-gehen.info/lehrkraefte-schule/handy-in-der-schule/handy-im-unterricht/> (4. 11. 2022)
- [2] <https://safe.si/ucitelji/10-naj-nasvetov-za-ucitelje> (4. 11. 2022)
- [3] <https://magazin.sofatutor.com/lehrer/smartphones-im-unterricht-ja-oder-nein/> (4. 11. 2022)
- [4] <https://addevice.io/blog/top-5-mobile-apps-for-language-learning/> (27. 12. 2022)
- [5] <https://nijz.si/zivljenjski-slog/nekemicne-zasvojenosti/zasloni/>
- [6] https://www.researchgate.net/publication/337636191_Smartphone_use_in_English_Language_Learning
- [7] <https://blog.hueber.de/smartphone-im-unterricht-didaktisch-daddeln/>
- [8] <https://play.google.com/store/games>
- [9] <https://www.cae.net/the-7-advantages-language-teaching-with-mobile-learning/>

Stručni rad

UČENJE ČITANJA DJECE S UMJERENIM INTELEKTUALNIM TEŠKOĆAMA

Aleksandra Šeneker mag.prof.specialne in rehabilitacijske pedagogike
Center Gustava Šiliha Maribor

Sažetak

U radu će biti prikazana jedna od metoda učenja čitanja djece s umjerenim intelektualnim teškoćama. Dječak ima umjereni invaliditet i autizam. Vizualno dobro prepoznaje i mapira slova i riječi. Zbog dobrih sposobnosti vizualnog razlikovanja i pamćenja odlučili smo se koristiti metodom iz priručnika za učenje čitanja Patricije Oelwein. Osnovna svrha ove metode je, da dijete informacije o pisanoj riječi stječe kroz tri različita kanala: auditivno, vizualno i uz pomoć gesta. Dječak učvršćuje riječi kroz tri različite faze prepoznavanja riječi i na kraju učvršćivanja može prepoznati samo napisanu riječ, bez slike.

Ključne riječi: umjerena intelektualna retardacija, čitanje

1. UVOD

Djeca s umjerenim intelektualnim teškoćama u prošlosti su često bila isključena iz procesa opismenjavanja [4]. Smatralo se, da ne mogu naučiti čitati [3]. U Sloveniji je u prošlom stoljeću učenje čitanja i pisanja bilo prepušteno pojedinim specijalnim i rehabilitacijskim pedagogima [6]. Zbog sve veće potrebe za integracijom osoba s intelektualnim teškoćama u širu okolinu, traže se novi pristupi koji bi osobama s umjerenim intelektualnim teškoćama omogućili postizanje određene razine pismenosti. U tu smo svrhu odlučili koristiti metodu Patricie Oelwein [7], uz pomoć koje ćemo tiskanu riječ približiti dječaku s umjerenim intelektualnim teškoćama i autizmom. Metoda je usmjerena na korištenje djetetovih vještina vizualne diskriminacije u poučavanju čitanja, dok se istovremeno čitanjem razvijaju druge vještine i sposobnosti koje djetetu omogućuju veći stupanj samostalnosti.

2. METODA ČITANJA PREMA PATRICIJI OELWEIN

U nastavi učenja čitanja djece s umjerenim intelektualnim teškoćama koristili smo se priručnikom Patricije Oelwein [7]. Osnovna smjernica metode je vizualno prepoznavanje cijelih riječi uz pomoć slika. Autorica je priručnik podijelila u pojedinačna poglavlja, u kojima nalazimo upute kako poučavati vizualno prepoznavanje cijelih riječi. Kada dijete nauči prepoznavati i razvrstavati pojedine kartice sa slikama i riječima, i kada bude u stanju prepoznati barem 50 do 100 napisanih riječi bez kartice sa slikama, možemo početi učiti prepoznavati riječi u rečenici. Kada dijete bude sposobno prepoznati riječi u rečenici, ili u pojedinim knjigama ili u obliku igre, možemo početi prepoznavati početna slova svake prepoznate riječi. Metoda je podijeljena na jednostavne i kraće korake, što djetetu omogućuje uspjeh i uživanje u čitanju. Temelji se na vizualnom prepoznavanju cijelih riječi. Odabir riječi individualno se prilagođava svakom djetetu. Sustavnim učenjem čitanja djeca postupno stječu svijest, da je svaka riječ sastavljena od pojedinačnih slova, te da svaka napisana riječ ima i svoje značenje. Metoda može poslužiti kao pomoć u početnom opismenjavanju djece s umjerenim intelektualnim teškoćama i često predstavlja jedinu mogućnost opismenjavanja [7]. Tako djeca s intelektualnim teškoćama uče čemu služi čitanje, vrijednosti čitanja i snazi pisane riječi. [8]. Čitanje također omogućuje djetetu da proširi svoj vokabular, dijete uči o gramatičkoj strukturi, učenje čitanja utječe na govorno-jezični razvoj i radnu memoriju [5]. Drugi autori navode [1] [2], da sposobnost čitanja utječe na razvoj pozitivne slike o sebi, mogućnost integracije u društvo i veću samostalnost u samostalnom učenju.

2. 1. PRIPREMA ZA UČENJE ČITANJA PREMA METODI PATRICIE OELWEIN

Za početak učenja čitanja potrebne su nam najmanje 4 fotografije ljudi koji igraju važnu ulogu u njegovom životu. Obično su to fotografije članova obitelji. Kasnije biramo predmete, koji djetetu puno znače i s kojima se voli igrati. Za svako dijete stvaramo mapu sa slikama i karticama s riječima. Slika na slikovnoj kartici treba biti najmanje 10 x 10 cm. Samo jedna osoba ili jedan predmet treba biti na slici. Ispod slike sitnim slovima napišite riječ, veličine 36. Napravite posebnu karticu s riječima iste veličine. Font uvijek treba biti ujednačen i iste veličine [7].

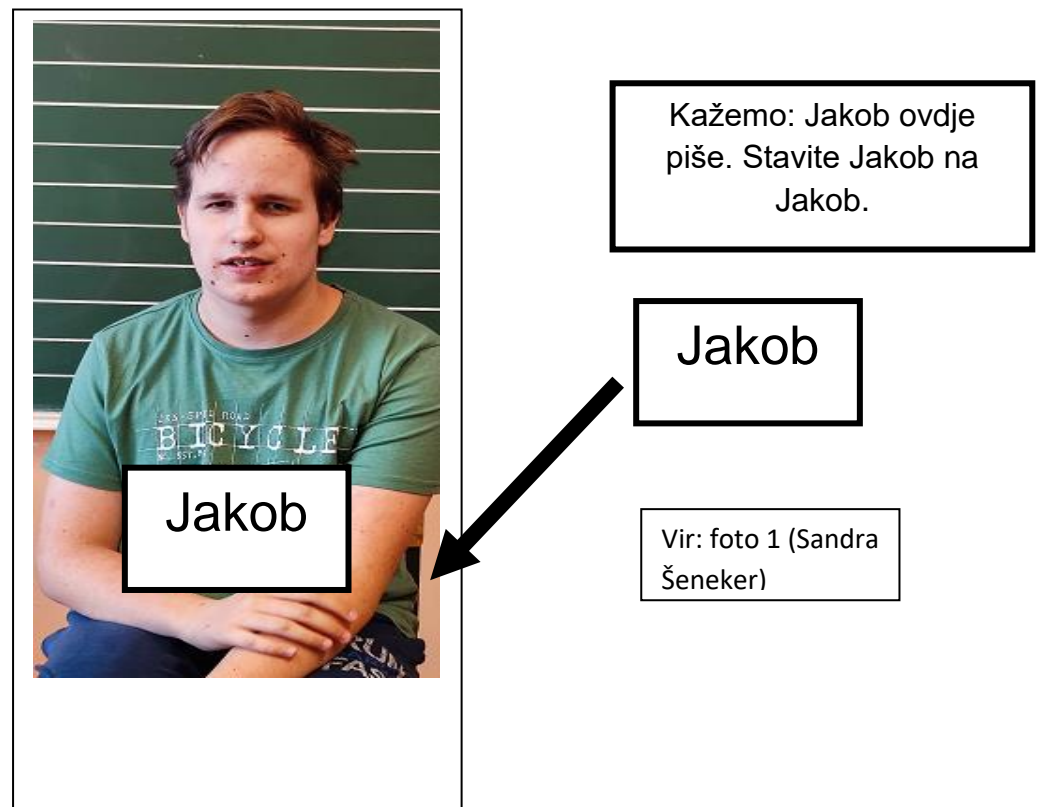
2.2. NASTAVNI KORACI

2.2.1 Upoznavanje djeteta s riječima

Za prve ispisane riječi najčešće koristimo ime djeteta i imena članova obitelji ili onih osoba koje igraju važnu ulogu u djetetovu životu. Kada dijete savlada sve napisane riječi odabranih članova obitelji, nastavljamo s odabirom riječi koje poznaje [7].

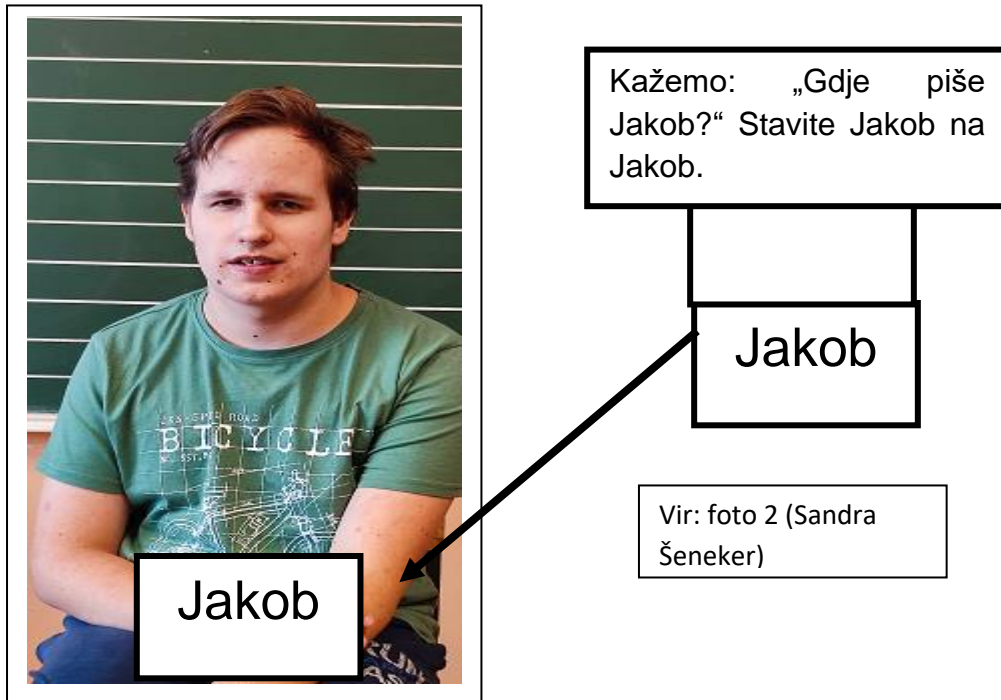
KORAK 1 - uspoređivanje slikovne karte s riječnom kartom

Djetetu pokažemo karticu sa slikom ispod koje je ispisano njegovo ime. Ova slikovna kartica služi kao vizualna potpora za kasnije učenje prepoznavanja riječi. Potaknite ga, da pogleda sliku na kartici i izgovori svoje ime. Također zna opisati i pričati o osobi sa slike – dakle o sebi. Zatim mu pokažemo njegovo ime napisano ispod slike i pročitamo ga. Zatim djetetu pokažemo karticu s riječima na kojoj je ispisano njegovo ime, pročitamo je i uputimo ga, da stavi karticu s riječima na riječ ispod kartice sa slikom (slika 1) [7].

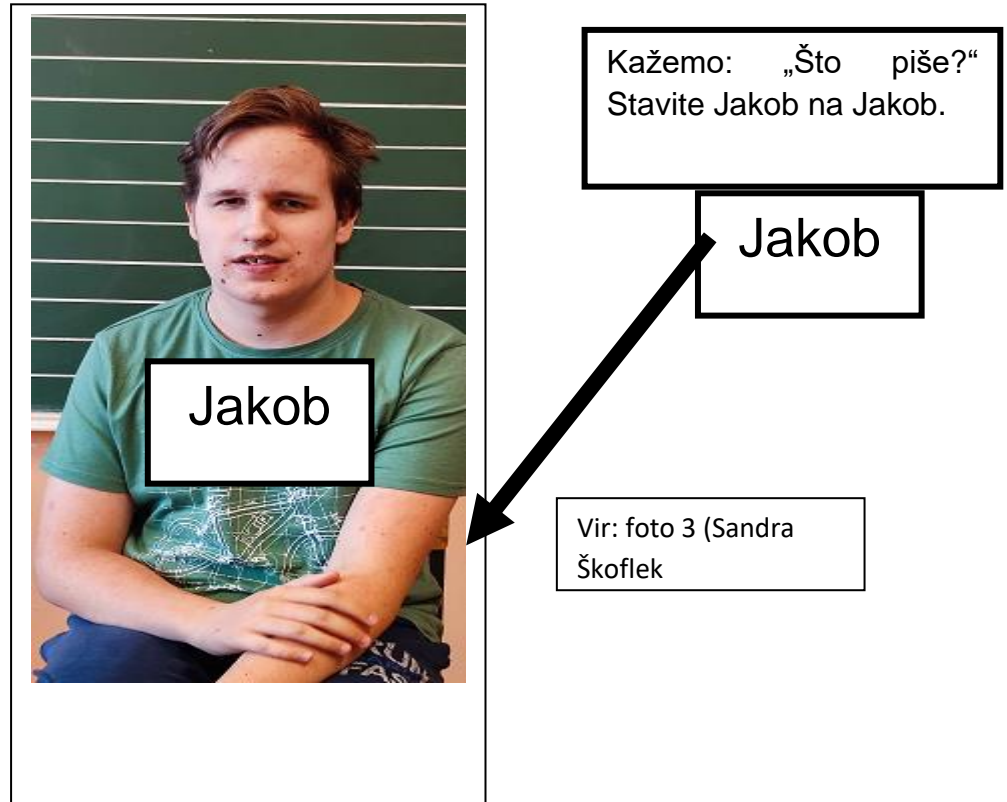
KORAK 2 - odabir između karte s riječima i prazne karte

Stavite praznu karticu na stol pored kartice s riječima na kojoj je napisano ime djeteta. Potičemo ga, da odabere karticu sa svojim imenom (slika 2). Pitamo dijete npr. „Gdje piše _____?“ Dijete zatim traži odgovarajuću karticu na kojoj je napisana riječ, koju je čuo i stavlja karticu s riječima na riječ pored slike [7].

KORAK 3 - verbalno ili simboličko imenovanje kartice riječi

Djetetu pokažemo karticu s riječima s njegovim imenom i kažemo: „Na kartici piše _____“ ili „Što ovdje piše?“ (slika 3). Dijete još uvijek ima karticu sa slikom pred sobom, ali mora imenovati riječ. Kad ispravno imenuje riječ, dijete stavlja karticu s riječima na riječ napisanu ispod slike. [7]

2.2.2 Vrednovanje prepoznatih napisanih riječi

Na kraju susreta odložili smo slikovnice. Ostaju samo kartice s riječima kako bi se ispitalo djetetovo prepoznavanje riječi. Pokazujemo djetetu svaku karticu s riječima zasebno. Zamolite ga, da pročita što piše na kartici s riječima (npr. „Što piše na kartici? Ovdje piše _____ .). Ako dijete ne prepozna riječ na kartici, dopunjavamo riječ umjesto njega. Ako dijete ne govori, može odgovarajućom gestom označiti riječ. Prepoznate pisane riječi i one koje dijete ne prepoznaje svrstavaju se u dvije kategorije, tj. u kategoriju prepoznatih i nepreznatih riječi. Bilješke se bilježe po datumima u za tu svrhu pripremljenu tablicu (tablica 1), uz pomoć koje možemo pratiti napredak djeteta [7].

Tablica 1: Tablica za označavanje prepoznatih riječi

	datum	datum	datum	datum	datum	datum
riječi						

Kriteriji: + prepoznata riječ
 - nepreznata riječ

3. ZAKLJUČAK

Metodom čitanja jednu smo školsku godinu učili prepoznavanju riječi dječaka s umjerenom intelektualnom teškoću i autizmom. Čitanje se odvijalo tri puta tjedno. Na kraju tjedna, dječak je odnio mapu s riječima kući, kako bi on i njegova majka mogli objediniti riječi u slobodno vrijeme. Dječak je u godinu dana uspješno prepoznao 20 napisanih riječi. Napisane riječi učvrstili smo uz pomoć igara. I ove školske godine nastavljamo s prepoznavanjem riječi. Po dolasku u školu provjerili smo prepoznavanje riječi, bez slike, i ustanovili da je dječak unatoč školskim praznicima, uspio zapamtiti šesnaest od dvadeset riječi. Iz posljednjeg primjera možemo zaključiti, da je metoda bila učinkovita. Dječak ima dobru vizualnu diskriminaciju i sposobnost pamćenja, što mu omogućuje prepoznavanje riječi spomenutom metodom. Dječak je motiviran za učenje čitanja, uči nove riječi, jačaju mu vokabular i artikulacija riječi. Uz pomoć ove metode, nastavnik omogućuje učeniku postizanje uspjeha, jer je metoda prilagođena svakom pojedinom učeniku i njegovim posebnim potrebama.

4. LITERATURA:

- [1] Buckley, S. (1985a). Attaining basic educational skills: Reading, Writing and Number. V D. Lane in B. Stratford (ur.), Current approaches to Down's syndrome (str. 315–343). London: Cassell.
- [2] Buckley, S. in Bird, G. (1993). Teaching children with Down syndrome to read. Down Syndrome Research and Practice, 1(1), 34–39. doi:10.3104/perspectives.9
- [3] Conners, F. (1992). Reading instruction for Students With Moderate Mental Retardation: Review and Analysis of Research. America Journal on Mental Retardation, 96(6), 577–597.
- [4] Fossett, B. (2003). Sight word reading in children with developmental disabilities using picture communicating symbols: a comparative study. (Magistrska naloga, The University of British Columbia). URL: file:///D:/Users/Uporabnik/Downloads/ubc_2003-0575.pdf (10.9.2022)
- [5] Hughes, J. (2006). Teaching reading skills to children with Down syndrome. Down syndrome News and Update, 6(2), 62–65. URL: <http://www.down-syndrome.org/practice/349/practice-349.pdf> (5.9.2022)
- [6] Kotar, A. (2000). Ali učenje branja in pisanja tudi za otroke z zmerno motnjo v duševnem razvoju? Naš Zbornik, 33(6), 5.
- [7] Oelwein, P. L. (1995). Teaching reading to children with Down syndrome: a guide for parents and teachers. United States of America: Woodbine House.
- [8] Wilken, E. (2012). Jezikovno spodbujanje otrok z Downovim sindromom, z izčrpnim prikazom KPK sistema – s kretnjami podprte komunikacije. Ljubljana: Sekcija za Downov sindrom pri Društvu Sožitje in Pedagoška fakulteta.

Stručni rad

SUBOTNJA ŠKOLA ZA TALENTIRE I UČENIKE

Martina Prejac, profesorica geografije i povijesti,

OŠ Ljudski vrt, Župančičeva 10, Ptuj

Sažetak

U procesu učenja važno je aktivnim oblicima i metodama rada pridonijeti da poučavanje i učenje bude što ugodnije za učenike i nastavnike, čime se potiče učenike i povećava njihova odgovornost za vlastito učenje. Također je važno razvijati i kreirati učenje kroz kretanje, što se postiže uključivanjem dodatnih oblika kretanja u školsko okruženje i školske sate. Druge subote u mjesecu listopadu krenuli smo s talentiranim i znatiželjnim učenicima u sjeveroistočnu Sloveniju na putovanje učenja, otkrivanja i istraživanja. Pogledali smo aktualnu izložbu grafika Marca Chagalla, prošetaли poučnom stazom Sunce i planeti i promatrali Sunce solarnim teleskopom, posjetili Avanturistički park Vulkanija i posjetili geološki muzej, gdje smo učili o mineralima i naučili puno zanimljivih stvari. Učenicima je ovakav način rada zanimljiviji jer je rad opušteniji, omogućava druženje s prijateljima, zabavan je i edukativan, učenje je kroz kretanje koje povećava motivaciju, olakšava razumijevanje i poboljšava pamćenje. Učenici su dan proveli „zdravo“ i kući su se vratili puni znanja, lijepih dojmova i zanimljivih informacija.

Ključne riječi: učenje, kretanje, školsko okruženje, školski sat, subotnja škola, talentirani učenici

1. UVOD

Suvremeni način života je sve neaktivniji i sve više sjedilački, što je povezano s pojavom brojnih bolesti. Svatko od nas mora biti svjestan da dostatna i redovita tjelovježba donosi niz pozitivnih dobrobiti u svim životnim dobima jer štiti i jača tjelesno i psihičko zdravlje. [2] U školi je važno stvarati i razvijati učenje kroz kretanje, jer aktiviranjem tijela aktivira se i mozak. To postizemo uključivanjem dodatnih oblika kretanja uz redovne oblike kretanja u okruženje za učenje i školske sate. Prošle školske godine naša se škola prijavila za novi eksperiment pod nazivom Kretanjem i zdravljem za dobro tjelesno i psihičko blagostanje. Naša škola već nekoliko godina surađuje u novom konceptu proširenog programa osnovne škole.

Ciljevi eksperimenta:

- podići svijest o važnosti tjelesnog i psihičkog zdravlja za dobrobit i kvalitetu života
- izgraditi razumijevanje važnosti svakodnevnog vježbanja, uravnotežene prehrane, zdravog i sigurnog okoliša, opuštanja i odmora
- upoznati i aktivno sudjelovati u različitim tjelesnim aktivnostima, razvijati navike zdravog života
- podići svijest o prevenciji rizičnog ponašanja, prevenciji nesreća i ozljeda, te naučiti osnove prve pomoći, brige o higijeni, sigurnog i zdravog spolnog odnosa, sigurnog kretanja
- formirati pozitivan stav prema kretanju, hrani i prehrani, okolišu, sebi i drugima te razvijati pozitivne stavove, navike i načine djelovanja.

Istraživanja su pokazala da djeca koja su tjelesno aktivna lakše i prije pamte naučeno gradivo, imaju bolju sposobnost koncentracije i troše manje vremena na školske obveze od druge djece. Kretanje također dobro utječe na njihovo opće stanje, jača imunološki sustav, a time i zdravlje. [2]

2. VAŽNOST KRETANJA U PROCESU UČENJA

Uz obitelj, važan utjecaj na kretanje djeteta ima i škola, jer u toj sredini djeca provode najveći dio dana. Osim što kroz tjelovježbu brinemo o dobrom tjelesnom i psihičkom zdravlju djece, brinemo i o učinkovitom učenju. Ako učenje uz vid, sluh i govor uključuje i kretanje, to povećava motivaciju, olakšava razumijevanje i poboljšava pamćenje. Dijete koje će biti tjelesno aktivno kroz to će naučiti i da su za uspjeh nužni odlučnost, disciplina i odricanje. [1]

3. SUBOTNJA ŠKOLA ZA TALENTIRANE I RADOZNALIJE UČENIKE

U našoj školi, uz redoviti nastavni rad, veliki naglasak stavljamo na talentirane i znatiželjne učenike koji žele raditi i stvarati na drugačiji način. U radu s darovitim učenicima, uz brojne druge aktivnosti, provode se i subotnje škole koje zahtijevaju međupredmetnu (interdisciplinarno) integraciju, integraciju učenika različite dobi te razvoj i kreiranje učenja kroz pokret.

3.1 PROCEDURA JEDNE OD SUBOTNIJH ŠKOLA ZA UČENIKE OSNOVNE ŠKOLE LJUDSKI VRT

Jedno od subote u listopadu krenuli smo na putovanje učenja, otkrivanja i istraživanja u sklopu rada s talentiranim učenicima. Put nas je vodio do sjeveroistočne Slovenije, gdje smo stali u Lendavi i pogledali aktualnu izložbu grafika jednog od najvećih umjetnika prošlog stoljeća, Marca Chagalla. Učenike su impresionirale Chagallove litografije u boji ili biblijske ilustracije. Ovdje smo također vidjeli zanimljive zbirke leptira i bakrenih kipova.

Slika 1: Chagallove litografije

Slika 2: Izložba bakrenih skulptura

Istraživanje smo nastavili u Strehovcima, gdje je uređena Učna staza Sunce i planeti. Pomoću radnih listića putovali smo od planeta do planeta, brojali korake i uspoređivali ih sa stvarnim udaljenostima pojedinih planeta od Sunca. Promatrali smo model našeg Sunčevog sustava u mjerilu 1:1 000 000 000 i promatrali Sunce solarnim teleskopom.

Slika 3: Početak staze učenja Sunca i planeta

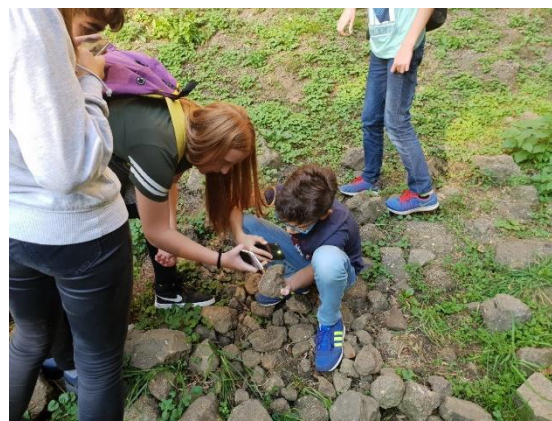
Slika 4: Brojanje koraka

Posjetili smo Pustolovni park Vulkanija u općini Grad na Goričkem. Išli smo vlakom do kamenoloma kako bismo pronašli mineral olivin. Naša potraga je bila neuspješna. U Vulkaniji smo vidjeli erupciju vulkana Gorica. Učili smo o različitim vrstama vulkana, prošetali vulkanskim podzemljem i pogledali 3D film sa specijalnim efektima o nastanku svemira i Zemlje. Liftom smo se spustili u srce vulkana, a na površinu vratili Olijevim podzemnim vlakom koji nam je pružio pravu adrenalinsku vožnju. Osim Vulkanije, posjetili

smo i geološki muzej, gdje smo učili o mineralima (uključujući i mineral olivin) te saznali puno zanimljivosti o stijenama.

Slika 5: U kamenolomu

Slika 6: Traženje minerala olivina

Slika 7: Prikaz erupcije vulkana

Slika 8: Izložba minerala

Učenici su se kući vratili puni znanja, lijepih dojmova i zanimljivih informacija.

4. ZAKLJUČAK

Današnji način života postaje sve više neaktivan i sjedilački, što doprinosi razvoju raznih zdravstvenih poremećaja. Redovito i dovoljno kretanje kod djece je vrlo važno jer utječe na njihov cjelokupni razvoj. Suvremena škola temelji se na istraživačkom, kreativnom i projektnom radu učenika. U nastavi prirodnih znanstvenih predmeta veliki naglasak stavljamo na istraživanje, eksperimentiranje, praktični i terenski rad. Učenicima je ovakav način rada zanimljiviji, rad je opušten, aktivan, malo je sjedećeg rada, surađuju s drugim učenicima, razvijaju pozitivne međusobne odnose, svoju kreativnost i interese, obogaćuju opće znanje i uvid, stječu nova znanja, jačaju svoju pozitivnu sliku o sebi i brinu o svom tjelesnom i psihičkom zdravlju jer su u stalnom pokretu. Ovo također brže aktivira mozak.

5. LITERATURA

[1] Važnost redovite tjelovježbe za djecu i adolescente, dostupno na:

www.zdravjevsoli.si/index.php?option=com_content&view=article&id=169 (10.11.2018.)

[2] Sjedilački način života, dostupno na: www.nijz.si/sl/oznake/sedec-zivljenski-slog (10. studenog 2018.)

Stručni rad

TIJELO JE PROGRAM

mr.sc. Lia Apat
Osnovna škola Mladika

Sažetak

U školi učitelji žele opušteno i sigurno radno okruženje i opušteno učenike. Učenici žele dobre profesore i što manje problema u raznim predmetima. Ipak, najveća prepreka i učenicima i profesorima je stres i stresno okruženje. Dakle, cilj bi bio smanjiti količinu stresa, ili još bolje, znati njime upravljati. Danas nam znanost daje mnoga znanja o funkcioniranju ljudskog organizma i načinima smanjenja stresa, no ta nam znanja još nisu u potpunosti dostupna. Stoga bi se na području škole trebao provesti probni pilot program u kojem bi sva znanja iz epigenetike bila uključena u nastavni plan i program. Cilj je razumjeti sebe kako biste mogli kontrolirati stresne situacije u okruženju u kojem živite.

Ključne riječi: um, epigenetika, stres, učenik, učitelj

1. Uvod

Profesori u osnovnim i srednjim školama ovih su dana pod velikim stresom iz okoline.

Naravno, svaki učitelj želi biti u stanju učinkovito predavati gradivo, razumjeti i savladati svoje učenike i roditelje, dobro se slagati s kolegama i općenito biti zadovoljan. Međutim, primjećujem da imamo premalo znanja o tome kako naše tijelo funkcionira. Tek kada bi svi učitelji shvatili i razumjeli da je naše tijelo pravi program koji se može i reprogramirati, mogli bismo smanjiti razinu stresa, nesigurnosti i pritiska i sigurno bismo bili puno bliže profesionalnom uspjehu u obrazovanju. Ali za to bismo morali ponovno biti programirani. Kako? Uz provizorno pilot edukaciju, uz širenje znanja o znanosti epigenetike i novijim, dokazivim rezultatima o utjecaju pozitivnih misli na bolje rezultate učenika u školi.

2. Što je epigenetika?

Otac epigenetike je molekularni biolog dr. Bruce Lipton, rođen 21. listopada 1944. U svojoj knjizi *Biologija vjerovanja* dokazao je da naša uvjerenja kontroliraju ljudsku biologiju. Bilo je to 2006. godine i tada je postao svjetska eminencija. Dakle, geni ne kontroliraju stanice, već naše misli. Ništa nas ne kontrolira, samo mi možemo kontrolirati svoje gene, a ne obrnuto. Otvorilo je novo poglavlje o tome kako ljudski um funkcionira i kako možemo postati kreatori svojih života. Ne postoji ništa što se ne može promijeniti [4]. Dakle, ako učenik ne voli školski predmet, to ne mora nužno biti povezano s time da je predmet pretežak. Jednostavno treba početi razmišljati pozitivno i prevladati psihičku barijeru koja ga opterećuje. Učitelj tu može biti od velike podrške. Sve dok učenik ne zna kako, stvar se neće popraviti, jer zbog građe tijela i trenutnog mentalnog programa učenika od ne znam do preteško mi je. Epigenetika nas uči da naše tijelo nije samo stroj, već da um može promijeniti naša uvjerenja kada svojim stanicama šaljemo različite upute. Reprogramiramo se. Epigenetika znači iznad, iznad je genetike. Jednostavno rečeno, genetika tvrdi da geni kontroliraju bolesti, s druge strane, epigenetika dokazuje našu kontrolu nad genima. Upravo je ta teorija u suprotnosti s prevladavajućom Dawinovom teorijom, zbog čega su dr. Liptona isprva smatrali potpunim čudakom [3].

2.1. Svjesni i nesvjesni um

Postoje programi učitani u naš nesvjesni um. Na primjer, nakon što naučimo (svjesno) koliko je dva puta devet, kreira se program tako da ga ne trebamo svjesno ponavljati [1]. Dakle, učenik je poput mape sa sadržajem. Ako učenik želi promijeniti lošu ocjenu iz nekog predmeta, mora svjesno pročitati sadržaj mape i tako osvijestiti stvari o sebi. Pa što hoće, a što neće.

2.2. Naše tijelo je program

Dr. Lipton kaže da naše tijelo nije samo fizičko, već budući da stanice imaju svoj vlastiti identitet i stoga nas sve čine različitima, tijelo se može promijeniti, na primjer, iz muškog u žensko itd. Također je i prijemnik signala iz okoline. Što znači da uvijek postoji neki prijenos koji se uvijek događa, čak i kad se razbolimo. U kvantnoj fizici, to je nevidljiva energija ili duh koji utječe na naš fizički svijet [2]. Dakle, ljudskim tijelom upravlja duh ili nevidljiva energija. Ako učenik ima problem s nekim predmetom, neće ga riješiti dok ga ne shvati i ne promijeni program. Programi kao ja ne mogu, preteško mi je, možda uspijem ili možda bi, ali sumnjam. Postoje dvije vrste učenja, kroz bol (prisutne negativne misli) i kroz radost (prisutne pozitivne misli).

2.3. Utjecaj stresa na naše tijelo

Danas znamo da postoji pozitivan i negativan stres. B. Youngs, koji je dosta proučavao ovu temu u obrazovanju, čak je napisao da je učiteljski stres "profesionalni rizik" i da učitelj mora naučiti kako upravljati stresom [2]. O negativnom stresu govorimo kada određena situacija izazove strah, tjeskobu ili druge negativne emocije [5]. Za učenika koji dobije lošu ocjenu njegovo tijelo prelazi u strah. Na taj način tijelo počinje utjecati na tvoje misli (npr. budi oprezniji, preteško je, nećeš moći). Tijelo se želi zaštititi od ponovnog straha. Ako vjerujete ovim mislima, nećete ništa promijeniti. Ista misao vodi do iste odluke, ponašate se isto, doživljavate isto i opet imate iste emocije. Ako živiš s poznatim emocijama, živiš isto, po programu, u prošlosti. Tijelo je u prošlosti, a ne u sadašnjosti [1]. Da bi učenik napravio pomak u učenju, treba se zapitati što trebam učiniti da bih uspio, a ne zašto mi ne ide. Posebnu pozornost moramo posvetiti djeci do sedme godine [3]. U školi, dakle, do učenika prvog razreda. Oni još nemaju razvijen svjesni um i u ovom razdoblju usvajaju dobro i loše; su programirani. Problem je u tome što je samo 5% svjesni um. To znači da gotovo cijeli dan radimo po učitanom programu.

2.4. Emocije nas definiraju

Ako student ostane dulje vrijeme u programu ne znam ili ne sviđa mi se, to je vrlo predvidljivo i ne mijenja ništa. Ovisi o vanjskom okruženju. To može biti osoba, mjesto koje utječe na njegove negativne emocije. Najbolje je naučiti učenika izvoditi tehniku Psych-K. Kada učenik prekriži ruke i noge, obje polovice mozga rade istovremeno. U tom položaju stvara novo uvjerenje. Za usvajanje novog uvjerenja potrebno je 10 do 15 minuta [3]. Može sjediti i zamišljati da nema problema s predmetom, da lako uči i dobiva dobre ocjene. Dakle, mijenja prošli program. Međutim, misli o starom programu odvratiće ga kao zašto se mučiti, pa od toga neće biti ništa. Kad je riječ o tome, volja mora biti veća od programa. Dakle, student mora reći svom tijelu da će sjediti sve dok postoje samo pozitivne vizualizacije. Traje otprilike 10 do 15 minuta. [1]. Ni same misli neće biti dovoljne. Da bismo postigli uspješan rezultat, moramo angažirati misli i emocije. Dakle, učenik mora vizualizirati i osjetiti pozitivne emocije. U ovoj kombinaciji uspjeh je zajamčen. Prema kvantnoj fizici, misli su električno polje. Emocije su magnetsko polje. Ako učenik zamišlja da su njegovi razrednici mislima ljubazni prema njemu, stvara novo iskustvo i stječe nove emocije. U kvantnom polju to stvara više energije i manje materije.

2.5. 70.000 do 90.000 misli dnevno

U prosjeku, čovjek ima 70 do 90.000 misli dnevno. On zapravo živi od programa, ili drugim riječima, živi od programa iz prošlosti. Znanost je dokazala da tijelo ne zna razliku između iskustva koje stvara nove emocije (na primjer, ako učitelj kaže nešto što povrijedi učenika) i ako vi stvarate emocije svojim mislima (na primjer, učenik vizualizira da predmet osjeća se dobro) [1]. Postoji još jedna tehnika koju učenik može koristiti kako bi pomogao u prevladavanju negativnih emocija prema određenom predmetu. Ujutro, kad ustane, zamislite kako će provesti cijeli dan. Dodajte pozitivne emocije kako biste stvorili potpuno elektromagnetsko polje. Dakle, u kvantnom svijetu energija se koncentrira, tijelo prepoznaje program i tako se cijeli dan realizira i u stvarnom svijetu, u sadašnjosti. Sve se događa u sadašnjem trenutku. Nema prošlosti, nema budućnosti. Kroz vizualizaciju učenik kreira drugačiju budućnost od one koja bi inače slijedila uobičajeni, stari program, stare osjećaje. Budući da tijelo ne prepoznaje razliku između iskustva i vizualizacije, mijenja programe u sadašnjosti [1].

2.6. Upravljanje stresom u našoj školi

Kao učitelji se jako trudimo u tom smjeru, ali nijedna tehnika ne daje konkretne promjene. Vodimo razne radionice na kojima djeca mogu naučiti kako opustiti svoj um. Također im kažemo što mogu raditi kod kuće. Prema principu epigenetike, promjene dolaze samo promjenom podsvjesnog programa. Danas je moguće biti uspješan ako se učenik ponekad osjeća opušteno i zna kako je do toga došao.

2.7. Znanje je ključ do uspjeha

U školskom okruženju nije dovoljno samo poučavati nastavno gradivo, već bi bilo potrebno ta znanja na jednostavan, a za neke i produbljeniji način ugraditi u nastavni plan i program. Učenici imaju pravo na stjecanje ovih vještina. Moraju razumjeti zašto ponekad reagiraju potpuno drugačije, zašto plaču bez razloga, zašto im se ne sviđa neki predmet ili osoba ili mjesto i slično. Iako znanost na ovom području ima sve veće uspjehe, znanje se ne koristi kao nužno znanje o sebi ni u školama ni u medicinskim udžbenicima. U školi je svaki učitelj educiran kako različitim metodama pomoći učenicima, a najčešće je ta pomoć kratkotrajna. Nesvjesni program još uvijek nije promijenjen. Učitelji koji moraju kontrolirati razinu stresa imaju svoje planove kao i svi drugi. Ako ne poboljšaju svoju podsvjesnu prošlost, ne mogu ni shvatiti, shvatiti i prihvatiti drugo iskustvo koje učenik ima. Energija stresa se ne vidi, ali svi se osjećamo nervoznom osobom. Osjeća se energija. Kao učitelji moramo se pobrinuti da tu pozitivnu energiju prenesemo u školski prostor. Tada bolje upravljamo i svim stresnim situacijama iz okoline, posebice zahtjevima nekih roditelja. Puno bolje ćemo reagirati na nemili događaj i brže ćemo pronaći rješenje. Kao učitelji, trebali bismo shvatiti da je najveće znanje koje dijete može steći naučiti upravljati svojim stresom. To mu ne bi pomoglo samo za školu, nego za apsolutno svaku životnu situaciju u kojoj bi se našao. Isto vrijedi i za učitelje. Sada zamislite školu u kojoj je takav zamišljeni pilot projekt korištenja vještina za upravljanje emocijama već u tijeku. To je škola međusobno povezanih učenika i profesora, koji brinu jedni o drugima i gdje se učenje zapravo događa.

3. Zaključak

Kako bi se smanjili zdravstveni problemi i psihičke posljedice stresa nastavnih radnika, školski sustav hitno bi trebao uključiti znanstvene spoznaje o funkcioniranju naših gena i naših misli. Učitelj koji je pod stresom ne može dobro obavljati svoj posao, kao ni učenik. Rješenje je stoga usmjeriti svoju energiju u nešto pozitivno, odnosno kroz gore navedena znanja i tehnike. Ekonomska politika tome ne ide u prilog, ali mi učitelji želimo zdravu djecu. Jedino što nam preostaje je da se što prije dokopamo tog znanja i proširimo ga onima koji se žele reprogramirati. Bio to učitelj, učenik ili čak roditelj.

4. LITERATURA

[1] Dispenza, J. (2020). Postanite brezmejni. Založba Primus.

[2] Youngs, B. (1993). Obvladovanje stresa za vzgojitelje in učitelje. Založba Educy. Ljubljana.

[3] Bruce H. Lipton, PhD. URL: <https://www.brucelipton.com/other-resources/> (15.12.2022.)

[4] Sensa. URL: <https://sensa.metropolitan.si/osebna-rast/dr-bruce-h-lipton/> (26.11.2022.)

[5] Andragoška spoznanja. URL: <https://journals.uni-lj.si/AndragoskaSpoznanja/article/view/5860> (18.11.2022.)

Stručni rad

PROFESIONALNI RAZVOJ U ULOZI CJELOŽIVOTNOG UČENJA

Jasminka Prstec
Gospodarska škola Varaždin

Sažetak

Profesionalni razvoj je kontinuirana aktivnost koja uključuje različite procese poput edukacija, praksa, primanja i davanja povratnih informacija pri čemu se preuzima odgovornost za vlastito učenje i cjeloživotni razvoj kompetencija. U svrhu što boljeg, kvalitetnijeg i profesionalnijeg obavljanja svih zanimanja potrebno je cjeloživotno učenje. Ono obuhvaća stjecanje svih znanja i vještina i unaprjeđenje postojećih tijekom cijelog životnog vijeka što znači stalan rast i razvoj uz razvoj tehnologije. Ukoliko je zanimanje/profesija koju pojedinac odabere na svom životnom putu ono što ona istinski želi raditi potrebno je stalno upijati nova znanja i unaprjeđivati postojeća. Karijera uključuje profesionalni razvoj i napredovanje u poslovnom i profesionalnom životu svakog pojedinca i vrlo je važna odrednica napretka pojedinca. Također predstavlja kumulativno iskustvo u obrazovanju, odgoju, promjenama radnih okolina, poduzeća i radnih mjesta. Pisanje životopisa u Europassu može pomoći u razvoju karijere. Profil Europass je alat za cjeloživotno učenje. Digitalni portfelj ili e - portfolio često predstavlja rast i razvoj pojedinca kroz određeno vrijeme te je svojevrsna digitalna zbirka postignuća pojedinca koja prikazuje kontinuirani profesionalni i osobni rad. Osobni brend stvara kredibilitet te pojedincu pomaže iskomunicirati tko je, koje su mu snage, po čemu želi biti poznati na svom radnom mjestu, kakav je njegov stil vođenja i sl.

Ključne riječi: karijera, životopis, digitalni portfelj, brend

1.Uvod

Profesionalni razvoj je niz promjena koje se zbivaju na prijelazu iz škole u rad i tokom cijelog društvenog djelovanja. Pod karijerom se misli na vrijeme djelatne službe (vrijeme od prvog zaposlenja do odlaska u mirovinu). Pojam karijere danas često susrećemo u svakodnevnoj komunikaciji i unutar raznih organizacija. Karijera je put cjeloživotnog učenja i rada, koji je različit za različite pojedince. To je slijed zanimanja i radnih profila, odnosno poslovi koje osoba obavlja, preuzete odgovornosti, kretanje i prijelaz između radnih mjesta i osjećaj zadovoljstva koji proizlazi iz rada s organizacijom. U analizi razvoja karijere razlikujemo tri modela karijere, tri do pet faza u razvoju karijere kao i četiri faktora razvoja karijere. Plan karijere najčešće se sastoji od šest koraka, a putem digitalnog portfelja se uz profil Europass može prikazati određena varijanta životopisa. Pri izgradnji osobnog brenda koristi se pet koraka.

2.Karijera

Pod pojmom karijera definiraju se sve uloge koje osoba preuzima tijekom cijelog života poput obrazovanja, osposobljavanja, radnih mjesta, radnih iskustava i sl. Karijera je kontinuirani proces osobnog i profesionalnog razvoja, te uključuje znanja i vještine stečene tijekom obrazovanja, osposobljavanja i stručna usavršavanja. Također uključuje osobu sa svim svojim vrijednostima, uvjerenjima, idejama i radnim iskustvima.

2.1.Životni ciklus karijere

Razlikujemo tri modela životnog ciklusa karijere:

Prvi model životnog ciklusa objašnjava unutarnju evoluciju onoga što se naziva profesionalna karijera. Drugi, trodimenzionalni model karijere objašnjava svu složenost razvoja karijere u organizacijama kao i promatranje razvoja karijere kao napredovanja po hijerarhijskoj organizacijskoj ljestvici. Treći model, put – cilj, slijedi logiku procesnih teorija motivacije i usredotočuje se na motive, prirodu odluka i izbore u razvoju karijere. Usmjeren je na individualne ciljeve, metode njihova postizanja, alternative i izbore u razvoju karijere.

2.2.Faze u razvoju karijere

U razvoju karijere ljudi se mijenjaju. Nemaju iste vrijednosti, ciljeve, aspiracije i potrebe na početku, u sredini ili pri kraju karijere. Radni ili životni cilj koji je prihvatljiv poslije završenog studija, ne odgovara u srednjim godinama. Jednostavno, ljudi od 20 i 50 godina žele različite stvari u karijeri i životu. Broj faza koje se identificiraju najčešće je od tri (uspostavljanje, napredovanje, održavanje) do pet (priprema za posao, ulazak u organizaciju, rana karijera, sredina karijere, kasna karijera). Najčešće se razlikuju 4 ključne faze u razvoju karijere. Iako se često povezuju sa životnim razdobljima i određuju kroz neko vremensko trajanje (u smislu životne dobi u kojoj uobičajeno počinju i završavaju), njihov početak kao i trajanje ovisi o prirodi i složenosti zanimanja, trajanju obrazovnog procesa i pripreme za zanimanje, individualnim karakteristikama i slično.

Faza istraživanja i uspostavljanja karijere

Ta faza počinje s ulaskom pojedinca u organizaciju i prvim izborom posla, zato se naziva i faza ulaska u karijeru. Obično se događa između 18. i 25. godine. To je faza uvođenja u posao, socijalizacije s radnom sredinom i organizacijom, stjecanja potrebnih znanja i vještina, upoznavanja svojih mogućnosti i preferencija, upoznavanja organizacije. U njoj se često javlja „šok realnosti“, odnosno sučeljavaju se očekivanja i donesena znanja sa stvarnom radnom situacijom koja je često

daleko od zamišljene i idealne. To je faza propitkivanja i odmjeravanja vlastitih mogućnosti i ciljeva, uvođenja, orijentacije i učenja.

Pokazuje se da samo 41% onih koji se zaposle, a to znači i početak karijere, dobiju posao kakav su željeli i planirali. Sve je to razlogom da je fluktuacija najveća upravo u toj prvoj fazi. Smatra se da je od vremena kad se ljudi odluče za neku karijeru, potrebno 6 do 8 godina da se ona uspostavi. U toj je fazi pojedinac velikim dijelom nesamostalan, slijedi upute i smjernice drugih, nastoji se dokazati i potvrditi svoje mogućnosti ili, jednostavno rečeno, naći svoje „mjesto pod suncem“ koje će provocirati i razvijati njegove potencijale i talente.

Faza napredovanja

U toj fazi, koja počinje između 30. i 35. godine i traje do 40. ili 45, pojedinac je uspostavio karijeru, izabrao područje rada i pokazao potencijale, socijalizirao se s kulturom i organizacijom, stekao sigurnost, samopouzdanje i samostalnost u radu. U toj je fazi vidljiv napredak, događaju se vertikalna i horizontalna kretanja. Pojedinac je svjestan svojih sposobnosti, napredovanja i razvoja, može ocijeniti i predvidjeti eventualne prijetnje „slijepog kolosijeka“ ili platoa, realnije sučeliti svoje aspiracije glede razvoja i karijere i onog što može dobiti u toj organizaciji. Zapravo, pojedinac u toj fazi realnije odmjerava svoju snagu u usporedbi s drugima u organizaciji i svoju „tržišnu vrijednost“. To je razdoblje u kojemu se izrazito vrednuje postignuće i promocija. Pri njegovu kraju osoba zna je li na pravom putu ostvarenja svojih profesionalnih ciljeva ili nije, može preispitivati i prilagođavati svoje ciljeve.

U toj se fazi kristaliziraju životne preferencije, položaj rada i profesionalnog razvoja u strukturi vrijednosti – primjerice, je li karijera ili pak obitelj i izvan radne aktivnosti na prvom mjestu. Tada je nužno riješiti konflikt između obitelji i/ili profesionalnog života. Ujedno, to je najdinamičnije i najkreativnije razdoblje profesionalnog razvoja. Pri njezinu kraju može započeti kriza „sredine karijere“ u kojoj se događaju intenzivna preispitivanja ostvarenja profesionalnih želja i snova.

Faza održavanja karijere

Počinje između 40. i 45. godine života i traje do 50. ili 55. godine. U to doba osoba ima stabilan, potvrđen i priznat položaj unutar organizacije, provjerena znanja, sposobnosti i doprinos. Iako se često naziva fazom održavanja, u njoj se mogu događati najveće promjene glede karijere: može se nastaviti daljnji rast, održavati postojeće stanje ili započeti faza opadanja. Za većinu je to ipak faza u kojoj su uspostavili stabilnu karijeru, radno mjesto i položaj koji žele održati. U njoj raste privrženost organizaciji i stabilnija veza s organizacijom.

To je faza u kojoj čovjek zna je li uspio ili nije u profesionalnom (i uopće) životu, faza u kojoj se često svode profesionalni računi, definitivno prihvaća (ili ne prihvaća) postignuto.

Međutim, to je faza u kojoj (poglavito u početku) može doći do preispitivanja životnog stila i vrijednosti, posebice kod onih koji imaju osjećaj da nisu uspjeli ostvariti profesionalne (i životne snove). Ljudi mogu željeti nove izazove i zadovoljstva, promijeniti posao, karijeru (ili supruga/suprugu). Na krizu karijere, koja se obično događa u sredini radnog vijeka ili karijere pa se stoga zove kriza sredine karijere, mogu utjecati i događaji izvan rada kao što su:

1. obiteljske promjene – odlazak djece iz kuće, rastava, bolesti, smrt roditelja i sl.,
2. promjena financijske situacije i obveza – poboljšana i stabilna financijska situacija može omogućiti i potaknuti promišljanje opcija koje su prije bile nezamislive (primjerice, otvaranje vlastitog biznisa),
3. shvaćanje granica, uključujući smrtnosti, može potaknuti i ubrzati preispitivanje i revaloriziranje postignuća i promjenu ciljeva,

4. mnogi ljudi se u sredini karijere, iako s različitim stupnjem strepnje i uspjeha, vraćaju u fazu istraživanja i prave najveće promjene u svom životu upravo u tom razdoblju

Općenito se drži da se u dobi između 40. i 55. godine nekoliko puta obnavlja proces valoriziranja uspjeha i reafirmacije ciljeva karijere. Tako se i u ovoj fazi neki ljudi suočavaju sa stabilnim razvojem i položajem koji žele održati, drugi se suočavaju s neispunjenim snovima, osjećajem gubljenja mladosti i perspektivom smrtnosti, treći pak pokušavaju promjenama naći put za nastavljavanje rasta i razvoja.

Faza kasne karijere

Počinje u životnoj dobi od 50. do 55. godine i traje do umirovljenja. Većina ju autora označava fazom povlačenja i opadanja aktivnosti. Po našem mišljenju ona ima dvije pod faze. Jedna je podfaza održavanje, a druga povlačenje i pripreme za mirovinu. Iako se u toj fazi pojedinac suočava s perspektivom završetka i odlaska iz organizacije, obilježava ju i jak osjećaj vlastite vrijednosti i doprinosa. U njoj se kumulirano znanje, iskustvo i mudrost prenosi na druge ili koristi za razvoj organizacije. U drugom dijelu te faze zbiva se psihička i profesionalna priprema za umirovljenje, odnosno neminovni kraj profesionalne karijere. Nju bismo mogli označiti kao fazu povlačenja, smanjivanja aktivnosti i uključenosti u neposredne operativne probleme, prenošenje dužnosti, ovlasti i znanja na mlađe, odnosno planirane zamjene.

Mnogo ljudi, posebice oni kojima su posao i karijera postali stil života, doživljavaju ozbiljne krize sučeljeni s neposrednom perspektivom odlaska. Prestanak karijere za njih je ozbiljna trauma. Do jučer prezaposlen i iz kuće stalno odsutan čovjek mora se suočiti s perspektivom neaktivnosti i svakodnevnog ostanka kod kuće bez obveza.

Važan trend je i omogućavanje skraćene zaposlenja kao alternativa potpunom umirovljenju. Nekoliko istraživanja pokazuje da bi 50% zaposlenih starijih od 55 godina željelo raditi skraćeno vrijeme u istoj organizaciji.

Općenito se pokazuje da se suvremene organizacije sve više bave i svojim starijim zaposlenicima, ne samo kroz prizmu boljeg iskorištenja njihovih kumuliranih znanja i iskustva nego i u pomaganju da lakše prihvate kraj karijere.[1]

2.3. Faktori razvoja karijere

Razvoj karijere podložan je utjecaju različitih faktora, i to kako onih koji se nalaze u pojedincu, tako i onih koji se nalaze u njegovoj užoj (poduzeće) i široj okolini. Razlikujemo četiri grupe utjecajnih faktora:

a) Osobni faktori

Pojedinci se žele razlikovati od drugih. Njihovi interesi i sposobnosti utječu na njihov izbor karijere. Aktivnosti u koje se oni uključuju tijekom školovanja i izvan njega važan su indikator njihova interesa u razvoju karijere i potencijala kojega imaju. Tako npr. oni koji vole rad na računalu vjerojatno će više preferirati rad u području tehnike negoli humanističkih znanosti.

b) Ekonomski, socijalni i politički trendovi

Potrošači sa svojim navikama uvelike utječu na raspoloživost različitih poslova. Pod tim utjecajem svakodnevno nestaju jedni, a rađaju se drugi poslovi. Opći je trend odumiranja mnogih proizvodnih zanimanja, a rast uslužnih. Stoga praćenje ovih trendova može biti najbolji indikator kretanja na tržištu rada. Drugi ekonomski uvjeti kojim utječu na razinu zaposlenosti su kamatne stope i cijene koji mogu reducirati broj poslova.

Promjene zakona, vladina regulativa i tehnologija također utječu na trend zapošljavanja. Tako je promjenama propisa došlo do porasta poslova u financijskim

uslugama, investicijskim fondovima i drugim financijskim institucijama. Porast uporabe kompjutoriziranih sustava reducirao je potražnju za nekvalificiranim osobljem, a porasla je potražnja za programerima, sustav analitičarima, sustav inženjerima, osobljem na održavanju računala i drugima.

c) Tržište rada

Životna dob i interesi ljudi također utječu na karakteristike tržišta rada. Tako ljudi žive duže, pa raste potražnja za specifičnim dobrima i uslugama, kao što su na primjer kućna njega na selu.

S više zaposlenih roditelja raste ponuda usluga brige o djeci (npr. jaslice i predškolski odgoj). Velika poduzeća osiguravaju ovakav tip usluga za svoje zaposlene. Lokacija i veličina poduzeća je također faktor utjecaja na izbor karijere. Tako lokacija poduzeća – u gradu ili izvan njega, u hladnim ili toplim područjima, na planini ili uz more, itd. – može značajno utjecati na nečiju odluku o karijeri. Isti takav utjecaj može imati i veličina poduzeća – mala su poduzeća glavni promotori novih poslova.

d) Financijske konsideracije

Visina plaće koja se isplaćuje za izvršenje nekog posla važan je faktor utjecaja na odluku o karijeri. Međutim, ona nije jedini faktor s obzirom da poduzeća koriste i druge oblike kompenzacija kao nagradu za izvršeni rad i vjernost. Neke beneficije uključuju cjelovito ili djelomično zdravstveno i životno osiguranje, planove umirovljenja, stoku opcije, pravnu pomoć i drugo. Sve to treba imati u vidu prilikom donošenja odluke o karijeri.

“Postigao si uspjeh u svom polju kad ne znaš da li je ono što radiš posao ili igra.”

– Warren Beatty

2.4. Plan karijere

Pomoću plana karijere možete definirati cilj vaše karijere i način kako doći do tog cilja. Plan karijere je zapis zaključaka jedne faze u razvoju vaše karijere. Svaki pojedinac može ga kreirati sam za sebe, ali je preporučljivo da ga kreira u suradnji sa savjetnikom za profesionalno usmjeravanje. Plan karijere nije samo formular koji se može u kratkom roku ispuniti nego zapis dužeg procesa razvoja vaše karijere. On vam pomaže strukturirati vaše razmišljanje o karijeri i usmjerava vas na korištenje racionalnog načina odlučivanja. Pomaže vam razumjeti da je razvoj karijere dugotrajan proces u kojem je važno da imate cilj te da kroz duži vremenski period izvodite kontinuirane aktivnosti koje će dovesti do tog cilja.[2]

Plan karijere najčešće će se izrađuje u šest koraka:

- 1.) Moje želje i vrijednosti – moraju biti realne i u skladu s planom te je potrebno razmisliti koje zanimanje je u skladu s našim željama i vrijednostima
- 2.) Kompetencije - uključuju znanja, vještine i stavove potrebne za obavljanje zadataka
- 3.) Mogućnosti – odnose se na zanimanja, školovanje, radno iskustvo, rad na projektima, prekvalifikacije
- 4.) Ciljevi - koji najviše odgovaraju vašim osobinama i kompetencijama
- 5.) Plan aktivnosti za postizanje ciljeva – sadrži aktivnosti i vremenski period za ostvarivanje ciljeva
- 6.) Praćenje realizacije plana karijere – kontrola realizacije aktivnosti u skladu s planiranim ciljevima uz mogućnost korektivnih mjera

3.Europass životopis

„Ne postoji ključ za sreću - vrata su uvijek otvorena.”

Majka Tereza

Životopis ili curriculum vitae je pisani dokument kojim se pojedinac predstavlja potencijalnom poslodavcu. Cilj životopisa je zainteresirati poslodavca za stručne sposobnosti, radne navike i kreativne mogućnosti. Životopis se sastoji od podataka slijedećih kategorija: osobni podatci, radno iskustvo, obrazovanje i osposobljavanje, vještine i kompetencije, digitalne vještine, strani jezik, konferencije i seminari, projekti, preporuke, kategorije vozačke dozvole i sl. Životopis ne smije biti preopširan (poželjno na 2 do 3 stranice A4 formata) te se kao uvod u životopis koristi molba za posao koja bi trebala biti napisana kao standardno poslovno pismo i ujedno privući pozornost poslodavca. Najpoznatiji alat za izradu životopisa je Europass koji ujedno olakšava izradu životopisa na Internetu. Europass CV je standardizirani format životopisa koji je priznat i koristi se u cijeloj Europi. On na jasan način predstavlja Vaše vještine i kvalifikacije te će svojom formom biti razumljiv u cijeloj Europskoj uniji. Na stranicama nacionalnog Europass centra možete pronaći upute za izradu Europass životopisa i drugih Europass dokumenata.[3] Uz životopis, sastavlja se i motivacijsko pismo u kojem je naglasak na motivaciji za prijavu za određeni posao te se ističu razlozi i kvalitete pojedinca kao najboljeg kandidata. U motivacijskom pismu se naglašavaju istaknuti primjeri iz životopisa i objašnjava relevantnost istih za željeni posao.

4.Digitalni portfelj (e – portfolio)

E-portfolio je zbirka koja predstavlja i opisuje proces učenja, stečena znanja i ostvarena postignuća. E-portfolio u digitalnom obliku pruža brojne mogućnosti sakupljanja podataka i njihovu primjenu. Razvija komunikaciju između suradnika i predstavlja način rada kroz različita vremenska razdoblja. To omogućuje pohranu i prikaz različitih sadržaja. Sustav e-portfolio podrazumijeva samostalnu administraciju i održavanje e-portfolio stranica. Ono što je posebno važno za naglasiti je uređivanje prava pristupa do njih. Vlasnici e-portfolio sadržaja mogu izabrati žele li podijeliti sadržaj s odabranim korisnicima, grupama korisnika ili omogućiti javan pristup izrađenim sadržajima. Pored toga sustav e-portfolio omogućuje osobnu prilagodbu prezentacije sadržaja. Poznati alati za izradu e-portfolio su: Mahara, Elgg, PebblePad i WebFolio. Osnovna podjela djelovanja uključuje stranice, blogove, grupe i komunikaciju. Izradu novih sadržaja u navedenim oblicima, povezivanje i njihovo predstavljanje. Nastavak podjele djelovanja je moguć unutar stranice, gdje se može načiniti podjela na blokove, kao i stvaranja skupa stranica u obliku kolekcija.[4] Osoba na taj način aktivno sudjeluje u stvaranju znanja i odlučuje kako će nastaviti daljnji osobni razvoj prema uvjetima i afinitetima. Takav e-portfolio se zove i osobni, a svaki osobni e-portfolio izvorno je privatni. Vidljivost ostalima se naknadno određuje. Prve verzije osobnog portfolija su radne. Predstavljaju proces u kojem vlasnik sakuplja kronološki podatke povezane sa svojim poslom, obrazovanjem i hobijima. Radi se o sustavnoj organizaciji i refleksiji nad prikupljenim materijalima. Svaka potvrda s tečaja i stručnog usavršavanja dobiva svoje mjesto u mozaiku osobnog rasta i razvoja. Ovisno o namjeni, mogu se stvoriti i različiti pristupi. S psihološke i profesionalne strane e-portfolio često pokazuje rast i razvoj pojedinca kroz određeno razdoblje. Takav se može nazvati razvojnim. Često se koristi za prikaz životopisa. Uvid u

vlastita postignuća, čak i kad su u pitanju hobiji može pozitivno djelovati na daljnji razvoj osobnosti. Raznovrsnost interesa vas može predstaviti kao znatiželjnu osobu koja se prilagođava dinamičnim potrebama u suvremenim društvenim kretanjima. Dopušta se i mogućnost uočavanja promijenjenih izbora zanimanja s ciljem jačanja daljnjih aktivnosti i pravilnog usmjerenja. U psihologiji se često ističe samostvarenje na vrhu ljestvice piramide ljudskih potreba. Takvom pristupu zasigurno odgovara e-portfolio kao svojevrsna digitalna zbirka osobnih postignuća koja prikazuje kontinuirani profesionalni i osobni rad na sebi. Stvarajući odgovorne osobnosti stvaramo stabilno društvo. Ovdje se otkriva i pedagoška dimenzija kao osnovica i polazište za promicanje opće prihvaćenih društvenih vrijednosti. Jednako tako ne smije se smetnuti niti arhivski aspekt koji omogućuje čuvanje dokumenata. Posebno onih koji dokazuju kako kvalifikaciju, osposobljenost, tako i neformalne oblike usavršavanja, poput prethodno spomenutih tečaja i drugih oblika usavršavanja, kao i sudjelovanja na smotrama ili natjecanjima. E-portfolio služi i kao sustav za povratne informacije i komunikaciju s kolegama ili nastavnicima. Prednost je jednostavnije praćenje svih uspjeha za vrijeme obrazovanja, poticanje kritičkog razmišljanja i informatičke pismenosti.

5. Osobni branding i upravljanje karijerom

Brend je skup dojmova koje publika i potencijalni kupci i općenito javnost u svijetu ima ili o nekoj tvrtki, udruzi, proizvodu, pa čak i o gradu, državi, poznatoj ili nepoznatoj osobi. Proces brandinga pokušavaju utjecati na to da ti dojmovi koje drugi ljudi imaju budu što pozitivniji. Sve što radimo kroz branding je u svrhu toga da nas publika pozitivno percipira, jer naravno, dio brandinga mogu biti i negativni dojmovi. Prema tome, osobni branding je proces kojim osoba, pojedinac pokušava sebe prikazati u što pozitivnijem svjetlu, prikazati svoje profesionalne kvalitete i razviti neki prepoznatljivi imidž u svrhu svoj profesionalnog napretka.

5.1. Pet koraka u izgradnji osobnog branda

1.) Identificiranje znanja, vještine i talenta

Potrebno je prepoznati ono što vas čini drugačijima od ostalih. Razmišljajte o stvarima koje inače radite, koje vas vesele i za koje su vam drugi ljudi rekli da ste dobri u njima.

2.) Pozicioniranje kao stručnjak u svom području djelovanja

Personal (osobni) branding postoji oduvijek te su digitalni kanali ubrzali cijeli njegov proces pa se u tu svrhu mogu iskoristiti i društvene mreže. Također potrebno je razmisliti s kojim medijima biste mogli surađivati. Da bi postali stručnjak u određenom području morate konstantno raditi na sebi te se educirati što vam neće biti teško ukoliko volite svoje područje rada.

3.) Objavljivanje (redovito) uz besplatnu vrijednost za pratitelje

Potrebno je kreirati i objavljivati puno sadržaja kako bi vas vaša publika mogla vidjeti. Bitno je komunicirati s vašom ciljanom publikom kako bi oni stekli što pozitivniji dojam i potpunu sliku vas samih. Objavljujte sadržaj koji bi vašoj publici bio zanimljiv i koristan. Kada krenete u izgradnju osobnog branda morate biti svjesni da nećete odmah imati rezultate koje biste možda htjeli imati. Branding je dugi proces i treba biti uporan i strpljiv. Postupno ćete „rasti“ i jednom doći do pravog „targeta“ (cilja) na pravi način.

4.) Povezivanje sa svojim pratiteljima iskrenom i autentičnom komunikacijom

Facebook grupe su danas zanimljiv alat za stvaranje zajednice ljudi koja se dobro razumije, tj. ima iste i/ili slične ciljeve. U grupama se stvara povjerenje i lakše se komunicira s ljudima u grupi koji imaju isto ili slično područje interesa kao i vi. Ne morate biti oni koji će napraviti grupu, već se možete uvijek priključiti postojećim grupama koje vas zanimaju i na taj način pomagati ljudima svojim iskustvima i mišljenjima.

5.) Biti ista osoba online i offline

Morate biti autentični na svojim kanalima kao što ste autentični u vlastitom životu. Nitko ne želi vidjeti lažnu sliku koju kasnije ne može povezati s vama kada vas upozna.

6. Zaključak

Profesionalni razvoj je proces kojim zaposlenik stječe znanja i certifikate potrebne za razvoj u svojoj karijeri. Također, profesionalni razvoj predstavlja proces usavršavanja u praksi kroz različita područja. Odnosi se na pojedinca i njegove različite vrste obrazovnog iskustva. Predstavnici raznih profesija sudjeluju u profesionalnom razvoju kako bi naučili i primijenili nova znanja i vještine koje će poboljšati njihovu uspješnost na poslu. Poboljšanje uspjeha rezultira većom motivacijom i zadovoljstvom odrađenim poslom. Cjeloživotno učenje predstavlja osnovu osobnog razvoja te snalaženja i neprestane prilagodbe pojedinca promjenjivim okolnostima u osobnom životu, na radnom mjestu i u društvenoj zajednici.

7. Literatura

[1.] Bahtijarević Šiber, F. (1999.), Management ljudskih potencijala, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb.

[2.] <https://e-usmjeravanje.hzz.hr/> (6.12.2022.)

[3.] <https://www.europass.hr/europass-dokumenti/zivotopis> (28.12.2022.)

[4.] <https://e-laboratorij.carnet.hr/category/e-portfolio/> (30.11.2022.)

Stručni rad

MEĐUGENERACIJSKA SURADNJA: „SVATKO ZA SEBE I SVI ZAJEDNO”

Barbara Korošec, dipl. ekon.
*SREDNJA ŠOLA SLOVENSKA BISTRICA,
Ulica dr. Jožeta Pučnika 21, Slovenska Bistrica*

**„Svaki je čovjek svijet za sebe ...”
(T. Pavček)**

Sažetak

Obično se osvrćemo na vrijeme koje odmiče od nas, ali pogled isto tako možemo usmjeriti prema vremenu koje se približava te s punim angažmanom doživljavati svaki trenutak sadašnjosti. Iskustvo je svih iskustava biti živ. I život je izazov. Nije blagoslov, ali je još manje prokletstvo. On je jednostavno izazov.

Znamo da čekamo i ne znamo što čekamo. A u međuvremenu promatramo ovaj svijet i uživamo u radosti beskonačnosti. Najgore je što nas može zadesiti smrt i, budući da je to ionako naša sudbina, mi smo slobodni i nemamo se čega bojati. Ako se želimo prepustiti čaroliji i dopustiti joj da nas obuzme, samo moramo otjerati dvojbe iz svojih misli. Kad dvojbe nestanu, sve postane moguće.

Svjesni smo da su starije osobe živjele u različitim okolnostima i da imaju različite poglede na svijet i na odnose s adolescentima. Upravo zato započeli smo istraživanje u sklopu kojega smo se susretali sa starijim osobama u Domu umirovljenika u Slovenskoj Bistrici i sa starijim osobama koje su smještene u Domu u Poljčanama. S njima smo proveli anketu, intervju i istovremeno u završnom dijelu izveli zajedničku plesnu točku, snimili kratak film i pripremili brošuru.

Ključne riječi: *mladost, adolescent, starost, starija osoba.*

1. UVOD

Stanovništvo u Sloveniji i Europskoj uniji stari, životni se vijek produžuje dok natalitet pada. Društvo se mijenja, a time i struktura obitelji. Nekad su različite generacije živjele zajedno i brinule se jedna o drugoj što se smatralo prirodnim redom. No, društvene promjene utjecale su na strukturu obitelji – naime, sve je više nuklearnih obitelji koje ne uključuju djedove i bake. Upravo zbog toga odlučila sam zajedno s učenicima volonterima istražiti život naših starijih osoba, njihov pogled na život, život nekad i danas te saznati kakvom im se čini današnja mladež. Motiv za naslov zadatka pronašla sam u *Pjesmi o zvijezdama* Tone Pavčeka koja govori kako zapravo svaki čovjek živi u svojem svijetu, ima svoj pogled na svijet i život, svatko tiho sazrijeva i svi putevi vode čovjeka prema miru. Zadatak sam postavila tako da sam zajedno s učenicima istražila već postojeću literaturu povezanu sa starijim osobama u općini Slovenska Bistrica, a pretežiti dio zadatka odvijao se na terenu. Posjećivali smo dom umirovljenika u kojemu živi najviše starijih osoba iz općine Slovenska Bistrica. S njima smo razgovarali, podijelili smo im anketne upitnike koji su nam pomogli u istraživačkome dijelu zadatka. Kod izrade zadatka povezali smo se i sa stručnim vodstvom i starijim osobama u domu Poljčane. Posjetili smo i njih i podijelili im anketne upitnike, s njima smo razgovarali i snimili smo film. Uz pomoć stručnoga vodstva u domu Poljčane odlučili smo zajedno pripremiti plesnu točku koju smo željeli predstaviti mladima i potaknuti ih na češće druženje sa starijim osobama. Kod izrade zadatka od velike nam je pomoći bila gospođa Ladislava Kop koja je bila spremna ispričati nam priču o svojem životu.

Slika 1: Starija osoba u Domu umirovljenika

2. ODREĐENJE PROBLEMA ISTRAŽIVANJA

Odlučili smo istražiti i proučiti život starijih osoba nekad i danas, otkriti kakav je njihov doživljaj mladosti te analizirati njihov odnos s mladim osobama, a ponajprije smo željeli provesti dan u njihovu društvu. Pritom nam se činilo bitnim otkriti nešto novo, zanimljivo. Prije nego što smo počeli raditi na zadatku istraživanja, zanimalo nas je što znače riječi starija osoba i koga možemo uvrstiti u ovu skupinu te koliko je starijih osoba registrirano u općini Slovenska Bistrica. Iščitavajući literaturu, uočili smo poteškoće koje su povezane sa smještajnim kapacitetima u domovima za starije osobe te smo uočili kako mladi ljudi premalo pomažu starijim osobama i premalo se skrbe o njima. Primijetili smo nedovoljnu povezanost općine sa socijalnim ustanovama. Stoga bi bilo dobro posebnu pozornost posvetiti razvijanju

međusobnih odnosa između mladih i starih jer ti odnosi posebno utječu na jačanje i modernizaciju socijalne države. Starijima treba omogućiti da što duže ostanu u svojem okruženju gdje su prije živjeli i radili. Različite organizirane usluge i oblici pomoći u kući trebale bi u domaćemu okruženju kod kuće zadržati što više starijih osoba. Starijim osobama, dakle, treba omogućiti da žive samostalno u domaćemu okruženju onoliko dugo koliko žele i mogu uz pomoć izvana – uz pomoć organizirane zdravstvene i socijalne zaštite. Istraživanja pokazuju da je životni vijek ljudi sve dulji i zato skrb za starije osobe postaje jako bitan aspekt socijalne države. Broj se starijih osoba naime povećava, a s time i potražnja za različitim uslugama koje su povezane s potrebama starijih. Dom dr. Jože Potrča u Poljčanama i u jedinici Slovenska Bistrica, gdje je i najviše starijih osoba iz općine Slovenska Bistrica, ima 354 mjesta, od toga 230 u Poljčanama i 124 u Slovenskoj Bistrici.

Zadatak smo podijelili na sljedeće korake:

- *tražiti literaturu o starijim osobama na području bistričke općine*
- *pregledati literaturu i pronaći željene podatke*
- *analizirati starije osobe na bistričkome području*
- *na temelju literature postaviti hipoteze*
- *za dobivanje konkretnijih podataka izraditi anketni upitnik o odnosima između starije i mlađe populacije*
- *provesti intervju u općini Slovenska Bistrica, u Centru za socijalnu skrb, u Domu umirovljenika i u Domu umirovljenika u Poljčanama*
- *provesti anketu na terenu*
- *analizirati rezultate s učenicima*
- *metodom „oluje mozgova” doći do određenih rezultata*
- *navesti zaključke.*

Slika 2: Zajednička fotografija učenika i starijih osoba

3. METODOLOŠKO ISTRAŽIVANJE

Svrha je našega zadatka upoznati život starijih osoba, njihov pogled na život, istražiti odnos između njih i adolescenata te razviti dobre međusobne odnose. U radu smo se ograničili samo na starije osobe u općini Slovenska Bistrica i to na one koje su smješteni u Domu umirovljenika u Levstikovoju ulici u Slovenskoj Bistrici i na one koji su smješteni u Domu za starije osobe u jedinici Slovenska Bistrica. Naši su glavni izvori informacija bili pojedinci koji su nam omogućili dobivanje informacija o domaćem okruženju, a to su predsjednik Društva umirovljenika u Slovenskoj Bistrici gospodin Leskovar, voditeljica Centra za socijalnu skrb gospođa V. Kidrič te direktorica Doma za starije osobe u Poljčanama gospođa I. Soršak. Glavna metoda u provedbi zadataka bili su nam intervjui s navedenim osobama, anketni upitnik za adolescente i starije osobe te pripovijedanje starije osobe gospođe Ladislave Kop. Prije nego što smo odabrane osobe anketirali, postavili smo nekoliko hipoteza:

1. ***Smatramo da je život starijih osoba na području općine Slovenska Bistrica u prošlosti bio jako težak.***
2. ***Pretpostavljamo da si mladi danas ne mogu predočiti život kakav je bio nekada.***
3. ***Pretpostavljamo da veliki broj mladih ljudi ni ne zna lokaciju Doma za starije osobe u općini Slovenska Bistrica.***
4. ***Smatramo da je uzrok nezainteresiranosti mladih osoba za stariju populaciju neadekvatan odgoj.***
5. ***Pretpostavljamo da većina osoba iz naše generacije nije spremna redovito posjećivati starije osobe.***

Slika 3: Zajedničke aktivnosti

4. ODREĐENJE IZVORA

Izvor naših informacija bile su pravne i fizičke osobe i njihovi promidžbeni materijali. Povezali smo se s Centrom za socijalnu skrb u Slovenskoj Bistrici, Društvom umirovljenika i s Domom dr. Jože Potrča Poljčane, jedinicom Slovenska Bistrica. Prelitali smo članke iz časopisa, revija i knjiga. Velika su nam pomoć bili prikupljeni odgovori u provedenoj anketi. Usmeni izvor bio je glavni izvor našega istraživanja. Istraživanje smo započeli traženjem i proučavanjem pisanih izvora, kojih nažalost nije bilo mnogo. Najprije smo željele definirati pojam starijih osoba, saznati u koju ih dobnu strukturu svrstavamo, gdje žive, kakav je bio njihov život nekada i kakav je danas, kakvi su odnosi između njih i mlađe populacije te zaključiti kako poboljšati postojeće stanje. Zadali smo si određene zadatke koje smo svojim istraživanjem i razriješili te istraživanje doveli do kraja. Cilj je našega zadatka pružiti veću opću preglednost problematike i proširiti horizonte, jer čovjek nikada ne zna sve i uči praktično cijeli svoj život. Projekt nam je pružio mnogo osobnih i stručnih iskustava. Poslije jako ljubaznog prijema u domu za starije osobe rodila nam se ideja da provedemo zajedničku aktivnosti između mladih i starijih osoba i da istovremeno starijim osobama pokušamo obogatiti dnevnu rutinu. Na početku smo recitali pjesmu o mladosti. Kao zajedničku središnju točku izveli smo ples između različitih generacijskih grupa i na taj način pobudili jako veliko obostrano zanimanje za druženje i međusobno učenje.

5. TEORETSKI DIO

Starije su osobe heterogena grupa s velikim razlikama u zdravstvenom stanju, funkcionalnim sposobnostima i osobnim obilježjima.

Slika 4: Na kraju anketiranja i osmijeh

Snižavanje stope smrtnosti, produženje životnoga vijeka i pad nataliteta pojave su koje vode prema starenju stanovništva. Udio osoba koje su starije od 64 godine, koje se ubrajaju u skupinu starijih osoba, sve je veći i uz produženje životnoga vijeka još će se povećavati. Za očekivati je povećanje udjela starih (od 76 do 90 godina) i jako starih (više od 90 godina) osoba (1). Iz demografskih studija može se zaključiti da će udio starijih osoba za nekoliko godina biti iznad 20 % ukupnoga stanovništva. Pritom se mijenja i granica kad o osobi govorimo kao o starijoj osobi. Ako je tko jučer bio star sa 65 godina, ta će granica uskoro biti pomaknuta za 10 godina prema gore jer je poznato da nam se životni vijek produžava i da je sve više ljudi aktivno do duboke starosti.

Slika 5: Ugodan par iz doma umirovljenika Slovenska Bistrica

6. DOSADAŠNJA PROVEDENA ISTRAŽIVANJA

Na temelju istražene literature utvrdili smo da dosad još nisu provedena istraživanja o tome kako starije osobe poimaju svoj odnos prema adolescentima i obrnuto. Zbog svojih psihičkih i tjelesnih obilježja starije su osobe među najranjivijim skupinama našega društva. Njihova izloženost nasilju mnogo je veća kako pokazuju službeni podatci Centra za socijalnu skrb, policije ili zdravstvenih službi. Mnogo starijih osoba žive samo te postaju metom ljudi koji ih zastrašuju, fizički napadaju ili ucjenjuju na različite načine. Često doživljaju nasilje i oni koji žive u višegeneracijskoj obitelji. Jako su često žrtve psihičkoga i ekonomskog nasilja, odnosno ucjena za novac, imovinu, i sl. Ova dva oblika nasilja često se nastavljaju u fizičko nasilje i zanemarivanje kad je starijoj osobi potrebna konkretna pomoć drugih osoba. Prvi dio radionice bit će namijenjen prije opisanim sadržajima. U drugom dijelu provođenja pojedine radionice sudionici će se podijeliti na dvije manje skupine u kojima će moći konkretno govoriti o svojim iskustvima, dvojabama i pitanjima koja im se pritom postavljaju. Cilj je voditeljica radionica potaknuti starije osobe da progovore o svojem viđenju nasilja, da razmišljaju o mogućnostima zaštite, eventualnim osobnim iskustvima i da upoznaju starije osobe s konkretnima načinima pomoći. Na kraju, u završnom dijelu radionice vrijeme je rezervirano za povratnu informaciju sudionika o viđenju sadržaja i o tome kako su se osjećali. Voditeljice su predvidjele šest radionica koje bi obuhvatile grupu od 120 starijih osoba. Radionice će biti ponuđene društvima umirovljenika Štajerske regije i Međugeneracijskom društvu Drava u Mariboru. Sudionici radionica dobit će brošure s osnovnim informacijama o nasilju, načinu traženja pomoći i s telefonskim brojevima na koje se mogu obratiti u kriznim situacijama i u slučajevima traženja drugih oblika pomoći.

Slika 6: Međugeneracijska suradnja

7. TIJEK ISTRAŽIVANJA

Svrha našega projektnog zadatka bila je proučiti život naših starijih osoba, istražiti njihove poglede na život i sačuvati odnose između njih i mladih. U radu smo se ograničili samo na starije osobe u općini Slovenska Bistrica (starije osobe koje žive u Domu umirovljenika u Slovenskoj Bistrici i one koje borave u jedinici Doma Jože Potrča u Slovenskoj Bistrici). Glavni su nam izvor informacija bili pojedinci koji potječu iz poznate, domaće okoline. Metode rada pokazatelj su načina prikupljanja podataka, informacija, a dovele su nas do zaključaka o obrađivanoj temi. Kao metodu istraživanja možemo navesti pregled stručne literature, obradu podataka, itd. Metode proučavanja podijelili smo na sljedeće:

- a) Teoretske – obrađivali smo apstraktan pojam kojim se vjerojatno bavio već netko prije nas. Ovdje smo koristili:
 - DESKRIPTIVNU (opisnu) metodu za korektnu upotrebu, analizu i interpretaciju podataka iz već napisane literature.
 - KAUZALNU (ne eksperimentalnu) metodu za dobivanje, analizu i interpretaciju podataka i nalaza korištenjem upitnika, intervjua, itd.
- b) Eksperimentalne – istražili smo problem, odnosno provjeravali postavljene hipoteze (pretpostavke).

Slika 7: Volonterke u domu umirovljenika

8. ZAKLJUČAK

Treba sačuvati socijalnu državu i modernizirati njezine institucije. Socijalne usluge potrebno je razvijati prema određenoj strategiji i postaviti stup socijalnoga i gospodarskog razvoja. Isto tako, treba povećati skrb za umirovljenike i starije osobe jer to smo dužni onima na plodovima čijega rada živimo, a istovremeno moramo biti svjesni činjenice da se brigom o njima brinemo i o sebi. Starijima ponajprije treba omogućiti da što duže ostanu u svojem okruženju gdje su radili i živjeli prije. Činjenica je da je životni vijek sve duži i zato aspekt skrbi za starije osobe postaje bitno obilježje socijalne države. Nekad je prosječni životni vijek bio trideset godina, još u devetnaestom stoljeću ljudi su umirali u pedesetima, a danas je prosječna životna dob viša od sedamdeset godina i stalno raste unatoč tome što nad sobom provodimo teško tjelesno, emocionalno, mentalno i duhovno nasilje. Ako promatramo koji ljudi sporije stare, uočavamo da su to vrlo smireni pojedinci koji su jako zadovoljni u životu. Mladenačkima djeluju oni ljudi koji prihvaćaju sebe i sve svoje osobine te oni koji nisu neke svoje emocije i teške životne situacije sakrili ili potisnuli od sebe ili drugih. Tako su više mladenačke i one osobe koje su zadržale sposobnost igranja i u svoju osobnost integrirale svoj dječji dio, umjesto da ga potisnu. Vitalnije i mlađe izgledaju i osobe koje imaju viši energetske potencijal.

9. LITERATURA

- [1] Avguštin, Cveta (1997.) Starenje stanovništva. Maribor: Zavod za zdravstvenu zaštitu.
- [2] Kidrič, Valerija (2008.) Pružanje socijalne pomoći u kući: godišnje izvješće. Slovenska Bistrica: Centar za socijalnu skrb.
- [3] Mezinec, A. i ostali. Aktivno i zdravo starenje na radnom mjestu, Nacionalni institut za javno zdravlje, preuzeto 1.4.2018. s <http://zlataleta.com/o-zdravem-staranju/>
- [4] Pirc, Vanja (2008.) Demontaža kulturne baštine. Tjednik, g. 03, br. 06, str. 3.
- [5] <http://vestnik.szd.si/st4-10/st4-10-767-771.htm> - 3. 4. 2018
- [6] <http://www.google.si/search?hl=sl&q=kaj+je+staranje&btnG=Iskanje&meta> – 28. 3. 2018
- [7] http://www.cek.ef.uni-lj.si/u_diplome/jost1782.pdf - 28. 3. 2018
- [8]. <https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/-/H153S.px/table/tableViewLayout2> 1. 6. 2021
- [9]. <https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/-/05C1006S.px> - 1. 6. 2022

Stručni rad

ZAŠTITA PODATAKA U ŠKOLAMA

Zoran Raičević

Srednja elektro – računalniška šola Maribor

Sažetak

Opća uredba o zaštiti podataka (GDPR) iz 2016. definira prikupljanje i obradu podataka, zato je vrlo važno da smo toga svjesni. To se posebno odnosi na škole koje imaju pristup podacima maloljetnika. Škole imaju opunomoćenika kako bi osigurale provedbu ove Uredbe i moraju imati dobro izrađene protokole za zaštitu i obradu podataka. Roditelji i učenici imaju pravo na pristup informacijama koje škola posjeduje.

Ključne riječi: Opća uredba o zaštiti podataka (GDPR) iz 2016, osobni i osjetljivi podaci, upravljanje podacima i obrada istih u školama

1. Uvod

Opća uredba o zaštiti podataka (GDPR) iz 2016. godine, koja je temeljni akt o zaštiti i obradi podataka, može se naći u Službenom listu Europske unije. Ovo je vrlo važan propis jer nam omogućuje privatnost, određena prava i sprječava zloupotrebu podataka. Učitelj u školi često se bavi podacima svojih učenika, recimo ocjenama. Ukoliko je učitelj uz to još i razrednik, posjeduje i neke druge informacije, kao što su podaci o rođenju, adrese prebivališta i tako dalje. Sada se možemo zapitati znamo li dovoljno o tome kako postupati s tim podacima, gdje ih možemo pohraniti i kako ih zaštititi od zloupotrebe.

2. Vrste podataka

Postoje dvije kategorije podataka: osobni i osjetljivi podaci. Osobni podaci su podaci o identifikaciji pojedinaca i njihovih obitelji. To su imena, adrese, kontakti, ocjene, izvješća učenika, disciplinske mjere. Čak i ako ih pojedinac objavi, i dalje imaju status osobnih podataka. Osjetljivi podaci su npr. slike, vjeroispovijest, zdravlje (prehrana i druge specifičnosti), biometrijski podaci (npr. otisak prsta). Ti podaci mogu predstavljati rizik za ljude i ne smiju se upotrebljavati bez pristanka. Dakle, svaki učitelj bi trebao razlikovati te dvije kategorije podataka, jer njegov rad ne može izbjeći manipulaciju podacima svojih učenika i njihovih obitelji.

2.1 Upravljanje s podacima

Postoji velika razlika između upravljanja podacima ili njihove obrade. Upravitelj podataka je pojedinac ili tvrtka, koji diktiraju način i svrhu obrade podataka dok sam izvršitelj obrade obrađuje podatke u njihovo ime. Stoga je svaki od njih pravno odgovoran na drugačiji način. Ako razmišljamo o obrazovanju, onda je škola u ulozi upravitelja podataka, dok izvršitelj obrade podataka može, na primjer, biti fotograf koji fotografira događaje, nastavu ili pojedine učenike. To može biti i tvrtka koja je servisirala računalnu opremu koja sadrži mnogo podataka, ili sam školski informacijskog sustav za vođenje elektroničkih dnevnika i stalnih gostiju, ili čak usluga u oblaku, ili vlastita službena web stranica. Zadatak upravitelja podataka je uspostaviti protokole za zaštitu istih kao i sačuvati podatke kojima upravlja.

2.2 Trenutačno stanje u školama

Prema sadašnjem zakonu, sve škole moraju imati opunomoćenika, koji brine za zaštitu podataka kako bi provedba GDPR-a u školama bila osigurana. Taj opunomoćenik isto- u imenu škole- obučava učitelje i druge školske radnike, pogotovo za primjere revizije, potencijalnih dilema i sl. Tako se možemo zapitati sljedeće:

a.) Koja je pravna osnova za obradu podataka?

Škola obavlja poslove u javnom interesu i to je njezina pravna osnova za obradu podataka. U tu svrhu prikupljeni podaci ne smiju se koristiti u druge svrhe. To znači da ne bismo smjeli trećoj osobi posredovati, npr. e-mail adresu roditelja ako se radi o promociji događaja u školi, jer to nije zadatak javne službe. U tom slučaju mora se dobiti dopuštenje.

b.) Koje podatke pohranjujemo i tko im može pristupiti?

Škola mora pregledati podatke koje obrađuje i odlučiti ih učinkovito zaštititi. Također je potrebno utvrditi tko od vanjskog osoblja škole ima pristup podacima i koji je potencijalni rizik od zloupotrebe.

c.) Koje mjere opreza imamo na raspolaganju?

Zloupotreba osobnih podataka ne znači samo da su na djelu hakeri ili zlonamjerni softver. Zloupotreba podataka može se dogoditi i kada učitelj ostavi računalo

uključeno u razredu i nije zaštićeno lozinkom, ili se prijenosno računalo zaboravi na nekom javnom mjestu gdje svatko može pristupiti podacima. Da biste spriječili zloupotrebu, morate imati podatke samo na školskom stacionarnom računalu zaštićenom jakim lozinkom. Ako bi se osobni podaci prenosili na ključu, morali bi biti šifrirani i zaštićeni jakim lozinkama te zaštićeni ili skriveni od drugih. U tu svrhu učitelji moraju biti kompetentni za rješavanje takvih problema.

d.) Što znaju roditelji kao zakonski skrbnici učenika?

Škole bi trebale obavijestiti roditelje o zaštiti privatnosti, gdje bi informacije koje prikupljaju trebale biti jasno naznačene, kao i o svrsi prikupljanja i pristupa podacima od strane drugih. Prema Općoj uredbi o zaštiti podataka, roditelji i učenici imaju pravo pregledati podatke koje posjeduje škola.

3. Zaključak

Zaštita podataka vrlo je važna stvar izvan škola i ne smije se podcijeniti. Izumili smo internet, gdje možemo ostaviti svoj digitalni otisak ili podatke bez ikakve kontrole ili znanja o tome što treće strane mogu učiniti s njima. Tek kada dođe do zloupotrebe, shvatimo važnost zaštite podataka. Škole kao javna služba dužne su se pridržavati Opće uredbe o zaštiti podataka iz 2016. godine.

4. Literatura

[1] Internetska stranica:

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016R0679&from=SV>

Stručni rad

TRENING SOCIJALNIH VJEŠTINA U SLUČAJU UČENIKA S DEFICITIMA U POJEDINIM PODRUČJIMA UČENJA TE POREMEĆAJEM PAŽNJE I HIPERAKTIVNOSTI

Barbara Vindiš Bratušek
OŠ dr. Ljudevita Pivka, Ptuj

Sažetak

U članku se usredotočujemo na područje socijalnih vještina te tako detaljnije opisujemo poteškoće djece s deficitima u pojedinim područjima učenja u kombinaciji s poremećajem pažnje i hiperaktivnosti u području socijalnih vještina, koji dovode do poteškoća u području socijalne uključenosti i socijalnog funkcioniranja općenito. U ovom članku rasvjetljavamo poteškoće učenika s posebnim potrebama kod kojih postoji složena dijagnostika deficita u pojedinim područjima učenja i poremećaja pažnje s hiperaktivnošću u području socijalne uključenosti, koji se odražavaju i na razini emocionalnog funkcioniranja. Svrha teorijskog okvira nije samo prikaz učeničkih poteškoća i obilježja deficita, već i ocrtavanje bitnih činitelja koji poticajno/inhibirajuće djeluju na funkcioniranje djece s takvim deficitima te prikaz mogućih strategija i metoda pomoći.

Ključne riječi: deficiti u pojedinim područjima učenja, poremećaj pažnje i hiperaktivnosti, poteškoće u socijalnom funkcioniranju, trening socijalnih vještina

1. UVOD

Iz različitih međunarodnih definicija specifičnih poteškoća u učenju može se u svakom pojedinom slučaju razabrati da se u osnovi radi o neurološkim poremećajima, s određenim utjecajem na razvoj i ispoljavanje verbalnih i/ili neverbalnih vještina ili nedostatka istih. One su potpuno specifične za svakog pojedinca te se stoga različito manifestiraju. One utječu ne samo na školsku i radnu produktivnost i uspjeh, već i na sliku pojedinca o sebi, socijalizaciju i općenito na sva područja života [1]. Neki posebno ističu utjecaj specifičnih poteškoća u učenju na socioemocionalno područje – Američki nacionalni odbor za specifične poteškoće u učenju tako ukazuje na značajnu povezanost specifičnih poteškoća u učenju i poteškoće na području samokontrole ponašanja, socijalne percepcije i svakodnevnih socijalnih interakcija [1]. Slovenski autori Magajna, Kavkler i Košir [3] nude nam sličnu definiciju kao i autori iz inozemstva, a naše područje, koje definiramo u ovom članku – socijalno i emocionalno, definiramo kao područje u kojem su evidentni zaostaci ili deficiti (konkretno, područje komunikacije, socijalnih vještina i emocionalnog sazrijevanja). No, upozoravaju da emocionalni poremećaji i poremećaji ponašanja nisu prvenstveno uvjetovani specifičnim poteškoćama u učenju.

2. TEORIJSKI DIO

Prve godine školovanja za djecu su presudne te uglavnom iskustva koja steknu u prvim godinama školovanja nose sa sobom u život – prije svega, u školskim situacijama, ali naravno, osobito u svakodnevnim situacijama. Neuspjeh u prvim iskustvima obilježi pojedinca, dijete gubi motivaciju, što onemogućuje mobilizaciju energije za daljnje ustrajanje. S negativnim porukama i povratnim informacijama – koliko god se trudili, dolazi nisko samopoštovanje i osjećaj bespomoćnosti. Dijete može u neprimjerenom ponašanju početi tražiti priliku za sebe [4]. O emocionalnom i socijalnom razvoju ne možemo govoriti odvojeno, što uvelike potvrđuje slučaj učenika s posebnim potrebama koji imaju deficite u pojedinim područjima učenja u kombinaciji s drugim dijagnosticiranim posebnim potrebama. Za učenike s deficitima u pojedinim područjima učenja koji imaju pridružen poremećaj pažnje i hiperaktivnosti, često je karakteristično da ne rješavaju uspješno „probleme“ svoje životne dobi. Potonje se očituje u raznim oblicima neprihvatljivog ponašanja, koji učenike s takvim deficitima samo udaljavaju od svojih vršnjaka, no samo se tako mogu afirmirati na svoj način. Učenici s ovom vrstom dijagnoze često prema van pokazuju različite emocije, osobito one neugodne konotacije – ljutnju, tugu, čak i sram. Valja spomenuti i činjenicu da su devijacije u ponašanju kod djece sa specifičnim poteškoćama u učenju posebno izražene ako uz njih postoji poremećaj pažnje i hiperaktivnosti. U tom slučaju postoji još veća osjetljivost na razne vanjske i unutarnje podražaje koji mogu potaknuti neprimjerenom ponašanje. Pritisci okoline i brojne reakcije odbijanja i kažnjavanja uzrok su razvoja dodatnih emocionalnih i socijalnih poteškoća [4]. Naš školski sustav često se još uvijek temelji na „zamišljenom prosječnom djetetu“, djetetu po mjeri škole. Nemirna djeca, djeca s poremećajima čitanja i pisanja, djeca s emocionalnim poremećajima i poremećajima u ponašanju, djeca iz drugih jezičnih sredina itd., brzo su obilježena. Događaji u životima ove djece odvijaju se relativno brzo sljedećim redoslijedom:

- Specifičnost djeteta, posebnost, deficit,
- osobina koja nije u skladu sa »školskim normama«,
- za školu neprikladna/nepoželjna/uznemirujuća karakteristika,

- poremećaj (neuspjeh, neprimjereno ponašanje),
- psihosocijalne poteškoće koje mogu prerasti u poremećaje (Mikuš Kos, 2014., str. 7.).

Sve gore navedeno zahtijeva promjene. To počinje od stavova važnih odraslih osoba koje svakodnevno dolaze u izravan kontakt s djetetom, odnosno roditelja, učitelja i drugih stručnjaka. Posebno potonji snose veliku socijalnu odgovornost, osposobljavajući dijete za život, osnažujući ga, bez obzira na njegove poteškoće. Osobito je kod djece s težim oblicima specifičnih poteškoća u učenju potrebno obratiti pozornost na pronalaženje i isticanje jakih područja. Ona su na prvom mjestu, osobito prije svega zbog moguće nadoknade deficita, a još je važnije da su jaka područja vrlo učinkovit zaštitni faktor za dijete. Ova djeca, kao i druga, moraju imati priliku doživjeti uspjeh [2].

2.1 Konkretna poteškoća učenika s dijagnosticiranim deficitima u pojedinim područjima učenja, poremećajem pažnje i hiperaktivnosti u socijalnim situacijama iz prakse

Učenici s poteškoćama u pojedinim područjima učenja (prvenstveno čitanje i pisanje) u kombinaciji s poremećajem pažnje i hiperaktivnosti često pokazuju specifično ponašanje. Imaju poteškoće u tome kako prići vršnjacima, započeti razgovor s njima, nešto ih zamoliti. Prema vršnjacima su suzdržani, najčešće im ne prilaze. S druge strane, djeca s ovom vrstom dijagnoze koja uspostavljaju kontakte s vršnjacima mogu pokazivati ponašanje koje nije u skladu s njihovom kronološkom dobi, zbog čega su često ismijavana od strane vršnjaka. U socijalnim situacijama poteškoće se očituju u uključivanju u igru drugih – često su promatrači određenih aktivnosti. Poteškoće su prisutne i na polju socijalne komunikacije, kao npr., kako nekoga pitati hoće li se igrati s njim.

2.1.1 Loše razumijevanje moralnih načela: što je ispravno, što nije u redu, kako se ponašamo u društvu.

Često pristupaju vršnjacima i učiteljima na neprimjeren način. U odnosu na učitelje, mogu imati poteškoća čekajući da učitelj završi s objašnjenjem. Tako prekidaju učitelja dok govori, nestrpljivi su, nemirno se miču na stolici. Često se događa da neprimjereno žele prekinuti razgovor dviju odraslih osoba. Često ometaju tijekom sata i aktivnosti neprimjerenim komentarima i ponašanjem: glasnim smijanjem tijekom sata bez razloga, neprimjerenim izražavanjem, što opet često dovodi do ismijavanja od strane vršnjaka. Potonje ukazuje na veliku potrebu za učenjem primjerenih pravila ponašanja tijekom nastave i u odnosu s učiteljima i drugim odraslim osobama.

2.1.2. Nisko samopoštovanje, doživljavanje negativnih emocija

Učenici s deficitima u pojedinim područjima učenja u kombinaciji s nedostatkom pažnje i poremećajem hiperaktivnosti imaju poteškoće s izvođenjem onoga što se od njih očekuje u školskim situacijama kada su izloženi (recitiranje pjesama, igranje uloga i sl.). Tada često doživljavaju tjeskobu i ne čine ono što se od njih traži. To se također odražava u niskom samopoštovanju te nemaju povjerenja u svoje sposobnosti. Prilikom pripreme za određenu aktivnost potrebno im je više pozitivnih poticaja (pohvala, motivacija) za početak navedenih aktivnosti. To se očituje u pojedinačnim aktivnostima u svim sadržajima učenja, jer kada se suoče s preprekom ili neuspjehom, vrlo brzo odustaju i trebaju više poticaja od strane učitelja

da nastave s aktivnošću, zadatkom. Poteškoće su prisutne i u skupinskom radu kada su izloženi pred razredom, što je već spomenuto.

2.1.3. Loša kontrola emocionalnih reakcija

U situacijama koje nisu u skladu s njihovim željama i očekivanjima, djeca s deficitima u pojedinim područjima učenja u kombinaciji s poremećajem pažnje i hiperaktivnosti pokazuju lošu kontrolu emocionalnih reakcija. Potonje se iskazuje kroz povremeni nemir i impulzivnost. To je često vidljivo u odnosu s vršnjacima u igri, stoga ih vršnjaci/suučenicici ne žele uključiti u svoju igru. Često dolazi do svađe kada se radi o dogovaranju pravila aktivnosti/igara sa suučenicima.

2.1.4. Socijalna interakcija, rad u paru/skupini

U skupini, djeca s ovom vrstom dijagnoze često pokazuju nemir koji se može manifestirati u obliku trčanja po razredu, kretanja, razgovora, smijanja i sl. U skupini imaju poteškoće s uspostavljanjem kontakta s vršnjacima – teško se uključuju u njihovu igru, nemaju primjeren način da pozovu nekoga na igru, često gledaju druge kako se igraju ili se igraju sami. Kada rade u razredu, trebaju im smjernice o socijalnim pravilima/vještinama pri skupinskom radu. Imaju poteškoće u radu u skupini, a to je da slušaju kad drugi govore i ne prekidaju ih odnosno da poštuju redoslijed tko je na redu nešto reći/učiniti. Također mogu imati poteškoće s prijedlogom promjene aktivnosti. U druženju s vršnjacima žele da se poštuju njihova pravila i teško prihvaćaju želje drugih. Posljedično, to može utjecati na odbacivanje od strane vršnjaka. Zbog toga su takva djeca nepopularna u skupini, u vođenim aktivnostima sudjeluju samo kad ih se potakne, a i tada im je potreban dodatni poticaj i vodstvo odrasle osobe. U situacijama kada su djeca prepuštena samoinicijativnoj igri, druženju, neusmjerenim aktivnostima, često su u ulozi promatrača

2.2 Pomoć učenicima

Unatoč poteškoćama, učenici s ovom vrstom dijagnoze svjesni su svoje nepopularnosti u razredu. Često se osjećaju usamljeno, vršnjaci im manje pomažu. Ta negativna socijalna iskustva prenose u kasnije razvojno razdoblje. Učenje socijalnih vještina ili trening socijalnih vještina potreban je za poboljšanje odnosa s vršnjacima i klime u razredu. Trening socijalnih vještina vrlo je prikladna strategija jer se temelji na učenju učenika – kako zamijeniti neprihvatljive oblike ponašanja učinkovitijim i prosocijalnijim obrascima ponašanja. Strategija je prikladna i zbog fleksibilnog sadržaja, koji ovisi o tome tko su polaznici treninga i koji su ciljevi koje želimo postići. Cilj je prvenstveno postupno uključivanje učenika među svoje vršnjake i ublažiti neprihvatljiva ponašanja koja mu stvaraju poteškoće u uključivanju ili ga naučiti primjerenim oblicima ponašanja. Uspješnim treningom učenici mogu steći osjećaj prihvaćenosti, pripadnosti i povezanosti sa skupinom, a ujedno doživjeti veći uspjeh kroz pozitivna iskustva i izgraditi pozitivniju sliku o sebi. Aktivnosti moraju biti planirane i pripremljene unaprijed. Potrebno je da budu usklađene s karakteristikama učenika u razredu i ostalim potrebama skupine. Koristimo različite načine učenja koje ugrađujemo u metode i tehnike, a to su poučavanje, demonstracija, igranje uloga, povratne informacije. Deficite koje učenik ima na području socijalnih vještina potrebno je precizno definirati prije socijalnog treninga jer samo tako možemo učinkovito zacrtati sadržaj i aktivnosti treninga. U slučaju dijagnoze deficita u pojedinim područjima učenja u kombinaciji s poremećajem pažnje i hiperaktivnosti, deficiti su često povezani s komunikacijskim

vještinama (učenici ne znaju kako započeti razgovor, kako se uključiti u igru, kako pozvati nekoga na druženje), s nerazumijevanjem moralnih načela (kako se primjereno ponašati u društvu, što je prihvatljivo, a što nije), područjima ponašanja ili reagiranja na određene događaje (neprimjerene emocionalne reakcije), niskim samopoštovanjem. Važno je sustavno planirati trening i tijekom cijelog procesa učenicima davati povratne informacije. Kroz povratne informacije učenici uče prepoznavati i pratiti vlastito ponašanje. Povratne informacije mogu biti popraćene i nagradama za koje znamo da će dodatno motivirati učenike u učenju socijalnih vještina. Pri treningu socijalnih vještina s učenikom koji ima gore opisane deficite bitno je potaknuti cijelu skupinu da prihvati takvog učenika. Prilikom formiranja skupina za aktivnosti TSV-a (treninga socijalnih vještina), nije potrebno započeti s cijelim razredom odmah. Prvo se učenik može uključiti u rad u paru, a kasnije se mogu uključiti i ostali učenici. Kada započnemo rad s razredom, potrebno je poticati cijeli razred na toleranciju i prihvaćanje različitosti. Moramo biti svjesni da je potrebno prilagoditi svoja očekivanja, jer određeni obrasci ponašanja kod učenika imaju funkcionalnu vrijednost i vrlo ih je teško promijeniti. Osnovne vještine učenja koje se mogu razviti kroz trening socijalnih vještina za učenike s deficitima u pojedinim područjima učenja i pažnje te poremećajima hiperaktivnosti uključuju:

- komunikacijske vještine (traženje pomoći na prikladan/nenametljiv način, isprika za nedolično ponašanje, započinjanje razgovora sa suučenicom),
- socijalne vještine (uključivanje u razgovor ili igru, uvažavanje želja i potreba drugih učenika i izražavanje vlastitih na primjeren način),
- samoregulacija (osjetiti kada te nešto ljuti, biti u stanju smiriti se kada si frustriran, komunicirati nedaću na prihvatljiv način, a ne izljevom bijesa)
- osnovne vještine i strategije učenja (strategije za početak samostalnog rada, izrada učinkovitih bilješki)

Razne aktivnosti za učenika u sklopu treninga socijalnih vještina (u početku individualno ili u paru, kasnije u maloj skupini, na kraju s cijelim razredom):

- Razgovor o osjećajima koje dijete doživljava u slučaju neuspjeha, odbačenosti, usamljenosti (može različitim slikovnim materijalom prikazati kako se osjeća, tablicama na kojima su iscrtani izrazi lica);
- Razne vježbe ili sredstva koja mu pomažu u slučaju neočekivanih ili drugih poteškoća (stiskanje loptice, kinetički pijesak, kojima mu se odvraća pažnja da ne smeta učitelju i učenicima, tiho i sporo brojanje do deset, dizanje ruke);
- Pomagala kao što su semafor, „jedan, dva, tri“, vizualni materijal, pomoću kojeg učeniku u realnom vremenu dajemo povratnu informaciju ponaša li se primjereno ili ne;
- Razgovor o tome kako se primjereno ponašati (kako se ponašati, kako pristupiti vršnjaku i obraćati mu se), razgovor potkrijepiti slikovnim materijalom (što je dobro, a što nije), zajedno s učenikom/učenicima analizirati različite situacije koje se događaju u školi, igranje uloga iz konkretnih situacija, pri čemu se također mogu koristiti i lutke. U svim tim aktivnostima razgovor se može usmjeriti i na emocionalni aspekt na kraju, »Kako si se osjećao? Što misliš, kako se osjećao tvoj suučenic?«, čitajući različite knjige na temu emocija, sam učitelj može odigrati kratku igru uloga neprimjerenog i primjerenog ponašanja, nakon čega slijedi rasprava.;
- Uključite ga i ohrabrite u aktivnostima u kojima su vidljive učenikove jake strane, gradeći tako njegovo samopouzdanje. Također ga je potrebno uključiti u one aktivnosti koje učenik voli jer će samim time biti više motiviran za njih;

- Vježbe nastupa (predstavi se tko si, gdje živiš i što voliš, naknadno se dodaje sve više informacija). Odaberemo temu koja se učeniku sviđa i zamolimo ga da nam kaže nešto o temi (može započeti jednom rečenicom, potičemo ga da svaki put kaže više).

3. ZAKLJUČAK

Dijagnoza deficita u pojedinim područjima učenja kod poremećaja pažnje i hiperaktivnosti prilično je složen slučaj. Stoga je kod potonjeg za optimalan razvoj, pomoć i podršku neophodna dobra timska suradnja stručnjaka, a važnu ulogu u takvoj situaciji ima i partnerski odnos s roditeljima. Takvi učenici često nisu prihvaćeni u skupini, što se odražava na njihovu socioemocionalnu stranu. Svoju ranjivost i, s druge strane, veliku želju za prihvaćanjem odražavaju na neprimjerene načine koji samo produbljuju poteškoće. Trening socijalnih vještina svakako je prikladna strategija za socijalno uključivanje na duge staze, no u isto vrijeme potrebno je koristiti strategije koje djeluju kratkoročno, ali ipak mogu poduprijeti učenike i pomoći im u ostvarivanju njihovog glavnog cilja – integracije u zajednicu suučenika koji prihvaćaju učenike s takvim deficitima sa svim svojim posebnostima. Pri odabiru odgovarajuće metode pomoći holistički je pogled prijeko potreban. Potrebno je dublje zaći u poteškoće koje su specifična posljedica dječjih poremećaja i deficita, što zahtijeva individualnije metode rada. Pritom uvijek treba voditi računa o najvećoj dobrobiti svih uključenih, ne samo djeteta s poteškoćama, već i skupina djece u kojima se poteškoće javljaju. Trening socijalnih vještina nudi holističkiji pristup pomoći, način rješavanja problema, koji svakako ide ruku pod ruku s individualno određenim strategijama prevladavanja i nadoknađivanja deficita.

4. LITERATURA

- [1.] Elksnin, L. in Elksnin, N. (2004). The social-emotional side of learning disabilities. *Learning disability quarterly*, 27 (1), 3-8.
file:///C:/Users/Asus/Downloads/Learning%20Disab%20Qua_Soc-emoc1.pdf
- [2.] Košak, A. (2010). Čustveno in socialno funkcioniranje otrok z učnimi težavami. V Košak Babuder, M., Kavkler, M., Magajna, L., Pulec Lah, S., Stančič, Z. in Clement Morrison, A. (ur.), *Tretja mednarodna konferenca o specifičnih učnih težavah v Sloveniji: Specifične učne težave v vseh obdobjih*. (str. 214-218). Ljubljana: Društvo Bravo.
- [3.] Košir, K. (2013). *Socialni odnosi v šoli*. Maribor: Subkulturni azil, zavod za umetniško produkcijo in založništvo.
- [4.] Mikuš Kos, A. (2014). *Psihosocialne spremljave specifičnih učnih težav*. Društvo Bravo. <https://drive.google.com/file/d/0B7MnkoJaLpDib2tGVHh0YnhRb3c/view>

Stručni rad

TJEDAN ZDRAVE PREHRANE U PRODUŽENOM BORAVKU S UČENICIMA S INTELEKTUALNIM TEŠKOĆAMA

Luka Svoljšak

Osnovna šola Helene Puhar Kranj, Slovenija

Sažetak

Prehrana je jedna od najvažnijih ljudskih potreba, jer je važna kako za njegu tijela tako i za očuvanje našeg zdravlja. Danas su ljudi uvelike svjesni važnosti zdrave prehrane, ali je teško usklađuju s poslom, obitelji, prijateljima i brzim tempom života. Hrana nije samo gorivo koje zaustavlja glad. To je sredstvo kojim održavamo optimalno zdravlje i omogućuje nam da iz tjelesne aktivnosti izvučemo maksimum. Zdrava prehrana treba se temeljiti na konzumaciji voća, povrća, proizvoda od cjelovitih žitarica i orašastih plodova, a treba ograničiti unos šećera i energije iz masti. Ako je moguće, u sastavu jelovnika prednost treba dati neprerađenim i prirodnim namirnicama, jer takve namirnice sadrže mnogo više hranjivih tvari i vitamina. Prirodni proizvodi također sadrže manje aditiva poput konzervansa koji uzrokuju mnoge alergije. Za gotovo sve namirnice vrijedi jednostavno osnovno pravilo, da nema zabranjenih namirnica i da sve treba jesti u pravim količinama, pa bi ravnoteža trebala biti vodilja u zdravoj prehrani. Uravnotežena prehrana ne samo da je korisna za zdravlje, već i povećava našu učinkovitost jer svakodnevno tijelu osigurava sve potrebne hranjive tvari iz kojih ono dobiva energiju i vitalne tvari. S učenicima s intelektualnim teškoćama proveli smo tjedan dana upoznavajući, pripremajući i kušajući zdravu hranu u produženom boravku. Učenici su aktivno sudjelovali i puno naučili.

Ključne riječi: djeca i adolescenti s intelektualnim teškoćama, zdrava prehrana, osnovna škola, produženi boravak

1.Uvod

Zdravom prehranom štitimo zdravlje, a ujedno sprječavamo čimbenike rizika za nastanak kroničnih nezazasnih bolesti (visoki krvni tlak, povišene masnoće u krvi, povišen šećer, prekomjerna tjelesna težina) i samih bolesti (bolesti srca i krvnih žila, rak, dijabetes tipa II i druge bolesti). Za zdravu prehranu moraju biti zadovoljeni uvjeti kao što su dostupnost kvalitetne hrane, dobar izbor proizvoda i namirnica koji omogućuju zdravu prehranu, individualno znanje koje omogućuje najprikladniji izbor te cjenovna pristupačnost. Marketing hrane igra vrlo važnu ulogu u odabiru ili odluci o kupnji [10]. Posebno je potrebno zaštititi djecu i adolescente od agresivnog marketinga namirnica koje ne podržavaju zdravu prehranu. Istraživanja pokazuju da općenito u marketingu namijenjenom djeci dominira nezdrava hrana, uglavnom slatka pića, žitarice za doručak s puno dodanih jednostavnih šećera, slatkiši, grickalice i restorani brze hrane. Također su pokazali da je okruženje koje potiče čestu konzumaciju velikih količina energetske bogate hrane, uz nedovoljnu tjelesnu aktivnost, jedan od glavnih uzroka rastuće pretilosti kod djece. Intenzivno reklamiranje energetske bogate i nutritivno siromašne hrane negativno utječe na izbor prehrane. Promotivne aktivnosti sele se s klasičnih medija poput televizije i novina na društvene mreže i mobilnu telefoniju. Regulacijom plasmana hrane i pića djeci povoljno bismo utjecali na promjenu okoline koja danas potiče čestu konzumaciju velikih količina nezdrave hrane i pića, kao i na zabrinjavajuće trendove porasta pretilosti [6] .

2.Središnji dio

Mentalna retardacija je neurološki uvjetovan razvojni poremećaj koji se javlja prije osamnaeste godine života. Utvrđene su značajno smanjene intelektualne sposobnosti. Rezultat su smanjene adaptivne funkcije (govor i komunikacija, socijalne vještine, samostalnost, samozbrinjavanje, sposobnost učenja i rada, praktične vještine i učenje sposobnosti).

Poremećaj je podijeljen u nekoliko faza:

- Lakše (IQ ispod 70)

Usporavanje razvoja svih sposobnosti. Pojedinaac može imati različite snage područja. Uz odgovarajuće razmatranje, uspjeh u programima s nižom obrazovnom razinom standardima. Procesi učenja su slabo razvijeni.

- Umjeren (IQ do 35)

Sposobnost jednostavnih oblika učenja, treninga i navika. Pojedinaac je sposoban obavljati jednostavne zadatke, razvijati komunikacijske vještine. Treba im puno konsolidacije, ponavljanja, naglašavanja samostalnosti.

- Teže (IQ od 20 -34)

Smanjene sposobnosti učenja, sposobnost obavljanja samo najjednostavnijih zadataka. Govor je slabije razvijen. Puno jednostavnog konsolidiranja uobičajenog životnog praktičnog sadržaja, važna je trajnost i stabilnost okoline.

- Teško (IQ ispod 20)

Jednostavni oblici komunikacije, skroman vokabular. Naglasak na učenju jedenje, odijevanje i higijena. Nekoordinirani pokreti, automatizmi, autoagresivnost, deformiteti, hipotonija i neizražajna mimika.

Hranjive tvari dijelimo na makrohranjive (ugljikohidrati, bjelancevine, masti) i mikrohranjive (vitamini i minerali). Prema suvremenim preporukama hrana bi trebala sadržavati:

- od 50 do 60 posto energije iz ugljikohidrata,
- do 30 posto energije iz masti,
- 10 do 15 posto energije iz proteina

Ugljikohidrati uglavnom opskrbljuju tijelo energijom. Ugljikohidrati (skraćeno OH), koji se nazivaju i šećeri, molekule su sastavljene od ugljika, kisika i vodika. Tijekom metabolizma iz njih se proizvodi glukoza, koja je važan izvor energije za tijelo, tim više što se vrlo brzo razgrađuje i prelazi u krv.

Ovisno o složenosti njihovih molekula, može se razlikovati nekoliko vrsta OH.

OH s jednom molekulom - jednostavni šećeri ili monosaharidi:

- glukoza, koja je u medu i voću;
- fruktoza, koje također ima u medu, a posebno u voću;
- galaktoza, koja se nalazi u mlijeku.

OH s dvije molekule - dvostruki šećeri ili disaharidi:

• saharoza – bijeli šećer, koji se dobiva iz šećerne repe i šećerne trske, a sastoji se od glukoze i fruktoze;

- laktoza – ugljikohidrat koji se nalazi u mlijeku sisavaca;
- maltoza, koja je glavni šećer u pivu; dobiva se iz slada, sadrži ga i kukuruz.

OH s više molekula - složeni šećeri ili polisaharidi:

• škrob – čija se molekula sastoji od stotina molekula glukoze; nalazi se u žitaricama, gomoljima, korijentu, žitaricama i mahunarkama [5]. Najveći udio u prehrani suvremenog čovjeka čine OH. Važnu ulogu imaju i kod sportaša, posebice prije, tijekom i neposredno nakon sportske aktivnosti. Naši daleki preci jesu preživjeli iako su unosili male količine OH, ali njihove potrebe za aktivnošću ne mogu se usporediti s potrebama elitnog sportaša. Danas količina OH koja se dnevno konzumira uvelike varira diljem svijeta. U zapadnom svijetu OH čine 40 do 50 posto ukupne prehrane, au Africi čak 80 posto. Osnovna zadaća OH je održavanje koncentracije glukoze u krvi, što omogućuje normalno funkcioniranje mozga i mišića [1]. Proteini su organske tvari koje se nalaze u namirnicama životinjskog i biljnog podrijetla, uključujući meso, ribu, mliječne proizvode i mahunarke. Tijelu su prijeko potrebni, a budući da sadrže malo ili nimalo šećera, ne povećavaju razinu šećera, ne potiču lučenje inzulina i ne povećavaju tjelesnu težinu [4]. Proteini osiguravaju važne komponente za formiranje i popravak naših hormona, enzima, mišića i mnogih drugih tjelesnih tkiva. Građevni blokovi proteina nazivaju se aminokiseline. Proteini, koji se nalaze u svim vrstama živih bića, sastoje se od različitih kombinacija dvadeset aminokiselina. Svi izvori neprerađene hrane, uključujući meso, mliječne proizvode, ribu, školjke, biljke i mikroorganizme, sadrže svih dvadeset aminokiselina. Međutim, količina svake aminokiseline sadržane u različitim namirnicama varira. Biljke proizvode sve aminokiseline iz ugljika, dušika, sumpora i vode. Životinje, kao i ljudi, mogu proizvesti neke od potrebnih aminokiselina, ali druge moraju dobiti iz hrane. Aminokiseline koje ne možemo sami proizvesti i moramo unijeti hranom nazivamo esencijalnim aminokiselinama [3].

Zajedno s lipidima, masti su dio široke i vrlo raznolike skupine bioloških molekula koje se nazivaju lipidi. Etimološki, lipidi su najširi pojam za masti – naziv dolazi od grčke riječi „lipos“, što znači mast.

Ovisno o podrijetlu, razlikujemo dvije skupine:

- masti životinjskog podrijetla, npr. sardine, tuna, losos;
- masti biljnog podrijetla, kao npr. laneno sjeme, suncokretovo sjeme, sezam, maslinovo ulje, avokado itd. Masti su neophodne za zdravlje; Naime, sadrže vitalno važne esencijalne masne kiseline koje su neophodan materijal za stvaranje staničnih stijenki. Vitamini topljivi u mastima A, D, E i K; bez njih nema zdravlja. Oni su izvor za proizvodnju hormona, uključujući spolne hormone, bez kojih su ljudske reproduktivne sposobnosti smanjene. Iako su netopljivi u vodi, reguliraju količinu vode u tijelu i štite organe od mehaničkih oštećenja. Ujedno su rezerva energije u tijelu, dok su dugolančane masne kiseline gorivo za mišićnu aktivnost. Omega 3 višestruko nezasićene masne kiseline neophodne su za dobro funkcioniranje mozga i živčanog sustava u cjelini, a ujedno brinu o vezivnom tkivu i jačaju pokretljivost tijela te posljedično sprječavaju prerano starenje [2]. Dijetalna vlakna su neprobavljivi oblik složenih ugljikohidrata. U vlaknima su veze između lanaca šećera otporne na enzime proizvedene u probavnom sustavu. Vlakna se također nazivaju balast, ostaci ili jednostavno mekinje. Ovi prirodni biljni proizvodi ostaju u probavnom traktu, čak i nakon što su masti, bjelančevine, probavljivi OH, voda, vitamini i minerali u hrani već metabolizirani i apsorbirani. Samo bakterije u debelom crijevu prerađuju nešto dijetalnih vlakana. Vlakna se mogu

unositi isključivo s biljnom hranom, jer ih životinjska hrana ne sadrži. Dijelimo ih na topive i netopljive. vlakna igraju važnu ulogu u prehrani jer imaju brojne blagotvorne učinke na probavu. Vrijeme prolaska hrane kroz probavni trakt na dijete s malo vlakana je otprilike 60 do 90 sati, ali na dijete bogatoj vlaknima to se vrijeme smanjuje na 30 sati ili manje. Što više vlakana pojedemo, brže prolaze kroz probavni sustav koji štiti crijeva. Za mnoge fiziološke funkcije tijelo treba minimalne količine kemijski različitih tvari koje nazivamo vitaminima. Vitamini se dijele na topive u mastima (A, D, E i K) i topive u vodi (B i C). Vitamini topivi u mastima mogu se nakupljati u tijelu, što može dovesti do trovanja ako se unos jako poveća. Kod vitamina topivih u vodi ta je mogućnost puno manja jer se višak izlučuje urinom. Budući da se vitamini B i C ne mogu akumulirati u tkivima, mogućnost nedostatka ovih vitamina je nešto veća nego kod vitamina A, D, E i K, koje naše tijelo može skladištiti. Minerali su također vitalno važne tvari koje su tijelu prijeko potrebne, iako u vrlo malim količinama. Minerali su anorganske tvari koje se dijele na makroelemente - natrij, kalij, kalcij, magnezij, klor, fosfor i sumpor - i mikroelemente - željezo, jod, bakar, cink, kobalt, krom, selen, fluor, mangan, molibden. Nedostaci pojedinih elemenata obično su rijetki kod ljudi, jer biljna i životinjska hrana sadrži dovoljno tih tvari. Do nedostatka ipak može doći dugotrajnom jednokratnom prehranom ili prekomjernim unosom vlakana koja mogu vezati neke minerale. Potreba za mineralima također se povećava kod dugotrajnog proljeva, trudnoće, dojenja i nekih bolesti [7]. Voda je vitalna hrana za čovjeka i cijeli biološki svijet. To je otapalo i sredstvo za čišćenje. Najprirodniji, fiziološki i zdravstveno najprikkladniji napitak za gašenje žeđi ili nadoknadu izgubljene tjelesne vode je higijenski čista voda. Tkiva u našem tijelu sastoje se od 75 do 85 posto vode. U našem organizmu voda obavlja razne zadaće: ona je građevni materijal, otapalo (otapa razne tvari u tijelu), termoregulator (regulira tjelesnu temperaturu), transportno sredstvo (raznosi razne tvari po tijelu), sudjeluje u staničnom prerađuje, te izlučuje otpadne tvari. Zdrav tanjur model je rasporeda jela na tanjuru kako bi se u odgovarajućim omjerima osigurale potrebne hranjive tvari. Namirnice su na tanjuru grafički razvrstane u četiri skupine te su stoga preglednije i razumljivije. Voće i povrće zauzima polovicu tanjura (povrće nešto više od voća, zbog sadržaja fruktoze), dobru četvrtinu čine žitarice (uglavnom cjelovite žitarice, kaše), a lošu četvrtinu proteini (meso, jaja, mahunarke). Mlijeko i mliječni proizvodi, predstavljeni čašom mlijeka ili količina popijene vode.

Fotografija: iStockphoto

Energetske potrebe žena koje pretežno sjede ili za pretežno sjedilačkog čovjeka one se kreću od 1825 do 2580 kcal dnevno [8]. Tjelesna aktivnost koja uključuje svakodnevno vježbanje povećava energetske potrebe za 430 do 860 kcal po satu tjelesne aktivnosti (ovisno o intenzitetu).

Smjernice:

- Uživajmo u hrani i jedimo je redovito. Birajmo raznovrsnu prehranu, koja treba sadržavati više namirnica biljnog nego životinjskog podrijetla. Redovita prehrana podrazumijeva tri do pet obroka dnevno, a dan treba započeti doručkom.
- Birajte hranu od cjelovitih žitarica i proizvoda od žitarica. Izbjegavajte rafinirani (rafinirani) šećer, bijelo brašno i svu hranu bogatu bijelim brašnom, oljuštenu rižu. Radije posegnimo za tjesteninom i kruhom od cjelovitih žitarica, neprerađenim žitaricama, smeđom rižom.

- Nekoliko puta dnevno jedemo raznovrsno povrće i voće
- Zamijenite masno meso i masne mesne prerađevine mahunarkama, ribom, peradi ili nemasnim mesom.
- Kontrolirajte količinu konzumiranih masti i zamijenite većinu zasićenih masti (životinjske masti) nezasićenim biljnim uljima. Idemo na kvalitetna ulja bogata nezasićenim mastima, izbjegavajmo pretjeranu upotrebu maslaca, svinjske masti, masti, krepera, vrhnja.
- Dnevno konzumirajte preporučene količine nemasnog mlijeka i nemasnih mliječnih proizvoda.
- Jedite manje slanu hranu.
- Ograničite konzumaciju šećera i slatke hrane.
- Uzimajte dovoljno tekućine.
- Ograničite konzumaciju alkohola.
- Hranu pripremajte na zdrav i higijenski način.
- Budimo tjelesno aktivni.

Većina djece i adolescenata s intelektualnim teškoćama ima iste potrebe i zahtjeve za zdravom prehranom kao i njihovi vršnjaci (osim onih koji manje vježbaju zbog invaliditeta ili zdravstvenih problema). I njih treba osvijestiti i educirati kako bi razumjeli (koliko mogu) zašto, koliko hrane i tekućine treba unositi tijekom dana te koje namirnice treba rijetko unositi u organizam.

U sklopu produženog boravka održali smo tjedan zdrave prehrane upravo iz gore navedenih razloga. Tijekom ovog tjedna učenici su učili o važnosti zdrave prehrane te prikladnosti namirnica i njihove pripreme.

Ponedjeljak:

Razgovor o zdravoj prehrani, gledanje filma o tanjuru s hranom i izrada plakata

Utorak:

Namaz od svježeg sira s medom:

200 g nemasnog svježeg sira, 2 – 3 žlice slatkog vrhnja, 1-2 žlice maslaca, 2 žlice meda, 6 jezgri oraha ili lješnjaka, Vanilin šećer, integralni kruh.

Priprema: Jezgre oraha (lješnjaka) sitno nasjeckati. Zgnječite skutu u posudi. Dodajte slatko vrhnje, maslac, med, nasjeckane jezgre oraha ili lješnjaka i vanilin šećer.

Srijeda:

Shake od voća i povrća:

500 g svježeg sira, 1 litra mlijeka, 3 banane, 3 jabuke, 1 velika mrkva, 5 većih listova zelene salate.

Priprema: Sve krupno narezati i staviti u blender.

Četvrtak:

Voćni namaz:

500g svježeg sira, 1.25 dcl slada. krema, 400g jagoda (borovnica,malina,...), integralni kruh.

Priprema: Pomiješajte sve sastojke.

Petak:

Osvježavajući desert u čaši:

20 dl jogurta, 50 dag borovnica, 50 dag breskvi, 50 dag ukiseljenog i ocijeđenog ananasa, 5 žlica meda, 10 dag kikirikija.

Jogurt stavite u električnu sjeckalicu i postupno dodajte smrznuto voće. Podijelite u čaše, ukrasite po želji, prelijte medom i odmah poslužite [9].

3.Zaključak

Opće smjernice stručnjaka za zdravu prehranu kažu da svu hranu treba podijeliti u 5 do 6 energetski uravnoteženih obroka jer samo u tom slučaju tijelo ne stvara masne zalihe. Ljudski organizam koncipiran je na način da se dio hrane troši za zadovoljenje trenutnih potreba organizma, dok se višak skladišti u obliku masnih zaliha. Važno je da svaki pojedinac, ako posjeduje dovoljno visoku

razinu pristojnosti, osvijesti i educira se o tome što je zdrava prehrana i koliko nam je potrebna, jer je ona važna karika na putu do zdravlja i blagostanja.

4.Literatura

- [1.] Jeukendrup, A. in Gleeson, M. (2004). Športna prehrana [Sport Nutrition]. Leeds: Human Kinetics.
- [2.] Klemenčič, M. (2016). Desettedenski program vadbe in prehrane za izboljšanje telesne sestave. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za šport.
- [3.] McDougall, J. A. in McDougall, M. A. (2011). McDougallov načrt. Maribor: SITIS, d.o.o.
- [4.] Montignac, M. (2006). Montignacovi recepti in jedilniki. Ljubljana: Vale-Novak.
- [5.] Montignac, M. (2012). Jem, hujšam in ohranjam vitko postavo: slovita Montignacova metoda, dopolnjena z novimi dognanji. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- [6.] MZ (2015). Resolucija o nacionalnem programu o prehrani in telesni dejavnosti za zdravje 2015-2025. Pridobljeno 17. 9. 2016 s http://www.mz.gov.si/fileadmin/mz.gov.si/pageuploads/javno_zdravje_2015/resolucija_preh_gib/ReNPPTDZ_resolucija_o_prehrani_in_gibanju_150715.pdf. (4.10.2022)
- [7.] Pokorn, D. (1996). S prehrano do zdravja. Ljubljana: EWO d. o. o.
- [8.] Pori M., Pori P., Majerič M., (2015). Moj dnevnik zdravja. Športna unija Slovenije, 2015.
- [9.] Belović B., Fartelj S., Poličnik R. (2021). Sadje v kozarcu. Dostupno na: https://rak-ms.si/media/lahko_jem/Lahko_jem_sadje_vkozarcu.pdf (21.12.2022)
- [10.] Šinkovec N., Gabrijelčič Blenkuš M. (2010). Omejevanje trženja nezdrave hrane otrokom – pregled stanja. Ljubljana, Inštitut za varovanje zdravja RS.

Stručni rad

RAZVOJ FLEKSIBILNOSTI KOD DJECE – MUŠKA ŠPAGA

Luka Svolfšak
Osnovna šola Helene Puhar Kranj, Slovenija

Sažetak

Fleksibilnost je pokretna sposobnost koja nam omogućuje izvođenje pokreta s najvećim amplitudama ili pokreta u jednom ili više funkcionalno povezanih zglobova. Ta sposobnost slabi s godinama, a ovisi uglavnom o građi i obliku zglobova, elastičnosti mišića i vezivnog tkiva. To su čimbenici na koje ne možemo utjecati, ili možemo utjecati samo u manjoj mjeri. Fleksibilnost također ovisi o funkcioniranju neuromuskularnih kontrolnih mehanizama i raznim vanjskim čimbenicima, poput spola, dobi, mišićne i tjelesne temperature, pa čak i dnevnog biološkog ritma. Pokretljivost je usko povezana sa snagom, brzinom, koordinacijom i preciznošću pokreta, a time i s prevencijom sportskih ozljeda. Održavanje i razvijanje fleksibilnosti stoga je cjeloživotni proces, jer se ta sposobnost značajno pogoršava zbog tjelesne neaktivnosti, prekomjernog sjedenja, ozljeda i jednostrane tjelesne aktivnosti. Sinonim za fleksibilnost su dva niza, ženski i muški, čiji je metodički proces opisan i funkcionira u praksi te se može koristiti za razvoj fleksibilnosti kako u osnovnim tako i u srednjim školama na nastavi tjelesnog odgoja. Postizanje vašeg cilja zahtijeva strpljenje i redovitu praksu.

Ključne riječi: fleksibilnost, gimnastika, muška špaga, sport, škola

1.Uvod

Postoje različite podjele metoda istezanja, no osnovna je podjela na statičke i dinamičke metode. U sklopu zagrijavanja koriste se dinamičke metode kojima je cilj povećati temperaturu tijela i mišića te povećati protok krvi i koncentraciju kisika. Statičke metode koriste se nakon tjelesne aktivnosti jer se njima postiže brži oporavak i smanjuje mogućnost ukočenosti mišića i bolova. Za razvoj mobilnosti najviše se koristi metoda statičkog istezanja u kojoj izvodimo polagano pasivno istezanje željene mišićne skupine, zadržavamo je u krajnjem položaju od 30 do 60 sekundi i to ponavljamo tri do šest puta. [5].

2.Središnji dio

Fleksibilnost je motorička sposobnost postizanja maksimalnih raspona (amplituda) pokreta u zglobovima ili zglobnim sustavima pojedinca. Mobilnost je važan čimbenik optimalne tjelesne spremnosti pojedinca, kako u sportu, tako i u svakodnevnim zadacima. Stopa urođenosti motorike je relativno niska (50%), što znači da se na njen razvoj može utjecati u relativno velikoj mjeri. Izraženost mobilnosti stoga u najvećoj mjeri ovisi o sustavnom utjecaju na različite čimbenike koji je uvjetuju. Ovi čimbenici se dijele na unutarnje (anatomski, morfološki, fiziološki, biološki i psihološki) i vanjske (temperatura okoliša, dnevni period, prehrana itd.) [3].

Čimbenici koji određuju fleksibilnost su:

- Oblik zglobova - određuje broj osi i slobodu kretanja u zglobu (plosnati, zglobni, udubljeni, ovalni, sedlasti i kuglasti zglobovi); kuglasti zglobovi omogućuju maksimalnu slobodu kretanja - što je manja udubina zglobne ploče, veća je mogućnost izvođenja velikih amplituda pokreta.
- Ligamenti – što je veći broj kolagenih vlakana koja ligamentima daju čvrstoću, to je veća smanjena pokretljivost.
- Zglobne ovojnice – što je zglobna ovojnica čvršća, to više otežava izvođenje pokreta velike amplitude u zglobu.
- Duljina mišića – što su mišići kraći i što su im tetive napetije, to je manja mogućnost postizanja velikih amplituda pokreta.
- Koža – što je koža napetija i zategnutija, to je manja pokretljivost.

Na anatomske čimbenike moguće je u većoj mjeri utjecati odgovarajućim vježbanjem. Dakle, istezanjem se zglobne strukture mogu olabaviti i izdužiti, a na oblik zglobova vježbanje utječe samo djelomično i to tek u ranoj mladosti, kada je koštano-zglobno tkivo još mekše i plastičnije.

- Longitudinalna dimenzionalnost (dužinske mjere kostura) - duljina tjelesnih segmenata daje prividnu prednost u izvođenju velikih amplituda pokreta, no to je najčešće samo veći domet segmenta, dok je pokretljivost manja, jer je ometaju kratki i čvršći mišići.
- Tjelesni volumen (volumen segmenata tijela) – daje procjenu mišićne mase na tijelu. Osobe s velikom mišićnom masom obično su slabije pokretljive, jer masa sama po sebi otežava izvođenje velikih amplituda pokreta u zglobovima, a u određenoj mjeri uvjetuje i veći tonus mišića, što smanjuje izvođenje velikih amplituda.
- Transverzalna dimenzionalnost (promjeri zglobova) – kaže se da široki zglobovi, s velikom površinom, zbog svog oblika imaju negativan utjecaj na mobilnost. Isto tako, zbog širokih zglobova može se zaključiti da na njima postoje široki mišićni pripoji, a time i veća mišićna snaga.
- Potkožna debljina (debljina masnog sloja ispod kože) – deblji slojevi masnog tkiva ispod kože otežavaju izvođenje pokreta velike amplitude, pa su normalno mršave osobe pokretljivije. Međutim, kada se mišićna masa na kosturu zbog odustajanja od tjelovježbe zamijeni masnim tkivom, to može nakratko pridonijeti i boljoj pokretljivosti, budući da se masno tkivo u manjoj mjeri opire istezanju nego mišićno tkivo.

Morfološki čimbenici imaju najveći utjecaj na volumen tijela i potkožno masno tkivo.

- Mišićni tonus – stanje mišićne napetosti, koje je centralno regulirano u mozgu i djeluje na refleksnoj razini. Centar za regulaciju mišićnog tonusa ne radi na isti način kod svih ljudi, pa neki pojedinci imaju viši, a drugi niži tonus. Viši mišićni tonus negativno utječe na pokretljivost;

- Lokalna mišićna temperatura – temperatura pojedinog mišića, koja ovisi o aktivnosti osobe. Zbog vlastite aktivnosti mišić ima bolju prokrvljenost, a razgradnjom energetske tvari u njemu se osim mehaničke oslobađa i toplinska energija koja povećava temperaturu mišića. Zagrijavanjem se smanjuje viskoznost u mišićima, tj. gustoću tekućine, čime se povećava njihova sposobnost istezanja.
 - Starenje - s godinama se smanjuje pokretljivost i to: zbog okoštavanja i trošenja ovoja hrskavice u zglobovima; zbog smanjenja elastičnosti zglobnih struktura i zbog smanjenja elastičnosti mišića kao posljedice manjeg sadržaja tekućine u tkivima. Međutim, uz redovite vježbe za održavanje mobilnosti, visoka razina pokretljivosti može se održati i do duboke starosti;
 - Spol – žene su u prosjeku 20-30% pokretljivije od muškaraca zbog strukture tijela i hormonskog sastava.
 - Emocionalna stanja – različita psihička stanja vrlo različito utječu na izražavanje pokretljivosti.
 - Temperatura okoline je čimbenik koji može uvelike utjecati na izraženost motiliteta. Niske vanjske temperature negativno utječu na pokretljivost pa se od njih potrebno zaštititi ako ne želite da vas ometaju pri kretanju. Od hladnoće se najčešće štitimo odjećom i tako stvaramo vlastitu mikroklimu oko tijela koju lakše kontroliramo i na koju utječemo. Međutim, također se u tim slučajevima preporuča trenirati još jedan, tj. spare mobility, što omogućuje izvođenje većih amplituda pokreta u sredini koja nije optimalno zagrijana. No, sportovi koji imaju tu mogućnost sele se u dvorane gdje je temperaturu okoline lakše kontrolirati.
 - Vrijeme dana. Ljudska mobilnost također varira ovisno o razdobljima dana. Pokretljivost je najmanja u jutarnjim satima, tj. između četiri i pet ujutro. Zatim se stupanj pokretljivosti povećava sve do dvanaestog sata, kada doseže svoju najvišu točku. U razdoblju ručka pokretljivost ponovno malo opada, ali se zatim opet povećava do 17 ili 18 sati poslijepodne. Nakon tog razdoblja, a posebno tijekom spavanja, ponovno se smanjuje na minimalnu vrijednost.
 - Kao čimbenik pokretljivosti prehrana je važna samo u onoj mjeri u kojoj utječe na strukturu tjelesne mase, što najčešće znači povećanje količine potkožnog masnog tkiva. Za primjerenu razinu pokretljivosti važno je i pitanje odgovarajuće količine tekućine, kako bi mišići mogli održati potrebnu razinu viskoznosti, a time i odgovarajuću elastičnost.
- Poznajemo dvije metode za razvoj pokretljivosti, dinamičku i statičku:
- Dinamička metoda razvoja pokretljivosti - koriste se blokovi, tj. balistički pokreti, kojima segment tijela nastoji postići maksimalan opseg pokreta. Ovom metodom mišići, ligamenti i zglobne ovojnice se vrlo brzo istežu do krajnjih granica, zbog čega ovakav način vježbanja može biti bolan. Zbog brzog nekontroliranog istezanja postoji i mogućnost kidanja mišićnih vlakana, što može imati negativne posljedice za vježbača. Zbog toga se u posljednje vrijeme sve više napušta dinamička metoda razvoja pokretljivosti i zamjenjuje statička metoda istezanja koja je lakša za korištenje. Dinamičko istezanje se još uvijek vrlo često koristi u općem zagrijavanju upravo zbog svoje dinamike.
 - Statička metoda razvoja pokretljivosti („istezanje“) – zahtijeva zadržavanje pojedinih segmenata tijela u položaju maksimalne amplitude pokreta. Ustrajnost u položaju maksimalnog istezanja mišića treba trajati od 10 do 30 sekundi. Pojedinačnu vježbu (individualno ustrajanje u istezanju) potrebno je ponoviti nekoliko puta u ovoj metodi. Postoje pauze za odmor između ponavljanja, koje su obično najmanje dvostruko duže od držanja istezanja [4].

2.1. Muška špaga

Muška špaga je gimnastički element fleksibilnosti koji se izvodi na parteru, tj. na podu. Za razliku od ženskih špaga gdje su noge orijentirane naprijed nazad, a tijelo je naravno uvijek orijentirano naprijed, tj. kod ženske špaga je to u smjeru prednje noge, u muškoj špaga je tijelo orijentirano naravo prema naprijed, a noge zapravo idu bočno od tijela [2]. Samo redovita tjelovježba donosi dobre rezultate, a preporuča se nekoliko puta tjedno, najbolje na satu tjelesnog u školi, jer je tijelo već dobro zagrijano sportskim aktivnostima. Dovoljno je deset minuta vježbanja po jedinici vježbanja. Vježba špaga odlična je vježba za rastezljivost. Jedna od najboljih vježbi koju kada savladate vrlo lako možete raditi na većem stupnju vježbi rastezljivosti. Špaga se na prvi pogled čini

jako teškom za napraviti i istina je da i je jer ne možete odmah napraviti špagu. Potrebno je slijediti neke upute i neke savijete koji će vam pomoći da savladate ovu vrlo tešku vježbu. Nije bitno jeste li muškog ili ženskog roda, makar je istina da je ženama lakše napraviti špagu nego muškarcima no to nije razlog da ne probate. Prije nego se odlučite napraviti špagu morate se odlično zagrijati. Ne kao što se svaki put zagrijavate prije vježbanja nego bolje i duže jer mišići vam moraju biti elastični. Ako to ne napravite riskirate ozljede. Zagrijavajte se na način da prvo istegnute svaki dio noge. Krenite od zglobova, prema gore. Prođite svaki element istezanja i nemojte preskakati pojedine dijelove jer mislite da ih nije potrebno istezati. Ako radite špagu svaki dio noge vam radi i mora biti savitljiv i elastičan. Nakon toga krenite vježbom da malo raširite noge i petama čvrsto stanete na tlo. Imajte na umu da dok radite ovu vježbu pete moraju čvrsto stajati na tlu i ne smijete ih dizati. Kada ste se učvrstili polako se spuštajte na jednu nogu principom da kleknete u koljenu a druga noga vam ostane ravno ispružena. Zapamtite pete su i dalje na podu i ne dižete ih. Spuštajte se 30 sekundi ili dok ne osjetite da vas počinje jače zatezati. Nakon toga napravite ponovno se podignite i napravite isto sa drugom nogom. Kada ste završili sa tom vježbom slijedi jedna vrlo slična. Ponovno se podignite u raskorak i spuštajte na jednu nogu no sada kada se spustite, neka ta noga na kojoj ste se spustili ostane na peti, a ona druga koja je ravna, pomaknite prste u zrak. Znači na toj nozi vam je samo rub pete na podu a noga u zraku. Osjetit ćete malo jače zatezanje no probajte izdržati 30 sekundi. Isto kao i kod prethodne vježbe ponovno se vratite u početni položaj i ponovite isto sa drugom nogom. Opet vrlo slična vježba no ovaj put kada sjedate na nogu gdje je peta i dalje na podu, druga noga neka bude naslonjena na unutarnji dio noge, tako ćete osjetiti da vas vanjski dio noge zateže. Probajte izdržati 30 sekundi, pa nakon toga ponovno prebacite na drugu nogu. Nakon toga, okrenuti ćete se bočno. Jedna noga će biti ispružena dok ćete drugu saviti u koljenu i staviti tijelo pokraj nje. Dakle sada ste u položaju gdje vam je jedna noga iza a druga kraj vas savinuta u koljenu. Pridržavajte se rukama i pokušajte spustiti sve dok ne osjetite bol. I ovu vježbu morate raditi 30 sekundi, pa prebaciti na drugu nogu. Osjetiti ćete stezanje u zadnjem dijelu noge i stražnjici. Nakon toga prebacite se na drugu nogu. Sada ćete napraviti sličnu vježbu no noga koja vam je ravno ispružena iza vas, ta noga više nije ravno ispružena nego ćete spustiti koljeno na pod. Više se ne pridržavate rukama nego spustite laktove na pod i sagnite glavu. Tako ćete istegnute i noge i tijelo. Ova vježba isteže se oko 45 sekundi. Kada ste gotovi sa jednom nogom ponovno prebacite na drugu i napravite istu vježbu. Sljedeća vježba je da sjednete i spojite noge jednu uz drugu. Znači raširite ih i spojite tabane tako da vam je vanjski dio noge na podu. Ruke stavite na noge i spustite glavu dole. Kada to završite samo podignite ruke i gurajte koljena prema dolje. Tako ćete istegnute butne mišiće i još više dobiti na fleksibilnosti. Zatim neka vam jedna noga ostane u položaju iz prošle vježbe a drugu ispružite prema naprijed te se nagnite na nju. Isto napravite i sa drugom nogom. Kada ste to napravili ispružite obje noge i spustite tijelo što više možete prema zglobovima. Sada već dolazimo skoro do špage. Sljedeća vježba je vrlo važna. Jednu nogu ispružite prema naprijed a drugu prema iza. Okrenite se bočno i gledajte prema naprijed. Spuštajte se što niže možete i vidjet ćete da vam malo fali da dođete do poda stražnjicom. Sljedeća vježba je najvažnija. Ispružite noge bočno i sjednite. Gurajte se rukama prema naprijed sve dok ne osjetite bol. Nakon toga ispružite ruke prema prstima na nogama i probajte se uloviti. Prvo na jednu stranu pa na drugu. Nakon toga ispružite ruke prema naprijed i probajte izdržati 30 sekundi. Konačno ste spremni za napraviti špagu. Stanite i šireći noge spuštajte se prema dole. Ako treba pomognite si rukama. Ako ste uspjeli napraviti špagu znači da ste sve dobro radili. Ako ne možete napraviti neku od navedenih vježbi pokušavajte sve dok ih ne savladate u potpunosti i tek onda probajte raditi špagu. Nemojte riskirati ozljede i pokušavati napraviti špagu prije vremena jer mislite da ste spremni [1].

3. Zaključak

Redovita tjelovježba i sportska aktivnost pozitivno utječu na tjelesni i kretalni razvoj, s naglaskom na razvoj fleksibilnosti. Proces učenja kretanja je vrlo zahtjevan, odgovoran i dugotrajan pedagoški proces, koji u osnovi nikada ne prestaje. Stoga je najbolje početi prakticirati fleksibilnost u mladosti

i trenirati je kroz život. Samo redovita tjelovježba donosi dobre rezultate, pa se preporučuje nekoliko puta tjedno, najbolje na satu tjelesnog u školi, jer je tijelo već dobro zagrijano sportskim aktivnostima. Mogu je izvoditi i djevojčice i dječaci različitih dobnih skupina. Dobrobit, smanjena napetost mišića, poboljšana svijest o tijelu i držanje te prevencija ozljeda glavne su prednosti dobre mobilnosti.

4.Literatura

- [1.] Kako napraviti špagu. Dostupno na: <http://www.bazaclanaka.com/sport-rekreacija/kako-napraviti-spagu/> [Pristupljeno 6.12.2022]
- [2.] Kako naučiti Mušku Špagu? Dostupno na: <https://gimnastickagimnazija.com/kako-kako-nauciti-musku-spagu/> [Pristupljeno 29.11.2022]
- [3.] Pistotnik, B. (2003). Osnove gibanja – Gibalne sposobnosti in osnovna sredstva za njihov razvoj v športni praksi. Ljubljana: Fakulteta za šport.
- [4.] Pistotnik, B. (2017). Osnove gibanja v športu: osnove gibalne izobrazbe. Ljubljana: Fakulteta za šport.
- [5.] Pomembno! Z gibljivostjo izboljšamo držo in kakovost življenja. Dostupno na: <https://sobotainfo.com/novica/sport/pomembno-z-gibljivostjo-izboljsamo-drzo-kakovost-zivljenja/586764> [Pristupljeno 4.12.2022]

Stručni rad

POKRETNOST INVALIDNO DIJETE I SPORTSKI PROGRAM KRPAN

Luka Svobljak
Osnovna šola Helene Puhar Kranj, Slovenija

Sažetak:

Moderan, brz način života, ispresijecan telekomunikacijskim sredstvima i drugim industrijskim razvojnim dobitcima, ima mnoge negativne posljedice na ljudski organizam. U nedostatku kretanja, s nezdravom prehranom, graškom iza materijalnih dobara, nedostatkom slobodnog vremena i sve većim stresom, čovjek se vrlo brzo nalazi u urušenoj ravnoteži; to rezultira širokim rasponom bolesti i općim nezadovoljstvom. Stoga je bitno da dio svakodnevice bude i tjelesna aktivnost, koja mora odgovarati interesima i sposobnostima pojedinca. To se posebno odnosi na osobe koje su hendikepi, jer ih njihova fizička ograničenja i, prije svega, njihovo neprikladno okruženje čine manje sposobnima za kvalitetan i samostalan život. Zbog svoje različitosti i još uvijek prisutnih predrasuda, te su osobe prečesto marginalizirane od drugih. Moderno društvo, međutim, treba nastojati prihvatiti pojedinca i poštivati raznolikost koja obogaćuje naš svijet. Ljudi koji su izbačeni iz zemlje trebaju i žele kretanje i društvo, ali ponekad im je potrebna samo neka prilagodba i ohrabrenje. Stoga je posao svih ljudi, a posebno zaposlenika obrazovanja, poštivati raznolikost pojedinca i omogućiti im integraciju gdje god je to moguće. Istodobno, važno je zapamtiti da su, osim pomoći i ohrabrenja, tim učenicima potrebni i teški izazovi za koje moraju raditi, jer je to jedini način na koji stječu pozitivnu sliku o sebi, a istovremeno poštuju okolinu.

Ključne riječi: djeca i adolescenti s posebnim potrebama, teškoća mobilnosti, sport, sportski program Krpan, osnovna škola.

1. Uvod

Sportski program Krpan namijenjen je učenicima drugog obrazovnog razdoblja. Svrha programa je obogatiti redoviti tjelesni odgoj, te atraktivnom likovnom slikom i načinom izvođenja potaknuti što veći broj učenika na bavljenje sportom. Uz prilagodbe ili zamjenske sadržaje program je namijenjen i učenicima s tjelesnim oštećenjima.

2. Središnji dio

Osobe s poteškoćama u kretanju ili osobe smanjene pokretljivosti imaju prirodene ili stečene nedostatke lokomotornog aparata, središnjeg ili perifernog živčanog sustava. Kao rezultat toga, imaju poteškoća u uključivanju u aktivnosti i sudjelovanju. Ovisno o smetnji u kretanju, razlikujemo djecu s lakim, umjerenim, teškim i teškim smetnjama u kretanju [1]. U nastavku ćemo riječ osoba zamijeniti sa dijete.

I. Djeca s lakšim oštećenjem kretanja

Dijete ima smetnje na području kretanja koje se očituju blago smanjenim sposobnostima: samostalno hoda i izvan zatvorenih prostora, može imati problema pri dugotrajnom trčanju i hodanju po neravnom terenu ili pri kretanju u grupi ljudi; mogu imati probleme s ravnotežom i koordinacijom pokreta; samostalan je u svim poslovima, osim onih koji zahtijevaju veću ručnu spretnost; mogu imati blage smetnje u percepciji i osjetu podražaja i senzomotornoj integraciji. Nije ovisan o pomagalima za kretanje, možda će trebati manje prilagodbe u obavljanju zadatka ili prilagodbe okolini u kojoj obavlja aktivnost. U školskim obvezama i sportu nije mu potrebna tjelesna pomoć, ali su u nekim oblicima rada nužne prilagodbe programa i pribora (npr. stolica, stol, prilagođene olovke, alati, informacijska i komunikacijska tehnologija).

II. Djeca s umjerenim oštećenjem pokretljivosti

Dijete ima smetnje na području kretanja koje se očituju umjereno smanjenim sposobnostima kretanje: samostalno hoda unutar zatvorenih prostora ili na kratkim udaljenostima; često je potrebno koristiti pomagala za kretanje (specijalne cipele, ortoze, štake); ima problema na neravnom terenu i stepenicama gdje je sporiji i treba kontrolu ili držanje. Za srednje i veće relacije za prijevoz koristi prilagođeni bicikl ili kolica, ili ručni pogon, odn pomoć i nadzor druge osobe. Potrebna mu je pomoć druge osobe za ulazak u zgrade, kretanje po sobama, hodanje po stepenicama i nošenje školske torbe. Spretnost ruku može biti umjereno smanjena ili se samo jedna ruka može koristiti za funkciju zbog oštećenja, djelomičnog ili potpunog odsustva jedne ruke. Dijete može imati umjerene smetnje percepcije i osjeta podražaja te senzomotorne integracije. Za zahtjevnije dnevne poslove potreban mu je nadzor ili pomoć, za obavljanje aktivnosti potrebna su mu pomagala ili prilagodbe obavljanju djelatnosti ili okolini u kojoj obavlja aktivnosti. Može imati poremećaj kontrole sfinktera koji se kontrolira sam ili pod nadzorom. U sportu i školskom radu povremeno mu je potrebna pomoć druge osobe, prilagodba programa i pribor (npr. stolica, stol, prilagođene olovke, alati, informatička i komunikacijska tehnologija).

III. Djeca s teškim oštećenjem kretanja

Dijete ima problema u području kretanja, što se manifestira jako smanjenom sposobnošću kretanja. Može stati na noge ili hodati na kraće udaljenosti s pomagalima, ali hodanje nije funkcionalno. Može koristiti ortoze i štulu. Može imati ozbiljnu dezorijentaciju koja ga sprječava da se samostalno kreće u prostoru. Za većinu kretanja unutar i izvan prostora potrebna su mu kolica na ručni pogon, električna invalidska kolica ili prilagođeni bicikl. Potrebna mu je pomoć ili nadzor druge osobe. Hodanje po stepenicama nije moguće. Spretnost jedne ili obje ruke uvelike je smanjena i značajno otežava izvođenje grube i fine motorike ruku. Zbog defekta, djelomičnog ili potpunog odsustva jedne ili obje ruke, dijete je uglavnom ovisno o tjelesnoj pomoći druge osobe. Može imati teže smetnje u percepciji i osjetu podražaja i senzomotorna integracija. Potreban stalni djelomični nadzor ili pomoć u svakodnevnim zadacima. Za obavljanje djelatnosti potrebna su mu pomagala ili

prilagodbe obavljanju djelatnosti ili okolini. Može imati poremećaj kontrole sfinktera koji se kontrolira sam ili pod nadzorom. U sportu i školskom radu najčešće mu je potrebna fizička pomoć druge osobe, prilagodba programa i pribor (npr. stolica, stol, prilagođene olovke, alati, informacijska i komunikacijska tehnologija).

IV. Djeca s teškim oštećenjima kretanja

Dijete ima problema na polju kretanja. Manifestiraju se kao potpuno smanjena sposobnost kretanja, uzrokujući potpunu funkcionalnu ovisnost. Samostalno kretanje nije moguće. Samostalno se može kretati samo s električnim kolicima. Ima malo funkcionalnih pokreta ruku. Može imati vrlo teške poremećaje percepcije i osjeta podražaja, orijentacije i senzomotorne integracije. Za sve dnevne poslove ovisi o fizičkoj pomoći druge osobe. Može se djelomično sam prehraniti i malo si pomoći u osnovnim dnevnim poslovima. Mogu postojati posebne prilagodbe hranjenja (sonda, gastrostoma). Svaki poremećaj kontrole sfinktera zahtijeva manipulaciju uz pomoć druge osobe. U sportskom i školskom radu potrebna mu je stalna tjelesna pomoć druge osobe, prilagodbe izvođenju zadatka ili okoline i pomagala (individualno izrađena sjedalica i stol, prilagođena informacijsko-komunikacijska tehnologija).

Sportski program Krpan namijenjen je djeci od 9 do 11 godina. Nose ga osnovne škole, au poslijepodnevnim satima i udruge ili privatnici. Suvremena odgojno-obrazovna nastojanja temelje se na Ismailovoj teoriji integriranog razvoja, prema kojoj postoji međusobna funkcionalna povezanost i međuovisnost mentalnog, motoričkog, emocionalnog i socijalnog razvoja. Stoga su za što bolji cjeloviti razvoj djeteta važni kvalitetni poticaji iz sva četiri područja. Ništa se ne smije izostaviti ili zanemariti. Kretanje ili sport razvojni psiholozi također smatraju jednom od najvažnijih dimenzija cjelokupnog razvoja djetetove osobnosti. I ta je spoznaja utkana u ideju i program Krpana. Cilj programa je obogatiti život raznovrsnim sportskim sadržajima u svim godišnjim dobima. Program nije natjecanje, već igra, pravi cilj nije osvojiti medalju, već sama aktivnost. Važno je sudjelovanje u programu, a ne produktivnost, stoga je program osmišljen tako da bude primamljiv i izvediv i za manje sposobne polaznike. Izvođači moraju najviše pažnje posvetiti igri i vježbi koja treba biti ugodna i prilagođena djetetu. Ne bi trebalo biti neuspješne djece.

Priznavanje prvenstveno znači da je dijete uključeno u program, pa bi sva djeca trebala dobiti priznanje, ali naravno ne bez odgovarajućeg procesa za njih. Manje uspješnu djecu treba poticati, posvetiti im više pažnje i prilagoditi im zadatke. Dijete treba shvatiti da se uz volju i pomoć mnogo toga može postići, a priznanje mu treba biti poticaj za napredak. [2]

U 4. razredu učenici rješavaju sljedeće zadatke:

- DVA IZLETA;

Prilagodbe za učenike s tjelesnim poteškoćama: Dijete ide na 2 do 3 izleta zajedno s roditeljima ili školom u tri različita godišnja doba (jesen, proljeće).

Aktivnosti treba prilagoditi njegovim sposobnostima. Doživljaj izleta treba temeljiti na iskustvenoj pedagogiji (hladnoća, vjetar, sunce te boje i mirisi prirode...). Visinska razlika izleta može biti manja od 100 m, a vrijeme hoda manje od 2 sata.

I. i II. kategorija: ako je učenik sposoban hodati treba hodati uz međuzastavke. Za veće udaljenosti hodanje se može kombinirati s korištenjem propisanih pomagala (bicikl, kolica...). Bitno je da što samostalnije i aktivnije odradi put te ga potičemo. Također postupno širimo njegovu djelatnost.

III. i IV. kategorija: učenik koji koristi elektromotorna kolica vozi samostalno uz nadzor pratitelja odn. roditelji. Završava putovanje čak i ako koristi obična kolica; po potrebi mu u vožnji pomaže roditelj ili pratitelj. Za izlet biramo pristupačno mjesto.

- SKOK U OSLONAC ZAČEPLJEN NA GIMNASTIČKOJ SPRAVI;

Prilagodbe za učenike s tjelesnim poteškoćama: ako učenik može riješiti zadatak, izvršava ga, u suprotnom rješava jedan od zamjenskih zadataka.

- POTISK DO STOJA NA NOGI ILI IZBACANJE U STRANU;

Prilagodbe za učenike s tjelesnim oštećenjima: ako učenik može riješiti zadatak, izvršava ga, u suprotnom rješava jedan od alternativnih zadataka.

•DVA SPRETNNA ZADATKA S LOPTOM;

Primjeri zadataka:

BASIC PASS SA ZAMAHOM PREKO RAMENA;

Prilagodbe za učenike s tjelesnim poteškoćama:

I. i II. kategorija: učenik rješava zadatak ako može. mogu se razmotriti prilagodbe: bliže zidu, prilagođena lopta, manje uzastopnih bacanja i položaj ruke pri zamahu može biti niži. ako to ne može učiniti, obavlja jedan od alternativnih zadataka.

BACANJE NA KOŠ;

Prilagodbe za učenike s tjelesnim poteškoćama: I. i II. kategorija treba izvršiti zadatak ako može. koš se može spustiti i udaljenost skratiti, ali bacanje treba izvesti što je moguće pravilnije. III. i IV. kategorija: rade zamjenski zadatak.

•TRČITE 6 MINUTA TEMPOM RAZGOVORA;

Prilagodbe za učenike s tjelesnim poteškoćama: I. i II. kategorija: trčanje 3-6 minuta razgovornim tempom III. i IV. kategorija: vožnja 3-6 minuta, naglasak na pravilnu tehniku vožnje običnih kolica. Zadatak može obaviti i vozeći prilagođeni bicikl ili električna invalidska kolica.

•TEORIJA.

Dodatne teme za učenike s tjelesnim poteškoćama:

Moje posebne potrebe i sport, Kvalitetno provođenje slobodnog vremena - posebne potrebe - priroda - aktivnost, Prilagođene sportske aktivnosti za osobe s invaliditetom, Sportske igre i poznavanje osnovnih pravila, Priprema osoba s invaliditetom za sportske treninge (higijenska oprema, pribor, pratitelj..).

Učenici 4. razreda koji riješe sve propisane zadatke dobivaju brončanu diplomu. Ukoliko učenik 4. razreda nije riješio sve zadatke za brončanu medalju, dobiva pismeno priznanje - diplomu za sudjelovanje u programu, a neriješene zadatke može riješiti u sljedećem razredu i time steći brončanu medalju. Ujedno se može natjecati i za srebrnu medalju, ali prethodno mora odraditi zadatke za brončanu medalju. Ako i u ovoj klasi nije osvojio brončanu medalju, za nju se može boriti i u 6. klasi.

U 5. razredu učenici rješavaju sljedeće zadatke:

•DVA IZLETA;

Prilagodbe za učenike s tjelesnim invaliditetom: Dijete ide na dva ili tri izleta zajedno s roditeljima ili školom u tri različita godišnja doba (jesen, proljeće). Aktivnosti treba prilagoditi njegovim sposobnostima. Doživljaj izleta treba temeljiti na iskustvenoj pedagogiji (hladnoća, vjetar, sunce te boje i mirisi prirode...). Uspon na brdo može biti manji od 500 m, a vrijeme hoda manje od 4 sata.

I. i II. kategorija: ako dijete može hodati, treba hodati uz međuzastavke. Za veće udaljenosti hodanje se može kombinirati s korištenjem propisanih medicinskih pomagala (bicikl, invalidska kolica...). Bitno je da što samostalnije i aktivnije odradi put te ga potičemo. Također postupno širimo njegovu djelatnost. III i IV. kategorija: dijete u električnim invalidskim kolicima vozi samostalno uz nadzor pratitelja odn roditelji. Završava putovanje čak i ako koristi obična kolica; po potrebi mu u vožnji pomaže roditelj ili pratitelj. Za izlet biramo pristupačno mjesto.

•SKAKANJE NA KRATKI PRIVJESIĆ;

Prilagodbe za učenike s tjelesnim poteškoćama:

I. kategorija: učenik izvodi propisane aktivnosti prema programu. Zadatak se može prilagoditi tako da učenik sklopi klackalicu i okrene je tako da ručke putuju blizu tla. Vježbač ritmički korača uže tom koje se okreće lijevom i desnom nogom. Zadatak se može napraviti i tako da pratitelj ili sportski pedagog zarotira klackalicu i stane ispred učenika. Ako je zadatak prezahtjevan, može izvršiti zadatak iz sljedeće kategorije.

II., III. i IV. kategorija: učenik može izvršiti zadatak tako da dva puta polagano okreću dugačku klackalicu (6 m–8 m) u smjeru učenika. Učenik pokušava na vrijeme prijeći na drugu stranu, a da se vrtuljak ne zaustavi. Učenik koji koristi normalna ili električna invalidska kolica ispunjava zadatak s kolicima. U pravo vrijeme i pravom brzinom, on vozi ispod rotirajuće dugačke ljuljačke.

•PENJANJE NA STIJENU;

Prilagodbe za učenike s tjelesnim poteškoćama:

I. kategorija: učenik izvodi propisane aktivnosti prema programu. Aktivnost se može izvoditi penjanjem na zid za penjanje uz pomoć sigurnosnog pojasa i zaštite.

II. kategorija: učenik se penje na ljestve, vodoravno ili okomito, ili visi u statičnom položaju najmanje 5 sekundi. Ako ne može obaviti zadatak, na vrh vuče odgovarajuće užice s utegom (3-8 kg) obješenim preko letvice. III. i IV. kategorija: učenik rješava zadatak sjedeći u kolicima ili električnim kolicima. Poteže odgovarajuće užice (dužine 2-20 m) sa ili bez utega (1-5 kg).

•DVA SPRETNIA ZADATKA S LOPTOM;

Primjeri zadataka:

ODBOJKA: VRHUNSKI ODSKOK

Prilagodbe za učenike s tjelesnim oštećenjima: ako učenik može riješiti zadatak, izvršava ga, u suprotnom rješava jedan od alternativnih zadataka.

NOGOMET: UDARSANJE LOPTE NOGOM

Prilagodbe za učenike s tjelesnim oštećenjima: ako učenik može riješiti zadatak, izvršava ga, u suprotnom rješava jedan od alternativnih zadataka.

•PLIVANJE 35 M;

Prilagodbe za učenike s tjelesnim oštećenjima: Ako učenik može riješiti zadatak, on ga izvrši, u suprotnom izvršava zadatak koji mu odgovara, također prema Halliwickovu konceptu.

•TEORIJA.

Dodatne teme za učenike s tjelesnim poteškoćama: Učenik bira dvije do tri teme, ali ne iste kao prethodne godine: Moje posebne potrebe i sport, Kvalitetno provođenje slobodnog vremena - posebne potrebe - priroda - aktivnost, Prilagođene sportske aktivnosti tjelesnim poteškoćama, Sport igre i poznavanje osnovnih pravila, Priprema osoba s tjelesnim poteškoćama za sportske treninge (higijena, oprema, pribor, pratitelj...), Natjecanja osoba s invaliditetom, Paraolimpijski sport nekad i sad.

Ako učenik ne može riješiti neki zadatak, može ga zamijeniti jednim od sljedećih zadataka: rolanje ili klizanje, skijanje, spretnostni zadatak s biciklom. Za srebrnu diplomu natječu se učenici 5. razreda. Ako učenik 5. razreda ne može riješiti sve zadatke za srebrnu medalju, može ih zamijeniti dopunskim zadacima. Ako ni uz dopunske zadatke ne riješi uspješno propisane zadatke, dobiva pismeno priznanje – diplomu za sudjelovanje u programu, a može steći i srebrnu medalju u sljedećem razredu.

V 6. razredu učenici opravljaju narednje naloge:

•DVA IZLETA;

Prilagodbe za učenike s tjelesnim invaliditetom: Učenik ide na dva ili tri izleta zajedno s roditeljima ili školom u tri različita godišnja doba (jesen, proljeće). Aktivnosti treba prilagoditi njegovim sposobnostima. Doživljaj izleta treba temeljiti na iskustvenoj pedagogiji (hladnoća, vjetar, sunce te boje i mirisi prirode...). Uspon na brdo može biti manji od 600 m, a vrijeme hoda manje od 5 sati. I. i II. kategorija: ako je učenik sposoban hodati treba hodati uz međuzastavke. Za veće udaljenosti hodanje se može kombinirati s korištenjem propisanih medicinskih pomagala (bicikl, invalidska kolica...). Bitno je da što samostalnije i aktivnije odradi put te ga potičemo. Također postupno širimo njegovu djelatnost. Uspon na brdo može biti manji od 600 m. III. i IV. kategorija: učenik koji koristi elektromotorna kolica vozi samostalno uz nadzor pratitelja odn. roditelji. Završava putovanje čak i ako koristi obična kolica; ako je potrebno, pomaže mu roditelj ili pratitelj. Za izlet biramo pristupačno mjesto.

•PREKRIŽENI NOGU PREKO GIMNASTIČKE SPRAVE I OKLIZANJE NA DORAMEN ŠTAPU;

Prilagodbe za učenike s tjelesnim oštećenjima: ako učenik može riješiti zadatak, izvršava ga, u suprotnom rješava jedan od alternativnih zadataka.

- POSKAKUĆA POLKA;

Prilagodbe za učenike s tjelesnim oštećenjima: ako učenik može riješiti zadatak, izvršava ga, u suprotnom rješava jedan od alternativnih zadataka.

- TRČITE 10 MINUTA TEMPOM RAZGOVORA;

Prilagodbe za učenike s tjelesnim poteškoćama: I. i II. kategorija: trčanje 6-10 minuta konverzacijskim tempom. III. i IV. kategorija: vožnja 6–10 minuta, naglasak na pravilnoj tehnici vožnje. Zadatak može obavljati i s prilagođenim biciklom ili na električnim invalidskim kolicima.

- PLIVANJE 50 M;

Prilagodbe za učenike s tjelesnim oštećenjima: Ako učenik može izvršiti zadatak, izvrši ga, u suprotnom izvrši zadatak koji mu odgovara. Preporučujemo: manji razmak, odmaranje u uspravnom ili ležećem položaju, kontrolu rotacije tijela u različitim osima, kontrolu disanja.

- TEORIJA;

Dodatne teme za učenike s tjelesnim invaliditetom: Učenik bira dvije ili tri teme koje se razlikuju od prethodnih godina: Važnost kretanja odn. sport za razvoj djece i mladih te za kasniji cjeloviti i zdrav život odraslih, Vježbe za jačanje važnih mišićnih skupina, Moje posebne potrebe i sport, Kvalitetno provođenje slobodnog vremena - posebne potrebe - priroda - aktivnost, Prilagođene sportske aktivnosti za tjelesno izazov, Sportske igre i poznavanje osnovnih pravila, GO priprema za sportske treninge (higijena, oprema, pribor, pratitelj...), Sportska natjecanja osoba s invaliditetom, Paraolimpijski sport nekad i sad.

Ako učenik ne može riješiti neki zadatak, može ga zamijeniti jednim od sljedećih zadataka: rolanje ili klizanje ili rolanje, igra s loptom (aktivan član razredne ekipe), skijanje.

Učenici 6. razreda koji riješe sve propisane zadatke dobivaju medalju KRPAN. Ako učenik 6. razreda ne može riješiti sve zadatke za medalju, može to učiniti dopunskim zadacima.

Zamjenski zadaci za učenike s tjelesnim oštećenjima:

- Različiti poligoni na tlu – korištenje zadataka izvođenjem prirodnih oblika kretanja po tlu;
- Razni poligoni s kolicima – vožnja po rampama, tjesnacima, nošenje tereta, vožnja unatrag, skretanja itd.
- Igre bez ograničenja, štafetne igre,... - učenje vožnje na stražnjim kotačima (sigurnost!),
- Atletski elementi – trčanja/vožnja i bacanja,
- Hokej u invalidskim kolicima - vođenje, dodavanje lopte, može igrati i sa zdravim vršnjacima,
- Sjedeća odbojka – igra s loptom ili balonom, - odbojka u kolicima s balonom, prilagođeni golbal (igra sa zvučnom loptom),
- Kuglanje,
- Pikado,
- Kuglanje,
- jahanje konja,
- Mali tenis/stoni tenis,
- Badminton,
- Gađanje zračnom puškom,
- Streličarstvo [3].

3. Zaključak

Redovita tjelovježba i sportska aktivnost pozitivno utječu na tjelesni i motorički razvoj, pri čemu je naglasak na razvoju koordinacije. Proces motoričkog učenja vrlo je zahtjevan, odgovoran i dugotrajan pedagoški proces, koji u osnovi nikada ne prestaje. Sportskim programom Krpan, koji je dodatni program uz redovitu nastavu sporta, učenik se dodatno sportski aktivira i uključuje u proces socijalizacije. Ujedno, program omogućuje bavljenje tjelesnim aktivnostima za koje nema vremena tijekom nastave, a ujedno omogućuje i roditeljima ili skrbnicima da se u program uključe osim učenika. Tako je, uz odgovarajuću prilagodbu sadržaja, dostupan svima koji žele zdrav način života i sve blagodati povezane s tim.

4. Literatura

- [1.] Vovk Ornik, N., Murn, T., Werdonig, A., Skamlič, N., Babnik, T., Andlovic, S., Logar, S., Klinc, A., Bečan, T., Zupančič Danko, A., Žunko-Vogrinc, S., Metljak, U., Babič, N., Kiswarday, V. R., Padežanin Lavuger, S., Filipčič, T., Groleger, K., Može, H., Uršnik, S., Grah, J. in Korošec, B. (2012). Delo z otroki s posebnimi potrebami, učnimi težavami in posebej nadarjenimi učenci. Maribor: Forum Media.
- [2.] Šport mladih. URL: <https://www.sportmladih.net/interesni-programi-som/krpan/> (2.10.2022)
- [3.] Šport mladih. URL: https://arhiv.sportmladih.net/uploads/cms/file/Mali%20soncek/Prirocnik_MS_ZS_KR_otroci_s_P_P.pdf (2.10.2022)

Stručni rad

STO SKLEKOVA U JEDNOM SATU SPORTSKE EDUKACIJE

Luka Svolfšak
Osnovna šola Helene Puhar Kranj, Slovenija

Sažetak

Ljudsko tijelo je stvoreno za kretanje, no suvremeni način života negativno utječe na većinu ljudi i tjera nas da većinu vremena budemo fizički neaktivni. Pronaći ravnotežu između zdravog načina života i svakodnevnih obaveza umjetnost je koja u početku zahtijeva puno energije, ali kasnije zdrave navike mogu postati dio nas. Tako tjelesnom aktivnošću i zdravom prehranom možemo smanjiti svakodnevni stres. Jedna od najvažnijih motoričkih sposobnosti koja nam omogućuje kvalitetan život do poznih godina je snaga koju treba pravilno njegovati jer inače s godinama i neaktivnošću počinje opadati. Trening snage treba individualno prilagoditi sposobnostima, željama i ciljevima pojedinca, a opcija je mnogo. Jedan od njih je izvođenje sklekova, koji jačaju posebno rameni obruč i ruke. Ne trebamo dodatnu opremu i prostor, naučiti tehniku je jednostavno. Kombinacija vježbi snage i aerobnih aktivnosti (trčanje, plivanje, hodanje, vožnja bicikla i sl.) preporučuje se za zdrav život svih dobnih skupina oba spola. Članak opisuje korak po korak proces treninga čiji je cilj pripremiti pojedinca da napravi sto sklekova u jednom satu sportske edukacije. Program je originalan, namijenjen djeci i mladima i može se provoditi tijekom tjelesnog odgoja u školama.

Ključne riječi: razvoj snage, sklekovi, tjelesni trening, zdrav način života

1.Uvod

Snaga je najvažnija motorička sposobnost jer nam omogućuje kretanje, dizanje tereta i djeluje preventivno protiv ozljeda. Važan je tijekom cijelog života i uvelike se stječe pravilnom tjelovježbom. S godinama se smanjuje, stoga je iznimno važno ostati fizički aktivan. Odgovarajuća snaga omogućuje nam kvalitetan život jer naše je tijelo stvoreno za kretanje, ali ono je kvalitetno i sigurno ako su nam mišići u dobrom stanju.

2.Središnji dio

Snaga je sposobnost učinkovite upotrebe mišićne snage za svladavanje vanjskih sila. U mišiću se kemijska energija pretvara u mehaničku i toplinsku energiju, što uzrokuje kontrakciju mišića (napetost, stezanje). Koji će snagu čovjek moći razviti, umnogome ovisi o stupnju urođenosti te sposobnosti. Srećom, snaga ima relativno nizak prosječni urođeni koeficijent od samo oko 0,50, što znači da se još uvijek u velikoj mjeri može trenirati (oko 50%). U kojem se postotku doista može istrenirati, ovisi o pojedinim oblicima snage, koji imaju različite i specifične koeficijente urođenosti. Stoga je potrebno dobro poznavati čimbenike koji utječu na snagu i na koje se može sustavno utjecati kako bi se ona povećala.

Mnogi različiti čimbenici utječu na razvoj snage. Na neke možemo utjecati, a na neke ne. Ovako znamo:

- Morfološki faktori (duljina tjelesnih segmenata, količina mišićne mase, širina zglobova, potkožno masno tkivo)
- Funkcionalni čimbenici (broj impulsa, vodljivost živčanih putova, veze između živaca, kvaliteta biokemijskih procesa, međumišićna koordinacija)
- Psihološki čimbenici (emocionalna stanja, karakteristike ljudskog ponašanja, motivacija)
- Biološki čimbenici (spol, dob, prehrana) [2]

Različiti autori različito dijele vlast i navode različite kriterije za podjelu. [1] je prvi podijelio snagu na statičku (dužina mišića nepromijenjena) i dinamičku (skraćenje mišića). [4] razlikuje tri glavna aspekta definiranja snage: aspekt proporcije tijela kojim svladavamo opterećenje (opća, lokalna snaga), aspekt vrste mišićne kontrakcije (statička, dinamička snaga) i aspekt snage (maksimalna snaga, brza ili eksplozivna snaga, izdržljivost u snagama). [2] navodi tri osnovna oblika moći: eksplozivnu, repetitivnu i statičnu.

Metode osposobljavanja obuhvaćaju postupke koji sadrže raspodjelu sadržaja, ciljeva i organizacijskih oblika osposobljavanja, te izbor sredstava s propisanim doziranjem prema željenim ciljevima. Za opis određene metode treninga snage potrebno je, dakle, navesti veličinu opterećenja, broj ponavljanja i serija, trajanje opterećenja (za izometrijske kontrakcije), duljinu pauze između serija, vrstu naprežanja mišića i načina izvođenja (tempo) [3].

- Metoda maksimalne mišićne napetosti mišića

Glavna karakteristika koja definira ovu vrstu metode je poboljšanje maksimalne snage, uglavnom zbog podizanja aktivacije na višu razinu (poboljšana intramuskularna koordinacija). Opterećenja koja se koriste su maksimalna (> 90% 1RM) i supramaksimalna (do 150% 1RM), na kojima se radi uz maksimalnu napetost mišića.

- Metode ponovljenih submaksimalnih istegnuća mišića

Metode ponovljenih submaksimalnih kontrakcija namijenjene su povećanju mišićne mase, a također poboljšavaju maksimalnu snagu i izdržljivost u snazi (zbog većeg broja ponavljanja). Opterećenja koja se koriste u takvim metodama su submaksimalna (od 60 do 80% 1RM), a mišić se mora opteretiti u cijelom opsegu pokreta.

- Mješovite metode

Mješovite metode osmišljene su za poboljšanje brzinske snage jer utječu na višu razinu mišićne aktivacije. Ovdje se radi o kratkotrajnim eksplozivnim maksimalnim kontrakcijama mišića, uglavnom u koncentričnim uvjetima (svako ponavljanje je zasebno). Mješovite metode temelje se na složenim višezglobnim vježbama, koje zahtijevaju i dobru međumišićnu koordinaciju.

- **Reaktivne metode**

Glavna zajednička značajka reaktivnih metoda je poboljšana aktivacija refleksa ili poboljšanje funkcioniranja živčanog sustava tijekom ekscentrično-koncentričnih kontrakcija.

- **Metode izdržljivosti u snazi**

U metodama izdržljivosti snage koristimo mala opterećenja (25-60%), a iscrpljenost se postiže većim brojem ponavljanja. Ovdje se radi o lokalnoj iscrpljenosti mišića (ne cijelog tijela), koji su ograničavajući faktor izvedbe. Pauze između serija su kratke.

Da bismo razvili i održali snagu, moramo biti pravilno motivirani. Pravi cilj je ključan. Moć karakterizira činjenica da se većina ciljeva može mjeriti, ali potrebno je pronaći i pravilno vrednovati pojedinačne ciljeve. Kod mladih je motivacija najviše vezana uz izgled, a kod starijih uz zdravlje. Sklekovi su jedna od najčešćih vježbi za izgradnju snage ruku i ramenog obruča. Mišići trupa također djeluju kao stabilizatori. Za sklekove vam nije potrebna posebna oprema niti prostor, možete ih raditi i sami, iako se zbog motivacije preporučuje vježbanje u paru ili grupi. Jedini uvjet je pravilna tehnika kretanja, koja se može relativno lako savladati u nekoliko vježbi. Početna motivacija za vježbanje kod vježbača je uvijek visoka, no motivacija kasnije može opasti zbog lošeg programa, neadekvatno postavljenih i nedostižnih ciljeva. Stoga je važno započeti trening s odgovarajućim planom, au treninzima moramo biti ustrajni i dosljedni. Broj 100 je poseban broj, jer je stereotipno sinonim za nešto veliko, a također je pogodan za trening snage s fiziološke točke gledišta. Dolje navedeni program (tablica 1) namijenjen je netreniranim učenicima, muškarcima i ženama. Budući da su žene s fiziološke strane manje sposobne za ispoljavanje snage, ženski spol radi sklekove na koljenima. Ako je osoba ženskog spola već u trenažnom procesu i ima odgovarajuću snagu ramenog pojasa i ruku, može raditi "normalne" sklekove. Prije svakog izvođenja vježbi snage moramo se dobro zagrijati. Ukupna dnevna aktivnost, zdrav način života i adekvatna prehrana (5-6 uravnoteženih obroka dnevno) također pozitivno utječu na rezultate.

TJEDAN	PONAVLJANJ A / DAN	SERIJE / PONAVLJANJ A	TRENING / DAN	PONAVLJANJ A / TRENING	PAUZA IZMEĐ SERIJAMA (sek.)
1. Tjedan	10	10/1	1	10	90
2. Tjedan	20	10/2	1	20	90
3. Tjedan	30	10/3	1	30	90
4. Tjedan	40	10/4	2	20	90
5. Tjedan	50	10/5	2	25	90
6. Tjedan	60	10/6	2	30	90
7. Tjedan	70	10/7	2	35	90
8. Tjedan	80	10/8	2	40	90
9. Tjedan	90	10/9	2	45	90
10. Tjedan	100	10/10	2	50	90
11. Tjedan	70	10/7	1	70	90

12. Tjedan	80	10/8	1	80	90
13. Tjedan	90	10/9	1	90	90
14. Tjedan	100	10/10	1	100	90

Tablica 1: Plan provedbe obuke

Treninzi se izvode tri puta tjedno uz minimalno jedan dan pauze. Između 4. i 10. tjedna treninzi se izvode dva puta dnevno, s pola dnevnih ponavljanja u svakoj jedinici. Na primjer: 4. tjedan: na prvom treningu radite 5 serija po 4 ponavljanja, a na drugom (za nekoliko sati) opet 5 serija po 4 ponavljanja. Između serija je pauza od 90 sekundi.

3. Zaključak

Trening snage ima ogroman broj dobrobiti, no glavne su svakako povećanje tjelesne snage i izdržljivosti te izgradnja mišića. Ubrzo nakon što ih počnemo redovito obavljati, saznat ćemo koliko je postalo lakše obavljati svakodnevne obaveze, poput nošenja namirnica iz dućana, hodanja po stepenicama, kućanskih poslova,... Pomoći će nam i u sagorijevanju kalorija. Istraživanja također pokazuju da upravo vježbe snage ubrzavaju metabolizam, što znači da ćemo uskoro s istom količinom unesenih kalorija početi gubiti višak kilograma. Istovremeno će poboljšati naše opće zdravlje, motivaciju za izazove i samopouzdanje. No, budući da postoji mnogo vježbi i načina za jačanje snage, važno je u trening krenuti s određenim znanjem ili potražiti stručnu pomoć. Gore opisani program treninga je jednostavan, provjeren u praksi i nudi napredak za početnike do te mjere da vježbač bez problema napravi 100 sklekova u 10 serija u jednom treningu. Naravno, uz naprednije programe moguć je dodatni napredak i na kraju pojedinac može doći do razine da napravi 100 sklekova u jednoj seriji.

4. Literatura

- [1.] Larson, L. A. (1941). A factor analysis of motor ability variables and tests, with tests for college men. *Research Quarterly*, 12 (3), 499-517.
- [2.] Pistotnik, B. (2003). *Osnove gibanja – Gibalne sposobnosti in osnovna sredstva za njihov razvoj v športni praksi*. Ljubljana: Fakulteta za šport.
- [3.] Schmidtbleicher, D. (1991). Klasifikacija metod za povećanje moči kot motorične sposobnosti. *Strokovne informacije atletske zveze Slovenije*, 6(10), 35-44.
- [4.] Ušaj, A. (1996). *Kratek pregled osnov športnega treniranja*. Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za šport.

Stručni rad

REGULACIJA PONAŠANJA KOD DJECE S POREMEĆAJEM IZ SPEKTRA AUTIZMA

Jasna Hude

Centar za sluh i govor Maribor

Sažetak

Djeca s poremećajem iz spektra autizma svakodnevno se suočavaju s izazovima u ponašanju. Burne reakcije djece s poremećajem iz spektra autizma nisu izravno povezane s njihovom dijagnozom, već su posljedica neprilagođenosti okoline njihovim potrebama. Kao učiteljica djece s poremećajem iz spektra autizma svjesna sam da djeca uz pomoć ponašanja, kojeg su razvili, zadovoljavaju svoje potrebe i želje te izražavaju svoje emocije. U članku ću opisati neke oblike nepoželjnog ponašanja djece s poremećajem iz spektra autizma i načine njihove regulacije, koje u praksi koristim..

Ključne riječi: ispadi ponašanja, autizam, regulacija emocija

1. Uvod

Ispadi ponašanja kod djece veliki su izazov za sve dionike u procesu odgoja i obrazovanja djece s poremećajem iz spektra autizma. Samo dobro podučavanje nije dovoljno za sprječavanje nepoželjnog ponašanja. Najvažnije je pravodobno i pravilno djelovanje, čega se moramo naučiti. Ponašanje je osnovni oblik komunikacije. Ponašanjem odgovaramo kada pokušavamo zadovoljiti želje, potrebe, suočiti se s porazom i izraziti emocije. Loše ponašanje nije nešto s čime se susrećemo samo kod djece s poremećajem iz spektra autizma. Čak i ako nemamo problema na području komunikacije, društvenih vještina i kognicije naše ponašanje možda nije prikladno. No, s obzirom na svoje deficite na socijalnom i komunikacijskom polju, djeca s poremećajem iz spektra autizma imaju više mogućnosti za razvoj nepoželjnog ponašanja. Pojam "nepoželjnog ponašanja" nisu samo agresija i ispadi. Nepoželjno ponašanje je sve što djetetu sprječava da sudjeluje u normalnim aktivnostima ili ima štetne posljedice, npr. ozljede: samog djeteta, drugih sudionika ili stvari [1].

Neki primjeri nepoželjnog ponašanja:

- ispadi – vrištanje, plač, smijeh
- agresija – udaranje, bacanje, pljuvanje, ružne riječi i psovke ...
- nesuradnja
- eskalacija (povećanje) opsesivnog ponašanja
- drskost
- povlačenje (u vlastiti svijet)

Kod djece s poremećajem iz spektra autizma nepoželjno ponašanje je prvo što primijetimo kod njih. Drugim su ljudima takva djeca neodgojena, razmažena i čudna, a roditelji nesposobni. Međutim takvo ponašanje imaju zbog nedostataka u komunikaciji, socijalnoj interakciji i fleksibilnosti mišljenja.

2. Modifikacija ponašanja

Vrlo je važno na vrijeme prepoznati i reagirati na nepoželjno ponašanje, kako ono ne bi postalo kronično. Svako ponašanje se uči. Kao što smo ga naučili, moramo ga se i "odučiti". Koliko god dugo je dijete naučilo određeno ponašanje, toliko će trebati i da ga se „oduči“ i nauči prikladnog.

2. 1 Okidači nepoželjnog ponašanja

- senzorna deprivacija: dijete je lišeno važnih senzornih podražaja
- senzorno preopterećenje
- odvajanje od pouzdane osobe
- loše zdravstveno stanje, nemogućnost utvrđivanja mjesta izvora boli i nelagode (djeca ne znaju opisati gdje i što ih boli)
- neprimjereno kažnjavanje: vikanje, prijetnje, batine, izolacija, odvratanje pažnje
- osjećaj zanemarenosti: neprimjećivanje, nepoštivanje
- neprimjereni zahtjevi: previsoki (preteški zadaci) ili preniski (djetetu postaje dosadno i osjeća se nesposobnim)

2. 2 Načini intervencije

- pohvalimo dijete i nagradimo svako dobro ponašanje (učenje samodiscipline)

- ignoriramo nepoželjno ponašanje sve dok ono ne ugrožava druge (nismo njegova publika)
- pažljivo slušamo dijete, dajemo mu priliku da izrazi svoje emocije
- obraćamo pozornost na prve znakove nepoželjnog ponašanja
- preusmjeravamo: "umjesto bacanja okolo, bacajmo loptu u tarču"
- promijenimo prostor: promijenimo ili ograničimo okolinu (španjolski zid)
- nudimo mu nova pravila aktivnosti: preusmjeravamo agresiju (zagrlimo ga prije nego nas pljune, ružno razgovara s nama, ili nas štipa)
- obratimo pozornost na njegove osjećaje i potrebe: ljut si jer ti se olovka slomila, zajedno ćemo je našiljiti
- naše poruke trebaju biti jasne, razumljive, kratke i dosljedno pojačane odgovarajućim glasom, govorom tijela, izrazima lica
- objasnimo mu naše odluke: "stavi kapu na glavu da te grije"
- utvrđujemo posljedice, ostajemo pri onome što smo rekli
- ostanemo u kontaktu s djetetom: inzistiramo, da nas gleda u oči (tako će dijete lakše čuti što govorimo)
- realna očekivanja (prilagođavamo ih dobi i sposobnostima djeteta, pomažemo mu i potičemo ga da svlada problem)

2. 3 Nenasilna komunikacija

Osnovni uvjet za promjenu ponašanja djeteta s poremećajem iz spektra autizma je nenasilna komunikacija sa strane učitelja. Izbor jezika i riječi igra vrlo važnu ulogu u dječjem učenju. Ne osjećamo da je naš govor nasilan, ali riječi koje izgovorimo, često dovode do nevolje i boli [2].

2. 3. 1 Načini nenasilne komunikacije

- Nikada se ne rugamo djetetu, ne govorimo mu da je loše, zločesto, glupo, lijeno, jer to zauvijek uništava njegovo samopouzdanje.
- Ne uspoređujemo dijete s drugom djecom. Dijete ima pravo na svoju osobnost.
- Ne kažnjavamo bez obrazloženja. Umjesto: „Ne smiješ! Sram te bilo!“, kažemo mu kako nešto mora učiniti i zašto je to dobro.
- Ponekad pokleknemo, napravimo kompromis: "Ako ti to toliko znači, obuci tu prljavu majicu."

Kada dijete ne sluša:

- prilagodimo se visini djeteta,
- gledamo dijete u oči i nježno ga držimo za ruku,
- ozbiljni smo i smireni,
- govorimo jasnim glasom,
- slušamo i njegovo stajalište,
- dajemo mu izbor,
- dajemo mu vremena,
- cijenimo suradnju.

2. 4 Vođenje dnevnika nepoželjnog ponašanja

Kada dijete ustraje s nepoželjnim ponašanjem unatoč planiranim promjenama koristimo se pisanjem dnevnika. Vodimo ga određeno vrijeme.

Bilježimo:

- uzrok (što se dogodilo prije nepoželjnog ponašanja),

- ponašanje (točan opis ponašanja djeteta),
- posljedice (kako su pojedinci u okruženju reagirali),
- poruka (koje je značenje, poruka ponašanja djeteta).

3. Zaključak

Ponašanje djece s poremećajem iz spektra autizma potrebno je sustavno mijenjati. Postoji onoliko razloga za njihovo ponašanje koliko i načina i strategija, koje će im pomoći da promijene svoje nepoželjno ponašanje. Djeca s poremećajem iz spektra autizma koju podučavam vrlo su različita. Svaki od njih reagira na specifičan, često neprihvatljiv način. Najučinkovitiji smo u učenju poželjnog ponašanja i prevenciji devijacija u ponašanju, kada to činimo svi koji smo uključeni u djetetov život. Dijete s poremećajem iz spektra autizma lakše će usvojiti i bolje koristiti odgovarajuće strategije i utišati „vulkan“ u sebi, kada shvati što mu se događa i što mu izaziva nelagodu i uzbuđenje. Da bi se to postiglo, neophodno je dobro sudjelovanje s roditeljima i podrška kolektiva. Pri učenju prikladnog ponašanja ne zaboravimo na nagradu. „Nagrada je putokaz prikladnom ponašanju. Nagrađivanjem djeteta govorimo mu koje nam se ponašanje sviđa ili nam je prihvatljivo. Nagrada u djetetu izaziva ugodne osjećaje jer je ono sretno što je ispunilo očekivanja svojih roditelja, što su njegov trud i postignuća primijećeni te će za to biti spremno više raditi. Nije nužno da nagradu uvijek shvaćamo kao konkretnu stvar, jer je nagrada djetetu već izražena radošću roditelja zbog njegovog prikladnog ponašanja. Stoga ne treba zanemariti pohvalu kao simboličnu nagradu“ [3].

4. Literatura

- [1.] Clements, J., Zarkowska, E. (2000). Behavioural Concerns and Autistic Spectrum Disorders: Explanations and Strategies
- [2.] Marshal, B., R. (2022). Nenasilna komunikacija
- [3.] Milivojević, Z. (2018). Emocije: razumevanje čustev v psihoterapiji
- [4.] Modifikacija vedenja. (2023). Pridobljeno: 3. 1. 2022.
<https://www.avtizem.net/o-vzgoji-vedenju-in-nagrajevanju>

Stručni rad

IGRE POKRETA U RAZREDNOJ NASTAVI MATEMATIKE ZA UČENIKE OSNOVNE ŠKOLE

Silvija Šegula, profesorica razredne nastave
Osnovna škola Juršinci, Juršinci
Slovenija

Sažetak:

Članak sadrži nekoliko ideja koje mogu pomoći u razvoju osnovnih matematičkih znanja i vještina djece. Podijeljen je u dva dijela. U prvom dijelu iznose se određene teorijske spoznaje, a u drugom dijelu predstavljeno je nekoliko primjera pokretnih igara koje sam izvodila s učenicima tijekom nastave. U prvom dijelu spoznajemo da ljudi bolje zapamte stvari koje vide, čuju, izgovore i praktično isprobaju. Možemo učiti i kroz igru. Igra je važan element kako u predškolskom tako i u školskom razdoblju. Kroz igru djeca nesvjesno usvajaju nove sadržaje, a njihova motivacija i interes znatno se povećavaju. Dakle, kroz igru djeca lakše pamte naučene sadržaje, a pozitivan je i njihov emocionalni odnos prema igri. Na ovaj način dijete može usvajati i matematička znanja. Čovjek ima različite potrebe, a jedna od njih je potreba za kretanjem. Važno je uključiti kretanje u nastavu. Kretanje na nastavnim satima predstavlja igru koja je zabavna i puna emocija. Djeca mnogo bolje pamte teorijska znanja koja stječu pokretom, jer ih doživljavaju kroz vlastita iskustva. Tijekom učenja pokretom povećavaju se pozornost i suradnja djece. Predstavljena su 4 sklopa pokretnih igara.

Ključne riječi: učenje, igra, kretanje, igre pokreta (pokretne igre)

1. UČENJE

Čovjek zapamti 90% onoga što vidi, čuje, izgovori i učini. Najbolje pamtimo stvari koje doživljavamo pokretom. Stoga je u procesu učenja važno pokretno predstaviti i praktično isprobati stvari koje čujemo i vidimo. Osim navedenog, važno je uključiti u nastavu nekoliko različitih načina primanja informacija. Tako svaki učenik može odabrati informaciju na svoj način [1].

2. IGRA

Već u ranom djetinjstvu djeca se svakodnevno susreću s različitim matematičkim sadržajima. Važno je da su ti sadržaji prezentirani na zanimljiv način i da kod djece potaknemo interes za učenje. Djeca usvajaju osnovna matematička znanja već u predškolskom razdoblju. Stoga bi prvi dodir s matematikom trebao biti ugodan.

U predškolskom razdoblju igra je jedna od glavnih i prevladavajućih aktivnosti. Bitno je da se cjelokupan sadržaj prezentira kroz igru. Djeca na ovaj način uče odnosno usvajaju nove sadržaje nesvjesno, a njihova motivacija i interes značajno se povećavaju [4]. Istu ulogu igra ima i u školskom razdoblju. Djetetu igra predstavlja stjecanje i utvrđivanje znanja na zabavan i spontan način. Djeca kroz igru lakše pamte naučene sadržaje, a pozitivan je i njihov emocionalni odnos prema igri. Kad god se za to ukaže prilika, znanje se djetetu prenosi kroz igru. Tijekom igre djeca su opuštena, zabavljaju se, pažljivo slušaju, promatraju, više zapamte i imaju bolje predodžbe [6]. Kroz igru dijete može stjecati i matematička znanja. Predstavljena su na zabavniji način i djeca ih entuzijastično usvajaju. Pri izvedbi matematičke igre dijete primjenjuje razne predmete i okolinu koristeći pritom cijelo tijelo i svoje misli, tj. moć uma.

3. MATEMATIKA I KRETANJE

Učenje kroz pokret nije samo stjecanje motoričkih vještina i razvijanje motoričkih sposobnosti, već kretanjem potičemo emocionalni, intelektualni i socijalni razvoj djeteta. Za djecu je kretanje prirodno i normalno. Svojim tijelom izražavaju osjećaje i koriste ga za igru, komunikaciju te učenje. Djeci pokret predstavlja kontakt s konkretnim pojavama, što je osnova za kasniju apstrakciju. Kroz kretanje djeca uče koristiti vlastito iskustvo kao temelj vlastitog znanja [1].

Kretanje na nastavnim satima predstavlja igru koja je zabavna i puna emocija. Djeca mnogo bolje pamte teorijska znanja koja stječu pokretom, jer ih doživljavaju kroz vlastita iskustva. Prilikom učenja pokretom povećavaju se pozornost djece i njihova suradnja. Važno je da se igre ne primjenjuju samo prilikom predstavljanja novih aritmetičkih pojmova, već da se matematičko gradivo utvrdi kroz pokret ili da se na ovaj način provjeri i znanje djece [1].

U priručniku Učenje z gibanjem pri matematiki/Učenje kroz pokret u nastavi matematike [1] autorica navodi da se učenje kroz pokret u nastavi matematike odvija kroz različite pokretne aktivnosti koje su podijeljene u 4 sklopa:

- *Pokretne igre s uputama*: Slobodne dječje igre kojima su pravila prilagođena i postavljena u matematički okvir;

- *Pokretno - stvaralačke igre*: Dijelovima tijela, cijelim tijelom, sami ili u skupini učenici uprizoruju brojeve, računске operacije, geometrijske oblike i druge matematičke probleme;
- *Plesno - ritmičke igre uz glazbu*: Prevladava kretanje uz glazbu, slobodno ili prema određenim obrascima. Uz ples se dodaju i matematički zadaci koje djeca rješavaju neposredno tijekom plesa ili u pauzi između dva ciklusa;
- *Aritmetičke pokretne igre s brojevnom crtom*: Odvijaju se prema brojevnoj crti, koja je nacrtana na podu i označena brojevima. Dobro je napraviti nekoliko redova, kako djeca ne bi dugo čekala u redu i kako bi cijelo vrijeme mogla biti aktivna. Glavna svrha ovih igara je povećati razumijevanje matematičkih pojmova. Na taj način djeca razvijaju i bolje predodžbe.

4. PRIMJERI POKRETNIH IGARA

Predstaviti ću nekoliko igara koje smo izvodili na nastavnim satima.

4.1. Igra: Napiši mi broj (brojevi do 20)

Učenici su podijeljeni u parove. Jedan učenik prstom ispisuje brojeve na leđima svog drugara, a drugi mora otkriti koji je broj napisao. Zatim zamijene uloge.

4.2. Igra: Jedan, dva, tri, sada juriš ti! (brojevi do 5)

Djeca sjednu i rasporede se ukruć. Odredimo učenika koji će započeti. Učitelj pokaže karticu s brojem, a učenik počinje nabrajati svoje drugare (onoliko koliko je napisano na kartici). Kada završi nabranje i zaustavi se, prozvani učenik juri ga do svog mjesta. Nastavlja prozvani učenik.

Slika 1. Igra: Jedan, dva, tri, sada juriš ti! (brojevi do 5)
(Autorica fotografije: Silvija Šegula)

4.3. Igra: Živahni brojevi (brojevi do 5)

Djeca sjede na podu, raspoređena ukruć. Brojimo ukruć od 1 do 5. Pravilo igre je da dijete koje izgovori broj 3 ustane brzo, a zatim ponovno sjedne. Naravno, mijenjamo brojeve koji se odnose na trenutak ustajanja. Zatim odbrojavamo od 5 do 1.

4.4. Igra: Atomići (brojevi do 6)

Djeca slobodno trče po dvorani. Učiteljica uzvikne: „ATOMIĆI PO“ i pokaže karticu s brojem. Djeca se udružuju i uhvate se za ruke. Udružuje se odnosno drži za ruke onoliko djece koliko je napisano na kartici.

Slika 2. Igra: Atomići (brojevi do 6) (Autorica fotografije: Silvija Šegula)

4.5. Igra: Šetnja po brojevima (brojevi do 10)

Na igralištu nacrtamo veliki broj. Djeca zatim u koloni hodaju po njemu. Paze na smjer kretanja i ne prelaze liniju. Svako dijete sudjeluje u hodanju ili trčanju.

Slika 3. Igra: Šetnja po brojevima (brojevi do 10) (Autorica fotografije: Silvija Šegula)

4.6. Igra: Brzi brojevi (brojevi do 10)

Djeca sjednu ili čučnu ukруг. Podijelimo im brojeve (primjenjujemo ritmizirani izgovor). Učitelj im pokazuje brojeve. Učenik koji ima prikazani broj, ustane i trči ukруг te se tako vrati natrag na svoje mjesto (u smjeru kazaljke na satu).

Slika 4. Igra: Brzi brojevi (brojevi do 10) (Autorica fotografije: Silvija Šegula)

4.7. Igra: Skok na broj (brojevi do 10)

Na igralištu nacrtamo nekoliko krugova. Oko njih napišemo brojeve do 10 (mješovito). Djeca stoje u krugovima, a učitelj izgovara broj. Tada skaču na odgovarajuća mjesta.

Slika 5: Igra: Skok na broj (brojevi do 10) (Autorica fotografije: Silvija Šegula)

4.8. Igra: Brzo računanje (računanje do 10)

Podijelimo učenike u 2 skupine. Postrojavaju se iza linije u kolonu. Na određenoj udaljenosti imamo liniju s rezultatima na tlu. Svaka skupina ima listiće s računima u košarici. Prvi učenik trči do košarice, uzima račun, izračuna i što brže ga odnese do točnog rezultata. Zatim trči sljedeći učenik. Pobjednik je skupina koja najbrže i točno izračuna odnosno dovrši računanje.

4.9. Igra: Trčanje brojeva ukруг (brojevi do 100)

Djeca se rasporede tako da sjednu ukруг. Podijelimo im kartice s napisanim brojevima. Kada učitelj izgovori ili pročita uputu, djeca kod kojih se nalaze brojevi koji odgovaraju izgovorenom opisu (u smjeru kazaljke na satu) trče ukруг odnosno trčeći obidū krug.

Npr. Trče djeca s brojevima koji su veći (manji) od 20.

Trče djeca s brojevima između 30 i 40.

4.10. Igra: Zamjena mjesta (brojevi do 100)

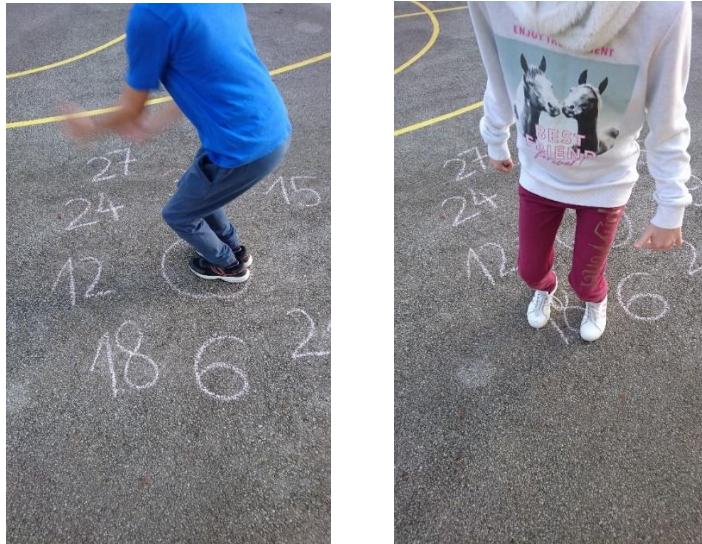
Djeca sjede na različitim mjestima u dvorani. Svatko dobije karticu s napisanim brojem. Učitelj daje naredbu za zamjenu mjesta.

Npr. Učenik kod kojeg se nalazi broj koji je manji od 20, zamijeni mjesto.

Učenik kod kojeg se nalazi broj koji sadrži 4 desetice, zamijeni mjesto.

4.11. Igra: Skok na tablicu množenja (faktori 1-10)

Na igralištu nacrtamo nekoliko krugova. U krugove upišemo brojeve do 10. Oko krugova napišemo njihove višekratnike (mješovito). Djeca stanu u krugove, a učitelj izgovara račun. Učenici tada skaču na odgovarajuće rezultate.

Slike 6 i 7. Igra: Skok na tablicu množenja (faktori 1-10)
(Autorica fotografije: Silvija Šegula)

4.12. Igra: Brza tablica množenja (faktori 1-10)

Djeci podijelimo višekratnike dvaju brojeva (npr. 2 i 5). Učitelj izgovara račun. Učenik koji ima točan rezultat trči do dogovorenog mjesta i natrag. Možemo promijeniti način i putanju kretanja.

5. LITERATURA:

- [1.] Kavčič, R. A. (2005). *Učenje z gibanjem pri matematiki*. Ljubljana: Društvo Bravo.
- [2.] Marjanovič Umek, L. (2001). *Otroška igra*. V L. Marjanovič Umek in M. Zupančič (ur.), *Psihologija otroške igre: Od rojstva do vstopa v šolo* (33 – 46). Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
- [3.] Novak, D. (1996). *Metoda ustvarjalnega giba pri pouku matematike v prvem razredu*. Diplomsko delo. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- [4.] Praprotnik, M. (2021). *Uvajanje matematike s pomočjo gibalnih iger*. Diplomsko delo. Univerza na Primorskem: Pedagoška fakulteta.
- [5.] Videmšek, M., Stančević, B. in Sušnik, N. (2006). *En, dva, tri, igray se tudi ti! Gibalne igrice za otroke in odrasle*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport, Inštitut za šport.
- [6.] Vršič, M. (1995). *Spodbujanje razvoja prostorskih predstav ter matematičnih predstav in pojmov z metodo ustvarjalnega giba*. Diplomsko delo. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

Stručni rad

DIDAKTIČKE IGRE UZ PRIMJENU OTPADNOG MATERIJALA U 1. RAZREDU OSNOVNE ŠKOLE

Silvija Šegula, profesorica razredne nastave
Osnovna škola Juršinci, Juršinci
Slovenija

Sažetak:

Igra je dominantna aktivnost u predškolskom razdoblju djeteta. Kroz razne igre dijete doživljava zadovoljstvo i radost, tako da se dobro osjeća tijekom svog druženja s vršnjacima. Zahvaljujući izvedbi igara, dijete može usvajati nove sadržaje i u osnovnoj školi. Važno je da učitelj gradivo prezentira na zanimljiv način i da kod djece potakne interes za učenje. Didaktička igra predstavlja igru s određenim ciljem i zadaćom. Njena pravila i sadržaj odabrani su, a zatim organizirani i usmjereni tako da kod djece potiču određene aktivnosti koje pomažu u razvoju vještina i učenju. Cilj ovih igara je da učenik kroz njihovu izvedbu stekne određena znanja. Didaktičke igre dijele se na *igre uloga*, *igre s formiranim pravilima* i *konstruktorske igre*. Uz primjenu novih, svježih ideja mogu se izraditi od otpadnog materijala (papirnog materijala, drva i umjetnih materijala) koji je vrlo koristan i za daljnju uporabu. U članku je predstavljeno nekoliko didaktičkih igara koje su izrađene od otpadnog materijala.

Ključne riječi: igra, didaktička igra, igre izrađene od otpadnog materijala, igre uloga (igre mašte), igre s formiranim pravilima, konstruktorske igre

1. IGRA

Dječja igra je aktivnost koja je vrlo važna za dijete, posebno u predškolskom razdoblju. Tijekom igre dijete doživljava zadovoljstvo i radost, tako da se dobro se osjeća tijekom svog druženja s vršnjacima. U predškolskom razdoblju igra je jedna od glavnih i prevladavajućih aktivnosti. Bitno je da se cjelokupan sadržaj prezentira kroz igru. Djeca na ovaj način nesvjesno usvajaju nove sadržaje, a njihova motivacija i interes značajno se povećavaju [5]. Kroz igru dijete može učiti i u osnovnoj školi. Važno je da učitelj nastavno gradivo prezentira na zanimljiv način i da kod djece potakne interes za učenje. Djeca su tijekom igre opuštena, zabavljaju se, pažljivo slušaju, promatraju, više zapamte i imaju bolje predodžbe. Igra djetetu predstavlja stjecanje i utvrđivanje znanja na zabavan i spontan način. Kroz igru djeca lakše pamte naučene sadržaje, a pozitivan je i njihov emocionalni odnos prema igri. Ako nam se pruži mogućnost, znanje djetetu prenosimo kroz igru.

2. DIDAKTIČKA IGRA

Didaktička igra je igra s određenim ciljem i zadaćom, Njena pravila i sadržaj odabrani su, a zatim organizirani i usmjereni tako da kod djece potiču određene aktivnosti koje pomažu u razvoju vještina i učenju. Cilj ovih igara je da kroz njihovu izvedbu učenik stekne određena znanja. Djeca najčešće nisu ni svjesna ciljeva koji su uključeni u didaktičku igru [4]. Didaktičke igre su posebne igre koje se koriste u nastavi i djelomično se razlikuju od običnih dječjih igara. Kada je riječ o nastavi, didaktičke igre imaju ulogu provedbe odgoja i obrazovanja. Dakle, ciljevi su već integrirani u igru na određen način. Didaktičke igre su učinkovit način obrazovanja jer potiču pozornost i interes učenika te ih motiviraju na aktivnosti. Didaktičke igre moraju imati sve značajke igre odnosno dijete ih mora doživjeti kao igru. Kada dijete prihvati odnosno percipira izvedbu ovakve vrste igre kao igru, ona postaje didaktička.

2.1. Podjela didaktičkih igara

Didaktičke igre razvijaju individualne sposobnosti. Dijelimo ih na igre uloga, igre s formiranim pravilima i konstruktorske igre.

- *Igra uloga*

Riječ je o vrlo raširenoj igri i temeljnoj značajci igre. S obzirom na to da u sklopu ovih igara djeca mnogo govore, pogodne su za razvoj govora. Osim toga, tijekom njihove izvedbe djeca mnogo pišu, računaju, pjevaju, plešu itd.

- *Igre s formiranim pravilima*

Glavna karakteristika ovih igara su pravila kojih se moramo pridržavati, a prilagođavamo ih dobi djece. Mogu biti matematičke, jezične, stolne, pokretne te glazbene igre.

- *Konstruktorske igre*

Ovakve igre sadrže konkretan materijal koji dijete može iskoristiti za osmišljavanje i oblikovanje nečeg novog. Osim konačnog cilja, takva igra ima i krajnji proizvod

Igra je najvažnija aktivnost u razvoju djeteta jer zahvaljujući njenoj izvedbi dijete razvija sposobnosti, stječe znanja i iskustva, upoznaje pravila i zabavlja se.

Tijekom didaktičkih igara dijete razvija i jača:

- govor (slušanje drugih, učenje glasova, pripovijedanje),

- motoričke sposobnosti (ručne vještine, koordinacija, brza reakcija),
- osjetila (dodir, miris, sluh),
- misaone sposobnosti (rješavanje problema, vježbanje pamćenja, generalizacija),
- maštu (smišljanje, nove igre),
- kreativnost (stvaralaštvo),
- iskustvo i znanje,
- upoznavanje s vršnjacima,
- karakterne osobine (samostalnost, hrabrost).

Kroz izvedbu didaktičke igre učimo nešto novo, a prije same igre postavlja se cilj koji se odnosi na nove sadržaje [1].

2.2. Didaktičke igre uz primjenu otpadnog materijala

Zahvaljujući novim, svježim idejama i primjeni otpadnog materijala (papirnog materijala, drva i umjetnih materijala), možemo izraditi didaktičke igre koje su vrlo korisne za daljnju uporabu.

3. PRIMJERI DIDAKTIČKIH IGARA

Predstavit ću nekoliko didaktičkih igara koje sam primjenjivala tijekom nastave za učenike 1. razreda.

3.1. Didaktička igra: Brojevi do 20

Potrebni su nam:

- 24 čepa (od boca za mlijeko ili vodu),
- alkoholni marker (flomaster).

Ciljevi igre:

- utvrditi brojeve do 20,
- rasporediti brojeve po veličini,
- tražiti prethodnike i sljedbenike,
- odrediti veličinske odnose između brojeva,
- zbrajati i oduzimati do 20.

Primjeri igara:

1. Djeca izvlače brojeve iz vrećice i čitaju ih ili im mi kažemo koji broj trebaju pronaći.
2. Djeca izvlače brojeve iz vrećice i slažu ih po redu.
3. Djeca iz vrećice izvlače 4 broja i poredaju ih po veličini (od najvećeg prema najmanjem i obrnuto).
4. Djeca izvlače dva broja i između njih stavljaju znakove veličine.
5. Djeca izvlače jedan broj i izgovaraju ili pronalaze broj koji mu prethodi (prethodnik) i broj koji slijedi (sljedbenik).
6. Djeca mogu postaviti račune do 10 i izračunati ih.
7. Djeca mogu postaviti račune od 10 do 20 i izračunati ih.

Slika 1. Didaktička igra - Brojevi do 20 (Autorica fotografije: Silvija Šegula)

3.2. Didaktička igra: Računalo

Potrebni su nam:

- 2 kartonske kutije za jaja,
- 20 kinder jaja (praznih) ili kuglica od stiropora, lego kocki, čepova itd.

Ciljevi igre:

- zbrajati i oduzimati do 10,
- zbrajati i oduzimati od 10 do 20,
- zbrajati i oduzimati do 20 (s prijelazom).

Upute za izvedbu igre:

Učenicima zadamo račun, a djeca ga slažu, tj. postavljaju uporabom kinder jaja (kuglica, lego kocki itd.). Zatim postave račun slaganjem čepova.

Slike 2,3 i 4. Didaktička igra - računalo (Autorica fotografije: Silvija Šegula)

3.3. Didaktička igra: Formiranje uzoraka

Potrebni su nam:

- čepovi različitih boja.

Cilj igre:

- formirati i postaviti uzorke.

Slika 5. Didaktička igra – formiranje uzoraka (Autorica fotografije: Silvija Šegula)

3.4. Didaktička igra: Slogovno čitanje (Povezivanje slogova u riječi)

Potrebni su nam:

- slike raznih predmeta,
- čepovi.

Ciljevi igre:

- slogovno čitanje riječi (povezivanje slogova u riječi),
- odrediti broj slogova u riječi,
- pronaći prvi i zadnji slog u riječi.

Upute za izvedbu igre:

Djeca imenuju ono što je nacrtano, a zatim povezuju slogove u riječi. Utvrđuju koliko slogova sadrži zadana riječ. Određuju prvi i zadnji slog u riječi. Za svaki slog postavljaju po 1 čep.

Slika 6. Didaktička igra – Slogovno čitanje (Autorica fotografije: Silvija Šegula)

3.5. Didaktička igra: Slovanje

Potrebni su nam:

- slike raznih predmeta,
- čepovi,
- alkoholni marker.

Ciljevi igre:

- slovkati riječi,
- odrediti broj glasova odnosno slova u riječi,
- pronaći prvi i zadnji glas odnosno slovo u riječi,
- napisati riječi.

Upute za izvedbu igre:

Djeca imenuju što je nacrtano, a zatim slovkaju riječ. Utvrđuju koliko glasova odnosno slova sadrži zadana riječ. Određuju prvi i zadnji glas odnosno slovo u riječi. Pronalaze odgovarajuća slova među čepovima i slože riječ. Zadatak im je olakšan uz primjenu polja ispod slike (po jedno polje za svako slovo).

Slika 7. Didaktička igra - Slovkanje (Autorica fotografije: Silvija Šegula)

3.6. Didaktička igra: Abeceda

Potrebni su nam:

- 25 kinder jaja,
- olfa nož/višenamjenski nož,
- alkoholni flomaster.

Ciljevi igre:

- utvrditi slova,
- razlikovati mala i velika slova,
- utvrditi abecedu.

Izrada igre:

Najprije prepolovimo kinder jaja nožem i ponovno ih sastavimo.

Flomasterom napišemo svih 25 slova na kinder jaja. Velika slova napišemo na gornje polovice, a mala slova na donje. Dakle, na svakom kinder jajetu imamo napisano veliko i malo (isto) slovo.

Primjeri igara:

1. Djeci zadamo slovo, a oni ga potraže u kutiji.
2. Djeca izvlače slovo iz vrećice i izgovaraju naglas ono što su izvukli.
3. Djeca moraju poredati slova abecednim redom.
4. Kinder jaja se rastavljaju i zatim se traže parovi (veliko slovo A i malo slovo a itd.).

Slika 8. Didaktička igra - Abeceda (Autorica fotografije: Silvija Šegula)

3.7. Didaktička igra: Slogarnica

Potrebni su nam:

- 30 – 40 čepova (od boca za vodu ili mlijeko),
- alkoholni marker.

Ciljevi igre:

- utvrđivati slova,
- slogovno čitati riječi,

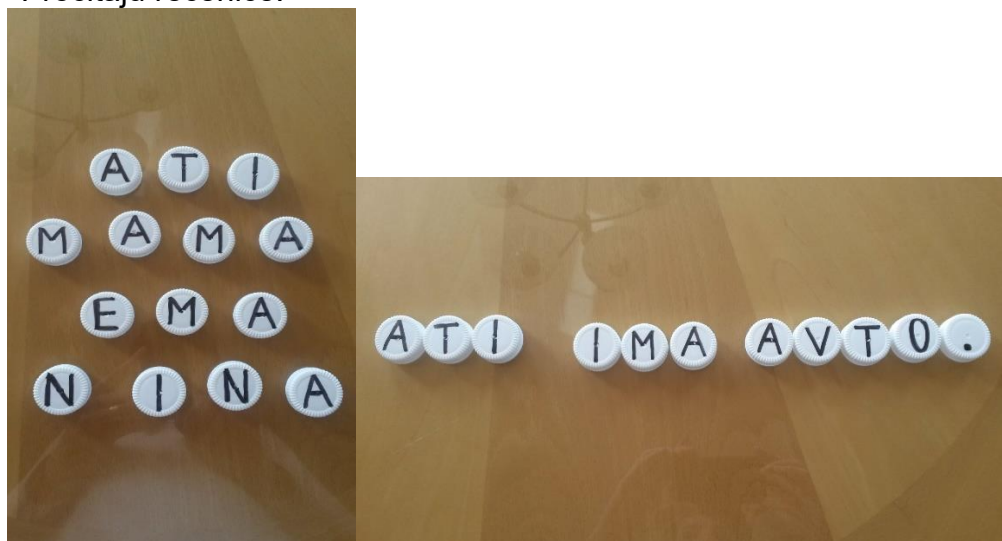
- slovhati riječi,
- postavljati riječi i rečenice,
- čitati.

Izrada igre:

Alkoholnim flomasterom napišemo svih 25 slova na čepove. Za samoglasnike A, E, I, O, U koristimo više čepova, a po potrebi to učinimo i za ostala slova (nekoliko čepova za isto slovo). Zapisujemo i točkice koje su nam potrebne pri slaganju rečenica.

Primjeri igara

1. Djeca izvlače slova iz vrećice i imenuju ih.
2. Traže određeno slovo u kutiji.
3. Postavljaju određene slogove i čitaju ih.
4. Slovčaju riječi i postavljaju ih (TETA: T –E –T – A).
5. Postavljaju rečenice i pritom koriste točku kao interpunkcijski znak.
Pročitaju rečenice.

Slike 9 i 10. Didaktička igra - Slogarnica (Autorica fotografije: Silvija Šegula)

4. LITERATURA

- [1.] Klemen, N. (2010) *Otroška igra*. Dostupno na: http://www.ringaraja.net/clanek/otroska-igra_733.html [Pristupljeno 11.11.2022.].
- [2.] Kovač, P. (2016). *Izdelava družabnih didaktičnih iger iz odpadnega materiala z otroki, starimi od 4 do 6 let*. Diplomsko delo. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- [3.] Marjanovič Umek, L. (2001). *Otroška igra*. V L. Marjanovič Umek in M. Zupančič (ur.), *Psihologija otroške igre: Od rojstva do vstopa v šolo* (33 – 46). Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
- [4.] Pečjak, S. (2009). *Z igro razvijamo komunikacijske sposobnosti učencev*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- [5.] Praprotnik, M. (2021). *Uvajanje matematike s pomočjo gibalnih iger*. Diplomsko delo. Univerza na Primorskem: Pedagoška fakulteta.
- [6.] Slak, P. (2014). *Matematične didaktične igre iz odpadnega materiala*. Diplomsko delo. Univerza na Primorskem: Pedagoška fakulteta.
- [7.] Šetina, M. (2014). *Didaktične igre iz odpadne embalaže pri pouku na razredni stopnji osnovne šole*. Diplomsko delo. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

Stručni rad

KAKO LEKTIRU UČINITI ZANIMLJIVIJOM

Anica Globan Kovačić
OŠ Vojnić

Sažetak

Kao uvod u čitanje određenog lektirnog djela poželjno je otprilike mjesec dana ranije održati motivacijski sat. Za njega pripremimo ono čime mislimo da ćemo najuspješnije učenike motivirati za čitanje određenog lektirnog djela. Kako bi učenici u potpunosti uživali u nekom lektirnom djelu poželjan je lektirni dan. U njemu su sadržane brojne aktivnosti koje će učenicima pročitano lektirno djelo učiniti još zanimljivijim te ih potaknuti na čitanje novog. U ovom je članku razrađen motivacijski sat i lektirni dan „Emil i detektivi“ Ericha Kästnera. U sam lektirni dan uključen je velik broj djelatnika škole te policijske postaje. Ostvarena je odlična suradnja s lokalnom zajednicom, a učenici su kroz ovo lektirno djelo doživjeli brojna ugodna iskustva.

Ključne riječi: lektirno djelo, aktivnost, suradnja, lokalna zajednica

1.Motivacijski sat

Kao uvod se održava motivacijski sat. Na sat učiteljica/učitelj dolazi odjeven u odijelo i ima povećalo u ruci. Povećalom proučava predmete u učionici. Zapita učenike koga glumi. Učenici odgovaraju da je riječ o detektivu. Tada učenici dobivaju zadatak napisati tko je to detektiv. Učenici se prisjećaju poznatih detektiva iz filmova, stripova... Učiteljica/učitelj čita ulomak iz romana „Emil i detektivi“ i vrši se analiza pročitanog. Nakon toga učenici istražuju tko je bio Erich Kästner i izrađuju plakat.

Slika 1. Učiteljica kao detektiv

Slika 2. Plakat o Erichu Kästneru

Učenici dobivaju za rad kod kuće poticajne listiće sastavljene u tri razine, ovisno o sposobnostima učenika, koje će popuniti za vrijeme čitanja lektirnog djela. Isto tako dobivaju zadatak osmisлити naslovnicu ovog lektirnog djela.

2.Lektirni dan

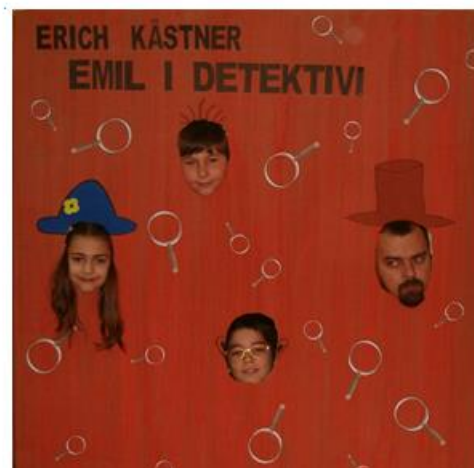
Za ovaj je lektirni dan predviđen velik broj aktivnosti te je, u dogovoru s učenicima, angažiran određen broj ljudi potreban za snimanje foto stripa.

2.1.Izrada naslovnice

Učenici su nakon ranijeg dogovora raspoređeni u skupine i izrađuju svoju naslovnicu ovog lektirnog djela. Za ovu vrstu likovnog izražavanja pripremili su potreban pribor za rad (veliki karton, boje, škare...).

Slika 3. Izrada naslovnice

Slika 4. Izrađena druga naslovnica

2.2.Kronološki slijed događaja

Učenici radom u skupinama određuju kronološki slijed događaja, a zatim dolaze pred ploču provjeriti sastavljeno.

Slika 5. Određivanje kronološkog slijeda događaja

2.3. Rješavanje nastavnog listića

Nastavni listić sadrži različite tipove zadataka, a zadatci se razlikuju od skupine do skupine.

Slika 6. Rješavanje nastavnog listića

2.4. Uopćavanje

Slijedi karakterizacija likova te određivanje vrste književnog djela, mjesta i vremena radnje. Učenici iznose svoje dojmove i razmišljanja o likovima.

Slika 7. Tko je tko

2.5. Stvaralački oblici izražavanja

Ovisno o interesima i ranijem dogovoru, učenici se likovno izražavaju ili pak izvode igrokaz.

Slika 8. Likovni rad – Okupljanje detektiva

Jedan od zadataka u poticajnom listiću, treća razina, bio je saznati i nešto o Njemačkoj kao mjestu rođenja Ericha Kästnera te mjestu radnje u romanu. Učenici prikazuju istraženo.

Slika 9. Saznali smo o Njemačkoj

2.6. Snimanje fotostripa

Slijedi najzahtjevniji dio lektirnog dana, a to je snimanje fotostripa.

Određuju se ključni događaji, ponavljaju dogovorene uloge, određuju potrebne lokacije za fotografiranje, telefonski podsjetiti policiju na dogovor o snimanju, pozivanje potrebnih djelatnika škole i snimanje počinje.

Slika 10. Emil pomaže majci

Slika 11. Putovanje vlakom

Slika 12. Emil je pokraden

Slika 12. Baka i Poni očekuju Emila

Slika 13. Emil i Gustav špijuniraju Grudeisa

Slika 14. Okupljanje detektiva

Slika 15. Dienstag u akciji

Slika 16. Grundeist dobiva počasnu gardu

Slika 17. Dokazana krivnja

Slika 18. Privođenje lopova

Slika 19. Emil prima čestitke

Slika 20. Emil daje intervju

Slika 21. Veliko slavlje

3.Zaključak

Ovako zamišljeno poticanje učenika na čitanje daje jako dobre rezultate. Čini svako novo čitanje lektirnog djela zanimljivim jer učenici su u središtu nastavnog procesa u kojem mogu iskazati svoje brojne interese i uživati u različitim aktivnostima. Najzahtjevnije je snimanje fotostripa jer je za njega potrebno izvršiti detaljne pripreme, no svakako se isplati jer u njegovu stvaranju učenici itekako uživaju.

Stručni rad

NASTAVA U KOMBINIRANOM RAZREDNOM ODJELU S DVA ILI VIŠE RAZREDA

Nives Gros, prof. defektologije
OŠ dr. Slavka Gruma, Zagorje ob Savi

Sažetak:

Učitelj vodi brigu o cjelovitom razvoju učenika. Brine o razvoju samostalnosti, znatiželje, komunikativnosti, kreativnosti i pozitivne slike o sebi kod učenika. Za nastavu se priprema sadržajno, metodički, didaktički i vremenski. Način prezentiranja sadržaja učenicima vrlo je zahtjevan posao. Mora uzeti u obzir dob i zrelost djece, njihovu osobnost i specifičnosti. Dobro je da učitelj organizira rad na način da učenici samostalno usvajaju nova znanja i da se pri tome dobro osjećaju. Važno je da zna motivirati učenike i aktivno ih uključiti u školski rad. Učitelj mora biti kreativan i inovativan. A poseban je izazov za nastavnika predavanje u nekoliko razreda istovremeno.

Ključne riječi: izazov, razredna kombinacija, prilagođavanje, uzimanje u obzir specifičnosti svakog učenika, gradivo

1. Uvod

Kombinirani odjel je odjel u kojem se školuju učenici dva ili više razreda. Nastava se odvija u dva ili više razreda istovremeno. Sastoji se od učenika različite dobi koji uče pod vodstvom jednog učitelja. Kombinirani razredi najčešće se provode u slabo naseljenim mjestima, posebice u područnim školama. Sljedeći elementi pomažu nam pri izvođenju kombinirane nastave jednog ili više razreda.

2. Nastavni plan i program

Nastavni planovi i programi sadržavaju smjernice i upute za nastavu pojedinih predmeta u svih devet razreda osnovne škole. Uz gradivo koje učenici moraju naučiti u pojedinačnom razredu, oni također predlažu širok izbor nastavnih metoda koje nastavu čine raznolikom i zanimljivom. Nastavni planovi i programi temelj su za pripremu dobre godišnje pripreme za svaki pojedini predmet. Svaki nastavnik mora vrlo dobro poznavati nastavni plan i program predmeta kojeg predaje jer na temelju toga priprema godišnju pripremu.

3. Godišnja priprema učitelja

Nastavnik izrađuje godišnju pripremu za svaki predmet kojeg predaje. Priprema mora sadržavati godišnji raspored ciljeva, standarda znanja i sadržaja obrazovnog i drugog stručnog rada. Obrazac za evidentiranje godišnje pripreme nije propisan. U samu godišnju pripremu nastavnik uključuje najnovija znanja iz struke i didaktike. Također je važno da učitelj razmisli koje osobine želi razvijati kod svojih učenika (npr. kreativnost, suradnju, komunikativnost, kritičko mišljenje, rješavanje problema, poduzetnost itd.).

4. Redovna priprema za odgojno-obrazovni rad

Na temelju godišnje pripreme nastavnik zapisuje redovnu pripremu za odgojno-obrazovni rad. U kombinaciji odjela, dobrodošlo je objašnjavati isto gradivo u svim razredima u isto vrijeme. To učitelju olakšava posao. Pridaje pažnju na prenošenje više informacija i podataka u višim razredima. Međutim, u nižim razredima ovo je gradivo pojednostavljeno. U takvoj nastavi može imati zajednički uvodni dio, a u nastavku sata prilagođava gradivo pojedinom razredu.

5. Poznavanje standarda znanja

Za dobru nastavu u kombiniranim odjelima također je važno da nastavnik poznaje i poštuje standarde znanja. Oni mogu biti minimalni i osnovni. Poštovanje i praćenje standarda znanja važno je za uspješan nastavak učenikove nastave.

6. Prilagođavanje nastavnog materijala

Učitelj u godišnjoj i redovnoj pripremi može organizirati nastavu tako da istovremeno predaje isti predmet u odjelu s dva ili više razreda. Pritom treba obratiti pažnju na pridržavanje propisanih standarda znanja u svakom pojedinom razredu. Mnogi mlađi učenici na ovaj način stječu dodatna znanja. Stariji učenici, pak, pamte gradivo, obnavljaju ga i usavršavaju. U ovom dijelu nastave može saznati i imaju li stariji učenici rupe u znanju.

7. Poznavanje učenika – njihovih specifičnosti, sposobnosti, predznanja

Učitelj treba dobro upoznati učenika, njegove specifičnosti, dobre i loše strane u čitanju, njegovo predznanje itd. Samo na taj način se učeniku, u slučaju slabog znanja, može ponuditi dodatna pomoć. Uspješnom učeniku pak možemo ponuditi i dodatna znanja, zadatke i obaveze.

8. Poticanje samostalnosti kod učenika

Za rad u odjelu s dva ili više razreda vrlo je važna i samostalnost učenika. Naravno, stariji učenici su u tome vještiji, ali to ne znači da mogu biti potpuno samostalni. Upravo je zato važno da učitelj potiče i razvija samostalnost kod mlađih učenika. Mlađi učenici će stoga postajati sve kompetentniji u rješavanju zadataka. Bit će ponosniji na svoj rad i osjećat će se uspješnima u rješavanju zadataka.

9. Zanimljivi oblici i metode rada

Pri pisanju redovne pripreme nastavnik zapisuje i metode i oblike rada koje će koristiti u kombiniranim odjelima. Metode i oblici rada bi trebali biti raznoliki, a učenike voditi prema samospoznaji. Poznajemo individualni oblik rada, rad u paru ili grupi. Učenici jako vole raditi u paru mlađi – stariji učenik. Metode rada uključuju metodu objašnjavanja, projekcije ili prikaza, metodu razgovora, rasprave, promatranja, opažanja i osjećanja, metodu brainstorminga, metodu rada sa slikama, kartama i fotografijama, metodu zida s bilješkama, metoda dobivanja rezultata /obrazaca, vrednovanje rada, debata, diskusija, igra uloga...

10. Uporaba tehnologije

U nastavi je poželjno koristiti različite tehnologije (internet, aplikacije, programe i dr.) koje će nastavu učiniti zanimljivijom i poboljšati učinkovitost. Suvremena tehnologija pomaže učenicima razviti vještine za uspješan rad u informacijskom dobu, potiče nastavnike da poboljšaju svoj način rada interaktivnim i dinamičnim sredstvima, a učenicima pruža veću motivaciju i bogatije iskustvo učenja. Učenici smatraju učenje uz pomoć multimedije manje zamornim i bližim zabavi i igri. Pritom učenici često imaju osjećaj da korištenje multimedije zahtijeva manje učenja nego u kontaktu sa živim nastavnikom. Stoga podsvjesno ulažu manje mentalnog napora u učenje i stječu manje znanja. Zadatak učitelja je kritički procijeniti prikladnost korištenja tehnologije u nastavi.

11. Pohvale

Pohvale su važne za jačanje učenikove pozitivne slike o sebi, vlastite vrijednosti i samopouzdanja. One su važan alat, kojim učenicima pokazujemo da smo primijetili njihov uspjeh, njihove postupke i da ih cijenimo. Pohvale se mogu koristiti uvijek i bilo gdje, za velika postignuća i male korake.

12. Razmjena iskustava, hospitacije

U odgojno-obrazovnom radu poželjne su ideje i drugačije metode poučavanja. Učitelj ih može steći samo kroz praksu u drugim kombiniranim odjelima i razmjenom iskustava s drugim učiteljima koji izvode nastavu u kombiniranom odjelu. Na taj način se može učvrstiti nova ideja kako prezentirati određeni predmet, koristiti tehnologiju u nastavi, motivirati učenike i sl.

13. Zaključak

Nastava u kombiniranom odjelu od dva ili više razreda je sadržajno, metodički, organizacijski i vremenski dosta zahtjevna. Gore navedeni i opisani elementi mogu nam pomoći u dobrom odgojno-obrazovnom radu. Poželjno je da učitelj ima pozitivan pristup nastavi u kombiniranim odjeljenjima. No, nastava u kombiniranim odjelima može biti od velike koristi i učitelju i učenicima. Učitelj stječe brojna iskustva u radu s učenicima različite dobi. Obično shvaća da mlađi učenici nehotice upijaju gradivo viših razreda. Stariji učenici, pak, nehotice ponavljaju i obnavljaju određena znanja. Učenici ujedno stječu sposobnost slušanja i samostalnog rada. Rad u kombiniranim odjelima pozitivno utječe i na socijalizaciju učenika. Naravno, ovakav način poučavanja donosi i poteškoće jer se učitelj teško može jednako posvetiti svim razredima u kombinaciji, ima manje vremena za dodatna objašnjenja, više vremena provodi pripremajući sat...

14. Literatura

- [1.] Spletno mesto državne uprave. URL: <https://www.gov.si teme/programi-in-ucni-nacrti-v-osnovni-soli/> (23.8.2022)
- [2.] E – ravnatelj. URL: <https://e-ravnatelj.si/vsebine/strokovno-pedagosko-podrocje/pedagoska-dokumentacija/pedagoska-dokumentacija-v-osnovni-soli/> (20.8.2022)
- [3.] Center za poklicno izobraževanje. URL: https://cpi.si/wp-content/uploads/2020/11/Ucne_oblike_in_ucne_metode.pdf (21.8. 2022)

Stručni rad

S IGRAMA DO PROMJENE SLIKE O SEBI

mag. Sunčica Marušić Dalić
Osnovna škola IV, Murska Sobota

Sažetak

Djeca s posebnim potrebama imaju slabije samopouzdanje i lošiju sliku o sebi od svojih vršnjaka bez teškoća u razvoju. Da bi razvili pozitivnu sliku o sebi moraju doživljavati uspjeh, uspješno sklapati prijateljstva te biti prihvaćeni u zajednici. Odnosi s vršnjacima izuzetno su važni za svu djecu uključujući i djecu s posebnim potrebama. Stoga je inkluzija jedan od načina da učenici s posebnim potrebama imaju mogućnost stvaranja odnosa unutar skupine. Učenici bez teškoća zapravo imaju izuzetno važnu ulogu u procesu inkluzije za učenike s posebnim potrebama. Uključivanje učenika s posebnim potrebama u redovan razred ne osigurava automatski socijalnu integraciju i prihvaćanje tih učenika. Iz mnogih istraživanja vidljivo je da kontakti između učenika s posebnim potrebama i učenika bez teškoća ne nastaju sami, već ih treba poticati. Stoga ćemo u ovom radu prikazati igre koje utječu na bolje prihvaćanje učenika s posebnim potrebama u uvjetima inkluzije i na razvoj pozitivnije slike o sebi.

Ključne riječi: igre, slika o sebi, socijalizacija, inkluzija

1.Uvod

Za istraživanje slike o sebi i mogućnosti pozitivne promjene slike o sebi odlučila sam se jer već gotovo 25 godina radim s djecom s posebnim potrebama. U svom radu primjećujem da ova djeca imaju niže samopouzdanje i lošiju sliku o sebi od svojih vršnjaka jer se često susreću s neuspjesima u raznim područjima života. Tek posljednjih nekoliko godina proširila se svijest o važnosti inkluzije djece s posebnim potrebama (lat. inclusio - uključivanje, sadržavanje, obuhvaćanje, znači biti uključen, obuhvaćen, pripadati, biti s drugima). Pretpostavlja višu razinu uvažavanja djece s teškoćama u razvoju kao ravnopravnih sudionika u sustavu, ne izdvajajući ih u posebne uvjete, a istovremeno svakom djetetu pružati posebnu pomoć kad god je potrebna u društvu [3]. Istraživanja pokazuju da djeca s posebnim potrebama imaju niže samopoštovanje i lošiju sliku o sebi od svojih vršnjaka bez teškoća u razvoju. Tih istraživanja nema puno jer smo svi fokusirani na školski uspjeh i napredak djece s posebnim potrebama. Učitelji moraju voditi računa o situacijama u kojima će i učenici s posebnim potrebama doživjeti uspjeh. Puno truda ulažemo na području obrazovanja, ali smo zaboravili područje koje je vrlo važno za djecu s posebnim potrebama; područje uspostavljanja odnosa s vršnjacima. Upravo su u tom području naša djeca najmanje uspješna. U svom radu želim prikazati niz aktivnosti koje su utjecale na promjenu odnosa djece bez problema prema djeci s posebnim potrebama, sociometrijski položaj djece s posebnim potrebama i promjene te pozitivne promjene koje su se dogodile u području slike o sebi djece s posebnim potrebama. Istraživanje smo prvi put proveli 2000. godine. Prije nešto više od pet godina ponovili smo istraživanje, jer smo modificirali i smanjili broj aktivnosti koje utječu na promjene. Istraživanje je provedeno u dvije zagrebačke škole. Sudjelovalo je 700 učenika od četvrtog do osmog razreda. Eksperimentalnu skupinu činilo je 340 učenika, a kontrolnu 360 učenika. Osnovni uvjet za odabir odjela bio je da u njima bude barem jedan učenik s posebnim potrebama. Sa učenicima eksperimentalne grupe proveli smo 10 radionica u deset tjedana. Rezultati istraživanja pokazali su da aktivnosti kroz igru utječu na pozitivnu promjenu stava djece bez teškoća u razvoju prema djeci s posebnim potrebama, sociometrijskog položaja djece s posebnim potrebama i njihove slike o sebi u eksperimentalnom razdoblju. U kontrolnoj skupini nije bilo promjena u tim područjima. Cilj ovog rada je predstaviti igre koje mogu utjecati na poboljšanje stavova učenika bez teškoća u razvoju prema učenicima s posebnim potrebama [3]. koje koristim u svom radu, s krajnjim ciljem; razvoj pozitivne slike o sebi djece s posebnim potrebama.

2.Razrada

Upoznavanje sebe je težak i složen proces i najprije se gradi u obiteljskom okruženju. Dijete počinje upoznavati sebe u prvom mjesecu života, kada uspostavlja povjerenje u roditelje. Osjećaji povezani s tim spoznajama s vremenom sazrijevaju u ono što je poznato kao "slika o sebi". Slika o sebi ili samospoznaja odnosi se na to kako dijete vidi i opisuje sebe. Za stvaranje slike o sebi koja će biti izvor samopouzdanja potrebni su podaci dobiveni iz rezultata vlastite aktivnosti, odnosno učinka u aktivnosti te podaci dobiveni iz komentara djetetove okoline (što drugi misle o meni). Samopoštovanje se velikim dijelom razvija kroz odnose s drugim ljudima [6], a za njegov uspješan razvoj nužni su međuljudski odnosi [2]. Djeca s posebnim potrebama doživljavaju neuspjeh u raznim područjima života. Jedno od tih područja je uspostavljanje odnosa sa vršnjacima. Unatoč naporima da inkluzija djece bude što uspješnija, još uvijek imamo velike poteškoće u uspostavljanju prijateljstva između djece bez teškoća u razvoju i djece s posebnim potrebama. Dakle, dijete s posebnim potrebama uključeno je u razrednu zajednicu, ali nije „prihvaćeno“ među vršnjacima u pravom smislu te riječi. Ova „isključenost“ utječe na razvoj negativne slike o sebi kod djeteta s posebnim potrebama. Učenici bez teškoća u razvoju, a naročito njihovi stavovi prema djeci s posebnim potrebama ovdje imaju izuzetno važnu ulogu. Na promjenu stavova utječu osim informacija i osobna iskustva. Potrebno je naglasiti da se stavovi učenika bez teškoća neće promijeniti samom informacijom i integracijom. Potrebno je stvoriti situacije u kojima ćemo potaknuti stvaranje odnosa. S obzirom da djeca uče i stvaraju prijateljstva tijekom igre istu ćemo upotrijebiti za ostvarivanje naših ciljeva.

2.1. Igre za poboljšanje slike o sebi

Djeca većinu svojih životnih spoznaja usvajaju kroz igru i one im pomažu pri shvaćanju odnosa među ljudima, usvajanju pravila, upoznavanju i prihvaćanju sebe i drugih te je stoga njezina primjena u školi utemeljena. Istraživanja su pokazala da je djetetu igra ugodna, dobrovoljna, smisljena aktivnost.

Tablica 1 Igre

Št.	Područje i naziv igara	Autor
I.	Igre upoznavanja	
1.	Predstavljanje	Sunčica Dalić Pavelić
2.	Imena	Bunčić i sur.
3.	Upoznavanje	Bunčić i sur.
II.	Igre za razvijanje povezanosti u razredu	
1.	Simbol	Bunčić i sur.
2.	Godišnja doba	Bunčić i sur.
3.	Mozaik	Bunčić i sur.
III.	Igre za bolje socijalno učenja	
1.	Deset godina kasnije	Bunčić i sur.
2.	Photo brainstorm – što utječe na moje zadovoljstvo	Bunčić i sur.
3.	Tehnika crtanja i pisanja	Gash, Coffey
4.	Igra za kraj	Gash, Coffey

Cilj je svih aktivnosti međusobno bolje upoznavanje učenika jednog razreda, a posebno bolje upoznaju učenika s posebnim potrebama. Prvi skup aktivnosti nosi naziv "Igre upoznavanja" i sastoji se od tri radionica čija je svrha da se učenici što bolje upoznaju te zapamte hobije i želje suučenika. Time se posebno pasivni učenici i učenici s posebnim potrebama nastoje potaknuti da aktivno sudjeluju u stvaranju razrednog okružja. Istodobno, učenici bez posebnih potreba eksperimentalne skupine igrom i druženjem upoznaju hobije i ciljeve svojih suučenika s posebnim potrebama, neopterećeni učenjem i svladavanjem gradiva. Prva radionica iz skupa Igre upoznavanja nosi naziv "Predstavljanje", a njezin je cilj predstaviti svakog učenika u tom razredu. Ova se aktivnost također provodi u športskoj dvorani jer se tako osigurava prikladan prostor. Na početku rada svaki učenik dobiva flomaster (različite boje) i bedž sa svojim imenom. Učenici sjede na podu u krugu. Svaki učenik kaže svoje ime. Voditelj baca loptu na sredinu kruga a učenik koji prvi uhvati loptu izgovara svoje ime i zapisuje ga na loptu. Potom na loptu zapisuje ime učenika kojem želi baciti loptu, na glas kaže to ime i dobacuje loptu. U slučaju da učenik pogriješi trči krug oko učenika koji sjede. Ova radionica završava kada svaki učenik jedanput dobije loptu. Druga radionica iz ovog skupa naziva se "Imena – sposobnosti", a njezin je cilj da učenici zapamte što više imena i različite aktivnosti učenika. Provodi se također u športskoj dvorani. Učenici sjede na podu u krugu te svatko govori svoje ime i aktivnost u kojoj je uspješan. Nakon što su se svi predstavili i naveli svoje aktivnosti, prvi učenik ponavlja što više imena i aktivnosti svojih suučenika. Zatim slijedi drugi pa treći, i tako redom do posljednjeg učenika u krugu. Učenik s posebnim potrebama ima unaprijed pripremljenu tablicu za upisivanje podataka koju priprema voditelj. Treća radionica iz ovog skupa igara pod naslovom "Uzajamno upoznavanje" omogućava učenicima da dobro upoznaju barem jednog učenika iz razreda kojeg do tada nisu dobro poznavali. Na taj se način omogućava razvijanje povjerenja među učenicima. Učenici se povezuju u parove prema brojalici. Svaki se učenik predstavlja (ime, obitelj, hobiji, želje itd.) svom paru (3 min.). Nakon toga uloge se mijenjaju. Kada su se predstavili, učenici oblikuju krug i svaki predstavlja učenika s kojim je bio u paru. Učenik s posebnim potrebama ima unaprijed pripremljenu tablicu za unošenje potrebnih podataka o svom suučniku. Drugi skup aktivnosti s nazivom "Igre za razvijanje povezanost u skupini" sastoji se od tri radionica. Njihov je cilj upoznavanje i stvaranje povezanosti u skupini, razvoj

suradnje i povjerenja. Prva radionica iz skupa Igre za razvijanje povezanosti u razredu nosi naziv "Simbol". Njezin je cilj osvještavanje odnosa prema drugima, te stvaranje povezanosti u skupini. Radionica se provodi u učionici. Na početku svaki učenik na papiru crta simbol koji ga predstavlja. Nakon toga učenici sjede u krugu od stolaca i predstavljaju svoje simbole. Kada svi učenici objasne simbole razgovara se o svakom simbolu pojedinačno, pristaje li on učeniku koji ga je izabrao, koji bi oni simbol tom učeniku izabrali, jesu li svi zadovoljni, bi li ga rado koristili, i slično. Druga radionica iz ovog skupa nosi naziv "Godišnja doba". Njezin je cilj stvaranje povezanosti u skupini. Radionica se provodi u učionici, klupe se slože u četiri skupine. Na prvu klupu postavi se napis "Jesen", drugu "Ljeto", na treću "Zima", na četvrtu "Proljeće". Učenici odabiru klupu s obzirom na to koje im je godišnje doba najdraže. Nakon toga međusobno razgovaraju zbog čega vole baš to godišnje doba, koje su njegove prednosti a koji nedostaci (7 min). Svaka skupina dobiva jedan veći papir i bojice kako bi svoja razmišljanja prenijeli na papir. Unutar skupine dogovaraju se što će napisati, što nacrtati i tko će to predstaviti ostalim učenicima – odabiru vođu (15 min). Slijedi iznošenje i predstavljanje plakata ostalim učenicima razredne zajednice. Drugi članovi skupine mogu nadopunjavati vođu. Kada sve skupine predstave svoje plakate, slijedi razgovor o tome na koji su način birali vođu, kako su napravili sam plakat, kakva pravila vladaju kada se radi u skupini. Treća radionica zove se "Mozaik". Njezin je cilj razvijanje suradnje i bolje povezanosti u razrednoj zajednici. Voditelj unaprijed priprema nekoliko kartona izrezanih tako da složeni čine neko geometrijsko tijelo. Radionica se provodi u učionici. Nakon što podijeljeni u skupine učenici sjedaju za stolove a voditelj im daje izrezane likove. Njihov je zadatak da od tih likova sastave geometrijska tijela. Kada sve skupine sastave dijelove, slijedi razgovor o tome kako je tekao njihov rad. Razgovara se o tome postoje li i kakva su pravila kada se radi u skupini, je li se teško pridržavati tih pravila i ako je/nije zašto je tome tako. Treći skup aktivnosti nosi naziv "Igre za bolje socijalno učenje" i sastoji se od četiri radionice kroz koje se uči kako ostvariti što kvalitetnije međusobne odnose, te kako utjecati na učenike bez posebnih potreba da onim što su naučili i vlastitom inicijativom, neopterećeni predrasudama, stvaraju odnose s osobama koje su drukčije od njih. Prva radionica ima naziv "Deset godina poslije". Njezin je cilj razvijanje svijesti o vlastitim željama, mogućnostima i planovima te razvijanje razredne povezanosti. Radionica se provodi u učionici. Klupe i stolci slaže se u četverokut. Učenici imaju zadatak da razmisle u nekoliko minuta što bi željeli postati za deset ili petnaest godina. Tada sjedaju za stolove i počinje predstavljanje kao da se nisu vidjeli desetak godina. Učenici najprije kažu svoje ime i prezime, zamišljeno zanimanje, što rade, gdje žive, imaju li obitelj, te jesu li ostvarili svoje snove. Učeniku koji se predstavlja i učenici i voditelj mogu postavljati pitanja. Kad su se svi učenici predstavili tada slijedi razgovor jesu li su od nekog učenika očekivali da će postati ono što je ovaj zamislio, što su mislili da će postati, kako su se osjećali kao odrasli. Druga radionica iz ove skupine aktivnosti zove se "Photo-brainstorm – Što utječe na moje zadovoljstvo". Cilj je ove radionice osvijestiti niz čimbenika koji mogu utjecati na mentalno i emocionalno zdravlje. Prije radionice potrebno je pripremiti slike dječaka i djevojčica iz časopisa, papire, ljepilo i olovke. Radionica se provodi u učionici. Učenici se dijele u skupine po četiri do pet učenika po vlastitu izboru. Svaka skupina dobiva veći komad papira, sličice koje treba zalijepiti na papir i olovke. Od polovine učenika u skupini traži se da napišu na papir što misle kako bi mladi na fotografijama odgovorili na pitanje: "Koje stvari činim da se osjećam dobro?". Od druge polovine skupine traži se da napišu na papir što misle bi li mladi sa slika odgovorili na pitanje: "Koje me stvari čine nesretnim, zabrinutim?". Nakon toga slijedi čitanje odgovora i razgovor je su li i njihova razmišljanja slična ovim koja su zapisali njihovi suučeni. Voditelj pitanjima potiče manje aktivne učenike i učenike s posebnim potrebama ("Što misliš što ovog dječaka na slici čini nesretnim/sretnim?", "Što tebe može rastužiti?",...).

Treća radionica ima naziv "Tehnika crtanja i pisanja". Njezin je cilj razvijanje svijesti o vlastitim potrebama, željama i planovima. Ova radionica se provodi u učionici. Sjedi se u klupama. Svaki učenik dobiva papir i olovke a njihov je zadatak da nacrtaju vodoravnu crtu po sredini papira. Tada slijedi slušanje prvog dijela priče koja govori o toma da na putu iz

škole sretnu svog vršnjaka koji izgleda sretno i zadovoljno. Nakon toga učenici na gornji dio papira crtaju osobu koja izgleda sretno. Kada svi učenici nacrtaju tu osobu slijedi drugi dio priče koji govori o tome da im vršnjak priča zbog čega je on sretan i zadovoljan. Nakon ovog dijela priče učenici oko sretnne osobe crtaju i pišu što ih čini sretnima. Tada se priča nastavlja i govori o tome da su u nastavku puta sreli osobu koja je tužna i nije zadovoljna sa sobom. Učenici dobivaju zadatak da na donji dio papira nacrtaju osobu koja je nesretna i nezadovoljna. Kada su je svi učenici nacrtali priča se nastavlja. Ta im osoba ispriča zašto je nesretna. Tada učenici oko nesretnne osobe crtaju što tu osobu čine nesretnom. Kada su svi gotovi tada se na ploču lijepi papir na koji učenici pišu odgovor na postavljeno pitanje "Tko ili što ti može pomoći kada si tužan, nesretan, zabrinut?". Na kraju radionice odgovori se čitaju a plakat se ostavlja izložen do kraja radionice kada se daje učenicima. Zadnja radionica nosi naziv "Igra za kraj". Sastoji se od jedne radionice kojoj je cilj izražavanje mišljenja o svim dosadašnjim radionicama i vlastitu napretku. Radionica se provodi u učionici te traje oko pedeset minuta. Učenicima su za rad potrebne olovke i papir. Učenici pismeno iznose svoje mišljenje o radionicama, iznose svoja pozitivna i negativna iskustva, pišu svoje želje za buduće radionice i sve aktivnosti vezane uz njih, svoje prijedloge i ako imaju poruke za kraj (25 min.). Sastavci se nepotpisani stavljaju u kutiju, a učenici ih izvlače i čitaju. Na kraju se sastavci stavljaju na pano i nakon nekog vremena uručuju se razrednoj zajednici.

3. Zaključak

Uključivanje djeteta s posebnim potrebama u redovan razred ne osigurava se automatski i socijalna integracija i prihvaćenje učenika [7] [8]. Iz mnogih istraživanja vidljivo je da kontakti između djece s posebnim potrebama i djece bez teškoća ne nastaju sami, već ih treba poticati. Potrebno je stvarati situacije koje se temelje na iskustvu, te tako djecu približiti jednu drugima. Neki od rezultata istraživanja [9] na uzorku adolescenata bez teškoća u razvoju pokazuju da su ti kontakti povećali povjerenje u osobnosti osoba s teškoćama u razvoju. Favazza i Odom [4] navode da se stavovi djece prema osobama s oštećenjima stvaraju vrlo rano, s oko 4 ili 5 godina, pa ističu važnost ranih predškolskih programa kako bi se pozitivno usmjerili ovi stavovi. Kod pripremanja djece za prihvaćanje djeteta s posebnim potrebama u redovan razred mogu se koristiti odgovarajući materijal i iskustva (dječje knjige, igre, filmovi i aktivnosti). Ako djeca bez teškoća u razvoju prihvate dijete integrirano u njihov razred kao ravnopravnog partnera u učenju i igri, takvom će djetetu biti omogućena inkluzija u punom smislu te riječi.

4. Literatura

- [1.] Bunčić, K., Iveković, Đ., Janković, J., Penava, A., (1998): *Igrom do sebe*, Alinea, Zagreb
- [2.] Baumeister, R. F., Campbell, J. D., Krueger, J. I., Vohs, K. D. (2003). Does high self-esteem cause better performance, interpersonal success, happiness, or healthier lifestyles? *Psychological science in the public interest*
- [3.] Dalić Pavelić, S., (2002.): *Utjecaj Programa strukturiranih igara na promjenu položaja učenika s posebnim potrebama u uvjetima integracije*, Magistarski rad, Edukacijsko rehabilitacijski fakultet, Zagreb
- [4.] Favazza, P.C., Odom, S.L., (1997): Promoting Positive Attitudes of Kindergarten-Age, Children Toward People with Disabilities, *Exceptional Children*, 63, 3, 405-418.
- [5.] Gash, H., Coffey, D. (1995.): Influences on Attitudes Toward Children With Mental Handicap, *European Journal of Special Needs Education*, 10., 1.
- [6.] Miljković, D., Rijavec, M. (2001). *Razgovori sa zrcalom*. Zagreb: IEP.
- [7.] Richardson, S.A., Emerson, P., (1970): Race and Physical Handicap in Children's Performance for Other Children, *Human Relations*, 23.
- [8.] Rosenberger, B., Gaier, E.L., (1977): The Self Concept of the Adolescent with Learning Disabilities, *Adolescenci*, 12.
- [9.] Stephan, W.G., (1984): *Intergroup Relations*. in: Lindsey, G. and Aronson, E. (Eds) *Handbook of Social Psychology*, 2, New York, Random House. Tekst Arial font 12

Stručni rad

RAZVOJ SOCIJALNIH VJEŠTINA KOD DJECE S AUTIZMOM

mag. Sunčica Marušić Dalić, defektolog
Osnovna šola IV, Murska Sobota, Slovenija

Sažetak

Autizam se definira kao razvojni poremećaj koji značajno utječe na komunikaciju pojedinca, povezanost s drugima i razumijevanje svijeta. Kod djeteta se odražava na sva područja razvoja (senzomotoričko, govorno, kognitivno, socijalno, emocionalno). Također utječe na akademski uspjeh, postizanje neovisnosti i integraciju u društveni život. Za razvoj socijalnih vještina kod djece s poremećajima iz autističnog spektra možemo koristiti likovnu terapiju, društvene priče, video modeliranje, igre oponašanja, funkcionalne igre s raznim igračkama, igre uloga. Djeca s poremećajima iz autističnog spektra ponekad nisu u stanju u potpunosti razumjeti i obraditi verbalne upute, a budući da socijalna priča koristi verbalnu i vizualnu podršku, uvelike olakšava djetetovo razumijevanje onoga što se od njega očekuje u određenoj društvenoj situaciji i kako odgovoriti na društveno prihvatljiv način. Svrha rada jest dati pregled kako napisati socijalnu priču te primjere istih. Dosadašnja istraživanja pokazuju da ovakav pristup ima pozitivne učinke na ponašanje djece s poremećajima iz autističnog spektra. Da bi ova tehnika funkcionirala, važno je da su priče visoko individualizirane prema djetetovim potrebama i da se koriste u pravo vrijeme za svako dijete.

Ključne riječi: autizam, socijalne vještine, socijalne priče, socijalizacija

1.Uvod

Autizam je cjeloživotni razvojni poremećaj koji se javlja u različitim stupnjevima– autizam je dio spektra koji se naziva poremećaji autističnog spektra ili skraćeno PAS. Svjetska istraživanja pokazuju da 1,1% ljudi ima neki od poremećaja iz spektra autizma. Autizam se javlja tri do četiri puta češće kod dječaka nego kod djevojčica. Budući da se radi o širokom spektru razvojnih poteškoća, a ne o jednom poremećaju, svaka je dijagnoza drugačija i svaka osoba u spektru ima različite simptome i potrebe. Kroz povijest su se stvarale i razvijale različite teorije i definicije poremećaja iz spektra autizma. Oko 1850. djeca za koju se tada smatralo da imaju umjerene do teške mentalne poremećaje i odstupanja u općem razvoju počela su se promatrati kao psihička stanja kod djece. Bujas Petković, Frey Škrinjar i suradnici [4] navode da je talijanski psiholog Sancte de Sanctis 1905. godine opisao demenciju, psihozu ranog djetinjstva koja uzrokuje opće mentalno i intelektualno osiromašenje djeteta koje je prije bolesti bilo psihički zdravo. Prvi slučaj autizma predstavljen u znanstvenoj literaturi je primjer dječaka Victora, divljeg dječaka iz Aveyrona koji je pronađen u šumi u južnoj Francuskoj i doveden u civilizaciju. Slučaj je 1801. godine opisao liječnik Jean Gaspard Itard. Dječak je pronađen u dobi od 12 godina te se pretpostavlja da su ga se roditelji odrekli. U ondašnjoj medicinskoj terminologiji utvrđeno je da je riječ o "neskladnom razvoju osjetilnog aparata, koji bi uz pravilnu stimulaciju okoline mogao ponovno uspostaviti skladno funkcioniranje". Unatoč naporima dr. Itarda da Victor progovori, nije uspio, a na temelju toga možemo zaključiti da od rođenja ima autistični poremećaj [4]. Autizmom su se u povijesti bavili i psihijatar Leo Kanner, koji se 1943. opisom ovog stanja najviše približio današnjoj definiciji, psihijatar Hans Asperger, koji je opisao sindrom koji je nazvao "autistična psihopatija", Bender, koji je ovo stanje dao naziv dječja shizofrenija itd. Švicarski psihijatar Eugen Bleuler (1911.) prvi je uveo termin autizam za poremećaje iz spektra autizma. Ovaj pojam opisuje ljude koje karakterizira nekomunikativnost, povlačenje u sebe i svoj svijet te potreba za samoćom. Glavna područja u kojima osobe s autizmom imaju problema nazivaju se "trijada nedostataka". Ta područja su: poteškoće u socijalnoj komunikaciji, poteškoće u socijalnoj interakciji i problemi u području fleksibilnosti mišljenja. Riječ "spektar" koristi se jer, iako sve osobe s autizmom imaju problema u tri glavna područja, oni se samo manifestiraju drugačije kod svakog pojedinca i njihovo stanje na njih utječe na različite načine. Osim problema u tri navedena područja, problemi se javljaju u području komunikacije, ponašanja (ponašanje koje se ponavlja, ritualno ponašanje, potreba za rutinom i otpor prema promjenama), pažnje i hiperaktivnosti, učenja, hranjenja itd. Unatoč brojnim istraživanjima, još nije poznato što uzrokuje autizam. Sumnja se da određeni čimbenici mogu povećati rizik od autizma, ali ne postoji određeni uzrok koji u potpunosti objašnjava fenomen.

2.Razrada

Bitna obilježja autizma su poremećaji socijalnog funkcioniranja i odnosa prema okolini. Djeca s autizmom inzistiraju na tome da okolina oko njih ostane nepromjenjiva i stalna, ali s druge strane beskrajno ponavljaju nepromijenjeno ponašanje. Većina djece socijalne vještine stječe spontano, promatrajući svoju okolinu i prihvaćajući životne lekcije od ljudi oko sebe. Kod djece s autističnim poremećajem socijalne vještine se ne razvijaju spontano, već ih je potrebno naučiti. U ranom i predškolskom razdoblju djeca kroz igru stječu socijalne vještine. Igra je aktivnost kojom se djeca druže, istražuju, stječu nova znanja i iskustva. Mnoga djeca s poremećajima iz autističnog spektra radije bi se igrala sama, uglavnom rukama, nego s drugom djecom, jer imaju poteškoća u razumijevanju tuđih emocija i teško uspostavljaju kontakt s drugima [7]. Dijete s autizmom sigurno nije bez emocija i nije istina da ne reagira na emocije. Problem je što ne prepoznaje tuđe emocije i ne zna kako na njih odgovoriti, a rijetko će odbiti ljubav i privrženost druge osobe. Autistično dijete nije emocionalno hladno. Traži kontakt s drugim ljudima, ali često na neprikladan način koji drugi ljudi ne razumiju. Sve je više djece s poremećajima iz autističnog spektra uključeno u vrtiće i škole. Uključivanje djece s teškoćama u razvoju u vrtiće i školske programe ima nekoliko ciljeva, a jedan od njih je razvoj socijalizacije djece s teškoćama u razvoju. Najčešće se

socijalizacijom naziva život u društvenoj zajednici. „Socijalizacija je proces tijekom kojeg se djeca i adolescenti upoznaju s određenom kulturom, stječu odgovarajuće stavove i vrijednosti, uče različite životne uloge i razvijaju prihvatljivo socijalno ponašanje“ [6]. Djeci s poremećajima iz autističnog spektra potrebna je podrška obitelji, odgajatelja i vršnjaka u procesu socijalizacije. Najveći problemi nastaju u kontaktu s vršnjacima. Zbog toga im je potrebna pomoć odgajatelja, učitelja, specijalnog pedagoga, psihologa. Za razvoj socijalnih vještina kod djece s poremećajima iz autističnog spektra možemo koristiti likovnu terapiju, društvene priče, video modeliranje, igre oponašanja, funkcionalne igre s raznim igračkama, igre uloga, socijalne priče i druge.

2.1. Socijalne priče

U nastavku ću predstaviti socijalne priče. Dizajnirala ih je Carol Gray 1993. godine. Budući da se djeca s poremećajima iz autističnog spektra često drže svojih rutina, socijalna priča može pomoći u uspostavljanju rutina i pravila koja će dijete koristiti u društvenim situacijama kako bi prevladalo i izbjeglo neželjeno ponašanje. Djeca s poremećajima iz autističnog spektra ponekad nisu u stanju u potpunosti razumjeti i obraditi verbalne upute, a budući da socijalna priča koristi verbalnu i vizualnu podršku, uvelike olakšava djetetovo razumijevanje onoga što se od njega očekuje u određenoj društvenoj situaciji i kako odgovoriti u društveno prihvatljiv način. Socijalne priče imaju jasno definiranu strukturu, odgovaraju na pitanja o djetetu, temi, mjestu i ponašanju. Opisuju konkretne situacije i govore o tome što se od djeteta očekuje. Dijete može samo čitati socijalnu priču ili neka mu je netko pročitati. Budući da su socijalne priče namijenjene smanjenju neželjenog ponašanja i razvoju društvenih vještina, obično se čitaju neposredno prije situacije, ali se mogu ponoviti nekoliko puta tijekom dana. Iako je rjeđi slučaj da dijete samo traži priču, ona se može postaviti tako da bude u djetetovoj blizini kako bi je ono moglo samo pročitati ako osjeti potrebu. Savjetuje se sastaviti društvenu priču uz pomoć stručnjaka. Kako bi izvukli maksimum u strukturiranju priče trebali bi sudjelovati i roditelji i djeca. Socijalne priče osmišljene su kao individualne priče. Na početku odredimo cilj priče i na koja ponašanja želimo utjecati. Potrebno je promatrati i proučavati djetetovo ponašanje i detalje situacije kako biste znali na što se usredotočiti. Priča bi trebala biti napisana jednostavnijim, djeci razumljivim jezikom. Rečenice se ne bi trebale fokusirati na ono što dijete ne smije činiti, npr. kad čekam na red za pranje ruku prije ručka, neću vrištati, nego za ponašanje koje očekujemo od djeteta: kad čekam na red za pranje ruku prije ručka, pokušat ću ostati miran. Postoji nekoliko vrsta rečenica koje se koriste pri pisanju socijalne priče (Karla Bajštingel). Najčešći su deskriptivne, direktivne, perspektivne i afirmativne. Opisne rečenice koje odgovaraju na pitanje tko, što, gdje? daju činjenične podatke i objašnjavaju situaciju. Na primjer: u školi ima mnogo učionica, u učionicama je puno učenika. Direktivne rečenice daju pretpostavljeni odgovor ponašanja pojedinca. One djetetu daju informacije kako reagirati i ponašati se u određenoj socijalnoj situaciji. Na primjer: kad dođem u školu pokušat ću pozdraviti svog učitelja. Perspektivne rečenice opisuju misli i osjećaje pojedinca za kojeg je priča napisana, ali i opisuju misli, osjećaje, mišljenja i znanja drugih sudionika, društvene situacije, npr.: i moji prijatelji iz razreda su sretni jer idu u kino. Afirmativne rečenice objašnjavaju značenje ostalih rečenica u priči, npr.: kad drugo dijete završi s ljuljanjem, ja sam na redu. Također koristimo i kooperativne i kontrolne rečenice. Kooperativne rečenice objašnjavaju što će druga osoba učiniti da pomogne djetetu, npr.: ako ja ne mogu dohvatiti igračku, učitelj će mi pomoći. Kontrolne rečenice najčešće sastavlja dijete s poremećajem iz autističnog spektra kako bi se lakše prisjetilo strategija koje će koristiti u određenoj situaciji. Nakon što je socijalna priča gotova, odrasli zajedno s djetetom čitaju priču nekoliko puta kako bi bili sigurni da dijete razumije priču. Obično se priče čitaju neposredno prije događaja koje opisuju. Tako, primjerice, svako jutro roditelj s djetetom može pročitati priču o tome što raditi na školskom igralištu, a učiteljica s djetetom može pročitati priču i prije nego se izađe igrati. Roditelji i učitelji pomažu djetetu podsjećajući ga na ključne točke priče. Na primjer, Što nam priča govori? Kada dijete razumije društvenu situaciju ili nauči društveno ponašanje i počne ga koristiti bez sugestija odraslih, može rjeđe čitati priču i može je postupno napustiti. Primjeri socijalnih priča:

1. Kako se igram sa drugom djecom

Socijalna priča o igranju sa djecom		
		
		
<p>Važno je da sam tijekom igre s drugom djecom ljubazan.</p>	<p>Tijekom igre upotrebljavam lijepe riječi.</p>	<p>U igru se trudim uključiti i drugu djecu.</p>
		
<p>Dijelim igračke.</p>	<p>Ako drugo dijete koristi igračku s kojom se želim igrati, ljubazno zamolim, mogu li se uključiti u igru.</p>	<p>Tijekom igre slušam kada netko nešto govori.</p>
		
<p>U igri uvažavam prijedloge i ideje drugih.</p>	<p>Ako se oko nečeg ne slažemo, pokušamo se dogovoriti.</p>	<p>Ako se lijepo igram s djecom imam ču puno prijatelja s kojima ću se moći igrati.</p>

2. Čekanje na red u igri

ČEKANJE NA RED U IGRI

Marko se spušta niz tobogan. Jure čeka uzljestve. I ja bi se rado igrala s njima. Ali samo se jedno dijete može spuštati po toboganu. Kako se mogu igrati svi? Što bi napravio dobar prijatelj?

3.»Ako« rečenice

 <p>Što ćeš napraviti ako ti netko uzme igračku?</p>	 <p>Što ćeš napraviti ako ti netko ponudi hranu koju ne voliš?</p>
 <p>Što ćeš napraviti kad vidiš da se djeca tuku?</p>	 <p>Što ćeš napraviti ako se tvoj prijatelj ozlijedi?</p>

4. Dobre i loše

	<p>Prijatelj se dere na tebe i govori ti ružne riječi. Što ćeš napraviti?</p>
<p>DOBRE ODLUKE</p>	<p>LOŠE ODLUKE</p>
<p>Mogu se maknuti.</p>	<p>Mogu se i ja početi derati na njega i vrijeđati ga.</p>

	<p>Ostao je samo jedan komad torte. Taj komad želite ti i tvoj prijatelj. Što ćeš učiniti?</p>
<p>DOBRE ODLUKE</p>	<p>LOŠE ODLUKE</p>
<p>Možemo si taj komad torte podijeliti.</p>	<p>Mogu prvi uzeti tanjur sa tortom i pojesti ju.</p>

3. Zaključak

Djeca sa smetnjom autističnog spektra imaju probleme u razumijevanju interakcije sa drugima (Hannah, 2018). Njihove teškoće su u razumijevanju razgovora, čitanju među redovima, nerazumijevanju osjećaja drugih ljudi, reakcije drugih ljudi, nerazumijevanju pravila u socijalnim situacijama... U radu sa tom djecom koristimo socijalne priče. Njihov cilj je poticanje socijalnih vještina kod djece sa smetnjama autističnog spektra. Djeca socijalne priče doživljavaju na različite načine, ovisno o svojim sposobnostima. Na primjer, ako se djeca muče s čitanjem, možemo snimiti priče i pustiti ih dok djeca čitaju. Ako djeca ne znaju čitati, možete napraviti video s pričom koji prikazuje scene iz priče (Storymovi). Budući da je ovo preventivni pristup, ključno je uzeti u obzir kada koristite ovu tehniku, a ne koliko dugo je koristite. Dosadašnja istraživanja [1] [3] [5] pokazuju da ovakav pristup ima pozitivne učinke na ponašanje djece s poremećajima iz autističnog spektra. Da bi ova tehnika funkcionirala, važno je da su priče visoko individualizirane prema djetetovim potrebama i da se koriste u pravo vrijeme za svako dijete.

4. Literatura

- [1.]Acar, C., Tekin -Iftar, E., Yikmis, A (2016). Effects of Mother-Delivered Social Stories and Video Modeling in Teaching Social Skills to Children With Autism Spectrum disorders. *The Journal of Special Education*, 1-12.
- [2.]Bajštingel, K. Socijalne priče. URL: <https://martininblog.hr/socijalne-price/> (7.1.2023.)
- [3.]Brownell, D. M. (2002). Musically Adapted Social Stories to Modify Behaviors in Students with Autism: Four Case Studies. *Journal of Music therapy*, XXXIX (2), 117-144.
- [4.]Bujas Petković, Z., Frey Škrinjar, J. i sur. (2010). Poremećaji iz autističnog spektra: značajke i edukacijsko-rehabilitacijska podrška. Zagreb: Školska knjiga.
- [5.]Kouch, H., Mirenda, P. (2003). Social Story Interventions for Young Children with Autism Spectrum Disorders. *Focus on Autism and Other Developmental Disabilities*, Vol. 18, No. 4, 219-227
- [6.]Mikas, D. i Roudi, B. (2012). Socijalizacija djece s teškoćama u razvoju u ustanovama predškolskog odgoja. *Pediatrica Croatica*, 56 (1), 207 – 214. URL: https://more.rivrtici.hr/sites/default/files/socjalizacija_djece_s_teskocama_u_razvoju_u_ustanovama_predskolskog_odgoja.pdf
- [7.]Nikolić, S. (2000). Autistično dijete: Kako razumjeti dječji autizam. Zagreb: Prosvjeta
- [8.]Velišek-Braško, O. i Svilar, M.: Socijalne priče kao metodički pristup u inkluziji dece iz spektra autizma. *Krugovi detinjstva* 1.(7), 2019, pp 36-52. URL: http://www.vaspitacns.edu.rs/index.php?option=com_content&view=article&id=396&Itemid=260

Stručni rad

POČETNO OPISMENJAVANJE

Špela Košir

Osnovna šola Frana Roša Celje, Slovenija

Sažetak

Učenici prvog razreda devetogodišnje osnovne škole susreću se s procesom opismenjavanja. Pritom se različiti učenici suočavaju s različitim izazovima. Stoga je važno da učitelj na samom početku opismenjavanja učenicima ponudi niz zadataka koji mogu unaprijediti njihove vještine i sposobnosti potrebne za čitanje i pisanje. Djeca se također razlikuju po sposobnosti praćenja uputa i razini pažnje koju imaju u ovoj razvojnoj fazi. Međusobno se razlikuju i po grafomotorici, vizualnom razlikovanju. Uostalom, učenici dolaze iz različitih sredina i sa sobom donose različite navike i sposobnosti. O tim navikama i sposobnostima, koje su djeca stekla tijekom procesa socijalizacije, kasnije ovisi kako će napredovati u procesu opismenjavanja. Kako bi proces opismenjavanja bio što lakši, razni stručnjaci razvili su niz dodatnih zadataka i vježbi iz pojedinih područja koja utječu na opismenjavanje.

Ključne riječi : početno opismenjavanje, osnove pisanja, vizualno razlikovanje, sposobnost praćenja uputa

1. Uvod

Tijek opismenjavanja može biti vrlo težak ako prethodno ne razvijemo određene vještine i sposobnosti koje su za to potrebne u procesu učenja. Ispravnim vježbama, zadacima i metodama važno je učenike pripremiti za sustavno opismenjavanje. Malo ljudi shvaća kakve probleme može imati učenik koji nije ispravio pogrešne vještine i sposobnosti. Zato učitelji toliko vremena posvećuju pripremi za opismenjavanje i nastoje otkloniti i minimalne nepravilnosti koje se dogode. U članku se fokusiram na vježbe koje poboljšavaju djetetovu grafomotoriku, vizualnu percepciju i sposobnost praćenja uputa. Ovo su tri glavna područja koja olakšavaju početno opismenjavanje. Bez ovih vježbi ne mogu zamisliti rad s prvašićima jer one predstavljaju temelj i značajno olakšavaju put do čitanja i pisanja.

2. Središnji dio

Opismenjavanje u užem smislu uključuje učenje čitanja i pisanja, au širem smislu razvoj onih vještina i sposobnosti koje dovode do funkcionalne pismenosti učenika. U procesu opismenjavanja možemo govoriti o dvije faze. Prvi je učenje čitanja i pisanja, a drugi je učenje čitanjem i pisanjem. Prve tri godine devetogodišnje osnovne škole obuhvaćaju prvi stupanj opismenjavanja – učenje čitanja i pisanja, uz razvijanje vještina slušanja i govora. [4]

Učenje čitanja i pisanja uključuje integraciju dva procesa. Prvi od ovih procesa je proces dekodiranja riječi, gdje učenici uče znakove za slova i njima pridružene zvukove, nakon čega slijedi čitanje i pisanje, što predstavlja integraciju identificiranih slova i njima pridruženih glasova. Drugi proces je korištenje govornih vještina. Ključna sposobnost u ranom opismenjavanju je sposobnost dekodiranja, na koju utječu dva perceptivna procesa:

- proces vizualne percepcije i proces slušne percepcije. Dekodiranje u čitanju znači pretvaranje slova danog u pisanom obliku u zvuk. Dekodiranje u pisanju znači pretvaranje glasa u slovo.

Na početnu pismenost utječu mnogi čimbenici koji se dijele na vanjske i unutarnje. Unutarnji čimbenici uključuju kognitivne i emocionalne motivacijske čimbenike. Kognitivni čimbenici su percepcija i razumijevanje, koji predstavljaju sposobnosti koje dijete mora razviti da bi uspješno naučilo čitati i pisati. Na te čimbenike uvelike utječu iskustva iz predškolskog razdoblja. Predškolski razvoj čitanja i pisanja odvija se spontano tijekom svakodnevnih događaja, sve dok dijete ne prepozna poznata slova ili riječi. Vrlo važnu ulogu imaju i aktivnosti u kojima sudjeluju odrasli koji djeci prenose informacije o knjigama, znakovima i tisku. Djeca trebaju odrasle da ih upozoravaju na tisak koji se pojavljuje u njihovoj okolini i tako otkrivaju vezu između tiska i vlastitih riječi, ideja i iskustava. Emocionalno motivirajući čimbenik ključan je za daljnje učenje jer motivacija pomaže u uspješnom početnom opismenjavanju. U tome važnu zadaću ima i učitelj koji zadatke koje daje učenicima mora postaviti tako da budu usklađeni sa sposobnostima pojedinog učenika. Kada učenik točno riješi zadatak, osjeća uzbuđenje koje ga potiče na buduće učenje. Pismenost stoga mora biti uzbudljivo i, iznad svega, značajno iskustvo od samog početka.

U procesu percepcije dijete se susreće s dva ključna pojma: identifikacijom i prepoznavanjem. Identifikacija znači prepoznavanje slova (glasova) u riječi ili cijeloj riječi; prepoznavanje znači ponovno prepoznavanje već poznatih slova (glasova) u riječi ili cijele riječi. [4].

Na razvoj grafomotorike utječe i sazrijevanje mišićne napetosti. Mišićni tonus ljudskog tijela sazrijeva okomito i vodoravno, od glave prema dolje te od ramena i kukova prema van. U vodoravnom smjeru sazrijevanje tonusa počinje na ramenima i bokovima, a završava na nožnim prstima i rukama. Ton prsta sazrijeva tek nakon završetka šeste godine. Ovo prosječno vrijeme sazrijevanja također ima svoja odstupanja. [4]

Dijete moramo neprestano poticati tijekom njegovih prvih pokušaja pisanja i crtanja. Ako kritiziramo djetetove pokušaje (iako s dobrom namjerom poboljšanja aktivnosti), možemo nehotice kod djeteta usaditi otpor prema pisanju ili čak strah od njega. Prerano obraćanje pažnje roditelja na ispravnost pisanja 14 može prekinuti djetetovu kreativnost i želju za pisanjem i crtanjem. Roditelji moraju poticati dijete uglavnom u tom smjeru, kako bi dijete

dobilo radost u korištenju olovke. Time ćete izbjeći svaki strah od alata za pisanje ili čak od popunjavanja praznog prostora za crtanje.

Prije početka sustavnog učenja pisanja nastavnik provjerava položaj olovke, položaj šake, položaj tijela, prikladnost stolova i stolica (veličina i smještaj), visinu stolice, visinu stola, da li učenik ima noge na podu i ruke. pokret. Sposobnost učenika da učinkovito sluša raste s godinama. Tako bi stariji učenici trebali imati dulji raspon pažnje i istodobno bolju koncentraciju. Sve su to komponente koje su iznimno važne u procesu slušanja . Upravo je zato potrebno da mlađi učenici smisleno povezuju aktivnosti slušanja s drugim aktivnostima (crtanje, stvaranje rukama, ples). Nastavnik se može pridržavati sljedećih pravila tijekom vježbe potonjeg uz usmene upute: učenici trebaju dobiti pojedinačne upute redosljedom kojim se trebaju provoditi, upute trebaju sadržavati riječi koje su učenicima poznate (ako to nije slučaj). slučaj, nepoznate riječi moraju se objasniti prije davanja uputa), u uputama je korisno numerirati pojedine aktivnosti (kako trebaju slijediti jedna za drugom), učenici mogu ponoviti redosljed aktivnosti, učenici trebaju zapamtiti jednostavne upute, učenici mogu se potaknuti da postavljaju pitanja ako nešto ne razumiju ili ako trebaju bilo kakva objašnjenja.

3. Zaključak

Dijete slika i piše spontano i kreativno i prije polaska u školu. U stvaranju mu je važna igra i trag koji ostavlja pero. Ne pazi na držanje tijela, na olovku, na položaj papira ili na to kako povlači poteze. Polaskom u prvi razred počinjemo sustavno uvoditi učenika u pisanje. Pritom se učitelji suočavaju s brojnim problemima jer učenici nepravilnosti koje su stekli u igri prenose na početno opismenjavanje. Što je više tih nepravilnosti, to će pojedincu biti teže svladati osnove pisanja. Stoga je važno da se učitelj opismenjavanja pozabavi sustavno, najprije otkrivanjem početnog stanja, zatim nastavljajući individualnim vježbama za pravilno razvijanje grafomotorike , vizualnog razlikovanja i sposobnosti praćenja uputa.

4. Literatura

- [1.] Frančeškin, J., Kramarič, M., Ropič, M. in Vrbanič Jelovšek, M. (2000). Na vrtljaku črk: priručnik za učitelje. Ljubljana: Rokus.
- [2.] Frančeškin, J., Kramarič, M., Ropič, M. in Vrbanič Jelovšek, M. (2008). Besede gradijo svet 1: priručnik za učitelje. Ljubljana: Rokus.
- [3.] Grginič, M. (2005). Porajajoča se pismenost. Domžale: Izolit.
- [4.] Križaj Ortar, M., Magajna, L., Pečjak, S. in Žerdin, T. (2000). Slovenščina v prvem triletju osnovne šole. Trzin: Izolit.
- [5.] Ropič, M. (2000). Praktični problemi v začetnem opismenjevanju. Sodobna pedagogika, 51 (2), 74–82.

Stručni rad

UČENJE U PRIRODNOM OKOLIŠU

Špela Košir

Osnovna šola Frana Roša Celje, Slovenija

Sažetak

Većina lekcija odvija se u zatvorenom prostoru, u učionici. Stoga je vrlo važno da učitelj odabere i pronađe one ciljeve učenja koji se mogu ostvariti u prirodnom okruženju. Uostalom, aktivnosti u prirodi jako dobro utječu na cjelokupni razvoj djeteta. U prirodi su djeca opuštenija, lakše se međusobno povezuju, više se kreću i motiviranija su za učenje. Zbog toga djeca brže uče i dulje zadržavaju stečeno znanje. U članku ću opisati i nekoliko aktivnosti koje učenici i ja možemo raditi u okviru različitih školskih predmeta. Prirodno okruženje tako može postati inovativna učionica jer nudi, između ostalog, bogat izbor prirodnih materijala, poput češera, štapića, jesenskog lišća, žira, kestena, koji se mogu koristiti za učenje o okolišu ili brojati ili praviti mandale, i tako dalje. U prirodi djeca razvijaju i bolji osjećaj za orijentaciju. Mnogo je mogućnosti za stvaranje i učenje u prirodi. Samo treba skupiti hrabrosti i otići u prirodu. Bila to livada, šuma ili samo školsko dvorište.

Ključne riječi : prirodni okoliš , učenje u pokretu, aktivnosti na otvorenom, učenje, igra

1. Uvod

Proučavanje živog i neživog svijeta u prirodi može se definirati kao prirodna znanost. U svom dugom povijesnom razvoju čovjek je razvijao i izoštravao svoj smisao za promatranje prirode, što je omogućilo nastanak prirodnih znanosti. Rano učenje prirodnih znanosti uključuje prva djetetova iskustva u prirodi, djetetove kontakte s prirodom. Sav kontakt djeteta s prirodom uvjetuje i u najvećoj mjeri određuje kakav će biti njegov odnos prema njoj [1]. To je još jedan od razloga zašto je potrebno nastavu preseliti vani, u prirodno okruženje.

2. Središnji dio

Dijete je po prirodi znatiželjno i tu radoznalost želi zadovoljiti dodirivanjem, diranjem, mirisanjem životinja i biljaka. Žudi za zadovoljenjem osjetilnih percepcija kao što su vid, tip, miris, okus i sluh. Osjetilne percepcije kao što su bol, toplina i hladnoća rezultat su znatiželjnog istraživanja i istraživanja. Djeca ta znanja stječu kroz iskustva: pad, pad, udarac (gruda snijega - hladnoća). Osim navedenih osjetilnih percepcija, djeca u prvom dobnom razdoblju uče i usavršavaju ravnotežu, hodanje, spretnost, finu motoriku, izgovor, vokabular, govor... U ovoj dobnoj dobi dijete se razvija i na socijalno-emocionalnom području. Počinje se stvarati odnos vezan uz odnose s roditeljima, okolinom, odgajateljem i djetetom. Taj se proces nastavlja i u drugom životnom razdoblju [2]. Pozitivna osobina za kreativnost u vanjskom okruženju je poticanje znatiželje, u čemu veliku ulogu, osim odgajatelja, imaju i roditelji i drugi sudionici. Zadaća roditelja je važna interakcija s djetetom i međusobno učenje prirodnih zakonitosti u kojima se dijete osjeća uzbuđeno i sretno. Uloga odgajatelja je urediti okruženje za učenje kako bi djeca uočila raznolikost i raznolikost, kako bi djeca otkrivala i doživljavala živu i neživu prirodu. Za uspjeh zahvata važno je praćenje djetetovog razvoja, mišljenja i učenja [2].

Aktivnosti koje _ Radim ih s učenicima u neposrednoj blizini škole Uvijek se prilagođavam njihovim godinama, sposobnostima i njihov karakter. Učenje na otvorenom ima svoje prednosti jer nismo prostorno ograničeni i što djeca mogu biti glasnija nego što su u učionici, jer se zvuk distribuira. Osim toga, studenti rade na svježem zraku uz prirodno svjetlo. Fokusiranje na zadani zadatak može biti izazov u nastavi na otvorenom, jer može odvesti određene učenike na druge aktivnosti. Zato možemo biti vrlo oprezni pri formiranju grupa i zajedničkom planiranju aktivnosti u učionici prije izlaska van.

Jedan od tih ugodan aktivnost je prikazivanje bajke u školi gaj . Dakle , možete učenici uče i _ _ doživjeti dramsko djelo i oni igraju Crvenkapa ili Vuk i sedam koze u prirodi okoliš i zapravo gdje se radnja bajke odvija događa se . Ovo je aktivnost u kojoj oni su zjenice izuzetno motivirani za rad . Takav raditi zahtjev tijesno suradnja . Grupa može imati specificirano vođa koji će biti sposoban prihvatiti različita mišljenja . U ovoj aktivnosti učenici ne samo da postižu ciljeve učenja postavljene nastavnim planom i programom, već uče surađivati i razvijati odgovornost za svoj rad. Tako uče prihvaćati i usklađivati različite stavove i mišljenja. Uče da svatko ima svoje jake i slabe strane te kako pronaći dobre osobine pojedinca i iskoristiti ih za zajednički interes grupe. U isto vrijeme, kada mu drugi iskazuju poštovanje i daju mu vrijednost, oni grade dobru sliku o sebi.

Izvršna aktivnost na otvorenom koja razvija kreativno razmišljanje je stvaranje mandala od prirodnih materijala poput žireva, češera, grana, kamenja, jesenskog lišća i još mnogo toga. Ovaj likovni zadatak može se postaviti tako da učenici rade individualno, u paru ili u skupini. To djeci daje priliku da se izraze ako to žele. To pomaže u stvaranju opuštenije atmosfere, što je ključno za ovu vrstu posla. U ovoj aktivnosti dijete promatra, sortira, slaže, slaže, broji, mjeri, planira, sastavlja, a da toga nije ni svjesno.

Školsko dvorište često je korisno za učenje na otvorenom. Kako bismo olakšali implementaciju, u budućnosti možemo pripremiti različite podne obloge za ovu namjenu. Jedna takva je tiha karta Slovenije, gdje učenici koriste kedu za pisanje mjesta, rijeka, cesta i još mnogo toga. Preporuča se da učenici sami sudjeluju u bojanju poda jer će biti dodatno motivirani za rad. Na taj način možemo opremiti stepenice podnim slikama na kojima pišemo brojeve. Djeca računaju na njih, vježbaju brojanje i drugo. Motivacijski učinak imaju i slike društvenih igara. kao što su čovječe ne ljuti se, ristanč,... Pomoću ovih igrica prvašići se također mogu družiti i jačati međuljudske odnose.

Stjecanje osnovnih znanja o prirodi i životu pripada i započinje već u predškolskom razdoblju. Prema Kataliniču [1] priroda nam pruža stjecanje temeljnih znanja za održivi razvoj života, okruženje za kreativno, istraživačko i kritičko učenje te život u skladu s prirodnim zakonima. Također se smatra da djetetove aktivnosti u prirodi, kod kuće ili u vrtiću, ukratko, u njegovom životu, dovode do formiranja misaonih operacija i formiranja osnovnih pojmova, kao što su: prostor, vrijeme, kretanje, kretanje, predmeti, materija, odnosi među objektima, odnosi između živog i neživog okoliša. To su za dijete "vježbe promatranja života", a cijeli proces je njegov (najzahtjevniji) cilj (upravo tu). Priroda djeci nudi više kretanja, zdravlja i poboljšava dječju motoriku, pozitivno utječe na dječju pažnju, koncentraciju i dužu motivaciju. Kroz aktivnosti u prirodi razvijaju vještine zapažanja, maštu, a njihova igra postaje kreativnija. Dijete time stječe samopouzdanje, samopouzdanje i bolje socijalne odnose [3].

3. Zaključak

U današnjem svijetu, koji je pretjerano potrošački orijentiran, svi se moramo potruditi da ostanemo u kontaktu s prirodom, s njenom ljepotom. Da bi ga cijenili i čuvali, potrebno je djeci odmalena usađivati osjećaj odgovornosti prema njemu. Učitelji tu imaju posebnu ulogu, jer mi smo ti koji imamo jedinstvenu priliku izvesti djecu vani, u šumu, u potok, na livadu i naučiti ih kako je vani lijepo i zašto je prirodu vrijedno čuvati.

4. Literatura

- [1.] Katalinič, D. (2010). Prvi naravoslovni koraci. Odranci, Mizarstvo Antolin d. o. o.
- [2.] Katalinič, D., Tratnjek, L. in Anželj, B. (2007). Sejemo, sadimo in raziskujemo že v vrtcu. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- [3.] Vilhar, U. in Rantaša, B. (2016). Priročnik za učenje in igro v gozdu. Ljubljana, Gozdarski inštitut Slovenije, Založba Silva Slovenica. Pridobljeno 4. 3. 2021, https://www.gozdis.si/f/docs/Publikacije/Prirocnik_za_ucenje_in_igro_v_gozdu_9_10_1.pdf.
- [4.] Woolfolk, A. (2002). Pedagoška psihologija. Ljubljana: Educy. Institute of Outdoor Learning (2020). About Outdoor Learning. Pridobljeno 28. 2. 2021, <https://www.outdoor-learning.org/Good-Practice/Research-Resources/AboutOutdoor-Learning>.

Stručni rad

POTICAJNO OKRUŽENJE ZA UČENJE

Špela Košir

Osnovna škola Fran Roš, Slovenija

Sažetak

Pojam poticajnog okruženja za učenje složena je materija koja obuhvaća mnoge čimbenike, poput kvalitetnih međuljudskih odnosa, primjerene školske klime, sigurnosti, inovativnih pristupa učenju i s tim u vezi odgovarajućeg uređenja učionice, odgovarajuće školske klime i , u posljednjem razdoblju pandemije, i digitalno opismenjavanje svih sudionika u obrazovnom procesu. I, naravno, škola kao mjesto socijalizacije, kreativnosti i suradnje je ta koja mora brinuti o djetetovom kognitivnom, socijalnom, emocionalnom i tjelesnom razvoju. A to čini stvaranjem fizički i psihički sigurnog i stimulativnog okruženja koje sadrži i nudi razne razvojno prikladne materijale, zadatke i mogućnosti učenja. Učiteljica potiče dječje učenje kroz samostalno istraživanje, grupno istraživanje, igru, pristup različitim resursima te interakciju s drugom djecom i odraslima. Na taj način dijete razvija kritičko i kreativno mišljenje koje je ključ uspješnog suvremenog čovjeka.

Ključne riječi : kvalitetni međuljudski odnosi, školska klima, inovativni pristupi učenju, inovativna učionica

1. Uvod

Obrazovni proces mora razvijati osjećaj uključenosti i prihvaćanja svih koji u njemu sudjeluju. Riječ je o učenicima, učiteljima i roditeljima te ostalim stručnim kolegama. Takvo okruženje za učenje omogućuje osjećaj sigurnosti, razvoj zdrave slike o sebi i dobrobiti, što je temelj predanosti učenju. Osjećaj uključenosti ključan je za doživljavanje povoljne klime.

2. Središnji dio

Učenici koji imaju kvalitetna prijateljstva u razredu posljedično pozitivnije doživljavaju školu i pozitivnije se ponašaju u školi. Za one koje vršnjaci, umjesto prihvaćanja, odbacuju, možemo očekivati izostajanje s nastave, ponavljanje i probleme s prilagodbom na prijelazu iz osnovne u srednju školu. Samopoštovanje učenika bolje je u onim razredima gdje učenici percipiraju veću podršku učitelja, gdje postoji više društvenih kontakata i uključenosti među njima. Istraživanje u slovenskim školama pokazalo je da pozitivni odnosi među vršnjacima utječu na dobrobit učenika u školi, na njihovo veće samopoštovanje, pozitivno vrednovanje prosocijalnih oblika ponašanja i bolja akademska postignuća. Stoga je učenicima potrebna emocionalna povezanost sa školom kako bi bili u potpunosti angažirani [1] [5] [6]. Jedna od metoda za razvoj boljih međuljudskih odnosa je medijacija.

„Na temelju proučavane teorije učenja i analize istraživanja, smatram da postoji naklonost i povjerenje prema medijaciji kao procesu koji ima odgojno-obrazovni učinak te je stoga ima smisla koristiti je u školskom sustavu. Na temelju analize rezultata mog istraživanja, smatram da bi bilo važno dati priliku medijaciji kao metodi rješavanja sporova i sukoba u školskom okruženju. U većini slučajeva sukobi se uspješno riješe medijacijom, a ishodom su zadovoljne obje sukobljene strane. Uz pomoć medijacije učenici stječu i važne životne vještine temeljene na aktivnom učenju, kao što su komunikacija, pronalaženje i vrednovanje rješenja, prihvaćanje odgovornosti za vlastite odluke, život s drugačije mislećima itd. Uvođenje medijacije kao metode rješavanja sporova u školski sustav čini mi se prikladnim, jer time učenike, uz pomoć žive transakcije i konačno transformacije, učimo kako da međusobne sporove rješavaju mirnim putem umjesto nasilnim putem; medijacijom učenici uče vrline kao što su ispričavanje, priznanje pogreške suparniku, aktivnim učenjem, te ih internaliziramo, usađujemo im želju za oprostom i prijateljstvom. U konačnici, po mom mišljenju, medijacija je prikladna za školsko okruženje jer povećava samopoštovanje učenika, osnažuje učenike i doprinosi njihovom osobnom razvoju. S druge strane, medijacija kao način rješavanja sporova među učenicima pomaže i nastavnicima, koji time imaju manje posla s odgojnim zadacima, a samim time se poboljšava školska klima i ravnoteža između autonomije mladih i kontrole nad njima. Medijacija ublažava protivljenje studenata i uvodi strukturu unutar koje studenti mogu slobodno donositi odluke. Sve navedeno pokazuje da ima smisla koristiti medijaciju u školskom okruženju“.

Odgovarajuća školska kultura i klima ključni su za postizanje promjena u školi. Istraživanje je pokazalo da je "klima otvorene škole" povezana s povjerenjem; zbog takve klime učitelji više vjeruju ravnatelju i kolegama. Ravnatelji u školama s klimom koja omogućuje otvorenu komunikaciju stvaraju jači osjećaj pripadnosti školi odn. identifikacija sa školom, kao i uključenost u školski život, veća je nego u „zatvorenoj klimi“. Kao rezultat toga, povoljna klima može omogućiti transformaciju škole u zajednicu koja uči, što znači izgradnju poticajnog okruženja za učenje koje karakterizira međusobno poštovanje i povjerenje kako za učenike tako i za nastavnike. Za postizanje takvog okruženja u školi odgovorni su svi, unatoč odlučujućoj ulozi ravnatelja. Promjene u školi, koje na pr. zanemaruju univerzalne potrebe nastavnika, često su osuđeni na neuspjeh [6]. Isto vrijedi i za potrebe roditelja i učenika.

Maslowu (1943.) sigurnost (fizička, emocionalna, socijalna) jedna je od temeljnih potreba u hijerarhiji, čije zadovoljenje omogućuje realizaciju viših potreba. U školama ili u vrtićima se između ostalog odnosi na: razumijevanje uputa odn. onoga što se od nas očekuje, s predvidljivošću postupaka, s osnovnom strukturom i redom, s povjerenjem i komunikacijom s poštovanjem te s osjećajem da će učitelj zaštititi učenike u slučaju sukoba. U tu svrhu kultura treba uključivati takve

norme, vrijednosti i očekivanja koja osiguravaju fizički, kognitivno, emocionalno i socijalno sigurno okruženje za učenje. Fizičko stanje škole i školsko razumijevanje očekivanog ponašanja učenicima i osoblju osiguravaju sigurno, uredno okruženje koje ih podržava. Dobri međusobni odnosi i povjerenje među učiteljima temelj su psihičke sigurnosti i stabilnosti. Kada su u pitanju sigurnosni izazovi, djelujemo preventivno i s nultom stopom tolerancije prema nasilju. U slučajevima nasilja reagiramo ranim odgovorom.

Okruženje u kojem živimo se mijenja. U prošlosti smo u školama cijenili i ocjenjivali uglavnom pamćenje informacija. Danas je, međutim, pristup informacijama iznimno jednostavan. Stoga je kod učenika potrebno razvijati kritičko mišljenje i kreativno mišljenje. Uz kritičko razmišljanje učenici će moći lakše birati informacije, a uz kreativno razmišljanje koristit će ih za generiranje novih ideja. U takvoj aktivnosti učenici će biti visoko motivirani i znanje će im ostati do kraja života, a ne samo do provjere znanja. Stoga je u škole potrebno uvesti nove pristupe učenju koji će dati mogućnost razvoja navedenih vještina. I to kod svih učenika, ne samo kod darovitih. Uređenje učionice igra važnu ulogu u poticanju učenika na samostalno istraživanje ili rješavanje problema u grupama. Stoga je dobro da se pažljivo planira. Trebao bi imati kutak u koji se učenik može povući u samostalno razmišljanje, prostor namijenjen radu u malim grupama i prostor u kojem cijela grupa učenika može sjediti u krugu i npr. sažima ključne riječi novog gradiva za učenje. " Stvaranje kvalitetnog prostora i arhitekture za djecu jedna je od najvažnijih i najodgovornijih zadataka arhitekture, jer svojom otvorenošću, pronicljivošću i osjetljivošću već u ranoj dobi ugrađuju doživljaj prostora u svoje pamćenje i osobnost" (Mojca Gregorski 2021). Također je važno da su učenici uključeni u uređenje učionice. Da sami kažu gdje će biti napisani direktori, gdje će biti okačen školski kalendar, gdje će biti okačeni tjedni ciljevi učenja, kriteriji uspješnosti itd. Zbog pandemije i s njom povezanog učenja na daljinu produbila se digitalna pismenost nastavnika i učenika, a korištenje inovativni oblici poučavanja i učenja podržani ICT-om. „IKT i e-materijale ima smisla koristiti i kada nastavnik detektira probleme u nastavi, bilo zbog zastarjelih udžbenika ili nemotiviranih učenika – problema s učenjem. Uvođenjem ICT-a i e-materijala povećavamo motivaciju učenika, privlačimo veću pozornost učenika. U procesu učenja učenici postaju aktivniji, a nastavnici imaju veću kontrolu nad njim. Glavna prednost e-materijala je što uključuju interaktivne i multimedijske elemente. Učenicima su dostupni različiti izvori informacija, materijali za učenje koje nastavnik unaprijed pripremi, npr. na računalu i internetu. u online učionici ili na namjenskim školskim web stranicama. Uvođenjem IKT-a i e-materijala značajno se povećava pristup učenika znanju. Na taj se način i učitelji educiraju i lakše ostaju konkurentni na tržištu rada. Poznavanje ICT-a omogućuje nastavniku izradu kvalitetnih e-materijala i pomagala za učenje pomoću računala. Smanjuje se vrijeme potrebno za administraciju (npr. sati pripreme nastave za nastavu). Korištenjem ICT-a i e-materijala pomažemo i u poboljšanju informacijske pismenosti učenika. Već danas smo gotovo svi profesionalno ovisni o korištenju ICT-a. Ovo posljednje sve je prisutnije i u kućanskim poslovima. Suvremeno učenje zahtijeva korištenje informacijsko-komunikacijske tehnologije (IKT) u svim fazama obrazovnog procesa. Korištenje e-materijala u nastavi predstavlja samo segment korištenja IKT-a u procesu. Osnovna svrha korištenja e- materijala u nastavi je motivirati učenike za učenje i rad u nastavi. Pomoću e-materijala učenicima možemo pružiti znanje na drugačiji način. Potrošnja e-materijala mora biti usmjerena prvenstveno kao dodatni obrazovni resurs u obrazovnom procesu. Prednost e-materijala je u individualizaciji nastave. Takav pristup omogućuje učenicima drugačiju aktivnost učenja koju nastavnik može prilagoditi potrebama učenika“ [8].

3. Zaključak

Škola , kao mjesto socijalizacije, kreativnosti i suradnje, je ta koja se mora brinuti o djetetovom kognitivnom, socijalnom, emocionalnom i tjelesnom razvoju. A to čini stvaranjem fizički i psihički sigurnog i stimulativnog okruženja koje sadrži i nudi razne razvojno prikladne materijale, zadatke i mogućnosti učenja.

4.Literatura

- [1.] Košir, K. 2013. Socijalni odnosi u školi. Maribor: Pedagoška fakulteta Univerze v Mariboru i Subkulturni azil.
- [2.] Košir, K. 2018. „Učitelj kao značajni drugi i suorganizator vršnjačkog konteksta: kako bezuvjetno prihvatiti i ne izgorjeti.“ Pedagogija i obrazovanje 49 (3-4): 4-9.
- [3.] Kranjc t., Drolc A., Nose Pogačnik Š., Pevec M., Slivar M, Uranjek J., Weilguny a. M., Škola ravnatelja (2019). Dostupno u: [http://solazaravnatelje.si/ISBN/978961 - 6989 - 31 - 2.pdf](http://solazaravnatelje.si/ISBN/978961-6989-31-2.pdf)
- [4.] Japelj Pavešič , B., K. Svetlik i A. Kozina. 2012. Poznavanje matematike i prirodnih znanosti među učenicima osnovnih škola u Sloveniji i svijetu: rezultati istraživanja TIMSS 2011. Ljubljana: Pedagoški inštitut.
- [5.] Peklaj C., Pečjak S. (2015). Psihosocijalni odnosi u školi. Znanstvena izdavačka kuća Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Ljubljani, Ljubljana.
- [6.] Rupar, B. 2003a. Školska klima i kultura. U Uloga škole u smanjenju nasilja: priručnik za učitelje, savjetnike i ravnatelje, ur. M. Turk Škraba, 16–
- [7.] Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- [8.] Rebernak B., osobna web stranica nastavnika (on-line), citirano siječanj 2008. Dostupno na: <http://www2.arnes.si/~breber1/zg/>
- [9.] Uz znanstveno savjetovanje Liderstvo u obrazovanju i implementacija inovativnih okruženja za učenje kao izazov za vrtiće, škole i obrazovni sustav (2016.). Dostupno u:
http://solazaravnatelje.si/wpcontent/uploads/2012/03/BROSURA_Udejanje_POPRAVKI_03_05_2016_CIP.pdf

Stručni rad

RAZVOJ DJEČJEG CRTEŽA

Špela Košir

Osnovna šola Frana Roša Celje, Slovenija

Sažetak

Razvoj dječjeg crteža oni su već proučavali mnogi pedagozi i psiholozi i drugi stručnjaci koji se bave razvojem djeteta. Odgojitelji i učitelji s dječjim crtežem susrećemo se praktički svaki dan. Zato je vrlo važno je poznavati razvojne faze dječjeg crteža i likovne elemente kojima dijete nenamjerno komunicira čak i u kakvoj vrsti sadašnji emocionalno stanje, kakav je njegov intelektualni razvoj, društveni status, kakav je kakvi su odnosi u obitelji, njegove motoričke sposobnosti. Učitelj može dodatno se produbljuje u djetetovo stanje , ako se crta s djetetom u trenutku stvaranja ili nakon stvaranja on priča i postavlja mu razna pitanja. Na temelju ovog znanja učitelju je lakše raditi u nastavi s pojedincima, učenicima. To mu omogućuje otkrivanje mogućih smetnji u razvoju ili loše psihičko stanje djeteta. I tako lakše prilazi djetetu, te bira prikladnije metode i oblike rada .

Ključne riječi : dječje crtanje, razvoj djeteta, značaj učitelja, razvojne faze umjetnički izrazi

1. Uvod

Kroz desetljeća studije dječji crteži oni su istraživači jedino što je djetinjasto crtanje dobar pokazatelj djetetovog razvojnog stadija, njegove sadašnji dobrobit, njegove intelektualne sposobnosti, često također društvenog statusa njegove obitelji i još mnoge stvari. Zato je vrlo važno i to odgajateljima a učitelji u školama veliki naglasak stavljaju na razvoj dječjih crteži. Prije svega, poslati dijete u umjetničku školu stvaranje ohrabrite, dajte mu slobodu u odabiru motiva i likovnih tehnika te razgovarati s djetetom o umjetnosti prije, tijekom i nakon kreativnog procesa raditi s djetetom također oni formiraju dijalog. Pogotovo zato što one male djeci puno lakše izražavaju svoje osjećaje kroz crtež i manje riječima, s obzirom da još uvijek oni nemaju potpuno razvijene komunikacijske vještine .

2. Središnji dio

Dječji crtež je odličan pokazatelj u kojoj se razvojnoj fazi nalazi. U dječjoj crteži možeš pratimo važne zakonitosti djeteta sastavni psihički i tjelesni razvoj. Razvoj crteža ide u početku od jednostavnih izražajnih oblika prema kasnijem više kompozitni i onaj savršeni umjetnost izražavanje. Unatoč tome što se slike djece diljem svijeta razlikuju po motivima koji su karakteristični za sredinu u kojoj djeca diljem svijeta žive u svojim crtežima izraziti isti. Oni prikazuju iste stvari u istoj dobi na isti likovno izražajan način. Svatko djeca crtaju na isti način čovjek , životinja , biljka , kuća . Sa svima dječji linija se prvo pojavljuje na crtežima, zatim plot, tako da prolaze kroz faze razvoja djetinjstva crteži [1]. Na temelju oni nalaz je moguć procijeniti opći psihički razvoj djeteta [1] [2] [5].

Poznavanje ovih zakonitosti je za rad razrednika jer već na osn crteže da se vidi kakvo je njegovo psihičko stanje, kako na polju intelekta tako i na terenu mentalno stanje. Poznate su nam sljedeće razvojne faze likovnog izražavanja u mlađem razdoblju:

- razina škrabanja [1] [2] [3] [5] [7] smatraju da stadij grebanja traje do treće godine, dok Karlavaris [3] navodi da traje do četvrte godine.
- razina simboličkog crteža [1] [2] Dijete je u fazi simboličkog crtanja između treće i šeste godine [1] [2]
- prijelaz na realistički crtež [1] [2] Dijete je u ovoj fazi od šeste godine nadalje [1] [2]

U fazi prijelaza na realističko crtanje dolazi do izražaja važna uloga učitelja u školi. Potreba za crtanjem u djeteta je jednako razvijena kao i potreba za igrom, pokretom i govorom [1]. Za normalan razvoj potrebno mu je likovno izražavanje jer se inače ne može u potpunosti razviti [9]. Stoga je vrlo važno da i dalje omogućavaju samostalno izražavanje, individualiziraju dječje likovno stvaralaštvo, razgovaraju s djetetom o njegovom stvaralaštvu i na taj način pokušavaju saznati djetetovo trenutno stanje. Osim toga, na temelju dugogodišnjeg iskustva, smatram da je vrlo važno djecu u školi naučiti kako se mogu opustiti dok crtaju i prepoznaju vlastite likovne elemente koji govore o njihovom psihičkom stanju i općenito dobrim terapijskim učincima stvaranja.

"Kad dijete crta, ono i radi! A njegov je rad osobito važan za njegov osobni razvoj" [1]

Crtački razvoj djeteta potičemo dajući mu dovoljno crtačkih inicijativa [1] [11]. Moramo ga dovoljno rano upoznati s papirom i raznim olovkama i bojama. Inače kasni u grafomotoričkom odgovoru [1] [11] međutim, kaže da osim navedenog treba imati na raspolaganju i razne podloge na koje se može oslanjati. Ističe da su vrlo prikladne i školske ploče, krede i spužvice za brisanje koje se u igraonici postavljaju na visini dohvata djeteta. Dakle, dijete nije opterećeno proizvodom. Prilikom crtanja

po ploči dijete je svjesno prolaznosti stolnih crteža i lakoće brisanja, pa ležerno istražuje, ispravlja i dovršava svoje crtačke misli. Ako dijete ima na raspolaganju pribor za crtanje, ima slobodan put za samostalno likovno izražavanje. Samo tako će dječji crtež izraziti njegovu poruku i ispovijest [1].

3. Zaključak

Učenici tijekom školovanja stječu mnoga teorijska znanja. S druge strane, kroz školovanje, druženje, učenje, a posebno umjetnost stvaranja upoznati također sebe. U ovome je važno uloga učitelja koji predaje umjetnost. _ Kroz crtež _ spoznaja učenik, njegov proces rada, njegov način razmišljanja, njegov način rješavanja problemi koji nastaju na likovnom odjelu stvaranje i posljednje ali ne i najmanje važno također i njegovo emocionalno stanje. Zato je vrlo važno je ne zanemariti ovaj proces stvaranja i razgovor tijekom rođenja djeteta crteže jer bismo time izgubili idealnu priliku da učenika upoznamo na drugačiji način i da on upozna sebe i svoje sposobnosti i u isto vrijeme gradi sliku o sebi i zdravu osobnost.

4. Literatura

- [1.] Pogačnik-Toličić, S. (1986). Govorica otroške risbe. Ljubljana: Zveza prijateljev mladine
- [2.] Horvat, L. in Magajna, L. (1987). Razvojna psihologija. Ljubljana: DZS
- [3.] Karlavariš, B. (1986). Metodika likovnog vaspitanja predškolske dece. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- [4.] Tušak, M. (1992). Risanje v psihodiagnostiki I. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
- [5.] Marjanovič Umek, L. in Zupančič, M. (2004). Razvojna psihologija. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete.
- [6.] Duh, M. in Zupančič, T. (2009). Sodobna likovna umetnost v kurikulumu vrtca. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- [7.] Vrlič, T. (2001). Likovno - ustvarjalni razvoj otrok v predšolskem obdobju. Ljubljana: Debora
- [8.]
- [9.]
- [10.]
- [11.]
- [12.]

Stručni rad

MOTIVACIJA U SPORTU

Špela Košir

Osnovna šola Frana Roša, Slovenija

Sažetak

Današnji način života sve više udaljava djecu od prirode i kretanja koji su im prijeko potrebni za cjelovit razvoj. Posljedice se vide u pogoršanju kretnih sposobnosti, povećanju tjelesne težine djece i pogoršanju psihičkog stanja djece. Mnoga djeca stoga se još više udaljavaju od tjelovježbe, jer nisu uspješna u sportu, a tijekom pandemije navikla su slobodno vrijeme provoditi ispred računala i mobitela. Za mnogu je djecu tjelesni odgoj u školi jedini kontakt sa sportom. Zato učitelj ima vrlo važnu ulogu jer o njemu ovisi veliki dio čimbenika koji uvjetuju kvalitetan tjelesni odgoj. Dakle, rezultati uglavnom ovise o učiteljevoj sposobnosti, marljivosti i kreativnosti. Dakle, osim sportskih znanja i metodike nastave, dobar učitelj mora poznavati i svoje učenike, što ih motivira, što ih koči, uvjete u kojima žive, njihove želje, sposobnosti i drugo. Učenike treba poticati na učenje tjelesnih aktivnosti, izbjegavati kažnjavanje, ismijavanje i komentiranje djetetove nespretnosti ili nespretnosti. Učitelj mora podržavati djetetovo pozitivno samopoimanje, ali ga ne smije uništavati. Učiteljeva je zadaća pobuditi unutarnju motivaciju kod učenika, a kada je nema, može ih motivirati i izvana prikladnim kretnim aktivnostima, pozitivnim poticajnim riječima, isticanjem napredovanja učenika, a ne konačnog rezultata, te nagrađivanjem za sudjelovanje u sportu. te bolje osobne rezultate u pojedinim sportskim granama.

Ključne riječi: motivacija, sport, učenje

1. Uvod

U današnje vrijeme djeca znatan dio svog slobodnog vremena provode za računalima i telefonima. To za posljedicu ima manju motiviranost za tjelovježbu i sportske aktivnosti te nezainteresiranost za postizanje što boljih rezultata u provedbi nastave tjelesne i zdravstvene kulture. Sve to dovodi do slabije pokretljivosti, prekomjerne tjelesne težine, lošeg samopouzdanja i lošeg raspoloženja. Kako motivirati dijete da se bavi sportom nakon dvije godine pandemije, kada je većinu vremena provodilo sjedeći ili čak ležeći za računalom i telefonom, ključno je pitanje koje si moraju postaviti i roditelji i učitelji.

2. Središnji dio

Dobro je ako smo motivirani i s energijom i radošću idemo prema cilju. Znamo koliko je teško raditi ako nas ne zanima cilj. Što potiče i usmjerava naše ponašanje? Razlozi mogu biti različiti: potrebe, strahovi, poticaji, ciljevi, samopouzdanje, društveni pritisci, znatiželja, uvjerenja, interesi, očekivanja, vrijednosti... Neki psiholozi motivaciju objašnjavaju individualnim karakteristikama ili osobnim osobinama. Teorija kaže da neki ljudi imaju jaku potrebu za uspjehom, trajni interes za umjetnost i ponašaju se u skladu s tim. Neki psiholozi na motivaciju gledaju kao na stanje, trenutnu situaciju. U svakom slučaju, motivacija koju doživljavamo u bilo kojem trenutku obično je kombinacija stanja i akcije.

U posljednjih dvadesetak godina najčešće se javlja pojam motivacije podijeljen na dva dijela [1]: vanjsku i unutarnju motivaciju [1] intrinzičnu motivaciju definiraju kao "činjenje nečega radi same aktivnosti i zadovoljstva koje proizlazi iz obavljanja ili obavljanja same aktivnosti". U sportu se unutarnja motivacija najlakše uočava kod sportaša koji treniraju iz zabave treninga, koji su zadovoljni zbog stvari koje uče i uče u sportu, zbog zadovoljstva koje doživljavaju stalnim usavršavanjem svojih vještina i znanja. Nasuprot tome, vanjska motivacija odnosi se na mnoštvo razloga izvan sportaša. Ekstrinzično motivirani sportaši su oni koji treniraju i natječu se za bilo kakav prestiž ili nagradu koju dobiju za učinak. To uključuje materijalne nagrade, društveni status i koristi koje iz toga proizlaze, popularnost i želju za pobjedom ili pokazivanjem da su najbolji među sportašima. Učitelj tjelesnog odgoja ima važnu ulogu u motiviranju djece za bavljenje sportom. Uz pozitivnu motivaciju treba poticati učenike na učenje tjelesnih aktivnosti, treba izbjegavati kažnjavanje, ismijavanje i komentiranje djetetove nespretnosti ili nespretnosti. Dobro je u godišnji plan rada uključiti sustav nagrađivanja koji služi kao vanjska motivacija. Ovo bi trebalo uključivati

3. Zaključak

Neka su se djeca tijekom pandemije prestala baviti sportom i sada je vrlo teško pronaći unutarnju motivaciju, jer im se tijelo ponaša vrlo nespretno i nisu u formi. Zato im je za bavljenje sportom potrebna vanjska motivacija. Evo sada prilike da mi, profesori, napravimo godišnji plan kako motivirati učenike da rado pohađaju nastavu tjelesnog i možda se bave nekim drugim sportom izvan škole. To, naravno, ovisi o motivaciji i kreativnim sposobnostima nastavnika tjelesne i zdravstvene kulture. O njemu ovisi hoće li u svoj godišnji plan rada uvrstiti i sustav nagrađivanja ili će u svoj raspored uvrstiti sportski klub i zadubiti se u interese svojih učenika te pokušati smanjiti njihove prepreke i prevladati izazove koji im se nađu na putu. .

4. Literatura

- [1.] Tušak, M. (2003). Strategije motiviranja v športu. Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za šport.
- [2.] Tušak, M. (1999). Motivacija in šport. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za psihologijo.
- [3.] Motivacija učencev osnovne šole Miška Kranjca za ukvarjanje s športno dejavnostjo, M. Kocijančič, Ljubljana 2007
- [4.] <https://core.ac.uk/download/pdf/35123802.pdf>
- [5.] <https://www.fsp.uni-lj.si/COBISS/Diplome/Diploma22055950PanicMarko.pdf>

Stručni rad

MATEMATIKA I POUČAVANJE

Mag. Zarja Trček

OŠ 8 talcev, Logatec, Slovenija

Sažetak

U članku su predstavljena iskustva nastala poučavanjem matematike te njeno značenje. Prikazana je povijest matematike, njen značaj i nastava u osnovnoj školi. Kroz pojedinačne ciljeve upoznajemo nastavne postupke i prikaz postupnosti.

Ključne riječi: osnovna škola, matematika, nastava, povijest

1. Uvod

Matematika je jedan od onih predmeta koje djeca i mladi u velikoj mjeri odbijaju, često potpuno neopravdano i neutemeljeno. Puno su im draži drugi predmeti poput povijesti, geografije i materinjeg jezika. Možda za matematiku ne odvajaju dovoljno vremena ili predmet nije na odgovarajućoj didaktičkoj razini, a nastava je takva kao da učenicima nije potrebno postupno upoznavanje s njom, već bi im odmah sve trebalo biti jasno.

Primjer kod ljudi

Petogodišnja djevojčica od rođenja je gluhonijema i do pete godine nije pohađala nikakav tečaj ili školu koji bi joj olakšali komunikaciju s drugima; ni roditelji o tome nisu posebno vodili računa. Jednog dana igrala se u dvorištu sa tri limene kantice, punila ih zemljom i pijeskom i nosila uokolo. U dvorištu je bilo i druge djece, a trenutak kada se djevojčica odmaknula iskoristio je jedan dječak i uzeo joj jednu kanticu. Kada se djevojčica vratila, odmah je primijetila što se dogodilo te je sva uznemirana i uplakana otrčala kući i učinila ovo: prvo je podigla ruku s tri ispružena prsta, zatim je jedan prst skvrčila, a ostala dva uperila u preostale kantice. Iako nikad u životu nije čula ni izgovorila niti jednu riječ, imala je razvijenu mogućnost brojanja, barem za manje brojeve. Naravno, ljudi nisu jedini koji su razvili neku vrstu nepotpunog koncepta broja.

Primjer kod životinja

Jato vrana skupljalo je zrna žita po zasijanom polju. Kada su došla dva lovca, odletjele su na vrh obližnjeg stabla. Tada su se dva lovca sakrila, a vrane su ih promatrale. Kada je prvi lovac izašao iz skloništa i otišao, vrane se nisu zbunile, već su strpljivo čekale. Tek kada je drugi lovac otišao, vratile su se u polje i nastavile s gozбом. Slično su reagirale i kada su došla tri lovca. Vrane se nisu vratile u polje ni kad je prvi lovac otišao, ni kad je drugi lovac otišao, doletjele su tek kad je otišao treći, posljednji lovac. Međutim, kada su im otežali za još jedan korak, na način da su došla i sakrila se četiri lovca, nastala je zbrka. Kad su tri lovca otišla, a četvrti ostao skriven, došlo je do pomutnje: neke su se vrane počele vraćati u polje, a druge su ostale na stablu. To ne znači da je njihovo brojanje svjestan proces, ali ne možemo reći ni da vrane, sa sposobnošću razlikovanja jedne ili dvaju osoba i grupe od troje ljudi koji su otprilike jednako odjeveni, ne pokazuju nikakvu sposobnost usporedbe grupa u smislu broja sudionika ili objekata koji ih čine.

2. Povijest matematike

O tome što je matematika može govoriti samo onaj tko poznaje matematiku i koji, stoga, već nešto zna o njoj na svoj način, a onaj koji ga samo sluša razumjet će ga samo ako već nešto zna o matematici i ako je dovoljno duboko razumije, drugim riječima, ako barem pretpostavlja što je matematika. Matematiku je stvorio i stvara čovjek, pa tako te tvorevine nose pečat vremena i mjesta gdje su nastale. Matematika je, dakle, djelo ljudi, koje uvelike ovisi o okolnostima i sredinama u kojima nastaje, o društvu i općim karakteristikama kultura i razdoblja u kojima se razvija.

Prema načinu životu, primjerice, australskih i novogvinejskih plemena, možemo približno percipirati svakodnevni život ljudi mlađeg kamenog doba, pa tako i prema načinima

brojanja starih plemena koji su preživjeli do danas možemo zaključiti kakav bi trebao biti postupak brojanja. Začetke matematike vrlo je teško odrediti, no po svoj prilici sve je započelo u mlađem kamenom dobu, odnosno prije desetak tisuća godina. Čak je i prvobitni čovjek bio prisiljen brojati. Nekadašnji stočar želio je imati pregled nad svojim stadom i isprva si je pomagao kamenčićima i školjkama. Prebrojao je stado stavljajući po jedan kamečić u zdjelu dok je svaka ovca napuštala tor. Kada bi se ovce vratile u tor, on bi ponovno uzeo kamenčić iz zdjelice za svaku životinju, a ako u zdjelici nije ostao nijedan kamenčić, znao bi da su se sve ovce vratile. Ljudi tog vremena također su koristili drvene štapove i kosti na kojima su radili ureze. No, čovjek nije uvijek imao uza se kamenčiće, školjke, upotrebljive kosti i štapove, pa je počeo brojati na prste. Naravno, bio je ograničen na manje brojeve, ali si je pomogao tako što je napravio različite oznake prilikom skupljanja i širenja šaka. Od brojanja na deset prstiju na rukama razvio se decimalni sustav za imenovanje, pisanje i računanje brojevima.

Kada prsti nisu bili dovoljni za računanje s velikim brojevima, već u ranim kulturama pomagali su si računalnim napravama s "većim kapacitetom". Ta pomagala bila su, primjerice, računске ploče s označenim redovima ili stupcima po kojima su se pomicali kamenčići i žetoni (tzv. abakus). Razvile su se u staroj Grčkoj, Rimu, starom Meksiku i Peruu. Kod drugih takvih uređaja za računanje, kuglice ili stošce nanizali su na paralelne šipke i žice. Zbog kamenčića se na latinskom računati kaže "calcular", što dolazi od riječi "calculus" ili kamenčić. Dakle, računanje bi trebalo biti neka vrsta slaganja kamenčića. Pobude za matematikom dolaze prvenstveno iz potrebe. Razvijenije zemlje su, naravno, trebale i razvijeniju matematiku za razvoj trgovine, "obradu podataka", astronomska promatranja, izradu kalendara, inženjerstvo, evidencije stanovnika, imovine, prihoda, poreza itd. Naše znanje o mezopotamskoj, egipatskoj, indijskoj i kineskoj matematici ovisi o našem općem poznavanju tih civilizacija. Egipatski papirus i mezopotamske glinene pločice zbog suhe su se klime lakše sačuvali u odnosu na kineske i indijske zapise na palminom lišću u vlažnim podnebljima. Preciznije i detaljnije informacije o matematici tih kultura ponekad se mogu dokučiti tek iz pojedinačnih dokumenata, a sa svakim otkrićem raste mogućnost korjenitije revizije našeg pogleda na razinu i širinu tadašnjeg matematičkog znanja.

3. Poučavanje matematike

Nastava matematike namijenjena je upoznavanju i učenju postupaka koji pojedincu omogućavaju integraciju u sustav matematičkih ideja i, posljedično, integraciju u kulturu u kojoj živimo. To se posebice odnosi na nastavu u osnovnoj školi, koja pak ima i dodatne posebnosti, jer obrađuje matematičke pojmove važne za svakoga na način koji mora biti usklađen s djetetovim kognitivnim razvojem, sposobnostima, karakteristikama ličnosti i njegovim životnim okruženjem. Pomoću općih ciljeva nastave matematike definiramo svrhu nastave matematike. Učenici na nastavi matematike:

- Razvijaju matematičko mišljenje: apstraktno-logičko mišljenje i geometrijsko predočavanje;
- Formiraju matematičke pojmove, strukture, vještine i procese te povezuju znanje unutar matematike sa širim znanjem;
- Razvijaju korištenje različitih matematičkih postupaka i tehnologija;
- Uče o korisnosti matematike u svakodnevnom životu;

- Uče matematiku kao proces i uče se kreativnosti i preciznosti;
- Razvijaju sigurnost u vlastite (matematičke) sposobnosti, odgovornost i pozitivan odnos prema radu i matematici;
- Uče o važnosti matematike kao univerzalnog jezika
- Prihvaćaju i doživljavaju matematiku kao kulturnu vrijednost

Nastavnik koristi kombinaciju nastavnih metoda (razgovor, objašnjavanje, demonstracija, praktični prikaz...) za postizanje ciljeva.

Ciljevi prvog odgojno-obrazovnog razdoblja (1.-3. razred):

- Dijete se snalazi u prostoru i ravnini;
- Poznaje geometrijske oblike i može ih opisati;
- Služi se geometrijskim priborom i mjernim instrumentima;
- Prepoznaje i crta simetrične oblike;
- Procjenjuje i mjeri količine, izražava mjere mjernim brojem i odgovarajućom mjernom jedinicom;
- Poznaje i čita novčane vrijednosti;
- Koristi prirodne brojeve do 1000 pri izražavanju količina u svakodnevnom životu;
- Zbraja i oduzima do 1000;
- Pronalazi član koji nedostaje pri zbrajanju, oduzimanju, množenju i dijeljenju;
- Poznaje tablicu množenja i dijeljenja (10x10);
- Poznaje i koristi računske operacije: zbrajanje, oduzimanje, množenje i dijeljenje te njihova svojstva;
- Prepoznaje dijelove cjeline, imenuje ih i zapisuje;
- Rješava zadatke riječima iz svakodnevnog života;
- Raspoređuje elemente prema više svojstava i prikazuje raspored tablicom;
- Čita podatke iz tablica i prikaza;
- Prezentira prikupljene podatke;
- Prepoznaje, nastavlja i oblikuje obrazac;
- Poznaje matematičku terminologiju.

Ciljevi drugog odgojno-obrazovnog razdoblja (4.-6. razreda):

- Učenik poznaje i crta geometrijske elemente, imenuje ih i zapisuje simbolima;
- Opisuje odnose među geometrijskim elementima i zapisuje ih simbolima;
- Pravilno se služi geometrijskim priborom i mjernim instrumentima;
- Opisuje karakteristike likova i tijela;
- Oblikuje i opisuje simetrične elemente odnosno koncepte;
- Procjenjuje rezultat prije mjerenja;
- Mjeri, bilježi, pretvara i računa s izmjerenim veličinama;
- Razlikuje opseg, površinu i volumen;
- Koristi različite strategije u rješavanju problema vezanih uz opseg i površinu;
- Oblikuje modele kocke/kvadra i izračunava površinu i volumen;
- Poznaje svojstva i odnose među prirodnim brojevima i koristi ih u danim situacijama;
- Smisljeno zaokružuje brojeve;
- Pouzdano koristi računske operacije i računske zakone unutar skupa prirodnih brojeva s brojem 0;

- Izračunava vrijednost brojevnog izraza;
- Poznaje pojam razlomka;
- Decimalni razlomak zapisuje u decimalnom zapisu;
- Pouzdano koristi aritmetičke operacije s brojevima u decimalnom zapisu;
- Predviđa rezultate računskih operacija;
- Koristi se kalkulatorom;
- Rješava jednadžbu i nejednadžbu u odabranom skupu;
- Služi se zapisom omjera dvaju veličina;
- Oblikuje obrasce i numeričke nizove i nastavlja ih;
- Rješava matematičke zadatke i probleme iz svakodnevnog života;
- Prikuplja, uređuje i prikazuje podatke u računskoj tablici te analizira podatke i rezultate (istražuje)
- Istražuje kombinatorni zadatak i prikazuje sve moguće ishode;
- Pri rješavanju zadataka riječima koristi se različitim strategijama čitanja te kritički promišlja o potrebnim i dostatnim podacima;
- Opisuje problemsku situaciju matematičkim jezikom;
- Poznaje i koristi matematičku terminologiju

Ciljevi trećeg odgojno-obrazovnog razdoblja (7.-9. razred):

- Učenik poznaje i koristi pojmove i postupke s pojmovima u geometriji ravnine;
- Poznaje i koristi pojmove i postupke s pojmovima prostorne geometrije;
- Koristi se geometrijskim priborom pri skiciranju geometrijskih konstrukcija;
- Opisuje i obrazlaže postupke geometrijskog konstruiranja;
- Koristi se transformacijama pri rješavanju zadataka geometrije ravnine i prostorne geometrije;
- Koristi različite strategije mjerenja, pretvara mjerne jedinice u geometrijskim zadacima i zadacima iz svakodnevnog života;
- Koristi se formulama geometrije ravnine i prostorne geometrije pri rješavanju zadataka;
- Ima razvijenu perspektivu o numeričkim pojmovima i poznaje odnose među skupovima brojeva;
- Poznaje i koristi svojstva brojčanih skupova i računskih zakona;
- Rješava zadatke s postocima;
- Procjenjuje rješenje, zaokružuje ga i kritički analizira;
- Prepoznaje odnose među količinama i koristi ih u problemskim situacijama;
- Opisuje i bilježi odnos između varijabli;
- Bavi se linearnom funkcijom;
- Koristi se pojmom varijable, računa s algebarskim izrazima;
- Opisuje problemsku situaciju izrazom ili jednadžbom;
- Rješava linearne jednadžbe i nejednadžbe;
- Poznaje i koristi načine prikupljanja, strukturiranja i prezentiranja podataka;
- Planira i provodi statistička istraživanja, kritički analizira rezultate i prezentira ih na najprikladniji način;
- Kritički promišlja o interpretiranim podacima;
- Poznaje i koristi aritmetičku sredinu, modus i medijan;
- Rješava kombinatorni zadatak i prikazuje rješenje;

- Koristi računalne tablice;
- Razvija učinkovite strategije čitanja za daljnje učenje i obrazovanje (sporazumijevanje materinim jezikom);
- Razvija matematičku i nematematičku terminologiju u skladu sa sadržajima matematike u osnovnoj školi (sporazumijevanje materinim jezikom);
- Koristi matematički jezik u komunikaciji

U nastavi je potrebno voditi računa o načelima jasnoće, postupnosti, sistematičnosti, prilagođenosti dobnoj razini, individualizacije i pozitivne usmjerenosti. Nastavu matematike na početku treba temeljiti na iskustvu učenika koje se u višim razredima, kroz razne aktivnosti, postupno nadograđuje na formalnu matematiku. Holistički pristup učenja i poučavanja ostvarujemo kroz istraživanje, rješavanje problema iz svakodnevnog života te uključivanjem aktualnih sadržaja i suvremenih tehnologija. Na nastavi matematike učenike upućujemo da matematičkim jezikom opisuju pojave i stvari na način da ih drugi mogu razumjeti. Dodatnu motivaciju i bolje razumijevanje moguće je postići konkretnim ilustracijama, raznim didaktičkim pomagalicama, izazovima, primjerima koji osmišljavaju matematičke sadržaje, suvremenim gradivom, informacijsko-komunikacijskom tehnologijom i drugim. Iako su slične i česte računske vježbe potrebne i korisne za razvoj matematičkih vještina, potrebno je voditi računa o tome da razumijevanje sadržaja prevladava nad mehaničkim rukovanjem simbolima. Planskim radom i primjenom različitih pristupa učenju i poučavanju nastavnik mora osigurati uspostavljanje veza između dijelova i pojmova predviđenih nastavnim planom i programom. Učenici bi se s matematikom prvo trebali upoznavati kroz iskustvo materijalnog svijeta, zatim kroz govorni jezik koji to iskustvo generalizira, u sljedećoj fazi kroz slike i prikaze, a tek na kraju na simboličkoj i apstraktnoj razini. Zadaća učenja i poučavanja matematike u osnovnoj školi je i razvijanje sposobnosti učenika za daljnji rad i obrazovanje. Učenicima s posebnim potrebama treba prilagoditi učenje matematike, koristiti drugačiji didaktički pristup i drugačiji pristup tehnologiji od ostalih učenika. U takvim slučajevima učitelj matematike treba odlučiti o didaktičkim pristupima i korištenju tehnologije u suradnji s nadležnim stručnim službama.

4. Zaključak

Glede matematike također se možemo vratiti u povijest, budući da je njezin nastanak u mnogočemu sličan današnjoj matematici. Nije dovoljno poznavati formule i jednadžbe, važna je i povijesna pozadina i tijek razvoja matematike, jer tako bolje razumijemo mnoge suvremene matematičke probleme, a i lakše predajemo školsko gradivo. Matematika ima svoj početak, ali razvija se i u današnje vrijeme. Poznavanje matematike preduvjet je za suvremenu tehnologiju i modernu komunikaciju, od interneta do mogućnosti koje pružaju pametni telefoni. Bavljanje matematikom može značiti mentalni izazov i povećanje kapaciteta i dinamike mozga. Najvažniji čimbenik u nastavi matematike je sam nastavnik. On bi kod učenika i učenica trebao potaknuti interes za matematiku, približiti im predmet, skrenuti pozornost na njegovu korisnost, široku primjenu i zanimljivost. Za savladavanje računalnih postupaka, koje mladi ljudi jako vole, matematika ima veliko značenje. Omogućuje mentalnu fleksibilnost i nova znanja. Bitno je imati zajednički cilj, tražiti ideje, prilagođavati se i biti pozitivno usmjeren.

5. Literatura

- [1.] Devide, V. (1984): Matematika skozi kulture in epohe, DMFA, Ljubljana.
- [2.] Domajnko, V. (1993): Z nalogami v zgodovino matematike, DZS, Ljubljana.
- [3.] Kubale, V. (2003). Didaktika matematike. Maribor: v samozaložbi.
- [4.] Peček, M. in Razdevšek-Pučko, C. (2003). Uspešnost in pravičnost v šoli. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- [5.] Palling, D. (1982): Teaching Mathematics in Primary School, Oxford University Press, 99-110.
- [6.] Žakelj, A. (2003). Kako poučevati matematiko: teoretična zasnova modela in njegova didaktična izpeljava. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- [7.] https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/obvezni/UN_matematika.pdf

Stručni rad

NACIONALNA PROVJERA ZNANJA (NPZ)

Mag. Zarja Trček

OŠ 8 talcev, Logatec, Slovenija

Sažetak

U članku je predstavljena nacionalna provjera znanja iz očiju učiteljice koja je svake godine i ocjenjuje. Detaljnije se upoznajemo sa svim prednostima i nedostacima te idejama za napredak.

Ključne riječi: nacionalna provjera znanja, škola

1. Uvod

Učenici i učenice idu u školu kako bi nešto naučili - koliko bi trebali naučiti u određenom razredu, na određenoj razini, propisuju dogovoreni standardi znanja. Ostvaruju li škole i djeca te standarde ili ne, i u kojoj mjeri, moguće je utvrditi samo jednakim, izvan škole i u nadležnim institucijama pripremljenim, nacionalnim ispitima znanja. Oni su sastavljeni na način da će učeniku omogućiti da pokaže svoje znanje na različite načine i neće biti ograničeni samo na poznavanje podataka, a posebice neće pokušati "uhvatiti" učenika u neznanju. Ocjena nije dobra ili loša sama po sebi, već samo u usporedbi s vlastitim očekivanjima i ambicijama pojedinca. Teško možemo reći da će dobra ocjena uvijek imati pozitivan učinak, a loša negativan. Razna istraživanja pokazuju da učenici prvenstveno žele poštene, odnosno pravedne ocjene. Vanjska provjera mora omogućiti valjano, pouzdano, objektivno - odnosno nepristrano i pravedno - te primjereno mjerenje postignutih standarda znanja na nacionalnoj razini, po završetku obveznog školovanja učenika. Polazište provjere i ocjenjivanja znanja je nastojanje da se svim učenicima omogućuje jednake obrazovne mogućnosti te je u tom smislu od pomoći i nastavnicima, a ne samo učenicima i njihovim roditeljima. Na temelju rezultata nacionalnih provjera znanja i država dobiva uvid u funkcioniranje školskog sustava za svaku pojedinu generaciju.

Nacionalna (vanjska, eksterna) provjera znanja nije suprotnost unutarnjim (internim) provjerama, već je njihova nadopuna; vanjska provjera njenim sastavljacima također omogućuje da u testove "ugrade" one elemente znanja koje nastavnici u razredu ne mogu na jednak način provjeriti za sve učenike i učenice. Vanjsko provjeravanje znanja vrši se nacionalnim provjerama znanja, prema standardnim procedurama i prema točno određenim kriterijima. Iako bi vanjska provjera znanja, koja se uvodi u devetogodišnju osnovnu školu za sve obvezne predmete, trebala biti samo nadopuna unutarnjim provjerama, očekuje se da će svojim posrednim ciljevima značajno utjecati na kvalitetu nastave. Jedan od tih ciljeva su i dodatne informacije o stečenom znanju učenika koje dobivaju učitelji i škola, a koje mogu dugoročno utjecati na kvalitetu nastave i usvajanje znanja.

2. Nacionalna provjera znanja

Prema sadašnjoj zakonskoj regulativi NPZ se održava na kraju 6. i na kraju 9. razreda osnovne škole. Na kraju drugog razdoblja (6. razred), NPZ je dobrovoljna, a na kraju trećeg razdoblja (9. razred) obavezna je za sve učenike. Neke se škole odlučuju na provođenje NPZ i na kraju trećeg razreda.

Na kraju 6. razreda osnovne škole provjera znanja uključuje sljedeće obvezne predmete:

- Slovenski ili talijanski, odnosno mađarski na etnički mješovitim područjima
- Matematiku
- Prvi strani jezik

Na kraju 9. razreda osnovne škole provjera znanja uključuje sljedeće obvezne predmete:

- Slovenski ili talijanski, odnosno mađarski na etnički mješovitim područjima
- Matematiku

- Treći predmet kojeg svake godine određuje ministar obrazovanja

U devetogodišnjoj školi su rezultati postignuti na nacionalnim provjerama znanja jedan od podataka koji učenicima, roditeljima i učiteljima pomažu u praćenju znanja djeteta. Oni rezultati informiraju učenika, roditelje i učenike o postignućima djece u usporedbi s očekivanim ili predviđenim postignućima djece u zemlji. Rezultat pojedinog učenika u NPZ-u daje njemu, njegovim roditeljima te učiteljima, prije svega, dodatnu informaciju na temelju koje mogu bolje pratiti njegov rad u školi (npr. koje je sadržaje nastavnog plana i programa slabije usvojio, a koja su mu jača područja u odnosu na sadržaj godišnjeg testa i u usporedbi s vršnjacima u zemlji). Uspjeh učenika na NPZ-u je informativnog karaktera i ne utječe na zaključnu ocjenu učenika u nastavi pojedinog predmeta, niti na uspješnost završetka osnovne škole. Također, rezultati učenika na NPZ-u nisu namijenjeni tome da bi se na temelju njih cjelovito ocjenjivalo kvalitetu rada pojedine škole, ravnatelja ili pojedinog učitelja. Rezultati ostvareni na NPZ-u na kraju 9. razreda utječu na upis u srednje škole samo u slučaju kada više kandidata na donjoj granici za upis ima jednak zbroj zaključenih ocjena iz obveznih predmeta u 7., 8. i 9. razredu. Na temelju navedenog, važno je da se postignuća učenika na NPZ-u u školi analiziraju, da stručni djelatnici škole zajedno s roditeljima i učenicima sagledaju uspjeh učenika u pojedinim zadacima, razgovaraju o njihovom načinu rješavanja pojedinog zadatka, o napretku pojedinog učenika i s obzirom na to planiraju daljnje učenje. Minimalni standardi znanja znače dodatnu želju da devetogodišnja škola, kao osnovna škola, pruži jednake mogućnosti obrazovanja za sve učenike i učenice. Svako bi dijete trebalo postići barem minimalnu razinu znanja koja bi mu omogućila nastavak školovanja nakon završetka osnovne škole. Rezultati postignuti na kraju prvog razdoblja (3. razred) koristit će se samo kao povratna informacija školi, učenicima, njihovim roditeljima i učiteljima i ne smiju utjecati na ocjene niti na napredovanje u viši razred.

2.1. Prednosti i mane

Nastavnikovo ocjenjivanje znanja (unutarnja provjera) i vanjska provjera znanja imaju svaka svoje prednosti i mane:

Istina je da u školi nitko ne poznaje dijete bolje od njegovog učitelja ili učiteljice, da oni o njemu najviše znaju i stoga mogu ocijeniti njegovo znanje, ali istina je i da može doći do subjektivne procjene i, naravno, do nemogućnosti usporedbe u ocjenjivanju između različitih škola. Kada je riječ o vanjskom ocjenjivanju, često se mogu čuti sljedeće kritike: prvo, u nastavi koja se prilagođava vanjskoj provjeri znanja učenici bi učili samo ono što im za nju treba; s tim u vezi dolazimo do kritike da takva provjera znanja donosi svojevrsan "oportunizam" i "učenje za ispite". Drugo, vanjsko provjeravanje i ocjenjivanje znanja u isto vrijeme može značiti i nepovjerenje u učitelja. Pogledajmo prvu kritiku vanjskog ocjenjivanja: s jedne strane, zaista je točno da se nastava djelomično prilagođava vanjskoj provjeri znanja, ali je istovremeno, s druge strane, točno i da se, ako takve provjere nema, učenici i nastava onda prilagođavaju pojedinom učitelju, njegovom razmišljanju, zahtjevima... Svi smo tijekom školovanja doživjeli da učenici znaju što nastavnik traži i što treba znati. Učenici to vrlo brzo saznaju, tim više što se informacije o tome prenose s koljena na koljeno. Ako interno ocjenjivanje ne bi nadopunjavali vanjskim, trebalo bi dokazati da,

kad učitelji ocjenjuju znanje, svi prenose isto znanje i svi na isti način ocjenjuju, da se spektar zahtjevanog znanja ne sužava gradivom kojim oni sami bolje vladaju ili im se čini važnijim. Vezano uz sužavanje sadržaja i prilagodbu nastave vanjskoj provjeri, važno je da zadaci na nacionalnim provjerama iz godine u godinu pokrivaju različite aspekte znanja čime se smanjuje mogućnost izostavljanja gradiva i sužavanja lekcija samo na odabrane, tj. one koje se smatraju važnijima za vanjsku provjeru.

Neke od najvažnijih specifičnosti vanjske provjere su:

1. Zadaci se temelje na znanju više sastavljača (među njima su uvijek učitelji koji predaju pojedine predmete u osnovnoj školi);
2. Jednaki zadaci za sve kandidate na istom roku;
3. Manja pristranost pri vrednovanju odgovora i time veća objektivnost ocjenjivanja;
4. Provjera onog znanja koje je, prema prosudbi veće skupine stručnjaka, prepoznato kao važno i bitno;
5. Utjecaj na nastavu - nastavnicima su dostupni, na temelju kataloga znanja, standardi znanja koji se provjeravaju;
6. Širi raspon pitanja na koja kandidati odgovaraju;
7. Provjera znanja bez obzira na okolnosti u kojima je kandidat stekao to znanje;
8. Predvidljivost, koja smanjuje psihički pritisak, a kojega u pravilu prouzročuju ustaljeni i poznati načinom ophođenja s učiteljima;
9. Odlučivanje o tome koja su znanja važna, odnosno manje važna nije samo u rukama pojedinog učitelja i težine koju on pridaje određenom znanju

3. ZAKLJUČAK

Smatram da je glavni nedostatak sadašnjeg sustava nacionalnog provjeravanja znanja u osnovnoj školi taj da je nedovoljno značajan. Učenici nisu svjesni njegove uloge i često ga doživljavaju kao nešto nevažno. Ako u sustavu imamo zakonom utvrđenu nacionalnu provjeru znanja, bilo bi je potrebno bolje osmisliti i dati joj veći značaj. Tek tada će postići svoju svrhu. Mislim da je vrlo važno u svakom trenutku biti svjestan da je provjeravanje znanja izvorno namijenjeno poboljšanju znanja učenika. Potrebno je provjeriti aktivnosti i sadržaje koji pokazuju kako se ostvaruju ciljevi pojedinog predmeta. Na temelju rezultata nacionalnih provjera, primjerice, možemo doznati koje sadržaje nastavnog plana i programa učenici savladavaju bolje, a koje lošije, poznaju li dovoljno dobro osnovne činjenice i kako ih razumiju te znaju li se njima služiti (kritički uspoređivati, analizirati, donositi zaključke, koristiti u novim situacijama, donositi odluke, tražiti nova, originalna rješenja i sl.). Na taj način možemo provjeriti jesu li postojeći oblici poučavanja i učenja dovoljno dobri ili ih treba mijenjati. Moramo, međutim, uzeti u obzir i "loše" dane koje svi mi imamo. Kakvi će biti rezultati ako cjelokupno znanje treba pokazati u jednom prijepodnevu i to na "loš" dan? Jesu li takvi rezultati usporedivi sa znanjem koje netko pokazuje tijekom cijele godine? Naravno, treba dopustiti mogućnost i obrnute situacije.

4. Literatura

- [1.] Bucik, V (1997): Notranje in zunanje preverjanje in ocenjevanje znanja v osnovni šoli. *Sodobna pedagogika*, letnik 48 (114), št. 3-4, str. 177 - 184.

- [2.] Nova devetletna osnovna šola. Ministrstvo RS za šolstvo in šport, Tiskarna
- [3.] Tone Tomšič, Ljubljana, 1997.
- [4.] Pravilnik o nacionalnem preverjanju znanja v osnovni šoli (Uradni list RS, št. 30/13 in št. 49/17).
- [5.] Pretnar B.: Devetletka od A do Ž. Delo, Ljubljana, 2000.
- [6.] Šimenc, M. (2000): K razmerju med zunanjim in notranjim preverjanjem znanja. Vzgoja in izobraževanje, letnik 31, št. 2-3, str. 20 - 22.
- [7.] <http://www.mss.edus.si>
- [8.] http://www.sp.uni-lj.si/didaktika/clanek_ocenjevanje
- [9.] <https://www.gov.si teme/nacionalno-preverjanje-znanja/>

Stručni rad

ŠKOLSKI PEDAGOG I RODITELJI UČENIKA ROMA

Nikola Vuković, prof., pedagog izvrsni savjetnik

Osnovna škola Đurđevac

Sažetak:

Za djetetov razvoj odgovorni su i obitelj i škola. Školski pedagog najčešće je prva osoba iz škole s kojom se susreću roditelji učenika kao i učenici. Još i prije polaska djeteta u školu, školski pedagog organizira susret s budućim učenicima prvog razreda kao i s njihovim roditeljima. Suradnja počinje u dogovoru s odgojiteljicama u vrtiću ili učiteljicama u maloj školi. Zajednički cilj suradnje roditelja i škole trebalo bi biti stvaranje kvalitetnog okružja u kojem će učenici boraviti, družiti se i učiti. Školski pedagozi imaju važnu ulogu u uspostavljanju i jačanju odnosa obitelji i škole. Izazov u radu školskog pedagoga je motiviranje roditelja za uključivanje u rad škole ne samo radi njihova djeteta, već i za dobrobit svih učenika škole. Rad s roditeljima učenika Roma poseban je izazov u radu svakog učitelja pa tako i školskog pedagoga. Za kvalitetni odgojno-obrazovni rad škole potrebna je stalna suradnja obiteljskog doma i škole. Partnerska suradnja odvija se kroz zajedničke roditeljske sastanke, individualne razgovore, ciljane skupne sastanke te putem pisanih oblika suradnje ukoliko je to potrebno. Suradnja s roditeljima učenika Roma složen je proces koji podrazumijeva obostranu želju za suradnjom. Etape suradnje s roditeljima učenika Roma najčešće traju duže od etapa ostalih roditelja. Naglasak je na upoznavanju roditelja, njihovom razumijevanju i građenju povjerenja. Zbog svojih loših iskustava iz vremena kad su i sami bili učenici, roditelji učenika Roma teže uspostavljaju suradnju sa školom te im treba više vremena za kvalitetnije uključivanje u odgojno-obrazovni proces svoje djece koji se odvija u školi. Školski pedagog treba dobro poznavati problematiku romske zajednice iz koje dolaze učenici te pokazati svoje osobne značajke: razumijevanje, prijateljstvo, empatičnost, poštovanje i osjetljivost za probleme romske zajednice.

Ključne riječi: integracija, partnerstvo, romska zajednica, školsko okružje

1. Vrijednost suradnje za učenike, roditelje i učitelje

Cilj suradnje roditelja i škole je bolji rad i razvoj učenika. Dobra suradnja povoljno utječe na roditelje, učenike i školu u cjelini. Poznato je da roditelji učenika Roma slabije surađuju sa školom, potrebno ih je pozivati u školu, a za neke roditelje potrebna je suradnja Hrvatskog zavoda za socijalnu skrb. Naime, mnoge romske obitelji pod skrbi su Hrvatskog zavoda za socijalnu skrb te škola često surađuje s djelatnicima Zavoda. Osim rješavanja socioekonomskog statusa i problema u svezi njega, česte teme suradnje škole i Hrvatskog zavoda za socijalnu skrb su obveze roditelja, njihova suradnja i uključenost u redovite školske obveze djece. Dokazano je da roditelji romskih učenika koji su od prvog dana uključeni u odgoj svoje djece, koji kod kuće oblikuju pozitivne uvjete za učenje i koji imaju pozitivna obrazovna očekivanja, itekako pridonose odgojno-obrazovnim postignućima svoje djece. Jedna od zadaća školskog pedagoga u radu s učenicima Romima i njihovim roditeljima je rad na prevladavanju kulturnih razlika između obitelji i škole. Osnovni oblici suradnje roditelja i škole su roditeljski sastanci i individualne informacije. Kad se govori o suradnji roditelja Roma, postoje problemi u intenzitetu i kvaliteti suradnje. Roditelji manje dolaze u školu, povremeno dolaze na roditeljske sastanke, a rijetko dolaze na informacije. Razrednici i stručni suradnici u školi češće pozivaju roditelje u školu ili im šalju pisane pozive te povremeno uključuju Hrvatski zavod za socijalnu skrb za pomoć. Rad školskog pedagoga s roditeljima Romima najčešće se odnosi na skupne sastanke i individualne razgovore savjetovanja.

Osnovna zadaća pedagoga [3] kao savjetovatelja je u prvom redu razumjeti tražitelja savjeta, a zatim ga savjetovati. Školski pedagozi u svom savjetovanju naglašavaju dobrobit suradnje roditelja i škole. Kroz rad savjetodavnih stručnjaka protežu se tri osnovna etička načela: raditi za klijentovo dobro, ulazak u savjetodavni proces treba biti dragovoljan te postojanje odnosa povjerenja i povjerljivosti. [4] Roditeljima učenika Roma naglašava se da jedino suradnja s učiteljima, razrednicima i školom u cjelini dovodi do uspjeha njihove djece. Učenici Romi itekako su otvoreniji za suradnju kad vide da i njihovi roditelji surađuju s učiteljima i stručnim suradnicima. Promjene su vidljive na odgojnom planu, redovitijem dolasku učenika u školu te kvalitetnijem sudjelovanju u odgojno-obrazovnom procesu. Školski pedagog svoju pažnju usmjerava na neposrednu pomoć učenicima i njihovim roditeljima. Naglasak je na učenju i neposrednom rješavanju neprihvatljivih ponašanja u školi. Najčešće se tu misli na neredovit dolazak učenika Roma u školu, kašnjenja na nastavu, probleme oko izvršavanja domaćih zadaća, odnos učenika prema drugim učenicima i učiteljima, poštivanje autoriteta te rješavanju ostalih odgojno-obrazovnih problema vezanih uz polaznje učenika Roma u školu. Školski pedagog u razgovoru s roditeljima učenika Roma naglašava važnu ulogu roditelja u pružanju potpore učenicima od strane roditelja. Učenicima Romima, kao i svim učenicima, potrebna je pomoć roditelja. Škola i učitelji ne mogu zamijeniti roditelje u mnogim područjima odgoja bez obzira na stupanj obrazovanja roditelja. Zato je od izuzetne važnosti rad školskog pedagoga s roditeljima Romima i njihovom uključivanju u odgojno-obrazovni rad djece. Jedna od uloga školskog pedagoga je povezivanje učitelja i razrednika s roditeljima učenika Roma. Organizacijom susreta roditelja Roma i učitelja na početku školske godine ili tijekom nastavne godine školski pedagog stvara povoljne uvjete za daljnju suradnju. Teme razgovora su učenje, školske obveze, obveze i prava roditelja te oblici moguće suradnje tijekom nastavne godine. Samo dobrom suradnjom škole i roditelja postići će se zadovoljstvo roditelja, uspostaviti će se bolja suradnja te samoinicijativni dolazak roditelja Roma u školu. Ukoliko roditelji Romi osjete da su prihvaćeni kao i svi roditelji te ako se njihov dolazak u školu ne odnosi samo na kritiku i rješavanje problema, postaju otvoreniji za uključivanje u neposredni rad učitelja i njihove djece. Učitelji i razrednici također mijenjaju svoja ponašanja i odnos prema učenicima Romima kad imaju pomoć i suradnju s roditeljima Romima.

I na kraju sami učenici Romi mijenjaju svoja ponašanja kad shvate da njihovi roditelji i učitelji surađuju i izmjenjuju informacije o njihovom napretku u školi.

2.Rad školskog pedagoga na izgradnji povjerenja

Od početka školovanja do njegova završetka odvija se prepletanje obiteljskog i školskog okruženja. Školski pedagog je najčešće jedina osoba iz škole koja surađuje s roditeljima i učenicima od početka školovanja do završetka osmog razreda. Jedan od izazova u radu školskog pedagoga je u traženju načina suradnje i zbližavanje s roditeljima na razini škole ili pojedinačno. Kad se govori o zajedničkim roditeljskim sastancima ili skupnoj suradnji s roditeljima, uloga školskog pedagoga je u predlaganju tema za suradnju s roditeljima. Jedan dio ostvaruju razrednici, a dio i sami stručni suradnici pedagozi. U radu s roditeljima učenika Roma potrebno je osmisliti odgovarajuće organizacijske oblike suradnje te primjerenu komunikaciju s roditeljima. Osim predlaganja teme i područja rada s roditeljima Romima, uloga pedagoga je pripremanje razrednika za ostvarivanje odabranih tema. Naglasak je na stvaranju povjerenja između roditelja i učitelja, odnosno između obiteljskog doma i škole. Specifičnost rada s roditeljima učenika Roma je u tome što roditelji dolaze iz različitih socijalnih, obiteljskih i ekonomskih uvjeta. U tom kontekstu potrebno je i pripremati načine suradnje s roditeljima, oblike suradnje te poruke koje učitelji, razrednici i stručni suradnici žele odaslati roditeljima. Rad školskog pedagoga s predmetnim učiteljima u odnosu na područje suradnje s roditeljima učenika Roma trebao bi biti usmjeren na upoznavanje učitelja sa specifičnostima romskih obitelji. Učitelji koji ne poznaju i ne poštuju specifične okolnosti učenika Roma i njihovih roditelja ne mogu razumjeti romske obitelji, ne mogu razvijati kvalitetnu komunikaciju s njima niti razviti uspješan odgojno-obrazovni proces. Razvoj empatije dugotrajan je proces i zato je to područje osobnog razvoja svih koji rade u školi potrebno svake školske godine unapređivati.

Prema [2] „empatija je sposobnost razumijevanja osjećaja drugih i vraćanja odgovarajućeg emocionalnog odgovora, a temelj je svakoj neposrednijoj komunikaciji među ljudima“. Radom na sebi savjetovatelj će ojačati sposobnost empatije te je sve bolje koristiti. Školski pedagog zajedno sa psihologinjom kroz školske stručne aktive, predavanja na razrednim i učiteljskim vijećima priprema učitelje za uspješnu suradnju s roditeljima. Naravno, i kod roditelja je potreban empatičan pristup, pa će stručni suradnici u radu s roditeljima također raditi na razvoju empatije, suradnje i jačanju povjerenja između roditelja i škole. S nekim roditeljima potreban je individualni pristup. Uloga školskog pedagoga je da radi s takvim roditeljima te kroz individualnost pristupa doprinosi jazu između pojedinih roditelja Roma i škole te školskih propisa i zakona. Cilj rada je usklađivanje očekivanja roditelja, njihove obveze spram škole i djece koja školu polaze te pronalaženje zajedničkih tema koje će doprinijeti međusobnom povjerenju odraslih, a na dobrobit učenika. Teži se stvaranju ravnopravnih i partnerskih odnosa roditelja i učitelja koji će doprinijeti uspješnijem odgojno-obrazovnom napretku učenika Roma.

Područja rada školskog pedagoga s roditeljima učenika Roma imaju svoje specifičnosti u odnosu na rad pedagoga s ostalim roditeljima. Školski pedagog u radu s roditeljima nastoji pomoći roditeljima upoznati školske zakone, propise te osnovna prava i dužnosti roditelja. Naglasak je na individualnom pristupu te izradi individualnih programa koji se odnose na učenikov rad i učenje. Vrlo važno je pomagati roditeljima i učenicima Romima da se riješe osjećaja odbačenosti. Poticanjem partnerskih i suradničkih odnosa obiteljskog doma i škole, školski pedagozi imaju značajnu ulogu u stvaranju povjerenja roditelja Roma prema školi i učiteljima koji rade s njihovom djecom. Školski pedagog u kontaktu s roditeljima učenika Roma svakako treba voditi računa o organizaciji i vremenu informiranja i komunikacije s roditeljima, potrebno je stvoriti uvjete za ugodnu atmosferu u kojoj će rezultati razgovora biti produktivniji. U razgovoru s roditeljima važno je prihvatiti njihove osjećaje i emocije i to bez ikakvih predrasuda. Cilj razgovora je pomoći roditeljima da na budućnost svoje djece, a i samih sebe, gledaju pozitivno. Osim toga, uloga školskog pedagoga je pomoći

roditeljima savjetima, usmjeravanjem i drugim kontaktima da ostvare prava i potpore iz drugih resora. Kako bi školski pedagog mogao ostvariti navedena očekivanja, potrebna je njegova stručnost i stalno usavršavanje te izgradnja kompetencija. Poseban naglasak je na kompetencijama za pružanje savjetodavne pomoći roditeljima.

3. Kvalitetnom suradnjom svi su na dobitku

Suradnja roditelja, učitelja i stručnih suradnika bit će kvalitetnija ako se dobro isplanira i ako se odaberu teme koje koriste svim sudionicima. Valja napomenuti da suradnja treba biti kontinuirana uz korištenje različitih metoda i oblika rada. U početku svake suradnje potrebno je definirati očekivanja svih sudionika, odrediti intenzitet suradnje te stvoriti interakcijsku komunikaciju. Jedino u otvorenoj i partnerskoj suradnji moguće je doći do očekivanih ishoda. Uloga školskog pedagoga je u motiviranju roditelja za sudjelovanje i suradnju. Paralelno treba raditi i s učiteljima i razrednicima na njihovom usavršavanju i razvoju partnerskih odnosa s roditeljima. U suvremenoj školi „pedagozi su pozvani da u suradnji s učenicima, roditeljima i učiteljima te drugim stručnim suradnicima koriste svoje profesionalne kompetencije i osmišljavaju aktivnosti koje će na najbolji mogući način poticati i razvijati ozračje uvažavanja i prihvaćanja različitosti“ [7]. Unapređenje suradnje obiteljskog doma i škole ima za cilj dobrobit učenika. Uspostavom kvalitetne suradnje svi čimbenici su na dobitku. Učenici postaju aktivni sudionici odgojno-obrazovnog procesa, učenje postaje kvalitetnije, a rezultati učenja bolji. U učenika Roma razvijaju se socijalne vještine te školu prihvaćaju kao mjesto razvitka prijateljstva, druženja, učenja i svog razvoja. Osjećaju da su prihvaćeni i ravnopravni, a to se postiže provedbom različitih odgojnih programa kao što je odgoj za toleranciju, empatiju, prijateljstvo i pripremanje za budućnost. Učenici uče vrednovati tuđi i samovrednovati svoj rad, prihvaćaju različitost i prepoznaju svoje mogućnosti za nastavak daljnjeg školovanja. Individualni savjetodavni rad s učenicima organizira se kada učenik samostalno ne može riješiti svoje probleme. Oni najčešće proizlaze iz emocionalne sfere, obiteljskih problema te poteškoća u prilagođavanju socijalnoj sredini kojoj pripada. Dobrobit za roditelje učenika Roma također je višestruka. Jačaju svoje samopouzdanje i kapacitete za pomoć svom djetetu. Lakše surađuju s učiteljima i stručnim suradnicima u školi, a s ciljem unapređenja rada svoje djece. Uključivanjem u pojedine zajedničke aktivnosti škole postaju ravnopravni partneri, a time i dijele odgovornost za (ne)uspjeh svoga djeteta. Učitelji, razrednici i stručni suradnici pružaju roditeljima pomoć u ostvarivanju njihove roditeljske uloge. Roditelji to prepoznaju te se intenzivnije i kvalitetnije uključuju u školske procese.

Učitelji i stručni suradnici također prepoznaju dobrobit dobrom suradnjom s roditeljima učenika Roma. Redovitom suradnjom i međusobnom komunikacijom učitelji i stručni suradnici dobivaju pomoć roditelja. Dobivaju roditelje kao saveznike u rješavanju odgojno-obrazovnih problema, zdravstvenih problema te pomoć u usmjeravanju učenika za učenje prema njihovim sposobnostima. Uspostavom dobre suradnje učitelji postaju partneri roditeljima te u očima roditelja postižu pozitivniju sliku u odnosu na posao koji rade. Zajednički cilj roditelja, učitelja i stručnih suradnika je odgojiti i obrazovati učenika najbolje što mogu. Zato je važan partnerski odnos koji se temelji na povjerenju. Školski pedagog javlja se kao koordinator zajedničkih nastojanja da se unaprijede odnosi između učitelja, učenika i roditelja učenika. Rad s roditeljima Romima je specifičan, pa je potrebno uložiti znatno više energije i motivacije za unapređenje rada. Prilikom rada s roditeljima Romima potrebno je uvažiti njihov socioekonomski status, brojnost članova obitelji, obrazovanje roditelja, njihove vrijednosne obrasce, kulturu i tradiciju romske zajednice. S druge strane školski pedagozi u komunikaciji s roditeljima učenika Roma trebaju težiti za potpunim uključivanjem roditelja u odgojno-obrazovne procese u školi koju djeca Romi polaze. Inkluzija i interkulturalni odgoj i obrazovanje sastavni su dio školskog kurikulumu u školama koje pohađaju učenici Romi. Razvoj inkluzivne kulture škole ovisi o učiteljima i nastavnicima, učenicima, stručnim suradnicima i ravnatelju. U ovom radu istražuje se

učenička percepcija inkluzivne kulture u školi jer su učenici ti koji donose različitost u školu.[5] Školski pedagog u suradnji s ravnateljem škole i učiteljima ima zadaću stvarati pozitivno i podržavajuće okruženje tako da se svaki učenik osjeća prihvaćeno te da može napredovati prema svojim sposobnostima.

4.Zaključak

Suradnju s romskim roditeljima školski pedagog započinje pri upisu djece u prvi razred. Od tada pa do završetka osmog razreda školski pedagog i roditelji učenika surađuju s ciljem dobrobiti učenika. Rad s roditeljima učenika Roma u mnogočemu je specifičan te predstavlja izazov u radu školskog pedagoga. Naglasak rada školskog pedagoga s roditeljima učenika Roma je na podizanju svijesti da je potrebna stalna suradnja sa školom. Kvalitetnom suradnjom podiže se svijest o potrebi obrazovanja romske djece te se s roditeljima Romima radi na unapređenju njihovih odgojnih roditeljskih kompetencija kako bi postali što bolji oslonac svojoj djeci. Osim rada s roditeljima, školski pedagog paralelno radi s učiteljima i učenicima, a sve s ciljem unapređenja školskog odgojno-obrazovnog okruženja u kojem će učenici postići rezultate prema svojim sposobnostima. Interkulturalni odgoj i obrazovanje sastavni su dio svakog školskog kurikulumu, a posebno u školama koje polaze učenici pripadnici romske nacionalne manjine.

5.Literatura

- [1.]Bjelinović-Nimac,T.(2019) Perspektiva i osnaživanje učitelja u inkluzivnoj školi, <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:158:185190> [Pregled: 2. 1.2023.]
- [2.]Janković, J. (1997), Savjetovanje: nedirektivni pristup. Zagreb: Alinea
- [3.]Pažin-Ilakovac, R. (2015), Od savjetodavnog rada do pedagoškog savjetovanja u školi. *Magistra ladertina*, 10(1), 49-63
- [4.]Resman, M. (2000.), Identitet školskog pedagoga i etika savjetodavnog rada. U: Vrgoč, H. (ur.), *Pedagozi – stručni suradnici u inovacijskom vrtiću i školi*. Zagreb: HPKZ, 63-71
- [5.]Vican,D.; (2013.) Inkluzivna kultura osnovnih škola u Hrvatskoj s gledišta učenika, <https://hrcak.srce.hr/131845> [Pregled: 2. 1.2023.]
- [6.]Vuković, N. (2020), Prava djece i razvoj integracije te inkluzivne kulture škole, *Bjelovarski učitelj*, 1-3, Bjelovar
- [7.]Zrilić, S. (2012), Uloga pedagoga u integriranom odgoju i obrazovanju. *Magistra ladertina*, 7(7): 89-100

Stručni rad

PRIMJENA MODERNE TEHNOLOGIJE U NASTAVI FIZIKE

Marina Trstenjak Petran
Srednja škola Čakovec

Sažetak

Kako možemo nastavu fizike učiniti zanimljivijom? Kako poticati učenike na aktivno učenje? U današnje vrijeme učenici su sve više okruženi tehnologijom i veliki je izazov nastavnika pridobiti njihovu pažnju. U ovome radu biti će prikazan primjer korištenja Micro: bit uređaja i mobilnih aplikacija kao mjernih instrumenata u istraživačkoj nastavi fizike. Osim korištenja mobitela za prikupljanje podataka učenici primjenjuju i analizu i prikaz podataka. Na taj način postiže se da je nastava dinamičnija, inovativnija i zanimljivija učenicima, a aktivnim i suradničkim učenjem usvajaju znanja koja su trajnija.

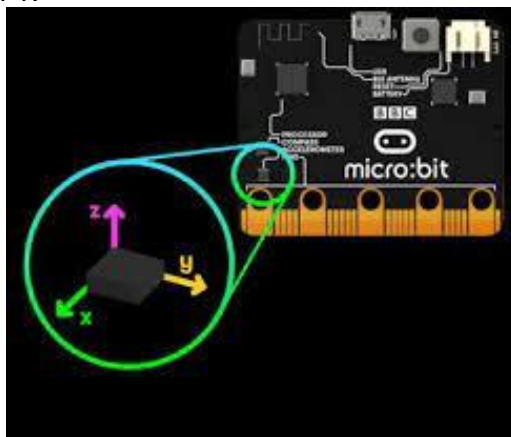
Ključne riječi: Micro: bit uređaj, mobitel, suvremena nastava fizike

1.Uvod

Temelj poučavanja nastave fizike istraživački je pristup nastavnom procesu u kojem glavnu ulogu ima pokus. Istraživačkim pristupom nastava fizike postaje dinamičnija, učenici i nastavnik aktivno komuniciraju i znanstvenim načinom razmišljanja dolazi se do zaključaka. Međutim, ponekad u izvođenju istraživačke nastave fizike nailazimo na problem nedostatka opreme ili pak nedostatka financija za nabavku iste. Pritom se javlja problem da se ne može sve učenike uključiti u aktivno istraživanje fizičkih pojava. Na nastavniku ostaje da pokaže neki snimljeni pokus ili demonstrira isti pred razredom. Kako bi izbjegli samo demonstracijske pokuse i simulacije pokusa u nastavu se može uvesti dostupna moderna tehnologija. Mobitel posjeduje besplatne aplikacije koje mogu poslužiti kao mjerni uređaji. Na taj način svaki učenik samostalno izvodi mjerenje, prikuplja i obrađuje podatke mjerenja i dolazi do vlastitih zaključaka. U suvremenoj nastavi za različita mjerenja može se koristiti i micro:bit uređaj koji je unazad nekoliko godina dostupan u školama.

2.Mjerenje magnetskog polja Zemlje pomoću micro:bit uređaja i mobitela

Micro: bit je mikroracunalo dizajnirano od strane BBC-a (British Broadcasting Corporation) i partnera koje se može jednostavno programirati i proširivati vanjskim komponentama. Micro: bit uređaj sadrži velik broj senzora koji se mogu koristiti na različite načine za različita mjerenja. Između ostalog sadrži senzor osvjettljenja, akcelerometar, senzor temperature, Bluetooth, digitalni kompas tj. magnetometar, mjerenje napona i jakosti struje. Micro:bit uređaj prikazan je na slici 1.

Slika 1. Micro:bit uređaj

(<https://encrypted->

[tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcRVI8SjUImJ548eeCK9oMCdJyypLwKb-ceajRCE163IfTPoQFtasNT1NMCRiJV6xCmMk3c&usqp=CAU](https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcRVI8SjUImJ548eeCK9oMCdJyypLwKb-ceajRCE163IfTPoQFtasNT1NMCRiJV6xCmMk3c&usqp=CAU))

Učenici na izornoj nastavi fizike u trećem razredu opće gimnazije dobili su zadatak da pomoću micro:bit uređaja i mobitela izmjere koliko iznosi magnetsko polje Zemlje i usporede dobivene rezultate. Podijeljeni u parove učenici su izvodili učenički istraživački pokus. Na samom početku bilo je potrebno programirati micro:bit uređaj odnosno napraviti programski kod za zadano mjerenje. Programirati se može pomoću raznih programskih jezika, a jedan od vrlo jednostavnih za korištenje je microbit.org kojemu možemo pristupiti putem poveznice: <https://microbit.org/projects/make-it-code-it/>. Sastavljanje programskog koda zadalo je učenicima određene poteškoće, te programski kod napravljen zajedno s nastavnikom i detaljno objašnjen. Učenici su izmjerili iznos magnetskog polja Zemlje na različitim mjestima u učionici, tablično prikazali rezultate i proveli račun pogreške. Komentirali su u parovima dobivene rezultate. Nakon provedenog mjerenja micro:bitom na svoje mobilne uređaje preuzeli su aplikaciju phyphox (<https://phyphox.org/>). Slika 2 prikazuje ikonu aplikacije phyphox.

Slika 2. Ikona aplikacije phyphox

Pomoću navedene aplikacije izmjerili su iznos magnetskog polja Zemlje na raznim mjestima u učionici, proveli račun pogreške i komentirali dobivene rezultate. Uočili su da dolazi do odstupanja kod mjerenja magnetskog polja Zemlje pomoću micro:bit uređaja i mobilne aplikacije.

3.Zaključak

Istraživački pristup nastavi fizike doprinosi boljem razumijevanju fizikalnih zakona i pojava te njihovoj primjeni u svakodnevnom životu. Korištenjem mobitela u nastavi fizike svaki učenik može aktivno sudjelovati u nastavnom procesu. Naravno da mobitel neće zamijeniti specijalizirane uređaje, ali može se povremeno koristiti u situacijama kada laboratorijski uređaji i pribor nisu dostupni. Micro:bit uređaji pokazali su također praktičnu primjenu jer se mogu koristiti kao mjerni instrumenti u kojima se koristi moderna tehnologija i programiranje u izvođenju pokusa. Korištenjem moderne tehnologije nastava postaje kreativnija, inovativnija i dinamičnija. Upravo u današnje vrijeme kada je oko nas sveprisutna tehnologija potrebno je nalaziti nove načine poučavanja da se zadrži pažnja učenika. Aktivnim uključivanjem učenika u nastavni proces pred njih se stavljaju novi izazovi koje oni trebaju samostalno rješavati, a znanja usvojena na taj način su trajnija i primjenjiva u svakodnevnom životu.

4.Literatura

[1.]Milec, V., Konstrukcija mjernih instrumenata baziranih na micro:bitu za potrebe nastave fizike. URL: file:///C:/Users/Korisnik/Downloads/milec_viktorija_2021.pdf (4.01.2023.)

[2.]Srakić, D., Primjena mobitela u nastavi fizike. URL: <https://repozitorij.fizika.unios.hr/islandora/object/fizos%3A83/datastream/PDF/view> (4.01.2023.)

Stručni rad

PUT OD FORMIRANJA RAZREDNOG ODJELA DO USPJEŠNE RAZREDNE ZAJEDNICE

Nikola Vuković, prof., pedagog izvrsni savjetnik

Osnovna škola Đurđevac

Sažetak

Školski pedagog ekspert je za organizaciju i provedbu pedagoškog procesa unutar škole. Jedna od važnih zadaća školskog pedagoga upis je djece u prvi razred te formiranje razrednih odjela, kako prvog razreda tako i kasnije tijekom školovanja kad se mijenja sastav razrednih odjela. Učinkovitost pedagoga ovisi o njegovom savjetodavnom radu te suradnji s ostalim stručnim suradnicima u školi te učiteljima. Od izuzetne je važnosti suradnja pedagoga s psihologom na području formiranja razrednih odjela. Razredni odjel prostor je u kojem se učenici druže, uče, komuniciraju, izgrađuju vlastite stavove, vrijednosti i navike. Utječu jedni na druge sa svim svojim individualnim karakteristikama, socijalnim i kulturnim različitostima. Dobra suradnja školskog pedagoga i razrednika preduvjet su uspješnom stvaranju razredne zajednice. Pedagog u prvom redu predstavlja razredniku učenike, pojašnjava kriterije formiranja razrednog odjela, upoznaje razrednike s poznatim činjenicama o obiteljskim prilikama učenika te sudjeluje u stvaranju plana i programa rada razrednog odjela. Najvažniji posao školskog pedagoga svakako je savjetodavni rad sa svim čimbenicima rada razrednog odjela, od učenika, razrednika, predmetnih učitelja do roditelja učenika. Razredni odjel temeljna je socijalna i odgojno-obrazovna jedinica dok razrednu zajednicu možemo u ovom kontekstu shvaćati kao socijalni prostor u kojem učenici borave, uče i rade zajedno s učiteljima.

Ključne riječi: čimbenici razredne zajednice, sigurnost učenika, školski pedagog, učenje

1. Razredni odjel i formiranje učenika

U jednom razrednom odjelu učenici borave nekoliko godina. U pravilu prve četiri godine u razrednoj nastavi te četiri godine u predmetnoj nastavi. Najčešće se nakon četvrtog razreda formiraju nove skupine petog razreda, no postoje izuzeci. Učenici mogu biti u jednoj razrednoj zajednici od početka prvog razreda do kraja osmog razreda. Zbog toga život u razrednom odjelu ima važan utjecaj na formiranje učenika. Razredni odjel okružuje je u kojem međusobno surađuju učenici i učitelji te povremeno stručni suradnici i vanjski sudionici odgojno-obrazovnog procesa. Komunikacija je u razrednom odjelu stalna, suradnja se svakog dana unapređuje, stoga razredni odjel možemo vidjeti kao temeljnu socijalnu zajednicu škole. Jedna od osnovnih uloga školskog pedagoga je da zajedno s razrednicima i predmetnim učiteljima unapređuje produktivno djelovanje razrednih odjela. Razredni odjel kao organizacijska jedinica sastavljen je od učenika približno iste dobi. Pri formiranju razrednih odjela stručni suradnici u školi, a posebno školski pedagog, vode računa o podjednako raspoređenom broju učenika po spolu, njihovom predznanju iz predškole kao i prema drugim kriterijima kao što je npr. mjesto stanovanja. Važnije je područje rada školskog pedagoga stvaranje razredne zajednice u tako formiranom razrednom odjelu. Utjecaj razredne zajednice započinje kad učenici počinju međusobno komunicirati, družiti se, igrati, učiti i ostvarivati zajedničke aktivnosti u školi vođeni razrednikom ili predmetnim učiteljima. Huklek [1] ističe važnost razredne kohezivnosti, koja podrazumijeva zajedničko djelovanje usmjereno ka zajedničkom cilju, a temelji se na međusobnoj komunikaciji. Učenici koji nemaju visoku razinu socijalne kompetencije iskazuju poteškoće prilikom iznošenja svojih iskustava i znanja. Sve to otežava adekvatno socijaliziranje učenika.

Uloga školskog pedagoga u radu s učenicima u razrednom odjelu odnosi se na socijalizaciju svakog pojedinog učenika, njegovo uključivanje u zajednicu, udruživanje u skupine ili timove s ciljem ostvarivanja postavljenih ciljeva i ishoda učenja. Ljudi se tijekom cijelog života, u ranom i kasnom djetinjstvu, adolescenciji, mlađoj, srednjoj i starijoj odrasloj dobi socijaliziraju te usvajaju znanja i obrasce ponašanja koji pripadaju odgovarajućem uzrastu. Iako se u prošlosti socijalizacija promatrala kao jednosmjernan proces pri kojem odrasli roditelji, vršnjaci i škola utječu na ponašanje djeteta, danas postoje podaci koji pokazuju da u socijalizaciji postoji uzajaman odnos, odnosno da djeca imaju utjecaj na druge sudionike interakcije.[3] Naglasak je na zajedništvu učenika jer, u razrednom odjelu kao zajednici, učenik otkriva, doživljava i dobiva sve ono što ne bi dobio kao pojedinac. Benefit je u socijalnim iskustvima u prvom redu kroz igru, učenje, zajedničkom druženju i ostvarivanju postavljenih ciljeva rada razrednog odjela. U interakciji s učenicima školski pedagog pruža potporu, poticaj i zaštitu učenicima te s njima radi na ostvarivanju osobne identifikacije i stvaranju slike o sebi. Razredna zajednica je mjesto gdje učenici mijenjaju sebe i druge, pokazuju svoje mane i vrline. Za te promjene potrebna im je pomoć učitelja, razrednika i stručnih suradnika. Provedbom različitih projekata, školskih akcijskih istraživanja te programa pedagog u radu s učenicima potiče učenike da prihvate sebe, da mijenjaju neprihvatljiva ponašanja, preventivno djeluje na svim područjima, a sve s ciljem da učenici razvijaju prihvatljive socijalne vještine i navike te da usvajaju pozitivne životne vrijednosti. Ukoliko u razrednom odjelu postoje učenici kojima je potrebna određena pomoć, školski pedagog radi na integraciji i inkluziji učenika. Ovaj dio poslova odnosi se i na rad s učiteljima kao i roditeljima svih učenika u razrednom odjelu.

Rad na sigurnosti učenika važan je posao svakog učitelja, a školski pedagog ima značajnu ulogu u kreiranju različitih aktivnosti na tom području. Sigurnost je osnovni uvjet povezivanja učenika u razrednoj zajednici kao i u školi. Od početka školovanja svakog učenika važno je sigurno školsko okruženje. Samo u sigurnom okruženju učenici mogu uspostavljati zajedničke odnose i blizinu. Važna je emocionalna bliskost koja dovodi do tolerancije među učenicima, razvija se povjerenje, empatija i međusobno pomaganje. Ulaganje u preventivne programe te razvijanje pozitivnog socijalnog okruženja ima za ishod uspješnost u odgojno-obrazovnom radu svih sudionika. Školski pedagog u radu s učenicima kroz predavanja,

radionice, debate ili kroz provedbu raznih školskih projekata ima važnu zadaću, a to je razvijanje zaštitnih mehanizama kod svakog učenika. Različitim pedagoškim aktivnostima školski pedagozi u suradnji s razrednicima i predmetnim učiteljima nastoje svakodnevno jačati kapacitete učenika na području socijalizacije i komunikacije. Radne navike, pozitivna radna disciplina i socijalne vještine dovode učenike u položaj da mijenjaju sebe i druge učenike, ali također utječu na rad učitelja i stručnih suradnika u školi. Dio ponašanja svakako se prenosi i na obiteljski dom.

2. Uspješan učenik je temelj uspješne razredne zajednice

Kad se učenik u razrednom odjelu osjeća prihvaćen i povezan s drugim učenicima govorimo o pozitivnoj razrednoj klimi. Jedan od alata za utvrđivanje komunikacije među učenicima je sociometrija. Sociometrijska struktura razrednog odjela podrazumijeva strukturu afektivnih odnosa među članovima razrednog odjela, odnosno odnose privlačnosti (simpatije-antipatije) kojim se iskazuje opće ozračje u razrednom odjelu kao pokazatelj kohezivnosti razrednog odjela. [2] Školski pedagozi na početku školske godine po potrebi provode sociometriju. Dobivene rezultate analiziraju i zajedno s razrednicima, kao i drugim stručnim suradnicima, koriste za planiranje rada u razrednom odjelu. Rezultati sociometrije omogućuju otkrivanje stavova pojedinih učenika prema drugima, otkrivanje statusa učenika i razumijevanje grupe kao cjeline [1]. Sve to dovodi do uspješnije prilagodbe pojedinca ili grupe. Skladni odnosi učenika u razredu utječu na njihov tekući, ali i budući razvoj. Ispitivanjem sociometrijskog statusa može se, osim rješavanja nesuglasica, dodatno poboljšati komunikacija između učenika. Tu se misli na planiranje radionica, predavanja ili diskusija s učenicima o temama koje su važne za unapređenje rada razredne zajednice. Pomoć razredne zajednice vidljiva je kroz oblikovanje pozitivne slike učenika o sebi, razvijanje optimizma kod učenika kao i poticanje tolerancije među sudionicima odgojno-obrazovnog rada. Jedan od izazova u radu školskog pedagoga stvaranje je razrednog ozračja u kojem će se svakodnevno povećati utjecaj pozitivnih, a smanjiti utjecaj negativnih iskustava u međusobnim odnosima učenika, pa onda i na području učenja. Ovaj posao pedagoga nezamisliv je bez pomoći razrednika, stoga je važna njihova međusobna suradnja, zajedničko usavršavanje, dogovaranje, planiranje, provedba pojedinih aktivnosti, analiza razrednih situacija te zajedničko donošenje mjera za unapređenje rada u pojedinom razrednom odjelu. Tu se misli i na pojedinog učenika kao i na razrednu zajednicu u cjelini. Iskustveno učenje treba prevladati predavački oblik nastave i ostvarivanje sata razrednika. Životne vještine mogu se svakodnevno vježbati u razrednom odjelu kroz organizirane ili spontane aktivnosti i razredne situacije. Svaki razredni odjel integrirani je razredni odjel u kojem učenici iskustveno uče za život, surađuju, komuniciraju, jedni druge pomažu i podupiru u školskim i osobnim situacijama. Ovo svakako dolazi do izražaja u razrednim odjelima u kojima ima učenika s teškoćama, učenika pripadnika nacionalnih manjina ili raseljenih učenika iz drugih država. Svima njima potrebno je da razvijaju međusobne odnose i povjerenje temeljeno na zajedništvu i učenju za suživot, prihvaćanje drugih i drugačijih što rezultira odgojem za toleranciju. Učenici u uspješnoj razrednoj zajednici slobodno traže pomoć od drugih učenika, ali i pružaju pomoć drugima. Jedna od karakteristika uspješne razredne zajednice je međusobno poštivanje, slušanje, nadopunjavanje i pomaganje. Svakako treba istaknuti da se u uspješnoj razrednoj zajednici slijede upute, dogovori, razredna pravila te da se tijekom međusobne komunikacije uvode nova pravila i upute, razvijaju se mehanizmi samomotivacije kao i motivacije drugih. Osnovni cilj rada učitelja, razrednika i stručnih suradnika stvaranje je razrednih odjela u kojima su učenici međusobno bliski, gdje razvijaju prijateljstva, uzajamno se pomažu, empatični su i nadasve tolerantni. Najuža povezanost pedagoga s učenikom uspostavlja se putem empatije. Empatija znači neposredan ulaz pedagoga-savjetodavca u učenikov svijet; to znači da ga razumijemo, doživljavamo i suosjećamo s njim.[4]

3. Rad školskog pedagoga s učiteljima i razrednicima na području unapređenja razredne zajednice

Razrednici i predmetni učitelji koji predaju u razrednom odjelu sastavni su dio razredne zajednice. Učitelji i učenici kroz odgojno-obrazovni rad uspostavljaju radne i osobne odnose. Kako bi komunikacija između učenika i učitelja bila što kvalitetnija, jedna od uloga školskog pedagoga rad je s učiteljima na razvijanju razredne dinamike. Poznato je da samo učitelj s dobro osmišljenim strategijama učenja može stvoriti povoljno razredno ozračje. Važno je s učiteljima raditi na tehnikama učenja i poučavanja, uvođenju novih metoda i oblika rada te stvaranju razrednog ozračja koje će rezultirati uspjehom svakog pojedinog učenika i to na osnovi njegovih sposobnosti. Individualizacija i diferencijacija rada učitelja u odnosu na svakog učenika preduvjet je uspješnosti odgojno-obrazovnog rada i razvoja uspješne razredne zajednice. Školski pedagog kao stručni suradnik u školi ima ulogu poticati učitelja i učenika na vrjednovanje u kojem zajedno sudjeluju s ciljem zajedničkog unapređenja odgojno-obrazovnog rada. Njegova je stalna zadaća stvaranje ugodnog ozračja u školi, a pogotovo stvaranje suradničkih odnosa među svim sudionicima nastavnog procesa. Naglasak treba biti na zajedničkom planiranju, programiranju, ostvarivanju i vrjednovanju rada. Na taj se način postiže zajednički uspjeh na usavršavanju odgojno-obrazovnog rada. Sudionici postaju odgovorni za (ne)uspjeh.[5] Između učenika i učitelja oduvijek je bila, a i u budućnosti će postojati veća ili manja distanca. Kako bi se ta distanca svela na potrebnu razinu školski pedagog u radu s učenicima i učiteljima naglašava važnost unapređenja razredne komunikacije, međusobnog uvažavanja, poučavanja i tolerancije. Nastoji se da učitelji i razrednici napuste tradicionalni autoritarni pristup vođenja učenika te da se uspostave međusobni odnosi koji će motivirati učenike za učenje, suradnju i napredak. Školski pedagozi u radu s učenicima i učiteljima jednima i drugima naglašava potrebu dogovaranja, stvaranja zajedničkih pedagoških situacija u kojima svi dobivaju. Razvoj socijalnih vještina prioritet je u radu školskog pedagoga sa svim sudionicima odgojno-obrazovnog rada, a tu se podrazumijeva i rad s roditeljima. Uspješna razredna zajednica temelji se na slobodi, poštovanju i povjerenju u druge, pravdi, toleranciji, odgovornosti, empatiji i međusobnom učenju između učenika i učitelja.

Posao školskog pedagoga s učiteljima pripravnicima ne bi smio nikako izostaviti poslove razrednika. Razredništvo je zahtjevan posao i temelji se na stručnom radu koji iziskuje mnoge kompetencije svakog razrednika. Od razrednika se očekuje da povjereni mu razredni odjel postane što prije uspješna razredna zajednica temeljena na suradnji, integraciji i inkluziji. Dakle, od razrednika se očekuje timski rad, motiviranje učenika za učenje, suradnju, druženje, svakodnevnu suradnju s predmetnim učiteljima i po potrebi stručnim suradnicima, suradnju s roditeljima učenika te rješavanje svakodnevnih razrednih problema i svakako pedagoško vođenje razrednog odjela. Uloga, a i profesionalna odgovornost školskog pedagoga je da zajedno s razrednicima na početku svake nastavne godine izradi analizu odgojne situacije. Tijekom cijele nastavne godine školski pedagog pomaže razrednicima pratiti zbivanja u razredni odjelima, predlaže mjere za unapređenje rada, uključuje se u rješavanje individualnih odgojno-obrazovnih situacija kako s učenicima tako i s učiteljima i roditeljima učenika. Važna zadaća školskog pedagoga uključivanje je roditelja u neposredni rad škole, pripremanje roditelja za te aktivnosti, analiza rada te predlaganje mjera za unapređenje rada i suradnje sa svim čimbenicima odgojno-obrazovnog rada u razrednom odjelu i školi.

4. Zaključak

Razredna zajednica važan je čimbenik formiranja učenika te njeno formiranje predstavlja izazov u radu školskog pedagoga. Ključna je suradnja s razrednicima i predmetnim učiteljima pojedinog razrednog odjela. Učitelji i razrednici svakodnevno rade s učenicima, a školski pedagog povremeno prati razvoj razredne zajednice. Najčešći oblik praćenja rada razredne zajednice su posjete razrednom odjelu, savjetodavni rad školskog pedagoga s učenicima, učiteljima, razrednicima i roditeljima učenika, predavanja, pedagoške radionice

i provedba školskih projekata. Samo se zajedničkom komunikacijom i suradnjom razrednika, predmetnih učitelja, školskog pedagoga i ostalih stručnih suradnika mogu rješavati pojedinačni problemi učenika ili problemi razredne zajednice u cjelini. Kako bi se unaprijedio rad u razrednoj zajednici potrebno je stalno stručno usavršavanje razrednika i predmetnih učitelja, a jedan od nositelja stručnog usavršavanja je svakako školski pedagog. Imajući u vidu važnost rada razredne zajednice te njeno unapređenje, školski pedagozi za svoju ulogu u razrednoj zajednici moraju se dodatno usavršavati te svoja znanja prenositi na ostale čimbenike rada u razrednoj zajednici.

5.Literatura

- [1.]Huklel, Katarina, (2017.) Socijalni odnosi učenika u razredu, Diplomski rad <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:147:732528>, preuzeto 31.12.2022.
- [2.]Kolak, A. (2010) Sociometrijski status učenika u razrednom odjelu i školskoj hijerarhiji. Pedagogijska istraživanja, II (7), str. 243-253. Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=174463 (3.1.2023.)
- [3.]Raboteg-Šarić,(1997) Uz temu- SOCIJALIZACIJA DJECE I MLADEŽI, Društvena istraživanja, IV-V (6), str. 423-425.Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=50168 (3.1.2023.)
- [4.]Staničić, S., Resman, M: (2020.) Pedagog u vrtiću, školi i domu, Znamen, Zagreb
- [5.]Vuković,N. (2021) Uloga školskog pedagoga u praćenju nastavnog procesa, Varaždinski učitelj, Vol.4, broj 6/21.

Stručni rad

PROJEKTNI DAN Slovenske pokrajine

**Profesorica Sonja Čenčič, učiteljica razredne nastave
Osnovna škola Železniki, Slovenija**

Sažetak

Profesori žele da učenicima nastava bude što zanimljivija i raznovrsnija i zato koriste različite oblike nastave. Na nastavi prirode u 5. razredu obrađuju se slovenske pokrajine: alpske i predalpske, perisredozemne, peripanonske i dinarsko-kraške. Nakon razmatranja svih pet pokrajina kroz projektni dan i međupredmetne integracije napravili smo sažetak obrađenog gradiva. Međupredmetna integracija može se planirati i koristiti u projektnom učenju, kao obliku suvremene didaktičke organizacije nastave. Od ostalih se razlikuje po tome što učitelj polazi od integracije ciljeva, odnosno sadržaja učenja. U tom su slučaju sadržaj ili problem zadani, odnosno razmatraju se što cjelovitije uz različite nastavne metode i oblike [1]. Projektno učenje karakteristično je po tome što nadilazi okvire nastave, jer nije ni sadržajno ni organizacijski, a ni vremenski ni prostorno, ograničeno na uvjete u kojima se organizira školska nastava. Riječ je o modelu učenja čija je funkcija potaknuti izvođače na što aktivnije i kreativnije sudjelovanje u projektu, od postavljanja cilja do njegove realizacije.

Ključne riječi: slovenske pokrajine, društvo, projektno učenje, međupredmetna integracija

1. UVOD

U nastavi 5. razreda održala sam projektni dan Slovenske pokrajine. Cilj koji sam postavila bio je u jednom prijedopnevu napraviti sažetak višetjednog rada, kada smo na satovima društva¹³ razgovarali o Sloveniji i njezinim pokrajinama. Htjela sam da do ovog sažetka dođemo na ne tako klasičan način. Drugi važan cilj bio je da djeca uživaju, a ni ne slute da će, unatoč drukčijem načinu nastave, učiti, odnosno ponavljati. Cijeli projektni dan odvijao se uz međupredmetno povezivanje. Povezali smo društvo, slovenski, domaćinstvo, matematiku i likovnu umjetnost. Nastava je bila isprepletana, odvijala se međupredmetna integracija. Učenici su samostalno i aktivno stjecali iskustva učenja, bili su kreativni. Osnažili su timski rad i međusobnu suradnju. Pritom smo koristili različite nastavne metode i oblike rada. Današnja škola teži kvalitetnijem i trajnijem znanju. Trebala bi biti korisnija i usmjerena na cjeloživotno učenje. Didaktički pristup koji bi to trebao omogućiti jest međupredmetna integracija. Definirana je zajedničkim svrhama različitih predmetnih područja. Pri tome učenici razvijaju interes i motivaciju za učenje rješavanjem nastavnih situacija te produbljuju razumijevanje i primjenu znanja. Istodobno unapređuju međuljudske odnose, samopouzdanje su, surađuju, poštuju se i sposobni su povezivati vještine učenja iz različitih predmetnih područja [3]. Od ostalih strategija učenja razlikuje se po tome što nastavnik polazi od povezivanja sadržaja, odnosno ciljeva učenja. Time se želi što cjelovitije razmatrati određeni sadržaj ili problem. Pritom se mogu koristiti različite nastavne metode i oblici rada. Međupredmetno povezivanje treba prilagoditi razvojnoj razini i predznanju učenika [1]. Didaktički sustavi mogu uključivati i projektno učenje, što je metodički postupak. Kombinira elemente neposrednog nastavnikovog upravljanja procesom učenja i elemente samostalnog rada učenika [5]. To je način rada kojim sudionici uče razmišljati i raditi projektno te stječu vještine potrebne za ovakav rad. Provođenjem projektnog učenja polaznici obogaćuju svoje znanje i iskustvo, otkrivaju i razvijaju svoje sposobnosti, vještine i maštu te rješavaju različite problemske situacije. Osnova za upravljanje i provedbu projektnog učenja jest učenje koje se može odvijati svjesno, ciljno orijentirano i planirano ili spontano [6].

2. PLAN I PROVEDBA PROJEKTOG DANA

Naziv projektnog dana bio je „Slovenske pokrajine”. U njemu je sudjelovalo 16 učenika 5. razreda: 12 djevojčica i 4 dječaka. Održan je u mjesecu svibnju. Ispreplitali su se ciljevi, teme i sadržaji. Prevladavao je rad u grupama. Koristili smo dosta praktičnog rada. Prvo sam učenicima predstavila kako će izgledati dan, koje ih aktivnosti očekuju, što očekujem od njih... Predočila sam im i kako sam ja zamislila da će se taj dan odvijati. Učenici su trebali provesti sljedeće aktivnosti: priprema doručka, priprema deserta, izrada plakata svake pokrajine, izrada perimediteranske, peripanonske i alpske kuće te na kraju dana ručak. Najprije su krenuli s pripremom doručka. Cilj je bio obuhvatiti jela iz različitih pokrajina. Pripremali su: fritaju i masline (perimediteranske pokrajine), savinjski želudac (predalpske pokrajine) i pršut (dinarsko-kraško pokrajine).

¹³ Napomena autorice: „Društvo” je u samostalan predmet u okviru nastave u Sloveniji. „Priroda” je uključena u predmet „priroda i tehnika”.

Naše se kuhanje odvijalo u učionici. Trebali smo staklokeramički tanjur, vagu, posuđe i pribor.

Slika 6: učenica priprema fritaju

Slika 2: doručak

Učenici su bili podijeljeni u grupe u skladu s onim što se pripremalo za doručak: fritaja, narezak, kruh; pripremali su stolove, odlazili do školskog kuhara (šalice, pribor, posuđe). Jedna je skupina razvaljala tijesto za kremšnite (predalpske pokrajine) i odnijela ga kuharu da ga ispeče. Nakon obilnog doručka krenulo se s izradom plakata. Pet plakata za pet pokrajina oslikali su učenici svojom bojom. Morali su popuniti plakate pokrajina temama koje su tipične za pojedine pokrajine: hrana, oblik kuća, naselje, atrakcije, posebnosti, gospodarstvo, turizam te navike i običaji. Jedna skupina osmislila je jednu temu za sve pokrajine. Podatke su zapisali na papiriće i zalijepili na plakat. Pritom su tražili i fotografije u knjigama ili na internetu kako bi dovršili plakate.

Slika 3: izrada plakata

Slika 4: plakat peripanske pokrajine

U međuvremenu su neki petaši pripremali i kuhali smjesu za kremšnite.

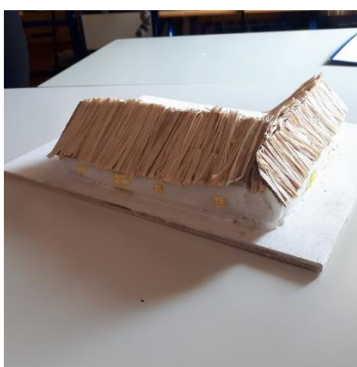

Slika 5: razvijanje tijesta za kremšnite

Slika 6: kuhanje kreme za kremšnite

Usljedila je gradnja kuća. Glavni materijal bila je „das masa“. Za krovove na alpskoj kući koristili su slamu, drvene šipke i kamenje te furnir kao šindru. Učenici su još dva sata likovne kulture dovršavali kućice.

Slika 7: kuća peripanonske p. pokrajine

Slika 8: kuća perisredozemne p.

Slika 9: kuća alpske

U međuvremenu, dok su gradili, ogladnjeli su te su namazali belokrajnsku pogaču koju su umijesili i ispekli radeći plakat.

Slika 10: belokranjska pogača

Istražujući tradiciju i običaje prisjetili smo se i naših pokladnih shema koje su učenici izradili za vrijeme poklada. U paru ili trojkama napravili su pokladne sheme tipične za Sloveniju: „TA LEPI IN TA GRDI“ – Drežniške Ravne, „KURENT“ – Ptuj, „BUTALE“ – Cerknica, „ŠKOROMATI“ – Brkini, Hrušica.

Slika 11: pokladne šeme

Projektni dan završili smo ručkom. Kuhar nas je pozvao u školsku kantu. Skuhao nam je bograč iz peripanonske pokrajine. Sutradan smo pojeli kremšnite, koje su bile sjajne.

3. ZAKLJUČAK

U školama se već duže vrijeme sve više potiču različiti pristupi nastavi, a ne samo jednostrana nastava usmjerena na pojedine predmete i njihove izolirane podatke. Naglasak je na otvorenosti i fleksibilnosti kurikuluma, autonomiji nastavnika i učenika te kvaliteti znanja [3]. Učenici trebaju stjecati kvalitetnija i trajnija znanja [7]. Tijekom današnjeg prijedpodeva učenici su ostvarili brojne ciljeve. Oni su se odnosili na nekoliko predmeta. Ciljevi predmeta bili su isprepleteni. Učenici su povezivali svoje vještine učenja iz različitih predmetnih područja. Kombinirali su različita znanja i vještine, razvijali vlastitu kreativnost. Povezivali su jednu temu s

više predmeta, povezivali teoriju s praksom. Povezivali su znanje iz različitih predmeta i ostvarivali njihove ciljeve učenja. Svi su učenici bili uključeni u projektni dan, svatko je dao svoj doprinos konačnom rezultatu. Osnažili su timski rad i međusobnu suradnju. Proveli smo sjajan dan. I sama sam bila zadovoljna jer smo različitim pristupima i oblicima nastave postigli ciljeve koje sam si zadala na početku dana. Učenici su mi dali najveću potvrdu. Bili su aktivni cijelo jutro, željni svih aktivnosti koje su se odvijale. Dan smo završili nasmijani i punih trbuha.

4.LITERATURA

- [1.]Hodnik Čadež, T.(2007.), Učitelj kot raziskovalec medpredmetnega povezovanja, V
- [2.]Krek, J., Hodnik Čadež, T., Vogrinc, J. , Sicherl Kafol, B., Devjak, T., i
- [3.]Štemberger, V. (2007). *Učitelj v vlogi raziskovalca. Akcijsko raziskovanje na*
- [4.]*področjih medpredmetnega povezovanja in vzgojne zasnove v javni šoli*
- [5.]Novak, H. i suradnici (1990.). Projektno učno delo. Drugačna pot do znanja, Ljubljana, a. DZS.
- [6.]Novak, H., Žužej, V., Glogovec, V. Z. (2009.), Projektno delo kot učni model v vrtcih in osnovnih šolah, Radovljica, Didakta.
- [7.]Štemberger, V . (2007.), Načrtovanje in izvajanje medpredmetnih povezav. V Krek, J., Hodnik Čadež, T., Vogrinc, J., Sicherl Kafol, B., Devjak, T., i Štemberger, V.
- [8.](2007.), *Učitelj v vlogi raziskovalca. Akcijsko raziskovanje na področjih medpredmetnega povezovanja in vzgojne zasnove v javni šoli* (93. – 111. str.),
- [9.]Ljubljana, Pedagoški fakultet Sveučilišta u Ljubljani.

FOTOGRAFIJE – vlastita arhiva

Stručni rad

PROJEKTNI RAD IZ KEMIJE: ELEMENT - KOCKA

Mateja Pogorelc

Osnovna škola Šmarje - Sap

Sažetak

Projektno učenje spada u one procese učenja koji se temelje na iskustvenom učenju i potiču učenika na aktivno učenje. Kroz cijeli proces rada na projektu određuje se cilj prema kojem se proces treba odvijati. Tema koju učenici obrađuju je sadržajno zaokružena i učenicima djelomično poznata, a nadovezuje se na njihovo predznanje koje je određeno nastavnim planom i programom. U projektu izrade elementa – kocke aktivnosti su planirane i ciljno usmjerene. Svaki učenik dobiva mapu s uputama i postupcima izrade. Također, svakom učeniku je unaprijed dodijeljen element iz periodnog sustava koji mora proučiti. Projekt je interdisciplinarni pristup koji potiče međupredmetnu integraciju znanja matematike i kemije.

Ključne riječi: periodni sustav elemenata, atom, elektron, međupredmetna povezanost

1.Uvod

Projektno učenje karakterizira to što nadilazi okvire nastave, jer nije ni sadržajno ni organizacijski, ni vremenski ni prostorno ograničeno na uvjete u kojima se organizira školska nastava. Projektni rad također se ne može svrstati u nastavne metode. Zbog karakteristika projektnog učenja, ono se može svrstati u didaktičke sustave. Naime, objedinjuje elemente neposrednog učiteljevog upravljanja procesom učenja i elemente samostalnog rada učenika. Tijekom projektnog rada učenik korak po korak vodi učenike kroz proces učenja u smjeru ostvarivanja odgojno-obrazovnih ciljeva i zadataka koje je u suradnji s učenicima postavio na početku izvođenja projekta [1].

2.Provedba projektnog učenja u nastavi kemije

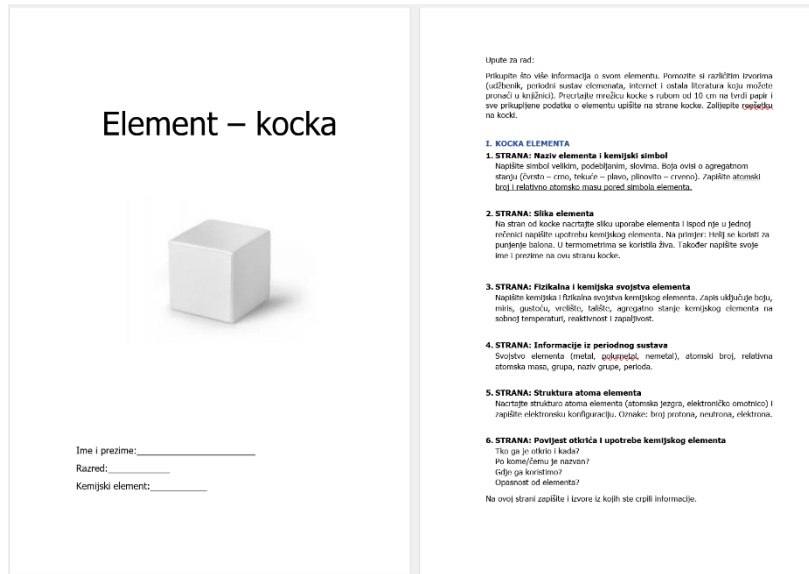
Projektni rad Element – kocka je konstruktivnog tipa, krajnji cilj je konstrukcija kocke sa svojstvima određenog kemijskog elementa i njegovog atoma. Vrijeme je ograničeno na 8-10 nastavnih sati. Sadržaj je poznat učenicima i povezan je s njihovim predznanjem. Za učinkovitiju implementaciju, preporučljivo je to učiniti u sažetom obliku, što mi omogućuje fleksibilni nastavni plan. Ako nemamo tu mogućnost, možemo je provesti u obliku dana aktivnosti. Ako cilj projektnog rada nije evaluacija odnosno ocjenjivanje, potom je smislena izvedba u paru, kojom se potiče razvoj međusobnih odnosa i sposobnosti suradnje među učenicima.

2.1.Idejno rješenje projekta

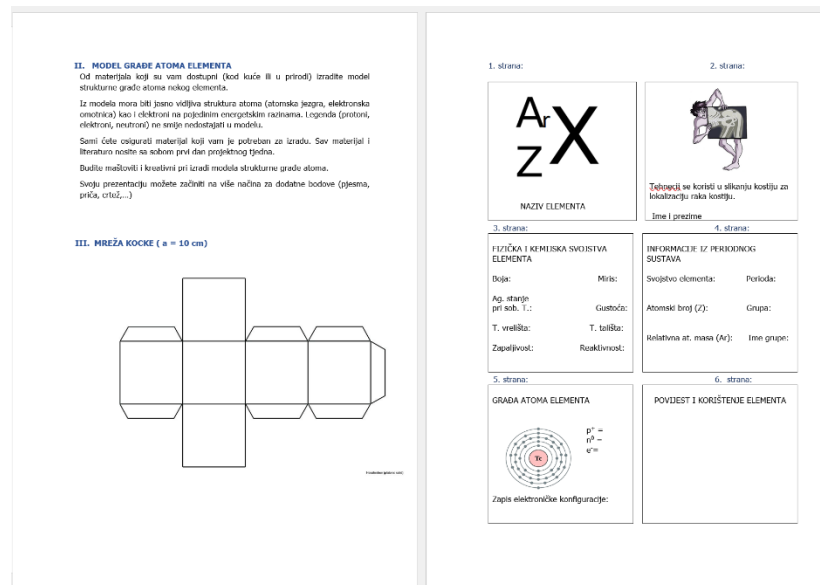
Cilj projektnog rada je s učenicima izraditi periodni sustav elemenata. Pokretač inicijative je učitelj koji pomaže učenicima odabrati jedan element u periodnom sustavu elemenata, detaljno ga proučiti i ispisati njegova svojstva na površinama kocke s rubom 10 cm. Također se u kocku postavi model atoma tog elementa. Na uvodnom satu učenik dobiva mapu s detaljnim uputama i kriterijima ocjenjivanja.

Slika 1: Plan projektnog rada

Slika 2: Mapa s uputama, 1. i 2. stranica

Slika 3: Mapa s uputama, 3. i 4. stranica

2.2. Izrada nacrt i planiranja

Kada svaki učenik odabere svoj element, prema svojim sposobnostima, slijedi nacrt za realizaciju projekta. Uz pomoć dobivenih uputa učenici na listić zapisuju bitne podatke o kemijskom elementu. Međusobno si pomažu elektroničkim (računalna učionica) i pisanim resursima (knjižnica). Za izradu modela atoma sav materijal koji će im trebati donose od kuće (žice, bojice, kuglice od stiropora,...).

Slika 4: Priprema materijala za izradu modela atoma kemijskog elementa

2.3.Provedba

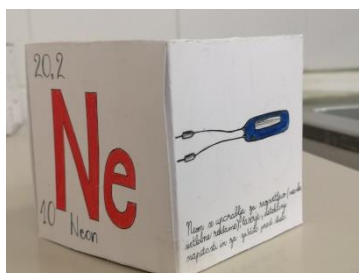
U ovoj fazi učenici provode plan koji su izradili u prethodnim fazama. Učitelj ih vodi i potiče te im pomaže u samoj izvedbi proizvoda. Od tvrdog bijelog kartona izrežu mrežu kocke i zalijepi je. Posebno su pažljivi u izradi gornje površine, koja se mora otvoriti, jer ona predstavlja vrata kocke. Na pojedinačne površine upisuju svojstva svog kemijskog elementa, a izrađuju i model atoma tog elementa i postavljaju ga u kocku.

2.4.Ocjenjivanje

Budući da kriterije ocjenjivanja učenici dobivaju već na uvodnom satu, oni su s njima dobro upoznati. Ocjenjivanje projektnog rada ne smije se ograničiti samo na ocjenu konačnog proizvoda, već moramo ocjenjivati cijeli tijek rada na projektu. Ocjenjuje se priprema za rad, prezentacija samog elementa, model atoma elementa, a učenici mogu dobiti i dodatne bodove ako element predstave na kreativniji način (pjesma, priča, slika,...).kreativniji način (pjesma, priča, slika,...).

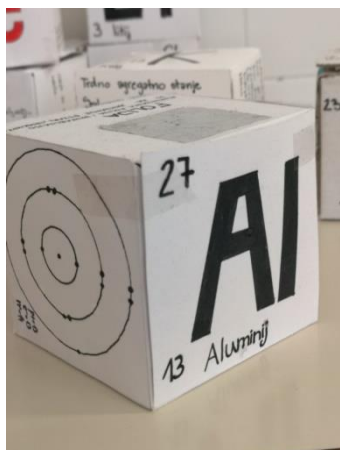
Slika 5: Element Na

Slika 6: Element Ne

Slika 7:
Atom Ne

Slika 8: Element Al

Slika 9: Atoma Ca

ELEMENT - KOČKA: _____

IME I PREZIME	Broj bodova / 33	Postotak %	Ocjena

KRITERIJI za vrednovanje projektnog rada

→ OCENJIVANJE PREZENTACIJE KOČKE _____ / 22 bodova

KRITERIJ	bodovalni		
	uspjehno	osrednje	netrpajljivo
RAD			
Ispravna priprema za rad	2	1	0
Priprema sadržaj gradiva i pribora	2	1	0
IZRAZ			
Iskrenost, točnost	2	1	0
Iskrenost	2	1	0
Učinkovita komunikacija, komunikativnost	2	1	0
RAZMIŠLJANJE			
Kreativno, maštovito	2	1	0
Odgovore na teoretske pitanje (zanimljivost i emocionalnog znaka)	2	1	0
VEŠTINE I VEŠTAČKI			
Slike (relevantne, transparentne, povezane)	2	1	0
Trkovi (jasni, transparentni)	2	1	0
Tekst (lahko čitljivost)	2	1	0

→ MODEL ATOMA _____ / 7 bodova

- Visualni prikaz (4b)
- Pripremljeni raspored elektrona u elektronskoj orbitali (2b)
- Legenda (1b)

→ LITERATURA _____ / 2 bodova

→ ORIGINALNOST/KREATIVNOST _____ / 2 bodova

→ (DODATNI ZADATAK _____ / 2 bodova)

Slika 10: Kriterij ocjenjivanja

Slika 11: Periodni sustav

3.Zaključak

Kemija je često nepopularna kod učenika zbog svoje apstraktnosti i složenosti. Imaju mnogo problema u razumijevanju kemijskih pojmova i obično imaju nisku motivaciju za rad. Motivacija je ono što nastavni proces pretvara u proces učenja. Različitim didaktičkim tehnikama možemo utjecati na motivaciju učenika. Jedan od njih je projektni rad, gdje je glavni nositelj aktivnosti učenik, a učitelj samo sudjeluje kao inicijator aktivnosti i njegov savjetnik. Učenici su puno motiviraniji za nastavu, a rad se odvija opušteno, unatoč tome što se ocjenjuje u završnoj fazi.

4.Literatura

[1] Novak, H. (1990). Projektno učno delo – drugačna pot do znanja. Ljubljana, DZS.

Stručni rad

AEROBNA VJEŽBA U FITNES UČIONICAMA U SREDNJEM STRUKOVNOM I TEHNIČKOM OBRAZOVANJU-teoretska osnova

Katja Šegula, profesorica tjelesnog odgoja
Srednja škola za ugostiteljstvo i turizam Maribor

Sažetak

Članak je napisan kao kratak sažetak smjernica za aerobnu vježbu u nastavi sportskog obrazovanja u fitnessu. Veća naglašenost je usmjerena na pripremu vježbe, ocjenu sposobnosti učenika, kao i opterećenje i intenzivnost vježbe uopće. U članku je riječ prvenstveno o teorijskim polazištima aerobne vježbe sa učenicima u fitnessu.

Ključne riječi: Fitness, učenici, aerobna vježba, fitness sprave, srčana frekvencija

1. Uvod

Aerobna vježba je vježba za srce i krvne žile, koja očuvava i poboljšava opću izdržljivost. Aerobna vježba je raznovrsna, i može da uključuje različite sportske aktivnosti; kao što su hodanje, trčanje, šetnja, planinarenje, biciklizam, alpsko skijanje, skijaško trčanje, daskanje na snegu, plivanje, košarku, nogomet.... Čak i umjerena i srednje intenzivna vježba za snagu može biti aerobna. Naš fitness je opremljen različitim spravama za aerobnu vježbu. Kod nas možemo birati između staza za trčanje, bicikala i vesala. Druge sprave, kao što je pokretna traka, i sprava koja stimulira pokrete ruku prilikom skijaškog trčanja, su ređe u slovenačkim fitness centrima. Svjetska zdravstvena organizacija navodi da je vježba aerobna kada se izvodi pri 3,0 - to je vježba koju izvodimo neprekidno (bez odmora), i na ljestvici napora od 0 do 10 (gdje je 0 mirovanje, a 10 najintenzivniji napor) ocijenili bi je od 5 do 6, s naglašavanjem da je to tjelesna aktivnost niskog intenziteta. Ona koju bi ocijenili sa 5 je čak preniskog intenziteta za poboljšanje aerobne sposobnosti. Vježbanje umjerenog intenziteta, koje bi na istoj ljestvici označili ocjenom 7, i vježbanje srednjeg intenziteta, koje bi ocijenili ocjenom 8, još uvijek su u granicama aerobnog napora. Aktivnost koju bi, primjerice, označili ocjenom 9 ili 10 je previše intenzivna da bi njome (bez odmora) mogli da razvijamo aerobnu izdržljivost[3].

2. Ciljevi vježbe

Učenice i učenici, općenito, rado idu u fitness centre. Usto su na časovima sportskog uzgoja motivirani za rad. Širi ciljevi vježbe su usmjereni prvenstveno na provođenje zdravog načina života, razvoja viših aerobnih sposobnosti, kao i osnovne snage, uz pomoć sprava u fitness vježbalištima.

2.1 Ocjena učenikove aerobne pripremljenosti

Uz subjektivnu ocjenu intenzivnosti možemo, između ostalog, intenzivnost utvrditi i preciznije. To ćemo najtočnije uraditi u laboratoriju, s mjerenjem količine kisika koju tijelo upotrijebi za vrijeme vježbe. Taj je pokazatelj izražen kao postotak maksimalne upotrebe kisika (% VO₂ max). Ova metoda se u najviše slučajeva primjenjuje u ispitivanjima u laboratorijskim uvjetima. Pri tome se najčešće vrši i mjerenje laktata iz ušne školjke. Ta metoda primjenjuje se kod vrhunskih sportista, za detaljnu ocjenu stanja aerobne sposobnosti. Na temelju te ocjene najčešće se priprema program treninga. Za ocjenu aerobne sposobnosti za vježbanje doma i u školi, u fitnessu ili u prirodi, primjenjuje se mjerenje otkucaja srca na vratnoj arteriji (Slika 1) ili na ručnom zglobu (Slika 2) u mirovanju. Mjerenje je najbolje napraviti ujutro (sjedeći ili ležeći), odmah nakon buđenja. Mjerimo tako, da napipamo puls i brojimo otkucaje srca 10 sekundi. Broj otkucaja množimo sa 6. Na taj način ocjenjujemo puls u minuti u mirovanju.

Slika 1: Mjerenje pulsa na vratnoj arteriji.

Slika 2: Mjerenje pulsa na ručnom zglobu.

2.2. Određivanje intenziteta vježbe

Općenito se za određivanje maksimalne brzine otkucaja srca prilikom napora još uvijek primjenjuje formula Haskell i Foxa, iz 1970. godine.

$$220 - \text{starost (godine)} = \text{SUm} \text{ (otk/min).}$$

Primjer određivanja maksimalne brzine otkucaja srca pri naporu za 18-godišnjeg muškarca: $220 - 18 = 202$ otk/min. Maksimalni otkucaji srca 18-godišnjeg muškarca su, dakle, 202 otkucaja u minuti.

Tabela 1:

Razina intenziteta napora s obzirom na udio maksimalne srčane frekvencije

Intenzitet napora	Udio (%) SU _{max}
Najveći	90–100 %
Visok	80–90 %
Srednji	70–80 %
Umjeren	60–70 %
Nizak	50–60 %

Legenda: % SU_{max} – udio od maksimalne srčane frekvencije u postotcima[1].

S poznavanjem maksimalne srčane frekvencije, po Škofu, prema Tabeli 1 određujemo razinu intenziteta napora prilikom aerobne vježbe. Vježba će biti aerobna dok se izvodi u stanju od 60 do 70% maksimalne srčane frekvencije. Primjer: umjereni napor za 18-godišnjeg muškarca je u granicama od 121 do 141 otkucaja srca u minuti; srednji napor pa od 141 do 161 otkucaja srca u minuti. [1] Sa stanovišta uravnoteženja tjelesne mase (npr. smanjivanje tjelesne mase, gubljenjem suvišnih masnoća) značajna je umjeren (kao i srednja) tjelesna aktivnost, u kojoj su u toku aerobni energetske procesi. Prema Ušaju prije svega je riječ o vježbanju, koje se izvodi pri srčanoj frekvenciji od 100 do 130 otkucaja u minuti. Općenito možemo reći da organizam, pri tom intenzitetu napora kao „gorivo“ koristi masnoće. Uvjet za to je da vježba traje neprekidno najmanje 45 minuta. Sa stanovišta jačanja kardiovaskularnog sustava i poboljšanja puferskog sustava značajan je i visoko intenzivan napor. Prema Ušaju riječ je o vježbi koja se izvodi pri srčanoj frekvenciji

od 130 do 160 otkucaja u minuti. Uvjet za to je da se vježba izvodi u različito dugim vremenskim razmacima; pri čemu se izmjenjuje umjereno i visoko intenzivni napor (npr. 30 minuta izmjena je 2 minutni srčani puls 120 otkucaja u minuti). [2] Suvremeni oblici aerobne vježbe danas uključuju upotrebu mjerača srčane frekvencije (npr. Suunto, Polar, Garmin...), pametnih narukvica (npr. Fitbit, Samsung, Nike...) kao i telefonskih aplikacija. Premda iskustva prilikom vježbanja za zdravlje pokazuju da su takvi mjerači upotrebljivi prije svega u prvom periodu vježbe, kada početnici upoznaju djelovanje vlastitog organizma i stječu osjećaj spoznavanja napora niskog, umjerenog, srednjeg i visokog intenziteta. Većina fitness sprava za aerobno vježbanje ima integrirane mjerače srčane frekvencije. To znači da podatak o trenutnoj frekvenciji srca tokom vježbe možemo odmah dobiti; potrebno je samo dohvatiti određeno mjesto na ručici ili upravljaču sprave. Prilikom aerobne vježbe u prirodi ili doma možemo izmjeriti trenutnu srčanu frekvenciju i na način opisan na Slici 1 i 2.

3. Metode rada

Metode za aerobnu vježbu baziraju na teoriji napora. Prema preporukama Svjetske zdravstvene organizacije tokom vježbe za zdravlje najprikladnije su metoda izdržljivosti i intervalna metoda.[3] *Metoda izdržljivosti* je dugotrajna vježba niskog intenziteta bez prekida. Najčešće se izvodi u umjerenom stanju (od 60 do 70 % maksimalne srčane frekvencije), a može, također u srednjem stanju (od 70 do 80 % maksimalne srčane frekvencije). Sa planskom aerobnom vježbom po metodi izdržljivosti poboljšava se prije svega najveći unos kisika u organizam. Načelno možemo reći da više kisika od onoga što je organizam sposoban da primi donosi i više energije za vježbu. To znači da će se mišići zamoriti kasnije. Vježba te vrste najčešće traje od 30 minuta do 2 sata. Prilikom vježbanja često važi pravilo da je vježba aerobna dok traje u tempu razgovora. Metoda izdržljivosti prikladna je za osobe čija je trenutna srčana frekvencija u mirovanju najmanje ispod prosjeka. Aerobno počinjemo da vježbamo postepeno, s obzirom na svoje sposobnosti. Ukoliko je naša aerobna sposobnost ispod prosjeka možda ćemo u početku hodati dnevno 20 minuta, nisko ili umjereno intenzivno. Sa postepenim povećavanjem trajanja i intenziteta postići ćemo da bez teškoća dva puta tjedno pješačimo na turama koje će trajati tri ili više sati. Važi pravilo, da je sa stajališta zdravlja važno očuvanje svojih sposobnosti. Primjer primjene metode izdržljivosti: muškarac starosti 50 godina, sa srčanom frekvencijom ispod prosjeka u mirovanju, koja iznosi 77 otkucaja u minuti, odlučio se da poboljša svoje zdravlje. Stoga će se, prema preporukama Svjetske zdravstvene organizacije, dnevno najmanje 30 minuta baviti nordijskim hodanjem pri umjerenom intenzitetu (od 102 do 119 otkucaja u minuti). Najmanje jednom tjedno također će mjeriti srčanu frekvenciju u mirovanju i pratiti svoj napredak. [3] *Intervalna metoda* je mijenjanje vježbe visokog (od 80 do 90 % maksimalne srčane frekvencije) i niskog (od 50 do 60 % maksimalne srčane frekvencije) intenziteta. Pri izvođenju ove metode primjenjujemo različiti broj ponavljanja, to jest intervala (najčešće od 6 do 10). Ova metoda organizmu poboljšava prije svega najveće preuzimanje kisika i toleranciju na laktat (očuvanje intenziteta napora, unatoč visokoj koncentraciji stupnja laktata u krvi). Pri izvođenju vježbe visokim i najvišim intenzitetom u energetske procesima koji priskrbuju mišićima energiju stvara se laktat. Ovaj se metabolički produkt trajanjem vježbe nagomilava u krvi. Njegove koncentracije su pri svakom ponavljanju (intervalu) vježbe visokog intenziteta sve veće; što s vremenom zakoči preuzimanje kisika za trošenje energije. Tu pojavu u tijelu osjećamo kao umor.

Trajanje i intenzitet vježbe razlikuju se s obzirom na specifičnost ličnog cilja. Uvjet za uspješnu primjenu te metode u praksi je da interval vježbe visokog intenziteta ne premaši 90 % maksimalne srčane frekvencije, a da interval vježbe niskog intenziteta traje do smirivanja srčane frekvencije na najmanje 120 otkucaja u minuti. S gledišta vježbe za zdravlje intervalna metoda je primjerena za osobe čija je trenutačna srčana frekvencija u mirovanju najmanje prosječna. Iz ovoga zaključujemo da je osoba već u odgovarajućoj fizičkoj spremnosti. Primjer primjene intervalne metode: muškarac star 50 godina čija srčana frekvencija je u mirovanju prosječna, 72 otkucaja u minuti, odlučio je da za poboljšanje svog zdravlja dopuni izvođenje nordijskog hodanja, koje prakticira 50 minuta tjedno umjerenim intenzitetom (od 102 do 119 otkucaja u minuti), sa izvođenjem intervala nordijskog hodanja srednjim intenzitetom (od 120 do 136 otkucaja u minuti). Zato dva puta u tjednu dodatno izvodi nordijsko hodanje, pri čemu izmjenjuje 2 minutne intervale nordijskog hodanja umjerenog i srednjeg intenziteta. On će također najmanje tri puta tjedno mjeriti srčanu frekvenciju u mirovanju, i pratiti svoje napredovanje. Ukoliko srčana frekvencija bude određenog dana neuobičajeno visoka tog dana neće izvoditi aerobne vježbe po intervalnoj metodi.

3.1 Preporučljivo tjedno opterećenje

Sukladno smjernicama za vježbe za zdravlje Svjetske zdravstvene organizacije za odrasle stare od 18 do 64 godine (također one sa kronično nezaraznim bolestima, koje ne utječu na mobilnost; npr. hipertenzija ili dijabetes) je preporučljivo za očuvanje zdravlja da tjedno aerobno vježbaju umjereno najmanje 150 minuta ili 75 minuta srednje intenzivno. Za poboljšanje zdravlja moramo tjedno vježbati umjereno 300 minuta ili srednje intenzivno bar 150 minuta.[3] Istraživanja pokazuju da su osobe koje tjedno umjereno izvode aerobne vježbe najmanje 150 minuta zdravije i izložene manjem riziku od kardiovaskularnih bolesti, infarkta i povišenog krvnog tlaka. Pozitivni efekti se očituju također kod drugih bolesti i stanja oboljelosti, kao što su depresija, metabolički sindrom (također zvani i sindrom X), rak dojke i debelog crijeva, smanjena gustoća koštanog tkiva, pretjerana tjelesna težina. [3] Općenito možemo sažeti, da odrasli koji tjedno izvode najmanje 150 minuta umjerenu aerobnu vježbu (u usporedbi sa neaktivnima) imaju bolje zdravlje srca i krvnih žila, i u boljoj su tjelesnoj i psihičkoj kondiciji.

4. Zaključak

U članku sam razmatrala pristup aerobnoj vježbi u fitness vježbaonicama. Smatram da uz pravilan pristup, koji se zasniva na poznavanju djelovanja tijela, prvenstveno otkucaja srca, možemo ovu vježbu da približimo učenicima. Učenici uglavnom imaju dosta velike teškoće sa motiviranošću za sport. S pravim pristupom i praćenjem otkucaja srca vježbu ćemo im učiniti zanimljivijom. Uz stalnu aerobnu vježbu možemo vrlo brzo da dokažemo njihovo napredovanje, što ih motivira. U osnovi naš je zadatak da ih naučimo aktivnom provođenju slobodnog vremena za budućnost.

5. Literatura

- [1.] Škof, B. (2007). Šport po meri otrok in mladostnikov. Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za kineziologijo.
- [2.] Ušaj, A. (2011). Temelji Športne vadbe. Ljubljana: Fakulteta za šport.
- [3.] WHO (2010). Global recommendations on physical activity for health. Dobijeno sa https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/44399/9789241599979_eng.pdf;jsessionid=4C75CBCA624C7E0CCDEF7C1F869B1782?sequence=1

Stručni rad

VJEŽBANJE U FITNESSU S NAMJEROM POTICANJA ZDRAVOG ŽIVOTNOG STILA UČENIKA U SREDNJEM STRUKOVNOM I TEHNIČKOM OBRAZOVANJU

Katja Šegula, profesorica tjelesnog odgoja
Srednja škola za ugostiteljstvo i turizam Maribor

Sažetak

Članak je napisan kao sažetak smjernica za vježbe i upotrebu sprava u fitness vježbaonicama, za promoviranje zdravog životnog stila u nastavi tjelesnog odgoja u fitnessu. Poseban akcent je usmjeren na opis sprava i njihovu upotrebu. U ovom se članku objašnjavaju kako teorijska tako i praktična ishodišta vježbe u fitnessu, koja utječe na zdrav životni stil učenika.

Ključne riječi: Fitness, učenici, zdrav životni stil, fitness sprave

1. Uvod

Životni stil je karakterističan način života pojedinca, a oblikuje ga grupa izrazitih ponašanja, koja se pojavljuju u određenom vremenskom periodu. Formira se pod utjecajem iskustva i životnih prilika. Na njega utječu ponašanje roditelja i prilike u užim porodičnim odnosima, obrazovanje, zdravstvena zaštita i drugi socijalni faktori, kao i faktori životne sredine. [2] U literaturi najčešće nailazimo na podjelu životnog stila na zdrav i nezdrav, to jest onaj koji šteti zdravlju. Turk cjelovito i jednostavno ovako opisuje zdrav životni stil: „Zdrav životni stil isključuje štetne navike, npr. pušenje i prekomjerno uživanje hrane, posebice one koja nema odgovarajuće sastojke. Zdrav životni stil također usmjerava ka tjelesnoj aktivnosti, hodanju, trčanju, planinarenju, vožnji bicikla, plivanju, skijaškom trčanju, itd. Ljude nauči da koriste stepenište umjesto lifta, noge i bicikl umjesto automobila, i podstiče ih ka spoznavanju užitka večernjeg umora. Kada se tako živi potreba za pušenjem je manja, unutrašnje napetosti i stresovi su rjeđa pojava. Nakon lijepog izleta, završenog u znoju vlastitog lica, u znatnoj će se mjeri raspliniti također pretjerana zabrinutost kako ostvariti previsoko zacrtane ciljeve. U zdrav životni stil spada i briga o odgovarajućoj tjelesnoj težini. Zdrav životni stil koji je stvoren tokom mladosti i kasnije nadograđivan može i u poznim godinama da očuva svježinu tijela i duha.“ [5] Zdrav životni stil se najčešće povezuje sa tjelesnom komponentom. Ona obuhvata sve, počevši od zdravih navika ishrane, izbjegavanje alkoholnih pića, duhana i ostalih opijata, do prikladne tjelesne djelatnosti i očuvanja odgovarajuće tjelesne težine. [2] Svjetska zdravstvena organizacija opredjeljuje tjelesnu djelatnost kao bilokakvo tjelesno kretanje, koje ostvaruju skeletni mišići, i čija posljedica je potrošnja energije. [6] Pod pojmom tjelesna aktivnost tako obuhvaćamo širi spektar čovjekovih aktivnosti. Osim sportskih obuhvaćamo još mnogo drugih aktivnosti, koje ne možemo nazvati sportskim. [4] Sportska rekreacija je tako jedan od pojava oblika sporta, koji znači bavljenje sportom u slobodnom vremenu, radi njegovog osmišljavanja, druženja, opuštanja i zabave, kao i očuvanja psihičke ravnoteže, vitalnosti i zdravlja. [1] Pori i drugi navode da »je bistvo sportske rekreacije u kretanju. Suština je u veselju, sreći i zadovoljstvu, koje kretanje donosi. Bistvo je u zadovoljstvu samim sobom, bilo da je rezultat zadovoljstvo, bolja tjelesna pripremljenost, dobro raspoloženje, bolja samouvjerenost... Ili samo skladno razvijeno tijelo i ljepši vanjski izgled. Bistvo je, dakle, u pozitivnim efektima kretanja na čovjeka kao cjelinu. [3]

2. Ciljevi vježbe

Ciljevi nastave tjelesnog odgoja u fitnessu su osposobiti učenike za pravilnu upotrebu fitness trenažera i pomagala (elastične trake, trake za vježbanje, lopte, klizači, palice, kolijevke, ručke, okrugle uteži sa ručkom...), kao zamjenu za upotrebu klasičnih fitness trenažera; a da pritom stječu također osnovna znanja o djelovanju organizma pri tjelesnom naporu i primjeni različitih metoda za razvoj snage, izdržljivosti i gibljivosti.

3. Metode rada

Sportski pedagozi smo u velikoj mjeri ograničeni izborom pomagala i sprava za rad u vježbaonicama. Donekle je lakše kada je rad moguć u fitness vježbaonicama, jer su te vježbaonice dosta dobro opremljene. Kada je riječ o izvođenju vježbe s namjerom poboljšanja životnog stila učenika za njihovu su motiviranost neophodne pojedine sprave. Prije početka izvođenja vježbe izvršimo analizu početnog stanja, a nakon nekoliko sati vježbe ponovno izvršimo analizu konačnog stanja. Analiza stanja uključuje mjerenje opsega, kao i izvođenje odabranih fitness testova gibljivosti, izdržljivosti u snazi i opće izdržljivosti. Vježba je učinkovita ukoliko je usmjereno izvodimo bar 6 tjedana uzastopce, i to 1x tjedno približno 60-70 minuta. Učenici će u nastavi naučiti pravilno koristiti sprave i pomagala. Pomoću sprava za razvoj aerobnih sposobnosti (bicikl, traka za trčanje....) učenici se zagriju i rastegnu mišiće gimnastičkim vježbama, koje su im poznate još iz nastave tjelesne i zdravstvene kulture u vježbaonicama. Zagrijavanje traje približno 15 minuta. Glavni dio vježbe traje 45-55 minuta. Nakon 6 tjedana izvođenja vježbe slijedi ponovna analiza stanja opsega i izabranih fitness testova gibljivosti, izdržljivosti u snazi i opće izdržljivosti. U našem primjeru, kada je riječ o fitness vježbaonici koristimo sprave koje se jednostavno upotrebljavaju.

3.1. Sprave, pomagala i njihova upotreba

Slika 1: Traka za trčanje

Najjednostavnije su za upotrebu. Na njima možemo da hodamo ili trčimo. Obrazac kretanja vježbe je jednostavan. Brzinu i nagib (uzlaznu/silaznu) trčanja ili hodanja programiramo vrlo jednostavno, na elektronskom zaslonu. Na njemu možemo da mijenjamo i trajanje vježbe, srčanu frekvenciju, potrošnju energije tokom napora. Možemo da puštamo svoje najomiljenije filmove, gledamo TV emisije, ili pretražujemo internet. Pod ekranom ili na ručkama je mjerac otkucaja srca, sa kojim možemo svakog trena da izmjerimo srčanu frekvenciju. Većina sprava ima prekidač za zaustavljanje u slučaju nužde, a na obje strane ručku koju možemo da držimo ili se uhvatimo za nju (npr. ukoliko izgubimo ravnotežu). Trake za trčanje su posebice prikladne za početnike, zapravo za sve koji su u slabijoj aerobnoj pripremljenosti; jer na njima mogu hodati kao da „šetaju“ u prirodi. Sve trake za trčanje imaju i unaprijed pripremljene programe vježbe po izdržljivosti, intervalnim i drugim metodama. Trake za trčanje zimi upotrebljavaju i vrhunski trkači, koji zbog hladnog zraka ne mogu vježbati na otvorenom.

Eliptični trenažeri-orbitrek

Slika 2: Eliptični trenažer-orbitrek

S gledišta uzorka kretanja su nešto zahtjevnije. Na početku neki imaju pojedine teškoće sa koordiniranjem pokreta i ravnoteže. Na njima možemo da hodamo, trčimo, simuliramo kretanje hodanja po stepeništu i skijaško trčanje. Za razliku od trake za trčanje na ovim spravama su dodatno aktivne i ruke. Posebno su prikladne za sve koji bi željeli da smanje silu što djeluje na njihove zglobove. Zato se upotrebljavaju i u procesima rehabilitacije poslije ozljeda. Zbog aktivne uključenosti ruku na njima je potrošnja energije, kod jednakog intenziteta vježbe, donekle veća nego na trakama za trčanje. Slično kao trake za trčanje imaju elektronski zaslon, sa svim osnovnim i dodatnim mogućnostima upotrebe. Imaju također unaprijed pripremljene programe vježbe po izdržljivosti, intervalnim i drugim metodama. Intenzivnost, to jest zahtjevnost, vježbe se najčešće vrlo jednostavno programira, sa dvije tipke. Eliptične sprave su izrazito upotrebljive za dinamično zagrijavanje kod vježbe snage; posebice kada želimo razvijati snagu mišića prednje strane gornjeg dijela tijela i ruku. Primjerene su također za završni dio jedinice vježbe, kada želimo da podstaknemo regeneraciju tih mišića.

Slika 3: Sobni bicikl

U fitness centrima je često više vrsta bicikala (Slika 5), koji se razlikuju prvenstveno po tome kakav je položaj tijela prilikom vožnje bicikla. Uspravni položaj je sličan vožnji cestovnog bicikla, ležeći (ili potrbušni) je sličan vožnji cestovnog ili planinskog bicikla. Većina tih bicikala koja stvaraju otpor, čime se podešava težina okretanja pedala, upotrebljava elektromagnetne indukcije. Podešavanjem veće težine okretanja pedala magnet usporava okretanje zamašnjaka. To osjećamo kao teže okretanje pedala. Prijenos je direktan, zato

vožnja na njima stvara skoro potpuni osjećaj vožnje na pravim biciklima. Možemo ih voziti i u stojećem položaju, i zato omogućavaju, među ostalim, simulaciju vožnje uzbrdo, sa mijenjanjem ritma i prenošenja težine na lijevu i desnu nogu. Sjedalo, koje je podesivo po visini i udaljenosti od upravljača, kao i podesiva visina upravljača, omogućavaju vrlo precizna podešavanja bicikla prema tjelesnim karakteristikama pojedinca. Obrazac kretanja kroz vježbu je jednostavan. Eliptične sprave imaju elektronski zaslon, sa svim osnovnim dodatnim mogućnostima upotrebe; slično trakama za trčanje. Bicikli su vrlo praktični i za dinamično zagrijavanje prilikom vježbe snage nogu. Ali isto tako su upotrebljivi u zaključnom dijelu jedinice vježbe, kada želimo podstaknuti regeneraciju tih mišića.

Slika 4: Sprava za veslanje-ergometar

Mjere količinu obavljenog rada tijekom napora. Podešene su za mjerenje količine energije, koju veslač utroši za vrijeme veslanja. Idealne su za sve koji prilikom vježbe žele ujedno da uključe sve veće mišiće tijela. Obrazac kretanja kroz vježbu je donekle zahtjevniji. Pojedini početnici imaju u početku teškoće sa koordiniranjem pokreta, jer moraju uskladiti kretanje ruku i nogu. To su najsvestranije sprave za aerobnu vježbu, i omogućavaju postizanje različitih ličnih ciljeva (vježbu snage mišića cijelog tijela, kao i razvijanje aerobnih i anaerobnih sposobnosti...). Prikladne su i za starije, jer je prilikom pravilne vježbe na ovim spravama donekle rasterećen bubrežni dio kralježnice. Sprave za veslanje zimi koriste i vrhunski veslači, za dinamično zagrijavanje ili čak i za trening; kada zbog hladnog zraka ne mogu vježbati na otvorenom. Ove sprave vrlo su korisne i za dinamično zagrijavanje tijekom izvođenja vježbi snage, jer uključuju praktično sve mišićne grupe. Korisne su također u zaključnom djelu jedinice vježbe, kada želimo da ubrzamo regeneraciju tih mišića.

Slika 5: Višenamjenska fitness sprava

Namijenjene su za izvođenje vježbi različitih vrsta snage. Vrlo su korisne, jer učenicima omogućavaju da pomoću jedne sprave ciljano vježbaju za više mišićnih grupa. Na jednoj spravi može se izvoditi vježba za snagu ruku, pri čemu se može razvijati snaga fleksora i ekstenzora ruke, snaga mišića ramenog obruča, prsnih mišića, kao i snaga gornjeg dijela leđa. Na drugoj strani sprave vježba se snaga nogu, pri čemu je moguće razvijati fleksore i

ekstenzore zgloba koljena. Vježbe imaju jednostavnu tehniku izvođenja i jednostavan način programiranja željene opterećenosti. Višenamjenska fitness sprava ima jedan nedostatak. Na njoj vježbu može da izvodi samo jedan učenik, zato se te sprave većinom nalaze u školskim fitnessima, wellness centrima i hotelskim objektima. Za potrebe sportskog odgoja nastojimo da pronađemo fitness vježbaonicu, gdje su sprave za izvođenje vježbi kao pojedinačni trenažeri, a ne kao cjelovita ponuda.

Slika 6: Kolijevka

Upotrebljavamo ih za izvođenje vježbi sa kojima razvijamo opću tjelesnu spremnost i kondiciju.

Slika 7: Uteži i ručka

Veoma su prikladni za razvoj mišića ruku i trupa. Slobodni uteži, odgovarajuće težine, dodajemo jednostavnim vježbama za snagu ruku i trupa, koje u većini slučajeva u početku izvodimo bez dodatnih uteži, da učenici savladaju pravilnu tehniku izvođenja.

3.2. Opterećenja i intenzitet

Na prvoj jedinici vježbe sa učenicima analiziramo, odnosno testiramo, pomoću pretklona sjedeći, njihove početne sposobnosti za pokretljivost, i na pojedinim spravama napravimo test maksimalne snage. Maksimalnu srčanu frekvenciju određujemo metodom za određivanje maksimalne srčane frekvencije u naporu, pri čemu se još uvijek upotrebljava formula Haskella i Foxa iz 1970. godine.

$220 - \text{starost (godine)} = \text{SUMax (otkucaja/min)}$

Primjer određivanja maksimalne srčane frekvencije u naporu za 18-godišnjeg muškarca: $220 - 18 = 202$ otk./min. Dakle, maksimalna srčana frekvencija 18-godišnjeg muškarca je 202 otkucaja u minuti. Intenzitet i opterećenje određujemo između 50% - 60% njihovih maksimalnih sposobnosti na spravi. U vježbama sa pomagalicama (kolijevka) intenzitet određujemo na temelju subjektivne ocjene (mogućnost razgovora tijekom izvođenja vježbe)

i mjerenjem srčane frekvencije uz pomoć aplikacije na telefonu. Jedinica vježbe u našoj školi traje oko 70 minuta. Vježba se istovremeno izvodi na svim spravama i sa pomagalima; tako što učenici izvode vremenski određena ponavljanja. Vježbaju 30 sekundi, a zatim odmaraju 60 sekundi. U tih 60 sekundi pripremaju spravu primjereno svojim sposobnostima. Kružni trening izvedemo sa četiri do pet ponavljanja na svakoj stanici. Kružni trening uključuje i vježbu uz pomoć kolijevke i slobodnih uteži. U slučaju većeg broja učenika u grupi možemo dodati stanicu sa koordinacijskom ljestvom, elastikom za vježbanje ili velikom loptom.

3.3. Primjer programa vježbe

PRIPREMNI DIO

Pripremni dio jedinice vježbe razdijelimo na dva dijela: opće zagrijavanje i specifično zagrijavanje. Opće zagrijavanje sastoji se od aerobnih aktivnosti (brzo hodanje, trčanje, vožnja bicikla, orbitek...). Specifično zagrijavanje sadrži sklop dinamičnih gimnastičkih vježbi po topološkom principu - započinjemo sa dinamičnim vježbama istezanja za ruke i rameni pojas, slijede vježbe za jačanje trupa, i na kraju vježbe za noge.

GLAVNI DIO

Glavni dio vježbe čine vježbe za jačanje cijelog tijela. Za teret koristimo uteži, fitness sprave, vlastitu tjelesnu masu, a po potrebi i različita pomagala (kolijevka...).

Vrijeme trajanja vježbe, vrijeme odmora između vježbi, broj serija i dužina odmora između serija jednaki su tijekom cijelog programa.

U prvoj jedinici vježbe vršimo testiranje na spravama, a sa pomagalima ćemo utvrditi razinu intenziteta, zavisno od toga kako se učenik osjeća i kakva mu je srčana frekvencija.

U drugoj jedinici vježbu izvodimo 40 sekundi, potom slijedi 60 sekundi za promjenu mjesta i mjerenje srčane frekvencije; jer je to potrebno da se utvrdi optimalna intenzivnost. Izvedemo 3–4 serije, a između serija slijede 2 minute odmora.

U trećoj, četvrtoj, petoj i šestoj jedinici vježbe izvedemo trening po uzoru na drugu jedinicu vježbe.

4. Zaključak

Kroz vježbu u fitnessu sa učenicima utvrđujemo da je njihova motivacija za vježbu veća ukoliko upotrebjavamo trenažere i vježbu nadograđujemo kolijevkama, loptama, elastičnim trakama. Utvrdila sam također da samo nekoliko puta ponovljena vježba poboljšava životni stil učenika. Pozitivan učenik utječe na smanjivanje opsega tijela u predjelu trbuha i kukova. Također su se popravili rezultati fitness testova s kojima sam mjerila agilnost snage i opću izdržljivost. Mišljenja sam da na takav način mogu utjecati na njihovu veću osviještenost za zdrav životni stil.

5.Literatura

- [1.]Kristan, S. (2012). Športni terminološki slovar: delovni izvod za širšo strokovno razpravo. Ljubljana: Fakulteta za šport. (Sportski terminološki rječnik: radni izvadak za širu strokovnu raspravu).
- [2.]Antuničević, T. (2016). Vpliv visokointenzivnega 6-tedenskega programa vadbe na izboljšanje življenjskega sloga. Diplomsko delo, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport. (Utjecaj visokointenzivnog 6-tjednog programa vježbe na poboljšanje životnog stila. Diplomski rad,....).
- [3.]Pori, M., Pori, P., Pistotnik, B., Dolenc, A., Tomažin, K., Štirn, I. in Majerič, M. (2013). Športna rekreacija. Ljubljana: Športna unija Slovenije.
- [4.]Škof, B., Tomori, M. in Stergar, E. (2010). Spravimo se v gibanje – za zdravje in srečo gre: kako do boljše telesne zmogljivosti slovenske mladine? Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za šport. (Pokrenimo se-radi se o zdravlju i sreći: kako do bolje tjelesne sposobnosti slovenačke mladeži?).
- [5.]Turk, J.(1998). Življenjski slog. V J. Turk (Ur.), V mladosti misli na starost (str. 27-28). Ljubljana: Društvo za zdravje srca in ožilja Slovenije. (Životni stil. U mladosti misli na starost).
- [6.]World Health Organization. (2016) Physical activity. Dobiveno na: <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs385/en/>

Stručni rad

OD SLOVA DO RIJEČI I REČENICA

Silvija Permoser
OŠ Raka

Sažetak

Opismenjavanje može biti vrlo stresno za sve sudionike, kako učenike, tako i njihove roditelje te učitelje. Didaktičke igre predstavljaju dokazan i učinkovit pristup. Obuhvaćaju kretanje i igru koja je učenicima bliska, a posljedično pružaju unutarnju motivaciju, tako da učenici žele znati više. Učitelji moraju promijeniti pristup podučavanju i pripremiti više didaktičkog materijala. Na ovaj način doprinijet će napretku učenika u učenju i drugim područjima. Zahvaljujući didaktičkim igrama koje učenici izvode u paru ili skupini razvijaju se međuvršnjačka suradnja, znatiželja i strpljenje.

Ključne riječi: prvi razred, didaktička igra, opismenjavanje, pisanje

1.Uvod

Provedba opismenjavanja u 1. razredu može biti vrlo stresan proces za učitelje, roditelje i njihovu djecu. No, mora li to zaista biti tako? Opismenjavanje predstavlja sklop četiriju komunikacijskih vještina: slušanja, govorenja, čitanja i pisanja. Pečjakova [1, str. 7] navodi da je opismenjavanje »učenje čitanja i pisanja, u sklopu kojeg učenik upoznaje slova i njima pripadajuće glasove te ih povezuje u riječi«. Proces opismenjavanja počinje već u vrtiću i nastavlja se polaskom djece u školu. Dakle, odgojitelji i učitelji su ti koji svojim pristupom podučavanju olakšavaju ili otežavaju učenicima usvajanje spomenutih vještina. Učenje čitanja i pisanja može se, kao i prilikom usvajanja vještina predopismenjavanja, približiti učenicima kroz prikladne pristupe i aktivnosti kako se ne bi pretvorilo u suhoparno uvježbavanje. U ovom članku usmjerit ću se na aktivnosti kroz koje učenici upoznaju slova i povezuju ih s pripadajućim glasovima, najprije uz vođenje i pomoć, te kasnije samostalno zapisuju riječi i rečenice.

2.OD SLOVA DO RIJEČI I REČENICA

2.1.KRETANJE, DJEČJA IGRA I UČENJE

Pri polasku u 1. razred gotovo se svi učenici znaju potpisati i napisati nekoliko riječi, prvenstveno njima bliskih riječi, kao što su mama i tata. Sve to nauče zahvaljujući vlastitoj želji za znanjem. Ispravno je da tu njihovu želju potičemo i pripremamo im prikladne aktivnosti kako bismo spriječili pojavu nepremostivih prepreka u procesu opismenjavanja. Dakle, kako treba početi s provedbom ovog procesa? Cilj opismenjavanja je da učenici automatiziraju tehniku čitanja i samostalno zapisuju riječi i rečenice, odnosno da nauče te znaju napisati riječi i rečenice koje izgovore. Prilikom pripreme aktivnosti moramo imati na umu da u razredu imamo petogodišnjake i šestogodišnjake. Kretanje i igra predstavljaju aktivnosti koje bismo mogli istaknuti kao vrlo bitne za ovu populaciju. Kretanje, prema Bregantovoj [4], poboljšava našu tjelesnu kondiciju i blagotvorno djeluje na naše mentalne sposobnosti. Dječja igra je prirodna aktivnost djece koja proizlazi iz njih samih. Tijekom igre djeca imaju unutarnju motivaciju i biraju igru na temelju vlastitih želja. U nastavu možemo uključiti didaktičku igru. Ovo je igra kojom se postižu određeni ciljevi i rješava zadatak, ali tako da učitelj određuje odnosno bira pravila i sadržaj. Didaktička igra organizirana je na način da potiče aktivnosti koje učenicima pomažu u razvoju različitih sposobnosti, vještina i učenja. Tijekom izvedbe didaktičke igre učenici obično nisu svjesni postavljenih ciljeva [2, str. 21].

»Na temelju razvojnih karakteristika petogodišnjaka i šestogodišnjaka te njihovih osnovnih potreba i razlika u razvoju i znanju, postavila sam cilj da nastojim opismenjavanje u prvom razredu što više prilagoditi potrebama djece. Budući da su kretanje i igra, aktivnosti koje su najbliže djeci, stavila sam didaktičke igre, kretanje i postupnost u prvi plan razvoja vještina i opismenjavanja prije pismenosti.« [3, str. 4]

2.2.PRIMJERI IZ PRAKSE

Čitanje i pisanje predstavljaju dva povezana, gotovo neodvojiva procesa u sklopu opismenjavanja. Međutim, u ovom ću se članku usredotočiti na aktivnosti koje su usmjerene na čitanje. Prilikom učenja pisanja vrlo je važno da učenici prepoznaju glasove i da ih znaju prebrojati te povezati s odgovarajućim slovima, a zatim i zapisati riječi. Nakon toga usvojeno znanje nadograđujemo zapisivanjem rečenica i uvažavanjem završnog interpunkcijskog znaka. U nastavku ću predstaviti neke od aktivnosti kojima možemo razvijati navedene vještine. »Djeca su na ovaj način aktivna, ali istovremeno zaboravljaju da su u procesu učenja. Na taj način prilagođavamo se razvojnim karakteristikama prvašića, njihovim individualnim karakteristikama, kao i potrebi kretanja i igre.« [3, str. 4] Nesvjesno i sasvim spontano, djeca uče surađivati, grade prijateljstva i pružaju pomoć jedni drugima.

TKO IMA SLOVO A?

Ovo je dječja kartaška igra koja uključuje sva slova abecede. Svaka karta sadrži rečenicu JA IMAM, npr. A i nacrtanu sličicu koja počinje spomenutim glasom, te pitanje TKO IMA, npr. Z? Na jednoj od karti označeno je slovo Z sa sličicom koja počinje glasom/slovom Z i pitanjem TKO IMA...? Posljednja karta nadovezuje se na prvu korištenu kartu. Time igra završava.

Slika 1: Izvedba igre Tko ima A?

Slika 2: Sastavljanje Puzzle abecede

PUZZLE ABECEDA

Učenici pred sobom imaju dijelove slagalice sa svim slovima abecede i po tri sličice koje počinju prvim glasom određene riječi. Sastavljaju ih tako da se na svako slovo prikaže 3 odgovarajuće sličice. Dobivaju 25 kvadrata - po jedan za svako slovo.

SASTAVI RIJEČI KORISTEĆI PRILOŽENU SLIKU

Pripremimo sliku predmeta i ispod nje njegov naziv. Izrežemo sliku na onoliko dijelova koliko riječ sadrži slova. Učenici sastavljaju riječi. Neki učenici sastavljaju ih na temelju slike, a oni sposobniji čak i čitaju riječi.

Slika 3: Sastavljanje riječi uporabom dijelova slike

Slika 4: Rad uz uporabu slagalice

SLAGALICA

Učenicima je na raspolaganju slagalice (sličica i slovo) uz pomoć koje mogu sastavljati riječi i rečenice. Riječi mogu postavljati pojedinačno odnosno samostalno ili u paru. Obično učenici najprije zapišu riječi koje su im bliske (tata, mama, baka, maca, psić itd.).

SASTAVI RIJEČ

Učenici imaju slike na predlošcima, a ispod svake slike nalazi se onoliko mjesta koliko riječ sadrži glasova. U ovom zadatku „zapisuju” riječi koristeći ograničeni broj slova. Osim navedenog broja slova u riječi, u igri se uvažavaju ona slova koja učenicima trebaju za "zapisivanje" riječi. Tijekom zapisivanja odnosno postavljanja svih riječi učenik zapravo iskoristi sva priložena slova.

Slika 5: Sastavljanje riječi

KOJI JE ZAPIS ISPRAVAN?

Učenici dobivaju kartice sa sličicama i različitim zapisima koji se odnose na navedene sličice. Među odabranim zapisima moraju odabrati onaj koji je ispravan.

Slika 6: Koji je zapis ispravan?

SASTAVIMO REČENICE

Koristeći samo ona slova koja smo već obradili, pripremam rečenice za učenike, a zatim ih režem na pojedinačne riječi. Učenici izvlače riječi, a zatim ih u skupinama (prema boji rečenice) čitaju i slažu u rečenice. Svaka skupina pričvršćuje svoju rečenicu na ploču. Zatim zajedno čitamo rečenice te utvrđujemo jesu li pravilno sastavljene i po potrebi ih ispravljamo.

Slika 7: Sastavljanje riječi u paru ili skupini

Slika 7: Vođeni pregled sastavljenih rečenica

Slika 8: Konačno postavljanje

Predstavila sam samo nekoliko didaktičkih igara kojima učenike potičem na povezivanje glasova i slova, a time i na učenje čitanja i pisanja. Mojim se učenicima sviđaju predstavljene aktivnosti. Rado posežu za njima i nerijetko ih biraju čak i tijekom slobodne igre. Kod učenika su potaknule unutarnju motivaciju i želju za znanjem. Na temelju međuvršnjačke pomoći, učenici su napredovali i postigli više nego što bi mogli postići tijekom frontalnog oblika učenja čitanja i pisanja.

3. Zaključak

Učenje koje kao proces uključuje kretanje i igru potaknut će interes učenika za usvajanjem novih znanja. Ovakav pristup nastavi zahtijeva od učitelja kreativnost, pripremu didaktičkog materijala, bolju organizaciju i pristup nastavi itd. Zahvaljujući učenju kroz igru, učenici postaju opušteniji, znatizelniji i unutarnje motiviraniji za rad. Osim napretka na polju opismenjavanja, primijetila sam i kvalitetniju međuvršnjačku suradnju te izraženu želju za istraživanjem i veću dozu strpljenja među svojim učenicima.

4. Literatura

- [1] Pečjak, S. (1999). Ali slišiš - ali vidiš?, Priročnik z vajami za razvoj metajezikovnega zavedanja. Ljubljana: Izolit.
 - [2] Pečjak, S. (2009). Z igro razvijamo komunikacijske sposobnosti učencev. 3. dopolnjena in razširjena izdaja, 1. natis. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
 - [3] Permoser, S. (2021). Razvijanje predvještina pisanja kroz kretanje i igru. [online]. Dostopno na: <https://hrcak.srce.hr/263191> [datum dostopa 26. 11. 2022].
 - [4] Ratej, M. (2018). Dr. Tina Bregant, spe. pediatrije, spec. FRM. VAL 202 zManost Dostopno na: <https://val202.rtvsl.si/2018/10/dr-tina-bregant/> [datum posjeta stranice: 26. 11. 2022]
- Izvori fotografija: osobni arhiv

Stručni rad

OSVAJANJE ČITATELJSKE ZNAČKE U OSNOVNOJ ŠKOLI RAKA

Silvija Permoser
OŠ Raka

Sažetak

Provedba Čitateljske značke započela je u Osnovnoj školi Prevalje, a zatim se proširila diljem Slovenije. Posljednjih godina učiteljice i učitelji primjećuju da interes za čitanje opada. Škole se suočavaju s izazovom traženja načina motiviranja učenika za ovu aktivnost. U Osnovnoj školi Raka to nastojimo postići primjenom različitih pristupa. Vrlo učinkovitima pokazali su se plakati sa zabilježenim brojem pročitanih knjiga, odabir literature prema tehnici čitanja i čitateljskom interesu učenika, iznenađenja za čitatelje itd. Međutim, veliki dio motivacije povezan je s pristupom mentora, odnosno učiteljica i učitelja.

Ključne riječi: čitateljska značka, motivacija, knjiga

1.Uvod

Čitateljska značka - nužno zlo ili užitek? Odgovor na ovo pitanje, sasvim sigurno, ovisi o učeniku i njegovom iskustvu. Pozitivna iskustva uvijek su dobrodošla. Pri tome učitelj i njegov pristup predstavljaju vrlo bitne čimbenike. Ako se pri odabiru gradiva za čitanje prilagodimo uzrastu učenika, njegovim čitateljskim interesima i tehnici čitanja, sigurno ćemo odabrati pravi put za postizanje cilja. Čitateljska značka predstavlja aktivnost koja je prisutna u svakoj osnovnoj školi. Provodi ju Društvo Čitateljska značka u suradnji s Udrugom prijatelja mladih Slovenije. Ovom provedbom Čitateljske značke učitelji žele potaknuti učenike na čitanje. »Glavni cilj provedbe Čitateljske značke je poticanje čitatelja na cjeloživotno čitanje iz zadovoljstva.« [1, str. 1]

2.ČITATELJSKA ZNAČKA

2.1.POVIJEST ČITATELJSKE ZNAČKE

U opisu pokreta Čitateljska značka [1, str. 1, 2] nalazimo podatak da je provedba Čitateljske značke započela u školskoj 1960./1961. godini. Osnovali su je Stanko Kotnik i Leopold Suhodolčan u Osnovnoj školi Prevalje. Prva dodjela, tada nazvane Prežihove značke, održana je 22. svibnja 1961. godine. U nazočnosti književnika Franceta Bevka značku je osvojilo 119 čitatelja. Nakon provedbe Prežihove značke slijedile su i druge, jer se poticanje čitanja proširilo diljem Slovenije. Početkom sedamdesetih godina prošloga stoljeća ova gibanja međusobno se povezuju te tako nastaje Udruga čitateljskih znački Slovenije. Od 2002. godine pokret Čitateljska značka vodi Društvo Čitateljska značka Slovenije. Provedba ove aktivnosti svake godine počinje 17. rujna, na Dan zlatnih knjiga i dan rođenja i smrti Franceta Bevka. Obično se završava 2. travnja, na Međunarodni dan dječje knjige, svečanom dodjelom priznanja. Povodom početka provedbe ove aktivnosti, Društvo Čitateljska značka Slovenije uz pomoć podupiratelja ovog kulturnog pokreta, svake godine omogućava podjelu slikovnica prvašićima, kao poticaj za čitanje. Knjige dobivaju i zlatni čitatelji, odnosno učenici koji osvoje čitateljsku značku u svim razredima devetogodišnje osnovne škole.

2.2.OSVAJANJE ČITATELJSKE ZNAČKE U OSNOVNOJ ŠKOLI RAKA

Učenici naše škole sudjeluju i u kulturnom pokretu Čitateljska značka. Uvijek tražimo načine na koje možemo zainteresirati što više učenika za čitanje. Učenike motiviraju različiti pristupi u izvedbi ove aktivnosti. U nastavku ću opisati one koji su se pokazali učinkovitima u našoj školi.

POSJET KNJIŽNICI

Svake godine, 17. rujna, učenici prvih razreda prvi put posjećuju školsku knjižnicu. U njenom prostoru upoznaju knjižničarku koja im čita bajku i prezentira sve prednosti knjižnice. Učenici dobivaju članske iskaznice i posuđuju svoje prve knjige. Knjižničarka im svečano daruje slikovnice Društva Čitateljska značka Slovenije. Učenici razredne nastave zajedno s razrednicom posjećuju školsku knjižnicu jednom tjedno, tako da su im dostupni pomoć i savjetovanje u odabiru knjiga koje su prikladne za njihov uzrast.

POSAVSKA PUTUJUĆA KNJIŽNICA

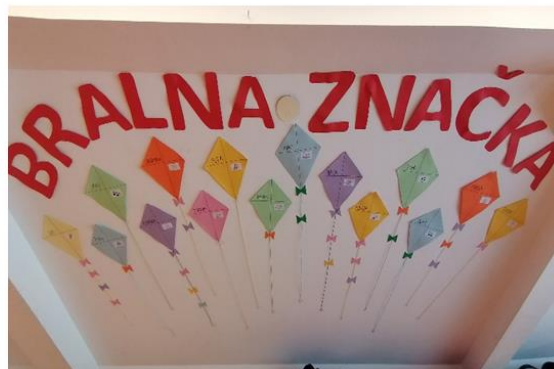
Raka je malo mjesto u općini Krško, tako da nam je 5. listopada 2020. putujuća knjižnica donijela mnogo veselja, jer nudi i gradivo koje nemamo u svojoj školskoj knjižnici. Jednom mjesečno Bibliobus se zaustavi i ispred Osnovne škole Raka. Tada učenici dobivaju priliku posuditi gradivo koje im je potrebno i koje žele pročitati.

Slika 1: Bibliobus

PLAKAT NA TEMU OSVAJANJA ČITATELJSKE ZNAČKE

Učenike razredne nastave dodatno motivira označavanje njihovog napretka u čitanju i pohvala na vidljivom mjestu. Ovo im mnogo znači. Knjige koje učenici interpretiraju u cilju osvajanja čitateljske značke učiteljice nastoje označiti na zidovima učionica koristeći različite načine.

Slike 2 i 3: Plakat na temu osvajanja čitateljske značke

POMOĆ UČENICIMA

Učenicima 1. razreda (po potrebi i 2. razreda), koji još ne čitaju i nemaju podršku roditelja ili baka i djedova kod kuće, pomažu učiteljice. Tijekom produženog boravka, razrednice s njima čitaju bajke i pripremaju ih za usmeni nastup pred njihovim drugarima iz razreda. Na ovaj način pruža im se mogućnost osvajanja čitateljske značke. Kako bismo učenicima olakšali pretragu i pronalaženje knjiga, pripremamo okvirni popis. Naravno, trudimo se pronaći odgovarajuću literaturu i za učenike koji imaju slabije razvijene sposobnosti čitanja i stoga teško čitaju knjige namijenjene njihovoj dobi. Zajedno s učenicima tražimo knjige koje odgovaraju njihovoj razini čitanja i čitateljskom interesu. Ovi učenici iznimno su ponosni kada osvoje čitateljsku značku zahvaljujući svojoj marljivosti. Naravno, ne smijemo zaboraviti učenike koji posežu za znanstvenom i stručnom literaturom. Kada želimo približiti čitanje učenicima, moramo im se prilagoditi i pri odabiru literature, u skladu s njihovim čitateljskim sposobnostima i interesima.

IZNENAĐENJA ZA ČITATELJE

Tijekom školske godine učiteljice i učitelji pripremaju razne aktivnosti za čitatelje. Razdoblje koronavirusa i raznih restrikcija ograničilo je naše aktivnosti, ali smo ih ponovno počeli provoditi u proljeće 2022. godine. Tako smo u goste pozvali slovensku vojsku. Pri tome smo za mlađe učenike pripremili Večer čitatelja, a za starije učenike ponovno pripremamo Noć čitanja. U aktivnostima sudjeluju gotovo svi učenici. Jako im je drago što se u školi mogu družiti i u poslijepodnevnim satima. U sklopu Večeri čitatelja organizirali smo aktivnosti koje privlače pažnju učenika i povezuju ih s različitim temama objavljenih knjiga. Naše aktivnosti uključivale su kaligrafiju, kuharske recepte, planove izrade, notni zapis i kviz. Učenici su u ovim aktivnostima zaista uživali. Zanimljiva im je bila činjenica da nisu čitali na radionicama. Na kraju krajeva, zar nisu čitali tijekom cijele godine da bi onda mogli pohađati radionice? Za starije učenike ponovno ćemo organizirati Noć čitanja. Pripremit ćemo stvaralačke, likovne i literarne radionice. Nakon provedenih radionica, učenici će pripremiti večeru kao i njihovi mlađi drugari. Vrhunac događanja svakako će biti prilika za njihovo noćenje u školi.

Slika 5: Noć čitanja 2019 Slika 4: Radionica kaligrafije (krasopisa) u sklopu Večeri čitatelja

PRIREDBA POVODOM ZAVRŠETKA PROVEDBE ČITATELJSKE ZNAČKE

Svake godine, povodom završetka provedbe Čitateljske značke, pripremamo priredbu na kojoj dodjeljujemo priznanja za osvojenu čitateljsku značku. Na priredbi nastupaju učenici naše škole, a često pozovemo i gosta. Nastojimo odabrati osobu koju učenici već poznaju. Svi učenici koji pročitaju određeni broj knjiga dobivaju pohvalnice za osvojenu čitateljsku značku. Pohvalnice učiteljica ispisuje krasopisom. Učenici jako cijene ovaj znak pažnje. Na kraju 3., 6. i 9. razreda učenici dobivaju i knjige, kao poticaj za čitanje.

Slika 6: Dodjela priznanja povodom završetka provedbe Čitateljske značke

Slika 7: Pohvalnica

ZLATNI ČITATELJ

Na priredbi povodom završetka osnovne škole, tzv. valeti, pohvalimo i istaknemo zasluge Zlatnih čitatelja, odnosno učenika koji osvoje čitateljsku značku u svim razredima osnovne škole. Na ovoj priredbi učenici dobivaju i knjige - dar Društva Čitateljska značka.

3. Zaključak

Svi mi, koji djelujemo na odgojno-obrazovnom polju, želimo da učenici zavole čitanje. U nastojanju da ih zainteresiramo za čitanje knjiga, provodimo razne aktivnosti i događanja te dodjeljujemo priznanja. Sasvim je sigurno da će učitelj i njegov pristup značajno motivirati odnosno privući ili odvratiti učenika od čitanja. U našoj školi ponosimo se velikim brojem učenika koji uspiju osvojiti čitateljsku značku.

4. Literatura

[1] Koordinator varstva nesnovne kulturne dediščine: Gibanje Bralna značka. URL: <http://www.nesnovnadediscina.si/sl/register/gibanje-bralna-znacka> (26. 12. 2022).

Izvori fotografija:

- Slika 1: Lokalna zajednica Raka, URL: <http://www.raka.si/aktualno/posavska-potujoca-knjiznica-mesec-marec> (26. 12. 2022).
- Slika 2: osobni arhiv
- Slika 3: osobni arhiv
- Slika 4: osobni arhiv
- Slika 5: Posavski obzornik, URL: <https://www.posavskiobzornik.si/mladi-posavci-porocajo/noc-branja-na-os-raka-88439> (26. 12. 2022).
- Slika 6: Osnovna škola Raka, URL: <http://www.os-raka.si/podelitev-bralnih-znack/> (26. 12. 2022).
- Slika 7: osobni arhiv

Stručni rad

POMOĆ UČENICIMA S ARTIKULACIJSKIM POTEŠKOĆAMA IZGOVORA SIBILANATA I ŠUMNIKA

Suzana Ciglarič, prof. defektologije govora i sluha
Osnovna škola Ljudevita Pivka, Ptuj, Slovenija

Sažetak

Učitelji u prvoj trijadi osnovne škole [prva tri razreda osnovne škole] primjećuju da je iz godine u godinu sve više djece koja imaju govorno-jezične poteškoće pri polasku u školu, ali i kasnije. Zbog toga je tim učenicima često teže komunicirati jer ih drugi ljudi slabije razumiju. Imaju poteškoće i s pismenošću jer zbog slabijeg slušnog razlikovanja glasova i slabijeg slušnog opažanja glasova koje još nisu izgovorili, netočno izgovaraju riječi, a samim time ih i netočno zapisuju. Kako sam na neki način htjela pomoći učiteljima i djeci, odlučila sam prikupiti neke logopedске vježbe koje učitelji mogu izvoditi tijekom nastave kao uvod u nastavu ili na satu razredne nastave. Pripremila sam vježbe kojima razvijamo i treniramo motoriku mišića govornog aparata. Takve vježbe su od velike pomoći djeci jer im pomažu u usvajanju glasova koje još ne mogu pravilno izgovoriti. Djeca u prvoj trijadi najčešće nepravilno izgovaraju sibilante [glasovi S, Z i C] i šumnike [glasovi Š, Ž i Č].

Ključne riječi: komunikacija, govor, jezik, artikulacija, sigmatizam

1. Govor, jezik i komunikacija

Govor, jezik i komunikacija pojmovi su koji se vrlo često susreću u razgovoru među ljudima. Iako su sva tri međusobno blisko povezana, nemaju isto značenje. Pojam komunikacije odnosi se na različite oblike prijenosa informacija od jedne osobe do druge. Poznajemo neverbalnu komunikaciju [mimika, kretnje, gestikulacija, plač...] i verbalnu komunikaciju, a obje se neprestano nadopunjuju. U školi je u prvom planu verbalna komunikacija, koja je djeci s govorno-jezičnim poteškoćama često otežana. Verbalna komunikacija je govorno-jezično ponašanje. Provodi se kroz četiri komunikacijske aktivnosti, a to su: govor, slušanje, pisanje i čitanje [2]. Govor obuhvaća način na koji se riječi izgovaraju i uključuje artikulaciju, korištenje glasnica za stvaranje govora i ritam govora. Jezik je povezan s riječima i cijelim simboličkim sustavom pomoću kojeg pojedinci koji govore istim jezikom mogu dijeliti svoje ideje i komunicirati misli [4]. Govorni razvoj općenito se odvija od razvoja glasova do riječi i gramatike [1]. Ovdje moramo imati na umu da bi razvoj dječjeg glasa trebao biti završen do polaska u školu, odnosno, da dijete pravilno izgovara sve glasove. Razvoj govora i jezika složen je proces na koji utječu mnogi činitelji. Spomenut ću one koje utječu na razvoj govora, a u nastavku ću predstaviti vježbe koje pomažu u poboljšanju artikulacije. N. Grilc među unutarnje činitelje svrstava razvoj opće motorike tijela i govornih organa, razvoj akustične percepcije [auditivno zapažanje], razvoj vizualne percepcije [vidno zapažanje], razvoj sposobnosti koncentracije i pažnje, razvoj intelektualnih sposobnosti [kognitivnih], razvoj reagiranja pokretima tijela i razvoj reagiranja osnovnim glasovnim i govornim iskušavanjem. Društvene i sociološke činitelje svrstava u vanjske činitelje [3]. Kao što je vidljivo iz navedenog, utječe na razvoj govora, što uključuje i artikulaciju, a u velikoj mjeri i razvoj motorike govornih organa.

2. Tvorba glasova S, Z, C, Š, Ž i Č

Artikulacija ili izgovor podrazumijeva tvorbu glasova govornim aparatom. Ako želimo pomoći djetetu da pravilno izgovara glasove, moramo znati na koji način nastaje koji glas, koji dijelovi govornog aparata pritom sudjeluju i mjesto na kojem glas nastaje. Glasovi S, Z i C su sibilanti, koji nastaju guranjem vrha jezika do desni iza donjih zuba, stiskanjem zuba i osmijehom. Ispuhani zrak putuje kroz sredinu. Glasovi Z i S su zatvornici i međusobno se razlikuju po zvučnosti. Glas Z je zvučni glas, što znači da glasnice vibriraju, dok je glas S bezvučan glas. Glas C je spoj glasova, što znači da se sastoji od dva glasa /T S/ i bezvučan je glas. Glasovi Š, Ž i Č su šumnici, koje nastaju okretanjem vrha jezika lagano prema gore i natrag prema tvrdom nepcu. Stisnemo zube i zaokružimo usne, oblikujući ih u okrugli otvor. Zrak putuje sredinom, baš kao i kod sibilanata. Glasovi Š i Ž su zatvornici. Glas Ž je zvučan, a glas Š bezvučan. Glas Č je bezvučni spoj glasova koji se sastoji od glasova /T Č/.

3. Poremećaji u artikulaciji sibilanata i šumnika

Artikulacijski poremećaj [dislalija] ili poremećaj izgovora označava odstupanja u izgovoru određenog glasa. Odstupanja se mogu manifestirati na nekoliko načina:

- izostavljanje glasa [omisija] – dijete ne izgovara određeni glas, već ga izostavlja [npr. umjesto PUŠKA kaže PUKA, umjesto SOVA kaže OVA], - glasovna zamjena [supstitucija] – dijete određeni glas zamjenjuje drugim glasom [npr. umjesto MACA kaže MASA, umjesto SANJKE kaže TANJKE], - nepravilan izgovor glasa [distorzija] - dijete izgovara određeni glas, ali nepravilno. Nepravilan izgovor glasova s, z, c, š, ž, i č nazivamo sigmatizmom. Najčešći oblici sigmatizma su interdentalni sigmatizam i lateralni sigmatizam. Kod interdentalnog sigmatizma dijete stavlja vrh jezika između zuba, a može ga gurnuti i između usana, kako bi sugovornik mogao vidjeti jezik. Kod lateralnog sigmatizma, međutim, strujanje zraka je usmjereno na stranu usne šupljine umjesto u sredinu. Osim slabe pokretljivosti govornog aparata, uzroci artikulacijskih poteškoća mogu biti i nepravilna struktura govornog aparata [anomalije usana, jezika, čeljusti i sl.], predugo korištenje dunde ili bočice,isanje prsta, loš fonemski sluh [unatoč tome što dobro čuje, dijete slabije čuje razlike među glasovima], ozljede, bolesti, kognitivni razvoj i na kraju, ali ne manje važno, govorni model [loš govorni uzor] i socijalno okruženje [infantilni govor, zanemarivanje, dvojezičnost...].

4.Što učitelj može učiniti u razredu?

Važno je da učitelj bude dobar govorni model u razredu. Ne tražite od djeteta koje ima poteškoća s izgovaranjem glasova da točno ponovi riječ ili da ponovi riječi nakon učitelja. Umjesto toga radije ponovite djetetovu izjavu ispravno [npr. To je suma. – Da, to je šuma]. Kada učitelj ne razumije dijete, treba ga zamoliti da ponovi izjavu. Može i sam ponoviti izjavu kako bi provjerio je li dobro razumio dijete. Pred razredom učitelj ne smije verbalno eksponirati dijete s govornim poremećajem ako ono to ne želi. Kada dijete doživi uznemirenost i osjećaj srama pri govoru zbog govornog poremećaja, učitelj mu mora biti emocionalna podrška i ohrabrivati ga. U svakom slučaju, obaveza je svakog učitelja savjetovati roditelje da posjete logopeda ako primijete poteškoće u govoru ili jeziku djeteta. Što prije započne logopedska terapija, to je lakše i brže riješiti poteškoće. Ako poremećaj govora traje više godina, on postaje automatski i otklanjanje takvog poremećaja puno je zahtjevnije i dugotrajnije [5].

5.Skupovi vježbi i upute učiteljima za njihovu provedbu

Kada dijete ima poteškoća s izgovorom određenog glasa, smisleno je raditi vježbe govorne motorike koje uključuju aktivnost onog dijela govornog aparata koji služi za proizvodnju dotičnog glasa. Osmislila sam pet skupova vježbi. Svaki skup je sastavljen tako da sadrži neke vježbe za sibilante, a neke za šumnike. Najbolje je da se vježbe izvode barem tri puta tjedno po nekoliko minuta. U svakom skupu vježbi nalaze se vježbe za poboljšanje motorike usana, vježbe za poboljšanje motorike jezika i vježbe ispuhivanja zraka. Svrha vježbi za poboljšanje motorike usana je oblikovanje usta, osmijeha i poboljšanje koordinacije pokreta usana. Svrha vježbi motorike jezika je povećati kontrolu nad pokretima jezika i povećati snagu jezika. Vježbama ispuhivanja želimo postići dovoljno jak, kontroliran i pravilno usmjeren protok zraka. Vježbu prvo pokušajte izvoditi sami, pred ogledalom, bez prisutnosti djece, kako biste im je kasnije mogli ispravno demonstrirati. Zatim pokažite vježbu djeci i neka je ponove. Vježbe su učinkovitije i djeci zanimljivije ako se izvode zajedno s glasovima, zvukovima, pokretima... Tijekom vježbi ispuhivanja pazite da struja zraka bude usmjerena na sredinu jezika i da ne napuhujete obraze.

1.SKUP VJEŽBI

<p>Vježbe za poboljšanje motorike usana</p>	<p>SLANJE POLJUPCA Usnice napućimo i pošaljemo poljubac. Ponavljamo to nekoliko puta.</p>
<p>Vježbe za poboljšanje motorike jezika</p>	<p>PRANJE USANA Formiramo vrh jezika i njime obližemo gornju usnu: lijevo, desno, lijevo, desno... Ponovimo na donjoj usni. PAS PIJE VODU Na silu isplazimo jezik iz usta, podignemo vrh jezika i prividno pokušavamo jezikom uhvatiti vodu. Zatim vratimo jezik u usta. Ponavljamo to nekoliko puta. Izvodi se i tako da se usne protresu prstom.</p>
<p>Vježbe za ispuhivanje zraka</p>	<p>VJETAR List do tri četvrtine narežimo na trakice. Pušemo u trakice da zalepršaju.</p>

2.SKUP VJEŽBI

<p>Vježbe za poboljšanje motorike usana</p>	<p>MICANJE BRKOVA Usnama oblikujemo okrugli otvor i pomičemo ih lijevo-desno.</p>
<p>Vježbe za poboljšanje motorike jezika</p>	<p>PRANJE ZUBA Otvorimo usta. Formiramo vrh jezika i ližemo gornje zube s vanjske strane [lijevo, desno, lijevo, desno...], zatim s unutarnje strane zuba. Isto ponavljamo na donjim zubima. GDJE JE BOMBON? Oblikujemo vrh jezika i gurnemo ga u lijevi obraz kao da imamo bombon, zatim ga gurnemo u desni obraz. Kada smo u tome uspjeli, možemo što brže premješati jezik s lijevog na desni obraz. Pokušamo gurnuti jezik između gornje usne i gornjih zuba i na kraju između donje usne i donjih zuba. Usne su blizu jedna drugoj i čine barijeru.</p>
<p>Vježbe za ispuhivanje zraka</p>	<p>CILJANJE NA GOL Istrgamo male komadiće papira i zgužvamo ih u kuglice. Napravimo gol od bojica ili štapića. Zatim pokušavamo otpuhati loptice u gol. To radimo s različitim udaljenosti. Vježba se može izvoditi i puhanjem loptica u gol uz pomoć slamke.</p>

3.SKUP VJEŽBI

<p>Vježbe za poboljšanje motorike usana</p>	<p>ZVUK SIRENE Snažno razvučemo usne u osmijeh, zatvorimo zube i izgovorimo samoglasnik I. Zatim oblikujemo usne u usta, zatvorimo zube i izgovorimo samoglasnik U. Zatim to ponovimo nekoliko puta I – U – I – U – I – U...</p>
<p>Vježbe za poboljšanje motorike jezika</p>	<p>BRISAČI AUTOBUSA Otvorimo usta. Oblikujemo vrh jezika i stavimo ga u desni kut usta. Pomaknemo jezik u lijevi kut usta bez dodirivanja gornjih ili donjih usana i/ili zuba. Jezik bi trebao putovati 'po zraku' od desnog do lijevog kuta. Napravimo nekoliko ponavljanja. ČIŠĆENJE POTKROVLJA Vrh jezika dignemo iza gornjih zubi i polako ga pomičemo po tvrdom nepcu unatrag pa opet prema naprijed. Ponavljamo to nekoliko puta.</p>
<p>Vježbe za ispuhivanje zraka</p>	<p>PUTOVANJE BRODOM U posudu nalijemo vodu. U njega stavimo plutene čepove/papirnate brodiće... Uz pomoć slamke, ili bez nje, pušemo u brodiće tako da se samo oni kreću.</p>

4.SKUP VJEŽBI

<p>Vježbe za poboljšanje motorike usana</p>	<p>ZVIŽDANJE Pokušamo zviždati. Napućimo usne tako da se napravi mali okrugli otvor i snažno ih stisnemo, nježno prislonimo jezik na donje zube i lagano raširimo zube i puhnemo.</p>
<p>Vježbe za poboljšanje motorike jezika</p>	<p>DODIRNI NOS/BRADU Otvorimo usta, oblikujemo vrh jezika i pokušavamo jezikom dotaknuti nos, zatim bradu. Pazite da ne koristite donju čeljust ili donju usnicu za podizanje jezika. ZMIJSKI JEZIK Brzo izvučemo jezik iz usta i vratimo ga u usta.</p>
<p>Vježbe za ispuhivanje zraka</p>	<p>MJEHURIĆI SAPUNICE Pušemo mjehuriće od sapunice. Prvo napravimo nekoliko malih mjehurića, a zatim pokušamo napraviti samo jedan veliki. Dok jedno dijete pravi mjehuriće, druga djeca puhanjem pokušavaju spriječiti mjehuriće da padnu na pod.</p>

5.SKUP VJEŽBI

<p>Vježbe za poboljšanje motorike usana</p>	<p>MAČJI BRKOVI Napućimo usne. Trudimo se držati bojicu između usana i nosa.</p>
<p>Vježbe za poboljšanje motorike jezika</p>	<p>LIZANJE MEDA Ispružimo jezik iz usta, formiramo vrh jezika i kružnim pokretima oblizujemo gornju i donju usnu, kao da želite polizati med s usana. Pokušamo napraviti dva kruga jezikom u jednom, a zatim u drugom smjeru. POSKAKIVANJE JEZIKA Otvorimo usta. Vrhom jezika dodirujemo tvrdo nepce iza gornjih zuba, a zatim desni iza donjih zuba. Ponavljamo to nekoliko puta.</p>
<p>Vježbe za ispuhivanje zraka</p>	<p>SNJEŽNE PAHULJE Od vate napravimo male pahuljice i stavimo ih u plastičnu posudu. Slamkom puhnemo u posudu da pahuljice izlete. Zatim uz pomoć slamke snježne pahulje usisavanjem prebacimo natrag u posudu.</p>

6.Zaključak

Kad djeci na ispravan i zabavan način predstavimo govorno-motoričke vježbe, rado ih rade. Vježbe im uvelike pomažu u stjecanju pravilnog položaja jezika, tonusa mišića jezika, pravilnog ispuhivanja zraka, boljeg zatvaranja usta i kontrole gutanja sline... Sve to značajno utječe na lakšu izvedbu i usvajanje pojedinih glasova, što je i cilj svih nas koji radimo s djecom s govornim poremećajima.

7.Literatura

- (1)Marjanovič Umek, L. in Zupančič, M. [2009]. Razvojna psihologija. Ljubljana: Rokus Klett.
- (2)Jelenc, D. [1998]. Osnova vedenja v komunikaciji. Ljubljana: Pedagoška fakulteta v Ljubljani.
- (3)Grlic N. [2014]. Govorno jezikovne motnje. Ljubljana: Zavod RS za šport.
- (4)ASHA. [b.d.]. What is speech? What is language?. Dostopno na spletni strani: https://www.asha.org/public/speech/development/language_speech/
- (5)ASHA, [2021]. Speech Sound Disorders-Articulation and Phonology. Dostopno na spletni strani: https://www.asha.org/practice-portal/clinical-topics/articulation-and-phonology#collapse_8
- (6)S. Vladislavljević [1981]. Promećaji izgovora. Beograd: Privredni pogled.
- (7)D. Vuletić [1987]. Govorni poremećaji. Izgovor. Zagreb: Školska knjiga.

Stručni rad

POREMEĆAJ ARTIKULACIJE GLASA »r« KOD UČENIKA U OSNOVNOJ ŠKOLI

Suzana Ciglarič, prof. defektologije govora i sluha
Osnovna škola Ljudevita Pivka, Ptuj, Slovenija

Sažetak

Govorno-jezični razvoj svakog djeteta prolazi kroz određene faze, ali je napredak svakog djeteta drugačiji. Dijete najprije mora razlikovati ljudske glasove od ostalih glasova, zatim počinje proizvoditi glasove koje postupno međusobno povezuje u slogove, a zatim slogove u riječi. Oko druge godine života počinje povezivati riječi u jednostavne rečenice koje postaju sve duže, a oko četvrte su već potpunije korištenjem veznika i prijedloga. Nakon tog razdoblja djetetov govor nastavlja se intenzivno razvijati, sve do jedanaeste godine života kada bi djetetov govor trebao biti jednak govoru odraslog čovjeka. Za sve to vrijeme kod djeteta mogu se javiti različite govorne poteškoće koje se danas često susreću kod djece nižih razreda osnovne škole. Ove poteškoće mogu biti toliko izražene da ne samo da utječu na estetiku govora, već i remete razumljivost govora i time otežavaju slušanje i razumijevanje te uzrokuju smetnje čitanja i pisanja. Najčešći su artikulacijski poremećaji. Jedan od čestih artikulacijskih poremećaja nepravilan je izgovor glasa R.

Ključne riječi: govor, artikulacija, govorna motorika, rotacizam

1.Uvod

Dob djece koja polaze u osnovnu školu u Sloveniji je pet ili šest godina. To je razdoblje u kojem se snažno razvija dječja mašta koja se isprepliće sa stvarnim životom. Zanimaju ih knjige, slova i brojke. Tijekom tog vremena postaju vješti u pričanju priča i opisivanju događaja. Stječu mnogo novih prijatelja i vole razgovarati s drugom djecom. U tom je razdoblju govor neke djece još slabije razumljiv. Različiti autori dobili su različite rezultate o učestalosti govornih poremećaja u djece. Na temelju analize govornih poremećaja djece koja su 1990. godine bila uključena u pripremu za školu, autorica Globačnik utvrdila je da je 29 % od sve pregledane djece trebalo logopedsku terapiju. Vuletič, Vasić i Van Riper navode da 21 % do 23 % predškolske populacije ima poremećaje artikulacije [1]. I sama sam u jednom od svojih istraživanja utvrđivala govor djece u dobi od četiri godine i deset mjeseci do šest godina i jedan mjesec i utvrdila da čak 45 djece od 107 djece ima poteškoća s artikulacijom, odnosno ukupno 42 % od sve pregledane djece. Također sam utvrdila da su artikulacijski poremećaji češći kod dječaka, jer je 33 % svih pregledanih djevojčica i 48 % svih pregledanih dječaka imalo artikulacijske poteškoće. 19 % pregledane djece imalo je poremećaj u izgovoru glasa R. Govor djeteta koje u ovoj kronološkoj dobi još ne izgovara glas /r/ može vršnjacima izgledati manje zrelo u odnosu na njih. Svjesna su toga i djeca koja glas /r/ još ne izgovaraju ili ga izgovaraju nepravilno, zbog čega se mogu osjećati nelagodno te izbjegavati govor i izbjegavati razne društvene situacije.

1. Artikulacija organa i tvorba glasa »R«

Riječ artikulacija [lat. articulatio] označava tvorbu glasova, iskaz, govor. Pojedini glasovi nastaju uz pomoć grkljana, ždrijela, usne šupljine i nosne šupljine. Artikulacija glasa R zahtijeva veliku spretnost jezika i njegovo usklađeno djelovanje. Jezik je izuzetno fleksibilan mišićni organ. Vanjski mišići mijenjaju položaj jezika, a unutarnji mišići jezika mijenjaju oblik jezika. Jezik se sastoji od vrha jezika [vrška], tijela i korijena. Podjezična resica se veže za njega ispod prednje strane. Glas R se izgovara s malo razmaknutim usnama i zubima. Bočni rubovi jezika pritisnuti su na gornje kutnjake. Široki vrh jezika stavimo na prednji dio tvrdog nepca [kao u glasu L] i tresemo, vibriramo vrhom jezika. Glas R je zvučni glas, što znači da kada se glas izgovara, glasnice vibriraju. Djeca bi trebala znati pravilno izgovoriti glas R do dobi od pet i pol godina. O artikulacijskim poteškoćama s glasom R govorimo kada dijete iz raznih razloga ne može pravilno izgovoriti glas R, a vokabular je dovoljno bogat, a sam govor gramatički ispravan. Poteškoće s izgovorom glasa R mogu se pojaviti u obliku omisije, supstitucije ili distorzije. Omisija znači da dijete izostavlja glas R u govoru [npr. umjesto RIBA izgovara IBA]. Supstitucija znači da dijete glas R zamjenjuje drugim glasom [npr. umjesto RUKA kaže LUKA ili JUKA]. Distorzija znači da je izgovor glasa R iskrivljen. Smetnje u izgovoru glasa R nazivaju se rotacizam. Distorziran glas R grubo se dijeli na prednju i stražnju distorziju. Prednja se obično lakše ispravlja i može biti samo prijelazna faza u traženju pravilnog izgovora. To uključuje bilabijalni R, gdje usne vibriraju umjesto vrha jezika. Poznajemo i nedovoljno vibrantno R; kao da artikulacija nije dovoljno razrađena. Pri lateralnom izgovoru vibrira samo jedna strana jezika, a druga se oslanja na desni. Distorzija u obliku poluglasa W karakteristična je za mlađu djecu i često je prolazna. Kod stražnje distorzije razlikujemo dorzalnu, uvularnu i grlenu distorziju. Kod

dorzalnog rotacizma, dijete stvara vibracije stražnjim dijelom jezika, kod uvularnog rotacizma vibrira uvula [resica], a kod grlenog rotacizma vibrira stijenka ždrijela.[2] Što dulje dijete koristi iskrivljeni oblik govora, logopedska terapija će biti zahtjevnija i dugotrajnija. Mogući uzroci nepravilnog izgovora glasa R su prekratka podjezična resica, slabija pokretljivost jezika, zadebljan jezik, povećani krajnici, povećano ždrijelo, tvrdo nepce, hipoton govorni aparat [otvorena usta], loš govorni model [slične poteškoće kod roditelja, braće i sestara, prijatelja...].

2. Primjeri vježbi za glas »R«

Djetetu koje još ne izgovara slovo R uvelike mogu pomoći razne vježbe koje utječu na pravilan položaj jezika, potiču i razvijaju jezične vještine, povećavaju snagu jezika i brzinu pokreta jezika. Vježbama se može utjecati i na istežanje podjezične resice. Vježbe treba izvoditi nekoliko puta tjedno po pet do deset minuta. Ovo je važno jer je jezik mišić čija se snaga i brzina može održati samo redovitom vježbom, kao i svi ostali mišići u tijelu. Možete birati između niza vježbi navedenih u nastavku. Vježbe se nižu jedna za drugom po težini i složenosti pa je logično započeti s lakšim vježbama i postupno nastaviti s težima.

<p>Vježbe za poboljšanje motorike jezika</p>	<p>IMITACIJA KONJA Pucketamo vrhom jezika. Kad možemo ravnomjerno pucketati, možemo se i igrati u ritmu [ravnomjerno, polako, brže...]. Pucketati možemo i mijenjajući oblik usana. Jednom su jako otvorena kao kod slova A, a drugi put su napućena kao kod slova O.</p> <p>MOTOR Obližemo usne. Oponašamo brujanje motora tako da protresemo usne [brrrr]. Vježbu možemo izvoditi i tako da se usne protresu prstom.</p> <p>POKVAREN MOTOR Stavimo jezik između obje usne tako da vrh jezika bude izvan usta i protresemo usne zajedno s jezikom.</p> <p>SKAKANJE ŽABE Oponašamo skakanje žabe i što brže govorimo: DEGA DEGA DEGA...</p> <p>BOKSAČKA RUKAVICA I BOKSAČKA VREĆA Podižemo vrh jezika do tvrdog nepca iza gornjih zuba i nekoliko puta zaredom izgovaramo glas D [DDDDDD]. Naš jezik je poput boksačke rukavice kojom moramo udarati po tvrdom nepcu koje je boksačka vreća. Vježbu izvodimo sve brže. Možemo pomoći stavljanjem štapića ili prsta između prednjih zuba jer tako lakše kontroliramo položaj jezika [vrh jezika uvijek mora dodirivati tvrdo nepce].</p> <p>ZEKO I MRKVA Podignemo vrh jezika do tvrdog nepca iza gornjih zuba i nekoliko puta zaredom izgovorimo TD [TD-TD-TD-TD]. Vježbu izvodimo sve brže. Vježbu nadograđujemo dodavanjem samoglasnika na kraju zadnjeg sloga [npr. TD-TD-TD-TDI; TD-TD-TD-TDE...]</p>
--	---

	<p>Možemo pomoći stavljanjem štapića ili prsta između prednjih zuba jer tako lakše kontroliramo položaj jezika [vrh jezika uvijek mora dodirivati tvrdo nepce].</p> <p>KLEPETULJE</p> <p>Ispružimo vrh jezika i pomičemo ga naprijed-natrag što je brže moguće, klizeći duž napete gornje usne [slo. labrati]</p> <p>Vježba zvuči kao da izgovaramo: LRLRLRL... Kada je dijete savladalo „labranje“, odnosno klepetanje gornjom usnom, isto radimo na gornjem zubnom nizu i na kraju odmah iza zuba.</p> <p>ŠTAP ZA SKAKANJE</p> <p>Podignemo vrh jezika do tvrdog nepca iza gornjih zuba i nekoliko puta zaredom izgovorimo TDN [TDN-TDN-TDN]. Vježbu izvodimo sve brže. Možemo pomoći stavljanjem štapića ili prsta između prednjih zuba jer tako lakše kontroliramo položaj jezika [vrh jezika uvijek mora dodirivati tvrdo nepce].</p>
--	--

4.Zaključak

Učenicima će od velike pomoći biti redovite vježbe govorne motorike. Moramo biti svjesni da artikulacijske poteškoće ne nestaju preko noći. Učenje pravilne artikulacije glasova proces je koji traje i zahtijeva mnogo ponavljanja, a usmjeren je na optimalan razvoj djetetovog govora.

5.Literatura

- [1.]B. Globačnik [1999]. Ocena artikulacije govora. Ljubljana: Center Kontura.
- [2.]I. Škarič [1988]. Govorne poteškoće i njihovo uklanjanje. Zagreb: Izdavačko knjižarska radna organizacija mladost.
- [3.]S. Vladislavljević [1981]. Promećaji izgovora. Beograd: Privredni pogled.
- [4.]D. Vuletić [1987]. Govorni poremećaji. Izgovor. Zagreb: Školska knjiga.

Stručni rad

KORIŠTENJE MODELA KUGLICA ATOMA U NASTAVI KEMIJE

Mateja Pogorelc
Osnovna škola Šmarje - Sap

Sažetak

Učenje i poučavanje kemije izazovan je proces jer uključuje apstraktne pojmove koji se često ne mogu vidjeti ili dodirnuti. Korištenje modela kuglica atoma nudi pomoć u prevladavanju takvih problema, jer nam omogućuje vizualizaciju prirodnih pojava koje su premalene ili apstraktne za promatranje. Mnoga istraživanja također pokazuju da upotreba materijala za vizualizaciju, kao što su modeli kuglica, poboljšava razumijevanje kemijskih pojmova.

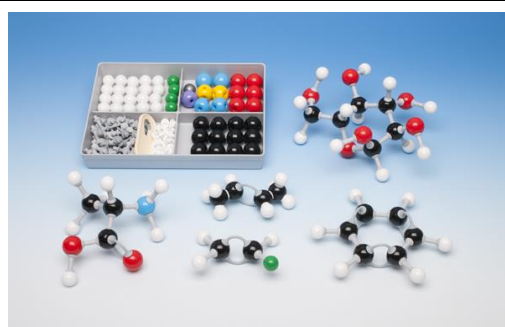
Ključne riječi: element vizualizacije, molekula, poučavanje, prirodoslovni koncept

1.Uvod

Kemija je prirodna znanost koja se temelji na promatranju, pokusima i modelima, što učenicima često predstavlja izazov [1]. Zbog apstraktne i složene prirode kemije, učenici imaju mnogo problema u razumijevanju kemijskih pojmova. No, ako im se pojmovi prezentiraju netočno, učenici postaju sve manje zainteresirani za učenje, a time i njihova kemijska pismenost. U današnje vrijeme računalne simulacije i animacije te video zapisi omogućuju uvid u submikroskopsku razinu razumijevanja kemijskih pojava, pomoću koje se mogu prikazati zanimljivi kemijski pokusi koje je teško izvesti u nastavi. Učenici su motivirani za rad ako su aktivno uključeni u samu nastavu. Praktično učenje učenicima je zabavnije pa je rad s modelima kuglica izvrsna motivacijska metoda.

2.Komplet modela kuglica atoma za učenike

U modelima kuglica predstavljaju kuglice s utorima veze za atome, a veze štapići. Dimenzije kuglica proporcionalne su dimenzijama atoma pojedinih elemenata. Kuglice su karakteristične boje, npr. za prikaz atoma vodika bijela, ugljika crna, kisika crvena, klora zelena itd. Veze između kuglica mogu biti različite duljine, ovisno o međunuklearnim udaljenostima između građevnih elemenata u strukturi. Moguće je jasno prikazati dvostruke i trostruke veze između atoma u molekuli. Modeli kuglica posebno su pogodni za prikaz prostornog rasporeda atoma i načina njihove međusobne povezanosti.

Slika 1:

Modeli za atome; Komplet za organsku kemiju

<https://www.ucila.eu/izdelek/model-za-atome-studentski-set-za-organsko-kemiju/>

molymod[®]

molecular models

Art. ref: MMS-008

Contents: 53 Atoms & 64 Links

Qty	Element	Colour	Holes / Type	Dia mm
14	Carbon C	Black	4 tetrahedral.	23
20	Hydrogen H	White	1	17
6	Oxygen O	Red	2 angular(bent)	23
2	Nitrogen N	Blue	3 pyramidal	23
2	Nitrogen N	Blue	4 tetrahedral	23
1	Sulphur S	Yellow	4 tetrahedral	23
1	Phosphorus P	Purple	4 tetrahedral	23
1	Phosphorus P	Purple	5 trigonalbipyr.	23
1	Sulphur S	Yellow	6 octahedral	23
4	Halogen Cl	Green	1	17
1	Metal Na	Grey	1	17
26	Link	Grey	medium	19 / 31 *
12	Link	Grey	long flexible	32 / 43 *
26	Link	White	short	2 / 10 *
1	Tool			* Total

Slika 2: Sadržaj kompleta (osobni izvor)

U nastavi i učenju anorganske i organske kemije redovito koristimo komplete modela kuglica. Komplet je prikladan za individualni rad ili rad u parovima, odnosno u manjim skupinama. Preporučljivo je imati više kompleta u razredu, kako bi se nastava lakše diferencirala.

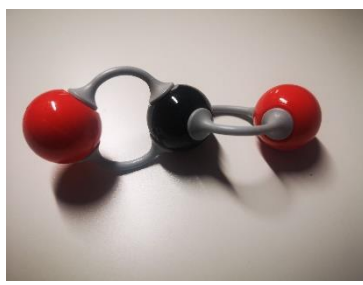
3.Rad s modelima

3.1.Kovalentni spojevi

U radu s kovalentnim spojevima neizostavna didaktička pomoć mi je komplet modela s kuglicama. U parovima učenici slažu molekule elemenata i spojeva te tako uz pomoć sastavljenih modela lakše razumiju strukturu obrađenih polarnih i nepolarnih molekula.

Slika 3: Model NH₃

Slika 4: Model CO₂

Slika 5: Model H₂O

Slika 6: Model O₂

Slika 7: Model N₂

Slika 8: Model H₂

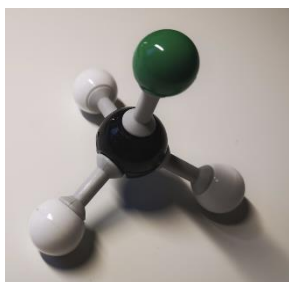
3.2. Organski spojevi ugljikovodika i kisika

Uz pomoć modela kuglica učenici upoznaju strukturu ugljikovodika, tijekom kemijskih reakcija alkana i alkena (supstitucija, adicija) te oksigeniranih organskih spojeva (alkoholi, alkani, karboksilne kiseline).

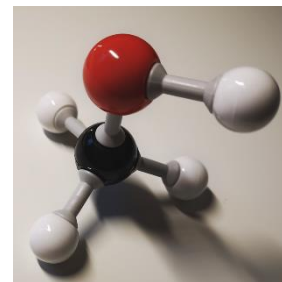
Slika 9: Model C₂H₄

Slika 9: Model C₂H₄

Slika 10: Model CH₃Cl

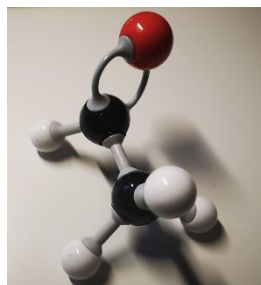

11: Model CH₄O

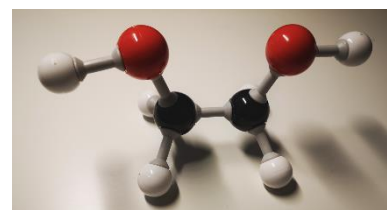
Slika

Slika 12: Model C₃H₄

Slika 13: Model H₃CCOOH

Slika 14: Model C₂H₆O₂

3.3.Primjer rada s modelima kuglica

Poznavanje kovalentnih spojeva provjerava se prema razmatranoj tvari. Svaki učenik dobiva radni list i svoj komplet modela kuglica. Najprije učenik mora sastaviti model molekule, ako je pravilno sastavljen, učitelj model kvačicom označava i tek onda učenik može nastaviti rješavati zadatke koji slijede.

KOVALENTNE POLARNE VEZE

1. Izgradite model.
2. Pazovi učitelja. Ako je točno, učiteljica vam daje kvakicu.
3. Ispuni tabelo (koristite bojice).

UČITELJ ✓	Naziv molekule	Skica modela	Prikaz stvaranja veze	Molekularna formula	Strukturna formula (označi dipol)
	VODA				
	AMONIJAK				
	KLOROVODIK				
	METAN				

Slika 15: Radni list 1

KOVALENTNE NEPOLARNE VEZI

1. Sastavi model.
2. Pokidi učitelja. Če je pravilno, ti učitelj naredi ključico.
3. Ispuni tabelo (uporabljaj barvice).

UČITELJ ✓	Naziv molekule	Skica modela	Broj atoma u moleculi	Prikaz stvaranja veze	Molekularna formula	Broj veza između atoma
	VODIK					
	KLOR					
	KISIK					
	DUŠIK					

Slika 16: Radni list 2

KOVALENTNE POLARNE VEZE

1. Izgradite model.
2. Pazovi učitelja. Ako je točno, učiteljica vam daje kvakicu.
3. Ispuni tabelo (koristite bojice).

UČITELJ ✓	Naziv molekule	Skica modela	Prikaz stvaranja veze	Molekularna formula	Strukturna formula (označi dipol)
✓	VODA			H ₂ O	
✓	AMONIJAK			NH ₃	
✓	KLOROVODIK			HCl	
✓	METAN			CH ₄	

Slika 17: Ispunjen radni list 1

KOVALENTNE POLARNE VEZE

1. Izgradite model.
2. Pazovi učitelja. Ako je točno, učiteljica vam daje kvakicu.
3. Ispuni tabelo (koristite bojice).

UČITELJ ✓	Naziv molekule	Skica modela	Prikaz stvaranja veze	Molekularna formula	Strukturna formula (označi dipol)
✓	VODA			H ₂ O	
✓	AMONIJAK			NH ₃	
✓	KLOROVODIK			HCl	
✓	METAN			CH ₄	

Slika 18: Ispunjen radni list 2

4.Zaključak

Model daje ili prikazuje stvarni predmet, sustav, pojavu ili proces tako da što je moguće bliže odgovara stvarnom stanju objekta. Modeli moraju biti jednostavni, logični i korisni za učenike, jer predstavljaju pomoć, alat za objašnjenje i pomoć pri učenju ako ih učenici razumiju i pamte [2]. Istraživanje korištenja modela pokazalo je da učenici pokazuju bolje kemijsko znanje pri rješavanju zadataka koji zahtijevaju višu kognitivnu razinu znanja te da su sposobni kritičnije razmišljati. Korištenje fizičkih modela omogućuje stvaranje trajnijeg i kvalitetnijeg prirodoslovnog znanja [3].

5.Literatura

- [1] Heilesen, S. B.; Josephsen, J. E-learning (2008). Between augmentation and disruption? Computers & Education
- [2] Devetak, I. (2012). Zagotavljanje kakovostnoga znanja naravoslovja s pomoćjo submikroreprezentacij. LjubljanaPedagoška fakulteta
- [3] Gabel, D.; Sherwood, R. D. (1980). Effect of Using Analogies on Chemistry Achievement According to Piagetian Level. Science Education
- [4] Set modelov za organsko kemiju. URL: <https://www.ucila.eu/izdelek/model-za-atome-studentski-set-za-organsko-kemiju/> (11.1.2023)

Stručni rad

PROGRAM PLIVANJA U OSNOVNOJ ŠKOLI S MJERILIMA OCJENJIVANJA PLIVANJA

Bojan Pohar
Osnovna škola Stara Cerkev, Slovenija

Sažetak

U slovenskoj osnovnoj školi ažuriran nastavni plan iz 2008. godine za tjelesni odgoj određuje da je plivanje dio redovne školske nastave. Škola mora organizirati u prve tri godine (od 1. do 3. razreda) 20-satni tečaj plivanja. Nakon završenog tečaja svi bi učenici trebali biti priviknuti na vodu i trebali bi moći preplivati 25 metara. Jedan od ciljeva jest osvijestiti ih o opasnostima u vodi do mjere da ih znaju prepoznati te da na kupalištu znaju primijeniti sigurnosna i higijenska pravila. U iduće tri godine (od 4. do 6. razreda) škola mora organizirati bar jednu školu u prirodi, ljetnu s plivačkim aktivnostima ili zimsku s tečajem skijanja. Na kraju 6. razreda učenik bi trebao moći preplivati 50 metara i tijekom plivanja izvršiti zadatak za sigurnost. Sposoban je neprekidno plivati 10 minuta u dubokoj vodi. Također poštuje pravila o sigurnosti. Nastavni plan u 6. razredu predviđa i državno provjeravanje znanja plivanja. Za učenike koji nisu naučili plivati škola mora organizirati tečaj plivanja u zadnje tri godine osnovnoškolskog obrazovanja (od 7. do 9. razreda). Učenici mogu usavršavati znanje plivanja u okviru sportskih dana i interesnih aktivnosti. Škola u zadnje tri godine može u okviru obveznog izbornog predmeta ponuditi i plivanje ili neke aktivnosti na vodi. Sadržaji plivanja također su dio i drugih jednogodišnjih izbornih predmeta Sport za zdravlje i Sport za opuštanje. (1)

Ključne riječi: plivanje, 20-satni tečaj plivanja, škola u prirodi, 50 metara, plivačke aktivnosti

1 Uvod

Plivanje je osnovni način kretanja u vodi. Kretanje u vodi je plivanje, hodanje i trčanje u vodi te elementi igara u vodi. Plivanje predstavlja čovjekovo savladavanje vode vlastitim snagama koje mu omogućuju sigurno kretanje u željenom smjeru na površini vode ili ispod nje. Jednostavni oblici kretanja u vodi kretnje su kod kojih čovjek uporište pronalazi na dnu plitke vode i na vodi. Jednostavni oblici plivanja su najjednostavnija kretanja koja čovjeku omogućuju plivanje (plivanje poput žabe, psa, mrtvog tijela na leđima, mlinca). Tehnike plivanja su načini cikličkog kretanja plivača, određeni natjecateljskim pravilima. To su kraul, prsno, leđno i delfin. Oblici tehnike plivanja su osnovna, napredna i natjecateljska. (1) U Sloveniji se smatra da osoba zna plivati ako može preplivati 50 metara načinom po želji i da u zadnjih 25 metara može izvesti vježbu sigurnosti. To znači da se nakon preplivanih 25 metara osoba zaustavi, iz ležećeg prsnog položaja prijeđe preko stajaćeg u ležeći leđni položaj, u tom položaju održi se tri sekunde te se ponovno preko stajaćeg položaja vraća u ležeći prsni položaj i nastavlja s plivanjem do cilja. Plivanje se započinje skokom na noge.(1) Abeceda plivanja obuhvaća 20-satni tečaj u 2. ili 3. razredu osnovne škole. Praktični sadržaji koje takav tečaj obuhvaća su:

- vježbe za navikavanje na otpor vode, na uranjanje glave, na gledanje pod vodom, na izdisaje pod vodom, na plovnost i na klizanje;
- skakanje na noge u polu duboku i duboku vodu;
- povezivanje elementa navikavanja na vodu s odabranim elementarnim igrama u plitkoj vodi;
- vježbe za sigurnost u dubokoj vodi;
- osnovna tehnika prsno ili kraul ili leđno.

Teoretski sadržaj koji uključuje abeceda plivanja su opasnosti u vodi, posebice kod skakanja, mjere zaštite, značenje presvlačenja mokrog kupaćeg kostima, značenje održavanja higijene u vodi i izvan nje. Ti sadržaji mogu se povezati sa sadržajima upoznavanja okoliša.(1)

2 Plivanje i pojedine aktivnosti u vodi – ljetna škola u prirodi

Škola u prirodi poseban je oblik odgojno-obrazovnoga procesa koji se temelji na tome da razred na nekoliko dana ode u neko drugo mjesto gdje se nastavlja pedagoški proces, ali pretežni dio dana ispunjen je sportskim sadržajima. Praktični sadržaji ljetne škole u prirodi obuhvaćaju učenje jedne ili dvije tehnike plivanja: tehnika udaraca, tehnika veslanja, tehnika kretanja glave s disanjem, koordinacija udaraca, veslanja i kretanja glave s disanjem, školski startni skok, školsko okretanje, ronjenje s prijelomom. Teoretski sadržaji koje kao učitelji podučavamo u ljetnoj školi u prirodi povezani su sa značenjem znanja plivanja, s opasnostima skakanja na glavu, s higijenom u vodi i izvan nje te s karakteristikama vode. Sportovi na vodi s kojima se učenici upoznaju u ljetnoj školi u prirodi su kajak odnosno kanu, veslanje na dasci u stajaćem položaju (supanje), vaterpolo, košarka u vodi. Cilj škole u prirodi nije samo da učenici savladaju jednu ili dvije tehnike plivanja, već se radi o socijalizaciji i stvaranju sportskih navika. Sport je potrebno djeci predstaviti na način da ga zavole i da ga kasnije u odrasloj dobi prakticiraju kad za to osjete potrebu.

2. 1 Didaktički model plivanja

S obzirom na stupanj znanja plivanja i uvjete plivanja učitelj sastavlja program učenja. Za svoje učenice odabire primjerene sadržaje, oblike i metode rada. Čimbenici koji se odnose na učenika i koje mora učitelj uvažiti kod sastavljanja programa učenja plivanja sljedeći su:

- Razlike u prethodnom znanju plivanja – neki se učenici nisu privikli na vodu, drugi jesu ali ne znaju plivati, treći već znaju plivati.
- Stupanj razvoja učenika, sposobnosti kretanja, tjelesne karakteristike učenika, zdravstveni status i također prisutnost straha učenika.
- Homogenost grupe jedan je od najvažnijih čimbenika u procesu učenja plivanja, zato se na početku tečaja provodi test znanja plivanja. Učitelj će si pravilnim sastavljanjem grupa uvelike olakšati rad, a to znači da moraju grupu sačinjavati učenici koji imaju približno isto plivačko znanje. Krivim razvrstavanjem u grupe učitelj si može čak i onemogućiti rad, ako npr. u istu grupu razvrsti učenike koji su različito naviknuti na vodu.
- Broj učenika u grupi je propisan, u grupi neplivača može biti 8 učenika, u grupi plivača može najviše biti 12 učenika.
- Čimbenici okoline koji utječu na učenje i podučavanje plivanja su uvjeti na kupalištu ili plivalištu (dubina vode, temperatura), bazenska oprema, osobna oprema učenika (kopaći kostim) koji mora biti usko pripijen uz tijelo zbog higijene.
- Didaktička pomagala su također važan čimbenik za učinkovitije navikavanje na vodu, učenje tehnika plivanja, povećavanje učinkovitosti plivanja, za zanimljiviji trening. Ta pomagala su daska za plivanje, valjci za plivanje, igračke za potapanje, plutajuće igračke, lopte za igre u vodi, lopatice za plivanje, narukvice na napuhavanje, pojas za plivanje ... (1)

2. 2 Mjerila za ocjenjivanje znanja plivanja

Mjerila za ocjenjivanje znanja plivanja su plivački zadaci odnosno plivački testovi kojima utvrđujemo učenikovo znanje plivanja. Učenike pomoću njih razvrstavamo u standardizirane grupe. Mjerila za ocjenjivanje plivanja određena su kroz 10 stupnjeva.

Morski konjic

3. Ocjena 1 – neplivač, stupanj priviknutosti na vodu 1;

BRONČANI MORSKI KONJIC; zadatak:

- učenik se odgurava od zida i klizne ispružen u prsnom položaju s rukama usmjerenim naprijed i glavom među njima.
- klizanje mora trajati barem 5 sekundi.

4. Ocjena 2 - neplivač, stupanj priviknutosti na vodu 2;

SREBRNI MORSKI KONJIC; zadatak:

- učenik mora preplivati 8 metara neprekidno načinom plivanja po želji, bez dodirivanja dna, ruba bazena.
- plivanje započinje u vodi,
- zadatak može izvesti i pod vodom.

5. Ocjena 3 - neplivač, priviknutosti na vodu 3;

ZLATNI MORSKI KONJIC; zadatak:

- učenik mora preplivati 25 m, metara neprekidno načinom plivanja po želji bez dodirivanja dna,
- plivanje započinje u vodi ili skokom na noge.

Delfinčić i delfini

6. Ocjena 4 - neplivač, priviknutosti na vodu 4;
DELFINČIĆ; zadatci:
- učenik mora preplivati dužinu od 35 metara, načinom plivanja po želji, neprekidno, bez dodirivanja dna,
 - plivanje započinje skokom u vodu na noge.
7. Ocjena 5 – plivač, stupanj znanja plivanja 5;
BRONČANI DELFIN; zadatci:
- učenik mora preplivati dužinu od (način plivanja nije određen – tehnika po želji) 50 metara – pliva u jednom smjeru 25 metara, okreće se tijekom plivanja (bez dodirivanja zida) i pliva natrag prema cilju,
 - tijekom plivanja ostalih 25 metara zaustavlja se na sredini, iz ležećeg položaja na prsima prelazi preko stajaćeg u ležeći položaj na leđa, u tom položaju se zadržava 3 sekunde i prelazi ponovno preko stajaćeg položaja u ležeći prsni i zatim nastavlja s plivanjem do cilja.
8. Ocjena 6 – plivač, stupanj znanja plivanja 6;
SREBRNI DELFIN; zadatci:
- učenik pliva neprekidno 10 minuta, bez dodirivanja ruba bazena, bez zaustavljanja (truplo), brzinu plivanja prilagođava sam,
 - učenik mora preplivati 50 metara (od 7. do 14. godine) ili 100 metara (15. godina i stariji) jednom od tehnika plivanja; zadatak mora izvršiti bez većih grešaka; plivanje započinje skokom u vodu na glavu,
 - učenik mora preplivati 15 metara, odjeven u majicu, plivanje započinje skokom u vodu na noge i dužinu otpliva bez dodirivanja dna ali ruba bazena.
9. Ocjena 7 – plivač, stupanj znanja plivanja 7;
ZLATNI DELFIN; zadatak:
- učenik mora preplivati 150 metara miješano (50 metara prsno, 50 metara leđno i 50 metara kraul). Zadatak mora izvršiti bez većih grešaka.

Morski psi

10. Ocjena 8 - plivač, stupanj znanja plivanja 8;
BRONČANI MORSKI PAS; zadatci:
- učenik mora preplivati 1000 metara bez odmora ili zaustavljanja, brzinu plivanja prilagođava sam,
 - mora se ocijeniti u jednom sportu na vodi (vaterpolo, košarka u vodi, kajak, kanu, supanje, umjetničko plivanje, jedrenje na dasci, aerobika u vodi)
11. Ocjena 9 – plivač, stupanj znanja plivanja 9;
SREBRNI MORSKI PAS; zadatci:
- učenik prepliva 25 metara tehnikom delfin,

- mora se ocijeniti u dva sporta na vodi.

**12. Ocjena 10 – plivač, stupanj znanja plivanja 10;
ZLATNI MORSKI PAS; zadatci:**

- učenik prepliva 200 metara miješano (50 metara delfin, 50 metara leđno, 50 metara prsno i 50 metara kraul). Mora se ocijeniti u tri sporta na vodi koji su na raspolaganju. (2)

2. 3 Podučavanje plivanja u Osnovnoj školi Stara Cerkev

U Osnovnoj školi Stara Cerkev plivačku abecedu, odnosno privikavanje na vodu, vršimo u trećem razredu, odnosno u mjesecu lipnju. Jedan od razloga zašto ovo organiziramo pred kraj školske godine je taj što djeca od početka školske godine prema kraju odrastaju, postaju veća i zrelija. Privikavanje na vodu organiziramo u Termama Dolenjske Toplice. Tada su voda i atmosfera već topli, što je vrlo važan čimbenik u učenju plivanja. Djeci nije hladno, iskorištenost vremena učenja plivanja je optimalna. S učenicima radimo na otvorenom plivalištu od 9 do 12 sati od ponedjeljka do petka. U školi rade dva sportska pedagoga, a u nastavu plivanja uključene su i dvije učiteljice razredne nastave. U školi imamo po dva paralelna razreda sa po 18 učenika. To znači da možemo jednostavno formirati homogene grupe. Dosadašnja praksa je potvrdila da je ovo dobar model učenja plivanja. Zadnje dvije godine, iz financijskih razloga, tečajeve plivanja organiziramo na obližnjim obnovljenim bazenima u obližnjim mjestima, u Ribnici (12 km) i Osilnici (42). Za učenike petih razreda organiziramo ljetnu školu u prirodi s naglaskom na učenje plivanja. Idemo na slovensko primorje, u Ankaran, gdje imamo odlične uvjete za organizaciju sportskih aktivnosti, posebice za plivanje. Učenici se podučavaju o tehnikama plivanja u olimpijskom bazenu napunjenim morskom vodom ili u moru između dva drvena mola između kojih je plićak i pijesak na morskom dnu. Ovdje se mogu okušati i u sportovima na vodi. Na kraju mola učenici također skaču u vodu jer je voda dovoljno duboka, a iz vode se sigurno vraćaju stepenicama koje se nalaze na sredini mola. U slučaju lošeg vremena na raspolaganju nam je unutarjni termalni bazen koji je također napunjen morskom vodom koja je nažalost klorirana, što rezultira time da učenike peku oči. Individualizacija je također vrlo važna kod učenja tehnika plivanja. To znači da biramo tehniku plivanja koja učeniku najbolje odgovara. Najpogodnije vrijeme za plivačke aktivnosti pokazao se drugi ili treći tjedan u rujnu. U prvom tjednu učenici se još privikavaju na novu školsku godinu. U prvoj polovici rujna more je još toplo i klima je ugodna, sunce više nije tako jako i nema opasnosti od opekotina za djece. Školu u prirodi smo u svojoj dugogodišnjoj praksi nekoliko puta organizirali i u Termama u Čateškim Toplicama, također u mjesecu rujnu. U to vrijeme turistička sezona je gotova, na bazenima više nema gužve, gostiju ujutro gotovo da i nema. Kao motivacijski alat za učenje plivanja koristili smo i tobogane u toplicama za zabavu.

3 Zaključak

U osnovnoj školi učenici imaju najviše mogućnosti naučiti plivati. Razdoblje od šeste do desete godine života najpogodnije je za učenje plivačkih tehnika. To je faza sportskog kretanja, kada se osnovna ravnoteža i manipulativni pokreti sve više usavršavaju.(1) U tom razdoblju učenici su visoko motivirani za učenje. U ovom razdoblju, osim sportsko-zdravstvenog aspekta, na plivanje se gleda i kao na odgojni element. Plivanje u osnovnoj školi podučavaju učitelji plivanja, a u obuku su uključeni i učitelji razredne nastave. Vrlo je važno da plivanje podučavaju učitelji koje djeca poznaju. Godinama sam bio uključen u odjel produženog boravka, što se pokazalo bitnim faktorom. Drugačije je ako s učenicima imate osoban odnos, djeca vam vjeruju i prihvaćaju vas na potpuno drugačiji način nego nepoznatog učitelja. Također je vrlo važno da na nastavi učenja plivanja budu prisutni i razrednici. Djeca ih znaju, a učitelji znaju njihove posebnosti. Važno je znati da učenje plivanja nije samo učenje tehnika plivanja, već mnogo više. Riječ je o procesima socijalizacije kao što su zadovoljavanje potrebe za igrom, usađivanje pozitivnih navika na području higijene (toalet, presvlačenje mokrog kupaćeg kostima, briga oko mokre kose). Cilj učenja plivanja je privikavanje djeteta na vodu, učenje plivanja i usavršavanje znanja jedne od tehnika plivanja. Da bi se to postiglo, važan je stručni pristup učitelja koji uključuje poznavanje stručnih didaktičkih sadržaja iz područja sporta, uvažavanje individualizacije i diferencijacije, veliku dozu empatije, domišljatosti i kreativnosti te na kraju, ali i improvizaciju koju donosi sredina koja nije kontrolirani školski prostor.

4.Literatura

[1.] Kapus, V., Štrumbelj, B., Kapus, J., Jurak, G., Šajber Pincolič, D., Vute, R. ... Čermak, V. (2011). Plavanje, učenje: slovenska šola plavanja za novo tisočletje. Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za šport. *[u prijevodu: Kapus, V., Štrumbelj, B., Kapus, J., Jurak, G., Šajber Pincolič, D., Vute, R. ... Čermak, U. (2011). Plivanje, učenje: slovenska škola plivanja za novo tisućljeće. Ljubljana: Fakultet za sport, Institut za sport.]*

[2.] Naučimo se plavati, merila za ocenjevanja znanja in sposobnosti) *[u prijevodu: Naučimo plivati, mjerila za ocjenjivanje znanja i sposobnosti]*

www.sportmladih.net

Stručni rad

UPUTE ZA DAN PRIRODE

Suzana Pustinek, učiteljica prirodoslovlja, kućanstva i biologije
OŠ Gustava Šiliha Velenje

Sažetak

Zbog pretrpanih nastavnih planova, dijeljenja ocjena, često zaboravljamo na osnovne stvari kao što je važnost uputa za naše učenike. Učitelji vole reći da upute trebaju biti kratke i jasne. Zaista toliko kratke? Kada preuzimamo odgovornost za učenike koje vodimo na dane predviđene za aktivnosti, kao što je dan prirode na livadi uz jezero, posvetiti jedan školski sat uputama za učenike šestih razreda, koji su tek krenuli na predmetnu nastavu, razborita je i mudra odluka.

Ključne riječi: dan prirode, dan aktivnosti, jasnoća uputa, učenici, livada.

1.Uvod

Dan prirode je dan predviđen za aktivnosti na kojemu učenici aktivno i sustavno nadopunjuju i produbljuju teorijsko znanje koje su stekli tijekom redovne nastave. Aktivnosti su osmišljene tako da ih se potiče na samostalno i kritičko razmišljanje, te im se omogućava upoznavanje i usvajanje novih metoda i tehnika istraživačkog rada. Na danima prirode učenici intenzivno doživljavaju prirodu, otkrivaju njezine ljepote, te oblikuju pozitivan odnos prema prirodi, životu, učenju i radu [1]. Učenici su pri stjecanju i učvršćivanju znanja motiviraniji i opušteniji, postavljaju više pitanja, lakše povezuju podatke iz različitih predmeta, a naučene podatke lakše koriste u većem broju životnih situacija. Budući da su planiranje i organizacija dana prirode vezani za sredinu u kojoj se škola nalazi, za utvrđivanje i povezivanje znanja odabrali smo livadu uz Škalsko jezero. Dan prirode Livada proveli smo sa šestim razredima Osnovne škole Gustava Šiliha Velenje.

Slika 1. Promatranje livadskih biljaka

2.PRIPREMA UČENIKA ZA DAN PRIRODE

2.1.Opće upute

Za učinkovitu, optimalnu i sigurnu provedbu dana prirode jako su važne jasne upute koje će učenici dobiti na danu prirode. Ispisane upute učenici stavljaju u mape koje sa sobom nose na dan prirode. Kada se pripremamo za dan prirode Livada, učenike pored ostalog pitam ima li netko alergiju na pelud, na ubode insekata ili alergiju na sunce. S učenicima koji odgovore potvrdno razgovaram individualno, a po potrebi se konzultiram i s roditeljima. U slučaju težih alergija učenik dan prirode izvodi u drugačijem obliku. Učenicima savjetujem da koriste repelente za zaštitu od krpelja. Dan prirode provodi se pored Škalskog jezera, koje je od naše škole udaljeno 2,4 kilometara. Do jezera idemo pješice, zato učenike upozoravam i na pravila ponašanja u prometu. Budući da je oko jezera, koje je važno rekreacijsko središte za stanovnike Velenja i okolice, uređena pješačka staza, s učenicima ponovimo i pravila ponašanja (pozdravljanje, bez vikanja i sl.). Shvatila sam da s učenicima moram razgovarati i o odjeći i obući prikladnoj za rad na terenu. Svaki put naglašavam da od ruba jezera moraju biti udaljeni najmanje jedan metar. Porazgovaramo također i o zaštiti od sunca (krema za sunce, primjereno pokrivalo za glavu, pijenje vode). Učenici obično postavljaju puno pitanja, pa pojasnimo i sve ostale dileme.

2.2. Primjer uputa za dan prirode

» DAN PRIRODE«

LIVADA

OPĆE UPUTE:

Sutra je tvoj prvi dan prirode, u 6. razredu. Aktivnosti će se odvijati na terenu. Obiće ćeš i naučiti puno toga novog i zanimljivog, susrest ćeš i neke ljude. Nemoj zaboraviti da si učenik naše škole i da ujedno predstavljaš i Velenje! Ponašaj se pristojno, a ako te neka tema bude posebno zanimala, slobodno postavi pitanja! Dan prirode održat će se na tri lokacije. Do svake lokacije dopratit će te učitelj koji će ti zadati zadatke, zato moraš pažljivo slušati. Na kraju ćeš kod kuće izraditi prirodoslovnu mapu. Mi učitelji koji organiziramo ovaj dan prirode želimo ti da puno toga naučiš i provedeš lijep dan u prirodi!

UČITELJI:

XY: TRAVARSTVO

XY: POKOŠENE I NEPOKOŠENE LIVADE

XY: GRAĐA BILJAKA

TIJEK AKTIVNOSTI:

6.a pokošene i nepokošene livade, građa biljaka, travarstvo

6.b travarstvo, pokošene i nepokošene livade, građa biljaka

6.c građa biljaka, travarstvo, pokošene i nepokošene livade

Nalazimo se u: 8.00 pred školom

8.00 – 8.20 užina

POLAZAK: 8.20 ispred škole

9.00 – 10.00 prva aktivnost

10.00 – 11.00 druga aktivnost

11.00 – 12.00 treća aktivnost

POVRATAK: 12.30 ispred škole

PRIBOR:

- primjerena obuća,
- tvrda podloga (mapa),
- pribor za pisanje,
- bojice,
- novinski papir,
- listovi A4,
- plastična posuda za čaj,
- metar,
- krema za zaštitu od sunca,
- voda,
- zaštitno pokrivalo

3.Zaključak

Ono što me u mom poslu najviše veseli su iskrice u dječjim očima kada učenicima kažem da ćemo imati dan prirode. Gdje ćemo ići? Što ćemo raditi? Pitanja iz njih samo vrcaju. Moram priznati da na početku svog profesionalnog puta nisam bila svjesna odgovornosti koju preuzimam kada učenike vodim na dan prirode. Sudionici smo u prometu, boravit ćemo na livadi na kojoj ima krpelja i drugih životinja. Bit ćemo uz vodu koja učenike neodoljivo mami. Zato sam odlučila zapisati opće upute za provedbu dana prirode, a na satu prirode, ovisno o sadržaju nadolazećeg prirodoslovnog dana, učenicima objasnim na što trebaju obratiti posebnu pozornost. Budući da su promjene jedina konstanta u našem životu, svjesna sam da ću upute morati dopunjavati i prilagođavati budućim generacijama djece željne znanja.

4.Literatura

[1.] Dnevi dejavnosti (1998). Nacionalni kurikularni svet in Strokovni svet Republike Slovenije za splošno izobraževanje. Dostupno na: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/Drugi-konceptualni-dokumenti/Dnevi_dejavnosti.pdf [Datum pristupa: 18. 7. 2022]

Stručni rad

SIGURNOST U NASTAVI KUĆANSTVA

Suzana Pustinek, učiteljica prirodoslovlja, kućanstva i biologije
OŠ Gustava Šiliha Velenje

Sažetak

Vrlo se rado sjećam svojih osnovnoškolskih dana. Kao i svaki učenik, i ja sam imala svoje omiljene predmete. Jedan od njih bilo je kućanstvo. Još se sjećam slasne rolade od jagoda koju sam prvi put sama ispekla. Po istom receptu roladu pripremam i danas. Što je sa sigurnošću pri samoj nastavi, pokušala sam objasniti i predvidjeti uz pomoć nastavnog programa kućanstva za 6. razred. Kućanstvo je u programu zastupljeno s 35 sati u petom razredu i 52,5 sata u šestom razredu. Učenici mogu odabrati i izborni predmet iz područja kućanstva. Riječ je o dva jednogodišnja izborna predmeta, suvremena priprema hrane i načini prehrane.

Ključne riječi: kućanstvo, sigurnost, nastavni program, teme

1.Uvod

Uz pomoć nastavnog programa za kućanstvo, za šesti razred pokušala sam proučiti kakva je sigurnost tijekom nastave kod ovog predmeta. Uz pomoć ciljeva navedenih u nastavnom programu pokušala sam predvidjeti koliko je nastavni proces pri nastavi kućanstva u šestom razredu siguran. Rad sam započela tako da sam podijelila sadržaj predmeta na nastavne teme, u okviru kojih sam uz pomoć ciljeva iz nastavnog programa odredila sigurnost odn. opasnost pri nastavi iz kućanstva.

2.PREDSTAVLJANJE I INTERPRETACIJA REZULTATA

Tablica 1: Nastavne teme i raspored sati u godišnjoj pripremi predmeta kućanstvo za 6. razred

MODUL	NASTAVNA TEMA	BROJ SATI
	Uvodni sat	1 sat
Život i okoliš	Što sve trebam? (Proizvodnja i potrošnja)	4 sata
	Moj odnos prema okolišu	6 sati
Hrana i prehrana	Zašto jedem?	3 sata
	Razvrstavanje namirnica na skupine	10 sati
	Važno je što jedem	6 sati
	Hrana mi također može naškoditi	6 sati
	Što trebam znati prije nego počnem kuhati?	6 sati
	Kuhajmo zajedno	10,5 sati
	Ukupno:	52,5 sata

2.1.NASTAVNA TEMA: Što sve trebam?

U ostvarivanju ciljeva ove nastavne teme ne vidim ni jednu veću opasnost za učenike. Naravno, može se dogoditi neki nesretni slučaj; npr. kada učenik koji se ljulja padne sa stolice...U sklopu planiranih aktivnosti predvidjela sam i traženje informacija na Internetu, pri čemu bi zbog nepravilnog uključivanja računala život učenika mogao biti ugrožen. Istina je da ako uređaj nije pravilno spojen (tako da nula nije spojena na metalno kućište uređaja) faza ostaje u kontaktu s metalnim kućištem i uređaj radi normalno, ali je izuzetno opasno istovremeno dirati uređaj i neki dobro uzemljen predmet (vodovodna instalacija, centralno grijanje, molar pod i sl.), jer će u tom slučaju faza koja je pričvršćena na metalno kućište uređaja doći u dodir s nulom preko našeg tijela, tako da kroz naše tijelo proteče električna struja koja može uzrokovati i smrt... [3].

2.2.NASTAVNA TEMA: Moj odnos prema okolišu

Kod nastavne teme »moj odnos prema okolišu« najdelikatnija stvar je praktična vježba naziva »sredstva za pranje i čišćenje«. No, ako djeci date jasne upute i upozorite ih na potencijalne opasnosti, učenici mogu ovu vježbu raditi sami, u skupinama. Učenik koji izvodi vježbu (čisti različite mrlje različitim sredstvima za

čišćenje) koristi zaštitne rukavice. Također je važno da se djeca ne »prskaju« sredstvima za čišćenje, na što učitelj mora cijelo vrijeme osobito paziti.

2.3.NASTAVNA TEMA: Zašto jedem?

Pri pokusu u vezi različitih energetske vrijednosti namirnica zapalimo jezgre oraha i pjenaste bombone. Vježbu izvode dva ili tri učenika okrenuti jedan prema drugom. Učenici koriste zaštitne naočale. Moraju paziti da se ne opeku i ne oštete školski inventar...

2.4.NASTAVNA TEMA: Razvrstavanje namirnica na skupine

Predviđene aktivnosti za ovu nastavnu temu su priprema jogurta i sojinog mlijeka, te pečenje kruha. Naravno, najveća opasnost su opekline. Ove aktivnosti radimo zajedno jer se, između ostalog, pripremamo za završnu nastavnu temu, kuhajmo zajedno. Na taj način djeca se uče i navikavaju na čistoću, oprez pri radu, disciplinu pri kuhanju i na kraju, ali svakako ne manje važno, na podjelu posla u grupi i međusobnu suradnju.

2.5.NASTAVNA TEMA: Važno je što jedem

Stručni djelatnik doma zdravlja priprema predavanje kao preventivu protiv raznih oblika ovisnosti i poremećaja prehrane. Ciljevi navedeni u nastavnom programu ostvaruju se frontalnim obrazlaganjem, radom u grupama i izradom referata. To su uobičajeni načini rada u školi i ne bi trebali izazivati veće poteškoće, a pogotovo ne veće opasnosti, ako izuzmemo nesretne slučajeve koji se mogu dogoditi praktično na svakom koraku.

2.6.NASTAVNA TEMA: Hrana mi također može naškoditi

Pri ovoj aktivnosti konzerviranje hrane može predstavljati problem, ako na primjer kuhamo marmeladu, može doći do opekline prilikom spremanja vruće marmelade u staklenke. Stoga učenici moraju koristiti zaštitne rukavice. Pri vađenju prokuhanih poklopaca iz vruće ili vrele vode pomažem im ja. Moram također naglasiti da za vrijeme školskih odmora dok kuhamo ne izlazim iz učionice, odn. kada svi učenici napuste učionicu, zaključavam je (bolje spriječiti nego liječiti). Kada posjećujemo školsku kuhinju, to je obično onda kad kuharice ne spremaju ručak i imaju vremena za nas. Uostalom, tijekom pripreme ručka ili toplog međuobroka (topli čaj, mlijeko), posjet kuhinji je preopasan, štoviše i zabranjen zbog strogih HACCAP pravila.

2.7.NASTAVNA TEMA: Što trebam znati prije nego počnem kuhati?

Važno je da, ako pri ovoj nastavnoj temi budemo dosljedni i idemo korak po korak, to će nam se sve itekako isplatiti u zadnjoj temi »kuhajmo zajedno«. Zajedno upoznajemo sve aparate koje naša kuhinja ima, uključujemo ih i upozoravamo na nepravilnosti.

2.8.NASTAVNA TEMA: Kuhajmo zajedno

Posljednji sati kućanstva u šestom razredu posvećeni su samostalnom radu. Ovdje možemo reći »da žanjemo ono što smo posijali«. Najveći problemi javljaju se kod čitanja i razumijevanja recepata. Učenici na prvim satima praktične nastave teško pronalaze odgovarajuće posuđe i pribor. Također im je teško objasniti da, dok čekaju da se hrana ispeče ili skuha, mogu oprati i pospremiti iskorišteno posuđe. Budući da i sama kao obaveznu opremu za praktični rad zahtijevam pregaču ili majicu, kuhinjsku krpu, zavezanu dugu kosu i uredne nokte, često se netko sjeti i udari kolegu iz razreda mokrom krpom po leđima ili nekom drugom dijelu tijela. Ali budući da to znači kraj praktičnog rada za taj dan, to je učinkovita kazna. Problem predstavljaju i tupi noževi s kojima se mučimo, ali kako i sama znam da oštar nož često izaziva posjekotine, radije se zbog preventive mučimo s tupim noževima.

Srećom, imamo štednjak sa stakleno-keramičkom pločom, pa učenici mogu vidjeti kada je ploča još uvijek vruća. Problem je i odlijevanje vrele vode iz termički obrađene hrane. Poteškoća je u tome što je posuda vruća, dodatni problem je još i to što kad izliju vodu para zapuhne učenike, pa se neki od njih prestraše i ispuste posudu u sudoper. Čak je i vađenje vrućih posuda iz pećnice povezano s mnogim poteškoćama. Učenik ne zna gdje točno staviti tepsiju, ne pripremi unaprijed mjesto gdje će tepsiju odložiti,...

3. Zaključak

Na kraju mogu zaključiti da nastava kućanstva nije ništa manje sigurna ni opasna od nastave bilo kojeg drugog predmeta. Učenici moraju biti svjesni potencijalnih prepreka, koje ih čekaju pri pojedinim zadacima, a prije svega imati jasne upute.

Još jednom ću naglasiti da se mi učitelji najviše bojimo nesretnih slučajeva koji se mogu dogoditi bilo gdje i bilo kada. Puno toga možemo predvidjeti, ali ne baš sve, a događaje koji su posljedica enormne dječje mašte skoro nikako ne možemo predvidjeti

Kao točku na i, dodat ću tvrdnju da je nastava kućanstva, pogotovo pri praktičnom radu, naporna, ali visok entuzijizam učenika za rad dokaz je da se ista isplati.

Kao što sam već napisala, »kako sijemo, tako i žanjemo«.

4. Literatura

[1.]Kostanjevec, S. (2012): Gospodinjstvo 6: Učbenik za gospodinjstvo v šestem razredu osnovne škole. Ljubljana. Rokus.

[2.]Simčič, I., Koch, V., Gjerek, M., Mencigar, M., Nerad A., Veg, I. (2011): Učni načrt: Gospodinjstvo. Ljubljana. Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo.

[3.]Vidmar, R. (2006): Izobraževalna tehnologija – vaje: Navodila za vaje – delovni listi. Ljubljana. Pedagoška fakulteta.

Stručni rad

ZNAČENJE STRATEGIJA UČENJA U ŠKOLI

**Marina Garić, mag. prof. pov. i mag. prof. ped.
I. osnovna škola Celje**

Sažetak

U 21. stoljeću, društvo u kojem živimo, ponosno možemo zvati društvom znanja. Nove spoznaje i otkrića šire se brže nego ikad prije, na sva područja i u svakom trenutku. Upravo zbog toga naglasak se stavlja na cjeloživotno obrazovanje i na sam proces učenja. Također, sve veći naglasak stavlja se i na strategije učenja, odnosno ne samo na njihovo upoznavanje, nego i na njihovu praktičnu primjenu. No, prije nego što počnemo koristiti strategije učenja, vrlo je važno usvojiti važnost smisla samog učenja, a to znači da ih je potrebno koristiti kako bi se ostvarili određeni ciljevi i polučili određeni uspješni rezultati. To je svakako glavni cilj moderne škole na svim obrazovnim razinama. Ako učenici nauče načine učenja u različitim situacijama, zasigurno će, u određenim vremenskim razdobljima, biti uspješniji, a te će im spoznaje samo pomoći u kasnijim životnim situacijama. Na taj način najintenzivnije se razvija proces cjeloživotnog učenja koje je u ovim vremenima neizbježno i od iznimne važnosti.

Gljučne riječi: učenje, strategije učenja, vrste, učenik, učitelj

1. Uvod

U današnje vrijeme prednjači razvoj cjeloživotnog obrazovanja koje mora biti prirodno, spontano, opušteno i često uspješnije, u usporedbi s formalnim obrazovanjem koje se stječe u obrazovnim institucijama, te puno usmjerenije, specifičnije i manje opušteno, ako je u pitanju učenje i stjecanje znanja pomoću nastavnog materijala i slušanja pedagoških djelatnika koji su u nastavnom procesu znatno ograničeniji i usmjereniji, a svaki od njih ima svoj stil prijenosa znanja što se kasnije odražava na sveukupnom znanju učenika i praktičnoj upotrebi stečenog znanja. Prilikom usvajanja i stjecanja novih znanja učenici postižu različite uspjehe. Na njihov uspjeh utječu brojni čimbenici, a poznavanje i korištenje strategija učenja jedan je od ključnih čimbenika. Učenici koji znaju kako se učiti lakše mogu odabrati odgovarajuću strategiju, budući da u samom procesu odabira imaju veći stupanj samopouzdanja, vjeruju u sebe i žele postići određene ciljeve i ostvariti uspjehe. Različito uspješni učenici razlikuju se u korištenju strategija učenja. Na to kako će učenik učiti ne utječe samo samopouzdanje i prošlo iskustvo, već i okruženje u kojemu učenik živi te način na koji se pozitivno ili negativno ocjenjuje znanje, kao i ciljevi koje si je učenik postavio.

2. Važnost učenja

»Učenje je svaka promjena u ponašanju, informiranosti, znanju, razumijevanju, pogledima, spretnostima ili mogućnostima, koja je trajna i koju ne možemo pripisati fizičkom odrastanju ili razvoju naslijeđenih obrazaca ponašanja«. [2] Učenje je dvosmjerna interakcija koja se odvija između pojedinca i okoliša. Obzirom na čimbenike uspješnog učenja, strategije učenja uvrštavamo među bliske ili neposredne razloge uspjeha pri učenju, budući da se radi o značajkama učenika. Ako čimbenike uspješnog učenja dijelimo na unutarnje i vanjske, strategije učenja su unutarnje i psihološke prirode jer proizlaze iz samog učenika. [3]

3. Strategije učenja

Strategiju učenja možemo definirati kao redoslijed ili kombinacijom »prema cilju usmjerenih aktivnosti koje pojedinac koristi samoinicijativno i mijenja s obzirom na zahtjevnost situacije«. Dijelimo ih na spoznajne i materijalne. [2]

Učenik bi trebao usvojiti tri vrste strategija učenja: kognitivne strategije učenja, unutarnju motiviranost i emocionalno-motivacijske strategije te metakognitivne strategije. [1] U nastavku su navedene strategije učenja koje se odnose na obradu informacija i koje se najčešće koriste u školi.

3. 1. Strategije čitanja

Mnogi čitatelji griješe pristupajući čitanju na isti način, bez obzira na njegovu prirodu (nepoznat i zahtjevan tekst ili poznat i lagan tekst), a da pritom nisu svjesni da učinkovito čitanje počinje korištenjem različitih načina čitanja i različitim brzinama (aktivno, planirano, različito brzo čitanje i sl.) [3]

Prije nego što učenik započne sa samim čitanjem, važno je da je svjestan da je najučinkovitije i najuspješnije čitanje ono čitanje sa razumijevanjem; to znači da čitatelj, nakon čitanja razumije pročitano gradivo. To znači da je još prije samog čitanja sadržaj potrebno „preletjeti“, odn., pregledati, kako bi se unaprijed upoznao s materijom.

3. 2. Učenje pomoću pisanih izvora

Učenje pomoću pisanih izvora postaje sve bolje i bolje. Korišteni pisani izvori moraju biti pregledni, detaljni, konkretno napisani, a posebnu pozornost potrebno je namijeniti jeziku koji ne smije biti stručno zahtjevan ali mora biti opremljen i slikovnim

primjerima. Učenik mora znati kombinirati više izvora; pronaći ih, prikupiti, napisati ono važno te uspoređivati napisano.[2]

3. 3. Učenje slušanjem

Ovo je jedna od onih strategija učenja pomoću kojih učenici mogu brzo postići željeni cilj i jedan je od najvažnijih načina stjecanja znanja. Kako među metodama još uvijek prevladava interpretacija ili predavanje, svakako je vrlo važno da učitelj bude taj koji potiče učinkovito slušanje. Za dobrog slušatelja tipično je da pažljivo sluša, slijedi usmene upute, povezuje pojedine sadržaje i postavlja pitanja.

3. 4. Organizacijske strategije

Među njih možemo uvrstiti izradu bilješki koje su važan izvor informacija i koje učeniku omogućuju da se u bilo kojem trenutku posavjetuje tim informacijama. Kada želimo sažeti određeni sadržaj, uključujemo samo kratko opisane ključne ideje, pojmove ili rečenice potrebne za razumijevanje same cjeline. [3]Podcrtavanje i označavanje metoda je podcrtavanje metode koja može biti jako neuspješna ako nismo upoznati s cijelom materijom i ako je automatski podcrtavamo. Zato je važno dosljedno koristiti metode. Pojmovne mreže prikazuju odnose među ključnim pojmovima, a ti odnosi su na odgovarajući način označeni različitim izrazima kao što su: obuhvaća, prouzročava, povezuje se, temelje se. Upotreba mislenih uzoraka ima brojne prednosti i nedostatke. Prednosti su one da štedimo vrijeme i prostor, riječi su i vizualno predstavljene, potrebno nam je manje vremena za ponavljanje, koristimo se svojom kreativnošću i maštom. Nedostaci misaonih obrazaca su u tome da njihova učinkovitost smanjuje pretjerivanje ili pojednostavljivanje, a na kraju, ali ne i najmanje važno, osoba koja stvara misaoni obrazac može previše pažnje posvetiti estetici. [3]Učitelji i školska savjetodavna služba, koja učenike najčešće podučava o strategijama učenja, treba nastojati naučiti učenike kako iste strategije koristiti u konkretnim slučajevima. Međutim, kada ih koriste, moraju paziti na pravilan odabir i koordinaciju između već razvijenih i novih strategija učenja, kako bi se izbjegli mogući problemi i kako bi se smanjila mogućnosti neuspjeha.

4. Zaključak

Razumijevanje i upotreba strategija učenja vrlo je važna za uspješno učenje. Percepcije učenja određuju koliko ćemo se uspješno uhvatiti u koštac s učenjem, a poznavanje strategija učenja može samo olakšati i pomoći u razvoju najboljih načina samostalnog učenja. Zadatak učitelja nije samo u prijenosu određenog znanja na učenike nego i u savjetovanju i usmjeravanju učenika prema samostalnom učenju. Pritom, potrebno je uzeti u obzir i različite stilove učenja s kojima učenici ulaze u sam proces učenja i ponuditi im nove informacije na nekoliko različitih načina. Procesi promjene pristupa učenju, strategija i stilova učenja dugotrajni su i zahtjevni, pa neki učitelji zanemaruju ovo područje i fokusiraju se samo na intervenciju, provjeru i konsolidaciju nastavnog materijala.

Sve više i više učitelja, već tijekom same nastave i produžne nastave, želi se upoznati i trudi se upoznavati se s različitim strategijama učenja. Učitelji moraju biti svjesni da učenikima nije dovoljno samo pokazati određene strategije učenja, već ih trebamo upoznati s učenikima na konkretnim primjerima i reći im kada, zašto i kako ih koristiti. Ključno je da učitelji i svi stručnjaci u obrazovnom procesu budu svjesni važnosti korištenja strategija učenja jer učenici, različitim strategijama učenja mogu bolje učiti i sudjelovati u nastavnim procesima. Važno je da učitelji pružaju potrebnu podršku u učenju i da im pomognu u pronalaženju najprikladnijeg

načina učenja, u skladu s njihovim psihofizičkim sposobnostima, razvijanju navika učenja i stvaranju pozitivnog stava prema učenju. Time bi učenike pripremili na samoobrazovanje i na cjeloživotno učenje što je također jedan od ciljeva današnje škole.

5. Literatura

- [1] Ažman, T. (2012). Kompetenca učenje učenja. Ljubljana: Ministrstvo RS za izobraževanje, znanost, kulturo in šport.
https://arhiv.acs.si/ucna_gradiva/UZU_MI-Kompetenca_ucenje_ucenja-Azman-april.pdf.
- [2] Marentič Požarnik, B. (2000). Psihologija učenja in pouka. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- [3] Srnko, K. (2007). Učenje učenja: diplomsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta, oddelek za pedagogiko in andragogiko.

Stručni rad

RAZVIJANJE USREDOTOČENE SVJESNOSTI UZ POMOĆ TAKTILNE SLIKOVNICE

**Ksenja Žmauc, prof. slovenskog jezika i teologije, mag. prof.
inkluzivne pedagogije**
Osnovna škola Juršinci, Slovenija

Sažetak

Rad s djecom u suvremenom vremenu zahtijeva mnogo prilagodbe, obrazovanja i inkluzije. Uvijek tražimo nove pristupe motiviranju odnosno poticanju učenika na rad. Istodobno tražimo načine koji će nam pomoći da ih razumijemo, umirimo i prenesemo im znanja o upoznavanju sebe i drugih. Želimo ih naučiti kako se mogu prepoznati i prihvatiti vlastiti osjećaji, misli i raspoloženja, koji su vrlo bitni za čovjeka kao socijalno biće. Stručni radnici u neprekidnoj su potrazi za suvremenim strategijama kojima i sami testiraju svoje mogućnosti, sa željom da omoguće napredak svakom djetetu. U ovom članku predstaviti ćemo autorsku taktilnu bajku kao nastavno pomagalo koje može poslužiti za upoznavanje učenika s temeljnim vještinama usredotočene svjesnosti.

Ključne riječi: usredotočena svjesnost, bajka, suvremene strategije podučavanja, samoprihvatanje, taktilna slikovnica

1. Uvod

U suvremenom vremenu sve se češće suočavamo s problemom spontanog, slobodnog izražavanja čuvstava. Potrebno je shvatiti da emocije ne trebamo sputavati, potiskivati ili dozvoliti da nas preplave. Svjesni smo izazova odnosno potrebe za podučavanjem mladih o promatranju njihovog trenutnog doživljaja, kako bi počeli razumijevati, svladavati i percipirati svoje reakcije. Naime, prava je umjetnost doživjeti odnosno proniknuti u svoje iskustvo kao u nešto što trenutno postoji, ali i prolazi, bez obzira na oslobađanje negativnih ili pozitivnih emocija. Djeca s razvijenom usredotočenom svjesnošću više su u dodiru sa sobom, sa svojom dobrobiti, potrebama, osjećajima i okolinom. Stoga naučimo našu djecu kako se postaje svjestan sebe! Prvi korak prema usredotočenoj svjesnosti učenika svakako je prethodni razvoj naše vlastite usredotočene svjesnosti. Drugi korak predstavlja potraga za metodama i tehnikama, pri čemu moramo dobro poznavati djecu kao pojedince i kao skupinu. O inkluziji govorimo već neko vrijeme, ali u praksi to nije tako jednostavno. U članku su predstavljene autorska bajka i taktilna slikovnica koja je nastala pod mentorstvom dr. sc. Aksinije Kermauner.

2. Značaj razvoja usredotočene svjesnosti kod djece

Usredotočena svjesnost ima pozitivne učinke na pozornost, kogniciju, emocije, ponašanje i fiziologiju, što potvrđuju istraživanja u područjima psihologije, neuroznanosti i medicine. Usredotočena svjesnost je oruđe uz pomoć kojeg možemo naučiti kako se može svladati stres na radnom mjestu (npr. doc. dr. Mihael Černetič). Kao učitelji promatramo i djecu koja su paralizirana zbog stresa ili »izgubljena« u nekim lošim obrascima ponašanja, koji su daleko od dopuštenih. Usredotočena svjesnost ima pozitivne učinke na ljudsko funkcioniranje, o čemu svjedoče brojni članci [2]. Djeca nerijetko žele izbjeći neugodne osjećaje i misli. Često ih ignoriraju, „tjeraju“, potiskuju. Zapravo, djeca još ne mogu shvatiti činjenicu da potiskivanje emocija i izbjegavanje misli dovodi do još jačih emocija, koje mogu donijeti zdravstvene probleme (depresiju, psihosomatske bolesti). Djeci možemo ponuditi drugačiji pristup emocijama. Razvijanjem usredotočene svjesnosti spoznaju da neugodne emocije dolaze i prolaze, a da mi ništa posebno ne moramo učiniti po tom pitanju. Često je sasvim dovoljno da djeca postanu svjesna svojih negativnih emocija i prihvate ih. Nakon toga one već gube snagu. Neuspjeh djece u izvedbi aktivnosti često uzrokuje stresne situacije kako za učenike tako i za stručne radnike, te smo sve svjesniji vrijednosti zdravlja. Usredotočena svjesnost je istraženo i uvaženo psihološko oruđe koje se može koristiti za svladavanje stresa [4]. Učenici često osjećaju tremu prije ocjenjivanja. Trema predstavlja stanje u kojem se javljaju misli o tome da neće znati odgovoriti na pitanja ili da će nešto pogriješiti, što ih paralizira i onesposobljava. Dakle, borba s ovakvim mislima i neugodnim emocijama još više paralizira učenika. Međutim, ako mu se savjetuje da te osjećaje i misli tretira kao normalne, kao nešto što je zapravo uobičajeno stanje prije ocjenjivanja, njegova tjeskoba nerijetko gubi na snazi. Dobar i iskusan socijalni radnik nastoji pronaći načine kojima će omogućiti napredak svakom djetetu, u skladu s empatijom, suosjećanjem i kreativnošću pojedinca. U ovom članku predstavljamo autorsku bajku i taktilnu slikovnicu koje pružaju opciju dubljeg pronicanja u sebe kroz književne likove koje dijete može držati u ruci.

3. Uz bajku (i taktilnu slikovnicu) do usredotočene svjesnosti

Samo čitanje bajke djetetu otkriva put do usredotočene svjesnosti. Zahvaljujući čarima bajke, ulazimo u svijet koji nadahnjuje i pruža povjerenje u dobrotu. Kada dvoje ili više ljudi zajedno čita ili sluša bajku, stvara se zajedničko polje povezanosti, kao i pri izvedbi svih zajedničkih aktivnosti. Tada je pozornost svih prisutnih usmjerena na istu aktivnost. Povezanost je sama po sebi ljekovita i liječi mnoga čuvstva odnosno osjećaje, kao što su strah, tuga, neprihvatanje, bezvrijednost, nisko samopoštovanje i napuštenost (Bitenc,

Zdravilnost pravljic/ Ljekovitost bajki). Slušanje bajki omogućuje djeci kreiranje slika iz mašte. Time dijete dobiva priliku trenirati mozak, sagledavati stvarnost, logično razmišljati i biti kreativno (Brvar 2000). Osim slušanja, na usredotočenu svjesnost učenika pozitivno utječe i pisanje bajki. Mašta gradi priču od osjećaja i nesputanih emocija. Priča zadire u našu podsvijest dublje nego što bi to učinili analitički pristupi pronalaženja emocionalnih blokada, pruža nam intenzivniji osjećaj sigurnosti, te tako otkriva emocije koje bismo inače ostavili pod tepihom. Put iscjeljenja omogućava nam da doživimo, osjetimo (napišemo, nacrtamo, ispričamo) priču u potpunosti, a zatim unesemo ključne iscjeljujuće komponente koje su karakteristične za bajke (i život). To su hrabrost odnosno srčanost, ljubav, povjerenje itd. Nakon toga počinjemo usmjeravati tijek priče ka sretnom završetku (Bitenc). Pozitivne značajke taktilne slikovnice nadograđuju se opipom odnosno dodirom.

4. Predstavljanje autorske taktilne slikovnice

Leptirić Plavac je bajka o dvjema gusjenicama, dobrim prijateljicama (slika 1). Obje uživaju u svom malom svijetu do trenutka kada jedna od većih gusjenica iz njihovog okruženja ne nestane, tj. promijeni oblik. Moglo se lako primijetiti da umjesto nje s grane visi nešto čudno. Bila je to čahura kukca (Slika 2). Kada je kukuljica pukla (Slika 3), leptirić Plavac, koji je izvirio iz nje, susreo se s izazovom ulaska u drugačiji, nepoznati svijet u kojem više nema jedine prijateljice s kojom se družio.

Slika 7: Prijateljice gusjenice

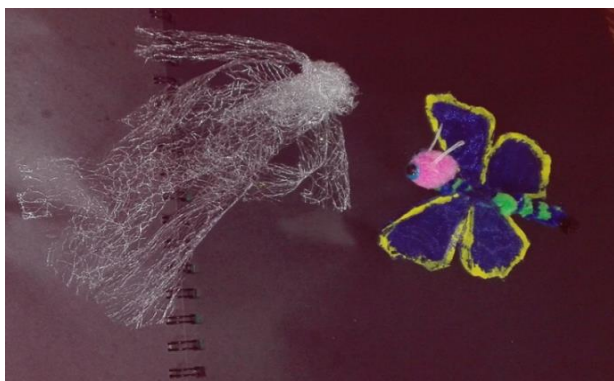

Slika 2: Čahura ličinke leptira

Slika 3: Pretvaranje ličinke u leptira

Leptirić Plavac više ne prepoznaje sam sebe i nedostaje mu prijateljica gusjenica. Ulaskom u novi, drugačiji svijet vrlo brzo upoznaje nove prijatelje: sunce koje mu osuši krila i vjetar koji mu olakša njegov prvi let. Budući da bajka ima sretan završetak, leptiriću Plavcu na kraju se pridružuje prijateljica iz starih, „gusjeničkih“ vremena te zajedno počinju istraživati novi svijet. Jednostavnim likovima iz bajke (gusjenica, leptir, sunce, vjetar) željeli smo potaknuti djecu da pogledaju, proniknu u sebe kroz književni lik, razviju empatiju te prihvate sebe i različitost, kako bi mogli razvijati svoju usredotočenu svjesnost. Leptirić, koji se upravo transformirao iz ličinke, osjeća usamljenost i bespomoćnost u novom svijetu. Možda su i djeca ponekad ovako usamljena i bespomoćna? Mali Plavac prihvaća pomoć sunca i vjetra. Na koji način i kome se naša djeca obrate za pomoć? Plavac na kraju prihvaća svoj novi svijet i spoznaje da nije tako loše biti leptir. Čak se i djeca ponekad osjećaju zbunjeno i otuđeno. Možda su doselila u novu sredinu. Svakako nam je želja da prihvate novi svijet i nove ljude. Leptirić Plavac je taktilna slikovnica u kojoj svi taktilni elementi oponašaju prirodni materijal. Gusjenice su mekane na dodir, tijelo bube je tvrdo, krila leptira su nježna. Vjetar je izrađen od lagane tkanine (slika 4), sunce je mekano na dodir, a cvijeće oponaša opip prirodnog cvijeća.

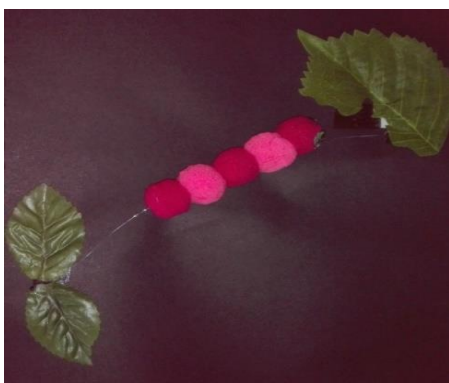

Slika 4: Vjetar je leptiru osušio krila.

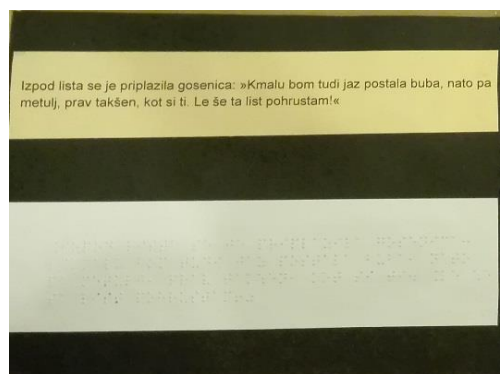

Slika 5: Stari prijatelji ponovno zajedno, sada kao leptirovi

Prednost ove taktilne slikovnice je opcija da se svi likovi "izvade" iz knjige i dodirnu, tako da djeca zahvaljujući njima mogu obnoviti priču ili kreirati vlastitu bajku. Na ovaj način željeli smo djecu prepustiti njihovoj mašti i potaknuti ih na kreativnost. Djeca mogu uzeti u ruke gusjenicu, kukca (dva razvojna stadija), vjetar i sunce, dva leptira te cvijeće na način da ih povuku s ljepljivog ježića (čička) ili magneta. Ovako jačaju motoričke vještine prstiju, a neki se likovi mekom žičicom pomiču s jednog na drugi kraj lista (Slika 6). Tekst je napisan primjenom pisma koje je prikladno za slabovidne osobe, odnosno uporabom brajice. Prilijepljen je s lijeve strane, kao što je propisano za taktilne slikovnice (slika 7). Djeca mogu opipati brajicu te spoznati da neki ljudi "gledaju" rukama. Dakle, uče prepoznavati i prihvaćati različitost.

Slika 6: Gusjenica koja se može kretati po mekanoj žici

Slika 7: Tekst koji je prilagođen slijepim i slabovidnim osobama

5. Zaključak

Svi mi, koji radimo s djecom, trebali bismo upoznati moć usredotočene svjesnosti, ne samo zbog lakšeg svladavanja stresnih situacija, već i načina na koje ćemo kao uzori i učitelji pokazati mladima put prema usredotočenoj svjesnosti. Taktilna slikovnica jedna je od mogućnosti motiviranja djece. Zahvaljujući njenoj uporabi, možemo pratiti učenike na putu njihovog samoprihvatanja te prihvatanja vlastitih emocija i misli. Sadržaj knjige može poslužiti kao motivacija za razgovor o prijateljstvu, strahu, traženju pomoći i prihvatanju različitosti. Osim navedenog, pruža mogućnost pronicanja u vlastita razmišljanja, čuvstvovanja (osjećanja) i prihvatanja. Prije svega, taktilna slikovnica može usmjeriti dijete na kreiranje vlastitog svijeta mašte u kojem je sve dobro, pozitivno i ispravno.

6.LITERATURA

- [1.] Bitenc, D. (2018) *Zdravilnost pravljic*. Dostupno na: <http://www.zlataprtljica.si/zdravilnost-pravljic.html>. [Pristupljeno 1.1.2023.].
- [2.] Brown, K. W., Ryan, R. M., & Creswell, J. D. (2007). Mindfulness: Theoretical foundations and evidence for its salutary effects. *Psychological Inquiry*, 18(4), 211–237. Dostupno na: <https://doi.org/10.1080/10478400701598298>. [Pristupljeno 3.1.2023.].
- [3.] Brvar, R. (2010): *Dotik znanja: slepi in slabovidni učenci v inkluzivni šoli*. Ljubljana: Modrijan.
- [4.] Creswell, J. D., & Lindsay, E. K. (2014). How does mindfulness training affect health? A mindfulness stress buffering account. *Current Directions in Psychological Science*, 23(6), 401–407. Dostupno na: <https://doi.org/10.1177/0963721414547415>. [Pristupljeno 1.1.2023.].
- [5.] Černetič, M. (2017). *Čuječnost kot orodje za spoprijemanje s stresom na delovnem mestu: Tehnika STOP. Mednarodno inovativno poslovanje/Journal of Innovative Business and Management*, 9(2).
- [6.] Černetič, M. (2011). Kjer je bil id, tam naj bo ... čuječnost: Nepresojajoče zavedanje in psihoterapija. *Kairos*, 5(3/4), 23–34.
- [7.] Kermauner, A. in Schmidt, N. (2014): *Kako narediti tipanko?* V Majerhold, K. (Ur.), Zbornik za spodbujanje demokratičnega emancipiranega dialoga med ponudniki kulturnih dobrin in obiskovalci (str. 90–95). Ljubljana: Društvo ŠKUC, Galerija Škuc.

Stručni rad

UTJECAJ TAKTILNE SLIKOVNICE NA VIDEĆU DJECU

**Ksenja Žmauc, prof. slovenskog jezika i teologije, mag. prof.
inkluzivne pedagogije**
Osnovna škola Juršinci, Slovenija

Sažetak

U članku je s različitih aspekata predstavljen značaj čitanja taktilnih slikovnica. Dakle, naglašavaju se važnost razvoja kreativnog razmišljanja i poticanje empatije, usredotočene svjesnosti, motivacije za razgovor te kreativnosti. Opisani su i nastanak te razvoj taktilne slikovnice u Sloveniji. U drugom dijelu članka opisali smo utjecaj taktilne slikovnice Leptirić Plavac na videću djecu. Dakle, analizirali smo i utvrđivali načine reagiranja odnosno odazive djece iz Osnovne škole Juršinci. Pritom nas je zanimala uporaba taktilne slikovnice kao sredstva podučavanja videće djece. Istraživali smo hoće li se taktilna slikovnica (knjiga) pokazati prikladnom metodom za poticanje empatije, usredotočene svjesnosti, motivacije za razgovor i kreativnosti.

Ključne riječi: empatija, usredotočena svjesnost, motivacija za razgovor, inkluzija i taktilna slikovnica

1. Uvod

Taktilna slikovnica u osnovi je namijenjena slijepoj i slabovidnoj djeci, ali izaziva veliki interes te otvara mnoga pitanja i kod videće djece. Istraživali smo potiče li taktilna slikovnica razmišljanje, jačanje emocionalnih i socijalnih vještina te uživljanje u iskustva drugih i je li prikladna kao motivacija za razgovor o različitim emocionalnim stanjima, prijateljstvu i vlastitoj dobrobiti. Upitali smo se kako se osjećaju slijepa i slabovidna djeca. Zanimalo nas je u kojim će životnim situacijama slikovnica potaknuti učenike na razgovor.

2. Značaj i karakteristike taktilne slikovnice

Ilustracije su korisne za djetetovu kreativnost i predstavljaju most između stvarnosti i svijeta mašte. Uz pomoć taktilne slikovnice djeca usvajaju nove informacije i pojmove, osvještavaju iskustva iz svog života i razvijaju jezične vještine [2]. Zahvaljujući bajci, ulazimo u svijet koji nadahnjuje i pruža povjerenje u dobro. Budući da bajke sadrže i loše postupke pojedinih likova te nesreće, približavaju se osjećajima iz realnog svijeta, ali završavaju dobro, stvarajući osjećaj sigurnosti. Istovremeno nas ohrabruju da ostanemo dosljedni i ne odustanemo od cilja ako se dogodi nešto loše, već da pronađemo vlastiti sretan završetak. Taktilna slikovnica može poslužiti i kao motivacija za razgovor o problemima s kojima se djeca susreću u svom svijetu [1]. Uporabom taktilnih slika slijepa i slabovidna osoba usvajaju nove informacije i utvrđuju iskustva iz svakodnevnog života. Da bi dijete moglo opipati ilustraciju, moramo je prilagoditi. Uvijek polazimo od osnovnih razlika između vida i dodira: vid je distalno osjetilo i djeluje na daljinu, dok je dodir proksimalno, kontaktno osjetilo i njime zahvaćamo cijelu sliku, taktilnu i analitičku, vezanu uz detalje i format. Osnovna značajka taktilne slikovnice je spiralni uvez, tako da se slikovnica tijekom čitanja može potpuno otvoriti kako bi slijepi ili slabovidni čitatelj mogao slobodno koristiti obje ruke. Tekst je unesen lijevo, a ilustracije desno. Ponavlja se dva puta, jer je otisnut većim i debljim slovima, na brajici. Ilustracije su jasne i pregledne. Tiskane su u jarkim bojama tako da ih mogu uočiti i oni koji imaju manji postotak vida. Knjiga je izrađena u A4 pejzažnom formatu, koji bi trebao predstavljati optimalan opseg kvalitetne taktilne informacije, jer pokriva površinu dvaju otvorenih dlanova. Osim navedenog, vrlo je važan prikaz predmeta u gotovo prirodnoj veličini, što dodatno olakšava usvajanje slikovne informacije i pomaže u dobivanju predodžbe [2]

3. Taktilna slikovnica u Sloveniji

U Sloveniji se taktilna slikovnica pojavila prilično kasno. Osim prednosti koje je pružila slijepoj i slabovidnoj djeci, pokazalo se da dobro djeluje i na videću djecu. Prva slovenska taktilna slikovnica Snježni cvijet, čija je autorica dr. Aksinja Kermauner, objavljena je 2004. godine. Zahvaljujući ovoj slikovnici, slijepa osoba "vide" boje. Prikazane su i kombinacije boja, te tako čitatelji mogu opisati kotač boja, kontrastne boje odnosno komplementarnu harmoniju, hladne i tople boje. Provedba projekta Taktilna slikovnica u svakoj slovenskoj knjižnici 2010. godine donijela je veliki napredak te prednosti čak i videćim pojedincima, jer su taktilne slikovnice izrađene tako da ih i oni mogu čitati. Štoviše, bolje pamte sadržaje jer je uključeno više osjetila, a i upoznaju se s (vide i tipkaju) Brailleovim pismom. Vrlo

važna prednost projekta je razvijanje empatije videće djeca prema vršnjacima s posebnim potrebama [2].

Dr. Aksinija Kermauner objavila je 2010. godine taktilnu slikovnicu Žiga špaget ide u veliki svijet, a zatim 2017. godine i multisenzornu taktilnu slikovnicu Žiga špaget je za djevojčice magnet, koja je prilagođena ne samo slijepim i slabovidnim osobama, već drugoj djeci s posebnim potrebama. Opremljena je znakovnim jezikom za gluhe i nagluhe osobe te djecu s disleksijom, a dodan je i pojednostavljeni tekst. Sada nam je dostupno još više taktilnih slikovnica, jer ih izrađuju i studenti inkluzivne pedagogije na Pedagoškom fakultetu u Kopru i Mariboru te ih sadržajno uključuju i u svoje završne radove.

4. Odazivi djece i učenika na taktilnu slikovnicu

Istraživali smo načine na koje možemo postići određene ciljeve kod videće djece uz primjenu autorske taktilne slikovnice Leptirić Plavac te utjecaj čitanja njenog sadržaja na ovu populaciju. Postavili smo si nekoliko osnovnih pitanja koja će nam otkriti kako taktilna slikovnica Leptirić Plavac:

- utječe na učenje i razumijevanje razvoja leptira;
- razvija empatiju i jača emocionalne te socijalne vještine;
- potiče usredotočenu svjesnost;
- potiče razvoj mašte i utječe na kreativnost;
- pruža motivaciju za razgovor s naglaskom na različitost (slijepe osobe, brajica itd.).

Taktilnu slikovnicu Leptirić Plavac koristili smo u Osnovnoj školi Juršinci. Istražili smo kako je djelovala na videću djecu i na koji način je kod njih izazvala interes za čitanjem, koja su se pitanja pojavila i kako su djeca reagirala na sadržaj taktilne slikovnice. Slikovnicu smo ponudili drugom razredu tijekom produženog boravka te 6. razredu na nastavi slovenskog jezika.

Prikupili smo sljedeća saznanja o utjecaju taktilne slikovnice na učenike drugog razreda:

- već prva stranica slikovnice izazvala je interes za slušanjem, gledanjem i dodiranjem, čak i kod pojedinaca koji nisu ljubitelji knjige;
- djeca su bila oduševljena malim i velikim gusjenicama na magnetičima koje su mogli postaviti na određene točke prve stranice;
- svi su željeli opipati dvije gusjenice, pomicati ih po stranici u slikovnici. U početku su čak bili pregrubi prilikom pomicanja gusjenica, pa smo morali prekinuti pripovijedanje i podsjetiti ih kako se uzimaju i postavljaju izrađeni književni likovi;
- svi su željeli opipati napuklu kukuljicu ličinke leptira; pričvrstili su sunce, a zatim i ličinku iz koje se razvio leptir;
- uzdahom divljenja učenici su pozdravili leptirića Plavca, sad već pravog, prekrasnog leptira. Igrali su se i letjeli s njim. Dopao im se i vjetar koji je leptiriću Plavcu osušio krila (tek kada su svi „poletjeli” s Plavcem, mogli smo nastaviti pripovijedanje);
- uspoređivali su gusjenicu sa zadnje stranice s onom koja je postavljena na prvoj stranici te uzbuđeno konstatirali koliko je već narasla;
- djevojčice su najviše uživale u pričvršćivanju cvijeća na cvjetnu livadu, dok su se dječaci igrali s leptirom;

- željeli su čuti bajku još dva puta, ali su posebno uživali postavljajući književne likove na prikladna mjesta;
- taktilna slikovnica potakla je na slušanje čak i učenika koji se tijekom čitanja radije skriva, povuče u svoj kutak. Sudjelovao je u svim aktivnostima;
- djevojčica s primjetnom kratkotrajnom pozornošću posvetila je više vremena ovim aktivnostima i uložila više truda u svoje sudjelovanje.

U 6. razredu iskoristili smo opisanu aktivnost kao zaključak sklopa *Bajki nikad previše*. Odaziv je bio iznenađujući, tako da se su otvorila mnoga pitanja:

- postavili su brojna pitanja o brajici i slijepim osobama;
- iznijeli su i svoja iskustva o slijepim i slabovidnim osobama te smo razgovarali o uključenosti slijepih osoba u obrazovanje i društvo;
- razgovarali smo o različitostima i koliko je važno da se svaki pojedinac osjeća prihvaćenim u društvu;
- zanimala ih je i izrada taktilne slikovnice te su izrazili želju za osmišljavanjem i izradom svoje taktilne slikovnice;
- mnogo su se raspitivali o svijetu slijepih i slabovidnih osoba te su razmišljali o vlastitom odazivu na prisutnost i rad slijepog školskog druga u svom okruženju.

4.1. Koja su pitanja spontano otvorena primjenom taktilne slikovnice?

Učenici drugog razreda Osnovne škole Juršinci znali su mnogo toga o leptirima i njihovoj preobrazbi. Međutim, nisu imali iskustva s opipavanjem leptira ili bube. Postavljali su mnogobrojna pitanja o razvojnim fazama leptira. Izrađeni književni likovi postali su most između stvarnog i imaginarnog svijeta. Učenicima šestih razreda ova preobrazba bila je poznata i rado su opipali izrađene književne likove. Priča o preobrazbi nije ih zanimala jer im je bila poznata, ali su željeli saznati sve o sudbini leptirića Plavca. Razmišljali su o neugodnim osjećajima leptirića Plavca, koji su se manifestirali pri njegovom ulasku u novi svijet. Uživjeli su se u ulogu leptirića Plavca i iznijeli vlastita, slična iskustva. Zanimali su ih pismo slijepih osoba i način na koji usvajaju vještinu čitanja.

4.2. Empatija i jačanje emocionalnih te socijalnih vještina

U Osnovnoj školi Juršinci učenici drugog razreda doživjeli su empatiju kroz igru uloga. Međutim, najprije su se upitali zašto leptirić Plavac nije bio sretan na početku odnosno prilikom ulaska u novi svijet. Sami su potražili sve odgovore i ubrzo shvatili da je leptirić bio usamljen zbog nestanka prijateljice. Jedan učenik upitao se zašto je leptirić bio nesretan kada je dobio krila i slobodu letenja. Ustanovili su da se osjećamo dobro kada smo prihvaćeni. Učenici šestog razreda brzo su prenijeli ovu priču u vlastiti doživljajni svijet. Znali su objasniti u kojoj su se situaciji osjećali kao leptirić Plavac, tko im je i kako pomogao kada su bili u nevolji. Suosjećali su sa slijepom i slabovidnom djecom, razmišljali o pismu za slijepe osobe i izrazili želju za razgovorom o njima.

4.3. Motivacija za razgovor i razvijanje usredotočene svjesnosti

Uzimajući u obzir činjenicu da su učenici književne likove mogli dotaknuti i oživjeti ih u svojim rukama, možemo konstatirati da se taktilna slikovnica pokazala izvrsnim sredstvom za buđenje usredotočene svjesnosti. Potakla je učenike da progovore o svojim strahovima, iskustvima i spoznajama koje ne bi osvijestili i u koje ne bi pronikli bez procesa identifikacije koji je bajka pružila. Taktilna slikovnica motivirala ih je na razgovor o teškoćama s kojima se mogu susresti u svom svijetu. Najviše su im se dopali ponovno druženje leptirića Plavca s njegovom prijateljicom

i njihov zajednički let, što objašnjava tvrdnju da sretan završetak pruža sigurnost te usmjerava pojedinca ka potrazi za ovakvim završetkom i u stvarnom svijetu.

4.4. Razvijanje kreativnosti (stvaralaštva)

Budući da se izrađeni književni likovi mogu uzeti iz taktilne knjige, učenici drugog razreda na ovaj su način obnovili istu priču, a zatim izmislili novu. Postali su "pisci" nove priče. Radili su u skupinama, pa su morali međusobno podijeliti književne likove. Izrazili su i želju za ilustracijom. Šestaši su bili zainteresirani za izradu taktilne slikovnice u kojoj su se kasnije i sami okušali na satu izbornog predmeta. Učenici koji su obično glasni na nastavi pokazali su se kreativnijima. Izrazili su želju za ilustriranjem priče. Introvertirani učenici radije su sudjelovali u igri uloga. Izmišljali su svoje priče. Manje kreativni učenici samo su obnovili priču, dok su kreativniji učenici više uživali u smišljanju vlastite priče. Pri tome su surađivali jedni s drugima i međusobno se nadopunjavali.

5. Konačna saznanja

Utvrđili smo da uz pomoć taktilne slikovnice videća djeca doživljavaju učenje kao zabavu i igru, pri čemu jačaju svoje emocionalno-socijalne kompetencije. Taktilna slikovnica izazvala je interes za sudjelovanjem u grupnim aktivnostima čak i kod djece te učenika koji imaju specifične poteškoće u učenju ili su introvertirani. Posebno trebamo istaknuti važnost uspostavljenog inkluzivnog okruženja za učenje, multisenzornog učenja i svih prilagodbi koje smo proveli, a koje su utjecale na odaziv i sudjelovanje svih učenika i djece, pa tako i djece s posebnim potrebama. Budući da potonji nisu ni znali da postoje slikovnice za slijepe i slabovidne osobe, vrlo je važno s njima razgovarati o djeci s posebnim potrebama. Svi su bili impresionirani književnim likovima, koji se iz taktilne slikovnice mogu izvaditi na različite načine: čičkom ili magnetom. Sudjelovali su i u stvaranju priče. Sadržaj knjige poslužio je kao motivacija za razgovor o prijateljstvu, strahu, traženju pomoći i prihvaćanju različitosti. Kreativniji učenici stvarali su nove priče. Utvrđili smo da taktilna slikovnica pruža opcije motiviranja djece, podučavanja i usvajanja novih sadržaja, praćenja na njihovom putu prihvaćanja sebe i svojih emocija (samoprihvatanja) i jačanja socijalnih vještina te razmišljanja. Taktilna slikovnica potakla je naše učenike na razmišljanje o različitosti, posebice o slijepim i slabovidnim osobama, te o činjenici da bi im najbolje pomogli kada bi prihvatili njihovu različitost.

6. LITERATURA

- [1.] Bitenc, D. (2018) Zdravilnost pravljic. Dostupno na: <http://www.zlataprtljica.si/zdravilnost-pravljic.html> [Pristupljeno 3.1.2023.].
- [2.] Kermauner, A. in Schmidt, N. (2014). Kako narediti tipanko? Prispjev predstavljen v Zborniku za spodbujanje demokratičnega emancipiranega dialoga med ponudniki kulturnih dobrin in obiskovalci. Dostupno na: http://www.sodelujem.com/uploads/page_files/269_aktiv_zbornik.pdf [Pristupljeno 1.1.2023.].
- [3.] Žmauc, K. (2018). Metuljček Plavček. Seminarska naloga pri predmetu Metode dela s slepimi in slabovidnimi, študijska smer Inkluzivna pedagogika. Koper, Univerza na Primorskem: Pedagoška fakulteta.

Stručni rad

MEĐUVRŠNJAČKO DRUŽENJE PRVAŠA S UČENICIMA 7. RAZREDA OSNOVNE ŠKOLE

Petra Hribernik
Osnovna škola Sladki Vrh, Slovenija

Sažetak

Ljudi su po prirodi socijalna bića kojima su za njihovo postojanje potrebni drugi ljudi. S njima se druže, surađuju i ostvaruju međusobnu pomoć. Kroz igru, razne aktivnosti i druženje učenici uče o toleranciji i prihvaćanju različitosti, međusobno sudjeluju, pomažu jedni drugima, igraju se, razmjenjuju znanja i iskustva te pritom razvijaju komunikacijske i socijalne vještine. Dakle, međuvršnjačko učenje predstavlja važan dio obrazovnog procesa kao značajan alat za socijalizaciju osnovnoškolske djece u suvremenom dobu.

Ključne riječi: osnovna škola, druženje, praktične aktivnosti, međusobna pomoć

1.Uvod

Ljudi su po prirodi socijalna odnosno društvena bića kojima su za njihovo postojanje potrebni drugi ljudi. S njima se druže, surađuju i ostvaruju međusobnu pomoć. Aktivnosti u obliku igre, isprepletene motoričkim (kretnim) aktivnostima koje uključuju element pozitivnog očekivanja i zabave, ključnog su značaja prilikom uspostavljanja unutarnje motivacije za rad i učenje. Kretanje i igra pomažu u oslobađanju napetosti i energije. Učenje kroz provedbu motoričkih (kretnih) igara odnosno tjelesnu aktivnost omogućuje trajnije znanje i potiče kritičko razmišljanje. Učenici uče o toleranciji i prihvaćanju različitosti, međusobno surađuju, pomažu jedni drugima te razvijaju komunikacijske i socijalne vještine. Na ovaj način razvijaju i temeljnu civilizacijsku dužnost svakog društva, odnosno brigu za dobrobit, učenje i razvoj mlađih generacija. Predstaviti ću vam primjer dobre prakse koji smo proveli zajedno s učiteljicama naše osnovne škole uz suradnju učenika prvih i sedmih razreda. Osigurali smo raznovrstan, zanimljiv i dinamičan način učenja.

2.Tijek aktivnosti

Povodom provedbe Dječjeg tjedna, učiteljice su učenicima obogatile dan spektrom aktivnosti u kojima su sudjelovali učenici 1. in 7. razreda. Svrha druženja bila je da učenici usvoje odnosno nauče jedni od drugih različite vještine, primjerenu komunikaciju i suradnju te izgrade dobre međusobne odnose na razigran i zabavan način.

3.Ciljevi aktivnosti

Za ove aktivnosti zadali smo si sljedeće ciljeve:

- ponuditi učenicima sigurno okruženje, bogato mogućnostima učenja i sadržajima koji omogućuju iskustveno učenje,
- razvoj socijalnih i komunikacijskih vještina koje bi omogućile ugodnu i zabavnu suradnju te učenje,
- razvoj strategija neformalnog učenja učenika kao sudionika,
- zabavna interakcija kroz igre i zadatke.

Međuvršnjačko učenje zahtijeva od učenika sudjelovanje u aktivnostima i razvijanje vještina suradnje, koje pružaju praksu i potrebne vještine timskog rada. Kroz praktično učenje učenici postaju dio zajednice učenja u kojoj svatko ima svoj udio. U našem primjeru dobre prakse autoritet učitelja ostao je u drugom planu, tako da učenicima nismo zadavali specifične ciljeve niti na bilo koji drugi način aktivno intervenirali u dinamiku zadataka i igara. Dinamika njihove interakcije prepuštena je samim učenicima. Zadatak nas, učiteljica i učitelja, bio je pažljivo pripremiti tijek aktivnosti i promatrati učenike u njihovoj interakciji kroz igre i aktivnosti.

4.Provedba aktivnosti

Učiteljice su za učenike pripremile bogat set igara i različitih zadataka koji su osmišljeni tako da budu primjereni za starije i mlađe učenike. Igre i zadaci postavljeni su u školsko okruženje. Zadatak starijih učenika bio je objasniti i po potrebi demonstrirati zadatke mlađim učenicima na što jednostavniji i prilagođeniji način. Nakon zajedničkog uvodnog objašnjenja, učenici su se podijelili u skupine prema svojim željama, a prije početka igara najprije su se međusobno upoznali. U tu svrhu koristili su igricu Zeleni krokodil:

Zeleni krokodil

Učenici se rasporede tako da sjednu ukруг. Netko iz skupine izgovori svoje ime i kaže susjedu (drugaru pored sebe): „Ti si krokodil.“ („Ja sam Francka, a ti si zeleni krokodil.“). Susjed (krokodil) izgovori svoje ime i kaže sljedećem: „Ti si zeleni krokodil.“ Igra traje toliko dugo dok svi sudionici ne izgovore svoja imena. Učenik koji izgovori ime pogleda svog susjeda u lice.

Učenici su prema uputama slijedili redoslijed zadataka i igara. Sedmaši su učenicima prvih razreda (prvašićima) na svakoj stanici objašnjavali i demonstrirali zadatke i igre, a potom su ih izvodili i rješavali zajedno sa svojim drugarima. Ukupno je osmišljeno petnaest zadataka. Dinamiku izvedbe igara i rješavanja zadataka određivala je svaka skupina zasebno.

Primjeri zadataka:

Slika 1. Igre loptom

Slika 2. Igra križić – kružić

Slika 4. Prometni znaci i pravila

Slika 3. Izrada kape od časopisnog papira

Slika 5. Pravilno vezanje uzica na cipelama

Slika 6. Učenje plesa

5. Zapažanja i saznanja

- Učenici su vrlo dobro prihvatili aktivnosti. Nakon početnog upoznavanja, stariji učenici su kroz igru Zeleni krokodil brzo svladali početnu nelagodu mlađih učenika te ih prihvatili u svoje društvo.
- Stariji učenici rado su se brinuli o mlađim učenicima tijekom igara, tako da su se oni, unatoč nepoznavanju starijih učenika, odmah uključili u igre s njima. Mlađi su bili vrlo zadovoljni njihovom brigom, ali i ponosni što se mogu pridružiti svojim starijim drugarima u igri.
- Interakcija je bila spontana i neusiljena. Na početku provedbe igara među starijim učenicima primijetili smo manju dozu nesigurnosti. Naime, tražili su primjeren način i razinu komunikacije prilagođene mlađim učenicima, što je i razumljivo s obzirom na to da oni još ne posjeduju dovoljno razvijene vještine odgovarajuće socijalne interakcije.
- Tijekom sudjelovanja u aktivnostima, kod mlađih učenika bili su izraženiji igra i druženje, dok su kod starijih učenika briga i odgovornost za učenike nižih razreda bile u prvom planu.
- Zahvaljujući brizi o mlađima koju su pokazali stariji učenici, brzo su izgrađeni povjerenje i povezanost školaraca s njihovim „starateljima“.

Bilo je zanimljivo promatrati učenike tijekom njihove suradnje i međusobnog pomaganja. Sedmaši su vrlo odgovorno i s entuzijazmom prihvatili svoj zadatak, dok su ih prvašići pratili sa zanimanjem, usvajajući zanimljive nove sadržaje.

6. Zaključak

Prvašići su s velikim oduševljenjem ispričali kako su upoznali nove prijatelje iz sedmih razreda, koji su ih pohvalili za uspješno sudjelovanje u aktivnostima. Mlađi učenici savršeno su se snašli i prilagodili novoj situaciji. Sedmaši su se osjetili korisnima i uvidjeli da imaju sposobnosti vođenja i

usmjeravanja svojih mlađih drugara. Zahvaljujući ovoj uspješnoj suradnji, uveli smo praksu sudjelovanja prvašića sa sedmašima tijekom rekreativnih odmora. Mlađi učenici vrlo rado dijele s njima svoja školska iskustva. U svakom slučaju, ovaj oblik međuvršnjačkog druženja namjeravamo provoditi i u budućnosti, jer smatramo da su se učenici međusobno čvrsto povezali i naučili mnogo novoga. Biti spreman na prilagodbu i prihvatiti druge nije uvijek tako jednostavno. Važno je razvijati drugačije metode i oblike rada koji omogućuju ovakvu interakciju učenika različitih dobnih skupina. Zahvaljujući ovako osmišljenoj dinamici rada, omogućujemo fleksibilnu metodičku, prostornu i vremensku organizaciju nastave, te ujedno razvijamo pozitivnu sliku o sebi, odgovornost za druge, samopouzdanje, komunikacijske vještine i druge socijalne vještine kod učenika. Učenici koji se na ovaj način povezuju sa svojim školskim drugarima, kao sudionici međuvršnjačkog druženja, imaju unutarnju motivaciju, ostvaruju autentičnu komunikaciju i usvajaju socijalne vještine kroz iskustveno učenje. Živimo u vremenu izuzetnog napretka i stalnih promjena s kojima moramo ići u korak. Svatko uči na svoj način. Usvajanje novih sadržaja i vještina zapravo je cjeloživotno učenje. Učimo kroz međusobne odnose. Mnoga životna iskustva mogu se steći isključivo kroz odnose s drugim pojedincima.

7. LITERATURA

- [1.] Cimerman Petrovič P., Dolamič Z., Kociper A., Novak N. (2007). Od „prepira“ k strpnosti. Priročnik za razvijanje socialnih in komunikacijskih veščin.
- [2.] Zavod Republike Slovenije za šolstvo (2022). Opazovati, povezovati, sodelovati, učiti se drug od drugega.
- [3.] Založba univerze na Primorskem. Dostupno na: <http://www.hippocampus> [Pristupljeno 26.8.2020.]. Zbornik povzetkov strokovne konference. Spodbujanje učinkovitega učenja.

Stručni rad

REKLAMNI LETCI I RAČUNANJE S DECIMALNIM BROJEVIMA

Lidija Podpečan

Osnovna škola Juršinci

Sažetak

Svakodnevno nas u sandučiću čekaju reklamni letci raznih trgovačkih lanaca. Zasipani smo mnoštvom informacija o cijenama proizvoda. Zašto ne iskoristiti ove podatke za provjeru znanja o decimalnim brojevima u šestom razredu te naučiti učenike kako računati džepnim kalkulatorom. U radu je prikazan nastavni sat provjere poznavanja decimalnih brojeva uz pomoć podataka iz reklamnih letaka.

Ključne riječi: matematika, računanje decimalnih brojeva, provjera znanja, džepni kalkulator

1. Uvod

»U nastavnim planovima i programima matematike pojavili su se zahtjevi za učenjem i poučavanjem matematike s razumijevanjem i primjenjivošću matematike u svakodnevnom životu, ali se pokazuje slaba sposobnost primjene tih vještina. Bit će potrebno jasnije uključiti postignuća matematičke pismenosti u nastavne planove i programe ili u praksu poučavanja i učenja. Iako je sposobnost upotrebe matematike u svakodnevnom životu jedan od temeljnih ciljeva matematičkog obrazovanja, ona se rijetko provjerava. Želimo li postići upotrebu matematičkog znanja u školi i izvan nje, bit će potrebno provjeravati ne samo matematičke sposobnosti, već i sposobnost upotrebe matematičkih vještina u svakodnevnom životu, jer to je zapravo bit matematičke pismenosti.« [1]. Primjenjivost matematike u stvarnim situacijama vrlo se lako može uvesti u nastavu s konkretnim materijalima s kojima se učenici susreću u svakodnevnom životu. To mogu biti, primjerice, reklamni letci koji su svakodnevno prisutni u našim domovima. Na taj način učenike navikavamo da uočavaju nešto matematičko oko sebe, čak i ako nisu na nastavi. U radu je prikazana nešto drukčija lekcija o provjeri decimalnih brojeva pomoću podataka iz reklamnih letaka. Za samoprovjeru učenici su koristili džepne kalkulatore.

2. Provjera znanja i upotreba džepnog kalkulatora u nastavi

Provjera i vrednovanje znanja od velike su važnosti u nastavi matematike, jer kroz njih učenik spoznaje što zna, što mu stvara probleme i kako rješavati probleme. Time učenik napreduje i stječe sposobnost misaonog obavljanja sve složenijih zadataka. No, osim toga, provjeravanje i ocjenjivanje imaju i višu svrhu jer prate ne samo napredak učenika, već i cjelokupni odgojno-obrazovni sustav. Provjerama i vrednovanjem rada u razredu jača se i unapređuje poučavanje i školska klima [2]. Provjera znanja vrlo je važna u nastavi matematike jer učeniku i nastavniku daje povratnu informaciju o učenikovom znanju.

U Nastavnom planu i programu matematike u osnovnoj školi potiče se upotreba informacijsko-komunikacijske tehnologije. »Tehnologija omogućuje brzu povratnu informaciju koja je nepristrana i neosobna.« [3]. Džepni kalkulator dio je informacijsko-komunikacijske tehnologije, a može se upotrijebiti u razne svrhe tijekom same nastave.

»Kalkulator se rabi smisleno, prema ciljevima nastave. Pri upotrebi kalkulatora problemi mogu nastati ako se učenici više bave tehnikom unosa nego samim sadržajem računanja, ako se zanemaruje vrednovanje rezultata, ako se nepažljivim tipkanjem povećava broj pogrešaka. Stoga predlažemo:

- da se uvede standardizirani tip džepnog kalkulatora,
- da se učenici upoznaju s tehnikom rada s kalkulatorom (ocjenjivanje rezultata, provjera rezultata, sagledavanje prednosti operacija i sl.),
- učenike treba dodatno poučiti o specifičnim tehnikama rada s džepnim kalkulatorima (npr. računanje kvadratnog korijena, određivanje djeljivosti, izračunavanje vrijednosti izraza, računanje s predznakom i sl.),
- da se kalkulator koristi u nastavi matematike tijekom dogovorenih sati i da se razvija važnost poznavanja algoritama pismenog i usmenog računanja,
- da svaka učionica matematike bude opremljena kompletno jednolikih džepnih kalkulatora, koje će nastavnik podijeliti učenicima prema vlastitom nađenju tijekom odabranih sati.« [3]

Uz pomoć džepnih kalkulatora, koji se uvode u matematiku u skladu s nastavnim planom i programom u 6. razredu, učenici mogu naučiti vrednovati svoje računске sposobnosti. Na taj način učenici dobivaju trenutnu povratnu informaciju o svom znanju.

3. Provjera znanja decimalnih brojeva

U šestom razredu učenici uče o decimalnim brojevima i računanju s njima. Nakon obrađenog gradiva, proveli smo malo drukčiji sat provjere znanja, jer sam računanje s decimalnim brojevima htjela osmisliti na primjerima s kojima će se učenici susresti u životu. Prilikom provjere izračuna učenici su naučili rabiti džepni kalkulator.

3.1. Tijek nastavnog sata

Ciljevi nastavnog sata bili su da učenici provjere svoje znanje o decimalnim brojevima i ovladaju računanjem s decimalnim brojevima pomoću džepnih kalkulatora.

Nastavni sat se odvijao na način da je svaki učenik dobio reklamni letak uz pomoć kojeg je trebao riješiti zadatke na radnom listiću. Zadatci su bili sljedeći:

Prvi zadatak: Pronađi proizvod s najnižom cijenom na reklamnom letku. Koliko takvih proizvoda mogu kupiti za 20,35 EUR?

Drugi zadatak: Pronađi proizvod s najvišom cijenom na reklamnom letku. Koliko takvih proizvoda mogu kupiti za 1025 EUR?

Treći zadatak: Napiši cijene osam proizvoda s reklamnog letka i poredaj ih od najmanje prema najvećoj.

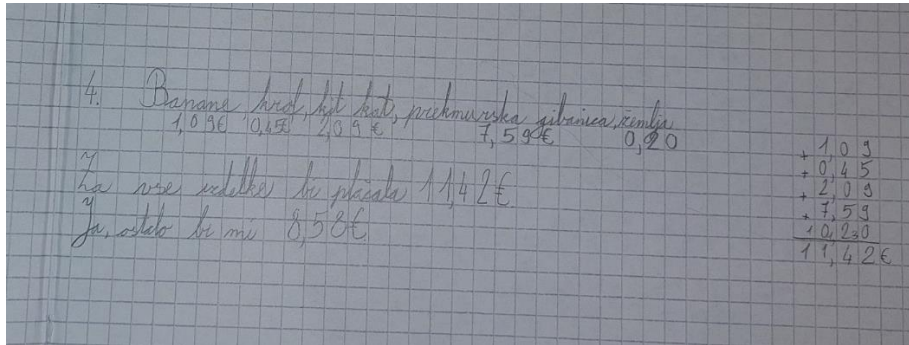
Četvrti zadatak: Pronađi na reklamnom letku pet proizvoda koje želiš kupiti i izračunaj koliko bi platio sve proizvode zajedno. Bi li 20 EUR bilo dovoljno za kupnju? Ako je tvoj odgovor da, onda izračunaj koliko bi ti novca ostalo. Ako je tvoj odgovor ne, izračunaj koliko bi ti novca bilo potrebno za kupnju.

Peti zadatak: Učenike iz svoga razreda želiš darivati proizvodima iz letka. Pronađi jedan proizvod koji bi bio dar za učenice iz tvoga razreda i jedan proizvod koji bi bio dar za učenike iz tvoga razreda. Izračunaj koliko bi platio za sve ove proizvode.

Kada završiš sa zadatcima, upotrijebi džepni kalkulator da provjeriš sve svoje izračune.

3.2. Analiza nastavnog sata

Učenici su bili vrlo motivirani tijekom samog sata. Kada su na reklamnom letku tražili proizvod s najnižom i najvišom cijenom, nisu imali osjećaj da učvršćuju svoje znanje iz matematike. Slabiji učenici su, naravno, imali problema s dijeljenjem i trebali su pomoć. Nakon što su učenici riješili zadatke, svoje su izračune provjerili džepnim kalkulatorom. Cilj ovog sata bio je i da učenici nauče računati s decimalnim brojevima na džepnom kalkulatoru. Zato sam učenicima objasnila decimalnu zarez na kalkulatoru, jer neki od njih to nisu znali. Tada nisu imali problema sa samim računanjem i čitanjem decimalnih brojeva sa zaslona kalkulatora. Uz zadatke s kojima se susrećemo u svakodnevnom životu, svojem smo znanju o decimalnim brojevima dali smisao. S ovakvim i sličnim zadatcima učenici će se u budućnosti susretati u svakodnevnom životu pa je dobro da se u nastavu matematike uključi što više takvih zadataka.

Slika 1: Primjer rješavanja četvrtog zadatka (vlastiti izvor)

Nakon završenog sata shvatila sam da se sami zadatci mogu još više problematizirati u smislu da učenici istražuju i obrazlažu svoje odluke, a da pritom koriste znanje računanja s decimalnim brojevima. Primjer takvog zadatka, koji bi učenici rješavali u paru, mogao bi biti sljedeći:

Učenici bi imali dva ili tri reklamna letka za rad. Stavljam ih u ulogu da za svoju obitelj moraju kupiti košaricu od petnaestak osnovnih namirnica, pri čemu, naravno, moraju imati na umu da ta kupovina bude najpovoljnija moguća. S ovakvim zadatkom otvorenog tipa, učenici imaju mnogo opcija za istraživanje.

4. Zaključak

Reklamni letci s kojima se učenici kod kuće svakodnevno susreću mogu biti izvrsna pomoć u matematici za računanje s decimalnim brojevima i slaganje decimalnih brojeva po veličini. Sama matematika s takvim pomagalom postaje življa i korisnija. Smatram da bi učitelji trebali nastojati u svoju nastavu uključiti što više korisnih zadataka i time dati smisao matematičkom znanju.

5. Literatura

- [1.] Felda, D., Cotič, M. (2012). Zašto poučavati matematiku. Časopis za osnovno obrazovanje. God. 5, br. 2/3, rujan 2012., str. 107 – 120)
- [2.] Koprivšek, N. (2014). *Načini utvrđivanja znanja u nastavi matematike* (Diplomski rad). Prirodoslovno-matematički fakultet Maribor.
- [3.] *Nastavni plan i program. Program osnovne škole. Matematika* (2011). Ljubljana: Ministarstvo prosvjete i športa: Zavod za prosvjetu Republike Slovenije.

Stručni rad

SVOJSTVA LINEARNE FUNKCIJE ISTRAŽUJEMO PROGRAMOM GEOGEBRA

Lidija Podpečan

Osnovna škola Juršinci

Sažetak

Digitalne kompetencije učenici bi trebali stjecati i kroz osnovnoškolsko obrazovanje. U nastavi matematike upotreba digitalne tehnologije može se uključiti u različite teme. U radu je prikazana upotreba programa za dinamičku geometriju Geogebra u istraživanju linearne funkcije. Upotreba programa omogućuje učenicima da istražuju svojstva linearne funkcije na drugačiji način, a istovremeno razvijaju digitalne kompetencije.

Ključne riječi: matematika, linearna funkcija, Geogebra.

1. Uvod

Ponekad je potrebno izvoditi nastavu matematike u informatičkoj učionici i na taj način omogućiti učenicima upotrebu digitalne tehnologije na koristan i kvalitetan način tijekom nastave s ciljem razvoja digitalnih kompetencija. U devetom razredu osnovne škole, obrada linearne funkcije idealna je prilika za razvoj digitalnih kompetencija, jer to možemo vrlo dobro izvesti s programom Geogebra. U nastavku članka prikazan je nastavni sat istraživanja značenja koeficijenta smjera i početne vrijednosti linearne funkcije s ovim programom.

2. Upotreba digitalne tehnologije u nastavi i program Geogebra

Matematika kao temeljni predmet u osnovnoj školi razvija matematičku kompetenciju. U osnovnoj školi također razvijamo upotrebu digitalne tehnologije kao dio matematičke kompetencije. U nastavu matematike treba uključiti aktivnu upotrebu digitalne tehnologije od strane učenika. Dostupne su nam razne vrste tehnologija, uključujući programe za dinamičku geometriju. U nastavi matematike tehnologiju upotrebljavamo s ciljem:

- razvijanja i usvajanja novih matematičkih pojmova,
- izvođenja matematičkih postupaka,
- istraživanja i rješavanja matematičkih i autentičnih problema (modeliranje),
- automatizacije određenih postupaka,
- pohranjivanja, razvrstavanja, uređivanja, predstavljanja rezultata rada,
- učvršćivanja i provjere (pred)znanja,
- davanja povratnih informacija [3].

Program dinamičke geometrije Geogebra uključila sam u nastavu matematike s ciljem razvoja i usvajanja novih matematičkih pojmova. Geogebra je besplatni program namijenjen za potporu na svim razinama obrazovanja. Geogebra kombinira komponente geometrije, algebre i analize. Program se može koristiti putem interneta i ne mora biti instaliran na računalu.

Mogućnosti upotrebe Geogebre pokrivaju mnoge matematičke teme. Tako Geogebra omogućuje, između ostalog, sljedeće aktivnosti:

- ilustraciju geometrijskih elemenata, kao što su točke, dužine, linije, kutovi, likovi;
- izvođenje i prikaz transformacija geometrijskih elemenata;
- razmatranje svojstava pojedinih geometrijskih elemenata, npr. određivanje duljine dužine, izračunavanje površine lika, proučavanje odnosa između pojedinih elemenata (npr. jednakost duljina dužina);
- crtanje grafova funkcija i razmatranje njihovih svojstava, npr. određivanje sjecišta grafova s koordinatnim osima ili drugim grafovima, određivanje ekstremnih vrijednosti funkcija;
- ilustraciju kompleksnih brojeva u ravnini;
- statističku obradu podataka (stupčasti dijagrami, prosječne vrijednosti, itd.);
- ilustraciju pojmova iz područja vjerojatnosti [1].

3. Sat matematike u informatičkoj učionici

U devetom razredu osnovne škole sat matematike održan je u informatičkoj učionici, gdje su učenici istraživali linearne funkcije uz pomoć programa Geogebra. Tema nastavnog sata bila je značenje koeficijenta smjera i početne vrijednosti linearne funkcije. Ciljevi nastavnog sata bili su: učenici upoznaju program Geogebra te u njemu mogu nacrtati graf linearne funkcije; učenici upoznaju značenje koeficijenta smjera i početne vrijednosti linearne funkcije. U uvodu smo prvo ponovili pravilo linearne funkcije i rekli da je graf linearne funkcije pravac. Potom sam

učenicima predstavila program Geogebra koji se nalazi na internetu i može se koristiti i na taj način. Pokazala sam im kako nacrtati graf linearne funkcije u Geogebri. Učenici su na svom računalu pokrenuli Geogebri i svaki je nacrtao po jedan graf linearne funkcije.

Tada sam rekla učenicima da će tijekom ovog nastavnog sata istraživati značenje koeficijenta smjera i početne vrijednosti linearne funkcije. Učenicima sam podijelila radne listiće sa zadacima koji su ih vodili kroz istraživanje.

Radni list sadržavao je sljedeće zadatke:

Prvi zadatak: Nacrtaj grafove linearnih funkcija u Geogebri: $f_1(x) = 2x + 2$, $f_2(x) = 2x + 8$, $f_3(x) = 2x + 15$, $f_4(x) = 2x$, $f_5(x) = 2x - 4$, $f_6(x) = 2x - 5$. Što opažaš? Što su grafovi funkcija?

Drugi zadatak: Nacrtaj grafove funkcija u Geogebri: $f_1(x) = 2x + 1$, $f_2(x) = 3x + 1$, $f_3(x) = 4x + 1$, $f_4(x) = 10x + 1$, $f_5(x) = 15x + 1$, $f_6(x) = 20x + 1$. Što opažaš? Kakvi su grafovi tih funkcija?

Treći zadatak: Nacrtaj grafove funkcija u Geogebri: $f_1(x) = -2x + 1$, $f_2(x) = -3x + 1$, $f_3(x) = -4x + 1$, $f_4(x) = -10x + 1$, $f_5(x) = -15x + 1$, $f_6(x) = -20x + 1$. Što opažaš? Kakvi su grafovi tih funkcija?

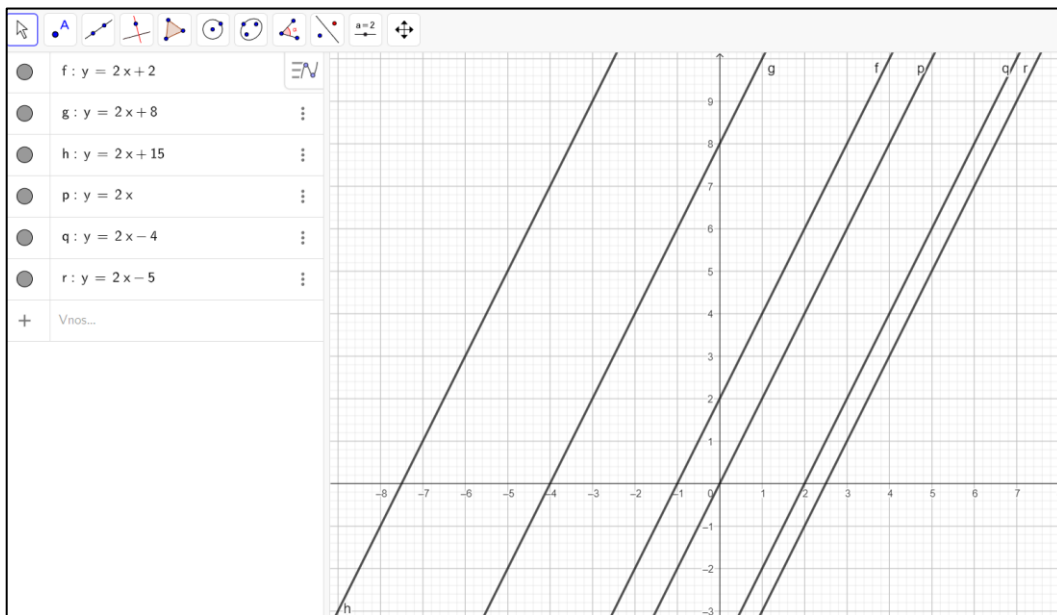
Četvrti zadatak: Nacrtaj grafove funkcija u Geogebri: $f_1(x) = 1$, $f_2(x) = -3$, $f_3(x) = -1$, $f_4(x) = -5$, $f_5(x) = -10$, $f_6(x) = 15$. Što opažaš? Kakvi su koeficijenti smjera ovih funkcija?

Peti zadatak: Nacrtaj grafove funkcija u Geogebri: $f_1(x) = 2x + 3$, $f_2(x) = -3x + 1$, $f_3(x) = x - 5$. Iz koordinate za svaki pojedini graf očitaj gdje se siječe ordinatna os. Što možeš reći o ovoj točki?

Analiza nastavnog sata

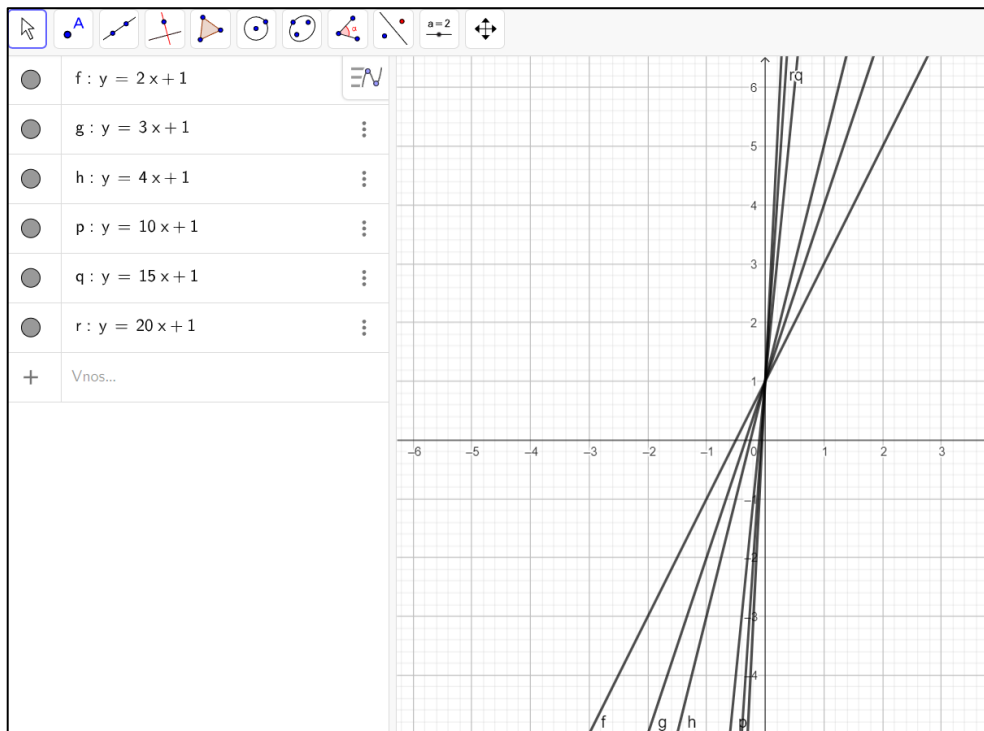
Očekivano, učenici su bili vrlo motivirani za rad jer su se suočili s drugačijim načinom rada.

U prvom zadatku učenici su u Geogebri trebali nacrtati grafove funkcija koje imaju isti koeficijent smjera. Utvrdili su da su pravci paralelni. Svoje su zaključke zapisali na radni listić.

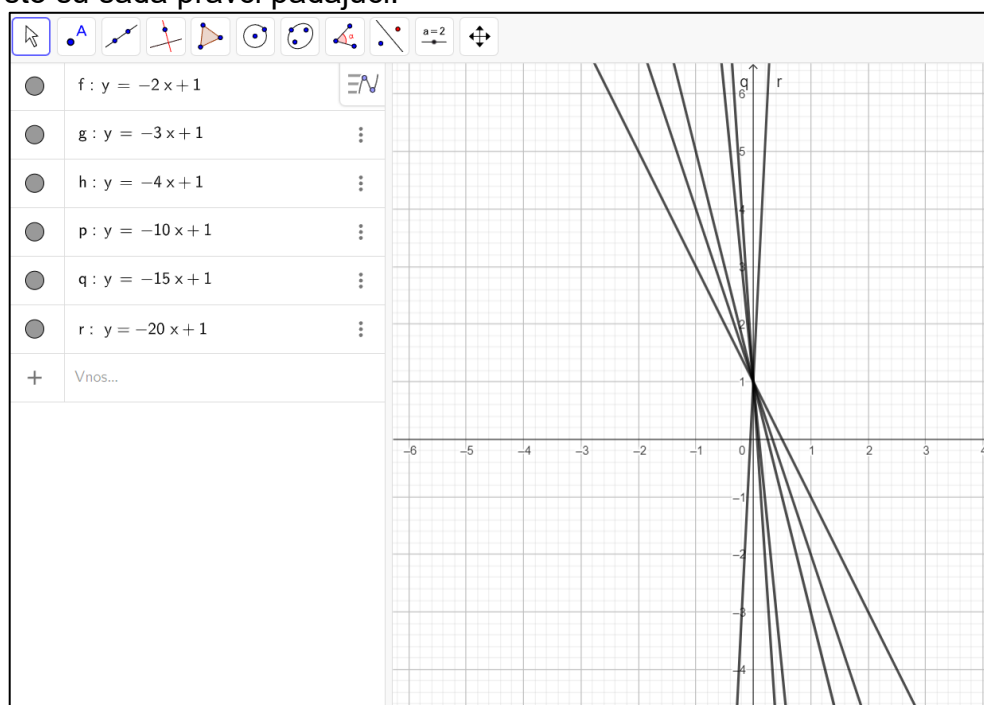
Slika 1: Nacrtani grafovi za prvi zadatak u Geogebri (vlastiti izvor)

U drugom zadatku utvrdili su da se sve linije sijeku u istoj točki na ordinatnoj osi i da su linije sve strmije.

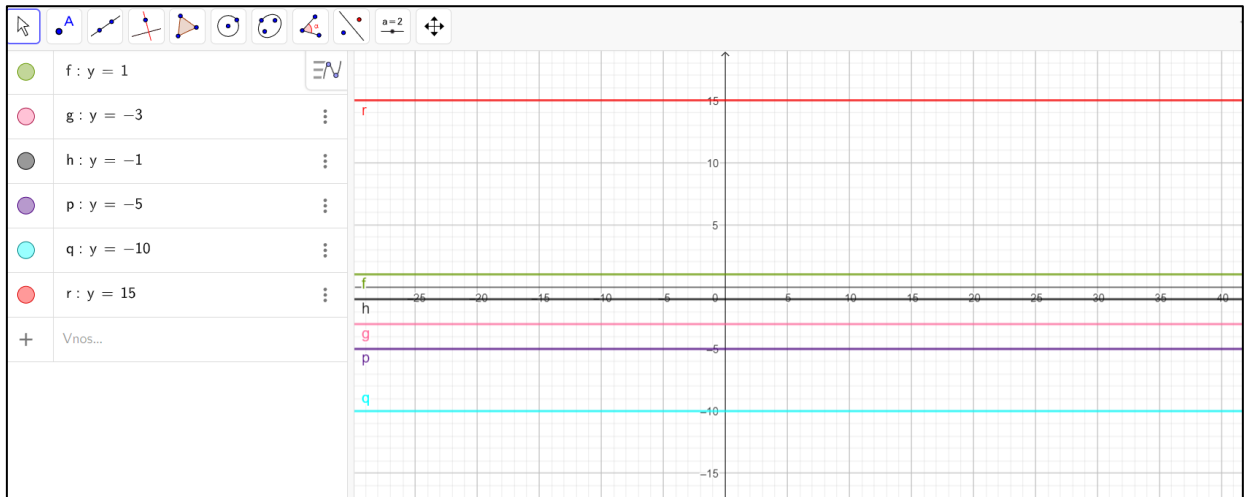
Slika 2: Nacrtni grafovi za drugi zadatak u Geogebri (vlastiti izvor)

U trećem zadatku učenici su utvrdili da se pravci ponovno sijeku u istoj točki, samo što su sada pravci padajući.

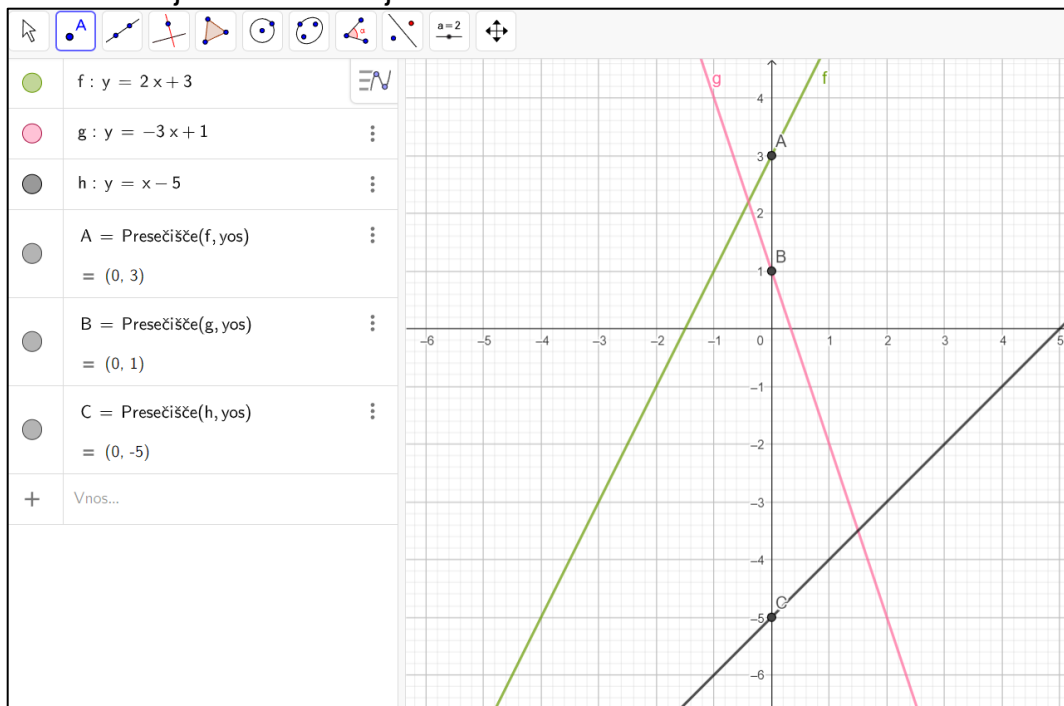
Slika 3: Nacrtni grafovi za treći zadatak u Geogebri (vlastiti izvor)

U četvrtom zadatku učenici su utvrdili da su pravci paralelni s x-osi i da je koeficijent smjera jednak 0.

Slika 4: Nacrtni grafovi za četvrti zadatak u Geogebri (vlastiti izvor)

U petom zadatku su pak utvrdili da je druga koordinata sjecišta grafa s ordinatnom osi jednaka koeficijentu n.

Slika 5: Nacrtni grafovi za peti zadatak u Geogebri (vlastiti izvor)

Rad u informatičkoj učionici protekao je vrlo dobro. Crtanje grafova u Geogebri nije bilo teško. Kada su učenici nacrtali svih šest grafova za svaki zadatak, vrlo su brzo uočili svojstva. Potaknula sam brže učenike da zadatku dodaju graf funkcije koja ima isto svojstvo. Na taj su način dodatno potvrdili svoje zaključke. Pojednim učenicima bila je potrebna pomoć pri zapisivanju zaključaka. Na kraju sata pokazala sam učenicima kako nacrtati dvije točke u Geogebri i pravac koji prolazi kroz te dvije točke. Zatim sam pomaknula jednu od točaka i zajedno smo promatrali koeficijent smjera pravca, a pritom smo još jednom ponovili značenje koeficijenta smjera. Zatim su učenici sami iskušali ostale funkcije programa Geogebra.

4. Zaključak

Sam plan i program nalaže da u nastavu matematike uključimo aktivnu upotrebu digitalne tehnologije. Uz pomoć programa dinamičke geometrije učenicima omogućujemo bolje razumijevanje matematičkih pojmova, sama nastava postaje zanimljivija, a učenici motiviraniji u radu. Mislim da je važno omogućiti učenicima da upoznaju razne programe koje mogu koristiti kod kuće i s kojima si mogu pomoći i u nastavku školovanja.

5. Literatura

- [1.] Lipovec, A., Krašna, M., Pesek, I. (2019). Izazovi i dileme svrhovite upotrebe IKT-a u nastavi. Sveučilište u Mariboru.
- [2.] *Nastavni plan i program. Program osnovne škole. Matematika* (2011). Ljubljana: Ministarstvo prosvjete i športa: Zavod za prosvjetu Republike Slovenije.
- [3.] Sirnik, M., Bone, J. (2021). Smjernice za upotrebu digitalne tehnologije u matematici. Zavod za prosvjetu Republike Slovenije. Preuzeto sa: https://www.zrss.si/pdf/DTsmernice_matematika.pdf

Stručni rad

U DODATNOJ NASTAVI MATEMATIKE ISTRAŽUJEMO POLIEDRE

Lidija Podpečan

Osnovna škola Juršinci

Sažetak

Pri podučavanju matematike putem istraživanja učenici provjeravaju i otkrivaju nove zakonitosti. Na dodatnoj nastavi matematike istraživali smo svojstva poliedra pomoću kompleta za njihovo sastavljanje. U članku su predstavljena dva sata aktivnosti istraživanja poliedara.

Ključne riječi: matematika, poliedri, istraživanje.

1. Uvod

U dodatnoj nastavi matematike u šestom i sedmom razredu istraživali smo poliedre. Učenici se u natjecateljskim zadacima Rekreativne matematike susreću s raznim poliedrima, zbog čega smo ovu temu obradili na dodatnoj nastavi. U članku je prikazano dva sata istraživanja poliedara uz pomoć kompleta Geomag.

2. Istraživanje

Istraživanje bi se slobodno moglo definirati kao »ispitivanje problema«. Riječ »ispitivanje« sugerira da je napor uložen u rješavanje problema relativno autonoman: ne usmjeravaju ga druge osobe i ne slijedi propisanu rutinsku metodu. Istraživačka nastava matematike stoga je pristup u nastavi koji omogućuje učenicima aktivno sudjelovanje u aktivnosti te posljedično prilagođavanje postojećeg matematičkog znanja ili izgradnja novog znanja [1]. Ideje istraživačkog pristupa u matematici oslanjaju se na mnoge nastavne pristupe i teorije koje naglašavaju važnost učenja matematike kroz razumijevanje i aktivnu ulogu učenika. Među njima navodimo najčešće uspostavljeno učenje matematike kroz rješavanje problema (eng. PBL) i druge, poput teorije didaktičkih situacija, realističnog matematičkog obrazovanja, modeliranja i antropološke teorije didaktike [2]. Zadaća je učitelja u nastavi s istraživanjem slušanje učenika, promatranje, poticanje međusobne suradnje i po potrebi usmjeravanje u razmišljanju, oblikovanju ideja i njihovom zapisivanju.

3. Istraživanje poliedara

U dodatnoj nastavi matematike u šestom i sedmom razredu istraživali smo poliedre. Sa zadacima brojanja vrhova, bridova i rubnih ploha učenici su se susreli na natjecanju iz Rekreativne matematike.

3.1. Istraživanje Platonovih tijela

Jedan sat dodatne nastave bio je posvećen upoznavanju i istraživanju Platonovih tijela. Platonova tijela imaju skladne pravilne mnogokute kao rubne plohe. Postoji pet Platonovih tijela, a to su tetraedar, kocka, oktaedar, dodekaedar i ikosaedar.

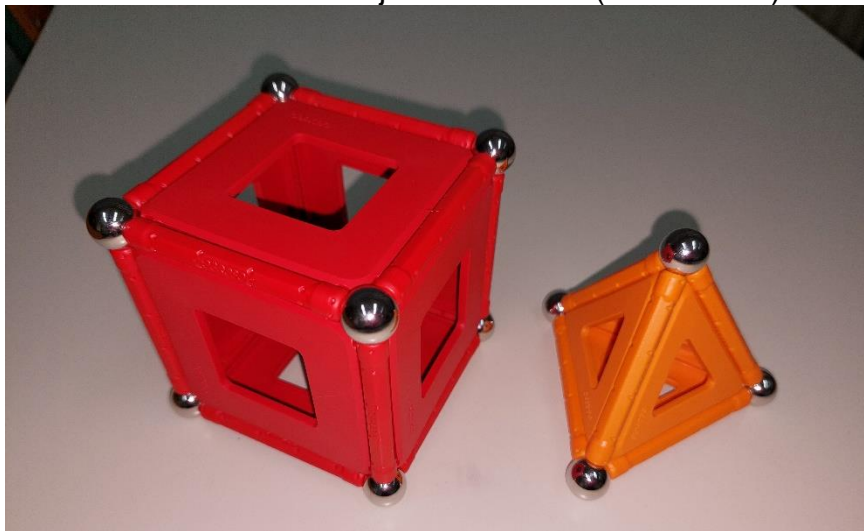
Na početku sata učenike sam upoznala s poliedrima. Njima najpoznatiji poliedri su kocka i piramida. Zatim smo pogledali modele tijela koje imamo u školi i za svako rekli pripada li skupini poliedara i zašto. Pritom su učenici promatrali kakve su rubne plohe pojedinih poliedra te smo ih i imenovali. Zatim sam učenicima rekla što su Platonova tijela, ali im nisam rekla koliko ih ima. Učenici su bili podijeljeni u skupine po troje učenika. Svaka skupina dobila je komplet Geomag koji sadrži štapiće, kuglice i pločice koje učenici koriste za sastavljanje tijela. Učenicima sam dala sljedeću uputu: upotrijebite pribor za sastavljanje što više različitih Platonovih tijela. Nakon što ste sastavili model tijela, pokušajte ga skicirati na komad papira i nacrtati njegovu mrežu. Izbrojite i zapišite broj vrhova, bridova i rubnih ploha za svako dobiveno tijelo.

Učenici su vrlo ozbiljno shvatili posao i krenuli sa sastavljanjem tijela. Prvo su odlučili koji će lik biti rubna ploha, a zatim su sastavili nekoliko identičnih likova i od njih pokušali sastaviti tijelo. Određivali su koliko jednakostraničnih trokuta (kvadrata,...) mogu spojiti u jedan vrh. Vrlo brzo su složili tetraedar i kocku. Jedna je skupina sastavila i oktaedar. Dodekaedar i ikosaedar nisu otkrili. Zatim smo zajedno pregledali koja su tijela uspjeli sastaviti. Zajedno smo ih imenovali. Tada sam im rekla da postoji samo pet Platonovih tijela i rekla im koja im dva još nedostaju. Učenici su još imali dovoljno vremena sastaviti ova dva tijela i prebrojati njihove vrhove, bridove i plohe. Učenicima je ovo istraživanje bilo zanimljivo, bili su vrlo motivirani za rad. Učenici jako vole raditi s konkretnim materijalom. Tijekom

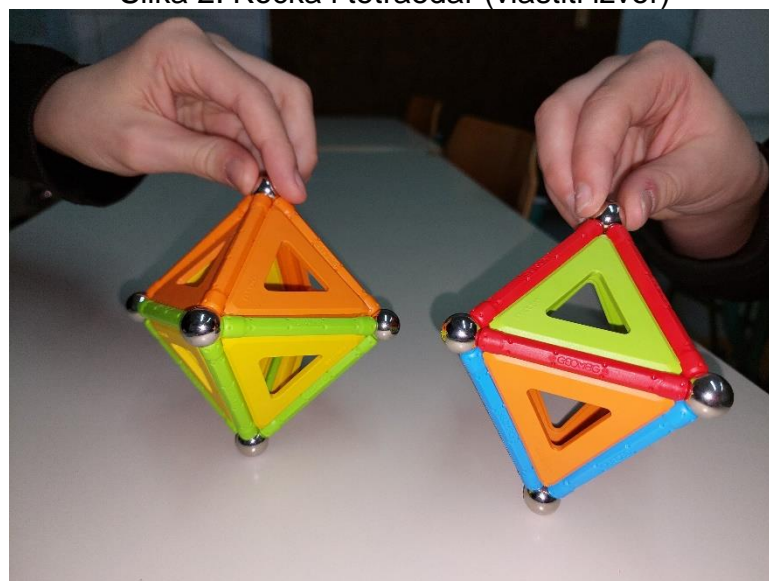
samog rada, učenici nisu ni osjetili da uče. Na slikama ispod prikazana su tijela koja su sastavili učenici.

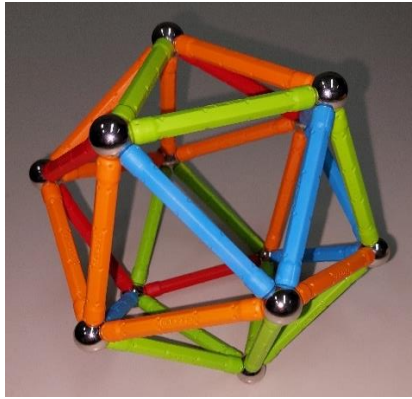
Slika 1: Platonova tijela - tetraedar (vlastiti izvor)

Slika 2: Kocka i tetraedar (vlastiti izvor)

Slika 3: Oktaedar (vlastiti izvor)

Slika 4: Dodekaedar (vlastiti izvor)

3.2. Istraživanje broja bridova, vrhova i rubnih ploha poliedra

Sljedeći sat dodatne nastave bio je posvećen brojanju vrhova, bridova i rubnih ploha poliedra. Na početku sata ponovili smo poliedre i Platonova tijela. Zatim sam učenicima predstavila Arhimedova tijela. Ona se sastoje od dvije ili više skupina podudarnih pravilnih mnogokuta, s istim brojem mnogokuta u istom slijedu koji se spajaju u svakom vrhu. U programu Stella4D DEMO pregledali smo neka Arhimedova tijela. Ovaj program je jako dobar za predstavljanje, jer možete okretati pojedinačno tijelo mišem, a možete vidjeti i mrežu pojedinog tijela. Potom sam učenicima podijelila komplete Geomag, a osim njih, učenici su dobili i upute za istraživanje: Otkrijte Eulerovu formulu. Uz pomoć pribora iz kompleta Geomag sastavite tetraedar, kocku, oktaedar, krnji tetraedar i kuboktaedar te odredite broj vrhova, bridova i rubnih ploha. Unesite podatke u tablicu. Pokušajte pronaći vezu između broja vrhova, bridova i rubnih ploha u svakom tijelu. Ako to možete učiniti, otkrili ste Eulerovu formulu. Učenici su oduševljeno krenuli s radom. Nisu imali problema sa sastavljanjem Platonovih tijela. Prebrojali su vrhove, bridove i rubne plohe. Pažljivo su zapisivali sve podatke u tablicu. Zatim je slijedilo otkrivanje Eulerove formule. Otkrili su da sva tijela imaju najviše rubova. Tako su metodom pokušaja i pogreške odredili formulu koja se odnosi na te podatke. Utvrdili su da je zbroj broja vrhova i broja rubnih ploha uvijek dva puta veći od broja bridova. Sve su skupine došle do tog zaključka. Zatim smo zajedno sa simbolima napisali Eulerovu formulu. Učenici su bili vrlo motivirani za rad, s velikim veseljem su sastavljali tijela, a jako su se potrudili i otkriti Eulerovu formulu.

4. Zaključak

Učitelju je puno lakše provoditi istraživačku nastavu u dodatnoj nastavi nego u redovnoj nastavi, jer su ovdje okupljeni najuspješniji učenici koji su i visoko motivirani za sam rad. Učenici su s velikim veseljem istraživali poliedre i njihova svojstva, pogotovo jer su ih mogli sastaviti. Aktivnosti su im predstavljale izazov, a samo istraživanje zahtijevalo je razmatranje, upornost, preciznost i međusobnu suradnju.

5. Literatura

- [1.] Jessen, B., Doorman, M., Bos, R. (2017). MERIA, priručnik za poučavanje matematike kroz istraživanje, Ljubljana: Zavod za prosvjetu Republike Slovenije.
- [2.] Suban, M. (2017). Učenje i poučavanje matematike kroz istraživanje. Odgoj i obrazovanje, god. XLVIII, br. 4, Zavod za prosvjetu Republike Slovenije, Ljubljana.
- [3.] Žakelj, A. i sur. (2011). Nastavni plan i program. Program osnovne škole. Matematika, Ministarstvo prosvjete i športa, Zavod za prosvjetu Republike Slovenije, Ljubljana.

Stručni rad

UPOTREBA DIDAKTIČKIH POMAGALA U NASTAVI GEOMETRIJE

Lidija Podpečan

Osnovna škola Juršinci

Sažetak

Nastava geometrije puno je zanimljivija ako se učitelj u nastavi služi didaktičkim pomagala. Učenici su motiviraniji, a onda i bolje razumiju geometriju. U članku su prikazani neki primjeri upotrebe didaktičkih pomagala u nastavi geometrije u sedmom razredu osnovne škole.

Ključne riječi: matematika, geometrija, didaktička pomagala.

1. Uvod

U nastavi matematike učitelji su često pod vremenskim pritiskom jer se gradivo mora obraditi po planovima i programima do kraja školske godine. Zbog toga se često događa da ne odvojimo dovoljno vremena da učenici sami nešto istraže ili ispitaju. U nastavi geometrije upotreba didaktičkih pomagala je dobrodošla, a neki su primjeri prikazani u nastavku članka.

2. Didaktička sredstva u nastavi geometrije

Nastava geometrije na početku školovanja u slovenskim osnovnim školama temelji se na promatranju i rukovanju konkretnim predmetima i materijalima. Neposredno promatranje, opipavanje i oblikovanje predmeta omogućuje učenicima vizualizaciju geometrijskih elemenata, čime se razvija sposobnost prostornog predočavanja. (Mešinovič, 2019). Neovisno o stupnju učenja geometrije, nužna je upotreba fizikalnih pomagala, skica i računalnih modela koji omogućuju bolje prikazivanje i lakše uočavanje apstraktnih geometrijskih pojmova te uspješnije rješavanje geometrijskih problema. Upotreba didaktičkih pomagala olakšava izgradnju geometrijskih pojmova koji su usmeno zadani. Konkretni materijali i didaktička pomagala omogućuju učenicima da ispitaju i izraze svoje ideje te ih po potrebi mijenjaju.[1].

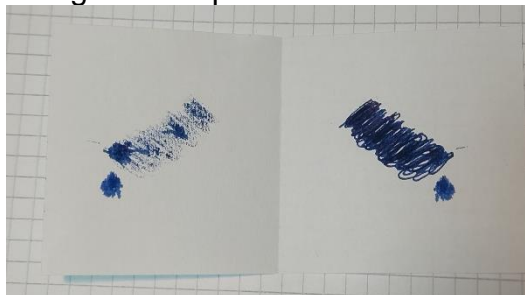
Ako se učenici sami služe didaktičkim materijalom, ispituju i istražuju, motiviraniji su tijekom same nastave te temeljitije i dublje svladavaju geometrijske pojmove.

3. Primjeri upotrebe didaktičkih sredstava u nastavi

U sedmom razredu osnovne škole u planu i programu ima mnogo tema iz geometrije. U samom razmatranju smatram da je važno u što većem broju slučajeva uključiti upotrebu didaktičkih pomagala u nastavu, jer to povećava motivaciju učenika i čini nastavu zanimljivijom. U nastavku su prikazani primjeri upotrebe didaktičkih pomagala u obradi pojedinih tema.

3.1. Zrcaljenje preko pravca

Na početku sata učenicima sam podijelila bijele papiriće. Dala sam im sljedeći zadatak: na lijevoj polovici papira flomasterom ili nalivperom nacrtajte mrlju (deblju točku ili lik), a zatim preklopite papir što je brže moguće na pola tako da dobijete otisak na drugoj polovici papira. Zatim sam učenicima postavila pitanja: kakav ste otisak dobili na drugoj strani papirića? Je li otisak veći ili manji od mrlje ili lika koji ste nacrtali? Koliko su otisak i nacrtana mrlja ili lik udaljeni od pregiba papirića? Učenici su rekli da su s druge strane također dobili mrlju ili lik i da su na istoj udaljenosti od pregiba papirića. Rekli smo da je to zrcaljenje preko pravca i da dobivamo zrcalnu sliku s druge strane pravca.

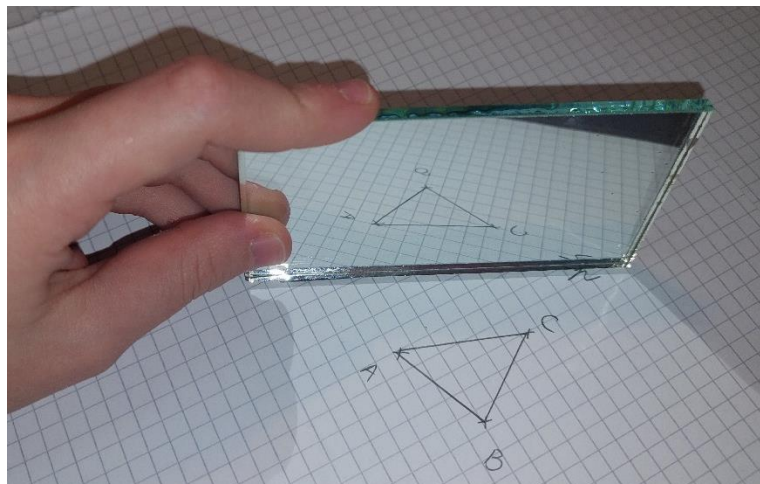

Slika 1: Papirić s otiskom (vlastiti izvor)

Zatim smo u bilježnicu zapisali što je zrcaljenje preko pravca i šestarom i ravnalom nacrtali zrcaljenje tri točke preko pravca.

U nastavku sata zrcalili smo dužinu, trokut, četverokut, krug i kut preko pravca. Učenicima sam podijelila mala zrcala. U svakom primjeru zrcaljenja, prvo su zrcalom pogledali gdje će dati element biti preslikan. To su učinili tako da su zrcalo

postavili na pravac i gledali sliku u zrcalu. Onda su to naravno crtali šestarom i ravnalom.

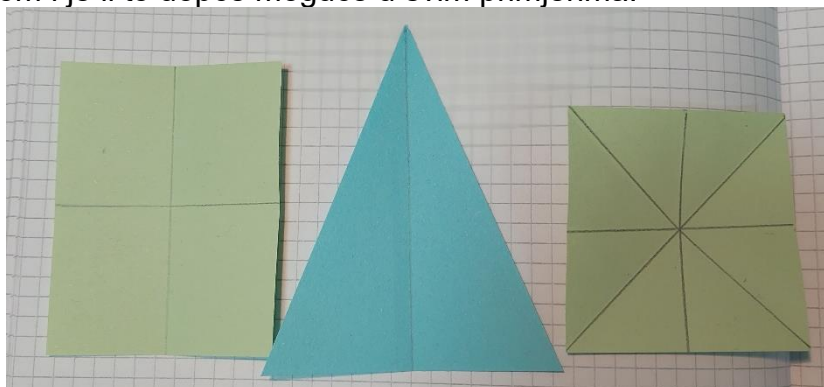

Slika 2: Upotreba zrcala pri zrcaljenju preko pravca (vlastiti izvor)

Presavijanje papira i upotreba zrcala motivirala je učenike za sam rad te su na taj način vrlo dobro savladali pojam zrcaljenja preko pravca.

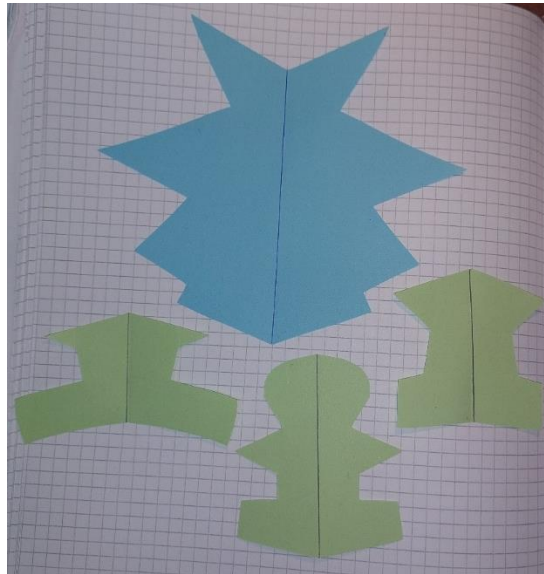
3.2. Osnna simetrija likova

Na početku smo sata prvo s učenicima ponovili zrcaljenje preko pravca. Potom sam učenicima dala različite likove izrezane od papira (pravokutnik, jednakokračni trokut, raznostranični trokut i kvadrat) i dala im sljedeću uputu: presavijte lik tako da obje polovice budu potpuno prekrivene. Istražili su na koliko načina to mogu učiniti sa svakim likom i je li to uopće moguće u svim primjerima.

Slika 3: Primjeri presavijanja likova (vlastiti izvor)

Učenici su bili vrlo motivirani u istraživanju. Zatim smo razgovarali o tome što su pronašli u svakom primjeru i koliko su pregiba pronašli. U bilježnicu smo zapisali definiciju osnosimetričnih likova. Primjere likova lijepili su u bilježnicu i crtali im simetrijsku os. Na kraju sata dobili su još jedan zadatak. Svatko je dobio po jedan list papira. Uputa je bila sljedeća: od papira izrežite što zanimljiviji osnosimetrični lik koji ima jednu simetrijsku os. Nastali su vrlo zanimljivi likovi koji su prikazani na Slici 4.

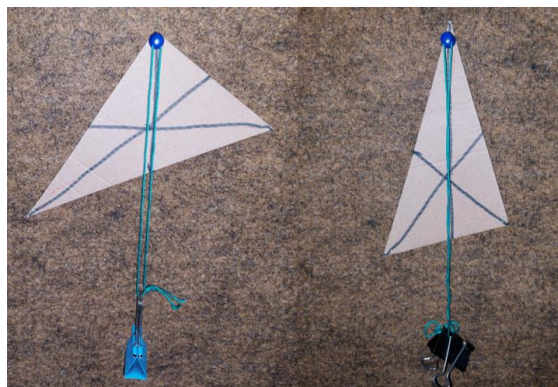

Slika 4: Osnosimetrični likovi učenika (vlastiti izvor)

3.3. Težišnice i težište trokuta

U uvodu sam rekla učenicima da ćemo u ovoj lekciji razgovarati o težištu trokuta. Rekla sam im da svatko uzme svoj geotrokut i pokuša ga staviti na jedan prst svoje ruke, a da ne padne. Svatko je bez poteškoća pronašao točku u kojoj je uspio zadržati trokut da ne padne. Tu smo točku nazvali težištem trokuta. Tada se postavilo pitanje kako pronaći težište bilo kojeg trokuta. Kako bismo to otkrili, napravili smo sljedeći zadatak. Učenici su bili podijeljeni u skupine. Svaka skupina dobila je model trokuta od kartona koji je imao rupe na vrhovima, pribadaču, uzicu i uteg te sljedeću uputu:

- Pribadačem pričvrstite trokut na vrhu za plutenu ploču i na pribadaču pričvrstite uteg.
- Nakon što ste smjestili model trokuta i uteg, nacrtajte crtu na modelu trokuta odmah do uzice.
- Ponovite postupak na druga dva vrha.
- Opažajte dužine koje ste nacrtali na trokutu. Gdje se te dužine sijeku? Što je karakteristično za ove dužine? Proverite je li sjecište dužina težište trokuta?

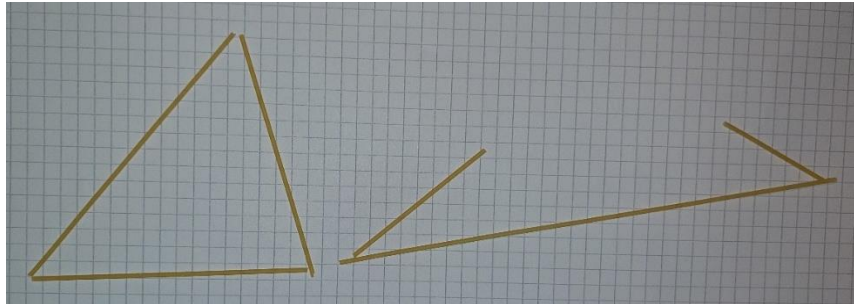
Slika 5: Trokut pričvršćen na plutenu ploču (vlastiti izvor)

Učenicima se zadatak svidio. Svi su otkrili da je sjecište dužina ujedno i težište trokuta. Tada sam im rekla da se crte koje su nacrtali na trokutu zovu težišnice trokuta. Zatim smo uz zadane modele odredili što je težišnica trokuta.

3.4. Trokut i nejednakost trokuta

Na početku proučavanja trokuta prvo smo s učenicima proveli sljedeću aktivnost. Svaki učenik dobio je po dva komada špageta. Uputa je bila sljedeća:

- Uzmite jedan komad špageta i prelomite je na tri dijela tako da od njih napravite trokut. Zatim izmjerite duljine pojedinih dijelova i zapišite ih u bilježnicu.
- Druge špagete razlomite na tri dijela tako da od njih ne možete napraviti trokut. Izmjerite duljine pojedinačnih dijelova i otkrijte zašto ne možete napraviti trokut.

Slika 6: Sastavljanje trokuta od špageta (vlastiti izvor)

Učenicima je takva aktivnost zanimljiva i svi su učenici aktivni. Učenici su otkrili da ne mogu napraviti trokut ako su dva komada zajedno kraća od trećeg. Tako smo došli do nejednakosti trokuta i zapisali je u bilježnicu.

4. Zaključak

Nastava matematike može biti zanimljiva ako se, ako je moguće, koriste i didaktička pomagala. Za razumijevanje i motivaciju učenika smatram važnim da odvojimo malo vremena, osobito kod tema iz geometrije, da u nastavi koristimo razna didaktička pomagala te da uz pomoć njih svaki učenik istražuje i otkriva nove pojmove i svojstva.

5.Literatura

- [1.] Mešinović, Sanela. Cotič, Mara. Žakelj, Amalija. (2019). Učenje i poučavanje geometrije u osnovnoj školi. Izdavač Univerza na Primorskem. Kopar.
- [2.] *Nastavni plan i program. Program osnovne škole. Matematika* (2011). Ljubljana: Ministarstvo prosvjete i športa: Zavod za prosvjetu Republike Slovenije.

Stručni rad

QUIZIZZ – POMOĆ NA SATOVIMA MATEMATIKE

Irena Pivko

Srednja elektro – računalniška šola Maribor

Sažetak

U članku ću predstaviti važnost korištenja informacijske i komunikacijske tehnologije (IKT). Fokusirati ću se na program, koji koristim za provjeru i učvršćivanje znanja iz matematike, Quizizz. Predstaviti ću program, opisati mogućnosti korištenja i pripreme takvog kviza. Također ću objasniti prednosti takvog rada u nastavi.

Ključne riječi: IKT, Quizizz, učvršćivanje znanja matematike

1. Uvod

U današnjem svijetu informacijska i komunikacijska tehnologija (IKT) prisutna je u svim sferama našeg života. Suvremeno društvo ima sve veće zahtjeve za uključivanjem toga u naš svakodnevni život, zbog čega IKT postaje sve važniji dio društvenog, poslovnog i obrazovnog sustava pojedinca. I u odgojno-obrazovnim ustanovama već neko vrijeme postoji potreba za prijelazom poučavanja s tradicionalnih pristupa na novije i inovativnije oblike pedagoške prakse, poput uporabe IKT-a. Danas su škole moderne, tehnološki podržane obrazovne ustanove. Naravno, samo postojanje tehnologije nije dovoljno. Neophodna je i motiviranost i volja nastavnika za korištenje tehnologije. I sama sam pobornik takvog rada. Iako pripadam starijoj generaciji učitelja, smatram, da je smisleno korištenje tehnologije u nastavi dobar izbor. Naravno, potrebno je paziti, da postignemo učinak, koji smo planirali i da učenje ne prijeđe samo u igru. Jedna takva opcija, koja mi jako odgovara, je program Quizizz (Slika 1).

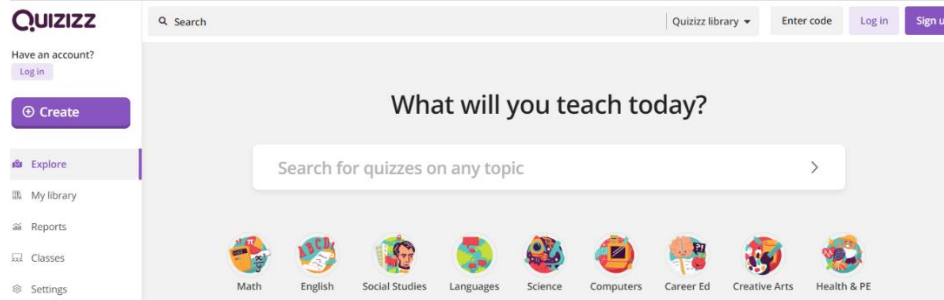
Slika 1: Aplikacija Quizizz

2. Quizizz

Je program, koji koristim na nastavi matematike za ponavljanje i učvršćivanje obrađenog gradiva, a ujedno služi i za obogaćivanje samog procesa učenja. Quizizz je jednostavan i učinkovit motivacijski alat za mlade, koji slijedi principe "game based learning". Sve, što nam je potrebno za korištenje aplikacije, je računalo ili pametni uređaj (telefon, tablet,...), gdje također možemo instalirati aplikaciju. Program je vrlo jednostavan za korištenje, kako za učenike tako i za nastavnike. Sličan je programu Kahoot, posebnost je u pripremi pitanja. Dopušta mogućnost unosa velikog broja matematičkih simbola. Besplatna verzija je dovoljna za rad, potrebna je registracija. Prilikom rješavanja učenici se međusobno natječu, boduje se točnost odgovora, važno je i vrijeme, koje učenik utroši na svaki odgovor. Nastavnik može stalno pratiti rješavanje svih učenika (igranje uživo), točnost odgovora se prikazuje na ekranu računala, redoslijed – postignuta pozicija učenika (mijenja se cijelo vrijeme tijekom natjecanja). Kada završe, učenici dobivaju povratne informacije o izvedbi na svom telefonu.

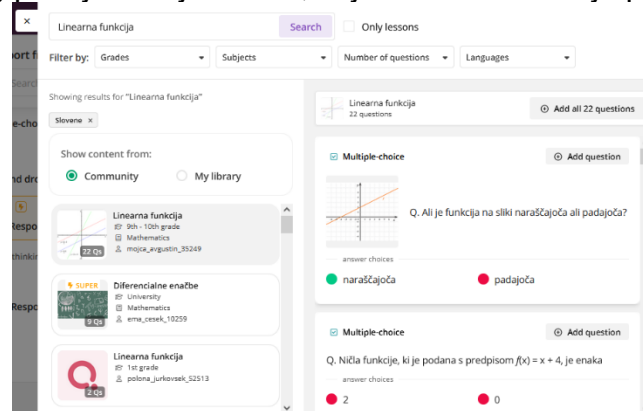
2.1. Kako koristiti ili pripremiti Quizizz?

Aplikacija sadrži vrlo širok raspon gotovih kvizova za različita tematska područja. Ovo su kvizovi, koje dijele autori za zajedničko korištenje (Slika 2).

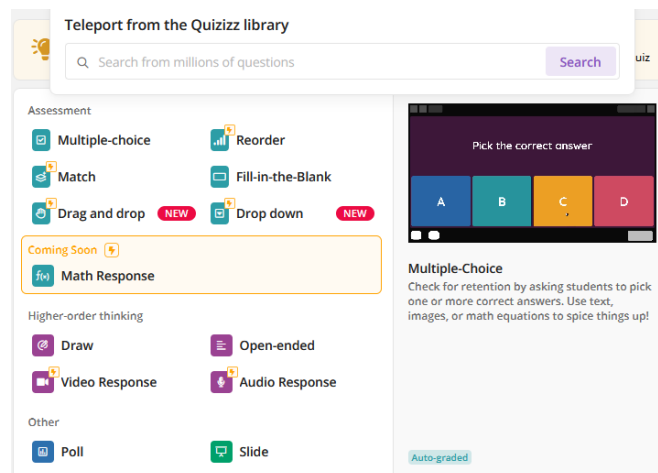
Slika 2: Mogućnost odabira kviza po području

Možemo ih koristiti u cijelosti ili odabrati samo pojedina pitanja. Prilikom izrade novog kviza to radimo naredbom Teleport (Slika 3). Sama tražim pitanja nakon poglavlja iz matematike. Obično ih biram iz više gotovih kvizova. Sva odabrana pitanja mogu urediti po želji. Osim sadržajnih ispravaka, mogu odrediti vrijeme rješavanja svakog pitanja i broj bodova, koje učenik ostvaruje pri rješavanju.

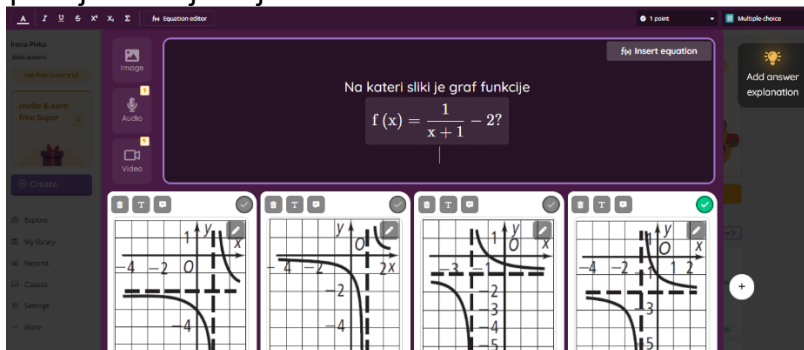
Slika 3: Odabir pitanja putem Teleport-a

Naravno, kviz mogu pripremiti u potpunosti sama. Prilikom izrade novog kviza najčešće koristim opciju odabira jednog ili više točnih odgovora (Multiple choice) ili bilježenja točnog odgovora na pitanje (Fill in the Blank) (slika 4). Postoji mnogo opcija koje možemo izabrati, ali nažalost ne možemo ih sve koristiti u besplatnoj verziji.

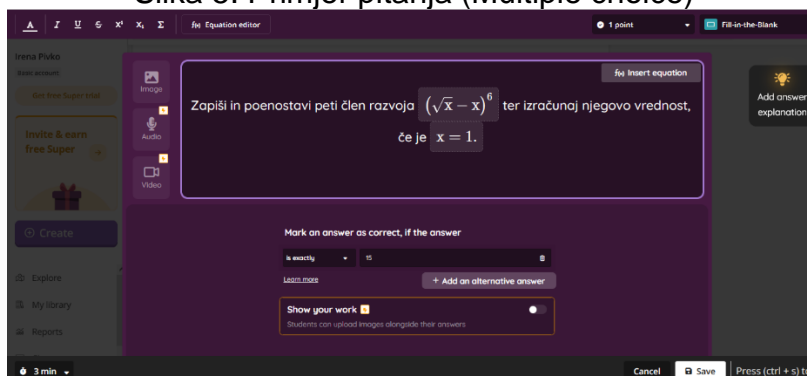

Slika 4: Mogućnost odabira tipa pitanja

Pri sastavljanju pitanja dostupni su i matematički simboli (Equation editor), možemo kreirati tekst, dodati sliku, u verziji, koja se plaća, audio i video. Slike 5 i 6 prikazuju dva primjera pitanja iz moje knjižnice.

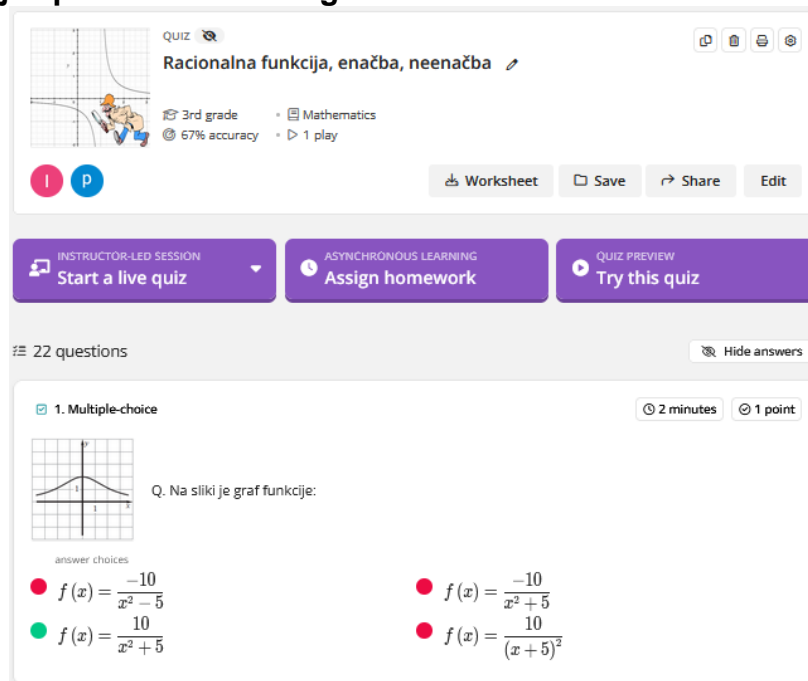
Slika 5: Primjer pitanja (Multiple choice)

Slika 6: Primjer pitanja (Fill in the Blank)

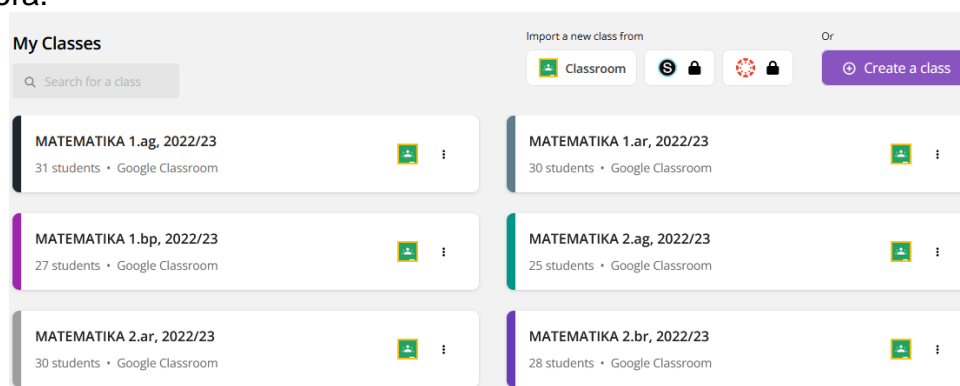
Moj pripremljeni kviz obično je kombinacija pitanja koja nađem u knjižnici i pitanja koja smislim sama.

2.2. Kviz je spreman. Kako da ga koristim?

Slika 7: Primjer pripremljenog kviza – naslovnica

Što se tiče implementacije kviza, imam dvije mogućnosti. Ili im ga dam za domaću zadaću ili ga izvedem uživo (Slika 7). Najčešće radim uživo. Prije toga Quizizz povežem s Google online učionicom razreda, koji će kviz rješavati – Classes (slika 8). Prije nego što počnemo, šaljem učenicima poveznicu na kviz u njihovu online učionicu. Mogu se pridružiti putem računala ili telefona. U školi to rade preko telefona, a za vrijeme Covida 19 mogli su i na daljinu preko računala. Prednost ovakvog povezivanja je, što se mi rezultati rješenja svih učenika (u postocima) prikazuju u online učionici. Alternativno, možemo im dati kodu, koja nam se prikazuje neposredno prije početka. Također bih trebala napomenuti, da je redoslijed pitanja različit za svakog učenika (opcija postavke), pomiješati mogu i redoslijed odgovora.

Slika 8: Povezivanje Quizizz-a sa online učionicama

2.3. Analiza rezultata

Uz navedene rezultate rješavanja u online učionici, u programu Quizizz postoji detaljna analiza svakog kviza (Reports). Odatle dobivam informacije o znanju učenika. Mogu analizirati, kako su riješena pojedina pitanja, mogu saznati, kako je dobro ili loše prošao pojedini učenik. Također mogu isprintati kviz i dati ga učeniku, da ga riješi u fizičkom obliku. Postoji stvarno mnogo mogućnosti.

3. Zaključak

Ovakav način provjere i učvršćivanja znanja je dobar, učenici su njime oduševljeni. Povećava se motivacija za rad, često žele takve sate. Nastavnik brzo dobiva povratnu informaciju o znanju učenika u razredu, odnosno što svaki učenik u razredu zna ili ne zna. Mislim da je smisljena integracija IKT-a u nastavu dobra, jer je razvoj potrebno pratiti. Takvi sati su zanimljiviji, dinamičniji. Ovakav način rada omogućuje bolji prikaz situacija, jer su izračuni potkrijepljeni skicama (grafovima). Troši se znatno manje vremena, nego što bi se radilo klasično na ploči. Učenicima matematika postaje zanimljivija, mogu samostalno istraživati i analizirati, moguće je povezivanje sa različitim predmetima i svakodnevnim životom. Jača se samostalno, brže učenje i provjera znanja. Korištenjem IKT-a učenici razvijaju vještine, uče komunicirati, moguć je brzi prijenos informacija. A to je ovih dana od najveće važnosti.

4. Literatura

- [1] Lipovec, A., Krašna, M., Pesek, I. (2019). Izzivi in dileme osmišljene uporabe IKT pri pouku.
- [2] Bizjak, B. (2020). Uporaba IKT pri pouku matematike na srednjih strokovnih šolah. Magistrska naloga. URL: http://www.ediplome.fm-kp.si/Bizjak_Blanka_20110125.pdf (28.12.2022)
- [3] Psihologija dela. URL: <https://psihologijadela.com/2020/11/09/kaksen-je-odnos-uciteljev-do-uporabe-ikt-pri-pouku/> (28.12.2022)
- [4] SIO – Slovensko izobraževalno omrežje. URL: <https://resitve.sio.si/> (28.12.2022)
- [5] Slika 1. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Z0bayX1D-Ec> (28.12.2022)
- [6] Slike 2 – 8: vlastiti materijal iz knjižnice Quizizz-a

Stručni rad

MATEMATIKA S MOTIVIRANIM UČENICIMA

Irena Pivko

Srednja elektro – računalniška šola Maribor

Sažetak

U članku ću opisati važnost prisutnosti motivacije u srednjoškolskom obrazovanju. Zadržat ću se na jednom od oblika rada, koji sam i sama isprobala na nastavi. Riječ je o učvršćivanju znanja uz igru „Čovječe ne ljuti se“. Predstavit ću sat nastave, kada su učenici 1. godine kroz igru provjerali svoje osnovnoškolsko znanje. Bili su značajno motiviraniji za rad, nego da se nastava izvodi na tradicionalan, klasičan način. A motivirani učenik svakako je uspješniji u svom radu.

Ključne riječi: motivacija, igra „Čovjek ne ljuti se“, uspješan učenik

1.Uvod

Živimo u doba intenzivnih komunikacijskih veza. Za postojanje i razvoj društva potrebno je znanje, koje čovjek stječe u procesu učenja. Učenje mu omogućuje da postane društveno biće. Rezultat učenja je čovjekova unutarnja promjena i prilagodba okolini. Budući da se svijet oko nas neprestano razvija i mijenja, društvo zahtijeva da ga pojedinac prati. Tempo sadašnjeg života je vrlo brz i zahtijeva sve više znanja i povezanog učenja. Učenje je zamorno i zahtijeva od učenika puno energije. Stoga njegov rad nije izvediv bez jake motivacije. U najširem smislu, motivacija se definira kao psihološki proces, koji potiče i usmjerava naše ponašanje. Visoko motiviran učenik ustraje u određenoj aktivnosti, otporan je na neuspjeh i prepreke na putu do cilja, njegovo znanje je trajno, uživa u učenju, samostalan je u učenju, situacija učenja je izazov a ne prijatna. Uloga učitelja? Motivacija je unutarnje stanje pojedinca. Učitelj ga ne može u učeniku izravno „pokrenuti“ niti mu ga dati. No, istina je, da se različitim motivacijskim poticajima, koje učenicima dajemo tijekom nastave, motivacija može njegovati, podizati, jačati, poticati ili naprotiv, čak se može smanjiti. Stoga je važno, koje oblike rada koristimo na pojedinom satu.

2.Nastava matematike

Poučavanje se sastoji od bezbrojnih vještina, koje između ostalog uključuju različite nastavne metode i oblike nastavnog rada. Učitelj ih u svom radu mora kombinirati, odabrati one najučinkovitije i koristiti ih prema ciljevima učenja, koje treba postići. I sama smatram, da bih učitelj uz klasičnu nastavu trebao koristiti i suvremenije metode. U takvom radu učenici su motiviraniji i zainteresiraniji, zbog čega je učinkovitost veća. U razredu sam isprobala različite metode poučavanja, uključujući i učvršćivanje gradiva kroz igru.

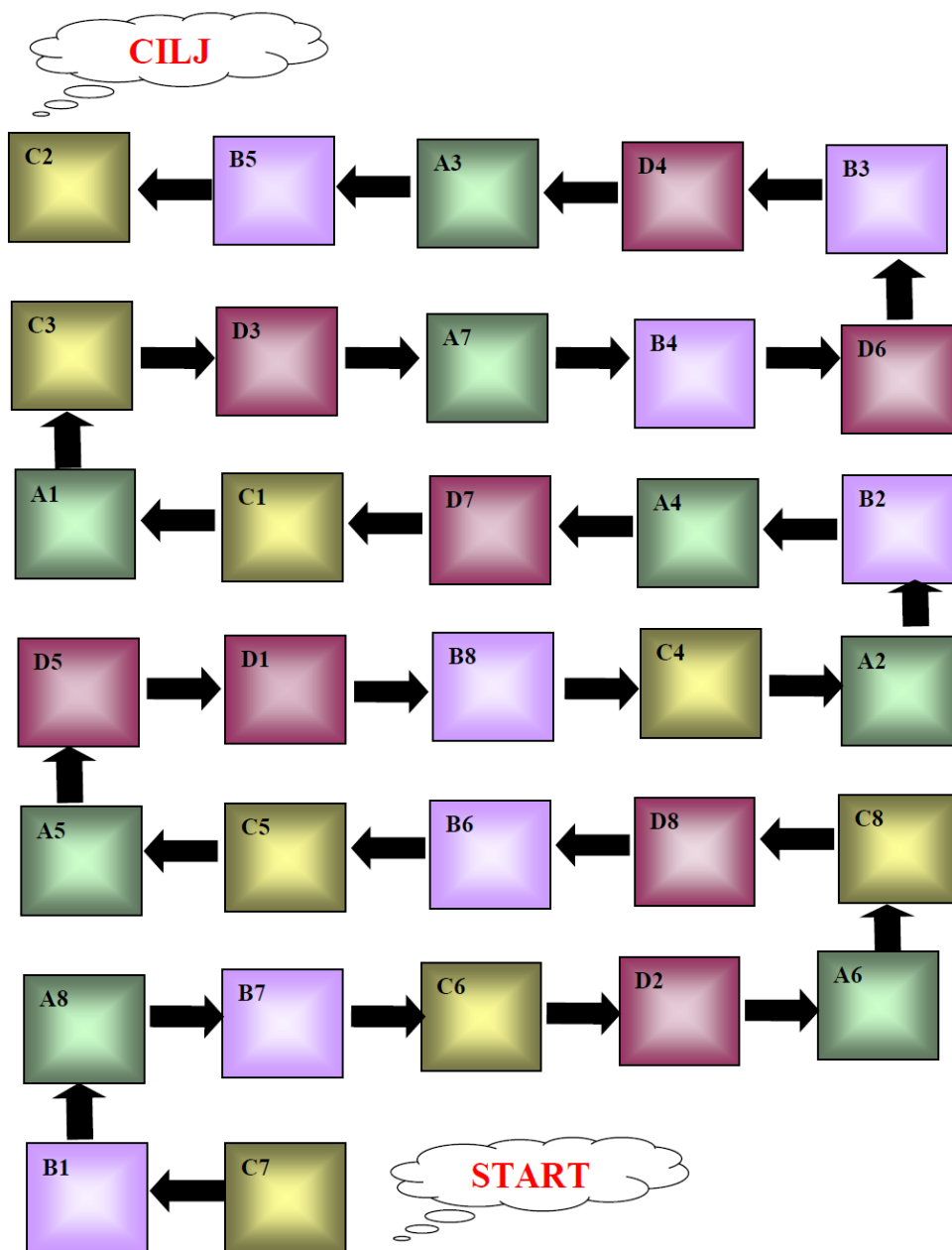
2.1. Učvršćivanje gradiva kroz igru

Učvršćujući matematičke pojmove kroz igru, učenici se upoznaju s područjem rekreativne matematike, a ujedno se oduševljavaju matematikom, razvijaju logičko mišljenje i uviđaju, da matematika nije suhoparna znanost, već se rješavanjem matematičkih zadataka može i zabaviti, misliti i matematiku prihvatiti na drugačiji način. Igre su prikladne za obogaćivanje nastave, a najčešće služe za učvršćivanje gradiva. Moraju biti privlačne učenicima, njihova izrada treba biti slična njima već poznatim društvenim igrama. Iako je ovakav način rada češći u osnovnoj školi, on je također dobrodošao dodatak klasičnoj nastavi u srednjoj školi. Učenici uvijek sa zadovoljstvom prihvate igru, motivirani su i željom za pobjedom.

2.2 Igra "Čovječe ne ljuti se"

Igrom su učenici 1. razreda tehničke gimnazije provjerili svoje prethodno matematičko znanje. Učenike sam podijelila u grupe od po 4 učenika. Svaka grupa dobila je dva lista A3 papira. Na prvom listu bila je ploča za igru (slika 1), a na drugom listu matematički zadaci s pravilima igre (slika 2). Svaki je učenik donio od kuće jednu figuru za igru, kocke za igru dobili su od mene.

Z MATEMATIČNIM ZNANJEM DO CILJA

Slika 1: Ploča za igru

	A	B	C	D
1	Izračunaj: $2,3 \cdot \left(-\frac{9}{23}\right) + 1,6$.	Od produkta števil 6 in -5 odštej količnik števil 9 in -3 . Katero število dobiš?	Diagonala kvadrata meri $\sqrt{2}$ dm. Koliko meri stranica?	Nariši graf funkcije $f(x) = \frac{1}{2}x - 1$.
2	Iz obrazca za ploščino kroga izrazi polmer.	Največji skupni delitelj števil 18 in 45 je _____.	Izračunaj: $-3 \cdot \sqrt{25-16} : 3^2 + 1\frac{3}{4}$.	Pomakni se za 3 polja nazaj!
3	Diagonali romba merita $e = 8$ cm in $f = 1,8$ cm. Koliko meri obseg romba?	Ostani na polju in meči še enkrat!	Vstavi manjkajoče člene: $(3a-7)^2 = 9a^2 - \square + 49$	V kateri posodi je več litrov soka: v kvadru z robovi 16 cm, 0,5 dm in 22 cm ali v kocki z robom 14 cm?
4	V pravokotniku je razmerje stranic 3:2. Koliko merijo stranice, če je njihov obseg 42 m?	Vrednost izraza $(x+1)^2 - 2x(x+2)$ za $x = -1$ je _____.	Kvadrat razlike števil 8 in 3 deli z -5 . Rezultat ima vrednost _____.	Reši enačbo: $\frac{1}{2} + \frac{2}{3}x - \frac{1}{6} = \frac{2}{3}$.
5	Potenciraj in poenostavi: $(-2x)^2 \cdot (x^2)^4 : x^3$.	Če povečamo neko število za 120, dobimo 3 – kratnik tega števila. Katero število smo povečali?	Ostani na polju in reši nalogo naslednjemu igralcu!	Dopolni zapis: 30% od _____ EUR = 21EUR.
6	Ostani na polju in naslednjič ne meči kocke!	Sod ima obliko enakostraničnega valja s premerom 0,6 m. Koliko olja lahko skladiščimo vanj?	Izraz $\frac{4x^2}{9} - 1$ zapiši kot produkt.	Oče je dve leti starejši od matere. Koliko sta stara, če imata oba skupaj 78 let?
7	Izpostavljen skupni faktor izraza $36x + 18x^3$ je _____.	$v(8,12,15) =$ _____.	$12 : x = 4 : 5$. Določi x.	Izrazi neznano količino: $S = \frac{e \cdot f}{2}$; $e = ?$
8	Zapiši presečišča premice $y = -x + 5$ s koordinatnima osema.	Koliko dm žice potrebujemo za izdelavo žičnega modela kvadra, če je $a = 12$ cm, $b = 4$ cm in $c = 6$ cm?	Reši enačbo: $6(x-3) = 12 - 12(3-x)$	Sreča je na tvoji strani! Pomakni se še za 4 polja naprej.

PRAVILA IGRE:

1. Igra se igra kot " Človek ne jezi se".
2. Igralec se pomakne naprej za toliko polj, kot je pik na kocki.
3. Pri prihodu na polje reši ustrezno nalogo (oznaka polja), ostali igralci preverijo pravilnost rezultata.
4. Če je rešitev pravilna, igralec ostane na polju, igro nadaljuje naslednji igralec.
5. Nepravilna rešitev ali nerešena naloga se kaznuje s pomikom za 3 polja nazaj.
6. V poljih brez naloge se upoštevajo zapisana navodila.

Slika 2: Matematički zadaci s pravilima igre

Shvatila sam, da je sat protekao u ugodnoj radnoj atmosferi. Bilo je raznoliko i zanimljivo, čemu je pridonio i angažman učenika u rješavanju zadataka. Učenici su bili uzbuđeni. Rekli su, da im je na satu bilo dobro, da im je motivacija za rad bila

veća. Htjeli su više sličnih satova. Ovakvim načinom rada željela sam povećati motivaciju učenika, obogatiti nastavu, povećati aktivnost svakog pojedinca, razviti pamćenje, mišljenje, točno zapažanje, povećati individualnu samostalnost, ojačati prijateljstvo i zdravo natjecanje, osigurati dugoročno pamćenje činjenica.

3. Zaključak

Nakon obavljenog posla bila sam jako zadovoljna. Utvrdila sam, da je nastava učinkovitija, raznovrsnija, a grupa zainteresiranija za rad. Rješavanjem situacija učenja učenici razvijaju interes i motivaciju za učenje, produbljuju razumijevanje i stječu nova znanja. Osim toga, postižu bolje akademske rezultate, pokazuju bolje međuljudske odnose i predanost učenju, iskazuju samopouzdanje, iskazuju suradnju i poštovanje, bolje pamte i razumiju nastavno gradivo, te su sposobni povezivati vještine učenja iz različitih predmetnih područja. Moja je uloga prvenstveno bila povezivanje, usmjeravanje i ohrabrivanje. Jer majstorstvo poučavanja ima svoj temelj u učiteljevoj vještini, da pomogne učenicima, da se snađu i bez njege, da sami obavio posao i postanu samostalni.

4. Literatura

[1] Keller, G., Binder, A., Thiel, R. D. (1999). Boljša motivacija – uspješnije učenje.

[2] ZRSS – Spodbujanje motiviranosti za globinsko učenje. URL:

https://www.zrss.si/pdf/Odnos_do_ucenja_prirocnik.pdf (3.1.2023)

[3] Motiviranost dijakov srednjih škol za učenje. URL: <https://www.knjiznica-celje.si/raziskovalne/4200805148.pdf> (3.1.2023)

[4] Didaktične igre pri pouku matematike. URL:

http://osfvsvetovalna.splet.arnes.si/files/2020/03/DP_MAT_didakticne_igre-1.pdf (3.1.2023)

[5] Slike 1 – 2: vlastiti materijal

Stručni rad

KAO RIBA U VODI

Elka Mlakar
OŠ Ljudski vrt Ptuj

Sažetak

U okviru projekta Pogum, u kojega je naša škola uključena kao provedbena škola od ožujka 2019. godine, razvijaju se poduzetničke kompetencije učenika kao što su sudjelovanje, kreativnost, motivacija, iskustveno učenje, financijska i ekonomska pismenost, vizija, etično i održivo razmišljanje, otkrivanje mogućnosti, motiviranost i upornost te uključivanje drugih. Na ovaj način želimo mladima prenijeti način razmišljanja pomoću kojeg bi prenošenjem znanja i sposobnosti iz školskog okruženja u vanjski svijet, djelovali proaktivno i samoinicijativno, što bi trebalo pridonijeti uspješnom formiranju karijerne orijentacije. U okviru projekta Pogum te u sklopu turističkog kluba i izbornog predmeta Turističko obrazovanje, uspješno smo održali ovogodišnji državni festival „Turizmu pomaže vlastita glava“. Tema festivala bile su vode, a u festival smo uključili naše mjesto Ptuj.

Ključne riječi: projekt, poduzetništvo, iskustveno učenje, turizam, festival

1. UVOD

Turizam predstavlja važnu razvojnu i poslovnu priliku za Ptuj, kao najstarije mjesto u Sloveniji. Upravo iz tog razloga mnogo turista posjećuje naš kraj, kako bi obišli sve znamenitosti koje Ptuj nudi. Ovogodišnja tema državnog festivala Turizmu pomaže vlastita glava, bila je Voda i zdravstveni turizam. Učiteljice, mentorice turističkog kluba i izbornog predmeta Turističko obrazovanje, pozvale smo sve prijavljene učenike na informativni sastanak na kojem smo predstavili temu ovogodišnjeg državnog festivala. Zajedno s učenicima razgovarali smo o mogućim naslovima koji bi mogli biti uključeni u ovogodišnju temu. Učenici su prikupili svoje ideje i razmišljanja te samostalno odlučili o naslovu. Bili su motivirani i ustrajni u radu kako bi pronašli najbolju moguću ideju, naslov zadatka i realizirali projekt. Prilikom odabira naslova svi su imali jednaku priliku predložiti svoje ideje. Bili su kreativni u prezentiranju istih.

Tako su se odlučili za zdravstveni turizam uz rijeku Dravu pod nazivom „Kao riba u vodi“. Izradili su turističko-istraživački zadatak i pripremili se za predstavljanje na turističkoj tržnici.

2. SREDIŠNJI DIO

2.1 Priprema za odgojno-obrazovni rad

PREDMET	TURISTIČKO OBRAZOVANJE I TURISTIČKI KLUB
RAZRED	Učenici i učenice turističkog obrazovanja i turističkog kluba od 6. do 9. razreda
UČITELJICA	Elka Mlakar
SURADNICE	Martina Prejac i Mateja Prša
DATUM	od prosinca 202. do travnja 2022.
NASLOV	KAO RIBA U VODI – državni festival Turizmu pomaže vlastita glava

Odgojno – obrazovni ciljevi, učenici:

Glavni:

- Učenici samostalno prikupljaju podatke o važnosti vode i ljekovitom učinku vode.
- Traže podatke o ljekovitim učincima vode u Ptuj i bližoj okolici.
- Pišu istraživački rad.
- Pripremaju anketni upitnik i provode anketu te ju računalno obrade.
- Pripremaju brošuru i razne programe događanja te ih financijski vrednuju.
- Sažimaju ključne podatke i značajke koje su zanimljive za posjetitelje događaja.
- Razvijaju vještine potrebne za kreativno učenje.
- Pripremaju se za nastupe za širu javnost.
- Javno nastupaju.
- Pripremaju štand i prezentiraju ga pred stručnim ocjenjivačkim povjerenstvima.
- Razvijaju kritičko razmišljanje i kreativnost.
- Učenici su uključeni u proces samostalnog pronalaska važnih informacija i stvaranja estetskih radova za širu javnost.
- Svjesni su da je važno prezentirati estetski savršene proizvode.

Radni:

Učenici:

- Komuniciraju, javno nastupaju i odgovaraju na pitanja.
- Razvijaju sposobnost korištenja različitih izvora i razumijevanja informacija u njima.
- Razvijaju poduzetničke kompetencije u vidu organizacije poslovanja (svoj zadani projekt), izrade financijskog plana i provedbe poslovnog plana.

Odgojni:

Učenici:

- Privikavaju se na samostalno i odgovorno ponašanje i život kao pojedinci i kao članovi društva.

Metode učenja:

- verbalno-tekstualne – objašnjavanje, intervju, slušanje, izvještavanje, grafički rad, čitanje, pisanje, javni nastup, igranje uloga
- demonstrativno-ilustracijske – prikazivanje, odnosno demonstracija
- iskustveno učenje – nastupanje za širu javnost

Oblici učenja: grupni

Elementi formativnog učenja:

Izrađuju letak koji sadrži sve informacije, podatke, slikovni materijal, gramatički ispravne natuknice i estetski oblikovan za prezentaciju javnosti.

Poduzetničke kompetencije:

- **Načelo integriranosti škole u okolinu**
Načelo integriranosti škole u okolinu naglašava njezino aktivno uključivanje u život i rad u školi i lokalnoj zajednici. Učenici imaju aktivnu ulogu i usmjereni su na sagledavanje, reagiranje i rješavanje problema iz školske, lokalne i šire okoline, te davanje ideja i pronalaženje rješenja.
- **Načelo jednakih mogućnosti**
Učenici i učenice ravnopravno su uključeni u različite aktivnosti i aktivnosti u klubu i izbornom predmetu, pri čemu se vodi računa o njihovim interesima, sposobnostima i njihovim jakim područjima. Svi podjednako sudjeluju u otkrivanju prilika.
- **Načelo razvoja digitalne pismenosti**
Pedagoški proces uključuje rad s informacijama iz različitih online izvora, uređivanje i evaluaciju dobivenih podataka. Učenici i učenice se usmjeravaju na razvoj novih sadržaja i rekreaciju postojećih sadržaja uz poštivanje autorskih prava.
- **Načelo međugeneracijske pravednosti i solidarnosti**
Predviđene su aktivnosti koje uključuju različite generacije i njihovu suradnju. Učenici kroz različite aktivnosti uče starije osobe novim znanjima i vještinama i obrnuto.
- **Načelo suradnje i timskog rada**
Omogućena je suradnja i timski rad između svih sudionika. Timski rad se izražava kroz timsko planiranje, timsku implementaciju i timsku evaluaciju.

Nakon što smo dobili naslov i glavnu ideju, učenici su se podijelili u grupe i međusobno podijelili rad. Na temelju našeg projekta definirali smo pojam poduzetništva.

2.2 Plan rada po skupinama

Učenici su pronalazili sve moguće informacije o važnosti vode i njezinim ljekovitim učincima. Tri učenice su uz pomoć svih izvora i rada na terenu pripremile zadatak iz turizma. Dva učenika su pripremila anketu te istu kasnije računalno obradila. Jedna grupa izradila je letak, suvenire i drugi reklamni materijal. Nekoliko učenica pripremile je prezentaciju na tržnici. Razgovarali smo o estetskom izgledu i pravilnom pisanju letka i ostalog reklamnog materijala. Anketu su proveli svi učenici. Učenici su na sudjelovanje pozvali roditelje, bake i djedove te djelatnicu kozmetičkog salona, koja im je pomogla u realizaciji projekta. Shvaćaju da svaka poslovna ideja zahtijeva poslovni plan, financijsku shemu i organizaciju rada. Na taj način učenici su samostalno planirali i raspodijelili svoj rad te su se znali organizirati. Učvrstili su načelo suradnje i timskog rada. Pozvali su i druge na svoj rad.

2.3 Tijek rada

1. grupa

Priprema znanstvenog rada (tri učenice).

<https://www.os-ljudskivrtptuj.si/wp-content/uploads/2022/10/Turisticna-naloga-Kot-riba-v-vodi-OS-Ljudski-vrt-2.pdf>

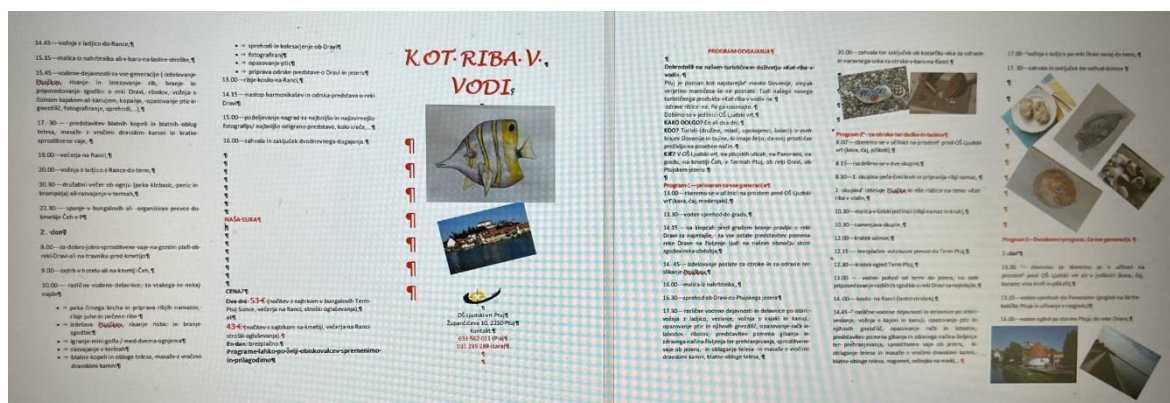
Rad je morao biti napisan prema unaprijed određenim uputama Turističke zajednice Slovenije, tako da su mentori pomogli učenicama oko nacрта rada, a zatim ih vodili kroz sve faze pisanja rada. Također, učenicama je trebala pomoć oko računalne obrade ankete. Prilikom izrade rada bile su potrebne motivacija i upornost.

U projekt su uključili i internetske izvore i pripremili anketu te tako razvili načelo digitalne pismenosti.

2. grupa

Priprema letka.

Mentorice smo učenicama dale upute za pripremu i dizajn te sadržaj letka. Djeca su u informatičkoj učionici radila uz pomoć računala.

Slika 1: Letak

3. grupa

Priprema štanda za tržnicu, izrada suvenira i drugog reklamnog materijala.

Učenice su uz pomoć mentorica pripremile štand za tržnicu, suvenire i drugi reklamni materijal. Izradile su ribe, ispekle kruh, izradile magnete i druge materijale.

Slika 2: Suveniri na tržnici

Svi učenici predložili su svoje ideje za suvenire i štand. Bili su samostalni i kreativni u radu.

4. grupa

Izrada programa projekata i prezentacije na tržnici.

Učenici su pripremili tri različita programa događanja koje su i financijski vrednovali, razvijajući tako financijsku i ekonomsku pismenost. U sklopu zadatka iz turizma prikupili su i fotomaterijal te pripremili kratki program za prezentaciju zadatka na štandu.

Svi članovi su međusobno surađivali, nadopunjavali se i javno nastupali te tako razvijali svoje samopouzdanje.

Slika 3: Prezentacija na tržnici

2.4 Programi

KOLIKO DUGO? Jedan ili dva dana.

TKO? Turisti (obitelji, mladi, umirovljenici, školarci) iz svih dijelova Slovenije i inozemstva, koji imaju želju svoje slobodno vrijeme iskoristiti na poseban način (ne na računaru i mobitelu), naučiti nešto novo, stvoriti nešto korisno i zabavno. I naravno upoznati našu ribu u vodi.

GDJE? U OŠ Ljudski vrt, na ptujskim ulicama, na Panorami, na starom gradu, na seoskom gospodarstvu Čeh, u termama Ptuj, na jezeru, uz rijeku Dravu i na Ranci.

Budući da su u naše programe bile uključene različite generacije s različitim željama, pripremili smo tri različita programa. Njima smo nastojali udovoljiti željama što većeg broja posjetitelja.

Program 1

Jednodnevni program, primjeren za sve generacije.

13.00 – okupljanje u učionici na otvorenom pred OŠ Ljudski vrt (kava, čaj, medenjaci),
 13.30 – vođena šetnja do staroga grada,
 14.15 – čitanje bajki o rijeci Dravi za najmlađe (polaznici turističke skupine mladeži) na klupicama ispred staroga grada, za sve ostale prikaz značaja rijeke Drave za život ljudi na našim prostorima kroz povijesna razdoblja (učitelj povijesti),
 14.45 – izrada pozlate za djecu i odrasle i slikanje Ptujčka (oslikani kamen iz rijeke Drave)
 16.00 – užina iz ruksaka
 16.30 – šetnja uz Dravu do Ptujskog jezera,
 17.30 – razne vođene aktivnosti i radionice po izboru: vožnja čamcem, veslanje, vožnja kajakom i kanuom, promatranje ptica i njihovih gnijezdilišta, promatranje pataka i labudova, ribolov, prezentacija važnosti kretanja i zdravog načina života i prehrane, vježbe opuštanja uz jezero, omatanje tijela i masaže toplim dravskim kamenjem, blatni oblozi za tijelo (sportski učitelj i maserka),
 20.00 – zahvala i završetak uz čašu vina za odrasle i prirodni sok za djecu u baru na Ranci.

Slika 4: Izrada pozlate

Slika 5: Ptujčki

Program 2

Program preporučamo djeci, ali i njihovim bakama i djedovima.

8.00 – okupljanje u učionici na otvorenom pred OŠ Ljudski vrt (kava, čaj, kolačići),
 8.15 – podjela na dvije grupe,
 8.30 – 1. grupa peče crni kruh i priprema riblji namaz (kuhinja učionice domaćinstva).
 2. grupa izrađuje suvenire Ptujčke i crta karikature na temu »Kao riba u vodi«,
 10.30 – užina u školskoj blagovaonici (riblji namaz i kruh),
 10.30 – zamjena grupa,

- 12.00 – kratak odmor,
 12.15 – besplatan autobusni prijevoz do Termi Ptuj,
 12.30 – kratak obilazak Termi Ptuj,
 13.00 – vođeno pješaćenje od termi do jezera (uz rijeku Dravu), uz pričanje raznih priča o rijeci Dravi za najmlađe na putu,
 14. 00 – ručak na Ranci (vlastiti trošak),
 14.45 – razne vođene aktivnosti i radionice po izboru: veslanje, vožnja kajakom i kanuom, promatranje ptica i njihovih gnijezdilišta, promatranje pataka i labudova, prezentacija važnosti kretanja i zdravog načina života i prehrane, vježbe opuštanja uz jezero, omatanje tijela i masaže toplim dravskim kamenjem, blatni oblozi za tijelo (sportski učitelj i maserka), nogomet, odbojka na pijesku,...
 17.00 – vožnja brodom rijekom Dravom natrag do termi,
 17. 30 – zahvala i završetak te odlazak kući (pješice ili besplatnim autobusom).

Slika 6: Riblji namaz

Slika 7 : Ptujčki

Program 3

Dvodnevni program. Preporučamo ga svim generacijama.

1 .dan

- 13.00 – okupljanje u učionici na otvorenom pred OŠ Ljudski vrt ili u blagovaonici (kava, čaj, čaša vina, krafne ili kolačići),
 13.15 – vođena šetnja do Panorame (razgledavanje skrivenih kutaka Ptujča i uživanje u pogledu)
 14.00 – vođena tura starim Ptujem do rijeke Drave,
 14.45 – vožnja brodom do Rance,
 15.15 – užina iz ruksaka ili u baru o vlastitom trošku,
 15.45 – vođene aktivnosti za sve generacije (izrada suvenira Ptujčka, crtanje i rezbarjenje riba, čitanje i pripovijedanje priča o rijeci Dravi, ribolov, vožnja čamcem, kajakom ili kanuom, kupanje, promatranje ptica i njihovih gnijezdilišta, fotografiranje, šetnje,...),
 17. 30 – prezentacija blatnih kupki i obloga tijela, masaža toplim dravskim kamenjem i kratke vježbe opuštanja,
 19.00 – večera na Ranci,
 20.00 – vožnja brodom iz Rance do termi,
 20.30 – večernje druženje uz vatru (pečenje kobasica, pjenastih bombona i krumpira) ili uživanje u termama,

22.30 – spavanje u bungalovima ili organizirani prijevoz do seoskog gospodarstva Čeh u Podvincima:

Slika 8: Šetnja uz jezero

Slika 9: Veslanje po Ptujskom jezeru

2. dan

8.00 – za dobro jutro, vježbe opuštanja na šumskoj plaži uz rijeku Dravu ili na livadi ispred gospodarstva

9.00 – doručak u hotelu ili na seoskom gospodarstvu Čeh,

10.0 – razne vođene radionice; za svakoga po nešto

- pečenje crnog kruha i priprema ribljih namaza, riblje juhe i pečene ribe (gospodarstvo Čeh)
- izrada suvenira Ptujčka, crtanje slika i čitanje priča
- igranje mini golfa / graničara
- uživanje u termama
- blatne kupke i oblozi tijela, masaže toplim dravskim kamenjem
- šetnja i vožnja biciklom uz Dravu
- fotografiranje
- promatranje ptica
- priprema scenske igre o Dravi i jezeru

13.00 – riblji ručak (dostavljeno sa seoskog gospodarstva Čeh) na Ranci,

14.15 – nastup harmonikaša i scenski prikaz o rijeci Dravi (uz jezero),

15.00 – dodjela nagrada za najbolju i najoriginalniju fotografiju/najbolju izvedbu, kolo sreće,...

16.00 – zahvala i završetak dvodnevnog događanja

Sva navedena događanja, odnosno programi, prilika su Ptujčanima i Ptujčankama, posjetiteljima grada i široj javnosti da u našem društvu dožive nezaboravne dane, opuste se, zaborave na svakodnevne brige, dožive nešto novo i steknu nova prijateljstva.

Prezentacija na tržnici

Učenici su uz pomoć mentora postavili štand. Na taj su način učili o važnosti estetski izrađenog finalnog proizvoda za širu javnost te razvijali samostalnost i poduzetnost u radu („moj proizvod će biti predstavljen javnosti“).

Učenici su pozivali goste na štand i predstavljali im svoj projekt, reklamni materijal, suvenire i druge proizvode. Svoj su projekt predstavili i stručnom povjerenstvu koje je njihov projekt ocijenilo. Dobili su zlatnu nagradu.

Slika 10: Presentacija posjetiteljima

3. ZAKLJUČAK

Slovenija je zemlja zdravih voda. Njezini termalni i mineralni izvori su izvor zdravlja i blagostanja. Tako je i kod nas u Ptuj. Unatoč neizvjesnom razdoblju kroz koje trenutno prolazimo, učenici su se potrudili, kao i svake godine, osmisliti i prezentirati novu turističku atrakciju koja će privući još više turista u Ptuj i okolicu. Osmislili su turistički proizvod i dokazali da se može plasirati na tržište. Nakon završetka, rad smo kritički analizirali i dodali neke ispravke. Ocjenjivali smo finalni proizvod i tako kod učenika razvijali samokritičnost i poduzetnost. Svi skupa smo shvatili da ovogodišnjim projektom možemo biti iznimno zadovoljni, jer nas je naučio i grupnom i individualnom radu, a prije svega radu u različitim uvjetima. Jako smo sretni što je, unatoč tome, sve prošlo u najboljem redu, odnosno prema planovima koje smo si zacrtali te što je za naš projekt vladao veliki interes. Jako smo ponosni na »Ribu u vodi«. Dođite na naše radionice te uživajte i vi.

4. LITERATURA

- [1.] Cenik oglašavanja na radiu Ptuj. Dostop: <https://www.radio-ptuj.si/cenik-oglasavanja>
- [2.] Cenik oglašavanja v Štajerskem tedniku. Dostop: <https://www.tednik.si/cenik-oglasavanja>
- [3.] Cenik storitev. Dostop: https://www.siptv.si/images/stories/cenik_2021/cenik_siptv.pdf
- [4.] Ptuj. Dostop: <https://www.ptuj.si/>
- [5.] Terme Ptuj. Dostop: <https://www.sava-hotels-resorts.com/si/terme-ptuj/wellness/ptuj-ska-termalna-voda>
- [6.] Reka Drava. Dostop: <https://maribor24.si/lokalno/>
- [7.] Ptujsko jezero. Dostop: <https://www.aktivna-druzina.si/ptujsko-jezero/>
- [8.] **Ranca Ptuj.** Dostop: <http://www.ranca-ptuj.com/ranca/>
- [9.] Blatne kopeli in obloge. Dostop: <https://sensa.metropolitan.si/ritem-lepote/pozitivni-ucinki-blatnih-oblog-in-kopeli/>
- [10.] Terapije z vročimi kamni. Dostop: <https://www.google.com/search?q=terapije+z+vro%C4%8Dimi+kamn>
- [11.] Ribiška družina Ptuj. Dostop: <https://www.ribiskekarte.si/rd-ptuj>
- [12.] Recept za ribji namaz. Dostop: <https://okusno.je/recept/ribji-namaz>
- [13.] **Ribja juha.** Dostop: <https://okusno.je/recept/cista-ribja-juha>

Stručni rad

ČITALAČKA MOTIVACIJA U RAZREDNOJ NASTAVI

Mateja Kastelic

Osnovna škola Brusnice, Velike Brusnice 101, 8321 Brusnice

Sažetak

Autorica u članku iznosi ključna saznanja brojnih stručnjaka iz područja čitanja, čitalačke motivacije i čitalačkih interesa mladih čitatelja. Dotiče se razvoja znanja o mladom čitatelju i potvrđuje činjenicu o značaju uloge učitelja u čitalačkom razvoju pojedinačnog učenika. Učenik "dolazi na svijet" čist, bez prethodno formiranih interesa za tretiranjem riječi, teksta knjige. Postoji nekoliko čimbenika koji omogućavaju da se njegovi interesi tijekom godina formiraju i razviju do te mjere da samoinicijativno posegne za pisanom riječju. Koja je uloga učitelja u tome? Kakve su njegove mogućnosti utjecaja na razvoj čitalačkog interesa i čitalačkog razvoja pojedinca? Koje načine može primijeniti za motiviranje svojih učenika? Članak nudi nekoliko mogućih odgovora na postavljena pitanja koja se odnose na praksu autorice kao učiteljice s višegodišnjim iskustvom u provedbi razredne nastave te rad s mladim čitateljima.

Ključne riječi: čitanje, mladi čitatelj, čitalački interesi, odgoj čitatelja, poticaji za čitanje u školi

1. Čitanje je ...

Slovenski književnik T. Pavček jednom je napisao: „Ako ne budemo čitali, nestat ćemo.“ Počeci formiranja pozitivnog stava prema čitanju pojavljuju se već kod dojenčeta, kada mu mama pripovijeda (čita) bajku ili pjeva pjesmicu dok leži u svojoj kolijevci. Dijete se tada osjeća ugodno. Kroz majčin glas dobiva nježnost i osjećaj sigurnosti. Ne zaboravimo na činjenicu da se čak i kuća gradi na čvrstim temeljima. Ako njeni temelji nisu čvrsti, građevina će se ubrzo oštetiti ili čak srušiti pri najmanjem pomicanju zemljine površine. Isto tako, potrebno je postaviti čvrste temelje za pozitivan stav djeteta prema čitanju. Svaki bi roditelj trebao biti svjestan ove činjenice. Prilikom polaska djeteta u školu, velik dio odgovornosti za daljnje razvijanje njegovog pozitivnog stava prema čitanju preuzima učitelj. S vremenom se zahvaljujući čitanju stvaraju određene čitalačke navike i posebni čitalački interesi pojedinca. Učiteljeva je zadaća prepoznati čitalačke interese pojedinih učenika jer jedino tako može doprinijeti njegovom čitalačkom razvoju.

Prema RJEČNIKU SLOVENSKOG KNJIŽEVNOG JEZIKA:

čitanje (bránje) -a s (ā) 1. glagolska imenica od čitati: a) učiti čitati i pisati; logično čitanje / ocjene iz čitanja; b) knjiga je vrijedna čitanja; već pri prvom čitanju razumio je pjesmu; c) čitanje zemljovida; č) otišao je susjedima „na čitanje“ 2. ono što služi za čitanje: zabavno štivočitatelj/-ica (brálec –lca) [braʋca] m (â) onaj tko čita: čitatelje ćemo obavještavati o događanjima; epizoda u tekstu privlači čitatelja; priča za najmlađe čitatelje; strastveni čitatelj kriminalističkih romana; pisac je popularan u širem krugu čitatelja / knjižnica ima mnogo čitatelja / u drugom razredu neki učenici još uvijek slabo čitaju, slabi su čitatelji / u uvodnom obraćanju, dragi čitatelji ♦ radijski voditelj, koji čita tekst na stranom jeziku M. Grosman navodi da „čitanje razumijemo kao složen višestupanjski proces koji se odvija tako da uključuje početnu percepciju, u kojoj čitatelj razabire tekst i rečenice iz grafičkih elemenata kruga i crte koji čine sva slova abecede, te njihovim međusobnim povezivanjem proizvodi ili tvori razumljiv pojam, koji psiholozi opisuju kao mentalnu predodžbu teksta, a tekstotvorci i literarni teoretičari kao svijet riječi“ [1]. S obzirom na činjenicu da u svijetu postoji veliki broj različitih čitatelja, moramo biti svjesni da je prisutan jednak broj različitih načina spoznavanja riječi i tekstova. M. Grosman pruža širu podjelu čitatelja na one koji tek površno percipiraju pročitani tekst i one koji "urone" u svaku riječ i pokušavaju pronaći određeno značenje odnosno poruku zadanog teksta. Neki pojedinci čitaju samo da bi čitali i ne razmišljaju o tome što im je pisac ili pjesnik želio poručiti nizom riječi te pruženom formom ili dužinom teksta. Treći si pak tijekom čitanja postavljaju pitanja na koja traže odgovore uz pomoć teksta. Činjenice ili događaje međusobno povezuju i raščlanjuju ih. Kao što navodi M. Grosman: "Pri čitanju beletristike ne pitamo se samo o onome što je zapisano, već nas zanima i značenje (što, kako)" [1]. U svojoj knjizi Čitatelj i književnost stručnjakinja navodi procese koji su karakteristični za čitanje:

-Početno percipiranje: Čitatelj "proizvodi" razumljivo značenje (smisao) od grafičkih elemenata kruga i crte koji čine sva slova abecede.

-Konačna interpretacija i vrednovanje: koji su službeno/kulturno uvjetovani i mijenjaju se od kulture do kulture.

Kako čitati? Čitalačke vještine pojedinca uključuju sljedeće elemente:

-Poznavanje i razumijevanje procesa čitanja: Učenik mora razumjeti osnovnu funkciju ili svrhu čitanja, odnosno njegovu komunikacijsku ulogu. Učenik bi čitanje trebao doživjeti kao aktivnost za stvaranje značenja primjenom teksta, te za rješavanje problema na temelju pročitane. Učenik mora shvatiti ulogu i značaj predznanja u razumijevanju gradiva za čitanje te biti svjestan zahtjevnosti čitalačkog zadatka koji mora riješiti.

-Poznavanje i razumijevanje čitalačkih strategija: Smisao upoznavanja učenika sa strategijama čitanja je u učenikovom osvještavanju procesa učenja kroz čitanje. Dakle, učenik treba znati obraditi nove informacije pri učenju te razviti sustavni pristup učenju [3].

2. Djetetov čitalački razvoj i znanje o mladom čitatelju

Dvadeseto stoljeće predstavlja razdoblje tijekom kojeg su se u psihologiji formirala sva važna 'teorijska otkrića'. Najčešće se objavljuju tri glavna psihološka smjera: biheviorizam ili teorija učenja odnosno teorija ponašanja (bihevioralna teorija), psihoanaliza (glavni predstavnik je S. Freud) i kognitivno-razvojna ili organizmička teorija (njezin zagovornik je J. Piaget). Ukratko ću iznijeti ključna saznanja J. Piageta. Zalaže se za spoznaju da nije presudan stupanj napretka djeteta u smislu razvoja njegovog interesa za čitanje. Važno je samo da mu odrasli čitatelji predstave i ponude razna književna djela, odnosno da ga okolina potakne na čitanje. Slovenske psihologinje L. Marjanovič Umek i M. Zupančič zastupaju gledište da počeci čitanja obično sežu u rano djetinjstvo pojedinca. Djetetu kao dojenčetu čitamo i pričamo bajke, priče, pjesme i sl. Autorice navode da je to jedini mogući i ispravan način da dijete spozna ono što se krije u izgovorenoj ili pisanoj riječi na emocionalnoj, socijalnoj i kognitivnoj razini [4].

U nastavi je vrlo važno da učitelj razumije svoje učenike, da je svjestan njihovog razvojnog stupnja i percipiranja apstrakcije. M. Kordigel tvrdi da učitelj mora pročitati književno djelo onako kako bi ga pročitao i sam učenik. Uvjet da se uopće može krenuti s provedbom nastave književnosti zapravo je učiteljeva stručna recepcija – hipotetička dječja recepcija literature za mlade. Zakonitosti djetetove recepcije možemo promatrati s četiri gledišta (aspekta):

1. Pedagoški aspekt: Pitamo se što ćemo naučiti čitajući djetetu.
2. Sociološki aspekt: Pretpostavljamo da su djetetov odabir literature i način na koji je doživljava proizvod različitih socijalnih čimbenika.
3. Literarno-estetski aspekt: Dijete treba čitati što kvalitetniju literaturu. Stoga je primjereno pratiti kataloge „besprijekornog štiva“.
4. Psihološki aspekt: Opisujemo tipične karakteristike recepcije u pojedinim razdobljima djetetovog razvoja. Važan je naglasak na ovisnosti o razvoju njegove osobnosti.

2.1. Čitalački interesi

Kako učenik pokazuje motivaciju za čitanje? Učenik poseže za ponuđenim gradivom za čitanje, sposoban je tiho čitati duže vrijeme, traži pomoć pri odabiru gradiva, upozorava nas na njegovo vrijeme čitanja, usredotočen je na knjigu/tekst, zna što je pročitao zadnji put, ostavlja sve druge aktivnosti i čita. U nastavku ću sažeti neka istraživanja koja su bila usmjerena na uzroke dječje motivacije za čitanje. Polaskom u školu djeca su uglavnom motivirana za čitanje i učenje te žele što prije naučiti samostalno čitati [3]. Motivaciju ne možemo promatrati kao nešto što je uključeno ili isključeno, već kao višeslojni dinamički proces u kojem pojedini slojevi jačaju ili oslabljuju druge. Motivacija je indikator životne uspješnosti (Termanova studija talentov, Gagne i StPere, 2002). Novi fenomen: djevojčice s višim stupnjem nemotiviranosti za učenje i dječaci s višim stupnjem pasivnosti pri učenju (M. Jurišević, 2006, 66). Oni učenici koji smatraju da su dorasli određenim izazovima u nekom području, biraju zahtjevnije probleme, ulažu više truda, ostaju ustrajni tijekom dužeg perioda i upisuju predmete koji nisu obavezni. Djeca koja intenzivnije čitaju bolji su čitatelji, a više čitanja doprinosi poboljšanju čitalačkih vještina. Kako bi dijete čitalo sve više i pritom ostalo dosljedno u ovoj aktivnosti, ključna je motivacija za čitanje ili čitalačka motivacija, jer ni dijete s visokim kognitivnim predispozicijama neće čitati ako nije motivirano za čitanje. Riječ je o tome da se učenici razlikuju po motivaciji. Motiviraju se na različite načine i za različite sadržaje.

2.2. Poticaji za čitanje u školi

Zavod za školstvo Republike Slovenije u svom višegodišnjem projektu Čitalačka pismenost sažeo je važna saznanja do kojih je došla stručnjakinja D. Heramija. Definirala je devet sastavnih komponenti čitalačke pismenosti. Čitalačka pismenost (temelj za razvoj potencijala pojedinca) predstavlja sposobnost koja se neprekidno razvija i koju pojedinac pokazuje svladavanjem sljedećih komponenti pismenosti:

1. Govorenje; 2. Motivacija za čitanje; 3. Razumijevanje koncepta gradiva za čitanje; 4. Glasovna svijest; 5. Vokabular; 6. Tečno čitanje; 7. Razumijevanje tekstova; 8. Odaziv na tekst i stvaranje teksta; 9. Kritičko čitanje [2].

Motivacija za čitanje u 1. odgojno-obrazovnom razdoblju manifestira se na način da učenik bira različite vrste gradiva, da je udubljen u čitanje, ustraje u čitanju, prati svoja čitalačka postignuća i planira poboljšanja, poznaje i koristi lokacije izvora gradiva za čitanje (školska knjižnica, internet). U 2. odgojno-obrazovnom razdoblju učenik odabire gradivo prema interesu i namjeni, ostaje dosljedan pri čitanju dužih tekstova, prati i vrednuje svoje čitalačko postignuće prema kriterijima (zadanim ili vlastitim) te priprema plan za njegovo poboljšanje, vrednuje svoju motivaciju za čitanje, koristi lokacije izvora gradiva (školsku i opću knjižnicu, internet).

Primjer provedbe konkretnih aktivnosti u radu s učenicima:

- Glasno čitanje pred razredom (učitelja, pojedinačnog učenika, skupine učenika);
- Značaj školske knjižnice (dostupnost; mogućnost vlastitog odabira ili mogućnost upućivanja u zadano književno gradivo);
- Predviđeno vrijeme tihog čitanja (po rasporedu svakodnevno 10 do 15 minuta tihog samostalnog čitanja);
- Organizirana uzajamna pomoć među učenicima (na temelju vještina; slučajni odabir; stariji - mlađima i druge opcije);
- Priredba za čitatelje (literarna večer...);
- Mnogobrojne poticajne aktivnosti koje se mogu odvijati unutar razreda ili cijele škole.

3. Zaključak

Čitanje je važna vještina koja nam pomaže postići ili nadmašiti vlastita postignuća. Važno je da učitelj prepozna pojedinačne čitalačke interese svojih učenika. Prije svega, učitelj mora biti svjestan koliko je za učenike važna njegova uloga čitalačkog uzora. Dakle, vlastitim primjerom može potaknuti sve učenike na čitanje, odnosno izazvati njihov interes za knjigom te doprinijeti razvoju njihovih čitalačkih interesa. Učenici se razlikuju po stupnju razvoja čitalačkih navika i vještina, a raznovrsna literatura nudi odgovore o postojanju brojnih razloga. Istaknula bih jedan od vrlo bitnih čimbenika – sredinu u kojoj dijete živi. Ona može predstavljati poticajno ili manje poticajno okruženje. Učitelj mora biti svjestan svoje uloge motivatora, vodiča i čitalačkog uzora kako bi na različite načine mogao pomoći pojedinim učenicima pri njihovom čitalačkom razvoju.

4. LITERATURA:

- [1.]Grosman, M. (1989). Brale in književnost. Ljubljana: DZS.
- [2.]Haramija, D. (2017). V objemu besed. Maribor, Pef.
- [3.]Pečjak, S. (2000). Razvoj branja skozi očala sodobnih pedagoškopsiholoških (spo)znanj. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo
- [4.]Marjanovič Umek, L., Zupančič, M. (2003). Vloga branja in pripovedovanja v otrokovem razvoju. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- [5.]Slovar slovenskega knjižnega jezika (2000). Spletna izdaja. Ljubljana: SAZU.
- [6.]Dostopno na:
- [7.]<https://fran.si/iskanje?FilteredDictionaryIds=130&View=1&Query=branje> (Pristupljeno 5. 1. 2023)

Stručni rad

NADOMJESNA I POTPOMOGNUTA KOMUNIKACIJA (NPK)

Nataša Pihler Brumen, prof. def.
Osnovna škola dr. Ljudevita Pivka, Ptuj

Sažetak

Pojam komunikacije danas se pojavljuje u mnogim oblicima. Najčešće se predstavlja spojem dvaju simbola ili osoba. Istovremeno je i oruđe i način sporazumijevanja. Međutim, ako se dogodi da simboli, riječi ili znanje jednoj strani u procesu nisu razumljivi ili ih jedna strana krivo protumači, prekida se takozvani komunikacijski krug i dolazi do nesporazuma.

Ključne riječi: komunikacija, sporazumijevanje

1. Uvod

Komunikacija je motivirana, svjesna aktivnost, kojom želimo postići neki cilj, što znači da prvo moramo privući pozornost sugovornika. Nije bitno kakva je komunikacija, kakva je poruka, nego je li poslana, primljena i koliko je dugo zadržana.

1.1. Što je komunikacija?

Riječ komunikacija dolazi od latinskog glagola *communicare*, što znači raditi nešto zajedno, dijeliti nešto s nekim, priopćivati, prijateljevati, biti u međusobnom odnosu, biti povezan. Riječ *communio* (lat.) znači zajednica, *communis* (lat.) zajedničko, opće, a *communicatio* (lat.) poruka, veza, povezanost. Komunikacija je jedna od najosnovnijih potreba. Podrazumijeva uspostavljanje kontakata među ljudima, prijenos informacija, utjecaj na bližnjega – učinak komunikacije osoba provjerava povratnom informacijom. To je dakle interakcija koja ne bi bila moguća bez sposobnosti ljudske vrste da komunicira.

Funkcije komunikacije su:

- osobno izražavanje htijenja, potreba, želja, priopćavanje misli, osjećaja, čuvstava
- razmjena informacija
- prijenos znanja
- zadovoljavanje ljudskih društvenih potreba
- traženje odgovora
- mijenjanje ponašanja (kao odgovor na poruku).

Pri komuniciranju čovjek koristi sva osjetila (sluh, vid, opći osjet za kretanje ili kinesteziju, dodir, miris i okus).

Poruka se sastoji od verbalne, fizičke i glasovne stimulacije. Sve tri dimenzije se dekodiraju istovremeno kako bi poruka funkcionirala kao cjelina.

Poruke mogu biti verbalne i neverbalne prirode. Dakle, razlikujemo dva aspekta komunikacije:

- verbalni i
- neverbalni aspekt (Grča-Zidar, 2001.).

2. Što je potpomognuta i nadomjesna komunikacija?

Što znače riječi »nadmjesna«, »potpomognuta« ili »alternativna« komunikacija? Prema Gradovom rječniku, »Augment« znači porast, pojačanje, povećanje, znači pojačanje ili dodavanje nečega nečemu. Na primjer, možemo pojačati govor, dodati mu nešto mimikom lica, gestama ili govorom tijela. »Alternative« znači da možemo odabrati između dvije ili više opcija. Alternativa govoru može uključivati pisanje ili pokazivanje slika, simbola. Izraz potpomognuta komunikacija govori sam za sebe. To znači potpomaganje prirodne komunikacije s bilo kojim nadomjesnim komunikacijskim sustavom. Često se razmatra za starije osobe s djelomičnim gubitkom govora ili za osobe s teško razumljivim ili iskrivljenim govorom. Nažalost, mnoge osobe koje ne govore ujedno su i teški invalidi i nesposobni za neverbalnu komunikaciju. Za njih su stvoreni posebni oblici nadomjesnog jezika ili govora. Različiti komunikacijski sustavi već se desetljećima koriste kao načini komunikacije osoba s komunikacijskim poremećajima (od hijeroglifa do znakovnog jezika), no tek od 1970-ih pokušavaju se koristiti komunikacijska pomagala za govornim poremećajima koje imaju sposobnost sluha. Do tada se govoreni jezik smatrao prirodnim oblikom komunikacije, a nadomjesni oblici su odbacivani s argumentom da onemogućuju stjecanje verbalnih

sposobnosti, što se u praksi pokazalo pogrešnim. Međutim, kod upotrebe nadomjesnih komunikacijskih sustava prijeko je potrebno da svi sugovornici korisnika nadomjesne komunikacije tu komunikaciju verbalno prate i na taj način ostave otvorenu mogućnost usvajanja govora kao nositelja značenja. Ako se za nekoga kaže da je »osoba koja ne govori«, to ne znači da je osoba potpuno bez komunikacije. Nitko nije potpuno bez mogućnosti komunikacije (iako su, nažalost, mogući i izuzetci), samo mu je sposobnost govora i razumijevanja lošija ili otežana, pogotovo kada se susreće s ljudima koji ga ne poznaju. Za ljude koji nikada nisu govorili, NPK je važno oruđe za učenje riječi, jezika i njegovih pravila, uključujući govor. Za njih NPK sustav ima habilitacijsko značenje, dakle osposobljava ih za komunikaciju s okolinom, npr. kod težih oblika cerebralne paralize. Za ostale koji su izgubili sposobnost govora zbog bolesti ili ozljede, NPK služi kao alat za nadomjestak govora ili im pomaže da povrate govor. NPK za njih ima rehabilitacijsko značenje. Za neke je NPK sustav samo privremeno rješenje, npr. nakon operacija, nakon prometnih ili radnih nesreća, dok ne povrate govor.

Određeni uvjeti moraju biti ispunjeni za nadomjesne oblike komunikacije:

- na samom početku postavljamo što manje zahtjeva NPK korisniku
- nadomjesni sustav trebao bi biti razvijen u skladu s govorenim jezikom
- svaki sustav treba omogućiti prijelaz na složeniji sustav
- sustav moramo prilagođavati svakom pojedincu u hodu
- moramo znati gdje i zašto će korisnik trebati ili upotrebljavati NPK
- rodbina, učitelji i drugi također moraju poznavati i upotrebljavati sustav te ga upotrebljavati svakodnevno
- rad mora biti kontinuiran
- mora postojati naklonjenost terapeuta ili rođaka prema korisniku NPK-a te prema samom sustavu (Grča-Zidar, 2001.).

3. Zaključak

Komunikacija je sastavni dio života svakog pojedinca. Nitko ne može živjeti bez komunikacije s drugim ljudima. Komuniciranjem otkrivamo svijet u kojem živimo, druge ljude i sebe same. Zato je vrlo važno pojedincu koji ne govori ponuditi sustav nadomjesne komunikacije putem kojeg može izraziti svoje mišljenje, želje, interese, potrebe itd. Osobe koje imaju poteškoća u komunikaciji mogu biti potpuno isključene iz svakodnevnih društvenih interakcija. Frustracije takvih osoba zbog nemogućnosti uspostavljanja međuljudskih odnosa su česte, svakodnevne i mogu dovesti do društveno neprihvatljivog ponašanja.

4. Literatura:

- [1.] DICKERMAN, P.: Toddler talk at School. A Book of Symbolic Displays. Mayer-Johnson Co, 1999.
- [2.] GRČA-ZIDAR, S.: Izbira in urejanje besednjaka z uporabo Minspeak-a. ZUIM, Kamnik, 2000.
- [3.] GRČA-ZIDAR, S.: Nadomestna komunikacija pri ljudeh po kapi in drugih motnjah govora in jezika v starosti. Kakovostna starost IV/1-2 (2001), str. 37-48.
- [4.] JURISIĆ, D.B. (2012). Podporna in nadomestna komunikacija. Za nekatere edina možnost. Naš zbornik (str. 3-15)

Stručni rad

SUSTAVI NADOMJESNE KOMUNIKACIJE

Nataša Pihler Brumen, prof. def.
Osnovna škola dr. Ljudevita Pivka, Ptuj

Sažetak

Nadomjesna komunikacija je sustav komunikacije koji potpomaže ili nadomješta govorno-jezičnu komunikaciju kada je ona poremećena. Može pomoći pojedincima prije svega u svakodnevnom izražavanju želja, potreba, osjećaja te u uključivanju u društvene interakcije. Kod samog odabira sustava nadomjesne komunikacije važno je da odabrani sustav bude prilagođen sposobnostima i potrebama pojedinca s ciljem što neovisnije i aktivnije upotrebe u različitim okruženjima i situacijama s različitim sugovornicima, sve dok je to korisniku sustava potrebno. Za mnoge je upotreba nadomjesne komunikacije jedini kontakt s okolinom u kojoj žive.

Ključne riječi: nadomjesna komunikacija, sporazumijevanje, interakcija

1. Uvod

Nadomjesna komunikacija podrazumijeva upotrebu različitih komunikacijskih pomagala. Svaki uporabljeni sustav karakterizira činjenica da se izrađuje individualno, prema potrebama i željama pojedinca. Također je važno započeti s uvođenjem nadomjesne komunikacije što je ranije moguće.

2. Sustavi nadomjesne komunikacije

2.1. Slikovni komunikacijski simboli

Slikovni komunikacijski simboli Mayer-Johnson sustav je koji je trenutno jedini službeni način alternativne komunikacije u Sloveniji, prenesen iz Kanade. Koriste ga Institut za rehabilitaciju Republike Slovenije i Zavod za osposobljavanje mladih s invaliditetom Kamnik. To je jednostavan sustav nadomjesne komunikacije, jer se temelji na stvarnim simbolima, slikama, koje su raspoređene u veće ili manje kvadrate na komunikacijskoj ploči koja je obično pričvršćena na invalidska kolica, na komunikacijskom krugu odnosno satu ili u komunikacijskom albumu. Sustav koristi različite boje i brojeve za označavanje različitih kategorija. Redovi su označeni brojevima, a stupci bojama. Osoba odabire po mrežnom sustavu, i to na različite načine. Ako ne može pokazati simbole rukom ili prstom, može koristiti različite tipove sklopki za odabir, gdje može aktivirati sklopku bilo kojim dijelom tijela, čak i samo pogledom. Važan je raspored simbola koji se prilagođava pojedincu, njegovim potrebama i mogućnostima. Simboli za koje smatramo da ih osoba najčešće koristi postavljeni su tako da su najlakše dostupni. Iznad simbola moguće je ispisati verbalnu oznaku simbola prikazanog na slici, a u kvadratiće se mogu ispisati i slova – abeceda i brojke. Označavanje bojama pomaže u razlikovanju kategorija simbola. Rječnik je podijeljen u 6 skupina:

- osobe, osobne zamjenice (žuta boja)
- glagoli (zelena boja)
- pridjevi, prilozi – kao opisne riječi (plava boja)
- veznici, prijedlozi, vremenski izrazi (bijela boja)
- društveno uvjetovane riječi, fraze, izreke (ružičasta boja)

Uz svaku kategoriju riječi (simbola) moramo ostaviti i neke prazne kvadratiće, kako pri dodavanju novih ne bismo previše narušili osnovni redoslijed simbola. Veličina kvadratića varira prema potrebama korisnika.

2.2. Minspeak

Minspeak je drugi sustav koji se također već koristi u Sloveniji. Naziv Minspeak (eng. *minimum effort speech*) znači »najmanji mogući govorni napor« i patentirani je jezični sustav od 1997. godine. Sustav je djelo lingvистa Brucea Bakera, koji je proučavao kulturu Maja i njihove piktograme, poznate kao hijeroglifi. Ovi piktogrami imali su različit sadržaj poruke ovisno o nizu i kombinaciji s drugim piktogramima. Ovaj sustav pokušava odgovoriti na pitanje kako znati što je osoba mislila kada je pokazala simbol ili sliku. Kako ćemo razumjeti što želi reći ako pokaže sliku »autobus«? Želi li se voziti autobusom, razmišlja li o odmoru, je li joj obično slabo u autobusu ili nešto sasvim drugo? Uz svaku sliku, kao i uz određene simbole, može se javiti nekoliko asocijacija, odnosno značenja u našoj svakodnevnici. Odgovor se pronalazi u nizu riječi, odnosno u sekvencama ili nizovima od dvije ili tri slike koje osoba odabire jednu za drugom. Time već stavlja riječi u prve jednostavne rečenice i može reći točno ono što želi.

Sustav »Slikovni komunikacijski simboli« također koristi simbole s oznakama za one koji znaju čitati; sustav »Minspeak« se pak drži izreke: »Slika vrijedi tisuću riječi« i radije upotrebljava razgovor kroz slikovne sekvence.

2.3. Blissovi simboli

Blissovi simboli predstavljaju najsofisticiraniji nadomjesni jezik. Sustav pruža vokabular, strukturu i strategiju za promicanje komunikacije i kognitivnog razvoja pojedinca. Može se koristiti sam ili s mnogo varijacija slikovnih sustava i tehnologija za dopunu riječi i pravilno pisanje. Simbole i simboličke elemente možemo kombinirati i tako postići gotovo savršeno razvijen sustav izražajnih mogućnosti. Simboli se sastoje od 25 različitih elemenata, koji su do sada spojeni u više od 1400 standardiziranih simbola. Upotreba Blissovih simbola zahtijeva visoku razinu intelektualnih sposobnosti od korisnika. Unatoč tome što omogućuju vrlo cjelovit način komunikacije, njihova upotreba nije donijela očekivane rezultate upravo zbog zanemarivanja te činjenice. Sustav je prvi put uporabljen kod djece s cerebralnom paralizom 1971. godine u Kanadi. U našoj zemlji ne koristimo ovaj sustav.

2.4. Worldsign

Kinetički jezik Davida Orcutta je novi jezik koji se može koristiti rukama, kretnjama ili pisanjem u kombinaciji s bilo kojim jezikom na svijetu. Autor se oslanja na japansko pismo koje sadrži slogotvorne komponente, simbole, čija je osnova u zvuku te ideografsku komponentu gdje se simboli temelje na značenju. Istraživanje je provedeno na Japancima koji su nakon oštećenja mozga izgubili sposobnost pisanja samo slogotvornih komponenata. Iz toga je bilo moguće zaključiti da se slikovno i fonetsko pisanje procesuiraju u različitim područjima mozga pa ih je možda moguće zamijeniti novim, drugačijim načinom razmišljanja. To razmišljanje treba sadržavati istodobnu interakciju kinestetičkih podražaja u vizualnom, prostornom i emocionalnom polju, koji se stvaraju u desnoj hemisferi. Svi znakovi koje koristimo u znakovnom jeziku ili u pisanom obliku nalikuju na nešto. U našoj zemlji ne koristimo ni ovaj jezik.

2.5. Komunikatori

Komunikatori se uvijek koriste kao nadogradnja osnovnog komunikacijskog pomagala.

3. Zaključak

Pri odabiru nadomjesnog komunikacijskog sustava vrlo je važno dobro upoznati pojedinca te poznavati njegove osobne interese, potrebe i želje. Također je važno započeti s uvođenjem što je prije moguće. Sam proces uvođenja nadomjesnog komunikacijskog sustava najčešće započinje u kontekstu logopedskih tretmana, a zatim ga pojedinac prenosi u različite okolnosti. Svakodnevna upotreba je neophodna.

4. Literatura:

[1.] DICKERMAN, P.: Toddler talk at School. A Book of Symbolic Displays. Mayer-Johnson Co, 1999.

[2.] GRČA-ZIDAR, S.: Izbira in urejanje besednjaka z uporabo Minspeak-a. ZUIM, Kamnik, 2000.

[3.] GRČA-ZIDAR, S.: Nadomestna komunikacija pri ljudeh po kapi in drugih motnjah govora in jezika v starosti. Kakovostna starost IV/1-2 (2001), str. 37-48.

[4.] JURISIĆ, D.B. (2012). Podporna in nadomestna komunikacija. Za nekatere edina možnost. Naš zbornik (str. 3-15)

Stručni rad

POTPOMOGNUTA KOMUNIKACIJA POMOĆU KOMUNIKATORA

Nataša Pihler Brumen, prof. def.
OŠ dr. Ljudevita Pivka, Ptuj

Sažetak

U ovom članku ukratko ću opisati jedan od sustava potpomognute komunikacije kojim se koristimo kod djece, mladih i odraslih osoba s poremećajima jezično-govorne glasovne komunikacije. Potpomognuta komunikacija omogućava im izražavanje želja, potreba i interesa te uključivanje u socijalnu interakciju. Vrlo je važno odabrati sustav koji je u najvećoj mjeri prilagođen sposobnostima i potrebama pojedinca.

Ključne riječi: nerazvijen govor, sporazumijevanje, potpomognuta komunikacija.

1.Uvod

Osoba s govorno-jezičnim teškoćama doživljava ozbiljnu traumu ako ne može uspostaviti kontakt s ljudima, privući pažnju i izraziti što želi, a što ne, kako se osjeća i što misli. Još je teža situacija ako ovaj problem prati nemogućnost razumijevanja govora. Takvi poremećaji govorno-jezične glasovne komunikacije karakteristična su posljedica disfunkcije središnjeg živčanog sustava uzrokovane ozljedom ili bolešću mozga. Mogu se javiti u razdoblju prije razvoja komunikacije ili pogoditi osobu koja već ima razvijenu komunikaciju, na primjer, nakon moždanog udara, teške ozljede mozga (u prometnoj nesreći) i sl. Osjećaj bespomoćnosti takvih osoba može dovesti do neželjenog ponašanja jer su te osobe pogođene fizički, psihički i socijalno. Ako postoji mogućnost neverbalne komunikacije, situacija je mnogo lakša, ali ako ta mogućnost ne postoji, ostaje samo nadomjesna, potpomognuta ili alternativna komunikacija, pomoću koje osobama s teškim govornim smetnjama ili potpunom nesposobnošću govora možemo poboljšati kvalitetu života, pomoći u izgradnji samopouzdanja i donošenju odluka o sebi. Tako pomoću nadomjesne ili potpomognute komunikacije djeci s dovoljno razvijenim intelektualnim funkcijama također možemo osigurati obrazovanje kroz redovite ili prilagođene programe.

2.Vrste komunikatora

2.1.Komunikatori na dodir

Za upotrebu ovih komunikatora korisnik mora dodirnuti željeni simbol dijelom tijela (prstom, rukom i sl.). Na primjer, sljedeće vrste komunikatora pripadaju ovoj skupini:

-komunikator kojim se pritiskom na određeno polje aktivira tonski snimak glasa (uređaji AllTalk)

-komunikacijske ploče namijenjene prvenstveno djeci i početnicima u potpomognutoj komunikaciji. Na ploči se nalaze simboli ispod kojih su skrivene tipke. Pritiskom se aktivira magnetofonska traka s koje se reproducira prethodno snimljena rečenica (uređaji IntroTalker).

-komunikator na dodir pomagalo je kojim po pritisku željenog polja čujemo verbalni oblik odabranog simbola, a više simbola zatim slažemo u neko novo značenje (uređaji TouchTalk).

2.2. Komunikatori putem prekidača

Za osobe s ograničenom pokretljivošću dostupni su različiti prekidači. Način skeniranja (biranja simbola) određuje se individualno. Za aktiviranje prekidača odabiremo dio tijela kojim se korisnik potpomognute komunikacije može koristiti najbrže i s najmanje neuropatoloških uzoraka. Poznajemo pojedinačne prekidače, tipkovnice, svjetlosne signale i druge senzore. Obično se skeniranje obavlja zaustavljanjem pokretnog svjetlosnog signala iznad željenog simbola pritiskom, pogledom ili puhanjem na prekidač.

2.3.Komunikatori za pisanu komunikaciju

Mogu ih upotrebljavati samo osobe koje su dovoljno dobre u pisanju i čitanju, ali unatoč tome moramo računati na veće ili manje smetnje čitanja i pisanja. Možemo ih

upotrebljavati kao pisači stroj, pri čemu se poruke ispisuju na traci pored ispisa na ekranu ili kao komunikator na dodir, gdje pritiskom na tipku aktiviramo magnetofonsku traku. Ako osoba ne može pritisnuti tipke rukom ili prstom, to može učiniti npr. s kacigom s rogom.

2.4. Računala

Računalom korisnik može upravljati pritiskom na tipke, koje za osobe sa slabim motoričkim sposobnostima moraju biti veće. Za one koji se ne mogu služiti rukama, tu su „prevoditelji“, koji riječi izgovorene putem mikrofona, puhanje, pomicanje glave, pomicanje očiju i sl. prevode u računalne naredbe. [1].

3. Zaključak

Mnoga djeca, mladi i odrasli imaju teškoće u razvoju govorno-jezične glasovne komunikacije. Za njih je karakteristično da teško uspostavljaju kontakt s ljudima, komunikaciju doživljavaju kao prepreku koja im otežava, a u mnogim slučajevima i onemogućava integraciju u društvo. Kao rezultat toga, otežan je njihov cjelokupni razvoj. Ovdje pomaže potpomognuta komunikacija. Bit ovog oblika komunikacije drugačiji je način komunikacije, pri čemu je vrlo važno da se polazi od pojedinca te da se uvažavaju njegove sposobnosti, želje i potrebe. U svakom slučaju, ovako poboljšavamo kvalitetu života osoba koje nemaju sposobnost verbalnog komuniciranja i gradimo njihovu sliku o sebi. Samo tako im omogućavamo sudjelovanje u komunikaciji i donošenje odluka o sebi, iako je to odlučivanje u mnogim situacijama vrlo ograničeno. Uvjerena sam da je nemogućnost odlučivanja o sebi nešto najgore što se čovjeku može dogoditi. Stoga je vrlo važno da se tim ljudima, koji su sposobni odlučivati o sebi, pruži prilika da to i učine. Za mnoge je upotreba potpomognute komunikacije jedini kontakt s okolinom u kojoj žive.

4. Literatura

[1.] GRČA-ZIDAR, Staša. 2001. Nadomestna komunikacija pri ljudima po kapi in drugih motnjah govora in jezika v starosti. Kakovostna starost IV/1-2

[2.] JURIŠIĆ, D. Branka. 2012. Podporna in nadomestna komunikacija. Za nekatere edina možnost. Naš zbornik (str. 3-15)

[3.] KRAJNC, Simona. 1999. Razvoj govora predškolskih otrok

Stručni rad

UČENIK S UMJETNOM PUŽNICOM U NASTAVI MATEMATIKE

Tina Čeh

Osnovna škola dr. Ljudevita Pivka, Ptuj

Sažetak

2000. godine na snagu je stupio Zakon o usmjeravanju djece s posebnim potrebama. To znači da su djeca koja imaju bilo kakve nedostatke uključena u odgojno-obrazovne programe uz prilagođenu provedbu i dodatnu stručnu pomoć. Među djecom s posebnim potrebama spadaju i gluha i nagluha djeca. U ovu skupinu djece ubrajamo i djecu s umjetnom pužnicom, koja su u svijet sluha ušla sa spomenutim elektroničkim uređajem.

Ključne riječi: nedostatci, gluhoća, umjetna pužnica

1.Uvod

Sluh je jedno od najvažnijih ljudskih osjetila. Počinje se razvijati već u stadiju embrija. To je osjetilo koje nam donosi informacije kad smo budni i kad spavamo, u mraku i na svjetlu, izbliza i izdaleka te nam omogućuje pasivno i aktivno učenje. Sposobnost sluha temelj je razvoja govora.

2.Gluha i nagluha djeca

Gluha i nagluha djeca skupina su s posebnim potrebama. Prema klasifikaciji Svjetske zdravstvene organizacije, gluhoća je jedan od najtežih oblika invaliditeta. Gluha ili nagluha djeca imaju oštećenja koja uključuju uho, njegove strukture i funkcije povezane s njim. Gubitak sluha ima značajan utjecaj na različita područja djetetova života, poput sporazumijevanja, socijalizacije i obrazovanja. Nagluho dijete ima prosječni gubitak sluha na govornom području manji od 110 decibela (dB) na frekvencijama od 500, 1000 i 2000 i 4000 herca (Hz) i ima ozbiljne poteškoće u slušanju govora i govornom sporazumijevanju. Gubitak sluha znači suženje slušnog polja i djelomično ometa govorno sporazumijevanje. Ovisno o nagluhosti, razlikujemo: a) djecu s blagim gubitkom sluha (26 – 40 dB): dijete ima umjereni gubitak sluha na jednom uhu, a nema gubitka na drugom uhu. Može imati blagi gubitak sluha na obje strane. Navedeno utječe na sporazumijevanje i slušanje govora, ovisno o razini buke u okolini. Dijete može imati problema sa slušnom orijentacijom. b) djecu s umjerenim gubitkom sluha (41 – 60 dB): dijete može imati umjereni gubitak sluha na obje strane, ili teški, najteži ili potpuni gubitak na jednom uhu, a na drugom uhu bez gubitka. Dijete usvaja govor i jezik te se sporazumijeva prvenstveno slušnim putem uz pomoć slušnog aparata. Također si pomaže u govoru i sporazumijevanju čitanjem usana. U svakodnevnom životu ima značajnih poteškoća u sporazumijevanju, osobito u bučnom okruženju. c) djecu s teškim gubitkom sluha (61 – 90 dB): dijete ima težak gubitak sluha na obje strane ili potpuni gubitak na jednom uhu i umjereni gubitak na drugom uhu. Dijete usvaja govor i jezik uglavnom slušnim putem uz pomoć slušnog aparata; treba čitanje s usana, a neka si pomažu i znakovnim jezikom. U svakodnevnom životu najčešće ima velike poteškoće u razumijevanju govora slušnim putem. Gluho dijete ima ozbiljan ili potpuni gubitak sluha gdje pojačanje zvuka ne pomaže. Ovisno o gluhoći razlikujemo: a) djecu s najtežim gubitkom sluha (91 – 110 dB): dijete ima teško oštećenje sluha na obje strane i funkcionalno je gluho. Slušnu percepciju ima samo uz pomoć slušnog aparata. Govor i jezik usvaja vizualnim putem. Dijete može pravilno čuti samo pomoću umjetne pužnice ili implantata ugrađenog u moždano deblo.

b) djecu s potpunim gubitkom sluha – gluha djeca (iznad 110 dB): dijete s potpunim gubitkom sluha ne razlikuje dva intenziteta zvuka ili dvije frekvencije, ne čuje niti razumije govor, čak i ako je pojačan. Dijete čuje samo uz pomoć umjetne pužnice ili pomoću implantata ugrađenog u moždano deblo.

2.1.Umjetna pužnica

Umjetna pužnica elektronički je uređaj koji nadomješta oštećene stanice unutarnjeg uha (pužnice). Zvuk iz okoline pretvara u električne impulse i prenosi ih izravno na slušni živac. Umjetne pužnice su kirurški ugrađeni slušni sustavi posebno dizajnirani za osobe s teškim do dubokim senzorno-neuralnim gubitkom sluha. Umjetne pužnice omogućuju ljudima da prevladaju gubitak sluha povezan s nedostacima u unutarnjem uhu preuzimajući ulogu živčanih stanica i uspješno prenoseći impulse do mozga. Imaju dvije glavne komponente: vanjski govorni procesor i unutarnji implantat. Umjetna pužnica sastoji se od vanjskog i unutarnjeg dijela. Vanjski dio se sastoji od: mikrofona,

procesora signala i odašiljača. Mikrofon prima zvukove iz okoline; postavlja se iza uha (na procesor) ili na odašiljač. Signalni procesor je malo računalo koje pretvara signal iz mikrofona u električne impulse. Odašiljač je plastični prsten s navojem i magnetom koji prenosi signal od govornog procesora do prijemnika u unutarnjem dijelu. Unutarnji dio umjetne pužnice sastoji se od prijemnika i niza elektroda. Prijemnik prima signale od odašiljača i raspoređuje ih nizu elektroda. Umetne se pod kožu iza uha. Polje elektroda se postavlja u pužnicu. Preko njih se električni impulsi prenose do slušnog živca. Umjetna pužnica omogućuje detekciju frekvencija u govornom području. Dakle, omogućuje gluhim i nagluhim osobama da čuju govor. Razumijevanje govora ovisi o nekoliko čimbenika. Vježbe slušanja vrlo su važne za dobro razumijevanje govora.

2.2. Uključivanje djece s umjetnom pužnicom u školu

Kada govorimo o uključivanju djece s posebnim potrebama u redovne oblike obrazovanja, govorimo o integraciji i inkluziji. Međutim, termini se međusobno razlikuju. Integracija podrazumijeva uključivanje djeteta s posebnim potrebama u redovne oblike odgoja i obrazovanja. Dijete s posebnim potrebama prilagođava se sredini u koju je uključeno. Inkluzija znači da se okruženje prilagođava svakom učeniku ponaosob kako bi imao priliku biti uspješan. Učenici s umjetnom pužnicom uključeni u redovnu osnovnu školu pripadaju skupini gluhih i nagluhih učenika kojima je potrebna prilagođena realizacija odgojno-obrazovnih programa uz dodatnu stručnu pomoć. Time dobivaju i pravo na individualizirani program obrazovanja. Učeniku s umjetnom pužnicom treba prilagoditi gotovo sve sadržaje. Potrebna im je posebna pozornost prilikom slušanja (objašnjavanja, davanja uputa i sl.), jer ni po čemu nisu isti kao vršnjaci koji čuju. Njihov primarni kanal stjecanja informacija, a time i učenja, u pravilu (još) nije sluh, već vid u kombinaciji s kinestetičkim osjetima. Stoga im je potrebna usmjerenija pažnja i koncentracija na slušanje, što znači da će se znatno brže od svojih vršnjaka umoriti slušajući sadržaje koji su zahtjevni za slušanje, a koji možda nisu potkrijepljeni vizualnim informacijama. Uvijek moramo paziti da organizaciju rada što bolje prilagodimo njima. To uključuje prije svega mjesto na kojem sjede, kratke i jasne upute, nedvosmislene upute, upozorenje da moraju posebno paziti na slušanje,...). U objašnjavanju učitelja vrlo je važno ne skakati s teme na temu. Također je vrlo važno stalno provjeravati prati li učenik s umjetnom pužnicom još uvijek objašnjavanje i razumije li ga. U matematici je preporučljivo i dobro za učenika s umjetnom pužnicom, ako je sam, gdje je to moguće, uključiti što više didaktičkih pomagala, modela, maketa i sl. u samom objašnjavanju nastavnog gradiva. Učenika je potrebno osposobiti za percepciju informacija svim osjetilnim kanalima.

U matematici učenici s umjetnom pužnicom mogu postići iste rezultate kao i njihovi vršnjaci koji čuju. Često se uočavaju odstupanja kod onih učenika koji imaju nedostatke koji nisu izravno povezani sa sluhom. Napominjemo da su najveća odstupanja zbog naglušnosti kod slovenskog, stranog jezika i glazbe. Kako bi uspješno naučili matematičke vještine, učenicima u matematici je potrebno:

- provjeravati razumijevanje predznanja
- suradničko učenje
- učenje korak po korak
- provjeravati točnost primljenih informacija
- pružati konkretno ilustrirane probleme i probleme iz stvarnog života
- pružati strategije učenja za korištenje pomagala
- pružati strategije učenja za rješavanje matematičkih problema riječima i bez riječi

Učenik s umjetnom pužnicom koji pohađa redoviti program osnovnoškolskog obrazovanja uz prilagođenu realizaciju i dodatnu stručnu pomoć ima značajne probleme u matematici. Iz prakse, međutim, uočavam da ima problema s numeričkim pojmovima, kreativnim razmišljanjem, točnošću, rješavanjem problema,... Dakle, učeniku s umjetnom pužnicom doista treba puno dodatnih objašnjenja, demonstracija, vježbi utvrđivanja i ponavljanja kako bi bio uspješan u matematici.

3.Zaključak

Djecu s posebnim potrebama uključujemo u svakodnevni život kako bi i kao odrasli bili uspješni. Smatram da djeca s posebnim potrebama, unatoč prilagodbama i individualiziranom planu u procesu učenja, moraju uložiti puno truda u svoj uspjeh.

4.Literatura

- [1.]Tomić, K. (2016.). SOCIJALNA INKLUZIJA DJECE S UMJETNOM PUŽNICOM; Sveučilište u Ljubljani, magistarski rad.
- [2.]Čeh, T. (2003.). INTEGRACIJA UČENIKA S UMJETNOM PUŽNICOM U OSNOVNU ŠKOLU; Sveučilište u Ljubljani, diplomski rad.
- [3.]<https://www.dnevnik.si/tag/pol%C5%BEev%20vsadek> (14. 4. 2016.)
- [4.]<https://www.slovenskenovice.si/stil/zdravje/gluhota-je-ena-najtezijih-invalidnosti/> (18. 09. 2021.)
- [5.]<https://lifelonghearing.com/en>
- [6.]<https://www.csgm.si/polzevvsadek/>
- [7.]http://csgm.splet.arnes.si/files/2012/10/casopis_st5a.pdf
- [8.]http://csgm.splet.arnes.si/files/2012/10/casopis_st3.pdf

Stručni rad

SPORTSKI TALENTIRANA DJECA NA SATOVIMA SPORTA

Špela Horvat

Osnovna škola Markovci

Sažetak

U školi se sportski talent očituje u vještini kretanja, izdržljivosti, visokoj uspješnosti u kretanju, uživanju u postignućima, osjećaju za organizaciju. Otkrivanje sportski nadarenih učenika složen je proces u kojem sudjeluju učitelji, roditelji, a po potrebi i vanjski stručnjaci (treneri u sportskom klubu). Kao što u razredima imamo sve više učenika s posebnim potrebama (deficitima u određenim područjima), tako imamo i talentiranih učenika. U nastavi sporta važno je na vrijeme prepoznati tjelesno nadarene učenike i posvetiti im dovoljno pažnje tijekom nastave kako bi još više razvili svoje motoričke sposobnosti. Važno je povećati određene motoričke sposobnosti, koje mogu biti zanemarene zbog nepromišljenog treninga izvan škole.

Ključne riječi: tjelesno nadareni učenici, nastavni oblici rada, prepoznavanje nadarenih učenika, postignuća

1. Uvod

Često korištena definicija darovitih kaže da su "darovita ili talentirana djeca i adolescenti oni koji na predškolskoj razini, u osnovnoj ili srednjoj školi, pokazuju visoka postignuća ili potencijal u intelektualnom, kreativnom, posebno akademskom, menadžerskom ili umjetničkom području, a koji uz redoviti školski program trebaju posebno prilagođene programe i aktivnosti [1]. Danas se puno govori o darovitoj djeci, koja su na neki način privilegirana, a na drugi način zanemarena. Isti je slučaj i sa sportom, gdje djeca s više motoričkih sposobnosti svoje slobodno vrijeme uglavnom posvećuju sportu u kojem se ističu, ali su zbog toga opterećena samo jednom vrstom sporta i time samo jačaju pojedine skupine mišića. Iz tog razloga na satu sporta nastojimo djelovati na djecu cjelovito, odnosno na rad različitih mišićnih skupina, a istovremeno utjecati na što veći broj motoričkih sposobnosti, što je bitno za sveukupno bolje raspoloženje i zdravlje mladog čovjeka koji i dalje raste i razvija se. Jedna od ključnih karakteristika talentiranih mladih sportaša je njihova predanost sportu. Oni mogu vježbati i usavršavati svoje vještine satima svaki dan i mogu sudjelovati u klupskim ili putničkim timovima osim u školskom timu. Ova predanost i predanost mogu biti zarazni, nadahnjujući njihove suigrače i trenere da rade više i da se također poboljšaju.

2. Identifikacija tjelesno nadarene djece

Godine 1999 u Sloveniji je usvojen koncept „Otkrivanje i rad s darovitim učenicima u devetogodišnjoj osnovnoj školi“, koji je osmislio „Strukovni svet Republike Slovenije za opće obrazovanje“ opisuje proces identifikacije darovitih učenika. Kod sportova ili a tjelesno nadareni učenici to prepoznaju već tijekom redovite nastave sporta, odmah pri polasku u osnovnu školu. Ova djeca pokazuju veći interes za sportske sadržaje, vole se penjati, juriti, igrati se loptom, skakati na ljuljački... Obično se već bave nekom vrstom sportske aktivnosti jer je i svijest njihovih roditelja o važnosti sporta na visokoj razini. Ako se dijete još ne bavi sportom, važno je da učiteljica razredne nastave prepozna takvo dijete i informira roditelje da je sport djetetovo jače područje, da je vješto, da iznimno uživa u sportu i da bi to imalo smisla uključiti ga u neku vrstu sportske aktivnosti. Motoričke sposobnosti djeteta mogu se prepoznati i kroz rezultate sportsko-obrazovnog kartona (SLOfit), putem kojeg saznajemo kakve su motoričke sposobnosti djeteta u usporedbi s vršnjacima u zemlji. Moramo biti svjesni da prave rezultate motoričkih testova počinjemo dobivati tek nakon 9. godine jer mlađa djeca još uvijek imaju problema pri izvođenju određenih kretnih zadataka. U satu sporta profesori svakako prepoznaju sportski kontinuitet pojedinih učenika koji se očituje u uspješnosti rješavanja raznih složenijih motoričkih kretnji, jer dijete nekako odskače od prosjeka. Dijete je uspješnije u igrama s loptom i s lakoćom izvodi elemente gimnastike ili atletike.

2.1. Nastavni oblici i primjeri rada s darovitim učenicima u sportu

Djeca koja su atletske talentirana i bave se raznim sportovima imaju dobro isplanirane treninge, što znači da je djetetu u razvoju od 6 do 14 godina potrebno i puno općeg vježbanja (kombinacija atletike, gimnastike, penjanja, motorike s loptom). Time djeca stječu univerzalna znanja i dobro razvijaju opću motoriku. Jedna od važnih mjera svakako je korištenje različitih oblika učenja u nastavi športa. Prema klasifikaciji mjesta vježbanja trenažni oblici dijele se na: klasični trening po stanicama, trening s dodatnim zadacima, trening s dopunskim zadacima, kružni trening i grupni trening. U nastavi se oblici učenja mogu provoditi različitim izvođenjem zadataka za darovite učenike. Slijedi nekoliko konkretnih primjera prilagodbe zadataka za nadarene učenike:

a) Klasična vježba po postajama

Najčešće korišten oblik nastave, koji se provodi dijeljenjem učenika u male grupe i kruženjem od postaje do postaje. Na svakoj stanici obavljaju različite zadatke. Budući da rad na svakoj stanici za vježbanje traje između dvije i pet minuta, zadaci mogu biti složeniji. Grupe učenika koje formiramo mogu biti heterogene ili homogene. Ako talentiranim učenicima želimo ponuditi zahtjevnije zadatke, onda ima smisla stvarati homogene grupe. Vježbanje po stanicama može se provoditi tako da se na svakoj stanici izrade dvostruki zadaci: za učenike koji mogu i znaju više i za ostale učenike. Zadaci za nadarene učenike su zahtjevniji. Dodajemo veći broj ponavljanja, veću brzinu izvođenja pokreta, dulje vrijeme izvođenja zadataka. Primjer: vođenje dvije lopte u isto vrijeme, vođenje lopte na klupi, hodanje po gredi s preskokom, iskoraci iz mjesta, zahtjevnije vježbe za snagu pojedinih mišićnih skupina... U takvom načinu rada ima smisla koristiti kartice sa sadržajem na kojima su učenici napisali ili nacrtali zadatke koje moraju ispuniti. Ovo također štedi vrijeme na satu.

b) Vježbajte uz dopunske i dodatne zadatke

Zahtjevan organizacijski oblik, manje uvriježen u praksi, ali vrlo učinkovit jer omogućuje veću individualizaciju. Koristimo ga pri konsolidaciji ili prijenosu novog sadržaja. Na osnovnoj obučnoj stanici vježbači izvode glavne sadržaje, a na ostalim, dopunskim, dopunske zadatke. Dodatni zadaci mogu pomoći u poboljšanju tehnike elementa koji vježbamo ili ih možemo iskoristiti za razvoj određene sposobnosti. Tijekom predavanja novih sadržaja na ovim stanicama mogu se raditi pripremne vježbe, au slučaju intenzivnog treninga i vježbe opuštanja. Vježbe s dodatnim zadacima slične su radu s dopunskim zadacima, samo što one koji su u potpunosti savladali glavni zadatak usmjeravamo na dodatne zadatke [4].

Nastava se može izvoditi po istom principu kao i obuka na postajama, samo što na osnovnoj (glavnoj) stanici vježbači izvode glavne sadržaje, a na dopunskoj dodatne zadatke. Zadaci koje učenici obavljaju na ovaj način ne smiju biti takvi da zahtijevaju zaštitu. Ako želimo da učenik napreduje, ima smisla otežati vježbe.

Primjer: jednom nogom umjesto obje noge ili jednom rukom umjesto obje ruke, izvođenje s prethodnim poremećajem organa za ravnotežu (rotacija tijela oko različite sjekire, padovi, padovi), izvođenje zadataka sa zatvorenim očima, vježbe s loptom s dodatnim zadacima (hvatamo ili bacamo različite predmete, izvođenje zadatka sa slabijom nogom ili slabijom rukom, gimnastički zadaci s većom ili manjom osloncem, gimnastički zadaci s većom ili manjom podlogom, viša, uža, šira daska i druge opcije koje povećavaju labilnost oslonca, dodavanje dodatne vanjske sile ili opterećenja, mijenjanje težišta tijela (težište tijela se može podizati ili spuštati), izvođenje vježbi koje zahtijevaju stabilnost jednog ili više zglobova u isto vrijeme.

c) Kružni trening

Vježbači su podijeljeni u manje grupe koje se tijekom vježbe izmjenjuju od zadatka do zadatka. Oni se nižu u određenom logičkom slijedu (učitavanje, rasterećenje, topološko učitavanje...). Osnovna namjena je prvenstveno razvoj vještina kretanja, ali može biti i učvršćivanje i usavršavanje vještina uz istovremeno zapošljavanje svih pripravnika. Zadaci su raspoređeni u obliku kruga, od 6 do 10 vježbi, što ovisi o broju vježbača, njihovoj spremnosti i veličini prostorije. Zadaci trebaju biti jednostavni i poznati kako izvedba ne bi stvarala probleme. Korištenje kartona preporuča se i za kružni trening [4]. Za nadarenu djecu vježbe u kružnom treningu možemo prilagoditi na sljedeći način.

Primjer: povećati broj stanica, povećati trajanje rada na svakoj stanici, povećati broj ponavljanja, povećati broj krugova, smanjiti vrijeme pauze, povećati težinu tereta itd. U okviru redovne nastave tjelesno nadarenim učenicima možemo ponuditi različite zadatke i uloge. Student u potpunosti priprema set gimnastičkih vježbi i provodi zagrijavanje. Također može pripremiti opće zagrijavanje i igru koja će se koristiti u završnom dijelu sata. U sklopu međupredmetnog povezivanja student može izraditi seminarsku zadaću na odabranu temu i izraditi plakat. Za talentirane učenike također možemo uzeti u obzir da učenicima postavljamo različite ciljeve (umjesto skoka prema naprijed, svake godine rade skok), biramo različite sadržaje (umjesto previsokog skoka učimo učenike flop tehnici), odrediti različita opterećenja (umjesto 600m trče 1000m ili skraćuju vrijeme trčanja na istoj udaljenosti) [2].

2.2. Nastavni plan i program i smještaj za nadarene učenike

a) Prirodni oblici kretanja i igre

Nastavni plan i program: npr.: različiti oblici hodanja, trčanja, elementarnih bacanja, skakanja, penjanja, puzanja, kotrljanja, vješanja, nošenja, guranja, kotrljanja, padanja, vučenja i drugi.

Prilagodbe: frontalno, ramena i penjanje na tabane, naizmjenično naprijed i natrag s hvatom za kukove. Slobodno puzanje, bočno, s prekrštenim nogama i ležeći na leđima, samo nogama i trupom, mogu se dodavati prepreke. Vožnja invalidskih kolica na različite načine s osloncem u ležećem položaju naprijed ili straga, produženim kolicima ili invertiranim kolicima [3].

b) Atletska abeceda

Nastavni plan i program: npr.: hodanje i trčanje u prirodi, osnove skoka u vis

Prilagodbe: fartlek na zahtjevnijem terenu, trčanje s različitim višim preprekama, produljena vremena trčanja, skok u vis s višom mjerom.

c) Gimnastička abeceda

Nastavni plan i program: npr.: kolut naprijed, skok na klackalicu

Prilagodbe: kolut naprijed u otežanim okolnostima (npr. s niže na višu podlogu, dva povezana koluta) ili dodajemo raznoliki kolut naprijed, preskakanje klackalice u paru i različite oblike kretanja u stranu, naprijed, lijevo, desno.

d) Igre s loptom

Nastavni sadržaj: npr.: vođenje lopte rukom, nogom i palicom u mjestu, u ravnom kretanju i s promjenama smjera.

Prilagodbe: vođenje lopte na različitim podlogama (jastuci, klupa, vratilo), preko prepreka, ispod prepreka. Vođenje lopte slabijom rukom, istovremeno rukom i nogom, istovremeno vođenje dvije lopte. Općenito, učitelj bi u svom radu također trebao uzeti u obzir Bloomovu taksonomiju i darovitim učenicima ponuditi zadatke na višim razinama (koji se mogu koristiti i za kretanje i za teorijske vještine).

U nastavi redovitog sporta i nastavi proširenog programa sporta sadržaje treba učiniti što raznovrsnijima, a proces učenja organizirati na način da se isprepliću dvije do tri različite sportske aktivnosti (npr. odbojka – ples, košarka – gimnastika, rukomet – atletika, nogomet - bazična motorika), s ciljem da se u vježbanje uključi što više mišićnih skupina, te da se vježbe biraju tako da u isto vrijeme djeluju na različite motoričke sposobnosti, a sputava me prekratko vrijeme okvir, budući da sat traje samo 45 minuta. Veliku važnost pridajem pravilnom izvođenju vježbi za pojedine mišićne skupine i, naravno, jačanju mišića na razne načine, koji su često zanemareni zbog prirode sporta kojim se dijete bavi.

3. Zaključak

Kao sportski učitelji moramo učiniti sve da djeca zavole sport i shvate da redovito bavljenje sportom pozitivno utječe na njihovo zdravlje i samopouzdanje. Djeci moramo dati razne sportske vještine koje im omogućavaju dobru sportsku podlogu za kasnije rekreativno ili vrhunsko bavljenje sportom. Sportski nadarena djeca mogu biti dragocjena prednost bilo kojeg školskog sportskog programa. Ovi mladi sportaši često pokazuju prirodnu sklonost i strast prema sportu koji su odabrali, a uz pravilno vodstvo i trening mogu postići velike uspjehe. Škole s talentiranim mladim sportašima također mogu imati koristi od pozitivne pažnje i priznanja koje donose školi i zajednici. Ovi sportaši mogu biti uzori i pomoći u izgradnji ponosa i duha među svojim vršnjacima i široj zajednici. Naravno, važno je upamtiti da, iako talentirani mladi sportaši imaju prirodnu sklonost za svoj sport, i dalje trebaju odgovarajuće treniranje, obuku i podršku kako bi dosegli svoj puni potencijal. To uključuje stvari poput pristupa kvalitetnim objektima i opremi, kao i prilike za natjecanje s vrhunskom konkurencijom. Pružanjem potrebnih resursa i podrške, škole mogu pomoći talentiranim mladim sportašima da ostvare svoje ciljeve i uspiju na najvišoj razini.

4. Literatura

- [1.] Davis, G.A., Rimm, S. B. (1989). Education of the gifted and talented. Prentice Hall.
- [2.] Jurak, G., Kovač, M. (2012). Izpeljava športne vzgoje. Didaktični pojavi, športni programi in učno okolje. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport.
- [3.] Pistotnik, B., Pinter, S., Pori, M. (2003). Gibalna abeceda: Naravne oblike gibanja v športni praksi. Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za šport
- [4.] Strel, J. in Kovač, M. (2013). Učne skupine. URL: https://studentski.net/gradivo/ulj_fsp_sv1_dsv_sno_ucne_oblike_01 (15. 1. 2023.)

Stručni rad

UTJECAJ SPORTA NA UČENJE DJECE U DOBU RADA S RAČUNALOM

Špela Horvat
Osnovna škola Markovci

Sažetak

Doba računala imalo je dubok utjecaj na učenje učenika. Zbog široko rasprostranjene dostupnosti računala i interneta učenicima je na dohvat ruke dostupna ogromna količina informacija. To je učenicima olakšalo pronalaženje informacija i dovršavanje zadataka, a također im je omogućilo online suradnju s kolegama i učiteljima. Međutim, oslanjanje na tehnologiju ima i neke negativne učinke na učenje učenika. Neka istraživanja sugeriraju da pretjerana upotreba računala i drugih digitalnih uređaja može dovesti do kraćeg raspona pažnje i poteškoća s kritičkim razmišljanjem i rješavanjem problema. Za učenike je važno pronaći ravnotežu između korištenja tehnologije kao alata i uključivanja u tradicionalnije oblike učenja. Jedan od načina na koji se studenti mogu boriti protiv nekih od negativnih učinaka računalnog doba je bavljenje sportom. Sport može pomoći učenicima da razviju fizičku spremnost i koordinaciju kao i važne životne vještine kao što su timski rad, komunikacija i vodstvo. Osim toga, bavljenje sportom može pomoći djeci da se oslobode stresa i poboljšaju svoje mentalno zdravlje.

Ključne riječi: doba računala, učenje u školama, povećani obuhvat sporta, utjecaj sporta na učenje

1.Uvod

Iako je doba računala uvelike utjecalo na učenje učenika, općenito je važno da učenici pronađu ravnotežu i uključe se u aktivnosti poput sporta koje im pomažu razviti važne vještine i održati opću dobrobit. Sport stoga može biti izvrsna nadopuna obrazovanju, što omogućuje tehnologija u doba računala. Sve više ljudi živi u raljama moderne tehnologije koja je sušta suprotnost zdravom načinu života. Sport ima ključnu ulogu u razvoju i dobrobiti djece. Potiče tjelesnu aktivnost, timski rad te može čak znatno povećati samopouzdanje učenika i učenica [1].

2.Utjecaj sporta na učenje djece

Ako su djeca svakodnevno tjelesno aktivna, poboljšava se njihova slika o sebi i samopoštovanje. Dokazano je da ako se dijete bavi sportom ili uključuje kretanje tijekom učenja, to dobro utječe na dječju koncentraciju, a time i na školski uspjeh [2]. Vrlo povoljno djeluje na psihičko zdravlje (smanjuje stres, anksioznost i depresiju), te omogućuje druženje i uspostavljanje prijateljskih i obiteljskih veza.

2.1.Utjecaj roditelja na motivaciju djece za veću sportsku aktivnost tijekom učenja

Tjelesna aktivnost ima brojne dobrobiti. I naravno, tu je vrlo važna uloga roditelja i njihova motivacija. Važno je odabrati odgovarajuću aktivnost za dob djeteta. Ako ne odaberete onaj koji je primjeren dobi djeteta od njegovih sposobnosti, može se dogoditi da će djetetu takva aktivnost biti dosadna. Osim toga, dobro je da dijete ima dovoljno mogućnosti za aktivnost. Djeca trebaju roditelje da ih odvedu na igralište i da im daju opremu koja im olakšava aktivnost. U međuvremenu se usredotočite na zabavu. Svi znamo da djeca neće raditi nešto u čemu ne uživaju. Prema smjernicama Svjetske zdravstvene organizacije (WHO), djeca i adolescenti trebali bi vježbati najmanje 60 minuta dnevno, svaki dan u tjednu. Jedna od važnih stvari je da djeca dožive kako su njihovi roditelji redovito fizički aktivni. Stoga se valja zapitati kakvu ulogu imaju roditelji - pasivnu ili aktivnu? Naime, roditelji igraju iznimno važnu ulogu u kretanju djece, istraživanja su pokazala da su djeca koja odrastaju uz fizički aktivne roditelje čvršća, aktivnija i vitkija od djece sa samo jednim aktivnim roditeljem ili čak dva neaktivna roditelja.

2.2. Primjeri sportskih igara, kako možemo motivirati djecu

a) Lov i skrivača

Tko ne poznaje lov? Djeca vole loviti, ali vole se i igrati skrivača. Obje igre imaju jednostavna pravila koja nije teško zapamtiti, a prije svega takva su da je još zabavnije ako ih igra što više djece zajedno. Igre skrivača su također vrlo prikladne kao igre za proslavu rođendana na otvorenom kada se okupi veća grupa djece.

b) Otpor

Za ovu igru potrebna nam je samo kreda, kamenčić i ravna betonska površina na kojoj kredom iscrtavamo kvadrate i to dva jednostruka, pa jedan dvostruki, pa opet jednostruki, pa opet dvostruki i na samom kraju polukrug u kojem ćemo upišite brojeve od 1 do 7. Bacimo kamenčić u prvo polje i počnemo skakati po redosljedu označenih polja, odnosno možemo jednom nogom zakoračiti u jedno polje, a objema u dvostruko polje i završiti u polukrugu, gdje se možemo malo odmoriti.

C) Zemljana krasta

U ovoj igri potrebni su nam štap i kreda, kojima na podu nacrtamo veliki krug i simetrično ga podijelimo na onoliko dijelova koliko ima igrača. Pritom je poželjno da u

igri sudjeluju najmanje tri igrača, a još je napetije ako je igrača više. Igrači trebaju imenovati svoj dio teritorija po zemljama ili kontinentima. Na početku igrači stoje izvan kruga, a igra počinje tako što prvi igrač uzme štap i stavi ga u središte kruga te ga spusti na tlo. Pri tome igrač kojemu je palica pala na njegovu parcelu mora stati na nju i ujedno to najaviti riječju "Stoj", dok ostali igrači moraju pobjeći što dalje i zaustaviti se na riječ "Stoj". Igrač koji ima štap pokušava pogoditi nekog od svojih suigrača i ako uspije, može zatražiti dio svog teritorija, ali ako promaši, zemlju mu uzima onaj koji je bio na meti. Igrač traži zemlju tako što stoji na vlastitom teritoriju i kredom povlači što dublje u tuđi teritorij. Igra završava kada jedan od igrača ukrade svu zemlju od ostalih.

Č) Između dvije vatre

U ovoj nekad vrlo popularnoj igri potrebna nam je lopta i puno prostora (travnjak, školsko igralište, veliko prazno parkiralište...), a također i relativno velik broj igrača. Igrači su podijeljeni u dvije skupine, te određuju pričuvu. Dogovaramo se koja skupina počinje igru koja se odvija tako da protivnika pogodimo loptom u označenom prostoru (igralištu). Ako uhvati ovu loptu, on nije aut, ali ako ga lopta pogodi i on je ne uhvati, igrač mora napustiti teren i pridružiti se rezervi na rubu terena. Kada su svi igrači jedne grupe pogođeni, u igru ulazi rezervni igrač i bori se do kraja. Pobjeđuje ekipa koja prva eliminira sve protivničke igrače i rezervu.

d) Slijepi miševi

U ovoj igri izvlačimo ždrijeb ili određujemo igrača koji će biti "slijepi miš", zavežemo mu oči, zavrtno ga nekoliko puta i postavimo na sredinu polja. Ostali igrači poredaju se oko njega, a "slijepi miš" pokušava uhvatiti miševе koji ga dozivaju i izazivaju, a pritom ga pokušava izbjeći glasnim pitanjem. Kad „slijepi miš“ uspije uhvatiti „miša“, postaje „slijepi miš“.

3. Zaključak

Redovito i dovoljno vježbanje djeteta pozitivno utječe na razvoj koordinacije fine motorike koja je djetetu potrebna za učenje, pisanje i crtanje. Redovitom tjelesnom aktivnošću, poput hodanja, trčanja, skakanja, poskoka, preskakanja, penjanja i bacanja, jača se kako tjelesno zdravlje tako i psihofizička kondicija potrebna za uspješan rad u školi ili kod kuće. Tjelesna aktivnost pozitivno utječe i na razvoj kognitivnih sposobnosti. Kako su istraživanja pokazala, djeca koja su vrlo tjelesno aktivna prije i lakše pamte novo gradivo, lakše prate nastavu u školi i imaju bolje sposobnosti koncentracije, a uz to troše manje vremena na školski rad od druge djece. Dijete koje je tjelesno aktivno također ima bolje razvijene mišice i jače kosti. Općenito, kretanje jača imunološki sustav, sprječava ranu pojavu većine kroničnih nezaraznih bolesti, a tijekom adolescencije poboljšava san i štiti od razvoja raznih ovisnosti. Sportske aktivnosti moraju biti prilagođene djetetovoj dobi, sposobnostima ili talentima i željama jer će u protivnom vrlo brzo osjetiti preveliki pritisak i obavezu. Ako odabrani sport prebrzo postane obaveza, to nije dobro. Ako je previše ovih sportova koje dijete bira, ono postaje preopterećeno i umorno, kada nigdje ne može dati sve od sebe - ni u školi ni u slobodnim aktivnostima, kada treba razvijati svoje talente. Stoga, naravno, mora biti vremena i za igru koja je neopterećena i opuštana. Bavljenje sportom pozitivno utječe na učenje i razvoj djece. Sport može pomoći djeci da razviju fizičke vještine kao što su koordinacija i izdržljivost, ali također može doprinijeti njihovom mentalnom i emocionalnom blagostanju. Bavljenje sportom može pomoći djeci da nauče disciplinu, timski rad i kako postaviti ciljeve i raditi prema njima, što su važne životne vještine. U doba računala važno je da djeca imaju ravnotežu između vremena provedenog pred ekranom i tjelesne aktivnosti, a bavljenje sportom može pomoći u

postizanju te ravnoteže. Također je važno da djeca imaju pristup obrazovnim resursima i mogućnostima učenja uz pomoć tehnologije.

4.Literatura

[1.] Kroflič, B. (1992). Ustvarjanje skozi gib. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

[2.] Gačnik, D. (2019). Zakaj je šport dober za otroke? Kako pripomore k njegovemu razvoju in rasti?. URL: <https://www.minicity.si/si/novice/zakaj-je-sport-dober-za-otroke-kako-pripomore-k-njegovemu-razvoju-in-rasti> (17. 1. 2023.)

Stručni rad

DJEČJI CRTEŽ

Sandra Kukovec, prof. defektologije

Osnovna škola dr. Ljudevita Pivka Ptuj, Slovenija

Sažetak

Likovno stvaralaštvo prirodan je dar svakog čovjeka. Sjetite se samo prvih crteža koji su nastali u špiljama pod vještim rukama naših dalekih predaka, kada im nije bilo dostupno znanje o priboru za crtanje, miješanju boja ili ljudskoj psihologiji. Prve pećinske slike vjerojatno su nastale sasvim slučajno, nakon čega je započelo likovno izražavanje zahvaljujući kojem su obilježena sjećanja na određene događaje (lov) ili osobe. O početku likovnog razvoja djeteta govorimo kada mališan shvati da neki predmet ostavlja trag. To se događa kroz igru. Za dijete na ovom stupnju razvoja crtanje ima jednaku važnost kao igra ili kretanje. Većina djece počinje crtati u dobi od 12 do 15 mjeseci. Paralelno s likovnim razvojem odvija se i razvoj govora. Dječji crtež s godinama postaje bogatiji detaljima. Kreiranjem crteža djeca često izražavaju ono što ne mogu ili ne znaju objasniti odnosno opisati riječima. Dakle, dječji crtež ima dijagnostičko i terapijsko značenje. Prilikom svog likovnog izražavanja, dijete ne stvara crtež slučajno odnosno tek onako. Sve što naslika ili nacrtava donosi neko značenje, iako odrasle osobe često ne razumiju i ne znaju otkriti to skriveno značenje.

Ključne riječi: faze likovnog razvoja, dijete, crtež, boje, oblici

1. Uvod

Likovno izražavanje predstavlja oblik komunikacije koji je svojstven svakom djetetu, bez obzira na spol, rasu, vjerska uvjerenja ili posebne potrebe. Prvi crteži nastaju spontano, kao dio igre. S obzirom na to da se djetetova percepcija svijeta mijenja s razvojem i godinama (odrastanjem), mijenja se te razvija i njegov crtež.

2. Razvojni stupnji likovnog izražavanja

Istraživači su podijelili razvojne stupnjeve likovnog izražavanja na različite načine. Najčešće se dijele u tri faze. To su: šaranje (škrabanje), simbolički i realistični crtež. Svako dijete prolazi kroz faze razvoja vlastitim tempom, pri čemu se ti preskoci ne događaju iznenada.

2.1. Šaranje (škrabanje) Prve crte koje dijete povuče predstavljaju odraz razvoja njegove motorike odnosno pokreta zapešća, ruku, dlanova i očiju. Stvaraju se vodoravne, vertikalne, kose, kružne, kratke i duge zakrivljene, zatvorene i nezatvorene linije. Na kraju ovog procesa stvaranja nastaje malo umjetničko djelo koje je zapravo naškraban list papira. Stručnjaci imaju različita mišljenja o značenju prvih crteža djeteta. Jedni smatraju da oni nemaju nikakvo opipljivo značenje, dok su drugi uvjereni da čak i jedan krug na listu može imati veliko značenje za dijete. Dijete najprije počinje crtati kružne linije koje predstavljaju simbol za razne oblike, npr. ljude, životinje i predmete. Slijede vodoravne linije kojima dijete označava širenje u prostoru, zatim okomite linije kojima dočarava kretanje prema gore i dolje te na kraju kose linije koje simboliziraju neravnotežu, neizvjesnost i pad. Oko 18. mjeseca djeca već razumiju odnos između aktivnosti koju izvode i oblika koji crtaju. Između 2. i 3. godine linije povezuju na različite načine prikazujući oblike predmeta i njihovo kretanje u prostoru i vremenu, npr. prikazujući valove mora ili kretanje dima. Za ovo razdoblje karakteristično je da dijete svoj crtež tumači tek kada je već gotov i dobiva predodžbu u skladu s asocijacijom koja se javlja pri gledanju crteža. Dakle, mnoštvo slučajno nacrtanih linija može predstavljati mačku iako je dijete namjeravalo nacrtati zečica.

2.2. Simbolički crtež

U ovom razdoblju dječjeg likovnog izražavanja odrasli prepoznaju likove na slici pa ona dobiva određeni smisao. Razdoblje simboličkog crteža dijeli se na predshematsko i shematsko razdoblje. Predshematsko razdoblje ili simboličku fazu, koja traje od 3. do 6. godine, karakterizira dječje likovno izražavanje kroz jednostavne i grube sheme. Oko 3. godine dijete svjesno izvodi pokrete koji su kontrolirani. Pojavljuje se i veći interes za ljudsku figuru, što dovodi do nastanka tzv. glavonošca. On predstavlja prvi dječji prikaz ljudske figure. Mališan crta krug iz kojeg povlači proizvoljan broj linija, koje mogu biti vodoravne ili okomite. Unutar kruga crta manje krugove kojima označava oči, nos i usta. Pri tome još uvijek koristi jedan oblik ili shemu koja može predstavljati pticu ili čovjeka. Koju će od njih koristiti ovisi o njegovom raspoloženju, temi crteža i značaju jednog ili drugog. Oko 4. godine života završava razdoblje glavonošca i počinje razdoblje rendgenske slike. Dijete crta sve što zna o predmetu koji želi prikazati. Tako će se kroz kuću vidjeti njeni unutarnji prostori, čovjek će imati srce i želudac, beba će biti u majčinoj utrobi. Već se stvaraju manja područja u boji. U ovom razdoblju dijete još uvijek mijenja boje jer je to dio igre, ali ne u namjeri da ih poveže sa stvarnom bojom predmeta ili životinje. Unatoč tome, dopadaju mu se kontrasti. Osim navedenog, može uspješno prikazati osnovne emocije (radost, tugu, strah) crtajući oblik usta na

različite načine. Unatoč svemu, trebamo shvatiti da djeca imaju razdoblja omiljenih boja, tako da sunce u određenom periodu može biti prikazano u plavoj boji. Oko 5. godine dijete kreira cjelinu koja tada ima mnogo više smisla. Ljudsku figuru koristi kao šablonu. Međusobno ih razlikuje prema veličini figure, koja je povezana sa značajem osobe koju prikazuje. U ovoj fazi već ispunjava veliki dio površine za crtanje. Shematsko razdoblje ili vizualni realizam traje od 6. do 9. godine života. Karakterizira ga činjenica da dijete već može razlikovati sheme za različite predmete, osobe i životinje. Stoga u pravilu istom shemom prikazuje iste predmete, a za one koji se međusobno razlikuju primjenjuje različite sheme. Dječji crteži sve su cjelovitiji, više ne prikazuju samo pojedinačne stvari, već predstavljaju događaje koji uključuju ljude, životinje, kuće, drveće, sunce, automobile, koji su međusobno povezani. Pojavljuje se i organizacija crtaće površine. Dijete dijeli površinu za crtanje na tri dijela. U donjem dijelu crta podlogu (tlo, vodu, zemlju, travu), u sredini prikazuje središnje likove (drveće, ljude, životinje, kuću, automobil), a oblake, kišu, snijeg ili sunce crta iznad njih, odnosno u gornjem dijelu crteža. Djeca prikazuju događaje kronološkim redom i dočaravaju pojedinačne figure u pokretu. Dijete poznaje i razlikuje boje, pa je odabir boje na crtežu usklađen sa stvarnim predmetom.

2.3. Realističan crtež

Između 9. i 12. godine razvija se realističan crtež. Za ovo razdoblje karakteristično je da su crteži vizualno sve realističniji i ispunjeniji. Između 9. i 10. godine dijete usmjerava svoju pozornost na nekoliko predmeta istovremeno. Može prikazati ljudsku figuru s različitih strana. Radnju i predmete crta uvažavajući dubinu, sjene i određenu perspektivu. Bojama prekriva cjelokupnu površinu za crtanje. Djeca su vrlo kritična prema svojim likovnim proizvodima i često dovršavaju te ispravljaju već nacrtane slike, želeći da budu što sličnije stvarnim predmetima i osobama. Ako uvide da nisu »rođeni« slikari ili ako uoče mnoga odstupanja od stvarnosti, može se dogoditi da odustanu od svog likovnog izražavanja. Nakon 10. godine rendgenska slika nestaje i dijete spoznaje da postoji više različitih nijansi iste boje. Crtež se također mijenja tijekom puberteta, pa čak i kasnije.

3. Značaj boja i oblika u dječjem crtežu

Na temelju djetetova crteža, stručnjaci vrlo rano mogu pročitati njegov karakter i osobitosti. Pruženo je nekoliko smjernica ili najvjerojatnijih interpretacija djetetovog crteža kako bi se objasnio njegov karakter. Naravno, potrebna je cjelovita slika, a ne samo likovno područje ponašanja i razvoja djeteta. Nesigurna, osjetljiva i introvertirana djeca sklona su crtanju nesigurnih (krivudavih), tankih, slabih linija. Najčešće koriste običnu olovku te plavu i zelenu boju. Tamna ili čak crna boja može značiti da je mališan tužan i bespomoćan. Međutim, psiholozi tvrde da je podjednako prisutna i kod inteligentne djece, u slučajevima kada to nije jedina boja koju dijete koristi. Kada je riječ o temperamentnoj, ekstrovertiranoj i zadovoljnoj djeci, ona crtaju jačim potezima i koriste svijetle te žive boje. Ako dijete crta velike oblake, to pokazuje da je samouvjereno. Manji oblaci mogu značiti da je dijete skromno i da mu nedostaje samopouzdanja. Agresivna i tvrdoglava djeca crtaju energično i često trgaju papir ako im se ne sviđa ono što je nacrtano. Zamišljena i sanjalački raspoložena djeca crtaju krugove i blago zaobljene oblike, dok živahna djeca crtaju ravne linije i kutove. Dijete koje je sigurno u sebe i pokazuje samopouzdanje uvijek će sebe postaviti u središte crteža.

4. Zaključak

U članku je ukratko prikazan razvoj dječjeg crteža od prve crte na papiru do već oblikovanog crteža, pri čemu su uzeti u obzir svi elementi likovnog stvaranja. Važno je da su odrasli svjesni da dječji crtež predstavlja način komunikacije i izražavanja te da moraju njegovati, poticati i jačati takav način izražavanja svoje djece kao što potiču verbalno izražavanje. Crteže koji su produkt dječjeg slobodnog crtanja ne treba nadopunjavati sugeriranjem ili usmjeravanjem. Tijekom djetetovog crtanja ne pitajte ga što namjerava nacrtati. Pohvalite svaki dječji crtež, čak i ako ne ispadne onako kako ste zamislili.

5. LITERATURA

- [1.] Ljubica Marjanovič Umek: Razvoj otroške risbe. Razvojna psihologija, str. 394–405. Ljubljana: Založba Rokus, 2004.
Irena Valdes: Likovna terapija kot pomoč otrokom. Vzgoja 59, rujan 2013., str. 42–43.
Irena Valdes: Likovni razvoj predšolskega otroka. Vzgoja 60, prosinac 2013, str. 39–41.
- [2.] Kranjski vrtci. Dostupno na: <https://www.kranjski-vrtci.si/wp-content/uploads/2018/10/RISBA-PRED%C5%A0OLSKEGA-OTROKA.pdf> [Pristupljeno 4.1.2023.].
- [3.] Izris. Dostupno na: <https://izriis.org/2019/05/13/razvoj-otroske-risbe/> [Pristupljeno 11.1.2023.].
- [4.] Bibaleze. Dostupno na: <https://www.bibaleze.si/malcek/otrokova-risba-vam-lahko-pove-veliko.html> [Pristupljeno 1.1.2023.].
- [5.] Varuška Živa. Dostupno na: <https://www.varuska-ziva.si/razvoj-otroske-risbe/> [Pristupljeno 11.1.2023.].
- [6.] Družina EnaA. Dostupno na: <http://druzina.ena.com/Otroci/Igra/Kaj-nam-povedo-otroske-risbe.html> [Pristupljeno 11.1.2023.].
- [7.] Fleming, K. K. (2008). What are they telling us? Dostupno na: <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED502210.pdf> [Pristupljeno 11.1.2023.].
- [8.] Bonoti, F. in Misalidi, P. (2015). Social emotions in children's human figure drawings: Drawing shame, pride and jealousy. *Infant and Child Development*, 24(6), 661–672.
- [9.] Marjanovič Umek, L. (2013). Otroška risba. V: L. Marjanovič Umek in M. Zupančič (ur.), *Razvojna psihologija: Izbrane teme* (str. 127-155). Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. Oddelek za psihologijo.
- [10.] Marjanovič Umek, L. in Zupančič, M. (2009). *Razvojna psihologija*. Ljubljana: Znanstveno raziskovalni inštitut Filozofske fakultete.
- [11.] Mihelič, G. (2020). *Otroški likovni razvoj pod drobnogledom*. Dostupno na: http://pefprints.pef.uni-lj.si/6410/1/Mihelic_Gasper_Mag.pdf [Pristupljeno 3.1.2023.].

Stručni rad

INDIVIDUALIZIRANI PROGRAM

Sandra Kukovec, prof. defektologije
Osnovna škola dr. Ljudevita Pivka Ptuj, Slovenija

Sažetak

S obzirom na to da među pojedincima postoje razlike u pogledu sposobnosti, vještina, potreba, interesa i stavova, nastao je koncept individualizacije. Ove razlike uočljive su već pri njihovom rođenju. Daljnjim rastom i razvojem djeteta te se razlike produbljuju i postaju još izraženije. Prije nekoliko desetljeća, mišljenje da je mentalna sposobnost nešto urođeno, na što okolina nema utjecaja, oblikovalo je pogled na osobe s posebnim potrebama. Zahvaljujući sve intenzivnijem upoznavanju društva s poteškoćama ovih pojedinaca i postupnom nestanku predrasuda, mitova i strahova, ljudi su sve spremniji brinuti o ovim osobama i družiti se s njima. Dijete koje ima rješenje o upućivanju od strane Zavoda za školstvo Republike Slovenije ili zapis Centra za ranu intervenciju, ima pravo na individualizirani program koji priprema stručna skupina u odgojno-obrazovnoj ustanovi koju dijete pohađa. Individualiziranim programom utvrđuju se oblici rada, način provedbe dodatne stručne pomoći, prijelazi između programa te prilagodbe za optimalno funkcioniranje i napredak u razvoju. Pripremaju ga i provode stručni radnici, kao dio tima.

Ključne riječi: djeca s posebnim potrebama, prilagodbe, timski rad

1. Uvod

Riječ »individere« latinskog je porijekla i znači »ne može se dijeliti«. To znači da je riječ o cjelini i da sve vještine i sposobnosti pojedinca imaju značaj. Načelo individualizacije proizlazi iz pojedinca i podržava mogućnost odabira te potiče originalnost i jednake mogućnosti, pozicionira učitelja kao organizatora u odgojno-obrazovnom procesu, uključuje sveobuhvatnu pomoć i izravno se bavi intraindividualnim razlikama. Individualizacija se odnosi na odgojne postupke, načine i sredstva koji doprinose razvoju svakog pojedinca u skladu s njegovim sposobnostima.

2. Individualizirani program

2.1. Što je individualizirani program ?

Oblik individualiziranog programa nije propisan, tako da ga svaka odgojno-obrazovna ustanova formira prema svojim zamislima. Zakonom se utvrđuju samo sadržaj i rok za pripremu odnosno izradu individualiziranog programa. Individualizirani program pripremamo na temelju djetetovog trenutnog funkcioniranja i razvojnog stupnja. U okviru provedbe ovog programa planiramo i razne prilagodbe. Definiramo ga kao fleksibilan, radni, živi dokument koji se može dopunjavati ili mijenjati tijekom godine, ovisno o razvoju i napretku djeteta. Sadrži pregled osnovnih podataka o djetetu, procjenu trenutnog funkcioniranja, prilagodbe, raspored i ciljeve pružatelja dodatne stručne pomoći te, naravno, vremenske okvire evaluacije. Priprema ga multidisciplinarni tim. Za formiranje individualiziranog programa moraju biti ispunjeni određeni uvjeti, odnosno pozitivan odnos prema individualiziranom programu i osobama s posebnim potrebama, materijalni, kadrovski i prostorni uvjeti, praktična osposobljenost i timski rad. Pri izradi individualiziranog programa, za stručne radnike vrlo je značajna suradnja s roditeljima. Roditelji najbolje poznaju svoje dijete, kao i njegov rani razvoj u svim područjima te nam mogu pružiti mnoštvo informacija o funkcioniranju svog djeteta izvan odgojno-obrazovne ustanove. Roditelji imaju nalaze i mišljenja uz pomoć kojih možemo doći do informacija o djetetovim sposobnostima, nedostacima, smetnjama ili poremećajima.

2.2. Koje prilagodbe provodimo u sklopu individualiziranog programa?

Odgojno-obrazovne sadržaje i ciljeve Zajednički dio programa predstavljaju postavljeni temeljni ciljevi, dok se sadržaj prilagođava razvojnim potrebama i sposobnostima djeteta. Cilj koji smo si zadali možemo ostvariti na više načina, kroz provedbu različitih aktivnosti. Ciljeve prilagođavamo razvojnom stupnju djeteta i vrsti te stupnju nedostatka. Za dijete pripremamo aktivnosti koje su vezane uz njegova jača područja jer će na ovaj način lakše usvojiti zadane ciljeve. Organizaciju i provedbu programa Odgojno-obrazovne ciljeve djeca mogu usvojiti kroz nastavne sadržaje, primjenom različitih metoda iznošenja gradiva. Sadržaje možemo obraditi uz pomoć istraživačkog projekta, središnjeg predmeta, diferenciranog odgojno-obrazovnog rada itd. Tempo i zahtjevnost obrađenih sadržaja Zahtjevnost sadržaja koji se obrađuju prilagođavamo djetetovim sposobnostima i vještinama. Možemo skratiti tekst, dodati više slikovnog materijala, prezentirati sadržaje uz pomoć konkretnih pomagala itd. Ovisno o sposobnosti i brzini usvajanja sadržaja, dijete može i napredovati. Uvjete za provedbu aktivnosti Ovisno o djetetovom stupnju i vrsti nedostatka, smetnje ili poremećaja, prilagođavamo uvjete za izvedbu aktivnosti. Djetetu možemo pružiti vremensku postupnost prilagodbe tako da mu omogućimo više vremena za izvođenje aktivnosti ili promijenimo aktivnosti nekoliko puta. Možemo prilagoditi dodatke, kao što su stolica, stol, olovke, didaktička pomagala.

3. Timski pristup

Timski rad predstavlja temelj kvalitetne pripreme i provedbe individualiziranog programa. Tim se sastoji od stručnjaka različitih profesija koji su, na različite načine, uključeni u rad s djetetom. Dakle, djetetu s posebnim potrebama omogućava se pružanje pomoći pedijatra, drugih liječnika specijalista, fizioterapeuta, savjetnika (savjetodavnih radnika), odgojitelja, učitelja, specijalnih pedagoga, razvojnog psihologa, socijalnih radnika i drugih vanjskih suradnika, ako se pokaže da mu je pomoć zaista potrebna i ako u odgojno-obrazovnoj ustanovi koju dijete pohađa navedeni stručnjaci nisu zaposleni. Osim spomenute suradnje sa stručnjacima iz različitih područja, u ovom procesu sudjeluju i roditelji. Dakle, timski rad predstavlja oblik aktivnosti koju provodi skupina stručnjaka. Temelj njihove suradnje zapravo je podjela zadataka između ravnopravnih članova tima. Timski rad nije novi oblik rada, jer ga učitelji koriste već duže vrijeme, ali njegova provedba nije uvijek bila tako uspješna. U pripremu kvalitetnog individualiziranog programa, namijenjenog djetetu s posebnim potrebama, potrebno je uključiti sve stručnjake koji će zajedničkim snagama ostvariti timsku suradnju u procesu provedbe individualiziranog programa. Postoji mogućnost da među članovima tima dođe do konflikta zbog pojave razlika u interesima, gledištima, predrasudama i obrazovanju. Uspješna provedba timskog rada zahtijeva međusobno uvažavanje odnosno poštovanje stručnjaka, ravnopravnost unutar tima, zdrav odnos među radnicima, zdravu atmosferu u školi, pozitivan stav prema individualiziranom programu i djeci s posebnim potrebama, pronalaženje načina za postizanje kompromisa, spremnost na promjene i razvoj na razini osobnosti, razgovor, spremnost na pružanje pomoći i savjeta, spremnost na rješavanje konflikata i razmjenu iskustava.

4. Zaključak

Ukratko sam predstavila važnost i prednosti individualiziranog programa, te značaj dobrog timskog planiranja i provedbe rada s djecom s posebnim potrebama. Međutim, ne smijemo zaboraviti na evaluaciju postavljenih ciljeva jer se na taj način lakše planiraju novi ciljevi, prilagodbe, oblici i metode rada koji će nam pomoći u otklanjanju nedostataka ili barem poboljšanju stanja u svakom području djetetova funkcioniranja.

5. Literatura

- [1.] Galeša, M. (1995). Specialna metodika individualizacije. Radovljica, Didakta.
- [2.] Končar, M. (2003). Individualizirani program. Defektologica slovenica. Ljubljana. Sv. 11, br. 3, (prosinac 2003.), str. 25-33.
- [3.] Končar, M. (2006). Starši in oblikovanje individualiziranega programa. Defektologica slovenica, Sv. 14, br. 3, (prosinac 2006.), str. 7-17.
- [4.] Zakon o celostni zgodnji obravnavi predšolskih otrok s posebnimi potrebami (ZOPOPP), 2019.
- [5.] Pravilnik o postopku usmerjanja otrok s posebnimi potrebami (Uradni list RS, br. 54/00).
- [6.] Vaupotič, S. (2008). Individualizirani program za deklico z Downovim sindromom v programu vrtca.
- [7.] Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (ZUOPP-1), 2011.
- [8.] Zakon o celostni zgodnji obravnavi predšolskih otrok s posebnimi potrebami, 2017.

Stručni rad

RAZVOJ FINE MOTORIKE

Sandra Kukovec, prof. defektologije
Osnovna škola dr. Ljudevita Pivka Ptuj, Slovenija

Sažetak

Dijete se rodi s određenim refleksima od kojih se mora odviknuti kako bi se razvile druge vještine. Na primjer, refleks hvatanja mora nestati kako bi se razvili namjerno hvatanje, držanje i rukovanje određenim predmetima. Vještine fine motorike imaju ključni značaj pri usvajanju i izvršavanju svakodnevnih i školskih zadataka te zaduženja. Nedostatak sposobnosti za obavljanje ovih zadataka i zaduženja može negativno utjecati na djetetovo samopouzdanje, ugroziti njegov školski uspjeh, a time i ograničiti njegove sposobnosti za igru. Djeca s poteškoćama u području fine motorike teško razvijaju odgovarajuću samostalnost pri brizi o sebi. U ranom razvoju djeteta važno je ne ograničavati ga u kretanju po podu (puzanje/gmizanje, okretanje). Ponudite mu razne igračke i zanimljive predmete, koji trebaju biti udaljeni od njega tek toliko da ih može dohvatiti. Dakle, potrebno je da se dijete barem malo potruži pri hvatanju. Time će dobiti potrebnu stabilnost trupa i početak će razvijati rameni obruč, a kasnije i mišić ruku. Kada dijete uspije kontrolirati vlastito kretanje tijela, ponudimo mu druge aktivnosti kojima će razvijati finu motoriku (stavljanje/polaganje, podizanje).

Ključne riječi: dijete, fina motorika, razvojne prekretnice, aktivnosti

1.Uvod

Fina motorika, koja se odnosi na preciznije i sitnije pokrete te nam je poznata i kao »sitna motorika«, uključuje vještine manipulacije kao što su hranjenje, odijevanje, igranje te kasnije pisanje i crtanje. Njen razvoj odvija se istodobno s razvojem krupne ili »velike« motorike te predstavlja temelj koordinacije. U predškolskom razdoblju mali mišići vrlo brzo se zamaraju pa je fina motorika u tom periodu još uvijek prilično zamorna za djecu. U ovom se razdoblju središnji živčani sustav temeljito razvija i u procesu je sazrijevanja, što je naročito uočljivo tijekom izvedbe složenih motoričkih zadataka. Provedena su brojna istraživanja o povezanosti razvoja fine motorike i postizanja školskog uspjeha. Koliko dobro djeca mogu naučiti različite stvari i koliko učinkovito mogu pokazati što znaju i mogu, neposredno ovisi o finoj motorici.

2. Što je fina motorika?

Kada govorimo o finoj motorici, mislimo na sitne pokrete mišića i mišićnih skupina koji se aktiviraju prilikom izvedbe organiziranih i finih pokreta ruku, zapešća, prstiju, nogu i lica. Njen razvoj počinje u ranom razdoblju djetinjstva, kada se dijete još svrstava u dojenčad, odnosno u prvoj godini njegovog života. Kad god je to moguće, smanjite uporabu ležaljki, „jaje“ sjedalice i njihaljki, dječjih kolica, stolica za hranjenje, hodalica i slično, jer su djeca obično vezana u ovim pomagalima, tako da im onemogućujemo kretanje. Svako dijete ima njemu svojstven tempo razvoja. Navedene okvirne prekretnice prikazuju nam što bi djeca trebala usvojiti u određenim razvojnim razdobljima.

3. Okvirne razvojne prekretnice

STAROST	USVOJENE VJEŠTINE
novorođenče	<ul style="list-style-type: none"> – dlanovi su najčešće stisnuti u šake; – refleks hvatanja prisutan je još uvijek (čvrsto hvata ponuđeni prst); – snažno raširi prste (pri uzbuđenosti javlja se refleks trzanja);
do 3 mjeseca	<ul style="list-style-type: none"> – nestaje refleks hvatanja; – dlanovi su uglavnom otvoreni; – počinje posezati za predmetima;
do 6 mjeseci	<ul style="list-style-type: none"> – prenosi predmete iz ruke u ruku prelazeći središnju liniju tijela; – primiče predmete ustima;
do 7 mjeseci	<ul style="list-style-type: none"> – pri držanju žlice i lončića koristi ručke;
do 8 mjeseci	<ul style="list-style-type: none"> – postiže zahvat pincetom; – predmet može držati, ali ga obično ne zna odložiti (ispustiti);
do 9 mjeseci	<ul style="list-style-type: none"> – palcem i kažiprstom drži uzicu i vuče igračku; – počinje pokazivati kažiprstom; – stvara zvukove udaranjem u predmete; – s lakoćom podiže male predmete;
do 12 mjeseci	<ul style="list-style-type: none"> – dijete postaje vješto u hvatanju sitnih predmeta pincetom; – zna ispustiti predmet; – zna stavljati predmete u kutiju i vaditi ih iz nje; – već može hodati; – navlači/poteže;

	<ul style="list-style-type: none"> – umeće; – zahvaća cijelim dlanom, postupno koristeći sva tri prsta; – pritišće tipke na daljinskom upravljaču TV-a ili radija; – stišće (cijedi) spužvu;
18 mjeseci	<ul style="list-style-type: none"> – gradi kule koristeći tri kocke; – zna listati knjigu; – počinje se nazirati hoće li biti ljevak ili dešnjak; – otvara i zatvara kutije, posude, ambalažu; – zakucava dječje čavle malim čekićem; – premješta hranu žlicom ili kuhačom; – samostalno se hrani; – pije samostalno i odlaže šalicu; – crta linije olovkom; – presipa; – prelijeva iz lonca u lonac ili koristi lijevak; – provlači nit odnosno konac kroz rupicu (ovo je uvod u šivanje);
2 godine	<ul style="list-style-type: none"> – gradi kule od šest ili sedam kockica; – služi se dječjim škarama; – manipulira gustim masama (tijesto, blato, glina itd.); – koristi pribor za jelo; – crta prstima; – niže kuglice na uzicu; – može presaviti papir na pola;
2 godine i 6 mjeseci	<ul style="list-style-type: none"> – zna otkopčati i zakopčati dugme; – gradi kulu koristeći osam kockica;
3 godine	<ul style="list-style-type: none"> – zna se služiti viljuškom (vilicom); – niže velike kocke na nit; – gradi kule od devet do deset kockica; – sastavlja slagalicu od sedam dijelova; – crta prepoznatljivu sliku; – samostalno se oblači i svlači;
3 godine i 6 mjeseci	<ul style="list-style-type: none"> – zna precrtati (prekopirati) oblik (krug); – zna nacrtati glavonošca;
4 godine	<ul style="list-style-type: none"> – provlači konac kroz unaprijed pripremljene rupice u materijalu; – gradi složenije konstrukcije (most) od kocki; – zavrće (pričvršćuje) maticu na vijak; – slaže više od deset kocki pri oblikovanju tornja (kule); – prepoznaje predmete dodiranjem/opipom; – stvara životinje od plastelina; – izrezuje jednostavne oblike; – dodaje tri dijela nepotpunoj slici; – precrtava kvadrat; – zna nacrtati dijagonalnu liniju;
do 4 i pol godine	<ul style="list-style-type: none"> – zna samostalno oprati ruke i lice; – zna precrtati (prekopirati) križ; – drži olovku kao odrasla osoba (čvrsto drži olovku koristeći tri prsta);

do 5 godina	<ul style="list-style-type: none"> – nacрта i precrta trokut; – stvara crtež unoseći šest detalja i boji ga; - razlikuje lake i teške predmete; - sipa sok ili mlijeko bez prolijevanja; – slaže odnosno raspoređuje detalje na slici; – izrezuje slike;
do 5 i pol godina	<ul style="list-style-type: none"> – hvata loptu objema rukama; – oblikuje kuglicu od papira jednom rukom;
do 6 godina	<ul style="list-style-type: none"> – zna pogoditi cilj loptom; – namotava konac; – precrtava romb; – preslikava grafem; – može palcem dotaknuti sve ostale prste.

4. Aktivnosti za razvoj fine motorike

Navest ćemo nekoliko aktivnosti kojima se može potaknuti razvoj fine motorike kod djeteta, a ima ih zaista mnogo. Navedene vježbe trebale bi poslužiti isključivo kao smjernice. Tijekom uvježbavanja neophodna je vaša prisutnost, jer ćete djetetu ponuditi i manje, sitnije predmete te je nadzor potreban iz sigurnosnih razloga:

- dijete bi trebalo provesti neko vrijeme ležeći na trbuščiću, oslanjajući se pritom na laktove;
- oponašanje kretanja životinja, puzanja, hodanja na rukama (vozimo kariolu/tačke);
- pisanje, crtanje ili šaranje (škrabanje) po ploči;
- neka vam dijete pomogne u brisanju prašine na vodoravnim i horizontalnim površinama, npr. možete mu dopustiti metenje;
- guranje, povlačenje i prenošenje raznih predmeta;
- prelijevanje vode;
- otvaranje i zatvaranje čepa na boci ili čaši;
- slobodno igranje na spravama za igru u okviru igrališta (penjanje, svladavanje prepreka i sl.) ili u prirodi;
- uporaba plastelina, tijesta, gline ili slične mase za igru;
- korištenje škara (pri uporabi različitih materijala – plastelin, papir, tkanina);
- praćenje linije škarama (najprije reže po ravnim linijama, a zatim po različitim uzorcima);
- neka pokuša naoštriti bojice šiljilom;
- igre uz uporabu pincete;
- igre uz uporabu štipaljki;
- pritezanje vijaka;
- izrada modela od drveta ili papira;
- vezivanje raznih čvorova;
- sastavljanje lego kocki;
- savijanje papira;
- nizanje perlica, kuglica ili drugih sitnih predmeta na konac;
- šivanje;
- aktivnosti koje uključuju miješanje, gnječenje i valjanje tijesta, plastelina ili slične mase;
- lijepljenje;
- igranje klikerima;

- prikupljanje sitnih predmeta pincetom;
- pomoć u pripremi hrane (guljenje i rezanje povrća i voća);
- trganje papira, gužvanje većih i manjih kuglica papira (papir treba biti mekan);
- igre uz uporabu magneta;
- korištenje pribora za jelo;
- uporaba šablona i ravnala;
- pranje i četkanje zuba;
- vezanje uzica na cipelama;
- oblačenje i svlačenje;
- zatvaranje patentnog zatvarača i zakopčavanje (dugmadi);
- uporaba računalnog miša.

5. Zaključak

Predškolsko razdoblje važno je za razvoj fine motorike jer je djeci potrebna za izvedbu raznih dnevnih aktivnosti i motoričkih zadataka. Vježbe fine motorike možete poticati u sklopu svakodnevnih aktivnosti uz uporabu predmeta koje imate kod kuće. Pojedinačne zadatke prilagodite djetetovim mogućnostima. Aktivnost ne smije biti prelagana jer djetetu neće biti dovoljno zanimljiva. Ne smije biti ni preteška odnosno prezahtjevna jer dijete mora doživjeti svoj uspjeh. Zahtjevnost izvedbe možete postupno povećavati nudeći djetetu sve manje, sitnije materijale ili dodajući pomagala koja dijete mora koristiti.

6. Literatura

- [1.] Center Motus. Dostupno na: <https://www.center-motus.si/fina-motorika/> [Pristupljeno 10.1.2023.].
- [2.] ZD Celje. Dostupno na: <https://www.zd-celje.si/media/2116/zlozenka-fina-motorika-in-grafomotorika.pdf> [Pristupljeno 11.1.2023.].
- [3.] Vrtec Galjevica. Dostupno na: https://vrtec-galjevica.si/images/obrazci/zgibanke/Fina_motorika_zlozenka_feb_13.pdf [Pristupljeno 10.1.2023.].
- [4.] Nazaj k otroku. Dostupno na: <https://www.nazajk otroku.si/post/montessori-dejavnosti-za-mal%C4%8Dke-fina-motorika> [Pristupljeno 11.1.2023.].
- [5.] ŠKORNIK, Jelka (2013); Otroci s posebnimi potrebami – razvoj fine motorike in prilagoditve : diplomatska naloga. Skornik_Jelka_2013.pdf
- [6.] MAVRI, Matic (2018); Uporaba igrač za razvoj fine motorike pri otrocih starih 5 in 6 let.
Dostupno na: http://pefprints.pef.uni-lj.si/5173/1/MATIC_MAVRI_diplomsko_delo.pdf [Pristupljeno 11.1.2023.].
- [7.] The Understood Team. What are fine motor skills?
Dostupno na: <https://www.understood.org/en/learning-attention-issues/child-learning-disabilities/movement-coordination-issues/all-about-fine-motor-skills> [Pristupljeno 11.1.2023.].

Stručni rad

UVOĐENJE U SIGURNU UPORABU ŠKARA

Sandra Kukovec, prof. defektologije

Osnovna škola dr. Ljudevita Pivka Ptuj, Slovenija

Sažetak

Uporaba škara predstavlja svakodnevnu aktivnost u životu pojedinca. Potrebne su nam kod kuće, u kućanstvu, u školi, a kasnije i na radnom mjestu. Osim navedenog, vještina rukovanja škarama važna je i za razvoj drugih područja. Važno je naučiti dijete sigurnom korištenju škara već u predškolskom razdoblju. Rezanje škarama zahtijeva finu motoriku, koja se može razviti provedbom raznih aktivnosti, mnogo ranije, dok dijete nije upoznato s ovom napravom. Budući da na tržištu postoji mnogo vrsta škara, važno je odabrati odgovarajuće škare prema znanju i dobi djeteta koje će ih koristiti. Vještina rezanja škarama razvija finu motoriku, kogniciju, vizualno-motoričku koordinaciju itd.

Ključne riječi: dijete, predškolsko razdoblje, fina motorika, škare

1.Uvod

Sposobnosti koje su mu potrebne za razvoj vještine korištenja škara dijete razvija već od ranog djetinjstva. Za uspješno rukovanje škarama potrebna je razvijena fina motorika. Fina motorika predstavlja izvođenje finih, sitnih pokreta rukama i prstima. Ove sposobnosti također su vrlo važne pri izvedbi sitnih pokreta nogama, nožnim prstima, usnama i jezikom. Vježbe za razvoj fine motorike su: gnječenje tijesta, gline ili plastelina, brisanje prašine ili stola, cijedenje krpe i spužve, sastavljanje kocki, otvaranje kutijica ili posudica, odvrtnje i zavrtnje čepova boca, nizanje perlica ili slamki na uzicu, lijepljenje naljepnica, hvatanje i razvrstavanje predmeta pincetom i kliještama, stavljanje štipaljki, umetanje vezica na cipelama, "prišivanje" gumba, slaganje kamenčića na nacrtane linije/zavoje/likove, prelijevanje tekućine u boce, zatvaranje patentnih zatvarača i sl.

2.Uvođenje u sigurnu uporabu škara

Do druge godine života dijete već razvije dovoljno vještina, tako da ga možemo upoznati s uporabom škara. Naravno, pri tome se pojavljuju nedoumice, jer smo kao roditelji zabrinuti zbog mogućeg ozljeđivanja djeteta, nekog drugog itd. Ovo su samo neke od dilema zbog kojih roditelji i odgojitelji nerado nude djetetu škare. To odgađamo za predškolsko razdoblje ili čak za dane kada djeca krenu u školu. Proces rezanja škarama potiče razvoj motoričkih sposobnosti, vještina, logičkog razmišljanja, maštovitosti i ustrajnosti te stvaranja ljepšeg rukopisa. Stoga, umjesto zabrane korištenja škara, naučimo dijete kako ih pažljivo koristiti. Naravno, upozorit ćemo ga:

- da se ne igra škarama;
- da s njima ne trči, skače, baca ili ih uzima bez znanja odrasle osobe;
- da ih tijekom hodanja ili nošenja drži za zatvorenu oštricu, s ručkom okrenutom prema naprijed (slika1);
- da škarama reže isključivo ono što mu odrasla osoba dopusti (papir, tkanina itd.);
- da ih uvijek drži podalje od lica i tijela;
- da škare nisu igračke;
- da škare koristimo isključivo tijekom rada za stolom.

Slika 1

2.1 Odabir prikladnih škara

Na tržištu se danas nudi mnoštvo različitih vrsta škara. Djetetu nikada nemojte nuditi škare za odrasle ili grickalice za nokte, koje su posebno opasne. Za dječje neiskusne, brze i znatiželjne prstiće prikladni su lagani, plastični modeli, kod kojih je oštrica prekrivena ili čak plastična, a vrhovi škara zaobljeni. U početnoj fazi učenja primjene škara, vrijedi smanjiti opterećenje prstiju kako dijete ne bi izgubilo interes. Preporučuju se škare koje imaju plastičnu oprugu na dršci, što djetetu olakšava izvedbu postupka rezanja jer mu pomaže raširiti oštrice, te ih jednostavno zatvoriti. Postoje i škarice koje sprečavaju potpuno zatvaranje oštrice. Djeca starija od četiri godine znaju sama otvarati škarice, ali pritom treba paziti da njihov mehanizam ne bude prečvrst. Također je dobro obratiti pažnju na vrstu ručke, odnosno odabrati gumenu ručku umjesto plastične. Škarice s plastičnim drškama nudimo djetetu kada počne pohađati nastavu jer se manje prljaju i tada ih dijete već zna koristiti. Prije rezanja, važno je provjeriti koja je ruka djetetu primarna u izvedbi aktivnosti, odnosno kojom rukom poseže za olovkama, igračkama, priborom za jelo, jer je ljevaku gotovo nemoguće rezati škarama koje su namijenjene desnjacima i obrnuto. Dakle, ne samo da postoji paleta različitih boja i modela škara, već su na tržištu dostupne i škare za ljevake. U trgovini se prepoznaju po tome što su u odnosu na obične škare oštrica i drška zrcalno okrenute. Ako se škarice slome, treba ih baciti i djetetu ponuditi nove.

3. Učenje pravilnog držanja škara

Djetetovu ruku okrenite tako da je palac usmjeren prema gore. Na njega postavite jedan kolutić škarica. Kažiprst treba držati unutar ili izvan drugog kolutića, ovisno o udobnosti i veličini drške. Preostale prste stisnite prema unutarjem dijelu, u šaku. Udaljenost od lica do škara ne smije biti manja od 12 centimetara. Drugom rukom dijete drži materijal koji je namijenjen za rezanje. Ruka se ne smije uvijati u zglobu. U početku je posebno važno da su oba lakta na stolu. Ako želimo aktivno pomoći djetetu pri rezanju, možemo koristiti škarice s duplom ručkom, čija uporaba omogućava da vodimo dijete kroz cjelokupan proces rezanja (slika 2).

Dešnjaci s lakoćom režu u smjeru suprotnom od kazaljke na satu, a ljevičari radije režu u smjeru kazaljke na satu.

Slika 2

4.Vježbe za učenje rezanja škarama

Za prvi susret s rezanjem škarama najbolje je zadati djetetu da izreže plastelin koji najprije treba razvaljati u takozvanu zmiju. Zatim mu pripreмимо uske trake koje će izrezati na proizvoljno duge komade. Slijede trake s podebljanim ravnim linijama kako bi dijete moglo rezati materijal prateći liniju. Tek kada uspije pratiti linije škarama, ponudimo mu različite uzorke na papiru. Kasnije mu možete ponuditi druge vrste materijala, kao što su tvrdi papir, pjena i sl. Aktivnosti možete začiniti i škarama s valovitom oštricom. Zabilježite datum na proizvodu vašeg djeteta i spremite ga kako biste mogli zajedno pratiti djetetov napredak. Time će se dijete praktično uvjeriti u istinitost izreke »Vježba čini majstora«.

5.Zaključak

U članku je ukratko predstavljen značaj uvođenja u sigurno korištenje škara već u predškolskom razdoblju. Istaknute su upute koje su odraslima logične same po sebi, ali djetetu, koje se prvi put susreće s njihovom uporabom, značajno pomažu pri početnom, pravilnom rukovanju ovom korisnom napravom.

6.Literatura

[1.]Beemontessori. Dostupno na:<https://beemontessori.si/uncategorized/pokazi-mi-kako-naj-uporabljam-skarje/> [Pristupljeno 10.12.2022.].

[2.]Minikar. Dostupno na: <https://minikar.ru/sl/fashion-and-beauty/risunok-dlya-vyrezaniya-nozhnicami-dlya-detei-uchimsya-vyrezat/> [Pristupljeno 10.12.2022.].

[3.]Blogspot.Dostupno na: <http://malo-veliko.blogspot.com/2018/01/rezanje-s-skarjami.html> [Pristupljeno 10.12.2022.].

Stručni rad

OSVOJIMO TRIGLAV

Anja Pečaver, učiteljica sporta

Center IRIS, Center za izobraževanje, rehabilitaciju, inkluziju in
svetovanje za slepe in slabovidne Ljubljana, Slovenija
(Centar IRIS, Centar za obrazovanje, rehabilitaciju, inkluziju i
savjetovanje slijepih i slabovidnih osoba Ljubljana, Slovenija)

Sažetak

Slijepi i slabovidne mlade osobe odnosno adolescenti imaju jednaku potrebu za kretanjem kao i njihovi videći vršnjaci, ali im nedostaju poticaji i želja za kretanjem. Našom idejom o osvajanju najviše planine u Sloveniji, stavili smo ih pred izazov kojem mnogi videći mladi ljudi nisu dorasli. Zahvaljujući uspješnoj provedbi projekta „Idemo mi svojim putem – na Triglav!“, dokazali smo da i mladi ljudi oštećenog vida mogu postići mnogo više nego što uopće mislimo. Našoj skupini upućena su mnogobrojna pitanja, kao npr.: „Što uopće ima slijepa mlada osoba od uspona na Triglav, ako ne može uživati u prekrasnim panoramskim pogledima i ljepoti planinskog svijeta?“ Najprikladniji odgovor napisao je Antoine de Saint-Exupéry u knjizi Mali princ, pružajući nam izreku "Onaj tko želi vidjeti, mora gledati srcem".

Ključne riječi: slijepi i slabovidne osobe, planinarstvo, osvajanje planinskih vrhova (penjanje/pohodi na vrhove gora), Triglav

1.Uvod

1.1.Ideja i uvodni (preliminarni) planovi

Prilikom posjeta jednoj od slovenskih škola početkom školske 2016./2017. godine, mobilni učitelj Grega Hribar, koji podučava slijepu i slabovidne učenike te srednjoškolce u sklopu nastave informatike, došao je na ideju o provedbi dvodnevno uspona na Triglav, najvišu planinu Slovenije, koji bi trebao biti realiziran u srpnju 2017. godine. Idejom su bili oduševljeni i drugi zaposlenici Centra IRIS te je započeo naš proces planiranja. U sklopu radne skupine sudjelovali su: Grega Hribar, učitelj fizike i informatike; Gašper Tanšek, učitelj sporta; Tjaša Kavčič, specijalni i rehabilitacijski pedagog; Peter Rot, tifopedagog; Igor Miklavčič, učitelj tehnike i tehnologije, i ja, Anja Pečaver, učiteljica sporta. Na uvodnom sastanku odlučili smo povesti na Triglav učenike iz inkluzije i našeg Centra, starije od 14 godina. Dogovorili smo se da se pohod izvede početkom srpnja ili rujna, ovisno o vremenskim uvjetima. Komunikaciju s planinarskim vodičima i donatorima preuzeo je Grega Hribar. Gašper Tanšek i ja pripremili smo tjedne planove treninga za razvoj snage, koordinacije, pokretljivosti i izdržljivosti, koje smo kasnije prosljedili svim prijavljenim sudionicima planiranog pohoda. Za našu odluku o osvajanju vrha visokog 2864 metra sa slijepom i slabovidnom omladinom imali smo nekoliko razloga. Željeli smo:

- potaknuti aktivno provođenje slobodnog vremena i zdrav način života,
- naučiti sudionike kako da organiziraju i planiraju aktivnosti u svakodnevnom životu,
- ojačati njihovu sliku o sebi, samopouzdanje, samostalnost i ustrajnost,
- potaknuti razvoj socijalnih vještina,
- upoznati sudionike s novom sportskom aktivnošću, naučiti ih kako treba odabrati prikladnu sportsku opremu u skladu s vremenskim uvjetima te im prezentirati način primjene penjačke opreme.

2.Pripreme za osvajanje najvišeg vrha Slovenije

Već od zimskog razdoblja, barem dio svakog nastavnog sata tjelesnog odgoja za naše srednjoškolce iz Centra IRIS, posvetili smo gore spomenutim vježbama. Osim toga, učenici su ih morali izvoditi samostalno i samoinicijativno, tijekom svog slobodnog vremena jer je to bio način postizanja napretka. Neki od njih su nakon početnog entuzijazma, tijekom školske godine odustali, te ih je do pripremnog vikenda u ožujku ostalo samo deset.

2.1.Pripremi vikend

U ožujku 2017. godine, organizirali smo pripremi vikend za sve prijavljene sudionike. U petak poslijepodne krenuli smo prema Gorenjskoj regiji, na tzv. Krišku goru, gdje smo se uglavnom fokusirali na kondicijsku spremnost. Put do vrha nije bio prezahtjevan. U subotu nas je čekao pravi penjački test odnosno veliki izazov. Za uspon na Šmarnu goru bili su nam potrebni penjačka kaciga, penjački pojas, samozaštitni komplet i karabineri, a srednjoškolci su isprobali i gojzerice koje je donirala slovenska tvrtka Alpina. Tijekom penjanja usmjeravali su nasiskusni slovenski planinski vodiči Marija i Andrej Štremfelj. Budući da je kod slijepih i slabovidnih osoba korištenje vidne funkcije ograničeno ili nepostojeće, dobra priprema svih sudionika i usklađenost djelovanja »slijepi/slabovidni-videći vodič« bile su vrlo važne komponente planiranja i provedbe aktivnosti. Ovaj odnos temelji se prije svega na povjerenju. Slijepa i slabovidna osoba moraju u potpunosti vjerovati svom vodiču jer će jedino tako ostvariti kvalitetnu suradnju i postići zadani cilj. Prije svega, potrebno je omogućiti sigurnost svih sudionika.

Tijekom pripremnog vikenda, shvatili smo da je penjanje uz primjenu užeta zahtjevan sport i da nas čeka mnoštvo koraka i izvedenih vježbi do postizanja našeg cilja.

Slika 1. (G. Tanšek): Uspon na Šmarnu goru Pogačnikovim putem.

Slika 2. (G. Tanšek): Penjanje na Šmarnu goru uz korištenje užeta (za penjanje i vezanje).

Slika 3. (G. Tanšek): Kretanje vodiča i slijepih srednjoškolaca uz primjenu užeta za penjanje pri usponu na Šmarnu goru.

3.Dan D – uspon na Triglav

Bližio se mjesec srpanj, a mi smo marljivo trenirali i dogovarali posljednje detalje. Stigao je i naš dan D. U utorak, 4. srpnja 2017., tim učitelja Centra IRIS, četiri slijepa i četiri slabovidne mlade osobe, Gregor Pajič, guverner Saveza udruga Lions klubova Slovenije, te planinska vodičica Tatjana Cvetko krenuli su iz doline Krme prema planinarskom domu na Planici.

Slika 4. (M. Hribar): Slijepi i slabovidni adolescenti te njihovi vodiči na putu od doline Krme do planinarskog doma Planika.

Šestosatna ruta obilovala je brežuljkastim predjelima. Za nas je bila srednje zahtjevna. Svi sudionici još uvijek su bili puni početnog entuzijazma koji nas je doveo do naše noćne postaje. Na Planiku smo stigli u sumrak. Okrijepili smo se i uputili na noćni počinak jer je budilica bila namještena na 4:45 ujutro. Buđenje prije izlaska sunca nikome nije bio problem, jer smo pred sobom imali samo jedan, vrlo značajan cilj - osvojiti Triglav. Od Planike do vrha pridružio nam se sa svojim iskustvom i znanjem bračni par Štremfelj, vodeći dva para slijepih adolescenata, koji su koristili uža za penjanje i vezanje, uz pratnju još jednog videćeg vodiča. Ruta preko Malog Triglava bila je zahtjevnija za penjanje. Mladi entuzijasti morali su pažljivo pratiti sve usmene upute videćih vodiča, a s vremena na vrijeme bio je potreban i neki fizički pokret rukama ili nogama, jer riječi nisu bile dovoljne.

Slika 5. (M. Hribar): Planinarski vodič Andrej Štremfelj sa sudionicima u usponu na stjenovitu padinu.

Na vrh smo stigli oko 10 sati ujutro. Uslijedili su glasni usklici veselja, suze radosnice i radosni zagrljaji.

Slika 6. (M. Hribar): Grupna fotografija učenika i pratitelja sa slovenskom zastavom, »praporom« odnosno zastavom Lions districta, majicom s natpisom SLJEPOĆA NIJE PREPREKA i Aljaževim stupom u pozadini.

Pred nama je bio neizbježan silaz koji je za slijepu i slabovidnu mladež predstavljao veći izazov, što potvrđuje i izjava jednog od slijepih sudionika: „Tijekom uspona možete opipati stijenu i osjetiti kakvog je oblika, dok ju na silasku možete opipati samo planinarskim cipelama i pritom potpuno vjerovati svom vodiču. Naša skupina slijepe

mladeži stigla je do mjesta na koje mnoge (videće) osobe nisu stupile nogom. Ostvarili smo veliku pobjedu.”

Unatoč žuljevima i iscrpljenosti, pa čak i kratkom ljetnom pljusku koji nas je osvježilo pri silasku u dolinu, svi srednjoškolci zračili su radošću i zadovoljstvom.

4.Zaključak

Tijekom ove školske godine, moje kolegice, kolege i ja, oživjeli smo ideju ponovnog osvajanja Triglava s entuzijastičnim slijepim i slabovidnim mladim osobama. Pripreme i dogovori u punom su jeku. Kako biste što lakše dočekali srpanj, tijekom kojeg želimo provesti naš uspon, na sljedećem linku možete provjeriti kako smo se proveli 2017 godine:

<https://www.youtube.com/watch?v=EhPH9ZyxvGw&t=5s>

Stručni rad

FIZIKA U NAŠIM ŽIVOTIMA

Zoran Raičević

Srednja elektro – računalniška šola Maribor

Sažetak

Jedan od ključnih zadataka nastavnika fizike je približiti temu učenicima i objasniti im temeljna načela zakona koji vladaju u prirodi. Ako ljudi razumiju fiziku, moći će je koristiti za razumijevanje pojava u svakodnevnom životu. Gotovo je nemoguće vjerovati da postoje srednje škole u kojima ne postoji niti jedna godina fizike kao općeg predmeta, poput srednje ekonomske itd.

Ključne riječi: fizika, prirodni zakoni, učitelj, učenik, svakodnevnica

1. Uvod

Kao nastavnik fizike, zbog njene apstrakcije, često se pitam kako približiti predmet svojim učenicima, kako razumjeti i primijeniti fiziku u svakodnevnom životu. U ovom radu dotaknut ću se tema kojima se bavimo u fizici i kako ljudi mogu iskoristiti to znanje za razumijevanje pojava u svakodnevnom životu. Učenici se često pitaju gdje će im trebati to znanje i, kao dobar učitelj, uvijek pokušavam odgovoriti na to pitanje.

2. Fizika kao prirodna znanost

Isaac Newton nazvao je fiziku filozofijom prirode i pokušao ju je objasniti sa matematičkim načelima (zakonima). Fizika, kao dio prirodnih znanosti (uz biologiju i kemiju) je uvijek prisutna u našim životima. Poanta znanosti je da možemo provjeriti zadanu teoriju testiranjem ili eksperimentiranjem. Štoviše, eksperimenti se mogu provesti nekoliko puta i rezultat uvijek mora biti isti; ako, naravno, napravimo eksperiment s istim ulaznim podacima.

2.1 Mjerenje i pogreške

Mjerenje je vrlo važna tema fizike, jer igra ključnu ulogu u razumijevanju fizike, kao i u potvrđivanju teorija. Nažalost, mjerenje je popraćeno pogreškama koje pokušavamo svesti na najmanju moguću mjeru. Pogreške se dijele na sustavne i slučajne, prvu radi mjerač, a drugu osoba koja očitava mjerenje. Pogreške u životu srećemo dosta često, na kraju krajeva ni dva termometra ili dvije vage za kućnu uporabu ne pokazuju isti rezultat. Kada vozimo automobil i koristimo navigaciju, brzo otkrivamo da se brzina na brojilu i ona prikazana u navigaciji ne podudaraju. Provedba eksperimenata, koji su dio kurikuluma u srednjim školama, važna je i u smislu organizacije rada, ručnih vještina, strpljenja i kritičke procjene rezultata. Tu se vidi domišljatost učenika kao i neke druge praktične vještine, a sve to pomaže u boljem razumijevanju fizike.

2.2. Mehanika i toplina

Imamo posla sa silama i kretanjem. Razumijevanje sila znači, da znam zašto sam se poskliznuo na skliskom terenu, kako na lakši način podići teže stvari, zašto ostajem na planeti Zemlji i zašto je let u svemir tako skup. Naravno da moramo shvaćati razliku između sile teže i težine, koju učitelji fizike uvijek naglašavaju i koju ljudi kasnije u svakodnevnom životu često zaboravljaju. Mnoge pojave mogu se objasniti razumijevanjem tlaka, od otvaranja zatvorenih staklenki s ukiseljenim povrćem, do toga zašto avion polijeće, a športski automobil ne, zašto teniska loptica zavije na svom putu. Također možemo objasniti djetetu zašto balon od helija bježi u atmosferu ili zašto baloni lete. Razlika između topline i temperature također je vrlo važna, jer dovođenjem topline podižemo temperaturu tvari, a ona je samo stanje tvari. Energija kao količina stalno nas prati, jer se bez ništa ne može učiniti. Ti su pojmovi povezani s vrlo važnim energijskim zakonom, koji nam govori da se energija ne može stvoriti od nule, već se jednostavno mijenja iz jednog oblika u drugi. Dakle, razumijevanjem ovog zakona, čovjek je naučio stjecati i iskorištavati energiju. Istodobno, razumijemo da perpetuum mobile nije moguć jer bi prekršio taj isti zakon o energiji. Ipak, postoje ljudi koji vjeruju u suprotno i pokušavaju izgraditi stroj koji bi se vječno kretao, bez trošenja energije. Do sada, naravno, u tome nisu uspjeli. Također je vrlo važno razumjeti izolacijske materijale koje instaliramo u kuće i stanove kako bismo uštedjeli na grijanju zimi ili hlađenju ljeti. Ovdje je važan ekološki aspekt, jer izolacija smanjuje naš ugljični otisak, što možemo postići i ekološkom metodom grijanja (npr. zamjena grijanja na plin, lož ulje ili drva sa grijanjem pomoću dizalica topline). Na kraju, također je zanimljivo razumjeti vremenske pojave koje su usko povezane s fizikom. Mnogima nije jasno zašto anticiklona donosi viši tlak zraka od, primjerice, ciklone. Ovdje imamo vezu s

kemijom i molekularnom masom suhog i vlažnog zraka. Ili, na primjer, zašto je promjena vremena ljeti povezana s olujama). I zašto je globalno zatopljenje stvaran problem i zašto može značiti dolazak ledenog doba, što mnogi ljudi ne razumiju.

2.3 Električna energija i magnetizam

Električna struja daje nam energiju za mnoštvo uređaja ili strojeva, tako da je opće razumijevanje toga ključno u našim životima. Povrh svega, električni signali koji putuju kroz živce omogućavaju ključne životne funkcije u živim organizmima. S obzirom na rat u Europi, energetska učinkovitost jedna je od najvažnijih vrijednosti, bilo da se radi o električnoj, fosilnoj ili nekoj drugoj vrsti energije. I zato moramo biti jako efikasni i ekonomični po tome pitanju. Konkretno, proizvodnja električne energije u termoelektranama znači lošiji zrak zimi, pa što više trošimo, to je lošiji zrak koji udišemo. Nažalost, postoji slična logika i pri starijim ne ekološkim automobilima, osim što je kupnja novog automobila mnogo skuplja od, primjerice, kupnje toplinske pumpe. Drugi aspekt je obrazovanje naših učenika o tome kako izračunati potrošnju ili troškove punjenja mobilnog telefona. Ili kako uštedimo puno električne energije upotrebom novijih strojevima u kućanstvu ili samo ako zamijenimo obične žarulje LED žaruljama koje štede energiju. Ali možemo uštedjeti i ako zimi grijemo na 21 Celzijev stupanj u kući, umjesto na 23. Ovo bi trebala biti jedna od vrlo važnih svrha obrazovanja u školama.

2.4 Oscilacija, valovi i optika

Na ovom području naglasio bih razumijevanje rezonancije, koja može biti vrlo korisna ili beskorisna. Korisna stvar kod rezonancije su njihaj ući satovi koji održavaju oscilacije, sviranje glazbenih instrumenata (stojeći valovi) itd... Štetna strana rezonancije je oštećenje konstrukcija zbog vibracija itd. Razumijevanje stvaranja valova (tsunamija) vrlo je važno za upozoravanje ljudi, sjetimo se samo koliko je ljudi umrlo 2011. godine. Uz pomoć pojava koje su karakteristične za valove (refleksiju, lom i savijanje), možemo razumjeti zašto se mreškanje vode može proširiti u područje sjene, ili zašto slama u vodi izgleda slomljeno i zašto se vidimo u ogledalu. U optici si sa lećama i ogledalima pomažemo pri vidu, istraživanju biologije, medicine, kemije i astronomije. Bilo bi prikladno da svi shvate kakva leća ima negativnu i kakva pozitivnu dioptriju i što znači kratkovidnost a što dalekovidnost.

2.5 Moderna fizika i relativnost

Uvidi u modernu fiziku zaprepastili su svijet razlikovanjem svijeta atoma od klasičnog svijeta. Koristimo ih i u informatici i u medicini. Čak i za proizvodnju električne energije iz atomskih elektrana, za istraživanje svemira, nažalost i za ratovanje. Zanimljiva je veza između ponašanja elektrona u atomu i npr. stajaćim mikrovalovima unutar mikrovalne pećnice. Dakle, elektron kao čestica može se usporediti s valovima, koje je zapravo nemoguće shvatiti. Još je teže razumjeti kako Schrödingerova mačka može biti i živa i mrtva u isto vrijeme. Također je ispravno da učenici razumiju razliku između ionizirajućeg i ne ionizirajućeg zračenja. To će im omogućiti da shvate da kućni izvor bežičnog interneta (WIFI) ili, u novije vrijeme, 5G, nije opasnost po zdravlje. Čak i vrlo mala doza rendgenskog zračenja (to je inače ionizirajuće zračenje) koju primamo pri slikanju slomljene kosti ili bolnog zuba nije problematična. Moramo biti svjesni da smo pod stalnim utjecajem prirodnog ionizirajućeg zračenja ili pozadinskog zračenja, kako ga nazivamo, koje je u malim dozama. Zanimljivo je i putovanje zrakoplovom, gdje primamo sličnu malu dozu ionizirajućeg zračenja iz svemira, koju ne bi dobili na površini Zemlje. Naravno, mogli bismo dobiti radijacijsku bolest ako se nezaštićeno izložimo velikim dozama radioaktivnog zračenja, protiv kojeg nema lijeka. Sjetimo se

samo likvidatora koji su rješavali situaciju nakon eksplozije Černobilskog reaktora. Možda je najbizarnije otkriće da vrijeme nije apsolutno i da nekome tko se kreće vrlo brzo (s nekoliko posto brzine svjetlosti) vrijeme sporije prolazi i duljina se skraćuje. Dakle, znamo paradoks blizanaca, gdje jedan ostaje na Zemlji, a drugog velikom brzinom pošaljemo kroz svemir. Potonji se vraća mlađi od svog brata, koji ostaje na Zemlji. Tu je i puno zabavnih zadataka poput toga koliko brzo moram parkirati automobil od pet metara u garažu od četiri metra. Takvi zadaci uvijek nasmijavaju učenike i privlače njihovu pozornost.

3. Zaključak

Fizika je uvijek prisutna u našim životima, pa nastavnici fizike nastoje učenicima što više objasniti njezino značenje. To nam uspije ako pokušamo objasniti prirodne pojave s kojima se susrećemo u životu. Na taj način možemo poboljšati i razumijevanje svijeta i kvalitete našeg života. To bi bio najvažniji cilj obrazovnog sustava i nastavnika kao posrednika znanja.

4. Literatura

[1.] Strnad, J. (2006). O poučavanju fizike

Stručni rad

MULTISENZORNO UČENJE U NASTAVI ENGLESKOG JEZIKA

Natalija Bukvič, univ. dipl. anglistkinja
Osnovna škola Juršinci, Juršinci
Slovenija

Sažetak

Učenici se međusobno razlikuju po svojim sposobnostima i odgovarajućim stilovima učenja. Poznajemo vizualni (vidni), slušni (auditivni) i tjelesni (kinestetički) stil učenja. Multisenzorno učenje predstavlja pristup koji tijekom učenja nudi učenicima mogućnost istovremenog aktiviranja više osjetila, a time i lakšeg pamćenja te kasnijeg prisjećanja usvojenih informacija u opuštenijoj atmosferi. Vrlo je važno da učitelj u pripremu nastave stranog jezika uključi što više zadataka koji aktiviraju (stimuliraju) različita osjetila: vid, sluh, miris, okus, opip ili pokret. Na ovaj način pomaže učenicima pri identificiranju njihovih stilova učenja i primjeni multisenzornog pristupa pri utvrđivanju stečenog znanja izvan škole.

Ključne riječi: stilovi učenja, multisenzorno učenje, strani jezik, osjetila.

1.Uvod

U suvremenom svijetu koji se brzo mijenja i razvija, poznavanje stranih jezika vrlo je značajna vještina jer utječe na postizanje uspjeha pojedinca na različitim poljima. Budući da su multisenzorne tehnike učenja vrlo učinkovit način stjecanja novih i utvrđivanja već stečenih znanja, u procesu učenja učitelji mogu približiti učenicima nastavno gradivo uključivanjem što većeg broja njihovih osjetila. Autor Lawrence Baines [2] ustanovljuje da - kada „učenici stimuliraju više od jednog osjetila istovremeno ili tijekom dužeg vremenskog razdoblja, duže pamte naučeno gradivo i lakše ga se prisjećaju. Pri provedbi multisenzornog učenja, učitelj uključuje učenike u proces učenja pomoću vizualnih, slušnih i olfaktornih stimulatora, a zatim povezuje aktivnost s akademskim ciljevima.” Ovakvim načinom podučavanja učitelj uzima u obzir različite stilove učenja, stimulira različita osjetila i time na više načina motivira učenike za učenje.

2.STILOVI UČENJA

Učenici se međusobno razlikuju po svojim sposobnostima, načinu percipiranja pruženih informacija, motivaciji, pozornosti, ali i stilovima učenja koji utječu na postizanje njihovog uspjeha u učenju. Cools [3] definira pojam stila učenja kao „način na koji pojedinac pristupa različitim zadacima, situacijama i događajima, što znači da stil utječe na procese kao što su donošenje odluka, rješavanje problema, percepcija i učenje”. Stoga je važno da učitelj prilagodi svoje podučavanje različitim stilovima učenja i time omogućiti učenicima upoznavanje s različitim načinima podučavanja i učenja. Učenici tako razvijaju kompetenciju cjeloživotnog učenja, kako bi tijekom života iskazivali „radoznalost, spremnost na učenje i prilagodljivost [1]. Naš mozak prima informacije „kroz tri osjetilna kanala: vid, sluh i pokret ili dodir. Kod ljudi su ta područja mozga razvijena na različite načine, a međusobno se razlikuju po vrstama informacija koje najbrže i najsnažnije percipiraju iz okoline” [9].Poznajemo tri osnovna tipa učenja: vizualni (vidni), slušni (auditivni) i kinestetički tip. Za vizualni (vidni) tip karakteristično je da pojedinac zapamti većinu pročitano gradiva, rado organizira informacije u obliku grafikona i dijagrama, a detalje zapisuje tijekom učenja. Slušni (auditivni) tip zapamti više informacija kada ih čuje ili objasni samostalno. Osim toga, voli čitati naglas i učiti uz glazbu. Kinestetički (tjelesni) tip karakterizira to što se učenje odvija kroz pokret tijela, tako da pojedinac ima kraći raspon pažnje i koristi sva osjetila tijekom učenja. [9]

2.1.MULTISENZORNO UČENJE

Kada se tijekom učenja aktiviraju različita osjetila, takvo se učenje definira kao multisenzorno učenje. Predstavlja „način podučavanja koji od učenika zahtijeva aktiviranje što većeg broja osjetila - vid, sluh, miris, okus, pokret, opip, razmišljanje, intuiciju, dobrobit - u različitim situacijama.” [2]. Baines također ustanovljuje da se uz pomoć multisenzornih tehnika tijekom učenja povezuju osjetilna percepcija i mišljenje pa je interakcija intenzivnija, a pamćenje naučenog sadržaja trajnije. Multisenzorno učenje motivira i aktivira sve učenike na različite načine, tako da učenje postaje usmjereno na učenika, dok učitelj može djelovati u pasivnijoj ulozi. Ako želimo da se našim učenicima nastavni sati utisnu u sjećanje na način da se s lakoćom mogu prisjetiti gradiva čak i kada ne budu u učionici, primjena multisenzornih tehnika podučavanja zaista je neophodna. Uz pomoć multisenzornih tehnika aktivirat ćemo osjetila učenika tijekom učenja stranog jezika i osigurati im pozitivno iskustvo koje će trajno ostati u njihovom sjećanju. Podučavanje uz primjenu multisenzornog pristupa

započinje planiranjem provedbe nastavnog sata. Učitelj mora razmisliti koje će osjetilo stimulirati određenom tehnikom. Na primjer, pjevanje potiče sluh, gledanje videozapisa potiče vid, a izvedba igre kroz pokret potiče kretanje. Važno je tijekom podučavanja stimulirati što više osjetila učenika jer na taj način aktiviramo različite stilove učenja. U nastavi stranih jezika često se podučava primjenom olovke i papira, što znači da učenici većinom razvijaju vizualni i auditivni stil učenja, dok učitelj mora biti kreativniji kako bi razvio ostale stilove učenja.

2.1.1 MULTISENZORNO UČENJE U NASTAVI ENGLESKOG JEZIKA

1. Šetnja gradom/mjestom prebivanja

Tema nastavnog sata bili su dijelovi grada/mjesta i upute za kretanje. Najprije smo zajedno utvrdili predznanje uz kreiranje misaonog obrasca. Zatim smo uveli novi vokabular (fond riječi) uz pomoć radnog lista. Slijedilo je utvrđivanje vokabulara u obliku šetnje mjestom prebivanja. Tijekom šetnje, učenici su imenovali različite dijelove mjesta, zgrade i ustanove. Nakon toga uslijedio je nastavni sat na otvorenom, tijekom kojeg su učenici jedni drugima davali upute za kretanje. Zatim su skupine učenika napravile veliki nacrt svog mjesta i na njega postavile zgrade koje se u tom mjestu nalaze. Nakon toga malom su igračkom odnosno autićem „putovali” svojim mjestom prebivanja prema uputama drugih učenika. Učenici su na ovaj način utvrđivali svoj vokabular i pritom koristili različita osjetila: vid, sluh, opip, pokret, miris. Atmosfera je na ovim nastavnim satima bila opuštena, a učenici su bili motivirani i spremni na međusobno sudjelovanje.

2. Čajanka

S obzirom na to da upoznavanje s kulturom zemalja engleskog govornog područja predstavlja važan dio procesa učenja stranog jezika, s učenicima sam organizirala čajanku. Za njenu provedbu pripremili smo se gledajući kratki videozapis o kulturi ispijanja čaja u Velikoj Britaniji. Pritom su učenici upoznali neke običaje koji se odnose na spomenuti obred. Nakon što su pogledali videozapis, zapisali su što nam sve treba za englesku čajanku. Učenici su podijelili zadatke za pripremu čajanke. Zapisali su tko će pripremiti čaj i osigurati pribor za izvedbu, kao i tko će se pobrinuti za zakusku. Na sljedeći sat učenici su donijeli cjelokupan set za ispijanje čaja koji su prezentirali ostalim učenicima. Unatoč početnom oklijevanju, svi učenici kušali su engleski čaj sa šećerom i mlijekom. Uz to su jeli muffine i premazane šnitice te ponovili nazive sastojaka koji su potrebni za njihovu pripremu. Time su učenici aktivirali različita osjetila: okus, miris, dodir, sluh i vid.

3. Upoznajemo se s osjetilima

Na ovom nastavnom satu učenici su usvajali vokabular koji se odnosi na osjetila. Listiće s riječima na temu osjetila povezivali su s fotografijama dijelova tijela koji predstavljaju različita osjetila. Nastavili smo s testiranjem osjetila utvrđujući novi vokabular. Učenici su slušali različite zvukove i utvrđivali što čuju. Kušali su različite vrste namirnica i identificirali različite mirise te pogađali što su okusili i pomirisali. Pogledali su fotografije i opisali kako su se tada osjećali. Na kraju su opipavali razne predmete u tamnoj vrećici i ustanovili što su opipali. Koristili su ciljani vokabular i razmišljali o tome što osjećaju. Cilj nastavnog sata bio je pokazati učenicima da je učenje učinkovitije ako u proces uključe što više svojih osjetila.

3. Zaključak

Multisenzorno učenje vrlo je učinkovita tehnika učenja stranog jezika, jer aktiviranjem različitih osjetila motiviramo više učenika, koji postaju opušteniji i uspješniji u učenju. Rječnik (vokabular) i gramatičke strukture, koje usvajaju uz pomoć različitih osjetila, pamte lakše i trajnije, a kasnije ih se brže prisjećaju.

Prateći svoj način učenja, odnosno identificirajući odgovarajuće stilove učenja, učenici preuzimaju odgovornost za vlastito učenje. Kada spoznaju koji im je stil učenja najbliži, s lakoćom mogu organizirati svoje samostalno učenje. Stoga im multisenzorno učenje može pomoći u postizanju boljih rezultata učenja i učiniti nastavne sate ugodnijim.

4. Literatura

[1.] Ažman, Tatjana. Pomen učnih stilov za učitelja in učenca. Vzgoja in izobraževanje, Sv. 43, br. 6, (2012) str. 18-24.

[2.] Baines, Lawrence. (2008). A Teacher's Guide to Multisensory Learning. Association for Supervision and Curriculum Development. Alexandria, Virginia USA.

[3.] Cassidy, S. (2012). Measurement and Assessment of Intellectual Styles. V: Handbook of Intellectual Styles: Preferences in Cognition, Learning and Thinking. New York: Springer Publishing Company, 67-88.

[4.] Coffield, F., Moseley, D., Hall, E., in Ecclestone, K. (2004). Should We Be Using Learning Styles? What Research Has to Say to Practice. Learning and Skills Research Centre.

[5.] Kuran, M. (2011). Razumevanje učenja odraslih iz ranljivih skupin v okviru kognitivnih teorij učenja. V: Javrh, P. (ur.) Obrazi pismenosti. Spoznanja o razvoju pismenosti odraslih. Ljubljana: ACS, 179-202.

[6.] Marentič Požarnik, B. (2012). Psihologija učenja in pouka. 1. izd., 5. tis. Ljubljana: DZS.

[7.] Woolfolk, A. (2002). Pedagoška psihologija. Ljubljana: Educy.

[8.] The Multisensory Approach: The Best Way to Teach Languages. Dostupno na: <https://www.fluentu.com/blog/educator/best-way-to-teach-language/> [Pristupljeno 10. 11. 2022.].

[9.] Učni stili in strategije. Dostupno na: <https://skatlica.si/ucni-stili-in-strategije/> [Pristupljeno 12. 11. 2022.].

Stručni rad

GIMNASTIKA ZA MOZAK (BRAIN GYM) U NASTAVI ENGLESKOG JEZIKA

Natalija Bukvič, univ. dipl. anglistkinja
Osnovna škola Juršinci, Juršinci
Slovenija

Sažetak

Brain Gym je inovativan pristup učenju i podučavanju koji je razvio dr. pedagogije Paul E. Dennison proučavajući vezu između tjelesnog razvoja, učenja jezika i postignuća u učenju. Jednostavni pokreti koje učenici izvode prije ili tijekom nastavnih sati imaju pozitivan učinak odnosno pridonose poboljšanju učenja aktiviranjem cijelog mozga. Osim navedenog, učenici uče o različitim oblicima opuštanja, poboljšavaju svoju koncentraciju i motiviraniji su za obavljanje raznih aktivnosti. Brain Gym vježbe (gimnastika za mozak) pokazale su se vrlo učinkovitim u nastavi stranog jezika jer učenici opuštenije kreiraju i primaju poruke na stranom jeziku te se lakše fokusiraju na gradivo koje se obrađuje. S obzirom na to da se zahvaljujući gimnastici za mozak aktiviraju obje polovice mozga, učenici uspješnije razvijaju vještine čitanja, pisanja, slušanja i govorenja.

Ključne riječi: Brain Gym, gimnastika za mozak, učenje, kretanje, strani jezik.

1. Uvod

Podučavanje u suvremenom vremenu više se ne odvija samo na klasične načine, već se sve češće uključuju metode koje u prvi plan stavljaju učenika i njegovu samosvijest (svijest o samo sebi). Na taj način učenici upoznaju sebe, postaju svjesniji onoga što se oko njih događa i fokusiraju se na trenutnu aktivnost. Među metode, koje »uključuju usredotočenu svjesnost, razvijaju produbljenu percepciju, koncentraciju i pronicanje u samog sebe«, (Kovačikova, Reid, 2018) spada i takozvani Brain Gym odnosno gimnastika za mozak, inovativni pristup učenju i podučavanju koji je razvio dr. Paul E. Dennison, stručnjak za motorički razvoj djece. Gimnastika za mozak (Brain Gym) predstavlja metodu uz pomoć koje stimuliramo svoj mozak odnosno aktiviramo ga kako bi bio spreman za učenje. Zahvaljujući njenoj provedbi, poboljšavamo funkcioniranje cijelog mozga, kao i njegov razvoj. U školi je korištenje gimnastike za mozak posebno važno i učinkovito, jer su učenicima potrebni odmori, poticanje, kretanje i opuštanje, a to im možemo ponuditi uz pomoć Brain Gym vježbi odnosno gimnastike za mozak.

2. Usredotočena svjesnost i kretanje u sklopu nastave

Generacije učenika koje podučavamo u suvremenom dobu izložene su brojnim podražajima, pa ih je potrebno naučiti kako se mogu opustiti, fokusirati na aktualna događanja i aktivirati u školi i u drugim područjima. Mnogi autori, među koje se ubrajaju i Barzebat te Bush [2], ističu da korištenje „jednostavnih tehnika usredotočene svjesnosti u nastavi, poput vježbi disanja, meditacije i joge, pomaže učenicima i učiteljima da se lakše i bolje usredotoče na učenje te uživaju u trenutnom događanju. Uz pomoć ovih tehnika smanjuje se stres i povećavaju sreća te osjećaj zadovoljstva.“ Ackerman [2] objašnjava da vježbe usredotočene svjesnosti za djecu poboljšavaju njihovo mentalno zdravlje i emocionalnu dobrobit te doprinose razvoju njihovih socijalnih vještina. Pritom je važno, kao što navodi autor, da učitelji koriste vježbe usredotočene svjesnosti koje su primjerene dobi djece. Pri podučavanju mlađe djece, učitelj može uključiti slikovni materijal, jednostavne pokrete, glazbu i jednostavne igre u sklopu kojih se djeca fokusiraju na disanje, kretanje tijela, istraživanje vlastitih osjetila, te uče o načinima opuštanja tijekom procesa učenja. Pritom djeca nisu svjesna ciljeva ovih vježbi koje im olakšavaju učenje. Tinejdžerima koji već razumiju pozitivne učinke vježbi usredotočene svjesnosti, smisleno je objasniti svrhu takvih vježbi i zatim u hodu provjeriti jesu li one imale pozitivan učinak na emocionalnu dobrobit učenika tijekom učenja.

2.1. Brain Gym – gimnastika za mozak u nastavi stranog jezika

Na nastavnim satima engleskog jezika važno je da su učenici opušteni kako bi usvojili novi vokabular i potom ga koristili u različitim oblicima komunikacije i primanja informacija. Stoga se na početku školske godine upoznajemo s osnovnim vježbama gimnastike za mozak (Brain Gym). Riječ je o „nizu jednostavnih i laganih pokreta koje izvode učenici na satima pedagoške kineziologije kako bi poboljšali učenje aktiviranjem cijeloga mozga.“ [3]. Učenicima nastojim objasniti da će im ove vježbe pomoći pri postizanju opuštenosti, koncentracije i motiviranosti, kao i da će pozitivno utjecati na njihov uspjeh u učenju i funkcioniranje općenito. Tijekom izvođenja vježbi, koristili smo priručnik dr. Paul E. Dennisona za učitelje, odnosno slikovne prikaze vježbi, kao i objašnjenja o korisnosti pojedinačnih vježbi te saznali što se sve potiče izvedbom svake od njih. Mlađi učenici usvajali su pokrete i koordinaciju različitih dijelova tijela, dok su stariji već spoznavali što sve mogu potaknuti pojedine vježbe,

tako da su tijekom vježbanja bili dodatno motivirani. Prije nego počnemo s vježbama gimnastike za mozak (Brain Gym), svaki učenik može popiti čašu vode. Dennison objašnjava da je voda izvrstan vodič električne energije između mozga i osjetila. Pospješuje učinkovito električno i kemijsko povezivanje između mozga i živčanog sustava, što doprinosi učinkovitosti pamćenja i prisjećanje informacija.

Vježbe koje najčešće izvodimo tijekom školske godine su:

1. MOŽDANE TIPKE (GUMBIĆI)

Učenici na početku uče masirati moždane tipke (gumbiće). Jednom rukom masiraju meko tkivo ispod ključne kosti, a drugu ruku polože na pupak. Prilikom izvođenja vježbe, upoznati su i sa svrhom izvedbe, jer je ovo jedna od osnovnih vježbi koja pomaže učenicima da se opuste, aktiviraju mozak i poboljšaju tjelesnu ravnotežu.

2. KRIŽNO GIBANJE

Križno gibanje je vježba zagrijavanja u sklopu koje učenici naizmjenice podižu jednu ruku i suprotnu nogu, kao da hodaju u mjestu. Tako spoznaju da ovo gibanje istodobno stimulira djelovanje lijeve i desne hemisfere mozga. Ova vježba je prikladna kao uvod u nastavni sat jer potiče sposobnosti koje su im potrebne pri slovkanju, pisanju, slušanju i čitanju te razumijevanju pročitanog.

3. LEŽEĆA OSMICA

Učenici rukama ili prstima crtaju ležeću osmicu u razini očiju. Ovom vježbom aktiviramo oba oka, a možemo uključiti i slušnu percepciju na način da tijekom crtanja opisujemo kako se odvijaju pokreti. Vježba pomaže učenicima u čitanju i razumijevanju pročitanog, kao i u pisanju, pa ju je smisleno koristiti i na satima stranog jezika.

4. IZVEDBA VJEŽBE RUKAMA I PRSTIMA

Učenici stavljaju jednu ruku na nos, a drugom dodiruju suprotno uho, zatim pljesnu dlanom o dlan i ponove postupak drugom rukom. Ova vježba pruža križno gibanje, u sklopu kojeg učenici stimuliraju lijevu i desnu hemisferu mozga te treniraju motoriku tijela.

5. MISAONE TIPKE (GUMBIĆI)

Učenici ispruže ruke, prekriže ih, okrenu dlanove prema gore i postave ih na uši. Nakon toga slijedi nježna masaža ušiju od vrha do ušne resice. Ovom vježbom učenici potiču svoje sposobnosti slušanja te poboljšavaju pozornost, ravnotežu, unutarnji govor i razmišljanje.

6. TIPKE (GUMBIĆI) ZA POZITIVNO RAZMIŠLJANJE

Učenici ispruže ruke, prekriže ih, okrenu dlanove prema gore i postave ih na obrve koje nježno masiraju od vrha do kraja svakog luka. Time poboljšavaju pristup čeonom moždanom režnju kako bi se svladao stres, postigla uravnoteženost i ostvarilo pozitivno razmišljanje. Vježba pomaže u učenju, sprečava blokade pamćenja i utječe na dugoročno pamćenje.

Osim gore navedenih vježbi, učenici su izvodili i druge vježbe koje sam odabrala prema ciljevima provedbe nastavnog sata i vještinama koje smo uvježbavali. Pri odabiru vježbi koristili smo priručnik dr. Paula E. Dennisona, u kojem je detaljno opisano koje se sposobnosti razvijaju i koje vještine potiče pojedinačna vježba. Kako bi se učenici što brže sjetili vježbe, poslužili smo se fotografijama iz priručnika i videozapisima s interneta. Primijetila sam da su učenici postajali sve vještiji u izvođenju vježbi, a prepoznali su i njihov pozitivan učinak te su ih samoinicijativno počeli primjenjivati prije pismenih ili usmenih provjera znanja, kako bi se lakše opustili ili koncentrirali te uspješnije pokazali svoje znanje.

3. Zaključak

U provedbi nastave neophodno je uzeti u obzir činjenicu da objašnjavanje nastavnog gradiva nije dovoljno za uspješan proces učenja, te da učenike moramo naučiti kako treba prionuti na učenje, kako se mogu opustiti prije i tijekom stresnih situacija te kako mogu stimulirati svoj mozak da bi se učenje odvijalo što učinkovitije. U tome im mogu pomoći različite tehnike opuštanja, a pozitivno djeluje i kretanje koje uključujemo u nastavu. Stoga je u provedbu nastavnog sata važno uključiti i gimnastiku za mozak koja stimulira cijeli mozak kako bi učenici bili aktivniji tijekom učenja. Ono što želimo postići kod svakog učenika na nastavnom satu stranog jezika, zapravo su aktivna komunikacija i odaziv u različitim situacijama.

4. Literatura

- [1.]Ackerman, C. (2017). Mindfulness Activities For Children And Teens. Positive Psychology Program. (2017). Dostupno na:<https://positivepsychology.com/mindfulness-for-children-kids-activities/> [Pristupljeno 20. 12. 2022.].
- [2.]Barzebat, D.P., & Bush, M. (2014) Contemplative Practices in Higher Education. Powerful Methods to Transform Teaching and Learning. San Francisco: Jossey-Bass.
- [3.]Dennison, P. E., Dennison, G. E., Telovadba za mozgane: 26 vaj za boljši učni uspeh. Ljubljana: Rokus-Klett, 2007.
- [4.]Kováčiková, E., Reid, E., Using Total Physical Response and Brain Gym Exercises to Increase Mindfulness in the English Language Learning Classroom. Dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/328956247_Using_Total_Physical_Response_and_Brain_Gym_Exercises_to_Increase_Mindfulness_in_the_English_Language_Learning_Classroom [Pristupljeno 1. 12. 2022.].

Stručni rad

RAZRADA KNJIŽEVNO-UMJETNIČKOG TEKSTA KROZ SURADNIČKO UČENJE

Liljana Hajdinjak Zelko
OŠ Sveti Jurij, Slovenija

Sažetak

U ovom radu prikazujem razradu književno-umjetničkog teksta metodom suradničkog učenja, vrlo popularnom među učenicima jer im ista omogućuje upoznavanje grupnog rada, prilagođavanje grupi, prihvaćanje različitosti... Metoda je usmjerena prema višim misaonim i nastavnim procesima, obraća pažnju na socijalnu i emotivnu stranu učenja, što učenicima daje istinski aktivnu ulogu pri njihovom vlastitom učenju. No najvažniji je cilj suradničkog učenja svakako kvaliteta učenikova znanja. Učenici su dokazali razumijevanje poruke (lirske) pjesme, neovisno su formirali personifikacije, komparacije, ukrasne pridjeve. Svojim aktivnim radom ostvarili su ciljeve nastavnog sata.

Ključne riječi: suradničko učenje, književno-umjetnički tekst, tekst pjesme

1. Uvod

Prema Cirili Peklaj [3], zadaća je škole u suvremenom svijetu tehnologije i stalnih inovacija opskrbiti učenike višim misaonim vještinama, vještinama rješavanja problema, komunikacijskim pa i socijalnim vještinama, kako bi se učenici mogli uhvatiti u koštac s izazovima s kojima se u svakidašnjici susreću. Kvalitetan rad u školi stoga ne samo da mora poticati kognitivne procese učenika, već i omogućiti uvjete za njihov socijalni, emocionalni i duhovni razvoj. Sve su to i zahtjevi koji su jasno navedeni u ciljevima osnovnoškolskog obrazovanja. Poseban naglasak stavljen je na odgajanje za uzajamnu toleranciju, poštivanje različitosti i suradnju s drugima, to su – uz stjecanje znanja – temeljni ciljevi ... Stoga je rad u suradničkim skupinama svakako jedan od najboljih načina za postizanje ovih ciljeva. Različiti oblici suradničkog učenja jedan su od elemenata poticajnog obrazovnog okruženja kojeg učitelj treba pripremiti. Naime, pojednostavljuvanjem očekivanja i samom imitacijom različitih pristupa učenici ne stječu puno. O tome raspravljaju teorije o interakciji u razredu, o kvalitetama učitelja koji je spreman (kadar) ostvariti prikladno okruženje te uvoditi inovacije i teorije o samom suradničkom učenju.

2. Suradničko učenje

Prema Kaganu, suradničko je učenje "rad (učenje) u malim skupinama koje je oblikovano tako da kod učenja svaki učenik postigne svoj maksimum, a pridonosi tome da i drugi postignu baš najbolje rezultate. Pri tome interakcija unutar te skupine zauzima središnje mjesto" [3]. Rad u grupi iziskuje posebne komunikacijske vještine koje su u 21. stoljeću itekako važne. Primjenom suradničkog učenja poboljšavaju se međusobni odnosi među učenicima, razvija se unutarnja motivacija za školski rad (doživljavanje pozitivnih iskustava, smanjen strah od ispitivanja), kod učenja se uzdiže se učenikova samopercepcija. U prvom je planu aktivna uloga učenika koji ne samo da sluša učiteljevo frontalno tumačenje, već je i sam aktivan. Važna je i diferencijacija zadataka u skupini koja svakome učeniku omogućuje napredak. Način rada na nastavi utječe na ponašanje učenika, razvitak unutarnje motivacije za školski rad, te učenikovu samopercepciju. Kagan predlaže brojne metode za rad s učenicima. Dije se s obzirom na to rade li učenici u parovima ili u skupinama te s obzirom na to da li svoja razmišljanja izgovaraju ili pak zapisuju. Kombinacijom ovih dvaju kriterija dolazimo do 4 skupine metoda:

- rad u parovima – razgovor
- rad u parovima – pisanje
- rad u skupinama – razgovor
- rad u skupinama – pisanje

2.1. Suradničke skupine u razredu

Karakteristike grupa za suradničko učenje (Peklaj prema Johnson i Johnson, 2000):

1. pozitivna međuovisnost
2. odgovornost pojedinca
3. skupine su heterogene
4. upravljačke su funkcije raspoređene
5. odgovornost jedan do drugoga
6. naglašeni kognitivni i socijalni ciljevi

7. poučavanje vještina suradnje
8. nastavnik promatra vještine suradnje i intervenira prema potrebi
9. skupine analiziraju svoju aktivnost

2.2. Primjena metode suradničkog učenja

Suradničko učenje može se primjeniti kod predmeta, na nastavi i u sadržajima prikladnima za rad u skupinama. Suradničke su skupine dobitak i za uspješne i za manje uspješne učenike kojima također treba pružiti priliku za nadmetanje s drugima i za neovisan rad.

2.3. Glavna načela uspješnog suradničkog učenja

Kod suradničkog učenja učitelj primjenjuje različite strategije i metode za poticanje suradničke interakcije među učenicima. Za uspješno suradničko učenje moramo uzeti u obzir sljedeća načela:

1. rad u skupinama (pomno osmišljene heterogene skupine)

Raznolikost učenika u skupini može biti izvor kreativnosti.

2. pozitivna međuovisnost članova skupine

Svi u skupini svjesni su da rad i uspjeh čitave skupine koristi i svakom pojedinom učeniku, a uspjeh pojedinca koristi i uspjehu skupine.

3. odgovornost svakog pojedinog člana skupine

Svaki pojedinac snosi odgovornost za svoj zadatak, a istovremeno i za uspjeh skupine.

4. odgovarajuća struktura zadatka

Zadaci unutar grupe moraju biti diferencirani.

5. vještine suradnje

Plansko podučavanje vještina suradnje ne može se izbjeći.

Vještine suradnje kojima otklanjamo probleme pri radu u skupini [3]jesu:

- slušanje,
- usmjeravanje pažnje na sve članove skupine i poticanje svih članova skupine,
- usmjeravanje pažnje na zadatak i inzistiranje na zadatku,
- prihvaćanje, otvorenost, poticanje izražavanja različitih ideja, davanje pohvala,
- odgovarajuća pomoć (objašnjenje, inzistiranje na tome da učenici primjene tumačenje pri rješavanju svog problema),
- kontrola glasnoće,
- razvijanje osjećaja odgovornosti.

3. Primjer iz prakse suradničkog učenja

U nastavku navodim primjer nastavnog sata u kojoj se potiče suradničko učenje.

U razradi pjesme upotrijebljene su različite metode rada: metoda tumačenja u planiranju ciljeva, vođenje intervjua u sadržajnoj i strukturnoj analizi pjesme (prema izvješćima skupina), metoda rada s tekstom. Kao oblik rada u prvom je planu bilo suradničko učenje koje se odvijalo unutar grupe. Jedna od Kaganovih struktura korištena je za promicanje suradničkog učenja. Suradničko učenje prilično često koristim kao oblik rada u nastavi, posebice na satovima književnosti (kao motivaciju u uvodu). Najčešće koristim metodu **rada u skupinama – pisanje**.

3.1. Tijek nastavnog sata – razrada Grafenauerove pjesme *Život u 8. razredu*.

Za uvodnu su motivaciju učenici u heterogenim skupinama razmišljali o životu i smrti. Asocijacije na ovu temu rješavali su metodom pisane štafete.

Pisana štafeta

- Svaki član skupine ima papir i olovku.
- Učitelj daje temu i vrijeme za razmatranje.
- Član skupine započinje razmjenu u smjeru kazaljke na satu.
- Kada član grupe da svoj kratki odgovor na temu, svi članovi zapišu njegov odgovor na svoj papir.
- Razgovor se nastavlja razmjenom u smjeru kazaljke na satu i završava kada im učitelj kaže da prestanu.

Nakon uvodne motivacije (čitanje misli o životu i smrti) i interpretativnog čitanja pjesme učenici su nastavili s radom. Svaka skupina razrađuje po jednu strofu. Učenici raspodijele rad unutar skupine.

Uzorak radnog lista:

ŽIVOT OVAKO ŽIVI
SVE GA MANJE IMA
K'O PIJESAK KROZ PRSTE CURI
DANIMA.

Pročitajte vašu strofu.

Zatim odaberite nekoga tko će ilustrirati strofu (nakon zajedničke razmjene stajališta) i zalijepite sliku na odgovarajuće mjesto.

Preostali rješavaju sljedeće zadatke:

- Zaokružite sve riječi/glagole koji vam govore što se događa sa životom.
- Svojim riječima napišite/sažmite poruku svoje strofe u jednoj rečenici.
- Kakva raspoloženja prevladavaju u vašoj pjesmi? Podcrtajte ih.

LJUTNJA, RADOST, OPTIMIZAM, PROLAZNOST, UGROŽENOST, AGRESIJA, MAŠTANJE, PESIMIZAM, MALODUŠJE, UZNEMIRENOST, VJEČNOST, HRABROST

- Objasnite značenje

K'O PIJESAK KROZ PRSTE CURI.

Imenujte ovo pjesničko izražajno sredstvo.

- Sami smislite što maštovitije ukrasne pridjeve za riječ život, npr. dugin život...

Završni dio sata bio je namijenjen razmjeni odn. prezentaciji rada svih četiriju skupina. Izvještavajuća skupina odgovarala je i na pitanja kolega iz razreda i učitelja. Vođe skupina izvijestili su i o raspodjeli rada te obavljenom radu. Ovakav način rada učenicima pruža mogućnost samostalnog rada, premda ga vodi učitelj. Razvija odgovornost, kreativnost i motiviranost učenika za rad. Svrha sata bila je da učenici tekst pjesme dožive, percipiraju, razumiju, imenuju i sami smisle personifikacije, primjere ili komparacije, ukrasne pridjeve.

4. Zaključak

U radu se iznosi razrada književno-umjetničkog teksta metodama aktivnog poučavanja, tj. suradničkog učenja. Ovom metodom kod učenika razvijamo vještine rješavanja zadataka te komunikacijske i socijalne vještine. Cilj je nastave postignut jer su učenici ponovili karakteristike lirske pjesme, strukturu pjesme (strofu, stih), književne pojmove te sami smislili komparacije, personifikacije, ukrasne pridjeve. Suradničkim su učenjem razradili Grafenauerovu pjesmu Život te je sadržajno i strukturno analizirali. Ovakav način razrade književno-umjetničkog teksta od učenika iziskuje aktivnost i neovisnost te ih potiče na postizanje zadanih ciljeva nastave. Kod »klasične metode« školske interpretacije književno-umjetničkih tekstova vrlo se lako može desiti da sat postane dosadan, što učeniku onemogućuje autentično doživljavanje, razumijevanje i vrednovanje književnoga teksta. Suradničko učenje pruža mogućnost aktivnog sudjelovanja svih učenika u svim fazama nastavnog sata.

5. Literatura

- [1.] Kerndl, M. (2016.) Sodoben pouk (književnosti) in razlike med učenci. (*Suvremena nastava (književnosti) i razlike među učenicima*) Murska Sobota: BoMa
- [2.] Marentič Požarnik, B. (2000.) Psihologija učenja in pouka (*Psihologija učenja i nastave*). Ljubljana: DZS
- [3.] Peklaj, C. (2001.) Sodelovalno učenje ali kdaj več glav več ve (*Suradničko učenje ili kada više glava više zna*). Ljubljana: DZS

Stručni rad

KAKO MOTIVIRATI UČENIKE ZA ČITANJE

Helena Šoštarič, profesorica razredne nastave
Osnovna škola Juršinci, Juršinci
Slovenija

Sažetak

S čitanjem se susrećemo na svakom koraku našeg života, od rođenja nadalje. Najveću ulogu u razvoju interesa za čitanje imaju roditelji, a kasnije odgovornost za razvoj ove aktivnosti preuzimaju odgojitelji i učitelji. U suvremenom životu brzog tempa i velike izloženosti interaktivnoj tehnologiji, uloga učitelja ima iznimnu važnost. Kao učitelji značajno utječemo na način provedbe procesa opismenjavanja učenika, a posljedično i njihovog čitanja. Školu pohađaju učenici različitih sposobnosti. Neki već čitaju vrlo vješto, dok drugima tehnika čitanja predstavlja problem i u višim razredima. Ako kućno okruženje nije poticajno za učenike, uloga učitelja u približavanju odnosno prezentiranju čitanja kao nečeg korisnog i zabavnog postaje ključna u nastavnom procesu. Učenike možemo motivirati manjim koracima (vlastiti primjer, zajedničko čitanje, razredna knjižnica), koji mnogim pojedincima donose značajan napredak u razvoju čitateljske vještine.

Ključne riječi: čitanje, motivacija za čitanje, raznolika literatura, zajedničko čitanje, čitateljska značka

1.Uvod

Čitanje je vrlo važna vještina koja se kod djece odnosno pojedinačnih učenika razvija vrlo različito. Neki učenici znaju čitati prije polaska u školu, dok drugi ne čitaju tečno ni na kraju prve trijade. U svom radu s učenicima svake godine primjećujem da je djecu sve teže motivirati za čitanje. Stoga sam već tijekom ljetnog razdoblja razmišljala što bih mogla učiniti po tom pitanju odnosno kako bih mogla izazvati interes učenika za čitanje kao zabavnu aktivnost. Budući da se mnogi učenici bave nogometom, u sklopu provedbe Čitateljske značke za dječake pripremila sam sličice nogometnih golova za koje trebaju prikupljati nogometne lopte. Za djevojčice sam pripremila sličice navijačica za koje će prikupljati navijačke cofove odnosno pompone. Veći broj učenica i učenika generacije koju trenutno podučavam dolazi iz čitateljski nepoticajnog okruženja, tj. okruženja koje ne potiče čitanje, pa je uloga učitelja u tim slučajevima presudna. Naime, učenike je neophodno motivirati za čitanje zbog nedostatka poticajnog okruženja, ali i zbog neizbježne primjene informacijsko-komunikacijske tehnologije (IKT). Djeca najčešće koriste IKT za igranje raznih igrica, ali im može poslužiti i kao dobar izvor informacija. Stoga ih moramo naučiti kako se pridobivaju informacije na ovaj način.

2.Zašto trebamo čitati? Zašto je čitanje toliko važno?

U Rječniku slovenskog književnog jezika (SSKJ) pojam čitanja opisan je kao prepoznavanje znakova za glasove i njihovo povezivanje u riječi (znati čitati i pisati).(SSKJ, str.137)

Prema ovoj definiciji, odrasli (roditelji i učitelji) su ti koji najprije moraju naučiti dijete da sluša glasove, zapiše ih slovima, prepozna napisana slova i poveže ih u pojedinačne riječi prilikom čitanja. Osim toga, riječi mora istodobno razumjeti. Ovaj se proces u školi naziva opismenjavanjem. Učenici ga usvajaju različitom brzinom i pri tome ostvaruju različitu uspješnost.Profesoric defektologije, Alenka Stare, navodi u jednom od svojih radnih udžbenika sljedeće:„Čitanje je najvažnija vještina u procesu obrazovanja. Omogućuje nam učenje i razvoj. Čitateljska pismenost je sposobnost pojedinca za uspješan razvoj, slobodu, osvještavanje i ravnopravnost. Omogućuje nam razvoj vlastitih potencijala i uspješno sudjelovanje u društvu. Najviši stupanj čitateljske pismenosti znači da pojedinac detaljno razumije tekst čiji mu je sadržaj nepoznat; u njemu traži informacije i kritički ih vrednuje.“ (Učenje in poučevanje v prvih treh razredih, str. 44).

U tu svrhu Alenka Stare razvila je 10-stupanjski model čitateljske pismenosti:

1. stupanj: Slušanje.
2. stupanj: Pripovijedanje.
3. stupanj: Razgovaranje.
4. stupanj: Orijehtacija.
5. stupanj: Slova.
6. stupanj: Analiza odslušanog.
7. stupanj: Povezivanje.
8. stupanj: Čitateljska tehnika.
9. stupanj: Razumijevanje.
10. stupanj: Vrednovanje (sažeto prema Stare, Učenje in poučevanje v prvih treh razredih).

Proces čitanja počinje se razvijati već u razdoblju ranog djetinjstva, kada mališanu u večernjim satima, prije spavanja, čitamo bajke ili zajedno s njim pregledamo kartonske slikovnice te razgovaramo s njim o ilustracijama u slikovnicama. S ovom aktivnošću ne bi trebali prestati kada dijete krene u školu, ali često se događa da tempo suvremenog života prekine spomenutu rutinu. Roditelji jednostavno prepuste učenje ove aktivnosti školi kao odgojno-obrazovnoj ustanovi. Stoga je uloga učitelja ovdje ključna. Postavljanjem pitanja i objašnjavanjem odslušanog ili pročitanoog teksta širimo djetetov vokabular i potičemo ga na kritičko razmišljanje. Samostalnim čitanjem na različite načine uvježbava se tehnika čitanja.

Razni autori navode nekoliko prednosti čitanja:

- potiče razmišljanje,
- smanjuje stres,
- donosi znanje,
- proširuje vokabular,
- poboljšava pamćenje,
- jača sposobnost analitičkog razmišljanja,
- poboljšava usredotočenost i koncentraciju,
- poboljšava vještinu pisanja,
- smiruje nas,
- predstavlja besplatnu zabavu.

2.1. Čitateljska značka

Da bi čitanje bilo što zabavnije i na neki način nagrađeno, tijekom ove školske godine odlučila sam malo obogatiti aktivnosti u sklopu provedbe Čitateljske značke. Na početku prvog školskog dana, učenike su na panou dočekale sličice praznih golova i navijačica praznih ruku. Kroz vođeni razgovor došli smo do spoznaje o njihovim značenjima. Dječaci će prikupljati nogometne lopte tijekom pripovijedanja bajki i čitanja pjesmica, dok će djevojčice prikupljati navijačke cofove ili pompone. Već na početku sata, učenik koji je prošle godine izbjegavao čitanje rekao mi je da će ove godine čitati jer želi da njegov gol bude ispunjen loptama. Početkom listopada ovaj dječak pročitao je i uspješno interpretirao veći broj bajki. Otkrio je da čitanje može biti vrlo zabavno. Većina njegovih školskih drugara također je pokazala veću motiviranost za čitanje.

Slika 1. Sličice praznih golova i navijačica (autorica Helena Šoštarich)

Slika 2. Slika navijačice s pomponima (autorica Helena Šoštarich)

Slika 3. Slika ispunjenog gola (autorica Helena Šoštarich)

2.2. Razredna knjižnica

Kada nam vrijeme dopusti, posvetimo se zajedničkom čitanju. Ova aktivnost ne predstavlja samo čitanje knjiga i odlomaka iz bajki. Nastojim potaknuti učenike na čitanje novinskih članaka, enciklopedija i raznih „knjižica“ koje nude trgovački centri. Stoga sam u učionici uredila kutak u kojem su učenicima dostupne knjižice iz serijala Neverjetnice, enciklopedije i slikovnice iz moje kućne knjižnice. Učenici mogu pristupiti ovom gradivu u bilo koje vrijeme i uživati u čitanju zanimljivih sadržaja. S vremena na vrijeme zadajem im zadatke u cilju provjere razumijevanja pročitano, kao ključne komponente za sve školske predmete. Aktivnosti koje izvode tijekom čitanja gradiva su:

- pronađi prijedloge,
- napiši tri izjavne, tri upitne i tri uzvične rečenice o pročitano,
- pronađi 5 riječi napisanih velikim početnim slovom i obrazloži zašto su napisane velikim, a ne malim početnim slovom. Zahvaljujući postavljanju „naše“ knjižnice u razredu, u koju sam donijela svoje knjige, razvila sam i određenu vrstu povezanosti s učenicima. Naime, prije uređivanja ovog kutka, veći broj učenika posjećivao je školsku knjižnicu tek nakon dodatnog poticaja ili višestrukih prigovora. U našem kutku odnosno razrednoj knjižnici učenici se češće zadržavaju i listaju različitu literaturu. Nerijetko se dogodi da ih neki sadržaj toliko privuče da samoinicijativno prionu na čitanje (čak i učenici koji ne vole čitati). Tada ih obično ostavim same i ne smetam im, ali povremeno im se tiho pridružim i upitam jesu li pronašli nešto zanimljivo. Znatizeljno postavljaju različita pitanja o onome što su pročitali. Odgovore uglavnom pronalazimo zajedno,

odnosno s učenicima koji traže podatke u kutku za čitanje. Međutim, ako nam vrijeme ne ide u prilog, odgovore pružam ja. Ovu drugu opciju zaista izbjegavam koliko god je to moguće, jer smatram vrlo bitnim da učenici sami dođu do podataka te da ja zadržim ulogu koordinatora.

3. Zaključak

Čitanje može biti nešto zabavno i lijepo, kao što se to tvrdi u mnogim izvorima. S obzirom na to da sam i sama ljubiteljica knjige te da me ova aktivnost opušta, željela sam ju približiti svojim učenicima koji nevoljko prijanaju na čitanje. Učinkovitost odgoja i obrazovanja djece često se zasniva na našem vlastitom primjeru. Stoga s učenicima nerijetko posjećujem školsku knjižnicu i bibliobus, gdje i sama rado posudim neko gradivo i izvještavam ih o pročitanoj, jer učenici vole saznati koji sadržaji zanimaju njihove učitelje. Kada tijekom čitanja bajke na satu književnosti primijetim kako učenici uživaju u slušanju i spontano zaplješću na kraju čitanja, osjećaj koji dobijem govori mi da sam na dobrom putu za postizanje motivacije. Priprema gradiva za provedbu Čitateljske značke nije mi oduzela mnogo vremena. Osjećala sam veliko zadovoljstvo promatrajući reakcije učenika na svaku tek zalijepljenu lopticu ili pompon, te njihov sjaj u očima kada su osvojili čitateljsku značku. Ako sam za čitanje uspjela motivirati barem nekolicinu učenika, mislim da sam odabrala pravi put, jer zajedničkim snagama možemo pomaknuti granice i time učiniti značajan pomak.

4. Literatura:

- [1.] Kopic Mohar, A. (2021). Nevidna moć knjig. Branje in učenje v digitalni dobi. Cankarjeva založba
- [2.] Kovač, M. (2020). Berem, da se poberem: 10 razlogov za branje knjig v digitalnih časih. Mladinska knjiga Ljubljana
- [3.] Marjanovič Umek, L., Fekonja, U., Hacin Beyazoglu, K (2022). Skupno branje odraslih in otrok: otrokov vstop v svet domišljije, čustev, besed in zgodb. Mladinska knjiga Ljubljana
- [4.] Pogačnik, A. (2008). Slovar slovenskega knjižnega jezika: priročni ponatis v petnajstih knjigah. Ljubljana: DZS
- [5.] Slovar slovenskega knjižnega jezika: priročni ponatis v petnajstih knjigah/[urednik ponatisa Aleš Pogačnik]. (2008). DZS, Ljubljana (1. knjiga)
- [5.] Stare, A: (2021). Kako pa ti bereš – delovni učbenik. A&R projekt.
- [6.] Stare, A. (2021). Učenje in poučevanje v prvih treh razredih: priročnik za učitelje in starše. Bled: A&R projekt.
- [7.] Center Motus. Dostupno na: <http://www.center-motus.si/branje-kaj-je-in-razvoj-branja/> [Pristupljeno 28.12.2022.].
- [8.] Osrednja knjižnica Srečka Vilharja Koper. Dostupno na: <https://www.kp.sik.si/2020/08/28/10-razlogov-zakaj-se-vam-splaca-vsak-dan-investirati-v-branje/> [Pristupljeno 5.1.2023.].

Stručni rad

VJEŽBE USREDOTOČENE SVJESNOSTI U UČIONICI

Helena Šoštarič, profesorica razredne nastave
Osnovna škola Juršinci, Juršinci
Slovenija

Sažetak

Kod djece suvremenog vremena primjetna je preopterećenost obvezama, jer već u predškolskom razdoblju i u prvoj trijadi osnovne škole imaju nekoliko odabranih izvannastavnih aktivnosti. Ono što im nedostaje zapravo je vrijeme opuštanja, vrijeme u kojem funkcioniraju kao djeca i uživaju u svom djetinjstvu. Spomenute okolnosti donose im poteškoće s koncentracijom u školi. Vježbama usredotočene svjesnosti pomažemo im da postanu svjesni sebe, da se smire i da time povećaju svoju koncentraciju. Izvedbom vježbi usredotočene svjesnosti poboljšava se način suočavanja s neugodnim situacijama koje se pojavljuju u svakodnevnom životu. U članku sam navela nekoliko vježbi koje rado izvodimo, čak i više puta, jer se učenicima dopadaju i osjećaju se ugodno nakon njihovog izvođenja. Emocionalna dobrobit ima ključni značaj za uspjeh učenika i međuljudske odnose.

Ključne riječi: usredotočena svjesnost, koncentracija, disanje, samosvijest (svijest o samome sebi), suočavanje s problemima

1. Uvod

Usredotočena svjesnost pomaže u razumijevanju i upravljanju različitim emocijama, suočavanju sa stresnim situacijama te jačanju slike o sebi i koncentracije. Osim navedenog, pomaže djeci da se učinkovito nose sa školskim zahtjevima i raznolikim brigama, te ih oprema strategijama za "preživljavanje" u odrasloj dobi. Budući da su današnja djeca izložena istodobnom djelovanju različitih podražaja (korištenje interaktivne tehnologije), manje su usredotočena na učenje te su nemirna na nastavi. Učitelji se suočavaju s velikim izazovima kada žele smiriti učenike i spriječiti ih da ne ometaju svoje školske drugare tijekom rada. Stoga sam odlučila uvesti vježbe usredotočene svjesnosti u ovoj školskoj godini. Time sam željela potaknuti svoje učenike da se bolje usredotoče na gradivo, uravnoteže svoje emocije i razviju pozitivnu sliku o sebi. Vježbe izvodimo nekoliko puta tjedno odnosno po potrebi te nakon svake vježbe vršimo analizu razgovarajući o učincima.

2. Usredotočena svjesnost – što je to?

Usredotočena svjesnost (eng. mindfulness) dolazi iz budizma i podsjeća nas na potrebu za unutarnjim mirom, koji ima veliki značaj u ovom zahtjevnom vremenu, punom različitih izazova. Mnogi učenici moraju obaviti veliki broj aktivnosti tijekom dana, te im nedostaje vrijeme za istinsko uživanje u vlastitom djetinjstvu. Stoga su često nemirni, razdražljivi, bespomoćni, a ponekad i drski. Provedbom vježbi usredotočene svjesnosti, učenici dobivaju priliku spoznati značaj neophodnosti da se u određenom trenutku zaustave, udahnu i suoče s činjenicom da život nije uvijek ugodan. Nerijetko se moramo suočiti s manje ugodnim stvarima. Nailazimo na razne prepreke koje moramo znati savladati. Usredotočena svjesnost može nam u tome značajno pomoći.

2.1. Izvedba vježbi u učionici

Početak školske godine, počela sam uvoditi vježbe usredotočene svjesnosti u nastavu odnosno u rad s učenicima u učionici. Budući da u razredu imamo nekoliko učenika s posebnim potrebama, učinkovitost vježbi usredotočene svjesnosti za naš razred vrlo je važna. Najbolje prihvaćena i najuspješnije izvedena vježba je vježba disanja. Bila je posebno učinkovita za jednog od naših učenika. Naime, kad god naiđe na problem, počne plakati i diše otežano. U početku su njegovi ispadi bili česti, tako da mu je bila potrebna pomoć, tj. usmjeravanje prilikom pokušaja da se smiri. U tim situacijama pristupila sam djetetu, nježno ga zagrlila pridržavši njegova ramena te smo zajedno duboko udahnu i izdahnu nekoliko puta, „otpuhujući” problem. Više puta rekla sam mu da će sve biti u redu, da se pokuša smiriti i misliti na nešto lijepo. Nakon višestrukog ponavljanja, dijete se umirilo. Dovoljan mu je bio samo pogled ili mali poticaj u smislu pokušaja disanja. Zahvaljujući izvedbi ove vježbe, učenik se rjeđe susreće s problemima nego na početku školske godine, te mu je pomoć učitelja potrebna samo povremeno. Međutim, to ne znači da vježbe disanja izvodi samo ovaj učenik. U izvedbi sudjeluju učenici cijelog razreda, u sklopu različitih nastavnih predmeta. Na kraju sata sporta smirujemo se odnosno opuštamo kroz igru. Učenicima je najdraža igrica Zibanje ladjice/Njihanje ladice [3]. U sklopu vježbe, umjesto papirnatih brodića koristimo materijal koji nam je u danom trenutku pri ruci. Učenici leže na leđima i fokusiraju se na disanje. Kada se disanje umiri, na trbuh postave papuču, rupčić ili neku traku te promatraju kako se predmet na trbuhu diže i spušta. Kada osjetimo prisutnost napetosti u razredu, posebno prije provjere znanja, izvodimo vježbu Milni mehurčki/Mjehurići od sapunice [3]. Opisat ću način na koji se izvodi ova

vođena aktivnost. Duboko udahnite kroz nos i nakratko zadržite dah. Zatim polako izdahnite i zamislite da ste otpuhali mjehurić od sapunice. Problem koji vas trenutno muči sakrijte u mjehurić od sapunice i otpuhnite ga što dalje od sebe. Zamislite da se mjehurić u nekom trenutku rasprsne i da vaš problem nestane. S vremena na vrijeme kod učenika se javlja osjećaj da neće uspješno izvršiti zadatak jer nisu dovoljno sposobni. Tada im mnogo znače naše riječi podrške. Dakle, reći ćemo im da su sposobni obaviti baš svaki zadatak te da ne trebaju misliti o ostalim stvarima. Njihovom motiviranju doprinijet će i plakat koji smo izradili u sklopu vježbe Ocrtanje dlana [3]. Na plakatu sam ocrtao svoj dlan. Bez riječi sam djeci dala znak da tiho pristupe i nacrtaju svoje dlanove, kao što sam i ja to učinila. Kada je posljednji učenik ocrtao dlan, pogledali smo plakat. Između dječjih crteža napisala sam: Zajedno možemo sve! Učenici su sa zanimanjem promatrali jedni druge, a nakon mog konačnog zapisa, na njihovim licima pojavili su se osmjesi. Razred bolje funkcionira kao cjelina ako jedni drugima pomažemo jer se zajedničkim snagama može riješiti i najteži zadatak. Kada netko od učenika pomisli da možda neće uspjeti obaviti neki zadatak, podsjetim ga na plakat koji visi na vidnom mjestu u razredu te se njegov osjećaj brzo promijeni na bolje. Naravno, s nekim učenicima potrebno je dodatno razgovarati, ali u većini slučajeva ovaj način donosi pozitivan učinak.

3. Zaključak

Za uspješan rad u razredu važni su dobrobit djece, međuljudski odnosi i pozitivan pogled na život. Primjenom vježbi usredotočene svjesnosti pomažemo učenicima da se bolje osjećaju u učionici, ojačaju svoje samopouzdanje, nauče prikladno reagirati na situacije koje im predstavljaju problem te se usredotoče na razumijevanje načina funkcioniranja njihovih misli. Količina vježbi ovisi o situaciji u učionici. Spomenute vježbe najčešće primjenjujemo prije provjere znanja, kao i kada se pojavi nemir odnosno napetost u razredu. Osim spomenutog, vježbe opuštanja također su vrlo učinkovite na kraju nastavnog sata sporta. Nakon svake vježbe, razgovaram s učenicima o svemu što osjećaju prije i poslije izvedbe vježbi. Većina učenika osjeća se ugodno nakon izvedbe te u svim vježbama sudjeluju vrlo rado. Vježbe usredotočene svjesnosti dobro su prihvaćene u našem razredu i daju dobre rezultate, tako da s njihovom provedbom namjeravam nastaviti u budućnosti.

4. Literatura

- [1.] Budrick, Debra E. (2019). Čuječnost za otroke in najstnike: 154 metoda, tehnik in aktivnosti: priručnik za vse, ki delate z otroki. [prevod Lučka Lučovnik]. Domžale: Družinski in terapevtski center Pogled.
- [2.] Snel, E. [prevod Mateja Ropas]. (2019). Sedeti pri miru kot žaba: vaje čuječnosti za otroke (in njihove starše). Celje: Zavod Gaia planet.
- [3.] Poliklinika za zaštitu djece i mladih grada Zagreba. Dostupno na: <https://www.poliklinika-djeca.hr/wp-content/uploads/2020/03/2020-Mindfulness-kratke-vje%C5%BEbe.pdf> [Pristupljeno 25.9.2022.].
- [4.] Rokusova centrifuga. Dostupno na: <https://rokusova-centrifuga.si/2019/02/21/vaje-za-urjenje-cuječnosti-v-razredu/> [Pristupljeno 19.8.2022.].

Stručni rad

POVEZANOST USPJEHA U UČENJU S MOTORIČKIM (KRETNIM) SPOSOBNOSTIMA

**Urška Jaroš, uni. dipl. profesorica sporta i mag. inkluzivne
pedagogije**

JVIZ Destrnik-Trnovska vas, Slovenija

Sažetak

Svrha istraživanja bila je utvrditi postoji li povezanost između uspjeha u učenju i motoričkih (kretnih) sposobnosti učenika. U istraživanju je sudjelovalo 619 učenica i učenika. Povezanost između motoričkih (kretnih) sposobnosti i školskog uspjeha utvrđivali smo uz pomoć baterije testova kartona sportskog odgoja i zaključnih ocjena iz matematike te slovenskog i stranog jezika. Rezultati pokazuju da postoji statistički značajna povezanost zaključnih ocjena iz matematike te slovenskog i stranog jezika sa svim rezultatima zadataka mjerenja za utvrđivanje motoričkih sposobnosti. Učenici kod kojih je učinkovitost motoričkih sposobnosti veća, imaju više zaključne ocjene iz matematike te slovenskog i stranog jezika.

Ključne riječi: uspjeh u učenju, motoričke (kretne) sposobnosti.

1. Uvod

Uspjeh u učenju pojedinca pokazuje njegov položaj među vršnjacima u pogledu stečenih znanja i vještina. U nastavnim planovima i programima nadalje je definiran navedenim ciljevima učenja odnosno standardima znanja. Kada je riječ o osnovnoškolskom obrazovanju, najčešće pokazatelje dostignuća u učenju predstavljaju školske ocjene i provjere znanja na nacionalnoj razini [2]. Na uspjeh u učenju utječu unutarnji i vanjski čimbenici [7]. U vanjske čimbenike, koji proizlaze iz okruženja u kojem se pojedinac nalazi, pedagoška psihologinja Marentič Požarnik ubraja fizičke i socijalne čimbenike poput obilježja obitelji, razrednog konteksta, učitelja i škole, bitne odlike vršnjačkog konteksta i obilježja šireg društvenog okruženja. Fiziološke i psihološke čimbenike svrstava u unutarnje te navodi da su fiziološki čimbenici oni koji proizlaze iz tjelesnog stanja, zdravlja, emocionalne dobrobiti i senzomotoričke koordinacije. Opća fizička dobrobit i razina energije utječu na izdržljivost u mentalnom radu, što posljedično znači da redovita tjelesna odnosno sportska aktivnost djeteta ima veliku važnost. Brojna empirijska istraživanja svjedoče da tjelesna odnosno sportska aktivnost pojačava rad mozga, a povezanost je posebno izražena kada je riječ o problemski zahtjevnoj aktivnosti [8]. Kretanje ima veliki značaj u razvoju djece, ali mu, nažalost, pridajemo premalo pozornosti. Zdravlje pojedinca ne ovisi samo o njegovoj tjelesnoj odnosno sportskoj aktivnosti, već i o njegovim motoričkim sposobnostima.

2. Metodologija

Za utvrđivanje, praćenje i vrednovanje motoričkih sposobnosti koristimo osam zadataka mjerenja: dodirivanje ploče rukom (MDPR), skok u dalj s mjesta (MSD), svladavanje prepreka natraške/poligon natraške (MPOL), podizanje trupa (MPT), pretklon na klupi (MPRK), izdržaj u visu zgibom (MIV), trčanje na 60 metara (T60) i trčanje na 600 metara (T600). Iz prosjeka standardiziranih vrijednosti koji se odnosi na osam motoričkih zadataka mjerenja izračunavamo indeks kretne (motoričke) učinkovitosti (XT), koji je pokazatelj opće učinkovitosti kretanja [11]. Dijagnostički podaci iz kartona sportskog odgoja mogu biti od velike pomoći učiteljima pri određivanju razine kretnih (motoričkih) sposobnosti pojedinačnog učenika. Nakon analize podataka za pojedinačne odjele, planiramo podučavanje u odjelu s aspekta diferencijacije i individualizacije, pri čemu imamo dobru osnovu za postavljanje i provjeru konkretnih ciljeva u području tjelesnih sposobnosti odjela. Pravilna procjena djetetovih motoričkih (kretnih) sposobnosti omogućuje nam usmjeravanje učenika na dodatne ili dopunske kretne/sportske aktivnosti. S obzirom na to da je SLOfit namijenjen i korištenju podataka za što kvalitetnije pružanje zdravstvene skrbi školarcima, ovi podaci omogućuju učitelju povezivanje s liječnicima, posebice pri tretiranju učenika sa zdravstvenim posebnostima [11]. U istraživanju je sudjelovalo 619 učenica i učenika od šestog do devetog razreda. Podatke o zaključnim ocjenama dobili smo iz matičnih listova učenika, a uključuju zaključne ocjene iz slovenskog jezika, matematike i stranog jezika. Rezultati kartona sportskog odgoja dobiveni su iz arhive rezultata zbirke kartona sportskog odgoja. Podatke smo obradili primjenom programa SPSS Statistics 25. Za utvrđivanje povezanosti između uspjeha u učenju i motoričkih (kretnih) sposobnosti korišten je Pearsonov koeficijent korelacije (r) za numeričke varijable.

2. 1. Rezultati

Zadaci mjerenja motoričkih sposobnosti statistički su značajno povezani sa zaključnim ocjenama iz matematike te slovenskog i stranog jezika. Matematika je predmet koji zahtijeva korištenje mentalnih, logičkih operacija. Stoga nas ne čudi činjenica da se svi rezultati zadataka mjerenja motoričkih sposobnosti povezuju sa zaključnom ocjenom iz matematike. Ovi rezultati povezani su i sa zaključnom ocjenom iz slovenskog jezika, a najviši stupanj povezanosti zabilježen je s indeksom motoričke (kretne) učinkovitosti. Ono što nam je posebno zanimljivo zapravo je pretpostavka da ljubiteljice i ljubitelji knjige, tj. učenice i učenici koji mnogo čitaju, nemaju dovoljno vremena za kretanje. Međutim, ovo je svakako rezultat kojem treba posvetiti veliku pozornost. Danas je poznavanje stranog jezika izuzetno važno i ne možemo zamisliti vrhunskog sportaša koji ne govori strani jezik. Dakle, možemo sumirati odnosno zaključiti da učenice i učenici koji imaju bolje rezultate u zadacima mjerenja motoričkih sposobnosti imaju i bolje zaključne ocjene.

3. Zaključak

Na temelju dobivenih rezultata odnosno saznanja, možemo zaključiti da nismo dovoljno svjesni povezanosti između uspjeha u učenju i motoričkih sposobnosti učenika. U školama nudimo spektar dodatnih interpretacija sadržaja u obliku savjetodavnih sati, dopunske nastave te individualne i grupne pomoći. Učenike s posebnim potrebama ne upisujemo na dodatne motoričke/sportske aktivnosti jer većina roditelja i učitelja smatra da već imaju dovoljno obveza u školi i da bi ih dodatna zaduženja previše opteretila. Međutim, ovdje moramo upozoriti na nešto što su istaknuli mnogi istraživači [1] [3] [8] [12] to je činjenica da svakodnevna tjelesna odnosno sportska aktivnost značajno doprinosi boljem uspjehu u učenju. To se naročito odnosi na djecu s posebnim potrebama. Autori Houwe i sur. [4] ustanovili su postojanje visokog stupnja povezanosti između motoričkih sposobnosti i uspjeha u učenju kod djece s duševnim poremećajima. Predlažemo da se tijekom pripreme individualiziranog programa za učenice i učenike s posebnim potrebama posebna pozornost posveti tjelesnoj odnosno sportskoj aktivnosti. Učenicima treba omogućiti svakodnevnu tjelesnu aktivnost kroz interesne aktivnosti unutar škole ili kroz uključivanje u razne izvannastavne programe. Sate dodatne stručne pomoći treba rasporediti te dodijeliti sportskim pedagogima koji će pripremiti individualni plan vježbanja i time podići razinu individualnih sposobnosti.

4. Literatura

- [1.] Dwyer, T., Coonan, W. E., Leitch, D. R., Hetzel, B. S. in Baghurst, R. A. (1983). An investigation of the effects of daily physical activity on the health of primary school students in South Australia. *International Journal of Epidemiology*, 12(3), 308–313. Dostupno na: <https://academic.oup.com/ije/article-abstract/12/3/308/811907> [Pristupljeno 2.12.2022.].
- [2.] Flere, S., Klanjšek, R., Musil, B., Tavčar Krajnc, M. in Kirbiš, A. (2009). *Kdo je uspešen v slovenski šoli?* Znanstveno poročilo 15/19. Slovenija: Pedagoški inštitut.
- [3.] Hollar, D., Lombardo, M., Lopez-Mitnik, G., Hollar, T. L., Almon, M., Agatston, A. S. in Messiah, S. E. (2010). Effective multi-level, multi-sector, schoolbased obesity prevention programming improves weight, blood pressure, and academic performance, especially a monglow-income, minority children. *Journal of Health Care for the Poor and Underserved*, 21(2), 93–108. Dostupno na: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/20453379> [Pristupljeno 5. 5. 2021.].
- [4.] Houwen, S., Visser, L. in Vlaskamp, A. D. P. C. (2016). Research in Developmental Disabilities. *Science direct* (19–31).
- [5.] Dostupno na: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0891422216300129> [Pristupljeno 12.4.2019.].
- [6.] Jaroš, U. (2020). Povezanost učne uspešnosti z gibalnimi sposobnostmi in s telesnimi značilnostmi : magistrsko delo. Univerza na Primorskem, Pedagoška fakulteta.
- [7.] Marentič Požarnik, B. (2000). *Psihologija učenja in pouka*. Ljubljana: DZS.
- [8.] Meško, M., Videmšek, M., Videmšek, T., Štihec, J., Karpljuk, D. in Gregorc, J. (2013). Športna dejavnost, učni uspeh in samopodoba štirinajstletnih učencev in učenk. *Sport: Revija Za Teoreticna in Prakticna Vprasanja Sporta*, 61.
- [9.] Planinšec, J. in Strel, J. (2004). *Povezava motoričnih sposobnosti s fluidno inteligentnostjo pri fantih starih 10, 12 in 14 let*. V Kovač, M., Starc, G., Bučar Pajek, M. (2004), Analiza nekaterih povezav gibalnih sposobnosti in telesnih značilnosti z drugimi razsežnostmi psihosomatskega statusa slovenskih otrok in mladine. Ljubljana: Inštitut za kineziologijo, Fakulteta za šport.
- [10.] Shephard, R. J. (1997). Curricular physical activity and academic performance. *Pediatric Exercise Science*, 9, 113–126. Dostupno na: <https://journals.humankinetics.com/doi/pdf/10.1123/pes.9.2.113> [Pristupljeno 8. 5. 2019.].
- [11.] SLOfit (2019). *ŠVK – osnovno diagnostično orodje učitelja*. Dostupno na: <http://www.slofit.org/ucitelj> [Pristupljeno 1. 12. 2022.].
- [12.] Starc, G., Gril, M. in Černilec, P. (2017). *Učna uspešnost najbolj in najmanj gibalno učinkovitih otrok*. *Sodobna pedagogika*, 68(134), str. 34–48.

Stručni rad

ZLATNI REZ JE SVUDA OKO NAS

Alenka Šuman Irgolič, prof. matematike
Gimnazija Ptuj, Slovenija

Sažetak

Zlatni rez je vrlo zanimljiv broj koji se javlja u prirodi i u ljudskom tijelu. U dva koraka istraživanja učenici su došli do zaključka da je zlatni rez posvuda oko nas. Na kraju smo pogledali matematičko objašnjenje zlatnog reza koje je prikladno za drugu godinu.

Ključne riječi: ljudsko tijelo, priroda, matematika

1.Uvod

Prema matematičkoj definiciji, zlatni rez je najdosljedniji omjer dviju različitih veličina. Zlatni rez karakterističan je za ljudsko tijelo, struktura mekušaca i rakova također je u zlatnom rezu. U biljnom svijetu, primjerice, postoji zlatni rez između debla i krošnje, spirala u cvijetu suncokreta, školjke, puževe kućice, paukove mreže,...

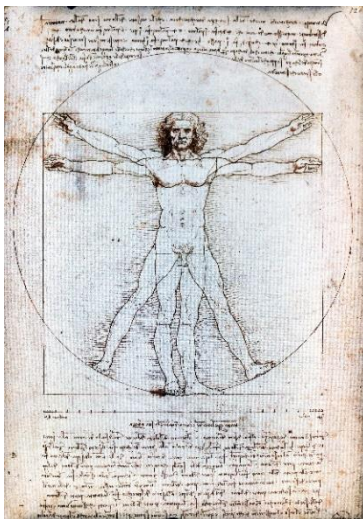
Budući da je zlatni rez slovi za najugodniju kompoziciju za ljudsko oko, on vlada i svijetom ljepote, umjetnosti i kulture. Ovako smo to učili i na satu matematike.

2.Zlatni rez

Zlatni rez je omjer u kojem zadanu udaljenost dijelimo na način da je omjer duljine cijele udaljenosti prema većem dijelu jednak omjeru dužeg dijela udaljenosti prema kraćem dijelu. Ovaj omjer je jednak zlatom broju $\Phi=1,6180339\dots$. Točka koja dijeli udaljenost na ta dva dijela naziva se zlatna točka.

2.1.Zlatni rez i ljudsko tijelo

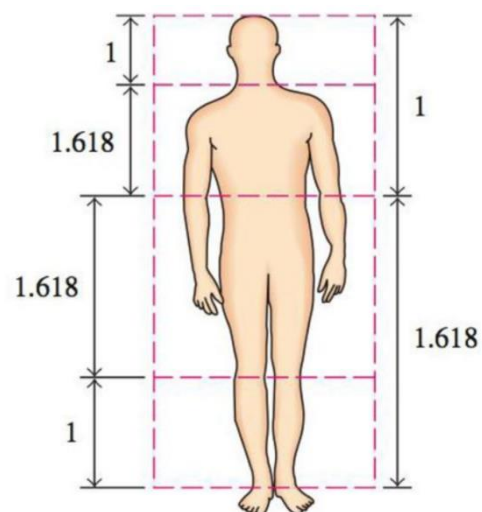
Ljudsko tijelo je sačinjeno od zlatnog reza koji je poznao već Leonardo Da Vinci – Vitruvijev čovjek.

Slika 8: Vitruvijev čovjek

Učenici su se podijelili u parove i metrom izmjerili neke proporcije:

- ukupna visina ljudskog tijela i visina pupka,
- visina kukova i visina koljena,
- udaljenost od vrha glave do donjeg dijela brade i od donjeg dijela brade do pupka.

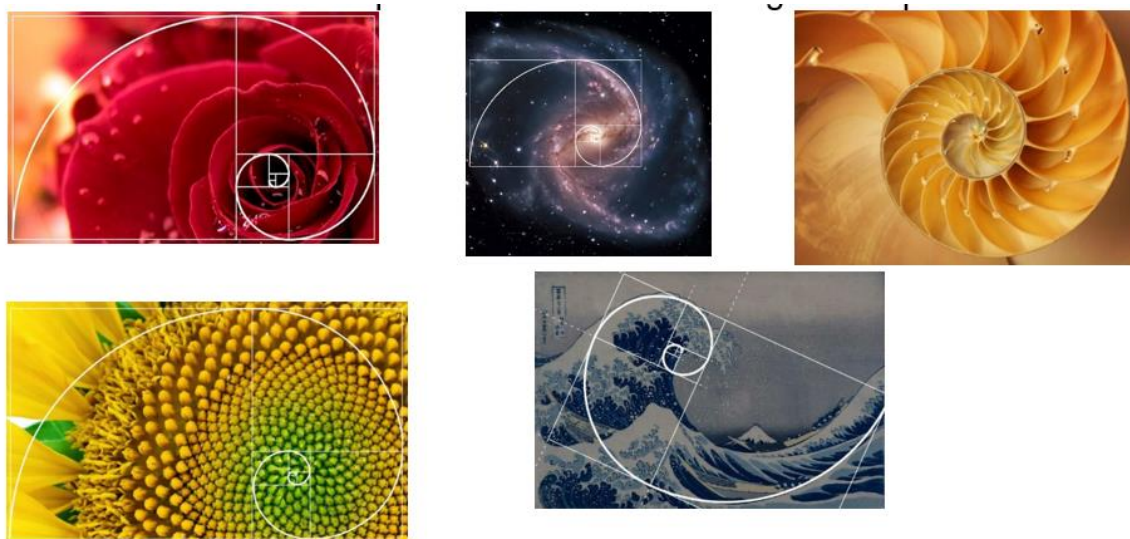

Slika 9: zlatni omjer na ljudskom tijelu

2.2.Zlatni rez i priroda

U prirodi se zlatni rez nalazi u mnogim biljkama i životinjama. Brzo je vidljiva spiralna konstrukcija koja predstavlja zlatni rez, ali je istovremeno lijepo vidljiv i zlatni pravokutnik kolji se dalje dijeli na manje zlatne pravokutnike.

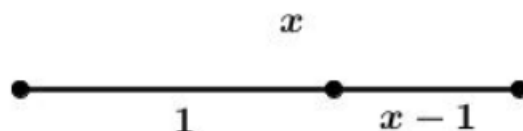
Učenici su na internetu potražili neke slike zlatnog reza u prirodi.

Slika 3: primjeri zlatnog reza

Zlatni rez i matematika u 2. razredu

Udaljenost predstavlja zlatni rez.

Slika 4: udaljenost u zlatnom rezu

Neka duljina cijele udaljenosti bude x , a duljina duljeg dijela 1. Tada je kraći dio $x-1$.

Napišemo omjer: $x:1=1:(x-1)$.

$$x/1=1/(x-1)$$

$$x(x-1)=1$$

$$x^2-x-1=0$$

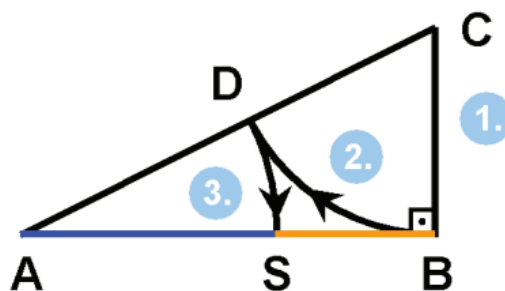
$$D=1+4=5$$

$$x_{(1,2)}=(1\pm\sqrt{5})/2$$

Pozitivno rješenje je $x=(1+\sqrt{5})/2=1,6180339\dots=\Phi$.

Zadatak:

Konstruiraj zlatni rez i zlatnu točku.

Slika 5: konstrukcija zlatnog reza

1. Udaljenosti AB dodamo pravokutnu udaljenost u desnom kutu koja je pola dužine AB – označite novi vrh sa C. Spojite točke A, B, C u trokut.
2. Koristeći šestar, nacrtajte luk iz C koji prolazi kroz B - označite sjecište sa D.
3. Zatim šestarom nacrtajte luk iz A koji prolazi kroz D - označite sjecište sa S.

Zlatni rez je prikazan u omjeru $AS:SB=\phi:1$.

Točka S je zlatna točka.

3.Zaključak

Učenicima se svidio tijekom nastavnog sata sa istraživanjem. Prvom aktivnošću mjerenja tjelesnih dimenzija došli su do zaključka, da je ljudsko tijelo lijepo – pa tako i njihovo, jer ima mnoge „zlatne“ proporcije. Drugom aktivnošću također su tražili zlatni rez u prirodnim primjerima i otkrili mnoge od njih. Konačno, pogledali smo zlatni rez s matematičke točke gledišta i čini mi se da su tako puno naučili.

4.Literatura

- [1.]Adler, I. (1973): Matematika - Od zlatoga reza do teorije množic, DZS, Ljubljana
- [2.]Wikipedia. URL: http://en.wikipedia.org/wiki/Golden_ratio (2.11.2022)
- [3.]Creatopy. URL: <https://www.creatopy.com/blog/golden-ratio-in-graphic-design> (5.11.2022)
- [4.]Wolfram MathWorld. URL: <https://mathworld.wolfram.com/GoldenRatio.html> (6.11.2022)

